ПАМЯЦЬ

БЫХАЎСКІ РАЁН

Быховский районный историко-краеведческий музей

- SCAN -
Быховский районный
историко-краеведческий
музей

БЕЛАРУСКАЯ САВЕЦКАЯ ЭНЦЫКЛАПЕДЫЯ

ПАМЯЦЬ

ГІСТОРЫКА-ДАКУМЕНТАЛЬНАЯ ХРОНІКА
БЫХАЎСКАГА РАЁНА

Быховский районный историко-краеведческий музей

МІНСК
«БЕЛАРУСКАЯ САВЕЦКАЯ ЭНЦЫКЛАПЕДЫЯ»
ІМЯ ПЕТРУСЯ БРОЎКІ
1990

ББК 63.3/2Б/
П 15

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ:

І. П. ШАМЯКІН (галоўны рэдактар), Г. Е. БАРЫСАЎ, Г. К. КІСЯЛЁЎ, Я. В. МАЛАШЭВІЧ (адказны сакратар), А. Р. ПАЗЮМКА, А. Л. ПЕТРАШКЕВІЧ (намеснік галоўнага рэдактара), С. П. САМУЭЛЬ, І. П. ХАЎРАТОВІЧ (намеснік галоўнага рэдактара).

КАМІСІЯ ПА СТВАРЭННЮ
ГІСТОРЫКА-ДАКУМЕНТАЛЬНАЙ ХРОНІКІ:

А. Р. ПАЗЮМКА (старшыня камісіі, першы сакратар Быхаўскага райкома партыі), Д. М. АБРАМОВІЧ, В. Ц. АЎХАЧОЎ, С. М. БАЖКОЎ, Г. Е. БАРЫСАЎ, В. Н. БУЕВІЧ, У. М. ГРЫШЧАНКА, М. М. КРАСНІЦКІ, Р. З. СВЯТОХА, П. М. ФІТКЕВІЧ, М. П. ХОБАТАЎ.

Мастак А. М. ХІЛЬКЕВІЧ

П 15 **Памяць:** Гісторыка-дакументальная хроніка Быхаў. р-на/ Беларус. Сав. Энцыкл.; Рэдкал.: І. П. Шамякін (гал. рэд.) і інш.; Маст. А. М. Хількевіч.— Мн.: БелСЭ, 1990.—576 с., [8] л. іл.: іл.
ISBN 5-85700-027-0
Память: Историко-документальная хроника Быхов. р-на.

У кнізе змешчаны дакументальныя матэрыялы, успаміны, нарысы, артыкулы, якія расказваюць пра гісторыю раёна, яго выдатных людзей, пра тых, хто заваёўваў і адстойваў Савецкую ўладу. Прыводзяцца звесткі пра загінуўшых партызанаў, падпольшчыкаў і мірных жыхароў — ахвярах фашысцкага тэрору, воінаў Чырвонай Арміі, якія загінулі і пахаваны на тэрыторыі раёна, пра воінаў-землякоў, паўшых на франтах Вялікай Айчыннай вайны, а таксама пра воінаў-інтэрнацыяналістаў, што загінулі ў Афганістане.

П 0503020903—006 / М 318(03)—90 — 5—90

ББК 63.3(2Б)

ISBN 5-85700-027-0

© Выдавецтва «Беларуская Савецкая Энцыклапедыя» імя Петруся Броўкі, 1990

Быховский районный историко-краеведческий музей

Быховский районный историко-краеведческий музей

Быховский районный историко-краеведческий музей

Быховский районный историко-краеведческий музей

Быховский районный историко-краеведческий музей

Быховский районный историко-краеведческий музей

Быховский районный историко-краеведческий музей

Быховский районный историко-краеведческий музей

Быховский районный историко-краеведческий музей

Быховский районный историко-краеведческий музей

Быховский районный историко-краеведческий музей

Да чытача

Гэта кніга, як і многае на нашай зямлі, рабілася талакою, многімі руплівымі людзьмі, рабілася з добрым сэрцам і ўсведамленнем вялікай вартасці сваёй гісторыі, высокага гонару сваіх продкаў, іх неўміручых спраў і на полі бітвы, і на хлебным полі.

Гісторыка-дакументальная хроніка Быхаўскага раёна складзена на аснове шматлікіх матэрыялаў, якія друкаваліся ў раённай газеце «Маяк Прыдняпроўя» пад рубрыкамі «Адкрытая кніга Быхаўшчыны» і «Летапіс народнай славы», публікацый у іншых газетах і кнігах, на падставе архіўных дакументаў, навуковых даследаванняў, успамінаў удзельнікаў і сведкаў шматлікіх гістарычных падзей, што адбываліся ў жыцці краіны і народа. У пошуку і зборы матэрыялаў прымалі ўдзел прадстаўнікі грамадскасці Быхаўскага раёна, супрацоўнікі архіваў, бібліятэк, музеяў, журналісты, рэдактары БелСЭ.

Сіламі шырокай грамадскасці раёна складзены адзін з асноўных раздзелаў кнігі — спісы загінуўшых воінаў-землякоў, партызан, падпольшчыкаў і мірных жыхароў — ахвяр фашысцкага тэрору, а таксама спісы воінаў Чырвонай Арміі, што загінулі пры абароне і вызваленні Быхаўшчыны ад нямецка-фашысцкіх акупантаў.

У кнізе выкарыстаны матэрыялы і дакументы партархіва Інстытута гісторыі партыі пры ЦК КПБ, Цэнтральнага дзяржаўнага архіва Кастрычніцкай рэвалюцыі, вышэйшых органаў дзяржаўнай улады і органаў дзяржаўнага кіравання СССР, Цэнтральнага дзяржаўнага архіва Кастрычніцкай рэвалюцыі і сацыялістычнага будаўніцтва БССР, Цэнтральнага дзяржаўнага гістарычнага архіва СССР, Цэнтральнага дзяржаўнага гістарычнага архіва БССР, партархіва Магілёўскага абкома КП Беларусі, Дзяржаўнага архіва Магілёўскай вобласці, Дзяржаўнай бібліятэкі БССР імя У. І. Леніна, Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, Быхаўскага гісторыка-краязнаўчага музея.

Выдавецтва «Беларуская Савецкая Энцыклапедыя» імя Петруся Броўкі вельмі ўдзячна ўстановам, арганізацыям і прыватным асобам, якія аказалі садзеянне ў зборы, падрыхтоўцы і ўдакладненні матэрыялаў кнігі «Памяць».

Быховский районный историко-краеведческий музей

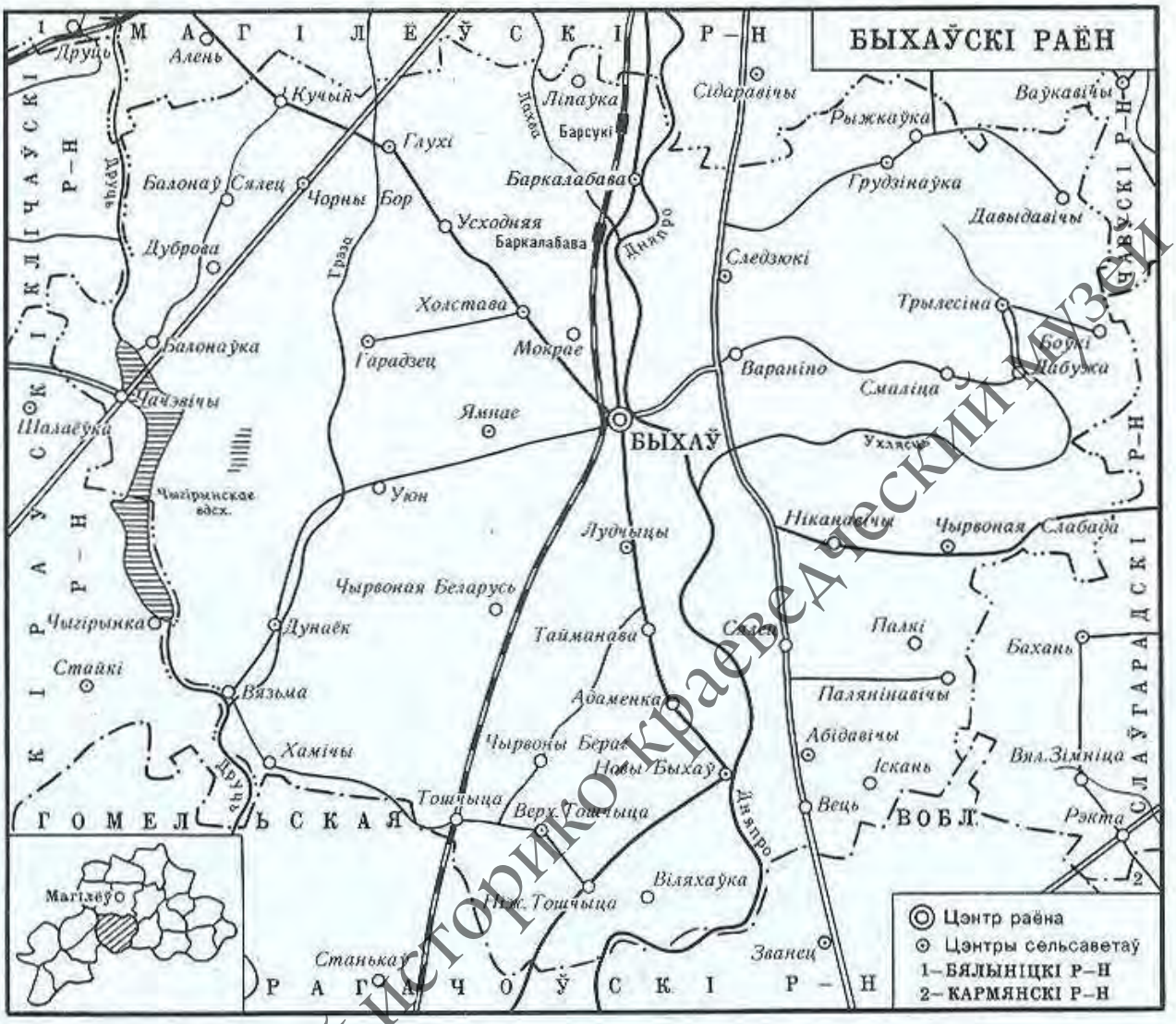

Быхаўскі раён размешчаны ў паўднёвай частцы Магілёўскай вобласці. Утвораны 17.7. 1924 г. Плошча 2,3 тыс. км^2. Населеных пунктаў 236 (1988), у тым ліку горад Быхаў — цэнтр раёна. 15 сельсаветаў: Абідавіцкі, Баркалабаўскі, Верхнятошчыцкі, Гарадзецкі, Глухскі, Грудзінаўскі, Дунайкаўскі, Лудчыцкі, Навабыхаўскі, Следзюкоўскі, Трылесінскі, Холстаўскі, Чарнаборскі, Чырвонаслабодскі, Ямніцкі. Тэрыторыя раёна знаходзіцца ў межах Цэнтральнабярэзінскай і Чачорскай раўнін, 60 % тэрыторыі размешчана на вышыні 160—150 м. Карысныя выкапні: торф, мел, пясок, пясчана-жвіровы матэрыял, гліна. Сярэдняя тэмпература студзеня -7,2 °С, ліпеня 18,3 °С. Ападкаў 600 мм за год. Вегетацыйны перыяд 189 сутак. У межах раёна працякаюць рэкі Дняпро з прытокамі Ухлясць, Лахва, Баброўка, Макранка і інш., Друць з прытокамі Грэза і Балонаўка. На мяжы з Кіраўскім раёнам на Друці створана Чыгірынскае вадасховішча. Пад лесам 39 % тэрыторыя раёна, пад сельскагаспадарчымі ўгоддзямі 44,8 % (27,7 % ворных зямель, 16 % сенажацей і пашаў). У раёне 15 калгасаў і 14 саўгасаў, племзавод «Вараніно», якія спецыялізуюцца на малочна-мясной жывёлагадоўлі, ільнаводстве. Прадпрыемствы харчовай, лёгкай, паліўнай прамысловасці, будматэрыялаў. Ёсць лесапаляўнічая гаспадарка. Зоны адпачынку Баброўка, часткова Лахва, Чыгірынка. Працуе дзіцячы санаторый «Чачэвічы». Па тэрыторыі раёна праходзяць чыгунка і аўтамабільная дарога Магілёў — Рагачоў, аўтадарогі Магілёў — Гомель, Магілёў — Бабруйск. Выдаецца раённая газета «Маяк Прыдняпроўя».

Быховский районный историко-краеведческий музей

ЗЯМЛЯ НАШЫХ ПРОДКАЎ

Магчыма, чалавек на тэрыторыю Быхаўшчыны пранікаў у эпоху палеаліту, аб чым сведчыць скрэбла часоў мусцьерскай культуры, знойдзенае ў адкладах 2-й надпоймавай тэрасы Дняпра каля вёскі Абідавічы Быхаўскага раёна.

Засяленне Быхаўшчыны адбылося ў раннім мезаліце (9—6-е тысячагоддзі да н. э.). Да таго часу адносяцца стаянкі, выяўленыя каля вёсак Баркалабава, Бароўка, Дальняе Ляда, Лудчыцы, Янава. Археалагічныя раскопкі паселішчаў каля в. Лудчыцы выявілі рэшткі жытла авальнай формы, паглыбленага ў мацярык на 0,1—0,2 м, за 2 м на захад ад яго прасочана агнішча дыяметрам 0,6 м. Тут знойдзены крамянёвыя трохкавыя наканечнікі стрэл, разцы, скрабкі, вастрыі, прылады з выемкамі, пласціны і адшчэпы з рэтушшу і інш. Пры вывучэнні стаянкі каля в. Янава на глыбіні 0,4 м ускрыта 3 скопішчы расшчэпленага крэменю памерам 4×5 м — майстэрні па вырабу прылад працы. Калекцыя крамянёвага інвентару налічвае больш за 2 тысячы экземпляраў. Сярод іх наканечнікі стрэл, бакавыя, сярэдзінныя і вуглавыя разцы, канцавыя скрабкі, прылады з выемкамі, вастрыі, пласціны з рэтушшу і адшчэпы.

Характэрныя рысы эпохі позняга мезаліту (6—5-е тысячагоддзі да н. э.) — паяўленне лука і стрэл, прыручэнне сабакі, пашырэнне макралітычных прылад працы: трубаабабітых трапецападобных і авальных сякер, трохгранных пікападобных прылад, долатаў, разцоў, скрэблаў, разакоў. У эпоху позняга мезаліту ў сувязі з паніжэннем узроўню вады ў рэках змянілася і тапаграфія паселішчаў. Стаянкі гэтага часу выяўлены на 1-й надпоймавай тэрасе Дняпра (Новы Быхаў, Няраж, Холстаў). Тут апрача традыцыйнага інвентару (скрабкі розных форм, разцы, наканечнікі стрэл) знойдзены новыя прылады працы ў выглядзе вырабаў сякерападобных форм, сякерак з перахватам і цёслаў, якія раней не трапляліся.

Размяшчэнне мезалітычных паселішчаў на берагах рэк дазваляла іх жыхарам займацца не толькі паляваннем, але і рыбалоўствам, па-ранейшаму было пашырана збіральніцтва. У эпоху мезаліту адбывалася драбленне вялікіх абшчын на меншыя, паміж якімі захоўваліся сваяцкія адносіны. Абшчыны складалі буйныя этнаграфічныя аб'яднанні — плямёны, што жылі на адзінай тэрыторыі і мелі комплекс агульных устойлівых рыс у сферы матэрыяльнай і духоўнай культуры. Наяўнасць падобных прыкмет дазволіла вылучыць у Верхнім Падняпроўі, у тым ліку і на тэрыторыі Быхаўшчыны, лакальную мезалітычную культуру, якая атрымала назву верхнедняпроўскай.

У канцы 5 — пачатку 4-га тысячагоддзяў да н. э. пачаўся неаліт (новы каменны век). На тэрыторыі Быхаўшчыны вядомы 23 неалітычныя стаянкі. У гэты перыяд больш дакладна акрэсліваліся археалагічныя культуры, у тым ліку верхнедняпроўская. Для носьбітаў верхнедняпроўскіх плямён характэрны паселішчы, размешчаныя на 1-й надпоймавай тэрасе або на невысокіх узгорках у поймах рэк, драўляныя, наземныя, ледзь заглыбленыя ў мацярык жытлы авальнай ці круглаватай формы, вастрадонны і яйцападобны посуд, арнаментаваны грабеньчатым штампам і ямачнымі ўцісканнямі, невялікія крамянёвыя сякеры, наканечнікі стрэл ромбападобнай формы, міндалепадобныя прылады працы.

Найбольш вядомыя і вывучаныя стаянкі верхнедняпроўскай культуры на тэрыторыі Быхаўскага раёна каля в. Вець. Стаянка Вець-1 выяўлена на левым беразе р. Гутлянка, пры ўпадзенні яе ў пойму Дняпра на пясчаным узвышшы, за 0,5 км на поўдзень ад вёскі. Тут знойдзены крамянёвыя скрабкі, нажы, клінападобныя сякеры, фрагменты ляпной керамікі, упрыгожанай адбіткамі грэбеня, ямкамі, лапкамі. Стаянка Вець-2 — на правым беразе воз. Станавое, на невялікім пясчаным узвышшы, за 0,9 км на поўдзень ад вёскі. У культурным пласце знойдзены крамянёвыя наканечнікі стрэл, сякеры, скрабкі, ножападобныя пласціны, адшчэпы, ляпная кераміка, упрыгожаная адбіткамі грэбеня, ямкамі. Размяшчэнне гэтых

Быховский районный историко-краеведческий музей

ПОМНІКІ БЫХАЎСКАГА РАЁНА

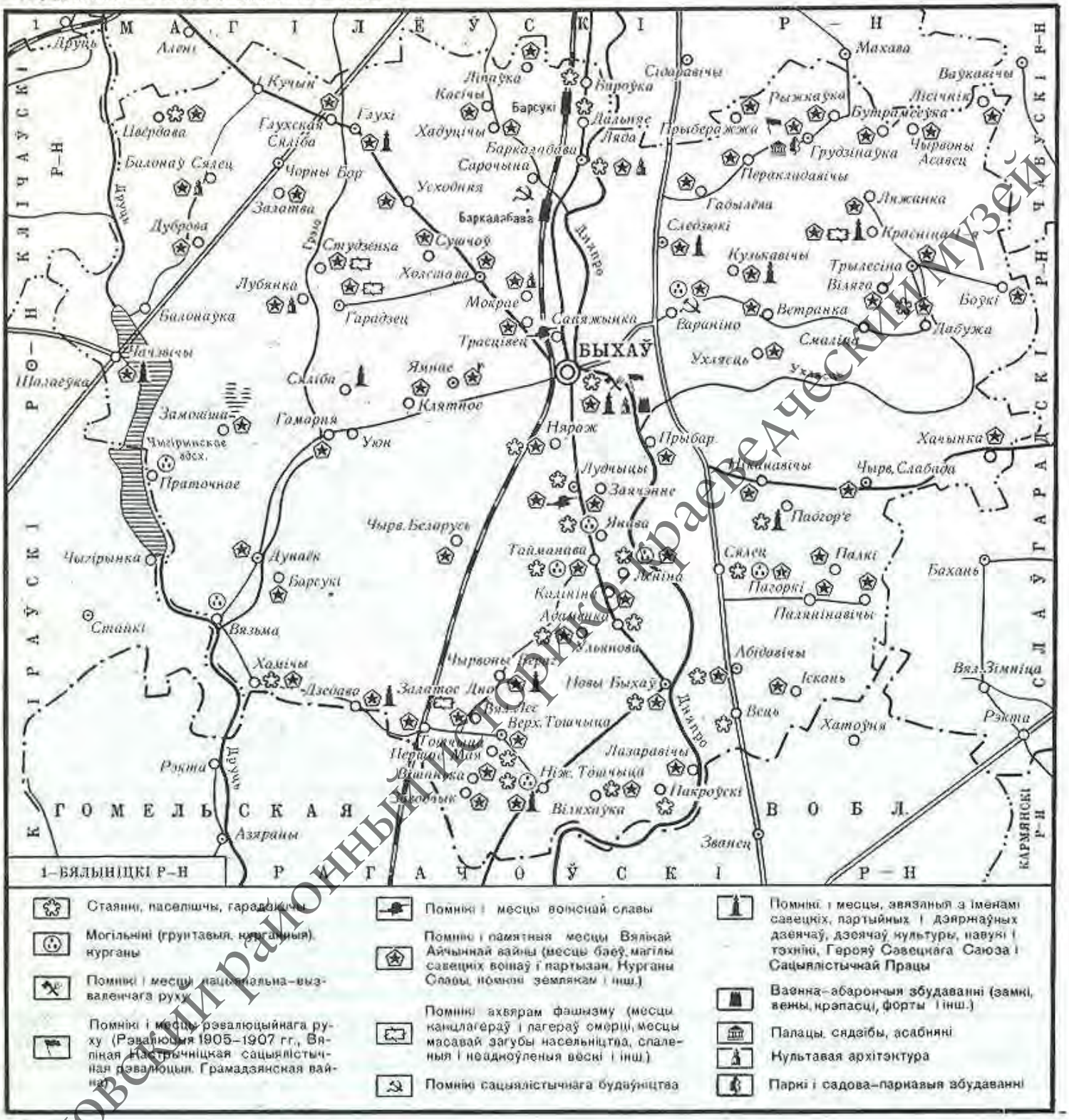

сталяк непадалёку ад вады дае магчымасць меркаваць, што ў гаспадарчым укладзе іх жыхароў важнае месца займала рыбная лоўля, былі пашыраны таксама традыцыйныя заняткі: паляванне і збіральніцтва.

На мяжы 3—2-га тысячагоддзяў да н. э. на тэрыторыі Беларускага Падняпроўя пачаўся бронзавы век. Аддаленасць ад старажытных цэнтраў металургіі абумовіла панаванне тут амаль на працягу ўсёй эпохі каменных прылад працы, аднак зроблены яны значна лепш: пры іх апрацоўцы шырока выкарыстоўвалася шліфаванне, свідраванне, пілаванне. У бронзавым веку адбывалася далейшае развіццё жывёлагадоўлі і земляробства і паступовае ператварэнне іх у пануючыя формы гаспадаркі, пашыраўся абмен паміж плямёнамі, мацярынска-родавыя адносіны паступова змяняліся патрыярхальнымі. У канцы 3-га тысяча-

Быховский районный историко-краеведческий музей

годдзя да н. э. жывёлагадоўча-земляробчыя плямёны сярэднедняпроўскай культуры з поўдня прасунуліся ў верхняе Падняпроўе і асімілявалі мясцовае неалітычнае насельніцтва. Максімальная канцэнтрацыя помнікаў сярэднедняпроўскіх плямён прасочваецца ў парэччы Дняпра, у тым ліку і на Быхаўшчыне.

Для носьбітаў сярэднедняпроўскай культуры характэрны невялікія адкрытыя паселішчы ў поймах рэк, на невысокіх узвышшах, радзей на 1-й надпоймавай тэрасе і высокіх узгорках. Іх жытлы былі наземныя, слупавой канструкцыі, у цэнтры размяшчаліся адкрытыя агнішчы, паглыбленыя ў зямлю і абкладзеныя камянямі. На тэрыторыі Быхаўскага раёна выяўлена 10 паселішчаў эпохі ранняй бронзы. Найбольш даследавана паселішча ва ўрочышчы Ксяндзова Гара, за 4 км на поўдзень ад Быхава. Паселішча займала пясчанае ўзвышша ў пойме правага берага Дняпра. Прасочаны рэшткі наземных жытлаў з ямамі ад слупоў. Расчышчаны тры ямы з-пад агнішчаў авальнай і круглай форм, выкапаныя ў мацярык і запоўненыя вуголлем і попелам. Выяўлены тры агнішчы, выкладзеныя з камянёў. Найлепш захавалася агнішча, акрэсленае трыма камянямі, два з якіх ляжалі паралельна адзін аднаму, а трэці перпендыкулярна да іх. Знойдзены крамянёвыя прылады працы: скрабкі на пласцінах і адшчэпах, скрэблы, нажы, клінападобныя сякеры, лістападобныя, ромбападобныя, трохвугольныя наканечнікі стрэл, каменны адбойнік, абломак зерняцёркі і інш. Кераміка прадстаўлена фрагментамі пасудзін 3 тыпаў: з прамой адагнутай шыйкай, круглаватым тулавам і плоскім дном, арнаментаваных у выглядзе адбіткаў перавітай вяровачкі, лінейнага і зубчастага штампаў, наразных ліній, якія ўтвараюць кампазіцыі

Стаянка перыяду ранняга мезаліту каля в. Дальняя Ляда. Агульны выгляд.

трохвугольнікаў, гарызантальных і дыяганальных радоў; пласкадонныя пасудзіны слоікавай формы без арнаменту; танкасценныя пасудзіны з высокай, прама адагнутай шыйкай, шарападобным тулавам і круглаватым дном.

У сярэдзіне 2-га тысячагоддзя да н. э. поўдзень тэрыторыі Магілёўшчыны (да Быхава і Слаўгарада) насялялі плямёны сосніцкай культуры. Яны жылі на паселішчах у паўзямлянкавых жытлах з глінабітнымі агнішчамі ў сярэдзіне, займаліся земляробствам, жывёлагадоўляй, паляваннем, а таксама бронзаліцейнай справай, карысталіся каменнымі і крамянёвымі прыладамі працы, асабліва дзяржанневымі наканечнікамі стрэл і крамянёвымі сярпамі. Іх кераміка — кругладонныя і пласкадонныя гаршкі, упрыгожаныя па ўсёй паверхні зігзагамі, гарызантальнымі палосамі нарэзак або адбіткамі прамавугольнага штампа, ружанцавым, шнуравым або пракрэсленым арнаментам.

У 7 стагоддзі да н. э. на тэрыторыі Магі-

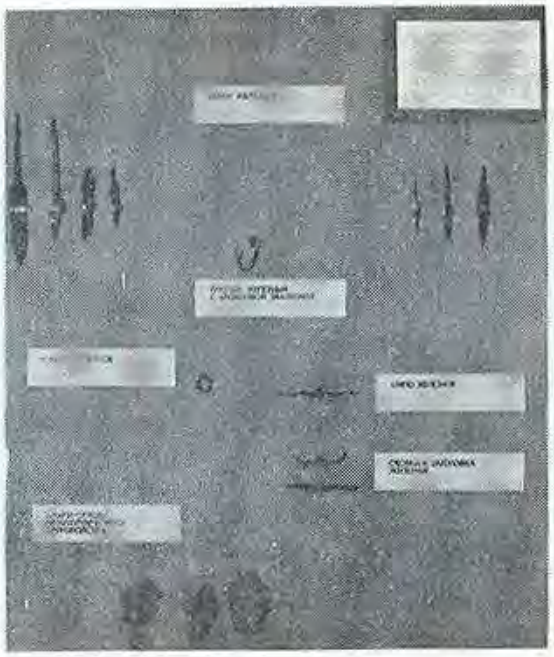

Палеанталагічныя і археалагічныя знаходкі на стэндах Быхаўскага гісторыка-краязнаўчага музея.

Быховский районный историко-краеведческий музей

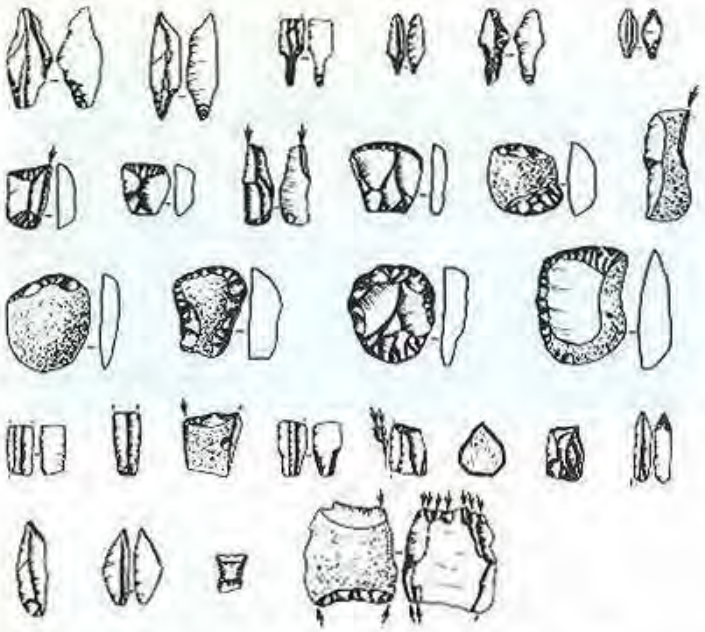

Крамянёвыя прылады працы са стаянкі ранняга мезаліту каля в. Дальняя Ляда.

Крамянёвыя прылады працы з паселішча ранняга мезаліту каля в. Лудчыцы.

лёўшчыны пачаўся жалезны век. Жалеза здабывалася з балотнай руды сыродутным спосабам у печах-домніцах. Зроблены з яго прылады працы і зброя былі значна мацнейшыя за каменныя і бронзавыя. Выкарыстанне жалезных прылад працы спрыяла далейшаму развіццю земляробства і жывёлагадоўлі, стварала ўмовы для атрымання прыбавачнага прадукту.

У 7—3 стагоддзях да н. э. тэрыторыю Магілёўшчыны насялялі плямёны мілаградскай культуры (назва ад гарадзішча каля в. Мілаград Рэчыцкага раёна Гомельскай вобласці). Васныя сутыкненні паміж асобнымі родамі і плямёнамі вымушалі родавыя калектывы канцэнтравацца аб ахове сваіх паселішчаў. У сувязі з гэтым адкрытыя пасёлкі, якія існавалі ў эпоху бронзы, саступілі месца гарадзішчам — умацаваным паселішчам у цяжкадаступных месцах, на мысах высокіх і стромкіх берагоў рэк. З трох бакоў звычайна яны былі абмежаваны абрывамі і глыбокімі ярамі, з

Паселішча перыяду ранняга мезаліту каля в. Лудчыцы. Агульны выгляд.

боку поля ўмацаваны земляными дугападобнымі валамі і равамі. Пры адсутнасці мысаў паселішча будавалася на ўчастку карэннага берага ракі і адсякалася ад навакольнай мясцовасці драўляна-земляными ўмацаваннямі. На Быхаўшчыне мілаградскія ўмацаваныя паселішчы выяўлены ў Быхаве, каля вёсак Абідавічы, Баркалабава, Вязьма, Дабужа, Падгор'е, Хамічы, Янава. Найбольш даследаванае з іх гарадзішча каля в. Янава. Яно займала мыс, утвораны старыцай Дняпра і ярам. З боку поля яно мае вал і роў. Вышыня вала 5 м, шырыня 23,5 м, роў глыбінёй 1,5 м, шырынёй 3 м. Выяўлены ямы гаспадарчага прызначэння шарападобнай або авальнай формы і чашападобнай прафілёўкі. Іншыя ямы, шарападобныя ў плане і меншых памераў, былі выемкамі ад слупоў гаспадарчых і жылых пабудоў. Гліняны посуд на прафілёўцы верхніх частак падзяляецца на дзве групы: гаршкі з высокім прамым, адагнутым вонкі венчыкам, яйцападобным ці шарападобным тулавам, чашападобныя пасудзіны з шарападобным дном. Частка гаршкоў першай групы арнаментавана ямкамі, пальцавымі і пазногцевымі ўцісканнямі. Узор размешчаны на шыйцы або верхняй частцы тулава. Сярод іншых мілаградскіх знаходак — гліняныя прасліцы розных форм, посахападобная шпілька, льячка для плаўкі бронзы.

Выяўлены тры мілаградскія пахаванні па абраду трупаспалення. Рэшткі крэмацыі былі ў двух выпадках змешчаны ў авальныя ямы, у трэцім — у шарападобную, там жа выяўлены і фрагменты пасудзін. Іншыя выпадкі пахаванняў на пляцоўцы гарадзішча вельмі рэдкія і на помніках мілаградскай культуры амаль не сустракаюцца. Магчыма, пахаванні адносяцца да той пары, калі

Быховский районный историко-краеведческий музей

жыццё на гарадзішчы амаль спынілася, але нахаванні былі зроблены ў рытуальных мэтах. Асноўным тыпам жылля мілаградскіх плямён былі паўзямлянкі і наземныя або злёгку заглыбленыя ў зямлю жытлы, разлічаныя на адну сям'ю. Яны былі пераважна прамавугольныя ў плане, мелі слупавую канструкцыю. Асноўнымі заняткамі мілаградскіх плямён былі земляробства і жывёлагадоўля, дапаможнымі — паляванне і рыбалоўства, развіваліся здабыча і апрацоўка жалеза, бронзаліцейная справа і інш. Плямёны мілаградскай культуры знаходзіліся на пачатковай стадыі распаду першабытнаабшчыннага ладу.

У канцы 3 — пачатку 2 стагоддзя да н. э. там, дзе раней жылі плямёны мілаградскай культуры, склалася зарубінецкая культура. На тэрыторыі Магілёўшчыны вядомы верхнедняпроўскі лакальны варыянт гэтай культуры. Яе носьбіты жылі на гарадзішчах, што асталіся ад плямён мілаградскай культуры і былі дадаткова ўмацаваны дасыпкай існуючых валоў. Побач з гарадзішчамі ўзнікалі і неўмацаваныя селішчы.

Асноўны тып жылых пабудоў — аднакамерныя наземныя жытлы слупавой канструкцыі, прамавугольнай або квадратнай формы, з двухсхільным дахам. Унутры жытлаў у адным з вуглоў ці каля сцяны размяшчаліся адкрытыя каменныя агнішчы на глінянай пляцоўцы. Плямёны займаліся земляробствам, жывёлагадоўляй, здабычай і апрацоўкай жалеза, апрацоўкай каляровых металаў і інш., выраблялі жалезныя прылады працы, зброю, упрыгожанні. Посуд — пласкадонныя грубаляпныя гаршкі з адагнутым вонкі краем, выразнай шыйкай і круглаватым тулавам, часам упрыгожаныя ў верхняй частцы арнаментам у выглядзе насечак, ямак, зашчыпаў; біканічныя глянцаваныя гаршкі, грубаляпныя і глянцаваныя неарнаментаваныя міскі. Плямёны зарубінецкай культуры мелі сувязі са скіфамі і кельтамі, гарадамі Паўночнага Прычарнамор'я, пра што сведчаць знаходкі наканечнікаў коп'яў, сякер-келтаў, грэчаскіх амфар, шкляных пацерак і інш. Яны знаходзіліся на стадыі распаду першабытнаабшчыннага ладу і складвання тэрытарыяльнай абшчыны, у іх існавала патрыярхальнае рабства. Многія даследчыкі лічаць зарубінецкую культуру старажытнаславянскаю.

На думку некаторых даследчыкаў, да сярэдзіны 2 стагоддзя н. э. класічныя зарубінецкія старажытнасці паўсюдна пачалі знікаць, саступаючы месца помнікам, якія атрымалі назву кіеўскай культуры на Украіне, а ў Беларускім Падняпроўі — старажытнасцей тыпу Абідні — Тайманава (2 — 5 стагоддзі н. э.), па назвах пунктаў у Быхаўскім раёне, дзе былі зроблены значныя раскопкі.

Лічыцца, што новая культура сфарміравалася на аснове зарубінецкай на позднім этапе яе развіцця. У гэты час насельніцтва не будавала ўмацаваных паселішчаў, жыло на селішчах па нізкіх берагах рэк і азёр. У Быхаўскім раёне селішчы 2—5 стагоддзяў вядомы ва ўрочышчы Абідня каля в. Адаменка, каля весак Віляхаўка, Ніжняя Тошчыца, Новы Быхаў, Сялец, Тайманава, Ульянава, Янава, пас. Пакроўскі. Іх памеры ад 1 да 9 га. На ўзвышаных месцах селішчаў будавалі квадратныя ці прамавугольныя ў плане паўзямлянкі, заглыбленыя ў зямлю, з адкрытымі каменнымі агнішчамі. На больш нізкіх месцах ставілі наземныя дамы слупавой канструкцыі. Найбольш даследаваныя з іх Абідня і Тайманава. Пры даследаванні ў 1960—1967 гг. селішча і бескурганнага могільніка ва ўрочышчы Абідня выяўлены рэшткі наземных слупавых жытлаў, 29 паўзямлянак плошчай ад 9 да 20 м^2, у якіх былі каменныя вогнішчы (адна паўзямлянка слупавой канструкцыі не мела вогнішча, замест яго ў паўднёвай частцы выяўлена скопішча шлаку і абпаленай гліны; на думку Л. Д. Побаля, тут жыхары селішча займаліся жалезаробчай вытворчасцю). Сярод знаходак прасліцы, падвескі з эмаллю, сярпы, нажы, шпількі, іголкі, тыглі, рымская

Стаянка-1 у Новым Быхаве.

Агульны выгляд раскопу стаянкі-2 у Новым Быхаве.

Быховский районный историко-краеведческий музей

манета Геты (209—212 гг. н. э.), чырвоная лакавая кераміка, рэшткі бронзавага посуду і інш. На могільніку раскапана 12 пахаванняў з трупаспаленнем.

На поўнач ад Абідні каля в. Тайманава ў 1967—1983 гг. Л. Д. Побалем вывучаўся комплекс селішчаў 2—9 стагоддзяў. Выяўлена 50 паўзямлянкавых жытлаў, каля палавіны з іх адносяцца да 2—5 стагоддзяў н. э. Вядомы тут і наземныя жытлы слупавой канструкцыі. Бытавы інвентар падобны на інвентар зарубінецкай культуры, выключэнне складаюць сярпы, памеры якіх сталі большымі, і біканічныя прасліцы з вялікімі адтулінамі ў сярэдзіне, сярод упрыгожанняў — бронзавыя падвескі — лунніцы з устаўкамі з чырвонай шклопадобнай масы, якая гатавалася на месцы з прывазных пацерак, шмат рэчаў, прывезеных з рымскіх правінцый: шпоры, манеты, чырвоналакавая кераміка і бронзавыя пасудзіны. Посуд — грубаляпныя гладкасценныя гаршкі з адагнутым вонкі краем, слаба выражанай шыйкай і круглаватым тулавам, часам упрыгожаныя расчосамі ці глянцаваныя (вёскі Адаменка, Віляхаўка, Сялец, пас. Янава).

Пахавальны абрад — трупаспаленне. Рэшткі крэмацыі змяшчаліся ў круглыя або авальныя ямы. Вонкава ён падобны на абрад зарубінецкіх плямён, але павялічваецца колькасць неачышчаных ад вогнішча пахаванняў, менш пахаванняў з рэчамі.

У 6—8 стагоддзях Быхаўшчына ўваходзіла ў арэал калачынскай культуры і была пагранічнай з падобнай да яе банцараўскай археалагічнай культурай. Насельніцтва жыло на адкрытых паселішчах на пакатых узвышшах, у поймах рэк і азёр або на мысападобных выступах надпоймавых тэрас (вёскі Віляхаўка, Ніжняя Тошчыца, Сялец, Тайманава, пас. 1 Мая, Пакроўскі; даследаваліся Л. Д. Побалем). Жытлы паўзямлянкавыя, зрубнай канструкцыі, заглыбленыя ў зямлю і наземныя слупавой канструкцыі з печамі-каменкамі, радзей агнішчамі. Шэраг зрубных пабудоў выяўлены ў Тайманаве. Адно з жытлаў добра захавалася і дае ўяўленне аб зменным выглядзе і інтэр'еры. Яно

Археалагічныя знаходкі з курганоў 7—9 ст. каля вёскі Вараніно: 1—3 — ляпныя гаршкі; 4— жалезны нож.

Быховский районный историко-краеведческий музей

мела прамавугольную форму 2,4 × 3 м, паглыблена ў грунт на 0,9 м. Рэшткаў слупавых ям не выяўлена, што дазваляе меркаваць пра зрубную канструкцыю сцен. У адным з вуглоў знойдзены камяні, якія з'яўляюцца развалам печы-каменкі.

Пахавальны абрад — трупаспаленне. Рэшткі крэмацыі змяшчаліся ў пасудзіны-урны або ссыпаліся на дно круглых ці авальных ям. Пахавальны інвентар бедны. У Ніжнятошчыцкім могільніку раскапана 12 пахаванняў, у 4 з іх выяўлены цэлыя гаршкі-урны, у астатніх абломкі посуду, у адным знойдзена прасліца; у некаторых пахаваннях каля в. Новы Быхаў сустракаліся аплаўленыя бронзавыя рэчы. Посуд — слабапрафіляваны, цюльпанападобны і рабрысты. Памер гаршкоў і іх прызначэнне рознае: з дыяметрам па зрэзе да 40 см — для захавання прадуктаў, меншых памераў са слядамі нагару — для прыгатавання ежы. Сярод іншых знаходак — гліняныя бікапічныя прасліцы з вялікімі адтулінамі ў сярэдзіне, сярпы, нажы, свінцовая пячатка 8 ст. з грэчаскім надпісам (в. Новы Быхаў). Насельніцтва займалася земляробствам, жывёлагадоўляй, рыбалоўствам, хатнімі промысламі. Пашырылася суседская абшчына, вялікую ўладу атрымалі правадыры плямён, саветы старэйшын і дружыны.

У 6—9 стагоддзях адбываўся пераход ад першабытнаабшчыннага ладу да феадалізму.

З 9 стагоддзя вядомы першыя летапісныя звесткі пра плямёны на тэрыторыі Беларусі. Быхаўшчына ўваходзіла ў арэал рассялення старажытнаславянскіх плямён радзімічаў і асобных дрыгавіцкіх груповак. Упамінаюцца ў «Аповесці мінулых гадоў». Для радзімічаў да 12 стагоддзя асноўным тыпам паселішчаў былі неўмацаваныя пасёлкі. Селішчы, гарады з'явіліся значна пазней, а ў дрыгавічоў паселішчы гарадскога тыпу фарміраваліся ў 10 стагоддзі. На тэрыторыі Быхаўскага раёна старажытнарускія гарады адсутнічаюць. Сельскія паселішчы вядомы за 2 км на поўдзень ад Быхава ва ўрочышчы Узлужжа, каля вёсак Гарадзец, Камарычы, Ніжняя Тошчыца, аднак даследаваліся яны мала. Больш вядома пра пахаванні дрыгавічоў і радзімічаў — курганы. На тэрыторыі Быхаўшчыны яны выяўлены каля вёсак Вараніно, Ніжняя Тошчыца, Новы і Стары Быхаў, Сялец, Ямава і інш.

У курганнай групе 7—9 стагоддзяў каля в. Вараніно, якая належала радзімічам, Г. Ф. Салаўёва даследавала 11 насыпаў. Пахавальны абрад — трупаспаленне, рэшткі крэмацыі змяшчаліся ў цэнтры курганоў на ўзроўні старажытнага гарызонту або ў неглыбокіх ямах. Адно пахаванне зроблена ў скрыні з абгарэлых плашак. У пахаваннях знойдзены ляпныя гаршкі, жалезны нож, абломак бронзавага скроневага кольца, аплаўленыя шкляныя пацеркі і інш.

Другая курганная група, якую вывучала

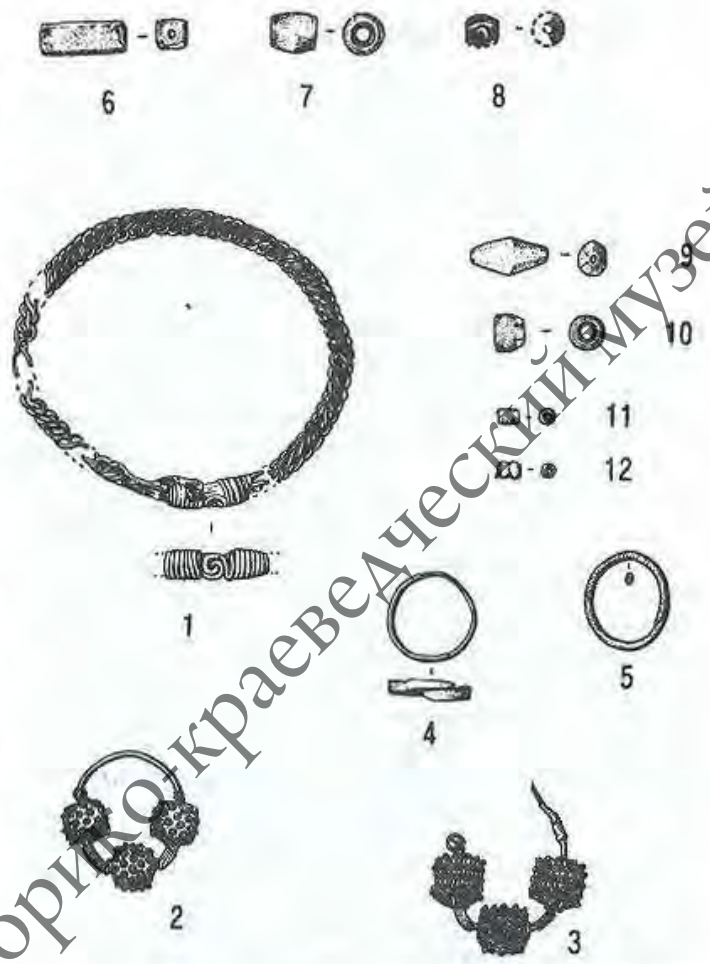

Упрыгожанні з курганоў каля вёскі Стары Быхаў: 1 — бранзалет; 2—3 — скроневыя кольцы з дрыгавіцкімі зярнёнымі пацеркамі; 4 — драцяны пярсцёнак; 5 — пласціністы пярсцёнак; 6—11 — пацеркі.

Г. Ф. Салаўёва, размешчана за 4 км на поўдзень ад Быхава, на правым беразе Дняпра, належала дрыгавічам і датуецца 11—12 стагоддзямі. З 60 насыпаў даследавана 8. Усе пахаванні зроблены па абраду трупапалажэння. У адным з курганоў выяўлена парнае пахаванне мужчыны і жанчыны. Нябожчыкі ляжалі галовамі ў розныя бакі: мужчына — на ўсход, жанчына — на захад. На руках жанчыны былі бронзавы віты бранзалет і пярсцёнак. У другім кургане разам з пахаванай жанчынай ляжалі сердалікавая і шкляная пацеркі, пярсцёнкападобнае скроневае кольца. Падобны інвентар знойдзены і ў іншых курганах.

Пры даследаванні курганнага могільніка каля вёскі Сялец знойдзены 3 сярэбранікі кіеўскага князя Уладзіміра Святаславіча. З 9 стагоддзя тэрыторыя сучаснай Магілёўскай вобласці знаходзілася ў складзе старажытнарускай дзяржавы — Кіеўскай Русі. *А. А. Егарэйчанка.*

Быховский районный историко-краеведческий музей

Старонкі мінулага

Гістарычныя крыніцы ўзнікнення Быхава адносяць да часу не раней 1387 г. і не пазней 1406 г. З 14 стагоддзя ў складзе Вялікага княства Літоўскага. Быхаў упамінаецца ў спісе гарадоў гэтага княства, змешчаным ва Уваскрасенскім летапісе і ў актах узвядзення Свідрыгайлы па літоўскі трон у 1430 г. Паводле народнага падання назва горада паходзіць ад слоў «быў хоў», месца, дзе мясцовыя жыхары хаваліся ад нападу непрыяцеля. Прывілеямі караля Сігізмунда-Аўгуста ад 1556 і 1568 гг. Быхаў падараваны старосту жмудскаму і губернатару ліфляндскаму Яну Хадкевічу, які стаў называцца «графам на Быхаве».

Пад канец 16 стагоддзя ў час антыфеадальных паўстанняў на Украіне і Беларусі ў наваколлі Быхава дзейнічалі казацкія атрады. Пры садзеянні гарадской беднаты ў лютым 1590 г. Быхаў заняў атрад Мацюшы, шляхта, ліхвяры і арандатары былі перабіты. Зімой 1595 г. пасля разгрому Магілёва праз Быхаў па Рэчыцу праходзіў атрад Севярына Налівайкі. Улічваючы важнае стратэгічнае становішча горада, гетман Вялікага княства Літоўскага Ян Караль Хадкевіч у 1590—1619 гг. пабудаваў у Быхаве замак і ператварыў горад у магутную крэпасць (падрабязна пра гэта глядзі ў атрыкуле «З архітэктурнай спадчыны»).

З 1628 г., паводле шлюбнага дагавору дачкі Хадкевіча з літоўскім маршалкам Янам Сапегам, горад перайшоў ва ўладанне Сапегаў.

У 14—16 стагоддзях фарміравалася беларуская народнасць. Культура беларускага народа набывала нацыянальную самабытнасць. З Быхаўшчынай звязана жыццё і дзейнасць Лаўрэнція Зізанія (?—1634), беларускага педагога, перакладчыка, царкоўнага дзеяча. Яго «Азбукай» (стварыў разам з братам Стэфанам Зізаніем, 1596) і «Граматыкай» (1596) карысталіся ў брацкіх школах Беларусі, Украіны і Літвы. У 1597—1600 гг. ён працаваў хатнім настаўнікам у крычаўскага старосты князя Б. Саламярэцкага ў Баркалабаве. Мялецій Сматрыцкі [1572 (?) — 1633] — беларускі і ўкраінскі пісьменнік-палеміст, царкоўны і грамадска-палітычны дзеяч таксама настаўнічаў з 1600 г. ў князя Саламярэцкага ў Баркалабаве. Яго «Граматыку» (1619) М. В. Ламаносаў разам з «Арыфметыкай» Л. Магніцкага называў «вратами своей учености».

У арыгінальнай літаратуры пачатку 17 стагоддзя важнае месца заняў гістарычна-мемуарны твор «Баркулабаўская хроніка», дзе апісаны падзеі 1545—1608 гг. Самабытнасць мовы, высокамастацкае адлюстраванне сяляпскага жыцця ставяць «Хроніку» у шэраг найвыдатнейшых помнікаў беларускай нацыянальнай культуры (глядзі асобны артыкул).

У 17 стагоддзі ўзмацнілася барацьба беларускага народа супраць польскіх і літоўскіх феадалаў. Пасіўныя формы супраціўлення магнатам перараслі ў магутны паўстанцкі рух. На пачатак стагоддзя пачасціліся ўцёкі беларускіх сялян і рамеснікаў-гараджан, у тым ліку і з Быхава, у межы Рускай дзяржавы.

У вызваленчую вайну ўкраінскага і беларускага народаў 1648—1654 гг. Быхаў неаднаразова асаджалі казацкія войскі ўраджэнца Быхава Філона Гаркушы. У 1648 г. з атрадам казакаў ён прыбыў з Украіны па Беларусь. Тут рады паўстанцаў папоўнілі беларускія сяляне. Атрадам Гаркушы ў баі каля мястэчка Горваль на пераправе цераз р. Бярэзіна быў разбіты буйны атрад стражніка Вялікага княства Літоўскага Мірскага. У снежні 1648 г. Гаркуша штурмаваў Быхаўскую крэпасць, але штурм быў адбіты і Гаркуша перайшоў да асады Быхава. Атрады польскай шляхты пад камандаваннем Горскага і Паца, якія выступілі з часткай быхаўскага гарнізона на задушэнне сяляпскага паўстання ў Чэрыкаве, павінны былі зноў вярнуцца ў Быхаў. Пад націскам войск Горскага і Паца Гаркуша адступіў. У 1651 г. з атрадам у 15 тысяч чалавек ён ваяваў у раёне р. Прыпяць, разграміў атрад палкоўніка Паўшы. У сакавіку — кастрычніку 1654 г. Гаркуша быў паслом Багдана Хмяльніцкага ў Маскве.

Паводле Зборaўскага дагавору паміж Хмяльніцкім і каралём польскім Янам Казімірам (9 жніўня 1649 г.) Быхаў стаў пагранічным горадам. У кастрычніку 1649 г. гараджане ўзнялі паўстанне, перабілі значную частку паноў і шляхты, але пацярпелі паражэнне.

18 студзеня 1654 г. Украіна ўз'ядналася з Расіяй. У маі таго ж года Расія пачала вайну з Польшчай за Беларусь. На працягу ўсёй вайны Быхаў адыгрываў ролю ўмацаванага горада-крэпасці. Казацкія атрады гетмана Залатарэнкі па загаду цара Аляксея Міхайлавіча ў жніўні 1654 г. асадзілі горад. Аднак працяглая асада і штурм Быхава не далі станоўчых вынікаў. 5 снежня Залатарэнка зняў асаду і з войскам адступіў ад горада. Далейшае развіццё ваенных дзеянняў паказала, што Быхаў трэба ўзяць, і Залатарэнка ў 1655 г. зноў асадзіў крэпасць і ўзяў яе, але сам быў цяжка паранены і памёр. Пасля яго смерці казацкія палкі ўзначаліў Іван Нячай. Маючы намер устанавіць сваё панаванне над паўднёва-ўсходнімі землямі Беларусі, ён перайшоў на бок польскіх паноў і ў канцы 1659 г. адкрыта выступіў супраць Масквы. На задушэнне мяцежнікаў з Магілёва выступілі рускія войскі пад камандаваннем маскоўскіх ваявод Далгарукава, Лабанава-Растоўскага і Сямёна Змеева. Іван Нячай, пацярпеўшы паражэнне пад Мсціславам, схаваўся з рэшткамі сваіх атрадаў у Быхаўскай крэпасці. Рускія войскі ў маі акружылі горад і

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

4 снежня 1659 г. з дапамогай баяр Ільінічаў, верных Расіі, якія ўгаварылі ваявод Ранькоўскага і Шале адчыніць вароты крэпасці, авалодалі ім. Здраднікі па прыгавору баярскага суда былі пакараны смерцю, Нячай і яго брат Юрый сасланы ў Табольск. Да канца вайны Расіі з Польшчай (1667) Быхаў яшчэ не раз трымаў аблогі ваюючых бакоў. У жніўні 1664 г. рускі князь Юрый Мікітавіч Празароўскі разграміў каля Быхава літоўскага ваяводу Паца. У ліку палонных быў і Данііла Меншыкаў, бацька будучага рускага палкаводца, паплечніка Пятра I А. Д. Меншыкава. Паводле Андрусаўскага перамір'я 1667 г. Быхаў адышоў да Польшчы і стаў прыватнаўласніцкім горадам-крэпасцю, дзе размяшчаліся рэзідэнцыя магнатаў-уладальнікаў Хадкевічаў і Сапег, вайсковы гарнізон. Роля стратэгічнага пункта на польска-рускім парубежжы абумовіла эканамічнае і сацыяльнае развіццё горада. Насельніцтва групавалася ў двух абшчынах — мяшчанскай і яўрэйскай. За карыстанне зямлёй яны плацілі ўладальніку горада грашовы чынш, неслі павіннасці па падтрыманню крэпасці ў баявой гатоўнасці. З мэтай папоўніць колькасць гарадскіх мяшчан у 1630-х гадах каля Быхава на левым беразе Дняпра была пабудавана Слабада Лявонаўка, яе пасяленцы былі вызвалены ад подацей і іншых павіннасцей на 14 гадоў.

Развіваліся гандлёвыя сувязі Быхава з шэрагам польскіх і рускіх гарадоў, у тым ліку з Масквой, але з-за частых войнаў і экспансіянісцкай палітыкі каталіцкай царквы, яны не былі сталымі. Рамесніцкая дзейнасць насельніцтва абмяжоўвалася галоўным чынам будаўніцтвам і рамонтам замка і фартыфікацыйных умацаванняў, абслугоўваннем патрэб вайсковага гарнізона і гарадскога апалчэння. У 1655 г. граматай караля Яна Казіміра Быхаў быў вызвалены ад подацей на 20 гадоў, а ў 1676 г. пастановай Сейма — яшчэ на 10 гадоў.

Паўночная вайна Расіі са Швецыяй 1700—1721 гг. прынесла Быхаву і навакольным землям новыя выпрабаванні. Становішча ўскладнялася яшчэ і абвастрэннем міжусобнай барацьбы магнацка-шляхецкай алігархіі Вялікага княства Літоўскага за вярхоўную ўладу. Сапегі — уладальнікі Быхава — перайшлі на бок Карла XII, каб заручыцца яго падтрымкай. На загаду польскага караля Аўгуста II, саюзніка Расіі ў вайне супраць Швецыі, літоўскі генерал-маёр Боіч-Сініцкі на чале атрадаў літоўцаў і татараў пры падтрымцы падмацаванняў, дасланых Пятром I, заняў 5 кастрычніка 1702 г. Быхаў. Восенню 1704 г. руская армія пад камандаваннем Рапніна ачысціла горад ад шведскіх войск і атрадаў Сапегі. 23.6.1706 г. на Дняпроўскім шляху ў Кіеў Пётр I каля Быхава вёў на сваім байдаку перагаворы з камендантам крэпасці Сініцкім аб выкананні ім саюзніцкіх абавязацельстваў у барацьбе супраць шведаў. Каб падмацаваць быхаўскі гарнізон, 24 верасня 1706 г. кароль Аўгуст II, саюзнік Расіі, падпісаў мір са Швецыяй і адрокся ад прастола. На бок стаўленіка шведаў С. Ляшчынскага перайшлі буйныя магнаты Беларусі і Літвы. У 1707 г. Сініцкі адкрыта перайшоў на бок шведскага караля і, зачыніўшыся ў крэпасці, умацаваў

Гераічная абарона Быхава ў 1708 г. З малюнка мастака М. Ц. Гуціева.

Быховский районный историко-краеведческий музей

абарончыя збудаванні і чакаў падыходу шведаў, а летам 1707 г. ў час вылазкі знішчыў рускі атрад, які вёз 40 тысяч рублёў для літоўскіх атрадаў гетмана М. Вішнявецкага.

Разумеючы, што да Быхава з Прыбалтыкі можа падысці шведскі генерал Левенгаупт, Пётр I загадаў генералу Р. Х. Баўэру ўзяць крэпасць. У чэрвені, пасля працяглай аблогі, замак быў узяты. Трапіла ў палон больш за 1000 салдат і афіцэраў. Сініцкага саслалі ў Сібір, з крапасных сцен былі зняты гарматы і па Дняпры адпраўлены ў Кіеў. Для абароны Быхава было пакінута 1451 чалавек на чале з Д. Варанцовым. Камандаванне рускай арміі надавала вялікае значэнне быхаўскай крэпасці і 23 чэрвеня 1708 г. праз рускі ваенны генеральны канспліум загадала гарнізону «обороняться до крайней меры». 13 ліпеня 1708 г. пасля бітвы пад Галоўчынам шведы пачалі штурм Быхава, але ўзяць яго не змаглі. Тады яны паклікалі на дапамогу польскія атрады Сапегі і Хмары і зноў асадзілі горад. Абаронцы не толькі мужна адбіваліся, але і рабілі вылазкі, наносячы ворагу вялікія страты. Сяляне выкарыстоўвалі ўсе магчымасці, каб дапамагчы асаджаным харчаваннем. Камендант горада Варанцоў даносіў Меншыкаву: «Поляки многолюдством в ближних от Быхова местах проезжают и выбирают провиант и приказывают мужикам под страхом смерти, а иных мучат, чтоб до Быхова провиант не возили». Упартая абарона горада спрыяла пасіяховым дзеянням рускай арміі ў бітве пры Лясной (28 верасня 1708 г.).

У 1740 г. ў Быхаўскім старостве адбылося антыфеадальнае ўзброенае выступленне сялян. Яно было выклікана жорсткім сацыяльным прыгнётам, злоўжываннямі мясцовай адміністрацыі і ўзмацненнем нацыянальна-рэлігійнага ўціску.

План Быхава канца 18 стагоддзя: 1 — замак, 2 — гандлёвая плошча, 3 — гарадскія ўмацаванні, 4 — Магілёўская брама, 5 — Рагачоўская брама, 6 — царква, 7 — касцёл, 8 — крамы, 9 — сінагога.

Штуршком да выступлення быў намер М. Сапегі ператварыць праваслаўныя цэрквы ў сваіх уладаннях на Быхаўшчыне ва уніяцкія. Даведаўшыся пра гэта, сяляне і мяшчане мястэчка Дашкаўка (Дашкава) у красавіку 1740 г. забілі уніяцкага пратапопа, які прыехаў сюды, выгналі папскага аканома, перабілі прадстаўнікоў феадальнай адміністрацыі. Сяляне в. Сідаравічы аб'ядналіся з сялянамі навакольных вёсак, наладзілі сувязь з прыгоннымі Магілёўскай эканоміі, стварылі ўзброены атрад з 200 чалавек і выступілі супраць прыгнятальнікаў. На задушэнне хвалявання з Быхаўскага гарнізона 27-красавіка быў пасланы вайсковы атрад на чале з Д. Стахоўскім. Каля в. Сідаравічы сяляне прабілі засаду, раптоўна атакавалі карнікаў і разгромілі іх. У маі выступленне было задушана, а яго ўдзельнікі жорстка пакараны.

У 1747 г. ў Быхаве было 247 двароў, меліся бібліятэка, паташня, лазня, саладоўня, астрог. Насельніцтва групавалася ў мяшчанскай і яўрэйскай абшчынах. За карыстанне зямлёй яны плацілі ўладальніку горада грашовы чынш, выконвалі павіннасці па абслугоўванню крэпасці. У 1755 г. тут было 382 двары, 2522 жыхары, малітоўная школа, 9 сядлёвых радоў, праводзілася 3 кірмашы ў год, склаўся вялікі атрад рамеснікаў — шаўцоў, гарбароў, краўцоў, сталяроў, цесляроў, кавалёў.

У 1784 г. ў в. Езва была наладжана шкляная вытворчасць. Дзейнічалі прыгонныя мануфактуры: у 1789—1832 гг. па вырабу посуду, ліставога шкла ў в. Лубянка (у 1814 г. 18 рабочых), у 1795—1846 гг. па вырабу медных гузікаў у в. Уюн (у 1812 г. 16 рабочых), у 1809—1837 гг. па вытворчасці палатна ў в. Грудзінаўка (у 1830 г. 86 рабочых), у 1813—1846 гг. шкляная ў в. Гута (у 1828 г. 10 рабочых). У фальварку каля в. Сапяжынка ў 1828 г. працавала шкляная гута.

Пасля першага падзелу Рэчы Паспалітай (1772) Быхаў у складзе Расійскай імперыі. З 22.7.1773 г. павятовы горад Магілёўскай правінцыі. Да 1776 г. і з 1802 г. цэнтр павета Магілёўскай губерні. У 1796—1802 гг. заштатны горад Беларускай губерні. У 1778 г. зацверджаны план Быхава, паводле якога старажытная ўмацаваная частка горада з замкам і гандлёвай плошчай захавана як цэнтральнае планіровачнае ядро, вакол якога ствараліся новыя кварталы. Былі пракладзены драўляныя тратуары, зроблена вулічнае асвятленне, устаноўлены гарадскі гадзіннік. У 1781 г. зацверджаны герб Быхава: у верхняй частцы шчыта на залатым полі расійскі двухгаловы арол з каронай, у ніжняй — дзве скрыжаваныя гарматы на чырвоным полі. У 1783 г. ў Быхаве 2622 жыхары, 534 дамы. Дзейнічала школа (павятовае вучылішча). Далучэнне Быхава да ўсерасійскай гаспадарчай сістэмы, пастановы аб бяспошлінным гандлі (люты 1773), скасаванне таможняў і застаў на граніцы Беларусі з Расіяй

Быховский районный историко-краеведческий музей

(1782), патрэбы будаўніцтва Чарнаморскага флоту (1779—1787) спрыялі сацыяльна-эканамічнаму развіццю горада. Развівалася рамяство, павялічвалася роля гарадскога кірмашу. У 1785 г. гандлёвы абарот горада склаў 10—14 тысяч рублёў. У 1786 г. ў Быхаве жыло 1132, у 1811 г.— 5 тысяч чалавек.

Сярод іншых населеных пунктаў Быхаўшчыны найбольш буйнымі былі Баркалабава, Новы Быхаў, Балонаў Сялец 1-ы, Балонаў Сялец 2-і, Гарадзец, Абідавічы, Бынава.

Вёска Баркалабава заснавана ў 16 стагоддзі, з 1633 г. тут быў манастыр. У 1758 г. мястэчка, 64 двары, 171 жыхар мужчынскага полу, тут меліся саладоўня, бровар, 2 гаспадарскія двары, фальварак. З 1780 г. сяло, 69 двароў, 465 жыхароў, 2 царквы, 2 млыны, памешчыцкая ўласнасць. У 1884 г. ў манастыры дзейнічала школа, дзе вучылася 20 дзяўчынак. У 1886 г. быў пастаялы двор. У 1897 г. 93 двары, 605 жыхароў, у Глухскай воласці Быхаўскага павета. У 1904 г. адкрыта царкоўнаприходская школа. У 1909 г. сяло, 110 дамоў, 671 жыхар.

Вёска Новы Быхаў вядома з 16 стагоддзя як мястэчка. Належала Хадкевічам, пазней Сапегам. У 1742 г. мястэчка, 41 двор, у 1758 г. 19 двароў, 6 корчмаў, 3 крамы, сыраварня, праводзіўся кірмаш. У 1772 г. 92 двары, 734 жыхары. Мелася царква. У 1858 г. 435 жыхароў мужчынскага полу, цагельны завод, млын, піцейны дом. У 1864 г. адкрыта школа, пры якой у 1873 г. арганізавана рамеснае аддзяленне. У 1897 г. мястэчка, валасны цэнтр, 342 дамы, 2374 жыхары, хлебазапасны магазін (з 1882), 23 крамы, 2 ветраныя млыны, 2 карчмы, прыстань, царква, 2 сінагогі, 2-класная царкоўнаприходская школа.

Вёска Балонаў Сялец 1-ы заснавана ў 18 стагоддзі, у 1858 г. тут было 485 жыхароў мужчынскага полу, у 1831 г. працавалі сукнавальня, вадзяны млын. У 1883 г. сяло ў Глухскай воласці Быхаўскага павета, 164 двары, 1328 жыхароў. У 1897 г. 149 двароў, 877 жыхароў, царкоўнаприходская школа, хлебазапасны магазін (з 1882), піцейны дом, 2 драўляныя царквы, раз у год праводзіўся кірмаш. У 1909 г. 153 дамы, 944 жыхары.

Вёска Балонаў Сялец 2-і заснавана ў 18 стагоддзі, у 1897 г. тут было 255 двароў, 998 жыхароў, ветраны млын, піцейны дом. У 1905 г. адкрыта казённая вінная крама, у 1907 г.— царкоўнаприходская школа, у 1910 г.— паштова-тэлеграфнае аддзяленне, царква. У 1909 г. 164 двары, 1057 жыхароў.

Вёска Гарадзец вядома з 18 стагоддзя, у 1758 г. 60 двароў, 155 жыхароў мужчынскага полу, карчма, млын, пякарня, 2 бровары. У 1780 г. 69 двароў, 514 жыхароў. У 1866 г. адкрыта народнае вучылішча, дзе ў 1889 г. вучылася 30 хлопчыкаў, у 1907 г.— 118 хлопчыкаў і 25 дзяўчынак. У 1897 г. 148 двароў, 921 жыхар, цэнтр воласці ў Быхаўскім павеце. Працавала бальніца, 2 ветраныя млыны, кузня, крама, царква, піцейны дом. У 1909 г. 165 дамоў, 966 жыхароў.

Вёска Абідавічы вядома з 1742 г. ў Быхаўскім графстве як памешчыцкая ўласнасць. У 1758 г. было 39 двароў, 115 жыхароў мужчынскага полу, млын, карчма. У 1780 г. 81 двор, 484 жыхары. У 1897 г. вёска ў Навабыхаўскай воласці Быхаўскага павета, 178 двароў, 1197 жыхароў. Тут былі хлебазапасны магазін, 3 ветраныя млыны, школа граматы, піцейны дом, паштовая станцыя, народнае вучылішча, у якім у 1905 г. вучылася 50 хлопчыкаў і 10 дзяўчынак. У 1909 г. 132 двары, 1212 жыхароў.

Вёска Бынава вядома з 18 стагоддзя, у 1784 г. 39 двароў, 321 жыхар. У 1897 г. ў Царкоўна-Асавецкай воласці Быхаўскага павета, 45 двароў, 339 жыхароў; у 1909 г. ў Грудзінаўскай воласці Быхаўскага павета, 54 двары, 445 жыхароў.

Новымі драматычнымі падзеямі адзначана гісторыя Быхава ў час нашэсця Напалеона на Расію. У канцы чэрвеня — пачатку ліпеня 1812 г. 2-я Заходняя армія генерала П. І. Багратыёна (45 тыс. чалавек) пад націскам намнога большых напалеонаўскіх войск (297 тыс. чалавек) адыходзіла ад Магілёва, каб пераправіцца цераз Дняпро і ў раёне Смаленска злучыцца з 1-й Заходняй арміяй пад камандаваннем М. Б. Барклая дэ Толі. Каб перашкодзіць ажыццяўленню гэтага плана, 1-ы французскі корпус маршала Л. Даву (72 тыс. чалавек) зрабіў спробу адрэзаць рускую армію ад ракі з боку Магілёва і ва ўзаемадзеянні з іншымі часцямі акружыць яе і разграміць. На працягу двух дзён (11—12 ліпеня) 7-ы корпус генерал-лейтэнанта П. М. Раеўскага стрымліваў французаў на поўнач ад Быхава, чым даў магчымасць Багратыёну пераправіцца цераз Дняпро па мосце каля Новага Быхава. Сам жа, ведучы жорсткі бой, адышоў да Быхава і таксама паспяхова перайшоў на левы бераг Дняпра. У час бою штаб 2-й Заходняй арміі пад камандаваннем П. І. Багратыёна размяшчаўся ў в. Сапяжынка, у 1962 г. ў памяць аб гэтай падзеі тут пастаўлена стэла. У выніку Айчыннай вайны 1812 г. колькасць насельніцтва Быхава значна паменшылася і ў 1815 г. складала 3219 чалавек. Горад паступова страціў ролю ваеннай крэпасці і стаў месцам размяшчэння ваенных гарнізонаў. Агульны ўздым гаспадарчага жыцця гарадоў Расіі ў

Пераправа 2-й рускай арміі цераз Дняпро ў раёне Новага Быхава. Малюнак мастака Б. Аракчэева. Быхаўскі гісторыка-краязнаўчы музей.

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

19 стагоддзі, абумоўлены развіццём капіталістычных адносін, адбіўся і на сацыяльна-эканамічным становішчы Быхава. Побач з рамесніцкімі майстэрнямі мяшчан у 1-й чвэрці 19 стагоддзя ўзнікаюць прадпрыемствы вольнанаёмнай працы. У 1816 г. мешчанін Абель Случкін арандаваў у Сапегі суконна-талесную мануфактуру. Прадпрыемства мела 18 станкоў, 84 рабочых. У 1825 г. ў Быхаве было 569 дамоў, 2 навучальныя ўстановы, 8 крам, 13 піцейных дамоў і корчмаў, 3 лазні, 5 садоў, у 1828 г. 5 гаспадарскіх дамоў, магазін, карцінная галерэя.

У 1829 г. ў маёнтку Быхава адбыліся хваляванні сялян. Вось як пра гэта сведчаць матэрыялы следчай камісіі ваеннага суда ад 13 чэрвеня 1834 года.

Сяляне маёнтка Быхава былі падзелены на тры сотні (сабілаўцы, заюраўцы і белагорцы) і адбывалі прыгон патыдзённа: кожная сотня выходзіла на работу праз два тыдні. Работы гэтыя выконваліся ў межах горада. Пасля Айчыннай вайны 1812 г. памешчык Сапега павялічыў паншчыну і чынш, прымусіў сялян працаваць па-за горадам. Сяляне адмовіліся выконваць загад панскага аканома. Ні ўгаворы, ні бізуны не дзейнічалі. Рантам разнеслася сярод прыгонных чутка, што быхаўскія сяляне не належаць Сапегу, што трэба адшукаць недзе загінуўшыя дакументы. Вырашылі звярнуцца да цара са скаргай. Адстаўны аўдытар Аўрам Васільеў у 1829 г. на імя Мікалая I напісаў прашэнне «Аб непрыналежнасці быхаўскіх сялян князю Сапегу». Мікалай I распарадзіўся пераслаць прашэнне на разгляд міністру фінансаў. Той накіраваў скаргу камітэту міністраў. Адтуль справу для разбору перанравілі ў міністэрства юстыцыі. А з Сената ўсе матэрыялы былі перададзены ў Магілёўскае губернскае ўпраўленне, а потым паступілі ў Быхаўскі павятовы суд. На разгляд справы спатрэбілася больш двух гадоў. Сяляне абівалі парогі павятовага суда, прасілі паведаміць аб ходзе справы. Даверапыя ад прыгонных Фёдар Жданоў і Пётр Арлоўскі, што панеслі ў Магілёўскую губернскую палату скаргу, за непадпарадкаванне пакараны бізунамі і асланы ў 1832 г. ў Сібір на пасяленне.

«Цяпер сяляне з просьбай да царскіх чыноўнікаў ідуць ужо гуртам па 20—30 чалавек, і выявіць падбухторшчыкаў хвалявання,— піша чыноўнік следства,— ніяк нельга, дух непаслушэнства разліўся на ўсёй грамадзе быхаўскіх сялян».

Па просьбе магілёўскага губернатара ў Быхаў «для прывядзення сялян у паслушэнства мерамі, законам устаноўленымі», прыбыў батальён Віцебскага егерскага палка пад камандаваннем падпалкоўніка Аносава. Вайсковае і грамадзянскае начальства, склікаўшы ад кожнай сотні па 10 сялян, спрабавала пераканаць іх «на мове, зразумелай іх розуму». Але ўсе скліканыя заявілі, што не стануць слухацца ніякіх улад, пакуль не будуць вернуты высланыя ў Сібір іх даверапыя Фёдар Жданоў і Пётр Арлоўскі, і што яны абавязаны выконваць надзённыя павіннасці, а не павіннасці эканоміі. Тады скліканыя сяляне і соцкі Мацвей Іваноў былі ўзяты пад варту. Справа аб «смуцьянах» слухалася ў ваенным судзе. Царскія чыноўнікі «выратавалі» яе хутка — удзельнікі хваляванняў былі цяжка пакараны бізунамі, многія з іх асланы ў Сібір (глядзі дакумент «З данясення віцебскага, магілёўскага і смаленскага генерал-губернатара міністру ўнутраных спраў аб рашэнні суда па справе аб хваляваннях сялян маёнтка Быхава Магілёўскай губерні»).

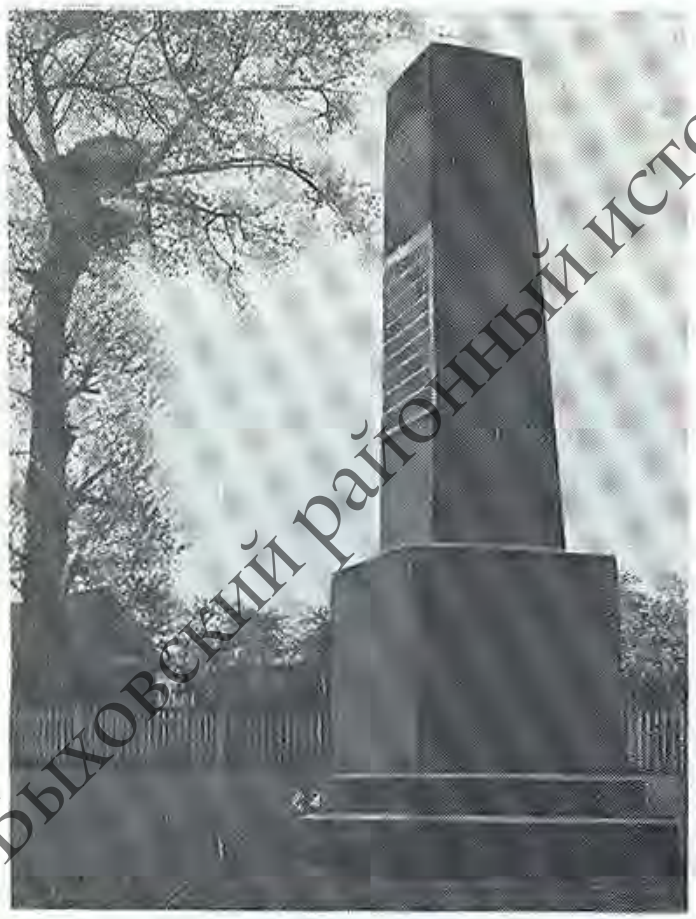

Помнік у гонар штаба рускай 2-й Заходняй арміі ў в. Сапяжынка.

У 1841 г. ў Быхаве было 5475 жыхароў, 652 дамы, якія размяшчаліся на 19 вуліцах і завулках. У рамесных майстэрнях працавалі 14 краўцоў, 12 шаўцоў, 5 кавалёў, 4 майстры па рамонту гадзіннікаў, 3 слесары, 2 алавяшчыкі і 2 майстры-ювеліры па золату і серабру. У 1837 г. тут былі 42 рамеснікі, а ў 1859 г.— 108. Дзейнічалі талесна-фланелевая фабрыка і гарбарны завод, сыравіна для якіх завозілася з розных месцаў, у тым ліку з Масквы. Аб'ём прадукцыі, рэалізаванай гэтымі прадпрыемствамі ў 1847 г. склаў аднаведна 55 і 50 тыс. рублёў. Гандлем у Быхаве займаліся 13 купцоў 3-й гільдыі, якія рэалізавалі тавараў на 24 тыс. рублёў серабром, у 1858 г. тут гандлявала больш за 100 купцоў 1-й і 2-й гільдыі. Галоўным таварам у гандлі была пянька, якой у 1841 г. прададзена 1690 бяркоўцаў. Значную ролю ў жыцці горада адыгрываў сялянскі сектар. У канцы 1830-х гадоў ён склаў 26,4 %. У 1847 г. сяляне трымалі 1425 коней, 1450 галоў буйной рагатай жывёлы, 650 авечак, 646 свіней, 350 коз, вырошчвалі жыта, авёс, ячмень, займаліся агародніцтвам. Два разы ў год праводзіліся кірмашы,

Быховский районный историко-краеведческий музей

у 1847 г. на кірмашах прададзена тавараў на 700 рублёў.

Рэвалюцыйная сітуацыя канца 1850 — пачатку 1860-х гадоў, абумоўленая крызісам феадальна-прыгонніцкай сістэмы і зараджэннем капіталістычных адносін, вымусіла царызм у 1861 г. адмяніць прыгоннае права. Але сялянская рэформа не ліквідавала шматлікіх перажыткаў прыгону і не вырашыла аграрнага пытання. Так, у Быхаўскім павеце ў адпаведнасці з устаўнымі граматамі сялянам адводзілася 59,5 тысячы дзесяцін зямлі супраць 68,8 тысячы, якімі яны карысталіся напярэдадні рэформы. Рабаўніцкі характар рэформы выклікаў шырокі сялянскі рух. 15 ліпеня 1861 г. сяляне памешчыка Сямкоўскага, маёнтак якога знаходзіўся ў вёсцы Лазаравічы, адмовіліся ад выканання павіннасцей і аказалі супраціўленне паліцыі. Для задушэння выступлення ў маёнтак прыбыла каманда ўзброеных салдат. У кастрычніку адмовіліся выконваць павіннасці ў карысць памешчыцы Ганіпроўскай 112 сяляп вёскі Збышына, але і гэта выступленне было задушана царскімі ўладамі. У 1864 г. сяляне з в. Новы Быхаў самавольна пасеклі памешчыцкі лес.

У час паўстання 1863—1864 гг. у Польшчы, Літве і на Беларусі на тэрыторыі павета ў красавіку — маі 1863 г. дзейнічаў Быхаўскі паўстанцкі атрад на чале з І. Анцыпам. Паўстанцы грамілі памешчыцкія сядзібы, валасныя ўправы, знішчалі іх дакументы, уступалі ў сутычкі з атрадамі царскіх войск. 6 чэрвеня 1863 г. па прыгавору ваенна-судовай камісіі ў Магілёве І. Анцыпа быў расстраляны.

Пасля адмены прыгоннага права, з развіццём капіталізму, адзначана паступовае сацыяльна-эканамічнае развіццё Быхава і павета. У 1861 г. на быхаўскім гарбарным заводзе працавала 60 рабочых і выраблялася 65 тысяч адзінак прадукцыі, насельніцтва горада ў 1863 г. склала 5879 чалавек. У канцы 1860-х гадоў Быхаў падзяляўся на 4 часткі: цэнтральную, заселеную гарадскім саслоўем, і 3 сялянскія слабады — Белагорскую, Загор'еўскую і Сабілаўскую, з насельніцтвам 5985 чалавек. Гаспадаркай і справамі гараджан займаліся гарадская ратуша, сіроцкі і славесны суды, гарадскі дэпутацкі сход і кватэрная камісія. Паводле плана Быхава, распрацаванага ў 1778 г., старажытная ўмацаваная частка горада была захавана як планіровачнае ядро, вакол якога вялася новая забудова. Вулічную сетку горада складалі 19 незабрукаваных вуліц, на галоўных з іх у 1870 г. былі пракладзены дашчатыя тратуары, а у 1878 г. ўстаноўлены газавыя ліхтары. У 1879 г. з'явіўся гарадскі гадзіннік, была набыта пажарная машына, у 1882 г. пры паштовай канторы адкрыта тэлеграфная станцыя. З 1872 г. дзейнічала метэаралагічная станцыя Паўночна-Заходняга аддзела рускага імператарскага геаграфічнага таварыства.

З-за адсутнасці водаправода жыхары карысталіся вадой з 4 калодзежаў і з ракі. На пачатак 1880-х гадоў плошча горада складала 3820 дзесяцін. Працавалі 2 прадпрыемствы па вырабу запалак і цэглы, крупадзёрка, 4 ветраныя млыны, 84 крамы, 3 царквы, касцёл, сінагога, 10 малельных школ, 2-класнае павятовае і прыходскае з жаночай зменай вучылішчы, у якіх працавала 8 настаўнікаў. Да канца 19 стагоддзя Быхаў заставаўся невялікім павятовым горадам са слабаразвітай прамысловасцю і поўнай адсутнасцю камунальнай гаспадаркі. У 1897 г. тут жыло 6400 чалавек (36,2 % пісьменных), было 1133 гаспадаркі, з іх 1127 прыватнаўласніцкіх.

У Быхаўскім павеце адкрываліся вінакурныя, дзягцярныя, смолашкіпінарныя, цагельныя, лесапільныя прадпрыемствы. З 1874 г. ў маёнтку Сарочына працаваў вінакурны завод, у 1895 г. тут было 9 рабочых, мелася паравая машына, з 1878 г. вінакурны завод дзейнічаў у в. Грудзінаўка (у 1913 г. 8 рабочых). У 1874 г. ў в. Следзюкі заснаваны смалакурны (у 1881 г. 11 рабочых), у 1881 г. ў в. Радзькаў — дзягцярны і смолашкіпінарны заводы (6 рабочых), у 1881 г. ў вёсках Вець і Ніканавічы — цагельныя заводы. З 1890 г. ў в. Дунаёк працаваў вінакурны завод (у 1895 г. 6 рабочых), дзе мелася паравая машына. У 1897 г. Александрыйскі шклозавод у в. Ветранка выраблял аптэкарскае і лямпавае шкло, посуд, шкляныя дэкаратыўныя ўпрыгожанні. У 1900 г. тут працавала 77, у 1913—86 рабочых. У в. Баркалабава дзейнічала медзеплавільнае прадпрыемства (у 1898 г. 50 рабочых), лесапільны завод (у 1898 г. 50 рабочых), 2 вінакурныя заводы. Развіццю гандлю спрыяла правядзенне кірмашоў і таржкоў. У в. Язвы (з 1964 г. в. Усходняя) у 1897 г. кірмашы праводзіліся тры разы на год, штогод 13 мая ў в. Грудзінаўка праводзіўся таржок. У пачатку 20 ст. адкрываліся новыя заводы: у 1902 г. вінакурны ў в. Радзькава Слабада (у 1913 г. 8 рабочых), у 1903 г. смалакурны ў в. Тошчыца, у 1903 г. лесапільны ў в. Верхняя Тошчыца (у 1913 г. 30 рабочых, быў рухавік магутнасцю 45 конскіх сіл), у 1911 г. ў в. Тошчыца лесапільны і іншыя. У некаторых вёсках павета будаваліся паравыя або ветраныя млыны, існавалі сукнавальні, кузні.

Значныя змены адбыліся ў жыцці Быхава ў пачатку 20 стагоддзя. Расло насельніцтва горада, павялічылася колькасць прамысловых прадпрыемстваў з выкарыстаннем вольнанаёмнай працы. Працэс развіцця капіталістычных адносін суправаджаўся ўзмацненнем эканамічнага ўціску рабочых, ростам іх рэвалюцыйнай свядомасці. У 1902 г. з увядзеннем у эксплуатацыю чыгункі Магілёў — Жлобін Быхаў стаў чыгуначнай станцыяй. Паляпшэнне шляхоў зносін садзейнічала ажыўленню гандлёвай дзейнасці. З ёй былі звязаны 4 аддзяленні дзяржаўных апчадных кас і банкаў, 5 страхавых агентаў, натарыяльная кантора. Тут

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

адбываўся адзін з буйнейшых кірмашоў з гадавым абаротам у 250 тысяч рублёў.

У 1904 г. ў Быхаве было 7270 жыхароў. Працавалі заводы па вырабу скур і мыла, 3 крупадзёркі, 2 маслабойні, 4 ветраныя млыны, 4 панчошныя прадпрыемствы. Усяго было 39 прадпрыемстваў, на якіх працавалі 57 рабочых. Імі выраблена прадукцыі на 9,1 тысячы рублёў. Колькасць рамесніцкіх прадпрыемстваў павялічылася да 162, на іх было занята 670 рамеснікаў. Мянялася і аблічча горада, тут было 974 дамы, з іх 3 мураваныя, 4 гасцініцы, 10 пастаялых двароў, 12 корчмаў, харчэўняў і чайных, колькасць ліхтароў на вуліцах павялічылася да 70. На пачатак 20 стагоддзя ў горадзе меліся 3 пачатковыя навучальныя ўстановы (7 настаўнікаў, 707 вучняў), 2 прыватныя школы, друкарня, фотамайстэрня, бальніца на 12 месцаў, 2 прыёмныя пакоі, аптэка, 4 аптэчныя крамы. Працавалі 3 урачы, 2 акушэркі, 3 фельчары, 1 ветэрынар. На аднаго ўрача прыпадала 2423 жыхары.

Становішча сялянства ў вёсках Быхаўскага павета працягвала аставацца вельмі цяжкім. Беззямелле і галеча вымушалі многіх сялян прасіць дазволу на перасяленне ў аддаленыя раёны Расіі. Так, у ліпені 1896 г. 28 сялянскіх сем'яў (127 чалавек) з вёскі Палкі вырашылі перасяліцца ў Сяміпалацінскую губерню. 15 сямей былі беззямельнымі і перабіваліся выпадковымі заробкамі, і царскі ўрад адмовіў ім у перасяленні, бо яны не мелі для гэтага ніякіх сродкаў. Многа сялянскай беднаты з вёскі Палянінавічы перасялілася ў Іркуцкую губерню.

З развіццём капіталізму і пераходам яго ў стадыю імперыялізму абвастрылася класавая барацьба. У 1899 г. сяляне з в. Новы Быхаў заханілі 40 дзесяцін памешчыцкай зямлі, адбыліся сутычкі з паліцыяй, у в. Ветранка ўспыхнула забастоўка на шклозаводзе. Гэта быў перши крок рабочага руху ў павеце.

Прамысловы крызіс 1900—1905 гг. выклікаў узмацненне капіталістычнай эксплуатацыі рамеснікаў і рабочых. Заработная плата рабочых на прадпрыемствах Быхава складала ў дзень усяго 50—100 капеек у мужчын і 25—70 капеек у жанчын.

Эканамічны прыгнёт і палітычнае бяспраўе ўзмацнілі народнае супраціўленне самадзяржаўю. У маі — чэрвені 1900 г. пад кіраўніцтвам студэнта Харкаўскага універсітэта У. Я. Бабкова (ураджэнец г. Быхава) была створана сацыял-дэмакратычная група, пад уплывам якой у жніўні — верасні 1900 г. адбыліся першыя ў горадзе эканамічныя забастоўкі. У лістападзе 1902 г. адбылася стачка краўцоў, у пачатку 1903 г. — першая вулічная дэманстрацыя, летам 1903 г. — стачка рабочых, у снежні 1903 г.— масоўка, прысвечаная памяці дзекабрыстаў. У 1904 г. створана Быхаўская арганізацыя РСДРП, якая ўваходзіла ў Палескі камітэт. Пад уплывам падзей восенню 1904 г. адбылося хваляванне прызыўнікоў на прызыўным пункце ў Быхаве супраць руска-японскай вайны і царскага самадзяржаўя. Хваляванне суправаджалася сутычкамі з паліцыяй і казакамі. Для кіраўніцтва рэвалюцыйным рухам у павеце пры Быхаўскай арганізацыі РСДРП была створана сялянская група РСДРП.

Працоўныя Быхаўшчыны актыўна ўдзельнічалі ў першай Расійскай рэвалюцыі 1905—1907 гг. Расстрэл рабочых 9 студзеня 1905 г. ў Пецярбургу выклікаў абурэнне народа. Пад кіраўніцтвам мясцовай арганізацыі РСДРП у павеце пачаліся стачкі і палітычныя дэманстрацыі пратэсту супраць крывавага злачынства царызму. У студзені — лютым прайшлі нелегальныя рэвалюцыйныя сходы сялян у вёсках Мокрае, Трасцівец, Сядзіч. Група сялян з вёскі Трасцівец была арыштавана і пасаджана ў Магілёўскую турму. 8 сакавіка 1905 г. рабочыя Быхава явачным парадкам увялі 8-гадзінны рабочы дзень, а 26 сакавіка арганізавалі маніфестацыю, у якой прынялі ўдзел больш за 100 чалавек. 18 красавіка ў Быхаве аб'явілі забастоўку ўсе рабочыя і рамеснікі. 9 ліпеня адбылася масавая дэманстрацыя ў памяць ахвяр «крывавай нядзелі». Сялянская група пры Быхаўскай арганізацыі РСДРП надрукавала пракламацыю, у якой заклікала вяскоўцаў сумесна з гарадскімі рабочымі на барацьбу за звяржэнне царызму. Вялікую агітацыйную работу сярод землякоў праводзіў член РСДРП, селянін з вёскі Сядзіч, няўлоўны агітатар Апанас Пракопавіч Самалётаў. Актыўнымі байцамі

Агульны выгляд Быхава з боку Дняпра. Ілюстрацыя з кнігі «Россия: Полное географическое описание нашего отечества». Т. 9. Спб., 1905.

Быховский районный историко-краеведческий музей

рэвалюцыі былі жыхар вёскі Трасцівец Іван Міхайлавіч Баранкевіч, ураджэнец вёскі Грудзінаўка Аляксандр Апанасавіч Мазураў, які прымаў удзел у паўстанні на браняносцы «Пацёмкін».

Каб стрымаць рэвалюцыйны рух, раскалоць лагер рэвалюцыі, царскі ўрад пачаў выкарыстоўваць палітыку лавіравання. 6 жніўня 1905 г. быў апублікаваны маніфест «Аб заснаванні Дзяржаўнай думы». Пры выбарах у Дзяржаўную думу царскі ўрад зрабіў усё, каб не дапусціць у яе апазіцыйныя элементы. Вось што пісала газета «Русь» у нумары ад 1 лютага 1907 г. ў артыкуле «Злоўжыванні на выбарах у 2-ю Дзяржаўную думу ў гор. Быхаве»: «На выбарах у гарадскім з'ездзе ў Быхаве вялікія злоўжыванні. Выбаршчыкам не былі разасланы павесткі, натарыяльныя пасведчанні асобы не прымаліся, спраўнік Мізгайла ўвесь дзень выбараў быў унутры памяшкання для выбараў і адкрыта там агітаваў за «истиннорусского» Скібінскага. Там жа паліцэйскімі пісаліся пасведчанні асобы і ўручаліся запоўненыя бюлетэні. Выбраны член «Саюза рускага народа» Скібінскі. Насельніцтва раёна абурана самавольствамі...» Працоўныя масы ўсё больш пераконваліся ў ашуканстве цара і рашуча выступалі супраць самадзяржаўя, шырыўся аграрны рух. Сяляне выязджалі ў памешчыцкія лясы і вывозілі бярвенне на вачах у памешчыкаў і ўласнікаў маёнткаў, аказвалі адкрытае супраціўленне лясной ахове і чынам паліцыі. Для задушэння аграрнага руху ў Быхаўскі павет была накіравана з Магілёва рота ўзброеных салдат. У 1905—1907 гг. найбольш буйныя хваляванні адбыліся ў панскіх маёнтках Эйхельмана, Малашыцкай, Манкевіч, у вёсках Мокрае, Сядзіч, Тайманава, Камарычы. У час узброенай сутычкі сялян вёскі Мокрае з паліцыяй быў забіты 22-гадовы селянін Аляксандр Рудкоўскі.

23 снежня 1905 г. сяляне з в. Мокрае зрабілі недазволеную высечку памешчыцкага лесу, у маёнтку Сарочына збілі лесніка і аканома. 5 студзеня 1906 г. яны зноў высеклі памешчыцкі лес, пры спробе адняць яго адбыліся сутычкі з паліцыяй. У ліпені 1906 г. на вясковых сходах у вёсках Мокрае і Тайманава выступаў дэпутат 1-й Дзяржаўнай думы Ф. Буслаў, які пазнаёміў сялян з дзейнасцю членаў Думы па сялянскім пытанні і заклікаў іх падтрымаць партыю трудавікоў. Летам 1906 г. сяляне з в. Мокрае адмовіліся плаціць грошы грудзінаўскай памешчыцы Талстой і лудчыцкім памешчыкам Есманам за арандаваныя на скос лугі. У жніўні 1906 г. разам з сялянамі з в. Следзюкі яны абяззброілі групу лугавых вартаўнікоў памешчыцы Талстой каля Крывога возера. Графіня Талстая у адказ на гэта павялічыла штрафы за патравы атавы на лугах. Восенню 1906 г. 12 стагоў памешчыцкага сена на прыдняпроўскім лузе спалены сялянамі з в. Мокрае. У кастрычніку 1905 г. ў в. Сядзіч была наладжана антыўрадавая агітацыя, у студзені 1906 г. пры арышце агітатара адбыліся сутычкі сялян з паліцыяй. У чэрвені — ліпені 1906 г. з-за нізкай аплаты працы рабочыя з Сядзіч адказаліся працаваць на памешчыка. Восенню 1907 г. на прыдняпроўскім лузе супраць в. Сядзіч сяляне спалілі памешчыцкі хлеў з жывёлай. Вінаватыя ў падпале паліцыяй не выяўлены. Графіня Талстая была вымушана адмяніць штрафы за патраву атавы. 30 снежня 1905 г. сяляне з в. Тайманава самавольна пасеклі памешчыцкі лес. У снежні 1905 г. ў вёсцы былі распаўсюджаны лістоўкі сялянскай групы пры Магілёўскай арганізацыі РСДРП. У сакавіку 1906 г. сяляне зноў пасеклі памешчыцкі лес, а 26 чэрвеня 1906 г. не згадзіліся на памешчыцкія ўмовы аплаты працы, забаставалі. Самавольныя высечкі памешчыцкага лесу адбыліся ў сакавіку 1905 г. ў вёсках Абідавічы і Усохі, у в. Усохі лес быў вывезены на 130 падводах.

У ліпені 1905 г. ў в. Прыбераж ка адбыліся хваляванні сельскагаспадарчых рабочых, якія патрабавалі ад памешчыка паляпшэння харчавання. 26 чэрвеня 1906 г. сяляне-падзёншчыкі з в. Сялец адмовіліся працаваць у в. Букоўе, бо памешчык не заплаціў ім па раней дагаворанай згодзе. У кастрычніку 1906 г. сяляне з в. Глухі адмовіліся выконваць падводную павіннасць, вясковы сход зняў валаснога старшыню і выбраў новага.

У 1907 г. рэвалюцыйны рух у павеце, як і па ўсёй краіне, праходзіў ва ўмовах усё большага ўрадавага тэрору. Рэвалюцыя была задушана. Пасля яе паражэння капіталісты і памешчыкі ўзмацнілі наступленне на рабочы клас і сялянства. Была зніжана зарплата, падоўжаны рабочы дзень, павялічыліся штрафы. У панскім ярме задыхалася сялянства. Велізарным цяжарам на яго плечы клаліся падаткі. За сялянамі накапіліся шматлікія нядоімкі. Каб спагнаць іх, улады апісвалі і прадавалі маёмасць і жывёлу сялян з таргоў.

Царскі ўрад намагаўся ўмацаваць сваю сацыяльную апору на месцах. Гэтаму павінна была паслужыць сталыпінская аграрная рэформа. У выніку яе правядзення ў 1911 г. 135 230 дзесяцін лепшай зямлі ў павеце апынуліся ў руках памешчыкаў, кулакоў, 1792 сялянскія гаспадаркі не мелі коней (1912). Па закліку сялянскай групы пры Быхаўскай арганізацыі РСДРП сяляне павета ўзмацнілі барацьбу супраць землеўладальнікаў, адмаўляліся пакінуць сельскую абшчыну і выходзіць на хутары (у 1913 г. сяляне вёскі Вялікія Боўкі Быхаўскага павета адмовіліся ад прыняцця прыгавору аб развёрстцы зямлі пад хутары).

У 1911 г. ў Быхаве было 39 прамысловых прадпрыемстваў, дзе працавала 69 рабочых, 6 навучальных устаноў, у ліку якіх трохкласнае гарадское вучылішча, ніжэйшае рамеснае вучылі-

Быховский районный историко-краеведческий музей

шча, прыходскае мужчынскае і жаночае вучылішчы, 2 царкоўнапрыходскія школы, ва ўсіх гэтых установах навучалася 646 дзяцей. У 1913 г.— 8,1 тысячы жыхароў, адкрыты першы кінатэатр (Тэатр мастацтваў). У 1916 г. закончана будаўніцтва моста цераз Дняпро. Новае пагоршанне эканамічнага становішча працоўных і ўзмацненне рэвалюцыйнага руху выклікала першая сусветная вайна. Пратэстам супраць вайны сталі ўцёкі салдат з фронту. У 1916 г. ў Быхаве былі затрыманы 24 чалавекі ніжніх чыноў. У студзені 1917 г. іх колькасць павялічылася да 65.

Шырокі водгук у Быхаве знайшлі падзеі Лютаўскай рэвалюцыі ў Петраградзе. У горадзе пракацілася хваля мітынгаў і дэманстрацый. Бальшавіцкія ідэі сталі пранікаць у асяроддзе Быхаўскага гарнізона.

1 сакавіка 1917 г. Петраградскі Савет рабочых і салдацкіх дэпутатаў выдаў загад № 1 аб выбранні салдацкіх камітэтаў ва ўсіх вайсковых часцях і падраздзяленнях. 7 сакавіка 1917 г. салдаты размешчаных паблізу Быхава палкоў разгромілі гарадскую турму і вызвалілі палітзняволеных, арганізавалі дэманстрацыю. Быў выбраны камітэт рабочых і салдацкіх дэпутатаў. Па яго пастанове ў сакавіку 1917 г. былі арыштаваны амаль усе камандзіры часцей мясцовага гарнізона. У красавіку 1917 г. Быхаўская арганізацыя РСДРП звярнулася з адозвай да салдат падтрымаць Петраградскі Савет рабочых і салдацкіх дэпутатаў. У адказ 8 тысяч салдат 3-га Ужынскага і 112-га Калагрыўскага палкоў увайшлі ў горад і вызвалілі з турмы 7 бальшавікоў — упаўнаважаных Петраградскага Савета, прыгавораных за рэвалюцыйную агітацыю да пакарання смерцю. Быў выбраны гарадскі Савет рабочых і салдацкіх дэпутатаў, у склад якога ўвайшлі 7 упаўнаважаных Петраградскага Савета, прадстаўнікі часцей гарнізона і гараджан.

11 мая 1917 г. ў Быхаве адбылася дэманстрацыя, арганізаваная пасланцамі рэвалюцыйнага Балтыйскага флоту М. Л. Рудкоўскім (ураджэнец в. Мокрае) і Д. Р. Емяльянавым-Елкіным (ураджэнец в. Сядзіч). Дэманстранты патрабавалі хлеба, міру і свабоды, разбурылі помнік Аляксандру II і вывесілі чырвоны сцяг.

Пасля ліпеньскага 1917 г. расстрэлу ў Петраградзе і пераходу ўлады да Часовага ўрада Быхаўскі Савет быў разагнаны, рэвалюцыйныя вайсковыя часці гарнізона раззброены і адпраўлены на фронт. На сходзе Быхаўскага павятовага зямельнага камітэта была выбрана павятовая зямельная ўправа. Старшынёй яе стаў эсэр А. Ц. Вазіла, а членамі яго бліжэйшыя паплечнікі А. Е. Буслаў, Н. Т. Антонаў. У павеце актывізаваліся розныя буржуазна-рэфармісцкія і нацыяналістычныя партыі. Буйныя памешчыкі Есманы, Радкевічы, Фрэймарк, Сазановіч і іншыя стварылі свой «Саюз зямельных уласнікаў» пад старшынствам памешчыка К. Я. Есмана. Павятовым камісарам быў назначаны памешчык В. І. Есман. Яны імкнуліся не дапусціць размеркавання сялянамі панскіх, царкоўных і манастырскіх зямель.

Пад уздзеяннем бальшавіцкай агітацыі рабочыя і сяляне Быхава разагналі зямельную ўправу з прадстаўнікоў буржуазіі і сталі самастойна вырашаць зямельныя пытанні на сваю карысць. Яны раздзялілі зямлю памешчыка Грускоўскага, сенажаці ў пойме Дняпра братоў Радкевічаў, Есмана, графіні Талстой, Буйніцкага манастыра, Быхаўскай троіцкай царквы.

На час карнілаўскага мяцяжу ў Быхаве дзейнічаў надзвычайны орган па арганізацыі адпору мяцежнікам. З дапамогай рэвалюцыйных салдат і рабочых чыгуначнікаў ён сарваў спробы контррэвалюцыі выкарыстаць чыгуначную станцыю для адпраўкі войск у Петраград і Маскву. Да 13 верасня 1917 г. карнілаўшчына была разгромлена. Генералы Карнілаў, Лукомскі, Маркаў, Раманоўскі, Дзянікін, Эрдэлі і іншыя былі арыштаваны і зняволены, як было паведамлена, у быхаўскую турму. На самай жа справе генералы знаходзіліся не ў турме, а ў памяшканні былой жаночай гімназіі.

Разгром карнілаўскага мяцяжу карэнным чынам змяніў становішча ў краіне. Бальшавікі сваёй пастойнай работай пераканвалі народ у тым, што выратаванне краіны ў ліквідацыі антынароднага Часовага ўрада. У Быхаўскім павеце вялікую работу ў гэты час праводзілі М. Л. Рудкоўскі, Д. Р. Емяльянаў-Елкін, С. К. Дзергачоў і іншыя. Яны растлумачвалі бядняцкім масам бальшавіцкую праграму, заклікалі іх браць уладу ў свае рукі. Набліжалася сацыялістычная рэвалюцыя.

Г. Е. Барысаў, В. М. Удальцоў.

З архітэктурнай спадчыны

Горад Быхаў, вядомы з 14 стагоддзя пад назвай Стары Быхаў, узнік як умацаванае пасяленне на ўзвышаным правым беразе Дняпра пры ўпадзенні ў яго р. Макранкі (Сапежынкі). Высокі бераг Дняпра і шырокая заліўная пойма служылі натуральнымі перашкодамі, якія дапаўняліся штучнымі драўлянымі ўмацаваннямі. Шчыльная драўляная жылая забудова размяшчалася на спакойным роўным плато надпоймавай тэрасы.

З 2-й палавіны 16 стагоддзя Стары Быхаў належаў магнацкаму роду Хадкевічаў. У 1590—1619 гг. гетман Вялікага княства Літоўскага Ян Караль Хадкевіч зрабіў тут сваю ўмацаваную жылую рэзідэнцыю і адначасова перабудаваў го-

Быховский районный историко-краеведческий музей

рад, ператварыўшы яго ў адну з найбольш магутных цытадэлей дзяржавы. Быхаў быў класічным прыкладам горадабудаўніцтва перыяду рэнесансу. Сістэму ўмацаванняў горада складалі земляныя валы з бастыёнамі, равелінамі і равамі, якія ўтваралі ў плане амаль правільны паўкруг радыусам 400 м. Тэрыторыя горада-крэпасці была каля 25 га. Выцягнуты ўсходні 800-метровы дыяметр адпавядаў броўцы рэльефу, што крута паніжаўся да поймы Дняпра. Геаметрычным цэнтрам паўкруглага плана Старога Быхава і кампазіцыйнай дамінантай яго забудовы быў замак феадала, які дапаўняў усходні бок умацаванняў горада-крэпасці. Ад яго пачыналася вялікая (220×90 м) прамавугольная гандлёвая плошча. Яна падзяляла тэрыторыю горада на дзве часткі. Паводле плана Старога Быхава 1781 г. планіровачная структура горада была блізкая да рэгулярнай. Сетка ўзаемна перпендыкулярных вуліц утварала 32 жылыя кварталы. Шырыня галоўнай вуліцы была каля 10 м, астатнія былі вузейшыя, да 4 м. Галоўная вуліца перасякала гандлёвую плошчу пасярэдзіне яе выцягнутых падоўжных бакоў. Кароткія канцавыя адрэзкі галоўнай вуліцы размяшчаліся радыяльна і крыху парушалі прамавугольную сетку вуліц. Яны вялі да сіметрычна размешчаных у поясе ўмацаванняў гарадскіх брам. Паўночная брама, якая адкрывала шлях на Магілёў, называлася Магілёўскай, паўднёвая — Рагачоўскай. Трэцяя брама называлася Падольнай і выводзіла з крэпасці да нізінай поймы Дняпра, на Падол. Сярод жылой забудовы размяшчаліся каталіцкі кляштар, 2 праваслаўныя царквы, сінагога і яўрэйская школа, на гандлёвай плошчы — крамы. Пераважала драўляная забудова. Мураванымі былі толькі замак, гарадскія брамы і сінагога.

Замак з'яўляўся часткай умацаванняў горада-крэпасці і ў той жа час дзеля большай бяспекі феадала быў аддзелены ад горада падатковым ровам і пад'ёмным мостам, меў уласныя абарончыя прыстасаванні. Ён ужо не быў падобны на традыцыйныя прыватнаўласніцкія замкі папярэдняга часу з магутнымі мураванымі абарончымі сценамі і баявымі вежамі. Пад уплывам рэнесансавага светапогляду, эстэтычнага і тэхнічнага ўздзеяння заходнееўрапейскага Адраджэння замкавае дойлідства Беларусі паступова ператварылася ў палацава-замкавае. Рысы гэтага працэсу відавочныя і ў архітэктуры замка ў Старым Быхаве (Быхаўскі палацава-замкавы комплекс збярогся часткова). Замкавы комплекс складаўся з некалькіх мураваных карпусоў, якія ўтваралі ў плане няправільны чатырохвугольнік памерамі 75×70 м. З поўначы ўнутраны двор замыкаўся мураванай сцяной з выхадам на гарадскі вал. Заходні бок замкавага комплексу, павернуты да гандлёвай плошчы, быў забудаваны карпусамі казарм, меў пасярэдзіне ўязную браму з пад'ёмным мостам і фланкіраваўся па вуглах васьміграннымі абарончымі вежамі. На поўдзень ад вежы цягнулася мураваная сцяна, пазней замененая драўлянымі карпусамі. За імі размяшчаўся мураваны двухпавярховы службовы корпус, які прымыкаў да палаца. Выцягнуты будынак самога палаца галоўным падоўжным фасадам быў арыентаваны на ўсход, да Дняпра, быў накрыты высокім двухсхільным чарапічным дахам, па вышыні амаль роўным двум паверхам. Да сярэдзіны ўсходняга і тарцовага паўднёвага фасадаў палаца прылягаюць гранёныя вежы, якія раней былі пяціяруснымі і завяршаліся двух'яруснымі купалкамі-«банькамі» (уплыў архітэктуры нідэрландскага рэнесансу). Фасад палаца, павернуты ўнутр двара, быў афармлены двух'яруснай арачнай галерэяй з уваходамі ва ўнутраныя памяшканні. Аркада першага паверха была мураваная з крыжовымі скляпеннямі, на 2-м паверсе галерэя была драўляная. Пад будынкам размешчаны вялікія скляпістыя падвалы. Першы паверх (таксама з магутнымі крыжовымі скляпеннямі) займалі службовыя памяшканні, каморы, майстэрні. Другі паверх, што прызначаўся для жылля гаспадароў, падзяляўся на дзве палавіны — жаночую і мужчынскую. На тарцы размяшчалася зала прыёмаў, у вежах — капліца, бібліятэка і кабінет гаспадара. Папярочныя мураваныя сцены рытмічна падзяляюць будынак на прыблізна аднолькавыя памяшканні, маюць анфіладную сувязь. Такія ж папярочныя нясучыя сцены, скляпеністыя перакрыцці і анфіладную сувязь памяшканняў мелі і іншыя мураваныя карпусы палацава-замкавага комплексу. На сённяшні дзень страчаны многія элементы дэкору будынкаў, завяршэнні вежаў, першапачатковая ўнутраная планіроўка.

Акрамя жылой рэзідэнцыі феадала абарончыя прыстасаванні мелі таксама гарадскія брамы (аб іх архітэктуры звестак не захавалася) і мураваны будынак сінагогі, які размяшчаўся непадалёку ад Магілёўскай брамы. Будынак быў пастаўлены ў пачатку 17 ст., збярогся да нашых дзён. Збудаванне, у плане блізкае да квадрата (20×21 м), падзялялася чатырма 8-граннымі слупамі, размешчанымі ў цэнтры, на дзевяць частак (палёў).

Будынак замка ў Быхаве.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Вуглавыя часткі перакрыты крыжовымі, прамежкавыя ячэйкі — цыліндрычнымі з распалубкамі скляпеннямі. Лаканічны аб'ём будынка (вышыня 11 м) завяршаўся дэкаратыўна-абарончым атыкам з байніцамі, якія пазней былі замураваны. На паўднёвым рагу будынка размешчана круглая баявая вежа з вітой лесвіцай унутры. Даволі вялікія вокны з раструбамі ў абодва бакі маюць паўцыркульныя арачныя завяршэнні. Ордэрны дэкор фасадаў выкананы ў стылі рэнесансу. У вырашэнні інтэр'ера будынка выкарыстаны элементы барока. Цэнтральнае поле паміж слупамі, якое выкарыстоўвалася для кафедры (біма), мела двух'ярусную кампазіцыю. Ніжні ярус быў перакрыты невялікім паўсферычным купалам, аздобленым ляпным раслінным арнаментам. На другім ярусе са скразнымі арачнымі праёмамі размяшчаўся ліхтар, што стварала своеасаблівую дынаміку асвятлення ў паўцёмным памяшканні з тоўстымі сценамі (1,75 м) і масіўнымі скляпеннямі.

На плане Быхава канца 18 ст. акрамя адзначаных мураваных пабудоў пачатку 17 ст. нанесены больш познія мураваныя будынкі касцёла і крам на гандлёвай плошчы. Касцёл у стылі сталага барока пачатку 18 ст. стаяў на поўнач ад замка, па-за ровам, быў абнесены мураванай сцяной.

У 19 ст. земляныя ўмацаванні горада скасаваны, што спрыяла яго больш свабоднаму развіццю. Былі пракладзены драўляныя тратуары, устаноўлена вулічнае асвятленне, гарадскі гадзіннік. Жылая забудова па-ранейшаму заставалася цалкам драўлянай. У сярэдзіне 19 ст. сярод жылля пастаўлена драўляная Троіцкая царква з рысамі позняга класіцызму. Будынак чатырохзрубны, крыжападобны ў плане. Над сяродкрыжжам — вялікі светлавы васьмерыковы барабан, завершаны купалам. Алтарны і бакавы зрубы маюць гранёную форму. Цэнтрычнасць кампазіцыі парушае выцягнуты прамавугольны зруб бабінца, над якім пры ўваходзе надбудавана 2-ярусная васьмерыковая вежа-званіца, таксама з купальным завяршэннем. Вокны завершаны паўцыркульна. Сцены ашаляваны вертыкальна. Па сваіх традыцыйных формах, канструкцыях і дэкору царква — адзін з нямногіх помнікаў манументальнага драўлянага дойлідства ўсяго прыдняпроўскага рэгіёна.

У 1902 г. на захад ад Быхава пралягла чыгунка, што абумовіла ў значнай ступені яго далейшае развіццё і сучасную планіровачную структуру. Развіццё горада ў савецкі перыяд адбывалася паводле генеральных планаў, распрацаваных у 1947 і 1968 гг. у інстытуце Белдзяржпраект і праекта дэталёвай планіроўкі цэнтра, распрацаванага ў 1947 г. ў Мінскім філіяле ЦНДІПградабудаўніцтва. У 1983 г. ў БелНДІПградабудаўніцтва скарэкціраваны агульні генплан горада, адначасова там жа распрацаваны новы праект дэталёвай планіроўкі цэнтральнай часткі Быхава, паводле іх і вядзецца сучасная забудова.

Акрамя архітэктурных помнікаў Быхава на тэрыторыі раёна таксама захавалася некалькі манументальных культавых збудаванняў, якія з'яўляюцца помнікамі архітэктуры.

У в. Балонаў-Сялец зберагласа драўляная царква, пабудаваная ў сярэдзіне 19 ст. Будынак крыжападобны ў плане, але пяцізрубны. Цэнтральны кубічны аб'ём вышэйшы за астатнія, накрыты высокім чатырохсхільным шатром, завершаным барабанам з галоўкай. Унутры шатра

Будынак былой сінагогі ў Быхаве.

Троіцкая царква ў Быхаве.

Быховский районный историко-краеведческий музей

«схавана» самкнёнае скляпенне, якое ў інтэр'еры абапіраецца на восем слупоў. Да асноўнага аб'ёму прымыкаюць больш нізкія прамавугольныя зрубы бабінца, сіметрычных бакавых аб'ёмаў і пяцігранная алтарная апсіда. Над бабінцам надбудавана двух'ярусная званіца з шатровым завяршэннем, якое адпавядае пакрыццю асноўнага аб'ёму. Архітэктуры царквы ўласцівы шматпланавая аб'ёмна-прасторавая кампазіцыя і выразны сілуэт.

За 1,5 км на паўночны ўсход ад в. Баркалабава ў маляўнічым куточку каля Дняпра захаваліся рэшткі старажытнага праваслаўнага манастыра, дзе быў створаны выдатны помнік беларускага летапісання — Баркулабаўская хроніка. Саборная царква гэтага манастыра была заснавана ў 1641 г. вядомым набожнікам праваслаўнай царквы Багданам Статкевічам і архімандрытам Іаілам Труцэвічам. У 1904 г. на галоўнай вуліцы вёскі Баркалабава была пастаўлена мураваная царква ў псеўдарускім стылі. Будынак падоўжна-восевай кампазіцыі багата аздоблены архітэктурнай пластыкай, мае праёмы разнастайнай формы з абрамленнямі ў выглядзе какошнікаў. Каля царквы пабудавана двухпавярховая манастырская гасцініца.

Выдатным у архітэктурных адносінах з'яўляецца палацава-паркавы ансамбль у в. Грудзінаўка, створаны на працягу 19 ст. У цэнтры сядзібы, на ўзгорку, размешчаны мураваны палац, пабудаваны ў стылі класіцызму. Яго асноўны двухпавярховы амаль кубічны аб'ём завершаны паўсферычным купалам. Сіметрычныя аднапавярховыя прыбудовы ствараюць франтальную кампазіцыю падоўжных фасадаў. Уваход афармлены адкрытай паўкруглай верандай з 6 калонамі, высокім мураваным ганкам. Бакавыя крылы будынка аднапавярховыя, накрытыя вальмавым дахам. Гарманічныя прапорцыі, стрыманы ордэрны дэкор надаюць палацу велічнасць і ўрачыстасць. Парк перад палацам закладзены ў 1-й палавіне 19 ст. Мае рэгулярную планіроўку. Прамыя ліпавыя алеі змяняюцца на ўскраінах маляўнічымі ландшафтнымі кампазіцыямі. Упрыгожвае парк вялікі дэкаратыўны басейн з фантанамі, размешчаны перад верандай палаца. З захаду тэрыторыя парку абмежавана сажалкай, з поўначы — невялікім гаем з лістоўніцы еўрапейскай. У парку растуць елкі звычайная, серабрыстая, калючая блакітная, хвоя веймутава, туя заходняя, кедр сібірскі, дуб звычайны і пірамідальны, ясень пенсільванскі, таполя канадская, ліпа крымская і іншыя пароды дрэў і кустоў. Дзякуючы гарманічнаму спалучэнню архітэктуры і зялёных насаджэнняў сядзіба ў Грудзінаўцы з'яўляецца адным з найбольш каштоўных помнікаў садова-паркавага мастацтва ў рэспубліцы.

Галоўны фасад Грудзінаўскага палаца.

Часткова збераглася драўляная царква ў в. Лубянка, пабудаваная ў пачатку 20 ст. Яна нагадвае простую сялянскую хату. Да асноўнага зруба, накрытага пакатым чатырохсхільным шатром, прылягаюць адполькавага памеру зрубы бабінца і алтара з двухсхільнымі аркамі. Усе зрубы квадратныя ў плане. Помнік адметны выразнасцю і прастатой, уласцівымі традыцыйнаму народнаму драўлянаму дойлідству.

У в. Мокрае таксама захаваўся помнік драўлянага дойлідства з элементамі псеўдарускага стылю — царква, пабудаваная ў 1865 г. Яна складаецца з чатырох зрубаў рознай вышыні, размешчаных на падоўжнай восі і накрытых асобнымі дахамі. Дамінантай у кампазіцыі будынка з'яўляецца квадратны ў плане асноўны аб'ём, які раней быў завершаны светлавым барабанам з купалам. Пры перабудове ў 1930-я гады зроблены двухсхільны дах з залобкам і плоская падшыўная столь унутры. Да асноўнага аб'ёму прылягаюць больш нізкая пяцігранная апсіда, а таксама аб'яднаныя ў адным выцягнутым зрубе дадатковы аб'ём і бабінец, над якім раней была званіца. Сцены гарызантальна ашаляваны, умацаваны лапаткамі. Аконныя праёмы з паўкруглымі завяршэннямі. Дэкаратыўныя дэталі афарбаваны. Будынак мае 3 уваходы — цэнтральны і 2 бакавыя.

Архітэктурная спадчына Быхаўшчыны даволі багатая і разнастайная. Гэтыя помнікі даўніны павінны быць захаваны для будучых пакаленняў.

Т. В. Габрусь.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Баркулабаўская хроніка

Баркулабаўская хроніка (Баркулабаўскі летапіс) — помнік беларускага летапісання пачатку 17 стагоддзя, вядомы ў адзіным спісе, што зберагаецца ў зборніку 17 стагоддзя ў Дзяржаўным гістарычным музеі ў Маскве (Сінадальны фонд № 790). Твор ананімны, напісаны ў в. Баркалабава (Баркулабава) Быхаўскага р-на. Храналагічна ахоплівае 1545—1608 гг. Сістэматычнае апісанне падзей пачынаецца з 1564 г.— з часу заснавання беларускім шляхціцам Баркулабам Іванавічам Корсакам вёскі і замка, названых яго імем. Упершыню апублікавана ў 1877 г. ўкраінскім вучоным П. А. Кулішам. Яе вывучалі М. В. Доўнар-Запольскі, Н. Вайтовіч.

У 1-м томе «Гісторыі беларускай дакастрычніцкай літаратуры» даецца характарыстыка Баркулабаўскай хронікі. Тэкст яе прыводзіцца з нязначнымі скарачэннямі.

Па знешніх чыста фармальных адзнаках твор гэты ў значнай ступені нясе на сабе адбітак старой летапіснай традыцыі, паводле якой з'явы, падзеі, факты звычайна падаюцца ў храналагічнай паслядоўнасці. Кожны запіс тут аднесены да пэўнага года, дата якога адпавядала апісанаму ў творы факту або жыццёва важнаму выпадку.

Прымаючы пад увагу гэту акалічнасць, некаторыя даследчыкі[1] адносілі названы твор да чыста летапіснай літаратуры. Аднак з гэтым нельга цалкам пагадзіцца, бо ў ім няма ні той маналітнасці тэксту, ні таго адзінства аўтарскай канцэпцыі і стылю, якімі звычайна вызначаліся традыцыйныя ўсходнеславянскія летапісы. І калі ўважліва прыгледзецца да зместу, стылю, дат гістарычных падзей і фактаў гэтага твора, то ён хутчэй за ўсё нагадвае «дамашнія запіскі, чым пагадовы запіс з дзяржаўнага пункту погляду»[2].

Старажытны летапісец незалежна ад таго, з'яўляўся ён аўтарам, рэдактарам або толькі кампілятарам іншых летапісных запісаў, не дапускаў такой частай блытаніны дат, імён і падзей, якую мы знаходзім у «Баркулабаўскім летапісу». Тут гістарычныя даведкі не заўсёды адпавядаюць сапраўдным з'явам. У адрозненне ад старажытнага летапісца аўтар разглядаемага твора сапраўды глядзіць на свет пачамі не дзяржаўнага чалавека, а звычайнага жыхара, які сам хоча добра жыць і жадае, каб і іншыя жылі таксама добра. Пытанні дзяржаўнай палітыкі адыходзяць у аўтара на другі план, як толькі ён пераходзіць да апісання жыцця і быту сялянства, яго радасцей і пакут. І тут ён умее вылучыць з жыццёвых з'яў і фактаў найбольш характэрнае і перадаць яго так тыпна і вобразна, што перад чытачом паўстае жывы малюнак тагачаснай рэчаіснасці.

Нататкі пра мінулае, успрынятыя аўтарам з дакументальных пісьмовых крыніц або з вусных пераказаў, не вызначаюцца мастацкімі якасцямі. Стыль іх пазбаўлен мастацкай выразнасці, эмацыянальнасці, якія характэрны для другой часткі твора.

«Баркулабаўскі летапіс» пачынаецца паведамленнем аб Берасцейскім сейме 1544 г., адзначаным тут пад 1545 г., на якім кароль польскі і вялікі князь літоўскі Сігізмунд Казіміравіч I назначыў пераемнікам на княскі трон свайго сына Сігізмунда II Аўгуста. Гэта звычайнае летапіснае паведамленне дае ўяўленне аб той атмасферы парадкасці, у якой тады праводзіліся дзяржаўныя сеймы Вялікага княства Літоўскага, калі яно было яшчэ палітычна незалежным ад Польшчы.

Потым аўтар пераходзіць да паказу падзей і з'яў пераважна мясцовага характару. Запісы, як правіла, падаюцца ў форме традыцыйных для летапісаў пагадовых рамак, але яны не заўсёды падпарадкаваны строгай гістарычнай храналогіі. Так, напрыклад, у запісах ад 1570 да 1592 г. аўтар часта парушае храналагічную паслядоўнасць, дапускае недакладнасці, вольна абыходзіцца з гістарычнымі датамі, падзеямі, імёнамі цароў, епіскапаў і г. д.[4]. Такім чынам, гэта хутчэй за ўсё твор гістарычна-мемуарнага жанру, таму гаварыць аб ім як аб мясцовым летапісу можна толькі ўмоўна.

«Баркулабаўскі летапіс» уключае матэрыял, узяты з самых разнастайных крыніц. У адным выпадку — гэта ўласныя назіранні аўтара над мясцовым жыццём сяла Баркулабава і яго ваколіц, у другім — лісты, пераказы і ўспаміны іншых асоб, у трэцім — афіцыйныя, прыватныя і дзяржаўныя дакументы эпохі і, нарэшце, народныя легенды і паданні. Аднак разнастайны па свайму характару матэрыял аўтар запісаў не змог размясціць у строгай храналагічнай паслядоўнасці і падаць у адзіным стылі. І толькі там, дзе ён пераходзіць да апісання ім самім убачанага або перажытага, яго замалёўкі набываюць адзіны стыль. Аўтар стварае эмацыянальна насычаныя, выразныя малюнкі мясцовага жыцця, яркія пейзажныя замалёўкі, жывыя вобразы сялян, а ў асобных выпадках, як напрыклад, у апісанні жудасных пакут народа ў самым пачатку XVII ст., яму ўдаецца перадаць і напружаны пульс свайго часу.

Тады, зазначае аўтар запісаў, «было жалосно и страшно гледети и выповедити уздыханя и плачу людей убогих, пашников немаетных»[5], якія з прычыны напаткаўшага іх голаду вымушаны былі пакідаць свае абжытыя мясціны ў басейнах вярхоўяў Дняпра і Заходняй Дзвіны, а нярэдка нават і сем'і і ў сцюдзёную, надзвычай снежную зіму цягнуцца на поўдзень у пошуках кавалка хлеба і талеркі цёплага супу. Знясіленыя, пасінелыя ад лютых марозаў, апухлыя ад голаду людзі абмарожваліся, замярзалі і мерлі. Мерлі ў адзіночку і групамі, мерлі на вуліцах, на дарогах,

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

на полі, на ярах, у пустых хатах і гумнах. Мерла так многа людзей, што ўсіх іх не паспявалі закопваць, а таму бывалі выпадкі, калі ў «ровех псы мертвых многих тела ели».

Гэты поўны драматызму малюнак народных пакут яшчэ больш абвастраецца і нават набывае гукавое адценне калі аўтар, імкнучыся быць дакладным, перадае надрыўныя енкі і просьбы галодных людзей, хоць чаго-небудзь паесці. Ён падкрэслівае, што, прастойваючы часамі каля плоту, варот або ў доме, гэтыя людзі: «отец з сыном, сын з отцом, матка з дочкою, дочка з маткою, брат з братом, сестра з сестрою, муж з жоною, тыми словы мовили силне, слезне, горко, молвили так: «Матухно, зезулюхно, утухно, панюшко, сподариня, солнце, месяц, звездухно, дай крошку хлеба!» Тут же подле ворот будет стояти зраня до обеда и до полудня, так то просячи: там же другий под плотом и умрет... А коли варива просили, тые словы мовили: «Сподарыня, перепелочко, зорухно, зернетко, солнушко, дай ложечку дитяти варивца сырого!»

Аўтар балюча перажывае пакуты і гэтых вымушаных голадам вандроўнікаў, і тых, хто яшчэ заставаўся сядзець на месцы ў надзеі выратавацца ад смерці хлебам з недаспелага і завеянага снегам ураджаю ярыны. Але які гэта быў хлеб, «коли муку житную у хлебе спекут, то тесто печеное солодко, а за скорину хотя ж ложки клади, а в печи не печется». Іменна таму, што сам аўтар вельмі блізка стаяў да народа, добра ведаў яго ўмовы жыцця і, відаць, меў прамое дачыненне да працы хлебароба (бо надзвычай часта звяртаў увагу на земляробчы каляндар і цэны на хлеб на працягу ўсяго свайго летапісу), яго адносіны прасякнуты шчырай спагадай да простага працаўніка. Ён спачувае яму і сумуе, калі той церпіць ад стыхійнага бедства. І тады яго апавяданне набывае мінорныя тоны. А калі жыццё становіцца лепшым, апісанні аўтара набываюць светлыя фарбы і мажорныя тоны.

Многа месца ў запісах «Баркулабаўскага летапісу» адводзіцца і апісанню казацкага руху. Не разумеючы значэння гэтага руху ў барацьбе беларускага і ўкраінскага народаў супраць польскай феадальна-каталіцкай агрэсіі, аўтар выказвае свае рэзка адмоўныя адносіны да казакаў, якія шмат дабра і крам спалілі ў Магілёве і «мешчан, бояр, людей учтивых так мужей, яко и жен, детей малых побили, порубали, попоганили», «скарбов теж незличоных побрали». Разам з тым аўтар не выказвае прыхільнасці і да ваяк Радзівіла, якія таксама набралі з «тутошнего краю лупу». Наогул ваенныя паходы, незалежна ад іх характару, аўтар «разглядае з пункту погляду таго, ці многа ад іх было шкоды мясцоваму насельніцтву, як адбіліся яны на жыцці простага люду»[6]. У выніку такога сялянскага падыходу да асвятлення ваенных падзей у яго нават руска-польская вайна 1580 г. занатавана толькі таму, што тады маскоўскі князь «Серебреный з немалым войском место славное Могилев выжог» і спустошыў сёлы па ваколіцах аж да Копысі і Шклова, а літоўскае войска князя Івана Чартарыйскага з татарскім атрадам Цемрука на Дняпры так «сильным трупом язовища загородили», што жыхары «колко недель днепровое рыбы не ядали и воды не пивали, для великого гнюсу трупу московского».

Летапісец даволі часта праяўляе цікавасць да гістарычных, пераважна грамадска-палітычных падзей у жыцці суседняй Маскоўскай дзяржавы. Але ён пазней так выразна не выказваў сваіх адносін да Масквы, як у запісах, прысвечаных падзеям рускай гісторыі за 1605—1607 гг. Падрабязна і цікава расказвае ён, як жыхары Масквы, «змовившися межи собою, в ночи без вести... грозно вдарили на палац самого царя Дмитра Ивановича» і перабілі там усю яго світу. Сімпатыі аўтара цалкам на баку найстаўшых масквічоў, бо яны не маглі пагадзіцца з той недаравальнай абразай, якую прынеслі да іх каталіцкія паны новага цара, калі ў сваім маскоўскім касцёле «служили службу божую, а з руских церквей великое насмеяние чинили, попов московских уруговали» ды і над імі самімі насміхаліся.

Яшчэ больш адмоўна паставіўся аўтар запісаў да новага самазванца, які ў маі 1607 г. аб'явіўся на Мсціслаўшчыне і «менил себе быти оным царем московским». Ён пераканаўча паказвае, што вайна, распачатая самазванцам у мэтах заваявання маскоўскага царскага трона, была справай рук паноў Рэчы Паспалітай, якія дапамаглі «Дмитрашу» падысці аж да самай Масквы. І толькі дзякуючы выключнай стойкасці і арганізаванасці маскоўскіх людзей войску самазванца, пагледзячы на неаднаразовыя спробы, не ўдалося ўзяць сталіцы.

Аўтар выкрывае новаяўленага самазванца, рэзка асуджае і ганьбіць тых паноў і купцоў Рэчы Паспалітай, якія дапамагалі гэтаму авантурысту весці спусташальную вайну супраць Рускай дзяржавы. Яго расказ пра гэтыя падзеі наскрозь прасякнут спагадлівымі адносінамі да Масквы. Як гуманіст, хай сабе часам і вельмі далёкі ад разумення сутнасці ваенных і палітычных праблем сваёй эпохі, ён спачуваў усім, хто станавіўся ахвярай вайны і ў яе пажары страчваў здабыткі сваёй мазольнай працы.

У ліку значных для свайго часу грамадска-палітычных падзей аўтар апісвае варшаўскі вальны сейм 1587 г., Брэсцкі царкоўны сабор 1596 г. і Сандамірскі шляхецкі рокаш* 1606 г.

Як чалавек, для якога пытанні дзяржаўнай палітыкі не з'яўляліся прадметам такой пільнай увагі, якую ён праяўляў да фактаў мясцовага

---

* Рокаш — узброеная форма апазіцыі да праводзімага каралём дзяржаўнага курсу палітыкі.

Быховскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

жыцця насельніцтва свайго сяла і яго добра вядомых яму ваколіц, баркулабаўскі летапісец не заўсёды ўлоўліваў сэнс сучасных яму грамадска-палітычных падзей. А таму многае з таго, што не праходзіла перад яго вачыма, але аб чым яму даводзілася пачуць ад іншых, ён з прычыны абмежаванасці свайго светапогляду разглядаў проста, часам нават да наіўнасці прамалінейна як праяву звычайнага зла, несумяшчальнага з разумнымі формамі грамадскага жыцця. Так, у прыватнасці, ён разглядаў арганізацыю ў гарадах і мястэчках Вялікага княства Літоўскага праваслаўных царкоўных брацтваў, Сандамірскі шляхецкі рокаш 1606 г., увядзенне ў Рэчы Паспалі-

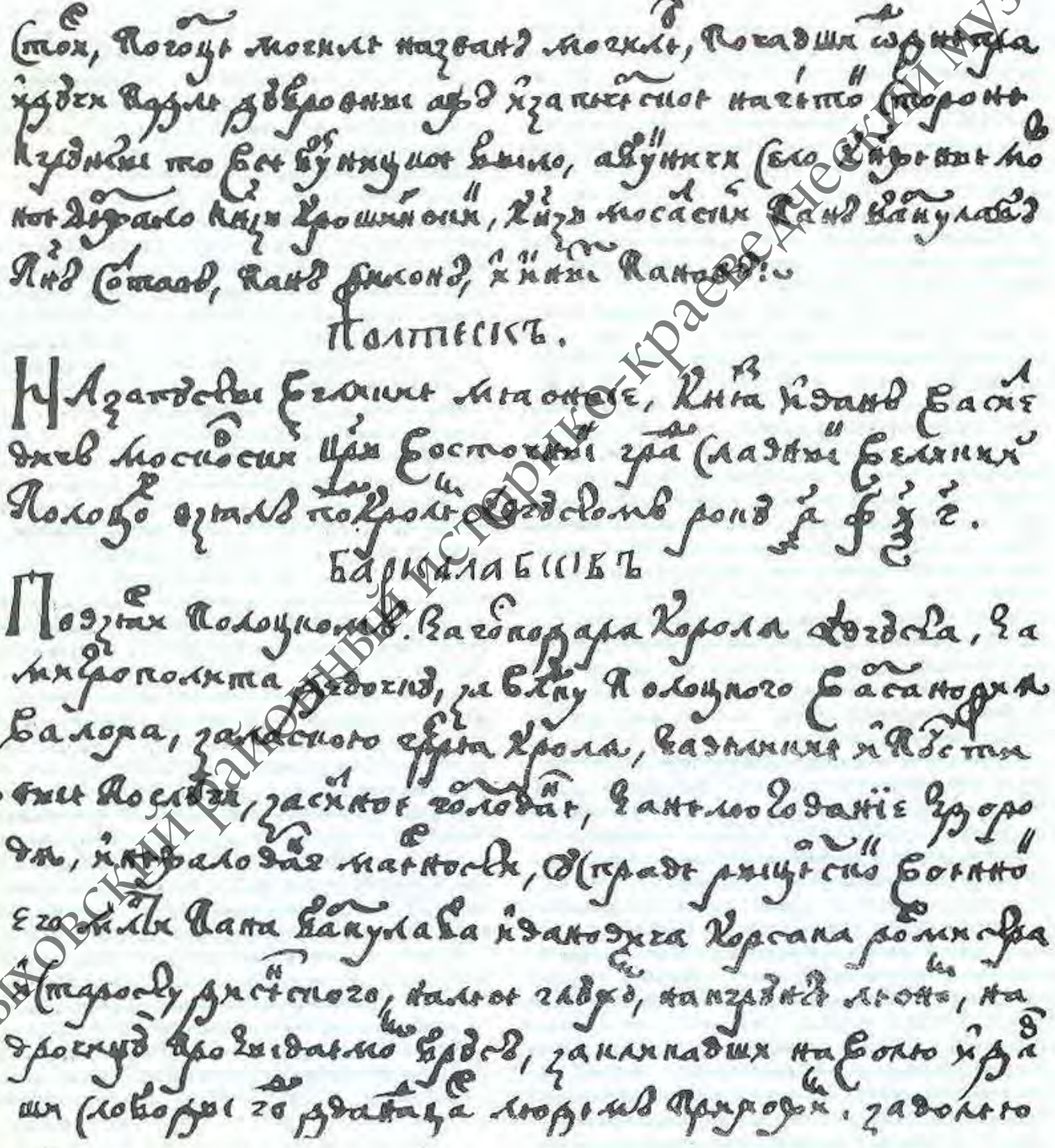

Старонка з «Баркулабаўскай хронікі». 17 ст.

Быховский районный историко-краеведческий музей

тай у 1583 г. каралём Стэфанам Баторыем новага грыгарыянскага календара і некаторыя іншыя падзеі. Аўтар не гаворыць аб сутнасці каляндарнай рэформы. Ён толькі імкнецца занатаваць, што з увядзеннем новага календара і іншых дат для святкаванняў і гандлю для купцоў «адбылося вяликое замешание промежи панами и промеж людми духовными, также и людми простыми», якое суправаджалася мноствам горкіх слёз, спрэчак, моцных дакораў, рабункамі, а ў асобных выпадках нават і забойствамі. Ва ўсіх гэтых выдатках каляндарнай рэформы аўтар схільны бачыць не што іншае, як «начало пристья антихристова».

Аўтар «Баркулабаўскага летапісу» быў чалавекам свецкім. Таму не выпадкова ён пазбягаў закранаць царкоўныя разыходжанні і спрэчкі ў справе веравызнання. Аднак ён моцна стаяў на баку праваслаўных у іх барацьбе з рэлігійным прыгнётам, варожа ставіўся да каталіцызму, ганьбіў уніяцкіх епіскапаў, абвінавачваў іх у кар'ерызме і вераломнай здрадзе праваслаўнай царкве. Разам з тым для яго як міраніна, які жыў у глухой правінцыі і глядзеў на грамадскае жыццё вачыма селяніна, незразумелым быў патрыятычны характар той нацыянальна-рэлігійнай вызваленчай барацьбы, якую вялі царкоўныя брацтвы супраць феадальна-каталіцкай рэакцыі.

Праца селяніна, яго эканамічнае становішча і сацыяльны быт — вось што цікавіць перш за ўсё і стаіць у цэнтры ўвагі аўтара «Баркулабаўскага летапісу». І гэта адлюстравана ў яго запісах так дэталёва і маляўніча, як ні ў адным з сучасных яму помнікаў літаратуры.

Увага аўтара да гаспадарчых бакоў сялянскага жыцця, а ў сувязі з гэтым да капрызаў прыроды і характару кліматычных умоў была такой пільнай, што іменна з гэтага ён часта пачынае свае пагадовыя запісы. Так, пераказваючы падзеі за 1583 г., аўтар не забывае падкрэсліць, што тады «от великого морозу на полех у колосьи жито посохло» і ««многие домы панов зацных от перунов великих погорели». А каля Мінска і Вільні ад вялікай жары «жито, яри, трава, также ярины огородныя,— всё погорело». З прычыны таго ўбогія людзі тых месц за кавалкам хлеба на Украіну і Русь падаваліся. Лета 1592 г. было бураломнае, затое восень стаяла такая цёплая, што «о Покрове на дереве лист не опал и был зелен у восень так, як на весне; а на других деревех так и зимовал». У той год і «цена житу была таней: чверть — по грошей пяти, мера — по грошей двадцати».

Аўтар, як правіла, ніколі не паўтараўся ў сваіх шматлікіх пейзажна-бытавых замалёўках вясковага жыцця. Для кожнай з іх ён знаходзіў адметную і непаўторную па сваёй эмацыянальнай танальнасці фарбу. Так, 1594 г. у абмалёўцы аўтара тым і вылучаецца ад папярэдніх, што ён «велми был молчалив, бурлив, студен; на збожье мерный». А вось пачатак 1602 г. «был грозный, а остаток плачливый: што было огородных речей — капуста, ботвинье, цибуля, маки, горохи, ячмень, ярица,— то все мороз побил, чого з великим плачем были видети тых людей голодных, которые толко огороды были засеяли, а жыта не починали».

Падобных выразных і каларытных замалёвак у «Баркулабаўскім летапісу» надзвычай багата. Аўтар умеў дакладна, лаканічна і па-народнаму трапна выказаць свае адносіны да пачутага, або перажытага самім.

«Баркулабаўскі летапіс» — гэта унікальны мастацкі твор, значная і цікавейшая частка якога прысвечана адлюстраванню будняў сялянскага жыцця тых месц, якія акружалі сяло Баркулабава і пастаянна знаходзіліся ў полі зроку яго надзвычай дапытлівага і руплівага гісторыка-бытапісца.

Жывая зацікаўленасць гэтага безыменнага бытапісца да гісторыі роднай яму мясцовасці абумовіла тое, што ён з асаблівым захапленнем і замілаванасцю, настомна і па крупінцы, як тая пчала, збіраў і заносіў у свае пагадовыя «соткі-ячэйкі» нават самыя дробныя лакальныя звесткі. Аўтар не выпускаў з-пад увагі і лічыў неабходным зазначыць, на якіх умовах адбывалася заснаванне і засяленне некаторых вёсак і сёл, калі, дзе і з выпадку чаго будаваўся той або іншы храм, хто быў яго першым свяшчэннікам, на якім узроўні тады знаходзілася эканамічнае жыццё сялянскіх мас, калі і якія цэны былі на сельскагаспадарчыя прадукты і г. д.

Канцэнтруючы ўвагу пераважна на бытавых фактах сялянскага жыцця, аўтар даў нам яркае ўяўленне аб настроях, пачуццях, імкненнях свайго сучасніка, чалавека сярэдняга дастатку, над якім мелі ўладу сіла традыцый, прывычкі, улада зямлі і з'явы навакольнай прыроды.

«Баркулабаўскі летапіс» ствараўся ў той час, калі адбываўся бурны працэс развіцця рэлігійна-палемічнай публіцыстыкі, літаратурная мова якой ускладнялася часам без належнай патрэбы механічнымі запазычаннямі лексікі з грэчаскай, польскай, лацінскай, царкоўнаславянскай моў. І толькі, відаць, з прычыны таго, што аўтар гэтага твора стаяў у баку ад рэлігійна-палітычнай барацьбы свайго часу, мова яго запісаў, прызначаных для міран, выгадна вылучаецца сваёй выключнай чысцінёй народнай гаворкі. У ёй няма штучнай кніжнай рыторыкі і таму яна простая, лёгкая, але па-народнаму трапная і сакавітая, вострая і лаканічная і надзвычай філігранная ў сваіх эмацыянальна-стылявых адценнях. У гэтым сэнсе аўтар плённа развіваў лінгвістычную традыцыю Скарыны.

Гістарычна-мемуарная літаратура — цікавая і яркая старонка ў развіцці беларускага старажытнага прыгожага пісьменства. Па свайму характару накіраванасці і зместу гэта літаратура стаяла

Быховский районный историко-краеведческий музей

ў баку ад царкоўнага жыцця, а таму яна прасякнута свецкімі матывамі. Усе падзеі і здарэнні прапускаюцца тут праз прызму індывідуальнага светаўспрымання звычайнага, гістарычна канкрэтнага чалавека і падаюцца з жыццёвых, рэалістычных пазіцый. Яны сагрэты цеплынёй аўтарскіх пачуццяў, дзякуючы чаму іх эмацыянальная танальнасць становіцца дамінантай у мастацкім абрамленні ствараемага малюнка.

Аднаўляючы на сваіх старонках пэўныя этапы ў гістарычным жыцці народа, гэта літаратура ўсім сваім жыццесцвярджальным пафасам была скіравана на ўслаўленне зямных інтарэсаў чалавека незалежна ад таго, на якой ступені культурнага развіцця ён стаяў і з якога сацыяльнага асяроддзя паходзіў. І ў гэтым сэнсе яна зрабіла значны крок наперад у параўнанні з помнікамі царкоўна-рэлігійнай пісьменнасці.

[1] Вольскі В. Нарысы па гісторыі беларускай літаратуры эпохі феадалізму. Мн., 1958. С. 70—75.
[2] Дабрыніі М. К. Беларуская літаратура. Старажытны перыяд. Мн., 1952. С. 271.
[3] Тамсама. С. 272.
[4] Аўтар запісаў час смерці полацкага епіскапа Версанофія Волаха адзначае пад 1570 г. замест фактычнай смерці 1576 г. Двойчы пад рознымі датамі — у адным выпадку пад 1586 г., а ў другім — пад 1588 г. ён запісвае адну і тую ж падзею — абранне каралём Рэчы Паспалітай шведскага каралевіча Сігізмунда III Вазы. Пад 1580 г. адзначае ўзяцце Пскова польскім каралём Стэфанам Баторыем, хоць аблога Пскова Баторыем была зроблена ў 1581 г. Двойчы і пад рознымі датамі, прычым у першым выпадку правільна (1586), а ў другім месцы пад 1588 г. мемуарыст вызначае час смерці і пахавання ў Кракаве Стэфана Баторыя. Двойчы — адзін раз пад 1576 г., а другі пад 1583 г.— і ў абодвух выпадках памылкова ён гаворыць аб увядзенні новага грыгарыянскага календара. Двойчы блытае аўтар імя Барыса Гадунова, імя пераемніка Феафана на полацкай архіепіскапскай кафедры.

Такія ж казусы назіраюцца ў яго пры датаванні каранацыі Гадунова, пры вызначэнні года смерці полацкага архіепіскапа Феафана і імя забітага Грозным свайго сына, пры ўпамінанні ў якасці рускага цара якогасьці Андрэя, а не Васіля Шуйскага і некаторых іншых гістарычных падзей.
[5] Баркулабовская летопись//Унив. изв. Киев, 1898. № 12. Цытаты ў далейшым падаюцца на дадатку ў гэтым выданні.

Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры. Мн., 1968. Т. I. С. 260—268.

СТАРОНКІ БАРКУЛАБАЎСКАЙ ХРОНІКІ

Баркалабов

По взяти Полоцком за господаря короля Августа, за митрополита Девочку, за владыку полоцкого Варсанофия Валоха, за ласкою господаря кроля, за великие почстивые послуги, за силное горловане, за целютование здоровя, и нежаловане маетности у справе рыцерской военной его милости пана Баркулаба Ивановича Корсака, ротмистра и старосту дисенского, на лесе Тяухом, на кгрунте лесном, на врочищу, прозываемом Брус, закликавши на волю и давши слободы год дванадцать людем прихожим, за волею божиею и за благословенством людей духовных заложил замок именем своим Баркулабов року 1564.

Также сооружил храм Святого Духа а другий престол Рожство господа нашего Иисуса Христа и посветил его року 1568. За владыку Варсанофия, за митрополита Иону, року 1568, за кроля Августа, за пана Баркулаба и за врядника его Раковского села Вендорож, Куты, Ловечы, Будища людми прихожими засадили, а потом в том же Вендорожи року 1586 во великий пост церков святаго Покрова сооружена и попу Вендорожскому его милость князь Богдан Соломерецкий тую церков отдал, бо тая была перше парафея Баркулабоская, парафея отца Алексея Гавриловича Мстиславца, отца Феодора Филипповича Могилевца.

Року 1570. Владыка полоцкий Варсанофий Валах переставился; у месте Могилеве поховано, албо погребено его через пана Филона у святаго Спаса в Могилеве.

Того ж року 1570 священника Куренского совершено на владычество Полоцкое именем Феофана.

Року 1576. Наехал, албо взято Стефана Батуру, княжа семикгродское, на кролевство Полское. Тот господарь король Стефан Батура, княжа семикгродское, праве был человек побожный, рыцерский, военный, щасливый, правдивый, правый. Того ж року корону припял, а Гендрик король с кролевства Полского утек до своее земли.

На початку от него повый календар украдоватися почал; прето немного лет и на свете мешкал.

Пан Баркулаб Иванович Корсак, староста дисенский и ротмистр кролевский, войт дисенский, рыцер и военник добрый, славный, замок Дисну, замок Вороничи, замок Леплю, замок Чашники — тые вси замки по взятию Полоцком веспол с паном Романом Ходкевичом сами и з своим людом позакладали и места поосажали людми добрыми.

Быховский районный историко-краеведческий музей

А потом року 1576, месяца августа 20 дня в понеделок у вечере, дву годин в ночи, пан Баркулаб переставился на староствє Дисенском в замку Дисенке, а погребено честно тело его у месте Виленском у церкви Святыя Пречистыя Богородицы.

Року 1578, месяца генвара 2 на Стретение Господне[1] князь Януш Чорторийский панну Евву Баркулабовну, дочку пана Баркулабову, в стан малженский за себе взял. Того ж року 1578 на святой недели у во второк о полудни матка пана Баркулабова у Баркулабове переставилася, пани Маря Кгитовтовна, городничая полоцкая, а поховано албо погребено тело ее милости у Могилеве Святаго Спаса у притворе...

Москва Могилев выжгла в Петров пост.

Року 1580. Господарь кроль Стефан был под Псковом и взял город Псков, а москва, то ест Серебреный, з немалым войском, место славное Могилев выжог; там же у краи Шклов, Копысу, села велми выпустошили, такъже и около Могилева. На Орши и до Радомля, Мстиславля тых замков не подходила ани рушила; а в Боркулабове князь Чарторийский Иван з войском своим на тот час был, так теж и Темрюк со тристами войска татарского при нем был у Боркулабове, на тот час и сторожу у Новоселках московскую поймали; а потом Темрюк и князь Чарторийский князь Иван, взявши ведомость певную от сторожи московское, которую поимали у Новоселках, то есть на имя Ивана, и князь Иван Чарторийский заехал от Шупень, дорогою великою Шкловскою до Могилева тягнул, а москва под местом Могилевом места жгут, а Темрюк з Боркулабова дорогою Могилевскою на Задубровеня до замку Могилева з войском притягнул, а войско литовское у Шклове стояло. Тепер же от Могилева почали отпирати с трех сторон: Чарторийский от Шупень, Темрюк з Боркулабова, войско литовское з Копыси и з Шклова. Москву от Могилева отперли, побили, отогнали. Страшно было трупу московского гледъти, реку Днепр силным трупом язовища загородили, иж колко недель днепровое рыбы не ядали и воды не пивали, для великого гнюсу трупу московского.

Року 1579. Пан Андрей Гудовский, урядник баркулабовский, собравши войско немалое, пешого и конного люду триста с паном Филоном и з его милостью князем Богданом Соломерецким, старостою кричевским, а надо всими тыми войсками люду учтивого яко шесть тисечей пан Андрей Гудовский гетманом был; под Смоленском и Рославлем так места выжгли, волости, села попустошили; под замком Смоленским моцно и охотне штурм мели, толко не дал им господь бог его достати, албо выняти; з ласки божое з добычею великою до домов своих здоровы з доброю славою приехали...

Року 1583, месяца септевриа 8 дня. Его милость князь Богдан Соломерецкий, староста кричевский и луцкий, приехавши з войска з службы з двору его кр[олевское] милости с под Пскова, по взятию, панну Евву Баркулабовну, старостянку дисенскую, у стан малженский за себе взял, а веселе было у месте Виленъском.

Того ж року 1585 у пост Филипов у пущи Сидоровской его милость князь Богдан Соломерецкий побил лосей десять великих, а вепров диких великих осмь, где тепер село Сутоки и Махова.

Того ж року Василей Сескович з уряду зъехал, а пан Роман Ревут на вряд Баркулабовский наехал.

Того ж року 83[2], праве о светом Петре албо на самый день Петра и Павла светаго, у Головчине робили, пруд сыпали. Яко бы о полудни у месте Головчине у брони[3] Остроговой силный и великий гром забил 12 человек, а трех человек не знашли, не ведет где ся подели, если вода занесла албо песок засыпал.

Того ж року многа множества страшных и великих чудес господь бог оказати начил: перуны и грады великия, сухость, морозы маль не через все лето были у Литве. От великого морозу на поли у колосьи жито посхло, многия домы панов зацных от перунов великих погорели, зиме з морозов и метелицы по дорогам многое множество людей убогих, также и купецких померло. А лете великий жар был: жито, яри, трава, такъже ярины огородныя все погорело у Литве, а звлаща около Менска, около Вилни. Люди убогия з хлеба на Русь давалися — молодцы, жонки, девки, много на Русь и на Украину понаходило...

Року 1583 календар новый выдан. За кроля Стефана, за митрополита Девочку, за

---

[1] Так у рукапісе: грамніцы святкаваліся 2 лютага.
[2] Так у рукапісе; відаць, павінна быць [15]85.
[3] Так у рукапісе; павінна быць браме.

Быховский районный историко-краеведческий музей

владыку полоцкого Терлецкого ляха, бо перед тым был ротмистром, а век свой зжил. На тот же час было великое замешание промежи панами и промеж людми духовными, также и людми простыми было плачу великого, нареканя силнаго, похвалки, посварки, забуйство, грабежи, заклинания, видячи яко новые свята установляли, празники отменяли, купцом торги албо ярмарки поотменяли, праве было начало пристья антихристова, у таком великом замешанью. Того ж часу почали у во Лвове, у месте Виленском, у Берестю школы науку выдавати, братерство якоесь установляти и тым закон и веру утвержати, за патриархи не кажут бога просити, ани его успоминати, толко за папежа; тепер же почали сеймы — соборы чинити и до них из[ъ]ежчатися...

Року 1586, месяца июля. На святаго Бориса и Глеба в месте Могилевском церков святыя Богородицы сооружена и через владыку посвечона. Того ж року, 86, было посту Петрова 5 недель. Того року ячмень, овес сеяли на десятой недели, пред се был урожай великий, добрый: жита мера была грошей по 14, а чверть жита по грошей полчварта.

Того ж року 86, о Святом Духу на Москву ехал и на Орши был Еремея, патриарха Антиохийский, з своее земли до Москвы ехал рок; тогды на дорозе в него вси слуги отмерли, а мовил языком антиохийским.

Року 1586, месяца декабря 4 дня часа 9 о полудни, великий король полский Стефан Батура, княжа Семигродское, переставился, а поховано у Кракове.

Року божого нарож[еня] 1588 взято на кролевство Полское кролем кролевича швецкаго.

Року 1587. Зима была велми снежная, морозы силные, метелицы великие, такъже и весна велми неуставична была: редкий день минул без снегу, аж до святого Юръя, а Юрей святый был 2 недели по святе; а потом на четвертой недели по святе в ночи были немилостивые страхи: великие дожды кгвалтовные домы подрывали, верхи позносили, яко через всю тую ноч не засыпали люде, по полям у пастухов статки градом побило, а в лесе деревем, у князя Головчинского много стирт с житом перун пожог, по селам статки мало не вси побив град по полям.

Того ж року 87 на весне пшеницы переводки сеяли на 5 недели, ярицы на 7, овсы, ячмени на 8 и на девятой, але не увошли от великих морозов; еще с первое Святыя Пречыстыя почалися; гречихи не косили, а хотя кто и косил, немного пожитку мел. Того року жита жали по Покрову Святыя Богородицы, овсы и ячмени жали на 3 недели по Покрове. Тот рок 87 велми был на все згола незрожайный и голодный...

Лета божого нароженя 1595, месяца ноября 30 дня в понедело[к] за тыдзень пред святым Николою, Севериян Наливайко; при нем было козаков 2000, дел 14, гаковниц [1]. Мъесто славное Могилев, мъесто побожное, домы, крамы, острог выжгли, домов всех яко 500, а крамов з великими скарбами 400. Мещан, бояр, людей учтивых так мужей, яко и жон, детей малых побили, порубали, попоганили, скарбов теж незличоных побрали с крамов и з домов. Тут же войско литовское пана Радивила троцкого, гетмана литовского, до Могилева у погоню за козаками притегнули, люду рыцерского конного, збройного, татар 4000, литвы 14 000. Над тым людом был гетманом на имя Миколай Буйвид. В той час Наливайко лежал у Могилеве две недели. Услышал о том Наливайко, иж гетман з великим людом и з делами до Могилева тягнет, тогды Наливайко з Могилевского замку на гору Илинскую, где тепер церков святого Георгия стоит, бо на тот час не было, выехал. А так войско литовское на поли Буйницком, именю велможного его м[и]л[ости] князя Богдана Соломерецкого, старосты кричевского и олучицкого, на войско Наливайково вдарили и кругом оступили. Там же зранку аж до вечера, яко бы вже к вечерни звонити час, межи собою битву мели, яко ж литва з войском великим натискали на войско Наливайкино. Пред се один другому войску мало шкоды учинили, бо великую армату, так дъл и гаковниц, пулгаков велми при собе множество мел, также люд свой отаборив конми, возами, людом, шол моцно. Яко ж з дела с табору Наливайкины козаки пана зацного пана Григория Анюховского забили; первей коня под ним застрелили, а потом, выпадши с табору, козаки его самого разсекали. Тепер же литва от козаков отступивши, до Могилева на болший луп поехали, а козаки на всю ноч ехали до Быхова жа на Низ. Литва за козаками гналася аж до Рогачева, да ничого згола не вчинили козаком; а литва и татары рушилися до Менска, до Новагорода и до Вилни, набравшися тутешнего краю лупу. [1]

По выеханью козаков и литвы, тогды было зиме: ни зима, ни лъто, ни осень, ни весна аж до месяца мая, до святаго Афанасия, снегу не было.

---

[1] Далей пропуск.

Быховский районный историко-краеведческий музей

А иж козаки Наливайкиного войска почали творити шкоду великую замком и паном украйного замку. Того ж року 95, з войском литовским погонивши в селе Лубни, на речце Суле, козаков побили. Первей Савулу стяли, Панчоху чвертовали, а Наливайка Северина, поймавши по семой суботе, до кроля послали, там же его, замуровавши, держали аж до осени святаго Покрова; там же его чвертовано...

Року 1604. На Василя святаго, то ест поваго лета, бюла зима велми добра, погодлива до великого посту, а потом на пятой недели великого посту снеги, дожды великие были, аж Днепр ростекся, а снег согнало. Пред се весна непогодная была,— тогды жито у цвету мороз побил; также огурки у цвету мороз побил, яко ж на тот час у господарстве мало хто бы ся мел огурками похвалити, хотя ж их гораздо и добре кукобили; ягод, яблок, иных овощов мало ся зостало для великих дождов, морозов, градов, только грибов-ababков в лъте велми много было зродило, иж кожный человек по двакрот у грибы на день ходил. Также за великими дождами около великих рек трав ни трохи сена не косили. Вода вешняя стояла по святом Петре тыждень; а коли почала вода вешняя спадывать, яко бы три дни было. Потом болшая вода дожчевая нашла; и так поведали, яко бы серед лъта на Москве снег великий и мороз был, колко недель на санех в лъте ездили. В нас на низких мъстах у-в огородех капусты, цыбули, яри зюла потопило; и стояла вода мал не до Или святаго. Зима была велми суха, людем купецким велми шкодила, бо снег мал был. Жита, гречихи, пшеницы, овес, ечмень, горох в той цене был, яко в року 603, бо тот рок вари мало было, толко грибы, ледники, опенки ели, а рыб вялых мало было для великих поводков. На люди з даски божее было здорово.

Друкуецца па кн.: Полное собрание русских летописей. М., 1975. Т. 32. С. 184—190.

З гісторыі вызваленчай вайны 1648—1654 гг.

Вызваленчая вайна 1648—1654 гг.— важны этап у гісторыі беларускага і ўкраінскага народаў, адна з ключавых тэм савецкай медыявістыкі (раздзел гістарычнай навукі аб гісторыі Еўропы ў сярэднія вякі). Выдадзеныя манаграфіі, зборнікі дакументаў недастаткова асвятляюць крыніцазнаўчыя і гістарыяграфічныя аспекты тэмы. Крыніцы, якія захаваліся, слаба асвятляюць пачатковы перыяд вызваленчай вайны на тэрыторыі Беларусі. У сучасных даследаваннях, прысвечаных гэтаму часу, галоўным чынам выкарыстоўваецца твор Альберта Войцэха Каяловіча «Аб дзеяннях супраць запарожскіх казакаў у 1648—1649 гг.» (1651). Кніга гэта не адзіны і не самы ранні твор, дзе апісаны падзеі 1648—1649 гг. на Беларусі. У аддзеле рэдкіх кніг у бібліятэцы Вільнюскага дзяржаўнага універсітэта імя В. Капсукаса захаваўся унікальны экземпляр яшчэ аднаго твора таго часу, які невядомы ні дарэвалюцыйнай, ні сучаснай савецкай гістарыяграфіі — паэма «Абарона Вялікага княства Літоўскага». Побач з матэрыяламі, што былі выкарыстаны ў пазнейшых творах (у тым ліку ў кнізе А. Каяловіча), у ёй ёсць звесткі, якія не сустракаюцца ў іншых выданнях.

Паэма пачынаецца з апісання нябачанага па сваёй магутнасці сялянска-казацкага паўстання на Беларусі, якое выклікала масавыя ўцёкі шляхты ў навакольныя лясы, за Днепр, у гарадскія крэпасці. Казацкія загоны, што прыбывалі з Украіны, хутка разрасталіся за кошт мясцовага насельніцтва. На думку аўтара, у сярэдзіне 1648 г. на тэрыторыі ўсходняй Беларусі дзейнічала 12 тысяч «гультайства», у тым ліку некалькі тысяч казакаў. Адсутнасць у той час у Вялікім княстве Літоўскім буйных шляхецкіх армій, шырокі тэрытарыяльны размах «бунтаў» (ад паўднёва-заходніх да паўночна-ўсходніх зямель «Белай Русі») спрыялі першым ваенным поспехам паўстанцаў. Асабліва жорсткі перманентны характар набылі выступленні на ўсходніх рубяжах Беларусі, якія межавалі з Расіяй. «Хто добра знаёмы з гэтымі падзеямі,— сцвярджае аўтар,— той павінен пагадзіцца са мною, што ў пагранічных гарадах — Магілёве, Оршы, Чачэрску — пастаянна ўспыхвалі бунты». Паўстанцы захапілі Гомель, Чачэрск, пагражалі адной з найбольш магутных крэпасцей ва Усходняй Беларусі, узмоцненай буйной артылерыяй і атрадамі наёмнікаў,— Стара-Быхаўскай фартэцыі.

Вось як апісвае аўтар паэмы далейшыя ваенныя дзеянні. Наспех скліканае апалчэнне павятовай шляхты на чале з аршанскім старостам князем Друцкім-Горскім разам з харугвамі Яна Паца рушыла да Чэрыкава. Асобна туды накіраваўся полк «пана падканцлера» Лявона Казіміра Сапегі. У баях за Чэрыкаў паўстанцы пацярпелі паражэнне. Весела, «як з вяселля», вярталася шляхта пасля крывавай бойкі, лічыла яна, што вайна скончана, знішчана ўсё «гультайства», бунтаўшчыкі і казакі больш не паявяцца на Беларусі. А паўстанцы сабралі свае сілы ў Бабруйску. На дапамогу ім прыбылі новыя атрады запарожскіх казакаў. Па дарозе ў Стары Быхаў перадавыя раз'езды шляхты выявілі, што «казакі» Гаркушы знаходзяцца ўсяго за 2 мілі ад іх. (У шляхецкай літаратуры таго часу

Рэспубліканскі гістарычна-краязнаўчы музей

«казакамі» называлі ўсіх паўстанцаў, нават, калі большую частку іх атрадаў складалі сяляне.) Сярод шляхты пашырыліся панічныя чуткі, што варожыя атрады налічваюць 50 тысяч. Шляхецкае войска разбіла лагер у прадмесці Старога Быхава. З-пад Гомеля падышло падмацаванне на чале з гомельскім старостам Сігізмундам Служкай. План Гаркушы, паводле прыведзеных у кнізе звестак, заключаўся ў тым, каб разграміць шляхту ў полі. Ён паслаў да шляхты «хлопа» з «лістом» і прапанаваў біцца каля горада. Аднак шляхта засталася ў замку. У сярэдзіне дня атрады «бязбожнага» Гаркушы пачалі штурмаваць прадмесце. У вузкіх вулачках, у цесных драўляных дамах, у агародах, за платамі, за вазамі завязалася жорсткая бітва, у якой абодва бакі неслі вялікія страты. На плячах праціўніка, які пры адступленні падпаліў прадмесце, паўстанцы спрабавалі прабіцца ў крэпасць, але былі адбіты інтэнсіўнай гарматнай і мушкетнай стральбой. Палонныя, захопленыя ў час вылазкі, паказалі, што паўстанцаў было значна менш, чым яны раней «аславілі». Тым не менш асада вялася 5 дзён, на працягу якіх паўстанцы неаднойчы спрабавалі авалодаць крэпасцю. Нарэшце ў іх лагеры патухлі кастры. На вокрыкі з крапасных сцен бунтаўшчыкі адказвалі насмешкамі, прапануючы шляхце біцца ў полі, калі яны «рыцары».

На думку даследчыкаў, паўстанцы адступілі ад горада таму, што на дапамогу гарнізону прыйшлі свежыя сілы наёмнікаў і шляхты пад камандай Друцкага-Горскага. Гэтыя сілы з'явіліся ў Баркалабаве ў тыле паўстанцаў і вымусілі іх адысці ад крэпасці. Паэма гэтыя падзеі апісвае інакш. Напярэдадні адступлення ад Старога Быхава адбылася буйная бітва з пяццю шляхецкімі харугвамі пад началам Служкі. Увесь дзень ішлі баі вакол казацкага лагера. Паводле перабольшаных звестак, прыведзеных у кнізе, загінула 3 тысячы паўстанцаў (15 харугваў), 800 паўстанцаў было знішчана ў «агародзе» (відаць, у садзе прадмесця). «Разгромленыя» паўстанцы вымусілі шляхецкае войска зноў схавацца за крапаснымі сценамі. Аднак агульныя суадносіны сіл складваліся не ў іх карысць. Асаджаныя чакалі падыходу буйнога войска на чале з гетманам літоўскім князем Радзівілам. Уначы атрады Гаркушы, пакінуўшы частку свайго абознага рыштунку, употай адышлі ад Старога Быхава.

Аўтар мала цікавіцца далейшым ходам паўстання. Ён коратка ўспамінае пра дзеянні харугваў Служкі пад Гомелем, Бабруйскам, Горвалем, пра задушэнне паўстання войскам Вялікага княства Літоўскага ў сёлах, мястэчках, «паказачных гарадах» — Мазыры, Пінску, Рэчыцы, Тураве.

Заключная частка паэмы пазбаўлена звычайнай панегірычнай адпазначнасці. У ёй адчуваецца трывожнае прадугадванне будучых падзей, буйных ваенных сутычак з украінскім казацтвам, падтрыманым шырокімі масамі беларускага і ўкраінскага насельніцтва. Разам з каронным войскам да Зборава накіроўваецца полк, выстаўлены на сродкі ўладара Старога Быхава, аднаго з буйнейшых магнатаў Вялікага княства Літоўскага Лявона Казіміра Сапегі.

«Абарона Вялікага княства Літоўскага» — літаратурны твор, які выявіў (як амаль ўсе творы таго часу, што дайшлі да нас) ідэалогію, палітычныя канцэпцыі пануючага класа Рэчы Паспалітай. Апрача цікавых фактычных рэалій, кніга прыцягвае ўвагу пэўнымі сацыяльнымі аспектамі. У дваранскай буржуазнай гістарыяграфіі нярэдка сцвярджалася, што паўстанні на Беларусі ў сярэдзіне 17 стагоддзя былі выкліканы казацкімі набегамі і мясцовае насельніцтва мала ўцягвалася ў яго. Паэма ж сведчыць, што асноўнай рухаючай сілай яго было сялянства. Шматлікія бунты на Беларусі аўтар проста называе «вайной паноў з хлопамі», а важнейшым выпікам разгрому паўстанцаў лічыць адпаўленне феадальных парадкаў, прыгоннага права: «Няўрымслівыя хлопы, разлаваныя, як казакі па сваіх паноў звяртаюцца да сябе дамоў і (зноў) пазнаюць сваіх паноў».

Апрача сялян у паўстанні 1648—1649 гг. актыўна ўдзельнічалі гараджане. Аўтар адзначае, што «казацкае паўстанне» выклікала бунты ў многіх сёлах, гарадах і мястэчках, што мяшчане, сяляне, усё простанароддзе Белай Русі «забылі пра сваё падданства Пану» (каралю). Нават у тых гарадах і мястэчках, дзе стаялі моцныя гарнізоны шляхты і наёмнікаў, яны не маглі быць упэўнены ў трываласці свайго тылу. Крапасныя валы Старога Быхава ўначы абаранялі ўзмоцненыя дазоры шляхты («не вераць гораду, каб не здрадзілі ўначы»).

Бітва за Стары Быхаў была кульмінацыйным этапам у паўстанні 1648 г. і мела важнае ваенна-стратэгічнае і палітычнае значэнне. Узяцце крэпасці адкрывала дарогу на Магілёў, Оршу, Віцебск. Яно непазбежна выклікала б пашырэнне паўстання, бо, па словах аўтара кнігі, за гэтай бітвай сачылі «ўсе ўзбунтаваныя вобласці, мястэчкі і гарады» Беларусі. Нягледзячы на класавыя сімпатыі аўтара паэмы, у ёй выразна адчуваецца атыфеадальны вызваленчы характар «хатняй вайны». Гэта была вайна з «панамі», народнае паўстанне супраць пануючага класа Рэчы Паспалітай, сацыяльнага і нацыянальна-рэлігійнага прыгнёту. Калі і кім была напісана паэма? У адзінай бібліяграфічнай крыніцы, дзе зафіксаваны гэты твор, прыведзены, на наш погляд, не зусім дакладныя звесткі. К. Эстрэйхер меркаваў, што кніга выйшла ў 1648 г., як значыцца на яе тытульным лісце. Ён не ўлічыў, што 1648 г. трэба разумець як дату апісаных падзей, што відаць з кантэксту загалоўка. Ад назвы

Быховский районный историко-краеведческий музей

друкарні 1648 г. аддзелены гарызантальнай лініяй. Некаторыя прыведзеныя ў кнізе факты даюць магчымасць больш дакладна вызначыць час напісання паэмы. Аўтар меў звесткі пра карны паход Януша Радзівіла ў Беларусі, пра бітву пад Лоевам (31.7.1649), але яшчэ не ведаў, як скончыцца Збораўскі бой 15 жніўня 1649 г. Такім чынам, паэма была напісана ў канцы ліпеня — пачатку жніўня 1649 г. і неадкладна выдадзена, гэтаму спрыялі невялікі аб'ём, палітычная вастрыня тэмы, прастата знешняга афармлення. Спрэчны і вывад К. Эстрэйхера, што аўтарам гэтага твора быў арыянскі шляхціц з Олкуша Андрэй Руткоўскі. Большасць прац Руткоўскага мае філасофскі характар, напісаны яны на лацінскай мове і апублікаваны далёка за межамі Польшчы. Нядбайны адбітак прозвішча аўтара ў канцы прысвячэння хутчэй можна прачытаць як Андрэй Ружоўскі. Біяграфічных звестак пра яго няма. Відаць, ён быў непасрэдным удзельнікам апісаных падзей. Прыводзячы розныя звесткі пра паўстанне на Беларусі, пра асаду Старога Быхава, ён не раз спасылаецца на тое, што іх можа пацвердзіць «усякі», хто добра знаёмы з гэтымі падзеямі. У прысвячэнні Сапегу ён называе свой твор «вершамі», складзенымі «паміж ваеннымі грамамі».

Разгледжаная паэма — не адзіны невядомы або слаба вывучаны твор, прысвечаны падзеям вызваленчай вайны на Беларусі і Украіне. Вядомы таксама літаратурна-публіцыстычны твор «Новая песня або, хутчэй, пабудка на бязбожнае казацтва, якое з'явілася ў 1648 г.», надрукаваны ў сярэдзіне 17 стагоддзя. Каштоўнасць гэтых выданняў у іх крыніцазнаўчай аснове, паяўнасці новага канкрэтна-гістарычнага матэрыялу. У сукупнасці з іншымі крыніцамі гэтыя творы дазваляюць больш глыбока і ўсебакова даследаваць адну з ключавых тэм айчыннай гісторыі.

Г. Я. Галенчанка.

Падзеі руска-польскай вайны 1654—1667 гг. на Быхаўшчыне

У 1648 г. Багдан Хмяльніцкі падняў запарожскае казацтва на барацьбу супраць польска-шляхецкага прыгнёту і за ўз'яднанне з Расіяй. У многіх месцах Беларусі, у тым ліку на Магілёўшчыне, у падтрымку гэтага руху пачаліся сялянскія паўстанні. У задушэнні іх прынялі ўдзел войскі Быхаўскага гарнізона, таму што Быхаў у той час быў уласнасцю польскага магната Сапегі. На дапамогу беларускаму народу ў яго вызваленчай барацьбе прыйшлі казацкія атрады. Паражэнне асноўных сіл паўстанцаў пад Лоевам у ліпені 1649 г. не прывяло да поўнага задушэння паўстання, асабліва на поўдні Беларусі. Ужо на раннім этапе паўстання адчувалася імкненне народных мас на Беларусі да ўз'яднання з рускім народам у адзінай Рускай дзяржаве. Гэта імкненне ўзмацнілася з уз'яднаннем Украіны з Расіяй і пачаткам руска-польскай вайны 1654—1667 гг. за Украіну і Беларусь.

Быхаў па сваім геаграфічным становішчы быў важным стратэгічным пунктам для кожнага з варожых бакоў, ключом ад дарог на Украіну, да цэнтра Расіі і Польшчы. Рускія войскі дзейнічалі ў трох кірунках. Асноўныя сілы на чале з царом Аляксеем Міхайлавічам пачалі асаду Смаленска. Войскі на чале з Шарамецевым накіраваліся ўздоўж Заходняй Дзвіны, а войскі Трубяцкога і Чаркаскага рушылі на Мсціслаўскае ваяводства. З поўдня на тэрыторыю Беларусі ў дапамогу рускім войскам Багдан Хмяльніцкі паслаў частку сваіх войск на чале з Іванам Залатарэнкам.

Шырокая падтрымка беларускімі народнымі масамі рускіх і казацкіх войск садзейнічала іх хуткаму прасоўванню. Адзін за адным добраахвотна здаваліся ім беларускія гарады. На чале атрада, створанага пераважна з сялян, гараджан і шляхты Магілёўскага і Чавускага паветаў, стаў беларускі шляхціц Канстанцін Паклонскі. У жніўні 1654 г. войскі І. Залатарэнкі занялі Новы Быхаў, які стаў базай для яго атрадаў у баях супраць гарнізона Сапегі, размешчанага ў крэпасці Старога Быхава. Некалькі тыдняў асаджаў І. Залатарэнка Стары Быхаў, адкуль на яго былі тры вылазкі. У Быхаўскай крэпасці ў гэты час канцэнтраваліся польскія войскі, якія мелі намер ісці пад Магілёў і Новы Быхаў на гетмана Залатарэнку. Даведаўшыся пра гэта, цар Аляксей Міхайлавіч у сваім пісьме ад 28 снежня 1654 г. паведаміў Залатарэнку, што ён загадаў ваяводу Юрыю Рамаданаўскаму са сваімі войскамі і палкоўніку К. Паклонскаму сысціся з Залатарэнкам.

У 2-ім томе зборніка дакументаў і матэрыялаў «Беларусь у эпоху феадалізму» змешчаны шэраг архіўных дакументаў пра падзеі руска-польскай вайны і ролю ў іх Быхава.

Частка гэтых дакументаў прыводзіцца ў нашым выданні.

Скарачэнні, што сустракаюцца ў дакументах:

вел. кн.— великий князь
в. ц. вел.— ваше царское величество
г., гг.— год, годы
гор.— город
дер.— деревня
е. ц. вел.— его царское величество
кн.— князь
н. ц. вел.— наше царское величество
р.— река
с.— село
т.— титул
чел.— человек
у.— уезд

Быховский районный историко-краеведческий музей

ПІСЬМО НАКАЗНОГА ГЕТМАНА ІВАНА ЗАЛАТАРЭНКІ ЦАРУ АЛЯКСЕЮ МІХАЙЛАВІЧУ АБ УЗЯЦЦІ ЯГО ВОЙСКАМІ НОВАГА БЫХАВА І АСАДЗЕ СТАРОГА БЫХАВА

29 жніўня 1654 г.

Божиею милостию, великому государю царю и вел. кн. Алексею Михайловичу... [Т]. Извещая есмь в. ц. вел. через Ивана Косинского, сотника веркиевского, и Данила, сотника Понурцинского, о взятье через мечь Чечирска; также и о том, что Новый Быхов с своею волостью в. ц. вел. поклонился; которые те жители быховские при приходе нашел с войском из-под Чичерска, присягу на верное и вечное подданство перед Тимофеем Спасителевым, дворянином в. ц. вел. совершати почали. От которого Быхова Нового 3 мили Быхов Старый стоит, а в том Быхове шляхты немало служилых людей, и волощане, до того же места належачие, заперлися и в. ц. вел. поклонитися не хотят. Видя мы таковую их гордыню и непокорение дьявольское, взявши господа всемогущего на помощь, осадили есмя их войсками в. ц. вел., при мне на сесь час будучими, и над ними рыцарскими делами промышляти будем, чтоб те злодеи ради и неради поклонилися в. ц. вел. Бог свидетель сердца моего, что из-под Чичерска прямо имел было волю к в. ц. вел. зрети пресветлый престол в. ц. вел. идти, но что тот народ, которые веру в. ц. вел. учинили, меня молили, чтобы их на смерть, не взяв Быхова Старова, не оставлял; которому их челобитью чиня довольно по неволе под тем Быховом здержался; а то для того, что когда в в. ц. вел. рушуся, оставя их не взятых в Быхове, правда то, когда выпадут из него, те ляхи, изменники божии и неприятели в. ц. вел. ни одного живого, как в Быхове Новом, тако ж и в волости, до него належачей, не будет. В котором деле по наказу в. ц. вел. товарищем нашим Ивану Сухину, сотнику девицкому с товарищи, высылаем, со унижением челом бьючи о скорой ведомости и о указе в. ц. вел., как себе поступати и куда оттуда, оставити ли Быхов не взятый или над ним промышляти имеем. Когда есми Чечирска добывали, урядник Тышкевич из места с сколкими десятки людей утек и город с мещаны и с селяны упорных мужиков оставил; как город, за счастливым и благоговейным государствованьем в. ц. вел., через мечь взяли есмя, так и того ворога с товарищи его, утекаючего к Быхову, миля от Старого Быхова, поимали и к в. ц. вел. посылаем, за которого неучтивым исправлением в. ц. вел. Войска Запорожского рыцерев добрых немало полегло. не имел бы от нас милосердия, но что родовитый человек в Литовском княжестве в. ц. вел. с теми же посланниками каними посылаем; и какая воля в. ц. вел. наступит, в руках творца нашего да будет. Тако и вторицею в. ц. вел. со унижением челом бьем о скором отпуске посланцов наших и о милостивом указе в. ц. вел.

Посем дай, Христе, царю, чтоб и тот гор. Быхов валами, как Смоленск каменными стенами, в. ц. вел., как скорее любо чрез мечь любо челобитьем покорил бог под высокий престол в. ц. вел., который, чтоб если вскоре видети могли, приятно всею душою и сердцем желаем.

Дан с табору из-под Быхова Старого августа 29 дня 1654 г.

В. ц. вел. верный подданный, слуга нижайший Иван Микифорович, гетман наказный в. ц. вел. Войска Запорожского.

Белоруссия в эпоху феодализма. Мн., 1960. Т. 2. С. 80—81.

ПАКАЗАННІ ШЛЯХЦІЦА ЦІМАФЕЯ ШЧАЛКАНАВА АБ НАСТУПЛЕННІ ПОЛЬСКІХ ВОЙСК НА МАГІЛЁЎ І НОВЫ БЫХАЎ

27 снежня 1654 г.

А шляхтичь в роспросе сказал: зовут де его Тимофеем Григорьев сын Щелканов; а поехал де он на государево царево и вел. кн. Алексея Михайловича... [Т], имя из Быхова в Могилев сево ж числа. И как де он будет от Могилева города за 5 верст, и ево де взяли казаки и привели к полковнику Костянтину Поклонскому; и полковник де ево послал в Могилев, а служил де он по гор. Мстиславлю.

А прошлаго де [7]162[1653] г. был де он в Горах с женою, а из Гор де он поехал в Оршаву в троицын день, а жена де ево осталась в Горах; а из Оршавы де служил он с полковником с Оскиркою, а привезен он с Оскиркою в Быхов декабря в 18 день: а пришло де их с Оскиркою в Быхов 2 хорунги конных шляхт, 7 хорунг татар, хорунга дрогунов, хорунга охотников конных, хорунга охотников пеших, венгерские пехоты 4 хорунги. Да декабря в 21 день пришло де в Быхов из Менска от гетмана Родивила конных и пеших 5 хоронг; а Родивила де ждут в Быхов декабря в 27 числе и збираютца

Быховский районный историко-краеведческий музей

де вместе Госевский, и Богуслав ксенжа, а нескицкий ксенжа, и Глебовичь. А про Сопегу говорят, быть де ему с ними ж. А то де он подлинно ведает, что всем им заодно итить под Могилев и под Новы Быхов на гетмана Ивана Золотаренка.

Белоруссия в эпоху феодализма. Мн., 1960. Т. 2. С. 108.

ПІСЬМО ГЕТМАНА ІВАНА ЗАЛАТАРЭНКІ ЦАРУ АЛЯКСЕЮ МІХАЙЛАВІЧУ З ПРОСЬБАЙ ПРЫСЛАЦЬ ВОЙСКА ДЛЯ БАРАЦЬБЫ СУПРАЦЬ ПОЛЬСКІХ ВОЙСК

20 студзеня 1655 г.

Список с белоруского листа, что писал к великому государю царю и вел. кн. Алексею Михаиловичю... [Т], наказной гетман Иван Золотаренко с казаки, с Иваном Ефремовым с товарыщи, в нынешнем во [7]163[1655] г. генваря в 20 день.

Божиею милостию, великому государю царю и вел. кн. Алексею Михайловичю... [Т]. С посланцы своими, с Иваном Ефремовым и с Конаном Ивановым, ведомо чиним в. ц. вел. о неприятелях и недругах в. ц. вел. о кн. Радивиле, о кн. Несвезском, о Сопеге, о Кгосевском, что со всем людом своим 24000 из-под Старого Быхова пришли до нас под Новый Быхов, посылали мы своего войска несколко сот на подъезд для взятья языка. Тогда, милостию божиею и счастьем в. ц. вел., государя нашего милостивого, товарство ваше, нападши на тотар кн. Несвезского, безвестно розбили, самих немало под мечь подклонили, а языков дву живых взяли, которых мы послали до в. ц. вел., толко добре ранены. А до того скоро от неприятеля, что мало не около нас обступили, и сказывали иные языки, что вороги и недруги в. ц. вел. замыслы подлинные имеют с нами, верными и желателными слугами в. ц. вел., отведывати и нас добывати всеми силами в Новом Быхове, которым господь бог пусть не поможет против их умыслов за счасливым государствованьем в. ц. вел. Бьем тогда челом в. ц. вел., государю нашему милостивому, не дай нас с милостивого своего жалованья в попрание неприятелю, изволь нам, верным слугам и желателным подданным своим, на помощь людей дати, чтобы враги и недруги в. ц. вел. потехи не отнесли, якож и пред тем, за милостию божиею и счастием в. ц. вел., не относили; но где бы нас неприятель имел войсками обставить, с великою трудностью и с печалию придет, нам послов своих посылати до в. ц. вел. До того ныне ведомо чиним в. ц. вел., что и сам король имеет подлинно быть в тутошние краи до Радивила на помочь в скором часе. Вовторые и вдесятые бьем челом в. ц. вел., изволь нас, слуг своих, помощью воздать ратными людми, когда что и так господь бог весть, что учинится с нами, за чем наши посланцы придут до в. ц. вел., а мы за достоинство и за расширение государств в. ц. вел. головы наши складывати будем на всяком месте рыцерском. При том дай, Христе, царю, чтоб мы в. ц. вел. в добром здоровье от господа над народом християнским на неприятеля поспешника спасителя нашего Иисуса Христа долголетно обозрили.

Дан с табору с Быхова лета 1655 генваря 7 дня.

В. ц. вел. верный слуга и желателный подданный Иван Никифорович, гетман наказный Войска в. ц. вел. Запорожского.

Белоруссия в эпоху феодализма. Мн., 1960. Т. 2. С. 115—116.

ГРАМАТА ЦАРА АЛЯКСЕЯ МІХАЙЛАВІЧА НАКАЗНОМУ ГЕТМАНУ ІВАНУ ЗАЛАТАРЭНКУ АБ ДАЧЫ ЛЬГОТ ЖЫХАРАМ НОВАГА БЫХАВА І ПАВЕТА, ЯКІЯ ДОБРААХВОТНА ПРЫНЯЛІ РУСКАЕ ПАДДАНСТВА

23 мая 1655 г.

Божиею милостию от великого государя царя и вел. кн. Алексея Михаиловича... [Т], царского величества, нашего Войск Запорожского гетману наказному Ивану Золоторенку н. ц. вел. милостивое слово.

В нынешнем во [7]163[1655] г. маия в 22 день писал к нам, великому государю, н. ц. вел., ты, гетман наш наказный, что учинились вечно под н. ц. вел. высокою рукою Нового Быхова мещане и весь Быховский у. и нам, великому государю, служили, против врагов и недругов н. ц. вел. стояли; и чтоб нам, великому государю, н. ц. вел., пожаловати, велети их оберегать, чтоб им от войска н. ц. вел. обид и никакого разоренья и тесноты не было, и пожаловати б нам, великому государю, велети им дати льготы. И мы, великий государь, н. ц. вел. Нового Быхова всех мещан и уездных людей пожалова-

Быховский районный историко-краеведческий музей

ли, велели их в Новом Быхове и в уезде оберегати ото всяких обид и насилия тебе, гетману н. ц. вел. И ты б, гетман наш наказный, Нового Быхова мещан ото всяких обид и насилия веле оберегати, и в Быховской у. в местечка, и в слободы, и в села, и в деревни, для оберегання, послал от себя и во всем велел их оберегать до н. ц. вел. указу. А в н. ц. вел. во всяких доходех пожаловали мы, великий государь, велели им дать лготы. А прочет сю н. ц. вел. грамоту и списав с нее список, и сю н. ц. вел. подлинную грамоту отдал бы еси Нового Быхова войту, и бурмистром, и всему посполству и велел ее держати у себя в ратуше.

Писан в н. ц. вел. отчине в Смоленске лета 7163(1655) г. маия в 23 день.

Белоруссия в эпоху феодализма. Мн., 1960. Т. 2. С. 129—130.

З «ЛЕТОПИСИ САМОВИДЦА» АБ НАСТУПЛЕННІ ЦАРСКІХ ВОЙСК НА ВІЛЬНЮ, СМЕРЦІ ІВАНА ЗАЛАТАРЭНКІ І НАЗНАЧЭННІ ЗАМЕСТ ЯГО ПАЛКОЎНІКА НЯЧАЯ

1655 г.

...А войска коронные уступили за Бог [1], а инные в Полшу повернули, и усе войска коронные коло Подгоря держалися. Бо зараз на весну того ж року е. ц. вел., з великими потугами з Вязми выйшовши, и просто ку Вилню войною ишол и усю Литву завоевал. и Вилно взял и усе городи, опрочь Слуцка и Быхова. Там же и козаки были при е. ц. вел., зостаючие з Золоторенком, и барзо здобич великую узяли...

И так того року усю Литву звоевано, и е. ц. вел. повернувши на зиму знову до Вязмы зо всеми силами.

А Иван Золоторенко, повернувши от е. ц. вел. з Литви, подишол з войсками козацкими под Быхов Старий, и там оний в облежанню держал, где на коню под час потреби оного на герцу пострелено у ногу з мушкета, от которой ноги и помер под Быховом.

И там по смерти его, як тело попроважено до Нежина, в скором часе забунтовалося козацтво — на своих старших чернь повстала была, хотячи старшину побити; але старшина, скупившися, многих с черне выстинали: бо чернь, напавши на вози купецкие з горелками, оных рабуючи, позапивалися на которых напавши, старшина выстинали, а приводцов повешали.

И так, юже не могучи за неспосяуществом болше держати Быхова в облеженю и оний узяти не могучи, отступили назад на Украйну, зоставивши там полковника Нечая з войском, которые там и коло тамашнего повету Могилевского, и коло инных городов, аж по самий Гомель стояли, бо тилко один Быхов ляхом голдовал...

Белоруссия в эпоху феодализма. Мн., 1960. Т. 2. С. 137—138.

З ПУНКТАЎ , АБ'ЯЎЛЕНЫХ ЦАРУ АЛЯКСЕЮ МІХАЙЛАВІЧУ ПАСЛАМІ ГЕТМАНА ЮРЫЯ ХМЯЛЬНІЦКАГА, АБ НЕВЫКАНАННІ ПАЛКОЎНІКАМ ІВАНАМ НЯЧАЕМ ПАТРАБАВАННЯЎ ЦАРА І ГЕТМАНА АБ ВЫВАДЗЕ СВАІХ ВОЙСК З БЕЛАРУСІ

23 снежня 1659 г.

...Старый Быхов город, когда будет через его царского пресветлого величества воевод или посланных начальных людей отбиран, чтоб Ивану Нечаю, полковнику старобыховскому, вольной был со всеми маетностями и со всякими животы до Войска Запорожскаго, служилыми людьми и с козаки, которые только в Войско Запорожское итти похотят, проезд и ни от кого ни малая обида чинена была, понеже Иван Нечай не по своей воле, но за указом бывшаго гетмана в Быхове при крепости пребывал.

А в Преяславских нынешних новых статьях написано: «Гетману велел гор. Старый Быхов очистить великому государю и велел черкас и иных чинов служилых людей из того города вывесть, потому что тот город издавна польского короля, а не черкаской, и в нынешния мимошедшия времена от изменников, от Самошки Выговскаго, и от Ивашки Нечая, и от их советников, великого государя ратным людем, были всякие злые умыслы, и бунты, и кровопролития великие и многих за верою, вьявь и тайно, до смерти побивали, и вперед будет тем изменником быти в Быхове начальными людьми, и от них быти такому же дурну: а в Быхове, кроме государевых людей москов-

[1] Відаць, за Буг.

Быховский районный историко-краеведческий музей

скаго народу, быть никому непристойно для того, что всякая ссора будет, потому что ляхи живут близко, беспрестанно ссаривали и ныне и в перед учнут ссаривать; а пристойно быти тем людем в Нежинском полку и в Черниговском или где кто похочет».

И по той статье, по указу великого государя посланцом на разговоре объявлены Ивашка Нечая измены подлинно, и как он великого государя милостивыя грамоты поставил в презренье, и как гетман Юрьи Хмельницкой и все Войско Запорожское великому государю в винах своих добили челом и учинились под е. ц. вел. высокою рукою в подданстве по прежнему, и он, и то ведая, царскому величеству вины своей не принес, и гор. Быхова добровольно не здал, и против царского величества ратных людей стоял упорно, и шкоду всякую чинил. И как тот гор. Быхов царского величества ратные люди взяли, и его Ивашка, и советников его, которые с ним в Быхове были, побили...

Белоруссия в эпоху феодализма. Мн., 1960. Т. 2. С. 166—167.

З ДАНЯСЕННЯ ВІЦЕБСКАГА, МАГІЛЁЎСКАГА І СМАЛЕНСКАГА ГЕНЕРАЛ-ГУБЕРНАТАРА МІНІСТРУ ЎНУТРАНЫХ СПРАЎ АБ РАШЭННІ СУДА ПА СПРАВЕ АБ ХВАЛЯВАННЯХ СЯЛЯН МАЁНТКА БЫХАВА МАГІЛЁЎСКАЙ ГУБЕРНІ

чэрвень 1834 г.

Могилевской губ. гор. Быхова жители имения кн. Евстафия Сапеги крестьяне 4 июля 1829 г., когда состояли еще в помещичьем владении, подали государю императору при проезде е. в. через Быхов всеподданнейшую просьбу о непринадлежности их кн. Сапеге. Вследствие сего по высочайшему повелению тогда же произведено было председателем полевого аудиториата 1-й армии генерал-лейтенантом Белоградским по содержанию помянутой просьбы исследование, которое, как видно из отношения генерал-лейтенанта Белоградского к бывшему могилевскому гражданскому губернатору от 9 мая 1831 г., по окончании представлено им государю императору.

Между тем означенное имение за участие владельца одного кн. Евстафия Сапеги в бывшем польском мятеже секвестровано и поступило в ведомство Могилёвской казенной палаты, а крестьяне вновь утруждали е. в. всеподданнейшим прошением о даровании им свободы.

Сие второе прошение передано г-ну министру финансов, от которого по собрании нужных сведений представлено с мнением в Комитет г-д министров, из коего дело сие с принадлежащими к оному производствами передано в Министерство юстиции для рассмотрения в судебных местах и при указе Правительствующего сената от 21 июня 1832 г. прислано для законного направления в Могилевское губернское правление, а из оного в Быховский уездный суд с возложением защиты прав истцов на обязанность губернского прокурора и уездного стряпчего.

Ныне дело сие находится в рассмотрении Могилевской палаты гражданского суда.

Из дела того видно, что Быховское имение привилегиями польского короля Сигизмунда Августа 1556 и 1568 гг. отдано было в вечное потомственное владение киевскому воеводе Хоткевичу. Дочь сего Хоткевича, единственная его наследница, по выходе в замужество за литовского маршала Ивана Сапегу означенное имение, составлявшее вено ее, вечнодарственною записью в 1622 г. передала мужу своему Сапеге с наследниками. Но как в сих документах быховские жители тогдашнего времени названы боярами и земянами (по изъяснению генерал-лейтенанта Белоградского шляхтичами, платящими только чинш), то нынешние потомки их, вероятно, каким-либо образом узнав о содержании тех документов, начали домогаться освобождения из-под помещичьего владения и уклоняться от исполнения крестьянских обязанностей.

Время, протекшее от подачи е. в. быховскими крестьянами 4 июля 1829 г. помянутой всеподданнейшей просьбы до решения 2 апреля с. г. дела их о свободе в Быховском уездном суде и поступления оного на ревизию в Могилевскую гражданскую палату, есть непрерывное последование одного за другим разных беспорядков, волнений, своеволий, наглостей и буйств, означенными быховскими крестьянами произведенных как при управлении экономии кн. Сапеги, так и по поступлении имения в заведывание Могилевской казенной палаты. Ни кроткие меры убеждения о повиновении и исполнении впредь до решения помянутого дела крестьянских обязанностей, губернским и местным начальствами многократно употребленные, ни сделанное уездным предводителем, согласно законным постановлениям и порядку, введенному по всему Быховскому

Быховский районный историко-краеведческий музей

у., и с утверждения губернского правления неотяготительное назначение экономических повинностей, ни меры строгости во взятии местным уездным начальством по предписанию губернского главных зачинщиков неповиновения под стражу, ни формальное производство следствий о разных беспорядках по Быховскому имению, предание виновных суду, наказание 2 зачинщиков — Ждана и Орловского — плетьми с ссылкою в Сибирь на поселение и заключение после того за то же самое еще 16 человек в тюрьму — ничто не могло удержать сих быховских крестьян в границах повиновения экономической власти и убедить в необходимости исполнения возлагаемых ею неотяготительных повинностей до того времени, пока заведенное ими о свободе дело не будет решено; и, наконец, столь упорное неповиновение достигло до такой степени, что с. г. февраля 26-го числа управляющий временно Быховским имением Могилевской казенной палаты асессор Кутневич прислал в Быховское городническое правление до 60 человек крестьян, с грубостью и азартом решительно отказавшихся от вывозки с постоянных дворов навоза на экономическое поле, отстоявшее от города только в 2 верстах.

Могилевский гражданский губернатор, получив о сем последнем случае от быховского городничего донесения от 26 февраля и в то же время нарядив комиссию из уездного предводителя дворянства, военного той округи начальника подполковника Кокораки [1], стрянчего и асессора Кутневича, предписанием от 3 марта вменил ей в обязанность принять самые благоразумные меры к приведению крестьян в совершенное повиновение, а с зачинщиками поступать по законам.

Комиссия, дознав на месте, что дух ослушания разлился по всему обществу быховских крестьян, что они не хотели даже возить дров для отапливания экономического дома, что на уговаривание их асессором Кутневичем при городничем, чтоб повиновались экономии и не подвергали себя чрез ослушание строгой ответственности, старейшие из крестьян, а паче всех Федор Голубовский, отозвались, что не будут исполнять никаких экономических повинностей и что они, как мещане, подлежат токмо ведомству местной полиции, призывала сперва по одному, а потом вдруг по 30 человек хозяев, считающихся лучшими, прочитывала им предписание губернатора и узаконения, о неповинующихся изданные, делала им убеждения наречием, для них понятным, производила примеры гибельных последствий неповиновения; словом, истощила все, что только могло служить к уничтожению их упорства и предубеждений о неподлежании будто бы экономии, но от всех и каждого из них слышала один только ответ, что они дали руку, что они присягнули не выдавать друг друга, что сам царь сказал им, что им нет экономии, и что потому они твердо и непоколебимо решились не слушать никакого убеждения. Когда комиссия советовала потоворить им с духовными отцами, то крестьяне и тут ответствовали, что и духовные отцы — враги и добра им не желают. Особенно замечен комиссиею как бы главноуправляющим буйных крестьян помянутый крестьянин Федор Голубовский, превзошедший всех дерзостью и наглостью ответов, и потому в пример прочим тогда же отосланный ею в острог.

Получив 25 марта о вышеписанных обстоятельствах донесение могилевского губернатора, я, во внимание к особенной важности их и дабы доставить губернатору возможность при недостатке в Могилеве воинской команды распорядиться дальнейшими к усмирению непокорных мерами, в то же время сделал сношение с командиром резервной дивизии 3-го пехотного корпуса, чтобы из числа назначенных в Могилевскую губ. войск немедленнейше командировал для изъясненной надобности 1 батальон в гор. Быхов, а гражданскому губернатору предложил в ожидании воинской команды употребить всевозможные меры к приведению крестьян в повиновение и водворение спокойствия.

Когда вследствие означенного распоряжения моего вступил в гор. Быхов сводный батальон Витебского егерского полка, то губернатор 4 апреля поручал уездному военному начальнику подполковнику Кокорки купно с командиром сего батальона подполковником Аносовым и быховским городничим вникнуть в образ мыслей быховских крестьян, не близки ли они к повиновению и доводить их до того постепенно назначением положенных экономиею работ, в случае же упорства взять зачинщиков неповиновения под стражу и между тем чрез формальное исследование дознать, кто был поводом к неповиновению их и не было ли скрытых обольстителей и подстрекателей.

---

[1] Далее также Кокураки

Быховский районный историко-краеведческий музей

Сия новая комиссия, исполнив оное поручение, 7 апреля донесла губернатору, что она, призвав к себе из каждой сотни (коих в имении 3) по 10 человек, снова внушала им должное повиновение, но крестьяне решительно отозвались, что не станут повиноваться никакой власти, пока не будут возвращены сосланные в Сибирь их поверенные, и что им делаема была на то двукратная присяга. Почему 7 человек самых дерзновеннейших, наиболее пред прочими обнаруживших дух гордости, по распоряжению комиссии тогда же взяты под стражу, и именно: Матвей Иванов, в бытность сотских зазывавший всех к первой присяге и замеченный паче всех дерзким, Алексей Килеса, Яким Лизунов, Корней Шпак, Прохор Лисуха, Владимир Староселец и Ермолай Богомолец.

Между тем губернатор 8 апреля сам отправился в Быхов, где в случившийся в то время воскресный день в православной церкви в присутствии его на литургии приходский священник назидал собравшихся к богослужению до 100 человек старейших крестьян получением о повиновении установленным властям, после литургии крестьяне призваны были к квартире губернатора, где в присутствии военного уездного начальства и командира военной команды при 2 ротах солдат делаемы им были лично самим губернатором убеждения и увещания с прочтением и истолкованием законов, о неповинующихся изданных, но и затем крестьяне остались в прежнем заблуждении и нераскаянности. Причем особенно 12 из них, именно: Терентий Голубовский, Петр Кильчицкий, Ефим Кругляница, Антон Кажицкий, Иван Килеса, Леон Кожицкий, Федор Довгиль, Андриен Неведюк, Самсон Пушной, Никифор Ермолаев, Прохор Карнеев и Карней Косаковский, с видимым упорством и кичливостью и с представлением ложных предубеждений о своих правах и надежд на имеющиеся в деле отыскиваемой ими свободе бумаги, выступая вперед и тем являя пред другими неповиновение и строптивость, были причиною, что и те из крестьян, кои молчали и колебались в мыслях, наконец, не решились последовать делаемым им убеждениям начальства и остались при своем упорстве. Почему и сии 12 человек взяты также под стражу.

Затем по отъезде губернатора означенная вторично составленная комиссия приступила к допросам крестьян, и оказалось, что быховские крестьяне двукратно совершали род некоторой присяги на сходках в домах войта Ковалевского (уже умершего) и крестьянина Бурдынского (содержащегося под стражею по особому делу); на сии сходки к совершению молебствий на благополучное путешествие для отыскания нужных по заведенному ими о свободе делу документов в первый раз в Гродненскую губ., а во второй — в гор. Оршу призыван был крестьянами прежний быховский священник Козловский, который по совершении молебствий допустил их к целованию креста и евангелия, причем никаких касательно предпринятых ими намерений разговоров и совещаний не происходило и клятв произносимо не было; по выходе же священника положен был на столе домашний крест, пред коим всякий бывший на сходке должен был положить несколько поклонов и потом целовать оный с обещанием не выдавать друг друга и помогать деньгами и советами. Связанные такими присягами, кои, по показанию некоторых крестьян, соединены были с проклятиями на отступников от общего единодушия, все спрошенные при сем исследовании крестьяне решительно упорствовали в своих предубеждениях о неподлежании их экономии и что они свободны, особенно Матвей Иванов, Владимир Староселец и Ермолай Богомолец отозвались, первый: «чем бы ему не угрожали», последние: «хоть голову им режь», но от всяких экономических повинностей они решительно отказываются; также Терентий Голубовский и Петр Кильчицкий: что, невзирая ни на какие последствия и наказания за ослушания, не станут выполнять повинностей, а Антон Козлицкий, Ефим Кругляница, Федор Довгиль, Андриан Неведюк, Самсон Пушной, Никифор Ермолаев и Карней Яковлев Косаковский, что «как люди, так и они». Вообще все опрошенные крестьяне отказались и от дачи подписок под сделанными показаниями, и ни один не показал зачинщиков возмущения. Однако ж комиссия открыла, что для быховских крестьян писал 3 всеподданнейшие государю императору прошения проживающий в Быхове отставной аудитор Васильев, который в написании оных сам сознался; 2 из них уже были поданы государю императору, 3-е о скорейшем окончании заведенного крестьянами дела о свободе и об освобождении их товарищей, содержащихся под стражею за недачу требуемых по делу о свободе подписок, написанное 13 апреля с. г., было также приготовлено к отсылке по почте, но по случаю произведенного городничим у Васильева обыска сожжено крестьянином Ивашковым, принявшим оное для доставления обществу.

Гражданский губернатор, получив о сем 13 апреля донесение следственной комис-

Быховский районный историко-краеведческий музей

сии, дабы не допустить вящего зла, но обуздать и искоренить зло существующее того же 13 апреля всех содержащихся по настоящему делу 20 человек быховских крестьян, предал военному суду, назначив к составлению оного на месте в гор. Быхове презусом старшего капитана, прибывшего туда резервного батальона Волицкого, асессорами штабс-капитана Павлова, поручика Шипина и подпоручика Вольского, Быховского уездного суда заседателей от дворянства Кереновского и Потаповича, от поселян Дзичканца и земского суда заседателя Ходоровского, и об учреждении сего суда донес 15 апреля е. и. в.

При самом открытии военного суда, когда по объявлении призванным в оный подсудимым предписания об них губернатора и изъявлении ими полного удовольствия в отношении к лицам судей потребована была от них в том подписка, то подсудимые пришли в волнение и, увлекаясь духом строптивости, без всякого уважения к присутствующим, с непоколебимою твердостью требовали непременной присылки в Быхов содержащихся в Могилеве их товарищей, без совета коих приступать к суду никак не соглашались, удостоверяя, что у одного из них на непринадлежность экономии есть указ, и от дачи требуемой подписки (в том, что они на судей военного суда неудовольствия не имеют), несмотря на все убеждения членов и находившихся при том 2 священников, решительно отказались, отзываясь, что если не будут присланы из Могилева их поверенные, то и ответов к делу не дадут. Через несколько дней суд на донесение свое об изъясненном упорстве подсудимых, получив от начальника губернии разрешение в последний раз испытать меру убеждения и затем уже действовать по законам, паки призывал их в свое отсутствие и, прочитав последнее предписание губернатора, внушал, чтоб в даче требуемых ответов не упорствовали, но и за всеми сими убеждениями членов и священников подсудимые оказали такое неуважение к суду, что едва были удержаны от дальнейшего буйства приведенным караулом; увидев же, что члены готовятся при них совершить судейскую присягу, тотчас, увлекая один другого из присутствия вышли в другую компату, причем, однако ж, замечено присутствующими, что некоторые из подсудимых выходили из присутствия неохотно, а другие даже насильно были увлекаемы товарищами, а сие самое и заставило суд призывать их в присутствие для убеждений и допросов по одному. Но по употреблении сей меры, хотя всеми подсудимыми даны были ответы, однако ж подсудимые не сознавались в дерзких отзывах пред начальником губернии, не открывали зачинщиков возмущения и не изъявили согласия на повиновение экономической власти; некоторые, впрочем, как-то: Федор Голубовский, Алексей Киласа, Прохор Лисуха, Терентий Голубовский, Иван Колеса, Антон Корицкий, Федор Довгиль, Самсон Пушной и Никифор Ермолаев сознались токмо в целовании креста и даче руки на единодушие в отыскивании свободы; причиною же своего неповиновения и упорства в несогласии исправлять экономические повинности все поставляли необъявление им Быховским уездным судом решения по делу об отыскиваемой свободе и наряд управляющего ими асессора казенной палаты Кутневича на вывозку из города в деревню навоза, коего они дотоле никогда не возили, а причиною упорства в недаче подписок представляли почти все написание, чтобы чрез дачу подписки по неграмотности не подвергнуться им обману и не подчиниться опять экономии.[1]

Комиссия военного суда, находя всех преданных суждению его 20 вышепоименованных быховских крестьян в равной степени виновными в решительном отложении от повиновения экономической власти и поощрении к тому других, в дерзости, учиненной в лице могилевского гражданского губернатора и других начальников, в решительном между собою союзе на упрямство, с явным против суда ослушанием, в недаче при первом призыве в присутствие ответов, неподписании оных, когда впоследствии оные даны были ими, и в недаче за всеми вразумлениями и внушениями о законном порядке требуемой судом подписки,— за таковые законопротивные поступки сентенциею, 13 июня заключенною, положила: на основании воинского устава 52-го артикула и толкования на 27-й, уложения гл. X, пункт 105, отдел 1, наказа Комиссии ст. 191; Устава благочиния ст. 250 и 271, манифеста о поединках 1787 г. апреля 21; полевого уголовного уложения 1812 г. января 27, пункта 32 и 34 указов 1682 г. декабря 31; 1761 г. ноября 20, 1762 г. октября 8, 1763 г. июля 4 и 1767 г. августа 22 всех подсудимых наказать смертью, а поступки проживающего в гор. Быхове отставного аудитора Абрама Васильева, писавшего подсудимым на высочайшее имя прошения, и неуважительные

[1] Апушчаны пакаванні асобных сялян, якія паўтараюць публікуемы тэкст.

Быховский районный историко-краеведческий музей

отзывы асессора Могилевской казенной палаты Кутневича и губернского секретаря Пашкевича передать в рассмотрение высшего начальства.

Могилевский гражданский губернатор, представляя ко мне означенное военносудное дело о 20 неповинующихся экономической власти быховских крестьянах и признавая вышеизложенное решение военного суда несоответственным вине каждого из подсудимых, на основании указов 1753 г. марта 29 и 1754 г. сентября 30, коими вместо смертной казни повелено телесное наказание и ссылку в каторжную работу, и особенно указа 1767 г. августа 22, как ближайшего к преступлению подсудимых по настоящему делу, изложил в донесении своем следующее мнение:

1) Крестьян Леона Корицкого, Прохора Карпеева, Терентия Голубовского, Петра Кильчицкого, Ивана Килесу, Якима Лизупова, Карпея Шпака, Владимира Старосельца, Ермолая Богомольца, Матвея Иванова, Прохора Лисуху, Алексея Килесу и Федора Голубовского за оказанные в лице начальства при убеждении крестьян к повиновению к поводу другим твердое сопротивление и дерзости, усугубления при допросах на формальном исследовании строптивности и упорство в неповиновении экономии и недаче подписок к показаниям и явное ослушание пред военным судом недачею при первом призыве требованных от них ответов и подписок для предотвращения в прочих имениях подобных преступлений наказать кнутом: первых 17 по 50 ударов, а 3 последних — Прохора Лисуху 50 лет, Алексея Килесу 60 и Федора Голубовского 55 лет — по уважению немолодых лет — по 35 и сослать в Сибирь на работу.

2) Антона Корицкого, Ефима Кругляницу, Федора Довгиля, Андриана Неведюка, Самсона Пушного, Никифора Ермолаева и Карпея Косаковского, кои хотя виновны в равной степени в сопротивлении начальству, в неповиновении экономии, в недаче при исследовании подписей к показаниям, а при открытии военного суда — по первому требованию его — ответов и подписок, но в показаниях своих не оказывая такой, как вышепоименованные товарищи их, решимости, объявили: «Как люди, так и мы»,— из чего замечается, что они, быв связаны мнимой своею присягою и обязательством не выдавать друг друга, не решились выдавать своих товарищей, наказать плетьми — Кругляницу, Довгиля, Неведюка, Пушного и Ермолаева — по 70, а Корицкого и Косаковского, по снисхождению к летам их, коих первому 63, а последнему 53,— по 45 ударов, и затем Кругляницу 24 и Пушного 35 лет отдать в военную службу, буде годными к ней окажутся, а в случае неспособности сослать совместно с прочими пятью в Сибирь на поселение, с зачетом в пользу секвестрованного имения кн. Сапеги за рекрут и всех тех подсудимых, кои не старее 35 лет.

3) В рассуждении поступка отставного аудитора Васильева, писавшего быховским крестьянам прошения государю императору, предоставить Быховскому уездному суду по окончании настоящего дела войти в особое суждение и постановить решение, для чего в то время отправить в тот суд относящиеся до сего предмета в настоящем деле заключающиеся бумаги.

4) Касательно объяснений асессора Кутневича и губернского секретаря Пашкевича, в которых винит их военный суд, губернатор отозвался, что он в тех объяснениях ничего неуважительного не видит.

5) За двухмесячную медленность военного суда в производстве сего дела, вредную в том особенно отношении, что прочие быховские крестьяне, не видя должного над подсудимыми наказания, доселе совершенно не раскаялись в своем заблуждении, за составление приговора без должного соображения с виною каждого и за неисправности в канцелярском производстве сего дела в разных ошибках, даже в сентенции военного суда заключающиеся, аудитора Дикарева, к обязанности коего относилось должное производство сего дела, подвергнуть взысканию.

Рассмотрев сие дело, я нахожу, что быховские крестьяне, заведя дело об отыскиваемой ими свободе и не дождав решения оного судебным порядком, осмелились преждевременно присвоить себе права, им законом не присужденные и, следовательно, не принадлежащие, но, действуя в присвоении себе прав одним неповиновением, дерзостями и упорством и, таким образом, будучи еще крестьянами, отказались совершенно от исполнения всяких экономических повинностей и, не доверяя правительству, которое не только не отвергло домогательства их, но еще вверило защиту прав их по производству дела губернскому прокурору и уездному стряпчему, решились сами собою защищать оные законопреступными средствами: обязали себя на общих сходках двукратною беззаконною присягою и клятвами не выдавать друг друга, помогать один другому деньгами и советами и, несмотря ни на какие убеждения, не повиноваться экономи-

Быховский районный историко-краеведческий музей

ческой власти и не давать никаких подписок, и затем с непреклонным упорством и самонадеянностью, несмотря на неоднократное объявление высочайших указов и манифестов, о неповинующихся изданных, воспротивились уже не только экономической власти, но и самому начальнику губернии и другим начальствам, принимавшим меры к их усмирению. За столь важные преступления подсудимые по настоящему делу, губернским и местным начальствами признанные виновнейшими, быховские крестьяне по силе 137 воинского артикула, полевого уложения 1812 г. января 27 § 34 и указов 1767 г. августа 22, 1797 г. декабря 3 и 1826 г. августа 9 неотменно подлежат тяжкому наказанию за свое преступление и в пример другим неповинующимся крестьянам.

Но приемля во уважение, во-первых, что сии быховские жители не в таком положении находятся, как бывают иногда некоторые такие крестьяне, которые открыто не повинуются властям, зная совершенно свое состояние и обязанности, напротив, они покусились на вышеописанные законопротивные действия по предубеждению о существовании актов, означающих, что будто бы они не крестьяне, а потомки вольных людей, и по опасению чрез изъявления согласия на исправление экономических повинностей и дачу в том подписок потерять право свое на свободу и подчиниться навсегда экономии; во-вторых, что к истреблению в них сего опасения приличных внушений и удостоверений в том, что чрез исполнение до решения дела их о свободе всех экономических повинностей, никаких прав, буде они принадлежат им и присуждены будут, они не спешатся, как заключить можно, делаемо им не было, по таковым уважениям справедливость требует не наказывать их одинаково с людьми, имеющими гласные определительные права, но противящимися власти, а надлежит или ослабить меру наказания их за неповиновение соответственно тому, какое действие произведет в них внушение вышеизъясненного содержания, или же наказать их по всей строгости закона, если они и после сего внушения останутся по-прежнему упорны и непослушны.

И потому мнением моим полагаю:

1) Как означенным по военному суду приговариваемым 20 крестьянам к наказанию, так и всем прочим осеквестрованного за мятеж кн. Сапеги Быховского имения людям, на свободе находящимся чрез гражданского губернатора при губернском прокуроре и местном военном уездном начальнике объявить, что дела об отыскиваемой ими свободе находятся теперь в рассмотрении Могилевской гражданской палаты под защитою прав их и с ходатайством губернского прокурора, что по решении поступит оно в Правительствующий сенат, а потом на высочайшее е. и. в. утверждение, но что доколе не последует от них решительного положения, должны ли они состоять в звании секвестрованных крестьян в ведении казенной палаты или же, если права их признаны будут, должны они считаться шляхтичами и по существующему ныне узаконению поступить в сословие граждан или однодворцев, во все то время обязаны они пребывать в совершенном повиновении Могилевской казенной палаты и определяемых от нее управителей, а равно исполнять беспрекословно и послушно все те повинности, какие по настоящему званию их определены и от них требуются, а для удостоверения их в законности таковых внушений прочитать именной указ 1797 г. декабря 3.

2) Если все означенные крестьяне и осужденные к наказанию 20 человек таковое внушение постигнут, раскаются, принесут повинную и дадут обещание повиноваться во всем на вышеизъясненном основании, в таком случае, обязав их в том подпискою, снять у них военную экзекуцию и оставить при исправлении обязанностей и повинностей их на свободе, кроме, однако же, осужденных 20 человек.

3) Сих последних наказать, но не как злостных и упорных противников законной власти, а как преданных заблуждению и упорству по собственному ли предубеждению или по чьему-либо стороннему влиянию и наущению и оттого единственно оказывавших неповиновение, соразмерив наказание с винами каждого, и именно:

а) крестьян Федора Голубовского 55 лет и Матвея Иванова 24, из коих первый, сверх общих всем подсудимым крестьянам преступлений, состоящих в учинении беззаконной присяги, в неповиновении начальству и экономической власти, сокрытии зачинщиков возмущения и недаче требуемых к делу подписок, был как бы главным управляющим возмутившимися крестьянами и дерзостью и наглостью ответов пред следственною комиссиею превзошел всех прочих крестьян, а последний, в бытность сотским, созывал крестьян к совершению беззаконной присяги при учинении подполковниками Аносовым и Кокораки с городничим утверждений о повиновении экономии, был паче всех при том собранных крестьян дерзновенен, а при формальном

Быховский районный историко-краеведческий музей

следствии отозвался, что чем бы ему ни угрожали за неповиновение, но он от всяких экономических повинностей и дачи подписок отказывается, наказать того и другого на месте преступлений плетьми по 75 ударов.

б) Владимира Старосельца 45 лет, Ермолая Богомольца 63, Алексея Килесу 60, Якима Лизунова 40, Купрея Шпака 28, Прохора Лисуху 50, кои все пред помянутыми подполковниками и городничим обнаружили самый дерзновеннейший дух гордости, а при следствии, особенно двое первых, отозвались: «Хоть голову им режь, но исполнять экономических повинностей не станут»; также Леона Корицкого 30, Прохора Карнеева 35, Терентия Голубовского 41, Петра Кильчицкого 30 и Ивана Килесу 40 лет, явным упорством и дерзостью пред лицом начальника губернии и при следствии руководящих и ободрявших своим примером и других крестьян, наказать также плетьми каждого по 50 ударов, и затем всех тех из вышепоименованных 13 подсудимых крестьян, кои не старее 35 лет и окажутся годными к военной службе, отдать в солдаты с зачетом за рекрут Быховского секвестрованного имения кн. Сапеги.

Наконец, Антона Корицкого 63 лет, Ефима Крушаницу 24, Федора Довгиля 40, Андриана Неведюка 39, Самсона Пушного 35, Никифора Ермолаева 37 и Карнея Яковлева Косаковского 54 лет, кои хотя в общих вышепоказанных преступлениях равно с прочими виновны и оказались дерзкими пред самим начальником губернии, но как из отзывов их, при следствии и в военном суде сделанных, видно, увлекаемы были к тому не столько собственным расположением, сколько данною ими присягою и примером других дерзновеннейших, наказать розгами по 100 ударов.

4) Буде же быховские крестьяне как подсудимые по настоящему делу, так и все прочие и по учинении им предполагаемых в 1-м п. вразумлений и по принятии указа за 1797 г. декабря 3 останутся при прежнем упорстве, то считать их злостными и упорными противниками законной власти и в таком случае наказать крестьян Федора Голубовского и Матвея Иванова за вышепоименованные преступления кнутом по 50 ударов; крестьян Владимира Старосельцева, Ермолая Богомольца, Алексея Килесу, Якима Лизунова, Купрея Шпака, Прохора Лисуху, Леона Козлицкого, Прохора Карнеева, Терентия Голубовского, Петра Кильчицкого и Ивана Килесу также кнутом по 35 ударов, а затем всех сих 13 человек сослать в Сибирь в работу, в какую по летам и состоянию здоровья окажутся годными, а крестьян Антона Корецкого, Ефима Кругляницу, Федора Довгиля, Андриана Невелюка, Самсона Пушного, Никифора Ермолаева и Корнея Косаковского, наказав плетьми по 75 ударов, годных отдать в военную службу с зачетом рекрут за Быховское имение, а прочих сослать в Сибирь на поселение. Всех же прочих крестьян, на свободе находящихся, не повинующихся экономии и не исполняющих определенных по оной обязанностей, оставить под военною экзекуциею на их счет до раскаяния и обращения к совершенному повиновению.

5) Что касается до отзывов асессора Могилевской казенной палаты Кутневича и губернского секретаря Пашкевича о неправильности действия комиссии военного суда в требовании от них, по показаниям подсудимых крестьян, объяснений, то я не только не признаю их неуважительными, но еще весьма полезными в том отношении, что они напоминали комиссии об уклонении ее от прямой обязанности и вредных последствиях оного. Впрочем, по показанию крестьянина Федора Голубовского о избитии его асессором Кутневичем в кровь, от чего он был будто бы болен 4 дня, когда Быховское имение будет успокоено, произвести изыскание, и если показание достаточно подтвердится, дать делу особый законный ход.

6) Президу и членам военного суда, кроме заседателя земского суда Ходоровича, за медленное производство дела, за неподлежащие оному занятия, в требовании к соблазну волнующих крестьян объяснений по показаниям подсудимых от управляющих ими чиновников и за допущение в производстве дела неисправностей сделать строжайшее замечание, а аудитора Дикарева подвергнуть за сии неисправности суждению по законам.

7) Отставного аудитора Васильева за написание неповинующимся крестьянам просьб для подачи их государю императору, согласно указу 1767 г. августа 22 и мнению гражданского губернатора, предать суду по окончании сего дела особо.

Таковое мнение мое предавая благоусмотрению и дальнейшему распоряжению в. п., честь имею препроводить при сем и подлинное военно-судное дело, от могилевского гражданского губернатора 14-го сего июля ко мне поступившее. К сему долгом считаю присовокупить, что военная команда, состоящая из резервного батальона Витебского егерского полка, все еще находится в Быхове для удержания тамошних крестьян в повиновении экономической власти, что (по) удостоверению командира оного подполковника Аносова кре-

Быховский районный историко-краеведческий музей

стьяне почти уже полтора месяца исполняли требования экономии добровольно, без всякого даже надзора, но затем возникло вновь ослушание, что некоторые уклонившиеся от экономических работ и им за то наказанные 9-го сего июля объявили ему, Аносову, что никогда не было у них пригона на работы со всех 3 сотен вдруг, а всегда назначались они поочередно; каковое изменение прежнего порядка заставило их отказаться от исполнения наряда на работы; и что вследствие донесения о сем могилевского гражданского губернатора я 16 июля предложил Могилевской казенной палате сделать без отлагательства постоянное назначение к отправлению крестьянами разного рода повинностей с тем, чтобы в оных не было дозволяемо произвольных перемен, кои, производя в крестьянах недоумение, доводят их только до непослушания, а Могилевской казенной палате с сим предложил о всевозможном ускорении решением дела об отыскиваемой быховскими крестьянами свободе.

Подсудимые по сему делу 20 человек быховских крестьян содержатся под стражею в быховском городовом остроге.

Генерал-губернатор, генерал от инфантерии кн. Хованский.

Белоруссия в эпоху феодализма. Мн., 1979. Т. 4. С. 215—227.

З РАПАРТА БЫХАЎСКАГА ПАВЯТОВАГА СПРАЎНІКА МАГІЛЁЎСКАМУ ГУБЕРНАТАРУ АБ ПАРУБКАХ ПАМЕШЧЫЦКІХ ЛЯСОЎ У БЫХАЎСКІМ ПАВЕЦЕ

1903 г.

...В ночь на 1 и 12 января у землевладельцев В. Вильчинского действительно сгорело пять стогов сена, находившихся на лугу у р. Днепра. В обоих случаях потерпевший заявляет, (что) поджог совершен кем-либо из крестьян в отместку за преследование их в лесопорубках.

Заявление это правдоподобно ввиду того, что поджоги у крестьян составляют обычный способ мести и что стога сгорели после возбуждения преследования против порубщиков. О пожарах этих полицией произведены самые тщательные розыски по горячим следам; причем в одном случае обвиняемые не обнаружены, а в другом заподозрены крестьяне дер. Комарич Иван и Прокофий Гавриленковы. Пожары эти показаны по ведомости, представленной 21 января за № 255...

...Как усматривается из дел полицейского управления, в ночь на 15 марта и 15 апреля 1903 года действительно сгорели две незастрахованные водяные мельницы наследников Александра Монкевич — отца Идалии Александровны и Эдуарда Вильчинского. Причину первого пожара Идалия Монкевич относила к поджогу и указывала подозрение на крестьянское население с. Таймонова и дер. Комарович, враждебно, по ее словам, относящееся в последние годы к Монкевич из-за паши и других экономических условий.

Документы и материалы по истории Белоруссии (1900—1917 гг.). Мн., 1953. Т. 3. С. 370.

ДАНЯСЕННЕ НАЧАЛЬНІКА МАГІЛЁЎСКАГА ГУБЕРНСКАГА ЖАНДАРСКАГА ЎПРАЎЛЕННЯ КАМАНДЗІРУ АСОБНАГА КОРПУСА ЖАНДАРАЎ

16 лютага 1904 г.

Сакрэтна.

В ночь на 9-е сего февраля в мест. Ветке Гомельского у. были разбросаны прокламации под заглавием «О русско-японской войне», издания Полесского комитета Российской социал-демократической рабочей партии; таких прокламаций доставлено полицией помощнику моему в Гомельском, Рогачевском и Быховском уездах ротмистру Колоколову 4 экземпляра, причем виновных в распространении их пока не обнаружено, ввиду чего ротмистр Колоков, установив негласное наблюдение, в силу циркуляра Департамента полиции от 17-го июля 1903 г. за № 2660, приступил сего февраля к производству о сем дознания в порядке 1035 ст. Устава уголовного производства, о чем доношу в. п.

Полковник Поляков.

Документы и материалы по истории Белоруссии (1900—1917 гг.). Мн., 1953. Т. 3. С. 342.

Быховский районный историко-краеведческий музей

З ПАВЕДАМЛЕННЯ МАГІЛЁЎСКАГА ГУБЕРНАТАРА МІНСКАМУ ГУБЕРНАТАРУ АБ МЯСЦОВАСЦЯХ ГУБЕРНІ, АХОПЛЕНЫХ СЯЛЯНСКІМ РУХАМ

23 снежня 1905 г.

Быховский у.

1. Им. Свенскополье помещика Эйхельмана.
2. Им. Антон помещицы Малошицкой.
3. Им. Регинполь помещика Манкевича.

Аграрные беспорядки в упомянутых местностях прекращаются за неимением войск, исключительно мерами полиции.

Крестьяне, благодаря агитации неблагонамеренных лиц, находятся в возбужденном состоянии, производят порубки леса, о которых многие помещики даже не заявляют, боясь мести.

И. д. губернатора, вице-губернатор (подпись).

Помощник правителя канцелярии могилевского губернатора (подпись).

Документы и материалы по истории Белоруссии (1900—1917гг.). Мн., 1953. Т. 3. С. 536—537.

АДОЗВА СЯЛЯНСКАЙ ГРУПЫ ПРЫ БЫХАЎСКАЙ АРГАНІЗАЦЫІ МАГІЛЁЎСКАГА АКРУГОВАГА КАМІТЭТА РСДРП

Российская Социал-Демократическая Рабочая Партия.

Пролетарии всех стран, соединяйтесь!

Крестьяне!

Долгие годы мрак царил над страной. Все честное, все, что не могло мириться с царящим произволом, гибло в бессильной борьбе. Народ не различал ни друзей, ни врагов. Царское правительство держало народ в темноте, невежестве, одурманивало водкой, поповскими речами. Народ голодал и когда, измученный долгими голодовками, требовал хлеба, ему давали камень, казацкие пули и розги. Крестьяне, ваши братья рабочие в городах давно уже поняли, что их враг первейший царское правительство, ибо когда они, измученные голодом, начинали борьбу с капиталистами, тогда кто первый мешал им в этой борьбе, кто помогал фабрикантам? Царь, вот кто посылал солдат, сыновей ваших, одетых в солдатские мундиры, расстреливать другого твоего сына, крестьянина, ушедшего из голодной деревни на фабрики и заводы. И вот тогда рабочие поняли, что до тех пор не смогут они добиться лучшей жизни, пока не свергнут царских опричников и самого царя. И вот по всей России с Урала до Черного моря, в Петербурге, Москве, Киеве, Харькове, Ростове, Одессе, Севастополе, Кавказе, Лифляндии и многих других городах восстал и крикнул во всю ширь своей рабочей и крестьянской груди: довольно терпеть, довольно нам быть голодными рабами, довольно гнуть свои спины перед великим земским начальником, становым, урядником. Мы требуем хлеба — нам его не дают, берем его у помещиков — в нас стреляют, посылают нам стражников, одевают, кормят их на наш счет, из наших трудовых денежек, добытых потом кровавым, платят по 460 рублей в год жалованья. Ведь, шутка ли, на один уезд Быховский прислано 60 стражников, получают они 27 600 рублей в год и вооружены они ружьями английскими, чтоб метко стреляли в груди крестьянские. И где же это царь наш денежки раздобыл, ведь вот братья наши мерзнут в землянках холодных в далекой Манчжурии, ибо денег нет, чтоб их вернуть к их семьям голодным, оставленным на произвол судьбы. А для стражников денежки нашлись, ибо наняты они охранять царских чиновников от гнева народного, когда народ потребует царя и слуг его на суд народный. Поставлены они зорко следить за теми, кто радел об интересах и нуждах крестьянских, а не царских и помещичьих, откроет глаза крестьянам, кто их враг и недруг великий. За примером далеко ходить не надо.

В нашем уезде в деревне Кушкевичах[1] начали собираться крестьяне толковать между собой, как бы облегчить свою долю тяжелую. Но невтерпеж это стало ставленникам цар-

[1] Правільная назва Кузькавічы.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ским: старшине и старосте. Дали они знать становому и уряднику, а те приехали расправиться с теми лучшими людьми, которые нам наших врагов и друзей указывали. Но поняли крестьяне, кто враг их, и заступились за своих односельчан и расправились с царскими собаками. Ну нет, подумали слуги царские, есть еще у нас стражники, и прислали их в деревню. Пользуясь тем, что мужчин не было дома и что оставшиеся бабы и дети с ними драться не могут, забрали двух наших братьев крестьян, что стояли они крепко за дело народное.

Крестьяне! Мы зовем вас к борьбе с царскими кровопийцами! Мы городские рабочие давно уже боремся с правительством за права и за лучшую жизнь всего народа. Очередь за вами. Помните, что без борьбы не добьемся лучшей жизни.

Мы, рабочие социал-демократы, листки которых вы читаете, вам поможем. Еще раз напоминаем вам, крестьяне, дружно стоять друг за друга и не давать никого царским опричникам.

Требуйте освобождения двух арестованных товарищей крестьян, неприкосновенности других товарищей. Требуйте удаления старшины и старосты. Требуйте упразднения стражников!

Долой царское правительство! Да здравствует Всенародное Учредительное собрание на основе всеобщего, равного, прямого и тайного избирательного права!

Да здравствует Демократическая республика!

Крестьянская группа при Быховской Орг. Могилёв. Окружк. Комитета РСДРП.

Адозва захоўваецца ў бібліятэцы Інстытута марксізма-ленінізма пры ЦК КПСС.

З чырвоным сцягам

Вестка аб расстрэле мірнай дэманстрацыі рабочых 9 студзеня 1905 г. ў Пецярбургу хутка даляцела і да Быхаўскага павета, ускалыхнула шырокія працоўныя масы.

У гэты час у Быхаве дзейнічала сацыял-дэмакратычная група, якая трымала цесную сувязь з Палескай, Магілёўскай і іншымі арганізацыямі РСДРП. Група мела сваю падпольную друкарню. Асабліва моцны рэвалюцыйны ўплыў яе быў у Быхаве і вёсках Мокрае, Сядзіч, Трасцівец, Баркалабава і Новы Быхаў. Арганізацыя паслала ў вёскі сваіх агітатараў. Яны распаўсюдзілі сотні рэвалюцыйных брашур і пракламацый з заклікам да прыгнечаных мас узняцца на барацьбу супраць ненавіснага царызму.

Салідарызуючыся з рэвалюцыйнымі выступленнямі рабочых прамысловых цэнтраў краіны, перадавыя сяляне в. Мокрае і суседніх вёсак Сядзіч і Трасцівец у студзені 1905 г. сабраліся ў хаце селяніна Анісіма Пукіча Верхаўца, каб абмеркаваць становішча. У знак рэвалюцыйнай салідарнасці з рабочым класам і ў памяць аб ахвярах 9 студзеня было выраша на правесці дэманстрацыю ў в. Мокрае.

Арганізавана, з чырвоным сцягам дэманстранты рухаліся па вуліцы. Да іх далучыліся сяляне з вёсак Студзёнка, Сушчоў, Уюноўская Сяліба, якія прыехалі на луг па сена. На вуліцу выйшлі старыя, жанчыны і дзеці. У цэнтры вёскі, паміж школай і царквой, людскі паток спыніўся.

Гучалі выкрыкі: «Цярпець больш не будзем!», «Далоў цара!».

Група дэманстрантаў зайшла ў школу і прапанавала настаўніку Н. І. Караленку на час дэманстрацыі спыніць заняткі, каб і вучні ўшанавалі памяць ахвяр расстрэлу 9 студзеня. Настаўнік, сам выхадзец з сялянскай беднаты, выканаў патрабаванне. У той дзень сярод сялян было распаўсюджана шмат рэвалюцыйнай літаратуры. Спраўнік Мізгайла, які прыбыў са стражнікамі вечарам у в. Мокрае, нічога не змог даведацца. Ніхто не выдаў арганізатараў дэманстрацыі.

У многіх вёсках праходзілі сходы сялян, дзе з рэвалюцыйнымі прамовамі выступалі прыезджыя агітатары. Такі сход нелегальна сабраўся ў в. Трасцівец. Панскі наслугач данёс аб тым у паліцыю. Было арыштавана дваццаць сялян. Але допыт нічога не даў. «Калі ў вёсцы праходзіў сход па гаспадарчых справах, нейкія прыезджыя агітатары былі, але прамоў іх мы не зразумелі, у твар іх не ведаем, яны не з нашых мясцін, дарэчы, і чыгунка ж побач. А затрымаць іх не ў нашых сілах. Мы, сяляне, з голымі рукамі»,— гаварылі арыштаваныя.

Пасля допыту ў Быхаве восем сялян былі пераведзены ў Магілёўскую губернскую турму. Турма не запалохала трасцівецкіх сялян, патрэбных звестак паліцыя з іх не выцягнула.

Кінела барацьба. Спелі светлыя думкі ў душы сялян. Яны імкнуліся да святла, гарэлі барацьбой і цвёрда ішлі да намечанай мэты.

Д. Абрамовіч.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Няўлоўны агітатар

З успамінаў Захара Гаўрылавіча Самалётава

А. П. Самалётаў.

Няўлоўным агітатарам называлі майго дзядзьку, селяніна в. Сядзіч, Апанаса Пракопавіча Самалётава. Нарадзіўся ён у 1886 г. Было ў яго яшчэ тры браты і сястра. Бацькі вельмі хацелі, каб ён навучыўся грамаце, і аддалі ў царкоўнаприходскую школу. У той год, калі хлопчык скончыў яе, памёр бацька. Сродкаў для існавання не было, прыйшлося ўсім старэйшым дзецям наймацца на работу. Апанас з братам Паўлам наняліся пасвіць кароў. Шэсць гадоў у холад і спёку, пад дажджом і ветрам цягнуў ён гаротную лямку, зведаў на сабе панскі прыгнёт і зразумеў, што з несправядлівасцю трэба змагацца рашуча і смела, што само на сабе збаўленне не прыйдзе.

Апанас знайшоў сяброў-аднадумцаў, стаў актыўным членам групы РСДРП, выконваў усе яе даручэнні. Ён арганізаваў падпал сена на лузе мясцовага памешчыка Радкевіча і хлявоў з жывёлай. Але самым важным і галоўным яго заданнем была пастаянная агітацыя сярод сялян супраць цара, памешчыкаў і кулакоў. Аднойчы прыйшоў Апанас на панскае поле, дзе сяляне ўбіралі жыта, і даведаўся, што за дзень работы ад цямна да цямна памешчык плаціць мужчыну 35 капеек, а жанчыне — 20. «Патрабуйце павышэння аплаты,— параіў ён.— Памешчык плаціць вам капейкі, а ў сваю кішэню кладзе сотні і тысячы. Кідайце работу». Сяляне згадзіліся, пайшлі з панскага поля. Памешчыку не было куды дзецца, і ён прыбавіў плату.

Радкевіч бачыў, які ўплыў аказвае на сялян Апанас, і спрабаваў уздзейнічаць на яго праз маці і старэйшага брата. Але ні маці, ні брат не пайшлі на змову з памешчыкам. Тады Радкевіч звярнуўся да паліцыі. Арыштаваць агітатара ёй не ўдалося, сяляне з навакольных вёсак хавалі яго ад стражнікаў. Не раз тыя білі Апанасаву маці, асабліва зверстваваў паліцэйскі ўраднік Чарняўскі. Ён скатаваў яе аднойчы так, што засталася мая бабулька на ўсё жыццё паўсляпой. Білі іх старэйшага брата Паўла і яго жонку Таццяну.

Для Апанаса, яго сям'і настаў цяжкі час. Трэба было знікнуць з Сядзіча. Сябры дапамаглі яму здабыць чужы пашпарт і выехаць у Кіеў. Там ён уладкаваўся працаваць грузчыкам на параходнай прыстані, дзе таксама праводзіў агітацыйную работу. Пасля Лютаўскай рэвалюцыі 1917 г. вярнуўся дадому дзядзька Апанас. Вядома, не сядзеў ён склаўшы рукі. Перш за ўсё сабраў актыў з моладзі, арганізаваў камітэт вясковай беднаты. Рабіў гэта нелегальна. Пад кіраўніцтвам камітэта быў разгромлены сарочынскі маёнтак пана Радкевіча.

Калі пачалася грамадзянская вайна, дзядзька Апанас уступіў у Чырвоную Армію. Дадому ён не вярнуўся, загінуў у баях за вызваленне Кіева ад белагвардзейцаў.

З РАПАРТА БЫХАЎСКАГА ПАВЯТОВАГА СПРАЎНІКА МАГІЛЁЎСКАМУ ГУБЕРНАТАРУ АБ ХВАЛЯВАННЯХ І ЎЗБРОЕНЫХ СУТЫКНЕННЯХ СЯЛЯН БЫХАЎСКАГА ПАВЕТА З ЧЫНАМІ ПАЛІЦЫІ

9 студзеня 1906 г.

В дополнение телеграммы от 6 января доношу в. п.: 5 января, в 3 часа пополудни, я получил заявление от управляющего им. Сорочино наследников т. с. Радкевича о совершаемой крестьянами с. Мокрого скопом лесопорубке, на которую выехало до 150 подвод. Ввиду отлучки из города местного станового пристава, я командировал в названное имение полицейского надзирателя г. Быхова с отрядом стражников в 10 чел., поручив ему переписать всех порубщиков и отнять нарубленные дрова. Вслед затем в 4 часа я и сам выехал в означенное имение.

Прибыв в имение в 5 часов пополудни, я застал там надзирателя, который мне доложил, что, ехавши из Быхова, он направился с экономическим провожатым прямо в лес на порубку. Дорогою, в версте от с. Мокрого, им повстречались ехавшие из леса подводы с дровами. Надзиратель остановил их, стал переписывать подводчиков и сбросил с 6 возов дрова. В это время один из подводчиков убежал в с. Мокрое, откуда через самое короткое время показалась толпа крестьян свыше 200 чел. с женщинами

Быховский районный историко-краеведческий музей

и детьми, направлявшаяся на чинов полиции. Чтобы остановить ее, надзиратель приказал нескольким стражникам выстрелить вверх раз и два. Выстрелы произвели временную заминку, но не рассеяли толпы, и она через несколько минут двинулась вперед. Некоторые крестьяне были вооружены навозными вилами, кольями, у нескольких передних были в руках топоры. Когда один из передних крестьян, как потом оказалось, Александр Ульянов Рудковский, 22 лет, набросился с топором на стражника, то последний после предупреждения: «не подходи, буду стрелять» выстрелил в упор и убил его наповал. И это толпу не устрашило. И она ринулась на полицейских. Сделать попытку остановить толпу залпами надзиратель не решился во избежание большого кровопролития, тем более, что в толпе, как сказано выше, находились женщины и дети, приказал стражникам отступить. Тогда все они сели на лошадей и поехали в фольв. Сорочино, то толпа с версту гналась за ними и кричала: «Мы придем к вам и в Сорочино». Эта угроза заставила провести ночь в фольв. Сорочино настороже.

6 сего января пристав 3 стана совместно с 10 стражниками и полицейским урядником Чернявским находился в им. Баркалабове для охраны винокуренного завода, ввиду полученного заявления, что крестьяне дер. Седича намерены его разбить. На винокуренном заводе были получены сведения, что известный агитатор крестьян дер. Седича Афанасий Самолетов, постоянно скрывающийся, находится в с. Баркалабове, почему пристав приказал уряднику Чернявскому узнать, действительно ли находится в Баркалабове Самолетов и, в утвердительном случае, проследить за ним и дать знать ему, приставу, а если будет возможно, то и задержать его, для чего в помощь ему дал четырех стражников.

Узнавши, что Самолетов находится на водосвятии, урядник не дал знать приставу, а самовольно со стражниками явился на водосвятие и бывшему с ним одному из стражников приказал подозвать к нему Самолетова. На зов стражника последний ответил, что придет по окончании водосвятия. Через некоторое время урядник заметил, что к Самолетову собралась молодежь в числе до 8 чел., почему он со стражниками стал отходить от толпы. В это время на урядника набросились крестьяне в числе 8 чел., урядника ударили бутылкой по голове, отчего он упал, у него отняты шапка и револьвер. У одного из стражников отнято оружие. Затвор стражник успел вынуть. Остальные три стражника, никакой помощи уряднику и товарищу не оказав, бежали. Из напавших и отнявших оружие урядник уличил пять человек крестьян дер. Седич, в том числе Самолетова.

Того же 6 января часов около 12 дня пристав отправил из Баркалабова в Быхов с донесением о происшедшем полицейского урядника Маненкова. Посреди дер. Седича, лежавшей на пути, урядника встретила молодежь человек в 20 и с криком: «Стой, держи, бей полицию» схватила лошадь. Маненков слез с лошади и, видя, что толпа приближается к нему и что у одного за спиной железная палка, вынул револьвер и предупредил, что если кто-либо подойдет, то будет стрелять. После этого толпа крестьян, которых собралось до 100 чел., бросилась к изгороди, стала ломать колья и бросать в урядника с криком: «Зачем служишь полиции, за что убили мокранского человека?». Отстреливаясь из револьвера, урядник прошел до конца деревни. Ранен ли кто-либо из нападавших — неизвестно...

Под вечер 6 января получены были сведения, что крестьяне сел Мокрого и Седича собираются напасть на им. Сорочино. Ввиду сего, в ночь на 7-е в названном имении ночевал становой пристав с отрядом стражников и несколько часов с вечера пробыл я. Ночь прошла спокойно. 7-го я посетил дер. Седич с целью задержания Самолетова, розыска отобранного оружия и выяснения лиц, виновных в нападении на урядника Маненкова. Поездка моя не имела успехов, вся молодежь к моему приезду скрылась из селения. В настроении домохозяев, с коими я разговаривал, ничего угрожающего ока не замечается. Они осуждали поведение молодежи, обещали по возможности ее сдерживать. Жаловались также на острую нужду в топливе и сетовали на соседних помещиков господ Радкевич (Сорочино) и Рыка (Баркалабов), что они не приходят к ним на помощь, не продают дров.

Описанные выше происшествия и слухи о готовящейся мести полиции со стороны крестьян за убийство крестьянина Рудковского подействовали деморализующим образом на стражников и одна треть наличных пеших стражников (8 чел.) вчера просила увольнения от службы, и просьбу эту пришлось удовлетворить...

Подписал уездный исправник Беляев.

Документы и материалы по истории Белоруссии (1900—1917 гг.). Мн., 1953. Т. 3. С. 547—549.

Быховский районный историко-краеведческий музей

* * *

З АРТЫКУЛА І. М. БАРАНКЕВІЧА «МАКРАНСКАЯ СПРАВА»

Революционно-пропагандистская работа среди крестьян Быховского уезда в 1904—05 гг. велась широко. Этому способствовали три причины. Первая — налаженность, агитационная боеспособность уездной организации РСДРП (социал-демократов), которую по своей деятельности губернский комитет считал после Копысской организации (Гомель тогда стоял особняком) наилучшей по всей губернии. Вторая причина — близость Могилева, откуда в Быхов часто наезжали работники-агитаторы губернского комитета. И, наконец, третьей причиной усиленной работы среди крестьян уезда являлось наличие у Быховской организации большой и хорошо оборудованной типографии: в листовках и прокламациях недостатка не было. *Магілёўскі селянін. 1925. 6 і 13 снеж.*

Заўсёды ў памяці

З успамінаў члена КПСС з 1928 года Рыгора Емяльянавіча Лысенкі

З расказаў і ўспамінаў старэйшых мне было добра вядома, што наша вёска Чырвоная Слабада ўзнікла ў 1810—1820-я гады. Адным з яе заснавальнікаў быў і мой прапрадзед Цімох Маскаль, які ўцёк ад прыгнёту пашчадкаў князя Сапегі. Тры беглыя селяніны пасяліліся ў глухім лесе сярод непраходных балот, куды не было летам доступу ні коннаму, ні пешаму. Ішлі гады. Аднойчы ўзімку мясцовы пан Вікоўскі (або Віткоўскі) у час палявання выявіў пасяленне беглых, але не выдаў іх, а дазволіў абзаводзіцца сем'ямі, араць зямлю пад пасевы. Сюды ж пан потым пачаў падсяляць маладажонаў з вёскі Усохі, якой валодаў. Так з'явілася вёска Усохская Слабада.

Але пядоўга жылося сялянам адносна вольна. На адным з паляванняў пан Вікоўскі быў смяротна паранены мядзведзем. Маладая ўдава даручыла кіраваць вёскай свайму далёкаму родзічу. Той пачаў жорстка эксплуатаваць сялян, увёў фізічныя пакаранні, прымушаў да сужыцця вясковых жанчын і дзяўчат, якія яму спадабаліся. Цярпенню сялян прыйшоў канец, і яны забілі ўпраўляючага. У вёску прыбыў атрад салдат. Усіх мужчын і жанчын пагалоўна адлупцавалі бізунамі, а дзесяць змоўшчыкаў (мне запомніліся толькі прозвішчы Маскаль, Цімошчанка, Фядос Краўцоў, Азаранка) адправілі ў Быхаў. Там восем чалавек былі засуджаны да 30 год катаржных работ, а дваіх здалі пажыццёва ў рэкруты. Скасавана была і назва вёскі. Яна атрымала новую зневажальную назву Вузнікі (арыштаваныя, катаржнікі). І толькі ў савецкі час яна перайменавана ў Чырвоную Слабаду.

Сяляне не мірыліся з прыгнётам. Час ад часу ўспыхвалі хваляванні. Шырокі размах яны набылі ў 1905—1907 гадах. Для ўтаймавання «бунтаўшчыкоў» у вёску не раз прыязджалі паліцэйскія атрады і карныя экспедыцыі казакаў. Кіраўнікоў хвалявання арыштоўвалі, ссылалі ў Сібір, але рэвалюцыйны рух не заціхаў.

У маёй памяці збераглісяся асобныя падзеі таго перыяду. Рознымі шляхамі пачалі пранікаць у вёску пракламацыі. Яны абуджалі рэвалюцыйны настрой сялян. Цікавасць да грамадскіх падзей выросла настолькі, што нават у звычайных гутарках на прызбах з'явіліся новыя тэмы, паняцці і словы. З горыччу абмяркоўвалася гібель сыноў у далёкай Маньчжурыі, расстрэл рабочых у Пецярбургу.

У лістападзе 1905 г. вярнуўся з ссылкі Дзям'ян Гарачы (прозвішча гэта ці мянушка, не ведаю). Дзям'ян быў саслапы ў Архангельскую губерню за падпал панскага свірна. Яго жонка і сын жылі ўскрай сяла ў паўразваленай хатцы. Неўзабаве гэта хатка ператварылася ў сапраўдны рэвалюцыйны клуб. Сяляне знаёміліся тут з палітычнымі падзеямі, чыталі брашуры і лістоўкі. Асабліва прыцягвала хата Дзям'яна Гарачага моладзь і мужчын сярэдняга ўзросту. Не прайшло і месяца, як вясковыя хлопцы з вялікім захапленнем пелі «Вихри враждебные веют над нами», «Отречёмся от старого мира» і іншыя рэвалюцыйныя песні.

Пастаянным наведвальнікам Дзям'янавага «клуба» быў і мой дзядзька Фёдар. Дома ён расказваў аношніе навіны. Ад яго я пачуў, што цар — першы ў Расіі пан, што ён благаслаўляе салдат расстрэльваць галодных людзей, што папы хлусяць народу, абяцаючы рай на тым свеце.

У пачатку 1906 года аднадумцы Дзям'яна вырашылі пабудаваць яму грамадой новую хату. У лес выехаў вялікі абоз. На другі дзень зазвінелі пілы і загрукалі сякеры — узводзіўся новы зруб. А яшчэ праз некалькі дзён у вёску ўварваліся ўраднік і 20 стражнікаў. Каля Дзям'янавай хаты сабраўся натоўп. Калі ўраднік загадаў лесніку абмераць бярвенне, а сам, паклаўшы паперы на калені, пачаў пісаць пратакол, з натоўпу выбег сын Дзям'яна Рыгор. Ён вырваў з рук лесніка мерны брусок, а самога адштурхнуў ад штабеля. Ляснік сарваў з пляча ружжо, але Рыгор ухапіў яго за руку, ірвануў на сябе і ўдарам па бервяне зламаў ложу. Ураднік загадаў арыштаваць хлопца. Тады сяляне, узброіўшыся хто чым, кінуліся на стражнікаў. Ураднік без шапкі пабег да хаты старасты, паімчалі наўцёк і стражнікі. Прайшло некалькі

Быховский районный историко-краеведческий музей

трывожных дзён. І вось аднойчы ў вёску ўварваўся атрад конных паліцэйскіх. Яны пачалі збіваць мужчын і жанчын, прымусілі грузіць бярвенне і везці яго ў панскі маёнтак. Многія мужчыны былі арыштаваны, у тым ліку і мой бацька. У канцы 1906 года быў арыштаваны Дзям'ян Гарачы. Яго закавалі ў кайданы і павезлі ў Быхаў.

З арыштам Даям'яна прапагандысцкая работа не спынілася. Яго пераемнікам стаў мой дзядзька Фёдар Пятровіч Лысенка. Ён быў больш за іншых гуркоўцаў адукаваны і трымаў сувязь з быхаўскімі рэвалюцыянерамі-падпольшчыкамі. Пасля Лютаўскай рэвалюцыі дзядзька Фёдар быў выбраны дэлегатам на Усерасійскі сялянскі з'езд і ездзіў у Петраград.

Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі вясковыя актывісты працягвалі агітацыйна-прапагандысцкую работу, рабілі ўсё, каб мацнела Савецкая ўлада. Вынікам іх дзейнасці было стварэнне ў вёсцы адной з першых у павеце калектыўнай гаспадаркі «Новы свет».

Работа, якую вялі Дзям'ян Гарачы, Фёдар Лысенка, рабіла вялікі ўплыў на маладое пакаленне. Старэйшы сын дзядзькі Фёдара добраахвотна ўступіў у Чырвоную Армію ў 1918 годзе, потым скончыў Арэнбургскае авіяцыйнае вучылішча, быў камандзірам эскадрыллі, у 1941 годзе загінуў у баі з фашыстамі. Малодшы сын быў рабочым на Ленінградскай электрастанцыі, узнагароджаны ордэнам Леніна.

Матрос легендарнага браняносца

З успамінаў А. Ц. Рудаковай

А. А. Мазураў.

Аляксандр Апанасавіч Мазураў — удзельнік рэвалюцыі 1905—1907 гг., паўстання на браняносцы «Пацёмкін». Нарадаіўся ў 1883 г. ў в. Грудзінаўка Быхаўскага р-на. З сялян. З 10 гадоў стаў працаваць у панскім маёнтку ў Грудзінаўцы. У 1904—1905 гг. служыў на браняносцы «Пацёмкін». За ўдзел у паўстанні засуджаны на 10 гадоў катаргі, якую адбываў з 1906 па 1908 г. у Харбіне і Чыце, быў памілаваны. У 1908—1910 гг. зноў у царскай арміі. У 1910—1914 гг. працаваў на радзіме кавалём, потым механікам у маёнтку графа Талстога. У 1-ю сусветную вайну радавы, унтэр-афіцэр царскай арміі. У 1918—1941 гг. працаваў кавалём і механікам у саўгасе «Грудзінаўскі», потым на Грудзінаўскім спіртзаводзе. У час Вялікай Айчыннай вайны займаўся сельскай гаспадаркай. Пасля вайны з 1944 г. працаваў у саўгасе «Грудзінаўскі» кавалём, механікам на спіртзаводзе, вартаўніком у школе. Узнагароджаны ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга. Памёр А. А. Мазураў 5 сакавіка 1957 г.

Трагічны лёс зрабіў мяне прыёмнай дачкой марака з легендарнага браняносца «Пацёмкін» А. А. Мазурава. Здарылася гэта ў ліпеньскі вечар 1942 г., калі нам са старэйшым братам Мікалаем цудам удалося вырвацца з вёскі Красніца, якую спалілі гітлераўцы разам з людзьмі. У гэтым страшэнным вогнішчы згарэлі наша маці і іншыя родзічы.

Жах перажытага і надыходзячая ноч прывялі нас у Грудзінаўку, у хату Ганны Андрэеўны і Аляксандра Апанасавіча Мазуравых, якія сталі нашымі другімі бацькамі. У гэтай сям'і я не толькі знайшла дах над галавой, бацькоўскую ласку, але даведалася аб адной з слаўных рэвалюцыйных старонак нашай радзімы — паўстанні маракоў браняносца «Пацёмкін», якія кінулі дзёрзкі выклік царскаму самадзяржаўю, узнялі над ваенным караблём Чарнаморскага флоту чырвоны сцяг рэвалюцыі. Тата быў сярод тых пацёмкінцаў, хто вярнуўся пасля здачы браняносца румынскім уладам у Расію ў 1905 г., быў арыштаваны і засуджаны. Суровыя ўмовы катаргі адбіліся на яго характары. Але за вонкавай суровасцю ў Аляксандра Апанасавіча хавалася шчырае, пяшчотнае сэрца. У іх з Ганнай Андрэеўнай не было ўласных дзяцей. У 1915 г. яны ўзялі ў сваю сям'ю аднагадовага сіротку Алёшу, выгадавалі і ў 1935 г. паслалі вучыцца ў Віцебскі медыцынскі тэхнікум. У пачатку Вялікай Айчыннай вайны Алёша загінуў на фронце, а праз год яны зноў прытулілі двух сіротак — мяне і Колю. Дзякуючы іх бацькоўскім клопатам, мы атрымалі сярэднюю адукацыю, потым я скончыла тэхнікум, а брат — інстытут.

Тату вельмі падабаліся мужныя людзі. Я памятаю, з якім хваляваннем чытаў ён раман Э. Войніч «Авадзень», кнігу Б. Гарбатава «Нескароныя», глядзеў кінафільм «Маладая гвардыя». Адчувалася, што ў літаратурных героях ён знаходзіў рысы ўласнага характару. Нават у казках, якія вельмі любіў расказваць, калі я была ма-

Быховский районный историко-краеведческий музей

лепькай, пераважалі мужныя, знаходлівыя народныя вобразы, людзі-волаты. У самыя змрочныя дні фашысцкай навалы тата быў упэўнены, што вернецца Чырвоная Армія, прыйдзе перамога і зноў будзе савецкая ўлада. Памятаю яго шчырую радасць, калі быў надрукаваны Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР ад 3 кастрычніка 1956 г. аб узнагароджанні яго ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга ў сувязі з 50-годдзем першай рускай рэвалюцыі 1905—1907 гадоў. Гэты ордэн, ордэнская кніжка, аўтабіяграфія і фатаграфія бацькі перададзены ў Дзяржаўны музей Беларускай ССР.

УЛАДЗІМІР ЯФІМАВІЧ БАБКОЎ

Рэвалюцыянер, нарадзіўся ў 1875 г. ў Быхаве. Скончыў Магілёўскую гімназію і паступіў у Маскоўскі універсітэт. У 1896 г. за ўдзел у дэманстрацыі пратэсту супраць расправы над студэнтамі Харкава яго выслалі на год у Быхаў пад нагляд паліцыі. Пазней У. Я. Бабкоў паступіў у Харкаўскі універсітэт, у 1900 яго зноў арыштавалі за рэвалюцыйную работу і ўдзел у арганізацыі першамайскай дэманстрацыі, другі раз выслалі ў Быхаў пад нагляд паліцыі. Але і тут У. Я. Бабкоў праводзіў актыўную рэвалюцыйную работу і ў горадзе, і ў павеце. У студзені 1901 г. яго арыштавалі і пасадзілі ў Магілёўскую губернскую турму. Пасля суда саслалі ў Енісейскую губерню. Пра У. Я. Бабкова пісала ленінская «Искра» ў дваццатым нумары за 1902 г. Адбыўшы ссылку, цяжка хворы, У. Я. Бабкоў зноў паехаў у Харкаў і праводзіў там работу па стварэнні рэвалюцыйнай арганізацыі бальшавікоў. Жандары пільна сачылі за рэвалюцыянерам, кантралявалі кожны яго крок. Каб пазбегнуць новага арышту, У. Я. Бабкоў пераехаў у Варонеж, дзе і памёр у 1905 г.

Прафесар з сялян

Іерафей Васілевіч Касценіч нарадзіўся 4.10.1854 г. ў в. Мужычкі Клімавіцкага павета Магілёўскай губерні (цяпер в. Азёрная Хоцімскага р-на) у сям'і паншчыны кухара. Потым бацькі пераехалі на Быхаўшчыну ў в. Царкоўны Асавец (зараз Чырвоны Асавец). Пасля сканчэння Магілёўскай гімназіі паступіў у Пецярбургскі універсітэт на прыродазнаўчае аддзяленне фізіка-матэматычнага факультэта. Шлях да навукі быў цяжкім. Час збярог прашэнне І. В. Касценіча на імя дэкана факультэта. У ім студэнт-першакурснік прасіў назначыць стыпендыю, так як іншых сродкаў для далейшай вучобы ў яго не было. Зазначыў таксама, што ў канцылярыі універсітэта ёсць яго пасведчанне аб беднасці. Адказ атрымаў просты: за недахопам ліміту адказаць. Усё ж у 1880 г. І. В. Касценіч скончыў універсітэт са ступенню кандыдата і залатым медалём і стаў тут жа працаваць лабарантам фізіялагічнай лабараторыі. Адначасова паступіў у Венна-медыцынскую акадэмію. У 1884 г. паспяхова здаў экзамен на званне ўрача, сваёй спецыяльнасцю абраў афтальмалогію. У 1887 г. абараніў доктарскую дысертацыю на тэму «Развіццё колбачак і палачак і вонкавага ядзернага слоя ў зародку чалавека», якая была адной з першых айчынных работ па гэтым пытанні. У 1890 г. на канферэнцыі Венна-медыцынскай акадэміі І. В. Касценіча выбралі стыпендыятам Я. В. Віліе і накіравалі ў Францыю, Германію і Аўстрыю для далейшага ўдасканалення па афтальмалогіі. Восенню 1893 г. вярнуўся з-за мяжы і здаў экзамен на званне клінічнага прафесара, быў прызначаны загадчыкам вочнага аддзялення Уяздоўскага шпіталю ў Варшаве. Адначасова кіраваў Варшаўскім акруговым управленнем Расійскага таварыства Чырвонага Крыжа. У 1897 г. саветам Варшаўскага універсітэта быў выбраны экстраардынарным прафесарам кафедры афтальмалогіі. У 1900 г. пераведзены ў Пецярбург на пасаду клінічнага прафесара Мікалаеўскага ваеннага шпіталю. Адначасова ўзначальваў кафедру афтальмалогіі ў Пецярбургскім клінічным інстытуце. У хуткім часе быў прызначаны таксама дырэктарам Пецярбургскай вочнай лячэбніцы ведамства ўстаноў імператрыцы Марыі, дзе працаваў да апошніх дзён свайго жыцця. Памёр 24.12.1905 г.

Праз усё жыццё пранёс Іерафей Васілевіч сваю любоў і павагу да родных мясцін, да працоўнага народа. Асноўным дэвізам яго жыцця была праца дзеля справы, а не дзеля асобы. Гэта асабліва яскрава праявілася ў час яго работы на Беларусі. Пасля сканчэння Ваенна-медыцынскай акадэміі з 1884 г. ён штогод летам прыязджаў у вёску Царкоўны Асавец. У час адпачынку аказваў бясплатную медыцынскую дапамогу землякам.

У Дзяржаўнай публічнай бібліятэцы імя М. Я. Салтыкова-Шчадрына ў Ленінградзе захоўваюцца цікавыя дакументы, якія сведчаць пра ўрачэбную дзейнасць І. В. Касценіча. У адным з іх адзначалася, што за два месяцы 1894 г. ў Рыжкаўскім амбулаторным пакоі і ў сябе дома І. В. Касценічам было прынята 3092 хворых, аперацыйную дапамогу атрымалі 477 чалавек, з іх больш як 200 былі зроблены складаныя аперацыі на вачах.

Прафесар І. В. Касценіч падтрымліваў ідэю аказання хоць бы часовай дапамогі хворым. З 1893 г. Апякунства сляпых пачало накіроўваць на тэрыторыю Беларусі лятучыя атрады акулістаў. І. В. Касценіч патрабаваў далучэння да работы ў іх сельскіх урачоў, сам рыхтаваў медыкаў да аказання афтальмалагічнай дапамогі. Адзін з атрадаў

Быховский районный историко-краеведческий музей

дзейнічаў пад яго кіраўніцтвам у Быхаўскім павеце з 20 чэрвеня да 18 жніўня 1895 г. Прыёмная для хворых знаходзілася ў Царкоўным Асаўцы. У в. Рыжкаўцы прымалі хворых на вочы з больш цяжкімі захворваннямі і пасля аперацый на павеках. Дапамога была аказана больш як 5 тысячам хворых. Працаваць даводзілася шмат. Амаль штодзённа прыём вялі з 7 гадзін раніцы да 6 гадзін вечара, пасля рабілі перавязкі аперыраваным. Як успамінаў І. В. Касценіч, не было куточка ў Быхаўскім, Чавускім і ў палове Магілёўскага паветаў, адкуль бы не прыходзілі хворыя. Людзі дабіраліся з Мінскай і Смаленскай губерняў, часам за 150—170 вёрст. Дапамога аказвалася бясплатна. Толькі на лячэнне аперыраваных хворых І. В. Касценіч прасіў Апякунства сляпых выдзеліць 200 рублёў. Грошы ішлі ў асноўным на паляпшэнне харчавання пацыентаў. За шматгранную і актыўную работу ў вочных атрадах на тэрыторыі Магілёўскай губерні на працягу больш як 12 год І. В. Касценіч атрымаў спецыяльны ўзнагародны знак Апякунства. Да прафесара нярэдка звярталіся за дапамогай хворыя, якія беспаспяхова лячыліся ў буйных замежных спецыялістаў. Зімой 1903 г. І. В. Касценіч бліскуча зрабіў аперацыю на воку славутаму хіміку Дзмітрыю Іванавічу Мендзялееву, зрок якога хутка аднавіўся.

Магіла І. В. Касценіча ў вёсцы Чырвоны Асавец.

Урачэбная дзейнасць І. В. Касценіча вызначалася пастаяннымі творчымі пошукамі новага, самаахвярным служэннем прафесійнаму абавязку, народу. Ім напісана больш як 20 навуковых прац, прысвечаных тэарэтычным і практычным пытанням медыцыны. Частка іх надрукавана на французскай, нямецкай, англійскай мовах і мае цікавасць для сучаснай медыцыны. Да апошніх дзён жыцця І. В. Касценіч служыў народу. Штотыднёвік «Русский врач» (1906. № 12. С. 379) у некралогу І. В. Касценічу адзначаў: «Печальная весть, распространяясь среди лиц, сталкивавшихся с покойным, вызывала неизменно чувство глубокой скорби, особенно ярко выражавшейся среди его многочисленных учеников. За свою приблизительно 10-летнюю профессорскую деятельность, протекавшую преимущественно среди товарищей врачей в качестве слушателей, покойный отдавал любимому делу все свои силы, обширные познания и опытность, приобретенные им с таким трудом путем продолжительной и тщательной подготовки... Теплое, живое отношение к своим слушателям, стремление поделиться с ними своим опытом и знанием с первого же раза устанавливало между учителем и учениками ту необходимую связь, без которой невозможно успешное ведение дела. Непрерывная, напряженная работа подорвала силы И. В. Костенича. Перенеся в течение зимы 1904 г. несколько сухих плевритов, покойный в декабре того же года слег в постель вследствие весьма бурно начавшегося воспалительного процесса в легких, перешедшего затем в гнойный плеврит... После изсечения нескольких ребер Иерофей Васильевич поправился настолько, что мог отправиться на юг Франции. Возвратившись в Петербург летом 1905 г., он вступил в исполнение своих обязанностей... В октябре 1905 г. он слег окончательно в постель... Преждевременная кончина явилась тяжелым ударом для всех близких к нему лиц».

Памёр І. В Касценіч у Пецярбургу, пакінуўшы запавет пахаваць яго на роднай Быхаўшчыне. У апошні шлях свайго любімага доктара праводзілі жыхары Магілёва, навакольных вёсак. Гэту грандыёзную працэсію бачыў 10-гадовы хлапчук, жыхар в. Царкоўны Асавец Восіп Сямёнавіч Ярошка. Праз гады пранёс ён памяць аб І. В. Касценічу. Па яго прапанове і хадайніцтву Беларускага таварыства афтальмолагаў у 1964 г. на магіле І. В. Касценіча ў в. Чырвоны Асавец пастаўлены абеліск.

Быховский районный историко-краеведческий музей

З РАПАРТА СТАРШАГА ЗЕМЛЯМЕРА ЗЕМЛЕЎПАРАДКАВАЛЬНЫХ КАМІСІЙ МАГІЛЁЎСКАЙ ГУБЕРНІ МАГІЛЁЎСКАМУ ГУБЕРНСКАМУ ЗЕМЛЯМЕРУ

Аб адмове сялян в. Вялікія Боўкі Быхаўскага пав. ад выхаду на хутары

18 мая 1913 г.

6-го числа в 7 час. утра явился в квартиру мою сельский староста Алексей Щемолев с уполномоченным и заявил, что сего числа рано утром был собран сельский сход в полном составе домохозяев дер. Больших Бовок, на котором большинство отказалось от перехода к хуторскому или отрубному землепользованию, заявив при этом, что рабочих людей, а также подвод и вообще никаких материалов давать не будут. Ввиду такого категорического заявления я предложил подать мне заявление письменно, что ими и было исполнено. Донося о сем в. в., имею честь покорнейше просить сообщить мне, хотя бы и телеграфным известием, о дальнейшем моем назначении или пребывании на месте. Причем, считаю не лишним довести до сведения вашего, что желающих в настоящее время оказалось 14 чел. из 85 домохозяев.

Старший землемер Беев.

Документы и материалы по истории Белоруссии (1900—1917 гг.). Мн., 1953. Т. 3. С. 649.

Быховский районный историко-краеведческий музей

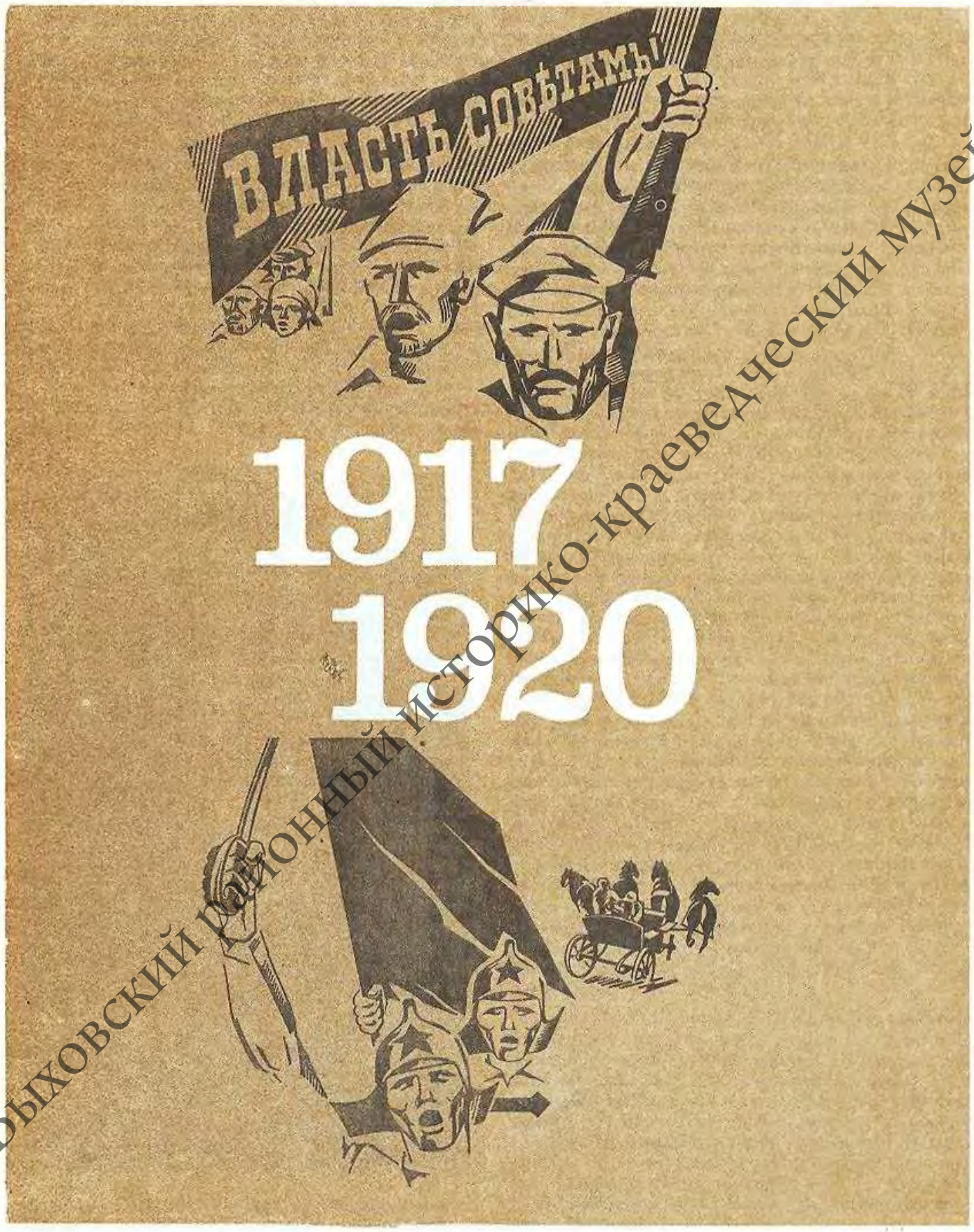

Быховский районный историко-краеведческий музей

ЗА ЎЛАДУ САВЕТАЎ

25 кастрычніка (7 лістапада) 1917 года рабочыя, рэвалюцыйныя салдаты і матросы Петраграда пад кіраўніцтвам партыі бальшавікоў скінулі буржуазны Часовы ўрад. Перамагла Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя.

Актыўны ўдзел у штурме Зімняга палаца прымалі ўраджэнцы Быхаўскага павета, маракі рэвалюцыйнага крэйсера «Аўрора» Іоў Пятровіч Бурдалаў, Яўген Рыгоравіч Калееў і Трафім Георгіевіч Рудкоўскі.

Усталяванне Савецкай улады ў Быхаўскім павеце праходзіла ў надзвычай складаных абставінах. Яшчэ ў жніўні 1917 г. ў Быхаў была ўведзена 1-я дывізія польскага корпуса генерала Доўбар-Мусніцкага, тут быў размешчаны і штаб дывізіі, які абараняў інтарэсы памешчыкаў і буржуазіі. Контррэвалюцыя на месцах спрабавала ўтаіць ад народа звесткі аб перамозе рэвалюцыі ў Петраградзе. 10 лістапада ў Быхаўскі павет прыбыў прадстаўнік Петраградскага ваенна-рэвалюцыйнага камітэта Іван Цароў. Ён выступіў з палітычным дакладам перад сялянамі вёсак Камарычы, Новы Быхаў, Абідавічы і іншых. Сяляне Камарыч з радасцю віталі перамогу Кастрычніцкай рэвалюцыі. Акрамя агульнай рэвалюцыі была прынята рэзалюцыя ўстараніць з Быхава Карнілава і аддаць яго рэвалюцыйнаму суду. 20 лістапада 1917 г. рэвалюцыйныя атрады па загаду Савецкага ўрада ліквідавалі ў Магілёве Стаўку старой арміі, у гэты ж дзень з Быхава прыйшло паведамленне аб уцёках з быхаўскага зняволення генералаў Карнілава, Дзянікіна і іншых, што паспрыяла пачатку грамадзянскай вайны.

23 лістапада 1917 г. выканком Магілёўскага губернскага Савета прыняў пастанову аб вывадзе з тэрыторыі павета 1-й дывізіі польскага корпуса генерала Доўбар-Мусніцкага і звярнуўся з просьбай накіраваць у Быхаў узброены рэвалюцыйны атрад. 24 лістапада ў горад прыбыў з бронеатрадам член ваенна-рэвалюцыйнага камітэта пры Стаўцы бальшавік Сцяпан Ільіч Марозаў, які ўзначаліў гарнізон, распусціў земскую ўправу, стварыў рэўком і стаў яго старшынёй. У снежні былі праведзены перавыбары сялянскіх камітэтаў у валасцях, выбраны навятовы выканаўчы камітэт і створаны пры ім аддзелы: працы, фінансаў, аграрны, асветы, ваенны, шляхоў зносін, пошты, харчовы, юстыцыі, грамадскай апекі і гандлю. У горадзе і павеце была створана рабоча-сялянская міліцыя.

Органы Савецкай улады павета і валасцей і 12 камісараў, прызначаных рэўкомам, адразу ж разгарнулі рэвалюцыйную дзейнасць. Праводзілася канфіскацыя панскай зямлі, вялася бязлітасная вайна са спекулянтамі, строга ўлічваўся харчовы запас, наладжвалася забеспячэнне насельніцтва прадуктамі, фарміраваліся атрады Чырвонай гвардыі. За кароткі час было ўзброена 1500 чалавек. У сувязі з тым, што камандаванне польскай дывізіі адмовілася добраахвотна вывесці свае войскі з Быхаўскага павета, пачалося прымусовае раззбраенне размешчаных у сёлах рот і эскадронаў легіянераў. Важнае значэнне надавалася прапагандысцкай рабоце сярод польскіх салдат. Пад уздзеяннем інтэрнацыянальнай работы і растлумачэння сутнасці Кастрычніцкай рэвалюцыі пачасціліся выпадкі, калі польскія салдаты знімалі пагоны з сваіх шынялёў і зрывалі пагоны з афіцэраў. У вёсцы Мокрае салдаты закрылі афіцэрскую сталоўку і прымусілі афіцэраў харчавацца з салдацкай кухні.

Паводле патрабавання Савецкага ўрада і каб пазбегнуць уплыву бальшавікоў, генерал Доўбар-Мусніцкі вымушаны быў у снежні 1917 г. вывесці свае войскі з Быхава і павета. Частка польскіх салдат, пад уплывам бальшавіцкай агітацыі, пакінула корпус і ўступіла ў Чырвоную гвардыю. 12 студзеня 1918 г. 1-ы польскі корпус (3 пяхотныя дывізіі, конніца і артылерыя) на чале з Доўбар-Мусніцкім узняў мяцеж. Пагроза акупацыі навісла і над Быхаўскім паветам. Жыхары Новага Быхава, Лазаравіч, Тошчыцы, Камарыч і іншых вёсак уступалі ў Чырвоную гвар-

Быховский районный историко-краеведческий музей

Мемарыяльная дошка на доме, дзе знаходзіўся Быхаўскі рэўком.

дыю. Неўзабаве ў павеце дзейнічалі тры буйныя чырвонагвардзейскія атрады, якімі камандавалі Дзергачоў, Карпаў і Мельнікаў. Чырвонагвардзейскія атрады разам з рэвалюцыйнымі часцямі Заходняга фронту па-геройску грамілі ворага каля станцыі Тошчыца, у Сяльцы, Дзедаве, пад Рагачовам і ў Рагачове. У 2-й палавіне лютага аднавілася наступленне войск кайзераўскай Германіі. Аб'яднаўшыся пад Жлобінам, недабітыя часці белапалякаў рушылі на Быхаў. 26 лютага 1918 г. павятовы камітэт партыі і рэўком аб'явілі горад на ваенна-асадным становішчы і звярнуліся да насельніцтва з адозвай: «Таварышы! Вораг блізка, ён спрабуе знішчыць нашы рэвалюцыйныя заваёвы і зноў пасадзіць нам на шыю пана і ўрадніка. Уступайце ў Чырвоныя атрады абароны!». Адначасова, на выпадак акупацыі, бальшавікі быхаўскай партарганізацыі стваралі ў павеце падпольныя групы для барацьбы ў тыле ворага. У ноч з 4 на 5 сакавіка 1918 г. па-

Будынак, дзе ў лістападзе 1917 — лютым 1918 г. размяшчаўся Быхаўскі ваенна-рэвалюцыйны камітэт.

чалася эвакуацыя з горада савецкіх і партыйных органаў. Раніцай наступнага дня па загаду рэўкома быў узарваны чыгуначны мост цераз р. Макранку, рэўком на чале з С. І. Марозавым перабраўся з часткай сваіх узброеных атрадаў на левы бераг Дняпра, потым у Прапойск (цяпер Слаўгарад). Па загаду рэвалюцыйнай Стаўкі С. І. Марозаў узначаліў штаб аб'яднаных чырвонагвардзейскіх атрадаў Магілёўскай губерні, якія ў сакавіку — красавіку 1918 г. ачысцілі ад польскіх войск левабярэжную частку Быхаўшчыны з цэнтрам у Прапойску. Тут аднавілі сваю работу органы Савецкай улады, былі выбраны камітэты беднаты, валвыканком Саветаў у Прапойскай, Даўгамошскай, Грудзінаўскай, Баханскай і Бычанскай валасцях. Працягваў працаваць павятовы камітэт РСДРП (сакратар С. П. Сарокін). Рэўком на чале з А. Ц. Шэкавым і павятовы ваенны камісарыят фарміравалі ўзброеныя атрады для папаўнення франтавых часцей. У распараджэнне Стаўкі было перададзена больш за 1500 узброеных байцоў.

5 сакавіка 1918 г. ў Быхаў уступілі кайзераўскія войскі і польскія часці з корпуса Доўбар-Мусніцкага. Уся правабярэжная частка Быхаўшчыны апынулася пад акупацыяй. Органы Савецкай улады тут былі ліквідаваны. Акупацыйныя ўлады адразу ўвялі каменданцкі час, насельніцтву загадалі здаць зброю і боепрыпасы, групамі больш двух чалавек не збірацца, вярнуць маёмасць памешчыкам. Пачаліся масавыя арышты западозраных у бальшавізме. На горад і павет была накладзена кантрыбуцыя. Эшалон за эшалонам вывозіліся ў Германію харчаванне, сыравіна, жывёла. Са згоды акупантаў у Быхаве ўзнікла самазваная дума і павятовая земская ўправа пад старшынствам Мацкевіча. Але расло і супраціўленне народа. Вясной 1918 г. на тэрыторыі павета пачалі дзейнічаць падпольныя партыйныя групы, а ў ліпені створана падпольная павятовая арганізацыя РСДРП.

Першая падпольная партыйная група была створана ў в. Студзёнка і налічвала 21 чалавека. Арганізатарам яе былі салдаты, якія прыбылі з фронту, мясцовыя жыхары браты Яфім Іванавіч і Цімох Іванавіч Сарокіны, найбольш актыўнымі членамі — Андрэй Сівакоў, Якаў Сівакоў, Цімох Сазоненка і іншыя.

«На першым сходзе,— успамінаў Я. І. Сарокін,— усе, хто ўступіў у партыйную групу, далі ўрачыстую клятву, што кожны з нас будзе сумленна змагацца з ворагамі Радзімы і Савецкай улады, будзе дысцыплінаваным і свята захоўваць канспірацыю, безагаворачна выконваць усе даручэнні, і, калі спатрэбіцца, не пашкадуе свайго жыцця за святую будучыню прыгнечанага акупантамі народа... Клятву змацавалі подпісамі і прыступілі да арганізацыйных пытанняў. У першую чаргу трэба было ў кожнай воласці

Быховский районный историко-краеведческий музей

стварыць такія ж групы, для чаго вылучылі самых вопытных таварышаў... У мэтах канспірацыі мы стварылі явачную кватэру і далі кожнаму мянушку» (ПАІГП пры ЦК КПБ, ф. 4483, воп. 3, спр. 466, л. 5).

Падпольная група в. Студзёнка неўзабаве ператварылася ў буйную партыйную арганізацыю. Яна стала арганізацыйным цэнтрам, вакол якога згуртаваліся новыя падпольныя партыйныя арганізацыі ў вёсках Глухскай, Гарадзішчанскай, Чыгірынскай і Стара-Быхаўскай валасцей. Неўзабаве на акупіраванай частцы павета не было, бадай, ні адной вёскі, дзе б не ўзніклі падпольныя партыйныя групы і партызанскія атрады для барацьбы з акупантамі.

У пачатку жніўня 1918 г. на партыйнай канферэнцыі падпольных арганізацый акупіраванай часткі павета быў створаны Быхаўскі падраённы партыйны камітэт. У яго ўвайшлі Ц. І. Сарокін (падпольнае прозвішча Сакалоў) — старшыня, К. Б. Дзем'яновіч — сакратар, Я. І. Сарокін, Н. Л. Француз і іншыя. Актыўнымі ўдзельнікамі падпольнай падраённай партыйнай арганізацыі былі П. Д. Кавалёў, М. І. Сарокін, Ф. Е. Бычкова, С. П. Раманаў, А. М. Радзькоў, Я. П. Рашэтнікаў, В. І. Лагуцёнак, К. Е. Яўменаў, І. Ф. Іваноў, К. Н. Сазоненка, А. Р. Саўчанка, С. А. Брытава і іншыя. Да восені падпольная партыйная арганізацыя налічвала 60 чалавек. На левабярэжжы павета ў грозную сілу выраслі чырвонагвардзейскія атрады. Вялікую работу па іх фарміраванні і ўзбраенні праводзіў штаб па аб'яднанні і кіраўніцтве чырвонагвардзейскімі атрадамі Магілёўскай губерні і Быхаўскі павятовы рэўком, які знаходзіўся ў Прапойску (начальнік штаба С. І. Марозаў, старшыня рэўкома А. Ц. Шэкаў). Чырвонагвардзейцы праводзілі смелыя баявыя аперацыі і дзёрзкія рэйды па тылах акупантаў.

У в. Лазаравічы размясціўся эскадрон польскіх уланаў. Акупанты жорстка здзекаваліся над сялянамі. Камандзір чырвонагвардзейскага атрада Спірыдон Карпавіч Дзергачоў прыняў рашэнне разграміць белапалякаў. Уначы 60 смельчакоў каля в. Вець пераправіліся цераз Дняпро, скрытна перабраліся ў Лазаравічы і напалі на ворага. Амаль усе ўланы былі перабіты, а афіцэра ўзяты ў палон. У баі быў забіты камандзір эскадрона граф Патоцкі. Партызаны захапілі шмат зброі і 50 коней з сёдламі. У баі вызначыліся камандзір узвода Якаў Вяракса, байцы Андрэй Коршыкаў, Якаў Шусцікаў, Цімаф Андрыянаў. Смелыя налёты на акупантаў былі зроблены ў вёсках Сядзіч і Тайманава. У ліпені 1918 г. з мясцовых партызанскіх атрадаў быў сфарміраваны Першы Быхаўскі (пазней 152-і) стралковы полк 17-й стралковай дывізіі Чырвонай Арміі. Штаб палка размяшчаўся ў в. Грудзінаўка і абараняў ад акупантаў участак Заходняй заслоны ад Варанно да прыгарада Магілёва — Лупалава. Палком камандаваў Якаў Васілевіч Шэко, камісарам быў Спірыдон Карпавіч Дзергачоў.

У пачатку лістапада 1918 г. германскае камандаванне пачало адвод сваіх войск. З лістапада на правабярэжжа павета і ў Быхаў увайшлі 152-і і 153-і стралковыя палкі 17-й стралковай дывізіі Чырвонай Арміі. Пасля мнагалюднага мітынгу, на якім выступілі прадстаўнік Паўночна-Заходняга абласнога камітэта РКП(б) А. С. Славінскі, старшыня павятовага рэўкома А. Ц. Шэкаў, на аб'яднаным пасяджэнні павятовага і над-

Чырвонагвардзейцы атрада С. К. Дзергачова. 1918 г. Здымак захаваў былы начальнік медслужбы атрада Ілья Пракопавіч Рагаленка (у першым радзе першы злева). У першым радзе чацвёрты злева першы старшыня Быхаўскага рэўкома Сцяпан Ільіч Марозаў. У другім радзе крайні справа Спірыдон Карпавіч Дзергачоў.

Быховский районный историко-краеведческий музей

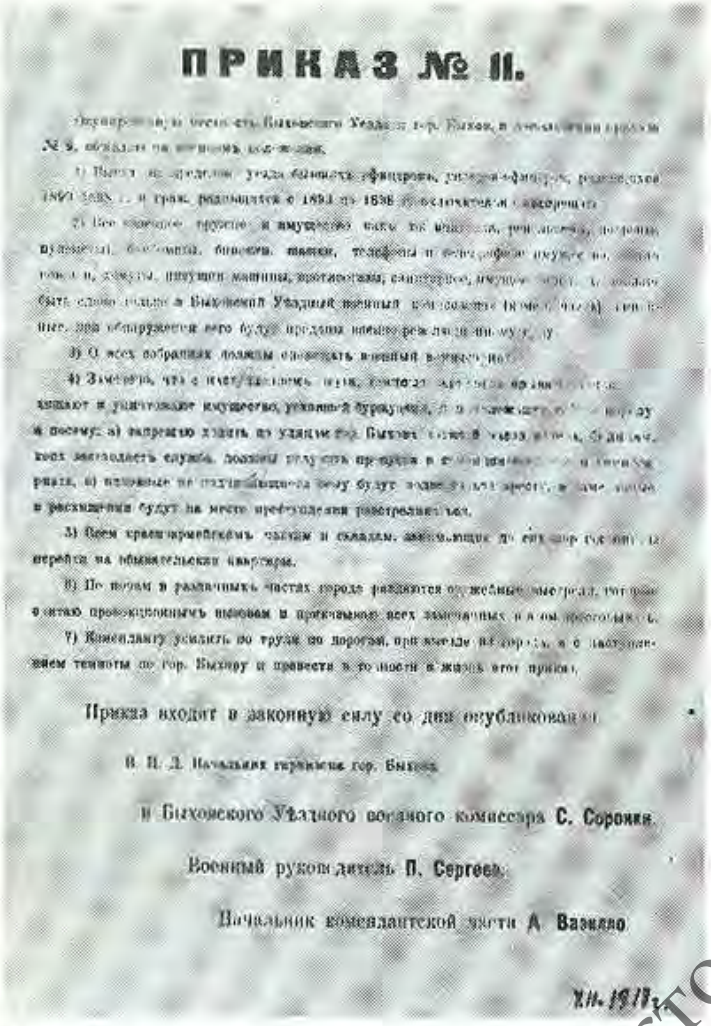

ПРИКАЗ № 11.

Приказ входит в законную силу со дня опубликования.

В. П. Д. Начальник гарнизона гор. Быхова

и Быховского Уездного военного комиссара С. Сорокин.

Военный руководитель П. Сергеев.

Начальник комендантской части А. Василько

XII. 1917 г.

Загад Быхаўскага павятовага ваеннага камісара, які аб'явіў у Быхаве і павеце ваеннае становішча.

ИЗВЕСТИЯ БЫХОВСКОГО РЕВКОМА

Наши кандидаты.

Сегодня день выборов

Граждане сдавайте оружие

Из глубин провинции

Адзін з першых нумароў газеты «Известия Быховского ревкома».

польнага падраённага камітэтаў РКП(б) былі выбраны Быхаўскія павятовы камітэт РКП(б) на чале з Петравіцкім і рэўкомам у складзе Шэкава (старшыня), Ц. Сарокіна, Н. Француза, К. Дзем'яновіча, П. Кавалёва, Лагуцёнка, С. Сарокіна, Раманава, Феакцістава, Вяраксы, М. Сарокіна. Рэўком аб'вясціў сябе (да склікання павятовага з'езда Саветаў) вярхоўнай уладай у павеце і выдаў загад № 1, у якім намячаліся меры па падтрыманню рэвалюцыйнага парадку ў горадзе і павеце, ліквідаваў у Быхаве земскую і гарадскую ўправы і замест іх стварыў павятовы Савет народнай гаспадаркі і гарадскі аддзел народнай гаспадаркі.

Вялікую работу правялі часовы павятовы камітэт РКП(б) і рэўком па арганізацыі камітэтаў беднаты, якія адыгрывалі рашаючую ролю ў размеркаванні зямлі, аднятай у памешчыкаў, у канфіскацыі лішкаў хлеба ў кулакоў і забеспячэнні харчаваннем Чырвонай Арміі і насельніцтва гарадоў. Да канца лістапада 1918 года ў павеце было арганізавана 70 камітэтаў беднаты, у тым ліку 11 валасных і 59 вясковых.

18 снежня 1918 г. адбылася 1-я Быхаўская павятовая партыйная канферэнцыя, дзе былі выбраны пастаянны партыйны камітэт, у які ўвайшлі А. Шэкаў, Ц. Сарокін, А. Старасценка, І. Энцін, К. Дзем'яновіч, В. Лагуцёнак, П. Кавалёў, і дэлегаты на VI Паўночна-Заходнюю абласную канферэнцыю — Першы з'езд КП(б) Беларусі (С. Л. Сарокін і І. М. Энцін). На пасяджэнні павятовага камітэта 21 снежня 1918 г. старшынёй павятовага камітэта быў выбраны А. Шэкаў, сакратаром — К. Дзем'яновіч.

1-я павятовая канферэнцыя галоўную ўвагу звярнула на ўзмацненне арганізатарскай і выхаваўчай работы партыі сярод насельніцтва. Яна намеціла стройную структуру арганізацыі партыйных ячэек. У кожным мястэчку, сяле і вёсцы, гаварылася ў дакладзе па арганізацыйным пытанні, пры партыйнай арганізацыі неабходна стварыць ячэйку спачуваючых камуністам, якая павінна быць апорай Савецкай улады, выразніцай волі бяднейшай рэвалюцыйнай часткі вёскі і правадніком у жыццё праграмы Камуністычнай партыі па ўмацаванню Савецкай улады на ўсёй тэрыторыі павета. У прынятай канферэнцыяй рэзалюцыі падкрэслівалася, што, каб мець здаровыя маладыя партыйныя сілы, выхаваныя ў духу партыйнай дысцыпліны, трэба стварыць у Быхаве партыйную школу. 17 лістапада 1918 г.

Быховский районный историко-краеведческий музей

створана Старабыхаўская партыйная ячэйка, у якой у студзені 1919 г. былі 4 члены партыі і 3 кандыдаты ў члены партыі. Да красавіка 1919 г. Быхаўская павятовая партыйная арганізацыя аб'ядноўвала 12 партыйных ячэек (151 член партыі).

У 1918 г. былі створаны камсамольскія ячэйкі на шклозаводзе ў Ветранцы і ў вёсцы Гарадзец. Камсамольцы актыўна ўдзельнічалі ў палітычнай і культурна-асветніцкай рабоце.

25 снежня 1918 г. пачала выходзіць павятовая газета «Известия Быховского ревкома».

У пачатку 1919 г. прайшлі валасныя з'езды Саветаў, на якіх камбеды зліліся з Саветамі.

10 студзеня 1919 г. адбыўся 1-ы павятовы з'езд Саветаў. На яго прыбылі 110 дэлегатаў: 79 прадстаўнікоў ад 10 валасцей, 20 членаў павятовага рэўкома, прадстаўнікі ад камуністычных ячэек, прафсаюза, ад прамысловых прадпрыемстваў. З'езд вітаў стварэнне Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі. На абмеркаванне былі пастаўлены пытанні: бягучы момант, аб рабоце рэўкома і яго аддзелаў, выбары выканкома, змяненне межаў павета і валасцей, выбары новага суда, бягучыя справы.

Павятовы з'езд Саветаў выбраў выканаўчы камітэт з 15 чалавек. У яго ўвайшлі А. Шэкаў, А. Старасценка, Падольскі, С. Сарокін, Я. Красоўскі, Раманоўскі, В. Кавалёў, П. Кавалёў, Г. Кулакоў, К. Манжураў, І. Сокалаў, Сцефанёнка, К. Дзем'яновіч, А. Салановіч, Ц. Сарокін.

Для арганізацыі і кіраўніцтва народнай гаспа-

Возвание!

Товарищи! рабочие и беднейшее крестьянство!

Вы долгое время томились под гнетом соединенного хищнического империализма. Вы долгое время были отрезаны от Власти Советов Власти рожденной беднейшими.

Настал уже тот час, когда вы задохнули свободной грудью освободившись от власти хищников, приветствуя Власть Советов; настал тот час, когда рабочий и беднейший крестьянин Советской Республики совместно с рабочим и крестьянином всего мира, должен дат самый сильный „последний и решительный бой" мировому интернационалу-буржуазии.

Потому, неотложная задача каждого, кто хочет удержать Власть Советов, кто не хочет опять подпасть под большой гнет уже соединенной буржуазии всего мира, которая „ощетинившись и оскалив зубы", желает поглотит русский большевизм, и с ним и подавить беднейших,-пойти в ряды единой рабоче-крестьянской красной армии которая должна стереть с лица земли и разбит в „пух прах" буржуазные фронты и их замыслы.

Итак ТОВАРИЩИ! как только раздастся первый зов СОВЕТСКОЙ ВЛАСТИ власти рабочих и беднейших крестьян, ИДИТЕ, без волокит, в ряды рабоче-крестьянской красной армии; как только раздастся зов к всеобщему обучению, берите ружья в руки и идите обучаться!

Несите военное имущество скрываемое вами от поляков и немцев в БЫХОВСКИЙ УЕЗДНЫЙ ВОЕННЫЙ КОМИССАРИАТ, ибо в нем нуждается наша армия.

Военный Комиссар Я. Красовский

Х/II-1918

Завагитотдел просвет С. Сераки

Адозва Быхаўскага ваеннага камісара да працоўных павета.

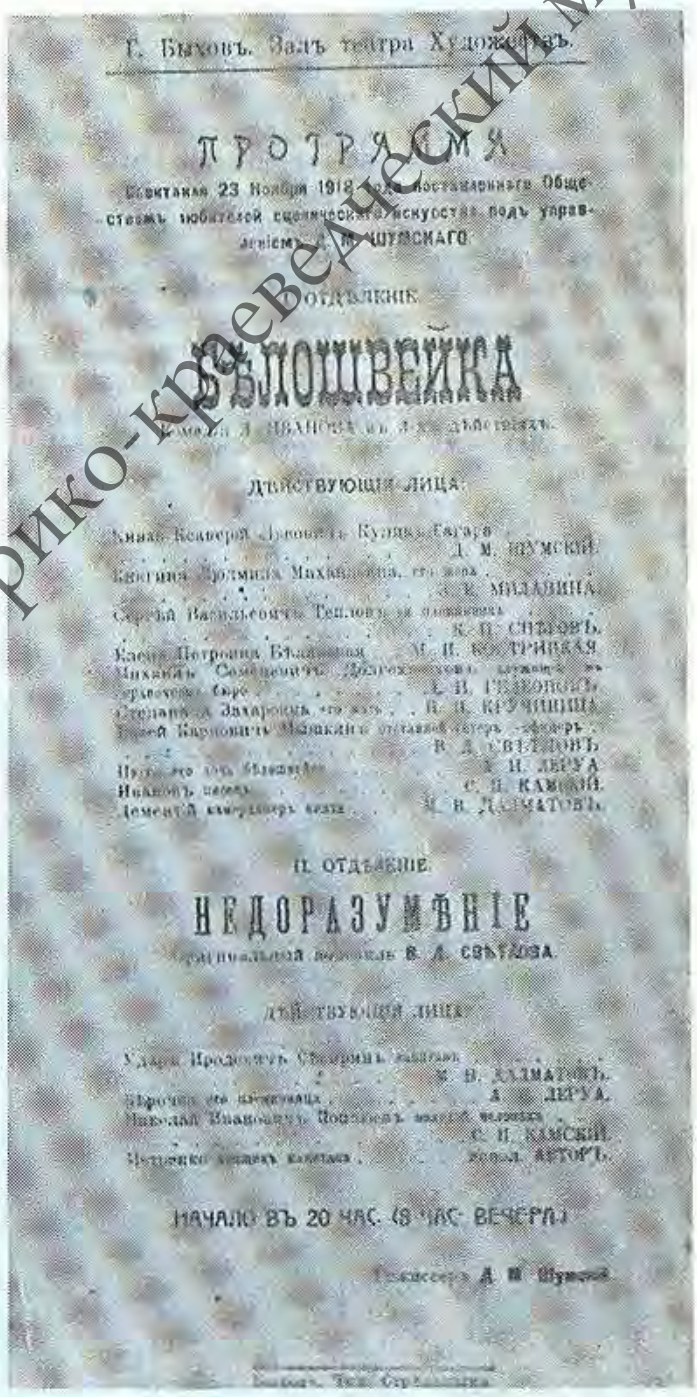

Г. Быховъ. Залъ театра Художествъ.

ПРОГРАММА

Спектакля 23 Ноября 1918 года, поставленнаго Обществомъ любителей сценическаго искусства подъ управленіемъ г. ШУМСКАГО

I ОТДѢЛЕНІЕ.

ВЪ ПОШЕХОНЬЕ

Комедія А. ИВАНОВА въ 3-хъ дѣйствіяхъ.

ДѢЙСТВУЮЩІЯ ЛИЦА:

Князь Всеволодъ Ярославовичъ Кудрявый-Сагаръ . . . Д. М. ШУМСКІЙ
Евгенія Аполлинарьевна Махайдина, его жена . . . А. К. МИЛАВИНА
Сергѣй Васильевичъ Тепловъ, ея знакомый . . . К. П. СИТКОВЪ
Клавдія Петровна Бѣлавина . . . М. И. КОСТРИЦКАЯ
Михаилъ Семеновичъ Долгополовъ, купецъ 2-й гильдіи, его крестный отецъ . . . Е. В. ГЕДЕОНОВЪ
Степанида Захаровна, его жена . . . Н. Н. КРУЧИНИНА
Евсей Карповичъ Мышкинъ, отставной штабсъ-офицеръ . . . В. Д. СВѢТЛОВЪ
Пуговкинъ, его сынъ, гимназистъ . . . А. И. ЛЕРУА
Никаша, лакей . . . С. П. КАМСКІЙ
Семенъ Кондратьевъ, камердинеръ князя . . . М. В. ДАРМАТОВЪ

II ОТДѢЛЕНІЕ.

НЕДОРАЗУМѢНІЕ

Оригинальная комедія В. Д. СВѢТЛОВА.

ДѢЙСТВУЮЩІЯ ЛИЦА:

Ундра, Предсѣдатель Сборища пьяницъ . . . М. В. ДАЛМАТОВЪ.
Сборщикъ его товарищъ . . . А. И. ЛЕРУА.
Николай Ивановичъ Поповъ, молодой человѣкъ . . . С. П. КАМСКІЙ.
Человѣкъ, желающій выпить . . . самъ АВТОРЪ.

НАЧАЛО ВЪ 20 ЧАС. (8 ЧАС. ВЕЧЕРА)

Режиссеръ А. М. Шумскій.

Праграма спектакля ў Быхаўскім тэатры мастацтваў. 23 лістапада 1918 г.

Быховский районный историко-краеведческий музей

А. Ц. Шэкаў.

даркай павета 13 студзеня створаны Быхаўскі павятовы савет народнай гаспадаркі з 15 чалавек пад старшынствам А. Ц. Шэкава. Меў аддзелы: кіравання, народнай асветы, аховы здароўя, харчовы, працоўных рэзерваў, зямельны, фінансавы, па барацьбе с контррэвалюцыяй, ваенны, сацыяльнага забеспячэння, інфармацыі.

У складаных умовах грамадзянскай вайны працягвалася работа па сацыялістычным пераўтварэнні гаспадаркі горада і вёскі. Зімой 1918—1919 гг. зямельны павятовы аддзел прыступіў да стварэння калектыўных гаспадарак. Арганізацыйную работу ў Даўгамошскай, Глухскай, Старабыхаўскай валасцях праводзілі І. Марозаў, А. Гвоздзеў, Ц. Сарокін і Ц. Жыхараў.

17 лютага 1919 г. камуністы Ц. І. Сарокін, К. І. Дзем'яновіч, К. К. Сазоненка і іншыя арганізавалі ў в. Сарочына ў былым маёнтку памешчыкаў Радкевічаў першую ў павеце камуну імя Карла Лібкнехта. Спачатку камунараў было 30 чалавек, неўзабаве іх стала 60. Былі арганізаваны Балонава-Сялецкая і Неапалітанская камуны. 20—21 сакавіка 1919 г. адбылося пасяджэнне павятовага зямельнага з'езда, дзе былі разгледжаны пытанні аб арганізацыі ў павеце племяннога рассадніка, аб стварэнні пры сельскіх таварыствах інвентарнага запаснога фонду, аб прыняцці мер да спынення захворванняў жывёлы, па ахове і прывядзенні ў парадак народных садоў, якіх у павеце было каля тысячы дзесяцін, аб перадачы ў распараджэнне зямельнага аддзела млыноў і іншыя. Да лета 1919 г. дзейнічалі 3 камуны, 2 саўгасы, 10 пракатных інвентарных, зернеачышчальных пунктаў. Падрабязна ира сацыялістычныя пераўтварэнні ў сельскай гаспадарцы глядзі ў артыкуле «Зямля — сялянам».

Рэвалюцыйнай перабудовай было ахоплена духоўнае жыццё. У павеце адкрываліся хаты-чытальні і школы, для работы ў школах былі зацверджаны 33 настаўнікі школ 2-й ступені. У 1919 г. ў Быхаве на базе вышэйшага пачатковага вучылішча была створана працоўная школа 1-й ступені імя Кастрычніцкай рэвалюцыі, на базе царкоўнаприходскай школы — 3-я савецкая працоўная школа 1-й ступені.

Вялікую дапамогу Быхаўскай павятовай партарганізацыі ў барацьбе за новы лад аказвала рабоча-сялянская моладзь. Першыя камсамольскія ячэйкі ў горадзе і ў павеце створаны ў 1918 г., іх арганізатарамі былі М. Л. Рудкоўскі, Аўруцін, К. І. Лукашоў. 12 чэрвеня 1919 г. ў Быхаве адбыўся першы павятовы з'езд РКСМ. Старшынёй павятовага камітэта быў выбраны М. Двоскін, сакратаром М. Брылон.

Вясной 1919 г. на тэрыторыю Беларусі ўварваліся войскі буржуазнай Польшчы. Магілёўшчына апынулася ў прыфрантавой паласе. Актывізавалася ўнутраная контррэвалюцыя, якая ў сакавіку 1919 г. справакавала ў Гомелі стракапытаўскі мяцеж. Узнялі мяцеж кулацкія элементы ў Быхаўскім павеце. 27 сакавіка 1919 г. ў Быхаве ў сувязі з актывізацыяй контррэвалюцыйных выступленняў была створана надзвычайная камісія. У дакладзе начальніка палітаддзела Рэўваенсавету 16-й арміі аб контррэвалюцыйным паўстанні ў Быхаўскім і іншых паветах значыцца: «Верхаводы арганізавалі ў некалькіх вёсках банды і падняли паўстанне, кідаючы ў цёмную масу сялян дэмагагічныя лозунгі...

З выступленняў паўстаўшых звяртаюць на сябе ўвагу: ... разграбленне санітарнага абоза і палявой поштовай канторы 8-й дывізіі; ... абяззбройванне ў розных месцах каля 200 чырвонаармейцаў; ... забойства трох членаў Быхаўскага павяткома камуністаў тав. Нікіціна, Садмірскага і Феакціства...

Прычыны паўстання:

1. Актыўная работа ў павеце польскіх агентаў. За гэта гаворыць аналогія зместу паўстанцкіх адозваў і лістовак, якія распаўсюджваюцца з польскіх аэрапланаў, і тое, што пачатак паўстання супаў з пачаткам польскага наступлення на ўчастку 8-й дывізіі, а таксама і спроба ўзарваць чыгуначныя масты каля Рагачова і Жлобіна.

2. Пасяховая контррэвалюцыйная агітацыя кулакоў і шляхты.

3. Незадаволенасць рэквізіцыямі харчавання і канфіскацыяй хлебных лішкаў...» (Борьба за Советскую власть в Белоруссии, 1918—1920 гг. Мн., 1971. Т. 2. С. 303—305).

Для ліквідацыі мяцяжу былі мабілізаваны атрады Чырвонай Арміі.

23 лютага 1919 г., у дзень першай гадавіны Чырвонай Арміі, у Быхаве адбыўся парад вайсковых часцей гарнізона, дэманстрацыя працоўных і мітынг на Сяннай плошчы (цяпер Кастрычніцкая плошча). У час дэманстрацыі і мітынгу было раздадзена шмат літаратуры, прывезенай з цэнтра, а таксама лістовак, напісаных да гадавіны і надрукаваных у мясцовай друкарні. Лістоўкі заклікалі ісці ў рады Чырвонай Арміі, каб абараняць рэвалюцыю і Савецкую ўладу. З мэтай

Быховский районный историко-краеведческий музей

мабілізацыі сіл супраць інтэрвентаў і мяцежнікаў у сакавіку 1919 г. Магілёўская губерня была скасавана і ўвайшла ў Гомельскую губернію.

З 26 красавіка 1919 г. Быхаўскі павет у Гомельскай губерні. У яго складзе 10 валасцей: Баханская, Бычанская, Глухская, Гарадзішчанская, Грудзінаўская, Даўгамошская, Навабыхаўская, Прапойская, Старабыхаўская, Чыгірынская.

22 мая 1919 г. ў Быхаве пачаў работу 2-і Быхаўскі павятовы з'езд Саветаў, на якім былі разгледжаны пытанні бягучага моманту, выбараў выканкома і дэлегатаў на губернскі з'езд. З'езд выказаў згоду на далучэнне Быхаўскага павета да Гомельскай губерні.

27 кастрычніка 1919 г. аднавіў работу Быхаўскі павятовы рэўком. У маі 1920 г. рэўком звярнуўся да камандавання 16-й арміі з просьбай адпусціць зброю і амуніцыю для створанага ім атрада. Да восені 1919 г. павятовая партарганізацыя накіравала на фронт 34 камуністаў. Для дапамогі сем'ям чырвонаармейцаў, што змагаліся на фронце, пры павятовым земаддзеле ў чэрвені 1919 г. была створана спецыяльная камісія. З яе фондаў толькі па Гарадзішчанскай воласці была аказана дапамога на суму 164 100 рублёў.

У 1920 г. ў Быхаве адкрыта аддзяленне Усерасійскага саюза кравецкай прамысловасці, пры якім была ваенна-абмундзіровачная майстэрня для забеспячэння Чырвонай Арміі. Шырокае распаўсюджанне ў павеце атрымалі «дні» і «тыдні» дапамогі фронту. Звычайным было, калі рабочыя і служачыя адлічвалі ў фонд дапамогі фронту частку заработнай платы і прадуктовага пайка. Так, работнікі дрэваапрацоўчых прадпрыемстваў Быхава ў фонд «тыдня фронту» ўнеслі двухдзённы заработак і паёк. Як толькі маглі падтрымлівалі фронт і сяляне. 13 ліпеня 1920 г. «Красноармейское РОСТА» паведамляла: «Сялянам Чэрыкаўскага, Горацкага, Быхаўскага і Чавускага паветаў працоўным аддзяленнем Савецкага аддзела быў дадзены наряд на працоўнай павіннасці на 3 тыс. фурманак для патрэб Чырвонай Арміі. На працягу трох дзён сяляне выконваюць наряд у колькасці 2600 фурманак, 29 і 30 чэрвеня наряд безумоўна быў выкананы... Усімі фурманкамі вывезена на працягу двух дзён 300 тысяч пудоў розных грузаў для фронту.

Гэта і ёсць тое, што называецца ісці ў нагу з Чырвонай Арміяй».

Вялікую ролю ў аднаўленні гаспадаркі і аказанні дапамогі фронту адыгралі камуністычныя суботнікі. На працягу тыдня з 27 чэрвеня па 4 ліпеня 1920 г. прайшло тры суботнікі па пагрузцы грузаў на 14-м раз'ездзе. У іх прыняло

Дэманстрацыя і мітынг у гонар 1-й гадавіны Чырвонай Арміі ў Быхаве.

Быховский районный историко-краеведческий музей

В. П. Касцюкевіч.

ўдзел 340 служачых і 408 чырвонаармейцаў. Камуністы горада правялі суботнікі па замене шпал на чыгуначнай станцыі. У іх удзельнічала 100 чалавек. Арганізоўваліся суботнікі і па аказанню дапамогі сялянам. Толькі за тыдзень з 17 па 24 жніўня 1920 г. ў час суботнікаў было адрамантавана 662 плугі, зроблена 69 калёс, узарана 257 дзесяцін зямлі, адрамантавана 84 кіламетры дарог, 6 школ. Вялася работа па перабудове сельскай гаспадаркі. У 1920 г. ў павеце было створана 30 калектыўных гаспадарак.

Скарыстаўшы цяжкасці на фронце, да адкрытай барацьбы супраць Савецкай улады перайшла ўнутраная контррэвалюцыя. У 1920—1922 гг. хваля бандыцкіх выступленняў пракацілася і па Быхаўшчыне. Бандыты зрывалі правядзенне продразвёрстак, распраўляліся з камуністамі і савецкімі актывістамі. Ад іх рук загінулі актыўныя барацьбіты за Савецкую ўладу на Быхаўшчыне, члены павятовага камітэта партыі Р. І. Нікіціна, І. Феакцістаў і іншыя.

Для барацьбы з контррэвалюцыяй пры Быхаўскім рэўкоме дзейнічаў надзвычайны орган, які меў узброены атрад. Дапамогу яму аказвалі курсанты размешчаных у Быхаве пяхотных камандных курсаў.

Пасля адыходу фронту на захад 18 жніўня 1920 г. пленум Быхаўскага павятовага камітэта РКП(б) і павятовага рэўкома вынес пастанову аб аднаўленні дзейнасці Саветаў у горадзе і валасцях. Правядзенне павятовага і валасных з'ездаў Саветаў і выбары сельскіх Саветаў назначылі на 1 верасня 1920 г.

У баях за Савецкую ўладу на франтах грамадзянскай вайны прымалі актыўны ўдзел і праславіліся ўраджэнцы Быхаўскага павета: камандзір браняпоезда Васіль Пятровіч Касцюкевіч з в. Ціхінічы (цяпер у Рагачоўскім раёне), стралок каманды конных разведчыкаў 16-й арміі Мікалай Ігнатавіч Сівакоў з в. Праточнае, разведчык чацвёртай роты 150-га палка Павел Ігнатавіч Ціханаў з в. Чырвоная Слабада, чырвонаармейцы Сідар Ігнатавіч Гаўрыленка з в. Хачынка, Анатоль Васілевіч Ставянкоў з в. Касічы і Баніфат Емяльянавіч Шампляхоў з в. Бынава. Усе яны былі ўзнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга.

К канцу 1920 г. грамадзянская вайна была ў асноўным закончана. III з'езд КП(б)Б (22—25.11.1920) падвёў вынікі ўзброенай барацьбы за Савецкую ўладу, на першы план паставіў задачы гаспадарчага будаўніцтва.

Г. Е. Барысаў, В. М. Удальцоў.

Незабыўнае

З успамінаў былога камандзіра ўзвода 112-га Калагрыўскага палка Фёдара Якаўлевіча Шчалко

Вясну 1917 г. я сустрэў у Быхаве. Наша брыгада ў складзе 111-га Унжынскага і 112-га Калагрыўскага палкоў размяшчалася ў палатках і зямлянках на паўднёвай ускраіне горада. Усе мы жылі ў чаканні новых падзей, бо Часовы ўрад не даў нікай палёгкі народу. У адзін з красавіцкіх дзён я завітаў у краму за папяросамі. Купіў і прыпыніўся ў тамбуры закурыць. У гэты час да мяне падышоў чалавек сярэдняга росту, апрануты па-рабочаму, і сказаў:

— Таварышок, я да цябе з важнай справай. Сямёра нашых таварышаў-бальшавікоў схоплены і пасаджаны ў турму. Ім пагражае расстрэл. У вас, салдат, вялікая сіла. Дапамажыце іх выратаваць.

Я згадзіўся. Тады чалавек, які гутарыў са мной, выцягнуў з кішэні аркуш паперы і сказаў:

— Гэта адозва да салдат Быхаўскага гарнізона. У ёй указаны імёны і прозвішчы арыштаваных. Акрамя таго, у кожнага з іх на грудзях будзе прымацаваны чырвоны бант.

Спытаўшы маё прозвішча, чалавек тут жа знік, а я схаваў у патаемную кішэню адозву.

Вечарам пасля праверкі мы ўзводам прачыталі адозву і вырашылі азнаёміць з ёй усіх салдат. Самы актыўны агітатар узводны шавец Іванчанка, ураджэнец Акмолінскай губерні, узяў адозву сабе. За дзве ночы ён азнаёміў з ёй усю брыгаду. Было вырашана, як толькі паступіць загад выходзіць са зброяй на тактычныя заняткі, накіравацца ў горад і вызваліць арыштаваных. Я прапанаваў выдзеліць ад кожнага ўзвода па аднаму чалавеку ў склад праверачнай камісіі. У камісію ўключылі і мяне.

Не ўсё, зразумела, ішло гладка. Прыкмеціўшы наш настрой, камандзір паспрабаваў адмяніць

Быховский районный историко-краеведческий музей

заняткі, але ў яго нічога не атрымалася, і восем тысяч узброеных салдат рушылі ў Быхаў.

Дзень быў ціхі, сонечны. І раптам цішыню ўзарвала страявая салдацкая песня. Калі калона падышла да ўскраіны горада, жыхары высыпалі на вуліцы. Пад прывітальныя воклічы мы пайшлі да крэпасці. Спачатку варта не хацела адчыняць вароты, але мы прыгразілі, што выламаем іх, і нас прапусцілі. Салдаты занялі ўвесь двор, а перадавы ўзвод упаўнаважаных падышоў да памяшкання, дзе знаходзіліся арыштаваныя.

У першай камеры сядзелі пяць-шэсць чалавек, абутых у лапці. Пытаем: «За што сядзіце?» Адказваюць: «Спазніліся да воінскага начальніка».

Каля дзесятка дэзерціраў знаходзілася і ў другой камеры. Нарэшце трэцяя камера. Сырая, змрочная. Пад столлю маленькае акенца. На святло адчыненых дзвярэй выйшла сем чалавек, апранутых у салдацкія шынялі з чырвонымі бантамі на грудзях. Гэта былі прадстаўнікі Петраградскага Савета рабочых і салдацкіх дэпутатаў. Яны запатрабавалі ад адміністрацыі турмы вярнуць зброю. Ім аддалі па рэвальверу з кабурамі і шаблі.

Адбыўся мітынг. З памяшкання канцылярыі вынеслі сталы і зрабілі з іх трыбуну. На яе падняліся пасланцы Петраграда. Усе прысутныя з вялікай увагай слухалі бальшавікоў, якія расказвалі аб становішчы ў краіне, заклікалі разагнаць земскую ўправу, арганізаваць народны суд, весці жорсткую барацьбу з контррэвалюцыяй, не выконваць распараджэнняў Часовага ўрада. На гэтым мітынгу быў выбраны гарадскі Савет рабочых і салдацкіх дэпутатаў. У яго ўвайшлі сямёра ўпаўнаважаных з Петраграда і прадстаўнікі грамадскасці горада. Ад часцей гарнізона ў Савет салдаты выдвінулі мяне. На працягу красавіка — ліпеня я ўдзельнічаў у рабоце Савета.

Потым становішча ў Быхаве рэзка абвастрылася. Зноў узняла галаву контррэвалюцыя. Савет быў разагнаны, а салдат падманным шляхам раззброілі і ў апошніх числах жніўня адправілі на Паўночна-Заходні фронт. Больш у Быхаве мне не давялося бываць.

Быхаў, год 1917...

У жніўні 1917 г. пад кіраўніцтвам генерала Л. Г. Карнілава быў узняты контррэвалюцыйны мяцеж з мэтай разгрому рэвалюцыйных сіл і ўстанаўлення ваеннай дыктатуры ў Расіі. Цэнтр карнілаўшчыны — Стаўка Вярхоўнага галоўнакамандуючага ў Магілёве. Арганізатарамі і кіраўнікамі барацьбы супраць карнілаўшчыны сталі бальшавікі, пад уплывам іх агітацыі Георгіеўскі батальён, карнілаўскі ўдарны полк не падтрымалі мяцежнікаў. Генералы Л. Г. Карнілаў, А. І. Дзянікін, А. С. Лукомскі, І. П. Раманоўскі, С. Л. Маркаў і іншыя былі ўзяты пад варту ў памяшканні жаночай гімназіі ў Быхаве. Яны знаходзіліся ў распараджэнні створанай Часовым урадам Надзвычайнай следчай камісіі, за ахову іх адказвала Стаўка Вярхоўнага галоўнакамандуючага. 19 лістапада (2 снежня), ужо вызваленыя ад абавязкаў Глаўкаверха, генерал М. М. Духонін арганізаваў уцёкі сваіх паплечнікаў, выратаваўшы іх ад справядлівага рэвалюцыйнага суда. Узнавіць абставіны ўцёкаў Карнілава дазваляе прыведзены ніжэй нарыс.

20 лістапада ў Магілёў уступілі атрады рэвалюцыйных войск на чале з назначаным (9 лістапада) Савецкім урадам Вярхоўным галоўнакамандуючым М. В. Крыленкам. У той жа дзень у Стаўку была атрымана тэрміновая тэлеграма з Быхава ад начальніка гарнізона генерала Астаповіча, што ў мінулую ноч генерал Карнілаў уцёк з месца зняволення разам з Тэкінскім конным палком, пад аховай якога знаходзіўся, а раніцай 19 лістапада ўцяклі ўсе генералы, вызваленыя быццам бы па распараджэнню з Петраграда.

Гэта вестка стала пагібельнай для Духоніна, які быў зняты з пасады Глаўкаверха і знаходзіўся ў той час пад арыштам у поездзе Крыленкі. Распінаны натоўп акружыў вагон і расшкуматаў ворага рэвалюцыі.

На распараджэнню начальніка штаба Вярхоўнага галоўнакамандуючага генерала М. Дз. Бонч-Бруевіча была створана спецыяльная камісія па расследаванню абставін уцёкаў Карнілава. 22 лістапада 1917 г. праведзена дазнанне, пратаколы якога захоўваюцца ў Цэнтральным дзяржаўным ваенна-гістарычным архіве СССР.

З паказанняў яфрэйтара 3-й роты Георгіеўскага батальёна Е. Н. Лугавога:

«Да 18 лістапада ў гімназіі пад арыштам знаходзілася 8 чалавек: генералы Карнілаў, Дзянікін, Маркаў, Лукомскі, Раманоўскі, падпалкоўнік Врагін, капітан Ражэнка і былы член Дзяржаўнай думы Аладзьін. Ахова была падзелена на ўнутраную і знешнюю. Унутраную ахову і праверку ўсялякага роду пропускаў і дакументаў праводзіла варта ад Тэкінскага коннага палка, а ахова знешняя была даручана варце ад нас, георгіеўцаў. Для знешняй аховы знаходзілася ў Быхаве каманда георгіеўцаў з 75 чалавек, якую ўзначальваў прапаршчык Грышын. Камаида гэта штодзённа прызначала варту з пяці знешніх пастоў вартавых пры каравульным унтэр-афіцэры з падначаленнем каравульнаму афіцэру ад Тэкінскага коннага палка. Нясенне службы з самага пачатку было абстаўлена так, што нас, георгіеўцаў, ні ў што не пасвячалі, арыштаваных мы не прымалі, іх не кантралявалі і не вызвалялі — усё гэта было ўскладзена на тэкінцаў, якім не зусім даваралі і якія да нас адносіліся варожа. Аб ненадзейнасці аховы георгіеўцы заявілі ў Магілёўскі выканаўчы камітэт і дэлегацыі ад Паўднёва-Заходняга фронту і прасілі перадаць усю ахову арыштаваных або толькі нам, георгіеўцам, або вызваліць

Быхоўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

нас ад такой службы. На нашы заявы мы адказу не атрымалі...

18 лістапада ў 7 гадзін вечара былі вызвалены Аладзьін, Брагін і Ражэнка. Пры іх вызваленні, як і раней, калі вызвалялі іншых, прысутнічаў камендант Быхава падпалкоўнік Эргарт. Вызваленыя накіраваліся на вакзал, іх праводзіў прапаршчык Грышын, яны паехалі ў поездзе на Кіеў. Нічога падазронага ў вызваленні гэтых арыштаваных прыкмеціць нельга было: усё рабілася звычайна...

19 лістапада раніцай гадзін у 10 вызвалілі Дзянікіна, Маркава, Лукомскага і Раманоўскага. Пранаршчык Грышын растлумачыў варце, што генералы вызвалены на паперах Надзвычайнай следчай камісіі. Папер гэтых нам ніхто не прад'яўляў, таму што пры вызваленні зноў-такі прысутнічаў камендант, і мы не мелі права патрабаваць і правяраць паперы. Вызваленыя накіроўваліся на кватэру да каменданта. Куды накіраваліся ад каменданта вызваленыя, ніхто з нашай каманды не бачыў і да гэтага часу не ведае...».

Паводле ўспамінаў Дзянікіна, на кватэры каменданта ўцекачы нераапрануліся і непазнавальна змянілі свой знешні выгляд. Лукомскі ператварыўся ў «нямецкага каланіста». Маркаў стаў тыповым салдатам, які непараўнаўча імітаваў «свядомага таварыша». Толькі Раманоўскі абмежаваўся адной зменай генеральскіх пагонаў на прапаршчыцкія. Вызваленыя з-пад арышту генералы выраішылі дабірацца да Новачаркаска рознымі шляхамі і атрымалі ў штабе польскай дывізіі фальшывыя дакументы. Дзянікін засведчыў, што начальнік гарнізона генерал Астаповіч меў распараджэнне камандзіра корпуса Доўбар-Мусніцкага садзейнічаць уцекачам.

Дзянікін выехаў з Быхава поездам у палове адзінаццатага вечара 19 лістапада, калі Карнілаў яшчэ заставаўся ў памяшканні гімназіі.

«Такім чынам,— сведчыць далей яфрэйтар Лугавы,— у турме заставаўся адзін генерал Карнілаў, які ў гэты дзень зрабіў звычайную прагулку і вёў сябе зусім так, як ва ўсе папярэднія дні зняволення. З вызваленнем усіх зняволеных, акрамя Карнілава, сама сабой прыходзіла думка, што і Карнілаў будзе вызвалены Надзвычайнай следчай камісіяй. Сапраўды, ноччу, у першай гадзіне на 20 лістапада, у наша каравульнае памяшканне ўбежаў прапаршчык Грышын і сказаў, што Карнілаў вызваляецца на загаду Надзвычайнай следчай камісіі і загадаў зняць вартавых. Карнілава выклікаў камендант, які разам з вартавым начальнікам і прапаршчыкам Грышыным праводзілі Карнілава да памяшкання гімназіі. Грышын быў без шапкі, у адной гімнасцёрцы і ніякіх надазрэнняў не выклікаў. Грышыну мы вельмі давяралі і на яго спадзяваліся, таму што ён выхадзец з нашых жа салдат і заўсёды жыў з намі ў вялікай дружбе.

Як высветлілася раніцай, Карнілаў каля моста цераз Дняпр сеў на свайго ўласнага каня і разам з камендантам, прапаршчыкам Грышыным, з усімі афіцэрамі і тэкінцамі паехаў на Чарнігаўскай шашы на поўдзень. Уцёкі выявіліся праз гадзіну або дзве, калі не вярнуўся прапаршчык Грышын і наш патруль не знайшоў у горадзе нікога з тэкінцаў... Галоўная віна за ўцёкі Карнілава і іншых заключаецца ў поўным садзеянні ім каменданта, усіх тэкінцаў і нашага прапаршчыка Грышына. Усё вялося і рабілася так тонка, што мы не маглі западозрыць уцёкі. Як устанаўліваецца цяпер, калі б мы здагадаліся ў апошнюю хвіліну затрымаць іх, то была б паднята сотня тэкінцаў, і яна сілай зброі ўсё-ткі вызваліла б Карнілава...».

У тую ноч старшы унтэр-афіцэр 3-й роты Георгіеўскага батальёна П. В. Чысцякоў быў каравульным унтэр-афіцэрам і развадзяшчым. Ён паказаў:

«Ноччу, у першай гадзіне на 20 лістапада, у каравульнае памяшканне ўвайшоў прапаршчык Грышын і аб'явіў варце, што Карнілаў вызваляецца. Я спытаў: «Хто дазволіў вызваліць Карнілава?». Грышын адказаў, што на загаду Надзвычайнай следчай камісіі і што ніякіх сумненняў у гэтым не можа быць, таму што Грышын сам чытаў паперы і ўсе яны сапраўдныя і правільныя, за што ён ручаецца галавой, і загадаў зняць вартавых. Вартавыя былі зняты і пайшлі ў каравульнае памяшканне. Генерал Карнілаў спусціўся з верхняга паверха, апрануты ў звычайную форму. Калі ён праходзіў каля нашага памяшкання, сказаў: «Бывайце, георгіеўцы, я ад'язджаю». Карнілава суправаджалі афіцэры. Наш прапаршчык Грышын быў без шапкі і ў адной гімнасцёрцы. Услед за Карнілавым выйшлі тэкінцы ў поўным узбраенні. Ад'езд тэкінцаў падазроным для нас не мог быць, таму што яны лічыліся асабістай вартай Карнілава... Падазронай здалася толькі доўгая адсутнасць прапаршчыка Грышына, які сказаў, што праводзіць Карнілава і вернецца. Прайшла гадзіна, а Грышын не вяртаўся. Варта пачала хваляваца. Я паслаў вартавых з чатырох чалавек адшукаць Грышына. Толькі цяпер выявілася, што Грышын нас падвёў: Карнілаў з усімі тэкінцамі збег...».

У паказаннях яфрэйтара 3-й роты Георгіеўскага батальёна І. А. Бардынюка адзначана, што прапаршчык Грышын за некалькі гадзін да ўцёкаў высвятляў магчымую рэакцыю варты на вызваленне Карнілава і тым часам рыхтаваў салдат да спакойнага ўспрыняцця такога факта.

У справе ёсць паказанні падпрапаршчыка той жа роты С. П. Пятрэнкі, якія пацвярджаюць расказанае яфрэйтарам Бардынюком. З паказанняў ветэрынарнага фельчара 1-га эскадрона Тэкінскага коннага палка А. В. Храпава мы даведаліся, што рабілася ў тую ноч у палку.

«У гадзіну ночы з 19 на 20 лістапада,— чытаем у яго паказаннях,— у 1-м эскадроне афіцэры на трывозе падняліі коннікаў і абоз і загадалі неадкладна строіцца... Усе абозныя рускія адмовіліся выходзіць і не хацелі запрагаць. Нас прымусілі запрагаць і ісці пад аголенымі шашкамі. Эскадрон сабраўся, і паручнік Канкоў павёў яго па Банной вуліцы да моста... коннікі ўзялі напрамак да гімназіі, дзе ўтрымліваўся Карнілаў. У гэты час 2-і і 3-і эскадроны чакалі ў конным страі каля дняпроўскага моста. Праз чвэрць гадзіны каля моста з'явіўся коннік каля асабістага каня Карнілава, сеў на яго, і тады эскадроны пачалі выцягвацца праз мост. Уперадзе пайшоў 2-і эскадрон, за ім 1-ы... 3-і эскадрон і кулямётная каманда. Абоз выйшаў раней і пайшоў наперадзе 2-га эскадрона. Я ехаў на кані ў хвасце 1-га эскадрона. Настрой мой быў трывожны. Я не сумняваўся, што Карнілаў уцякае. Аддзяліцца ад палка не было магчымасці. Калі прайшлі не больш

Электронный историко-архивный музей

чвэрці вярсты ад моста, мяне дагнаў член палкавога камітэта старшы унтэр-афіцэр Хаджынапес Джумі-еў. Я спытаў яго, з якога выпадку была трывога і куды ідзем. Ён сказаў па-туркменску, што баяр Карнілаў уцёк. Я вырашыў у бліжэйшым лесе схавацца і паведаміць аб уцёку Карнілава. Санраўды, у лесе мне ўдалося аддзяліцца ад палка і, калі выйшаў на дарогу, наткнуўся на аўтамабіль, які ішоў з Георгіеўскага батальёна... Я паведаміў аб уцёку Карнілава пасажырам аўтамабіля і паехаў услед за імі ў Быхаў».

Як жа магло здарыцца, што ворагам рэвалюцыі ўдалося выканаць сваю тайную задуму? Ні Надзвычайная следчая камісія, ні Стаўка, у якой заставаўся адданы Карнілаву састаў генералаў і афіцэраў, не клапаціліся аб строгай ізаляцыі арыштаваных. Месцам зняволення быў выбраны Быхаў, дзе стаяла польская дывізія з карнілаўскім камандным саставам. Для аховы вылучаны Тэкінскі полк — асабістая ахова Карнілава ў той час, калі ён быў Вярхоўным галоўнакамандуючым. Рэжым утрымання зняволеных фактычна вызначаў не камендант горада і не начальнік варты, а сам Карнілаў. Арыштаваным дазвалялася гуляць у садзе паблізу гімназіі, Карнілаў у любы час зносіўся са Стаўкай, саветам Саюза казацкіх войск, Доўбар-Мусніцкім і нават з Каледзіным, даваў ім парады аб мерах барацьбы з рэвалюцыйным рухам. Уцёкі Карнілава былі загадзя падрыхтаваны пры ўдзеле Духоніна. У гэту змову былі ўцягнуты афіцэры Тэкінскага палка, камендант Быхава Эргарт, камандзір 1-га польскага корпуса генерал Доўбар-Мусніцкі і іншыя.

24 лістапада Ваенна-рэвалюцыйны камітэт пры Стаўцы даў тэлеграму ўсім тэрміновa прыняць меры для арышту Карнілава.

Неўзабаве контррэвалюцыйныя атрады, якія амаль адначасова з уцёкамі Карнілава адправіліся з Быхава і Магілёва на Дон, былі ліквідаваны. Карнілаў збег у Новачаркаск, дзе з генералам М. В. Аляксеевым узначаліў белагвардзейскую добраахвотніцкую армію. У час штурму Екацярынадара быў забіты.

В. Палікарпаў.

РЭЗАЛЮЦЫЯ ВЫКАНКОМА МАГІЛЁЎСКАГА ГУБЕРНСКАГА САВЕТА СЯЛЯНСКІХ ДЭПУТАТАЎ АБ БАРАЦЬБЕ СУПРАЦЬ КОНТРРЭВАЛЮЦЫЙНЫХ ДЗЕЯННЯЎ ПОЛЬСКІХ ЛЕГІЁНАЎ

23 лістапада 1917 г.

Исполнительный комитет губернского Совета крестьянских депутатов, обсудив по докладу тов. Пенязькова вопрос о бесчинстве, контрреволюционных действиях и насилиях штаба расположенной в Быхове польской дивизии над крестьянством Быховского у., над земельными комитетами, встречающими в своих правомерных действиях вооруженное сопротивление со стороны польских легионеров, защищающих интересы помещиков и их земли от контроля и учета земельными комитетами, постановил: категорически настаивать на немедленном уходе польской дивизии из Могилевской губ., о чем оповестить центральный оперативный орган революционной армии. Принимая это постановление, исполнительный комитет основывается на следующих мотивах:

1. Нахождение польских национальных частей в Белорусской обл. не вызывается стратегической необходимостью, и их насильническая деятельность может повести к кровавой развязке.

2. Штаб польской дивизии входит в переговоры с «Союзом земельных собственников» отдельных уездов и посылает помещикам отряды, которые выгоняют учетчиков, увозят и угоняют скот, заявляя, что «это достояние польского народа».

3. Пребывание польских частей в губернии и во всем Белорусском крае имеет в конечном итоге своей целью осуществление национальной польской идеи — присоединения Белоруссии к монархической Польше.

Эти агрессивные политические вожделения польской знатной буржуазии об аннексировании Белоруссии и встречают со стороны белорусской демократии самый энергичный, негодующий протест.

Принимая все вышеизложенное во внимание, исполнительный комитет губ[ернского] Совета крестьянских депутатов, стоя на точке зрения сохранения завоеваний революции не только для России, но для части ее — Белоруссии, неотторжимой от России, считает, что в настоящий неустойчивый момент должна быть устранена всякая возможность вооруженного вмешательства иноземных войск в демократический уклад жизни края, угрозы насильственного отторжения Белорусской обл. от матери России. Поэтому губ[ернский] исполком выражает твёрдую уверенность, что Ставка, как высший оперативный орган, примет срочные меры к немедленному уводу польских войск из губернии. В случае же отказа войск подчиниться распоряжениям Ставки, после исчерпания всех мирных средств разрешения конфликта — не останавливаться перед привлечением самых суровых и решительных мер вплоть до ареста польского штаба и расформирования

Быховский районный историко-краеведческий музей

полков. Сам губ[ернский] исполком обратится к войскам с воззванием, а к фронтам, к белорусским частям — с призывом их о помощи, изложив всю сущность создавшейся обстановки.

4. Губ[ернский] Исполком Советов крестьянских депутатов приходит к мысли о создании в крае сильного, активного надежного руководящего центра по самообороне и самозащите Белоруссии, сконцентрировании дисциплинированных военных сил в губернии для противодействия агрессивным замыслам помещиков, для крестьянской самозащиты. При демобилизации губ[ернский] Совет через посредство белорусского военного органа и Ставку будет настаивать [на][1] сконцентрировании демобилизующихся войск белорусских в пределах Белорусского края.

Исполком губ[ернского] Совета приступает к организации в уездах «боевых дружин» из отпускных и уволенных солдат и других добровольцев и для снабжения их оружием ходатайствует перед Ставкой и артиллерийскими оружейными складами об отпуске необходимого оружия для боевых дружин.

Губ[ернский] исполком высказывается за арест тех помещиков, в имениях которых земельным комитетам оказывали вооруженное сопротивление, за арест видных членов «Союза земельных собственников» по всем уездам, за арест всякого лица, оказывающего сопротивление земельным комитетам.

Губ[ернский] исполком требует немедленной посылки дисциплинированных революционных войск из ближайших пунктов: Гомеля, Орши, Жлобина в угрожаемые места: Чериков, Быхов, Могилев, Сенно, в распоряжение крестьянских уездных Советов.

Великая Октябрьская социалистическая революция в Белоруссии. Мн., 1957. Т. 2. С. 258—260.

ТЭЛЕГРАМА ВАЕННА-РЭВАЛЮЦЫЙНАГА КАМІТЭТА ПРЫ СТАЎЦЫ ЎСІМ САВЕТАМ І ВАЙСКОВЫМ КАМІТЭТАМ АБ ПРЫНЯЦЦІ МЕР ДА АРЫШТУ КАРНІЛАВА

24 лістапада 1917 г.

Фронтовым, армейским, корпусным, дивизионным комитетам, всем Советам солдатских, рабочих и крестьянских депутатов.

24 ноября. Изменник и предатель революции ген. Корнилов, бежав на юг из Быхова в сопровождении 400 текинцев, отправился на юг по направлению Клинцы, Новозыбков, Сураж. По дороге он силой заставил идти с ним 40 солдат-пулеметчиков. Отряд Корнилова насильно забирает от крестьян фураж и хлеб. Жители против Корнилова. Военно-революционный комитет при Ставке требует, чтобы все военно-революционные комитеты, Советы приняли срочно меры для ареста Корнилова и передачи его революционному народному суду. О всех продвижениях и о месте нахождения Корнилова просим телеграфно сообщить Военно-революционному комитету при Ставке.

Председатель Ревкома Ставки Боярский.
Секретарь Зобков.

Великая Октябрьская социалистическая революция в Белоруссии. Мн., 1957. Т. 2. С. 264.

ПАВЕДАМЛЕННЕ АБ УЦЕКАХ КАРНІЛАВА З БЫХАЎСКАЙ ТУРМЫ

25 лістапада 1917 г.

По прямому проводу из Могилева получено сообщение о побеге из быховской тюрьмы ген. Корнилова. Вместе с ним бежали главнокомандующий Юго-западным фронтом ген. Деникин, начальник штаба ген. Марков, ген.-квартирмейстер Орлов и другие лица, содержавшиеся в тюрьме. Выйдя из тюрьмы, генерал принял командование над четырьмя сотнями текинцев, перешедших на его сторону, и распорядился об освобождении всех остальных заключенных и затем в полном боевом порядке, во главе отряда, двинулся по шоссе на юг. Слух о том, что ген. Корнилов был освобожден по ордеру главного военно-морского прокурора Шабловского, категорически опровергается чрезвычайной комиссией по расследованию дела о ген. Корнилове и его соучастниках. Местопроживание Корнилова пока еще не обнаружено.

Принимаются меры к его поимке.

---

[1] У тэксце: «о их».

Быховский районный историко-краеведческий музей

Председателем Викжеля Милицким разослан по всем железным дорогам следующий циркуляр.

«Сегодня ночью из Быхова бежал Корнилов сухопутными путями с четырьмя сотнями текинцев и направился к Жлобину, на юг. Предписываю всем железнодорожникам принять все меры к задержанию Корнилова и об аресте меня уведомить.

О побеге и принятых вами мерах уведомите местные Советы солдатских депутатов».

Великая Октябрьская социалистическая революция в Белоруссии. Мн., 1957. Т. 2. С. 292—293.

Весці з Быхаўшчыны

У бальшавіцкай газеце «Солдатская правда», якая выдавалася ў Петраградзе, у нумары за 1 снежня 1917 г. пад рубрыкай «Весці з правінцыі» былі апублікаваны два матэрыялы, дасланыя ў рэдакцыю з Быхаўскага павета прадстаўніком Петраградскага ваенна-рэвалюцыйнага камітэта І. Царавым.

Першы з іх — рэзалюцыя сходу грамадзян Камарыцкага сельскага таварыства Новабыхаўскай воласці па дакладу І. Царава. У ёй сяляне выказалі падзяку Цэнтральнаму ВРК за спачуванне і прысылку сваіх прадстаўнікоў і засведчылі сваю «поўную падтрымку Саветам аж да апошняй кроплі крыві». У рэзалюцыі сяляне таксама прасілі: «... прыслаць... узброены атрад для рэарганізацыі мясцовага кіравання і падтрымкі нас, безабаронных сялян, і ўстанаўлення Саветаў; ... убраць ...контррэвалюцыйныя войскі польскіх легіянераў, якія прынеслі нам велізарныя страты і шкоду; тэрмінова ўбраць ад нас Карнілава для перадачы яго рэвалюцыйнаму суду».

Падпісана рэзалюцыя была старшынёй сходу І. П. Рагаленкам. Пасля гэтага газета змясціла карэспандэнцыю самога І. Царава. Вось што ён пісаў з Новага Быхава ў Піцер:

«Моцны ўплыў маюць тут памешчыкі, паны, крамнікі. Яны распаўсюджваюць пра бальшавікоў самую недарэчную лухту. Напрыклад, калі сюды прыехаў агітатар-бальшавік, бабы пачалі хаваць дзяцей, баючыся, што «бальшавікі іх парэжуць».

Нягледзячы на ўсё гэта, калі быў назначаны сход для абмеркавання бягучага моманту, то сабралася шмат народу, мястэчка вялікае, і кожнаму хацелася паглядзець на «звера-бальшавіка».

На сходзе выступалі і рабілі шмат шуму нейкія прапары. Усё-такі, нягледзячы на процідзеянне і падкопы прысутнічаўшага папа, была амаль аднадушна (некалькі ўстрымалася) прынята бальшавіцкая рэзалюцыя. У вёсцы Абідавічы той жа Новабыхаўскай воласці пасля дакладу сяляне з радасцю віталі ўладу Саветаў і тужылі аб тым, што Стаўка не дазваляе правесці ў жыццё зямельны закон.

Сяляне вельмі цікавяцца зямельнай праграмай бальшавікоў. Большасць моладзі згаджаецца з нацыяналізацыяй, а старыя ніяк не могуць зразумець, «як гэта будзе і не дома гаспадар».

Апрача І. Царава на Быхаўшчыне бальшавіцкую агітацыю і прапаганду праводзілі і іншыя прадстаўнікі рэвалюцыйнага Петраграда, пасланыя сюды ваенна-рэвалюцыйным камітэтам.

Быхаў у маім жыцці

З успамінаў С. І. Марозава

Сцяпан Ільіч Марозаў нарадзіўся ў 1894 г. ў в. Філатава Тульскай вобл. З сялян. Член КПСС з 1917 г. Удзельнік грамадзянскай вайны. Працоўную дзейнасць пачаў з 15-гадовага ўзросту, у 1908 г. працаваў на фабрыцы ў Маскве. З 1914 г. ў царскай арміі, малодшы афіцэр роты. Вёў бальшавіцкую агітацыю, быў выбраны ў палкавы камітэт, удзельнічаў у ліквідацыі контррэвалюцыйнай Стаўкі Вярхоўнага галоўнакамандуючага ў Магілёве. У канцы 1917 г. першы старшыня Быхаўскага рэўкома. З сакавіка 1918 г. нач. штаба па аб'яднанню і кіраўніцтву ўсімі чырвонагвардзейскімі атрадамі Магілёўскай губерні, у маі—ліпені 1918 камандуючы магілёўскага ўчастка Заходняй заслоны. У 1918 г. дэлегат 5-га Усерасійскага з'езду Саветаў, удзельнічаў у ліквідацыі леваэсэраўскага мяцяжу ў Маскве. У 1919—1921 гг. вучыўся ў Ваеннай акадэміі РСЧА. Пасля займаў камандныя пасады ў Чырвонай Арміі. У Вялікую Айчынную вайну камандаваў корпусам, арміямі на Карэльскім, Заходнім, 3-м Беларускім франтах. З 1949 г. генерал-лейтэнант С. І. Марозаў у адстаўцы. Узнагароджаны ордэнам Леніна, двума ордэнамі Чырвонага Сцяга, ордэнамі Багдана Хмяльніцкага I ступені, Суворава II ступені, медалямі. Памёр С. І. Марозаў у 1950 г.

...У Шклове мы выгрузіліся і прынялі рэзалюцыю аб падтрымцы Петраградскага Ваенна-рэвалюцыйнага камітэта і Савета Народных Камісараў. Пры падыходзе да Шклова эшалонаў з Петраграда, у якіх рэвалюцыйныя атрады новага Вярхоўнага галоўнакамандуючага М. В. Крыленкі накіроўваліся для ліквідацыі Стаўкі генера-

Быховский районный историко-краеведческий музей

С. І. Марозаў.

ля Духоніна, я быў выбраны дэлегатам палка і разам з эшалонам чырвонагвардзейцаў прыбыў у Магілёў, каб уручыць рэзалюцыю сходу новаму Главкаверху. У Магілёве мяне ўвялі ў члены ЦК дзеючай арміі і флоту пры Стаўцы галоўнакамандуючага, а праз 2 тыдні ўпаўнаважылі выехаць у Быхаў і патрабаваць ад начальніка польскай дывізіі з корпуса генерала Доўбар-Мусніцкага спыніць умяшанне ва ўнутраныя справы Савецкай улады, здзекі над сялянствам павета і адвесці легіянераў у межы Польшчы. У падмацаванне перагавораў мне быў прыдадзены бронеатрад. У Быхаве я аб'явіў сябе начальнікам гарнізона, распусціў земскую ўправу, арганізаваў рэўком і быў выбраны яго старшынёй. У снежні 1917 г. правялі выбары сялянскіх камітэтаў у валасцях. Мяне выбралі дэлегатам на 3-і Усерасійскі з'езд Саветаў, але паехаць на яго з-за выключна складанай абстаноўкі не змог. Нанава ўтвораныя органы Савецкай улады павета і валасцей і 12 камісараў, прызначаных рэўкомам, адразу ж пачалі работу па добраахвотнаму фарміраванню атрадаў Чырвонай гвардыі з былых салдат, матросаў, настроеных за Савецкую ўладу сялян. У сувязі з тым, што штаб польскай дывізіі адмовіўся добраахвотна пакінуць Быхаў, у павеце пачалося прымусовае раззбраенне рот і эскадронаў польскай дывізіі. У дапамогу нам з Петраграда прыбыў чырвонагвардзейскі атрад, а неўзабаве над вёскай Тошчыца пачаліся ваенапралітныя баі з легіянерамі. Да гэтага ў павеце была аб'яўлена мабілізацыя. Быхаўскі рэўком узброіў і перадаў камандаванню Стаўкі звыш 1500 байцоў, значная частка якіх засталася ў валасцях ачышчаць павет ад польскіх войск.

Здрадніцкі лозунг Троцкага «Ні вайны, ні міру» прывёў да агульнага наступлення на нас немцаў і белапалякаў. У выніку гэтага чырвонагвардзейскія атрады па загаду Стаўкі былі адведзены, а мясцовыя атрады з найбольш патрыятычнай часткай байцоў зведзены мною ў асобны атрад, які ў сакавіку 1918 г. перайшоў на левабярэжжа Дняпра і ўсё лета трымаў там абарону.

З гісторыі партызаншчыны на Магілёўшчыне

Гэты дакументальны расказ былога чырвонагвардзейца, удзельніка грамадзянскай вайны І. К. Мацвяёнка быў надрукаваны ў сакавіцкім нумары часопіса «Наш край» у 1928 г. Іван Кузьміч Мацвяёнак — ураджэнец в. Новы Быхаў. Ваяваў спачатку ў першым Быхаўскім чырвонагвардзейскім атрадзе, потым у 152-м стралковым палку, член КПСС з 1919 г. Артыкул перадрукаваны са скарачэннямі.

Працоўныя Беларусі ў 1917—1918 гг. стварылі адважныя і магутныя партызанскія атрады, каб змагацца супраць сваіх адвечных прыгнятальнікаў — панаў. У гэтыя атрады (Чырвонай гвардыі) уступіла галоўным чынам бядняцкая моладзь. Былі выпадкі пагалоўнага ўступлення яе ў чырвоныя атрады. У такіх вёсках сяляне-бацькі самі пасылалі сваіх сыноў запісвацца ў партызаны і ўсімі сродкамі і магчымасцямі дапамагалі ім матэрыяльна і маральна. Да іх ліку трэба аднесці вёскі Новы Быхаў і Лазаравічы, якія акруговы выканком да дня дзесяцігоддзя Чырвонай Арміі вызначыў як заслужыўшыя ўзнагароды. Уступіўшы бадай поўнасцю ў Чырвоную гвардыю, яны пасля склалі значную частку аднаго з найбольш гераічных 152-га стралковага палка, які прайшоў на польскім фронце ўсе этапы жорсткай вайны.

Партызанскі рух у Прыдняпроўі, на ўсім яго працягу, пачаўся з гэтых вёсак. Таму на гэтым варта спыніцца больш падрабязна.

У пачатку лютага 1918 года польскія войскі Доўбар-Мусніцкага, якія стаялі на Быхаўшчыне, Рагачоўшчыне і Бабруйшчыне, аб'ядналіся пад Жлобінам і павялі наступленне між чыгункай Рагачоў — Быхаў і Дняпром. Супраць цэлага вэрожага корпуса чырвоныя змаглі паслаць пад Рагачоў толькі адзін латышскі полк, эскадрон кавалерыі, атрад Чырвонай гвардыі чалавек у 300, з іх 200 чалавек было матросаў, рэшткі палка, які праязджаў праз Рагачоў з фронту ў глыб Расіі, і бронецягнік з 2 вагонаў з байцамі-матросамі. Гэтых сіл было мала. І таму быхаўскія савецкія органы на чале з начальнікам Чырвонай абароны абвясцілі ў павеце добраахвотны запіс у Чырвоную гвардыю.

Увесь люты месяц ішлі няспынныя баі на тэрыторыі між Рагачовам і Тошчыцай. Але ўрэшце здаюцца адна за адной з баямі вёскі Шчыбрын, Гадзілавічы, Званец. 25 лютага пачынаецца бой за станцыю Тошчыца.

Некалькі разоў станцыя пераходзіць з рук у рукі. Будынак вакзала набіты кулямі і снарадамі,

Быховский районный историко-краеведческий музей

як рэшата. 27 лютага Тошчыца здадзена, чырвоныя адступілі ў вёску Камарычы, каб адтуль даць ворагу моцны адпор.

Здача Тошчыцы стварыла сур'ёзную небяспеку. Гэта разумеў кожны. Станцыя была важным стратэгічным пунктам у барацьбе з белапалякамі. З яе здачай для польскіх легіянераў быў адкрыты шлях на Быхаў і далей. Вось з гэтага часу сотні людзей — і моладзі, і старых — уступілі ў чырвонагвардзейскія атрады.

Як упаміналася ўжо вышэй, цэнтрам партызанскага руху ў гэты час зрабіліся вёскі Новы Быхаў і Лазаравічы. Знаходзяцца яны на беразе Дняпра, раўналежна станцыі Тошчыца. Бой пад Тошчыцай, незалежна ад таго ці іншага яго выніку, ставіў гэтыя вёскі пад непасрэдную пагрозу. Гэта прымушала дзейнічаць.

26 лютага Навабыхаўская воласць атрымала з Быхава (ад штаба Чырвонай абароны) адозву, дзе коратка і выразна было напісана: «Таварышы! Вораг блізка! Ён хоча перашкодзіць спакойнай працы земляроба, ён імкнецца паздзекавацца над нашымі бацькамі, жонкамі, сёстрамі. Пішыцеся ў чырвоныя атрады абароны!».

Адозва зрабіла надзвычайнае ўражанне. Ужо ўвечары гэтага дня аб адозве ведалі ўсе ў Новым Быхаве і суседніх Лазаравічах. Ноч для іх была бяссонная. Назаўтра, 27 лютага, як толькі развіднела, на вуліцы Новага Быхава ўсюды збіралася моладзь. Усхваляваныя твары, гарачыя вочы, трывожныя гутаркі. Па некалькі разоў чытаюць і перачытваюць расклееныя на будынку воласці адозвы.

Унутры, у воласці, поўна... З-за дыму махоркі ледзь бачны абрысы фігур і твараў. Пішуцца... За сталом матрос. Матрос выкрыквае ўголас нумар і прозвішча кожнага запісанага. Чым больш зачытваецца нумар, тым больш захапленнее прысутных. «Нумар 375. Мясковы настаўшік,— матрос называе прозвішча і з асаблівай гордасцю дадае: — Да нас і настаўнікі пішуцца!»

Усяго ў дзвюх вёсках запісаўся да 500 чалавек. На другі дзень у Быхаве яны абмундзіраваліся, узброіліся і атрымалі назву «1-я Навабыхаўская баявая рота». З добраахвотнікаў іншых вёсак была створана 2-я рота. На чале ўсяго атрада стаў камуніст Марозаў. Камандзірам 1-й Навабыхаўскай баявой роты — навабыхаўскі грамадзянін С. Дзергачоў. Разбітыя на ўзводы, роты рассыпаліся па вёсках былых Старабыхаўскай і Чыгірынскай валасцей для вартавой (дазорнай) службы.

1 сакавіка палякі занялі вёску Камарычы і Быхаў. Штабы і абоз перабраліся за Дняпро. Своечасова былі паведамлены ўсе дазорныя часці, якія пайшлі ўслед за імі. А ў тыле ў палякаў, у 15 вярстах ад Быхава ў вёсцы Уюн, засталіся 2 узводы Навабыхаўскай баявой роты, якіх не паспелі папярэдзіць.

Знайшліся баязліўцы. Але такіх мала. У большасці расце адвага. Небяспека робіць энергічнымі, сталёвымі. Зараз жа і думка: з боем не праб'ёмся сваёй жменькай скрозь польскую навалу, дык трэба прасачыцца за Дняпро паціху, у пустым месцы, быць гатовымі на выпадак чаго адбівацца ўсімі сіламі. Жывымі не здавацца. Рашэнне прынята... Яшчэ трошку агітуюць хістаючыхся найлепшыя героі, якія праявілі сябе і ў будучых баях,— І. Кармачоў, М. Полькін, Ф. Шылаў.

Атраду ўдалося перабрацца за Дняпро. Польскі раз'езд «насеяў» быў трошку ўдагонку з кулямёта, але нікога не дастаў.

За Дняпром быў рух і жыццё. Атрады арганізаваліся з рознай колькасці і якасці. Усе ішлі на Рослаў, дзе і думалі канчаткова аформіцца. Арганізаваных атрадаў, чалавек па 300 кожны, прыйшло шэсць: два магілёўскіх, два чавускіх, два быхаўскіх. Былі і маленькія атрады, якія часткова дайшлі да Рослава і там уліліся ў адзін з сямі арганізаваных атрадаў...

Сабраліся атрады ў Рослаў да 12 сакавіка. Некалькі дзён фарміраваліся і 25 сакавіка былі разасланы на фронту. У Рославе застаўся толькі штаб Камандуючага Магілёўскімі атрадамі Рослаўскай групы Заходняй Завесы.

Фронт Рослаўскай групы працягваўся ад Копысі да Рагачова на беразе Дняпра. Ён падзяляўся на дзве часткі — участкі Мсціслаўскі і Чэрыкаўскі. У Мсціславе і Чэрыкаве знаходзіліся штабы войск участкаў. Фронт між імі быў падзелены па лініі Быхаў—Ніканавічы—Прапойск (назней Званец—Прапойск). На Мсціслаўскі ўчастак і былі накіраваны атрады, сфарміраваныя ў Рославе.

1 і 2 Магілёўскія атрады з боем прайшлі лінію Мсціслаў—Шклоў і занялі тэрыторыю па Дняпры Копысь—Шклоў. 3 і 4 Чавускія атрады размясціліся на Дняпры між Шкловам і Магілёвам, 5 і 6 Быхаўскія — між Магілёвам і Быхавам.

Асабліва гераічную барацьбу па ачышчэнню Задняпроўя ад ворагаў прыйшлося вытрымаць быхаўчанам на ўчастку Сухары—Асавец—Лупалава. У адным з такіх баёў (пад Сухарамі) атрад, збіўшы з пазіцыі ворагаў, каб дагнаць іх, разуўся (тады толькі што растаяў снег і ў ботах бегчы было цяжка). Беглі за ворагамі вёрст 5 і... не дагналі, бо яны былі на конях.

На Чэрыкаўскім участку ўсё Задняпроўе было ачышчана ад ворагаў бадай што без баёў.

З гэтага часу (14 красавіка) чырвонаармейцы ўжо выконвалі фактычна толькі пагранічную службу на Дняпры, не супакойваліся толькі яшчэ нейкі час быхаўчане і назалялі палякам. Так, шосты Быхаўскі атрад (былая Навабыхаўская рота), падышоўшы адным узводам да дняпроўскага моста ўначы, даў з паўсотні залпаў, прычым камандзір (С. Дзергачоў) па-

Быховский районный историко-краеведческий музей

даваў каманду: «Батальён, пліі». У гэты ж час кідалі тут жа ў ваду бомбы. Не толькі ў насельніцтва, але і ў палякаў склалася ўражанне бамбардзіроўкі горада і наступлення вялізнай масы войск. Цэлая дывізія (польская) выбралася з горада і вярнулася назад толькі на трэці дзень.

Гэтым жа атрадам праводзіліся вылазкі ў тыл палякаў за харчамі. Так, з фальварка Масток пераправілі за Дняпро да 70 пансkіх кароў, тое ж адбылося ў фальварку Сарочына. Пры дапамозе падпольнай Навабыхаўскай арганізацыі наладжана была гераічная вылазка ў вёску Лазаравічы, дзе палякам нанесены значныя страты.

У ліпені 1918 года ўсе атрады былога Мсціслаўскага ўчастка афармлены ў 5-ы Быхаўскі полк (камандаванне атрадаў спецыяльна хадайнічала перад цэнтрам). У жніўні, калі ўжо аформілася поўнасцю вайсковая сістэма Савецкай Расіі, ён перайменаваўся ў 152-і стралковы полк 17-й дывізіі. Атрады былога Чэрыкаўскага ўчастка склалі 153-і стралковы полк. Гэтыя два палкі пакінулі пасля сябе надта гераічны след, прайшоўшы ўсе этапы грамадзянскай вайны. Толькі лік старых партызан Магілёўшчыны ў іх змяншаўся без канца. Так, напрыклад, перад Варшаўскім наступленнем быхаўчан у 152-м палку было толькі чалавек 50. Загінулі некаторыя на франтах смерцю герояў-рэвалюцыянераў (М. Каржоў з вёскі Камарычы), сталі інвалідамі (М. Пагодкін з Новага Быхава), многія выбылі з палка з-за хвароб і ран.

Сваёй падпольнай рэвалюцыйнай дзейнасцю ў часы панавання на правабярэжнай Магілёўшчыне палякаў і немцаў асабліва вызначаліцца Новы Быхаў і Лазаравічы.

Таварышы, склаўшыя потым ядро падпольнай арганізацыі ў Новым Быхаве, у часе занятця яго палякамі знаходзіліся хто ў арміі, хто на фабрыках і заводах. З'явіліся яны намоў у перыяд найбольшага абвастрэння здзекаў палякаў над мясцовым насельніцтвам. Нягледзячы на ўсё гэта, моладзь Новага Быхава стварыла сваю арганізацыю. Яна вывучала размяшчэнне польскіх войск, настрой насельніцтва і польскіх салдат і перадавала гэтыя звесткі за Дняпро чырвоным. Віднейшыя дзеячы-падпольшчыкі — П. Дзергачоў (расстраляны палякамі), К. Скобаў, С. Тарасенка і іншыя.

Была наладжана сувязь з моладдзю суседніх вёсак. У вёсцы Лазаравічы — з Майсянковым, Пагупом і г. д., у Залескай Слабадзе — з Галіноўскім. Былі надзейныя хлопцы ў Віляхаўцы і Тайманаве. Назапашвалася ўзбраенне на выпадак паўстання.

Здаровыя, зграбныя хлопцы кінуліся ў вочы палякам у абязлюдненым Новым Быхаве. Тыя сталі прычэпліваць без усялякай прычыны. Сустрэўшы К. Скобава, палякі прымусілі яго «гусіным» крокам пайсці дамоў на даволі значную адлегласць. Але выявіць падпольшчыкаў не змаглі. Выпытвалі старых сялян, але ні адзін не сказаў аб іх ні слова, хоць пра групу багата хто ведаў. Урэшце, дакапаўшыся ў суседніх вёсках, расстралялі П. Дзергачова «за партыйную прыналежнасць», а зааарыштавалі К. Скобава. Яго таксама збіраліся забіць. Астатнія хлопцы з арганізацыі ўцякалі за Дняпро. У справе наладжвання сувязі паміж падпольшчыкамі і чырвонымі значную ролю адыгрывалі жанчыны...

Нагул, жанчыны Новага Быхава прынеслі рэвалюцыйнай справе вялікую карысць. Новы Быхаў і Лазаравічы ляжаць на адным беразе Дняпра, а па другі бок у вёсцы Абідавічы стаяць чырвоныя. І вось жанчыны і дзяўчаты часта адпрашваюцца ў палякаў (пазней у немцаў) пераправіцца на той бок у луг «нарваць травы цялятам». Іх часам, добра абшукаўшы, пускалі. А там, у траве, да іх падпаўзаў чырвонаармеец, якому яны і расказвалі ўсё, што ведалі.

Так змагалася за зямлю і волю сялянства ўпамянутых вёсак...

І ўзняўся народ

З успамінаў Андрэя Раманавіча Саўчанкі, былога члена падраённага падпольнага камітэта РКП(б)

Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі многія франтавікі вярнуліся ў родныя мясціны. Сялянскія рукі прагнулі зямлі, якую Савецкая ўлада перадала тым, хто яе апрацоўваў. Але ўжо ў лютым 1918 г. кайзераўскія войскі акупіравалі значную частку Беларусі. Пад прыгнётам акупантаў апынулася правабярэжная Быхаўшчына і мая родная вёска Студзёнка.

Разам з акупантамі вярнуліся ў свае маёнткі і паны. З дапамогай польскіх легіянераў і нямецкіх салдат яны адбіралі ў сялян зямлю, жывёлу, сельскагаспадарчы інвентар, жорстка помсцілі за тое, што ў перыяд Кастрычніка страцілі сваю маёмасць. Абурэнне і нянавісць да акупантаў раслі з кожным днём, сяляне ўсё больш і больш усведамлялі, што трэба аказваць інтэрвентам актыўнае супраціўленне. Актывістам нашай вёскі ўдалося наладзіць сувязь з падпольнымі бальшавіцкімі арганізацыямі на акупіраванай тэрыторыі павета. Неўзабаве быў арганізаваны падраённы падпольны камітэт РКП(б), які распачаў падрыхтоўку да паўстання супраць акупантаў. У многіх вёсках былі створаны паўстанцкія групы з праверaных, адданых Савецкай уладзе таварышаў. Паўстанцкія групы ўзначалілі: у Гарадцы Фёдар Кірэеў, у Сушчове Аляксей Грыцаў, у Клятным Пётр і Дзмітрый Антонавы, у Залатве А. Мельнікаў. Групы збіралі зброю і боепрыпасы, распаўсюджвалі сярод насельніцтва

Быховский районный историко-краеведческий музей

і кайзераўскіх салдат бальшавіцкую літаратуру, зрывалі нарыхтоўкі жывёлы і хлеба для акупантаў, праводзілі вярбоўку ў партызанскія атрады.

Пасля таго, як Я. І. Сарокін пабываў на краявой канферэнцыі камуністычных арганізацый у Смаленску, наладзілася трывалая сувязь з Ваенна-рэвалюцыйным камітэтам Заходняга фронту, адкуль мы атрымлівалі ўказанні, літаратуру, зброю і боепрыпасы. Для гэтага на левабярэжжы Дняпра ў в. Следзюкі быў арганізаваны склад забеспячэння. Дастаўка зброі і літаратуры цераз Дняпро была нялёгкай справай, але людзі ішлі на ўсё. Мне запомніўся Васіль Сазоненка з вёскі Студзёнка. Ён добраахвотна ўзяўся за гэту рызыкоўную справу. Праявіўшы смеласць і знаходлівасць, Сазоненка даставіў фурманку зброі ў паўстанцкі цэнтр. Паўстанцкія групы добра арганізавалі працоўных і прынялі на сходах пратэст супраць далучэння Беларусі да Украінскай нацыяналістычнай рады. Быхаўскіх падпольшчыкаў наведаў А. С. Славінскі, адзін з арганізатараў падполля Беларусі. Ён правёў інструктаж, расказаў, як лепш арганізаваць супраціўленне акупантам. Адначасова паведаміў аб наспяваючай рэвалюцыі ў Германіі. Сход актыву падпольшчыкаў праходзіў на хутары ў хаце Кандрата Сарокіна. На ім прысутнічала каля ста чалавек. Была ўстаноўлена цесная сувязь з павятовым рэўкомам, які знаходзіўся ў Прапойску. Адтуль прыбыў Пётр Лагуцёнак. Разам з ім падпольны камітэт падабраў састаў рэвалюцыйных камітэтаў валасцей.

З лістапада 1918 г. над Быхавам зноў залунаў чырвоны сцяг. Рэўком абвясціў сябе вышэйшай уладай, сфарміраваў народную міліцыю, прызначыў кіраўнікоў устаноў. Начальнікам міліцыі стаў Дзмітрый Мікалаевіч Антонаў з Клятнога, а яго намеснікам Я. Г. Сівакоў з Студзёнкі. Мне, як члену Быхаўскага валрэўкома і загадчыку прадкома, давялося ўдзельнічаць у рэквізіцыі жывёлы і хлебапрадуктаў для Чырвонай Арміі, весці ўлік ураджаю ў насельніцтва воласці. Разам з Ц. І. Сарокіным і іншымі таварышамі ўдзельнічаў у арганізацыі Сарочынскай камуны, у фарміраванні ўзвода асобага прызначэння, камандзірам якога быў П. М. Антонаў. Падраённы падпольны камітэт РКП(б) адыграў важную ролю ў аднаўленні Савецкай улады на Быхаўшчыне, у выхаванні людзей, якія смела пайшлі за бальшавікамі.

З успамінаў Сяргея Паўлавіча Раманава, былога члена Быхаўскага рэўкома

Кастрычніцкая рэвалюцыя застала мяне ў Румыніі. Вайсковая часць, у якой я служыў, была перакінута сюды ў 1916 г. Чуткі аб падзеях на радзіме да нас даходзілі з вялікім спазненнем. Памятаю, у адным румынскім горадзе былі расклеены лозунгі. Адны заклікалі працягваць імперыялістычную вайну да перамогі, другія, бальшавіцкія, патрабавалі міру без

А. Р. Саўчанка.

С. П. Раманаў.

анексіі і кантрыбуцыі, фабрыкі і заводы — рабочым, зямлю — сялянам, уладу — Саветам. Бальшавіцкія лозунгі былі блізкімі сэрцу салдат.

Старая армія развальвалася, салдаты кідалі фронт і прабіраліся з Румыніі дадому. З вялікімі цяжкасцямі ў пачатку 1918 г. дабраўся і я да сваёй вёскі Лазаравічы. Вёска, горад Быхаў і ўсе населеныя пункты на правым беразе Дняпра былі акупіраваны немцамі. Праз некаторы час я даведаўся, што на Быхаўшчыне створана падпольная арганізацыя, цэнтр якой знаходзіўся ў в. Студзёнка. Абмінаючы вёскі, дзе стаялі кайзераўскія войскі, я накіраваўся ў Студзёнку. У камітэце мяне сустрэлі Цімох Сарокін, Яфім Дзем'яновіч, Конан Дзем'яновіч і Пахом Кавалёў. Яны расказвалі аб мэтах і задачах арганізацыі. Мне вызначылі раён для работы, атрымаў літаратуру на нямецкай мове для распаўсюджвання сярод нямецкіх салдат. У выніку работы, праведзенай арганізацыяй, у вёсках Новы Быхаў, Лазаравічы, Чырвоны Бераг, Істопкі, Дзедава, Тайманава, Камарычы і іншых былі створаны ўзброеныя групы.

Пасля ўстанаўлення Савецкай улады ў павеце ўвесь актыў быў накіраваны ў воласці для склікання валасных з'ездаў Саветаў і стварэння валасных органаў Савецкай улады. Мяне паслалі ў Навабыхаўскую воласць. Адначасова стварыў там групу спачуваючых бальшавікам, якая потым стала партыйнай ячэйкай. У гэту групу ўвайшлі тры браты Скобавы — Іван, Канстанцін і Піліп, Пётр Вараб'ёў, Крамачоў і іншыя. Працаваў я ў Быхаве да чэрвеня 1919 года. У гэты час паступіў заклік У. І. Леніна аб мабілізацыі камуністаў і камсамольцаў на фронт, дзе становішча было цяжкім. Нас, камуністаў, мабілізаваў павятовы камітэт партыі. На фронце я знаходзіўся на розных пасадах, камандаваў узводам, ротай і інш. Апрача таго, выконваў грамадскія даручэнні ў палку. Дэмабілізаваўся з Чырвонай Арміі ў канцы снежня 1922 г.

Быховский районный историко-краеведческий музей

З успамінаў Ціхана Яфімавіча Міранцова, былога чырвонагвардзейца

Вясной 1918 г. лінія абароны праходзіла па Дняпры. На правым беразе стаялі белапалякі, а на левым — атрады Чырвонай гвардыі і партызан. Белапалякі спрабавалі прарвацца на левабярэжжа і перарэзаць важную ў стратэгічных адносінах шашу Магілёў—Гомель, але, сустрэўшы ўпартае супраціўленне чырвонагвардзейцаў, адкаціліся назад.

Быхаўскі чырвонагвардзейскі атрад, якім камандаваў Карпаў, абараняў участак ад перакрыжавання дарог каля в. Варанiно і далей уніз па Дняпры. Само перакрыжаванне і падыходы да яго з боку Быхава абараняў заслон, камандаваў якім я. Адзіным магчымым шляхам перапраўкі цераз Дняпро ў час веснавой паводкі былі 2 драўляныя масты, што цераз дамбу звязвалі абодва берагі. У другой палавіне красавіка 1918 г. белапалякі задумалі прарвацца праз масты і перарэзаць шашу. На золаку атрад легіянераў прыкладна ў сто шашак перайшоў галоўны мост на Дняпры і ўступіў на дамбу. Непрыяцеля заўважыў кулямётчык Парфімовіч, які стаяў на варце. 28 байцоў заслону, узброеныя кулямётам «Максім» і вінтоўкамі, падрыхтаваліся да бою. Калі разведчыкі белапалякаў уз'ехалі на абараняемы намі другі мост, мы адкрылі кулямётны і вінтовачны агонь. Разведчыкі былі знішчаны, а галоўныя сілы спешыліся і завязалі бой. Пераканаўшыся, што прабіцца да пароткі шашы ім не ўдасца, белапалякі адступілі. У аперацыі, як высветлілася пасля, яны страцілі 15 чалавек забітымі і 28 былі паранены. Мы страт не мелі. У баі вызначыліся кулямётчык Парфімовіч, Мікіта Новікаў, Акім Кадраў, Ціхан Кірпічэнка, Кірыла Кадраў, Якаў Яцэнка, Рыгор Дзюндзікаў, Яўхім Быкаў, Емяльян Пазнякоў і іншыя.

У маі 1918 г. камандзір атрада Карпаў загадаў разведаць сілы праціўніка ў раёне Быхава. На правы бераг Дняпра мы з Дзімам Міранцовым пераправіліся ноччу. Там прабылі два дні і атрымалі падрабязныя звесткі аб праціўніку. Калі вярталіся назад, узнікла думка прыхапіць з сабой і дзесятак-другі коней праціўніка, якія пасвіліся на лузе непадалёку ад Дняпра. Задумана — зроблена. Коні спачатку ішлі добра, а калі засталося да берага 30—40 крокаў, пачалі разбягацца. Давялося пабегаць, каб не выпусціць здабычу з рук. Дзіма ад беганіны стаміўся і крыху адстаў. Коні ў гэты час супакоіліся і паслухмяна ўвайшлі ў ваду. Яшчэ некалькі хвілін — і мэта будзе ажыццёўлена. А дзе ж Дзіма? Я спыніўся і раптам справа ад сябе пачуў конскі тупат, а потым убачыў белапалякаў, якія з аголенымі шашкамі і нацэленымі рэвальверамі імчалі на нас. «Смерць!» — мільганула ў галаве. Не паспеў як трэба ацаніць абстаноўку, як мяне акружылі коннікі.

— Партызан, бальшавік! — закрычаў афіцэр, размахваючы рэвальверам каля майго твару.

Прыняўшы збянтэжаны выгляд, я гучна, каб і Дзіма пачуў, сказаў: «Паночак, мы вартаўнікі лугу. Нам абшчына паказала ўсіх коней зганяць з лугу». Дзіма пачуў маё словы і дабавіў: «Ад нас, вартаўнікоў, абшчына патрабуе надзейнай аховы лугу, таму і зганяем мы адсюль усіх коней!».

— Абшукаць! — загадаў афіцэр салдату. Той саскочыў з каня. У мяне ў гадзіннікавай кішэні дулам уніз ляжаў браўнінг. Але на вялікае шчасце, салдат нічога не знайшоў. Абшукалі і Дзіму. За яго я не хвалюваўся, зброі пры ім не было. Афіцэр ужо больш спакойна спытаў:

— А дзе ж вашы дакументы?

— Навошта ж вартаўніком дакументы? Жывёлу з лугу можна і без дакументаў сагнаць,— пажартаваў Дзіма.

— Я табе, пся крэў! — крыкнуў афіцэр.— Марш дадому!

Мы толькі гэтага і чакалі. Агледзеліся, калі адбеглі на добрую адлегласць. У некалькіх крокаў ад сябе заўважылі белапаляка. Ён ехаў на кані, а другога каня вёў на павадзе. Некалькі хвілін — і коннік быў зняты. Мы селі на коней — і к Дняпру. Азірнуліся і бачым, што ўслед скачуць некалькі польскіх уланаў. Чакаць нельга. На сярэдзіне Дняпра пачулі рэвальверныя стрэлы. На шчасце, даплылі да другога берага.

Так скончылася наша разведка ў тыл ворага.

У пачатку чэрвеня 1918 г. штаб нашага чырвонагвардзейскага атрада пад камандаваннем Шылава, які змяніў Карпава, сумесна са штабам партызанскага атрада Дзергачова распрацавалі план ліквідацыі групы польскіх акупантаў у вёсцы Лазаравічы. На ліквідацыю ворага было выдзелена каля 70 байцоў-добраахвотнікаў, пераважна жыхароў навакольных вёсак, якія добра ведалі Лазаравічы і маглі прабрацца да праціўніка, як кажуць, без адзінага гуку. Згодна дамоўленасці з мясцовымі жыхарамі, да нашага заслону, які знаходзіўся паміж вёскамі Вець і Абідавічы, у вызначаны час падышло некалькі лодак. Мы пагрузіліся і паплылі на правы бок. Ноч была без адзінай зоркі, на зямлю апусціўся лёгкі туман. Як толькі першыя лодкі дасягнулі правага берага, некалькі байцоў з групы дзергачоўскага атрада былі пасланы ў дазор. Хутка ад іх прыйшла вестка, што недалёка ад берага ў хмызняку імі захоплены ў палон польскі коннік — патрульны. Апошні даў каштоўныя звесткі аб размяшчэнні пастоў польскага каравула і, галоўнае, паведаміў пароль і адказ на яго. Калі ўсе байцы пераправіліся на правы бераг, аператыўная група раздзялілася на асобныя групкі. Перад кожнай была пастаўлена баявая задача.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Да світанку з эскадронам польскай шляхты ў Лазаравічах было пакончана. Што ж датычыцца камандзіра польскіх легіянераў графа Патоцкага (малодшага), то ён быў узяты ў палон. Аднак, калі яго канваіравалі, хацеў збегчы, тут яго і дагнала куля.

У якасці баявых трафеяў мы ўзялі 45 коней з поўнай амуніцыяй, кулямёт, шмат вінтовак, боепрыпасаў і абмундзіраванне. У аперацыі вызначыліся Якім Ігнатавіч Кадраў, Ціхан Якаўлевіч Кірпічэнка, Емяльян Мітрафанавіч Пазнякоў, былы марак Дарафей Цімафеевіч Караленка, Захар Васілевіч Болабаў і іншыя.

З успамінаў Феадосіі Яўсееўны Пятровай (Бычковай), былой падпольшчыцы з в. Трасцівец

Летам 1918 г. пачалі дзейнічаць падпольныя партыйныя арганізацыі ў акупіраваных валасцях Быхаўскага павета. Першая такая група была створана ў в. Студзёнка. Пазней яна была ператворана ў падпольны падраённы камітэт. Рады падпольшчыкаў хутка раслі. Актыўнымі байцамі сталі Цімафей Жыхараў, Якаў Рашэтнікаў, Васіль Лагуцёнак, Андрэй Радзькоў, Сяргей Раманаў, Конан Дзем'яновіч, Навум Француз, Марк Сарокін, Дзмітрый Антонаў і іншыя.

Партыйны камітэт і групы разгарнулі арганізацыйную і палітмасавую работу ў акупіраваных вёсках. Ствараліся новыя ячэйкі і баявыя групы, з якіх фарміраваліся партызанскія атрады. Расла сувязь з працоўнымі масамі.

Перад падпольным камітэтам, у кіруючае ядро якога ўваходзіла і я, ставілася задача расцаўсюджвання сярод салдат акупацыйнай арміі газет на нямецкай мове з рэвалюцыйнымі заклікамі, складанне і распаўсюджванне адозваў да сялян, дастаўка зброі партызанам і падпольшчыкам, падрыхтоўка іх да барацьбы з чужаземцамі. Газеты мы атрымлівалі з Смаленска, дзе знаходзіўся тады выканаўчы камітэт Заходняй вобласці і штаб фронту. А вось адозвы і лістоўкі друкаваліся падпольна ў Быхаўскай друкарні.

Цяжэй за ўсё было дастаўляць зброю. Рызыка вялікая, але дзякуючы падтрымцы сялян вялася гэта работа паспяхова. Аднойчы яе давялося выконваць Пахому Кавалёву і мне. На фурманцы мы пераехалі Дняпро і спыніліся каля Лутаўскай грывы. Сюды павінны былі прывезці зброю і абутак для партызан таварышы, якія прынялі эстафету ад пасланцаў Смаленска. Дачакаліся іх. Пераклалі ўсё ў сваю фурманку, замаскіравалі сенам, рушылі да моста, які меў двайную ахову: на левым беразе — нашы, на правым — нямецкі вартавы. Пахом пайшоў па месце наперад і затаіўся за вуглом, каб у выпадку, калі вартавы затрымае фурманку, зняць яго і гнаць каня назад за Дняпро. А мая задача — не разгубіцца, захаваць спакой на твары, не даць западозрыць сябе.

— Куды едзеш? — спытаў вартавы.

— Дамоў!

Ф. Я. Пятрова (Бычкова).

Ён махнуў рукой — праязджай.

У другі раз, калі трэба было перавезці гранаты і кулямёты, нам дапамаглі макранскія падпольшчыкі: пераправілі зброю цераз Дняпро на чаўнах.

Аднойчы члены камітэта сабраліся ў нашай хаце. Засядзеліся да ночы — пісалі адозву да сялян. Мой бацька быў за вартавога. Скончыўшы справу, Сарокін і Кавалёў панеслі тэкст у Быхаў, каб надрукаваць, Антонаў і Жыхараў рушылі дамоў. Усё быццам бы было спакойна. А ўсталі раніцай — на двары засада: немцы з кулямётамі. Тыдзень нікога не выпускалі з двара. Добра, што да нас у той час ніхто не прыходзіў. Так ворагі і пайшлі, нічога не дабіўшыся.

На ўсё жыццё запомніўся такі выпадак. Была цёмная ноч. На небе — ні зорачкі. Цішыня, быццам усё вымерла. Нясу адозву да сялян і газеты для нямецкіх салдат. Падыходжу да вёскі Сушчоў. Чую з боку рова нейкі плач і стогн, раздзіраючы душу. Кінулася туды. Гляджу — жанчына схілілася над трупам. І раптам пазнаю Малахаву. Маці пяцярых дзяцей. Яе муж памёр гады за два перад гэтым. Дзеці — малы малога менш. Старэйшаму шаснаццаць. Жабравалі. Харчаваліся тым, што людзі дадуць. Старэйшы хлапец зайшоў да намешчыка — выгналі. У істопцы схапіў буханку хлеба і наўцёкі. Пан заявіў немцам. А тыя без суда і следства расстралялі хлопца і кінулі ў роў. Настрой у мяне быў кепскі, але заданне выканаць. Прайшла па прыціхлай вёсцы, расклеіла адозвы, газеты так і панесла з сабой. Назаўтра зноў пайшла ў Сушчоў. Бачу, сяляне чытаюць адозву, даведалася ад іх, у каго нямецкія салдаты начуюць, і падкінула туды газеты.

Калі пад націскам Чырвонай Арміі і партызан немцы паспешліва пакідалі акупіраваныя раёны, імкнуліся вывезці ўсё, што толькі можна. Абоз з нарабаваным адправілі акупанты і з Быхава. Наўздагон ім рэўком тэрмінова накіраваў узброены атрад. Затрымалі абоз каля Лубянкі. Усё выгрузілі ў лесе, а потым перавезлі ў Быхаў.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Пасля выгнання акупантаў улада ў горадзе перайшла ў рукі Быхаўскага павятовага ваенна-рэвалюцыйнага камітэта, створанага з прадстаўнікоў павятовай улады, што знаходзілася ў неакупіраваным Прапойску (цяпер Слаўгарад) і падпольнага падраённага камітэта. Партактыў размясціўся ў будынку былой валасной управы. Па загаду рэўкома быў устаноўлены каменданцкі час. Назначылі патрулёў — два чалавекі з атрада і адзін з актыву. Актывісты жылі камунай.

Такім мне запомніўся першы крок да новага жыцця.

ПАВЕДАМЛЕННЕ ГАЗЕТЫ АБ БАРАЦЬБЕ СЯЛЯН БЫХАЎСКАГА ПАВЕТА З ГЕРМАНСКІМІ АКУПАНТАМІ І МЕРАПРЫЕМСТВАХ ПА АДНАЎЛЕННЮ САВЕЦКАЙ УЛАДЫ Ў ПАВЕЦЕ

Под властью поляков и немцев. Террор. Контрибуция и обложение. Восстание крестьян. Очищение левой стороны Днепра. Соединенный уезд. Расстроенное хозяйство. Уцелевшее добро. Борьба со спекуляцией.

Территория нашего Быховского у. с начала января и до половины марта переходила два раза к полякам и немцам. Длительное хозяйничанье польских легионов и немецких банд совершенно расстроило хозяйственную и политическую жизнь уезда и привело к полнейшему обнищанию.

Все ценное, как бывших помещичьих имений, так и крестьянских хозяйств, главным образом продовольствие и фураж, было увезено польскими легионерами. С помощью помещиков и «социал-предателей», до покорения края прикрывавшихся социализмом, прочно утвердившаяся в уезде Советская власть была разогнана: советские и партийные деятели (большевики и левые эсеры) арестовывались и подвергались смертным казням, жестоким избиениям шомполами, приговаривались временно-полевыми судами к долгосрочной каторге и тюремным заключениям. По отношению к остальному трудовому населению был установлен страшный террор: расстреливались и сжигались целиком отдельные селения с людьми независимо от пола и возраста и их имуществом. Царили поголовное избиение и непомерные обложения. На крестьянское население была наложена контрибуция. В течение трех дней каждая волость обязана была внести польским властям под страхом избиения, двойного обложения и штрафа в 5 тыс. рублей — 5 тыс. п. ржи, 3 тыс. п. овса, 1 тыс. п. ячменя, 4 тыс. п. гречихи, 5 тыс. п. картофеля, 1 тыс. п. сена, 4 тыс. штук яиц, а также представить 7 лошадей, 40 коров и 3 гуся. Свиное сало совершенно отнималось. Кроме того, установился налог на окна, двери, кур, собак, кошек и прочий домашний скот. Введена была барщина: крестьяне в восстановленных помещичьих имениях должны были бесплатно два дня в неделю выполнять хозяйственные работы.

На защиту от польского и немецкого хозяйничанья и гнета возмущенное крестьянское население поднялось поголовно. Навстречу наступавшим польским регулярным отрядам выступило не только взрослое население, но даже дети, наспех формировались партизанские отряды, из соседних неоккупированных уездов прибыли отряды Красной Армии. И наконец к началу апреля по левую сторону р. Днепра половина Быховского и Рогачевского у. была очищена от непрошеных гостей, правый же берег реки остался и до настоящего времени оккупированным.

Немцами польские легионы разоружены, но установившиеся от начала оккупации вражеские порядки там остались неизменными и по сие время. Исстрадавшееся оккупированное население в любой час готово подняться и выступить на защиту своих попранных прав и ждет не дождется прихода на помощь Красной Армии изнутри республики.

Освободившись от насильников, крестьянское население левого берега Днепра, 10 волостей Быховского и Рогачевского у. образовало у себя один соединенный уезд, именуя его Быховским, и 26 апреля в спешном порядке сконструировало уездный Совет крестьянских, рабочих и солдатских депутатов с установлением административного центра в м. Пропойске.

Приняв власть в соединенном уезде и ведя беспощадную борьбу с контрреволюционными элементами, самочинными реквизициями, конфискациями и грабежами, Совет стал приводить расстроенное хозяйство в порядок, налаживать политический строй и подводить итоги наличности всего того, что осталось после произвольного хозяйничанья немецко-польских банд и разбойничьих шаек. Хаос, неразбериха царствовали повсюду: как хищные вороны, выползали контрреволюционеры и вносили смуту и разлад между населением и партизанскими отрядами, восстанавливая как тех, так и других против Советов и Советского правительства.

В первое время строительства, в трудные дни смуты, разрухи и разложения в насе-

Быховский районный историко-краевед. Мемориальный музей

лении нам, немногим защитникам революции и ее завоеваний, принявшим власть в свои руки, некогда было думать о материальном положении края, а потому все силы были направлены главным образом к восстановлению революционных завоеваний и советского строя.

Наладив с этой стороны жизнь уезда созданием волостных Советов и затем подведя итоги всему уцелевшему от разграбления народному имуществу, Советы нашли, что в уезде не все еще расхищено. Оказалось уцелевшим до 15 тыс. п. льняного семени и до 12 тыс. п. пеньки. Часть этого товара, закупленного спекулянтами, но вовремя задержанного Советами, не имея на месте сбыта, подвергается порче; местные же торговцы порываются вывезти его за пределы демаркационной линии и для сбыта в Германию, соблазняя население обещаниями дать ему взамен сельскохозяйственные орудия и машины и другие предметы массового потребления, которых в крае полное отсутствие.

Имея нужду в этих предметах, население склонно привести в исполнение предложение спекулянтов, и только несогласие и решительное запрещение уездного Совета на время остановило сбыт означенного сырья за пределы республики. Наряду с запрещением сбыта пеньки в пределы Германии Совет находит целесообразным вывоз их в центр республики.

Известия исполнительного комитета Советов Западной области и Смоленского Совета рабочих, солдатских и крестьянских депутатов. 1918. 25 авг.

Бой за станцыю Тошчыца

З успамінаў Філімона Платонавіча Кулікова, былога чырвонагвардзейца

Вясной 1917 г. вярнуўся я з германскага фронту ў свае родныя Лудчыцы з Георгіеўскім крыжам і двума цяжкімі раненнямі. Разам з аднавяскоўцамі радаваўся Кастрычніцкай рэвалюцыі, дзяліў зямлю і маёмасць мясцовага пана Есмана. Але нядоўгай была наша радасць. Пад аховай мяцежных легіянераў польскага генерала Доўбар-Мусніцкага вярнуўся ў маёнтак пан. Але мы не збіраліся проста так аддаць заваяванае нашай крывёю і потам. Стварылі чырвонагвардзейскі атрад. На дапамогу нам прыйшлі піцерскія рабочыя-чырвонагвардзейцы, рэвалюцыйныя маракі і латышскія чырвоныя стралкі. Піцерскім атрадам камандаваў наш зямляк з Таймановa Мікалай Міхайлавіч Сакалоў. Атрад яго на цягунцы прыбыў на 15-ы раз'езд. Група чырвонагвардзейцаў была паслана ў Лудчыцы за данясеннем. У хаце Аляксея Емяльянавіча Савіцкага прайшоў сход і запіс добраахвотнікаў. Было раздадзена 52 вінтоўкі і каля 6 тысяч патронаў. Камандзірам новага атрада стаў Трыфан Лявонцьевіч Нікіцін. Мясцовыя сяляне ўліліся ў атрад Сакалова. Баявое хрышчэнне мы прынялі ля станцыі Тошчыца. Станцыя некалькі разоў пераходзіла з рук у рукі, але ў рэшце рэшт перамога засталася за намі, легіянераў прагналі пад Жлобін. Газета «Советская правда» пісала тады, у нумары за 31 студзеня 1918 г., аб гэтых баях: «Тошчыца занята рэвалюцыйнымі войскамі. Жорсткі бой ідзе ля станцыі Жлобін...». Нашы атрады пазней уліліся ў 152-і стралковы полк 17-й дывізіі Чырвонай Арміі. У складзе палка прыйшлося мне прайсці яшчэ нямала кіламетраў франтавымі дарогамі.

Дрэвы Свабоды

З успамінаў А. Р. Хрушчова, удзельніка грамадзянскай вайны

У Быхаве на перакрыжаванні вуліц Савецкай і Пралетарскай у скверыку растуць чатыры ліпы, якія маюць сваю гісторыю.

У студзені 1918 года група салдат з 47 чалавек, у ёй быў і я, накіравалася з Паўднёва-Заходняга фронту на Беларусь. Праводзячы нас у дарогу, прадстаўнік палкавога камітэта салдацкіх дэпутатаў Андрэеў расказаў аб становішчы ў краіне і параіў коней і зброю не здаваць: «Яны вам яшчэ спатрэбяцца для абароны заваёў рэвалюцыі». У пачатку лютага 1918 года мы былі ўжо каля станцыі Тошчыца. Там нас сустрэў раз'езд польскіх легіянераў, які значна пераўзыходзіў нашу групу па сілах. Першае, што яны запатрабавалі,— здаць коней і зброю. Зразумела, мы адмовіліся і прынялі няроўны бой. Акупанты адцяснілі нас да вёскі Віляхаўка. Тут нам на дапамогу прыйшлі чырвонагвардзейцы з атрада Спірыдона Карпавіча Дзергачова, і мы разам спынілі легіянераў, а потым і адагналі іх. Спірыдон Карпавіч загадаў нам перабірацца цераз Дняпро. У той час у вёсцы Ніканавічы стаяў конны атрад Карпава. Дзергачоў заняў вёску Следзюкі. Наша конная група, якую папоўнілі

Быховский районный историко-краеведческий музей

А. Р. Хрушчоў.

С. Л. Сарокін.

мясцовыя добраахвотнікі, стала самастойным атрадам. Камандзірам мы выбралі Мельнікава.

У атрадзе Карпава я сустрэў аднавяскоўцаў са Студзёнкі. Ад іх даведаўся, што з Петраграда прыехалі рэвалюцыянеры Цімафей Іванавіч Сарокін, Цімафей Васілевіч Сазонаў, Якаў Савельевіч Сівакоў, Андрэй Герасімавіч Сівакоў. Нашы атрады, якія былі размешчаны на левабярэжжы Дняпра, вялі з польскімі акупантамі жорсткую барацьбу.

Летам з атрада мяне накіравалі ў Студзёнку, дзе арганізоўваўся падраённы падпольны паўстанцкі камітэт. Сустрэўся з Цімафеем Іванавічам Сарокіным, перадаў яму звесткі, расказаў аб дзейнасці чырвонагвардзейскіх атрадаў і задачах, якія перад ім пастаўлены. У пачатку жніўня ў будане на сенажаці адбылася партыйная канферэнцыя падпольных арганізацый акупіраванай часткі Быхаўскага павета. Быў створаны падпольны падраённы камітэт. Члены камітэта разгарнулі актыўную работу сярод насельніцтва. На маю долю выпала дастаўка і распаўсюджанне бальшавіцкіх лістовак і літаратуры на рускай і нямецкай мовах. Цімафей Іванавіч Сарокін займаўся фарміраваннем паўстанцкіх партызанскіх атрадаў. У хуткім часе пад рэвалюцыйны сцяг стала больш за 700 партызан, якія наносілі адчувальныя ўдары па ворагу, не дазвалялі немцам рабаваць жыхароў вёскі, забіраць у Германію жывёлу.

Работа, якую праводзіў падпольны партыйны камітэт сярод нямецкіх войск, прынесла поспех. Салдаты адмаўляліся выконваць загады сваіх афіцэраў, у войсках пачалося брадзяжнічанне. У лістападзе 1918 года ў Германіі адбылася рэвалюцыя. Мы вырашылі выкарыстаць зручны момант і заняць Быхаў. Пытанне было абмеркавана на сумесным пасяджэнні павятовага рэвалюцыйнага камітэта, які знаходзіўся ў Прапойску (цяпер Слаўгарад), і падпольнага падраённага партыйнага камітэта. У ноч на 9 лістапада 1918 года паўстанцкія атрады, якія знаходзіліся ў розных населеных пунктах, былі сабраны ў вёску Студзёнка і раніцай са зброяй у руках рушылі ў Быхаў. Упарадзе партызаны неслі на двух коп'ях чырвоны сцяг з надпісам: «Быхаўскі падраённы камітэт Камуністычнай партыі». Над калонай бадзёра гучала песня:

Смело, товарищи, в ногу,
Духом окрепнем в борьбе...

У горад атрад увайшоў па Сялецкай вуліцы (цяпер Савецкая). Тут нас сустрэлі прадстаўнікі павятовага рэвалюцыйнага камітэта, якія прыбылі разам з узброеным атрадам з Прапойска. У іх таксама быў двухкап'ёвы чырвоны сцяг з надпісам. Сцяганосцы сталі насупраць адзін аднаго. Пасля заканчэння мітынгу ў тых месцах, дзе стаялі коп'і сцягоў, былі пасаджаны чатыры ліпкі, якія былі названы дрэвамі Свабоды[1].

Незабыўныя сустрэчы

З успамінаў Сяргея Лаўрэнцьевіча Сарокіна, члена КПСС з 1918 г., былога сакратара Быхаўскага павятовага камітэта РКП(б), дэлегата VI Усерасійскага Надзвычайнага з'езда Саветаў, I з'езда Камуністычнай партыі Беларусі

Восенню 1918 г. мне выпала вялікае шчасце быць дэлегатам VI Усерасійскага Надзвычайнага з'езда Саветаў ад Быхаўскага павета. Тады ўпершыню я бачыў Уладзіміра Ільіча Леніна і чуў чатыры яго палымяныя прамовы.

6 лістапада 1918 г. Вялікі тэатр запоўнілі дэлегаты. Адкрыў з'езд Я. М. Свярдлоў. Па першым пытанні «Аб гадавіне рэвалюцыі» Якаў Міхайлавіч даў слова таварышу Леніну. Узрыў апладысментаў, усе ўстаюць. Уладзімір Ільіч хутка ідзе да трыбуны. З-за новай буры авацый і воклічаў ён доўга не можа пачаць свой даклад. Ільіч паказвае на гадзіннік — час дарагі.

Я ўпершыню бачу Леніна і, затаіўшы дыханне, слухаю простыя, ясныя, мудрыя, захапляючыя і пранікнёныя ленінскія словы аб пройдзеным за год шляху і аб тым, што наперадзе яшчэ вялікія цяжкасці і трэба падрыхтавацца і напружыць усе сілы для адпору міжнароднаму імперыялізму.

Другую прамову правадыра рэвалюцыі разам з дэлегатамі з'езда Саветаў слухаў у дзень пер-

[1] У 1987 г. на плошчы, дзе адбываўся мітынг і якая зараз носіць назву Савецкая, устаноўлены помнік барацьбітам за Савецкую ўладу на Быхаўшчыне.

Быховский районный историко-краеведческий музей

шай гадавіны Кастрычніцкай рэвалюцыі. Уладзімір Ільіч гаварыў з трыбуны на Чырвонай плошчы і заклікаў удзельнікаў шматтысячнай дэманстрацыі ўзмацняць барацьбу за ўладу Саветаў. У той жа дзень Ільіч выступіў з кароткай і захапляючай прамовай на шматтысячным мітынгу пры адкрыцці помніка Марксу і Энгельсу. Назаўтра ў зале пасяджэнняў з'езда Саветаў мне пашчасціла ў чацвёрты раз слухаць Леніна. Ён выступаў з прамовай аб міжнародным становішчы. Кожны раз гаварыў ён па-новаму, без паўтарэнняў, ярка і пераканаўча. Яго погляд увесь час быў накіраваны на слухачоў, ён літаральна авалодваў іх увагай і як бы гутарыў з імі.

У дні работы з'езда Ленін увесь час прысутнічаў на пасяджэннях, уважліва слухаў дакладчыкаў па іншых пытаннях і выступаючых. У перапынках паміж пасяджэннямі У. І. Ленін быў сярод дэлегатаў з'езда, па-сяброўску і задушэўна гутарыў з імі. Неяк падышоў і я да групы дэлегатаў, каб паслухаць, аб чым гаворыць з імі Ільіч. І тут нечакана ён звярнуўся да мяне з пытаннем:

— А вы адкуль, таварыш?

— Дэлегат ад Быхаўскага павета Магілёўскай губерні,— адказваю.

— З Быхава? — ажывіўся Ільіч.— Дык горад жа акупіраваны немцамі.

— Так, Уладзімір Ільіч,— пацвердзіў я і тут жа растлумачыў, што з палавіны Быхаўскага павета, з левабярэжжа Дняпра выгналі захопнікаў, стварылі Быхаўскі павятовы камітэт РКП(б), а я — сакратар гэтага камітэта. У вызваленай мясцовасці ўстанавілі Савецкую ўладу. Паколькі Быхаў у руках ворагаў, то Быхаўскі павятовы выканком знаходзіцца пакуль у мястэчку Прапойск.

Ільіч сказаў на гэта неяк смела і падбадзёрліва: «Значыць, вы аб'явілі права Савецкай улады на г. Быхаў і ўвесь павет. Вось гэта правільна!»

Вярнуўшыся з Масквы, я расказваў сваім таварышам аб вынніках работы з'езда Саветаў, аб мудрых і прарочых словах правадыра рэвалюцыі. У другой дэкадзе лістапада 1918 г. акупіраваная нямецкімі войскамі частка Быхаўскага павета была вызвалена. 10 студзеня 1919 г. ў Быхаве адбыўся першы Быхаўскі агульнапавятовы з'езд Саветаў. Ганаровым старшынёй з'езда мы аднадушна выбралі таварыша Уладзіміра Ільіча Леніна.

* * *

Канец 1918 г. Доўга і цяжка дабіраўся я да Смаленска ў брудных цяплушках, у ледзяных тамбурах перапоўненых вагонаў. Там, у завейным Смаленску, у халоднай няўтульнай зале з яркачырвонымі плакатамі пачала работу 6-я Паўночна-Заходняя абласная канферэнцыя РКП(б), якая абвясціла сябе потым першым з'ездам Камуністычнай партыі Беларусі. Памятаю няспынную, акрыляючую радасць і буру апладысментаў, калі было абвешчана: «З цяперашняга дня Беларусь — Савецкая рэспубліка — становіцца рэспублікай працоўнага народа, работных, сялянскай беднаты і чырвонаармейцаў Беларусі». З'езд выбраў Цэнтральнае Бюро КП(б)Б. Тады ж быў утвораны і Часовы рэвалюцыйна-сялянскі ўрад Беларусі. У першы дзень 1919 года мы раз'язджаліся са Смаленска. Дома нас чакалі вялікія неадкладныя справы, цяжкая барацьба. Маімі сябрамі па справе былі надзвычайныя людзі, смелыя, мужныя рэвалюцыянеры — балтыйскі марак Аляксандр Шэкаў, Ілья Феакцістаў, Раман Нікіцін, Кірыл Манжураў, Пётр Лагуцёнак, Аляксей Старасценка. Усе яны толькі нядаўна вярнуліся з фронту, усе былі перапоўнены жаданнем перабудаваць жыццё, разграміць контррэвалюцыянераў і інтэрвентаў. Па вёсках і хутарах прытаіліся і хавалі сваю злосць супраць народнай улады кулакі і іншыя контррэвалюцыйныя элементы. Праз два гады яны падымуць паўстанне і са звярынай жорсткасцю расправяцца з бальшавікамі і актывістамі Савецкай улады. У той час загінуць страшнай смерцю расстраляныя, распятыя, пасечаныя на кавалкі мае сябры Ілья Феакцістаў, Раман Нікіцін, Аляксей Старасценка. А ў тыя напружаныя, кіпучыя дні 1918 — пачатку 1919 г. мы разумелі, што мала абвясціць Беларускую Савецкую Сацыялістычную Рэспубліку. Трэба было ўмацаваць яе, адстаяць ад ворагаў, вырваць з учэпістых лап невуцтва, адсталасці, галечы. Адной з першачарговых задач нашага павяткома было ўмацаванне і папаўненне Чырвонай Арміі. Вялікія цяжкасці даводзілася нам пераадольваць. Але і вялікая энергія была ў нашых сэрцах, сэрцах беларускіх камуністаў.

ЗАГАД № 1 БЫХАЎСКАГА ПАВЯТОВАГА ВАЕННА-РЭВАЛЮЦЫЙНАГА КАМІТЭТА

5 лістапада 1918 г.

1. На основании постановления Могилевского губернского воепревкома Быховский уездный военно-революционный комитет в составе тт. Шекова, Логутенка, Ковалева, С. Сорокина, Вераксо, Феактистова, М. Сорокина, Романова, Т. Сорокина, Е. Сорокина, Демьянова и Н. Француза объявляет себя временно (до созыва уездного съезда Советов) верховной властью уезда.

2. Все распоряжения и декреты центральной и местных советских властей объявляются законом, неисполнение которых влечет за собой предание военно-революционному суду вплоть до расстрела.

Быховский районный историко-краеведческий музей

3. Уезд объявляется на военном положении. Гуляние разрешается до 18 часов (до 6 часов вечера). После означенного времени появляющиеся на улицах будут арестовываться и подвергаться штрафу.

Торговля как на рынке, так и в закрытых помещениях разрешается с 8 до 16 часов (до 4 час. вечера).

4. Торговля спиртными напитками безусловно воспрещается, тайное винокурение карается расстрелом.

5. Собрания без разрешения военревкома воспрещаются.

6. Всякие попытки контрреволюционных банд к выступлению, откуда бы они ни исходили, будут подавляться в корне.

7. Обыски, аресты и реквизиции производятся только по ордерам военревкома, всякие самочинные будут караться расстрелом.

8. В течение трех дней со дня опубликования сего приказа сдать всякое оружие и вещи как-то: пулеметы, пулеметные ленты, бомбометы, бомбы, винтовки, патроны, шашки, револьверы, бинокли и седла военного образца волостным и уездным военревкомам...

Настоящий приказ входит в силу со дня его опубликования.

Быховский уездный военно-революционный комитет.

Фотакопія загада захоўваецца ў Быхаўскім гісторыка-краязнаўчым музеі.

ТЭЛЕГРАМА БЫХАЎСКАГА ПАВЯТОВАГА КАМІТЭТА РКП(б) У ПАЎНОЧНА-ЗАХОДНІ АБЛАСНЫ КАМІТЭТ ПАРТЫІ АБ ПАРАДКУ АБ'ЯДНАННЯ З НЕЛЕГАЛЬНАЙ ПАРТЫЙНАЙ АРГАНІЗАЦЫЯЙ, СТВОРАНАЙ НА АКУПІРАВАНАЙ ТЭРЫТОРЫІ ПАВЕТА

30 лістапада 1918 г.

Как вести работу в оккупированной местности, где появилась называющая себя нелегальной партия коммунистов-большевиков на почве повстанческого движения, у которых даже теперь нет партийных билетов? Кто главой должен быть: или комитет Быховской уездной организации, или только что сорганизовавшийся нелегальный комитет? До созыва уездной конференции можно ли без партийных билетов принимать в рядовые члены партии по рекомендации только что создавшегося комитета, куда входят тоже не состоявшие раньше в партии, или они все должны пройти стаж и записаться сначала в сочувствующие? Можно ли пойти на компромисс с тем, чтобы влить в комитет трех из нелегальной и переизбрать председателя комитета без его участия и ведома? Адрес ответа: Военкомиссариат.

Секретарь Быховской уездной организации
Сергей Сорокин.

ПА ІГП пры ЦК КПБ, ф. 59, воп. 1, сп. 27, лл. 10—11. Тэлеграфная стужка.

ТЭЛЕГРАМА ПАЎНОЧНА-ЗАХОДНЯГА АБЛАСНОГА КАМІТЭТА РКП(б) БЫХАЎСКАМУ ПАВЯТОВАМУ КАМІТЭТУ ПАРТЫІ АБ РЭГІСТРАЦЫІ ЧЛЕНАЎ НЕЛЕГАЛЬНАЙ ПАРТЫЙНАЙ АРГАНІЗАЦЫІ І СКЛІКАННІ ПАВЯТОВАЙ ПАРТЫЙНАЙ КАНФЕРЭНЦЫІ

2 снежня 1918 г.

Может существовать только одна коммунистическая организация во главе с Быховским уездным комитетом РКП(б). Состоявших в нелегальной организации регистрируйте по рекомендации комитета, после чего созовите уездную конференцию для перевыборов комитета. Информируйте о ходе работ.

Секретарь ОК В. Кнорин.

ПА ІГП пры ЦК КПБ, ф. 59, воп. 1, сп. 27, л. 12. Арыгінал.

СА СПРАВАЗДАЧЫ БЫХАЎСКАЙ ПАВЯТОВАЙ КАМІСІІ ПА АКАЗАННІ ДАПАМОГІ СЕМ'ЯМ ЧЫРВОНААРМЕЙЦАЎ

С июня месяца 1919 года согласно предложению губернского отдела при уездном земельном отделе организована уездная комиссия по оказанию помощи семьям красноармейцев. Председателем каковой комиссии назначен заведующий уземотделом. Цель и задачи означенной комиссии — оказывать помощь семьям красноармейцев: деньгами,

Быховский районный историко-краеведческий музей

семенами, живым и мертвым инвентарем, а также в необходимых случаях и рабочей силой...

За все время существования уездной комиссией выдано пособий на сумму 164 100 руб. по Городищенской волости и роздано семьям красноармейцев 26 лошадей, кроме того выдано на обсеменение: пшеницы 230 пудов 2 ф., проса 244 пуд. 15 ф., гречихи 86 пуд. 10 ф., плугов 292, кос 2605, брусков к ним 3200 и серпов 310, соломорезок 10, веялок 2, сеялок 6 и борон 16, и успешно идет работа по сбору сведений на предмет удовлетворения всех красноармейцев уезда согласно предписаниям и инструкциям, данным из центра.

К 1 ноября 1919 года зарегистрировано всего семей красноармейцев 334, каковым семействам и необходимо оказать пособие...

ДА Магілёўскай вобласці, ф. 83, воп. 1, сп. 31, л. 206.

ДАКЛАД АБ ДЗЕЙНАСЦІ БЫХАЎСКАГА ПАВЯТОВАГА ЗЯМЕЛЬНАГА АДДЗЕЛА ГОМЕЛЬСКАЙ ГУБЕРНІ

Не пазней 8 ліпеня 1919 г.[1]

В зимний период 1918—1919 гг. уездным земельным отделом было обращено серьезное внимание на организацию коллективных хозяйств, не имея при том в своем распоряжении ни одного инструктора до марта месяца сего года. Вся эта работа лежала всецело на коллегии, которой пришлось сделать массовые выезды по деревням с целью агитации и организации коллективов. Посредством усиленной агитационной работы среди массы граждан, которая вышла только что из-под оккупации немцев и которой коммунистическая идея еще не известна, коллегии все-таки удалось организовать и зарегистрировать четыре коммуны и две артели, из коих одна коммуна и две артели распались, а три коммуны работают и можно смело сказать, что коммуны эти будут примером для тех масс, кои еще не могут согласиться обрабатывать землю общими силами. Нужно отметить, что начало эти коммуны застигли в таком положении: рассадниками коммунальной жизни оказалась одна беднота, не имеющая ни хлеба, ни живого, ни мертвого инвентаря, не говоря о семенных материалах, на покупку каковых явилось полное отсутствие средств. Идя навстречу коммунальным начинаниям, уземотдел напряг все свои силы, дабы поддержать эти коммуны, и в первую очередь было возбуждено ходатайство перед уездпродкомом о снабжении продуктами продовольствия и семенами. Небольшое количество продовольствия и семенной материал были отпущены. Кроме сего, из полученных семян по нарядам из центра выдано всем коммунам по 15 пуд. гречихи, пшеницы Сорочинской коммуне 84 пуда и Болоново-Селецкой 36 пуд., Неаполитанской 24 пуд. Отпущены также коммунам и огородные семена из закупленных заведующим земельным отделом на Украине.

Благодаря энергичной и неустанной работе коллегии и прибывшей в марте месяце сего года Инструкции по организации сельскохозяйственных трудовых коммун и артелей, а также своевременному отпуску средств для Сорочинской коммуны, удалось приобрести 9 лошадей. Что же касается коммун Неаполитанской и Болоново-Селецкой, то у последних ощущается большой недостаток в живом инвентаре.

Большая задача также перед уездным земельным отделом относительно организации советских хозяйств. Членам коллегии по этому вопросу пришлось также сделать массовые выезды на места для ознакомления населения с целями и задачами советских хозяйств, так как население было буквально настроено против, контрреволюционные элементы, при помощи коего и при их гнусной агитации были подожжены некоторые здания, а именно: в Лудчицах сгорел амбар с земледельческими орудиями, принесший убыток около 300 000, и в имении Городок дом, где жил раньше помещик, кроме сего было много захватов земли.

20—21 марта состоялось заседание Быховского всеуездного земельного съезда, на котором были заслушаны вопросы, имеющие весьма важное значение в переживаемое время, а именно об организации в Быховском уезде племенного рассадника, об устройстве при сельских обществах инвентарного запасного фонда, о принятии мер к прекращению заболеваний среди скота, о закупке семян для обсеменения свободных полей, о принятии мер к охране и приведении в порядок изгородей в народных садах, о принятии в ведение земельного отдела мельниц и много др. вопросов.

---

[1] Дата суправаджальнай, даклад не датаваны.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Для приведения в исполнение обсужденных вопросов необходимы денежные средства, о переводе каковых представлено по инстанции своевременно. Не имея в своем распоряжении технических работников, уездному земельному отделу пришлось сравнительно выполнить в натуре план, хотя главным образом был составлен план работ на летний полевой период землемерных работ и вообще коллегии отдела пришлось вести самую усиленную работу по всем отраслям, как по борьбе с самочинными действиями граждан по всякого рода спорам, так главным образом, по самовольным порубкам леса, для чего коллегии зимой приходилось ежедневно совершать массовые выезды, равно как по землеустройству, сельскому хозяйству и др. отраслям при полном отсутствии специальных технических и канцелярских работников, преданных Советской власти, в присутствии только таковых, кои смотрят «из-под палки», не имея никакого желания проявить хотя бы сколько-нибудь своей собственной инициативы.

Вся работа, касающаяся специально технического персонала, так и канцелярии, ложится на тех партийных работников коллегии, на долю коих также упадает партийная работа и которые, ставши во власти от сохи и станка, еще мало знакомы со специально-техническими вопросами.

Принимая во внимание те условия работы уземотдела, в коих ему приходилось работать и дабы впредь работа была бы продуктивнее и успешнее, уземотдел обращается с просьбой дать ему работников с хорошей подготовкой в специально-техническом отношении, а также для постановки дела на имениях, отпустить средства на содержание волостных земотделов и на агрономический персонал, так как помощники агрономов не получают жалованья уже по три месяца, несмотря на то, что сметы на первую половину представлены были еще в ноябре месяце 1918 г. и вторично в январе месяце 1919 г., кредиты не получены и по настоящее время.

Таким образом, все эти работы, которые предполагались коллегии провести, они остались не проведенными. Что же касается статистического отделения, то последнее можно только поставить на должную высоту при наличии средств и при условии присылки центром опытных работников, т. к. последних в уезде нет вовсе.

Проводя идею коммунизма не нужно забывать и то, что пока граждане еще не воспримут этой великой идеи, необходимо провести уравнение с поселковыми расселениями, о чем поступает масса ходатайств, но, не имея тех необходимых точных статистических данных, уземотделу не представляется возможным установить трудовой потребительской нормы в правильном выводе. При таком распределении, какое ведется сейчас, земля не может оставаться, так как культура ее падает с каждым годом, ибо всякий гражданин, получив кусок земли, в первую очередь не старается ее удобрить, а старается только эксплуатировать самым беспощадным образом, и такая эксплуатация земли может привести уже и до того расшатанное наше сельское хозяйство до полнейшего краха.

Также в плане уземотдела лежит первое создание побольше советских хозяйств и другого вида коллективов. От уравнения земли с поселковым разверстанием можно надеяться, что население перейдет скоро к общественной обработке земли, для этой цели, как уже и сказано, нужны специалисты, техники, статисты, землемеры и средства.

Большой и сложной задачей в настоящее время в уземотделе является распределение лугов: в данное время уземотдел лишился тех немногих работников из членов коллегии, которые могли бы принести большую пользу при распределении, т. к. эти работники мобилизованы и вся работа сейчас свалилась на плечи заведующего и одного члена коллегии, которые и без этого перегружены работой, для каковой работы уземотдел просит выслать достаточное количество землемеров на небольшой срок, хотя бы недели на две. Имея в уезде около 1000 дес. садов и принимая во внимание, что, как выяснено волземотделами, все сады необходимо привести в надлежащую исправность, как по их очистке, так равно и по постановке изгороди, на что необходимы денежные средства. Не имея же средств, уземотдел предложил уземпродкому и кооперативам уезда принять народные сады во временное пользование с принятием расходов на приведение садов в образцовый порядок.

Докладывая об этом, уездный земельный отдел не теряет надежды, что центр придет на помощь Быховскому уезду и ассигнует необходимые средства на испрошенные надобности и вышлет необходимых специалистов-работников, с помощью каковых средств и сил уездный земельный отдел станет на высоту своего положения.

Верно: Секретарь, подпись.

ДА Магілёўскай вобласці, ф. 83, воп. 31, лл. 162—163. Копія.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ПРАТАКОЛ ПАСЯДЖЭННЯ БЫХАЎСКАГА ПАВЯТОВАГА КАМІТЭТА РКП(б) АБ МАБІЛІЗАЦЫІ КАМУНІСТАЎ НА ФРОНТ

14 кастрычніка 1919 г.

Слушали: 1. Предложение губкома о мобилизации минимума 10 процентов коммунистов.

Постановили: Принимая во внимание, что в первую мобилизацию комитетом мобилизовано вместо пяти процентов пятьдесят процентов (63—31), что в настоящее время в организации насчитывается только 42 человека, постановили мобилизовать лишь 10 процентов из наличного числа.

При обсуждении кандидатов к мобилизации признали возможным мобилизовать следующих товарищей, уход которых не отразится на работе организации и кои принесут максимальную пользу фронту: Якименко Герасима, Савченко Андрея, Феоктистова Илью и Стефаненко Антона.

Ввиду отъезда председателя и секретаря на пленум губкома, выполнение его постановления поручить делопроизводителю укома и военкому.

Председатель ЧК Старостенко.
Члены Кротов, Логутенок.
Секретарь Ковалев.

ПА ІГП пры ЦК КПБ, ф. 8, воп. 1, сп. 24, л. 15. Арыгінал. Рукапіс.

Зямля — сялянам

На тэрыторыі Быхаўскага павета канфіскацыя памешчыцкіх зямель была пачата адразу ж пасля перамогі Кастрычніка. 29 лістапада 1917 г. Магілёўскі ваенна-рэвалюцыйны камітэт выдаў загад аб перадачы ў распараджэнне зямельных камітэтаў памешчыцкіх маёнткаў, указваў на неабходнасць арганізаваць улік жывога і мёртвага інвентару. Быхаўскі зямельны камітэт распачаў вопіс і раздзел маёнткаў. Аднак эсэры, якія вяршылі справы ў зямкоме, па сутнасці праводзілі фіктыўную канфіскацыю, фактычна пакідаючы маёнткі ў руках іх былых уладальнікаў. Працоўнае сялянства Быхаўскага павета рашуча змагалася супраць такой «канфіскацыі». Па патрабаванню сялян Журавіцкі зямельны камітэт пачаў правёў улік і вопіс памешчыцкай маёмасці маёнтка Хатоўня, якая была перададзена новаму ўпраўляючаму са згоды сялян навакольных вёсак. Для аховы маёнтка былі прызначаны два кантралёры.

Канфіскацыя маёнткаў звычайна пачыналася са склікання агульнавясковых сялянскіх сходаў. Сходы стваралі спецыяльныя ўліковыя камісіі, і тыя праводзілі вопіс памешчыцкай маёмасці, вызначалі парадак раздзелу зямлі. Так, сходы прадстаўнікоў вёсак Студзёнка, Гарадзец, Залатва і Дубянка прапанавалі вызначыць у кожнай вёсцы колькасць беззямельных сялян, якіх неабходна ў першую чаргу надзяліць зямлёй з маёнткаў Славінскага і Рубанава. Пры размеркаванні зямлі і ўсіх угоддзяў была ўстаноўлена норма 2,5 дзесяціны на рабочую душу і 1 дзесяціна на нерабочую. Усяго вясной 1918 г. ў Быхаўскім павеце на неакупіраванай тэрыторыі было раздзелена больш як 30 тысяч дзесяцін зямлі.

Адначасова з пытаннем размеркавання зямлі бальшавіцкія арганізацыі займаліся забеспячэннем беднякоў інвентаром. Для вясковай беднаты гэта пытанне было вельмі важным, таму што большасць сялян уласнага інвентару не мела, а значная зноў магла трапіць у кулацкую кабалу.

Каб лепш забяспечыць бядняцкае сялянства інвентаром, у павеце стварылі 10 пракатных і 4 зернеачышчальныя пункты, куды было сабрана 120 сельскагаспадарчых машын і прылад. Пункты абслугоўвалі ў першую чаргу калектыўныя і бядняцкія гаспадаркі. Адначасова пішло размеркаванне жывёлы з панскіх маёнткаў, ствараліся племянныя рассаднікі. У павеце к вясне 1918 г. было арганізавана 5 рассаднікаў. Для правядзення сяўбы бяднейшаму сялянству выдавалася насенне. Былыя панскія маёнткі, што яшчэ нядаўна былі цэнтрамі эксплуатацыі і прыгнечання сялян, ва ўмовах пралетарскай дзяржавы ператвараліся ў апорныя пункты калектыўнага гаспадарання і культурнай рэвалюцыі ў вёсцы. У маёнтках адкрываліся школы, народныя дамы, бібліятэкі.

1918 год быў годам пачатку арганізацыі калектыўных гаспадарак — першых парасткаў сацыялізму. У архіве збярогся пратакол нарады зямельных работнікаў ад 1 верасня 1918 г., дзе запісана рашэнне: «Даручыць павятоваму зямельнаму аддзелу ўвайсці з хадайніцтвам у аддзел земляробства Заходняй Камуны аб камандзіраванні ў павет інструктара-камуніста для арганізацыі ў межах павета камуністычнай гаспадаркі» (Дзяржаўны архіў Магілёўскай вобласці, ф. 79, воп. 1, спр. 4, л. 7). Спачатку калектыўныя гаспадаркі ствараліся на левабярэжнай частцы павета, а ў канцы года, пасля выгнання нямецка-польскіх акупантаў, і на правабярэжжы.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Працоўнае сялянства на ўласным вопыце пераконвалася ў неабходнасці пераходу ад дробных гаспадарак да буйной грамадскай вытворчасці. У вёсцы нараджаліся новыя, нябачаныя ў гісторыі грамадства формы гаспадаркі — саўгасы, камуны, арцелі, таварыствы па сумеснай апрацоўцы зямлі і іншыя кааператыўныя аб'яднанні сялян. Да правядзення веснавой пасяўной кампаніі 1919 г. ў Быхаўскім павеце рыхтаваліся 12 саўгасаў, арцелей і камун. Гэта сельскагаспадарчая камуна імя К. Лібкнехта ў маёнтку Сарочына (60 працаздольных чалавек, 28 непрацаздольных), Сялец-Балонаўская камуна ў маёнтку Сазановіча (25 працаздольных, 15 непрацаздольных) камуна «Праца» ў маёнтку Неапалітанскім (24 працаздольныя, 11 непрацаздольных), Славянская камуна ў маёнтку Славянка (40 працаздольных, 20 непрацаздольных), Радчынская арцель у маёнтку Радчына, саўгасы ў былых маёнтках Гарадок, Батунь, Лудчыцы, Масток, у Баркалабаўскім манастыры, Грудзінаўцы, Раймундаве. Павятовая камісія па рэгістрацыі камун і арцеляў 17 лютага 1919 г. пастановай зацвердзіла статуты Сарочынскай камуны і Радчынскай сельскагаспадарчай працоўнай арцелі. Крыху пазней былі зацверджаны статуты астатніх калектыўных гаспадарак.

Для ажыццяўлення прынятых рашэнняў павятовы партыйны камітэт паслаў у вёску бальшавікоў-арганізатараў. Вось што запісана ў адным з рашэнняў: «Камандзіраваць у павет інструктара-камуніста для арганізацыі ў межах павета камунальных гаспадарак, так як насельніцтва павета, ідучы насустрач, само не ў сілах іх арганізаваць» (тамсама, ф. 79, воп. 1, стр. 4, л. 7). У Даўгамошскую воласць былі паслапы бальшавікі Іосіф Агапеевіч Марозаў, былы член палкавога камітэта, і Архіп Уласавіч Гваздзёў. Апошні ў 1917 г. з'яўляўся членам Петраградскага Савета. Пасведчанне інструктара па арганізацыі калектыўных форм сельскай гаспадаркі ў Чыгірынскай воласці атрымаў Цімафей Жыхараў, у Навабыхаўскай — загадчык валаснога земаддзела бальшавік Гаўрыла Цярэнцьевіч Куляшоў, у Глухскай і Старабыхаўскай валасцях — член калегіі Быхаўскага павятовага аддзела Цімафей Іванавіч Сарокін, у Гарадзішчанскай, Глухскай валасцях і мястэчку Журавічы — Нічыпар Іваноў.

Арганізацыя, станаўленне і работа калектыўных гаспадарак праходзілі пад увагай павятовага зямельнага аддзела. Улічваючы неабходнасць каардынацыі ўсёй работы пры павятовым земаддзеле, быў створаны камунальны пададдзел, які ўзначалілі Цімафей Іванавіч Сарокін і Аляксандр Мацвеевіч Шылкоў. Пададдзел і яго кіраўнікі праводзілі вялікую арганізацыйную, растлумачальную і агітацыйную работу.

Калектыўныя гаспадаркі зараджаліся і раслі ў жорсткай барацьбе з варожымі элементамі. Але сялян, якія ў калектыўных формах гаспадарання бачылі выйсце з галечы, не палохалі кулацкія вылазкі.

Перад пачаткам палявых работ 1919 г. ў горад Ромны быў накіраваны член калегіі павятовага земаддзела Т. Ф. Цімашкоў, якому было даручана закупіць і даставіць у Быхаўскі павет коней для савецкіх гаспадарак. Для закупкі коней, насення гародніны ў Палтаўскую губерню быў камандзіраваны Ц. І. Сарокін. 25 тысяч рублёў на закупку на Украіне насення было асігнавана Быхаўскаму павятоваму ўпраўляючаму савецкімі гаспадаркамі Н. Н. Буйноўскаму.

Калектыўныя гаспадаркі паспяхова правялі сельскагаспадарчую кампанію, дамагліся добрых

Першыя члены камуны імя Карла Лібкнехта ў вёсцы Сарочына (злева направа): Кузьма Дзем'яновіч, Патап Кірпічэнка, Лазар Кірпічэнка, Піліп Кірпічэнка, Васіль Сазоненка, Аўгуст Дзем'яновіч.

Быховский районный историко-краеведческий музей

вынікаў. Напрыклад, калі ў сялянскіх гаспадарках павета ўраджайнасць збожжавых склала 50 пудоў з дзесяціны, то ў калектыўных — звыш 100 пудоў. Прыклады самаадданай працы ў камунах і арцелях паказвалі камуністы.

У канцы 1919 г. былі створаны працоўная камуна імя Свярдлова ў маёнтку Іскань і працоўная камуна ў маёнтку Рэкта, працоўныя арцелі «Зара» ў в. Кузькавічы, «Араты» ў мястэчку Журавічы, «Прасвета» ў Новым Быхаве, арцелі «Прапойская», «Прамень», «Праца» ў Грудзінаўскай воласці.

Для лепшага кіраўніцтва саўгасамі павета ў лістападзе 1919 г. была створана калегія райсаўгаса, у якую ўвайшлі У. Е. Кавалёў (старшыня), С. А. Мышкевіч (тэхнічны кіраўнік), Нікіцін і Марозаў (члены ад павятовага земаддзёла). Інструктарам па саўгасах была прызначана Ганна Нікіціна. Зямельнаму аддзелу было прапанавана перадаць райсаўгасу ўсе машынапракатныя станцыі і зернеачышчальныя пункты з усёй іх маёмасцю. (Дырэктыва аб стварэнні ў краіне райсаўгасаў падпісана У. І. Леніным.) Акрамя саўгасаў у склад райсаўгаса ўваходзілі Навабыхаўскі, Старабыхаўскі і Грудзінаўскі ўчасткі садоў і 9 савецкіх маёнткаў.

Ажыццяўленне ленінскага Дэкрэта аб зямлі, арганізацыя першых калектыўных гаспадарак далі пачатак будаўніцтву сацыялізму ў вёсцы.

Падарунак Ільічу

З успамінаў Емяльяна Мітрафанавіча Пазнякова, удзельніка грамадзянскай вайны, ураджэнца в. Усходняя

Е. М. Пазнякоў.

Было гэта ў памятным 1918 годзе. Контррэвалюцыйныя сілы белагвардзейцаў і інтэрвентаў рабілі адчайную спробу задушыць Савецкую ўладу. Асабліва небяспечным было становішча на Усходнім фронце. Па закліку партыі 126 кавалерыстаў з 1-га Быхаўскага чырвонагвардзейскага атрэда выказалі жаданне добраахвотна паехаць на Усходні фронт. У жніўні з Чэрыкава нас накіравалі пад Казань, а адтуль — у 2-ю зводную дывізію. Яе фарміраваў беларус У. М. Азін з асобных атрадаў Чырвонай гвардыі і партызан розных нацыянальнасцей: рускіх, украінцаў, беларусаў, латышоў, літоўцаў і інш. Фарміраванне ішло хутка, а вось узбраенне чырвонаармейцаў затрымлівалася. Іжэўскі і Воткінскі зброевыя заводы знаходзіліся ў руках белагвардзейцаў. Іх трэба было як мага хутчэй вызваліць. Такі быў загад Леніна.

У канцы кастрычніка наша дывізія штурмам авалодала вёскай Нечкіна і выйшла да чыгункі Агрыз — Іжэўск. Днём 5 лістапада канаводы кармілі асядланых коней, а мы грэліся каля кастра. Пад'ехаў камандзір эскадрона, наш зямляк Мікіта Ліпскі. У руках ён трымаў лістоўку.

— Усе да мяне! — паклікаў ён усхваляваным голасам.— Атрыман загад Рэўваенсавета...

Сціхла гаменка. Мы слухалі загад, затаіўшы дыханне. «Таварыш Ленін просіць члена Рэўваенсавета т. Гусева, які вярнуўся з Масквы, перадаць,— чытаў Ліпскі,— што да ўрачыстага дня гадавіны рабоча-сялянскай улады ў Расіі ён чакае данясення аб узяцці Іжэўска. Рэўваенсавет упэўнен, што чырвонаармейцы апраўдаюць надзеі таварыша Леніна і дадуць магчымасць паслаць 7 лістапада на ўрачыстае пасяджэнне Усерасійскага з'езда Саветаў экстранную телеграму аб узяцці Іжэўска». Заданне было не з лёгкіх. Вораг намнога пераўзыходзіў нашы сілы, быў добра ўзброены. Але на нашым баку былі вялікая праўда і давер'е Ільіча. У дзень першай гадавіны Кастрычніцкай рэвалюцыі чырвонаармейцы Жалезнай дывізіі пайшлі ў бой. Нашаму эскадрону было загадана захапіць плаціну і турму. Імклівым ударам кавалерысты выканалі гэту задачу, не далі ворагу магчымасці ўзарваць плаціну і завод зброі, вызвалілі сотні палітзняволеных, а на станцыі захапілі больш двух дзесяткаў вагонаў з ваенным рыштункам, многа палонных. Байцы Жалезнай дывізіі выканалі свой абавязак, парадавалі дарагога Уладзіміра Ільіча сапраўды святочным падарункам — вызваленнем Іжэўска. Тады ж рабочыя завода на вінтоўцы-сувеніры зрабілі надпіс: «Вялікаму пралетарскаму правадыру т. Леніну на памяць аб узяцці Іжэўска ад 2-й Жалезнай дывізіі і Рэвалюцыйнага грамадзянскага Савета Іжэўска. 7.11.1918 г.». Гэта быў асабісты падарунак Ільічу.

Раніцай 8 лістапада кожнаму байцу была ўручана лістоўка-тэлеграма У. І. Леніна, у якой ён віншаваў са святам і перамогай.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Камандзір 152-га Быхаўскага...

Якаў Васілевіч Шэко — кавалер двух ордэнаў Чырвонага Сцяга, герой грамадзянскай вайны — быў асобай легендарнай. Яму споўніўся 21 год, калі пачалася першая сусветная вайна. Малады афіцэр праявіў выдатныя здольнасці камандзіра. У 1917 г. ён меў чын штабс-капітана. У чэрвені 1918 г. Якаў Васілевіч назаўсёды звязаў свой лёс з Чырвонай Арміяй. Ён быў прызначаны памочнікам камандзіра 5-га Быхаўскага палка, а праз некалькі месяцаў камандзірам 152-га стралковага палка 17-й стралковай дывізіі, у які ўліліся быхаўскія чырвонагвардзейскія атрады. Гэта злучэнне вельмі многае зрабіла для абароны Савецкай улады на Беларусі. Полк граміў акупантаў пад Быхавам і Магілёвам, пад Рагачовам і Бабруйскам, пад Калінкавічамі і на поўначы Украіны. Ён разам з іншымі войскамі спыніў прасоўванне пятлюраўцаў да граніц Беларусі. Палкі 17-й стралковай дывізіі вызвалялі Бабруйск і Пясвіж, Мір і Вільню. Хутка чырвоны камандзір Я. В. Шэко быў накіраваны на вучобу, а пасля ў Першую Конную армію як ваенны карэспандэнт. Так ён стаў адным з першых савецкіх ваенных журналістаў. Неўзабаве камандаванне Першай Коннай прызначыла яго камандзірам для асобых даручэнняў Рэўваенсавета арміі, а крыху пазней, начальнікам штаба 6-й кавалерыйскай дывізіі. У крывапралітных баях за Крым вызначыўся і Я. В. Шэко. У загадзе Рэўваенсавета рэспублікі № 182 ад 29.5.1921 пазначана: «Узнагароджваюцца ордэнам Чырвонага Сцяга па 1-й Коннай Арміі... начштаба 6-й кавалерыйскай дывізіі тав. Шэко Якаў Васілевіч за ўзяцце ў 1920 г. на ўрангелеўскім фронце двума пешымі эскадронамі станцыі Завады, дзе былі ўзарваны ўсе пуці і адрэзаны броненаязды праціўніка, чым адначасова было дасягнута і забяспечана значнае ўмацаванне ў агульным становішчы Коннай Арміі».

22.2.1933 г. Рэўваенсавет СССР за выключную храбрасць, мужнасць і ўмелае кіраўніцтва баявымі дзеяннямі ў гады грамадзянскай вайны ордэнам Чырвонага Сцяга ўзнагародзіў групу камандзіраў, сярод іх Я. В. Шэко. Гэта быў яго другі ордэн Чырвонага Сцяга.

Пасля грамадзянскай вайны Якаў Шэко вучыўся ў Акадэміі Генеральнага штаба, скончыў яе і быў прызначаны начальнікам інспекцыі кавалерыі Чырвонай Арміі. Пазней камандаваў 1-й Томскай дывізіяй, быў памочнікам камандзіра 16-й і 20-й стралковых дывізій, а потым памочнікам камандуючага войскамі Маскоўскай ваеннай акругі. Калі Мангольская Народная Рэспубліка пачала ствараць сваю армію, Я. В. Шэко быў накіраваны ў брацкую рэспубліку саветнікам ваеннага міністра. Ён быў узнагароджаны некалькімі вышэйшымі мангольскімі баявымі ордэнамі. У 2-й палавіне 1930-х гадоў Я. В. Шэко знаходзіўся на камандных пасадах у Паўночна-Каўказскай ваеннай акрузе.

У перыяд культу асобы Сталіна быў незаконна рэпрэсіраваны і загінуў у канцы 1930-х гадоў.

М. Ф. Мельнікаў.

Сын рэвалюцыі

У 1917 г. ў родную вёску Новы Быхаў пасля працяглай і нялёгкай флоцкай службы прыехаў Спірыдон Карпавіч Дзергачоў. Было яму 35 гадоў, меў трох сыноў і бацькаву хаціну ў людным мястэчку.

Калі Быхаўскі павет акупіравалі германскія войскі, Дзергачоў арганізаваў з сяляк навакольных вёсак чырвонагвардзейскі атрад. Смелымі налётамі, дзёрзкасцю і згуртаванасцю вылучаўся ён. Страх перад дзергачоўцамі і іх камандзірам-матросам прымусіў акупантаў, што стаялі ў Новым Быхаве, выліць пару бочак дзёгцю на мост цераз Дняпро і спаліць яго дашчэнту. Пазней шматсоценны чырвонагвардзейскі атрад Дзергачова ўліўся ў Чырвоную Армію, стаў касцяком 152-га палка 17-й стралковай дывізіі, а Спірыдон Карпавіч — камісарам палка. У кнізе «Рэвалюцыйныя камітэты БССР (лістапад 1918 г.— ліпень 1920 г.)» (1961) змешчаны дакументы, падпісаныя ваенкомам С. К. Дзергачовым.

У канцы 1920 г. сын прывёз параненага ў ногі Спірыдона Карпавіча дадому. Адляжаўся Дзергачоў, трохі ачуняў. Стаўшы на ногі, з галавой акунуўся ў сялянскія справы. Ён, бядняк з бедняцкоў, прагнуў новага жыцця. Быў Спірыдон Карпавіч надзіва здольным арганізатарам. Першая партыйная ячэйка пры Навабыхаўскім сельсавеце, таварыствы па сумеснай апрацоўцы зямлі і крэдытаванню, камбед — ён іх арганізоўваў. Неўзабаве з сям'ёй перабраўся ў в. Вотню. У 1922 г. разам са сваімі паплечнікамі-чырвонагвардзейцамі стварыў камуну. Назву выбралі светлую і гордую — «Пралетарская рэспубліка». Дзергачова выбралі старшынёй. Спірыдон Карпавіч недзе змог раздабыць надзвычай рэдкія для таго часу рэчы — трактар і нафтарухавік, пабудавалі млын, пачалі будаваць лесапільню, сталоўку, сыраварню. Камуна «Пралетарская рэспубліка» праіснавала сем гадоў. Некаторыя з камунараў успаміналі: «І не снілася нам раней такое жыццё, як у камуне. Заможнікамі сталі». Як і заўсёды ў жыцці, сустракалася і смешнае. Той жа Спірыдон

Быховский районный историко-краеведческий музей

Карпавіч, нацэлены на «сусветны камунізм», шумеў па прастаце сваёй душэўнай: «Не абагуліце пчол — прастрэлю ўсе вуллі». А наогул у камуне жылі дружна і даволі заможна для таго часу. У часы калектывізацыі разгарнуўся арганізатарскі талент С. К. Дзергачова. Кажуць, што прамоўца ён быў рэдкі. Мог словам прымусіць слухачоў плакаць, мог кінуць у нястрымны смех. І справа не ў тым, што гаварыў ён «як па пісанаму». Вера ў будучыню, камуністычная перакананасць, яснае ўсведамленне мэт і задач партыі, веданне душы кожнага селяніна — вось чым браў Дзергачоў. Ён заўсёды і ва ўсім быў прыкладам, ніколі нікога не падводзіў: паабяцаў — зробіць, дасць параду — як у заўтрашні дзень зазірне, дапамагаў людзям чым мог, і яго паважалі, верылі яму.

У сваёй камуне стварыць калгас яму было прасцей, там яго падтрымлівалі былыя баявыя сябры. Куды цяжэй у навакольных вёсках. Толькі 12 навабыхаўскіх гаспадарак з 320 аб'ядналіся ў арцель «Чырвоны баец» у 1929 г.— былы партызан Мітрафан Альховік, удава Настасся Петруленка, бацька дзесяці дзяцей Патап Іваноў, настаўнік Барыс Тамашоў, яго калегі Андрэй Голубаў і Сяргей Шутаў, яшчэ некаторыя сем'і. У двары настаўніка Голубава была калгасная ферма з 12 кароў, у двары Яўмена Карпісонава — насенны фонд. Зімовай ноччу гумно з насеннем успыхнула.

Тое, што з такім напружаннем ствараў Дзергачоў і яго сябры-камуністы, іншы раз бурылася раптоўна. У жніўні 1933 агонь праглынуў арцельнае сена. У наступным годзе ахутаўся полымем дом настаўніка Тамашова. Тым жа часам конь прывёз з прастрэленай галавой калгасніка Апанаса Альховіка, пасланага ў Быхаў за насеннем.

Мала спаў тады Дзергачоў. У сцюжу, завею, глухой ноччу хадзіў Спірыдон Карпавіч праз пусты сасоннік у Новы Быхаў і ніякага «чорта» з абрэзам не баяўся. Насіў (па «модзе» тых трывожных гадоў) у кішэні кажушка маўзер страшэннага калібру. Але каб давялося калі страляць, то, напэўна, доўга размотваў бы метровы шнурок-рамяшчык, якім абкручваў тую сваю «артылерыю». Ды перасцярогі жонкі дабрадушна пасмейваўся: «Мяне заб'юць? Эге, колькі такіх Дзергачовых мае Савецкая ўлада!»

Пазней Спірыдон Карпавіч займаў яшчэ некалькі пасад. Але партыйная работа, работа з людзьмі, была і заставалася для яго любімай і асноўнай. Чалавек неабсяжнага аўтарытэту і ўплыву, ён стаў для людзей прыкладам справядлівасці і правільнасці жыцця. А жыў ён сумленна і сціпла, каб не сказаць беднавата — пры ўсёй сваёй значнасці і пашане, якой быў акружаны. Ішлі да яго людзі штодня — хто за парадай, хто за дапамогай, хто проста пагутарыць ці паслухаць разумнага чалавека.

Я. І. Шэко.

С. К. Дзергачоў.

Перад Айчыннай вайной Дзергачоў хварэў: разбалеліся раны. Ды і далёка не малады ўжо быў — шэсць дзесяткаў гадоў пражыў. А калі напалі фашысцкія захопнікі, не верыў стары бальшавік, што далёка прасунуцца яны па нашай зямлі. І толькі калі ўжо зашугаў небасхіл блізкім крывава-пунсовым заравам, узяў Спірыдон Карпавіч падарожны кіёк і самым апошнім з мясцовых камуністаў адправіўся ў горкі шлях.

Не склаў крылы стары сокал. Як яго ў такіх гадах і пры такім здароўі прынялі ў. армію — невядома. Але ваяваў Спірыдон Карпавіч яшчэ некалькі гадоў, абараняў ад фашыстаў сваю родную ўладу літаральна да апошняй кроплі крыві: памёр ён у 1944 г. ў адным са шпіталяў Саратаўскай вобласці ад ран і старых і новых.

Выгадаваў Спірыдон Карпавіч мужнымі і дастойнымі сваіх дзяцей. Два яго сыны-франтавікі — Еўдакім і Фёдар — аддалі жыццё за Радзіму. Загінула, ратуючы баявога таварыша, і дачка-партызанка Жэня. Лёс быў літасцівы толькі да аднаго Івана Спірыдонавіча — старэйшага сына, таксама франтавіка.

Чысты ленінец, заўзяты камуніст — такое можна пачуць пра Дзергачова ў яго родных мясцінах. Людзі з удзячнасцю ўспамінаюць светлага чалавека, які пакінуў за сабой глыбокі жыццёвы след.

І. Патапаў.

СІДАР ІГНАТАВІЧ ГАЎРЫЛЕНКА

Удзельнік Кастрычніцкай рэвалюцыі, грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў. Нарадзіўся ў 1897 г., жыў у в. Хачынка Быхаўскага р-на. Добраахвотна ўступіў у Чырвоную гвардыю і Чырвоную Армію. Змагаўся з ворагамі Савецкай улады на Украіне. Камандзір узвода 86-га стралковага палка Гаўрыленка вызначыўся ў 1920 годзе ў баях на польскім фронце, калі са сваім узводам разграміў атрад белапалякаў, што прабраўся ў тыл наступаючых савецкіх войск. За

Быховский районный историко-краеведческий музей

С. І. Гаўрыленка.

Дз. Р. Емяльянаў-Елкін.

А. А. Ждан.

Я. У. Індзюкоў.

гэты гераічны ўчынак Гаўрыленка быў узнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга. Пасля грамадзянскай вайны вярнуўся на радзіму і ўключыўся ў барацьбу за новае, сацыялістычнае жыццё. У пачатку 1930-х гадоў С. І. Гаўрыленка разам з іншымі аднавяскоўцамі стварыў калектыўную гаспадарку імя Галадзеда (старшынёй калгаса быў выбраны С. І. Гаўрыленка). У пачатку Вялікай Айчыннай вайны камандзір запасу старшы лейтэнант С. І. Гаўрыленка на фронце, выходзячы з акружэння, трапіў у фашысцкі палон, адкуль уцёк і пайшоў у партызаны. З 1942 г. ён у 45-м партызанскім атрадзе «За Радзіму». Неаднаразова хадзіў у разведку, удзельнічаў у разгроме варожых гарнізонаў. Загінуў у баі 14 снежня 1942 г. на Браншчыне.

ДЗМІТРЫЙ РАМАНАВІЧ ЕМЯЛЬЯНАЎ-ЕЛКІН

Удзельнік грамадзянскай вайны, барацьбы за Савецкую ўладу. Нарадзіўся ў 1888 г. ў в. Сядзіч Быхаўскага р-на. Член КПСС з 1918 г. З сялян. Рэвалюцыйная біяграфія яго пачалася на крэйсеры «Петрапаўлаўск» Балтыйскага флоту. Пасля Лютаўскай рэвалюцыі 1917 г. прыехаў на Быхаўшчыну, дзе праводзіў рэвалюцыйную работу сярод сялян павета і салдат шматлікага ў той час Быхаўскага гарнізона, а таксама войск, якія следавалі ў эшалонах на чыгунцы. Напярэдадні 1 Мая 1917 г. па ініцыятыве бальшавікоў М. Л. Рудкоўскага і Дз. Р. Емяльянава-Елкіна ў Быхаве былі разбураны 2 помнікі цару Аляксандру II і вывешаны чырвоныя сцягі. Агітацыя рэвалюцыянераў-бальшавікоў прынесла свой плён: вайсковыя часці гарнізона былі распрапагандаваны, і ўрад Керанскага вывеў іх з Быхава. Калі ў Быхаўскі павет былі ўведзены часці польскай дывізіі з корпуса Доўбар-Мусніцкага, Дз. Р. Емяльянаў-Елкін і іншыя бальшавікі разгарнулі сярод салдат і малодшых афіцэраў растлумачальную работу. Увосень 1917 г. ў Сядзіцкай школе польскія афіцэры праводзілі сход салдат, на які з'явіліся Емяльянаў-Елкін і Рудкоўскі. Салдаты патрабавалі даць слова бальшавікам. Іх выступленні былі сустрэты з вялікай увагай. Сімпаты салдат былі на баку бальшавікоў, таму афіцэры не адважыліся іх адкрыта арыштаваць, а зрабілі засаду, каб забіць іх па дарозе ў Быхаў. Аб гэтым даведалася настаўніца Пабядзінская і паведаміла бальшавікоў-агітатараў аб небяспецы. Пазней Емяльянаў-Елкін — баец матроскага атрада, якім камандаваў П. Я. Дыбенка, удзельнічаў у разгроме контррэвалюцыйнай Стаўкі ў Магілёве, уваходзіў у склад Быхаўскага павятовага ваенна-рэвалюцыйнага камітэта, змагаўся за ўсталяванне Савецкай улады ў Быхаўскім павеце. У канцы сакавіка 1918 г. пад націскам кайзераўскіх і белапольскіх войск Чырвоная гвардыя вымушана была пакінуць Быхаў. Да гэтага бальшавік Емяльянаў-Елкін і іншыя члены рэўкома арганізавалі падпольныя групы для работы ў тыле ворага, устанавілі месцы явак, прынялі меры, каб са станцыі Быхаў былі выведзены на Оршу паравозы і вагоны, узарвалі чыгуначны мост на рацэ Макранцы. Потым Дз. Р. Емяльянаў-Елкін ваяваў на франтах грамадзянскай вайны, працаваў у органах ВЧК. Памёр у 1965 г.

АЛЯКСАНДР АЛЯКСЕЕВІЧ ЖДАН

Удзельнік грамадзянскай вайны. Нарадзіўся ў 1894 г. ў г. Быхаў. У сакавіку 1919 г. буксірны параход «Кур'ер», на якім А. А. Ждан працаваў старшым машыністам, увайшоў у склад Дняпроўскай ваеннай флатыліі. Ждан удзельнічаў у баях з бандамі пад Трыполлем, Чарнобылем, Чаркасамі. 17.8.1919 г. «Кур'ер» быў адрэзаны ворагам ад асноўных часцей. Камандаванне прыняло рашэнне затапіць бронепараход. А. А. Ждан разам з таварышамі па варожых тылах прабраўся да сваіх і зноў працягваў службу на флоце.

Быховский районный историко-краеведческий музей

1.12.1919 г. прызначаны механікам захопленага ў ворага бронепарахода «Добраахвотнік» (пазней называўся «Пралетарый», кананерская лодка «Згубны»). Вясной 1920 г. ўдзельнічаў у баях супраць флатыліі белапалякаў на Прыпяці, 27.4.1920 г. ў баі лодка загінула. А. А. Ждан выратаваўся і ў складзе пераходнай роты флатыліі працягваў ваяваць. Пасля грамадзянскай вайны працаваў механікам Дняпроўскага параходства на параходах «Пераяслаў», «Кіеў», «Чаркасы» і інш. Памёр у 1959 г. *І. Я. Краўцоў.*

ЯКАЎ УЛЬЯНАВІЧ ІНДЗЮКОЎ

Удзельнік грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў. Нарадзіўся ў 1899 г. ў в. Трасцівец Быхаўскага р-на. З сялян. Член КПСС з 1923 г. З 13 гадоў паступіў вучнем у прыватную друкарню і авалодаў прафесіяй наборшчыка. У час 1-й сусветнай вайны ўключыўся ў рэвалюцыйную работу. Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі набіраў газету «Известия Быховского ревкома». З 1919 г. ў Чырвонай Арміі, удзельнічаў у баях з войскамі генерала Юдзеніча пад Петраградам, потым на Заходнім фронце супраць белапалякаў, быў паранены. Пасля дэмабілізацыі ў 1922 г. вярнуўся ў Быхаў, адкуль павятовы камітэт партыі накіраваў яго ў Рэчыцкую савецка-партыйную школу. Пасля яе заканчэння працаваў наборшчыкам спачатку ў Рэчыцкай, потым у Гомельскай чыгуначнай друкарнях. У 1930—1940-я гады на савецкай і партыйнай рабоце, у студзені 1940 г. па рашэнню ЦК КПБ накіраваны ў Брэсцкую вобласць сакратаром Высокаўскага райкома партыі па кадрах.

У гады Вялікай Айчыннай вайны Я. У. Індзюкоў на фронце, потым у тыле праціўніка ў Мінскай вобласці, дзе арганізоўваў падпольныя райкомы партыі, удзельнічаў у аперацыях па разгрому гітлераўскіх гарнізонаў. У красавіку 1943 г. Індзюкоў адкліканы ў распараджэнне БШПР. Пасля вайны працаваў першым сакратаром Дзівінскага райкома партыі. У 1947 г. вылучаны кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР. Узнагароджаны ордэнамі Чырвонай Зоркі, Айчыннай вайны I ступені, медалямі. Памёр Я. У. Індзюкоў 26 верасня 1947 г. пасля цяжкай хваробы.

СЦЯПАН СЦЯПАНАВІЧ КАНДРАЦЬЕЎ

Удзельнік Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі і грамадзянскай вайны на Беларусі. Нарадзіўся ў 1891 г. ў Быхаве. Член КПСС з 1917 г. У гады 1-й сусветнай вайны марак Балтыйскага флоту. З 1918 г. ў Чырвонай Арміі: камісар санчасці, шпіталя, ваенком усеагульнага ваеннага навучання ў Петраградзе, камісар 10-й стралковай дывізіі. Вызначыўся 3—4.11.1919 г. ў баях пад Гдовам і 14—17.11. 1920 г. пры разгроме бандаў Булак-Балаховіча

Ф. Р. Каравацкі.

К. Л. Клепік.

ў Рэчыцкім павеце. Пасля грамадзянскай вайны ваенком 2-га стралковага корпуса. З 1924 г. на адміністрацыйна-гаспадарчай рабоце. Узнагароджаны 2 ордэнамі Чырвонага Сцяга. Памёр С. С. Кандрацьеў у 1956 г.

ФЕАКЦІСТ РЫГОРАВІЧ КАРАВАЦКІ

Удзельнік грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў. Нарадзіўся ў 1900 г. ў в. Глухі Быхаўскага р-на. З сялян. Член КПСС. У 1919—1921 гг. у складзе 3-й арміі ўдзельнічаў у грамадзянскай вайне на Заходнім фронце. Пасля працаваў у мясцовых савецкіх і партыйных органах, быў старшынёй выканкома сельсавета, з 1940 г.— інструктар Быхаўскага райкома партыі. У Вялікую Айчынную вайну на фронце. Пасля вайны Ф. Р. Каравацкі на розных пасадах у народнай гаспадарцы. Узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі, медалямі, Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР. Памёр 20 жніўня 1979 г.

КАНСТАНЦІН ЛЯВОНЦЬЕВІЧ КЛЕПІК

Удзельнік грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў. Нарадзіўся ў 1902 г. ў в. Мокрае Быхаўскага раёна. Член КПСС з 1926 г. Скончыў фельчарскую школу. У 1918 г. добраахвотнікам уступіў у Чырвоную Армію, служыў фельчарам. У адным з баёў быў кантужаны. З лістапада 1919 г. лекарскі памочнік на кананерскай лодцы «Гарачы» Дняпроўскай ваеннай флатыліі. У 1926 г. скончыў Кіеўскую артылерыйскую школу, займаў розныя камандныя пасады ў берагавой ахове Ціхаакіянскага флоту, пасля выкладаў у шэрагу ваенна-марскіх вучылішчаў. З 1954 г. звольнены ў запас, палкоўнік. Працягваў работу па ваенна-патрыятычным выхаванні моладзі. Адзін з аўтараў кнігі нарысаў пра Герояў Савецкага Саюза — ураджэнцаў Кіеўскай вобласці «Баявыя зоркі кіяўлян». Узна-

Быховский районный историко-краеведческий музей

А. Ц. Мамаеў.

гароджаны ордэнам Леніна, двума ордэнамі Чырвонага Сцяга, многімі медалямі. Памёр у 1983 г.

І. Я. Краўцоў.

АДАМ ЦІМАФЕЕВІЧ МАМАЕЎ

Удзельнік барацьбы за Савецкую ўладу на Быхаўшчыне. Нарадзіўся ў 1892 г. ў в. Новы Быхаў Быхаўскага р-на. З сялян. У 1-ю сусветную вайну знаходзіўся на германскім фронце. Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі ваенны камісар першага Быхаўскага навятовага рэўкома на Навабыхаўскай воласці, праводзіў мабілізацыю ў Чырвоную Армію. У 1918—1921 гг. у Чырвонай Арміі. Пасля дэмабілізацыі на розных пасадах у Новым Быхаве, з 1930 г. працаваў настаўнікам у пачатковых школах раёна. У гады Вялікай Айчыннай вайны партызан 810-га партызанскага палка. З сакавіка 1944 г. пасля вызвалення левабярэжжа раёна ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў загадваў аддзелам сацыяльнага забеспячэння Быхаўскага райвыканкома, у 1946—1962 гг. працаваў дырэктарам Няражскай, Чырвонабярэжскай пачатковых школ. Удастоен шасці ўрадавых узнагарод. Памёр А. Ц. Мамаеў 7 ліпеня 1978 г.

ПАВЕЛ ІВАНАВІЧ МІЧУКОЎ

Удзельнік грамадзянскай вайны, нарадзіўся ў 1905 г. ў Гельсінгфорсе (цяпер Хельсінкі) у сям'і ваеннага марака. У 1917 г. сям'я Мічукоўых пераехала на Быхаўшчыну ў в. Баркалабава, адкуль быў родам бацька. Пасля смерці бацькоў Паўла забраў да сябе дзядзька, які працаваў у Кіеве ў рачным параходстве. П. І. Мічукоў стаў плаваць на параходах, зарабляючы сабе на пражыццё. Калі над Савецкай Украінай навісла пагроза, ён добраахвотна пайшоў у рады абаронцаў рэвалюцыі, быў кулямётчыкам спачатку на браняпоездзе 7-й стралковай дывізіі, а потым на браніраваным параходзе «Мукамол» (пазней кананерская лодка «Грамавы»). П. І. Мічукоў мужна змагаўся з белагвардзейцамі і інтэрвентамі пад Екацярынаслаўлем (цяпер Днепрапятроўск), абараняў дняпроўскія рубяжы, хадзіў у разведку. Пасля грамадзянскай вайны служыў на вартавых караблях «Громкі» і «Геройскі», удзельнічаў у разгроме розных бандаў. У 1921 г. былы юнга вярнуўся ў Баркалабава, уключыўся ў работу па ўмацаванню Савецкай улады на вёсцы, наладжванню калектыўнай формы вядзення сельскай гаспадаркі, стаў селькорам і арганізатарам самадзейнасці. У 1934 г. ён паехаў на асваенне далёкаўсходніх зямель. Там захварэў і памёр.

ЯФРЭМ ТРАФІМАВІЧ МУЖЫЧКОЎ

Удзельнік грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў. Нарадзіўся ў 1898 г. ў Быхаве. З сялян. Член КПСС з 1943 г. У 1-ю сусветную вайну салдат, курсант, прапаршчык, камандзір узвода маршавага батальёна і камандзір роты 405-га Льгоўскага палка на Паўднёва-Заходнім фронце. У 1917 г. з радасцю сустрэў Кастрычніцкую рэвалюцыю, стаў актыўным змагаром за ўладу Саветаў. У Чырвонай Арміі вёў барацьбу з дэзерцірамі, потым на Заходнім фронце камандаваў ротай у 152-м стралковым палку, сфарміраваным з чырвонагвардзейскіх атрадаў Быхаўшчыны. Пасля грамадзянскай вайны працаваў у сельскай гаспадарцы. У 1939 г. ўдзельнічаў у вызваленчым паходзе Чырвонай Арміі ў Заходнюю Беларусь. З першых дзён Вялікай Айчыннай вайны на фронце. Пасля вайны працаваў у народнай гаспадарцы. Узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі, медалямі «За абарону Масквы», «За ўзяцце Кёнігсберга», «За перамогу над Германіяй у Вялікай Айчыннай вайне 1941—1945 гг.». Памёр Я. Т. Мужычкоў у 1970 г.

РАМАН ІВАНАВІЧ НІКІЦІН

Удзельнік барацьбы за ўстанаўленне Савецкай улады на Быхаўшчыне. Нарадзіўся ў 1886 г. ў г. Слаўгарад (былы Прапойск) Магілёўскай вобл. З ранніх гадоў працаваў на кафельным заводзе, юнаком стаў на шлях рэвалюцыйнай барацьбы з царскім самадзяржаўем. За ўдзел у рэвалюцыі 1905—1907 гг. быў на 5 гадоў сасланы ў Сібір. Пасля ссылкі мабілізаваны ў царскую армію. У жніўні 1917 г. выбраны ў Савет салдацкіх дэпутатаў ад запаснога палка, які знаходзіўся ў Рослаўлі на Смаленшчыне. Вясной 1918 г. вярнуўся на радзіму і актыўна ўключыўся ў барацьбу за ўстанаўленне Савецкай улады ў неакупіраваных вёсках Быхаўскага павета. У ліпені 1918 г. выбраны дэлегатам на 5-ы Усерасійскі з'езд Саветаў, на якім слухаў выступленне У. І. Леніна; прымаў удзел у разгроме леваэсэраўскага мяцежу ў Маскве. 10.1.1919 г. як член рэўкома Р. І. Нікіцін удзель-

Быховский районный историко-краеведческий музей

Я. Т. Мужычкоў.

М. Л. Рудкоўскі.

Р. В. Савіцкі.

Ц. І. Сарокін.

нічаў у рабоце Быхаўскага павятовага з'езда Саветаў. Вясной 1920 г. прыфрантавы Быхаўскі павет перажыў цяжкія дні, у некаторых валасцях павета пачаліся кулацкія паўстанні. Член Быхаўскага павятовага камітэта, выканкома, калегіі зямельнага аддзела Р. І. Нікіцін рашуча выкараняў супраціўленне кулакоў. Забіты ворагамі Савецкай улады 20.5.1920 г. ў в. Доўгі Мох. Пахаваны ў Быхаве. Імем Р. І. Нікіціна названы вуліца, завулак і спуск у Быхаве.

МАЦВЕЙ ЛЯВОНЦЬЕВІЧ РУДКОЎСКІ

Удзельнік Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі і грамадзянскай вайны, барацьбы за Савецкую ўладу на Быхаўшчыне. Нарадзіўся ў 1894 г. ў в. Мокрае Быхаўскага р-на. З сялян. Член КПСС з 1917 г. Вясной 1917 г. партыя накіравала марака Балтыйскага флоту М. Л. Рудкоўскага з Петраграда на радзіму для рэвалюцыйнай работы. Удзельнічаў у стварэнні ў Быхаве бальшавіцкай арганізацыі, вёў агітацыю сярод сялян. У верасні 1917 г. вярнуўся ў Петраград, дзе ўдзельнічаў у Кастрычніцкай рэвалюцыі, потым у складзе зводнага чырвонагвардзейскага атрада прымаў удзел у ліквідацыі контррэвалюцыйнай Стаўкі ў Магілёве. М. Л. Рудкоўскі многае зрабіў па ўмацаванню Савецкай улады ў Быхаўскім павеце і стварэнню чырвонагвардзейскіх атрадаў. З 1918 г. ў Чырвонай Арміі, удзельнічаў у вызваленні тэрыторыі Беларусі ад нямецкіх акупантаў і польскіх легіянераў. Пасля грамадзянскай вайны да 1924 г. працаваў старшынёй валвыканкома ў Доўску і Жлобіне, у 1924—1926 гг.— старшынёй Быхаўскага райвыканкома і інструктарам Магілёўскага акрвыканкома, у 1930—1940 гг. на гаспадарчай рабоце ў Мінску. У гады Айчыннай вайны ў эвакуацыі ў Тамбоўскай вобласці. Пасля вайны працаваў у Міністэрстве лясной прамысловасці БССР. Памёр М. Л. Рудкоўскі ў 1957 г.

РАМАН ВАРФАЛАМЕЕВІЧ САВІЦКІ

Удзельнік Лютаўскай буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі, грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў. Нарадзіўся ў 1895 г. ў в. Кароўчына Быхаўскага раёна. У 1915 г. прызваны на флот, служыў на Балтыцы. Удзельнічаў ва ўзброеным паўстанні ў ноч з 28 лютага на 1 сакавіка 1917 г. у Кранштаце. З красавіка 1917 г. машыніны унтэр-афіцэр на мінаносцы. У лютым 1918 г. дэмабілізаваўся, вярнуўся дамоў, працаваў настаўнікам валасной школы. З восені 1919 г. ў Чырвонай Арміі, спачатку ў 3-м Гомельскім крапасным стралковым палку, потым пераведзены на Дняпроўскую ваенную флатылію. Вясной 1920 г. прызначаны машыністам кананерскай лодкі «Меткі», удзельнічаў у баях пад Кіевам, у абароне Лоева. Пасля таго як у баі ў ноч з 1 на 2 чэрвеня 1920 г. лодка затанула, Р. В. Савіцкі быў прызначаны машыністам другой кананеркі — «Гарачы». У лістападзе 1920 г. звольнены ў запас. Да 1930 г. працаваў слесарам на металургічным заводзе ў Каменскім (цяпер Днепрадзяржынск), пасля электраманцёрам гарбарнага завода ў Магілёве. У Вялікую Айчынную вайну сувязны партызанскага атрада. Пасля вызвалення Магілёўшчыны ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў прызваны на фронт. Пасля вайны працаваў лесніком. Памёр 23.12.1979 г.

І. Я. Краўцоў.

ЦІМОХ ІВАНАВІЧ САРОКІН

Удзельнік барацьбы за Савецкую ўладу на Быхаўшчыне. Нарадзіўся ў 1886 г. ў в. Студзёнка Быхаўскага р-на. З сялян. Член КПСС з 1917 г. У 1906—1911 гг. працаваў у кравецкай майстэрні ў Кіеве, потым качагарам на параходзе акцыянернага таварыства, у 1912—1914 гг. чаляднікам у кравецкай майстэрні ў Петраградзе. У 1914—1917 гг. у царскай арміі, удзельнічаў у 1-й сусветнай вайне (Заходні фронт),

Быховский районный историко-краеведческий музей

Лютаўскай рэвалюцыі 1917 г. У дні Кастрычніка быў выбраны старшынёй ваенна-рэвалюцыйнага камітэта 64-й інжынернай дружыны. У снежні 1917—1918 гг. на радзіме ўдзельнічаў у 1-м з'ездзе Саветаў Быхаўскага павета, выбраны членам павятовага выканкома, вёў падпольную работу на тэрыторыі акупіраванай кайзераўскімі войскамі правабярэжнай часткі Быхаўскага павета, стварыў падпольную партыйную арганізацыю ў в. Студзёнка, партызанскі атрад і кіраваў ім. Удзельнічаў у партыйнай канферэнцыі падпольных арганізацый і быў выбраны старшынёй Быхаўскага падраённага падпольнага камітэта РКП(б). Пасля вызвалення Быхава ад інтэрвентаў Ц. І. Сарокін у саставе Быхаўскага рэўкома. У студзені 1919 г. на 1-м агульнапавятовым з'ездзе Саветаў выбраны членам выканаўчага камітэта і прызначаны загадчыкам камунальнага пададдзела пры Быхаўскім павятовым зямельным аддзеле. У 1919 г. арганізаваў у в. Сарочына на Быхаўшчыне адну з першых на Беларусі сельскагаспадарчую камуну імя Карла Лібкнехта, быў яе старшынёй. Пасля грамадзянскай вайны член бюро павятовага камітэта партыі ў г. Старадубе (тады Гомельскай губерні, цяпер Бранскай вобл.), потым вярнуўся на радзіму і працаваў у камуне, пазней выбраны старшынёй Акруговай зямельнай камісіі Акрзем-аддзела ў Магілёве. У 1928—1930 гг. на гаспадарчай рабоце ў Оршы і Віцебску. Пасля заканчэння ў 1931 г. Вышэйшай калгаснай школы ў Маскве працаваў у Мінску ў органах Наркамзема БССР. У пачатку Вялікай Айчыннай вайны пакінуў Мінск і пайшоў на ўсход, разам з узброенай групай перайшоў лінію фронту і прыбыў у г. Бялёў Тульскай вобл., у 1942 г. па хваробе эвакуіраваны ў г. Горкі, дзе і памёр 9 мая 1942 г.

МІКАЛАЙ ІГНАТАВІЧ СІВАКОЎ

Удзельнік грамадзянскай вайны. Нарадзіўся ў 1897 г. ў в. Праточнае Быхаўскага р-на. З сялян. У 1-ую сусветную вайну служыў радавым на Заходнім фронце. У канцы 1917 г. вярнуўся на радзіму. У 1918 г. добраахвотна ўступіў у Чырвоную Армію, служыў у коннай разведцы 150-га палка 18-й стралковай дывізіі. У 1920 г. ўдзельнічаў у вызваленні Мінска ад белапалякаў. У 1920 г. быў узнагароджаны вышэйшай адзнакай Рэспублікі — ордэнам Чырвонага Сцяга.

Пасля грамадзянскай вайны М. І. Сівакоў вярнуўся ў родныя мясціны, займаўся сельскай гаспадаркай, працаваў на лесараспрацоўках. Вясной 1927 г. арганізаваў першы ў былым Чачэвіцкім раёне калгас «Чырвоныя ўсходы», быў яго старшынёй. У пачатку Вялікай Айчыннай вайны гітлераўцы разрабавалі калгас «Чырвоныя ўсходы», спалілі вёску і грамадскія пабудовы. М. І. Сівакоў пайшоў у партызаны.

Пасля вайны працаваў у саўгасе «Кіпячы». Памёр М. І. Сівакоў у 1985 г.

* * *

З ЗАГАДА РВС РЭСПУБЛІКІ АБ УЗНАГАРОДЗЕ ОРДЭНАМІ ЧЫРВОНАГА СЦЯГА ВАЕННАСЛУЖАЧЫХ 150-ГА ПАЛКА 18-Й СТРАЛКОВАЙ ДЫВІЗІІ ЗА БАЯВЫЯ ПОСПЕХІ Ў БАЯХ ПАД Г. ПОЛАЦКАМ

№ 32 **28 студзеня 1920 г.**

Утверждается присуждение на основании приказа РВСР 1919 г. за № 511 Реввоенсоветом 16-й армии ордена Красного Знамени.

... Стрелку команды конных разведчиков тов. СИВАКОВУ Николаю Игнатьевичу — за то, что в бою под м. Прозороки 2 ноября 1919 г. он, будучи посыльным ординарцем при 2-м батальоне и несмотря на сильный пулеметный и ружейный огонь противника, неоднократно доставлял донесения и словесные приказания ротным командирам на передовую линию, чем подавал в бою пример остальным своим товарищам-красноармейцам.

Заместитель председателя Революционного Военного Совета Республики

Э. Склянский

Главнокомандующий всеми вооруженными силами Республики

С. Каменев

Член Революционного Военного Совета Республики

Курский

Быховский районный историко-краеведческий музей

М. І. Сівакоў.

І. І. Феакцістаў.

АЛЯКСЕЙ ПЯТРОВІЧ СТАРАСЦЕНКА

Удзельнік барацьбы за Савецкую ўладу на Быхаўшчыне, чэкіст. Нарадзіўся ў 1886 г. З сялян. Бальшавік. У 1918 г. ўдзельнічаў у стварэнні чырвонагвардзейскіх атрадаў, якія аказвалі рашучае супраціўленне акупантам на тэрыторыі Быхаўскага павета. Пасля вызвалення Быхаўшчыны ад інтэрвентаў А. П. Старасценка — член Быхаўскага павятовага камітэта РКП(б), старшыня Быхаўскай павятовай надзвычайнай камісіі, арганізоўваў камітэты беднаты, першыя сельскія Саветы. У 1918 г. ўдзельнічаў у рабоце 5-га Усерасійскага з'езда Саветаў у Маскве, у студзені 1919 — на 1-м аб'яднаным павятовым з'ездзе Саветаў выбраны намеснікам старшыні з'езда і членам павятовага выканкома. Ворагі Савецкай улады неаднаразова рабілі замах на яго жыццё, і ў ліпені 1920 г. А. П. Старасценка быў забіты.

МЕЧАСЛАЎ СТАФАНОЎСКІ

Удзельнік Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі ў Маскве. Нарадзіўся ў 1897 г. ў фальварку Банькоў Быхаўскага павета. Бальшавік. У час рэвалюцыі служыў у тэлеграфна-пражэктарным палку, быў выбраны членам ваенна-рэвалюцыйнага штаба раёна і камандзірам палка, на чале якога М. Стафаноўскі ўдзельнічаў у ачышчэнні цэнтра Масквы ад юнкераў. У кастрычніку 1917 г. ў час штурму тэлефоннай станцыі быў цяжка паранены. Памёр ад ран у лістападзе 1917 г. Пахаваны на Краснай плошчы каля Крамлёўскай сцяны.

Удзельнікі кастрычніцкіх баёў у Маскве ўспаміналі пра М. Стафаноўскага: «Салдат 4-й роты, ён адзін з першых, паказваючы прыклад іншым, з'явіўся ў ваенна-рэвалюцыйны штаб Благуша-Лефортаўскага раёна Масквы і працаваў з такой самаадданасцю, што многія радаваліся і здзіўляліся. У час бою на тэлефонную станцыю Стафаноўскі выбег на сярэдзіну двара і, стоячы, пачаў расстрэльваць контрыкаў, якія паяўляліся ўверсе (на дахах дамоў — рэд.). Але хутка забіты падае». На самай справе ён паранены. Яго прозвішча значыцца ў спісе параненых Мясніцкага лазарэта № 1610, апублікаваным 9.11. 1917 г. газетай «Утро России». У другім архіўным дакуменце пра М. Стафаноўскага паведамлялася: «20 гадоў, халасцяк, памёр ад ран». У снежні 1917 г. ў прывітанні Благуша-Лефортаўскага Савета рабочых і салдацкіх дэпутатаў першаму тэлеграфна-пражэктарнаму палку гаварылася: «У слаўныя дні рэвалюцыйнай барацьбы супраць ворагаў народа ў Маскве наш полк першы з нашага раёна даў мужных байцоў за народную справу. Імёны загінуўшых з іх таварыш Стафаноўскага і іншых заўсёды будуць жыць у нашай памяці».

Да 1-й гадавіны Вялікага Кастрычніка было вырашана паставіць помнік загінуўшым у кастрычніцкіх баях камуністам-лефортаўцам — Стафаноўскаму і рабочаму Шчарбакову. Аднак з пачаткам грамадзянскай вайны і з-за цяжкага становішча краіны паставіць помнік не ўдалося.

ІЛЬЯ ІЛЬІЧ ФЕАКЦІСТАЎ

І. І. Феакцістаў нарадзіўся ў 1895 г. ў г. Слаўгарад (тады мястэчка Прапойск Быхаўскага павета). З дзяцінства прывучыўся ён да цяжкай сялянскай працы, бачыў і разумеў пакуты прапоўных.

Восенню 1915 г. Феакцістаў быў прызваны ў армію, але на фронце заставаўся нядоўга, праз год быў дэмабілізаваны па стану здароўя. Год жыцця ў акопах не прайшоў дарэмна. Ён стаў для салдата вялікай палітычнай школай. Яшчэ большы ўплыў на светапогляд Ільі зрабіў яго старэйшы брат Дзмітрый, які ўступіў у партыю бальшавікоў у 1908 г. Працаваў Дзмітрый Ільіч у Петраградзе. Ён дапамог брату ўладкавацца рабочым. У Петраградзе Феакцістаў стаў членам ленінскай партыі, прымаў актыўны ўдзел у падрыхтоўцы Кастрычніцкага ўзброенага паўстання.

У красавіку 1918 г. па заданню партыі ён прыехаў на Быхаўшчыну як агітатар. Першым яго крокам было наладжванне сувязей з мясцовымі камуністамі. З іх дапамогай ён арганізоўваў партызанскія атрады для барацьбы з акупантамі. Пешшу Ілья Ільіч абышоў дзесяткі вёсак, выступаў на сходах сялян. Калі ў Прапойску быў створаны Быхаўскі павятовы камітэт партыі, у яго ўвайшоў і І. І. Феакцістаў. Крыху пазней, на павятовым з'ездзе Саветаў, таварыш Феакцістаў быў выбраны членам павятовага выканкома і прызначаны намеснікам старшыні павятовай надзвычайнай камісіі. Разам са старшынёй гэтай камісіі Аляксеем Пятровічам Старасценкам Феакцістаў праводзіў работу па ачышчэнню органаў Савецкай улады ад эсэраў і меншаві-

Быховский районный историко-краеведческий музей

коў, вёў барацьбу з контррэвалюцыяй. І. І. Феакцістаў і член павятовага камітэта РКП(б) П. П. Лагуцёнак двойчы (у верасні і кастрычніку 1918 г.) пабывалі на акупіраванай тэрыторыі павета і ўстанавілі трывалыя сувязі з падпольнымі арганізацыямі камуністаў, аказалі ім практычную дапамогу.

Пасля вызвалення Быхаўскага павета ад нямецкіх акупантаў на аб'яднаным з'ездзе Саветаў, які адбыўся 10 студзеня 1919 г., Феакцістаў быў уведзены ў састаў павятовага рэўкома, выбраны членам павятовага выканкома.

У гэты час маладая Савецкая рэспубліка вяла цяжкую барацьбу супраць унутраных і знешніх ворагаў. Большасць камуністаў уступіла ў Чырвоную Армію. Нягледзячы на дрэнны стан здароўя пайшоў на фронт і Феакцістаў, стаў палітработнікам 47-й стралковай дывізіі Заходняга фронту. У студзені 1920 г. Ілья Ільіч захварэў на тыф. Пасля лячэння ў шпіталі атрымаў дадатковы водпуск і прыехаў у Прапойск. Прыфрантавы Быхаўскі павет перажываў цяжкія дні. На вызваленую тэрыторыю Беларусі засыпаліся банды тэрарыстаў. Адна з такіх бандаў справакавала кулацкі мяцеж у Баханскай, Прапойскай і Даўгамошскай валасцях. Мяцеж быў хутка ліквідаваны, аднак многія камуністы загінулі ў барацьбе з ворагамі рэвалюцыі. 11 сакавіка 1920 г. па-геройску загінуў у гэтай барацьбе і верны сын партыі І. І. Феакцістаў.

МІКАЛАЙ КАНСТАНЦІНАВІЧ ЦІТОВІЧ

Удзельнік грамадзянскай вайны. Нарадзіўся ў 1891 г. ў г. Быхаў. Працаваў настаўнікам. У 1915 г. скончыў скарочаны курс ваеннага вучылішча, з лютага 1917 г. штабс-капітан, пасля камандзір роты, батальёна. Са снежня 1918 г. камандзір 20-га Украінскага савецкага палка, з лютага 1919 г.— 9-га Украінскага савецкага палка, з 1.5.1919 г.— памочнік начальніка 1-й брыгады караблёў Дняпроўскай ваеннай флатыліі, з 3.8.1919 г. начальнік штаба флатыліі, пасля начальнік дэсантнага атрада Дняпроўскай ваеннай флатыліі, начальнік штаба зводнага дэсантнага атрада Азоўскага ўзбярэжжа, начальнік штаба Марской экспедыцыйнай дывізіі. 6.2.1921 г. прызначаны начальнікам атрада суднаў воднай аховы Дняпра Кіеўскай ваеннай акругі, 13.11.1922 г.— памочнікам начальніка штаба 14-га стралковага корпуса РСЧА. У перыяд культу асобы Сталіна быў рэпрэсіраваны, загінуў у 1938 г.

І. Я. Краўцоў.

ПАВЕЛ ЯКАЎЛЕВІЧ ЦІХАНАЎ

Удзельнік грамадзянскай вайны. Нарадзіўся ў 1902 г. ў в. Чырвоная Слабада Быхаўскага р-на. З сялян. Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі П. Я. Ціханаў разам са сваімі аднавяскоўцамі са зброяй у руках абараняў яе заваёвы, быў у партызанскім атрадзе. З 1918 г. ў Чырвонай Арміі, разведчык 4-й роты 150-га палка 17-й дывізіі, удзельнічаў у задушэнні страканытаўскага мяцяжу ў Гомелі, потым ваяваў супраць пятлюраўцаў і белапалякаў на Пінскім баявым участку каля Маладзечна, у раёне Полацк — Лепель, каля р. Бярэзіна. Камандзір аддзялення разведчыкаў П. Я. Ціханаў здзейсніў пямала смелых рэйдаў па тылах ворага, даставіў важныя звесткі свайму камандаванню. Пра адзін з яго подзвігаў і ўзнагароду ў загадзе Рэўваенсавета Заходняга фронту гаварылася: «Узнагародзіць ордэнам Чырвонага Сцяга разведчыкаў чацвёртай роты 150-га палка Паўла Якаўлевіча Ціханава і Трафіма Васілевіча Васільева за тое, што ў ноч з 13 на 14 студзеня 1920 года яны ў час разведкі ў занятай праціўнікам вёсцы Вілы абяззброілі і ўзялі ў палон 9 легіянераў, якія далі каштоўныя звесткі камандаванню аб сілах праціўніка». Загінуў П. Я. Ціханаў у красавіку 1920 г.

Ордэн героя быў перасланы праз год яго бацьку. У час нямецка-фашысцкай акупацыі той жыў у в. Чырвоная Слабада. Калі восенню 1943 г. фронт наблізіўся да Быхаўшчыны, Якаў Ігнатавіч прымацаваў сынаў ордэн да грудзей і падаўся ў лес. Суседзям сказаў: «Паспрабую перайсці лінію фронту». Але гэта яму не ўдалося. Ён трапіў у блакіраваны лес і загінуў ад рук карнікаў.

Ф. К. Шычко.

ФЁДАР КАЛІНКАВІЧ ШЫЧКО

Удзельнік грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў. Нарадзіўся ў 1899 г. З сялян. Член КПСС. З 1917 г. ў Чырвонай гвардыі, радавы Мінскай рэвалюцыйнай дружыны, потым начальнік коннай разведкі 1-га кавалерыйскага палка 8-й дывізіі. Пасля грамадзянскай вайны ўдзельнічаў ва ўсталяванні Савецкай улады на Беларусі, быў арганізатарам вытворчасці. У Вялікую Айчынную вайну камандаваў партызанскім атрадам «За Савецкую Беларусь», які дзейнічаў

Быховский районный историко-краеведческий музей

на акупіраванай тэрыторыі Магілёўскай вобласці. Пасля дэмабілізацыі ў 1944 г. знаходзіўся на гаспадарчай рабоце ў Гомельскай вобл., а з 1948 г. на Грудзінаўскім спіртзаводзе. З 1963 г. на пенсіі. Узнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга (1967). Памёр Ф. К. Шычко 27.2.1971 г.

Удзельніца трох войнаў

Удзельніца першай сусветнай, грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў, медыцынскі работнік Еўдакія Уладзіміраўна Бельская нарадзілася ў 1894 г. ў Быхаве ў сям'і селяніна. Скончыла фельчарска-акушэрскую школу. У 1914 г. пасля кароткатэрміновых курсаў пры Магілёўскай абшчыне медыцынскіх сясцёр працавала медыцынскай сястрой на Паўднёва-Заходнім фронце і ў 8-й асобай арміі. У ліпені 1916 г. ў час Брусілаўскага прарыву пад варожымі шраннелямі і кулямі Еўдакія Уладзіміраўна аказала першую дапамогу і перавязала больш двухсот параненых салдат. 4 лістапада 1916 г., калі скончыўся перавязачны матэрыял, сваю форменную сукенку і бялізну яна разарвала на бінты, ратуючы жыццё салдат, сцякаючых крывёю. Аб гэтым пісала газета «Русское слово» (№ 184 ад 18.8. 1916). Аб самаадданасці Е. У. Бельскай ведала ўся медыцынская грамадскасць Расіі, яна была ўзнагароджана Георгіеўскімі крыжамі IV, III, II ступеняў і медалём «За стараннасць». З 1918 г. Е. У. Бельская ў Чырвонай Арміі на пасадзе аперацыйнай сястры, працавала ў лазарэце 10-й стралковай дывізіі 16-й арміі. У маі 1920 г. белапалякі выявілі пашу пера праву цераз Бярэзіну і адкрылі ўраганны артылерыйскі агонь. Многія чырвонаармейцы былі паранены і пачалі тануць. Добра ўмеючы плаваць (у дзяцінстве навучылася на Дняпры), Бельская кінулася ў хвалі Бярэзіны і выцягнула цяжкараненага чырвонаармейца. Потым яна зноў паплыла і выратавала яшчэ некалькі чалавек. За подзвігі ў гэтых баях была ўзнагароджана тадзіннікам з надпісам «Сумленнаму воіну Чырвонай Арміі ад Петраградскага Савета рабочых і сялянскіх дэпутатаў». У 1920 г. ў час наступлення 10-й стралковай дывізіі на Варшаву сама медсястра была двойчы паранена. Асабліва цяжкае раненне атрымала яна ў пераносіцу і страціла зрок, які потым з цяжкасцю аднавіўся. Пасля заканчэння вайны з белапалякамі Е. У. Бельская была камандзіравана з групай медыцынскіх сясцёр на Паўднёвы фронт і ўдзельнічала ў баях за Перакоп. Яна ішла ў першых радах наступаючых, патхняючы гэтым чырвонаармейцаў, тут жа аказвала дапамогу параненым. Пасля грамадзянскай вайны Е. У. Бельская працавала медсястрой у санаторыі «Талласа» ў Еўпаторыі. Там ёй давялося аказваць медыцынскую дапамогу сястры У. І. Леніна Ганне Ільінічне Ульянавай, якая лячылася ў санаторыі. У Вялікую Айчынную вайну вопытная медсястра працавала ў шпіталях Заходняга фронту, потым у хірургічным палявым перасоўным шпіталі 40-й арміі 1-га Украінскага фронту, удзельнічала ў вызваленні Чэхаславакіі. За ўдзел у Вялікай Айчыннай вайне Е. У. Бельская была ўзнагароджана шасцю ўрадавымі ўзнагародамі. У пасляваенныя гады праводзіла вялікую грамадскую работу ў таварыстве Чырвонага Крыжа і медыцынскай групе Савецкага камітэта ветэранаў вайны. Памерла Е. У. Бельская ў кастрычніку 1966 г. ў Маскве.

Д. Абрамовіч.

Бой быў няроўны...

З успамінаў былога чонаўца А. Атліваніка

На адваротным баку вокладкі кароткай справаздачы аб дзейнасці Быхаўскага павятовага гарадскога камітэта РКП (бальшавікоў) за перыяд з VI павятовай канферэнцыі 18 жніўня 1920 года па 25 студзеня 1921 года, надрукаванай у Быхаўскай савецкай друкарні, у чорнай рамцы змешчаны тэкст: «У час правядзення харчовага трохтыднёвіка бандытамі былі закатаваны тт. Часніцкі, Цёмкін, Раманаў (члены РКП) і т. Аўруцін (член павятовага камітэта камсамола). Вечная памяць і вечная слава загінуўшым за справу рэвалюцыі!»

З 1 па 22 лістапада 1920 г. ў Быхаўскім павеце праходзіў харчовы трохтыднёвік. На правядзенне яго былі мабілізаваны 25 камуністаў, 25 членаў прафсаюза і 10 камсамольцаў.

Раз'ехаўшыся па воласці, упаўнаважаныя павятовага камітэта партыі разгарнулі шырокую растлумачальную работу сярод сялян. Дзякуючы гэтаму колькасць нарыхтаваных прадуктаў для Чырвонай Арміі і пралетарыяту горада рэзка павялічылася. Гэта выклікала шаленства ў бандытаў і кулакоў. Пачасціліся іх выступленні супраць органаў улады на месцы. На барацьбу з бандытызмам выступілі часці асобага назначэння (ЧОН). Быў арганізаваны такі атрад і ў мястэчку Журавічы Быхаўскага павета. Камандаваў атрадам дэмабілізаваны пасля ранення на фронце баец Чырвонай Арміі камуніст Батхан. Усяго ў атрадзе нас было 20 чалавек. Кожную ноч байцы неслі каравульную службу ў мястэчку і сельскагаспадарчай камуне, пярэдка ўступалі ў стычкі з бандытамі.

У лістападзе 1920 г. ў Журавічы прыбыла з

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

Быхава камсамольская група ЧОНа з дзесяці чалавек пад камандаваннем члена павятовага камітэта камсамола І. Аўруціна. Па заданню Быхаўскага палітбюро (ЧК) патрэбна было разведаць абстаноўку ў Даўгамошскай воласці. Па звестках, якія паступілі да нас, там дзейнічала банда. Атраду даручылі таксама правесці рэквізіцыю збожжа ў кулакоў. Раніцай атрад накіраваўся на заданне. У Доўгім Моху чонаўцы сабралі сход беднякоў і абмеркавалі пытанне аб рэквізіцыі. Адных актывістаў прызначылі ў групы, якія пойдуць разам з камсамольцамі па хатах кулакоў, другім даручылі падрыхтаваць фурманкі. За справу рашылі ўзяцца, як толькі зоймецца золак. Далёка за поўнач стомленыя камсамольцы паснулі. Вартавы, які стаяў на вуліцы, таксама заснуў. Не спалі ў тую ноч ворагі. Упачы банда зняла вартавога і акружыла хату. Успыхнуў няроўны бой...

Мінула пяць дзён. Мы захвалявaліся. Хлопцы ж абяцалі вярнуцца ў Журавічы праз 2—3 дні. Камандзір нашага атрада паведаміў павяткому партыі. У Доўгі Мох у спешным парадку быў накіраваны з Быхава чонаўскі атрад. Туды ж прыбыў конны атрад Гомельскага губернскага ЧК. Агульнымі сіламі ўдалося вылавіць бандытаў. Закатаванyя юнакі былі знойдзены пад ярусам накачанага на іх бярвення. Загінуўшых прывезлі ў Быхаў і пахавалі на брацкіх могілках.

УДЗЕЛЬНІКІ ВЯЛІКАЙ КАСТРЫЧНІЦКАЙ САЦЫЯЛІСТЫЧНАЙ РЭВАЛЮЦЫІ І ГРАМАДЗЯНСКАЙ ВАЙНЫ

АБІДАВІЦКІ СЕЛЬСАВЕТ

АНДРЭЕЎ Еўдакім Зосімавіч, нарадзіўся ў в. Абідавічы ў 1882, памёр у 1972.

АНДРЭЙЧЫКАЎ Кірыла Ягоравіч, нарадзіўся ў 1889 у в. Палянінавічы; у 1918 добраахвотна ўступіў у Чырвоную Армію, удзельнічаў у баях супраць кайзераўскіх, пятлюраўскіх, дзянікінскіх і белапольскіх войск.

КАКУЛЬКІН Пётр Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1900 у в. Вець, памёр у 1988.

КОРШУНАЎ Андрэй Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Абідавічы, памёр у 1986.

ЛАБАДЫРОЎ Дзмітрый Іванавіч, нарадзіўся ў в. Вець.

ЛАРКОЎ Сцяпан, нарадзіўся ў в. Вець, загінуў у грамадзянскую вайну.

НЯБРАЕЎ Фёдар, нарадзіўся ў в. Вець, загінуў у грамадзянскую вайну.

СЯКЕРКА Архіп, нарадзіўся ў в. Вець, загінуў у грамадзянскую вайну.

ШАБЛАЎНЕЎ Пракоп Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1900 у в. Вець, загінуў на фронце ў Вялікую Айчынную вайну.

ШАРЫПАЎ Прокоп Мікітавіч, нарадзіўся ў 1900 у в. Плоскае.

БАРКАЛАБАЎСКІ СЕЛЬСАВЕТ

КЛІМАЎ Малах Ціханавіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Лядо; у Чырвонай Арміі ў 1918—1921, ваяваў з бандамі на Украіне, вызваляў ад белагвардзейцаў станцыю Вёшанскую; памёр у 1981.

МІЦУКОЎ Павел Іванавіч (глядзі асобны артыкул).

РАБЗЭВІЧ Аляксандр Яфімавіч, нарадзіўся ў 1897 у в. Ліпаўка; у Чырвонай Арміі ў 1919—1922, удзельнік штурму Перакопа; памёр у 1982.

РУДНІКАЎ Фёдар Фаміч, нарадзіўся ў 1897 у в. Касічы; у Чырвонай Арміі ў 1918—1922, служыў у 1-й Коннай арміі.

СТАВЯНКОЎ Анатоль Васілевіч (глядзі асобны артыкул).

ЦІХАНОЎСКІ Павел Севасцьянавіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Хадуцічы; у Чырвонай Арміі ў 1919—1923, удзельнічаў у грамадзянскай вайне ў складзе асобага артылерыйскага дывізіёна; памёр у 1983.

ЯЦКЕВІЧ Цімафей Ульянавіч, нарадзіўся ў 1897 у в. Хадуцічы, ваяваў супраць арміі Юдзеніча, памёр у 1983.

Е. З. Андрэеў.

П. А. Васькоў.

А. І. Кадраў.

І. І. Шпак.

Быховский районный историко-краеведческий музей

К. М. Івашка.

М. М. Каган.

Ф. С. Пчалянкоў.

С. А. Рудкоўскі.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ГОРАД БЫХАЎ

БУРДАЛАЎ Іоў Пятровіч, ураджэнец Быхаўскага павета, служыў на крэйсеры «Аўрора», удзельнік штурму Зімняга палаца.

ВАСЬКОЎ Пётр Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1900, удзельнік грамадзянскай вайны і ўстанаўлення Савецкай улады на Быхаўшчыне, потым на партыйнай і прафсаюзнай рабоце ў Быхаве і Мінску, памёр у 1931, пахаваны на брацкіх могілках у Быхаве.

ДОРАХАЎ Георгій Яўменавіч (глядзі асобны артыкул).

ЖДАН Аляксандр Аляксеевіч (глядзі асобны артыкул).

ІВАШКА Кірыла Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1900 у Быхаве, памёр у 1974.

ІСКОЛЬСКІ Міхаіл Абрамавіч, нарадзіўся ў 1901 год смерці не ўстаноўлены.

КАГАН Меер Мендэлевіч, нарадзіўся ў 1893 у фальварку Феліксполле Быхаўскага павета, удзельнік грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў, працаваў старшынёй гарсавета ў Быхаве, памёр у 1972.

КАДРАЎ Акім Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1899, удзельнік баёў з бандамі Стракапытава і Кулак-Балаховіча, быў байцом Жалезнай Азінскай дывізіі, памёр у 1976.

КАЛЕЕЎ Яўген Рыгоравіч, ураджэнец Быхаўскага павета, служыў унтэр-афіцэрам на крэйсеры «Аўрора», удзельнік штурму Зімняга палаца.

КАМАНДЫШКА Міхалай Цярэнцьевіч, нарадзіўся ў 1903 у Быхаве, з 1919 па 1921 на франтах грамадзянскай вайны, удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, палкоўнік, памёр у 1977.

КАНДРАЦЬЕЎ Сцяпан Сцяпанавіч (глядзі асобны артыкул).

КАРЗО Павел Цімафеевіч, нарадзіўся ў Быхаве, у 1919—1920 у Чырвонай Арміі, ваяваў супраць белапалякаў у дэсантным атрадзе Дняпроўскай ваеннай флатыліі.

КУЗЬМІН Андрэй Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1896, памёр у 1978.

МАГАЗІНШЧЫКАЎ Фоцій Яфімавіч, нарадзіўся ў 1883 у Быхаве, у 1919—1920 ваяваў у 508-м стралковым палку.

МУЖЫЧКОЎ Яфрэм Трафімавіч (глядзі асобны артыкул).

МУРАШКА Пётр Вікенцьевіч, нарадзіўся ў 1899, памёр у 1978.

МУШТУКОЎ Ананій Акімавіч (глядзі асобны артыкул).

ПЧАЛЯНКОЎ Фёдар Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1895, памёр у 1968.

РАСІН Абрам Пілевіч, нарадзіўся ў 1890 у Быхаве, памёр у 1970.

РУДКОЎСКІ Сцяпан Антонавіч, нарадзіўся ў 1898, памёр у 1982.

РУДКОЎСКІ Трафім Георгіевіч, нарадзіўся ў 1892 у Быхаўскім павеце, служыў на крэйсеры «Аўрора», удзельнічаў у штурме Зімняга палаца.

СКАЖАНЮК Юлій Паўлавіч (глядзі асобны артыкул).

ТУРЧЫКАЎ Іосіф Цярэнцьевіч, нарадзіўся ў 1901, памёр у 1982.

ФРАНЦУЗ Навум Лазаравіч (глядзі асобны артыкул).

ЦІТОВІЧ Мікалай Канстанцінавіч (глядзі асобны артыкул).

ЧАРКАШЫН Васіль Пракопавіч, нарадзіўся ў 1895, памёр у 1971.

ЧОРСТВЫ Мікалай Філімонавіч, нарадзіўся ў 1901 у Быхаве, добраахвотнікам пайшоў у Чырвоную Армію, ваяваў на поўначы, удзельнічаў у падаўленні контррэвалюцыйнага мяцяжу ў Кранштаце ў 1921.

ШПАК Іосіф Іванавіч, нарадзіўся ў 1876 у Быхаве, у 1919 памочнік механіка дапаможных суднаў Дняпроўскай ваеннай флатыліі, ваяваў супраць дзянікінскіх і белапольскіх войск на Украіне і Беларусі; расстраляны фашыстамі ў 1943 у Кіеве за падпольную дзейнасць.

ШЫБАНАЎ Кузьма Назаравіч, нарадзіўся ў 1900, удзельнік грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў, памёр у 1972.

ВЕРХНЯТОШЧЫЦКІ СЕЛЬСАВЕТ

АНДРЭЕНКА Емяльян Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Чырвоны Бераг, у грамадзянскую вайну камандаваў узводам 153-га стралковага палка, памёр у 1981.

АНДРЭЕНКА Іван Яфімавіч, нарадзіўся ў 1897 у в. Чырвоны Бераг, памёр у 1984.

АНДРЭЕНКА Карп Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Чырвоны Бераг, памёр у 1930.

АРХІПЕНКА Макар Максімавіч, нарадзіўся ў 1893 у в. Верхняя Тошчыца, памёр у 1982.

К. Я. Андрэйчыкаў.

Г. М. Павецкі.

АРХІПЕНКА Парфен Ціханавіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Верхняя Тошчыца, памёр у 1976.

АСІПЕНКА Максім Яфімавіч, нарадзіўся ў 1895 на станцыі Тошчыца, памёр у 1984.

АСІПЕНКА Мікалай Яфімавіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Чырвоны Бераг, памёр у 1988.

БАЛОТНІКАЎ Макар Мікітавіч, нарадзіўся ў 1892 у в. Верхняя Тошчыца, памёр у 1942.

БОНДАРАЎ Іван Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Вялікі Лес, памёр у 1973.

БОНДАРАЎ Кузьма Гаўрылавіч, нарадзіўся ў 1893 у в. Верхняя Тошчыца, памёр у 1949.

БУРКАНАЎ Архіп Парфенавіч, нарадзіўся ў 1893 у в. Верхняя Тошчыца, памёр у 1974.

БЯЛЯЕЎ Фёдар Восіпавіч, нарадзіўся ў 1900 у в. Віляхаўка, памёр у 1988.

ГАЙДУКОЎ Фёдар Палікарпавіч, нарадзіўся ў 1897 у в. Верхняя Тошчыца, памёр у 1959.

ДЗЯМІДАЎ Карней Гаўрылавіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Рыхартава, памёр у 1942.

ЕЛІСЕЕНКА Павел Восіпавіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Чырвоны Бераг, памёр у 1920.

ЕРМАЛІЦКІ Ціт Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1897 у в. Чырвоны Бераг, памёр у 1919.

ІЛЬІН Фядот Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1894 у в. Верхняя Тошчыца, памёр у 1979.

КАВАЛЕНКА Васіль Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Чырвоны Бераг, памёр у 1955.

КАВАЛЕНКА Пічыпар Раманавіч, нарадзіўся ў 1899 у в. Чырвоны Бераг, у час грамадзянскай вайны ваяваў у 153-м стралковым палку; расстраляны нямецка-фашысцкімі захопнікамі ў 1943 за сувязь з партызанамі.

КАЗЛОЎ Якаў Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Віляхаўка, памёр у 1983.

КАРАКОЎ Іван Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Верхняя Тошчыца, памёр у 1981.

КАРНАВУХАЎ Кірыла Андрэевіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Ніжняя Тошчыца, памёр у 1983.

КАРНАВУХАЎ Піліп Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1897 у в. Рыхартава, памёр у 1983.

КАРНАВУХАЎ Сяргей Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1894 у в. Ліпа, памёр у 1947.

КУЛІКАЎ Сямён Андрэевіч, нарадзіўся ў 1893 на станцыі Тошчыца, памёр у 1979.

КУХАРЭНКА Ананас Барысавіч, нарадзіўся ў 1892 у в. Вялікі Лес, памёр у 1954.

КУХТАЎ Восіп Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1894 у в. Верхняя Тошчыца, памёр у 1959.

ЛАТЫШАЎ Міхаіл Захаравіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Рыхартава, год смерці не ўстаноўлены.

МАГЕРАЎ Раман Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Чырвоны Бераг, памёр у 1959.

МАЛАХАЎ Пётр Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1890 у в. Верхняя Тошчыца, памёр у 1980.

МАРТЫНЕНКА Пётр, нарадзіўся ў 1893 у в. Істопкі, да 1917 служыў матарыстам у 2-й Ціхаакіянскай эскадры, удзельнік грамадзянскай вайны.

МАРЧАНКА Фёдар Кірылавіч, нарадзіўся ў 1894 у в. Верхняя Тошчыца, памёр у 1942.

МЕЛЬНІКАЎ Трафім Уладзіміравіч, нарадзіўся ў 1894 у в. Вялікі Лес, памёр у 1974.

МЕНДЗЕЛЕЎ Іван Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Рыхартава, памёр у 1939.

МЕНДЗЕЛЕЎ Якім Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1901 у в. Ліпа, памёр у 1986.

МУЗЫЧЭНКА Дзмітрый Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Верхняя Тошчыца, памёр у 1978.

ПАСЫНКАЎ Архіп Пятровіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Чырвоны Бераг.

ПАСЫНКАЎ Васіль Восіпавіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Чырвоны Бераг, памёр у 1920.

ПРЫБЫЛЬСКІ Емяльян Парфенавіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Віляхаўка, памёр у 1980.

САЛДАЦЕНКА Мартын Андрэевіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Верхняя Тошчыца, памёр у 1958.

САНРОНЕНКА Несцер Мікітавіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Чырвоны Бераг, памёр у 1936.

СВІРЫДАЎ Яфім Іванавіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Верхняя Тошчыца, памёр у 1959.

СІДАРЭНКА Ананас Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1899 у в. Чырвоны Бераг, памёр у 1980.

СІДАРЭНКА Тарас Макаравіч, нарадзіўся ў 1895 у в. Чырвоны Бераг, памёр у 1920.

СІДАРЭНКА Фадзей Герасімавіч, нарадзіўся ў 1895 у в. Чырвоны Бераг, памёр у 1935.

СІДАРЭНКА Цімафей Іванавіч, нарадзіўся ў 1897 у в. Чырвоны Бераг, памёр у 1936.

ФЁДАРАЎ Ілья Канстанцінавіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Чырвоны Бераг, памёр у 1942.

ФЁДАРАЎ Малах Андрэевіч, нарадзіўся ў 1895 у в. Чырвоны Бераг, памёр у 1974.

ФЁДАРАЎ Фёдар Канстанцінавіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Чырвоны Бераг, памёр у 1937.

ФЯДЗЯЧАНКА Антон Ціханавіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Чырвоны Бераг, памёр у 1969.

ФЯДЗЯЧАНКА Аўрам Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Чырвоны Бераг, памёр у 1976.

ФЯДЗЯЧАНКА Ціхан Іванавіч, нарадзіўся ў 1897, памёр у 1936.

ХАХЛОЎ Кузьма Антонавіч, нарадзіўся ў 1897 на станцыі Тошчыца, памёр у 1984.

ЦІМАФЕЕЎ Аляксей Захаравіч, нарадзіўся ў 1894 у в. Верхняя Тошчыца, памёр у 1957.

ЦІТОЎ Фадзей Пятровіч, нарадзіўся ў 1897 у в. Чырвоны Бераг, памёр у 1936.

ШЛЯХТАЎ Сцяпан Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1897 на станцыі Тошчыца, памёр у 1938.

ЯЗЭПАЎ Майсей Іванавіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Віляхаўка, памёр у 1980.

ЯШКОЎ Ілья Трафімавіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Першае Мая.

ГАРАДЗЕЦКІ СЕЛЬСАВЕТ

БАБЦОЎ Сідар Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Лубянка, памёр у 1986.

Бобруйский районный историко-краеведческий музей

БРЫТАВА (Кірпічэнка) Сусана Ананасаўна, нарадзілася ў в. Гарадзец у 1897; была сувязной Быхаўскага падраённага падпольнага камітэта РКП(б) у 1918, першая жанчына-кіраўнік камуны на Быхаўшчыне; памерла ў 1967.

ЖЫГАЛАЎ Аляксей Іванавіч, нарадзіўся ў 1886 у в. Гарадзец, памёр у 1970.

КАЗЛОЎ Арцём Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Лубянка, памёр у 1979.

КІРПІЧЭНКА Міхаіл Елісеевіч, нарадзіўся ў 1895 у в. Гарадзец, загінуў у 1944.

КІРЭЕЎ Фёдар, узначальваў паўстанцкую групу ў в. Гарадзец у час акупацыі тэрыторыі павета кайзераўскімі войскамі.

МІХАСЕЎ Нічыпар Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1892 у в. Брасавінка, памёр у 1979.

НОСАРАЎ Мікалай Арцёмавіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Гарадзец, памёр у 1967.

СІМАНКОЎ Акім Пятровіч, нарадзіўся ў 1894 у в. Гарадзец, памёр у 1974.

СЫСОЕЎ Мікіта Максімавіч, нарадзіўся ў 1895 у в. Гарадзец, памёр у 1978.

ТАРАНАЎ Якаў Пятровіч, нарадзіўся ў 1890 у в. Гарадзец, памёр у 1972.

ФІЛІМОНАЎ Даніла Пятровіч, нарадзіўся ў 1894 у в. Гарадзец, памёр у 1980.

ЦАГЕЛЬНІКАЎ Антон Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1890 у в. Гарадзец, загінуў у 1919.

ГЛУХСКІ СЕЛЬСАВЕТ

АДАСЁЎ Карп Лаўрэнцьевіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Студзёнка, памёр у 1972.

БАДЗЬКОЎ Уладзімір Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1892 у в. Студзёнка, памёр у 1981.

ДРАЗДОЎСКІ Уладзімір Іванавіч (глядзі асобны артыкул).

КАДУНОЎ Харлам Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1894 у в. Глухі.

КАРАВАЦКІ Феакціст Рыгоравіч (глядзі асобны артыкул).

КРАСОЎСКІ Сцяпан Акімавіч (глядзі артыкул «Маршал авіяцыі»).

КУРАКІН Мікалай Паўлавіч, нарадзіўся ў 1900 у в. Студзёнка, памёр у 1984.

КУРБАЦКІ Іосіф Іванавіч, нарадзіўся ў 1891 у в. Новая Слабодка, у 1918—1920 у Чырвонай Арміі, ваяваў супраць белапалякаў у дэсантным атрадзе Дняпроўскай ваеннай флатыліі.

МАКЕЕЎ Гаўрыла Лявонцьевіч, нарадзіўся ў 1891 у в. Усходняя.

ПАВЕЦКІ Георгій Мартынавіч, нарадзіўся ў 1895 у в. Забродзе; у 1918—1920 ваяваў супраць інтэрвентаў і белагвардзейцаў у складзе Дняпроўскай ваеннай флатыліі; памёр у 1971.

ПАЗНЯКОЎ Емяльян Мітрафанавіч, нарадзіўся ў 1899 у в. Усходняя; з 1918 чырвоны партызан, чырвонаармеец 2-й Жалезнай дывізіі; памёр у 1970.

ПРОХАРАЎ Цімафей Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1895 у в. Глухі, памёр у 1979.

РАДЗЬКОЎ Тарас, нарадзіўся ў 1899 у в. Студзёнка, загінуў.

САЗОНЕНКА Фядос Васілевіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Студзёнка, памёр у 1983.

САРОКІН М. І.

САРОКІН Цімох Іванавіч (глядзі асобны артыкул).

САРОКІН Яфім Іванавіч, адзін з кіраўнікоў падпольнай групы ў в. Студзёнка, член падпольнага надрайкома РК КП(б)Б.

А. Ф. Казлоў.

М. А. Носараў.

САЎЧАНКА Андрэй Раманавіч, нарадзіўся ў 1892 у в. Студзёнка; член Быхаўскага падпольнага падрайкома РКП(б) у час германскай акупацыі 1918; год смерці не ўстаноўлены.

САЎЧАНКА Сільвестр Мітрафанавіч, нарадзіўся ў 1892 ў в. Студзёнка, у 1920 машыніст кананерскай лодкі «Мудрый», ваяваў супраць белапалякаў.

СІВАКОЎ Дзмітрый Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1900 у в. Студзёнка, памёр у 1984.

СІВАКОЎ Якаў Герасімавіч, нарадзіўся ў 1894 у в. Студзёнка; член Быхаўскага падраённага падпольнага камітэта РКП(б) у 1918, з лістапада 1918 — памочнік начальніка Быхаўскай павятовай міліцыі; год смерці не ўстаноўлены.

СУШЧЫНСКІ Ануфрый Захаравіч, нарадзіўся ў 1888 у в. Усходняя, памёр у 1973.

СУШЧЫНСКІ Ягор Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1892 у в. Усходняя, памёр у 1945.

ХАРЛАНАЎ Дарафей Пракопавіч, нарадзіўся ў в. Студзёнка, памёр у 1946.

ХАРЛАНАЎ Цімафей Пракопавіч, нарадзіўся ў 1900 у в. Студзёнка.

ЯФРЭМАЎ Несцер Арцёмавіч, нарадзіўся ў в. Студзёнка, памёр у 1971.

ЯЎМЕНАЎ Яфім Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1899 у в. Студзёнка, памёр у 1980.

ГРУДЗІНАЎСКІ СЕЛЬСАВЕТ

БАБРОЎ Восіп Васілевіч, нарадзіўся ў 1892 у в. Рыжкаўка.

БАГДАНАЎ Фёдар Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1899 у в. Рыжкаўка, памёр у 1983.

БЕЛЫ Андрэй Іванавіч, нарадзіўся ў 1889 у в. Рыжкаўка.

БУРАЧКОЎ Ігнат Фаміч, нарадзіўся ў 1898 у в. Бутрамееўка.

ДЗЕМІНСКІ Сяргей Захаравіч, нарадзіўся ў 1900 у в. Прыбераж.жа.

ЗАЙЦАЎ Тарас Ягоравіч, нарадзіўся ў 1897 у в. Бынава, памёр у 1980.

КРАСЕЎ Ніканор Варфаламеевіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Рыжкаўка, памёр у 1983.

ЛАПЦЕЎ Ананас Пятровіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Чырвоны Асавец, памёр у 1986.

МАКСІМАЎ Антон Іванавіч, нарадзіўся ў 1888 у в. Прыбераж.жа, памёр у 1979.

СЕЛІВЕРСТАЎ Ягор Піліпавіч, нарадзіўся ў 1890 у в. Грудзінаўка.

Быховский районный историко-краеведческий музей

З. А. Сцепанькоў.

Б. Е. Шампляхоў.

К. К. Шайтар.

В. К. Ярошка.

СМАЛЯКОЎ Леанід Апанасавіч, нарадзіўся ў 1890 у в. Чырвоны Асавец.

СТАРАВОЙТАЎ Павел Іванавіч, нарадзіўся ў 1882 у в. Давыдавічы, памёр у 1980.

СЦЕПАНЬКОЎ Зосім Антонавіч, нарадзіўся ў 1897 у в. Чырвоны Асавец; баец 152-га стралковага палка, удзельнічаў у баях з нямецкімі інтэрвентамі, белапалякамі, пятлюраўцамі; памёр у 1988.

ЦАРАЎ Фёдар Антонавіч, нарадзіўся ў 1891 у в. Бутрамееўка, памёр у 1986.

ЦЫГАНКОЎ Васіль Іванавіч, нарадзіўся ў 1891 у в. Грудзінаўка.

ЧЫЖОЎ Піліп Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Бынава, памёр у 1977.

ШАМПЛЯХОЎ Баніфат Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Бынава; у гады грамадзянскай вайны ваяваў супраць інтэрвентаў і белагвардзейцаў у партызанскім атрадзе, потым у Чырвонай Арміі ў корпусе Г. Дз. Гая і 1-й Коннай арміі, вызначыўся ў разгроме бандаў Махно, узнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга; памёр у 1967.

ШЫЧКО Фёдар Калінкавіч (глядзі асобны артыкул).

ШАЙТАР Карп Купрыянавіч, нарадзіўся ў 1894, жыў у в. Грудзінаўка, памёр у 1973.

ШЧАРБІН Вілефан Кузьміч, нарадзіўся ў 1893 у в. Перакладавічы, памёр у 1981.

ЯРОШКА Восіп Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1895 у в. Чырвоны Асавец, памёр у 1967.

ДУНАЙКОЎСКІ СЕЛЬСАВЕТ

ДАНІЛАЎ Павел Парфенавіч, нарадзіўся ў 1892 у в. Дзедава, памёр у 1988.

ДЗМІТРАЎ Карней Іванавіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Хамічы, памёр у 1979.

ЛУКЯНАЎ Самуіл Карпавіч, нарадзіўся ў 1895 у в. Дзедава, памёр у 1977.

МАКАРАНКА Фёдар Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Дунаёк, памёр у 1983.

МЕЛЬНІКАЎ Мікалай Ананьевіч, нарадзіўся ў 1890 у в. Хамічы, памёр у 1978.

МЕЛЬНІКАЎ Сяргей Нічыпаравіч, нарадзіўся ў 1890 у в. Хамічы, памёр у 1977.

ПАЛАВІКОЎ Захар Архіпавіч, нарадзіўся ў 1891 у в. Дзедава, памёр у 1943.

ПАЛАВІКОЎ Максім Піліпавіч, нарадзіўся ў 1894 у в. Дзедава, памёр у 1943.

ПАЛАВІКОЎ Сцяпан Кіпанавіч, нарадзіўся ў 1897 у в. Тартак, памёр у 1980.

ПАЛАВІКОЎ Сцяпан Піліпавіч, нарадзіўся ў 1893 у в. Дзедава, памёр у 1940.

ПАЛАВІКОЎ Уладзімір Іванавіч, нарадзіўся ў 1890 у в. Дзедава, памёр у 1942.

ПАФЕРАЎ Васіль Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1891 у в. Хамічы, памёр у 1956.

ПІЛКОЎ Іван, нарадзіўся ў в. Дунаёк, у 1919 ваяваў у 1-й роце 149-га стралковага палка.

СІВАКОЎ Мікалай Ігнатавіч (глядзі асобны артыкул).

СІВАКОЎ Міхаіл Іванавіч, нарадзіўся ў 1897 у в. Праточнае, памёр у 1984.

СІВАКОЎ Міхаіл Раманавіч, нарадзіўся ў 1897 у в. Праточнае, памёр у 1981.

ТРАФІМАЎ Прохар Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1893 у в. Дзедава, памёр у 1978.

ШАНЦІЛЕНКА Герман Іларыёнавіч, нарадзіўся ў 1897 у в. Уюн, памёр у 1981.

ХМЯЛЬНІЦКІ Сямён Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1894 у в. Дзедава, памёр у 1955.

ЯКУБАЎ Сяргей Іванавіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Дунаёк, памёр у 1980.

ЛУДЧЫЦКІ СЕЛЬСАВЕТ

БАРАНАЎ Платон Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1891 у в. Няраж; у грамадзянскую вайну ўдзельнічаў у баях на Заходнім фронце; памёр у 1978.

БОНДАРАЎ Савелій Іларыёнавіч, нарадзіўся ў 1888 у в. Лудчыцы; у грамадзянскую вайну ўдзельнічаў у баях на Заходнім фронце; памёр у 1941.

БУБЛІКАЎ Васіль Селівестравіч, нарадзіўся ў 1895 у в. Лудчыцы; у грамадзянскую вайну ваяваў у Чапаеўскай дывізіі; памёр у 1965.

БУДЗЯНКОЎ Фёдар Кузьміч, нарадзіўся ў 1887 у в. Няраж; у грамадзянскую вайну ўдзельнічаў у баях на Заходнім фронце; памёр у 1975.

ВОЛКАЎ Ягор Іванавіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Лудчыцы; у грамадзянскую вайну ўдзельнічаў у баях на Заходнім фронце; памёр у 1970.

ГАЛІНОВІЧ Мікалай Максімавіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Слабада.

ІВАНОЎ Кірыла Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1897 у в. Лудчыцы; у грамадзянскую вайну ваяваў у Чапаеўскай дывізіі; памёр у 1977.

Быховский районный историко-краеведческий музей

КАШАЛЬКОЎ Ілья Андрэевіч, нарадзіўся ў 1897 у в. Няраж; у грамадзянскую вайну ваяваў у Чапаеўскай дывізіі; памёр у 1963.

КІРПІЧЭНКА Ціхан Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1896 у пас. Дубавое; ваяваў у 1-й Коннай арміі, вызваляў ад белагвардзейцаў Данбас, Крым. Скончыў у 1923 кавалерыйскую школу чырвоных камандзіраў, удзельнічаў у баях з басмачамі. Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны; памёр у 1983.

КУЛІКОЎ Філімон Платонавіч, нарадзіўся ў 1897 у в. Лудчыцы, чырвонагвардзеец, баец 152-га стралковага палка, год смерці не ўстаноўлены.

ЛАЦАПНЁЎ Іван Сідаравіч, нарадзіўся ў 1893 у в. Лудчыцы; у грамадзянскую вайну ваяваў у Чапаеўскай дывізіі.

МАРОЗАЎ Аляксандр Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1893 у в. Няраж; у грамадзянскую вайну ваяваў у Чапаеўскай дывізіі; памёр у 1957.

НАВУМЕНКА Мікалай Навумавіч, нарадзіўся ў 1897 у в. Няраж; у грамадзянскую вайну ваяваў у Чапаеўскай дывізіі; памёр у 1953.

СІЛКОЎ Якаў Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1893 у в. Няраж; у грамадзянскую вайну ўдзельнічаў у баях на Заходнім фронце; памёр у 1975.

СМАЛЯКОЎ Мікалай Восіпавіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Лудчыцы; у грамадзянскую вайну ўдзельнічаў у баях на Заходнім фронце.

ТУПАЛАЎ Сафрон Макеевіч, нарадзіўся ў 1895 у в. Лудчыцы; у грамадзянскую вайну ваяваў у Чапаеўскай дывізіі; памёр у 1986.

НАВАБЫХАЎСКІ СЕЛЬСАВЕТ

АЛЬХОВІК Іван Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1894 у в. Лазаравічы, памёр у 1941.

АЛЬХОВІК Мітрафан Сідаравіч (глядзі асобны артыкул).

БЭЗАЎ Атрох Андрэевіч, нарадзіўся ў 1895 у в. Ульянава, памёр у 1975.

БЭЗАЎ Ягор Андрэевіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Ульянава, памёр у 1957.

БЯЛКОЎ Фёдар Максімавіч, нарадзіўся ў 1901 у в. Лазаравічы, у 1919—1920 чырвонаармеец 4-й роты 508-га стралковага палка, ваяваў супраць белапалякаў на Гомельшчыне.

ВАРАБ'ЁЎ Антон Андрэевіч, нарадзіўся ў 1894 у в. Новы Быхаў, памёр у 1983.

ДАВЫДАЎ Лекандрый Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Новы Быхаў, памёр у 1937.

ДАВЫДАЎ Пракоп Маркавіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Новы Быхаў, памёр у 1953.

ДАВЫДАЎ Трафім Маркавіч, нарадзіўся ў 1895 у в. Новы Быхаў.

ДАВЫДАЎ Ягор Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1893 у в. Новы Быхаў, загінуў у баях з калчакаўцамі.

ДЗЕРГАЧОЎ Андрэй Васілевіч, нарадзіўся ў 1892 у в. Новы Быхаў, памёр у 1939.

ДЗЕРГАЧОЎ П., нарадзіўся ў в. Новы Быхаў, падпольшчык, расстраляны белапалякамі.

ДЗЕРГАЧОЎ Рыгор Захаравіч, нарадзіўся ў 1892 у в. Новы Быхаў, памёр у 1975.

ДЗЕРГАЧОЎ Спірыдон Карпавіч (глядзі артыкул «Сын рэвалюцыі»).

ЕРАШЭНКА Барыс Піліпавіч, нарадзіўся ў 1895 у в. Новы Быхаў, памёр у 1958.

ЕРАШЭНКА Талімон Піліпавіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Новы Быхаў, памёр у 1979.

КАВАЛЁЎ Сямён Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1892 у в. Новы Быхаў, памёр у 1941.

М. М. Галіновіч.

Ц. Я. Кірпічэнка.

КАМІСАРАЎ Кірыла Талімонавіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Новы Быхаў, памёр у 1952.

КАПОРЫКАЎ Ягор Ларыёнавіч, нарадзіўся ў 1895 у в. Новы Быхаў, памёр у 1937.

КАРПІСОНАЎ Антон Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1891 у в. Новы Быхаў, у грамадзянскую вайну казначэй 508-га стралковага палка.

КІЖДУБЕНКА Еўдакім Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1894 у в. Новы Быхаў, памёр у 1936.

КУЛЯШОЎ Васіль Паўлавіч, нарадзіўся ў 1895 у пас. Рыхартава; удзельнік рэвалюцыйных падзей 1917 — 1918 чырвоны партызан, чырвонаармеец Гатчынскага палка, удзельнічаў у разгроме белай арміі Юдзеніча; памёр у 1971.

МАМАЕЎ Адам Цімафеевіч (глядзі асобны артыкул).

МАЦВЕЕНКА Васіль Яўменавіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Новы Быхаў, памёр у 1935.

МАЦВЕЕНКА Піліп Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1894 у в. Новы Быхаў, памёр у 1937.

МАЦВЯЁНАК Іван Кузьміч, нарадзіўся ў 1895 у в. Новы Быхаў, чырвоны партызан, чырвонаармеец 152-га палка 17-й дывізіі, член КПСС, пасля грамадзянскай вайны жыў і працаваў у Мінску, у часы культу асобы Сталіна быў рэпрэсіраваны.

МІРОНЧЫК Канстанцін Несцеравіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Новы Быхаў, памёр у 1957.

ПАГОДКІН М.

ПОЛЬКІН Макар Фядосавіч, нарадзіўся ў в. Ульянава, памёр у 1939.

РАГАЛЁНКА Ілья Пракопавіч, нарадзіўся ў 1893 у в. Тайманава; змагаўся за Савецкую ўладу ў чырвонагвардзейскім атрадзе, быў начальнікам медыцынскай службы, пасля грамадзянскай вайны скончыў медыцынскі інстытут у Ленінградзе, працаваў на розных пасадах у медыцынскіх установах; у Вялікую Айчынную вайну ўрач у перасоўным ваенным шпіталі, пасля вайны працаваў у Навабыхаўскай участковай бальніцы; памёр у 1970.

РАМАНАЎ Сяргей Паўлавіч, нарадзіўся ў 1892 у в. Лазаравічы; член Быхаўскага рэўкома, у Чырвонай Арміі ў 1919—1922 камандаваў узводам, ротай; памёр у 1968.

САКАЛОЎ Мікалай Міхайлавіч, нарадзіўся ў в. Тайманава; камандаваў атрадам рабочых-чырвонагвардзейцаў з Петраграда, накіраваны на Быхаўшчыну для арганізацыі барацьбы супраць белапалякаў і кайзераўскіх войск.

Быховский районный историко-краеведческий музей

І. П. Рагаленка.

Р. Г. Каліноўскі.

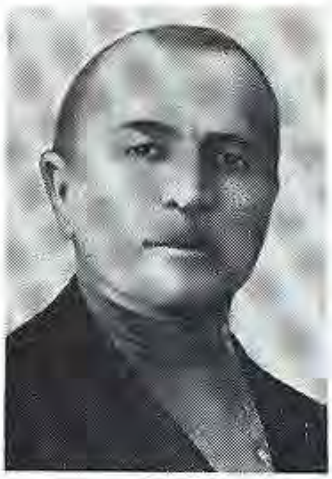

Л. Д. Кардабнёў.

А. В. Лёвачкін.

САЛДЫБАНАЎ Аўлас Гаўрылавіч, нарадзіўся у 1893 у в. Новы Быхаў, памёр у 1976.

САЛДЫБАНАЎ Мацвей Гаўрылавіч, нарадзіўся ў 1892 у в. Новы Быхаў, памёр у 1943.

СЕЛІВАНАЎ Аляксандр Пятровіч, нарадзіўся ў 1892 у в. Новы Быхаў, памёр у 1933.

СЯРГЕЕНКА Мікіта Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Лазаравічы, памёр у 1970.

УСІКАЎ Восіп Кузьміч, нарадзіўся ў 1895 у в. Новы Быхаў, памёр у 1960.

ФЕДАСЕЕНКА Раман Васілевіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Новы Быхаў, памёр у 1960.

ЦІТКОЎ Емяльян Васілевіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Адаменка, памёр у 1957.

ШАБЛАЎНЁЎ Восіп Сафонавіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Новы Быхаў, памёр у 1933.

ШАБЛАЎНЁЎ Павел Сафонавіч, нарадзіўся ў 1892 у в. Новы Быхаў, памёр у 1959.

ШЧАРБАКОЎ Кандрат Яўменавіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Новы Быхаў, памёр у 1965.

ЯКІМАЎ Цімох Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1892 у в. Лазаравічы, памёр у 1939.

ЯКІМЧАНКА Захар Сідаравіч, нарадзіўся ў 1892 у в. Лазаравічы, памёр у 1978.

ЯЎСЕЕЎ Іван Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1901 у в. Лазаравічы, чырвонаармеец 4-й роты 508-га стралковага палка, ваяваў супраць белапольскіх войск на Гомельшчыне.

ЯЎСЕЕЎ Мацвей Андрэевіч, нарадзіўся ў 1895 у в. Лазаравічы, памёр у 1958.

СЛЕДЗЮКОЎСКІ СЕЛЬСАВЕТ

АЗАРАНКА Якоп Платонавіч, нарадзіўся ў 1899 у в. Хацьмілле, памёр у 1984.

АНІКЕЕЎ Міхаіл Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1895 у в. Следзюкі, памёр у 1948.

БЕЛАВУСАЎ Андрэй Паўлавіч, нарадзіўся ў 1885 у в. Следзюкі, памёр у 1939.

БУКЕТАЎ Іван Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1891 у в. Следзюкі, памёр у 1972.

БУКЕТАЎ Сяргей Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1890 у в. Следзюкі, памёр у 1930.

БЭЗАЎ Ягор Андрэевіч, нарадзіўся ў 1888 у в. Следзюкі, памёр у 1968.

ВЕЛЯШКОЎ Пётр Іванавіч, нарадзіўся ў 1899 у в. Следзюкі, памёр у 1984.

ГУЗЛОЎ Пётр Іванавіч, нарадзіўся ў в. Следзюкі ў 1898, памёр у 1982.

ЗЕЙДАК Фрыц Іванавіч, нарадзіўся ў 1891 у в. Латкалонія, памёр у 1977.

КАВАЛЁЎ Лукаш Антонавіч, нарадзіўся ў 1889 у в. Следзюкі, памёр у 1964.

КАВАЛЁЎ Піліп Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1897 у в. Следзюкі, памёр у 1951.

КАВАЛЁЎ Сяргей Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Следзюкі памёр у 1960.

КАЛАЎШКІН Гаўрыла Лазаравіч, нарадзіўся ў 1894 у в. Следзюкі, памёр у 1982.

КАРДАБНЁЎ Лаўрэнцій Данілавіч, нарадзіўся ў 1880 у в. Кузькавічы, памёр у 1942 у Магнітагорску.

КУДАКЦІН Ціт Іванавіч, нарадзіўся ў 1889 у в. Следзюкі, памёр у 1969.

КУЛЯШОЎ Апанас Арцёмавіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Следзюкі, памёр у 1973.

КУЛЯШОЎ Ізот Арцёмавіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Следзюкі, загінуў у 1919.

КУЛЯШОЎ Сяргей Адамавіч, нарадзіўся ў 1890 у в. Следзюкі, памёр у 1945.

КУСІНАЎ Яўграф Капітонавіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Следзюкі, памёр у 1921.

КУХАРАЎ Фядос Спірыдонавіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Следзюкі, памёр у 1964.

ЛЁВАЧКІН Андрэй Восіпавіч, нарадзіўся ў 1899 у в. Краснiца, памёр у 1980.

МАХУНОЎ Антон Майсеевіч, нарадзіўся ў 1888 у в. Следзюкі, памёр у 1981.

ПЕКУСАЎ Андрэй Іванавіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Следзюкі, памёр у 1940.

ПРАХАРЭНКА Парфен Кандратавіч, нарадзіўся ў 1893 у в. Следзюкі, памёр у 1968.

РАБЦАЎ Міхаіл Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1889 у в. Следзюкі, памёр у 1959.

РАБЦАЎ Якаў Васілевіч, нарадзіўся ў 1887 у в. Следзюкі, памёр у 1978.

СЛАШЧЫКАЎ Павел Яфімавіч, нарадзіўся ў 1897 у в. Следзюкі, памёр у 1943.

ФЯДОСАЎ Пракоп Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1887 у в. Следзюкі.

ЧАРНЯКОЎ Пракоп Мартынавіч, нарадзіўся ў 1891 у в. Следзюкі.

ЯКІМАЎ Максім Аўрамавіч, нарадзіўся ў 1890 у в. Следзюкі, памёр у 1953.

ТРЫЛЕСІНСКІ СЕЛЬСАВЕТ

АРЭШКАЎ Стафан, нарадзіўся ў 1889 у в. Трылесіна, загінуў у 1917.

Быховский районный историко-краеведческий музей

БАРЫСЕВІЧ Антон, нарадзіўся ў в. Ветранка, загінуў у баях з басмачамі.

БАХАНЬКОЎ Мікалай Стафанавіч, нарадзіўся ў 1891 у в. Трылесіна, памёр у 1942.

ГАНЧАРОЎ Якаў Мартынавіч, нарадзіўся ў 1883 у в. Трылесіна, памёр у 1965.

ГАРАЎЦОЎ Павел Ільіч, нарадзіўся ў 1884 у в. Трылесіна, памёр у 1968.

ДВАРАКОЎ Мікіта Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1872 у в. Трылесіна, памёр у 1947.

ДВАРАКОЎ Цімафей Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1878 у в. Трылесіна, памёр у 1948.

КІШКУНОЎ Сяргей Дзянісавіч, нарадзіўся ў 1873 у в. Трылесіна, памёр у 1944.

КУЛАЖЫН Васіль Іванавіч, нарадзіўся ў 1883 у в. Трылесіна, памёр у 1942.

КУЛАЖЫН Марк Іванавіч, нарадзіўся ў 1872 у в. Трылесіна, памёр у 1939.

КУЛАЖЫН Пётр Юр'евіч, нарадзіўся ў 1890 у в. Трылесіна, памёр у 1936.

КУЛАЖЫН Фёдар Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1890 у в. Трылесіна, памёр у 1980.

КУЛІКОЎ Ілья Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1876 у в. Боўкі, памёр у 1970.

КУРСАКОЎ Павел Трафімавіч, нарадзіўся ў 1897 у в. Ветранка; у Чырвонай Арміі з 1918, камандзір узвода, эскадрона, камісар палка (падрабязна яго біяграфію глядзі ў артыкуле «Справа ўсяго жыцця»).

ЛАЧОЎ Уладзімір Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1891 у в. Трылесіна, памёр у 1942.

МАЁРАЎ Канстанцін Антонавіч, нарадзіўся ў 1902 у в. Ветранка.

МАЛАШОНАК Якаў Майсеевіч, нарадзіўся ў 1880 у в. Трылесіна, памёр у 1969.

ПУГАЧОЎ Максім Іванавіч, нарадзіўся ў 1880 у в. Трылесіна, памёр у 1928.

РАДЗЬКО Марыя Антонаўна, нарадзілася ў 1893 у в. Ветранка; у 1918 сувязная Быхаўскага падраённага падпольнага камітэта РКП(б); памерла ў 1973.

СТАНКОЎ Васіль Пятровіч, нарадзіўся ў 1891 у в. Трылесіна, памёр у 1976.

ШАРШНЕЎ Мікіта Кузьміч, нарадзіўся ў 1887 у в. Боўкі, памёр у 1943.

ШВАЕЎ Барыс Цярэнцьевіч, нарадзіўся ў 1877 у в. Трылесіна, памёр у 1943.

ШВАЕЎ Пётр Цярэнцьевіч, нарадзіўся ў 1886 у в. Трылесіна, памёр у 1945.

ШВАЕЎ Фядос Цярэнцьевіч, нарадзіўся ў 1891 у в. Трылесіна, памёр у 1943.

ХОЛСТАЎСКІ СЕЛЬСАВЕТ

АБРАМОВІЧ Данііла Мартынавіч, нарадзіўся ў 1900 у в. Мокрае.

АБРАМОВІЧ Рыгор Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1897 у в. Пінюці; у 1919—1922 у Чырвонай Арміі, інвалід Вялікай Айчыннай вайны, памёр у 1981.

БЕЛЬСКАЯ Еўдакія Уладзіміраўна, нарадзілася ў 1894 у в. Мокрае; з 1918 па 1921 медсястра ў 10-й дывізіі 16-й арміі; памерла ў 1966 (больш падрабязна пра Е. У. Бельскую глядзі ў артыкуле «Удзельніца трох войнаў»).

БАРАНКЕВІЧ Сямён Яфімавіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Мокрае; з 1919 у Чырвонай Арміі, удзельнічаў у баях супраць арміі генерала Юдзеніча; памёр у 1981.

ДЗІГАЛЁЎ Раман Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1899 у в. Лапша; у 1919—1922 у Чырвонай Арміі; памёр у 1980.

М. А. Радзько.

Д. М. Абрамовіч.

ЕМЯЛЬЯНАЎ-ЕЛКІН Дзмітрый Раманавіч (глядзі асобны артыкул).

ІНДЗЮКОЎ Пётр Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1894 у в. Трасцівец; у 1919—1921 у Чырвонай Арміі; памёр у 1986.

ІНДЗЮКОЎ Якаў Ульянавіч (глядзі асобны артыкул).

КАЛІНОЎСКІ Рыгор Герасімавіч, нарадзіўся ў 1900 у в. Сушчоў; ваяваў у 152-м Быхаўскім палку, потым працаваў у калгасе; памёр у 1969.

КЛЕЦІК Канстанцін Лявонцьевіч (глядзі асобны артыкул).

КРАСІЦКІ Сцяпан Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1900 у в. Мокрае, загінуў у Вялікую Айчынную вайну.

КРАСНІЦКІ Андрэй Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Мокрае; у 1918 добраахвотна ўступіў у Чырвоную Армію; памёр у 1941.

КРАСНІЦКІ Іван.

КРАСНІЦКІ Кірыла Максімавіч, нарадзіўся ў 1899 у в. Мокрае, загінуў у баях за Савецкую ўладу.

КУЛЯШОЎ Фама Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1888 у в. Сядзіч, памёр у 1934.

ЛЯВОНАЎ Нічыпар Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1900 у в. Сядзіч; у 1918—1922 добраахвотна ўступіў у Чырвоную Армію, служыў да 1922; памёр у 1985.

МАНДРЫК Аляксандр Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1900; загінуў у 1919 у Гомелі ў час падаўлення стракапытаўскага мяцяжу.

МАНДРЫК Апанас Кандратавіч, нарадзіўся ў 1890 у в. Мокрае, загінуў у Вялікую Айчынную вайну.

МАНДРЫК Іван Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1894 у в. Мокрае; у 1918 добраахвотна ўступіў у Чырвоную Армію; памёр у 1973.

МАНДРЫК Мікалай Іванавіч, нарадзіўся ў 1892 у в. Мокрае; у 1918 добраахвотна ўступіў у Чырвоную Армію; памёр у 1972.

МАНДРЫК Пётр Раманавіч, нарадзіўся ў 1897 у в. Макранскія Хутары; у 1919—1922 у Чырвонай Арміі; памёр у 1983.

МАНДРЫК Раман Апанасавіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Мокрае, загінуў у гады Вялікай Айчыннай вайны.

МАНДРЫК Фёдар Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1895 у в. Мокрае, загінуў у баях за Савецкую ўладу.

НАРОЎСКІ Барыс Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1890 у в. Мокрае; служыў у Чырвонай гвардыі; памёр у 1919.

НАРОЎСКІ Пётр Уласавіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Мокрае; адзін з арганізатараў Савецкай улады на Бы-

Быховский районный историко-краеведческий музей

С. Я. Караткевіч.

І. Ф. Касцюкоў.

хаўшчыне ў 1917, член павятовага ваенна-рэвалюцыйнага камітэта; памёр у 1942.

НОВІКАЎ Фёдар Раманавіч, нарадзіўся ў 1900 у в. Холстава; у 1919—1922 у Чырвонай Арміі; памёр у 1981.

ПІВАВАРАЎ Ілья Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Сядзіч; у 1918 добраахвотна ўступіў у Чырвоную Армію, служыў да 1921; памёр у 1981.

ПІСАРЭНКА Ягор Парфенавіч, нарадзіўся ў 1895 у в. Мокрае, памёр пасля ранення на фронце ў Вялікую Айчынную вайну.

ПЯТРОВА Феадосся Яўсееўна, нарадзілася ў 1897 у в. Людкоў; член бальшавіцкай падпольнай арганізацыі ў час белапольскай і нямецкай акупацыі ў 1918; памерла ў 1979.

РУДКОЎСКІ Апанас Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1899 у в. Мокрае, загінуў у 1920.

РУДКОЎСКІ Даніла Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Мокрае; у 1918 добраахвотна ўступіў у Чырвоную Армію; памёр у 1968.

РУДКОЎСКІ Мацвей Лявонцьевіч (глядзі асобны артыкул).

РУДКОЎСКІ Мікалай Лявонавіч, нарадзіўся ў 1878 у в. Мокрае; служыў у чырвонагвардзейскім атрадзе П. Е. Дубенкі, удзельнічаў у разгроме контррэвалюцыйнай Стаўкі ў Магілёве; памёр у 1947.

САМАЛЁТАЎ Апанас Пракопавіч, нарадзіўся ў 1886 у в. Сядзіч, загінуў у 1919 пры вызваленні Кіева ад белагвардзейцаў.

СТАРАВОЙТАЎ Іван Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1899 у в. Холстава; у 1919—1922 у Чырвонай Арміі; памёр у 1986.

САЎЧАНКА Сямён Мітрафанавіч, нарадзіўся ў 1895 у в. Сушчоў; памёр у 1973.

СЦЯПАНАЎ Пётр Фаміч, нарадзіўся ў 1900 у в. Малінаўка, памёр у 1973.

ФІТКЕВІЧ Георгій Міронавіч, нарадзіўся ў 1895 у в. Мокрае; у 1918 добраахвотна ўступіў у Чырвоную Армію; памёр у 1942.

ФЯДКЕВІЧ Георгій Мікітавіч (Міхайлавіч), нарадзіўся ў 1896 у в. Макранскія Хутары, удзельнік штурму Зімняга палаца, у 1920 у складзе Дняпроўскай ваеннай флатыліі ўдзельнічаў у Лоеўскім прарыве караблёў супраць войск буржуазнай Польшчы.

ЮРКЕВІЧ Ісак Яўгенавіч, нарадзіўся ў 1893 у в. Мокрае; служыў у Чырвонай гвардыі; памёр у 1931.

ЧАРНАБОРСКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЕРХАЎЦОЎ Мітрафан Алімпавіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Яленшчына, памёр у 1987.

КАРАТКЕВІЧ Сяргей Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1900 у в. Балонаўка, памёр у 1972.

ЛАЗАРЭНКА Сямён Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1893 у в. Балонаў Сялец, у 1919—1920 у Чырвонай Арміі, машыніст кананерскай лодкі «Громкі» Дняпроўскай ваеннай флатыліі.

ЛАХАДЫНАЎ Мікіта Пракопавіч, нарадзіўся ў 1901 у в. Падгаворка; член КПСС, у грамадзянскую вайну з 1920 чырвонаармеец 137-га стралковага палка 45-й стралковай дывізіі, удзельнічаў у баях супраць белапалякаў, арміі генерала Урангеля, штурмаваў Перакоп.

МЕЛЬНІКАЎ Аляксандр Паўлавіч, нарадзіўся ў 1899 у в. Чачэвічы, памёр у 1986.

ПАЗНЯКОЎ Яфім Кузьміч, нарадзіўся ў 1901 у в. Балонаўка, памёр у 1983.

ПАЛЯНСКІ Сцяпан Елісеевіч, нарадзіўся ў 1891 у в. Балонаў Сялец, ваяваў у складзе Дняпроўскай ваеннай флатыліі.

ПУТРАНКОЎ Васіль Парфенавіч, нарадзіўся ў 1900 у в. Чачэвічы, памёр у 1981.

ПЯЧКОЎСКІ Канстанцін Ермалаевіч, нарадзіўся ў 1897 у в. Чачэвічы, памёр у 1979.

САВІЦКІ Раман Варфаламеевіч (глядзі асобны артыкул).

СТАФАНОЎСКІ Мечаслаў (глядзі асобны артыкул).

ЧАХОЎСКІ Ілья Макаравіч, нарадзіўся ў 1886 у в. Кучын, у 1920 марак Дняпроўскай ваеннай флатыліі.

ЧЫРВОНАСЛАБОДСКІ СЕЛЬСАВЕТ

БУХМІСТРАЎ Ерафей Навумавіч, нарадзіўся ў в. Хачынка.

ГАЎРЫЛЕНКА Сідар Ігнатавіч (глядзі асобны артыкул).

КАПЛУНОЎ Андрэй Ягоравіч, нарадзіўся ў 1897 у в. Чырвоная Слабада.

КАДРАЎ Філімон Васілевіч, нарадзіўся ў 1893 у в. Прыбар, памёр у 1976.

КЛІМАЎ Іларыён Андрэевіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Александроў, памёр у 1982.

КРЫВУЛЬКІН Ісак Цітавіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Хачынка.

КУЛІКОЎ Андрэй Яфрэмавіч, нарадзіўся ў 1891 у в. Прыбар, памёр у 1980.

ЛАЗАРАЎ Іван Малахавіч, нарадзіўся ў 1889 у в. Хачынка, памёр у 1982.

ЛОСІКАЎ Дзяніс Арцёмавіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Чырвоная Слабада, памёр у 1981.

МАКСІМЕНКА Ягор Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1898 у в. Чырвоная Слабада, памёр у 1983.

МІКАЛАЕЎ Антон Цітавіч, нарадзіўся ў 1894 у в. Чырвоная Слабада, памёр у 1981.

СВІРЫДЗЕНКА Мітрафан Паўлавіч, нарадзіўся ў в. Новы Свет, памёр у 1981.

СІВАГРАКАЎ Максім Сямёнавіч (глядзі асобны артыкул).

СІВАГРАКАЎ Якаў Дзямідавіч, нарадзіўся ў 1890 у в. Ліпаўка, памёр у 1986.

ЦІХАНАЎ Павел Якаўлевіч (глядзі асобны артыкул).

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

ЯМНІЦКІ СЕЛЬСАВЕТ

АНТОНАЎ Дзмітрый Мікалаевіч.

АНТОНАЎ Пётр Мікалаевіч (глядзі артыкул «Браты Антонавы»).

КАСЦЮКОЎ Іван Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1900 у в. Ямнае; у грамадзянскую вайну на Паўднёвым фронце, удзельнік баёў супраць войск генерала Урангеля; удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі, медалямі; памёр у 1987.

МІРАНЦОЎ Ціхан Яфімавіч (глядзі асобны артыкул).

ЯКУБЁНАК Фёдар Пятровіч, нарадзіўся ў 1902 у в. Ямнае, памёр у 1979.

ЯШЧАНКА Піліп Сідаравіч, нарадзіўся ў 1894 у в. Лагадава; у грамадзянскую вайну на Паўднёвым фронце; удзельнік баёў супраць войск генерала Урангеля; памёр у 1973.

* * *

БУДКЕВІЧ Іван Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1900 у в. Соліна Глухскай воласці Быхаўскага павета; у 1921—1922 чырвонаармеец, служыў на вартавым судне «Горды».

САБАЛЕЎСКІ Цімафей Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў в. Зарэчча Глухскай воласці, у 1918 разведчык 151-га стралковага палка Чырвонай Арміі.

Узнагароды ветэранам

28 кастрычніка 1967 г. ў сувязі з 50-годдзем Вялікага Кастрычніка Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР выдаў Указ аб узнагароджанні актыўных удзельнікаў Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, грамадзянскай вайны і барацьбы за ўстанаўленне Савецкай улады ў 1917—1922 гг. ордэнамі і медалямі СССР. Па Быхаўскім раёне былі ўзнагароджаны:

ордэнам Леніна: Скажанюк Юлій Паўлавіч; **ордэнам Чырвонага Сцяга:** Кірпічэнка Ціхан Якаўлевіч, Пазнякоў Яфім Кузьміч, Шычко Фёдар Калінкавіч; **ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга:** Шайтар Карп Купрыянавіч; **ордэнам Чырвонай Зоркі:** Мужычкоў Яфрэм Трафімавіч; **ордэнам «Знак Пашаны»:** Пчалянкоў Фёдар Сцяпанавіч, Рагаленка Ілья Пракопавіч; **медалём «За адвагу»:** Галіновіч Мікалай Максімавіч, Івашка Кірыла Міхайлавіч, Каган Меер Мендэлевіч, Караткевіч Сяргей Якаўлевіч, Кузняцоў Андрэй Сямёнавіч, Мурашка Пётр Вікенцьевіч, Расін Абрам Гілевіч; **медалём «За баявыя заслугі»:** Абрамовіч Даніла Мартынавіч, Гузлоў Пётр Іванавіч, Дзёмінскі Сяргей Захаравіч, Кадраў Філімон Васілевіч, Казлоў Арцём Фёдаравіч, Куляшоў Васіль Паўлавіч, Лёвачкін Андрэй Восіпавіч, Маёраў Канстанцін Антонавіч, Муштукоў Ананій Акімавіч, Пазнякоў Емяльян Мітрафанавіч, Рудкоўскі Сцяпан Антонавіч, Саўчанка Сямён Мітрафанавіч, Турчыкаў Іосіф Цярэнцьевіч, Чаркашын Васіль Пракопавіч, Шыбанаў Кузьма Назаравіч; **медалём «За працоўную доблесць»:** Андрэёў Еўдакім Зосімавіч, Каравацкі Феакціст Рыгоравіч, Кузьмін Андрэй Мацвеевіч, Пячкоўскі Канстанцін Ермалаевіч, Радзько Марыя Антонаўна; **медалём «За працоўную адзнаку»:** Іскольскі Міхаіл Абрамавіч, Сцяпанаў Пётр Фаміч.

Быховский районный историко-краеведческий музей

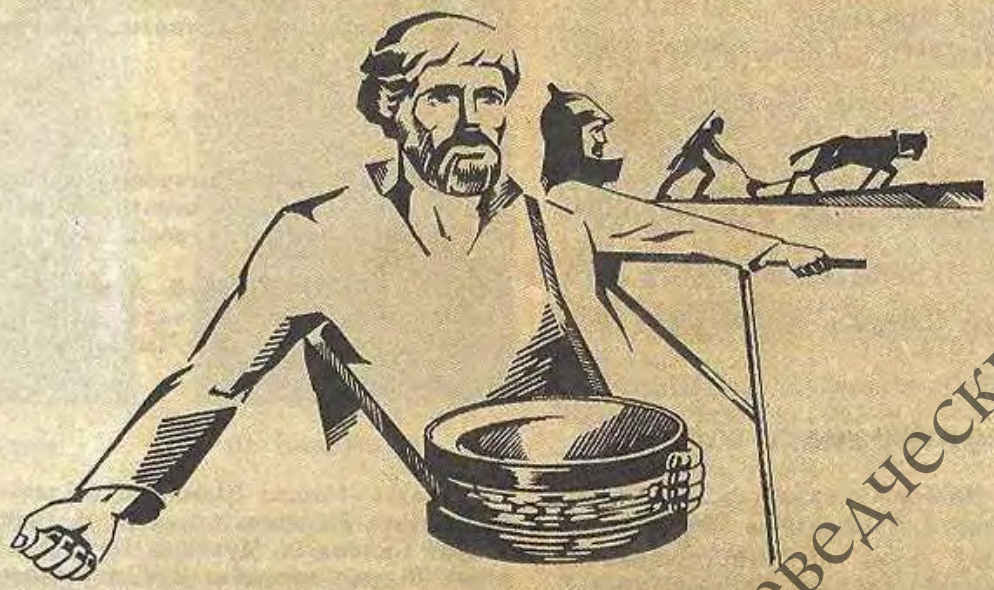

1921
1941

Быховский районный историко-краеведческий музей

ДА НОВАГА ЖЫЦЦЯ

У выніку інтэрвенцыі і грамадзянскай вайны Быхаўскі павет, як і ўся Беларусь, перажываў вялікія эканамічныя цяжкасці. Значна скараціліся пасяўныя плошчы, знізілася ўраджайнасць. Бяздзейнічала большасць прамысловых прадпрыемстваў.

У гэты цяжкі час сапраўдным штабам быў павятовы камітэт партыі, які шмат увагі аддаваў палітычнай рабоце і ўмацаванню Саветаў, прафсаюзаў, кааператываў і камітэтаў узаемадапамогі, жансаветаў і камсамола, праз якія мабілізаваў працоўных на аднаўленне народнай гаспадаркі.

У рэзалюцыі VI Быхаўскай павятовай партыйнай канферэнцыі, што адбылася ў жніўні 1920 г., было запісана:

«Камуністычная партыя, воляй Рэвалюцыі стаўшая на чале змагаючагася пралетарыяту, прыцягвала ў свае рады масы рабочых, сялян і працоўнай інтэлігенцыі. Гэтыя масы, інстынктыўна імкнучыся да партыі, часта з-за сваёй палітычнай неадукаванасці, пад уплывам суровых умоў моманту або зусім выходзяць з партыі, або не могуць прыносіць ёй карысці, застаючыся ў яе радах. Таму велізарная ўвага павінна быць звернута на палітычнае выхаванне членаў РКП».

У адпаведнасці з рашэннем канферэнцыі ў пачатку лістапада 1920 г. павятком партыі стварыў партыйную школу, першы выпуск яе (15 чалавек) адбыўся 5 лютага 1921 г.

11 верасня 1920 г. ў Быхаве быў скліканы з'езд прафсаюзаў, на якім прысутнічала 55 дэлегатаў. У парадку дня — даклады старшыні павятовага саўнаргаса т. Брытава, камісара павятовага прадкома т. Трафімава, пытанні выхавання мас, прафесіянальна-тэхнічнай адукацыі, забеспячэння рабочых і г. д.

На наступны дзень адбыўся IV павятовы з'езд Саветаў, яму папярэднічалі перавыбары сельскіх і валасных Саветаў. Асноўнае пытанне на з'ездзе — пераход да мірнай працы. Была прынята адозва да сялян Быхаўшчыны. У склад павятовага выканкома былі выбраны 16 камуністаў, а ўзначаліў выканком Яўхім Сарокін, чалавек, чый аўтарытэт сярод сялян быў непахісным.

11 студзеня 1921 г. адбылася павятовая канферэнцыя работніц і сялянак. Быў створаны жансавет, у састаў якога павятком партыі рэкамендаваў трох актывістак — Нікіціну, Рыжанкову і Двоскіну. Камітэт партыі прымаў меры па ўмацаванню павятовага палітбюро (ЧК), на гэтую адказную работу былі рэкамендаваны Н. Л. Француз і Г. Я. Дорахаў. Шмат увагі аддавалі моладзі. Адказным за работу з ёй у павяткоме прызначылі члена бюро Азерскага. Ва ўсе воласці павета накіравалі інструктараў для арганізацыі камсамольскіх ячэек. Першыя ж камсамольскія ячэйкі на Быхаўшчыне былі створаны ў 1918—1920 гг. у Быхаве, на шклозаводзе ў Ветранцы, у вёсках Новы Быхаў, Гарадзец. У Быхаве склікаецца беспартыйная канферэнцыя моладзі, праходзяць сумесныя пасяджэнні павяткомаў партыі і камсамола. Шырокі размах набыла агітацыйна-прапагандысцкая і культурна-асветная работа. Звыклай з'явай сталі мітынгі, мітынгі-канцэрты. Адчыняліся хаты-чытальні, агітпункты, бібліятэкі. У в. Балонаў Сялец ініцыятыўная камсамолка Дар'я Верхаўцова ўзначаліла работу хаты-чыталь-

Члены Быхаўскага павятовага камітэта партыі. 1920 г.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Д. А. Вярхоўцава.

ні і зрабіла яе лепшай у павеце. У Ветранцы камсамольцы шклозавода стварылі агітбрыгаду. Па ініцыятыве аддзела палітасветы павяткома партыі былі арганізаваны курсы загадчыкаў хатчытальняў. Першы набор курсаў — 40 чалавек.

Прымаліся першыя захады па ліквідацыі непісьменнасці: у вёсках адкрывалі пачатковыя дзённыя і вячэрнія школы сялянскай моладзі. У Касіцкай школе, напрыклад, пажадалі вучыцца 40 чалавек дарослых, сярод іх 16 жанчын. Звярталася ўвага на ахову здароўя сялян, былі арганізаваны фельчарскія пункты. У першай пяцігодцы ў раёне працавала 13 медустаноў.

Дзейнасць павяткома партыі ахоплівала розныя бакі жыцця: аднаўленне гаспадаркі і нарыхтоўка хлеба для рабочых і Чырвонай Арміі, дапамога галадаючым і будаўніцтва мастоў, рамонт дарог, стварэнне школ і барацьба з бандытызмам. А жыццё ставіла ўсё новыя і новыя праблемы.

Асноўная ўвага была скіравана на адраджэнне сельскай гаспадаркі: краіне патрэбен быў хлеб. Актыўна дапамагалі вёсцы гараджане. У жніўні 1920 г. жыхары Быхава на суботніках адрамантавалі сялянам 662 плугі, 16 хлявоў, перацягнулі 23 колы, зрабілі 69 вазоў, узаралі 257 дзесяцін зямлі, адрамантавалі 6 школ, больш за 80 км дарог і г. д. 8 жніўня 1920 г. газета «Боха и молот» пісала, што чырвонаармейцы 5-га ўчастка Заходняй шашы правялі ў в. Чачэвічы камуністычны суботнік па аказанню дапамогі сем'ям чырвонаармейцаў у палявых работах: «...Касілі лугі. Ішоўшыя са сваіх работ сяляне на прапанову палітработніка дапамагчы агульнай рабоце, ахвотна згадзіліся... Суботнік пакінуў у мясцовых сялян добрае ўражанне».

Важнай падзеяй з'явілася першая павятовая сельгасканферэнцыя (1—3 красавіка 1922 г.). Асноўным пытаннем было зямельнае. У пастанове гаварылася, што канферэнцыя цалкам ухваляе пастанову УСНК, якая дала магчымасць усяму сялянству адрадзіць гаспадарку па свайму меркаванню, падзяленне грамадзян зямлёй прайшло па рашэнню ўзвых трэціх жыхароў сяла. Пры вырашэнні зямельнага пытання асаблівая ўвага аддавалася беззямельным сялянам. Яны надзяляліся зямлёй у першую чаргу. Ім аказвалі дапамогу інвентаром, насеннем, лесаматэрыяламі і інш.

У рэзалюцыі аб сельскагаспадарчай кааперацыі самай жыццёвай неабходнасцю на той момант

Дэлегаты 2-й Быхаўскай павятовай канферэнцыі РКСМ.
Восень 1920 г.

Быховский районный историко-краеведческий музей

было названа аб'яднанне сялян у сельскагаспадарчыя кааператывы. Пры падтрымцы дзяржавы кааператыўныя аб'яднанні слабых гаспадарак змогуць стаць у хуткім часе незалежнымі ад моцных, часта не працоўных гаспадарак. Прызнаючы важнасць і неабходнасць развіцця сельгаскааперацыі, канферэнцыя адзначыла, што галоўным і асноўным рычагом у развіцці кааперацыі на тым этапе з'яўляліся крэдытныя таварыствы, вакол якіх і павінны аб'ядноўвацца разрозненыя гаспадаркі. Канферэнцыя заклікала сялян павета ствараць селькомы там, дзе іх яшчэ не было.

Вялікая палітычная і арганізатарская работа, самаадданая праца рабочых і сялян прынеслі свае вынікі. На 15 сакавіка 1923 г. ў Быхаве былі адноўлены і працавалі 148 прамысловых прадпрыемстваў і арцелей. Пачаў даваць прадукцыю шклозавод у в. Ветранка. У 1922—1923 гг. сяляне павета здалі дзяржаве 353 тысячы пудоў збожжа. У 1923—1924 гг. прыступілі да меліярацыі зямель. У Быхаве былі створаны меліярацыйныя таварыствы імя Леніна і «Праца». У 1926 г. сяляне в. Вараніно таксама стварылі меліярацыйнае таварыства. На асушаных землях было вырашана заснаваць лугавую гаспадарку (у 1930 г. створаны саўгас «Вараніно», да 1938 г. спецыялізаваўся на нарыхтоўцы сена для кавалерыйскіх часцей Чырвонай Арміі).

У напружанай рабоце па аднаўленні народнай гаспадаркі нараджаліся першыя героі працы, актывісты. 28 ліпеня 1921 г. селянін в. Чыгірынка Мікіта Захаравіч Мінчукоў стаў першым кавалерам ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга. Высокай узнагароды ён быў удастоены за выключны гераізм, праяўлены пры выратаванні моста цераз р. Друць у час крыгаходу. У 1925 г. сялянка в. Трасцівец Юлія Пятроўна Казлоўская першая з жанчын рэспублікі была выбрана членам ЦВК БССР. Праз два гады членам урада рэспублікі выбралі работніцу шклозавода «Ільіч» Сцепаніду Антонаўну Радзько. Былая вясковая настаўніца, адважная падпольшчыца ў час польскай і нямецкай акупацыі Сусана Апанасаўна Брытава (Кірпічэнка) разам з аднавяскоўцамі арганізавала камуну, якой далі імя К. Маркса.

У 1-й палове 1920-х гадоў працоўныя краіны ўважліва, з трывогай і надзеяй сачылі за паведамленнямі аб стане здароўя правадыра рэвалюцыі У. І. Леніна. У гэтыя дні ў адрас Ільіча ішлі сотні пісем, тэлеграм з усіх бакоў неабсяжнай краіны з пажаданнямі хутчэйшага выздараўлення, словамі падтрымкі. Ішлі яны і з Быхаўскага павета. У студзені 1924 г. вялікае гора напаткала краіну — памёр У. І. Ленін. Усюды праходзілі жалобныя мітынгі і сходы. Адбыліся яны і ў Быхаве і вёсках павета.

ТЕАТР ХУДОЖЕСТВ

В среду 18 Февраля 1920 г.

Состоятся ДОКЛАДЫ тов.

СЫРОМОЛОТОВА

На тему

Коммунистическая Молодежь и Мировая Революция

С. СОРОКИН

История юношеского движения и коммунистическ. Интернационал Молодежи

После докладов большой

КОНЦЕРТ

Вход по билетам которые можно получ бесплатно в комсомоле

Начало в 6 час. веч. Выховск. к-т союза молодежи

Аб'ява Быхаўскага райкома камсамола.

Рабочыя Ветранскага шклозавода «Ільіч» 29 студзеня паслалі ў адрас ЦК РКП(б) пісьмо, якое зберагліся ў архіве. Вось што яны пісалі: «Рабочыя шклозавода «Ільіч» Быхаўскага павета выказваюць Вам свой смутак і заяўляюць: цяжкая наша агульная страта, але калектыўнымі намаганнямі рабочага класа пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі будуць поўнасцю ажыццёўлены запаветы Ільіча.

У дзень пахавання нашага любімага правадыра, імем якога названы наш завод, агульны сход нашых рабочых выказвае глыбокае спачуванне Камуністычнай партыі і Камінтэрну, пад сцягам якіх жыў, змагаўся і памёр Ільіч.

Рабочаму класу і сялянству Расіі ўдалося перамагчы і ўзяць уладу ў свае рукі толькі таму, што яны ішлі нага ў нагу з Камуністычнай партыяй, пад кіраўніцтвам выпрабаванага правадыра-барацьбіта тав. Леніна.

Цяжкія выпрабаванні прадстаяць яшчэ рабочаму класу. На шляху да перамогі цяжкасці ўскладняюцца стратай Ільіча. Толькі шчыльней самкнуўшы свае рады і з'яднаўшыся вакол Камуністычнай партыі, увасобіўшай у сабе запаветы тав. Леніна, мы здолеем пераадолець цяжкасці ў барацьбе за канчатковыя мэты рабочага класа.

Ільіч памёр, але запаветы яго жывыя. Гэтыя запаветы мы ажыццявім пад кіраўніцтвам Расійскай Камуністычнай партыі.

Старшыня сходу Якаўлеў».

На мітынгах і сходах з выпадку смерці У. І. Леніна перадавыя рабочыя выказвалі просьбы аб прыёме іх у партыю. Паводле рашэння Пле-

Быховский районный историко-краеведческий музей

нума ЦК РКП(б) быў аб'яўлены масавы прыём у партыю перадавых рабочых ад станка. У выніку ленінскага прызыву ў партыю Быхаўская партарганізацыя папоўнілася яшчэ дзвюма партячэйкамі (на чыгуначнай станцыі і лесапільным заводзе).

Сацыялістычныя пераўтварэнні на Быхаўшчыне, як і ў цэлым па краіне, праходзілі няпроста, у складаных абставінах абвастрэння класавай барацьбы, пошукаў рэальных і эфектыўных шляхоў будаўніцтва новага ладу. Палітыка ваеннага камунізму, харчразвёрстка і іншыя меры ўлады выклікалі супрацьдзеянні як адкрытых ворагаў, так і некаторай часткі, пераважна заможнага, сялянства. Праяўляліся яны ў актах сабатажу, ухілення ад харчразвёрсткі, бандытызму. У лістападзе 1920 г. бандыты люта закатавалі камуністаў Часніцкага, Цёмкіна, Раманава і члена павятовага камітэта камсамола Аўруціна. Бандыцкія стрэлы абарвалі жыццё палымяных бальшавікоў старшыні Грудзінаўскага валрэўкома Сцяпана Кандрычыны, чэкістаў — старшыні павятовага палітбюро Навума Француза і сакратара палітбюро Георгія Дорахава. 21 студзеня 1925 г. кулакі з-за вугла забілі старшыню Макранскага камітэта сялянскай узаемадапамогі, сакратара камсамольскай ячэйкі Пятра Баранкевіча. Жыхары раёна шануюць памяць аб загінуўшых: аб гэтым сведчаць помнікі, мемарыяльныя дошкі, назвы вуліц.

Да 1923 г. Быхаўскі павет знаходзіўся ў Гомельскай губерні. 9 лютага 1923 г. ён быў ліквідаваны, тэрыторыі Гарадзішчанскай, Глухскай, Грудзінаўскай, Старабыхаўскай валасцей і сам г. Быхаў былі перададзены Магілёўскаму павету, тэрыторыі Баханскай, Бычанскай, Навабыхаўскай і Чыгірынскай валасцей — Рагачоўскаму, Даўгамошскай і Прапойскай — Чэрыкаўскаму паветам.

17 ліпеня 1924 г. ў рэспубліцы скасаваны паветы і воласці і ўтвораны акругі і раёны. У склад Магілёўскай акругі ўвайшоў Быхаўскі раён. У ім былі наступныя сельсаветы: Баркалабаўскі, Быхаўскі, Гарадзецкі, Глухскі, Грудзінаўскі I і Грудзінаўскі II, Дабужскі, Лудчыцкі, Макранскі, Навабыхаўскі, Ніканавіцкі, Следзюкоўскі, Студзянецкі, Сялецка-Халапееўскі, Тайманаўскі, Узніцкі, Царкоўнаасавецкі, Чырвонабярэжскі, Ямніцкі. Першым старшынёй Быхаўскага райвыканкома стаў актыўны ўдзельнік Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі і грамадзянскай вайны, ураджэнец в. Мокрае Мацвей Лявонцьевіч Рудкоўскі, які да гэтага працаваў старшынёй Навабыхаўскага валвыканкома. Пры непасрэдным удзеле Рудкоўскага былі праведзены выбары выканкомаў ва ўсіх 19 сельскіх Саветах раёна.

У ліпені 1931 г. былі ўнесены некаторыя змены ў адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел рэспублікі. Датычылі яны і Быхаўшчыны. Па-

Асабовы склад быхаўскай міліцыі. 1922 г.

Быховский районный историко-краеведческий музей

водле пастановы ЦВК і СНК БССР ад 8 ліпеня 1931 г. да Быхаўскага раёна былі далучаны Балонава-Сялецкі, Дунайкоўскі, Кучынскі, Падсельскі, Чачэвіцкі, Чыгірынскі сельсаветы Чачэвіцкага і Абідавіцкі, Баханьскі, Званецкі, Зімніцкі, Ісканскі, Хатаўнянскі сельсаветы Журавіцкага раёнаў, якія былі скасаваны.

Паступова ў раёне развілася прамысловая кааперацыя, мадэрнізаваліся старыя прадпрыемствы, будаваліся новыя. У Сарочынскай камуне імя К. Лібкнехта ў 1924 г. быў заснаваны крухмальны завод, які даваў за сезон 23 тоны крухмалу. Мелавая арцель «Маяк камуны» (прадукцыйнасць 560 тон вапны ў год) была арганізавана С. К. Дзергачовым у 1926 г. ў в. Лазаравічы. У 1927 г. каля в. Сядзіч была арганізавана прамысловая арцель «Чырвоны будаўнік» (31 рабочы, 7 служачых, давала ў год 838 тыс. цаглін), арцель «Працоўны смалакур» налічвала 11 чалавек, у год выпускала 42 тоны шкіпінару, 86 тон смалы, 161 тону драўнянага вугалю. Існавалі такія прамысловыя арцелі, як «Металіст», шавецкая «Чырвоны саматужнік», кравецкая «Аб'яднанне» і інш. Гарадская хлебапякарня (9 чалавек) была арганізавана ў 1928 г., у год выпякала 226 тон хлеба.

У адпаведнасці з пяцігадовым планам развіцця народнай гаспадаркі ў 1929 г. ў Быхаве было завершана будаўніцтва электрастанцыі. У наступным годзе яна выпрацавала 37 696 кілават электраэнергіі. Пачалі даваць прадукцыю торфазаводы «Ленінскі шлях» і «Чырвоная Беларусь», у 1930 г. ўступіў у строй сыраварны завод, на ім працавала 59 рабочых і 6 служачых. Гадавая прадукцыйнасць — 99 тон масла, 18 тон галандскага сыру і 97 тон іншай малочнай прадукцыі. Паскорана ішло будаўніцтва ацэтонава-бутылавага завода і электрастанцыі пры ім (уведзены ў дзеянне ў 1932 г.). Замест невялічкай лесапільні ў Быхаве з'явілася лесапільная арцель імя Калініна (у 1932 г. яна выпусціла прадукцыі на суму звыш мільёна рублёў). Дробная кавальская арцель там жа ў райцэнтры стала буйной майстэрняй стандартнага абозабудавання, за год яна давала прадукцыі на паўмільёна рублёў. Увогуле прамысловасць раёна ў 1932 г. вырабіла прадукцыі на 7,2 млн. рублёў.

Паводле ленінскага кааператыўнага плана ў першыя гады Савецкай улады на Быхаўшчыне ўзніклі калектыўныя сельскія гаспадаркі. У 1919 г. створаны саўгасы ў Грудзінаўцы, Баркалабаве, Лудчыцах. Апошні меў свінагадоўчую спецыялізацыю (160 га ворыва, 50 га лугоў, 1000 свіней). Ва ўсіх саўгасах працавалі сельскагаспадарчыя курсы, арганізоўваліся выстаўкі, лекцыі, на якія запрашаліся сяляне навакольных вёсак. У вёсках ствараліся таварыствы па сумеснай апрацоўцы зямлі, камуны. Асноўным прынцыпам іх фарміравання была добраахвотнасць. У в. Прыбар Чырвонаслабодскага сельсавета, напрыклад, сельгаскааператыў так і назвалі «Згода». У в. Сарочына Баркалабаўскага сельсавета ў пачатку 1919 г. была створана адна з першых на Беларусі сельскагаспадарчых камун — імя К. Лібкнехта. У 1922 г. камунары адрамантавалі памяшканне для клуба, адкрылі бібліятэку, чытальню. У 1924 г. камуна атрымала трактар, першы выезд на поле камунараў-трактарыстаў Хвядоса Міронава, Трыфана Карпікава і Івана Лагунова ператварыўся ў велічнае, незабыўнае свята і быў лепшай агітацыяй за «камунію». У 1924 г. тут адбылася сельскагаспадарчая выстаўка, на якой апрача лібкнехтаўцаў экспанаты прадстаўляў саўгас з в. Баркалабава. У 1927 г. калгас імя К. Лібкнехта (да таго часу камуна была пераўтворана ў калгас) атрымаў дыплом на Усебеларускім сельскагаспадарчым конкурсе. У памяць аб камуне ў вёсцы ў 1972 г. ўстаноўлены помнік.

У 1927 г. XV з'езд партыі прыняў рашэнне аб правядзенні калектывізацыі сельскай гаспадаркі. Даследаванні гісторыкаў, эканамістаў і публіцыстаў канца 1980-х гадоў дазваляюць зірнуць на гэту з'яву гістарычнага мінулага без прыкрас, без ідэалагічных і прапагандысцкіх напластаванняў розных часоў. Ва ўмовах аўтарытарна-бюракратычнай сістэмы кіравання план стварэння калгасаў, а пазней суцэльнай калектывізацыі, успрымаўся партыйнымі і савецкімі работнікамі, сельскімі актывістамі як адзіна правільны, і яны самаддана праводзілі яго ў жыццё. Таму былі і аб'ектыўныя прычыны: першыя поспехі сельскагаспадарчых кааператываў (агітавалі за калектыўнае гаспадараванне лепш за іншыя лозунгі), вялікі аўтарытэт партыі, непахісная вера ў правільнасць яе рашэнняў і шляхоў выканання. Выконваючы рашэнні з'езда, раённая партыйная арганізацыя ўзмацніла палітычную і культурна-асветную работу ў вёсцы, згуртоўвала бядняцка-батрацкія і серадняцкія масы.

У 1928—1929 гг. мясцовыя актывісты Марк Левы, Аляксей Агееў, Мітрафан Альховік у вёсках Давыдавічы, Іскань, Новы Быхаў ствараюць калгасы. Утвараюцца калектыўныя гаспадаркі ў вёсках Падгор'е, Усохі, Няраж і іншых месцах.

У кастрычніку 1929 г. ў Быхаве была арганізавана сельскагаспадарчая выстаўка. Яе мэта — паказаць поспехі ў калектывізацыі. Газета «Беларуская вёска» пісала ў тыя дні, што наведвальнікаў выстаўкі зацікавілі экспанаты селяніна-беднякa з в. Камарычы Ісака Мархоценкі, які прыехаў на выстаўку з жонкай і прывёз у якасці экспанатаў лубін, турнэпс, буракі, насенне канюшыны, авёс, старую драўляную саху і такую ж барану. Сваімі экспанатамі ён агітаваў за калектывізацыю.

Аб гэтым сведчылі напісаныя ім лозунгі, расклееныя перад экспанатамі на чырвоным сцягу, зробленым з жаночай хусткі: «Прывітанне сацыялістычным элементам вёскі, няхай жыве дзень

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

ураджаю і калектывізацыі!», «Дзякуем нашай Камуністычнай партыі, нашаму Савецкаму ўраду — кіраўнікам агратэхнічнай сілы», «Няхай жыве агіткультура, няхай згіне панскі і папоўскі дурман», надпіс на сасе: «...Няхай жыве хуткі рост трактарызацыі, няхай згіне невуцтва, бескультур'е і папоўскі дурман!».

Такія ж думкі селянін выказаў і на мітынгу. Ён заклікаў запісвацца ў калгас і абяцаў зрабіць гэта першым. І. Мархоценка стаў арганізатарам і першым старшынёй калгаса «Чырвоная Зорка» ў в. Камарычы.

25 лютага 1931 г. раённая газета «Маяк камуны», пераемніца газеты «Известия Быховского ревкома» апублікавала пісьмо чырвоных партызан Быхаўшчыны, прынятае ў дзень святкавання 13-й гадавіны Чырвонай Арміі. Сябры-аднапалчане ўспомнілі свой баявы гераічны шлях у складзе конных партызанскіх атрадаў Дзергачова і Мельнікава, а потым 17-й стралковай дывізіі, затым перайшлі да размовы аб калектывізацыі вёскі. Ветэраны гаварылі аб цяжкасцях і памылках у гэтай справе. У час размовы і нарадзілася думка звярнуцца з пісьмом да чырвоных партызан Быхаўшчыны. «Наш абавязак — гаварылася ў закліку,— абавязак чырвоных партызан, барацьбітоў за Савецкую ўладу... з рэвалюцыйным уздымам працаваць над сацыялістычнай перабудовай вёскі...»

Будаваць новае, мацаваць і развіваць усё лепшае — вось дэвіз ветэранаў грамадзянскай вайны. Пісьмо іх так і названа: «Да ўсіх чырвоных партызан, беднякоў і сераднякоў Быхаўскага раёна БССР». Пад ім подпісы Ціхана Кірпічэнкі, Івана Красніцкага, Андрэя Красніцкага, Апанаса Мандрыка і іншых.

Як і ў многія іншыя раёны Беларусі і краіны, на Быхаўшчыну былі накіраваны прадстаўнікі рабочага класа — дваццаціпяцітысячнікі, чый арганізатарскі вопыт і пралетарская загартоўка павінны былі дапамагчы ў арганізацыі калектыўнага гаспадарання. Добрую памяць пакінулі аб сабе пасланцы Ленінграда, камуніст-інтэрнацыяналіст Пётр Захарыеў, сормаўскія рабочыя Іван Васілевіч Стулаў і Пётр Аляксеевіч Міронаў. Яны арганізавалі і ўзначалілі калгасы «1 Мая», «Чырвоны партызан», «Камінтэрн», пад іх кіраўніцтвам гаспадаркі ўмацоўваліся, сталі лепшымі ў раёне. Але было нямала прыкладаў іншага роду. Паспешна створаныя калгасы распадаліся, няўмелае кіраўніцтва, парушэнне прынцыпаў добраахвотнасці і іншыя сур'ёзныя хібы прымушалі разважлівых па натуры сялян насцярожана адносіцца да новай справы. Усё было ў той час: зрываліся вясковыя сходы ў адказ на занадта патрабавальныя прамовы некаторых упаўнаважаных (як правіла, настойвалі на абавязковай 100 % калектывізацыі), былі і «жаночыя бунты» (у Рыжкаўцы, Верхняй Тошчыцы), былі і больш актыўныя дзеянні працаўнікаў калектывізацыі — падпальвалі калгасныя двары, пабудовы, стралялі ў калгасных актывістаў. У 1932 г. быў забіты старшыня выканкома Ніканавіцкага сельскага Савета Міхей Белакузаў.

Але выбару іншага не існавала. Курс на суцэльную калектывізацыю лічыўся адзіна правільным шляхам сацыялістычнага будаўніцтва ў вёсцы, іншыя думкі, прапановы, на якім бы ўзроўні яны не выказваліся, адвяргаліся, прызнаваліся «шкодніцкімі». Няцяжка ўявіць, які выбар павінны былі зрабіць тыя сяляне, што яшчэ вагаліся, ва ўмовах жорсткіх камандных метадаў кіраўніцтва, палітыкі раскулачвання (як вядома, сярод «раскулачаных» большасць складалі сераднякі), якая стала сапраўднай трагедыяй сялянства.

Спробы сацыялістычнай рэканструкцыі сельскай гаспадаркі вяліся і на базе новай сельскагаспадарчай тэхнікі. У краіне будаваліся заводы па вырабу трактароў і сельскагаспадарчых машын. Пачалі стварацца машынна-трактарныя станцыі. У адным з першых нумароў газеты «Маяк камуны» была надрукавана такая тэлеграма: «Быхаў райкому КП(б)Б. У вашым раёне вызначана будаўніцтва машынна-трактарнай станцыі. Неадкладна разгарніце работу па мабілізацыі 70 тысяч рублёў трактарацэнтру... Сакратар ЦК КП(б)Б Гей».

Гэта вестка была ўспрынята з задавальненнем, калгаснікі адлічвалі грошы на будаўніцтва МТС, у тым жа нумары газеты ў падборцы матэрыялаў на гэту тэму чытаем: «Агульны сход калгаса «Чырвоны партызан» вітае ініцыятыву аб стварэнні МТС у Быхаўскім раёне. Мы першыя даём на станцыю тры тысячы рублёў і выклікаем на спаборніцтва калгас «Новы свет».

У 1931 г. на паўночна-заходняй ускраіне Быхава (на месцы сучаснага рабочага пасёлка Колас) пачалося будаўніцтва МТС.

Вось як успамінае аб гэтым адзін з першых будаўнікоў станцыі Зоя Піліпаўна Цыркунова: «Малодзенькай дзяўчынай прыйшла я на будаўніцтва. На месцы станцыі стаяў тады толькі барак для будаўнікоў. Працавалі мы па-ўдарнаму. І праз паўтара года на былой пустэчы з'явіліся рамонтная майстэрня, склады для запчастак, павеці для захоўвання тэхнікі, інтэрнат, клуб, сталовая, кантора. Пачалі прыбываць першыя трактары, камбайны «Север» і «Камунар», грузавыя аўтамабілі і іншая тэхніка. Многія будаўнікі пайшлі на курсы і сталі трактарыстамі. Заўсёды добрым словам успамінаю першага дырэктара МТС камуніста Івана Герасімавіча Бурака. Гэта дзякуючы яго добрай парадзе і я закончыла курсы і стала трактарысткай».

Крыху пазней былі створаны яшчэ 2 МТС — Лудчыцкая і Кузькавіцкая. У 1933 г. пры МТС і саўгасах пачалі працаваць палітаддзелы. Яны выдавалі свае газеты, на Быхаўшчыне іх было тры, асабліва вызначалася сваёй вастрынёй шматтыражка ў саўгасе «Чырвоны маяк» (зараз пас. Пралетарый Абідавіцкага сельсавета), якую рэдагаваў член партыі з 1919 г. Сцяпан Мікалаевіч Свірыд. Істотную ролю ў грамадскім жыц-

Быховский районный историко-краеведческий музей

ці Быхаўшчыны таго часу адыгрывалі жанчыны-актывісткі. Дэлегаткай 1-га Усесаюзнага з'езда жанчын-калгасніц (снежань 1929) была быхаўская калгасніца С. А. Брытава. Начальнік палітаддзела Кузькавіцкай МТС Ефрасіння Іванаўна Антонава і намеснік начальніка палітаддзела Быхаўскай МТС Наталля Майсееўна Сцяпняк былі заўсёды сярод людзей, ведалі іх клопаты, дзялілі з імі радасць і гора, дапамагалі ім усімі сіламі. Па ўсім Прыдняпроўі ішла слава аб трактарыстцы Кузькавіцкай МТС Веры Цімафееўне Сіўцовай, даярцы з в. Студзёнка Суклеце Сілкаўне Яўменавай і іншых. Работніцы прамысловых прадпрыемстваў Быхава Соф'я Рудкоўская, Марыя Сімановіч і іншыя паклалі пачатак стаханаўскаму руху ў раёне. У канцы 1936 г. тут ужо налічвалася 168 стаханаўцаў.

Адначасова з сацыялістычнымі пераўтварэннямі ў прамысловасці і на вёсцы адбываліся змены ў галіне адукацыі, культуры. У 1931 г. ў раёне працавала 112 школ з чатырохгадовым і 8 школ з сямігадовым тэрмінам навучання, школа сельскай моладзі. Займалася ў іх 12 728 чалавек, працавала 275 настаўнікаў. Для падрыхтоўкі кадраў будаўнікоў у Быхаве быў адкрыты будаўнічы тэхнікум. У 1932 г. ў ім займалася 80 студэнтаў. Апрача таго меліся 2 школы фабрычна-заводскага навучання, 19 школ калгаснай моладзі (ШКМ), дзе вучылася 5638 юнакоў і дзяўчат.

Актыўна неслі культуру ў масы настаўнікі Раман Варфаламеевіч Савіцкі, Мікалай Арцёмавіч Носараў, Мартын Паўлавіч Паляўцоў, Якаў Яфрэмавіч Караткевіч, Якаў Сцяпанавіч Коўшар, Адам Цімафеевіч Мамаеў, Аляксей Сцяпанавіч Дзямідаў і многія іншыя. А. С. Дзямідаў першы сярод настаўнікаў раёна ў 1939 г. быў удастоены ўрадавай узнагароды — медаля «За працоўную адзнаку».

У лютым 1935 г. ў Маскве праходзіў 2-і Усесаюзны з'езд калгаснікаў-ударнікаў. Быхаўскі раён прадстаўляў на ім старшыня калгаса «Рэвалюцыя» Максім Сямёнавіч Сівагракаў. Ён быў уключаны ў камісію па выпрацоўцы праекта прыкладнога Статута сельскагаспадарчай арцелі.

Раён у тыя гады нагадваў сабой будаўнічую пляцоўку: узводзіліся новыя школы, жылыя дамы, гаспадарчыя збудаванні, ішла рэканструкцыя прадпрыемстваў. У 1935 г. быў рэканструяваны шклозавод «Ільіч», пачаў працаваць хімлясгас. Пры заводзе «Ільіч» вырас прыгожы рабочы пасёлак з клубам, радыёвузлом, бальніцай, няпоўнай сярэдняй школай, лазняй. Для забеспячэння Быхаўскага ацэтона-бутылавага завода палівам у 1935 г. каля в. Ямнае быў пабудаваны торфазавод «Другая пяцігодка». У 1936 г. ён даў 11 тыс. тон паліва. Колькасць рабочых на прамысловых прадпрыемствах складала амаль 2,5 тыс. чалавек. 22 прадпрыемствы, што працавалі ў раёне ў 1938 г., далі валавой прадукцыі на суму звыш 7,3 мільёна рублёў.

У сельскай гаспадарцы ў гэты час павысілася ўраджайнасць і адпаведна павялічыўся кошт працадня калгасніка: у 1934 г. ў сярэднім па раёну на працадзень было выдадзена па 2,5 кг збожжа, 7 кг бульбы, іншая прадукцыя і грошы. У некаторых калгасах на працадзень атрымлівалі па 5—6 кг збожжа і 15—20 кг бульбы. У 1934 г. ў калгасах і саўгасах мелася 139 малочнатаварных, 102 свінагадоўчыя, 58 авечкагадоўчых і 3 конегадоўчыя фермы. Папулярным было пчалярства: у калгасах налічвалася каля 70 пчаляроў, 2 тыс. вулляў.

Пачалі ажыццяўляць план перасялення калгаснікаў з хутароў у вёскі. Ішло наступленне на балоты. Працаўнікі калгаса «Зара» з Кузькавіч за 2 гады асушылі 103 гектары балот і асвоілі 83 га тарфянікаў. Гэта іх дасягненне было адзначана вялікім сярэбраным медалём Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўкі.

На сярэдзіну 1939 г. ў Быхаўскім раёне існавалі 142 калгасы, якія аб'ядноўвалі больш за 12 тыс. сялянскіх гаспадарак. Пад пасевамі збожжавых і збожжабабовых культур было занята 31 260 га, пад бульбай 7428 га, ільном, канопляй 2328 га. У калгасах налічвалася каля 7,5 тыс. галоў буйной рагатай жывёлы, звыш 3,5 тыс. свіней, 2,6 тыс. авечак і коз, 8,8 тыс. коней. Папаўняўся і машынна-трактарны парк: у канцы 1940 г. 3 МТС мелі 115 трактароў, 23 камбайны і іншую сельскагаспадарчую тэхніку. Абслугоўвалі яе 242 механізатары. Асабліва вядомымі з іх былі ў той час Фядос Міронаў, Вера Сіўцова, Іван Альховік, Пятро Ігнатаў і многія іншыя. Трактарыст з саўгаса «Вараніно» Ігнат Кавалёў першы ў 1938 г. стаў удзельнікам Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўкі, выставачны камітэт адзначыў яго працу дыпломам.

За гады перадваенных пяцігодак істотна змянілася аблічча старажытнага Быхава. Вуліцы ўпрыгожылі новыя дамы, шмат было пасаджана дрэў. У 1938 г. на вул. Чырвонаармейскай быхаўчане ўрачыста адкрылі помнік У. І. Леніну. З ростам горада павялічвалася і колькасць насельніцтва: у 1939 г. ў Быхаве было 11 тыс. жыхароў.

Яскравай была і статыстыка культурных пераўтварэнняў. Да рэвалюцыі ў павеце налічвалася 37 царкоўнаприходскіх школ, у якіх вучылася 1086 дзяцей, дадаткова ў 2 гімназіях і 2-класным вучылішчы займалася яшчэ 600 дзяцей. У 1940 г. ў раёне 101 школа і 17 тысяч вучняў, працавалі гарадская і дзіцячая бібліятэкі, бібліятэкі былі таксама пры партыйных і педагагічных кабінетах, пры ўсіх хатах-чытальнях (іх было 19) і школах. У ВНУ і сярэдніх спецыяльных установах у 1940 г. займалася больш за 400 быхаўчан. Самыя здольныя і таленавітыя крочылі ў вялікую навуку, сярод іх былі Канстанцін Лукашоў, Дасіфей Надтачэеў, Емяльян Азаранка і іншыя.

У канцы 1930-х гадоў адбыліся выбары ў вы-

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

шэйшыя органы Савецкай улады краіны і рэспублікі. Дэпутатамі ў Савет Саюза і Савет Нацыянальнасцей Вярхоўнага Савета СССР былі выбраны прадстаўнікі раёна — настаўнік Чырвонаасавецкай няпоўнай сярэдняй школы Васіль Паўлавіч Іваноў і даярка студзёніцкага калгаса «Запаветы Ільіча» С. С. Яўменава. У Вярхоўным Савеце БССР раён прадстаўляў старшыня выканкома Тайманаўскага сельскага Савета Васіль Паўлавіч Куляшоў, сакратар Быхаўскага райкома партыі Ціт Фёдаравіч Субоцін.

1930-я гады...— супярэчлівы час, калі побач ужываліся працоўны ўздым, энтузіязм мільёнаў, іх самаадданая, ударная праца і жорсткая бюракратычная сістэма кіравання, ідэалагічнай апрацоўкі мас, насаджэння культу асобы «правадыра і генія ўсіх народаў», нагнятанне атмасферы падазронасці, пошукаў «ворагаў народа», калі царыла беззаконне, ахвярамі якога сталі сотні тысяч лепшых прадстаўнікоў партыі і народа. Сярод іх і тыя, чый лёс быў так ці інакш звязаны з Быхаўшчынай. У гады культу асобы Сталіна былі рэпрэсіраваны першы біёграф У. І. Леніна І. М. Баранкевіч, былы камандзір 152-й Быхаўскай дывізіі Я. В. Шэко, былы рэвалюцыянер, партыйны і савецкі работнік У. І. Драздоўскі і іншыя. Аб тым, што ўяўляў сабой канвеер рэпрэсій, яскрава сведчыць лёс Міканора Сцяпанавіча Крыцкага, беларуса па нацыянальнасці: працаваў дырэктарам сярэдняй школы № 1 у Быхаве. 24 снежня 1937 г. быў арыштаваны па абвінавачванню ў шпіянажы, на наступны дзень яго выключылі з партыі, а 20 студзеня 1938 г. быў прыгавораны да расстрэлу. У наш час Крыцкі, як і многія іншыя нявінныя ахвяры рэпрэсій, быў рэабілітаваны і паводле рашэння бюро Магілёўскага абкома КПБ ад 27 верасня 1988 г. адноўлены ў партыі.

Падобны лёс напаткаў і сакратароў Быхаўскага РК КП(б)Б С. К. Ігнатовіча і Е. П. Баярчанку, майстра-шкловыдзімальшчыка завода «Ільіч» М. В. Багінскага і іншых нявінных ахвяр.

Станіслаў Канстанцінавіч Ігнатовіч працаваў другім сакратаром Быхаўскага РК КП(б)Б, быў арыштаваны 1 студзеня 1938 г., а 11 кастрычніка 1938 г. па прыгавору асобай тройкі НКУС расстраляны. У абвінаваўчым заключэнні напісана, што ён нібыта «з'яўляўся ўдзельнікам польскай шпіёнскай дыверсійнай арганізацыі..., праводзіў дыверсійна-шкодніцкую работу ў сельскай гаспадарцы і гандлі, насаджваў варожыя кадры з мэтай іх выкарыстання ў контррэвалюцыйных мэтах, збіраў звесткі аб палітыка-эканамічным стане шэрагу раёнаў БССР і настроі насельніцтва ў адносінах да мерапрыемстваў партыі і Савецкай улады».

Емяльяна Пятровіча Баярчанку, сакратара Быхаўскага РК КП(б)Б, члена партыі з 1919 г., у 1938 г. абвінавацілі ў актыўным удзеле ў антысавецкай, трацкісцкай, тэрарыстычнай арганізацыі, шкодніцкай рабоце ў галіне сельскай гаспадаркі, накіраванай на развал калгаснага будаўніцтва... Ён быў таксама прыгавораны да расстрэлу.

Агентам польскай разведкі зрабілі малапісьменнага Мечыслава Вікенцьевіча Багінскага, які жыў у Ветранцы і працаваў на цыклозаводзе. За сувязь з рэпрэсіраванымі роднымі яго ў 1937 г. выключылі з партыі, а ў самым канцы 1937 г. арыштавалі. Усяго месяц разглядалася яго справа, а яшчэ праз месяц — 19 лютага 1938 г. Багінскі быў расстраляны. У сталінскіх лагерах згубіўся жыццёвы след простага селяніна-калгасніка з в. Галееўка Міхаіла Ульянавіча Краўцова, арыштаванага і несправядліва асуджанага ў 1932 г. Не вытрымаў і года лагернага жыцця селянін-аднаасобнік з в. Вець Кузьма Конанавіч Канцавы, які памёр у месцах зняволення ў чэрвені 1938 г.

Пазней іх справы былі перагледжаны і спынены з-за адсутнасці складу злачынства, а несправядлівыя прыгаворы адменены.

Трывога і занепакоенасць, выкліканыя складанасцямі ўнутранага развіцця краіны, дапоўніліся трывогай і занепакоенасцю за лёс усёй краіны: міжнароднае становішча абвастралася. Ваенныя канфлікты з японскімі мілітарыстамі, савецка-фінляндская вайна, пачатак 2-й сусветнай і пахабнае, пераможнае шэсце гітлераўскіх армій па Еўропе гаварылі аб непазбежнасці сутыкнення сацыялізму з фашызмам. І зноў супярэчнасць: з аднаго боку падрыхтоўка да вайны — перабудова эканомікі, узмацненне абаронча-масавай работы, заклік да моладзі ісці на флот, у авіяцыю і г. д., з другога — непаслядоўнасць, маруднасць у ажыццяўленні прынятых мер, непахісная вера ў прадбачлівасць «правадыра» і магутнасць нашай арміі, магчымасць вядзення вайны «малой крывёю і на чужой тэрыторыі». Людзі жадалі міру, праглі стваральнай працы, жылі і нараджалі дзяцей, радаваліся жыццю і былі поўныя надзей на лепшую будучыню.

Быховский районный историко-краеведческий музей

З ДАКЛАДА АСОБАЎПАЎНАВАЖАНАГА ПА ГЛУХСКАЙ ВОЛАСЦІ БЫХАЎСКАМУ ПАВЯТОВАМУ ЗЯМЕЛЬНАМУ АДДЗЕЛУ І ПАВЯТОВАМУ ПАСЯЎКОМУ АБ РАБОЦЕ СЕЛЬКОМАЎ, ПАСЯЎКОМАЎ І ПРАВЯДЗЕННІ ДВУХТЫДНЁВІКА «ЧЫРВОНЫ АРАТЫ»

21 красавіка 1921 г.

Согласно командировки от 1 апреля 1921 г. я отправился в Глухскую волость по проведению двухнедельника «Красного пахаря». Прибывши на место не пришлось приступить к прямым своим обязанностям, потому что во всей волости еще не было организовано селькомов и волпосевкома, поэтому пришлось первым долгом приступить к организации таковых. К организации селькомов крестьяне относились отрицательно, в особенности кулаческий элемент. С одной стороны, потому что не понимают государственной важности и значения работы посевкомов, а с другой стороны противники Советской власти вели гнусную агитацию и этим самым запугивали крестьян, что посевкомы посадят на паек, на один фунт хлеба, поэтому работу очень трудно пришлось проводить и неудачно — селькомы организованы только в 9 деревнях, а в 21 деревне от организации селькомов отказались. Волпосевком организован волостным съездом состоявшимся 18 сего апреля, где участвовали представители селькомов и представители сельсоветов.

Организованы селькомы в следующих деревнях: с. Селец Болонов, Поплавщина, Слоневщина, Борколабово, Боровка, Ботунь, Глухская Селиба, Людков, Новая Слободка.

Не организованы по своему нежеланию в следующих деревнях: Косичи, Ходутичи, Зарече, Твердов, д. Болонов Селец, Олень, Кучин, Незовка, Досовичи, Пестилы, Бовшево, Досов, Бовшовец, Стайки, Липовка, Язвы, Забродье, Звонцовка, Черноград, Глухи.

Починочные мастерские организовать не удалось. Несмотря на то, что постановлением волисполкома совместно с зав. волпосевкомом и мною было постановлено мобилизовать всех кузнецов и кузницы для того, чтобы мастерские пустить в работу необходимо было снабдить их материалом. Несмотря на все наши усилия, нам не удалось даже привезти угля, потому что крестьяне отказались дать подвод.

Семена распределены в следующем порядке: овес 950 пудов распределен для всех деревень волости пропорционально, учитывая имущественное положение деревни, население и землю. Но отпуск производится только селькомом, а там где не организованы таковые, то на днях ожидается распоряжение от упосевкома.

Что же касается двухнедельника «Красного пахаря», почти что ничего не сделано или же кое-где что-то сделано, но и то совсем мало; письменного отчета от особо райуполномоченного не поступило, сами же крестьяне сделать умеют, но написать и объяснить своей работы не умеют.

ДА Магілёўскай вобл., ф. 83, воп. 1, спр. 238, лл. 20—21.

ЗАГАД БЫХАЎСКАЙ ПАВЯТОВАЙ КАМІСІІ ПА БАРАЦЬБЕ З БАНДЫТЫЗМАМ

16 верасня 1921 г.

На основании распоряжения Предгубкомбанда все находящиеся на территории Быховского уезда бандиты в течение двухнедельного срока должны добровольно явиться к местным властям, начальникам отрядов для сдачи. Являющиеся бандиты ни в коем случае не должны иметь при себе оружие и только после сдачи, они должны указать, где таковое находится.

Все добровольно явившиеся бандиты проходят через суд Революционного Трибунала, причем им будет дано снисхождение.

Семьи бандитов, не явившихся в течение семи дней со дня издания настоящего приказа, будут взяты заложниками и в случае неявки бандитов в двухнедельный срок будут высланы из пределов Гомельской губернии, и имущество их будет конфисковано. Никакие переговоры как с бандами, так и с отдельными бандитами вестись не будут, а бандиты, которые придут сдаваться имея при себе оружие, будут расстреливаться на месте.

Борьба с бандами и отдельными бандитами будет вестись самая жестокая и снисхождение будет оказано только добровольно явившимся.

Настоящий приказ подлежит широкому оглашению на всех сельских сходах и должен быть вывешен на видных местах в каждом селении под личную ответственность предволисполкома и председьсовета.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Уездной милиции приказывается наблюсти за широким распространением настоящего приказа.

Приказ входит в силу с 18 сентября сего 1921 года.

Лица, срывающие настоящий приказ, будут арестовываться и предаваться суду.

Быховская Уездная Комиссия по борьбе с бандитизмом.

Фотакопія загада знаходзіцца ў Быхаўскім гісторыка-краязнаўчым музеі.

У дваццаць першым...

Адгрымелі баі грамадзянскай вайны. У павеце пачалося аднаўленне народнай гаспадаркі. Толькі мірнаму будаўніцтву перашкаджалі варожыя элементы. Нахабна дзейнічалі банды Багдановіча і Вярбіцкага. Яны тэрарызавалі насельніцтва, распраўляліся з актывістамі. У адным з баёў банда Багдановіча была разгромлена. Павятовы камітэт партыі і выканаўчы камітэт патрабавалі ад павятовага палітбюро (ЧК) і ваенкамата хутчэй ліквідаваць і банду Вярбіцкага. Было вырашана накіраваць паручэнца пры ваенкоме чырвонага камандзіра Берзіна за Дняпро, каб разведаць дыслакацыю банды і распачаць з ёю перагаворы. Неўзабаве яму ўдалося натрапіць на яе след. Адбылася сустрэча. Берзін выклаў умовы здачы і дадаў: «Справа ваша гіблая. Чырвонаармейцы і атрады ЧОНа ідуць па вашых слядах. Не здасцеся — будзеце знішчаны. Літасці потым не прасіце».

Вечарам 18 верасня 1921 г. сямёра бандытаў прыехалі ў Быхаў і адразу накіраваліся ў павятовы ваенкамат. Іх сустрэў ваенком Лявонаў, загадаў здаць зброю. Па той паспешлівасці, з якой бандыты кінулі вінтоўкі, ваенком западозрыў нядобрае. Праз некаторы час кожнаму, хто прыйшоў здавацца, былі выпісаны дакументы. Лявонаў заявіў, што паколькі яны знаходзіліся ў бандзе, падпісаць пасведчанні павінен старшыня ЧК, ён жа і выдасць іх, а пакуль трэба ісці спаць, час ужо позні.

Ноччу ў адзін з пакояў двухпавярховага дома, дзе размяшчалася ЧК, ваенком скрытна правёў групу курсантаў, якія павінны былі затрымаць

Пахаванне Г. Я. Дорахава і Н. Л. Француза.

Быховский районный историко-краеведческий музей

бандытаў, як толькі тыя ўвойдуць у будынак. Аднак усё здарылася інакш...

Раніцай 19 верасня Берзін узяў выпісаныя часовыя пасведчанні і павёў бандытаў у ЧК. Ці то курсанты спазніліся, ці то Берзін прывёў бандытаў раней, але так ці інакш усе яны прайшлі ў пакой на другім паверсе, дзе знаходзіліся старшыня павятовай ЧК Навум Француз, яго памочнік Хаськін і сакратар Георгій Дорахаў. Берзін паклаў на подпіс Французу дакументы. Бандыты стаялі перад сталом купкай, уперадзе — Вярбіцкі. Падпісваючы яго пасведчанне, Француз узняў вочы і спыніў погляд на Вярбіцкім. Вельмі не спадабаўся яму насцярожаны твар бандыта. Чырвонаармейцаў усё не было. Француз унутрана захваляваўся, але віду не падаў. Падпісаўшы апошні дакумент, ён рантам ускочыў з-за стала і крыкнуў бандытам: «Рукі ўгору!»,— спадзеючыся, што яго пачуюць курсанты. Вярбіцкі тут жа выхапіў рэвальвер. Стрэл, яшчэ два... Некалькі бандытаў кінуліся разбіваць вокны, астатнія пачалі страляць па дзвярах, не даючы магчымасці нікому ўвайсці. Потым саскочылі з другога паверха і кінуліся да Дняпра...

Калі курсанты ўварваліся ў пакой, яны ўбачылі забітых Француза, Дорахава і параненага Хаськіна. Але не ўдалося ўцячы і бандытам. Іх дагналі чырвонаармейскія кулі.

Пахаваны Г. Я. Дорахаў і Н. Л. Француз у Быхаве на Кастрычніцкай плошчы ў брацкай магіле барацьбітоў за Савецкую ўладу, савецкіх воінаў і партызан. Іх імёнамі названы вуліцы ў Быхаве.

І. Дрыгант.

Г. Я. Дорахаў.

Н. Л. Француз.

ГЕОРГІЙ ЯЎМЕНАВІЧ ДОРАХАЎ

Удзельнік барацьбы за ўстанаўленне Савецкай улады ў Быхаўскім р-не. Нарадзіўся 19.6.1897 г. ў в. Старынка Прапойскай воласці Быхаўскага павета (цяпер Слаўгарадскі р-н). Член КПСС з 1918 г. Скончыў чатырохкласную школу. Працаваў на кардоннай фабрыцы, дзе атрымаў першую рэвалюцыйную загартоўку, памочнікам пісара ў Баханьскай павятовай управе. Пасля службы ў Чырвонай Арміі працаваў у павятовым ваенкамаце, сакратаром павятовага выканкома, сакратаром Быхаўскай павятовай ЧК. Разам з таварышамі-чэкістамі вёў вялікую работу па нармалізацыі жыцця ў павеце. Загінуў 19.9.1921 г. ў час ліквідацыі банды.

НАВУМ ЛАЗАРАВІЧ ФРАНЦУЗ

Удзельнік барацьбы за ўстанаўленне Савецкай улады ў Быхаўскім р-не. Нарадзіўся 16.5.1900 г. ў г. Быхаў. Член КПСС з 1918 г. У 1914 г. скончыў Быхаўскае пачатковае вучылішча імя М. І. Кутузава. Працаваў прыказчыкам у гандляра мануфактурай. У гэты час звязаўся з падпольнай бальшавіцкай арганізацыяй, выконваў яе даручэнні. У гады польскай і нямецкай акупацыі (1918—1920 гг.) перайшоў на нелегальнае становішча. Рызыкуючы жыццём, арганізаваў дастаўку зброі і бальшавіцкай літаратуры з пераваліачнага пункта ў Оршы ў в. Студзёнка Быхаўскага р-на, дзе фарміраваўся партызанскі атрад, а таксама ў Гарадзішчанскую, Чыгірынскую і Глухскую воласці. Актыўна ўдзельнічаў у арганізацыі падраённага падпольнага камітэта партыі, быў яго членам. Пасля вызвалення Быхаўскага р-на член павятовага рэўкома, потым старшыня Быхаўскай павятовай ЧК. Загінуў 19.9.1921 г. ў час ліквідацыі банды.

Першы кавалер ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга

«М. Мінчукоў — селянін сяла Чыгірынка[1] Быхаўскага павета Гомельскай губерні за самаадданую абарону моста прадстаўляецца да ўзнагароды Краіны Саветаў».

(З хадайніцтва Вышэйшага Савета народнай гаспадаркі аб узнагароджанні М. З. Мінчукова.)

Мікіта Мінчукоў адзін з тых, хто ўсім сэрцам успрыняў Савецкую ўладу, у любы момант гатоў быў жыццё за яе аддаць. У 1921 годзе рашылі чыгірынцы арганізаваць камуну і назваць яе дарагім для ўсіх імем «Кастрычнік». Вясна ў той год выдалася ранняя, цёплая, з палёў хутка сышоў снег, настрой у сялян быў бадзёры, прыўзняты: ранняя вясна — к хлебу. А сеяць было чым, дзяржава дапамагла насеннем, сельскагаспадарчым інвентаром...

Пятляе па лугах ціхая Друць, прабіраючыся

[1] Зараз в. Чыгірынка знаходзіцца ў Кіраўскім раёне.

Быховский районный историко-краеведческий музей

М. З. Мінчукоў.

да Дняпра. Але не заўсёды цячэнне яе павольнае, бывае яно і бурлівым, неўтаймоўным. І тады нясе Друць такую сілу, што можа зруйнаваць усё на сваім шляху. Адпойчы веснавым днём ішоў Мікіта з поля па беразе рэчкі. Падышоў да моста і спыніўся, аглушаны ровам вады, трэскам крыг, што напаўзалі адна на адну. Узышоўшы на мост, Мікіта адчуў, што той ледзь трымаецца пад шалёнымі ўдарамі вады і лёду. «Знясе мост,— мільганула ў галаве,— не вытрымае. Трэба разбіваць крыгі».

На беразе сабралася шмат людзей, але смельчакоў не было. Мікіта кінуўся да бліжэйшай хаты, схапіў там сякеру, лом і вярнуўся назад.

— Не лезь,— прасілі жанчыны,— можна ўтапіцца.

Але Мікіта крыкнуў: «Кідайце вяроўку». Яго абвязалі, і былы салдат смела рушыў на яёд. Ён сек тоўстыя крыгі, разбіваў іх ломам. Раптам крыга, на якой стаяў Мікіта, перавярнулася. Бурны паток панёс чалавека пад мост, парвалася вяроўка, вада накрыла яго з галавой. Але яму ўдалося выплысці па Гарэлую Грыву — маленькі астравок, што на сярэдзіне рэчкі. Сяляне спусцілі на ваду човен, і вось ужо Мікіта на беразе. Хтосьці даў яму сухую вопратку і зноў, абвязаўшыся вяроўкай, ён палез у раку.

Доўга ішла барацьба чалавека са стыхіяй, і мост быў выратаваны.

Праз нейкі час падаспелі чырвонаармейцы, яны прывезлі мяшкі з пяском, жалезныя тросы, замацавалі як трэба мост. Да Мікіты Мінчукова падышоў камандзір, моцна паціснуў яму руку і ўсхвалявана прамовіў:

— Дзякуй, дарагі таварыш! Ты здзейсніў сапраўдны подзвіг і заслугоўваеш самай высокай узнагароды. Я буду дакладваць пра цябе камандаванню.

— Нічога мне не трэба,— адказаў Мікіта. Затым, крыху падумаўшы, дадаў: — Вось, калі можаце, дайце солі. Дзеці хварэюць.

А неўзабаве ў Чыгірынцы было свята. Першы старшыня выканкома сельсавета Георгій Цярэнцьевіч Мінчукоў уручыў свайму цёзку па прозвішчы працоўны ордэн Расійскай Савецкай Федэратыўнай Рэспублікі. Адначасова яму ўручылі прэмію— бавоўняны адрэз у белую палоску і пуд солі. У памяшканні валаснога выканкома сабраліся жыхары з усёй вёскі, прыехаў ваенны аркестр.

Так першым кавалерам ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга ў ліпені 1921 г. стаў просты беларускі селянін Мікіта Захаравіч Мінчукоў.

Сумленна пражыў сваё жыццё вясковы герой. Памёр ён у 1933 годзе, пакінуўшы аб сабе глыбокую памяць у сэрцах аднавяскоўцаў.

Поўны Георгіеўскі кавалер

— Праскоўя, здай мне ўзнагароды, залаты і сярэбраны крыжы, у фонд дапамогі галадаючым Паволжа. Там людзі пухнуць з голаду.

— Рыгор, у нас няма грошай, а твае раны не зажылі, як жа ты будзеш?

— Мае раны зажывуць... Дробненькай бульбай залечацца. А там дзеці, разумееш, дзеці з голаду паміраюць. Заўтра ж завязі і здай. Я хутка падымуся.

Інакш ён паступіць не мог, бо такі ўжо ён быў дзіўны чалавек, Рыгор Ягоравіч Андрэйчыкаў, поўны Георгіеўскі кавалер. Нарадзіўся ён у 1891 г. ў сям'і селяніна. Хлопец быў ад прыроды кемлівы, цікаўны, дужы і працалюбівы. Яшчэ зусім малым зацікавіўся справамі суседа, заўзятага садавода-аматара. У чатырнаццаць гадоў хлопец ведаў, калі і якую грушу можна прышчапіць да яблыні і наадварот. Таму і працаваў ён у панскіх гаспадарках садаводам, нягледзячы на свой малады ўзрост. Непазнавальна мяняўся панскі сад, пасля таго, як да яго прыкладваў свае рупліявыя рукі Рыгор, але заробак усё роўна быў мізэрны. Працаваў і ў маёнтку «Анеліна», і ў Рагачове, а ў 1911 г. трапіў у Кіеў, садоўнікам у гаспадарку нейкага немца Крыйсцера. У Кіеве Рыгор пазнаёміўся з рэвалюцыйным падполлем, аднак трапіў пад нагляд улад і праз год вярнуўся дадому. У кастрычніку 1912 г. яго прызвалі ў армію і накіравалі ў Рыгу ў вучэбнае падраздзяленне кавалерыйскага палка. Тут на працягу ўсёй вучобы ён лічыўся палітычна ненадзейным, аднак начальства нічога з ім зрабіць не магло, бо вучыўся ён выдатна і скончыў вучобу з першым прызам (імянным сярэбраным гадзіннікам). А тут — вайна. У першы ж дзень разведчыкам коннага раз'езду прыйшлося прыняць удзел у баявых дзеяннях у раёне Вержбалова на Нёмане.

— Першую георгіеўскую ўзнагароду,— успамінаў Р. Я. Андрэйчыкаў,— я атрымаў за ўдалую разведку ў Асавецкіх балотах. Другі раз быў узнагароджаны

Бяловежский районный историко-краеведческий музей

Георгіеўскім крыжам III ступені за выратаванне штаба палка. У час падрыхтоўкі наступлення на аўстрыйскім фронце ў 1916 г. (я быў тады камандзірам раз'езда) за дзёрзкі рэйд у глыб фронту на відавоку ў ворага я быў узнагароджаны Георгіеўскім крыжам II ступені. Георгія I ступені атрымаў за падрыў моста цераз раку. Адступілі мы, памятаю, за водны рубеж, а камандаванне наша забылася аддаць загад узарваць мост. Калі спахапіліся, непрыяцель ужо падыходзіў да ракі. Пад праліўным свінцовым дажджом мне і майму памочніку прыйшлося дабірацца да моста. З вялікімі цяжкасцямі, калі ворагі беглі ўжо на мосце, нам удалося падняць яго ў паветра. Пасля таго, як я стаў поўным Георгіеўскім кавалерам, мне было прысвоена званне падпрапаршчыка.

У пачатку кастрычніка 1917 г. ў час адступлення з Румыніі пры ахове моста цераз невялікую раку выбухам снарада Рыгор Ягоравіч быў цяжка паранены і кантужаны. Пасля лячэння ў шпіталі ў маі 1918 г. вярнуўся дамоў. Тут працаваў у камбедзе да сканчэння яго паўнамоцтваў, а потым па даручэнні павятовага камітэта працаваў памочнікам загадчыка садамі на левабярэжжы Дняпра. А потым быў садаводам у былым маёнтку «Славянка».

Калі пачалася Вялікая Айчынная вайна, Рыгора Ягоравіча на фронт не ўзялі з-за інваліднасці. Аднак ён стараўся хоць чым-небудзь дапамагчы фронту. Пасля таго, як Ветранка была акупіравана, яго кватэра стала часовым прытулкам для акружэнцаў, а калі пачаў развівацца партызанскі рух — явачнай кватэрай. Яго адзіны сын Міхась стаў партызанам, загінуў у кастрычніку 1943 г. ў час блакады.

У 1943 г., пасля вызвалення Ветранкі, Палянінавіч і іншых вёсак, арганізаваў сельпо, дзе працаваў да 1947 г. Нягледзячы на інваліднасць, Рыгор Ягоравіч усё сваё жыццё працаваў і не мысліў сябе без работы. Большасць мірных дзён жыцця гэтага чалавека звязаны з размнажэннем садоў, з квеценню яблынь і груш. Хто каштаваў яблыкі з яго саду, той ніколі не забудзе водару роднай зямлі.

Р. Я. Андрэйчыкаў.

У 1971 г., у 80-гадовы юбілей Рыгора Ягоравіча, пастановай праўлення калгаса «Расія» яму было прысвоена званне ганаровага калгасніка. Р. Я. Андрэйчыкаў памёр у 1980 г. *Я. Р. Гапееў.*

Добрая памяць

З успамінаў былога загадчыка палітасветы Грудзінаўскага валаснога выканкома Мітрафана Тарасавіча Панасевіча

У лістападзе 1918 г. павятовы камітэт партыі разгледзеў пытанне развіцця народнай асветы. Правялі рэгістрацыю настаўніцкіх кадраў і адкрылі больш за восемдзесят, пераважна пачатковых, школ. Вельмі многа для развіцця народнай асветы ў павеце зрабіў Ігнацій Юр'евіч Міцкевіч, дзядзька Якуба Коласа. Прыехаў ён у Грудзінаўку пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі. За плячыма ў яго быў прыродазнаўча-гістарычны факультэт Маскоўскага гарадскога народнага універсітэта імя А. Л. Шаняўскага. І. Ю. Міцкевічу даручылі адкрыць школу ў в. Рыжкаўка. З дапамогай сялян быў адрамантаваны будынак, выраблена мэбля. На першыя заняткі прыйшлі 19 хлопчыкаў і 7 дзяўчынак. Ігнацій Юр'евіч не замыкаўся ў школьных сценах, актыўна ўдзельнічаў у грамадскім жыцці. У грудзінаўскім саўгасе вечарамі вёў курсы аграмінімуму, дабіўся адкрыцця хаты-чытальні, дзе паладзіў чытку і абмеркаванне газетных артыкулаў. Быў створаны і калектыў самадзейнасці, дзе І. Ю. Міцкевіч іграў на скрыпцы. У 1921 г. яго прызначылі загадчыкам Грудзінаўскага валаснога аддзела народнай асветы. За адзін толькі год па ініцыятыве аддзела народнай асветы было адкрыта 16 школ па ліквідацыі непісьменнасці. У іх вучылася

Быховский районный историко-краеведческий музей

звыш чатырохсот чалавек дарослага насельніцтва. У 1927 г. І. Ю. Міцкевіч пераехаў у Мінск і працаваў там выкладчыкам беларускай мовы ў камвну. Пасля Вялікай Айчыннай вайны быў арганізатарам і дырэктарам сярэдняй школы на сваёй радзіме ў в. Мікалаеўшчына Стаўбцоўскага раёна. Памёр восенню 1949 г.

З імем Леніна

Першыя гады існавання маладой Савецкай рэспублікі... З імем У. І. Леніна працоўныя краіны звязвалі самае светлае, яму прысвячалі ваенныя і працоўныя перамогі, на яго ўскладалі надзеі і планы на лепшае будучае, з ім дзяліліся набалелым. Шчырыя словы ішлі з глыбіні душы і сведчылі аб велізарнай любві і павазе народа да правадыра. Адным з такіх сведчанняў сталі пісьмы працоўных, што пасыпаліся з розных куткоў краіны ў адрас Ільіча. Ішлі такія лісты і з Быхаўшчыны...

АД ЧЫРВОНААРМЕЙЦАЎ 5-га ПАНТОННАГА БАТАЛЬЁНА ЗАХОДНЯГА ФРОНТУ[1]

23 красавіка 1923 г.

Другу и учителю мирового пролетариата Владимиру Ильичу Ленину.

Мы, красные понтонеры 5-го понтонного батальона Западного фронта, в день Вашего рождения шлем Вам горячий привет и братски желаем Вам одержать победу над Вашим недугом и скорей вернуться к управлению рулём революции и заняться плодотворной работой на счастье всем угнетенным на земле.

Вместе с тем в день Вашего рождения мы на торжественном общебатальонном собрании постановили зачислить Вас в списки батальона почетным старшим понтонером 5-го понтонного батальона Западного фронта как рулевого, управляющего рулем революции, а мы, как гребцы, будем наваливаться и грести туда, куда Вы будете направлять руль революции.

Да здравствует друг и учитель мирового пролетариата!

Председатель собрания *Казаков.*
Секретарь *Бейзер.*

Письма трудящихся к В. И. Ленину, 1917—1924 гг. М., 1960. С. 392.

АД XIII З'ЕЗДА САВЕТАЎ ГРУДЗІНАЎСКАЙ ВОЛАСЦІ МАГІЛЁЎСКАГА ПАВЕТА

1923 г.

Москва, Кремль, Ленину

XIII съезд Советов Грудиновской вол., Могилевского у., Гомельской губ., шлет свой привет вождю и учителю идей коммунизма всего мира Владимиру Ильичу Ленину и желает (ему) в скором времени стать у руля революции.

Председатель съезда (подпись неразборчива).

Письма трудящихся Белоруссии В. И. Ленину, 1917—1924. 3 изд. Мн., 1980. С. 184.

АД БЕСПАРТЫЙНАЙ, СЯЛЯНСКАЙ КАНФЕРЭНЦЫІ СТАРАБЫХАЎСКАЙ ВОЛАСЦІ МАГІЛЁЎСКАГА ПАВЕТА

5 лістапада 1923 г.

Дорогой Ильич!

Широкая волостная беспартийная крестьянская конференция Старо-Быховской вол., Могилевского у., заслушав информацию о твоем здоровье, дорогой Ильич, шлет тебе горячий привет. Международное положение, назревающие события в Германии ставят перед международным пролетариатом и крестьянством, в том числе и трудящимися Союза ССР, важные и сложные задачи. Мы надеемся, что недалек тот час, когда под твоим непосредственным руководством трудящиеся всего мира сделают Красный Октябрь, каков сделан трудящимися Союза ССР в 17 году под твоим руководством.

---

[1] 5-ы пантонны батальён у 1923 г. дыслацыраваўся ў Быхаве.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Да здравствует всемирный Красный Октябрь!
Да здравствует наш дорогой Ильич — идейный вдохновитель всемирного Октября!
Президиум конференции.

Письма трудящихся Белоруссии В. И. Ленину, 1917—1924, 3 изд. Мн., 1980. С. 177—178.

* * *

У 1920—30-я гады лепшым прадпрыемствам, калгасам і ўстановам Быхаўшчыны было прысвоена імя У. І. Леніна. Гэтага гонару былі ўдастоены Ветранскі шклозавод, калгасы ў Следзюках і Студзёнцы, Рыжкаўская сельская бальніца, сярэдняя школа ў Быхаве. Апрача таго імем Леніна названы вуліца ў Быхаве, два пасёлкі ў раёне (былыя вёскі Стары Фальварак у Верхнятошчыцкім і Падасінаўе ў Навабыхаўскім сельсаветах). Адным з першых біёграфаў правадыра быў ураджэнец Быхаўшчыны І. М. Баранкевіч (глядзі пра яго асобны артыкул). Яго кніга пра У. І. Леніна была выдадзена ў Петраградзе ў 1919 годзе.

Па ленінскім прызыве

З успамінаў ветэрана партыі Івана Піліпавіча Галіновіча

Пленум ЦК РКП(б), які адбыўся пасля смерці У. І. Леніна ў канцы студзеня 1924 г., аб'явіў масавы прыём у партыю перадавых рабочых ад станка. На той час у Быхаве існавала толькі адна агульнагарадская партыйная ячэйка, на ўліку ў якой былі камуністы, што працавалі ў раённых установах і на прамысловых прадпрыемствах. У час правядзення ленінскага прызыву ў партыю ў Быхаве была створана партячэйка на чыгуначнай станцыі. І. П. Галіновіч працаваў тады брыгадзірам чыгуначнікаў-рамонтнікаў і хадзіў у спачуваючых.

Чутка аб стварэнні на станцыі партыйнай ячэйкі імгненна разнеслася сярод чыгуначнікаў. На кожным раз'ездзе (ад станцыі Тошчыца да Барсукоў), у будках пуцявых абходчыкаў толькі і было гаворкі аб гэтай вялікай падзеі. Са стварэннем ячэйкі новыя камуністы прыступілі да сур'ёзнай, глыбокай вучобы. Былі прыняты спачатку меры па ліквідацыі непісьменнасці, а потым заняліся павышэннем палітычнага ўзроўню. Адначасова з камуністамі займаліся і мы, спачуваючыя, беспартыйныя рабочыя. Кожную суботу ўвечары прыязджала да нас інструктар палітаддзела Магілёўскага аддзялення дарогі Захарава. Яна вяла школу палітграматы. Вывучалі Праграму і Статут партыі, біяграфію У. І. Леніна, пытанні палітычнага жыцця краіны, унутранага становішча. Хадзілі на заняткі з ахвотай. Былі і самі зацікаўлены, ды і інструктар аказалася вельмі адукаванай, люба было паслухаць.

Цікава праходзілі і партыйныя сходы. Адбываліся яны кожны тыдзень, у нядзелю. Акрамя камуністаў прысутнічалі ўсе свабодныя ад работы чыгуначнікі. Гэта было за правіла, ды і як інакш, калі на сходах вырашаліся надзённыя, жыццёва важныя пытанні нашай работы. Такія, як, напрыклад, забеспячэнне нармальнага руху цягнікоў. А гэта на той час мела вельмі вялікае значэнне. Калі мне давялося ў саракавых-пяцідзесятых гадах працаваць сакратаром чыгуначнай партарганізацыі, то неаднойчы прыпамінаў дзейнасць партячэйкі дваццатых гадоў, яе сакратара. Усё лепшае, капітальнае выкарыстоўваў у сваёй рабоце.

Помнік У. І. Леніну ў г. Быхаве.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Яны былі першымі...

З успамінаў аднаго з першых камсамольцаў в. Грудзінаўкі Сяргея Антонавіча Астаповіча

У 1919 годзе ў былым маёнтку графіні Талстой быў створаны саўгас. Моладзь арганізавалася ў камсамольскую ячэйку. Яе сакратаром, сапраўдным важаком моладзі быў Косця Якімаў, яго брат Лёня кіраваў драматычным гуртком пры саўгасным клубе. Клуб быў нашым штабам, месцам правядзення палітвучобы, гульняў і інш. цікавай работы.

Памятаю, з якім велізарным юнацкім запалам працавалі тады першыя камсамольцы Н. В. Удалееў, Наташа Сакалова, браты Казловы і інш. Мы ўцягвалі ў актыўнае грамадскае жыццё і моладзь суседніх вёсак, вялі работу сярод сялян, якія прыязджалі да нас на млын. Чыталі ім газеты, растлумачвалі палітыку партыі.

Грудзінаўка засталася ў памяці і таму, што там я працаваў першым сакратаром сельсавета, які быў створаны пасля ліквідацыі воласці ў 1924 г. Першая ідэйная загартоўка і вопыт арганізатарскай работы спатрэбіліся мне пазней, калі ў 1925 г. пераехаў на Браншчыну і працаваў у Жыздраўскім раённым камітэце камсамола да прызыву ў Чырвоную Армію. Пачаў я службу радавым, закончыў яе палкоўнікам.

Цяпер, праз гады, яшчэ больш бачна, як многа даў мне камсамол. У камсамоле і праз камсамол я атрымаў сваё выхаванне як грамадзянін, як воін. Камсамол вучыў мяне жыць для шчасця народа.

Незабыўны след у маёй памяці пакінулі сустрэчы з вядомымі военачальнікамі, кіраўнікамі партыі і ўрада. Мне пашчасціла слухаць прамовы А. В. Луначарскага, С. М. Кірава і іншых выдатных людзей. Вялікай падзеяй у жыцці лічу той час, калі мне давялося стаяць на ганаровым посту каля Маўзалея У. І. Леніна. Сюды няспынным патокам ішлі людзі: рабочыя, з якімі правадыр калісьці шчыра гутарыў, сяляне, што прыехалі за тысячы вёрст, каб аддаць яму зямны паклон, вучоныя, каб зверыць свае думкі па Ільічу. Камсамольская загартоўка спатрэбілася і ў час знаходжання на ахове дзяржаўнай граніцы СССР. Там, на рубяжы двух светаў, асабліва адчувалася адказнасць за лёс краіны, за мірную працу савецкіх людзей.

З успамінаў камсамольца з 1919 г. Канстанціна Антонавіча Маёрава

Пятнаццацігадовым юнаком сустрэў я вестку аб Вялікім Кастрычніку. Быў я тады ўжо загартаваным рабочым, адпрацаваў на гуце ў Ветранцы шэсць год. Пачуццё гаспадара краіны, якое прынёс нам Кастрычнік, давала вялікую крыліцу энергіі, стойкасці маім таварышам-аднагодкам. Камсамольская ячэйка на шклозаводзе працавала з пачатку 1919 г. У яе ўваходзілі Андрэй Цёмкін, Ананас Рудкоўскі, Іван Каштанаў, Рыхарт Шэйнрок, Антон Барысевіч і я. Разам са старэйшымі таварышамі-камуністамі мы ўдзельнічалі ў падаўленні бандаў, якія шпырылі ў лясах, наладжвалі суботнікі, праводзілі палітычную і асветніцкую работу сярод вяскоўцаў.

Потым я добраахвотна ўступіў у рады Чырвонай Арміі, ваяваў супраць белагвардзейцаў. Узмужнелым, шмат набачыўшым праз тры гады вярнуўся ў родную Ветранку. Зноў акунуўся ў кіпучае камсамольскае жыццё. Цяпер першачарговай задачай стала мірная праца. Неўзабаве на шклозаводзе «Ільіч» пачалі стварацца камсамольскія брыгады. Наша брыгада, дзе апрача мяне майстрамі-шкловыдзімальшчыкамі былі Казімір Барысевіч і Пётр Краўчанка, у 1924—1925 гг. была перадавой. У 1930 г. я стаў членам Ленінскай партыі. Рослі і мае сябры. Андрэй Цёмкін стаў міністрам, Ананас Рудкоўскі старшынёй калгаса, Іван Каштанаў гандлёвым кіраўніком, Антон Барысевіч загінуў у баях з басмачамі, Казімір Барысевіч і Пётр Краўчанка не вярнуліся з Вялікай Айчыннай вайны. Першыя ветранскія камсамольцы пранеслі праз усё жыццё рэвалюцыйны энтузіязм, партыйную непрымірымасць да ўсяго варожага Савецкай уладзе. Усё, аб чым мы марылі, збылося.

З успамінаў камсамольца 20-х гадоў Мартына Паўлавіча Паляўцова

Пасля выгнання белапольскіх акупантаў працоўныя Быхаўшчыны пачалі будаваць новае жыццё. Але ворагі ўсяляк імкнуліся шкодзіць, запалохвалі людзей, спрабуючы перацягнуць іх на свой бок, учынялі напады на актывістаў.

У такіх абставінах і нарадзілася ў вёсцы Гарадзец камсамольская ячэйка, якая аб'яднала шэсць чалавек. Сакратаром выбралі Івана Носарава, пасля яго ячэйку ўзначаліў К. І. Лукашоў, а яшчэ пазней — я. Працавалі пад кіраўніцтвам камуністаў. Тады не было ў нас радыё, рэдка хто выпісваў газеты. Мы праводзілі палітмасавую работу ў вёсках Гарадзец, Лубянка, Замошша, Гута, Пянюгі, Падклённе, Уюн і інш. Растлумачвалі сялянам сутнасць дэкрэтаў і пастаноў Савецкай дзяржавы, знаёмілі а падзеямі ўнутры краіны і за мяжой.

У Гарадцы адкрылі чытальню і клуб, які неўзабаве стаў цэнтрам масава-палітычнай і культурнай работы. На нашы вечары збіралася шмат людзей. Спачатку рабілі даклад на злабадзённую тэму, потым выступалі самадзейныя артысты. Гучалі рэвалюцыйныя песні, ставіліся п'есы, гуль-

Быховский районный историко-краеведческий музей

К. А. Маёраў.

М. П. Паляўцоў.

ні і танцы. У камсамольцаў ячэйкі была высокая дысцыпліна. Памятаю, з якой акуратнасцю збіраліся мы на сходы, вядома, пасля працоўнага дня, хоць некаторым ісці даводзілася 6—8 км. Ні цёмная ноч, ні дождж, ні зімовая завіруха не былі перашкодай. Атрыманыя заданні выконвалі бездакорна. Ячэйка расла колькасна і якасна. Той, хто жадаў уступіць у камсамол, на працягу года быў спачуваючым. Яму давалі розныя даручэнні. Прымалі самых актыўных. Усе мы з гонарам пранеслі праз жыццё высокае званне камсамольца.

З успамінаў камсамольца з 1922 г. Канстанціна Ігнатавіча Лукашова

Нарадзіўся я ў беднай сялянскай сям'і. Бацькі мае былі непісьменныя, таму ім вельмі хацелася, каб вучыўся сын. Пачатковую школу я скончыў у 1918 г. і паступіў у павятовую, што знаходзілася ў Старым Быхаве за 15 км ад маёй вёскі Гарадзец.

Калі я прыходзіў у суботу дамоў, у нас збіраліся суседзі, распытвалі аб горадзе, аб падзеях на фронце. Вяскоўцы таксама аказвалі дапамогу фронту: збіралі прадукты, адпраўлялі добраахвотнікаў. Камсамольцы ж бралі пад сваю ўвагу сем'і, кармільцы якіх змагаліся з ворагам. Сельскія камуністы і актывісты прапагандавалі новыя формы працы — таварыствы па сумеснай апрацоўцы зямлі і сельскагаспадарчыя камуны. У 1922 г. я стаў камсамольцам, а ў 1923 г. мяне выбралі сакратаром Гарадзецкай камсамольскай ячэйкі. Працаваць давялося ў выключна цяжкіх умовах. Актывізавалася кулацтва. Любы наш незначны промах яно імкнулася раздуць да неверагодных памераў, сарваць сваю злосць і бяссілле на нас. Дзеля гэтага кулакі не грэбавалі нічым. Але мы цвёрда стаялі на ленінскіх пазіцыях.

У дні першага Ленінскага прызыву Гарадзецкая камсамольская арганізацыя дала мне рэкамендацыю для ўступлення ў партыю балышавікоў. У тым жа годзе па рашэнню райкома партыі мяне прызначылі сакратаром камітэта сялянскага таварыства ўзаемадапамогі. Новая работа цалкам захапіла мяне. Я адчуваў сябе непасрэдным удзельнікам будаўніцтва новай беларускай вёскі. Адпачасова з'яўляўся сакратаром аб'яднанай вытворчай ячэйкі Быхава і членам павяткома камсамола. Здаецца, не было дня, каб мы не збіраліся разам. Працавалі гурткі мастацкай самадзейнасці, палітычнай і агульнаадукацыйнай пісьменнасці, антырэлігійныя семінары, выпускалася насценная газета. Баявое, кіпучае жыццё было ў нас. Самы актыўны ўдзел прымалі камсамольцы ў зямельных камісіях, дапамагалі партыйным арганізацыям і Саветам правесці землеўпарадкаванне, адабраць лішкі зямлі ў кулакоў і надзяліць ёю ў першую чаргу беднякоў і батракоў, а таксама малазямельных сялян.

Неўзабаве па рашэнню райкома партыі мяне накіравалі на шклозавод імя Ільіча ў вёску Ветранка. Камсамольцы завода выбралі мяне сваім сакратаром. Тут, як і на іншых фабрыках і заводах, адбываліся вялікія змены. А потым па пуцёўцы камсамола я паехаў вучыцца ў Ленінградскі універсітэт. Далейшае маё жыццё ўжо было звязана з навукай. (Гл. артыкул «Канстанцін Ігнатавіч Лукашоў» у раздзеле «Родам з Быхаўшчыны...».)

Заўсёды гатовы

З гісторыі піянерскай арганізацыі раёна

Быхаўская арганізацыя юных ленінцаў была створана ў 1924 г. Піянеры актыўна ўдзельнічалі ў сацыялістычным будаўніцтве: старанна вучыліся, збіралі попел для калгасных палёў, зерне, шылі мяшкі. Другому Усебеларускаму злёту піянераў, які адбыўся ў 1930 г., Быхаўская раённая арганізацыя рапартавала:

«...Арганізацыя выросла на 2 атрады за лік дзяцей батракоў, калгаснікаў і рабочых. Мы сталі сапраўднымі памочнікамі партыі і камсамола. Атрад саўгаса «Грудзінаўка» ачысціў 400 пудоў зерня і пратруціў 200 пудоў у час пасяўной кампаніі. Такую работу ў час пасяўной кампаніі правялі амаль усе атрады раёна. Па ініцыятыве піянераў ачышчана зерне ва ўсім сельсавеце, закладзены тры доследныя ўчасткі.

Мы заяўляем, што дагавор з райкалгассаюзам і райземчасткай выкананы намі на 80 працэнтаў, і зараз, калі праходзіць уборачная кампанія і кампанія рэалізацыі пазыкі «Трэці рашаючы», уся піянерская арганізацыя аб'явіла сябе ўдарнай».

Аб рабоце піянераў і школьнікаў 1-й Быхаўскай

Быховский районный историко-краеведческий музей

Мемарыяльная дошка П. І. Баранкевічу ў вёсцы Трасцівец.

П. І. Баранкевіч.

Х. Х. Міронаў.

сярэдняй школы 10 кастрычніка 1940 г. пісала газета «Піянер Беларусі». Рабяты спаборнічалі адзін з адным за добрыя адзнакі, за глыбокія веды. Важатыя звеняў вялі спецыяльныя дзённікі, дзе адзначалася выкананне абавязацельстваў. У класах у канцы тыдня падводзіліся вынікі вучобы кожнага вучня. Школьная радыёгазета на вялікім перапынку таксама паведамляла аб ходзе спаборніцтва класаў і вучняў. Для таго, каб рабяты маглі расшырыць свае веды па тым ці іншым прадмеце, у школе, акрамя існуючых гурткоў, ствараліся геаграфічны, літаратурны, гістарычны, матэматычны. Гэта давала магчымасць вывучаць дадатковы матэрыял. Рабяты самі рыхтавалі даклады, праводзілі свае зборы, каб расказаць аб зробленым, каб павучыцца ў лепшых. Піянеры з першых дзён нараджэння сваёй арганізацыі заўсёды былі надзейнымі памочнікамі старэйшых.

Т. Бабкова.

ПЁТР ІВАНАВІЧ БАРАНКЕВІЧ

Камсамольскі актывіст. Нарадзіўся 11.7.1903 г. ў в. Трасцівец Быхаўскага р-на. Вёў арганізацыйную, прапагандысцкую і культурную работу сярод вясковай моладзі. У 1924 г. стварыў і ўзначаліў у в. Мокрае камсамольскую ячэйку, старшыня Макранскага камітэта сялянскай узаемадапамогі. Насценная газета, якую выдавалі камсамольцы, іх выступленні ў перыядычным друку выкрывалі варожую дзейнасць кулацкіх элементаў, растлумачвалі сялянам неабходнасць арганізацыі калектыўнай сацыялістычнай гаспадаркі. Кулакі вырашылі адпомсціць камсамольскаму важаку. 20.1.1925 г. ноччу, калі Пётр Баранкевіч вяртаўся з в. Холстава, дзе праводзіў сход, прысвечаны першай гадавіне смерці У. І. Леніна, на яго быў зроблены злачынны замах. Памёр 21.1. 1925 г. ў быхаўскай бальніцы. Як успамінала яго сястра Вольга Іванаўна Бутэнка, шмат людзей прыйшло праводзіць Пятра ў апошні шлях. На плошчы ў Быхаве адбыўся жалобны мітынг. Прагучаў вінтовачны салют. І яшчэ ёй запомніліся радкі з акруговай газеты «Соха и молот»: «Забойца за кратамі. Па заслугах адплаціць яму рэвалюцыйны суд. А вы, макранская моладзь, тыя, што рвуцца да новага светлага жыцця, не смуткуйце. Памятайце, што забойства Баранкевіча не выпадковае. Ахвяры немінучы ў той барацьбе, якую вядзе беднаты з багацеямі».

Пахаваны П. І. Баранкевіч у Быхаве ў брацкай магіле барацьбітоў за Савецкую ўладу, савецкіх воінаў і партызан. Землякі свята шануюць памяць аб ім. На доме, дзе нарадзіўся П. І. Баранкевіч, устаноўлена мемарыяльная дошка, яго імя прысвоена камсамольскай арганізацыі Макранскай сярэдняй школы.

Першы трактар

З успамінаў першага трактарыста раёна Хвядоса Яфрэмавіча Міронава

У 1919 г. ў нашым Сарочыне ў маёнтку панаў Радкевічаў партыец Цімох Сарокін арганізаваў камуну. Спачатку ў яе аб'ядналася дзевяць сямей. Вядома, адна беднота гаротная. Але справы пайшлі добра. Хутка і маламоцнае сялянства пацягнулася да камунараў. Прынялі і мяне. Адразу неяк дзіўна было. Раней, што было ў цябе, казаў «маё». А тут табе паказваюць усё вакол

Быховский районный историко-краеведческий музей

і гавораць: «Ты гаспадар над усім». Аж не верылася. Справы ў камуне ладзіліся. Ах, як спорна праца ішла! Аднойчы вечарам барометр паказваў на дождж. У нас жа 20 га жыта ў снапах на полі. Вырашылі ўбраць. Запалілі ліхтары. Вазілі і пасілі снапы ў гумно цэлую ноч. Раніцай зарадзіў дождж, і на некалькі дзён.

Знаходзіліся і такія, каму не па нутру была камуна. Ворагі ноччу спалілі кароўнік з каровамі і стагі канюшыны, з-за вугла стралялі па актывістах камуны. Думалі, мярзотнікі, што разбяжымся. Не атрымалася па-іхняму. А ў 1924 г. нам трактар выдзелілі. На трактарыстаў паслалі вучыцца Івана Лагунова, Трыфана Карпікава і мяне. Я да гэтага з тэхнікай быў крыху знаёмы — працаваў на паравым млыне. Трактар весці ў Сарочына даручылі мне. Здавалася, не машынай кіраваў, а ўсёй зямлёй. У вёсках дзівіліся на трактар, як на цуд нейкі. А калі ў поле выязджалі, цэлае шэсце з навакольных вёсак збіралася. Некаторыя меркавалі глыбіню ворыва. Помніцца, як адзін дзядзька на каленях поўзаў па раллі, пераварочваў скібы зямлі і ўсё параўноўваў, лепш трактар арэ за каня ці не.

Ездзіў я дапамагаць у Кучын у камуну імя М. В. Фрунзе. Трактар жа быў адзін на ўвесь раён. У 1933 г. стаў працаваць у Быхаўскай МТС.

Мінулі гады, і на палях раёна сталі працаваць сотні розных трактароў. А ўсё ж не забываецца той, на якім давялося праклясці першую баразну на калектыўным полі.

Змаганне за камуну

Гэты артыкул пра 1-ю Сарочынскую камуну імя Карла Лібкнехта быў надрукаваны ў святочным нумары газеты «Савецкая Беларусь» ад 7 лістапада 1927 г., прысвечаным 10-годдзю Вялікага Кастрычніка.

У васьмі вярстах ад Быхава, недалёка ад чыгункі жыве камуна імя Карла Лібкнехта, атрымаўшая на ўсебеларускім сельскагаспадарчым конкурсе дыплом першынства.

Некалі тут быў маёнтак багатых паноў Радкевічаў — «Сарочына». А навокал ляпіліся бедныя, убогія вёскі. Малазямельныя, забітыя сяляне з зайздрасцю і затоенай злобай глядзелі на набытае іх крывёй панскае багацце.

Прагучэў гром вялікай рэвалюцыі. Паляцелі ўверх нагамі паны. Маёнтак стаў уласнасцю батракоў і сялян.

...У 1919 годзе ў Сарочыне 30 былых батракоў і сялян-беднякоў засноўваюць камуну, якая названа імем Карла Лібкнехта.

Цяжка было ў першыя часы камунарам.

Грамадзянская вайна, польская і нямецкая акупацыя, наскокі бандытаў — вось першыя старонкі гісторыі камуны.

Акружныя кулакі і баркалабаўскія манашкі ўсімі сіламі стваралі ў колах больш адсталага сялянства варожы настрой супраць камунараў.

Але камунары не здаваліся. Упарта рабілі яны сваю справу, трымаючы ў адной руцэ плуг, а ў другой вінтоўку.

Раззлаваліся кулакі ў 1924 годзе, падпалілі камуну. Згарэлі маёмасць, жывёла, будынкі,— усё тое, што было набыта ўпартай цяжкай работай.

Узрадаваліся ворагі камуны. Але дарэмна. Велічэзным размахам энергічнай і ўпартай работы лібкнехтаўцы аднавілі зруйнаванае.

Навакольнае сялянства ўбачыла моц калектыву, з павагай стала адносіцца да камунараў.

А камуна шырокім крокам ішла да новых дасягненняў.

...Зараз камуна налічвае ў сваіх шэрагах 150 камунараў (ліцвы і дзяцей). Унутры распарадак камуны наскрозь прасякнуты калектывізмам. Жывуць усе ў адным вялікім будынку,—

Помнік у вёсцы Сарочына ў гонар камуны імя К. Лібкнехта.

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

Члены праўлення камуны імя К. Лібкнехта. 1928 г.

підзе непрыкметна ні бруду, ні непарадку. Усюды чыстата... У кожнай кватэры кніжныя полкі, кветкі на вокнах.

Ядуць камунары ўсе ў адной харчэўні. Многа спажываецца мясных і малочных прадуктаў. Сама харчэўня — велічэзны светлы пакой...

Уся праца ў камуне размеркавана паміж асобнымі камунарамі па спецыяльнасцях і жаданню.

Ёсць у камуне паравы млын, крухмальны завод, невялікая лесапілка, арандуемы ў Быхаўскім ВРК ветравы млын.

Абрабляюцца камунарскія палі сельскагаспадарчымі машынамі. Маюцца трактары, сеялкі, касілкі, жнейкі і іншыя.

30 працэнтаў пасяўной плошчы засяваюцца караняплодамі і кармавымі травамі. Камунары — мастакі паляводства.

Імі выведзен новы палепшаны, досыць ураджайны гатунак жыта.

Ураджай камунарскіх палёў далёка заставіў за сабой сялянскія нівы.

Наогул камуна з'яўляецца буйным культурным цэнтрам сярод мора сялянскіх гаспадарак.

Паміж сялянствам і камунарамі самая цесная сувязь, навакольнае сялянства добра разумела значэнне камуны. Камунары аказваюць ім усякую магчымую дапамогу.

У камуне можна заўсёды знайсці добры гатунак збожжа і г. д. Калі патрэбна парада, ці бяда якая здарыцца, селянін жа да камунараў. Яны ніколі не аставяць без дапамогі.

А галоўнае — гэта прыклад камуны. Камуна арганізоўвае думкі сялянства ў напрамку калектывізму, у напрамку паляпшэння іх гаспадаркі. На жывым прыкладзе камуны сяляне бачаць моц калектыву, які, перамогшы велічэзныя перашкоды, зараз муруе сцены светлай будучыні.

ТЭЛЕГРАМА КАЛЕКТЫВУ ШКЛОЗАВОДА «ІЛЬІЧ» (БЫХАЎСКІ РАЁН) ВЦВК БССР І БЕЛШКЛАТРЭСТУ АБ ПУСКУ РЭКАНСТРУЯВАНАГА ЗАВОДА

9 лістапада 1927 г.

Дорогие товарищи!

В подарок 10-й годовщине Октября усилиями рабочих под руководством Компартии мы с гордостью преподносим заново переоборудованный завод, названный великим именем «Ильич».

Разделяя нашу радость с вами, мы от души приветствуем вас и заверяем, что завод, носящий великое имя, оправдает надежды и возложенную на него задачу.

Да здравствует 10-я годовщина Октября!

Рабочие, гости, организации завода «Ильич».

Индустриализация Белорусской ССР (1926—1941 гг.): Сб. документов и материалов. Мн., 1975. С. 70.

Быховский районный историко-краеведческий музей

РЭЗАЛЮЦЫЯ БЮРО БЫХАЎСКАГА РАЙКОМА КП(б)Б «АБ СТАНЕ ВЫТВОРЧАЙ СЕЛЬСКАГАСПАДАРЧАЙ КААПЕРАЦЫІ Ў РАЁНЕ»

9 лютага 1928 г.

1. Калектывізацыя і кааперыраванне па вытворчых галінах сельскай гаспадаркі па раёну характарызуюцца наступным: маецца 2 камуны, 8 калгасаў, з якіх землеўпарадкавана 5 калгасаў і 2 камуны, якія займаюць плошчу 44 дзес., аб'яднана 142 гаспадаркі, або 1,5 % гаспадарак раёна. У мінулым, 1927 г., арганізавана 7 калектываў, павелічэнне росту на 200 % . Арганізавана жывёлагадоўчае і пчалаводнае таварыствы — 140 пайшчыкаў, або аб'яднана 1,5 % гаспадарак; арганізавана 2 машынных таварыствы, быццам таварыстваў з 92 пайшчыкамі; 2 малочных арцелі арганізаваны ў мінулым годзе і 3 у 1927 г. з 165 пайшчыкамі, або 1,6 % усіх гаспадарак, садова-агародных таварыстваў 4 з 34 гаспадаркамі, меліяратыўных таварыстваў 49 з 2200 гаспадаркамі, або 21,7 % гаспадарак, тарфяных таварыстваў 2 з 29 гаспадаркамі, вогнетрывалых 3 з 60 гаспадаркамі і сельскагаспадарчых крэдытных таварыстваў 3, з якіх 2 арганізаваны ў 1927 г., якія ахопліваюць 3500 гаспадарак, або 30 % гаспадарак па раёну. Усяго вытворчых аб'яднанняў 87 з 5922 гаспадаркамі, або 58 % усіх гаспадарак па раёну.

2. У землеўпарадкаваных калгасах уводзіцца складанне вытворчых праграм і смет, а таксама абагульнены сродкі вытворчасці і пачынае складацца і накаплівацца недзялімы капітал.

3. Узмацняецца сувязь з акаляючым насельніцтвам шляхам арганізацыі і абслугоўвання злучнымі пунктамі і семянамі, у выніках чаго ўзрастае аўтарытэт калектываў.

У далейшым неабходна:

1. Пераабразаванне мелкіх індывідуальных сялянскіх гаспадарак у буйныя калектывы павінна быць пастаўлена ў грунтовы загад фракцыі РВК і партячэек, якія да гэтага моманту гэтай працы зварочвалі зусім мала ўвагі.

2. Сельскагаспадарчы крэдыт накіроўваць такім чынам, каб хутчэй развіваць вытворчае кааперыраванне бядняцкіх гаспадарак, узмацніўшы ўвагу справе ваўлячэння сялянскіх укладаў і асабліва справе арганізацыі кааператыўных прадпрыемстваў па перапрацоўцы і інш.

3. Фракцыі РВК паставіць спецыяльным загадам распрацоўку практычных пытанняў арганізацыі і планавання работ сельскагаспадарчых калектываў і іншых пярвічных аб'яднанняў.

4. Фракцыі РВК праз крэдытныя таварыствы ўсямерна падтрымліваць пашырэнне сеткі бядняцка-серадняцкіх таварыстваў па прыабраценню і супольнаму карыстанню сельскагаспадарчымі машынамі, адначасова павесці рашучую барацьбу супраць лжэтаварыстваў і лжэкааператыўных налогаў.

5. Неабходна звярнуць больш увагі на замацаванне існуючых калектыўных гаспадарак і на разгортванне самых простых відаў калектывізацыі — розных першапачатковых аб'яднанняў (машынных, па агульнай апрацоўцы глебы і г. д.) і ператварэнне іх у калектывы.

6. Фракцыі РВК распачаць працу па падрыхтоўцы кадраў кіраўнікоў калектыўных гаспадарак, пры кам КПБ узмацніць партыйны ўплыў у іх, больш разгортваць працу па ўмацаванню грамадзянскай думкі, растлумачэнню мэты і задачы калектыўных гаспадарак, арганізоўваючы іх так, каб яны з'яўляліся прыкладам для акаляючага насельніцтва.

7. Прымаючы пад увагу ўзрост усіх відаў аб'яднанняў, неабходна ў мэтах усебаковага абслугоўвання іх мець паміж маючыхся ўжо аграпрацаўнікоў яшчэ спецыяльнага агранома-кааператара, для чаго фракцыі РВК хадайнічаць перад акрвыканкомам аб дадатковым асігнаванні на адчыненне ў Быхаўскім раёне пасады інструктара-кааператара.

Подготовка сплошной коллективизации сельского хозяйства Белорусской ССР (ноябрь 1927 г.— ноябрь 1929 г.): Сб. документов и материалов. Мн., 1976. С. 44—45.

Член ЦВК

Пасля смерці мужа Юлія Пятроўна Казлоўская пераехала з дваімі малалетнімі дзецьмі з Гомельшчыны на Быхаўшчыну. Толькі-толькі скончылася грамадзянская вайна. Вёскі раёна бурлілі. Амаль штодня праходзілі сходы сялян. Юлія Пятроўна з галавой акунулася ў грамадскую работу: як дэпутат Макранскага сельсавета згуртоўвала бядняцкія масы, растлумачвала ім сэнс палітыкі

Быховский районный историко-краевед ческий музей

Ю. П. Казлоўская.

партыі на сяле, працавала ў жаночым савеце сельвыканкома, старшынёй касы ўзаемадапамогі. З'яўляючыся членам Цэнтральнага Выканаўчага Камітэта БССР у 1925—1927 гг., Юлія Пятроўна прыкладала шмат намаганняў, каб у вёсцы Мокрае пабудаваць школу. Але не было сродкаў. У 1927 г. Казлоўская на сельскагаспадарчай парадзе ў Маскве сустрэлася з Н. К. Крупскай. Надзея Канстанцінаўна з вялікай цікавасцю распытвала дэлегатаў, як ідзе ліквідацыя непісьменнасці ў вёсках. Юлія Пятроўна расказвала ёй, што затрымліваецца будаўніцтва школы ў Макранскім сельсавеце. Крупская паабяцала дапамагчы. Праз некаторы час у цэнтры вёскі Мокрае быў пастаўлены двухпавярховы будынак новай школы.

Тройчы ў час калектывізацыі стралялі ў Юлію Пятроўну кулакі, помсцячы за актыўную работу па арганізацыі калгасаў. Тройчы смерць стаяла побач. Новыя цяжкасці выпалі на яе долю ў Вялікую Айчынную вайну. Казлоўскай было ўжо за пяцьдзесят, хворая, яна не змагла эвакуіравацца на ўсход і засталася на акупіраванай тэрыторыі. Здраднікі данеслі фашыстам, што ў вёсцы Трасцівец жыве член Цэнтральнага Выканаўчага Камітэта БССР. Але дзякуючы добрым людзям Юлія Пятроўна пазбегла расправы. Пад чужым прозвішчам яна жыла ў вёсцы Абідавічы да прыходу Чырвонай Арміі.

Памерла Ю. П. Казлоўская 22 лістапада 1968 г.

Дэлегатка жаночага з'езда

У 1918 г. маладая пастаўніца з в. Гарадзец Сусанна Апанасаўна Кірпічэнка ўключылася ў барацьбу супраць польскіх і нямецкіх акупантаў. Па заданню Быхаўскага падраённага падпольнага камітэта партыі дастаўляла паўстанцам зброю, распаўсюджвала бальшавіцкія адозвы, вяла агітацыйную работу сярод сялян і варожых салдат. Пасля вызвалення Быхаўшчыны пераехала ў в. Сарочына, дзе ўступіла ў камуну імя К. Лібкнехта. Самаадданай працай, цвёрдай верай у новае жыццё, выдатнымі арганізатарскімі здольнасцямі заслужыла Сусанна Апанасаўна аўтарытэт у вяскоўцаў. У 1924 г. раённы камітэт партыі прызначыў яе загадчыцай жаночага аддзела. Працавала з натхненнем, яе цікавілі грамадска-палітычная актыўнасць жанчын, ліквідацыя непісьменнасці, ахова здароўя дзяцей і маці. Хутка яна выйшла замуж за знаёмага яшчэ па падполлі камуніста Брытава. Райком партыі даручыў С. А. Брытавай стварыць камуну ў яе родным Гарадцы. І ў 1926 г. яна ўзначаліла створаную ёй жа камуну імя К. Маркса. У снежні 1929 г. ў Маскве адбыўся 1-ы Усесаюзны з'езд жанчын-калгаснiц. У ліку дэлегатаў была і Сусанна Апанасаўна. З дакладам на з'ездзе выступала Н. К. Крупская, якая на развітанне сфатаграфавалася з групай дэлегатак. Сярод іх была і С. А. Брытава.

Пабудаваны ў першай пяцігодцы

Летам 1929 г. на ўрочышча «Эсманава» прыехалі інжынеры, каб даследаваць балота. Моладзь прагна слухала тлумачэнні гасцей, ахвотна ішла ў брыгады пошукавых работ. Хутка даследчыкі атрымалі звесткі аб заляганні тарфяной масы, усе характарыстыкі будучага паліва. Аналізы пацвердзілі, што торф можна выкарыстоўваць як паліва для цеплаэлектрацэнтралі Магілёўскага завода штучнага валакна. У гэтым жа годзе пачалося будаўніцтва торфапрадпрыемства «Чырвоная Беларусь». Людзі пайшлі ў наступ на балота: зводзілі хмыз, капалі канавы, спускалі ржавую ваду і асушалі дрыгву. Змаганне было нялёгкім. Амаль усё рабілася ўручную. Але цяжкасці не палохалі маладых рабочых. На будаўніцтве торфазавода самаадданa працавалі Віктар Ляшчоў, Фрол Арэшка, Пётр Станкевіч, Герман Жыхараў, Рыгор Піваварaў і інш. Гэта былі нашы першыя стаханаўцы. Пасля таго, як былі пракапаны цэнтральныя магістральныя каналы, балота пачало асядаць, а неўзабаве быў адкрыты першы кар'ер. Падрыхтавалі палі для сушкі торфу. У 1931 г. пусцілі ў ход элеватарную машыну з 48-сільным лакамабілем і пачалі здабычу кавалкавага торфу. Паліва пачало паступаць з «Чырвонай Беларусі» на цеплаэлектрацэнтраль. Вялося будаўніцтва і ў рабочым пасёлку. Былі ўзведзены жылыя дамы, сталовая, клуб, магазін і іншыя будынкі.

Быховский районный историко-краевед ческий музей

Дваццаціпяцітысячнік Пётр Захарыеў

Пётр Захаравіч Захарыеў нарадзіўся ў 1890 г. ў Балгарыі. Напярэдадні 1-й сусветнай вайны прыехаў вучыцца ў Пецярбург. Прызнаўшы Кастрычніцкую рэвалюцыю, стаў яе байцом. Узначаліў Петраградскую групу балгар камуністаў, быў старшынёй балгарскай секцыі РКП(б). У 1918 г. прымаў удзел у Міжнародным мітынгу, дзе разам з балгарынам М. А. Антонавым выступіў як адзін з аўтараў Маніфеста да сваіх суайчыннікаў. Некалькі разоў бачыў і слухаў У. І. Леніна, а 17.1.1919 г. ў Маскве сустрэўся з правадыром рэвалюцыі. Было гэта ў час работы канферэнцыі камуністаў балканскіх краін. П. З. Захарыеў успамінаў гэтыя падзеі так: «Мы накіраваліся ў Вялікі тэатр слухаць даклад Леніна. Нас пасадзілі ў ложу насупраць трыбуны. На трыбуну падняўся Ленін. Ён гаварыў, што становішча цяжкае, што мы акружаны. Чэрчыль мабілізаваў 14 дзяржаў супраць нашай рэспублікі і рашыў яе задушыць. Кулак пасадзіў на васьмушку хлеба рабочых прамысловых цэнтраў... Яшчэ адна такая зіма, і пытанне аб існаванні Савецкай улады можа стаць у парадак дня! Пад канец Ленін з характэрным для яго жэстам усклікнуў, што справа рабочага класа непераможная. Зала напоўнілася апладысментамі, запелі «Інтэрнацыянал...»

Калі да чырвонага Петраграда падышоў Юдзеніч, Захарыеў уступіў у рады Чырвонай Арміі і ўзначаліў ваенны шпіталь. Пасля грамадзянскай вайны працаваў дырэктарам бальніцы імя І. І. Мечнікава ў Ленінградзе. У канцы лютага 1930 г. ў складзе групы з 16 ленінградскіх камуністаў ён быў накіраваны ў Магілёў спецыяльным упаўнаважаным прадстаўніком ЦК РКП(б) па пытаннях калектывізацыі. У сакавіку 1930 г. ў лісце свайму сябру М. Антонаву ён паведамляў: «...У Магілёве нас размеркавалі па раёнах, і я першага сакавіка прыехаў у Быхаў, а праз дзень разам з прадстаўніком ЦК Беларусі накіраваўся ў «цяжкую» вёску. Абстаноўка складаная, як на фронце. Мужыкі заняці пасіўную лінію, прыкрываюцца словамі: «Куды людзі, туды і мы», а жанчыны наступаюць: «Не хочам!» Урэшце-рэшт правялі перавыбары сельсавета і сходку беднаты.

5 сакавіка мяне адкліканлі ў Ніжнятошчыцкі сельсавет, дзе, як расказалі мне, нядаўна адбыўся «жаночы бунт» супраць калектывізацыі. Ніхто ніякіх парад мне не даваў, ды і не мог даць. Ідзі працуй. Спачатку трэба было разабрацца ў абстаноўцы, даведацца, чаму ўзнік «бунт», заключыць «перамір'е» з сялянамі, правільней з жанчынамі. Пачаў склікаць сходкі. Некаторыя таварышы папярэджвалі, што мне не дадуць гаварыць, але далі... Пабываў ва ўсіх вёсках сельсавета і правёў гутаркі з былымі чырвонаармейцамі, скалаціў актыў з бяднейшай часткі сялян для арганізацыі сельгасарцелі...»

У гэтым жа пісьме П. З. Захарыеў рэзка крытыкаваў «гора-калектывізатараў», «правядзенне калектывізацыі з канца», калі рабіліся вывады,

Брыгада А. М. Азаранка па сушцы і ўборцы торфу торфзавода «Чырвоная Беларусь».

Быховский районный историко-краеведческий музей

П. З. Захарыеў.

В. П. Куляшоў.

што пры калектывізацыі адразу наступіць рай зямны і ўсё за кошт камуны. Выступіў супраць пагоні за лічбамі і працэнтамі, выказваў свае думкі аб неабходнасці дапамогі пачынаючым калгасам кадрамі, аб асабістай матэрыяльнай зацікаўленасці сялян, якія працавалі ў калгасах, аб форме аплаты за іх працу і г. д.

У гэтых складаных абставінах асабліва праявіліся арганізатарскія здольнасці Захарыева. Каб заваяваць давер сялян, ён дазволіў ім узяць назад абагульнены насенны фонд. Сяляне ў сваю чаргу паабяцалі, што зберагуць насенне да пасяўной. Паступова яны паверылі ў новага кіраўніка. 1 красавіка 1930 г. ў в. Ніжняя Тошчыца з бядняцкіх гаспадарак быў арганізаваны калгас «Першае Мая». Пётр Захаравіч паехаў у Быхаў, дабіўся пазыкі і на гэтыя грошы купіў пару коней, набыў сякі-такі інвентар, угнаенні. З суседняга саўгаса «Інтэрнацыянал» прыйшоў трактар з чырвоным сцягам і ў прысутнасці ўсіх членаў арцелі была пракладзена першая баразна на калгасным полі. Пасяўную правялі паспяхова. Віды на ўраджай былі добрыя.

У чэрвені канчаўся тэрмін камандзіроўкі Захарыева. Усе жыхары вёскі прыйшлі праводзіць свайго старшыню. У знак павагі калгасніцы падаравалі яму вышытую кашулю (пазней яна захоўваецца ў Быхаўскім гісторыка-краязнаўчым музеі). Доўгі час пасля П. З. Захарыеў меў сувязь з жыхарамі Ніжняй Тошчыцы. Не раз прасілі яны ў яго дапамогі парады і заўсёды адчувалі падтрымку.

Бальніца імя І. І. Мечнікава, якую ўзначальваў П. З. Захарыеў, была адной з лепшых медыцынскіх устаноў. У савецка-фінляндскую вайну 1939—1940 гг. намеснік начальніка гарадскога аддзела аховы здароўя П. З. Захарыеў арганізоўваў шпіталі, у Вялікую Айчынную вайну займаўся эвакуацыяй хворых з блакаднага Ленінграда. Перад пенсіяй працаваў дырэктарам аднаго з кніжных магазінаў Ленінграда.

У 1971 г. за заслугі ў справе ўмацавання савецка-балгарскай дружбы Прэзідыум Народнага Сходу НРБ узнагародзіў П. З. Захарыева ордэнам «9 верасня 1944» I ступені. Такой жа ўзнагароды ён быў удастоены і ў 1975 г. Памёр П. З. Захарыеў у лютым 1977 г. *В. А. Белакузаў.*

Адданыя справе

З успамінаў В. П. Куляшова

Васіль Паўлавіч Куляшоў нарадзіўся ў 1895 г. ў вас. Рыхартава Быхаўскага р-на. З сялян. Член КПСС з 1940 г. Удзельнік Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, грамадзянскай вайны. Змагаўся ў партызанскім атрадзе С. К. Дзергачова, у складзе Гатчынскага палка ўдзельнічаў у разгроме войск Юдзеніча пад Петраградам. Адзін з арганізатараў калгаснага руху на Быхаўшчыне. З 1928 г. выбіраўся членам, сакратаром і старшынёй Таймanаўскага сельсавета, у 1938 г.— дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР па Навабыхаўскай выбарчай акрузе. У Вялікую Айчынную вайну старшыня сельсавета і загадчык райсабеса ў Варонежскай вобл., пасля вайны на савецкай і гаспадарчай рабоце ў Быхаўскім р-не. Памёр 5.4.1977 г.

Быў люты 1917 года. Чаканячы крок, па Луцку ішоў наш 900-ы полк. Не спыняючыся, мы ўвайшлі ў турэмныя вароты. З акоп пачуліся воклічы: «Браткі-салдаты! Мы палітычныя. Вызваліце нас!» Мы кінуліся на жандараў, абяззброілі іх і выпусцілі з камер зняволеных. Так я атрымаў першы рэвалюцыйны ўрок.

18 чэрвеня быў аддадзены загад аб наступленні. Наш полк адмовіўся падпарадкоўвацца Часоваму ўраду. Калі прыбылі карнікі, мы іх сустрэлі кулямётным і ружэйным агнём. Гэта быў мой другі рэвалюцыйны ўрок.

Праз чатыры месяцы адбылася Кастрычніцкая рэвалюцыя. Я з іншымі салдатамі зрываў пагоны з афіцэраў, потым крочыў у лаві не дэманстрантаў па вуліцах Роўна, трымаючы дрэўка чырвонага сцяга.

Калі полк расфарміравалі, я падаўся дамоў. Нялёгкім быў гэты шлях. На ім былі нямецкія і пятлюраўскія заставы, палон, турма ў Гомелі і, нарэшце, родныя Камарычы.

Але і дома было нясмачна. Тут гаспадарылі польскія легіянеры і кайзераўскія салдаты. Яны аднавілі стары парадак. Тых, хто не падпарадкоўваўся, секлі шомпаламі, расстрэльвалі. І падаўся я за Дняпро ў партызанскі атрад Спірыдона Дзергачова. Пасля стварэння Чырвонай Арміі ваяваў за Савецкую ўладу ў складзе 17-й дывізіі, пазней трапіў у Гатчынскі полк, змагаўся з

Быховский районный историко-краеведческий музей

Юдзенічам, англійскімі інтэрвентамі пад Архангельскам. Пасля цяжкага ранення вярнуўся дамоў. У вёсцы якраз дзялілі зямлю пана Мінкевіча. Пайшоў у поле і я. Паглядзеў і сэрца сціснулася. Тут гаспадарылі кулакі. Яны адмяралі сабе лепшую зямлю, а беднякі стаялі, не адважваючыся спыніць агіднасць.

— Чаго маўчыце, землякі? — закрычаў я.— Зараз зямля наша. І дзяліць яе будзем мы.

Народ пайшоў за мной. Усе беднякі атрымалі зямлю. Не даравалі кулакі мне гэтага. Неяк уначы спалілі хату, якую я пабудаваў на былой панскай зямлі. Давялося зноў будавацца. З 1928 г. землякі выбіралі мяне членам, сакратаром і старшынёй Тайманаўскага сельсавета. Шмат давялося працаваць. Добрымі памочнікамі ва ўсіх справах былі сормаўскі камуніст-дваццацітысячнік Шчаглоў і актывісты Іван і Ісак Мархоценкі, Мітрафан Куляшоў, Наста Шусцікава, Марыя Антоненка, Мікалай Стральцоў і інш. Гэта былі людзі адданыя справе.

Разам з паперамі і пячаткай Тайманаўскага сельсавета прыняў я і клопаты аб калектывізацыі. Амаль кожны дзень праходзілі сходы. Слухалі нас уважліва, многія ківалі галовамі ў знак згоды, а калі ставілася пытанне на галасаванне аб уступленні ў калгас, узнімаліся толькі рукі беднякоў. Бывала, неасцярожна кінутае слова псавала ўсю работу. Неяк прыехаў у сельсавет на сход прадстаўнік наркамзема. Гаварыў ён доўга, усё больш рабіў націск на стопрацэнтную калектывізацыю. Пасля выступлення нехта спытаў: «А што будзе з тымі, хто не ўступіць у калгас?» — «Няхай лепш не чакае таго, што будзе»,— не то ў жарт, не то сур'ёзна выгукнуў ён. Адказ такі выклікаў абурэнне. Лямпа рантам патухла. Чыесьці рукі пацягнуліся да прамоўцы. Нам ледзь удалося выратаваць яго ад бяды. Процілегласцю ямы быў рабочы завода «Чырвонае Сормава» Міхаіл Іванавіч Шчаглоў. Яго тактоўнасць і вытрымка, ідэйная перакананасць і справядлівасць прыцягвалі людзей.

Трынаццаць дзён Міхея Белакузава

Вясной 1929 г. камуністы і актывісты спрабавалі арганізаваць у Ніканавічах калгас. Сход праводзілі ўпаўнаважаныя з раёна на чале з аграномам Бяляевым. Гаварылі доўга і красамоўна, але як практычна падысці да справы, не ведалі. Проста паставілі пытанне так: «Хто супраць камуны, той супраць Савецкай улады». Такая катэгарычнасць выклікала абурэнне прысутных. Зазвінела шкло разбітай лямпы. Сход сарваўся. Сакратар партыйнай ячэйкі Іван Чыжоў, Арцём Смалячкоў, Дзямід Клінцоў, Міхей Белакузаў, Саўка Лапуноў, Павел Гапееў і іншыя актывісты сабраліся пасля сходкі ў хаце старшыні сельсавета Пракопа Ігнацьева. Раіліся, што рабіць далей. Вырашылі ўзмацніць агітацыю сярод сялянскай беднаты і самім уступіць у існуючы ў Падгор'і калгас «Згода». У той час і пераехаў у Падгор'е Міхей Феафанавіч Белакузаў. Малады камуніст энергічна праводзіў у жыццё лінію партыі. Днём працаваў у калгасе, увечары ішоў у Ніканавічы да аднаасобнікаў, каб яшчэ і яшчэ раз пагутарыць аб іх будучым жыцці. Але не драмалі і ворагі. Яны палілі сялібы актывістаў, распаўсюджвалі антысавецкія плёткі, правакавалі сялян рэзаць жывёлу, птушку перад уступленнем у калгас. Міхей Белакузаў выступаў на сходах, патрабуючы спыніць разбоі. І ворагі затаілі злосць на яго.

12 красавіка 1930 г. вяскоўцы выбралі М. Ф. Белакузава старшынёй Ніканавіцкага сельсавета. З першага ж дня сваёй дзейнасці Міхей з галавой акунуўся ў новую работу.

25 красавіка 1930 г. М. Ф. Белакузаў вяртаўся ў Падгор'е пасля сходу. Не заўважыў, як прыйшоў дадому. Пяцігадовая дачушка яшчэ не спала, чакала бацьку. Міхей узяў яе на рукі, пацалаваў і палажыў спаць. Потым зняў кашулю і падышоў да печкі. У гэты момант і грымнулі за акном два бандыцкія стрэлы. Ногі Міхея падкасіліся, і ён цяжка апусціўся на падлогу. Гэта здарылася на 13-ы дзень пасля таго, як ён узначаліў Ніканавіцкі сельсавет... *А. Гарошка.*

Браты Антонавы

Дзмітрый Мікалаевіч Антонаў нарадзіўся ў 1897 г. ў в. Клятное Быхаўскага р-на. З сялян. Член КПСС. У час 1-й сусветнай вайны быў прызваны ў царскую армію, вёў рэвалюцыйную бальшавіцкую прапаганду сярод салдат, распаўсюджваў лістоўкі з лозунгамі аб ператварэнні вайны імперыялістычнай у вайну супраць пануючых класаў, з заклікам да знішчэння царызму. За гэта ў канцы 1916 г. быў зняволены ў турму. Пасля Лютаўскай буржуазнай рэвалюцыі выйшаў на волю і адразу ўключыўся ў рэвалюцыйную дзейнасць спачатку ў г. Асташкаве Цвярской губерні (там працягваў службу), а з жніўня 1917 г. ў Быхаве. Пасля акупацыі правабярэжнай Быхаўшчыны белапалякамі, потым кайзераўскімі войскамі, знаходзіўся ў падполлі, разам з іншымі бальшавікамі рыхтаваў паўстанне супраць акупантаў, вёў рэвалюцыйную прапаганду сярод нямецкіх салдат. Пасля вызвалення павета узначаліў міліцыю ў Быхаве, быў народным

Быховский районный историко-краеведческий музей

П. М. Антонаў.

суддзёй, потым чэкістам. У 1919 г. прымаў удзел у падаўленні эсэраўскага мяцяжу ў раёне Прапойска. Працаваў асобаўпаўнаважаным у Смаленску. За праяўленую ініцыятыву і настойлівасць пры ліквідацыі бандаў на тэрыторыі Цвярской і Смаленскай губерняў узнагароджаны ў 1927 г. імянной зброяй. Памёр Дз. М. Антонаў у 1930 г.

Пётр Мікалаевіч Антонаў нарадзіўся ў 1895 г. ў в. Клятное. З сялян. Член КПСС з 1919 г. Удзельнічаў у 1-й сусветнай вайне на Паўднёва-Заходнім фронце. У лістападзе 1917 г. ўступіў у чырвонагвардзейскі атрад, стаў байцом першага аўтабранявога рэвалюцыйнага аддзялення. Удзельнік грамадзянскай вайны, у час акупацыі Быхаўскага павета знаходзіўся ў партызанскім атрадзе, з снежня 1918 г. рэўком накіраваў яго камандзірам узвода асобага прызначэння пры павятовым ваенным камісарыяце, вёў барацьбу з бандытызмам. З 1919 г. памочнік, потым камандзір атрада асобага прызначэння пры Гомельскім губваенкамаце, з 1921 г. намеснік камандзіра 37-га асобнага стралковага батальёна пры Гомельскай губернскай ЧК. У 1930 г. старшыня Жлобінскага райвыканкома. Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, быў паранены, кантужаны, доўгі час знаходзіўся на лячэнні ў ваенных шпіталях. Пасля вайны ўзначальваў Галоўнае ўпраўленне рыбнай прамысловасці БССР, працаваў у цэнтральных і рэспубліканскіх арганізацыях ДТСААФ. Памёр П. М. Антонаў у 1968 г.

Анісім Мікалаевіч Антонаў нарадзіўся ў 1903 г. ў в. Клятное. З сялян. Член КПСС з 1927. Да 1928 г. працаваў у сельскай гаспадарцы, з 1928 г. міліцыянерам у Талачыне Віцебскай вобласці, вучыўся ў Мінскай школе міліцыі імя М. В. Фрунзе, працаваў старшым міліцыянерам у Горках Магілёўскай вобласці, старшынёй рабочага камітэта, загадчыкам вытворчага ўчастка Собалеўскага саўгаса імя У. І. Леніна ў Горках. У 1931—1934 гг. вучыўся ў вышэйшай камуністычнай сельскагаспадарчай школе ў Мінску, пасля скончэння якой працаваў дырэктарам саўгасаў у Слуцкім і Старобінскім раёнах Мінскай вобласці. З 1938 г. на савецкай рабоце ў Старобінскім, Любанскім раёнах Мінскай вобласці і ў Літоўскай ССР. У Айчынную вайну ў Чырвонай Арміі, удзельнік баёў на Заходнім, 2-м Украінскім, Забайкальскім франтах. З 1946 г. на гаспадарчай і партыйнай рабоце. З 1963 г. на пенсіі. Узнагароджаны ордэнамі Айчыннай вайны II ступені, Чырвонай Зоркі, Працоўнага Чырвонага Сцяга, 9 медалямі. Памёр А. М. Антонаў 11 красавіка 1984 г.

БЫХАЎСКІ РАЁН У ПАЧАТКУ 30-Х ГАДОЎ

У 1933 г. ў выдавецтве Беларускай акадэміі навук выйшаў эканамічны даведнік «Усе раёны БССР», дзе прыводзяцца статыстычныя звесткі і па Быхаўскім раёне.

На 1.10.1931 г. ў раёне 30 сельсаветаў, насельніцтва складае 98 597 чалавек, нацыянальны склад яго (у %) такі: беларусаў 96,54, яўрэяў 1,25, палякаў 0,17, рускіх 0,42, латышоў 0,77, іншых 0,84. У 1932 г. існавала 21 дзяржаўнае і 45 кааператыўных, усяго 66 прамысловых прадпрыемстваў, 13 з іх мелі рухавікі. Асноўнымі прамысловымі прадпрыемствамі раёна былі: торфаарцель у в. Перакладавічы (46 рабочых), торфазаводы «Чырвоная Беларусь», «Ленінскі шлях», «Бохань» (усяго 549 рабочых), арцель «Металіст» (83 рабочых), арцель «Труд смалакура» (61 рабочы), цагельна-бетонная арцель у Быхаве (50 рабочых), швейная арцель «Маяк Камуны» (23 рабочых), лесазаводы імя Калініна і «Чырвоны партызан» (усяго 141 рабочы), абутковая арцель «Чырвоны кустар» (41 рабочы), арцель «Чырвоны карзіначнік» (33 рабочых), шклозавод «Ільіч» (450 рабочых), швейная арцель «Аб'яднанне» (38 рабочых). Спажывецкая кааперацыя мае 23 сельпо з гандлёвай сеткай 79 адзінак (22 922 пайшчыкі).

Тэрыторыю раёна займаюць 8596 га балот. Сельская гаспадарка спецыялізуецца ў жывёлагадоўча-бульбяным напрамку. У раёне 6 саўгасаў: «Чырвоны Маяк» — са свінагадоўчым напрамкам, з плошчай сенапахаці 856 га і 102 рабочымі; «Лудчыцы» — са свінагадоўчым напрамкам, 702,6 га сенапахаці, 55 рабочых, «Грудзінаўка» — малочнага кірунку, 657,7 га сенапахаці, 140 рабочых; «Ударнік» — садова-гароднінны, 250 га сенапахаці, 46 рабочых; «Вароніна» — лугаводны, 2300 га сенапахаці, 76 рабочых; «Чачэвічы» — насенны, з плошчай 1976 га.

У раёне ёсць 15 394 гаспадаркі, з іх на 1.1.1933 г. калектывізавана 4917, што складае 31,9 %. Усяго ў раёне 132 калгасы, якія па плошчы сенапахаці займаюць 27,4 %. У калгасах 30 ферм буйной рагатай жывёлы з агульным пагалоўем на 10.9.1932 г. 3473, 19 малочнатаварных ферм (2234 каровы на 10.9.1932 г.), 22 цялятнікі (1410 галоў на 1.10.1932 г.), 4 конефермы (173 кані на 1.10.1932 г.). У калгасах ёсць таксама складаныя сельскагаспадарчыя машыны: 87 сенакасі-

Быхаўскі гісторыка-краязнаўчы музей

лак, 109 жняярак, 32 бульбакапалкі, 7 трактароў, 89 конных грабель, 8 снопавязалак, 153 радковыя сеялкі, 6 складаных малатарняў.

Пасяўная плошча раёна ў 1932 г. складала 75 936 га, у т. л. пад збожжавымі было занята 69,3 %, бульбай 18,5, тэхнічнымі культурамі 5,4, палявымі травамі 4,3 %.

У 1932 г. нарыхтавана 241 т ільновалакна, 322 т ільнасемя, 40 т пянькі, 29 т канапель, 1245 т саломы.

Сетка навучальных устаноў раёна: 1 тэхнікум будвуч, дзе навучаецца 80 студэнтаў; 97 чатырохгодак, дзе 232 настаўнікі і 10 476 вучняў; 19 ШКМ, дзе 133 настаўнікі і 5320 вучняў; 2 ФЗС, дзе 21 настаўнік і 318 вучняў.

Партарганізацыя раёна складаецца з 44 ячэек, у якіх 338 членаў КП(б)Б і 233 кандыдаты ў члены партыі. Налічваецца 56 камсамольскіх ячэек, якія аб'ядноўваюць 1039 камсамольцаў.

У раёне ёсць палітаддзел пры саўгасе «Чырвоны Маяк».

Выдаецца раённая газета «Маяк камуны».

Друкуецца па кн.: Усе раёны БССР. Мн., 1933. С. 262—265.

Раёнка паведамляла...

Па старонках газеты «Маяк камуны» за 1932 г.

25 кастрычніка

Агульны сход калгаснікаў калгаса «Зара» Кузькаўскага сельсавета вынес пастанову паслаць Ленінграду звыш плана адзін вагон бульбы.

На гэтым жа сходзе калгаснікі ў парадку сацспаборніцтва сабралі 100 пудоў бульбы (з ураджаю сваіх прыватных участкаў) для пасылкі пралетарыям Ленінграда.

7 лістапада

Да 15-й гадавіны Кастрычніка раён падыходзіць з 5 савецкімі гаспадаркамі з агульнай зямельнай плошчай у 6225 га (у параўнанні з 1919 годам — рост у 6 разоў). Калектыўныя гаспадаркі раёна аб'ядноўваюць 4555 двароў, што ў адносінах да агульнага ліку гаспадарак раёна складае 28,6 %. Раён мае трактарны парк у колькасці 25 машын, 18 з іх працуюць у савецкіх гаспадарках.

З 1930 г. ўведзена ўсеагульнае абавязковае навучанне на базе 4-гадовай школы, а з бягучага 1932/33 навучальнага года абавязковае навучанне праводзіцца на базе сямігодкі. У 1931/32 навучальным годзе было 56 лікпунктаў, 120 школ малапісьменных і 6 вячэрніх школ 2-га канцэнтру, за адзін толькі гэты год ліквідавана непісьменнасць каля 4 тыс. асоб.

15 лістапада

8-га лістапада адбыўся ўрачысты пуск цеплаэлектрацэнтралі Быхаўскага ацэтонавага завода. Пуск ЦЭЦ з'яўляецца ўрачыстасцю працоўных Быхаўшчыны, бо яна акрамя асвятлення дае і сімавую энергію прадпрыемствам Быхава.

Наша шматтыражка

З успамінаў былога рэдактара шматтыражнай газеты «Ударнік саўгаса», члена КПСС з 1919 г. Сцяпана Мікалаевіча Свірыда

С. М. Свірыд.

С. С. Яўменава.

У 30-я гады ў буйных саўгасах і МТС былі арганізаваны палітаддзелы. Ім дазволілі выпускаць малафарматныя шматтыражныя газеты. У 1933 г. мяне прызначылі рэдактарам палітаддзельскай газеты ў свінагадоўчым саўгасе «Чырвоны маяк» Сялец-Халапееўскага сельсавета. Гаспадарка з'яўлялася эканамічна слабай, малалікай была і партыйная арганізацыя. Нас у палітаддзеле было чацвёра. Працавалі з поўнай аддачай, пастаянна знаходзіліся сярод людзей. Спачатку не ўсё ладзілася. Справы паленшалі, калі палітаддзел узначаліў энергічны, умелы арганізатар стары бальшавік Дындзін. Мацнела эканоміка саўгаса, добрасумленна працавалі людзі. З ліку перадавых работнікаў выраслі і партыйная арганізацыя. Клопатаў было і ў мяне. Газета выходзіла раз на тыдзень, часам два разы. Набіралі тыраж у друкарні раённай газеты «Маяк камуны». Мне даводзілася з падрыхтаванымі матэрыяламі пешшу хадзіць з Сяльца-Халапеева ў Быхаў і на другі дзень вяртацца з газетамі. Складана было з матэрыяламі. Большасць рабочых саўгаса была малапісьменная

Быховский районный историко-краеведческий музей

або зусім непісьменная. Заметкі пісаць самі яны не маглі. Даводзілася мне гутарыць, запісваць, як кажуць, браць інтэрв'ю. З часам вакол газеты згуртаваўся селькораўскі актыў. Выпускаць шматтыражку дапамагалі работнікі палітаддзела, камуністы. Друкаванае слова тады цанілася вельмі высока.

Перад вайной я быў рэдактарам быхаўскай раённай газеты «Маяк камуны».

Ад служанкі да члена ўрада

З успамінаў дэпутата Вярхоўнага Савета СССР 1-га склікання Суклеты Сілкаўны Яўменавай

Шаснаццацігадовай дзяўчынкай пакінула я бацькаву хату і паехала ў Петраград шукаць лепшай долі. Уладкавацца на завод ці фабрыку мне не ўдалося. Хутка скончыліся небагатыя запасы харчоў і грошы, што сабралі мне на дарогу родныя. І пайшла я служанкай у багаты дом. Самая брудная і цяжкая праца клалася на мае плечы. У 1916 г. нарэшце ўдалося трапіць на карданажную фабрыку. Але і там было не салодка: праца з сямі гадзін раніцы і да васьмі вечара вымотвала сілы. Рабочыя баставалі, наладжваліся дэманстрацыі. Як і ўсе рабочыя, я з радасцю сустрэла Кастрычніцкую рэвалюцыю. Да студзеня 1918 г. пратрымалася на фабрыцы, а потым падалася дамоў. Голадна і холадна было ў Піцеры. Пасля заканчэння грамадзянскай вайны выйшла замуж за былога кавалерыста-будзёнаўца Харытона Іванавіча Яўменава. У 1930 г. наша сям'я ўступіла ў калгас «Запаветы Ільіча». Я стала працаваць даяркай. З кожным годам дужэў калгас. Расла і я. Скончыла школу лікбезу, стала стаханаўкай. 12 снежня 1937 г. мяне выбралі дэпутатам у Савет Нацыянальнасцей Вярхоўнага Савета СССР па Быхаўскай выбарчай акрузе. На 1-й сесіі Вярхоўнага Савета СССР мне пашчасціла мець гутарку з Надзеяй Канстанцінаўнай Крупскай і Міхаілам Іванавічам Калініным.

У 1938 г. ўступіла ў партыю. Толькі мірныя планы нашы перакрэсліла вайна. Праводзіла на фронт мужа і сына. Пярэнція. Сама з дочкамі Насцяй, Таняй, Зінай і Валяй эвакуіравалася ў Харкаўскую вобласць, дзе сталі працаваць на ферме. Калі і да Харкава наблізіўся фронт, эвакуіраваліся ў станіцу Верхняя Дабрэнька Сталінградскай вобласці. Працавала рабочай у МТС, потым старшынёй сельсавета. Старэйшыя дочкі Таня і Насця добраахвотна пайшлі на фронт. Пасля вайны я вярнулася ў сваю родную Студзёнку. Жывымі выйшлі з вайны мае муж і дзеці.

(**Ад рэдакцыі:** С. С. Яўменава памерла 13 лютага 1980 г.)

Раёнка паведамляла...

Па старонках газеты «Маяк камуны» за 1933—1936 гг.

1933 г.

13 сакавіка

9 і 10 сакавіка адбыўся першы раённы злёт калгаснікаў-ударнікаў. На злёце прысутнічала 212 калгаснікаў-ударнікаў, з іх жанчын 50, камуністаў 27, камсамольцаў 8 і беспартыйных 177 чалавек.

25 сакавіка

21 сакавіка распачаў працу Усебеларускі з'езд калгаснікаў-ударнікаў.

Калгас «КІМ» 1-га Грудзінаўскага сельсавета як адзін з лепшых калгасаў па Быхаўшчыне паслаў свайго дэлегата Сокалава Сідара Антонавіча — камсамольца, члена рэдкалегіі насценнай газеты. «КІМ» першым у раёне выканаў свае абавязкі па здачы нарыхтовак пралетарскай дзяржаве. З поспехам быў праведзены сеў азімых культур. Згодна плана ў вясну гэтага года калгас «КІМ» павінен засеяць яравых культур: аўсу — 20 га, ячменю — 10 га, пшаніцы — 3 га, вікі — 8 га, лёну — 4 га, бульбы — 25 га і гародных культур — 2,5 га. Калгас поўнасцю забяспечыў сябе насеннем. У калгасе маецца 31 рабочы конь і 9 маладняку. Сельскагаспадарчы інвентар спраўны. Маецца 16 жалезных плугоў, якія поўнасцю адрамантаваны, куплена новых 28 барон. Калёс 37, з іх на жалезным хаду 18. Гэтых посцехаў калгас дабіўся дзякуючы таму, што калгаснікі вялі жорсткую барацьбу з кулацкімі элементамі, разгарнулі ўдарную работу па падрыхтоўцы да сяўбы пад кіраўніцтвам партыйнай і камсамольскай арганізацый.

Сокалаў уступіў у калгас «КІМ» з самага пачатку яго арганізацыі. Да ўступлення быў серадняком, падатку плаціў 8—12 руб. Сокалаў ніколі не робіць прагулаў, ён сваім прыкладам мабілізуе астатніх камсамольцаў на актыўную барацьбу за арганізацыйна-гаспадарчае і палітычнае ўмацаванне калгаса. Сокалаў занесены на Чырвоную дошку.

1934 г.

7 студзеня

Газета змясціла выступленне сакратара РК КП(б)Б тав. Рэзнікава на 4-й раённай партыйнай

Быховский районный историко-краеведческий музей

канферэнцыі. У ім даецца аналіз гаспадарчага і сацыяльнага развіцця раёна:

«Мы дасягнулі значных поспехаў. 6012 бядняцка-серадняцкіх гаспадарак аб'ядналіся ў калгасы. Пасяўная плошча калгасаў павялічылася з 22 285 га у 1931 г. да 24 165 га у 1933 г. Калгасы дабіліся павышэння ўраджайнасці зернавых культур з 7,5 ц з га у 1931 да 8,8 ц у 1933 г., бульбы з 90 ц да 102 ц. Калі ў 1932 г. на працадзень прыпадала ў сярэднім па раёну 1,3 кг зернавых і 3 кг бульбы, то ў 1933 г. ўжо зернавых 3 кг, бульбы 8 кг, а ў калгасе «Шлях Леніна» атрымліваюць на працадзень 5 кг зернавых, 10,5 кг бульбы, у калгасе «Іскра» — 4 кг зерня і 15 кг бульбы. Рост вагі працадня — гэта рост заможнага, культурнага калгаснага жыцця. Уведзена ўсеагульнае абавязковае навучанне, ахоп усенавучам на базе чатырохгодкі — 98,8 %, на базе сямігодкі — 92,8 %. Да рэвалюцыі ў раёне было 72 % непісьменных».

1 верасня

Мы працоўныя аднаасобнікі вёскі Лудчыцы ў ліку 40 гаспадарак пераканаліся, што адзіна правільны шлях да заможнага і культурнага жыцця — гэта шлях калектывізацыі. Мы рашылі назаўсёды пакінуць свае аднаасобныя гаспадаркі і арганізаваліся ў калгас «Іскра». 25 жніўня мы абралі праўленне калгаса і інспекцыю па якасці. Пры дапамозе суседніх калгасаў мы ўзаралі пад жыта 15 га папару. Мы заклікаем усіх працоўных аднаасобнікаў Лудчыцкага сельсавета і ўсяго Быхаўскага раёна наследаваць нашаму прыкладу.

Па даручэнню сходу падпісаліся
Несцярэнка, Немцаў, Лапцінёў.

* * *

Лудчыцкі сельсавет з адстаючага ў справе калектывізацыі выходзіць у шэраг перадавых. За апошнія дні ў сельсавеце арганізавана 6 новых калгасаў, у якія ўступіла 209 гаспадарак. Прыліў у калгасы працягваецца.

16 кастрычніка

У Кучынскім сельсавеце арганізаван новы калгас «17 кастрычніка», у які ўступіла 112 аднаасобных гаспадарак. Прыліў у калгас працягваецца.

* * *

На 10 кастрычніка ў раёне масцца калектывізаваных гаспадарак 11 803, што складае 70,1 % усіх бядняцка-серадняцкіх гаспадарак раёна.

14 снежня

З АБ'ЯВЫ Ў ГАЗЕЦЕ

З 1-га студзеня 1935 г. адмяніць картачную сістэму снабжэння хлебам, мукой і крупой і ўстанавіць усюды шырокі продаж хлеба і іншых прадуктаў насельніцтву з дзяржаўных і кааператыўных магазінаў. На гэтыя прадукты ўстанаўліваюцца адзіныя паясныя дзяржаўныя цэны.

* * *

15 снежня 1934 г. пачаў работу раённы з'езд Саветаў. Сярод дэлегатаў была і работніца шклозавода «Ільіч» Ганна Рудкоўская. 18 снежня 1934 г. газета змясціла яе расказ «Вялікія абавязкі я з гонарам выканаю».

У майго бацькі было 7 душ сям'і. Ён быў рабочым і атрымоўваў усяго па 12 рублёў у месяц. За гэтыя грошы ён не мог усіх нас адзяваць і накарміць.

Заўсёды мы былі напаўгалодныя. На ўсю нашу сям'ю мелася адна пара ботаў. Насілі іх па чарзе. Малыя дзеці і гэтага не мелі. Усе, у тым ліку і я, былі босыя. Вучыцца мы не маглі, і засталася я зусім непісьменная.

Ох і цяжка ўспомніць сваё мінулае жыццё. Яшчэ горш стала мне жыць, як памер мой бацька. Тады мне было ўсяго 10 год. Я вымушана была пайсці на вытворчасць працаваць.

Вось ужо 20 год як я працую на заводзе «Ільіч». Прыйшлося мне працаваць і да Кастрычніцкай рэвалюцыі. Тады я працавала па 15—16 гадзін у суткі і атрымоўвала па 8—10 рублёў у месяц. Зразумела, што гэта мне не хапала на маё жыццё. І хіба ж гэта можна назваць жыццём.

Жыць па-сапраўднаму я пачала толькі пры Савецкай уладзе. Я зразумела, што непісьменнаму чалавеку нельга жыць. Я пайшла вучыцца. Партыя і савецкая ўлада дала для гэтага нам усе магчымасці.

Працую я зараз на шклозаводзе майстрам-прасаўшчыком. За ўдарную работу з 1929 года кожны год прэміруюць мяне. Я ў лістападзе месяцы выканала свой прамфінплан на 124 працэнты, за першую дэкаду снежня месяца выканала на 126 працэнтаў. Я свой прамфінплан заўсёды выконваю і перавыконваю. Я выпрацоўваю кожны месяц па 180—190 рублёў.

Я з'яўляюся парторгам 3-й змены імя Кірава. Наша змена ўвесь час змагаецца за выкананне і перавыкананне прамфінплана. Яна атрымала ад дырэкцыі завода пераходны Чырвоны сцяг. Сёння я дэлегат раённага з'езда Саветаў. Гэта ўскладае вялікую адказнасць і вялікі абавязак, які я з гонарам выканаю.

29 снежня

28 снежня ў Быхаве пачаў сваю работу Беларускі тэатр рабочай моладзі горада Быхава. Тэатр існуе 4 гады. Пад мастацкім кіраўніцтвам заслужанага артыста рэспублікі т. Міровіча, тэатр значна творча ўзрос. За 4 гады мы выхавалі здольны маладняк, які ўпэўнена крок за крокам аўладзявае акцёрскім майстэрствам. Наш рэпертуар пабудаваны на здаровым савецкім смеху, смех бадзёры без пошласцей, які дае здаровую зарадку для работы каля варштата і ў полі. Наш малады задор у аднолькавай ступені заражае і старых і маладых...

1935 г.

7 лютага

Права насылкі дэлегата на II Усесаюзны з'езд

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

калгаснікаў-ударнікаў заваяваў калгас «Рэвалюцыя». 1934 год быў годам вялікага росту і ўмацавання калгаса. На працадзень калгаснікі атрымалі зернавых 2,1 кг, бульбы 9,6 кг, гародніны 4 кг, сена 1,2 кг, грошай па 60 кап. Колькасць гаспадарак у калгасе павялічылася да 226. Гэта дасягнута таму, што ў калгасе шырока разгорнута сацыялістычнае спаборніцтва і выхаваны моцны калгасны актыў. На масавым сходзе калгаснікаў з калгасаў «Рэвалюцыя» і «Шлях Леніна» з удзелам значнай часткі калгаснікаў з іншых калгасаў дэлегатам выбраны тав. Сівагракаў, старшыня калгаса «Рэвалюцыя».

29 кастрычніка

У Гарадзецкай школе праходзіць урачысты сход. Калгасная вёска атрымала ад пралетарскай дзяржавы зямлю на вечнае карыстанне. За калгасам «Пралетарый» навечна замацавана 1905 га зямлі.

* * *

Да свята 18-й гадавіны Кастрычніцкай рэвалюцыі радыёфікаваны некаторыя калгасы Макранскага сельсавета. Калгаснікі калгаса імя Свярдлова ўсвядомілі ўсю важнасць радыё ў культурным і грамадскім развіцці і выдзелілі з свайго фонду 200 руб. на закупку матэрыялаў для радыёправодкі. Акрамя гэтага, яны вывезлі і паставілі слупы для праводкі. Кожная кватэра калгасніка будзе мець радыё. Таксама будзе радыёфікавана МТС.

1936 г.

16 жніўня

У гэтым годзе будзе адчынена ў раёне 59 вячэрніх школ моладзі — 46 пачатковых і 13 сярэдніх з 6, 7, 8, 9 класамі, з ахопам у іх больш 5 тысяч чалавек. Акрамя гэтага пачатковыя школы будуць адчынены пры кожным прадпрыемстве. На шклозаводзе «Ільіч» ужо праводзіцца падрыхтоўка да адчынення сярэдняй тэхнічнай школы.

21 лістапада

19 лістапада 1936 г. 10 дэлегатаў Быхаўшчыны выехалі на Усебеларускі з'езд Саветаў:

Рэзнікаў — 1-ы сакратар РК КП(б)Б.

Грынкевіч — старшыня РВК.

Ардэнаносец тав. Лісоўскі (камандзір РСЧ Арміі, узнагароджаны ордэнам Леніна).

Палкоўнік тав. Зайцаў.

Старшыня калгаса «Чырвоны партызан» Ч.-Бярэжскага сельсавета Андрэенка.

Стаханаўка шклозавода «Ільіч» т. Будыхіна Ганна.

Старшыня Н.-Лошчыцкага сельсавета тав. Альховік.

Даярка з саўгаса «Лудчыцы» тав. Зыкава Хоўра, якая надбілася ўдою малака ад каровы на 2920—3370 літраў.

Старшыня Ч.-Асавецкага сельсавета Каравацкі.

Тузава Алена — лепшы брыгадзір брыгады № 5 калгаса «Чырвоны баец» Н.-Быхаўскага сельсавета.

20 лістапада 1936 г. адкрыўся 12-ы Усебеларускі з'езд Саветаў (надзвычайны).

Такое не забываецца

З успамінаў дэпутата Вярхоўнага Савета СССР 1-га склікання Васіля Паўлавіча Іванова

В. П. Іваноў.

А. П. Агееў.

Сам я з сям'і чыгуначніка. У юнацкія гады таксама працаваў на чыгунцы. Пасля вучыўся на настаўніка, быў інспектарам рана, з 1933 г. стаў дырэктарам Чырвонаасавецкай няпоўнай сярэдняй школы. Некаторы час быў адзіным членам партыі ў Чырвонаасавецкім сельсавеце. Працаваць было цяжка. Сельсавет адсталы, не давалі спакою кулакі і іх памагатыя. Бандытамі праз акно ў сваім доме быў забіты лепшы актывіст сельсавета старшыня калгаса тав. Башарымаў. Даводзілася весці масава-палітычную і арганізатарскую работу сярод насельніцтва. Хутка наш сельсавет выйшаў у перадавыя, атрымаў абласны пераходны Чырвоны Сцяг.

12 снежня 1937 г. ў краіне прайшлі першыя выбары ў Вярхоўны Савет СССР. Быць дэпутатам пашчасціла і мне. Усхваляваны і радасны ехаў я ўпершыню ў Маскву на 1-ю сесію Вярхоўнага Савета СССР. Адкрыў сесію старэйшы дэпутат, вучоны Аляксей Мікалаевіч Бах...

Назаўсёды засталіся ў памяці і дні работы 10-й і 11-й сесій Вярхоўнага Савета СССР у час Вялікай Айчыннай вайны. Дэпутатамі былі ўхвалены дзяржаўныя бюджэты краіны, накіраваныя

Быховский районный историко-краеведческий музей

на поўнае забеспячэнне фінансавымі рэсурсамі патрэб фронту, на аднаўленне разбуранай фашыстамі народнай гаспадаркі вызваленых раёнаў.

Пасля вызвалення Беларусі ЦК КП(б)Б і СМ БССР накіравалі мяне ў Быхаўскі раён для аказання дапамогі насельніцтву. Мне давялося пабываць у Чырвонаасавецкім сельсавеце праз некалькі дзён пасля яго вызвалення. Жахлівая карціна адкрылася вачам: школа, якую будавалі калгаснікі, спалена, разбураны калгасы, знішчана іх маёмасць. У вёсцы Давыдавічы ў першыя дні акупацыі фашысты расстралялі старшыню калгаса «Новае жыццё» Марка Левага і яго сям'ю. Вёску Гарадзец акупанты знішчылі цалкам, у тым ліку і прыгожую школу, адну з лепшых у раёне, закатавалі многіх яе жыхароў.

12-я сесія Вярхоўнага Савета СССР запомнілася асабліва. Пасля яе 24 чэрвеня 1945 г. на Краснай плошчы адбыўся Парад Перамогі. На ім прысутнічалі ўсе дэпутаты. Такое не забываецца.

АЛЯКСЕЙ ПЯТРОВІЧ АГЕЕЎ

А. П. Агееў нарадзіўся ў 1903 г. ў в. Іскань Быхаўскага раёна ў сялянскай сям'і. У сем год стаў пастушком. Вучыцца ў школе пачаў толькі ў адзінаццацігадовым узросце. У 1922 г. стварыў ініцыятыўную групу, якая вяла растлумачальную работу сярод сялян, выступала з канцэртамі мастацкай самадзейнасці. На базе гэтай групы ў 1924 г. была створана камсамольская ячэйка, сакратаром якой стаў Аляксей Агееў. У 1925 г. яго прызвалі ў Чырвоную Армію. Пасля службы працаваў на шахтах Данбаса. У 1929 г. вярнуўся ў родную вёску. Землякі выбралі яго сакратаром, потым старшынёй выканкома Іскańскага сельскага Савета. У 1930 г. стаў членам КПСС.

У кастрычніку 1929 г. ў Іскані быў створаны калгас «Іскра». Першымі падалі заяву А. П. Агееў і яго сястра Ліза. Старшынёй выбралі А. П. Агеева. Ён узначальваў гаспадарку да 1932 г. Пасля працаваў загадчыкам хаты-чытальні, старшынёй калгаса імя К. Лібкнехта, старшынёй Студзёніцкага сельсавета. Вялікая Айчынная вайна застала Аляксея Пятровіча на пасадзе дырэктара Лудчыцкай МТС. А ліпеня ён пачаў эвакуацыю машыннага парку ў Разанскую вобласць. Ад прапановы стаць дырэктарам адной з МТС адмовіўся і быў прызваны ў дзеючую армію. У складзе сапёрнага батальёна ён з баямі прайшоў ад Ціхвіна да Эльбы. Памёр А. П. Агееў у 1975 г. ў г. Мелітопаль Украінскай ССР.

МІТРАФАН СІДАРАВІЧ АЛЬХОВІК

Сельскі актывіст, удзельнік грамадзянскай вайны. Нарадзіўся ў 1898 г. ў в. Новы Быхаў Быхаўскага р-на ў сялянскай сям'і. Член КПСС. У 1918 г. добраахвотнікам уступіў у партызанскі атрад С. К. Дзергачова. Пасля грамадзянскай вайны працаваў у сельскай гаспадарцы. У 1929 г. ўзначаліў у Новым Быхаве арцель «Чырвоны баец», членамі якой сталі былыя партызаны, беднякі, удовы. З 1933 г. на савецкай рабоце — старшыня Навабыхаўскага, Верхнятошчыцкага і зноў Навабыхаўскага сельсаветаў. Да акупацыі раёна нямецка-фашысцкімі захопнікамі заставаўся на сваім посту, кіруючы мабілізацыяй і эвакуацыяй калгаснай маёмасці на Усход. Перад самым набліжэннем ворага стаў у рады Чырвонай Арміі. Пад Бранскам трапіў у палон. Пасля неадназовых спроб яму ўдалося ўцячы з лагера ваеннапалонных у Мінску. Змардаваны і хворы ў 1942 г. ён дабраўся дамоў, дзе быў схоплены фашыстамі і расстраляны.

ІВАН МІХАЙЛАВІЧ БАРАНКЕВІЧ

Савецкі пісьменнік, удзельнік першай рэвалюцыі 1905—1907 гг. Нарадзіўся ў 1888 г. ў в. Трасцівец Быхаўскага р-на ў сялян. У 1910—1911 гг. служыў у царскай арміі, у 1917 г. на Паўднёва-Заходнім фронце, удзельнічаў у рабоце Надзвычайнага з'езда фронту ў Бярдзічаве на Украіне. Перад першай сусветнай вайной супрацоўнічаў у часопісе «Вестник Могилевского земства», у 1914 г. ў ім змясціў артыкул да 100-годдзя з дня нараджэння Т. Р. Шаўчэнкі, пад псеўданімам Беларус — апавяданне «Фантазёр». У 1918—1919 гг. загадчык агітацыйна-выдавецкага пададдзела Беларускага аддзела камісарыята па справах нацыянальнасцей Саюза камун Паўночнай вобласці. Супрацоўнічаў у часопісе «Чырвоны шлях», быў рэдактарам часопіса «Белорусская криница». Аўтар біяграфіі У. І. Леніна, выдадзенай у Петраградзе ў 1919 г. пад псеўданімам Беларус. Даследаванне І. М. Баранкевіча адрозніваласа ад іншых большым аб'ёмам, храналагічным ахопам і грунтоўным расказам аб жыцці і дзейнасці правадыра. З павагай і любоўю да У. І. Леніна аўтар пісаў: «И он же осенью 1917 г. ребром поставил вопрос о пролетарском восстании против буржуазной власти, преодолев все сомнения колеблющихся элементов в собственных рядах. Жизнь подтвердила правильность его взглядов... Владимир Ильич поставлен жизнью на почетное и тяжелое место — главы Советского правительства в неслыханно трудных условиях. Такова судьба героя, осознавшего объективный ход движения народных масс и шедшего в соответствующем направлении. Только на долю Владимира Ленина выпало великое счастье, которое не было дано прежним борцам за освобождение труда: он руководит победоносной революцией; в первый раз в мировой истории вождь рабочей революции становится во главе государства, ставшего официально рабоче-крестьянским государством,— во главе Российской Социалистической Федеративной Советской Республики». У канцы аўтар заключае: «Как видим, Владимир Ильич своей

Быховский районный историко-краеведческий музей

личностью являет необычно удачное сочетание черт: выдающегося аналитика-теоретика, провидящего будущее в настоящем, и отличного политика-практика, правильно оценивающего и умело использовывающего момента, благоприятный для проведения в жизнь теоретических построений. На фоне развернувшегося движения народных масс это редкое сочетание черт у Ленина-борца обусловило яркий блеск его личности и крупную ее роль в истории освобождения труда.

Каков бы ни был исход современной мировой революции, всемирная история первый прыжок человечества из царства необходимости в царство свободы свяжет с именем вождя русского коммунизма — Владимира Ильича Ульянова-Ленина».

У 1923—1925 гг. І. М. Баранкевіч супрацоўнічаў у газетах «Соха и молот», «Магілёўскі селянін» (Магілёў), падпісваўся псеўданімам Іван Лапаць, у 1927—1929 гг. друкаваўся ў часопісе «Резец» (Ленінград), уваходзіў у літаратурную групу «Резец». Аўтар апавяданняў пра Леніна, на рускую мову пераклаў кнігу Я . Коласа «На прасторах жыцця» (1930). У часы культу асобы Сталіна І. М. Баранкевіч быў двойчы незаконна рэпрэсіраваны (1931 і 1941). Памёр у 1942 г., рэабілітаваны ў 1982 г.

АДАМ МАРТЫНАВІЧ ДЗМІТРЫЕЎ

Савецкі пісьменнік, нарадзіўся ў 1902 г. ў в. Ніканавічы Быхаўскага р-на. Член КПСС з 1920. У 1912 г. сям'я А. М. Дзмітрыева пераехала на жыхарства ў Сібір. Пасля ўстанаўлення Савецкай улады працаваў у валасным выканкоме. У пачатку 1920-х гадоў скончыў камвуз, працаваў у павятовым рэўкоме, у губкоме партыі, упаўнаважаным па збору харчовага падатку. У канцы 1922 г. ён — чырванафлоцец, потым палітработнік на Далёкаўсходнім флоце, удзельнічаў у дэсанце ў Ахоцкім моры пры ліквідацыі рэшткаў бандаў генерала Пепяляева. З 1925 г. на Балтыйскім флоце: памочнік камісара крэйсера «Прафінтэрн», сакратар партыйнага камітэта брыгады эсмінцаў і інструктар палітупраўлення марскіх сіл Балтыйскага мора. Тут пачалася літаратурная дзейнасць А. М. Дзмітрыева. У 1926 г. ў часопісе «Красный Флот» было надрукавана першае апавяданне пісьменніка «За драпежнікамі» (пра барацьбу Далёкаўсходняй флатыліі супраць японскіх інтэрвентаў). У пачатку 1930-х гадоў была створана літаратурнае аб'яднанне Чырвонай Арміі і Флоту, і адным з арганізатараў і кіраўнікоў яго стаў ваенны пісьменнік-марыніст А. М. Дзмітрыеў. У 1931 г. выйшла першая яго кніга-аповесць «Ёсць — весці карабель», у 1934 г.— раман «Адмірал Макараў», прысвечаны грамадзянскай вайне на Далёкім Усходзе. Цяжкая хвароба надоўга прыкавала Дзмітрыева да ложка. У студзені 1936 г. пісьменніка не стала. «Литературная газета» 20.1.1936 г. змясціла некралог, падпісаны пісьменнікамі А. Шчарбаковым, У. Вішнеўскім, К. Федзіным, Л. Собалевым, Новікавым-Прыбоем, Матэ Залкам, М. Святловым і іншымі, у якім гаварылася: «Адам Дзмітрыеў да апошняга дыхання жыў агульным жыццём партыі, жыццём нашай Чырвонай Арміі, жыццём савецкай літаратуры... Адам Дзмітрыеў загінуў на пасту. Ён з гонарам пранёс праз сваё жыццё званне камуніста-пісьменніка, чырвонага маёра. Мы бяром яго рукапісы, дзе аслабелая рука апошні раз напісала апошнюю літару... І гэта літара, родны Адам, аддадзена табой нашай краіне, Кастрычніку...

Бывай, верны, добры таварыш!»

Пісьменнік Леанід Собалеў любоўна-паважліва называў Адама Дзмітрыева сваім «камісарам», «самым блізкім сябрам», які займаў у яго жыцці — і ў творчым, і ў асабістым — значнае месца. «Ён быў першым камуністам, з якім я адчуваў сябе, як з самім сабой...»,— успамінаў Л. Собалеў.

УЛАДЗІМІР ІВАНАВІЧ ДРАЗДОЎСКІ

Рэвалюцыянер, удзельнік рэвалюцыі 1905—1907 гг. у Днепрапятроўску, грамадзянскай вайны, савецкі партыйны дзеяч. Нарадзіўся ў 1880 г. ў в. Зарэчча Быхаўскага р-на Магілёўскай вобласці. З сялян. Член КПСС з 1917 г. З 1905 г. працаваў у Екацярынаславе (цяпер Днепрапятроўск), наладзіў сувязь з групай рэвалюцыянераў Бранскага (цяпер Пятроўскага) завода, перайшоў туды на работу і ўключыўся ў актыўную падпольную рэвалюцыйную дзейнасць. З 1917 г. чырвонагвардзеец, удзельнік устанаўлення Савецкай улады ў Днепрапятроўску. У грамадзянскую вайну змагаўся ў атрадзе П. Я. Дыбенкі, камісар артылерыйскіх складоў, арганізатар вывазу вагона золата і каштоўнасцей з Екацярынаслава ў Луганск (цяпер Варашылаўград). З 1921 г. працаваў у Саюзе харчавікоў, загадваў аддзелам укома партыі, быў старшынёй бюро

У. І. Драздоўскі.

М. С. Сівагракаў.

Быховский районный историко-краеведческий музей

скаргаў рабоча-сялянскай інспекцыі ў Днепрапятроўску. З 1930 г. ўзначальваў Днепрапятроўскі гарадскі, у 1936—1938 гг. абласны аддзелы сацыяльнага забеспячэння. У 1930 г. У. І. Драздоўскі выбіраўся дэлегатам XVI з'езда ВКП(б) з правам рашаючага голасу, быў членам ЦК КП(б)У, дэлегатам III Усеўкраінскай канферэнцыі КП(б)У (1932). У 1938 г. ў перыяд культу асобы Сталіна У. І. Драздоўскі быў рэпрэсіраваны, у 1956 г. рэабілітаваны.

МАКСІМ СЯМЁНАВІЧ СІВАГРАКАЎ

М. С. Сівагракаў нарадзіўся ў 1898 г. ў в. Вузніца (цяпер Чырвоная Слабада) Быхаўскага р-на. З 1918 г. ў Чырвонай Арміі. Пасля дэмабілізацыі вярнуўся ў родную вёску, быў сакратаром сельсавета. У 1929 г. арганізаваў і ўзначаліў калгас «Новы свет». Гаспадарка па тым часе дабілася добрых паказчыкаў. Хутка М. С. Сівагракава прызначылі загадчыкам будаўнічай канторы райкалгассаюза, потым дырэктарам саўгаса «Ударнік». На пачатак 1934 г. склалася цяжкае становішча ў калгасе «Рэвалюцыя». Як вопытнага кіраўніка райком партыі рэкамендаваў М. С. Сівагракава старшынёй.

11 лютага 1935 г. М. С. Сівагракаў прадстаўляў землякоў на 2-м Усесаюзным з'ездзе калгаснікаў, дзе быў выбраны ў камісію па выпрацоўцы Прыкладнога статута сельскагаспадарчай арцелі, выступаў на адным з пасяджэнняў. Натхнёны рашэннямі з'езда, з яшчэ большай энергіяй узяўся за работу. Неўзабаве калгас «Рэвалюцыя» стаў адным з лепшых у вобласці, да яго далучылі землі калгаса «Шлях Леніна». Клопатаў прыбавілася, але справы ладзіліся. Добрага гаспадара-старшыню хутка перавялі дырэктарам МТС, потым намеснікам загадчыка райземаддзела, старшынёй планавай камісіі, загадчыкам райзем-аддзела. З цягам часу справы ў калгасе «Рэвалюцыя» пагоршыліся. Забілі трывогу вяскоўцы, сталі прасіць назад былога старшыню. Многа бяссонных начэй правёў М. С. Сівагракаў, каб выправіць становішча...

Мірныя, стваральныя планы перакрэсліла вайна. На плечы ляглі клопаты па эвакуацыі калгаснай маёмасці, жывёлы. Найпрададні акупацыі раёна нямецка-фашысцкімі захопнікамі Максім Сямёнавіч пайшоў на фронт. Змагаўся на Украіне. Трапіў у акружэнне. Прарвацца лінію фронту не ўдалося, і ён прабіраўся на Быхаўшчыну. Вясной 1942 г. ўступіў у партызанскую групу Стратопа Мардашкіна. Быў камандзірам разведкі, пасля палітруком роты партызанскага атрада «За Радзіму», камісарам дыверсійна-разведвальнай групы. Пасля вайны аднаўляў разбураную гаспадарку. Узнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга, медалямі. Памёр 24.7.1964 г.

Раёнка паведамляла...

Па старонках газеты «Маяк камуны» за 1937, 1939 гг.

1 студзеня

ВАДЗІЦЕЛІ МАШЫН

1936 год багаты не толькі над'ёмам ураджайнасці калгасных палёў, але і ростам новых людзей — стаханаўцаў сацыялістычнага земляробства. Асабліва развіт стаханаўскі рух на МТС імя Молатава. Вось трактарыст-стаханавец Бубноў Трафім. За сезон палных трактарных работ узараў 693 га замест нормы ў 300 га. Ён выпрацаваў 460 працадзён, на якія атрымае 1362 кг зернавых, 1127 рублёў 98 капеек грашыма і інш. Такі вынік яго работы за 1936 год...

На МТС імя Молатава было разгорнута сацыялістычнае спаборніцтва не толькі паміж асобнымі трактарыстамі, але і паміж трактарнымі брыгадамі. Першынство ў гэтым спаборніцтве заваявала брыгада № 5, брыгадзірам якой працуе тав. Сафонаў. Тры гады ён працуе на гэтай рабоце і заўсёды меў добрыя поспехі. У гэтым годзе яго брыгадзе быў даведзен план 900 га на тры трактары. Напружана і чэсна працавалі яны ўвесь летні перыяд і да канца сезона трактарных работ узаралі сваімі сталёвымі коньмі 2206 га, што складае 245 % нормы і зэканомілі гаручага 1062 кг.

Да ліку перадавых адносяцца яшчэ трактарысты-стаханаўцы Падголін Васіль, Лашкоў Яфім, Белавусаў Васіль Восіпавіч. Іх метад працы з'яўляецца часткай таго вялікага выдатнага стаханаўскага руху, які ахапіў самыя аддаленыя куткі нашай неабдымнай радзімы.

Ігнацьеў.

4 студзеня

РАДАСНА ЖЫЦЬ

На месцы быўшай царквы зараз пабудавана 7-гадовая школа. У гэтай школе навучаецца 380 дзяцей калгаснікаў.

Пры царызме вёска Следзюкі была самай адсталай вёскай. Не было тут пісьменных. Сялянскія дзеці не ведалі, што такое школа, як гэта можна па ўмоўных знаках гаварыць, пісаць і інш. Толькі пасля пралетарскай рэвалюцыі вёска Следзюкі пачала працвітаць. Зараз дзецям працоўных прадстаўляюцца шырокія правы на вучобу. Весела і культурна сталі жыць дзеці.

Баварэнка Д.

13 студзеня

8 студзеня 1937 года 61 шматсямейная жанчына Быхаўскага раёна атрымала 122 тысячы рублёў на выхаванне сваіх дзяцей. Радасныя, шчаслівыя

Быхаўскі гісторыка-краязнаўчы музей

маці ад усяго сэрца дзякавалі партыі, ураду за клопаты аб шматсямейных і іх дзецях.

З атрыманых грошай жанчыны ўнеслі ў фонд дапамогі жанчынам і дзецям працоўных Іспаніі 123 рублі і ў адказ фашысцкім піратам, якія патапілі наш цеплаход «Камсамол», унеслі 300 рублёў для пабудовы новых цеплаходаў.

* * *

У Быхаве адбыўся першы раённы шашачны турнір, у якім удзельнічала 40 чалавек. Першае месца ў турніры заняла Міхасёва Соня, калгасніца калгаса «Перамога» Гарадзецкага сельсавета. Другое месца занялі Мінчэнкава П. (калгас «Перамога» Гарадзецкага сельсавета), Голубеў Федар (калгас «17 Акцябр» Кучынскага сельсавета). Трэцяе месца заняў Пахомаў (калгас «Перамога» Гарадзецкага сельсавета), Науменка Надзя (калгас «Пераможац» Лудчыцкага сельсавета). Лепшыя шашысты прэміраваны.

15 студзеня

Культурна і весела праводзяць свой вольны час калгаснікі калгаса «Другая пяцігодка» Клятнянскага сельсавета. Яны пасля работы збіраюцца ў калгасны клуб, чытаюць газеты, гуляюць у шашкі, шахматы, даміно, на більярдзе. Спяваюць песні і танцуюць пад вясёлыя гукі баяна.

* * *

Дзе культурна і весела правесці вольны час, задумваюцца калгаснікі калгаса «Майское утро» Н-Тошчыцкага сельсавета. У калгасе ёсць дом сацкультуры, але старшыня калгаса Каралёў заняў яго пад амбар.

Калгаснікам няма куды сабрацца, пачытаць газеты, кніжкі. Бібліятэка, якую закупілі за калгасныя грошы, не працуе, і кніжак з яе ніхто не чытае, таму што іх нікому не выдаюць.

Калгаснікі патрабуюць ад праўлення калгаса, каб яно ў хуткім часе стварыла ўмовы для культурнага адпачынку.

* * *

7 студзеня 1937 г. ў Мінску адкрылася 1-я Усебеларуская нарада жанчын-трактарыстак. На ёй былі і прадстаўніцы з Быхаўшчыны. 15 студзеня газета змясціла пад агульнай рубрыкай «Гавораць удзельнікі Усебеларускай нарады трактарыстак-стахановак, трактарысткі МТС імя Молатава» іх расказы.

ЛЮБІМАЯ РАБОТА

Працаваць на якой-небудзь машыне я марыла яшчэ з самых малых год. І вось мае мары збыліся. Я скончыла курсы і працую трактарысткай. На рабоце сябе апраўдваю. Работа на трактары з'яўляецца любімай маёй работай. Я, як дэлегатка нарады, буду ў гэтым годзе паказваць яшчэ лепшыя абразцы работы. Узару за сезон 600 гектараў.

Тумакова.

МАЯ РАДАСЦЬ

У г. Мінску я была першы раз. І за час нарады многа чаго бачыла ў сталіцы квітнеючай ардэнаноснай Беларусі. Прынялі нас у Мінску як дарагіх гасцей. Пасля пасяджэнняў нарады мы былі на экскурсіі. Наведалі дом Чырвонай Арміі, Палац піянераў, канфетную фабрыку «Камунарка», былі ў тэатры.

Зараз пасля нарады я буду працаваць з утроенай энергіяй. Усе дэталі трактара ведаю добра. Дзякуючы добраму догляду трактара і яго асваення ў мяне ўвесь час добра працаваў трактар, не было паломак і псаванняў. У гэтым годзе даб'юся яшчэ лепшых вынікаў у сваёй рабоце.

Галынская А.

ГОНАР І СЛАВА

У мінулым годзе я скончыла курсы трактарыстак на выдатна. Працаваўшы ў мінулым сезоне на трактары, я перавыконвала норму выпрацоўкі. Пры норме 3 гектары ўзорвала па 5,5 гектара.

На нарадзе мела шчасце выступіць і расказаць аб сваёй рабоце. Узяла абавязак за сезон будучага года ўзараць 600 гектараў. Узяты абавязак выканаю з гонарам.

Стралкоўская Вольга.

14 сакавіка

Пры райкоме «Чырвонага крыжа» былі арганізаваны гурткі жанчын-рабочых, служачых і хатніх гаспадынь горада па вывучэнню справы санітарнай абароны, 8 сакавіка 65 жанчын атрымалі значкі ГСО.

30 жанчын калгасніц, якія займаюцца на курсах ясельных работнікаў, таксама рыхтуюцца да здачы нормы на значок санітарнай абароны.

* * *

Пры райза арганізаваны курсы па падрыхтоўцы калгасных садаводаў-агароднікаў. На курсах вучацца 28 чалавек.

19 сакавіка

У вёсцы Баркалабава Баркалабаўскага сельсавета пабудавана і адчынена новая хата-радзільня.

24 сакавіка

Калгаснікі калгаса «Баявы шлях» Клятнянскага сельсавета вывучаюць Канстытуцыю БССР. Па вывучэнню Канстытуцыі створаны чатыры гурткі (па брыгадах), якімі кіруюць настаўнікі-камсамольцы.

28 сакавіка

У горадзе Быхаве распачата будаўніцтва новага дзетсада. На гэту справу адпушчана 65 тысяч рублёў.

Дзетсадам будзе ахоплена 60 дзяцей рабочых і служачых горада.

11 ліпеня

ШТО ЁСЦЬ

У 1937 годзе ў Быхаўскім раёне ёсць: ацэтонавы завод, які мае ўсесаюзнае значэнне; занава рэкан-

Быховский районный историко-краеведческий музей

струяваны шклозавод, вінзавод і лесазавод; 3 торфазаводы, цагельны завод; арцелі: «Металіст», швейная, сапожная, карзіначная, квасная, мелавая, смалакурня; электрастанцыя; 2 машынатрактарныя станцыі, 145 калгасаў, 2 саўгасы, 4 бальніцы, 9 амбулаторый, 4 урачэбныя пункты, 6 фельчарскіх пунктаў, дзеткансультацыя, рэнтгенаўскі кабінет, 5 аптэк, 11 урачоў, 19 фельчараў, 13 акушэрак, 24 медсястры, 10 фельчарыц, 75 пачатковых школ, 27 НСШ, 2 ПСШ, 14 800 вучняў, 476 настаўнікаў і інш.

СУВЯЗЬ РАНЕЙ І ЗАРАЗ

Да Вялікай пралетарскай рэвалюцыі ў Быхаўскім раёне працоўнае сялянства амаль не атрымоўвала журналаў і газет. Аб гэтым гавораць наступныя лічбы: на ўвесь горад і раён атрымоўвалі ўсяго 20—25 газет і 4—10 журналаў у дзень. Гэту літаратуру большасць атрымоўвалі ў горадзе, а некалькі экземпляраў, якія прыпадалі на раён, яны аддаваліся папам і ксяндзам... Зараз у райаддзеле сувязі атрымоўваецца і адпраўляецца для працоўных мас Быхаўшчыны 13 тысяч перыядычных выданняў газет і журналаў, што складае ў сярэднім па адной газеце на кожны двор.

У 1920 годзе было толькі адно паштовае аддзяленне ў адным толькі Быхаве. У сучасны момант па нашаму раёну адкрываюцца і прыступаюць к рабоце 10 новых паштовых аддзяленняў сувязі.

У 1920 годзе па раёну мелася 92 кіламетры ліній, 769 км правадоў і тэлефонных апаратаў 0; па гораду Быхаву ліній 5 км, правадоў 15 км, тэлефонных апаратаў 15 штук.

У 1937 годзе маецца ліній па раёну 345 км, правадоў 2089 км і тэлефонных апаратаў 51 шт. Па гораду Быхаву ліній 9,5 км, правадоў 146 км і тэлефонных апаратаў 170 штук.

У сучасны момант на тэрыторыі Быхаўскага раёна маецца дзесяткі эфірных радыёўстановак. У нас ёсць больш як 700 радыёточак. У нас ёсць свае лепшыя працаўнікі-сувязісты, калгасныя пісьманосцы (Вузнікі — Курбацкі; тэлефаністкі — Кільчыцкая і другія), якія аддана работаюць і змагаюцца за чоткую і культурную сувязь у раёне.

Нач. раённага аддзела сувязі Лебедзеў.

ВОСЬ КІМ ЯНЫ СТАЛІ ПРЫ САВЕЦКАЙ УЛАДЗЕ

...Свабодны беларускі народ вылучыў з сваіх пятраў таленавіцейшых арганізатараў, кіраўнікоў работнікаў сацыялістычнай прамысловасці і сельскай гаспадаркі.

У адным толькі Быхаўскім раёне з сем'яў, раней прыгнечаных і бяспраўных, выраслі выдатнейшыя людзі: урачы, прафесары, камандзіры Чырвонай Арміі, артысты, інжынеры і г. д.

У калгасніка калгаса «Рэвалюцыя» Быхаўскага гарсавета Карыцкага Рамана маецца 7 дзяцей. Большасць з іх скончылі вышэйшыя навучальныя ўстановы, з'яўляюцца савецкімі спецыялістамі. Старэйшы сын **Іосіф** працуе галоўным ваенным ветурачом у Ленінградзе. **Ганна** — урач-гінеколаг, працуе ў горадзе Саратаве. **Даша** працуе ўрачом-хірургам у Ленінградзе. **Уладзімір** — санурач, працуе ў горадзе Остраў. **Грыгорый** — перайшоў на трэці курс сельскагаспадарчага інстытута, камсамолец. Ён увесь час вучыцца толькі на «выдатна». **Ліда** — заатэхнік. І самая малодшая дачка **Елена** вучыцца ў медтэхнікуме. Усе дзеці Карыцкага спакойны за сваё будучае, яны атрымалі выдатную пуцёўку ў жыццё.

Быўшы беспрытульны Кузьмін Павел (горад Быхаў) скончыў авіяшколу, зараз з'яўляецца лётчыкам.

Канусценка Іван (Быхаў) сірата — студэнт хімфака...

Вось Мельнікаў Віктар, сын селяніна-беднякa з вёскі Баркалабава — працуе эканамістам.

Каршуноў Пётр, сын беднякa з вёскі Баркалабава — журналіст.

Кульманаў Сямён, з гэтай жа вёскі, сын рабочага, скончыў Камуністычны універсітэт народаў Усходу. Зараз працуе ў паўпрэдстве ў Манголіі.

Мельнікаў Фёдар, сын селяніна-беднякa з вёскі Гарадзец Гарадзецкага сельсавета — прафесар Маскоўскага універсітэта.

Хуткі Леанід (горад Быхаў) сын рабочага — артыст дзяржтэатра.

Многа яшчэ можна было б пералічыць выразных і растучых савецкіх беларускіх кадраў з Быхаўскага раёна, якіх пры капіталістычным ладзе немінуча сустрэла б цемра і некультур'е...

Люба Чарнова.

1939 г.

6 кастрычніка

Быхаўскі райкультмаг прыступіў да ўкамплектавання бібліятэчкі для працоўных Заходняй Беларусі і Украіны. У склад бібліятэчкі ўжо падабрана звыш 600 кніг, куды ўваходзяць Канстытуцыя СССР і БССР — 300 экземпляраў, кнігі «Савецкая Беларусь» — 120 штук, звыш 50 кніг народнага пісьменніка Якуба Коласа і іншыя.

Гэтымі днямі падборка кніг для працоўных Заходняй Беларусі заканчваецца і літаратура будзе накіравана па прызначэнню.

Таксама распачалі падборку кніг для школ Заходняй Беларусі педкабінет і бібліятэка райкома саюза пачатковых і сярэдніх школ, а таксама 1-я сярэдняя Быхаўская школа. *Свірыд.*

27 лістапада

АВАЛОДВАЮЦЬ НОВЫМ МЕТАДАМ РАБОТЫ

Шырокі размах набыло сацыялістычнае спаборніцтва сярод рабочых шклозавода «Ільіч». Перайшоўшы з 1-га лістапада на новы метад выдування шклопасуды пры дапамозе трубак-самадувак, майстры шкладувы паспяхова авалодваюць гэтым складаным працэсам работы.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Прымяняючы механізаваны працэс майстры шкладувы таварышы Свінціцкі, Стукачоў, Барысевіч, Сяброўскі і другія дзённыя заданні перавыконваюць на 15—20 працэнтаў.

З увядзеннем трубак-самадувак зараз могуць выдуваць шклопасуду і жанчыны. Для гэтай работы ў якасці вучаніц шкладуваў вылучана 4 жанчыны з ліку чорнарабочых. *А. Цароў.*

5 снежня

НОВАЯ ВЁСКА, НОВЫЯ ЛЮДЗІ

Калісьці ў вёсцы Студзёнкі жыў пан Славінскі, які ў сваім карыстанні трымаў некалькі фальваркаў з прыгоннымі сялянамі. Пазней гэта зямля перайшла пад уладанне пана Гартынскага. На яго зямлі ад цямна да цямна гнулі свае спіны працоўныя сяляне. На былых панскіх землях у 1930 годзе арганізаваўся калгас «Заветы Ільіча». 1014 гектараў зямлі замацавана за калгасам навечна. За кароткі час вёска Студзёнка змяніла сваё аблічча. Калгас мае ўзорную малочнатаварную ферму, якая налічвае 107 галоў буйной рагатай жывёлы, аўцагадоўчую і свінагадоўчую фермы. Пабудаваны кароўнік, цялятнік, два амбары, млын, кузня і школа. Ліквідавана непісьменнасць калгаснікаў.

Вёска Студзёнка дала краіне двух інжынераў, 5 медыцынскіх работнікаў, 9 настаўнікаў, 7 камандзіраў Рабоча-Сялянскай Чырвонай Арміі, 4 трактарыстаў і другіх работнікаў сельскай гаспадаркі.

У сям'і калгасніка Кузькова Рыгора адзін сын лётчык, другі настаўнік, трэці дарожны майстар, чацвёрты вучыцца ў дзесяцігодцы.

Дзеці калгасніка Сазоненкі Паўла таксама вучацца. Дачка ў гэтым годзе канчае медыцынскі інстытут, сын працуе настаўнікам. Другі сын аграном і чацвёрты навучаецца ў сярэдняй школе.

Калгас вырасціў знатных людзей сацыялістычнай працы. Радавая калгасніца Сукласта Сілкаўна Яўменава зараз вылучана загадчыцай малочнатаварнай фермы калгаса, абрана дэпутатам Вярхоўнага Савета Саюза ССР. Былы радавы калгаснік Яроменка Андрэй вылучан старшынёй калгаса і за добрую пастаноўку работы ў калгасе прэміраван Наркамземам.

Лепшыя наватары сацыялістычнай працы Яўменаў Іван, Шыбяноўскі, Яроменка, Пестуноў і рад другіх у гэтым годзе ўзначальвалі барацьбу за атрыманне сталінскага ўраджаю.

Павялічыўся даход калгаса і значна павялічылася культурнасць працадня. *В. Апенка.*

ВОІНЫ-ЗЕМЛЯКІ, ЯКІЯ ЗАГІНУЛІ Ў САВЕЦКА-ФІНЛЯНДСКУЮ ВАЙНУ 1939—1940 гг.

АБІДАВІЦКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА ВЕЦЬ

КАЗЛОЎ Якаў Мартынавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1940, прапаў без вестак у лютым 1940.

КАРЖОЎ Іван Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1939, загінуў 18.3.1940.

ВЁСКА ПАЛЯНІНАВІЧЫ

АНДРЭЙЧЫКАЎ Ягор Пілімавіч, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1939, загінуў у 1940.

ГАРБАЧОЎ Ігнат Іванавіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1939, загінуў у студзені 1940.

ГУЗАЎ Аляксандр Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1920, вучыўся ў Гомельскім педінстытуце, у Чырвонай Арміі з 1939, загінуў 3.2.1940.

ДУНАЙКОЎСКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА ХАМІЧЫ

АНТОНАЎ Міхей Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1902, працаваў у калгасе «Новае жыццё».

ІВАНЧЫКАЎ Сцяпан Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў у калгасе «Новае жыццё».

ПЕТРУШОЎ Кузьма Ціханавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе «Новае жыццё», загінуў у 1940.

ЛУДЧЫЦКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА ЛУДЧЫЦЫ

ЛАЦАПНЁЎ Іларыён Сідаравіч, нарадзіўся ў 1913, радавы, загінуў 30.1.1940.

НАВАБЫХАЎСКІ СЕЛЬСАВЕТ

ПАСЁЛАК ПРЫВАЛЫЖКА

САМУСЕЎ Пётр Сідаравіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе «Пралетарская рэспубліка», у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, загінуў 7.12.1939.

ВЁСКА КАМАРЫЧЫ

КУЛЯШОЎ Сяргей Лазаравіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў у калгасе «Новае жыццё», у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, загінуў у 1940.

КУЛЯШОЎ Ягор Кузьміч, нарадзіўся ў 1907, працаваў пастухом у калгасе «Новае жыццё», у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, загінуў у 1939.

СТРАЛЬЦОЎ Платон Яўціхавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе «Новае жыццё», у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, загінуў у 1939.

ЦЕРАШКОЎ Сямён Яўсеевіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў у калгасе «Новы шлях», у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, загінуў у 1939.

ЯНАЧКІН Іван Данілавіч, нарадзіўся ў 1912,

Быховский районный историко-краеведческий музей

працаваў у калгасе «Новае жыццё», у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, загінуў у 1939.

ВЁСКА ТАЙМАНАВА

КАЗЮЛЬКА Канстанцін Апанасавіч, нарадзіўся ў 1911, у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, загінуў у 1940.

КОХАНАЎ Мікалай Арцімонавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе імя Дзяржынскага, у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, загінуў у 1939.

ПЕТРУСЁЎ Цярэнцій Васілевіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе «Перамога», у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, загінуў у 1939.

ХОЛСТАЎСКІ СЕЛЬСАВЕТ

МАКРАНСКІЯ ХУТАРЫ

ПРАСМЫЦКІ Васіль Іванавіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў на чыгунцы, загінуў 28.2.1940.

ВЁСКА МОКРАЕ

КАМАРОВІЧ Андрэй Ягоравіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, загінуў 18.1.1940.

ВЁСКА ХОЛСТАВА

МІХАЙЛОЎСКІ Сямён Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе «Рашаючы», мал. сяржант, прапаў без вестак у сакавіку 1940.

ЧЫРВОНАСЛАБОДСКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА ЛІПАЎКА

МІХЕЕНКА Іван Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1913, загінуў у 1940.

ВЁСКА НІКАНАВІЧЫ

ІГНАЦЬЕЎ Васіль Кірылавіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў галоўным бухгалтарам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1939.

ТРЫФАНЕНКА Мікалай Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1939.

ВЁСКА НОВАЯ ТРАСНА

РАБЧАНКА Фёдар Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1904, у Чырвонай Арміі з 1939.

ВЁСКА ХАЧЫНКА

КУБЛІЦКІ Сяргей Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1939, працаваў брыгадзірам у калгасе, загінуў у 1939 пад г. Выбарг.

* * *

ЛАЗАРАЎ Андрэй Ульянавіч, нарадзіўся ў 1915 у в. Трасцівец Холстаўскага сельсавета, працаваў у калгасе імя М. П. Каманіна, у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, загінуў у 1939 у час вызваленчага паходу Чырвонай Арміі ў Заходнюю Беларусь.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Быховский районный историко-краеведческий музей

ІШЛА ВАЙНА СВЯШЧЭННАЯ

Вялікая Айчынная вайна — самае цяжкае выпрабаванне ў гісторыі нашага народа. Доўгім і складаным быў яго шлях да перамогі. Асабліва цяжкім быў першы перыяд вайны. У крывапралітных баях Чырвоная Армія наносіла ўдары па ворагу, але пад напорам яго пераўзыходзячых сіл нашы абяскроўленыя дывізіі вымушаны былі адыходзіць у глыб краіны. Ужо на другім тыдні полымя вайны ахапіла Быхаўшчыну. У тыя цяжкія ліпеньскія дні 1941 г. Быхаўскі раён абараняла ад ворага 187-я стралковая дывізія (камандзір палкоўнік І. І. Іваноў). Яе 338-ы стралковы полк і 101-ы асобны разведбатальён дзейнічалі на рубяжы Мокрае — Быхаў — Няраж, а асноўныя сілы разгортваліся на ўсходнім беразе Дняпра. У цэлым абарона дывізіі ўяўляла сабой даволі няшчыльны ланцуг, расцягнуты больш чым на 50 км. Уздоўж шашы ад Магілёва ў напрамку Бабруйска дзейнічалі падраздзяленні 514-га і 388-га стралковых палкоў 172-й дывізіі. Паводле рашэння савецкага Вярхоўнага Галоўнакамандавання на ўсходнім беразе Дняпра ствараўся другі стратэгічны эшалон Заходняга фронту. Аднак накапленне войск на Быхаўшчыне ішло павольна, дывізіі прыбывалі са спазненнем, разрознена і да пачатку баёў не паспелі стварыць трывалую і глыбокую абарону. Улічваючы слабасць войск, гатовых абараняцца на подступах да Дняпра ў заходняй частцы Быхаўскага раёна, камандзірам 172-й і 187-й стралковых дывізій быў аддадзены загад прыкрываць гэты напрамак невялікімі рухомымі атрадамі. 1 ліпеня 1941 г. стралковая рота пад камандаваннем лейтэнанта Ларыёнава 514-га палка 172-й дывізіі з прыдадзенымі ёй узводам станковых кулямётаў і батарэяй супрацьтанкавых гармат у раёне в. Чачэвічы ўступіла ў бой з буйным атрадам 3-й танкавай дывізіі гітлераўцаў. Страціўшы 4 танкі, больш як роту мотапяхоты і 12 аўтамашын, вораг адступіў. У той жа дзень у раёне шклозавода ў Ветранцы праціўнік высадзіў паветраны дэсант, на яго знішчэнне была паслана група 388-га стралковага палка.

Накіраваўшы асноўныя ўдары на Магілёў, Рагачоў, Жлобін, праціўнік адначасова спрабаваў танкавымі атрадамі захапіць мост цераз Дняпро ў Быхаве. 3 ліпеня такі атрад з 20 фашысцкіх танкаў і мотапяхоты пераправіўся цераз р. Друць у раёне в. Вязьма і пачаў наступленне на Быхаў. Каля в. Уюн ворага сустрэў рухомы атрад 338-га стралковага палка. Савецкія воіны аказалі яму ўпартае супраціўленне. Раніцай 4 ліпеня ў горад прарвалася каля батальёна варожых танкаў і мотапяхоты. Завязаўся цяжкі бой. На подступах да моста танкі перагрупаваліся і з ходу адкрылі ўраганны агонь па нашай пяхоце. Байцы і камандзіры 338-га стралковага палка стойка абаранялі мост. Ім на дапамогу хутка падаспелі падраздзяленні 236-га стралковага палка, а з левага берага Дняпра ўпарта вяла агонь па ворагу наша артылерыя. Гітлераўскія танкі некалькі разоў адкочваліся назад, але потым з новай ярасцю атакавалі гераічных абаронцаў моста. У другой палове дня напал бою працягваў нарастаць, некалькім танкам праціўніка ўдалося прарвацца цераз мост на левы бераг ракі. Камандзір палка А. Ф. Пашкоў атрымаў загад узарваць мост і адвесці войскі. Мост рухнуў, бой заціх. Як сведчыць падпісаны палкоўнікам Пашковым дакумент, які захоўваецца ў Быхаўскім гісторыка-краязнаўчым музеі, на полі бою засталося каля 40 варожых танкаў, прычым 5 з іх стаялі разбітыя на левым беразе Дняпра.

Камандаванне 24-га матарызаванага корпуса гітлераўцаў упарта спрабавала прарвацца на левы бераг Дняпра. І кожны раз фашысты натыкаліся на жорсткі арганізаваны адпор чырвонаармейцаў, гублялі людзей і танкі. Аднак гэтыя баі дапамаглі гітлераўцам выявіць характар нашай абароны на флангавым стыку 13-й і 21-й армій у раёне Быхава, Рагачова, Жлобіна, дзе параней шаму слабым месцам заставаўся ўчастак

Быховский районный историко-краеведческий музей

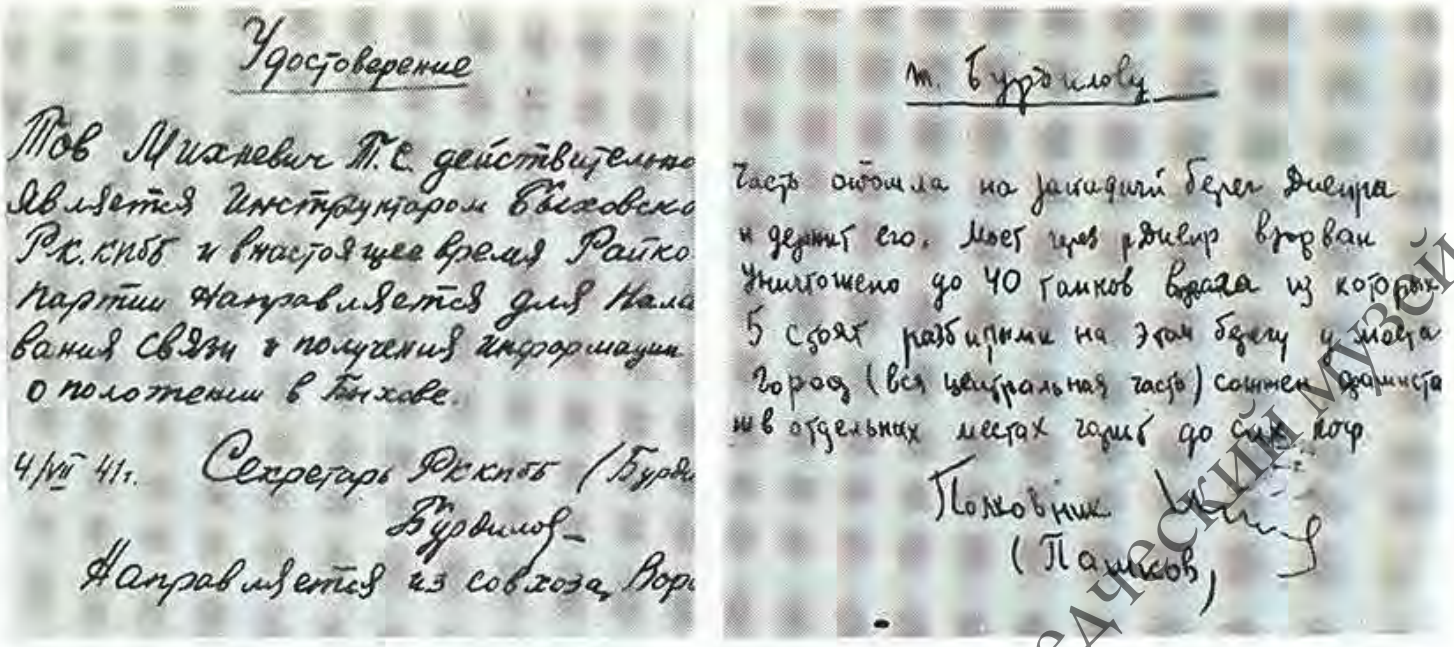

Удостоверение

Тов Михневич Т.С. действительно
Является Инструктором Быховско
Рк.кпбб и в настоящее время Райко
партии Направляется для Нала
вания Связи и получения информации
о положении в Быхове.

4/VII 41г. Секретарь РК кпбб (Бурд
Бурдилов
Направляется из совхоза Вор

т. Бурдилову

Часть отошла на западный берег Днепра
и держит его. Мост через р.Днепр взорван
Уничтожено до 40 танков врага из которых
5 стоят разбитыми на этом берегу у моста
Город (вся центральная часть) сожжен дамиста
и в отдельных местах горит до сих пор

Полковник
(Пашков)

Перапіска сакратара Быхаўскага РК КП(б)Б Бурдзілава з камандзірам 338-га стралковага палка палкоўнікам А. Ф. Пашковым пра становішча ў Быхаве.

187-й стралковай дывізіі ў Быхаўскім раёне. Сюды праціўнік і накіраваўся. У ноч на 10 ліпеня ён непрыкметна для разведкі 187-й дывізіі перагрупаваўся ў раён Быхава. Раніцай пасля масіраванай артылерыйскай і авіяцыйнай падрыхтоўкі войскі 24-га нямецкага корпуса пачалі перапраўляцца на левы бераг. Завязаўся жорсткі бой. Праціўнік захапіў 7-кіламетровы плацдарм і стаў паглыбляцца далей па тэрыторыі левабярэжжа ў напрамку Следзюкоў. Па загаду камандуючага 45-м корпусам генерала Э. Я. Магона часці 187-й дывізіі адышлі на рубеж в. Чырвоная Слабада, адначасова да месца прарыву перакідвалася рэзервовая 137-я стралковая дывізія (камандзір палкоўнік І. Ц. Грышын), да 18 гадзін сюды прыбылі яе 4 батальёны і 2 першыя батальёны 148-й стралковай дывізіі (камандзір Ф. М. Чаракманаў), якая рухалася з глыбіні краіны. Увечары бой разгарэўся з новай сілай. Аб'яднаўшыся, чырвонаармейскія батальёны пачалі контратакаваць праціўніка. Упершыню за ўсе цяжкія дні баёў на Быхаўшчыне ў небе з'явіліся чырвапазорныя самалёты, якія сталі бамбіць баявыя парадкі і пераправы ворага. Гэта яшчэ больш натхніла нашых воінаў, прыдало ім сілы на новыя атакі. Вораг спыніў пераправу, аднак захопленага плацдарма не пакінуў. Ноччу, над прыкрыццём цемнаты ён зноў стаў рыхтаваць пераправы, накапліваццa на левым беразе. Раніцай 11 ліпеня бой разгарэўся з новай сілай. Самааддана змагаліся чырвонаармейцы 187-й і часці 137-й і 148-й стралковых дывізій. Але сілы былі няроўныя — праціўнік сканцэнтраваў на левым беразе 3-ю і 4-ю танкавыя, 10-ю матарызаваную дывізіі 24-га корпуса, карпусную артылерыю, часці забеспячэння. Гітлераўцы пераадолелі супраціўленне нашых стралковых дывізій і рушылі на Чавусы і Прапойск.

У гэты цяжкі час камандаванне Заходняга фронту паставіла перад войскамі задачу закрыць прарыў, утвораны на ўсім участку фронту 13-й арміі ад Шклова да Быхава, адрэзаць варожыя часці, што прарваліся, і ўсімі сіламі абрушыцца на іх. У раёне Быхава гэту задачу выконвалі 45-ы стралковы корпус (187-я, 137-я дывізіі) і 132-я стралковая дывізія (камандзір генерал-маёр С. С. Бірузоў), якая прыбыла 12 ліпеня з-пад Оршы. 13 ліпеня часці 132-й і 137-й дывізій спрабавалі наступаць і да 13 гадзін выйшлі на рубеж Рыжкаўкі. 102-я стралковая дывізія (камандзір палкоўнік П. М. Гудзь) 45-га корпуса ў ноч з 13 на 14 ліпеня фарсіравала Дняпро паміж Новым Быхавам і Гадзілавічамі. Сярод іншых часцей паспяхова дзейнічаў 467-ы стралковы полк пад камандаваннем палкоўніка Кіпіяні. У данясенні ў штаб корпуса 21 ліпеня пра гэты полк сказана, што ён перайшоў у наступленне і захапіў у палон гітлераўцаў 17-га пяхотнага палка. У данясенні 22 ліпеня паведамлялася, што сувязі з палком няма, полк вядзе баі ў акружэнні, просіць дапамагчы яму танкамі. У данясенні 23 ліпеня паведамлялася, што 467-ы полк, ведучы бой у акружэнні, знішчыў амаль паўтара батальёна праціўніка, часткова выйшаў з акружэння і прыводзіць сябе ў парадак. Камандзір палка Кіпіяні, якому адарвала абедзве нагі, загінуў у гэтым баі. Часці 115-й стралковай дывізіі (камандзір генерал-маёр В. І. Нярэцін), што прыбылі з-пад Гомеля, 10 ліпеня занялі абарону на левым беразе Дняп-

Быховский районный историко-краеведческий музей

ра ў Быхаўскім раёне, 20 ліпеня перад дывізіяй была пастаўлена задача наступаць з поўдня на Быхаў. Аднак гітлераўцы іх апярэдзілі і, хоць панеслі вялікія страты, паглыбіліся ў нашу абарону на 4 кіламетры. Да 15 жніўня 115-й дывізіі ўдалося ўтрымаць рубяжы ў раёне Абідавіч, Веці, Доўска. Часці 117-й стралковай дывізіі (камандзір палкоўнік І. Л. Хіжняк), нягледзячы на колькасную перавагу ворага, упарта прасоўваліся наперад, не раз пераходзячы ў наступленне ў раёне вёсак Вялікая Зімніца, Палкі, Палянінавічы. У выніку ўзмоцненай контратакі праціўніка дывізія трапіла ў двайное акружэнне, пасля 6-гадзіннага бою здолела выйсці з яго пад прыкрыццём 820-га палка. У далейшым спробы наступаць поспеху не мелі.

Мужна і самаадданa змагаліся чырвонаармейцы за кожную пядзю беларускай зямлі. Цуды храбрасці праявілі яны ў баях за Быхаў, пад Заячэннем і Хачынкай, Прыберажжам і Грудзінаўкай, Рыжкаўкай і Іскапню. На месцы прарыву над Хачынкай вораг сканцэнтраваў шмат тэхнікі і жывой сілы. Артылерыйскі і кулямётны абстрэл, бамбёжка нашых пазіцый працягваліся няспынна некалькі сутак. Гарэла зямля. І калі здавалася, што нішто не ўстаіць перад напорам фашыстаў, сярод чырвонаармейцаў з'яўляўся камісар палка Рыгор Лукіч Каліна і як бы ўліваў у байцоў новыя сілы. І зноў контратака. Вораг адкінуты. Але вось фашыстам удалося пераўзыходзячымі сіламі акружыць нашу часць. Здавалася, выратавання няма: або смерць, або палон. Узначаліўшы групу воінаў на адным з участкаў бою, камісар Каліна некалькі разоў адкідваў назад наступаючыя ланцугі ворага. Усё менш і менш вакол камісара заставалася байцоў. Асатанела лезлі фашысцкія аўтаматчыкі, камісар зноў павёў байцоў на прарыў. І яны штыкамі і гранатамі прарвалі варожае кальцо, але ў гэтым баі пад Хачынкай загінуў камісар Каліна. Такіх прыкладаў храбрасці, адданасці Радзіме было шмат. Асабліва вызначыліся воіны Бабрыхін, Рабацяшкін, Іваноў, Хамякоў і іншыя. Ветэран 626-га стралковага палка, былы камандзір роты Г. Швайбовіч успамінаў: «Мы, малодшыя афіцэры, бралі прыклад з свайго камандзіра — палкоўніка Аляксеева. Ён умела кіраваў боем, пастаянна знаходзіўся ў баявых парадках пяхоты, прымаў асабісты ўдзел у адбіцці атак праціўніка. Мінай яму адарвала абедзве нагі. Не паспелі санітары перавязаць цяжкія раны камандзіра, як група варожых аўтаматчыкаў прарвалася да каманднага пункта палка. Штабныя афіцэры і байцы ўступілі ў бой. Палкоўнік Аляксееў да апошняга дыхання вёў агонь па праціўніку з асабістай зброі». Камандзір 4-й стралковай роты малодшы лейтэнант Багян неаднаразова вадзіў сваіх байцоў у штыкавую атаку. У адной з атак ён быў скошаны аўтаматнай чаргой. Радавы Скіба ўступіў у адзінаборства з трыма гітлераўцамі, двух закалоў штыком, а трэцяга застрэліў.

Услед за танкавымі войскамі 24-га матарызаванага корпуса фашыстаў, якія першымі ўварваліся на Быхаўшчыну, тут канцэнтраваліся таксама перадавыя часці і злучэнні 4-й і 2-й нямецкіх армій. Моцна патрапаныя ў жорсткіх баях з Чырвонай Арміяй, фашысты спешна рыхтаваліся да чарговага кідка на Маскву.

Да канца ліпеня, нягледзячы на самаадданае супраціўленне чырвонаармейцаў, Быхаўшчына была акупіравана фашыстамі. Пачаліся пакутлівыя, поўныя жахаў і знявагі над чалавечай асобай дні жыцця нашых людзей ва ўмовах акупацыйнага рэжыму. Адначасова гэта былі і бяспрыкладныя ў гісторыі дні гераізму і шчырай адданасці людзей сваёй Радзіме.

Аднойчы ў кастрычніку 1941 г. ў небе над Быхавам з'явіўся чырванаборны самалёт, скінуў бомбы на чыгуначную станцыю, а людзям некалькі тысяч лістовак, у паветраным баі над горадам збіў варожы знішчальнік Ме-109. Вестка аб гэтым хутка абляцела навакольныя вёскі. Людзі яшчэ доўга ўспаміналі гэту падзею. Пілатаваў жа той самалёт камандзір эскадрыллі старшы лейтэнант Дз. В. Чумачэнка — будучы Герой Савецкага Саюза.

Быхаў, разбураны ў першыя ж дні вайны налётам варожай авіяцыі, па сведчанню відавочцаў, быў падобны на вулкан з чорнымі прабаламі пасярэдзіне. Цэнтральная вуліца, што вяла да вакзала, ляжала ў руінах, не засталося ніводнага ўцалелага будынка.

Жорсткі акупацыйны рэжым быў устаноўлены адразу. Тэрыторыя раёна кантралявалася пры дапамозе ваенных гарнізонаў у буйных населеных пунктах і варожых участкаў, пастоў і гарнізонаў у валасных цэнтрах і іншых населеных пунктах. Пачалася расправа над камуністамі, камсамольцамі, партыйнымі і савецкімі работнікамі, актывістамі і патрыётамі.

Зімой 1941 г. фашысцкія каты сабралі савецкіх грамадзян яўрэйскай нацыянальнасці і павялі за Быхаў да процітанкавых равоў. Перад пакараннем іх раздзетых заганялі на дошку, перакінутую цераз роў. Параненыя і жывыя, якія не маглі ўтрымацца на дошцы, разам з забітымі падалі ў гэту магілу. Пасля яе запаўнення фашысцкія вылюдкі перасоўвалі дошку далей і працягвалі сваю крывавую справу. Маленькіх дзяцей яны вырывалі з рук маці, падкідвалі іх над ямай і з дзікім азартам стралялі з аўтаматаў па жывых мішэнях. Пасля расстрэлу марадзёры распачалі продаж адзення сваіх ахвяр. Аднак торг не адбыўся — з пагардай і нянавісцю адварочваліся людзі ад крывавых гандляроў. Увесь гэты злачынны тавар быў пагружаны ў вагоны з надпісам «фатэрлянд».

Летам 1942 г. акупанты поўнасцю спалілі вёску Красніца. У полымі згарэлі 769 чалавек,

Быховский районный историко-краеведческий музей

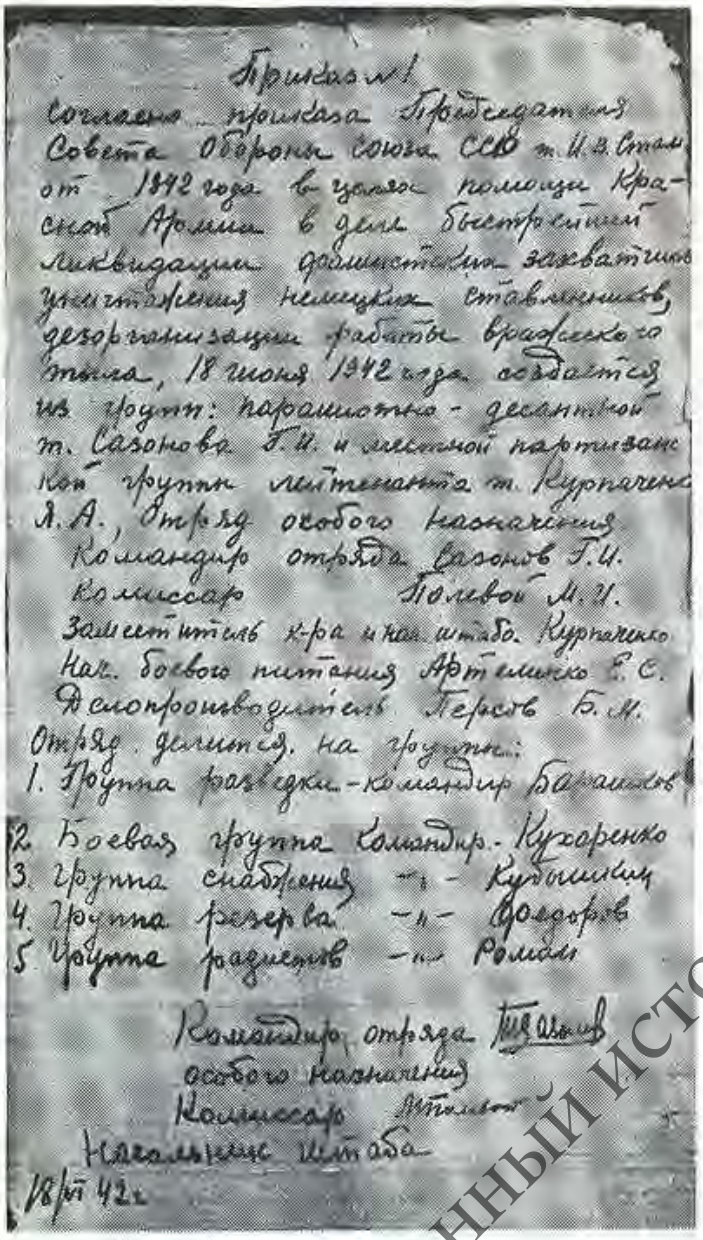

Загад № 1 аб стварэнні партызанскага атрада асобага прызначэння Г. І. Сазонава. Партархіў Смаленскага абкома КПСС.

жывымі засталіся толькі тыя, каго ў той час па нейкай прычыне не было ў вёсцы. Вінаватасць людзей была ў тым, што ля вёскі партызаны збілі нямецкі самалёт. У першай палове ліпеня карнікі спалілі таксама вёскі Ветранка, Смаліца, Трылесіна, Дабужа. У пачатку лета 1942 г. акупацыйныя ўлады актыўна ўзяліся за вярбоўку насельніцтва ў Германію. Абяцалі там райскае жыццё. Адпак на зборны пункт людзі не з'явіліся, не спакусіліся на «лёгкае» жыццё і працу. Тады з дапамогай узброеных каманд вярбоўшчыкі рабілі аблавы, акружыўшы вёску звычайна раніцай, і пад канвоем забіралі працаздольных людзей ад 15 да 45 гадоў.

У такіх абставінах нянавісці да крывавага акупацыйнага рэжыму расло імкненне людзей да барацьбы з каварным ворагам. Савецкія патрыёты разам з уцёкшымі ваеннапалоннымі і ваеннаслужачымі, якія адсталі ў час абарончых баёў ад сваіх часцей і на зіму засталіся ў навакольных вёсках, аб'ядналіся ў адзіным жаданні помсціць акупантам за нявінную кроў нашых людзей.

Партызанскі рух зараджаўся ў правабярэжнай і левабярэжнай частках раёна самастойна. Люты 1942 г. стаў пачаткам фарміравання першай партызанскай групы з рабочых шклозавода «Ільіч» у в. Ветранка, якая ў канцы красавіка выйшла ў лес да в. Смаліца (потым група базіравалася каля в. Пчэльня). Групу ўзначаліў акружэнец камуніст Я. А. Курпачэнка. Пазней у Хачынскі лес прыйшлі дыверсійна-разведвальныя групы М. Іванова і Г. І. Сазонава, дэсантаваныя штабам Заходняга фронту. Сюды ж прыбыла група ваеннаслужачых з в. Дабужа на чале з малодшым палітруком М. П. Фёдаравым і група патрыётаў з в. Рыжкаўка на чале з І. П. Памятнёвым. Усе партызанскія групы левабярэжжа аб'ядналіся паміж сабой, з іх у чэрвені 1942 г. ўтварыўся атрад пад камандаваннем Г. І. Сазонава. На працягу ліпеня — жніўня атрад Г. І. Сазонава папоўніўся жыхарамі вёсак Ветранка, Смаліца, невялікай групай партызан з Кіраўскага раёна і ўтварыў групу аб'яднаных атрадаў, узначаліўшы іх (у гісторыю партызанскага руху ўмоўна ўвайшла пад назвай 1-я Быхаўская брыгада).

Партызанскі атрад на чале з М. К. Марусавым утварыўся каля в. Кучына ў красавіку 1942 г. і стаў першым атрадам у правабярэжнай (заходняй) частцы Быхаўскага раёна. У Гарадзецкім лесе ў чэрвені 1942 г. сфарміраваўся партызанскі атрад пад камандаваннем М. П. Кураліна. Трэці партызанскі атрад на правабярэжжы Быхаўшчыны ўтварыўся ў Ніжнятошчыцкім сельсавеце (з 20 жніўня 1942 г. яму прысвоены 810-ы нумар). Яго першым камандзірам стаў М. Л. Максімаў-Лебедзеў. У сакавіку 1943 г. пры стварэнні 11-й Быхаўскай брыгады гэтыя тры атрады склалі яе асноўны касцяк.

Нялёгкі шлях прайшлі партызаны Быхаўшчыны ў Вялікую Айчынную. Карныя аперацыі летам і восенню 1942 г., у маі 1943 г., гераічная Боўкінская абарона (кастрычнік 1943 г.) сталі сапраўдным выпрабаваннем на мужнасць, арганізаванасць, баявую здольнасць партызан (падрабязна аб стварэнні і развіцці партызанскіх фарміраванняў на тэрыторыі Быхаўскага раёна і баявых дзеяннях партызан глядзі ў нарысе «Партызанскі фронт»). Праз вогненную зямлю Быхаўшчыны прайшлі таксама баявыя шляхі славутага партызанскага палка «Трынаццаць», 15-га, 152-га палкоў, шматлікіх палкоў і асобных атрадаў Клічаўскага, Слаўгарадскага, Бялыніцкага, Чэрыкаўскага, Рагачоўскага, Бярэзінскага раёнаў. Яшчэ больш узмацніў палітычную

Быховский районный историко-краеведческий музей

і арганізатарскую работу па далейшаму разгортванню партызанскага руху ў раёне Быхаўскі падпольны райком партыі, створаны ўпаўнаважаным ЦК КП(б)Б па Магілёўскай вобласці І. М. Кардовічам 7 сакавіка 1943 г.

Раней, у верасні 1942 г., быў створаны Быхаўскі падпольны райком ЛКСМБ.

Быхаўскі падпольны райком КП(б)Б

Сакратары: Адасёў Кары Лаўрэнцьевіч (7—17.3. 1943 г.), Андрэенкаў Емяльян Цімафеевіч (17.3—15.11.1943 г.), Падалян Фядот Пракопавіч (15.11. 1943 г.— 24.2.1944 г.). Члены райкома: Лукашоў Фёдар Іванавіч (7.3.1943 г.— 24.2.1944 г.), Куракін Мікалай Паўлавіч (7.3.1943 г.— 24.2.1944 г.), Каспрук Станіслаў Паўлавіч (7.3—10.5.1943 г.), Ляўшынскі Цімафей Іванавіч (7.3.1943 г.— 24.2.1944 г.), Падалян Фядот Пракопавіч (15.4—15.11.1943 г.), Федзячэнка Іван Паўлавіч (15.12.1943 г.— 24.2.1944 г.).

Быхаўскі падпольны райком ЛКСМБ

Сакратары: Куракін Віктар Мікалаевіч (вер. 1942 г.—27.2.1943 г.), сакратар па прапагандзе (27.2 —1.7.1943 г.), Караленка Павел Міхайлавіч (27.2. 1943 г.— 24.2.1944 г.), Ракітнянская Елізавета Піліпаўна (сакратар па прапагандзе 1.7.1943 г.— 24.2.1944 г.). Члены райкома: Куракін Віктар Мікалаевіч (1.7.1943 г.— 24.2.1944 г.), Ісакаў Аляксандр Сяргеевіч (з верасня 1942 г. па 1.12.1943 г.), Вараб'ёва Ганна Ігнацьеўна (1.3.1943 г.— 24.2.1944 г.), Дамброўскі Пётр Міхайлавіч (1.3.1943 г.— 24.2. 1944 г.).

У ліпені 1943 г. пры Быхаўскім падпольным РК КП(б)Б у адпаведнасці з пастановай Магілёўскага падпольнага абкома КП(б)Б была створана ваенна-аператыўная група (ВАГ). Аб'яднаўшы 810-ы, 425-ы і 225-ы атрады 11-й Быхаўскай брыгады і 152-і асобны атрад, яна стала асноўным інструментам райкома партыі па ваенным кіраванні партызанскім рухам у раёне, распрацавала і ажыццявіла шэраг баявых аперацый партызан.

Ішоў к канцу 1943 год. На заходнім напрамку працягваліся жорсткія баі. Чырвонай Арміяй былі вызвалены часткі Полацкай, Віцебскай, Магілёўскай, Гомельскай і Палескай абласцей. Быў вызвалены першы абласны горад Беларусі — Гомель. У лістападзе 1943 г. войскі 3-й арміі (камандуючы генерал-лейтэнант А. В. Гарбатаў) Беларускага фронту і 50-й арміі (камандуючы генерал-лейтэнант І. В. Болдзін) Заходняга фронту, прарваўшы нямецкую абарону на р. Сож, выйшлі да Дняпра, авалодалі вёскамі Палянінавічы, Іскань, Сялец-Халапееў, Абідавічы, Вець, пачаўшы вызваленне Быхаўскага раёна. У ноч з 10 на 11 снежня 1943 г. 108-я і 110-я стралковыя дывізіі вызвалілі Хачынку і Папоўку, а неўзабаве святкавалі сваё вызваленне Чырвоная Слабада, Усохі, Ніканавічы і іншыя вёскі левабярэжнай часткі Быхаўшчыны. Хоць і не заціхала артылерыйская кананада, вызваленыя вёскі сталі жыць новым, савецкім жыццём. На левабярэжжы Дняпра, у в. Папоўка Чырвонаслабодскага сельсавета размясціліся і пачалі дзейнічаць раённы камітэт партыі, раённы выканаўчы камітэт, іншыя раённыя арганізацыі. Да дня вызвалення Быхава — 28 чэрвеня 1944 г.— Папоўка была цэнтрам Быхаўскага раёна. Адсюль вялі сваю вялікую арганізацыйную і палітычную работу раённы камітэт партыі, які ўзначаліў былы сакратар Быхаўскага падпольнага райкома партыі Е. Ц. Андрэенкаў, адкліканы ЦК КПБ з варожага тылу 15 лістапада, і раённы выканаўчы камітэт на чале з К. С. Касцюком. Надзвычай цяжкі і галодны быў тады час. Фашысты ўшчэнт зруйнавалі калгасы, разбурылі жыллё. Палі зараслі быльнягом, не было пугла, рабочых рук. Патрэбны былі вялікія намаганні, самаадданая работа партыйных і савецкіх органаў, насельніцтва вызваленых вёсак, каб аднавіць рапейшы, савецкі лад жыцця. У вызваленых мясцінах пачалі дзейнічаць выканкомы сельскіх Саветаў, калгасы, школы. Старшынёй выканкома Чырвонаслабодскага сельсавета стаў Касякоў — партызан Быхаўскай ВАГ, вывезены за лінію фронту па раненню, старшынёй выканкома сельсавета ў Ніканавічах — Краўчанка. Сельскія Саветы клапаціліся аб матэрыяльным забеспячэнні сем'яў франтавікоў і партызан, аб уладкаванні сірот, якіх нямала засталося пасля фашысцкага нашэсця, аб навучанні дзяцей. У в. Хачынка праз тыдзень пасля вызвалення пачала працаваць пачатковая школа. Настаўніцы М. Н. Ісакова, А. І. Жураўская шмат аддалі сіл і старання, каб абудзіць у дзяцей, якія столькі пабачылі і перацярпелі, прагу да ведаў, каб у іх сумных вачанятах зноў заіскрылася радасць.

У вёсках Хачынка і Папоўка быў адноўлены калгас «Рассвет». Старшынёй яго калгаснікі аднадушна выбралі А. І. Юрчанку, былую партызанку. У в. Александрова адрадзіўся калгас імя Кірава. Узначаліў яго былы партызанскі збройнік Фама Міхайлавіч Еўмушкоў, у Чырвонай Слабадзе было даручана кіраваць калгасам Кліму Макаравічу Азаранку. У калгасе «Рассвет» брыгадзірам 3-й паляводчай брыгады была Ганна Сяргееўна Жыглянкова. Набліжалася веснавая сяўба, а насення — ні каліва. «Родныя мае, выручайце»,— звярнулася да аднавяскоўцаў на сходзе Ганна Сяргееўна. І калгасніцы адгукнуліся на просьбу брыгадзіра. Адрываючы ад сваіх і без таго бедных запасаў, яны сабралі насенне яравых і «вочкі» бульбы, а вясной, цягаючы на сабе плугі, засеялі брыгаднае поле.

Адступаючы, вораг спаліў больш за дзвесце дамоў па тэрыторыі вызваленых сельсаветаў. Людзі засталіся пад адкрытым небам. Па рашэнню райкома партыі ў калгасах былі створаны будаўнічыя брыгады. Працавалі ў іх у асноўным падлеткі. Вялікую дапамогу ў будаўніцтве ака-

Быховский районный историко-краеведческий музей

залі байцы Чырвонай Арміі. Яны дзяліліся інструментам, дапамагалі вывозіць бярвенне, клалі зрубы і печы, выконвалі шмат іншай работы.

21 лютага 1944 г. войскі 283-й стралковай дывізіі (камандзір генерал-маёр В. А. Канавалаў) прарвалі ўмацаваную абарону 9-й арміі праціўніка на заходнім беразе Дняпра, авалодалі населенымі пунктамі Новы Быхаў, Янава, Калініна, Тайманава. Так пачалося вызваленне правабярэжнай часткі Быхаўшчыны.

Асобны лыжны батальён 5-й стралковай дывізіі пад камандаваннем Героя Савецкага Саюза Б. Я. Каваленкі разам з 336-м стралковым палком 23 лютага 1944 г. прабраўся ў тыл праціўніка. Яны з боем захапілі станцыю Тошчыца, перарэзалі чыгунку Магілёў — Жлобін, вызвалілі вёскі Верхняя і Ніжняя Тошчыца, Дзедава. 24 лютага асобны лыжны батальён і іншыя часці 5-й дывізіі ў раёне в. Дзедава злучыліся з партызанамі Быхаўскай ВАГ.

На працягу некалькіх дзён лютага была вызвалена значная частка раёна ад Дняпра да Друці. Зноў сталі савецкімі Навабыхаўскі, Тайманаўскі і Верхнятошчыцкі сельсаветы. У асенне-зімовых баях 1943—1944 гг. за вызваленне Быхаўскага раёна прымалі ўдзел таксама 169-я, 269-я, 17-я (лыжны батальён гэтай дывізіі ноччу 4 студзеня 1944 г. поўнасцю разграміў штаб 267-й нямецкай пяхотнай дывізіі ў в. Прыбар), 129-я, 362-я, 380-я, 413-я, 238-я, 369-я, 324-я стралковыя дывізіі. У сакавіку 1944 г. ў склад 50-й арміі ўвайшла 82-я стралковая дывізія, якая заняла абарону ў раёне в. Боўкі. 25 сакавіка 210-ы і 250-ы стралковыя палкі разгарнуліся ў баявыя парадкі і занялі зыходныя пазіцыі для наступлення на Красніцу. Абарона праціўніка тут была трывалай, насычанай вялікай колькасцю артылерыі і мінамётаў. Фашысты часта пераходзілі ў контратакі вялікімі сіламі ў суправаджэнні танкаў і самаходнай артылерыі. 26 сакавіка пасля жорсткіх баёў Красніца была вызвалена. Воіны дывізіі аказалі вялікую дапамогу жыхарам в. Боўкі і суседніх з ёй вёсак. З 15 па 25 сакавіка яны дапамаглі адрамантаваць 4 прыхаваныя ад акупантаў трактары і іншую сельскагаспадарчую тэхніку і інвентар. У час пасяўной было выдзелена з трафейных прадуктовых складоў насеннае зерне пшаніцы і ячменю, сіламі часцей дывізіі было засеяна 153 га зямлі.

Помнік у вёсцы Сялец на месцы размежавання 1-га і 2-га Беларускіх франтоў пры вызваленні Быхаўскага раёна ў сакавіку — чэрвені 1944 г.

К вясне 1944 г. фронт стабілізаваўся, часці перайшлі ў абарону. Праціўнік умацаваўся на рацэ Езва, займаючы Хамічы, Гуту Раманяцкую і далей па чыгуначнай дарозе да 15-га раз'езда. А ў вёсцы Папоўка ў гэты час разгортвалася арганізатарская і палітычная работа. Вялікі ўклад у аднаўленне гаспадаркі і ўсяго савецкага жыцця ў раёне зрабілі намеснік старшыні райвыканкома Архіпец, загадчык раённага зямельнага аддзела Сівагракаў, загадчык раённага аддзела народнай асветы Казлоў, загадчык райфінаддзела Стральцоў, загадчык райсабеса Хапанцаў, райваенком Баглаеў, сакратар райкома камсамола Караленка, які змяніў на гэтым пасту Цімаховіча. На вызваленым правабярэжжы ў кашчы красавіка заняткі ішлі ўжо ў васьмі школах. Вялікую ролю ў аднаўленні народнай гаспадаркі, дапамозе фронту адыгралі моладзь і камсамол. Яны па першым заклiку райкома камсамола ішлі на самыя адказныя і цяжкія ўчасткі. Сорак дзевяць юнакоў паступілі на курсы мінёраў, каб ачысціць калгасныя палі ад мін. Баявым памочнікам раённага камітэта партыі была раённая газета «Сацыялістычная перамога». 1-ы нумар яе выйшаў у в. Папоўка 13 красавіка 1944 г. Рэдагаваў газету былы палітрук партызанскай роты, настаўнік па прафесіі Марк Філімонавіч Філімонаў, адказным сакратаром рэдакцыі была Ніна Андрэеўна Гулянкова, былая партызанка.

Вясной 1944 г. на ўсім заходнім напрамку настала часовае зацішша. Войскі Чырвонай Арміі адпачывалі, папаўняліся людзьмі, боепрыпасамі, гаручым, танкамі і іншай баявой тэхнікай, рыхтаваліся да Беларускай наступальнай аперацыі, якая стала адной з самых яркіх старо-

Быховский районный историко-краеведческий музей

нак у гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. У падраздзяленнях войск, якія вясной 1944 г. займалі пазіцыі на тэрыторыі Быхаўскага раёна, вялася вялікая падрыхтоўчая работа. Вельмі важную ролю ў летнім наступленні 1944 г. адыграў плацдарм, захоплены зімой на заходнім беразе Дняпра. Чырвонаармейцаў чакала новая суровая бітва за вызваленне беларускай зямлі — вораг не збіраўся здаваць свае пазіцыі, ён падрыхтаваў магутную сістэму абарончых умацаванняў. Асабліва моцнай была абарона праціўніка перад нашым плацдармам за р. Друць. Глыбіня яе тут дасягала 7 км. Перад 1-й і 2-й траншэямі былі суцэльныя мінныя палі. Пазіцыі прыкрываліся драцянымі загародамі ў шэсць радоў. Многія агнявыя кропкі знаходзіліся пад металічнымі каўпакамі. Генерал арміі А. В. Гарбатаў, былы камандуючы 3-й арміяй, успамінаючы тыя дні, пісаў: «У састаў арміі ўваходзілі 35, 40, 41, 42, 46 і 80-ы стралковыя, 9-ы танкавы і артылерыйскі карпусы. Мы стварылі рэльефны план нашай паласы да р. Бярэзіна. На ім праводзіліся заняткі з камандзірамі карпусоў, дывізій і іх намеснікамі. Камандзіры карпусоў і дывізій у сваю чаргу праводзілі заняткі з сваімі падначаленымі на такіх жа планах, але ўжо тых палос, у якіх яны павінны былі наступаць.

Вялікую работу праводзілі палітаддзелы, партыйныя і камсамольскія арганізацыі, камандзіры часцей і злучэнняў. Яны гутарылі з воінамі, вывучалі іх запатрабаванні і інтарэсы. Нярэдка гутаркі праводзілі партызаны, тысячы якіх улілі ся ў армію. Яны расказвалі аб тым, як цяжка жывецца пад ігам фашыстаў савецкім людзям, як вораг здзекуецца над мясцовым насельніцтвам, расказвалі найбольш цікавыя эпізоды аб партызанскіх дзеяннях. Усё гэта выклікала ў нашых воінаў яшчэ большую нянавісць да фашысцкіх захопнікаў...

Да апошняга дня 46-ы стралковы і 9-ы танкавы карпусы мы пакідалі на ўсходнім беразе Дняпра.

Незадоўга да пачатку наступлення на 1-ы Беларускі фронт прыбыў з Стаўкі Маршал Савецкага Саюза Г. К. Жукаў. Ён пабываў на пярэднім краі абароны нашай арміі...

У апошнюю ноч перад наступленнем, як толькі згусціўся змрок, засвяціліся фары нашых аўтамашын, якія былі акапаны на пярэднім краі абароны. Промні святла, павернутыя на ўсход, абазначалі наш пярэдні край, яшчэ больш к усходу запаліліся кастры...

Калі настала поўная цемра, мы пачулі спачатку нарастаючы шум нашай лёгкай начной авіяцыі, якая ішла бамбіць агнявыя пазіцыі і траншэі праціўніка. Потым гэты шум змяніў гул цяжкіх самалётаў дальняй авіяцыі...

У гэту ноч пад шум і грукат бамбёжкі, у непасрэднай блізкасці ад праціўніка, часта пад ружэйным і кулямётным агнём працаўнікі-сапёры зрабілі і пазначылі сотні праходаў у мінных палях і драцяных загародах для пяхоты, танкаў і артылерыі...

Сігналам да пачатку артпадрыхтоўкі быў залп гвардзейскіх міпамётаў. Услед за ім загрымелі выстралы дзвюх тысяч артылерыйскіх і мінамётных ствалоў. Праціўнік быў так ашаломлены, што доўгі час маўчаў і толькі з другой гадзіны пачаў адказваць слабым артылерыйскім агнём. З НП праглядалася ўся даліна р. Друць. Мы бачылі, як сапёры пад гром артпадрыхтоўкі, нягледзячы на кулямётны агонь праціўніка, прыступілі да навядзення мастоў на пярэдне забітых палях і штурмавых мосцікаў з загадзя падрыхтаваных дэталей. Сігналам да атакі быў другі залп «катюш»...

Да зыходу першага дня 35-ы стралковы корпус сваім правым флангам, а 41-ы корпус — левым, фарсіраваўшы раку і пераадолеўшы моцнае агнявое супраціўленне, прасунуліся на 3—4 км, а часці, якія наступалі з плацдарма, прасунуліся ўсяго на адзін кіламетр, галоўным чынам таму, што перад другой траншэяй праціўніка аказаліся мінныя палі. 80-ы стралковы корпус, наступаючы на другарадным напрамку без моцнай артпадрыхтоўкі, абмежаваўся агнявым налётам і прасунуўся на 10—12 км; 283-я стралковая дывізія, авалодаўшы в. Хамічы, ужо адбівала контратакі ворага, ёй якраз і быў падпарадкаваны запасны полк, пастаўлены ў абарону замест корпуса.

25 чэрвеня поспех 1-га Беларускага фронту быў адзначаны салютам і падзякай Вярхоўнага Галоўнакамандуючага». (Друкуецца са скарачэннямі па кн.: Освобождение Белоруссии, 1944. 2 изд. М., 1974. С. 354—359.)

Так разгортваліся падзеі аперацыі «Баграціён» на Быхаўшчыне. 5-я і 186-я дывізіі ўдарылі на Ліпкі, Будаўку, Нямкі. Да 13 гадзін 24 чэрвеня яны прарвалі пазіцыі ворага на глыбіню 5 кіламетраў. Фашысты аказвалі жорсткае супраціўленне. Чырвонаармейцы адбілі бясконцыя контратакі пяхоты і танкаў праціўніка і да канца дня 24 чэрвеня прарвалі яго абарону. Гэта дало магчымасць выйсці на фланг і ў тыл фашыстаў як у паўночным, так і ў паўднёвым напрамку. Праціўнік адчайна спрабаваў сарваць наступленне войск нашага 80-га стралковага корпуса і па напрамак галоўнага ўдару кінуў свае матарызаваныя часці з раёна Быхава. Чырвонаармейцы адбівалі па 25 контратак у дзень і адстаялі занятыя рубяжы, забяспечылі наступленне галоўных сіл 3-й арміі. 27 чэрвеня часці 80-га стралковага корпуса нанеслі ўдар па ворагу ўздоўж заходняга берага Друці на поўнач і захапілі дарогу на Быхаў, Чыгірынку, Перунова. 5-я дывізія вызваліла Шмакі, Прыбар, Чыгірынку. 186-я дывізія пасля напружанага чатырохгадзіннага бою штурмам авалодала Чачэвічамі і пераправамі на Друці. У раёне на ўсход

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

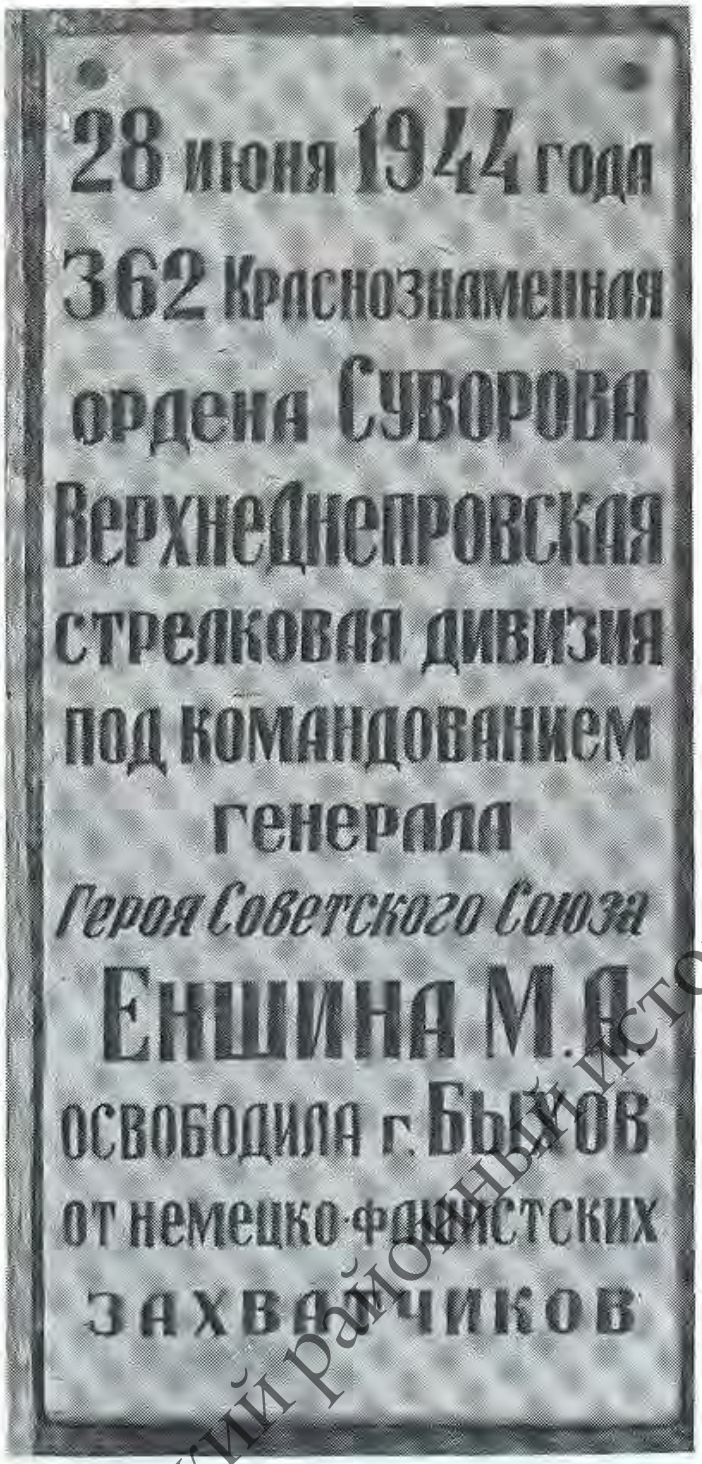

Мемарыяльная дошка ў гонар вызвалення Быхава на будынку дзіцячага сада № 4.

ад Чыгірынкі і Чачэвіч абыходным манеўрам быў завершаны разгром 164-га пяхотнага і 137-га артылерыйскага палкоў 57-й нямецкай дывізіі.

362-я стралковая дывізія (камандзір генерал-маёр Еншын Міхаіл Аляксандравіч — ганаровы грамадзянін Быхава) 19-га стралковага корпуса 50-й арміі 2-га Беларускага фронту з лістапада 1943 г. да чэрвеня 1944 г. займала абарону ў раёне на поўнач ад Ніканавіч і Старой Трасны і каля в. Прыбар, вяла баі мясцовага значэння. 28 чэрвеня 1944 г. дывізія фарсіравала Дняпро і вызваліла Быхаў, а пасля яшчэ 30 населеных пунктаў, 30 чэрвеня ў раёне Чыгірынкі фарсіравала Друць. У вызваленні паўночнай часткі раёна прымалі ўдзел 362-я, 324-я, 110-я стралковыя дывізіі.

Вызваляючы ад ворага Быхаўскую зямлю, савецкія воіны не шкадавалі ні сіл, ні жыцця. Пад Смаліцай і Красніцай, Лудчыцамі і Яшавам, Прыбарам і Ніканавічамі, Тошчыцай і Быхавам прадэманстравалі яны сапраўдныя ўзоры мужнасці і гераізму (больш падрабязна гэтыдзі ў артыкулах «Вызваленне», «Яны вызвалялі Быхаўшчыну» і інш.). Адзінаццаці з іх, самым адважным сынам розных народаў СССР, было прысвоена высокае званне Героя Савецкага Саюза. Вось іх імёны: Іван Андрэевіч Барысевіч, Пётр Дзмітрыевіч Вінічэнка, Пётр Аляксеевіч Данілаў, Сундуткалі Іскалі́еў, Барыс Яўгенавіч Каваленка, Сідар Захаравіч Кульбашны, Уладзімір Кірылавіч Мартынаў, Галакціён Самсонавіч Размадзе, Мухітдзін Умурдзінаў, Яфім Барысавіч Фрадкоў, Гулям Якубаў. Каля 7 тысяч савецкіх воінаў назаўсёды засталіся ляжаць у Быхаўскай зямлі, аддаўшы за яе свабоду і незалежнасць самае дарагое — сваё жыццё. Пацвярджэнне таму — шматлікія помнікі і абеліскі, якія ўзвышаюцца на Быхаўшчыне як сімвалы вечнай памяці аб іх высокім подзвігу. Але ёсць у Быхаўскім раёне месца асаблівае, святое — Лудчыцкая вышыня — Вышыня Герояў, як назваў яе народ. З зімы да канца чэрвеня 1944 г. не сціхалі баі на подступах да вышыні і на самой вышыні 150,9 — так была пазначана на штабных картах вышыня каля Лудчыц. У лістападзе 1943 г. на подступах да вышыні ў баі каля в. Сялец-Халапееў камандзір мінамётнай роты лейтэнант П. Дз. Вінічэнка ў крытычны момант бою, калі скончыліся міны, павёў роту ў рукапашную. Вораг быў адкінуты, але П. Дз. Вінічэнка загінуў. Камандзір стралковай роты капітан Г. С. Размадзе вызначыўся пры фарсіраванні Дняпра, а ў баі за станцыю Тошчыца 23.2.1944 г. са сваёй ротай адбіў 5 контратак ворага, сам быў тройчы паранены, але поля бою не пакінуў. У гэты ж час маёр Б. Я. Каваленка на чале асобнага лыжнага батальёна непрыкметна пераправіўся цераз Дняпро, наладзіў сувязь з партызанамі і нечаканым ударам разграміў гарнізон на станцыі Тошчыца. На подступах да вышыні 150,9 камандзір гарматы старшы сяржант І. А. Барысевіч 22 лютага быў паранены, адзін з усяго разліку застаўся жывым, падбіў 2 танкі, а трэці прымусіў адступіць. 23.2.1944 г. яго аднапалчанін камандзір гарматы той жа 3-й батарэі 971-га артпалка старшы сяржант Я. Б. Фрадкоў адзін з першых пераправіўся цераз Дняпро і

Быховский районный историко-краеведческий музей

вызначыўся ў баі на плацдарме ў раёне вышыні 150,9. У час Беларускай наступальнай аперацыі 24 чэрвеня 1944 г. на долю 556-га стралковага палка (камандзір падпалкоўнік П. В. Качур) 169-й дывізіі 3-й арміі выпала асаблівая задача: стварыць моцны перадавы атрад і правесці разведку боем у напрамку Лудчыцы — Быхаў, захапіць мост цераз Дняпро. Дзеянні гэтага атрада павінны былі скаваць як мага болей сіл ворага і тым самым адцягнуць яго ад галоўнай групоўкі 1-га Беларускага фронту. Адным словам, патрэбна было штурмам авалодаць вышынёй 150,9 і любой цаной утрымаць яе. Таму што яна ўкліньвалася ў нашу абарону і была тут самым умацаваным пунктам праціўніка. Фашысты не давалі чырвонаармейцам узняць галаву. Хоць і дарагой цаной, але вышыня была ўзята і ўтрымана. Баявое заданне было выканана, а трое воінаў — аўтаматчык радавы Сундуткалі Іскаліеў і камандзіры стралковых рот старшы лейтэнант У. К. Мартынаў і капітан Гулям Якубаў пасмяротна былі ўдастоены звання Героя Савецкага Саюза. Зараз на Лудчыцкай вышыні створаны Мемарыял воінскай славы (больш падрабязна глядзі ў артыкуле «Вышыня Герояў»).

У гады Вялікай Айчыннай вайны ў баях з нямецка-фашысцкімі захопнікамі ў радах Чырвонай Арміі і ў тыле ворага мужна змагаліся тысячы быхаўчан. На заходняй граніцы нашай краіны і на подступах да яе сталіцы — Масквы, пад Сталінградам і Курскам, на роднай сваёй быхаўскай зямлі, у Польшчы і Берліне — усюды змагаліся яны з ненавісным ворагам мужна і самааддана. 11 ураджэнцам раёна было прысвоена высокае званне Героя Савецкага Саюза. Яго былі ўдастоены: Дзмітрый Яфімавіч Аскаленка, лётчык, камандзір звяна знішчальнай авіяцыі; Канстанцін Іванавіч Арлоўскі, камандзір танкавага батальёна; Леанід Сямёнавіч Данілюк, камандзір самаходнага артпалка; Сцяпан Акімавіч Красоўскі, маршал авіяцыі; Георгій Мяфодзьевіч Надтачэеў, адважны лётчык-штурмавік; Арцём Іванавіч Салодышаў, камандзір стралковага аддзялення; Гемел-Міхайлавіч Станкевіч, камандзір танкавага ўзвода; Фёдар Фёдаравіч Раўчакоў, камандзір стралковай роты; Фядос Арцёмавіч Смалячкоў, адважны снайпер; Цярэнцій Яфрэмавіч Сычкоў, камандзір інжынернай роты; Васіль Іванавіч Цямчук, храбры артылерыст. Поўнымі кавалерамі ордэна Славы сталі Мікіта Іосіфавіч Перавознікаў, памочнік камандзіра стралковага ўзвода, і Мікалай Рыгоравіч Бяляеў, камандзір мінамётнага разліку (глядзі адпаведныя артыкулы).

Гады «гаспадарання» нямецка-фашысцкіх захопнікаў на беларускай зямлі прынеслі незлічоныя страты і пакуты нашаму народу. У выніку карных аперацый, бамбёжак былі знішчаны мірныя жыхары, згарэлі жылыя дамы, гаспадарчыя

М. А. Еншын.

пабудовы, культурныя ўстановы. У Быхаўскім раёне разам з жыхарамі былі спалены вёскі Красніца, Студзёнка, Залатое Дно. Усяго за гады акупацыі было знішчана 9158 мірных жыхароў. На франтах вайны загінула каля 3 тысяч ураджэнцаў Быхаўшчыны. У фашысцкае рабства было вывезена 1889 чалавек, у асноўным моладзь. Было разбурана і спалена 8301 жылы дом, 3 машынна-трактарныя станцыі, 8900 калгасных пабудоў, 6500 хлявоў, 2952 свірны, 83 школы, 22 хаты-чытальні, 15 клубаў. Былі ператвораны ў руіны Ветрашскі шклозавод, Быхаўскі ацэтонава-бутылачны завод, Грудзінаўскі спіртзавод, поўнасцю быў знішчаны ўсе прадпрыемствы прамысловай кааперацыі, грамадскага харчавання, гандлю. У грашовым выражэнні матэрыяльныя страты, нанесеныя раёну, склалі 656 074 тыс. рублёў. Раённая газета «Сацыялістычная перамога» 11 ліпеня 1944 г. ў карэспандэнцыі «Паднімем з руін наш родны Быхаў» пісала: «Фашысцкія разбуральнікі зруйнавалі і спалілі самае каштоўнае, што было ў нашым горадзе. Электрастанцыю, тры сярэднія школы, два будынкі ясляў, кінатэатр, клуб, аптэку, усе магазіны, лесапільны завод, буйную майстэрню металістаў, маслазавод і рад іншых прадпрыемстваў і ўстаноў фашысцкія варвары ператварылі ў руіны і папялішчы.

Самы цэнтр любімага горада з лепшымі збудаваннямі быў разбураны і спалены. Больш тысячы сем'яў засталіся без жылля.

Перад тым, як уцячы з Быхава, атрад разбуральнікаў думаў зруйнаваць ушчэнт увесь горад і не пакінуць ніводнага будынка. Але свае злачынныя планы ажыццявіць да канца гітлераўцы не змаглі. Пад ударамі Чырвонай Арміі яны вымушаны былі адкаціцца далёка назад».

Савецкі народ выйшаў пераможцам у самай цяжкай з войнаў, адстаяў заваёвы Кастрычніка, сваю свабоду і незалежнасць. Нягледзячы на цяжкія людскія і матэрыяльныя страты, наш народ выйшаў з гэтай вайны моцны духам, яшчэ больш згуртаваны, поўны жадання хутчэй узняць з руін сваю любімую Радзіму.

Г. Е. Барысаў, А. Л. Манаенкаў.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Так пачалася вайна

З успамінаў Ягора Емяльянавіча Гаўрыленкі, жыхара в. Гута Раманяцкая, удзельніка абароны Брэсцкай крэпасці

У Чырвоную Армію я быў прызваны Быхаўскім райваенкаматам у 1938 г. і накіраваны ў 44-ы стралковы полк. Камандаваў палком маёр Гаўрылаў. У 1941 г. полк размяшчаўся ў адной з казарм Брэсцкай крэпасці. Наша рота знаходзілася на першым паверсе казармы.

У суботні вечар 21 чэрвеня 1941 г. да 24 гадзін глядзелі кінафільм. Пад раніцу, калі ўсе, акрамя дзяжурных і вартавых, спалі, пазванілі пагранічнікі і паведамілі, што гітлераўцы парушылі граніцу. А потым пачаўся артналёт на крэпасць. Першым снарадам быў забіты дзяжурны па роце, другім зачапіла нары, запальны разарваўся пасярод памяшкання. Многа забітых і параненых, а потым снарады ляцелі ўжо бесперапынна. Тыя, хто застаўся ў жывых, у тым ліку і я, кінуліся ў падвал. Артабстрэл працягваўся гадзіны дзве. Калі развіднела, стральніна спынілася. Да нас у падвал спусціўся камандзір роты Зібнеў, аддаў каманду ўзяць зброю і заняць месцы каля амбразур.

Углядаюся і бачу, што да рэчкі Мухавец сцяной рухаецца варожая пяхота, каб фарсіраваць раку. Дружным агнём мы адбілі атаку, на месцы бою засталося шмат варожых трупаў. А потым наляцелі нямецкія самалёты. Ішлі яны хваля за хваляй. А потым зноў атака пяхоты. Камандзір палка маёр Гаўрылаў у гэты час наводзіў парадак на лініі абароны. Яго прысутнасць і бясстрашша натхнялі ўсіх нас. Пасля налёту авіяцыі я заўважыў 3 нямецкія танкі, над прыкрыццём якіх рухалася пяхота. Адзін танк мы падбілі, 2 павярнулі назад. Мы з сяржантам (прозвішча яго не памятаю) атрымалі загад устанавіць тэлефонную сувязь з суседнім палком. Пры выкананні загаду сяржант быў забіты, у мяне на плячах асколкам снарада пашкодзіла катушку з кабелем.

Потым па загаду камандзіра роты Зібнева мы бралі са склада мяшкі з мукой і рабілі ўкрыцце для кулямётаў і людзей. Пяцёра сутак абаранялі рубеж.

А пасля наша рота атрымала загад фарсіраваць раку Мухавец. З намі быў камандзір роты Зібнеў, сібірак, чалавек валявы, смелы, адважны, каманды аддаваў дакладныя. Мы пераплылі раку і паспрабавалі адбіць фашыстаў ад моста. Вораг адкрыў шалёны агонь. Давялося павярнуць назад у крэпасць. Налёты варожай авіяцыі не спыняліся ні на адзін дзень. Цераз мост нам прабрацца так і не ўдалося. Вораг, відаць, нас абышоў.

На адзінаццаты або дванаццаты дзень вайны (дакладна не памятаю) мы атрымалі загад пераплысці Мухавец і разведаць сілы ворага. Уплаў учатырох перабраліся на другі бераг. Калі вярталіся назад, наткнуліся на гітлераўцаў і пасля жорсткага бою трапілі ў палон. Нас загналі ў нейкі хлеў, замкнулі, там было многа жанчын і дзяцей. Зібнеў сказаў, што трэба любымі сродкамі вырвацца. Падкапаліся пад сцяну. Зібнеў, я і яшчэ чалавек дзесяць з намі ўцяклі з хлява. Пры падыходзе да рэчкі мы натрапілі на варожую засаду. Шэсць чалавек было забіта, а я, хоць і быў паранены, застаўся ў жывых. Аб сваім бясстрашным ротным Зібневе з таго моманту і да гэтага часу нічога, на жаль, не ведаю...

У ліпені 1941...

З дзённікавых запісаў А. Я. Слуцкага

Андрэй Яфімавіч Слуцкі нарадзіўся ў 1917 г. ў сяле Багадухаўка Чарнабаеўскага р-на Чаркаскай вобл. Скончыў педтэхнікум у г. Залатаноша. У 1938 г. прызваны ў Чырвоную Армію. У 1940 г. дэмабілізаваўся і працаваў памочнікам бухгалтара ў калгасе. 28 мая 1941 г. старшыну запаса А. Я. Слуцкага прызвалі на 45-сутачныя вайсковыя зборы ў 519-ы стралковы полк. Там ён быў прызначаны камандзірам санітарнага ўзвода 3-га батальёна. У нядзелю, 22 чэрвеня 1941 г., ён пайшоў у роту мінамётчыкаў другога батальёна наведаць роднага брата Міхаіла Яфімавіча, які служыў палітруком. Хутка пачуўся сігнал баявой трывогі. Быў пастроены полк, і салдатам аб'явілі аб вераломным нападзе фашысцкай Германіі. Вечарам 28 чэрвеня пешым парадкам полк рушыў з летніх лагераў. Атрымалі боепрыпасы, харчаванне і накіраваліся на фронт. Хутка полк прыбыў на Быхаўшчыну і заняў агнявыя пазіцыі ў раёне Хатоўня — Іскань. Воін вёў дзённікавыя запісы. Калі фашысты ўзялі ў палон кантужанага Слуцкага, у яго ўжо не было ў кішэнях нічога — фатаграфіі, дакументы, дзённік Андрэй Яфімавіч закапаў пад куст бульбы. Іх потым знайшла настаўніца Марыя Якаўлеўна Дварэцкая і захоўвала да канца вайны. Пасля адаслала іх на радзіму воіна. Родны брат А. Я. Слуцкага палітрук роты Міхаіл Яфімавіч Слуцкі загінуў у тых цяжкіх баях за вёску Іскань. А Андрэй Яфімавіч вярнуўся з вайны ў родную Багадухаўку. Працаваў бухгалтарам, потым сакратаром у мясцовай школе. Памёр у 1986 г.

...Занялі абарону на палях вёскі Іскань. Першы і другі батальёны размешчаны да самай Хатоўні. Цэлы дзень нічога не елі. На лінію абароны немагчыма дастаўляць харчаванне. У ноч на 20 ліпеня фашыст спрабаваў некалькі разоў атака-

Бобруйский районный историко-краеведческий музей

ваць нас, але страціў многа забітымі і параненымі. Ёсць страты і ў нас. Але мы не адступілі.

22 ліпеня 1941 года. Ноч прайшла добра, пакуль ва ўзводзе ўсе жывыя, некалькі лёгкапараненых. Уранку немец зноў пайшоў у наступленне. Пачалася моцная артылерыйская падрыхтоўка. Няспынныя разрывы снарадаў і мін не давалі падняць галаву. Стаяў суцэльны дым і пыл. Карыстаючыся дымавой заслонай, наш санузвод дзейнічаў на перадавой, выносілі параненых. Наша артылерыя ад Хатоўні сваім агнём штурмавала нямецкую лінію абароны.

23 ліпеня. З раніцы немцы пачалі артылерыйскі і мінамётны абстрэл. У адказ адкрывала агонь наша артылерыя.

Да позняга вечара рабілі перавязкі. Калі сцямнела, з поля бою прынеслі ў Іскань палітрука, пахавалі каля школы...

25 ліпеня 1941 года. Усю ноч вывозілі параненых, адпачыць давялося гадзіны паўтары. Ідзе дождж. З раніцы зацішша. Мы трымаемся, але лінія абароны перасунулася бліжэй да Іскані. Стральба ўзмацнілася. Вечарам падышло падмацаванне. Частка мясцовых, частка з Краснадарскага краю.

26 ліпеня. Субота. Начаваў наш санузвод у Іскані. Яшчэ не развіднела, як немцы пайшлі ў наступленне. Узвод накіроўваецца на перадавую. Тут сустрэў роднага брата Міхаіла, палітрука мінроты.

27 ліпеня. У вёсцы Іскань пажары. Становішча наша пагоршылася. У 2 гадзіны дня немцы пайшлі ў наступленне. У іх было больш людзей і тэхнікі. На левым і правым флангах немцы прарваліся. Пад прыкрыццём нашых гармат і мінамётаў адступаем на Журавічы.

На аўтамашынах, матацыклах немцы нарэшце ўварваліся ў Іскань. Але далей не прасунуліся ні на крок. Заняўшы акопы і траншэі нашых войск, устанавілі тут артылерыю. Вядуць агонь са сваіх гармат. Мы стаім насмерць...

З успамінаў Кандрата Іванавіча Мяркулава, былога начальніка артылерыі 771-га стралковага палка 137-й стралковай дывізіі

Раніцай 12 ліпеня 1941 г. наш полк займаў абарону каля в. Серадзінная Буда. Тут праціўнік высадзіў дэсант. Для знішчэння яго былі кінуты першы батальён, кавалерыйскі эскадрон і палкавыя батарэі. Амаль увесь дэсант быў знішчаны, некалькіх фашыстаў захапілі ў палон. Сярод іх асабліва запомніўся высокі рыжы яфрэйтар з закасанымі рукавамі. У яго планшэце ляжала карта, на якой стрэлкамі былі абазначаны маршруты на Маскву. Яфрэйтар на пытанні не адказваў, а толькі вадзіў па карце алоўкам у напрамку Масквы і крычаў: «Москаў капут!», «Сталін капут!», «Рус капут!»

На досвітку наступнага дня полк з баямі

А. Я. Слуцкі.

К. І. Мяркулаў.

выходзіў на рубеж Серадзінная Буда і Чырвоны Асавец. На гэтым участку завязаўся гарачы няроўны бой. Танкі праціўніка рваліся ўперад, а за імі на бронетранспарцёрах рухалася пяхота. Нашы артылерысты ўступілі ў адзінаборства з ворагам. Трапна стралялі байцы з дывізіёна капітана Манамарова, батарэі Пахлябаева, Гарбушына, Цярэшчанкі, ствараючы магутную агнявую перашкоду праціўніку. Аднак вораг упарта паўтараў атаку за атакай. Нашы воіны праяўлялі цуды стойкасці, мужнасці і храбрасці. Пехацінцы з першай роты капітана Асадчага ў час танкавай атакі ўзбіраліся на танкі праціўніка, закрывалі плашч-палаткамі назіральныя шчыліны, аблівалі варожыя машыны гаручым і падпальвалі.

У крытычны момант, калі быў забіты кулямётчык, камандзір кулямётнай роты лейтэнант Паўлаў, які быў паранены ў галаву, лёг за кулямёт. Трапным агнём ён адбіў атаку і з невялікай групай байцоў кінуўся ўперад і захапіў варожы бронетранспарцёр з буйнакаліберным кулямётам. Бой першага дня быў выйграны.

Ледзь мінула ноч, як наша артылерыя і мінамёты адкрылі агонь па размяшчэнню праціўніка. Але і на нашы баявыя парадкі пасыпаліся снарады і міны, а праз некалькі мінут на полі зноў паказаліся танкі, самаходкі і транспарцёры з пяхотай. Вораг сканцэнтраваў асноўны ўдар на нашым флангу. На вялікай скорасці на наш назіральны пункт імчаўся танк. Радавы Чайка са звязкай гранат кінуўся яму насустрач. Некалькі напружаных секунд — і мы ўбачылі, як танк падскочыў, апісаў круг і спыніўся. Дзве нашы гарматы адкрылі агонь і падпалілі яго. З люка выскачылі гітлераўцы. Сяржант Радзюк і радавы Савін расстралялі іх з аўтаматаў.

Надвячоркам пад прыкрыццём агню з усіх відаў зброі мы пачалі наступленне. Праціўнік пачаў адыходзіць. Асабліва паспяхова наступаў трэці батальён капітана Гарбунова. Праз гадзіну

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

нашы падраздзяленні наблізіліся да в. Чырвоны Асавец. Адтуль выскачыла нямецкая легкавая аўтамашына. Каля яе ўзарвалася некалькі снарадаў, выпушчаных нашай палкавой батарэяй. Машына спынілася. Нашы разведчыкі кінуліся да яе і захапілі. Праз некалькі мінут камандзір узвода разведкі прынёс некалькі скураных партфеляў, у якіх знаходзіліся ваенныя паперы і стратэгічныя карты.

Два дні полк вёў бой са значна пераўзыходзячымі сіламі гудэрыянаўскіх часцей. Знішчыўшы каля пяцідзесяці танкаў, самаходных гармат і транспарцёраў, каля двухсот салдат і афіцэраў, мы да зыходу другога дня занялі Чырвоны Асавец. А асобныя падраздзяленні выйшлі ў раён в. Сідаравічы і прасоўваліся да Дняпра. 624-ы стралковы полк, які наступаў справа, паспяхова авалодаў Будай.

У Чырвоным Асаўцы мы з палітруком Навумавым звярнулі ўвагу на абгарэлы танк праціўніка. Недалёка ад яго ляжаў абпалены чырвонаармеец. Ён загінуў, але ворага не прапусціў. Мы зняліся каскі, аддаючы даніну ўдзячнасці яго подзвігу...

З успамінаў Восіпа Сямёнавіча Ярошкі, жыхара в. Чырвоны Асавец

Гэта было 12 ліпеня 1941 г. На ўскраіне вёскі Рыжкаўка, каля балотца Крачык, заросшага хвойнікам, размясцілася артылерыйская батарэя адной з часцей 45-га стралковага корпуса. Яна рыхтавалася сустрэць агнём наступаўшага ворага. На дарозе Рыжкаўка — Красніца спачатку з'явіўся нямецкі матацыкліст, а потым цэлая калона танкаў. Батарэя адкрыла агонь. Ад першых жа снарадаў узляцеў у паветра матацыкліст, спыніліся і закруціліся на месцы некалькі падбітых фашысцкіх танкаў. А адзін з снарадаў трапіў прама ў аўтамашыну, у якой ехаў якісьці военачальнік. Фашысты адкрылі агонь. Пачаўся жорсткі бой жменькі савецкіх байцоў з танкавай часцю. Сведкай яго сталі многія жыхары Рыжкаўкі. На полі бою засталося многа забітых нямецкіх салдат і афіцэраў, падбітай тэхнікі. Чырвонаармейцы-артылерысты біліся з ворагам да апошняга патрона. Сярод іх была жанчына, медык. Кінутай з-за ўкрыцця бутэлькай з гаручай вадкасцю яна падпаліла нямецкі танк, а потым забіла з пісталета афіцэра, які выскачыў з палаючай машыны. З такой жа мужнасцю змагаліся і іншыя. Лейтэнант-артылерыст заняў абарону ў пустой хаце. Ад яго трапных выстралаў знайшоў магілу не адзін фашыст. Ворагі ніяк не маглі ўзяць храбрага лейтэнанта. Тады яны зайшлі з тылу і падпалілі хату. Афіцэр-герой згарэў, але ворагу жывым не здаўся. Гэтак жа паступіў і радавы чырвонаармеец, які засеў у другой пустой хаце. Каля дарогі ў кювеце малады лейтэнант з перабітай нагой біў ворага, пакуль хапіла патронаў, а апошні пакінуў сабе.

Вось так гераічна і самааддана абаранялі савецкія байцы нашу зямлю. Толькі цяжкапараненыя трапілі ў рукі ворагаў. Раз'юшаныя фашысты расстралялі іх групамі і на адным тут жа, у Рыжкаўцы.

15 радавых байцоў і малодшых камандзіраў пахаваў жыхар вёскі А. Д. Рабычын. Ён узяў іх дакументы, але яны не захаваліся, згарэлі разам з хатай. Каля хаты Е. Е. Шылікава фашысты расстралялі пяць чырвонаармейцаў і сярод іх тую мужную жанчыну ў медыцынскай форме. Яна ішла на расстрэл з горда ўзнятай галавой і ў перадсмяротную хвіліну крыкнула: «Памятайце, вораг будзе пераможаны!»

Генерал Магон

Эрман Якаўлевіч Магон нарадзіўся 15.10.1898 г. ў Кулдзігскім раёне Латвійскай ССР. У 1919 г. добраахвотна ўступіў у Чырвоную Армію, у складзе 2-й латышскай дывізіі мужна змагаўся за ўладу Саветаў. Член КПСС з 1921 г. У 1924 г. яго накіравалі на вучобу ў ваенную акадэмію. Камандаванне дало яму такую характарыстыку: «Добры страявік, з незвычайнай працаздольнасцю, шырокай і разумнай ініцыятывай. У любой абстаноўцы свабодна і хутка разбіраецца. Валодае здольнасцю ўмела падысці да чырвонаармейцаў, любімы імі. Цвёрды партыец. Просты, дысцыплінаваны, патрабавальны камандзір».

Калі пачалася Вялікая Айчынная вайна, Э. Я. Магон камандаваў 45-м стралковым корпусам, які стаяў у Чарнігаве. Быў атрыманы загад выйсці да Дняпра і тут сустрэць ворага, а дакладней, трэба было абараняць усходні бераг Дняпра на фронце Баркалабава — Новы Быхаў і не дапусціць пераправы гітлераўцаў цераз раку. Пачаліся жорсткія баі. Воіны корпуса не толькі адбівалі атакі ворага, але і контратакавалі. Так, 8 ліпеня 1941 г. разведатрад 187-й стралковай дывізіі захапіў паўночную ўскраіну г. Быхава. 9 ліпеня часці гэтай жа дывізіі выбілі фашыстаў з Новага Быхава. Але вораг падцягваў сілы. Таму новая контратака ў раёне Быхава не ўдалася (тут быў асноўны ўчастак фарсіравання Дняпра, вызначаны Гудэрыянам для 24-га танкавага корпуса). 10 ліпеня ў 10 гадзін 30 мінут пачалося фарсіраванне Дняпра гітлераўцамі на поўдзень ад Быхава і ў раёне Баркалабава.

Да 13 гадзін групе нямецкіх танкаў і бронемашын удалося прарвацца праз наш пярэдні край і авалодаць вёскамі Следзюкі і Сідара-

Быховский районный историко-краеведческий музей

вічы. У гэтай складанай абстаноўцы Эрман Магон не толькі праяўляў уменне кіраваць войскамі, але і ўласны гераізм: у крытычны момант бою ён стаў да гарматы і ва ўпор расстрэльваў фашысцкія танкі, што прарваліся цераз мост. Часці 187-й стралковай дывізіі абаранялiся на фронце ў 70 км. Дывізія за 10 гадзін баёў панесла вялікія страты, але байцы мужна змагаліся з ворагам на новым рубяжы: Сідаравічы — Грудзінаўка — Рыжкаўка — Сутокі.

Знаходзячыся ў раёне Грудзінаўкі з аператыўнай групай штаба, Э. Я. Магон трапіў у акружэнне. Але ён хутка падрыхтаваў прарыў і здзейсніў яго.

Неяк праязджаючы ноччу праз вёску, генерал заўважыў групу нямецкіх разведчыкаў. «Нельга дазваляць вылюдкам беспакарана гуляць на нашай зямлі»,— сказаў ён байцам, якія суправаджалі яго, і рвануўся ў атаку. Ад яго гранаты было забіта трое фашыстаў, байцы застрэлілі яшчэ пяцёра.

У баях на Дняпры, Сажы пад Крычавам і Рослаўлем, у час абароны і контратак, выхаду з акружэння Э. Я. Магон вёў сябе надзвычай мужна, спакойна, быў прыкладам для салдат.

Э. Я. Магон.

Л. А. Цітова (Сідарава).

За ўмелае кіраўніцтва войскамі, за асабістую мужнасць, праяўленую ў баях на Быхаўскім плацдарме, Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР ад 9.8.1941 г. Э. Я. Магон быў узнагароджаны ордэнам Леніна.

Загінуў генерал Магон 11.9.1941 г. каля в. Малашкавічы Клімавіцкага раёна.

Сямёра з Ветранкі

Камсамольцы Раман і Станіслаў Багінскія, Васіль Квартальны, Віктар і Леанід Безабразавы, Зося Лабкоўская, Ліда Цітова з вёскі Ветранка ў першыя ж дні акупацыі сталі памочнікамі нашых байцоў і камандзіраў, якія выходзілі з акружэння і імкнуліся прарвацца праз лінію фронту. Адна з груп, каля 120 чалавек, на чале з камандзірам 61-га корпуса генерал-маёрам Ф. А. Бакуніным ішла з-пад Магілёва. Сярод байцоў быў параненыя. Чырвонаармейцы спыніліся ў лесе каля Ветранкі на кароткі адпачынак. Камсамольцы насілі байцам харчы, медыкаменты. Аднойчы «баця», так называлі яны паміж сабой Ф. А. Бакуніна, паклікаў Зосю Лабкоўскую і Ліду Цітову і папрасіў разведаць шлях да Сожа. Дзяўчаты накіраваліся ў в. Гайшына да свайго знаёмага, які паабяцаў да месца пераправы прыгнаць некалькі чаўноў. Разам з байцамі пайшлі на ўсход і сямёра ветранскіх камсамольцаў. Ішлі праз вёскі Смаліца, Кульшычы, днём перачакалі ў лесе, а ноччу ўдала пераправіліся цераз Сож. І зноў Ліда і Зося пад выглядам жабрачак ішлі ў разведку, каб знайсці далейшы, менш небяспечны шлях. Часам на шляху групы сустракаліся склады, абозы, варожыя гарнізоны, якія нельга было абысці, і тады байцы іх знішчалі.

Засталіся ззаду родныя прасторы Беларусі, рэкі Сож, Іпуць, з дзесятак малых рэк. Наперадзе была Дзясна. Каля в. Стружанка дзяўчаты разведалі падыходы да чыгуначнага моста цераз раку, а ноччу дыверсійная група і група прыкрыцця былі на чыгунцы. Пад раніцу паляцеў пад адхон варожы эшалон. У час гэтай аперацыі загінуў Раман Багінскі, першы з ветранскай сямёркі. Шмат было праведзена аперацый, у якіх камсамольцы-ветранцы праявілі сапраўдны гераізм. Аб гэтым сведчыць і баявая характарыстыка Лідзіі Цітовай, падпісаная Ф. А. Бакуніным: «Цітова Лідзія Аляксандраўна з ліпеня па снежань 1941 года знаходзілася ў баявой групе савецкіх байцоў. За гэты час яна праявіла сябе дысцыплінаваным, смелым і мужным воінам, выканала рад адказных баявых заданняў. У баях вяла сябе смела і стойка. Неаднаразова хадзіла ў разведку і прыносіла вельмі каштоўныя звесткі аб праціўніку. Пры яе дапамозе былі арганізаваны пераправа цераз Сож, падрыў мастоў на чыгунках і шашэйных дарогах, разбураны лініі сувязі і г. д...»

Снежаньскай ноччу 1941 г. пад градам куль і снарадаў група Бакуніна прарвалася да «зброевай майстэрні Расіі» — Тулы. У час прарыву загінуў Вася Квартальны. Пазней смерцю храбрых загінулі на фронце Віктар і Леанід Безабразавы. Толькі пасля вайны вярнулася на родную Быхаўшчыну Ліда Цітова (Сідарава), стала працаваць на торфабрыкетным заводзе «Дняпроўскі».

Быховский районный историко-краеведческий музей

Партызанскі фронт

10 і 11 ліпеня 1941 г. 24-ы матарызаваны корпус ворага фарсіраваў Дняпро, і на наступны дзень гітлераўцы пачалі займаць левабярэжную частку раёна. Жорсткія баі за пераправы пакінулі цяжкі след на быхаўскай зямлі — яна ляжала знявечаная супрацьтанкавымі равамі, траншэямі, варонкамі бомбаў і снарадаў, сярод вывернутых дзотаў і разбураных бліндажоў.

Доўгі час Быхаўшчына заставалася франтавым перакрыжаваннем нямецкіх войск. Да сярэдзіны жніўня яе запаўнялі палявыя пяхотныя, артылерыйскія войскі, аўтатранспартныя калоны, будаўнічыя батальёны, аэрадромныя і лётныя часці. Тэрыторыя раёна да самага вызвалення знаходзілася ў межах армейскага тылу групы армій «Цэнтр».

Паводле загаду Гітлера ад 17 ліпеня 1941 г., уся паўната ўлады на акупіраванай тэрыторыі належала ваеннаму камандаванню. Яшчэ адным загадам, выдадзеным у той жа дзень, паліцэйская ахова тэрыторый ускладалася на рэйхсфюрэра Гімлера. Паўсюдна насаджаўся акупацыйны апарат, тэрор і грабеж. Каб кантраляваць і трымаць у страху насельніцтва, акупанты асталявалі свае гарнізоны ў Быхаве, вёсках Гарадзец, Студзёнка, Мокрае, па два-тры паліцэйскія гарнізоны ў валасцях і іншых буйных населеных пунктах. Стварылі таксама два мабільныя карныя атрады, якія размясцілі ў Быхаве і ў в. Чачэвічы. Зімой 1941 г. быхаўскі гарнізон папоўніўся мадзьярамі (160 чалавек), а ў 1942 г. ў раён аэрадрома перабазіраваўся 2-і палявы вучэбны полк ВПС.

Рэпрэсіі пачаліся адразу. Гітлераўцы абрушылі іх перш за ўсё на партыйна-савецкі актыў і патрыётаў, якія не жадалі супрацоўнічаць з акупантамі. Першымі іх ахвярамі сталі старшыня калгаса вёскі Уюн Сцепанцоў, які ахоўваў калгаснае дабро ад ворага, настаўнік Апейка. Ад рук карнікаў загінулі сакратар Быхаўскага райкома партыі Серы, старшыня Навабыхаўскага сельсавета Дзмітрый Альховік і інш. У верасні карнікі сагналі жыхароў в. Студзёнка ў цэнтр і на іх вачах павесілі 7 савецкіх воінаў. Чырвонаармейцы адсталі ад сваіх часцей у раёне Слоніма. Група пад камандаваннем афіцэра 121-й стралковай дывізіі (прозвішчы не ўстаноўлены) выходзіла на ўсход, пападаючы на невялікія падраздзяленні, адзіночныя машыны. Чырвонаармейцы былі акружаны і разбіты, а 7 воінаў захоплены ў палон.

Восенню 1941 г. нямецкія ўлады аднавілі дэманціраваны перад акупацыяй раёна шклозавод у в. Ветранка. На работу зганялі мясцовых жыхароў, акружэнцаў, што жылі ў вёсцы, палонных. Па меры знаёмства расла салідарнасць рабочых. У канцы лютага 1942 г. 28 рабочых, пераважна былыя ваеннаслужачыя, сабраліся на сход каля в. Смаліца, каб абмеркаваць пытанне аб партызанскай барацьбе. 27 красавіка з надыходам веснавога цяпла ў лес выйшла першая група ваеннаслужачых з 6 чалавек: лейтэнант Я. А. Курпачэнка, слухач вышэйшых афіцэрскіх курсаў у г. Вінніца, камуністы Е. С. Арцёменка, П. А. Кабушкін з Яраслаўля, Фёдар Парыцкі з Ленінграда, Мікалай Емяльянаў з Мардовіі і Ваня (прозвішча не ўстаноўлена, мабыць, Іван Сямёнаў). З дапамогай жыхароў вёсак Дабужа, Радзькаў, Папоўка партызаны змянілі сваё зусім зношанае адзенне на новую ваенную форму, здабылі вінтоўку, 2 наганы, некалькі гранат, 500 патронаў. Група, камандзірам якой выбралі Я. А. Курпачэнку, размяшчалася ў Хачынскім лесе. Праз патрыётаў в. Грудзінаўка 1 ліпеня яны ўстанавілі сувязь з даваенным сакратаром Быхаўскага РК КП(б)Б С. Е. Падольцавым і дырэктарам Грудзінаўскай МТС А. П. Тамілам, якія былі перакінуты на самалёце па заданню ЦК КП(б)Б з савецкага тылу (загінулі 5 ліпеня 1942 г. каля в. Янава).

У красавіку штабам Заходняга фронту каля в. Дабужа была дэсантавана група з 4 чалавек, якая мела радыёстанцыю (яе ўзначальваў лейтэнант Мікалай Іваноў, ён жа Суворaў). Праз

Быхаўскі гісторыка-краязнаўчы музей. Стэнд, прысвечаны партызанскаму руху ў раёне.

Быховский районный историко-краеведческий музей

некаторы час у Хачынскім лесе з'явілася група капітана Г. І. Сазонава, таксама закінутая штабам Заходняга фронту. Пазней сюды прыйшлі група ваеннаслужачых з в. Дабужа на чале з малодшым палітруком 26-й танкавай дывізіі М. П. Фёдаравым і група патрыётаў з в. Рыжкаўка на чале з І. П. Памятнёвым, ураджэнцам в. Косцінка Магілёўскага раёна. Спачатку ўсе групы аб'ядналіся, а 18 чэрвеня 1942 г. сарганізаваліся ў атрад. Камандзірам быў выбраны старшы па воінскім званні афіцэр Г. І. Сазонаў, камісарам — батальённы камісар М. І. Палявы, начальнікам штаба — І. П. Памятнёў. Атрад меў радыёстанцыю, быў звязаны са штабам Заходняга фронту і выконваў яго заданні. Партызаны зрабілі налёт на гарнізон у в. Вейна і разбілі яго, забраўшы зброю, грузавую аўтамашыну, 12 коней. 30 чэрвеня арганізавалі засаду на групу гітлераўскіх салдат, якія рухаліся па дарозе з в. Кузькавічы на Ветранку. У баі праціўнік быў амаль поўнасцю знішчаны. У якасці трафеяў партызанам дасталіся кулямёт, аўтамат, пісталеты і патроны. Пасля гэтага бою партызаны атрада прыйшлі ў в. Ветранка. Убачыўшы іх, паліцыя і гітлераўцы разбегліся. Разам з партызанамі з вёскі пайшлі 97 рабочых завода «Ільіч». На наступны дзень з жыхароў Ветранкі быў створаны новы атрад, камандзірам якога прызначылі майстра цэха шклозавода С. П. Мардашкіна. Пры атрадзе Г. І. Сазонава стварылі шпіталь, які ўзначаліў ваенны ўрач Ю. М. Мурашоў. Праз некалькі дзён арганізаваўся яшчэ адзін атрад, ядро якога склалі партызаны групы Я. А. Курпачэнкі, вылучаныя з атрада Г. І. Сазонава, і жыхары в. Смаліца (каля 50 чалавек). Камандзірам стаў Я. А. Курпачэнка. Амаль адначасова ў Хачынскі лес з варожай блакады, што праводзілася ў Кіраўскім раёне, выйшлі 7 партызан 620-га атрада імя В. І. Чапаева. Групу ўзначальваў Фралоў. Яна папоўнілася людзьмі і зброяй з ліку мясцовых партызан і рэзерву і была афармлена ў атрад Фралова. Гэтак жа былі сфарміраваны атрады І. П. Памятнёва, І. С. Сямёнава. У жніўні 1942 г. з вылучанага асабовага складу атрада С. П. Мардашкіна аформіўся новы атрад пад камандаваннем І. П. Дзюбы. Такім чынам утварылася група аб'яднаных атрадаў на чале з галаўным атрадам пад камандаваннем Г. І. Сазонава — 1-я Быхаўская брыгада[1].

У прыкабярэжнай, заходняй частцы Быхаўскага раёна адным з першых сфарміраваўся 255-ы партызанскі атрад, месцам зараджэння якога стаў Кучынскі лес. 28 красавіка 1942 г. да в. Кучын выйшла група ваеннаслужачых — А. А. Бірукоў, М. К. Марусаў, Дз. А. Залатароў, М. А. Канстанцінаў, А. Е. Галашчапаў і інш. Гэта быў ужо згуртаваны падпольнай работай калектыў. Тут група папоўнілася па папярэдняй дамоўленасці моладдзю вёсак Кучын, Цвёрдаў, Алень, Камуна, Фрунзе (да 32 чалавек) і аформілася ў атрад, камандзірам стаў М. К. Марусаў, камісарам — А. А. Бірукоў. У хуткім часе ў атрад увайшла група камуністаў з в. Залатва: К. Л. Адасёў (Адасеў), Т. І. Ляўшынскі, І. С. Зычкоў, Г. К. Амараў і інш. Да ліпеня 1942 г. атрад называўся па прозвішчы камандзіра.

У Гарадзецкім лесе пачаў фарміравацца 425-ы партызанскі атрад. 5 мая тут з'явіліся былыя ваеннаслужачыя Ф. Ф. Сухаў, С. В. Скокаў і Г. І. Чарнышоў. Праз 2 дні яны сустрэліся з камуністамі М. П. Куракіным і І. Я. Трылесінкам, якія 24 верасня 1941 г. прыбылі з савецкага тылу па заданні ЦК КП(б)Б. Групу ўзначаліў М. П. Куракін. У ходзе баёў партызаны ўзброіліся, да іх прыйшлі акружэнцы з вёсак Лубянка, Гарадзец, а таксама групы М. В. Бабкова і партыйнага актыву на чале з К. Л. Адасёвым (перайшла з 255-га партызанскага атрада), што значна ўмацавала партызанскі калектыў. Былі створаны камсамольская і партыйная арганізацыі, павысілася баявая актыўнасць. У чэрвені 1942 г. група аформілася ў атрад. Камандзірам партызаны выбралі М. П. Куракіна (да 20 жніўня 1942 г. атрад называўся па прозвішчы камандзіра).

У Ніжнятопчыцкім сельсавеце ў канцы красавіка 1942 г. сфарміраваўся трэці партызанскі атрад на правабярэжжы Быхаўшчыны, які з 20 жніўня стаў называцца 810-м. У вёсках Вялікі Лес і Жыліхаўка жылі члены групы партыйна-савецкага актыву В. Ц. Гадунцоў, М. Л. Максімаў (псеўданім Лебедзеў), І. К. Казлоў, Павел Шэйбус, Леанід Лістраценка (загінуў), Арцёменка і інш. Вясной вакол іх згуртаваліся патрыёты. Збіраць узбраенне камуністу Арцёменку дапамагалі браты Дзмітрый і Павел Гадунцовы, Леанід і Сева Навумавы, Андрэй Барадзіноў, Дзмітрый Аўсяннікаў і інш. (у канцы мая атрад налічваў паўсотні добра ўзброеных байцоў). Атрад хутка рос, аднак стварыць моцную баявую адзінку доўга не ўдавалася — спачатку з яго ў атрад «Другія» (камандзір П. П. Качуеўскі) перайшлі 13 партызан, 2 ліпеня яшчэ 46 чалавек далучыліся да роты капітана М. П. Каленчанкі, які збіраўся ісці за лінію фронту.

Першыя партызанскія групы і дробныя атрады спачатку дзейнічалі разрозненa, у адпаведнасці са сваімі сіламі, не мелі сувязі з партыйнымі і аператыўнымі органамі кіраўніцтва. На пачатку барацьбы партызанскія групы накіроўвалі свае дзеянні ў аспоўным супраць паліцыі і іншых здраднікаў, а таксама супраць дробных гарнізонаў праціўніка, яго парыхтоўчых пунктаў і рабочых камand.

Група М. П. Куракіна пачала партызанскія

[1] Назва ўмоўная — для вызначэння дакладнай арганізацыйнай формы гэтай групы аб'яднаных атрадаў патрабуецца дадатковы дакументальны матэрыял.

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

Партизан Быховщины

ПАРТИЗАН, КРЕПЧЕ БЕЙ ЗВЕРЯ-НЕМЦА!

Начало освобождение Белоруссии

Молодцы, подрывники!

Газета «Партизан Быховщины» Быхаўскага падпольнага райкома КП(б)Б.

дзеянні 5 чэрвеня 1942 г. нападзеннем на малочны пункт у в. Глухі. Былі разбіты прыёмны і вытворчыя цэхі, сепаратары, сапсавана кала тоны сыру, каля 10 тысяч яек, знішчана дакументацыя. Праз 2 дні такую ж аперацыю здзейснілі партызаны атрада М. К. Марусава ў в. Лубянка, дзе таксама быў знішчаны малочны пункт. 10 чэрвеня Ф. Ф. Сухаў з двума таварышамі разагналі паліцыю ў в. Гарадзец, забілі іх начальніка, вызвалілі арыштаваных.

Атрады М. П. Куракіна і М. Л. Максімава-Лебедзева на працягу лета разагналі паліцыю і невялікія варожыя гарнізоны акупантаў у шэрагу вёсак правабярэжнай часткі, а таксама ў суседніх раёнах.

Аднак больш актыўна развіваліся падзеі ва ўсходняй, левабярэжнай частцы раёна, дзе смела і рашуча дзейнічалі партызаны 1-й Быхаўскай партызанскай брыгады (да пачатку верасня 1942 г. брыгада налічвала каля 750 партызан, мела рэзерв, сямейныя лагеры). На ўзбраенні партызан былі вінтоўкі, аўтаматы, 5 станковых, 47 ручных кулямётаў, 2 пушкі, гарматы, больш за 300 снарадаў да іх, 12 мінамётаў. Баявыя дзеянні атрады вялі ў асноўным на шашэйных і грунтавых дарогах у Быхаўскім, Слаўгарадскім, Чавускім, Чэрыкаўскім, Рагачоўскім раёнах. Яны ліквідавалі ў 27 населеных пунктах невялікія ваенныя гарнізоны, паліцэйскія пасты і валасныя ўправы. З засад знішчылі каля 200 аўтамашын з рознымі грузамі, 13 мастоў. У жніўні 1942 г. ў ходзе аперацыі разгромілі адначасова 2 нямецкія гарнізоны — у вёсках Ніканавічы і Кузькавічы. Атрады Г. І. Сазонава і частка партызан атрадаў І. С. Сямёнава, І. П. Дзюбы напалі на гарнізон вёскі Ніканавічы і штаб вайсковай часці, які спыніўся ў вёсцы напач. Пасля працяглага бою гарнізон і штаб былі разгромлены. Атрады С. П. Мардашкіна і Я. А. Курпачэнкі ў той самы дзень разгромілі нямецкі гарнізон у в. Кузькавічы. На чыгунцы дыверсійныя групы атрадаў падарвалі 7 эшалонаў праціўніка. Партызаны атрада С. П. Мардашкіна збілі варожы самалёт каля в. Красніца. Непадалёку ад Быхава знаходзіўся дзеючы аэрадром, дзе адначасова базіравалася 45—50 самалётаў. Аднойчы, па даных партызанскай разведкі, наша авіяцыя зрабіла налёт на гэты аэрадром і знішчыла больш як 25 самалётаў.

У канцы ліпеня 1942 г. ў Быхаўскім раёне дзейнічала 9 атрадаў, агульная колькасць партызан не перавышала 900 (без рэзерву і не ўлічваючы 253-ы атрад, які перайшоў у Рагачоўскі раён).

З ростам і арганізацыйным умацаваннем партызанскага руху народныя мсціўцы пашыралі рамкі баявых дзеянняў, выцясняючы праціўніка з «забытых» ім тэрыторый. Перанос партызанскіх баявых аперацый летам 1942 г. на транспартныя камунікацыі стварыў рэальную пагрозу зрыву ваенных перавозак па чыгуначных і шашэйных дарогах. Немалы ўрон быў нанесены эканамічнай палітыцы акупантаў. Вымушаныя перайсці пад ударамі партызан у буйныя гарнізоны, яны пазбаўляліся значнай часткі сельскай тэрыторыі, трацілі кантроль над насельніцтвам. На вызваленай тэрыторыі былі гаспадарамі партызаны. Сяляне, абапіраючыся на ўзброеную падтрымку партызан, праяўлялі акты масавага сабатажу — ухіляліся ад сельгаспаставак, працоўнай павіннасці, актыўна дапамагалі партызанам усім неабходным. Тыл нямецкай арміі станавіўся вельмі неспакойным і нестабільным. Для яго аховы камандаванню даводзілася адцягваць усё больш і больш сіл з фронту.

Каб засцерагчы ад небяспекі тылавы раён групы армій «Цэнтр», нямецкае камандаванне правяло супраць партызан Клічаўскай зоны, якая ахоплівала вялікую тэрыторыю, дзве буйныя карныя аперацыі: «Майскі жук» і «Арол». У аперацыі «Майскі жук» (1—19 ліпеня) удзельнічалі войскі 203-й ахоўнай дывізіі, батальёны «Ост», «Днепр», «Беразіна», у аперацыі «Арол» (2—7 верасня) — 286-я ахоўная дывізія, два артдывізіёны, узмоцненыя каманды тайнай паліцыі і СД, 2-і паліцэйскі полк, спецкаманды па захопу рабочай сілы і

Быховский районный историко-краеведческий музей

дзве гаспадарчыя каманды для вывазу нарабаванай маёмасці.

Галоўны ўдар карнікі накіравалі супраць Клічаўскага злучэння (з 2 верасня 1942 г. Клічаўскі аператыўны цэнтр), якім камандаваў палкоўнік У. І. Нічыпаровіч, камандзір 208-га атрада імя І. В. Сталіна. У Быхаўскім раёне ў разгар карнай аперацыі «Майскі жук» 13 ліпеня каля вёсак Кучын, Брадок і Лубянка з'явілася ўзмоцненая рота карнага батальёна Барчыка. Аб'яднаўшы свае намаганні, атрады М. П. Куракіна і М. К. Марусава арганізавалі абарону. У гранічна напружаным баі партызаны забілі 23 карнікаў, многіх паранілі, захапілі стралковую зброю. Пасля бою на даносу здрадніка карнікі арыштавалі і павесілі ў Быхаве старасту в. Рэзкі Ягора Сталярова, які актыўна дапамагаў партызанам і насельніцтву. У далейшым Быхаўскія атрады імкнуліся ўхіляцца ад сустрэч з праціўнікам. Атрад М. К. Марусава перайшоў у Рагачоўскі раён, дзе аб'яднаўся з атрадам Рагачоўскага падпольнага райкома партыі. Атрады М. П. Куракіна і М. Л. Максімава пэўны час хаваліся ў быхаўскіх і клічаўскіх лясах, дзе 20 жніўня былі падпарадкаваны аператыўнаму кіраўніцтву галаўнога 208-га атрада імя І. В. Сталіна з прысваенням ім адпаведна нумароў 425-ы і 810-ы. Яшчэ раней, 18—21 ліпеня, атрад М. К. Марусава пад нумарам 255 таксама быў падпарадкаваны кіраўніцтву 208-га партызанскага атрада. Перад атрадамі была пастаўлена задача перанесці асноўныя намаганні на зрыў варожых перавозак у раёне Быхава, Рагачова і Жлобіна.

У левабярэжнай частцы раёна карная экспедыцыя супраць партызан пад кодавай назвай «Паўночнае мора» пачалася 2 верасня. Гітлераўцы сканцэнтравалі тут войскі 14-га палка СС і паліцыі, батальён «Днепр» і іншыя падраздзяленні. Галоўны ўдар нацэльваўся на партызан у Хачынскім лесе, дзе, акрамя партызан 1-й Быхаўскай брыгады, знаходзіўся 620-ы атрад імя В. І. Чапаева (камандзір М. С. Міхалап), які толькі што прыбыў. Першае сутыкненне з ворагам адбылося 4 верасня. Раніцай на дарозе з Быхава ў в. Ветранка паказаўся перадавы атрад карнікаў на грузавых машынах у суправаджэнні лёгкага танка. Другая калона карнікаў рухалася ў бок в. Дабужа. З'яўленне праціўніка для партызан было нечаканым. Пасля кароткіх, не звязаных паміж сабой абарончых баёў атрады пакінулі свае базы і пачалі самастойна адыходзіць за р. Проня, потым — у Клятнянскія лясы, дзе атрады Г. І. Сазонава і І. П. Дзюбы засталіся ў падпарадкаванні штаба Заходняга фронту, атрымалі загад перадыслацыравацца ў новыя раёны дзеяння. Атрады Фралова, І. Ц. Сямёнава, С. П. Мардашкіна, І. П. Памятнёва ў Клятнянскіх лясах у канцы кастрычніка — лістападзе 1942 г. ўліліся ў партызанскае злучэнне чарнігаўскіх партызан на чале з А. Ф. Фёдаравым. Атрад Я. А. Курпачэнкі пасля бою з карнікамі каля в. Дабужа да сярэдзіны верасня знаходзіўся ў Хачынскім лесе, потым атрымаў заданне рухацца на злучэнне з асноўнымі сіламі ў Клятнянскі раён. У дарозе атрад раздзяліўся — адна частка пайшла ў Клятнянскі раён, дзе таксама ўлілася ў злучэнне А. Ф. Фёдарава. Другая на чале з камандзірам Курпачэнкам і начальнікам штаба М. П. Фёдаравым вярнулася ў Хачынскі лес. Тут яна сустрэлася з групай капітана Ф. С. Тарасевіча, што адлучылася ад 620-га атрада імя В. І. Чапаева. Групы накіраваліся ў Клічаўскі аператыўны цэнтр для атрымання новых заданняў, у дарозе аб'ядналіся ў атрад, які быў уключаны ў Клічаўскі аператыўны цэнтр пад нумарам 760.

Наступала другая ваенная зіма, а з ёй — нялёгкае выпрабаванне для партызан ва ўмовах ляснога жыцця. Засталіся ззаду цяжкія летнія блакадныя баі з карнікамі. Партызаны падлічвалі свае страты. 1-я Быхаўская брыгада, разбіўшыся на невялікія падраздзяленні, многія з якіх уліліся ў атрады і злучэнні арлоўскіх і чарнігаўскіх партызан, перастала існаваць. 425-ы і 810-ы атрады знаходзіліся ў Клічаўскіх лясах побач з больш моцнымі ў баявых і арганізацыйных адносінах партызанскімі фарміраваннямі. На тэрыторыі Быхаўскага раёна не засталося ніводнай сваёй групы. Аднак сюды часта заходзілі партызанскія падраздзяленні іншых атрадаў, у асноўным з Клічаўскай партызанскай зоны, дзе існавала Савецкая ўлада, стварыліся падпольныя райкомы партыі, і кіруючы ваенны орган — Клічаўскі аператыўны цэнтр, які ахапіў сваім уплывам і Быхаўскі раён, меў пастаянную авія- і радыёсувязь са штабам Заходняга фронту і Цэнтральным штабам партызанскага руху (ЦШПР) пры Стаўцы Вярхоўнага Галоўнакамандуючага. Усё гэта мела вялікі палітычны рэзананс, згуртоўвала і натхняла савецкіх людзей, накіроўвала іх у адзінае рэчышча народнага партызанскага руху. Атрады пад кіраўніцтвам аператыўнага цэнтра ў 1942 г. (па падліках гісторыка П. С. Паўлаўца) разграмілі 112 варожых гарнізонаў. У другой палове лета паводле загаду камандавання Заходняга фронту ад 25 ліпеня 1942 г. аператыўны цэнтр правёў перагрупоўку партызанскіх сіл зоны. За атрадамі замацоўваліся пэўныя раёны баявых дзеянняў. Удары партызан пераносіліся на чыгунку і шашэйныя дарогі. Яны атакоўвалі чыгунку на ўчастках Барысаў — Крупкі, Асіповічы — Жлобін, Магілёў — Жлобін, поўнасцю вывелі са строю чыгунку на ўчастку Магілёў — Асіповічы. 425-ы, 810-ы і 255-ы атрады, выцесненыя праціўнікам з Быхаўскага раёна ў час блакадных баёў, атрымалі загад дзейнічаць на транспартных камунікацыях у раёнах Быхава і Рагачова. Восенню і зімой 1942—1943 гг. падрыўнікі 255-га атрада пусцілі пад адхон больш як 10 паяздоў, на ўчастку Быхаў — Жлобін у студзені 1943 г. яны падарвалі і пусцілі пад адхон 6 эшалонаў. 11 лі-

Быховский районный историко-краеведческий музей

стапада 1942 г. партызаны 620-га атрада імя В. І. Чапаева паміж раз'ездамі 15-ы і Залатое Дно падарвалі паравоз і разбілі 5 вагонаў. Вясной 1943 г. ў Быхаўскі раён заходзілі дыверсійныя групы 537-га, 539-га, 100-га, 277-га, 345-га, 128-га і 115-га атрадаў. З пачатку лютага і да 20 сакавіка 1943 г. толькі каля станцыі Тошчыца яны падарвалі або пусцілі пад адхон 11 паяздоў праціўніка з ваеннымі грузамі. 27 сакавіка і 5 красавіка ў гэтым жа месцы пусцілі пад адхон паязды падрыўнікі 277-га і 100-га атрадаў.

Партызаны 61-га атрада, які базіраваўся ў в. Падлоззе, акрамя баявых дзеянняў у Клічаўскім раёне, разбурылі масты на дарогах Лубянка — Рэзкі, Гута — Гарадзец, спалілі мост каля в. Глухская Сяліба. 9 жніўня 1942 г. ўзвод лейтэнанта Каўшыркі гэтага атрада вёў цяжкі бой з карнікамі каля в. Кучын. Гераічна абараняліся байцы, знішчылі шмат варожых салдат, аднак і самі загінулі смерцю герояў.

425-ы атрад у лістападзе 1942 г. базіраваўся ў Сіпайлаўскім лесе Бялыніцкага раёна, дзе быў уключаны ў 6-ю Магілёўскую брыгаду. Удзельнічаў у разгроме гарнізонаў у вёсках Падзевічы, Вендараж, Вугольшчына, на торфазаводзе Ямнае. 13 красавіка ў складзе 6-й Магілёўскай брыгады ўдзельнічаў у арганізаванай аперацыі па адначасовым разгроме 8 варожых гарнізонаў, размешчаных уздоўж шашэйнай дарогі Мінск — Магілёў. Усе гарнізоны былі разгромлены, у выніку партызаны адкрылі падыход да шашы, па якой ішло інтэнсіўнае забеспячэнне войск 4-й нямецкай арміі.

Вясной 1943 г., у сувязі з рашэннем лютаўскага Пленума ЦК КП(б)Б «Аб становішчы і задачах работы партыйных органаў і партыйных арганізацый у акупіраваных раёнах Беларусі», у тыле ворага разгарнулася шырокая палітыка-масавая і арганізатарская работа. У дапамогу Магілёўскім камуністам на месцах ЦК КП(б)Б прыслаў некалькі арганізатарскіх груп, якія прайшлі курс навучання ў партызанскіх школах ЦШПР. 16 сакавіка 1943 г. на Клічаўскім аэрадроме прызямліўся самалёт з Вялікай зямлі з членам ЦК КП(б)Б намеснікам начальніка Беларускага штаба партызанскага руху (БШПР) І. П. Ганенкам і арганізатарская партыйная група на чале з даваенным сакратаром Магілёўскага абкома партыі Д. Ц. Маўчанскім. Яшчэ раней, 7 сакавіка, упаўнаважаны ЦК КП(б)Б па Магілёўскай вобласці І. М. Кардовіч стварыў Быхаўскі падпольны райком партыі. Яго сакратаром быў прызначаны адзін з арганізатараў партызанскага руху ў раёне К. Л. Адасёў, а потым Е. Ц. Андрэенкаў, прысланы з савецкага тылу (з 15 лістапада 1943 г. ў сувязі з вяртаннем у савецкі тыл Е. Ц. Андрэенкава сакратаром быў зацверджаны Ф. П. Падалян). Падпольны райком выдаваў сваю газету «Партизан Быховщины» (рэдактар М. П. Куракін).

Пастановай Магілёўскага абкома партыі і загадам яго ваенна-аператыўнай групы 8 красавіка 1943 г. была створана 11-я Быхаўская партызанская брыгада. Яна аб'яднала 810-ы асобны (187 чалавек) і 425-ы (131 чалавек) атрады з 6-й Магілёўскай брыгады. 20 красавіка абодва атрады, кіраўніцтва брыгады і падпольны райком партыі злучыліся каля в. Ізбенка.

Вяртанне быхаўскіх атрадаў у свой раён азначала новы этап у развіцці партызанскага руху на Быхаўшчыне. Яны перанеслі свае базы непасрэдна ў раён баявых дзеянняў. Праз мясцовых партызан падпольны райком партыі здолеў хутка наладзіць масавую і палітычную работу сярод насельніцтва, накіраваць людзей на канкрэтную і ўсямерную дапамогу партызанам. У далейшым райком выпрацаваў шэраг пастаноў, якія вызначалі ўзаемаадносіны насельніцтва і партызан, а таксама замацоўвалі населеныя пункты за партызанскімі атрадамі. Гэта абавязвала аказваць сялянам неабходную дапамогу і забяспечваць іх ахову ад акупацыйных улад. Акрамя таго, самым найлепшым чынам вырашалася задача росту партызанскіх сіл. Аднак на першым часе брыгадзе не ўдавалася замацавацца пастаянна на адным месцы. За час адсутнасці партызанскіх атрадаў у раёне праціўнік зноў стварыў густую сетку гарнізонаў і невялікіх пастоў. Да таго ж з 3 па 7 мая 1943 г. была праведзена яшчэ адна карная аперацыя супраць партызан Клічаўскай зоны. 11-й Быхаўскай брыгадзе давялося манеўраваць у лясах Быхаўскага, Кіраўскага і Рагачоўскага раёнаў і на працягу мая 1943 г. партызаны брыгады ўвесь час знаходзіліся на маршы. У час паходу падрыўнікі брыгады праводзілі дыверсіі на дарогах, байцы атрадаў вялі баі ў засадах, тэрарызавалі праціўніка нечаканымі налётамі на гарнізоны. У баях сілы брыгады раслі, павышалася яе баяздольнасць. У маі 1943 г. падрыўнікі пусцілі пад адхон 5 эшалонаў. Былі знішчаны 2 паравозы, 6 вагонаў з жывой сілай праціўніка, 21 — з

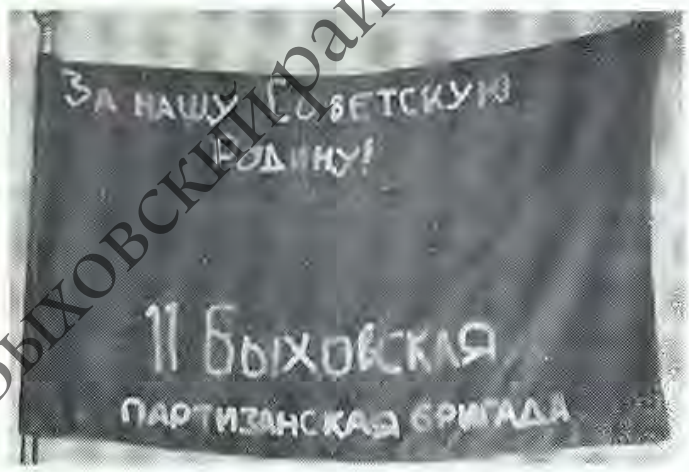

Сцяг 11-й Быхаўскай партызанскай брыгады. Быхаўскі гісторыка-краязнаўчы музей.

Быховский районный историко-краеведческий музей

рознымі грузамі і 3 платформы з тэхнікай. Нарошчванне партызанскіх удараў зноў прымусіла працiўніка адмовіцца ад суцэльнага кантролю тэрыторыі ў раёне. Акупацыйная адміністрацыя скараціла дробныя гарнізоны, сканцэнтраваўшы ўсе сілы ў буйных апорных пунктах. Так, у ноч на 1 чэрвеня 1943 г. працiўнік вывеў свае гарнізоны з вёсак Тайманава, Новы Быхаў, Тошчыца, 15-ы раз'езд, Хамічы, Вязьма, Гарадзец, Балонаў Сяльц. Партызаны разбурылі ўмацаванні пакінутых гарнізонаў, каб вораг зноў не выкарыстаў іх у барацьбе з імі. 6 ліпеня 1943 г. брыгада авалодала чыгуначнай лініяй паміж станцыяй Тошчыца і 15-м раз'ездам, пашкодзіла 400 метраў палатна, падарвала мост і 90 рэек. Пасля гэтага сіламі 425-га атрада быў разгромлены гарнізон торфазавода Ямнае. 17 ліпеня 1943 г. Магілёўскі падпольны абком партыі прыняў пастанову аб стварэнні ваенна-аператыўнай групы (ВАГ) пры Быхаўскім падпольным райкоме партыі. У яе склад увайшлі сакратар райкома Е. Ц. Андрэенкаў, камандзір злучэння Ф. П. Падалян, начальнік штаба І. П. Федзячэнка. Пры фарміраванні ВАГ камандаванне брыгады было скасавана, а яе атрады 425-ы, 810-ы, 225-ы увайшлі ў падпарадкаванне ВАГ самастойнымі баявымі адзінкамі. Адначасова ваенна-аператыўнай групе перадаваўся 152-і атрад (у наступным у складзе ВАГ былі арганізаваны новыя 820-ы і 830-ы атрады). 425-ы, 810-ы, 152-і атрады, якія выраслі колькасна і ў баявых адносінах, былі разгорнуты ў палкі пад тымі ж нумарамі.

Летам 1943 г. на цэнтральным участку савецка-германскага фронту разгарнулася Курская бітва. З абодвух бакоў былі прыцягнуты велізарныя сілы. У сувязі з гэтым на дарогах рэзка павялічылася напружанасць грузавых патокаў. Вораг выкарыстоўваў чыгуначныя, шашэйныя і грунтавыя дарогі Магілёўскай вобласці для падвозу і перагрупоўкі жывой сілы, тэхнікі і сродкаў матэрыяльнага забеспячэння войск 4, 9, 2-й палявых і 2-й танкавай армій. Для аховы ваенных транспартаў ад удараў партызан акупанты стваралі новыя і ўзмацнялі існуючыя гарнізоны. Па даных штаба Магілёўскай (абласной) ВАГ, колькасць войск гарнізона ў Быхаве павялічылася да 4 тыс. салдат і афіцэраў нямецкіх і здрадніцкіх фарміраванняў, на станцыі Тошчыца — да 200, у в. Ямнае — 400 гітлераўцаў, Балонавым Сяльцы — 170, у Гарадцы, Баркалабаве і іншых населеных пунктах колькасць працiўніка дасягала ад 75 да 120 чалавек.

У хутказменлівай ваенна-аператыўнай абстаноўцы мянялася і ўдасканальвалася тактыка барацьбы партызан на камунікацыях і ў гарнізонах працiўніка. Асноўнымі ў баявых дзеяннях становяцца арганізаваныя аперацыі — узгодненыя па часе і месцы дзеяння. Такі метад барацьбы пазбаўляў працiўніка манеўранасці і магчымасці аказваць дапамогу суседнім гарнізонам.

Мемарыяльная дошка на будынку вакзала чыгуначнай станцыі Тошчыца

Летам і восенню 1943 г. быхаўскія партызаны ўдзельнічалі ў аперацыях «Рэйкавая вайна», «Канцэрт». Акрамя асноўных удараў, яны сістэматычна праводзілі дыверсіі на чыгунцы, дарогах, разбуралі масты, станцыйныя збудаванні. Першы ўдар па чыгунцы ў Быхаўскім раёне быў нанесены ў ноч на 3 жніўня сіламі 14 атрадаў Бярэзінскай, Быхаўскай і часткай сіл Магілёўскай і Бялыніцкай ваенна-аператыўных груп агульнай колькасцю 2,5 тыс. партызан. Гэтай ноччу атрады 345, 340, 120, 130, 113, 121, 122, 600, 810, 425, 152, 225, 435, 820-ы атакавалі чыгуначную лінію на ўчастку станцыя Дашкоўка — пасёлак Чырвоны Араты, знішчылі дзоты, патрульныя вартавыя пасты і падарвалі 3598 рэек. Разбурылі мост, асобныя станцыйныя збудаванні, знішчылі некалькі кіламетраў правадной сувязі.

Быхаўская ВАГ, якая напярэдадні базіравалася ў 2-м лесахімічным участку каля в. Гамарня, у ноч на 3 жніўня дзейнічала ў раёне станцыі Тошчыца. Да месца дзеяння партызаны выйшлі непрыкметна і размясціліся ўздоўж чыгуначнай лініі. Апоўначы пачалася атака. Штурмуючыя групы агнём з аўтаматаў і кулямётаў падаўлялі варожыя бункеры. Авалодаўшы чыгункай, народныя мсціўцы перабілі 1117 рэек, у некалькіх месцах знішчылі тэлефонна-тэлеграфную сувязь.

Фронт набліжаўся. Працiўнік працягваў нарошчваць сілы сваіх гарнізонаў. Сюды ж адводзіліся разбітыя часці і падраздзяленні, тылавыя службы і будаўнічыя каманды. Гітлераўцы, занепакоеныя актывізацыяй баявых дзеянняў партызан, перайшлі да больш рашучых мер супраць іх — рабілі засады, распачалі адчайныя спробы забяспечыць

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

нармальны перавоз войск па дарогах. Тылавыя службы і падраздзяленні рабавалі насельніцтва, гналі працаздольных людзей на будаўніцтва новых абарончых збудаванняў, грабілі новы ўраджай. Гаспадарчыя камандыры падтрымцы войсковых падраздзяленняў прарываліся ў аддаленыя вёскі і забіралі з палёў хлеб у снапах. У сувязі з гэтым Магілёўскі падпольны абком партыі звярнуў увагу кіраўнікоў райкомаў і партызанскіх фарміраванняў на ўмацаванне дзеянняў атрадаў па выратаванню насельніцтва і ўраджаю. Абком прапанаваў перадаць у дапамогу сялянам на час уборачных работ коней і транспартныя сродкі. Атрады павінны былі забяспечыць масавыя разбурэнні дарог, каб вораг не змог выкарыстаць іх ні для ваенных, ні для гаспадарчых патрэб.

Не аслабляючы дзеянняў на чыгункі, партызаны на працягу жніўня знішчылі або разагналі гарнізоны ў населеных пунктах Тайманава, Балонаў Сялец, Кучын і інш. 8 жніўня паліцэйскі гарнізон у в. Касічы пры з'яўленні партызан атрадаў 152-га, 435-га, «Слаўны» разбегся. Партызаны знішчылі казармы, умацаванні, забралі прадукты і пакінутую зброю. Гэтай жа ноччу адначасова 810-ы атрад напаў на гарнізоны ў вёсках Тайманава і Камарычы. У Тайманаве пасля нечаканага для праціўніка артылерыйскага і мінамётнага абстрэлу стралковыя роты атакавалі вёску з флангаў. Стральба прамой наводкай па дзотах і імклівая атака завяршылі бой за некалькі мінут. Абодва гарнізоны былі падаўлены, разбураны іх умацаванні. Партызанам дасталіся стралковая зброя, мінамёт, прадукты харчавання і рэчавая маёмасць. На наступную ноч 425-ы атрад, які разам з 820-м партызанскім атрадам прыкрываў магчымыя шляхі падыходу падмацавання праціўніка, напаў на гарнізон торфазавода Ямнае. Захапіўшы 3 ручныя кулямёты, 22 вінтоўкі, прадуктовы склад, 7 коней з павозамі, разбурыў умацаванні, знішчыў машыну для сушкі торфу. 11 жніўня 152-і і 435-ы атрады разагналі гарнізон у в. Балонаў Сялец — разбурылі ўмацаванні, спалілі трактар і малатарню, прывезеныя сюды для абмалоту нарабаванага ў сялян ураджаю. 425-ы атрад у раёне в. Гамарня 17 жніўня завязаў бой з гітлераўцамі, што прыбылі для захопу рабочай сілы. Праціўнік адступіў. У в. Чырвоны Вераг у пачатку верасня 1943 г. правёў бой 152-і атрад супраць каманды, якая імкнулася захапіць жыхароў вёскі для адпраўкі ў Германію.

Барацьба за выратаванне людзей, вырашчанага ўраджаю спалучалася з дыверсіямі і аперацыямі партызан на дарогах. Так, 14 жніўня 425-ы атрад напаў на чыгунку каля станцыі Тошчыца. 18 жніўня ўзвод Баранава з 820-га атрада падарваў мост на дарозе паміж вёскамі Новы Быхаў і Адаменка. Адначасова 225-ы атрад разграміў гарнізон у в. Новы Быхаў. На наступны дзень 11 партызан гэтага атрада на чале з камандзірам узвода Смірновым паміж станцыяй Тошчыца і Емяльянавай будкай (мясцовая назва) падарвалі 34 рэйкі.

Восенню і зімой 1943 г. барацьба партызан яшчэ больш актывізавалася. У верасні партызаны зрабілі налёты на гарнізоны на станцыі Тошчыца, у вёсках Новы Быхаў, Гарадзец, Новы Гарадок, Сарочына, на 14-м, 15-м раз'ездах. 152-і партызанскі атрад удзельнічаў у арганізаванай аперацыі па адначасовым разгроме 10 гарнізонаў. 5 верасня партызанскія групы Быхаўскай ВАГ удзельнічалі ў разгроме гарнізона на станцыі Тошчыца.

Партызанскі рух ва ўсходняй, левабярэжнай частцы раёна па-ранейшаму развіваўся самастойна. Пасля выхаду 1-й Быхаўскай брыгады з Хачынскага лесу ў верасні 1942 г. сюды прыйшлі на зімоўку невялікія атрады М. М. Іванова, М. Ц. Перапечкіна, І. В. Кананыхіна, І. І. Бажыкава (Бажукова) і інш. Аднак большую частку зімы яны знаходзіліся ў Гіжанскіх і Чачэрскіх лясах. Вясной 1943 г. Магілёўскі падпольны абком партыі і яго ВАГ арганізавалі і накіравалі ў Слаўгарадскі раён 15-ы атрад. 5 мая атрад прыбыў з Клімаўскай зоны ў Хачынскі лес і размясціўся каля в. Александрова. Невялікі колькасна, аднак добра зладжаны і валявы партызанскі калектыў хутка асвоіў новы раён дыслакацыі. Атрад хутка рос з ліку мясцовага насельніцтва Быхаўскага і Слаўгарадскага раёнаў. З жніўня 1943 г. атрад быў разгорнуты ў 15-ы полк двухбатальённага складу. У станаўленні і ўмацаванні баяздольнасці палка немалую ролю адыграла мясцовае насельніцтва. За перыяд станаўлення атрада і палка савецкія патрыёты перадалі партызанам 62 кулямёты, 3 аўтаматы, 460 вінтовак, 4 гарматы і шмат боепрыпасаў. Партызаны палка дзейнічалі ў асноўным метадам дыверсій і засад на чыгункі і шашэйных дарогах Быхаўскага, Слаўгарадскага і Чавускага раёнаў. Асабліва адчувальнымі былі ўдары партызан у час Курскай бітвы. 20 ліпеня, напрыклад, на чыгункі Магілёў — Крычаў, паміж в. Атрожжа і в. Вілейка падарвалі 426 рэек, на аўтамабільных дарогах у жніўні знішчылі 46 аўтамашын, падарвалі 8 чыгуначных эшалонаў. К лету 1943 г. ў Хачынскі лес перайшоў Смаленскі полк «Трынаццаць», адзін з самых лепшых высокаарганізаваных партызанскіх палкоў перыяду Вялікай Айчыннай вайны. Яго асабовы склад валодаў высокімі маральнымі і баявымі якасцямі. Пачатак арганізацыі палка адносіцца да лістапада 1941 г., калі ў в. Фаміно Дарагабужскага раёна з ваеннаслужачых, якія не змаглі выйсці з варожага тылу, быў створаны невялікі партызанскі атрад. Адным з першых яго арганізатараў быў на той час малодшы лейтэнант танкіст С. У. Грышын. К лету 1942 г. атрад колькасна вырас, устанавіў сувязь з Заходнім штабам партызанскага руху (ЗШПР) і па яго загаду ў канцы чэрвеня разгарнуўся ў полк. Дзей-

Быховский районный историко-краеведческий музей

нічаў у аператыўным тыле 3-й, 2-й танкавых і 4-й палявой армій. Увесь час знаходзіўся на рэйдзе. На тэрыторыю Беларусі полк прыйшоў 22 красавіка 1943 г., з баямі адарваўшыся ад карнікаў у Манастыршчынскім раёне. Полк наносіў моцныя ўдары па чыгункі Орша — Крычаў, Магілёў — Крычаў. Ноччу 14 мая ўсім складам ажыццявіў налёт на станцыі Чавусы і Верамейкі, раз'езд Шашына. 8 жніўня партызанам удалося здзейсніць масавыя разбурэнні на чыгунцы Магілёў — Чавусы. 18 верасня батальёны палка нанеслі адначасовы ўдар па чыгунцы Орша — Крычаў і Магілёў — Крычаў, падарваўшы паўтары тысячы рэек.

25 верасня полк «Трынаццаць» атрымаў загад ЦШПР пакінуць на месцы палкавыя рэзервы і частку маёмасці, параненых пераправіць цераз лінію фронту ў савецкі тыл, а асноўны баявы склад вывесці за Дняпро — далейшы баявы шлях палка павінен быў прадаўжацца ў Беластоцкай вобласці. 27 верасня полк выступіў на марш. Тым часам часці Чырвонай Арміі ўступілі на беларускую зямлю — былі вызвалены Хоцімск, Клімавічы, Крычаў, Чэрыкаў. Перадавыя часці выйшлі да ракі Сож, потым да Проні і спыніліся. Праціўнік адразу ж выкарыстаў перапынак і частку сваіх сіл разгарнуў фронтам на захад, супраць партызан, якія апынуліся ў тылавой паласе 4-й нямецкай арміі паміж Дняпром і Прояй. Акрамя таго, камандаванне групы армій «Цэнтр» арганізавала тут самастойную карную аперацыю (каля 25 тыс. салдат і афіцэраў 707-й грэнадзёрскай дывізіі і прыдадзеных ёй артылерыйскіх і пяхотных часцей). Становішча партызан, заціснутых паміж Сожам і Дняпром, з кожным днём ускладнялася. Канчаліся боепрыпасы, расла колькасць параненых байцоў. Мірнае насельніцтва партызанскай зоны стрымлівала манеўр падраздзяленняў — фактар няўлоўнасці перастаў «працаваць» на партызан. Праціўнік кантраляваў усялякае перамяшчэнне партызан і пастаянна атакаваў іх у нечаканых месцах. Полк «Трынаццаць» за 2 дні маршу далёка адысці не змог. На шляху ад в. Іванішчавічы да в. Кудзіна ён двойчы завязваў бой, адбіваючыся ад пагоні варожай пяхоты. Разведка Дняпра паказала, што заходні бераг ракі і населеныя пункты кішаць нямецкімі войскамі і што фарсіраваць Дняпро магчыма толькі з боем. Вырашылі пераправіцца на плытах. Пра становішча на маршы і рашэнні фарсіраваць Дняпро камандаванне палка далажыла ў ЦШПР. 30 верасня прыйшла радыёграма, у якой выхад за Дняпро адмяняўся — палку было прапанавана выходзіць за лінію фронту, у савецкі тыл.

У гэты час 15-ы полк, які базіраваўся ў Хачынскім лесе, ідучы насустрач Чырвонай Арміі, 29 верасня 1943 г. выйшаў да в. Студзянец Слаўгарадскага раёна. Тут ужо знаходзіліся 17-я партызанская брыгада, атрад «Перамога» з палкавым шпіталем. Разам партызаны напалі на Студзянецкі гарнізон з мэтай прарвацца ў гэтым месцы на левы бераг р. Сож. Атака не ўдалася. На зваротным шляху партызаны правялі бой каля вёсак Дубраўка, Хоцішча Прапойскага раёна. 2 кастрычніка калоны партызан прыйшлі ў Хачынскі лес. На наступны дзень у Грабаўскі лес вярнуўся полк «Трынаццаць». Пачаліся гераічныя блакадныя баі (4—19 кастрычніка), якія ўвайшлі ў гісторыю партызанскага руху як Боўкінская абарона.

У Хачынскім, Боўкінскім, Грабаўскім лясах к гэтаму часу сканцэнтраваліся палкі «Трынаццаць», 15-ы, 17-я партызанская брыгада (без 124-га атрада), асобныя атрады 48-ы Прапойскі, 19-ы, 3-я рота 720-га атрада, рота з 14-й Цемналескай брыгады, дыверсійна-разведвальная група Варажышчава агульнай колькасцю больш за 4 тыс. партызан (без рэзервовага падраздзялення палка «Трынаццаць»), а таксама мірнае насельніцтва партызанскай зоны.

Байцы занялі кругавую абарону на правым беразе ракі Ухлясць (шпіталь, гаспадарчыя падраздзяленні і насельніцтва знаходзіліся ў глыбіні лесу). Праціўнік размясціў буйныя сілы ў вёсках Хоцішча, Хачынка, Александрова, Боўкі, Трылесіна, Дабужа, Смаліца, Ліпаўка і інш. Вызначыўшы прыкладныя межы партызанскай абароны, варожая авіяцыя і артылерыя абрушылі свае ўдары па асаджаных. Да 13 кастрычніка партызаны паспяхова адбівалі атакі пяхоты. За гэты час праціўнік канчаткова вызначыў стан партызанскай абароны і перайшоў да рашучага наступлення па ўсім яе перыметры. Атакі пяхоты, паветраная бамбардзіроўка і артылерыйская стральба з самалётнай карэкціроўкай прыносілі абаронцам вялікія страты. Сітуацыя абвастралася з кожным новым націскам ворага. Дапамога, якую чакалі з фронту, зацягвалася, а праціўнік нарошчваў сілы і ўдары. У другой палове дня 13 кастрычніка адбыўся сход камандзіраў складу партызанскіх фарміраванняў. Дамовіліся правесці дадатковыя арганізацыйныя меры ўнутры палка і атрадаў і змяніць пазіцыю, каб хоць на нейкі час звесці ў зман варожую артылерыю і авіяцыю. Ноччу батальёны і атрады пакінулі першую лінію абароны і глыбей уцягнуліся ў лес. Аднак праціўнік хутка вызначыў перадавыя пазіцыі партызан і біў цяпер па меншых па плошчы пачыльных радах партызан. Страты сярод байцоў і мірнага насельніцтва ўвесь час раслі. 15-ы полк, амаль поўнасцю растраціўшы патроны, у ноч на 15 кастрычніка стаў прарывацца праз кальцо блакады на ўчастку Смаліца — Радзькава. 1-ы батальён штурмам змёў праціўніка. Аднак наперадзе яго чакалі новыя выпрабаванні — ўздоўж дарогі Ветранка — Ліпаўка былі арганізаваны засады з танкаў, бронемашын з пяхотай праціўніка. Адступаць было некуды, партызаны ўступілі ў жорсткі няроўны бой. Многія загінулі,

Брэсцкі гарадскі гісторыка-краязнаўчы музей

у тым ліку начальнік штаба палка І. І. Вішнеўскі, камісар батальёна І. Ц. Каўшырка, памочнік начальніка штаба А. І. Шубадзёраў. Камандзір 1-га батальёна М. Р. Пракапенка быў цяжка паранены, каб не абцяжарваць таварышаў, ён застрэліўся. 2-і батальён, штаб палка, штабныя і тылавыя падраздзяленні адышлі на зыходныя пазіцыі.

16 дзён і начэй працягвалася ўпартая і самаадданая абарона. Апошнія некалькі дзён партызаны і мірныя жыхары былі без ежы. На вінтоўку заставалася ўсяго па пяць патронаў. Ноччу 17 кастрычніка полк «Трынаццаць», сабраўшы апошнія сілы, пайшоў у атаку, адбіў свае першыя пазіцыі, якія займаў да 13 кастрычніка, і захапіў трафеі, у тым ліку 2 павозкі з патронамі. Цяпер кожны партызан меў па 20 патронаў па вінтоўку і па 200 на кожны трафейны кулямёт. У абароне іх хапіла б на 2 мінуты бою, а для прарыву блакады на вузкім участку можна было б расцягнуць на 7—8 мінут. Іншага выйсця не было. Выхад да Дняпра быў адрэзаны дзвюма лініямі блакіроўкі, заставаўся адзіны шлях — на ўсход, у бок фронту.

У ноч на 19 кастрычніка партызанскія палкі, брыгада і асобныя атрады разам з параненымі выйшлі з акружэння з Грабаўскага лесу. Раніцай партызаны дайшлі да Жалезінскага балота, дзе занялі кругавую абарону. Прылеглыя да балота вёскі былі заняты праціўнікам, які яшчэ раней поўнасцю заблакіраваў балота. Да позняга вечара не змаўкалі артылерыйская кананада і бомбавыя разрывы. У другой палове дня на сходзе камандзіраў было вырашана прарывацца (на шчасце, не так, як чакаў праціўнік). Полк «Трынаццаць» павінен быў выходзіць самастойнымі батальёнамі за Дняпро. Падраздзяленні 15-га палка памячалі прарыў у бок лесу, на захад ад в. Чырвоная Паляна. Мясцовым партызанам даручалася заставацца на месцы і манеўраваць дробнымі групамі, ухіляючыся ад сустрэч з ворагам. У балоце заставаліся таксама атрад «Перамога», штаб палка «Трынаццаць» з каменданцкай ротай (пазней яны прарваліся ў Хачынскі лес) і рэзервовым падраздзяленнем 17-я партызанская брыгада ўсім складам выйшла ў Камарынскі лес. Група партызан (60 чалавек) з 19-га атрада і многія іншыя групы выйшлі асобна за Дняпро, дзе ўліліся ў атрады Быхаўскай ВАГ. Канец кастрычніка і ўвесь лістапад 1943 г. партызаны працягвалі манеўраваць невялікімі групамі ў тылавой мяжы войск праціўніка паміж ракой Проняй і Дняпром, да злучэння з войскамі 46-га стралковага корпуса 50-й арміі.

Выконваючы загад камандзіра палка «Трынаццаць», 3-і і 5-ы батальёны за двое сутак прарваліся да Дняпра ў раёне вёсак Старая Трасна і Бароўка, фарсіравалі яго і выйшлі да вёсак Вязьма Быхаўскага і Каменка Магілёўскага раёнаў. 1-ы і 2-і батальёны дайшлі да вёсак Кадзіна, Лёўкаўшчына, уступілі каля Кадзінскага лесу ў бой з праціўнікам. Аднак да Дняпра не змаглі прайсці і доўгі час манеўравалі ў Камарынскім, Грабаўскім лясах. Сюды ж у пачатку лістапада прыбыў 6-ы батальён, які таксама не прайшоў да Дняпра. Не выйшлі з Жалезінскага балота камандзір палка з каменданцкай ротай, штаб палка на чале з начальнікам штаба, атрад «Перамога» і шмат іншых разрозненых груп. Камандзір палка С. У. Грышын вырашыў ноччу 22 кастрычніка ўсімі сіламі прарвацца на найбольш слабым участку блакады, праз вёскі Іванішчавічы і Малыя Боркі Слаўгарадскага раёна. Намер быў ажыццёўлены — партызаны выйшлі ў Грабаўскі лес, страціўшы ў баі 9 партызан, у тым ліку начальніка штаба палка М. В. Вузлова, афіцэра сувязі ЗШПР Кардана. У канцы лістапада ўсе падраздзяленні палка злучыліся. 30 лістапада фарсіравалі р. Друць і размясціліся ў раёне вёсак Ядрына Слабада, Гарадзішча, Аляксандраўка, Гулы. Страты палка ў блакадных баях былі вялікія — 105 партызан забіта, 42 прапала без вестак, 110 параненa. Акрамя таго, невядомым застаўся лёс 96 параненых да блакады партызан і 74 партызан, якія былі вылучаны для аховы і медабслугоўвання параненых. Па даных ЗШПР на 1 лістапада 1943 г. ў савецкі тыл выйшла 485 партызан палка.

Моцна парадзелыя 2-і батальён і штабныя падраздзяленні 15-га палка прарваліся з блакіраванага Жалезінскага балота дробнымі падраздзяленнямі. Група камандзіра палка А. С. Дзямідава, каля 60 чалавек, на шляху да Дняпра сустрэлася з падраздзяленнямі 1-га батальёна. Разам яны фарсіравалі Дняпро і 7 лістапада былі ў в. Колбаўская Слабада. Да сярэдзіны снежня сюды выйшлі групы Каралёва, М. В. Ханінава і партызаны групы, якой да сваёй гібелі камандаваў начальнік штаба палка І. І. Вішнеўскі. Асабовы склад палка на 1 лютага 1944 г.— 183 партызаны.

Чырвоная Армія адцясняла акупантаў на захад. 25 лістапада яе перадавыя часці вызвалілі райцэнтр Слаўгарад і амаль ушчыльную падышлі да Дняпра ў раёне в. Новы Быхаў, дзе знаходзілася пераправа праціўніка з бясконцым патокам ваенных грузаў.

26 лістапада партызаны Быхаўскай ВАГ распачалі аперацыю па масавым разбурэнні шашэйных і грунтавых дарог, каб ускладніць ворагу перагрупоўку войск, падвоз рэзерваў тэхнікі і боепрыпасаў. Партызанскія палкі 810-ы, 425-ы, 152-і і асобныя атрады 225-ы, 435-ы, 820-ы, і 830-ы (агульнай колькасцю больш за 3 тыс. партызан) занялі аўтамабільныя дарогі на ўчастках паміж населенымі пунктамі Тайманава — Новы Быхаў, Дзедава — станцыя Тошчыца, Дзедава — Хамічы, Быхаў — Рагачоў, зрабілі завалы, замініравалі, перакапалі дарожнае палатно, разбурылі 3 масты. У далейшым такія аперацыі праводзіліся асобны-

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

мі атрадамі і батальёнамі самастойна. Да канца года партызаны падарвалі, спалілі і разбілі больш за 100 аўтамашын з войскамі і ваеннымі матэрыяламі. Не аслабляліся ўдары партызан і на чыгунцы. Каля станцыі Тошчыца, напрыклад, у другой палавіне лістапада падрыўныя групы 152-га і 425-га палкоў пусцілі пад адхон 8 паяздоў. У снежні на гэтым жа месцы падрыўнікі Быхаўскай ВАГ арганізавалі 24 дыверсіі, у выніку было разбіта або пашкоджана 20 паравозаў, 220 вагонаў і платформ, 58 аўтамашын і бронемашын, 59 матацыклаў.

Партызаны 830-га атрада ў засадзе на дарозе Хамічы — Дзедава 11 студзеня 1944 г. напалі на абоз з 18 параконных фурманак і каля паўбатальёна пяхоты. Прапусціўшы галаўную ахову, партызаны адкрылі агонь, а потым атакавалі праціўніка. У баі, які працягваўся каля 40 мінут, вораг пёс вялікія страты забітымі, аднак працягваў супраціўляцца да падыходу чарговай калоны пяхоты. Партызаны ўдала выйшлі з зоны агню.

На наступную ноч каля Гаралай казармы (мясцовая назва) падрыўнікі 820-га атрада А. Б. Вараб'ёў, С. М. Кажамякін, М. М. Сяргеенка і інш. падлажылі тол і 152-міліметровы артылерыйскі снарад. На міне падарваўся воінскі эшалон, разбіты паравоз, 4 платформы з танкамі і 2 вагоны з рэчамі.

Сярод разбітых нямецкіх часцей за Дняпро накіроўвалася калона пяхоты 1-га батальёна 278-га грэнадзёрскага палка 95-й пяхотнай дывізіі. Батальён размясціўся ў в. Новы Гарадзец. Камандаванне 425-га партызанскага палка атрымала загад 14 снежня знішчыць батальён праціўніка, у якім засталося крыху больш як 200 салдат і афіцэраў. Ноччу полк непрыкметна заняў выходныя пазіцыі і ў 2 гадзіны ночы атакаваў гарнізон праціўніка. Бой працягваўся дзве з паловай гадзіны. Грэнадзёры страцілі 105 салдат забітымі, партызаны знішчылі 14 грузавых і 2 спецыяльныя аўтамашыны (у т. л. з радыёстанцыяй), 2 міны, гармату, вывелі са строю бронемашыны, спалілі склады. Партызаны захапілі мінамёт, 196 мін, 65 аўтаматаў і вінтовак, патроны, 35 коней з павозкамі.

22 студзеня 1944 г. 810-ы і 152-і палкі адначасовым налётам разграмілі варожыя гарнізоны ў вёсках Асоўшчына, Савічаў Рог. У вёсцы Савічаў Рог размяшчаўся штаб і 11-я рота 703-га чыгуначнага батальёна. За 20 мінут партызаны імгненным кідком падавілі неарганізаванае супраціўленне праціўніка (39 салдат было забіта, астатнія збеглі пад прыкрыццё бункераў чыгуначнай аховы). Партызаны знішчылі гарнізонныя ўмацаванні, склады, 3 грузавыя аўтамашыны, захапілі станковы кулямёт, мінамёт і 17 вінтовак. Такой жа рашучай атакай партызаны разбілі гарнізон у в. Асоўшчына (вораг страціў забітымі 78 салдат). Аднак праціўнік суседняга Няражскага гарнізона атакаваў нашы батальёны на адкрытай мясцовасці. Першы батальён 810-га палка, прыкрываючы адыход асноўных сіл партызан, завязаў бой з пяхотай і танкамі праціўніка. Партызаны з боем выйшлі з-пад агню. Пры разгроме гарнізона і ў сустрэчным баі вызначыліся многія камандзіры і байцы. Стойка стрымлівала танкі рота М. С. Мельнікава. Радавы І. Сяржант прыкрываў кулямётным агнём адыход батальёна, пры моцнай атацы пяхоты, прапусціўшы танк, амаль ва ўпор стаў расстрэльваць варожы ланцуг за танкам. Радавы П. П. Мельнікаў, прыкрываючы адыход свайго ўзвода, знішчыў варожы кулямётны разлік, стрымліваў ворага, пакуль сам не загінуў. Камсамолец А. Г. Ткачоў ішоў у першых радах штурмуючых гарнізон Асоўшчына, у баі быў смяртэльна паранены ў грудзі і галаву. Адступаючы кароткімі перабежкамі, радавы Катляроў не заўважыў, як з боку на яго наязджаў танк, з адкрытага люка якога на байца глядзеў камандзір варожай машыны. Пасля хвілінпай збянтэжанасці партызан кулямётнай чаргой «перахрысціў» камандзіра і ўсе назіральныя шчыліны танка і пазбег пагоні. Гераізм і мужнасць дапамаглі партызанам з меншымі стратамі выйсці ў бяспечнае месца.

Становішча з кожным днём ускладнялася. Часці нашай 50-й арміі ў канцы лістапада ступілі на Быхаўскую зямлю ў раёне вёсак Хачкінка, Чырвоная Слабада, Абідавічы. Вораг ператварыў Быхаўшчыну ў магутны вузел супраціўлення. Яго абарона праходзіла па абедзвюх частках раёна. Уздоўж правага берага Дняпра яна складалася з дзвюх палос з развітай сістэмай траншэй, дзотаў і іншых інжынерных збудаванняў. Тут дыслацыраваліся войскі 12-га армейскага корпуса 4-й арміі і 31-й пяхотнай дывізіі 9-й нямецкай арміі. Камандаванне Быхаўскай ВАГ імкнулася ўстанавіць сувязь з часцямі 50-й савецкай арміі. У лютым 1944 г. яно тройчы пасылала сваіх разведчыкаў за лінію фронту. Аднак ні адна з груп не вярнулася назад — па той бок фронту рыхтавалася Рагачоўска-Жлобінская аперацыя, і, як стала потым вядома, правадпікамі нашых войск у тыле ворага сталі быхаўскія партызанскія разведчыкі.

Ноччу 20 лютага партызанская разведка непрыкметна для праціўніка правяла ўзмоцнены лыжны батальён 5-й Арлоўскай стралковай дывізіі 3-й арміі цераз Дняпро і чыгунку каля вёсак Кісцяні і Асінаўка. Раніцай тым жа шляхам прайшоў стралковы полк гэтай жа дывізіі. Пасля злучэння з батальёнам яны перарэзалі чыгунку ў раёне станцыі Тошчыца. У ходзе гэтай аперацыі перад быхаўскімі партызанамі была пастаўлена задача авалодаць правым берагам ракі Друць на ўчастку вёсак Чыгірынка, Вязьма і не прапусціць туды праціўніка. Партызаны гэтай задачы выканаць не змаглі — 24 лютага нямецкае камандаванне кінула сюды на падмацаванне каля двух пяхотных палкоў. У такой сітуацыі партызаны вымушаны

Быховский районный историко-краеведческий музей

былі дзейнічаць з засад у напрамку вёскі Дзедава, дзе і злучыліся з войскамі 5-й Арлоўскай стралковай дывізіі. Партызанскія палкі і атрады Быхаўскай ВАГ былі выведзены ў Рагачоўскі раён і загадам камандуючага 50-й арміяй расфарміраваны. З перадавымі часцямі Чырвонай Арміі злучылася 3926 партызан. За ўвесь перыяд баявых дзеянняў Быхаўскай ВАГ страты склалі: забітымі 179, без вестак прапаўшымі 48 партызан. 2499 партызан уліліся ў рады Чырвонай Арміі.

У астатняй частцы раёна, якая заставалася акупіраванай, дзейнічалі да поўнага вызвалення партызанскія палкі і атрады Кіраўскай, Магілёўскай, Клічаўскай ваенна-аператыўных груп. У сакавіку 1944 г., напрыклад, 537-ы полк разграміў гарнізон праціўніка ў в. Хамічы, 21 мая 113-ы полк Магілёўскай ВАГ — у в. Балонаў Сялец.

У красавіку 1944 г. 15-му партызанскаму палку былі перададзены 153 партызаны з 425-га палка Быхаўскай ВАГ, што не выйшлі з варожага тылу ў час яе злучэння з часцямі Чырвонай Арміі. На іх базе быў укамплектаваны 2-і батальён, які таксама выходзіў на дыверсіі і засады на тэрыторыі Быхаўскага раёна. У пачатку красавіка полк удзельнічаў у разгроме буйнога варожага гарнізона ў в. Пагост. У маі 1944 г. партызаны палка разбілі 6 аўтамашын, 2 масты, разагналі паліцэйскі гарнізон у в. Гарэнь. 20 чэрвеня 1944 г. ў аперацыі «Рэйкавая вайна» партызаны захапілі чыгуначную лінію ад станцыі Лотва да в. Цыркава ў Шклоўскім раёне, перабілі 155 рэек. Полк злучыўся з 348-й стралковай дывізіяй Чырвонай Арміі 28 чэрвеня 1944 г. каля в. Паплавы ў складзе двух батальёнаў (311 партызан). За перыяд баявых дзеянняў полк страціў забітымі і без вестак прапаўшымі 359 партызан. У баях было паранена 105 партызан, з якіх 5 памерлі ад ран, 30 эвакуіраваны ў савецкі тыл. 70 партызан былі вылечаны ў палкавым партызанскім шпіталі.

29 і 30 чэрвеня 1944 г. ў раёне вёсак Пупса, Эсьмоны, Заазер'е, Цількаўка і інш. сустрэлася з часцямі Чырвонай Арміі партызанскае злучэнне «Трынаццаць» у складзе 1-й, 3-й і 5-й брыгад і 11-га, 12-га, 13-га асобных атрадаў. Партызаны злучэння ў апошнія месяцы перад вызваленнем дзейнічалі ўздоўж чыгунак Орша — Магілёў, Орша — Барысаў, шашы Магілёў — Мінск (раней, у лютым 1944 г., вёў баі супраць карнікаў). 20 чэрвеня ў аперацыі «Рэйкавая вайна» на чыгункі паміж станцыямі Крупкі — Бобр перабіў 1388 рэек, на аўтамабільных дарогах Дзяніскавічы — Бобр, Дзяніскавічы — Сакаловічы партызаны разбурылі 2 масты.

1 ліпеня злучэнне выйшла маршам з Бялыніцкага раёна ў Смаленскую вобласць, дзе 23 ліпеня было расфарміравана. За перыяд баявых дзеянняў страты забітымі і без вестак прапаўшымі склалі 873 партызаны, у тыл эвакуіраваны 172 цяжкапараненыя партызаны. У баях, засадах і дыверсіях партызаны падарвалі, пусцілі пад адхон або пашкодзілі 338 воінскія эшалоны, 2 бронепаязды, 97 мастоў. Разграмілі 25 вайсковых гарнізонаў, 20 паліцэйскіх участкаў і валасных управаў, 5 воінскіх штабоў. Захапілі трафеі: 768 вінтовак, 51 аўтамат, 123 кулямёты розных сістэм, 9 мінамётаў, 4 гарматы, самаходную гармату.

За праяўлены гераізм і асабістую доблесць у баях Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР камандзіру злучэння палкоўніку С. У. Грышыну і партызану П. А. Галецкаму (пасмяротна) прысвоена высокае званне Героя Савецкага Саюза.

А. Л. Манаенкаў.

КАМАНДНЫ СКЛАД ПАРТЫЗАНСКІХ ФАРМІРАВАННЯЎ БЫХАЎСКАГА РАЁНА

1-я БЫХАЎСКАЯ ПАРТЫЗАНСКАЯ БРЫГАДА

Арганізавана ў пачатку ліпеня 1942 г. ў Хачынскім лесе Быхаўскага раёна на базе атрадаў Г. І. Сазонава, С. П. Мардашкіна, Я. А. Курпачэнкі. Пазней створаны атрады І. П. Памятнёва, І. С. Сямёнава, Фралова, І. П. Дзюбы. Дзейнічала ў Быхаўскім, Слаўгарадскім, Чавускім, Крычаўскім раёнах Магілёўскай вобласці. У час карнай экспедыцыі ў верасні 1942 г. выйшла ў Клятянскі раён і перастала існаваць. Атрады ўліліся ў злучэнне чарнігаўскіх партызан на чале з А. Ф. Фёдаравым, а таксама ў асобныя атрады «Уперад» (пазней Гомельскай вобласці), імя С. Лазо Арлоўскай вобласці. Атрады І. П. Дзюбы і Г. І. Сазонава дзейнічалі асобна ў падпарадкаванні штаба Заходняга фронту.

Атрад Г. І. Сазонава (галаўны) арганізаваны 18 чэрвеня 1942 г. ў Быхаўскім раёне. З 4 верасня 1942 г. дзейнічаў самастойна ў Арлоўскай вобл., асабовы склад атрада паступова да канца студзеня 1943 г. выйшаў у савецкі тыл.

Камандзіры Сазонаў Георгій Іванавіч (чэрвень — снежань 1942), Кухарэнка Аляксей (в. а.), Бокаў (в. а). Камісары Палявы Міхаіл І. (чэрвень — ліпень 1942), Персаў Барыс Майсеевіч. Начальнік штаба Курпачэнка Якаў Аксенцьевіч (чэрвень — ліпень 1942).

Атрад С. П. Мардашкіна створаны 1 ліпеня 1942 г. з жыхароў рабочага пасёлка Ветранка Быхаўскага раёна. Дзейнічаў да лістапада 1942 г. Увайшоў у склад партызанскага злучэння А. Ф. Фёдарава.

Камандзір Мардашкін Стратон Прохаравіч (ліпень — лістапад 1942). Камісар Палявы Міхаіл І. (ліпень — лістапад 1942). Начальнікі штаба Дзюба Пётр Іванавіч (ліпень — жнівень 1942), Бялоў Аляксандр.

Атрад Я. А. Курпачэнкі арганізаваны ў ліпені 1942 г. Дзейнічаў у Быхаўскім раёне да 15 верасня 1942 г. Частка атрада на чале з Я. С. Арцёменкам улілася ў партызанскае злучэнне А. Ф. Фёдарава,

Быховский районный историко-краеведческий музей

Г. І. Сазонаў.

С. П. Мардашкін.

Б. М. Персаў.

Я. С. Арцёменка.

другая частка аб'ядналася з групай Ф. С. Тарасевіча ў 720-ы атрад.

Камандзір Курпачэнка Якаў Аксенцьевіч (ліпень — верасень 1942). Камісар Арцёменка Яфім Сцяпанавіч (ліпень — верасень 1942). Начальнік штаба Фёдараў Мікалай Пятровіч (ліпень — верасень 1942).

Атрад І. П. Памятнёва створаны ў ліпені 1942 г. на базе групы І. П. Памятнёва, дзейнічаў з мая 1942.

Камандзір Памятнёў Ілья Пятровіч (загінуў). Камісар Барысаў Аляксей.

Атрад І. С. Сямёнава арганізаваны ў ліпені 1942 г. Дзейнічаў у Быхаўскім раёне да 4 верасня 1942 г., выйшаў у Клятнянскі раён. У пачатку лістапада 1942 г. ўліўся ў партызанскае злучэнне А. Ф. Фёдарава.

Камандзір Сямёнаў Іван Сяргеевіч (ліпень — лістапад 1942). Камісар Фёдар Іванавіч (прозвішча не ўстаноўлена, верагодна, Парыцкі, загінуў).

Атрад Фралова сфарміраваны 15 ліпеня 1942 г. ў Хачынскім лесе з групы партызан, якія выдзяліліся з 620-га атрада імя В. І. Чапаева, і мясцовых партызан. У пачатку лістапада ўліўся ў партызанскае злучэнне А. Ф. Фёдарава.

Камандзір Фралоў.

Атрад І. П. Дзюбы створаны ў жніўні 1942 г. ў выніку падзелу атрада С. П. Мардашкіна. Да 4 верасня дзейнічаў у Быхаўскім раёне, потым выйшаў у Арлоўскую вобласць, дзейнічаў самастойна па заданню штаба Заходняга фронту, пазней перададзены ЗШПР. Злучыўся з часцямі Чырвонай Арміі ў верасні 1943 г.

Камандзір Дзюба Іван Пятровіч (жнівень 1942 — верасень 1943).

11-я БЫХАЎСКАЯ ПАРТЫЗАНСКАЯ БРЫГАДА

Сфарміравана ў красавіку 1943 г. загадам ваенна-аператыўнай групы пры Магілёўскім падпольным абкоме КП(б)Б на базе самастойных 810-га і 425-га асобных атрадаў. Пазней у брыгадзе арганізаваны 225-ы і 435-ы атрады.

Акрамя Быхаўскага раёна, брыгада дзейнічала ў Клічаўскім, Кіраўскім раёнах Магілёўскай і Рагачоўскім раёне Гомельскай абласцей у складзе Магілёўскай (абласной) ВАГ.

У ліпені 1943 г. расфарміравана ў сувязі са стварэннем Быхаўскай ваенна-аператыўнай групы. Атрады перададзены ваенна-аператыўнай групе самастойнымі баявымі адзінкамі.

Камандзір брыгады Падалян Фядот Пракопавіч (красавік — ліпень 1943). Начальнікі штаба Кісялёў Міхаіл Георгіевіч (красавік — чэрвень 1943), Федзячэнка Іван Паўлавіч (чэрвень — ліпень 1943, в. а.).

БЫХАЎСКАЯ ВАЕННА-АПЕРАТЫЎНАЯ ГРУПА

Створана ў ліпені 1943 г. ў Быхаўскім раёне ў адпаведнасці з пастановай Магілёўскага падпольнага абкома КП(б)Б і загадам Магілёўскай (абласной) ВАГ на базе атрадаў расфарміраванай 11-й Быхаўскай брыгады і 152-га асобнага атрада. Пазней створаны атрады 820-ы, 830-ы. У кастрычніку 1943 г. атрады 810-ы, 425-ы, 152-і разгорнуты ў партызанскія палкі пад той жа назвай.

Дзейнічала ў Быхаўскім, Магілёўскім, Кіраўскім раёнах Магілёўскай і Рагачоўскім раёне Гомельскай абласцей. Злучылася з часцямі Чырвонай Арміі 24 лютага 1944 г. ў складзе 810-га, 425-га, 152-га палкоў і 225-га, 435-га, 820-га, 830-га асобных атрадаў агульнай колькасцю 3554 партызаны.

Кіруючы склад Быхаўскай ваенна-аператыўнай групы: сакратары падпольнага райкома КП(б)Б Андрэенкаў Емяльян Цімафеевіч (ліпень — лістапад 1943), Падалян Фядот Пракопавіч (лістапад 1943 — люты 1944). Камандзіры ВАГ Падалян Фядот Пракопавіч (ліпень — лістапад 1943), Федзячэнка Іван Паўлавіч (лістапад 1943 — люты 1944). Начальнікі штаба Федзячэнка Іван Паўлавіч (ліпень — лістапад 1943), Рутман Ілья Барысавіч (лістапад 1943 — люты 1944).

810-ы партызанскі полк

Створаны ў кастрычніку 1943 г. У лютым 1942 г. ў вёсках Вялікі Лес і Жэліхоўка пачалі дзейнічаць патрыятычныя групы на чале з В. Ц. Гадуцовым і М. Л. Максімавым (псеўданім — Лебедзеў), у красавіку 1942 г. яны аформіліся ў партызанскі атрад, які ў жніўні таго ж года перадмслацыраваўся ў Клічаўскі раён і ўвайшоў у падпарадкаванне Клічаўскага аператыўнага цэнтра як 810-ы атрад. Дзейнічаў самастойна, з красавіка 1943 г. ў складзе 11-й Быхаўскай брыгады, з ліпеня ў Быхаўскай ВАГ.

Камандзір атрада Максімаў Міхаіл Лявонцьевіч (красавік 1942 — кастрычнік 1943). Камісары Гадун-

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

К. Н. Шыбанаў.

І. С. Зычкоў.

С. П. Рамакін.

Ц. С. Ляўшынскі.

цоў Васіль Цімафеевіч (красавік 1942 — ліпень 1943), Смагін Дзмітрый Анісімавіч (ліпень — кастрычнік 1943). Начальнікі штаба Федзячэнка Іван Паўлавіч (жнівень 1942 — красавік 1943), Вараб'ёў Іван Іосіфавіч (красавік — ліпень 1943), Феакцістаў Андрэй Рыгоравіч (ліпень — кастрычнік 1943).

У кастрычніку 1943 г. атрад разгорнуты ў 810-ы партызанскі полк. Стралковыя роты атрада пераўтвораны ў 1-ы, 2-і, 3-і батальёны. 25 кастрычніка арганізацыя палка зацверджана пастановай Магілёўскага падпольнага абкома КП(б)Б.

Полк дзейнічаў акрамя Быхаўскага ў Кіраўскім раёне Магілёўскай і Рагачоўскім раёне Гомельскай абласцей. Злучыўся з часцямі Чырвонай Арміі 24 лютага 1944 г. ў складзе 3 батальёнаў агульнай колькасцю 1006 партызан. З іх членаў ВКП(б) 24, кандыдатаў 45, членаў ВЛКСМ 135, беспартыйных 802.

Камандзір палка Максімаў Міхаіл Лявонцьевіч (кастрычнік 1943 — люты 1944). Камісар Смагін Дзмітрый Анісімавіч (кастрычнік 1943 — люты 1944). Начальнік штаба Феакцістаў Андрэй Рыгоравіч (кастрычнік 1943 — люты 1944).

1-ы батальён арганізаваны 4 кастрычніка 1943 г. На дзень злучэння з часцямі Чырвонай Арміі налічваў 247 партызан.

Камандзір батальёна Макрасаў Фёдар Пятровіч (кастрычнік 1943 — люты 1944). Камісар Баркоў Мікалай Мікітавіч (кастрычнік 1943 — люты 1944). Начальнік штаба Ісачанка Цімафей Паўлавіч (кастрычнік 1943 — люты 1944).

2-і батальён сфарміраваны 4 кастрычніка 1943 г. Злучыўся з часцямі Чырвонай Арміі ў колькасці 258 партызан.

Камандзір батальёна Стральцоў Карп Сяргеевіч (кастрычнік 1943 — люты 1944). Камісар Марчанка Даніла Харытонавіч (кастрычнік 1943 — люты 1944). Начальнікі штаба Бычыхін Мікалай Фёдаравіч (кастрычнік — лістапад 1943), Старавойтаў Сямён Раманавіч (лістапад 1943 — люты 1944).

3-і батальён створаны 4 кастрычніка 1943 г. На дзень злучэння з часцямі Чырвонай Арміі налічваў 275 партызан.

Камісар Астасенка Апанас Фёдаравіч (кастрычнік 1943 — люты 1944). Начальнікі штаба Старавойтаў Сямён Раманавіч (кастрычнік — лістапад 1943), Бычыхін Мікалай Фёдаравіч (лістапад 1943 — люты 1944).

152-і партызанскі полк

Створаны 5 кастрычніка 1943 г. З красавіка 1942 г. каля в. Марыямпаль пачала дзейнічаць група былых ваеннаслужачых на чале з М. Дз. Грыцанам. Пазней яна перайшла ў Клічаўскі раён (у ліпені пераўтворана ў 152-і атрад). У ліпені 1943 г. перадыслацыраваны ў Быхаўскі раён і ўключаны ў Быхаўскую ВАГ. Камандзір атрада Грыцан Міхаіл Дзмітрыевіч (чэрвень 1942 — кастрычнік 1943). Камісары Мірановіч Міхаіл Фёдаравіч (чэрвень — кастрычнік 1942), Ігуменаў Сяргей Мікітавіч (кастрычнік — ліпень 1943), Шыбанаў Кузьма Назаравіч (жнівень — кастрычнік 1943). Начальнікі штаба Рудаў Іван Фёдаравіч (чэрвень 1942 — снежань 1942), Рутман Ілья Барысавіч.

Паводле рашэння Быхаўскага падпольнага райкома КП(б)Б у кастрычніку 1943 г. атрад разгорнуты ў 152-і партызанскі полк. Стралковыя роты разгорнуты ў 1-ы, 2-і, 3-і батальёны. Арганізацыя палка зацверджана 15 снежня 1943 г. пастановай Магілёўскага падпольнага абкома КП(б)Б.

Полк дзейнічаў у Быхаўскім, Кіраўскім, Магілёўскім і Клічаўскім раёнах Магілёўскай і Рагачоўскім Гомельскай абласцей. Злучыўся з часцямі Чырвонай Арміі 24 лютага 1944 г. ў складзе 3 батальёнаў, 898 партызан. З іх членаў ВКП(б) 23, кандыдатаў у члены ВКП(б) 39, членаў ВЛКСМ 140, беспартыйных 696.

Камандзір палка Грыцан Міхаіл Дзмітрыевіч (кастрычнік 1943 — люты 1944). Камісары Шыбанаў Кузьма Назаравіч (кастрычнік — снежань 1943), Зычкоў Іван Самсонавіч (снежань 1943 — люты 1944). Начальнікі штаба Рутман Ілья Барысавіч (кастрычнік — лістапад 1943), Еўтуховіч Кірыла Васілевіч (лістапад 1943 — люты 1944).

1-ы батальён арганізаваны 5 кастрычніка 1943 г. Злучыўся з часцямі Чырвонай Арміі ў колькасці 290 партызан.

Камандзіры батальёна Рамакін Сяргей Пятровіч (кастрычнік — лістапад 1943), Філатаў Пётр Андрэевіч (лістапад 1943 — люты 1944). Камісары Філатаў Пётр Андрэевіч (кастрычнік — лістапад 1943), Срабняк Мікалай Ягоравіч (лістапад 1943 — люты 1944). Начальнікі штаба Самсонаў Барыс Фёдаравіч (кастрычнік — лістапад 1943), Алексяевіч Якаў Архіпавіч (лістапад 1943 — люты 1944).

2-і батальён створаны 5 кастрычніка 1943 г. На

Быхоўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

дзень злучэння з часцямі Чырвонай Арміі налічваў 314 партызан.

Камандзір батальёна Бузін Пётр Іванавіч (кастрычнік 1943 — люты 1944). Камісар Алейнікаў Мікалай Мікітавіч (кастрычнік 1943 — люты 1944). Начальнікі штаба Якубоўскі Іпаліт Іосіфавіч (кастрычнік — лістапад 1943), Рамакін Сяргей Пятровіч (лістапад 1943 — люты 1944).

3-і батальён сфарміраваны 5 кастрычніка 1943 г. На дзень злучэння з часцямі Чырвонай Арміі налічваў 189 партызан.

Камандзір батальёна Максімаў Аркадзь Сцяпанавіч (кастрычнік 1943 — люты 1944). Камісары Срабняк Мікалай Ягоравіч (кастрычнік — лістапад 1943), Марозаў Аляксей Апанасавіч (лістапад 1943 — люты 1944). Начальнік штаба Карнаў Васіль Фёдаравіч (кастрычнік 1943 — люты 1944).

Г. Л. Альховікаў.

425-ы партызанскі полк

Створаны ў кастрычніку 1943 г. Фарміраваўся з групы ваеннаслужачых, якія не выйшлі з варожага тылу, на чале з Ф. Ф. Сухавым. Група пачала дзейнічаць 5 мая 1942 г. У далейшым выросла за лік патрыётаў з в. Залатва на чале з К. А. Адасёвым, групы ваеннапалонных, вызваленых партызанамі ў час бою каля в. Гарадзец, і групы В. В. Бабкова. У чэрвені аб'яднаная група аформілася ў атрад. У жніўні 1942 г. ўвайшоў у падначаленне Клічаўскага аператыўнага цэнтра пад нумарам 425. З красавіка 1943 г. ў 11-й Быхаўскай брыгадзе, з ліпеня 1943 г. ў складзе Быхаўскай ВАГ.

Камандзіры атрада Куракін Мікалай Паўлавіч (чэрвень — жнівень 1942), Фядотаў Давыд Ільіч (жнівень 1942 — красавік 1943), Сухаў Фёдар Фаміч (красавік — кастрычнік 1943). Камісары Адасёў Карп Лаўрэнцьевіч (чэрвень — жнівень 1942), Ляўшынскі Цімафей Іванавіч (жнівень 1942 — кастрычнік 1943). Начальнікі штаба Сухаў Фёдар Фаміч (чэрвень — жнівень 1942), Бабкоў Міхаіл Васілевіч (жнівень 1942 — сакавік 1943, загінуў), Юханаў Васіль Пятровіч (чэрвень — кастрычнік 1943).

Паводле пастановы Быхаўскага падпольнага райкома КП(б)Б атрад 5 кастрычніка 1943 г. разгорнуты ў 425-ы полк, стралковыя роты пераўтвораны ў 1-ы, 2-і, 3-і батальёны. Арганізацыя палка зацверджана 15 лістапада 1943 г. пастановай Магілёўскага падпольнага абкома КП(б)Б. Полк дзейнічаў акрамя Быхаўскага раёна ў Магілёўскім, Кіраўскім раёнах Магілёўскай і Рагачоўскім раёне Гомельскай абласцей.

Злучыўся з часцямі Чырвонай Арміі 24 лютага 1944 г. няпоўным складам (частка асабовага складу, якая засталася ў тыле ворага, увайшла ў іншыя фарміраванні Магілёўскай вобласці). Напярэдадні злучэння з перадавымі часцямі полк налічваў 807 партызан. З іх членаў ВКП(б) 37, кандыдатаў у члены ВКП(б) 38, беспартыйных 542.

Камандзір палка Сухаў Фёдар Фаміч (кастрычнік 1943 — люты 1944). Камісар Ляўшынскі Цімафей Іванавіч (кастрычнік 1943 — люты 1944). Начальнікі штаба Юханаў Васіль Пятровіч (кастрычнік — лістапад 1943), Сакалоўскі Цімафей Якаўлевіч (лістапад 1943 — люты 1944).

1-ы батальён арганізаваны 5 кастрычніка 1943 г. На дзень злучэння з перадавымі часцямі батальёна налічваў 220 партызан.

Камандзір батальёна Цагельнікаў Платон Максімавіч (кастрычнік 1943 — люты 1944). Камісар Полаўцаў Цімафей Мартынавіч (кастрычнік 1943 — люты 1944). Начальнікі штаба Юханаў Васіль Пятровіч (лістапад 1943 — люты 1944).

2-і батальён створаны 5 кастрычніка 1943 г. На дзень злучэння з часцямі Чырвонай Арміі налічваў 220 партызан.

Камандзір батальёна Альховікаў Іван Лаўрэнцьевіч (кастрычнік 1943 — люты 1944). Камісар Савін Фёдар Паўлавіч (кастрычнік 1943 — люты 1944).

3-і батальён арганізаваны 5 кастрычніка 1943 г. На дзень злучэння з перадавымі часцямі Чырвонай Арміі налічваў 245 партызан.

Камандзір батальёна Куксёнак Васіль Фёдаравіч (кастрычнік 1943 — люты 1944). Камісар Рудніцкі Сямён Міхайлавіч (кастрычнік 1943 — люты 1944). Начальнік штаба Цёма Якаў Сяргеевіч (кастрычнік 1943 — люты 1944).

225-ы асобны атрад

Сфарміраваны 4 ліпеня 1943 г. ў 11-й Быхаўскай брыгадзе на базе ініцыятыўнай групы М. Г. Кісялёва. 17 ліпеня 1943 г. атрад перададзены Быхаўскай ВАГ. Акрамя Быхаўскага атрад дзейнічаў на тэрыторыі Кіраўскага, Бабруйскага раёнаў Магілёўскай і Рагачоўскага раёна Гомельскай абласцей.

З перадавымі часцямі Чырвонай Арміі злучыўся 24 лютага 1944 г. ў колькасці 344 партызан. З іх членаў ВКП(б) 5, кандыдатаў у члены ВКП(б) 7, членаў ВЛКСМ 58, беспартыйных 259.

Камандзір атрада Кісялёў Міхаіл Георгіевіч (ліпень 1943 — люты 1944). Камісар Ермаліцкі Мацвей Рыгоравіч (ліпень 1943 — люты 1944). Начальнік штаба Шканурка Аляксей Апанасавіч (ліпень 1943 — люты 1944).

435-ы асобны атрад

Арганізаваны ў ліпені 1943 г. ў 11-й Быхаўскай брыгадзе з партызан, вылучаных 425-м атрадам. 17 ліпеня перададзены Быхаўскай ВАГ. Акрамя Быхаўскага атрад дзейнічаў у Кіраўскім раёне Магілёўскай і Рагачоўскім раёне Гомельскай абласцей. На дзень злучэння з перадавымі часцямі, 24 лютага 1944 г., налічваў 267 партызан. З іх членаў ВКП(б) 7, кандыдатаў у члены ВКП(б) 7, членаў ВЛКСМ 55, беспартыйных 155. Партыйная прыналежнасць 43 партызан не ўстаноўлена.

Камандзір атрада Дзянісаў Уладзімір Сяргеевіч (ліпень 1943 — люты 1944). Камісары Зычкоў Іван Самсонавіч (ліпень — снежань 1943), Шыбанаў Кузь-

Быховский районный историко-краеведческий музей

ма Назаравіч (снежань 1943 — люты 1944). Начальнік штаба Белаглазаў Міхаіл Яфімавіч (ліпень 1943 — люты 1944).

820-ы асобны атрад

Створаны ў ліпені 1943 г. з партызан 2-й роты 810-га атрада. Дзейнічаў у складзе Быхаўскай ВАГ на тэрыторыі Быхаўскага раёна. Злучыўся з перадавымі часцямі 24 лютага 1944 г. ў колькасці 442 партызан. З іх членаў ВКП(б) 20, кандыдатаў у члены ВКП(б) 10, членаў ВЛКСМ 67, беспартыйных 331. Партыйная прыналежнасць 24 партызан не ўстаноўлена.

Камандзір атрада Вараб'ёў Іван Іосіфавіч (ліпень 1943 — люты 1944). Камісар Гадунцоў Васіль Цімафеевіч (ліпень 1943 — люты 1944). Начальнік штаба Сядзяеў Аляксандр Міхайлавіч (ліпень 1943 — люты 1944).

830-ы асобны атрад

Сфарміраваны ў жніўні 1943 г. з групы партызан 810-га атрада і жыхароў Рагачоўскага і Буда-Кашалёўскага раёнаў Гомельскай вобласці. Атрад дзейнічаў у складзе Быхаўскай ВАГ у Быхаўскім і Кіраўскім раёнах Магілёўскай і Рагачоўскім раёне Гомельскай абласцей. Злучыўся з часцямі Чырвонай Арміі 24 лютага 1944 г., налічваў 162 партызан. З іх членаў ВКП(б) 6, кандыдатаў у члены ВКП(б) 5, членаў ВЛКСМ 16, беспартыйных 123. Партыйная прыналежнасць 12 партызан не ўстаноўлена.

Камандзір атрада Бархозаў Аскер Хабатавіч (жнівень 1943 — люты 1944). Камісар Стральцоў Іосіф Давыдавіч (верасень 1943 — люты 1944). Начальнік штаба Савін Сямён Антонавіч (жнівень 1943 — люты 1944).

15-ы ПАРТЫЗАНСКІ ПОЛК КЛІЧАЎСКАЙ ВАГ

Сфарміраваны 3 жніўня 1943 г. У канцы ліпеня 1942 г. з 208-га асобнага атрада імя І. В. Сталіна вылучана ініцыятыўная група на чале з А. С. Дзямідавым для арганізацыі 4-й роты. Група аб'яднала партызан мясцовай самаабароны вёсак Стаялы, Маркаўшчына Клічаўскага і Колбава, Ганькова Кіраўскага раёнаў (пазней далучылася група партызан з 760-га атрада імя М. Беразоўскага). У красавіку 1943 г. 4-я рота разгорнута ў 15-ы партызанскі атрад. Дзейнічаў у Быхаўскім, Прапойскім, Чавускім, Кармянскім раёнах.

Камандзір атрада Дзямідаў Аляксей Сяргеевіч (красавік — ліпень 1943). Камісар Ніжнік Іван Пракопавіч (красавік — ліпень 1943). Начальнік штаба Вішнеўскі Іван Іванавіч (красавік — ліпень 1943).

У пачатку жніўня 1943 г. атрад паводле загаду ВАГ пры Магілёўскім падпольным абкоме КП(б)Б разгорнуты ў 15-ы полк. У баях з карнікамі ў кастрычніку 1943 г. полк (760 чалавек) панёс вялікія страты. У снежні 1943 г. палку была перададзена група партызан 208-га палка імя І. В. Сталіна, у красавіку — маі 1944 г. ў яго ўвайшлі падраздзяленні Быхаўскай ВАГ, якія адсталі ад асноўных сіл у час злучэння іх з часцямі Чырвонай Арміі. Полк дзейнічаў самастойна ў Быхаўскім, Прапойскім раёнах, у снежні 1943 г. падпарадкаваны Клічаўскай ВАГ. Злучыўся з часцямі Чырвонай Арміі 28 чэрвеня 1944 г. У складзе 2 батальёнаў, 311 партызан. З іх членаў ВКП(б) 19, кандыдатаў у члены ВКП(б) 30, членаў ВЛКСМ 60, беспартыйных 202.

Камандзір палка Дзямідаў Аляксандр Сяргеевіч (жнівень 1943 — чэрвень 1944). Камісар Ніжнік Іван Пракопавіч (жнівень 1943 — чэрвень 1944). Начальнікі штаба Вішнеўскі Іван Іванавіч (жнівень — кастрычнік 1943, загінуў), Віліткевіч Пётр Антонавіч (кастрычнік 1943 — чэрвень 1944).

1-ы батальён арганізаваны 3 жніўня 1943 г. з асабовага складу 1-й стралковай і кулямётнай рот 15-га атрада. У баях з карнікамі ў кастрычніку 1943 г. панёс вялікія страты. У красавіку 1944 г. ўкамплектаваны партызанамі 15-га палка і зноў афармлены ў баявую адзінку. На 15 чэрвеня 1944 г. батальён налічваў 119 партызан.

Камандзіры батальёна Пракапенка Мікалай Рыгоравіч (жнівень — кастрычнік 1943, загінуў), Кастаўчыкі Рыгор Аляксеевіч (май — чэрвень 1944). Камісар Шаміга Еўдакім Гапеевіч (жнівень — кастрычнік 1943). Начальнікі штаба Матусевіч Міхаіл Рыгоравіч (жнівень — кастрычнік 1943, загінуў), Красноў Андрэй Дзянісавіч (чэрвень 1944).

2-і батальён створаны 3 жніўня 1943 г. з партызан 2-й і 3-й стралковых рот 15-га атрада. У баях з карнікамі панёс вялікія страты. У красавіку 1944 г. ўкамплектаваны партызанамі (153 чалавекі) з 425-га палка Быхаўскай ВАГ і зноў афармлены ў баявую адзінку.

Камандзіры батальёна Шубадзёраў Антон Іванавіч (жнівень — кастрычнік 1943, загінуў), Альховікаў Іван Лаўрэнцьевіч (красавік — чэрвень 1944). Камісары Каўшырка Ігнат Цімафеевіч (жнівень — кастрычнік 1943, загінуў), Савін Фёдар Паўлавіч (красавік — чэрвень 1944). Начальнікі штаба Шубадзёраў Аляксей Сяргеевіч (жнівень — кастрычнік 1943, загінуў), Апосталаў Даніла Сямёнавіч (красавік — чэрвень 1944).

На шлях барацьбы

З успамінаў М. А. Труснова, былога камандзіра 108-га партызанскага атрада імя Р. І. Катоўскага

У ліпені 1941 г. пасля цяжкіх баёў частка нашай дывізіі на чале з камандзірам генерал-маёрам Маўрычавым адыходзіла на ўсход. У Быхаўскім раёне было загадана застацца групе з пяці чалавек для арганізацыі партызанскага руху. У яе склад трапіў і я, малодшы лейтэнант артылерыі, паколькі меў вопыт вядзення баявых дзеянняў яшчэ з часоў фінскай кампаніі. Мяне прызначылі старшым групы. У лесе паміж вёскамі Чырвоны Бераг, станцыяй Тошчыца і паўстанкам Залатое Дно мы развіталіся з байцамі і генералам. Фронт у той час праходзіў па Дняпры, і ў вёсках было поўна гітлераўцаў. Каля вёскі Чырвоны Бераг пазнаёміліся з камсамольцамі Васілём Каваленкам, Мікалаем Сідарэнкам і піянерам

Быховский районный историко-краеведческий музей

Пецем Каваленкам. Яны дапамаглі ўстанавіць сувязь з былым старшынёй сельскага Савета П. П. Федзячэнкам, акружэнцам Іванам Вараб'ёвым. З іх дапамогай правялі першыя баявыя аперацыі: падарвалі на станцыі Тошчыца аўтамашыну з гітлераўцамі, на дарозе Камарычы — Чырвоны Бераг аўтамашыну з боепрыпасамі, перарэзалі тэлефонную сувязь. Гітлераўцы занепакоіліся, на прачоску навакольных лясоў кінулі палявую жандармерыю. П. Качуеўскаму, С. Розенбергу, С. Праскурыну, М. Андрушкевічу і мне давялося перайсці ў лясы Чэрыкаўскага і Прапойскага раёнаў. На Быхаўшчыну вярнуліся вясной 1942 г. Аднавіўшы сувязь са сваімі старымі знаёмымі, пачалі ствараць партызанскі атрад. Людзі да нас ішлі ахвотна. З дапамогай сялян адшукалі каля в. Лазаравічы гаўбічныя снарады, потым здабылі магнета ад трактара, тэлефонны провад. Стварылі дыверсійную групу з дзесяці чалавек. Разведалі подступы да 15-га раз'езда, станцыі Тошчыца і паўстанка Залатое Дно.

І вось мы, дзевяць чалавек — К. Кораткаў, В. Крывашэеў, А. Таўстапятаў, В. Салаўёў, М. Зямлянаў, Д. Аўчыннікаў, І. Бабкоў, В. Кузьмін і я — першы раз на чыгунцы. Хвалявaліся і за самаробны ўзрывальнік і за дзеянні кожнага з нас. Аднак усё прайшло ўдала, пад адхон паляцеў першы варожы цягнік.

На працягу чэрвеня — жніўня 1942 г. мы падарвалі 12 фашысцкіх эшалонаў. Апошні з іх складаўся з 12 класных вагонаў і 6 платформ, на якіх стаялі легкавыя машыны. Пазней мы даведаліся, што ў ім перабіраўся штаб танкавага корпуса. Пры падрыве «штабнога» эшалона былі значыліся Крывашэеў, Кораткаў і Таўстапятаў. Гітлераўцы не маглі дараваць нам такога. На знішчэнне партызан былі кінуты карніцкія атрады. Уступаць у адкрыты бой з такой сілай невялікай жменьцы партызан не было сэнсу, і мы адышлі ў Клічаўскія лясы.

З успамінаў М. П. Куракіна, былога камандзіра 425-га партызанскага атрада, члена Быхаўскага падпольнага райкома партыі

З-за лініі фронту ў Быхаўскі раён я прыбыў з групай таварышаў 15 кастрычніка 1941 г. Нашай задачай было ўстанавіць сувязь з адданымі Радзіме людзьмі, каб разам распаліць агонь партызанскай барацьбы супраць фашысцкіх акупантаў.

Людзі нас сустрэлі радасна, з надзеяй. Рызыкуючы сваім жыццём і жыццём блізкіх, на шлях барацьбы з моцным і каварным ворагам сталі сапраўдныя патрыёты Аляксандр Рудкоўскі і яго жонка Соф'я з в. Макранскія Хутары, Марыя Маліноўская з в. Людкоў, Трыфан Карпікаў, Акім Гарбачоў і Захар Краўчанка з в. Сарочына, Мікалай Караткевіч з в. Касічы, Настасся Хачкова з в. Глухі, Цімафей Зібераў і Іван Шындрык,

М. А. Трусноў.

М. П. Куракін.

жыхары в. Гарадзец наладзілі сустрэчу з настаўнікам, членам партыі з 1919 г. Мікалаем Носаравым, які знаходзіўся ў лесе з першых дзён акупацыі. Потым прыйшлі да нас з в. Гарадзец Фёдар Лукашоў, Трафім Міхасёў і акружэнец лейтэнант Носаў.

Зброяй мы запаслісся ў першыя ж дні прыбыцця ў Гарадзецкі лес. Іван Шындрык здабыў нават станковы кулямёт. Сувязному Зібераву ўдалося раздабыць радыёпрыёмнік. Мы рэгулярна пачалі прымаць зводкі Саўінфармбюро, перапісвалі іх і разам з нашымі заклікамі да насельніцтва распаўсюджвалі ў навакольных вёсках і ў Быхаве. Фашысты занепакоіліся. Здраднікі Радзімы амаль дакладна ўказалі ворагам месца нашай дыслакацыі. Ды не ўдалося ім знішчыць нашу групу. На пэўны час давялося змяніць стаянку, а ў красавіку 1942 г. зноў вярнуліся на ранейшую базу. Трымалі цесную сувязь з насельніцтвам, і ў гэтым была наша сіла. Разгром Глускага, Кіпяцкага і Лубяніцкага маслазаводаў, Касіцкага нарыхтоўчага пункта сельскагаспадарчых прадуктаў, паліцэйскіх участкаў у Гарадцы, Студзёнцы, Мокрым, Касічах і іншых вёсках — няпоўны пералік баявых дзеянняў нашага атрада.

У распрацоўцы баявых аперацый і іх выкананні заўсёды самы актыўны ўдзел прымаў Ілья Яўменавіч Трылеснік, былы старшыня Студзёніцкага сельсавета, з якім мы разам прыйшлі з-за лініі фронту. Бой 14 ліпеня 1942 г. быў апошнім у жыцці партызана-камуніста. Кучынскі паліцэйскі гарнізон вырашана было знішчыць нашым атрадам і атрадам М. К. Марусава. Партызаны ноччу ўзялі вёску ў кальцо. Ілья Яўменавіч з групай партызан заняў пазіцыю паміж в. Кучын і шашэйнай дарогай. Не было сумнення, што ворагі будуць рвацца да шашы, каб выйсці з агнявога мяшка. Паліцаі жорстка супраціўляліся. У бой уступіла група Трылесніка, заціскаючы ворага ў клешчы. У схватцы партызаны не заўважылі, як адзін з паліцаяў схаваўся за пнём. І калі Ілья Яўменавіч падняўся ва ўвесь рост і з

Быховский районный историко-краеведческий музей

І. Я. Трылеснік.

С. Е. Падольцаў.

крыкам «Кідай зброю, рукі ўгору!» кінуўся на ворага, з-за ніня пачалі страляць...

Партызаны адпомсцілі за смерць смелага партызанскага важака, Кучынскі гарнізон быў разгромлены: 15 здраднікаў забіта, 28 паранена. На дапамогу паліцаям прыбыло падраздзяленне гітлераўцаў. Мясцовым жыхарам удалося пераканаць іх, што партызан у вёсцы не было, паліцэйскія самі ў п'яным выглядзе ўчынілі паміж сабой перастрэлку. Гітлераўцы, разлаваўшыся на недысцыплінаванасць сваіх прыслужнікаў, расстралялі яшчэ дванаццаць паліцаяў.

Маральнай сілай і падтрымкай партызан былі жыхары навакольных вёсак. Ад іх мы ведаем аб задумах ворага. Рызыкоўная і небяспечная работа патрабавала ад нашых людзей вялікай мужнасці. У 1942 г. арыштавалі ў в. Касічы Мікалая Караткевіча. Ён вытрымаў нечалавечыя катаванні, але аб месцы знаходжання партызан не сказаў ні слова. Загінулі таксама нашы сувязныя Вера Самалётава з в. Сядзіч, Ганна Бараноўская з в. Холстаў, Цімафей Зібераў і Іван Шындрык з в. Гарадзец, Ігнат Бараноўскі з в. Трасцівец і многія іншыя патрыёты. Гэтыя людзі выканалі свой грамадзянскі абавязак, ахвяравалі сваім жыццём у імя Перамогі.

Паўпрэды райкома

Адзін з арганізатараў і кіраўнікоў партызанскага руху на тэрыторыі Быхаўскага раёна ў гады Вялікай Айчыннай вайны Сяргей Ерафеевіч Падольцаў нарадзіўся ў 1897 г. ў в. Гадзілавічы Рагачоўскага раёна Гомельскай вобласці. Член КПСС з 1925 г. З 1916 г. ў арміі, з 1918 г. працаваў у міліцыі, старшынёй сельсавета, загадчыкам аддзела Гарадзецкага райвыканкома. З 1925 г. на розных пасадах у сістэме спажыўкааперацыі, з 1934 г. ўпаўнаважаны Народнага камісарыята нарыхтовак па Быхаўскім раёне. З 1940 г. С. Е. Падольцаў — другі сакратар Быхаўскага райкома КП(б)Б. Напярэдадні акупацыі гітлераўцамі Быхаўскага раёна быў пакінуты ў тыле для арганізацыі падпольнай работы і партызанскага руху разам з дырэктарам Кузькавіцкай МТС А. П. Тамілам. У ліпені 1941 г. на шклозаводзе «Ільіч» у в. Ветранка стварыў патрыятычную групу, якая ў жніўні 1941 г. выйшла ў Дабужскі лес і пачала свае баявыя дзеянні супраць фашысцкіх захопнікаў. Правёў работу па разгортванню партызанскага руху, арганізацыі падпольных партыйных камітэтаў. Разам з А. П. Тамілам аказаў дапамогу камандаванню 3-й арміі выйсці з акружэння на злучэнне з часцямі Чырвонай Арміі. У 1942 г. пасля сканчэння спецшколы Цэнтральнага штаба партызанскага руху С. Е. Падольцаў і А. П. Таміла накіраваны ў Быхаўскі раён. Пры спробе пераправіцца па правы бераг Дняпра каля в. Янава трапілі на варожую засаду і загінулі. На месцы гібелі С. Е. Падольцава і А. П. Тамілы пастаўлены помнік. У гонар С. Е. Падольцава в. Сцяпанькава Быхаўскага раёна перайменавана ў Падольцава.

* * *

Пра гібель паўпрэдаў райкома С. Е. Падольцава і яго вернага сябра А. П. Тамілу існуе некалькі версій. Адну з іх прапануем паводле ўспамінаў былога сакратара Быхаўскага падпольнага райкома партыі Ф. П. Падаляна.

У пачатку ліпеня 1942 г. былы другі сакратар Быхаўскага райкома партыі і былы член райкома партыі дырэктар Кузькавіцкай МТС А. П. Таміла, якія па заданню ЦК КП(б)Б былі закінуты з савецкага тылу ў Быхаўскі раён, наважыліся пераправіцца на правы бераг Дняпра. Неабходна было ведаць і трымаць пад кантролем становішча і ў правабярэжнай частцы раёна. На супрацьлеглым беразе раскінуліся вёскі Тайманава, Янава. Сяргей Ерафеевіч добра ведаў многіх іх працаўнікоў яшчэ з даваеннага часу. Явачная кватэра знаходзілася непадалёку ад Дняпра. Пераправіўшыся на супрацьлеглы бераг, Падольцаў і яго сябар трапілі на засаду. «Жывым не здавацца!» — паспеў сказаць сакратар. «Я прыкрыю, адыходзь»,— адказаў яму Таміла.

Беглі ў бок лесу, час ад часу залягаючы, каб выстраламі затрымаць пагоню. Сяргей Ерафеевіч кінуў гранату. У гэты момант яго моцна апякло, ён хацеў сказаць сябру, што паранены, ды не змог. Толькі ледзь прамовіў: «Бяжы!» Прагучаў выстрал з пісталета, у адказ — доўгая аўтаматная чарга...

Паліцэйскія доўга здзекаваліся над целамі Падольцава і Тамілы. Потым на фурманцы павезлі загінуўшых у Быхаў. Там у двары ацэтонавага завода іх кінулі ў яму і закапалі...

Быховский районный историко-краеведческий музей

На левым беразе Дняпра

З успамінаў П. І. Бажэнава, былога партызана атрада Г. І. Сазонава

П. І. Бажэнаў.

Тэхнік-інтэндант другога рангу, я быў кантужаны ў палтаўскім «катле» ў кастрычніку 1941 г. і трапіў у палон. Разам з сябрам — старшынёй Мікалаем Самарыным — чатыры разы спрабаваў уцячы з розных лагераў (адзін раз з самага страшнага на Украіне — Крамянчугскага). Апошні ўцёк 6 красавіка 1942 г. з лагера г. Александрыя Кіраваградскай вобласці быў удалым. Кірунак ўзялі на Беларусь. Пакуль дабраліся да Быхаўшчыны, нацярпеліся шмат прыгод, цудам вырываліся з лапаў гітлераўцаў. Ад сялян даведаліся, што ў Хачынскім лесе знаходзяцца партызаны, якія актыўна дзейнічаюць. Па дарозе каля хутара Пчэльня сустрэліся з Васілём Марозавым і Мікалаем Сядовым — дэсантнікамі з групы лейтэнанта Мікалая Іванова, закінутымі сюды ў сакавіку. Тут і спыніліся, пачалі збіраць зброю. А ў пачатку чэрвеня жыхар Пчэльні Кузянкоў перадаў Марозаву, што з ім хоча сустрэцца чалавек. На сустрэчу пайшлі з Марозавым. Чалавек, які назваўся Багамазам (гэта быў Ілья Пятровіч Памятнёў), паведаміў, што днямі высадзілася дэсантная група Сазонава і з ёю аб'ядналіся групы — яго, Курпачэнкі і Гаўрылава. Камандзіру групы дэсантнікаў Сазонаву вядома месцазнаходжанне групы Іванова, і ён, Багамаз, упаўнаважаны дамовіцца з намі аб сустрэчы. На наступны дзень каля в. Смаліца мы ўліліся ў атрад Сазонава. Камісарам стаў батальённы камісар Пялінь, начальнікам штаба — Курпачэнка. Памятнёў, які меў добрую сувязь з Магілёвам, стаў памочнікам Сазонава па разведцы і арганізацыйных пытаннях. Атрад пачаў баявыя аперацыі па ачыстцы раёна ад гітлераўцаў і паліцэйскіх. З Гіжэнскага лесу мы даставілі дзве 45-мм гарматы, снарады да іх, некалькі мінамётаў, станковыя і ручныя кулямёты, патроны. Пазней на шашы захапілі дзве варожыя аўтамашыны, на якіх з прычэпленымі гарматамі ездзілі на аперацыі. Па раёне пайшлі чуткі, што ў Дабужскім лесе высаджаны буйны дэсант. Да нас сталі ісці акружэнцы, ваеннапалонныя, мясцовае насельніцтва. У лес прыйшлі ўсе жыхары рабочага пасёлка Ветранка, большую частку якога складалі рабочыя шклозавода «Ільіч». Сярод іх сем'і Мурашовых, Коцікавых, маладыя дзяўчаты Дзіна Буранкова, Жэня Рыбакова, піянеры Сярожка Счысленак і Марат Казлоў, якія сталі мужнымі партызанамі, сапраўднымі героямі.

Дзякуючы значнаму колькаснаму росту атрада нам пад сілу сталі больш буйныя і значныя аперацыі. Так, у чэрвені 1942 г. быў разгромлены карны атрад маёра Генрыха Саада. Гэты мацёры эсэсавец быў узнагароджаны жалезным крыжам. Кіраваў аперацыяй лейтэнант Курпачэнка. Тады ж быў забіты здраднік і кат Ува, былы начальнік Грудзінаўскай паліцыі, а потым памочнік каменданта Быхава.

Пасля разгрому карнага атрада фашысты сталі штодзённа бамбіць лес і в. Ветранка. Аднойчы «юнкерс» на развароце зачапіўся крылом за дом і разбіўся. Нашы мінёры замініравалі трупы лётчыкаў, і яшчэ восем фашыстаў падарваліся, калі прыехалі на бронетранспарцёрах падабраць забітых.

У пачатку ліпеня сяржанту Малькову, які з групай вяртаўся з задання, удалося падбіць з ручнога кулямёта варожы самалёт Ме-109, які на невялікай вышыні з'явіўся над партызанамі. [Ад рэдакцыі: паводле ўспамінаў А. А. Гарчакова (глядзі артыкул «Полет Красницы») самалёт збіў кулямётчык А. Пакаціла. Не выключана, што так яно і было, паколькі агонь па самалёце вялі партызаны розных груп і з розных кропак.] Самалёт упаў каля в. Следзюкі, лётчык застаўся жывы, і яго немцы адвезлі ў Быхаў. Фашысты за дзёрзкасць партызан адпомсцілі мірнаму насельніцтву. Яны акружылі в. Красніца, якая знаходзілася ад лесу за 6—8 кіламетраў, і спалілі яе разам з жыхарамі.

Не спыняліся баявыя дзеянні нашых партызан і на шашэйных дарогах. У жніўні на шашы Гомель — Магілёў на міне падарвалася аўтамашына з фашысцкімі генераламі. З засады на шашы Масква — Варшава былі расстраляны дзве легкавыя машыны з афіцэрамі.

Баявыя дзеянні партызан усё больш і больш прыцягвалі патрыётаў з мясцовага насельніцтва. Неўзабаве з атрада Сазонава быў выдзелены атрад Курпачэнкі, а з атрада Мардашкіна — атрад лейтэнанта Дзюбы. З прыходам да нас атрада Фралова на левабярэжжы была арганізавана брыгада пад камандаваннем Сазонава. У яе ўвайшлі атрады Сазонава «Сокал», Мардашкіна «Голуб», Курпачэнкі «Стары», Дзюбы «Арол», Сямёнава «Чайка». З новымі сіламі партызаны ўда-

Быховский районный историко-краеведческий музей

ла правялі аперацыю «Маскарад» па разгрому паліцэйскага гарнізона ў Чырвоным Асаўцы, які прымаў удзел у знішчэнні Красніцы.

У нядзелю, калі ў гарнізоне праводзіліся заняткі (зборы), аўтамашына з пераапранутымі партызанамі (А. Гарчакоў у форме афіцэра СС, пяць чалавек у форме нямецкіх салдат, астатнія — з павязкамі паліцэйскіх на рукавах) пад'ехалі да вёскі. Кулямётны разлік, убачыўшы ў кузаве «нямецкіх» салдат і афіцэра, прапусціў нас да школы, дзе размяшчалася ўправа. «Немец» і «перакладчык» — Гарчакоў і Курпачэнка — узышлі на ганак школы, дзе іх сустрэлі ўраднік і староста. Каля аўтамашыны засталіся два кулямётныя разлікі, я спыніўся ля плота, каб трымаць пад прыцэлам вуліцу і кулямётчыкаў на яе ўскрайку. Лейтэнант Казакоў непрыкметна разгарнуў у кузаве хуткастрэльны кулямёт на трынозе. Каля задняга борта машыны сядзеў Персідскі са сваім станкачом. «Перакладчык» запрасіў паліцэйскіх ва ўправу. Калі яны пераступілі парог сенцаў, чацвёра партызан адабралі ў іх зброю. Кулямётчыкаў у вёсцы знялі без шуму. Так быў прыведзены ў выкананне прысуд здраднікам Радзімы.

У канцы жніўня партызаны брыгады адначасова нанеслі ўдар па двух буйных паліцэйскіх гарнізонах у Ніканавічах і Кузькавічах (у Кузькавічах загінуў мой зямляк кулямётчык Малькоў). У першыя дні верасня партызаны напалі на гарнізон у вёсцы Бахань.

У нас была і яшчэ адна моцная зброя, ідэалагічнага характару — партызанская кінаперасоўка і два кінафільмы: аб жыцці і дзейнасці С. М. Кірава і «Аляксандр Неўскі». Усё гэта багацце мы знайшлі ў заводскім клубе. За чатырыста кіламетраў ад фронту па сёлах левабярэжнай Быхаўшчыны раз'язджала кінаперасоўка. У час наступлення гітлераўскіх войск на фронце жыхары акупіраванай ворагам мясцовасці глядзелі сімвалічны фільм аб разгроме нямецкіх псоўрыцараў на Чудскім возеры. Як клятва, як заклік з экрана гучалі словы: «Хто з мячом да нас прыйдзе, той ад мяча і загіне!» Фашысты неадступна палявалі за кінаперасоўкай, але завалодаць ёю так і не змаглі. «Аляксандр Неўскі» ідзе на баявую аперацыю»,— гаварылі партызаны, калі кінамеханік грузіў сваю тэхніку на фурманку. Так яно і было на самай справе. І лепшай агітацыі нельга было прыдумаць. А пакуль ішоў фільм, партызаны з кулямётамі ахоўвалі падыходы да вёскі.

...Праз два дні пасля разгрому гарнізона ў в. Бахань часці 28-га механізаванага корпуса СС пачалі карную аперацыю супраць партызан. Атрад Фралова сустрэў ворага яшчэ на далёкіх подступах да лесу ў раёне в. Боўкі і на дарозе з Красніцы на Трылесіна. Пасля цяжкага бою партызаны па балоце адышлі ў лес каля в. Дабужа, дзе знаходзіліся нашы галоўныя сілы. Вораг наступаў. Пачаўся бой за лес. Маючы толькі лёгкае ўзбраенне мы не маглі доўга супрацьстаяць адборным эсэсаўскім часцям. Замініраваўшы дарогу, атрады адышлі за раку Ухлясць. Ноччу фарсіравалі раку Проню і ўвайшлі ў Гіжэнскі лес. За Сожам Сазонаў прыняў рашэнне групамі прабірацца ў Клятнянскія лясы на Браншчыну...

Попел Красніцы

З успамінаў былога партызана-разведчыка А. А. Гарчакова

А. А. Гарчакоў.

Вядомы савецкі празаік і кінадраматург Авідзій Аляксандравіч Гарчакоў у гады Вялікай Айчыннай вайны прайшоў лясны мі дарогамі Беларусі шмат кіламетраў у складзе 1-й Быхаўскай партызанскай брыгады. Правобразамі многіх герояў кніг пісьменніка сталі сябры-партызаны, баявыя паплечнікі па зброі.

Наша дыверсійна-разведвальная група ездзіла ноччу на гаспадарчую аперацыю пад Чавусы. У лагер вярнуліся апоўдні. Вартавы ля Гарбатага моста, здаровы хлопец з Красніцы, стаяў на пасту і плакаў. У адказ на нашы педаўменныя пытанні ён сказаў:

— Фашысты спалілі Красніцу... Сёння раніцай... З усімі жыхарамі...

Гэта вестка аглушыла нас. Мы нібы пачулі крыкі людзей, гул пажару, трэск пальбы, лямант звар'яцелых ад лютасці і страху немцаў і паліцаяў. І ліпеньскі поўдзень пацямнеў раптам.

— Усіх? — перапытваў я вартавога, які сутаргава ўчапіўся ў бакавіну воза.

— Пагалоўна! — адказаў вартавы мёртвым голасам.— Вось жа справа выйшла. Памятаеце, Сашко Пакаціла самалёт іхні збіў над Красніцай?

Быховский районный историко-краеведческий музей

Вось за тое і спалілі эсэсаўцы ўсю нашу вёску да сіняга пораху...

Кулямётчыка Сашко Пакаціпу мы ўсе добра ведалі. Лейтэнант-акружэнец, ён адным з першых прыйшоў у мясцовы атрад Якава Аксёнавіча Курпачэнкі. Памятаю, як яму ўдалося збіць той «месер». Наша група сустрэлася ў тую раніцу непадалёку ад Красніцы з групай Аксёнавіча. Мы вярталіся дамоў, у лагер, пасля мініравання шашы Магілёў — Гомель, а Аксёнавіч ноччу «раскурочыў» маслазавод, здаецца, у Доўгім Моху. Стаім, курым, а тут якраз гэты «Ме-109» ляціць з усходу амаль на брыючым. Ясна бачым нумар на фюзеляжы, чорныя крыжы на крылах, свастыку на хвасце, абведзеную жоўтай фарбай. «Ме-109» — аднаматорны знішчальнік, скорасць — да шасцісот кіламетраў у гадзіну, узброен гарматай і двума кулямётамі.

— Дазволь — спалохаю,— гаворыць Пакаціла Аксёнавічу, здымаючы «ручнік» з пляча.

— Дазваляю,— адказвае,— калі саб'еш.

РПД мог паражаць самалёты на дыстанцыях да пяцісот метраў. Рабіў ён да васьмідзесяці выстралаў у мінуту. Звычайна дазвалялася страляць кароткімі чэргамі.

Сашко Пакаціла ўстанавіў прыцэл, паклаў дула «дзегцяра» на плячо нашага атраднага волата Віцькі Токарава, прыцэліўся як след (на сто метраў вышыні — адзін корпус самалёта апярэджання), даў доўгую на ўвесь дыск чаргу, цэлячыся ў матор і ў жоўтае кляпанае чэрава, і ўсе мы са здзіўленнем убачылі, як «месер» распусціў чорны шлейф дыму і пайшоў на вымушаную пасадку. Прызямліўся «месер» далёка за пералескам, і мы не паспелі схапіць пілота. Паранены, ён дабраўся да свайго аэрадрома пад Старым Быхавам і ўсё расказаў. Немцы адразу змянілі сваю паветраную трасу, якая пралягала паміж Старабыхаўскім і Сешчынскім аэрадромамі акурат над Красніцай, у той жа дзень пачалі аблёт і бамбёжку нашага Хачынскага лесу.

Сашко Пакаціла хадзіў змянінікам.

— Ну, Сашка, ордэн Айчыннай вайны першай ступені табе забяспечан! — гаварылі яму хлопцы.— Уяўляеш, колькі бензіну і бомб фрыцы патрацяць на наш лес?!

Толькі Аксёнавіч не радаваўся разам з усімі.

— Баюся, каб гады не адпомсцілі Красніцы,— шчыра прызнаўся ён.— У мяне ў гэтай Красніцы многа родных, і родная Смаліца побач. А фашысты любяць помсціць.

І вось Красніцы больш няма.

— Народ увесь у лугах працаваў,— расказваў скрозь слёзы хлопец з Красніцы,— адны старыя ў вёсцы заставаліся, калі германы панаехалі. Тады гэтыя гітляругі падманам паслалі дзядоў па жыхароў: няхай, маўляў, усе спакойна прыйдуць на сходку, зямлю дзяліць будуць. А хто не прыйдзе, таму і зямлі не будзе. І старыя, курыная слепата, паверылі душагубцам, угаварылі народ. А калі сабраліся ўсе, вось тут і пачалося. Акружылі, мужыкоў амаль усіх у калгасную пуню загналі і там расстралялі. Астатніх па хатах развялі і забіваць пачалі чым папала — гранатамі, з аўтаматаў, з кулямётаў. Усіх падпалілі, усю вёску спалілі. У нашай сям'і, акрамя мяне, сямёра душ было, малодшай сястрычцы, Алесі, годзік усяго. Нікога ў мяне на свеце не засталося. Падмяніў бы з вас хто мяне, а? Прыбраць хоць костачкі...

Усе мы адразу павярнулі нашы вазы з ларогі, якая вяла да лагера, скінулі ўвесь наш груз і пагналі коней ва ўсю моц праз Гарбаты мост па Хачынскім шляху ў Красніцу.

...Яны стаялі ўздоўж Хачынскага шляху, які перасякаў Красніцу. Жанчыны ўсіх узростаў — маладухі-салдаткі, цёшчы і свякрухі, старыя прабабкі, белагаловыя дзеці, падлеткі. Не так ужо часта заязджалі да іх немцы, толькі летам мінулага года, у ліпені, прамчаліся на ўсход, у Прапойскі раён, у абход Магілёва. Усе яны, жыхары Красніцы, былі суседзямі, добра ведалі адзін аднаго. Стаялі ў даматканых кашулях, спадніцах і штанах, у лапцях з белымі анучамі і чорнымі аборамі, але больш — босыя. Глуха хвалявaўся натоўп. Усіх не арыштуюць... Мы ні пры чым. Мы іхнія законы не парушалі. Гады! Напэўна, будуць браць заложнікаў. На машынах прыехалі — могуць адвезці ў лагер, а то і ў нямеччыну пагоняць. Не, машыны ў іх бітком набітыя, у машынах яны самі едуць. Можа, народ за машынамі пагоняць?

— Шнэль! Раус! Шнэллер!..

Эсэсаўцы выкрыквалі нейкія каманды, перастройваліся, устанавілі два буйнакаліберныя кулямёты, некалькі ручных. А потым раптам пасыпаўся на натоўп свінцовы град. Сарваліся з дахаў і паляцелі чорна-белай чарадой буслы і вароны. Крыкі і плач заглушылі кулямётныя і аўтаматныя чэргі. На тварах ахвяр застывалі пакуты, жах, здзіўленне. Сціхалі крыкі, стогны і плач, перадсмяротныя хрыпы.

Па камандзе эсэсаўцы рассыпаліся па вёсцы. Цяпер расстрэльвалі людзей у дварах і хатах. Дабівалі хворых і старых. Забівалі дзяцей у калысках. Кідалі гранаты ў скляпы. Хто не загінуў ад гранаты, паміраў ад дыму. Прачэсвалі шквалам аўтаматнага агню гарышчы. Паліцаі выганялі на вуліцу кароў, коней, жывёлу. Потым эсэсаўцы падпальвалі хаты бутэлькамі з самазапальнай сумессю, аблівалі старыя сасновыя бярвёны бензінам з аўтамабільных каністраў. Над вёскай валіў дым — чорны, шэры, жоўты. Некаторыя спрабавалі ўцячы праз агароды, але ўсюды былі расстаўлены кулямётчыкі. Аўтаматчыкі прастрэльвалі нават барозны паміж градкамі на агародах. Ад гарачыні лопаліся шыбы ў вокнах. Вогненны смерч скручваў целы зажыва спаленых. Цяжкі смурод паплыў па вёсцы. Быццам чорны

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

снег, ляцелі камякі гару, і сонца свяціла, як у час зацьмення...

Калі мы прыехалі ў Красніцу, папялішча яшчэ дымілася. Я падышоў да знаёмых веснічак. Яны былі сарваны, а за імі — нічога. Адна печ ды груды абпаленых бэлек дымяцца. І пачарнелыя кусты і дрэвы ў палісадніку са скручанай лістотай. Я агледзеўся. Усё знікла! Ветлівыя жыхары Красніцы. Старыя дзедаўскія хаты з вокнамі, якія сустракалі столькі пагодлівых і пахмурных досветкаў. З запечнымі цвыркунамі і гнёздамі. З вячэрнімі спеўкамі дзяўчат. Асірацелыя сцежкі, па якіх яшчэ ўчора тупалі ружовыя пяткі мурзатых малышоў... Цяпер абрываюцца гэтыя сцежкі на краі чорнага пажарышча. Сотні чалавечых сэрцаў, якія раптам перасталі біцца, чалавечыя косці ў яшчэ гарачым попеле...

Па вуліцы наш атрадны ўрач Юрый Мікітавіч Мурашоў і яго жонка медсястра Люда вядуць пад рукі сівую жанчыну з перавязанай парашутным шоўкам галавой. І рукі ў яе ў бінтах. Страшным голасам крычыць яна:

— Дзіцячыя анёлавы душы іх праклялі! Будзьце вы праклятыя, праклятыя, праклятыя!..

— Адна з сям'і засталася,— шэпча мне ўрач, выціраючы пот з твару.— Звяр'ё! Звяр'ё! Сто дзевяноста восем двароў — дашчэнту. Амаль дзвесце чалавек! Цудам выратаваліся Шадзькоў Сямён, Зеляпужын Яўціхій, Бекарэвіч Ганна, Перапечына вось Лукер'я...

Губы ва ўрача трасуцца, позірк амаль такі ж вар'яцкі, як у Лукер'і... Амаль дзвесце чалавек!

Ці мог тады ведаць Юрый Мікітавіч, што такі ж лёс напаткаў і яго пасёлак Ветрынку, з якога ён пайшоў да нас у атрад, рабочых цыклозавода «Ільіч», якіх ён лячыў да вясны сорак другога.

Наша партызанка-разведчыца Вера Бекарэвіч плача, цалуе абпаленыя рукі старой маці, абдымае пляменнікаў — Уладзіка і Лёню. Яны ў шоку, глядзяць дзіка — бабуля іх з агню выцягнула...

На дарозе, у пыле валяюцца рамкі з рэшткамі мёду. Гэта падпальшчыкі, факельшчыкі аб'ядаліся ім. Аб'ядаліся і сплёўвалі воск. Не смак мёду — смак попелу адчуваўся ў роце. З калодзежа вады не выпеш... Забіта чыстая крыніца чорным попелам. За абгарэлай яблыняй паказаліся двое. Наперадзе з пачарнелым тварам ідзе Валодзя Шчаўкуноў. За ім... ды гэта Лявон Сілівонавіч! Яны нясуць, як насілкі, сарваныя з петляў веснічкі, а на іх штосьці чорнае, абпаленае, скурчанае. Не, я не магу, у мяне не хапае сіл на гэта глядзець!..

Рукі ў дзеда абпалены, у вялікіх пухірах і струпах — капаўся, відаць, у вуголлі, у сажы белая барада. Запэцканая сажай кашуля расшпілена на ўпалых грудзях, на шыі вісіць медны крыж на суравым шнурку. Позірк вар'яцкі, рот скошаны ў крывой усмешцы.

— Уся вось згарэла,— мармыча ён, падымаючы на мяне блакітныя вочы, поўныя слёз.

— Дзявочы залаты пярсцёнак амаль зусім расплавіўся, а пацеркі я сабраў... Нітка згарэла, дык я пацеркі сабраў. А я, стары, цэлы!.. Яе няма, а я цэлы!.. Выходзіць, няма бога! Ці памёр ён?.. А пчолы бунтуюцца, бунтуюцца пчолы...

Я штосьці гавару дзеду, але дзед не чуе мяне. А Шчаўкуноў — на яго рукі таксама страшна глядзець — мёртвым голасам выдыхае:

— Ён на лясной пасецы быў, таму і застаўся жывы. Звар'яцеў дзед...

А ў Валодзькі вочы таксама вар'яцкія:

— Капаліся ў вуголлі. Ад болю, разумееш, сэрца ў мяне ў абпаленых руках білася. І здавалася мне, быццам гэта яе сэрца ў вуглях...

Ледзь чутна хрыпіць стары:

— Я бачыў іхні флаг фашысцкі — чырвоны, чорны і белы. Чырвоны агонь, чорныя вуглі, белыя косці...

Я не магу глядзець на Лявона Сілівонавіча і на Валодзю. І на тое, што на насілках.

А ўдалечыні, заміраючы, разносіцца над папялішчам праціпаючы душу крык: — ...праклятыя, праклятыя, праклятыя!..

Пад светлым попелам пульсуе, успыхвае языкамі жар. Абпаленыя вянцы, кавалак старажытнай іконы Хрыста-збавіцеля з чорнай ад дыму фольгай.

У велізарнай брацкай магіле — не брацкай, бадай, а сямейнай, агульнавясковай — хавалі мы абпаленыя астанкі. Дацямна быў я на пажарышчы, варочаў яшчэ тлеючыя галоўкі бэлек, разам з партызанам з Красніцы, які стаў у адзін дзень круглым сіратой, выносіў у плашч-палатцы печыя абгарэлыя астанкі. Пот змываў куродым з нашых твараў, пёк абпаленыя рукі, капаў на зморшчаныя ад гарачыні, вымазаныя сівым попелам боты.

Цямнее. І тут і там чырвона і злосна мігцяць вуглі. Над змрочным пажарышчам, цяжка ўздыхваючы ружовымі ў апошніх промнях сонца крыламі, пралятае бусел. На шляху ясны след ад нямецкіх машын — бюсінгаў, опеляў, адлераў... і ўсюды — сляды вермахтаўскіх ботаў. Іх змые першы ж летні дождж. У тую мінуту мне вельмі захацелася пайсці па слядах карнікаў, дагнаць іх, забіваць, бязлітасна забіваць...

Праз многа гадоў пасля вайны, працуючы ў нашых ваенных архівах над трафейнымі нямецкімі дакументамі, я знайшоў сакрэтныя загады тых, хто спаняляў Красніцу. Імя галоўнага ката: СС-обергрупенфюрэр і генерал паліцыі Эрых фон дэм Бах-Зялеўскі.

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

Бой у Ніканавічах

З успамінаў А. А. Гарчакова

У лясным лагеры на беразе вірастай рачулкі Ухлясць заканчвалася падрыхтоўка да буйной аперацыі — адначасовага разгрому пяці варожых гарнізонаў на мяжы нашай маленькай «Хачынскай партызанскай рэспублікі». Найбольшы з іх быў Ніканавіцкі гарнізон (у гэтым апорным пункце ворага стаяла каля васьмідзесяці гітлераўцаў на чале з фельдкамендантам).

У тую ноч, 28 жніўня 1942 г., я, васемнаццацігадовы партызан, упершыню камандаваў групай разведкі. Да нашага галаўнога атрада Сазонава далучыліся партызаны 620-га асобнага атрада імя В. І. Чапаева. У поўнач у Ніканавічы ўвайшлі, скарыстаўшы тактыку «партызанскіх абцугоў», штурмавыя групы Кухарчанкі з захаду і Дзюбы з усходу. Бой завязаўся па правым флангу ў Кухарчанкі. Праз паўгадзіны мы, разведчыкі і кулямётчыкі, далучыліся да атрада Дзюбы і пачалі выбіваць гітлераўцаў з двароў. З Валодзем Шчаўкуновым кінулі гранаты ў цёмныя праёмы разбітых вокнаў аднаго дома і самі нырнулі ў іх. Ліхтарыкамі высвецілі жоўты чамадан, на стале стос дакументаў. Хуценька засунуўшы іх у чамадан, падалі яго праз акно палітруку Палявому.

Тры гадзіны прайшло пасля першага выстралу. Фашысты ўпарта супраціўляліся, засеўшы ва ўцалелых дамах, чакалі раніцы, а з ёй і дапамогі (яны не ведалі, што чатыры бліжэйшыя гарнізоны таксама былі ахоплены агнём). Кальцо вакол ворагаў сціскалася ў цэнтры вёскі. Байцы Кухарэнкі і Дзюбы падпальвалі дамы бутэлькамі з гаручай сумессю. Але моцны агонь з дзота прымусіў байцоў Дзюбы залегчы.

— Уперад! — крыкнуў Жорка Яўсеенка.— Бі гадаў!

У гэты момант каля яго ўпалі дзве нямецкія гранаты. Яўсеенка імгненна падхапіў іх і адкінуў назад. Не паспеў ён упасці на зямлю, як трэцяя граната з доўгай ручкай ударыла яго ў грудзі і, адскокваючы, узарвалася. Мяне адкінула, абдаўшы калючым гарачым пылам. Калі падняўся, убачыў партызан з баявой групы Кухарчанкі і Палявога, з якімі непрыкметна злучыліся ў цэнтры вёскі. «Уперад!» — паднімае байцоў Палявы. І тут мы ўбачылі такое, што на ўсё жыццё ўрэзалася ў памяць. На краі дарогі рантам падняўся ва ўвесь рост чалавек з вінтоўкай. Стральба прыціхла, і мы пачулі словы «Это есть наш последний и решительный бой...». Партызаны ўслед за ім узняліся ў атаку. Аднак агонь з амбразуры дзота на тым баку вуліцы зноў прыціснуў усіх да зямлі. На дарозе застаўся ляжаць адзін наш партызан.

«Коцікаў! Коцікаў!» — крычыць Палявы. Але той, хто ўзнімаў нас у атаку, не рухаецца. І тады на дарогу выбег яшчэ адзін партызан. Ён павярнуўся да нас, узняў вінтоўку. У ім я пазнаў Коцікава, Коцікава-сына. «Уперад!» — крычыць малодшы Коцікаў. Кароткая чарга — і з рук выпадае вінтоўка. Яны ляжаць на дарозе побач, партызаны з рабочага пасёлка Ветранка, былы шкловыдзімальшчык Яфім Іванавіч Коцікаў і яго сын камсамолец Дзмітрый Коцікаў.

Мы зноў падымаемся, і зноў кулямётныя чэргі не даюць рухацца наперад. Толькі санінструктар Вера Мурашова, родная сястра нашага ўрача Ю. М. Мурашова, паўзе да бацькі і сына Коцікавых. Затаіўшы дыханне, сочым за адважнай дзяўчынай. Вера падпаўзла да Коцікавых, адкрыла санітарную сумку... З дзота ў гэты момант прагучаў выстрал, адзіны выстрал. Галава дзяўчыны схіляецца да зямлі... Усе крычаць, і я таксама крычу. У варожы дзот ляцяць нашы апошнія гранаты, мы з крыкам кідаемся цераз дарогу смерці. Фашысты ўцякаюць, маўчыць варожы дзот.

Гэта чацвёртая гадзіна бою, калі я падпоўз да апошняй хаты, занятай фашыстамі. Абліўшы бензінам глухую сцяну, падпаліў яе. У тую ж секунду быццам жалезным ломам ударыла мяне ў левае плячо. За некалькі крокаў ад сябе ўбачыў гітлераўца з аўтаматам. Ён біў у мяне з «шмайсера». Адскочыўшы, я ўбачыў, як зялёныя светлякі трасіруючых куль праляцелі паміж мной і палаючым бярвеннем. На маё шчасце, гэты былі апошнія патроны ў ражку яго аўтамата.

Над вёскай узняліся тры чырвоныя ракеты — сігнал аб заканчэнні бою. Урач Мурашоў перавязаў маю рану, пасадзіў на фурманку побач з паміраючым Жорам Яўсеенкам. Сам жа ўсю дарогу ішоў, трымаючыся за фурманку, на якой ляжалі бацька і сын Коцікавы і яго сястра Вера...

Да апошняга дыхання

У канцы верасня 1941 г. цёмнай ноччу прыйшлі ў вёску Віляга Іван Сідараў, Пётр Кубышкін і Якаў Курпачэнка. Былі яны ўсе акружэнцы, зараныя, галодныя і зусім без сіл. Прытулак ім дала маці жонкі Курпачэнкі — Марыя Ёўдакімаўна. Крыху адпачыўшы, узяліся хлопцы за справу. Да пачатку зімы ў лесе ў розных тайніках у іх ляжалі сабраныя на месцы баёў вінтоўкі, кулямёты, гранаты, міны. Быў знойдзены няспраўны радыёпрыёмнік. Якаў адрамантаваў яго, і хлопцы сталі прымаць зводкі Саўінфармбюро. Лістоўкі перапісвалі ад рукі і распаўсюдж-

Быховский районный историко-краеведческий музей

Я. А. Курпачэнка.

Е. Ц. Андрэенкаў.

валі сярод насельніцтва. З іх жыхары навакольных вёсак даведаліся аб разгроме фашыстаў пад Масквой.

Вакол чырвонаармейцаў збіралася ўсё больш патрыётаў: акружэнец Іван Каладзяжны, мясцовыя камсамольцы Церах Сяброўскі, Раман Шэбаў, Косця і Церах Падголіны, Косця і Іван Шмідавы, Аляксей Салаўёў, рабочы шклозавода «Ільіч» Нічыпар Міткевіч і іншыя. Вясной 1942 г. група перайшла ў лес. Камандзірам стаў Якаў Курпачэнка. Партызаны пачалі дзейнічаць на шашы Магілёў — Гомель, імі былі падарваны некалькі варожых аўтамашын, паляцеў пад адхон эшалон на чыгунцы.

У чэрвені атрад Курпачэнкі ўвайшоў у склад левабярэжнай групы аб'яднаных атрадаў пад камандаваннем Г. І. Сазонава. Партызаны разграмілі некалькі варожых гарнізонаў, пачасціліся дыверсіі на шашы і чыгунцы.

У верасні 1942 г. гітлераўцы буйнымі сіламі блакіравалі месцазнаходжанне партызан каля вёсак Боўкі і Хачынка. Асноўная частка партызан адышла ў Бранскія лясы. Атрад Курпачэнкі падзяліўся на дзве групы. Адна на чале з камісарам Я. С. Арцёменкам пайшла на Браншчыну. Курпачэнка з астатняй часткай атрада застаўся на Магілёўшчыне і аб'яднаўся з групамі Ф. С. Тарасевіча — Г. А. Храмовіча. Камандзірам аб'яднанага атрада стаў Ф. С. Тарасевіч.

Набліжалася 25-я гадавіна Вялікага Кастрычніка. Партызаны рыхтаваліся адзначыць свята дыверсіямі на чыгунцы. У ноч з 6 на 7 і з 7 на 8 лістапада дыверсійная група ў складзе Якава Курпачэнкі (камандзір), Нічыпара Міткевіча, Косці Шмідава, Косці і Цераха Падголіных, Івана Каладзяжнага, Івана Сідарава і Аляксея Салаўёва на перагоне Быхаў — Рагачоў скінула пад адхон два варожыя эшалоны і накіравалася ў атрад. Па дарозе група занамавала ў вёсцы Рагі Клічаўскага раёна. На світанні вёска была акружана — на вуліцах з'явіліся бронетранспарцёры і танкеткі. Курпачэнка загадаў адыходзіць, а сам пачаў прыкрываць сяброў. Вораг таксама не шкадаваў куль. Упаў Нічыпар Міткевіч, потым Косця Падголін, не рухаўся Косця Шмідаў. Якаў, паранены, не спыняў агню, пакуль не скончыліся патроны. Калі наступіла цішыня, фашысты кінуліся да партызана, каб схапіць яго жывым. І раптам аглушальны выбух скалануў наваколле. Гэта Якаў узарваў пад сабой апошнюю гранату. Пахаваны герой-партызан у брацкай магіле ў в. Халадок Клічаўскага раёна.

Так сумленне загадвала

З успамінаў Е. Ц. Андрэенкава

Емяльян Цімафеевіч Андрэенкаў нарадзіўся ў 1898 г. ў в. Чырвоны Бераг Быхаўскага раёна. Член КПСС з 1925 г. Напярэдадні Вялікай Айчыннай вайны старшыня Шклоўскага райвыканкома. У пачатку вайны знаходзіўся на вучобе ў Маскве, а потым у распараджэнні ЦК КП(б) Б. З сакавіка па лістапад 1943 г. сакратар Быхаўскага падпольнага райкома партыі. У пасляваенныя гады на партыйнай і савецкай рабоце. Узнагароджаны двума ордэнамі Чырвонага Сцяга, Айчыннай вайны II ступені, Працоўнага Чырвонага Сцяга, медалямі. Памёр у 1981 г.

Весной 1943 года меня вызвал секретарь ЦК КП(б)Б, начальник БШПД П. З. Калинин. Он сообщил, что я назначен секретарем Быховского подпольного райкома партии и что необходимо безотлагательно вылететь в тыл врага.

В самолете оказался вместе с членом ЦК КП(б)Б, заместителем начальника БШПД Иваном Петровичем Ганенко, секретарем Могилевского подпольного обкома партии Дмитрием Степановичем Мовчанским, редактором газеты подпольного обкома партии «За Радзіму» Александром Антоновичем Юшкевичем, который вез поистине бесценный груз — портативную типографскую машину, шрифт, запас бумаги.

Благополучно приземлились на аэродроме в Кличевской партизанской зоне. На следующий день Д. С. Мовчанский передал мне список состава Быховского подпольного райкома партии: Куракин Николай Павлович, Левшинский Тимофей Иванович, Лукашев Федор Иванович и Каспрюк Станислав Павлович.

Да, не на голом месте мне предстояло начинать свою деятельность. Райком уже немало сделал для организации партизанского движения. С командирами и бойцами отрядов мне предстояло встретиться здесь, на территории Кличевского района, куда они пришли в связи с блокировкой фашистами лесов Быховского района.

Д. С. Мовчанский сказал, что отряды нашего района следует объединить в бригаду. Цель этого

Быховский районный историко-краеведческий музей

ясна: повышение боеспособности, улучшение взаимодействия.

Перед уходом в Быховский район я присутствовал на совещании секретарей подпольных райкомов партии и комсомола, командиров партизанских отрядов. С большим вниманием мы прослушали выступление Ивана Петровича Ганенко.

И вот я прибыл в 810-й отряд, который зародился и действовал в моих родных местах. Одним из первых в штабе увидел своего младшего брата Василия. Какая встреча! Обрадовался, когда узнал, что здесь воюют многие земляки. В их числе командир отряда Михаил Леонтьевич Максимов-Лебедев из Верхней Тощицы, комиссар Василий Тимофеевич Годунцов из Нижней Тощицы. Они ознакомили меня с обстановкой.

Уже весной 1942 года в западной части района действовали 3 партизанских отряда. Командовал одним из них, известный впоследствии под номером 425, Н. П. Куракин. До войны он работал уполномоченным Наркомата заготовок по Быховскому району и хорошо знал кадры. Это помогло ему вовлечь людей в борьбу с врагом.

Одним из организаторов партизанского движения в районе являлся член партии с 1925 года Карп Лаврентьевич Адасев. Война застала его в Минске. Он обратился в военкомат с просьбой отправить на фронт. Но ему было под пятьдесят, на военном учете он не состоял по болезни. Чтобы успокоить Адасева, как и многих ему подобных, работник военкомата ответил:

— Если понадобитесь — вызовем.

Вскоре учреждения Минска эвакуировались. Пошел на восток и Адасев. Перейти линию фронта не удалось, и в июле он прибыл в деревню Золотва Быховского района, где проживали его братья. Здесь встретился с коммунистами Иваном Самсоновичем Зычковым, Тимофеем Ивановичем Левшинским и Сергеем Наумовичем Беребуловым. Так сложилась подпольная партийная организация, секретарем которой стал К. Л. Адасев. Примерно через месяц она установила связь с группой Н. П. Куракина, выросшей затем в отряд.

При создании Быховского подпольного райкома партии секретарем утвердили К. Л. Адасева, но через несколько дней его перевели в Могилевский райком КП(б)Б. Теперь мне поручили возглавить его.

Первое заседание нашего райкома проходило в небольшом сарае в деревне Барсуки. После утверждения решений первичной партийной организации 425-го отряда о приеме в партию наиболее отличившихся партизан я ознакомил участников заседания с приказом Верховного Главнокомандующего И. В. Сталина от 23 февраля 1943 года. Принятое постановление обязывало командиров организовать военную учебу партизан, уделив особое внимание тактике, предлагало комиссарам выделить пропагандистов и агитаторов для изучения приказа с личным составом и населением района. Особо подчеркивалась необходимость создания инициативных групп для организации новых отрядов.

Члены райкома распределили между собой обязанности, утвердили редактором районной подпольной газеты «Партизан Быховщины» Н. П. Куракина.

Находясь временно в Кличевском районе, 425-й и 810-й отряды были объединены в 11-ю Быховскую партизанскую бригаду. Во второй половине апреля она направилась в свой район. Партизаны прошли десятки километров, удачно преодолели шоссе Могилев — Бобруйск, реку Друть. В июле выделили первую инициативную группу из 7 партизан. К концу месяца она выросла до 56 бойцов, на вооружении которых находились 5 ручных пулеметов, 45 винтовок. Так образовался новый, 225-й отряд. Командиром его мы утвердили Михаила Георгиевича Киселева, комиссаром — Матвея Григорьевича Ермолицкого, коммуниста с большим стажем.

Тогда же по указанию обкома партии нам передали 152-й партизанский отряд Михаила Дмитриевича Грицана. До этого он базировался в Кличевском и Кировском районах, приобрел большой опыт боевых действий на коммуникациях противника. Этот опыт стал для нас ценным достоянием.

В июле Могилевский обком КП(б)Б принял постановление о создании военно-оперативной группы (ВОГ) при Быховском райкоме партии. Ее командиром утвердили Ф. П. Подоляна, начальником штаба — И. П. Федяченко.

На заседании райкома партии 17 июля решили создать еще два отряда. Для этого выделили инициативные группы, из которых вскоре выросли 820-й и 435-й отряды.

На этом работа по расширению партизанских отрядов не закончилась. 9 августа 1943 года считается днем рождения еще одного отряда. Его начало положила группа из 6 человек, имевших на вооружении только 2 винтовки и пистолет. И вот теперь райком вынес решение утвердить отряд в количестве 50 человек, присвоив ему 830-й номер.

Таким образом, к действовавшим ранее трем отрядам прибавилось еще четыре. Они быстро росли, вооружались и становились по-настоящему боевыми единицами, способными наносить чувствительные удары по врагу.

Значительное увеличение партизанских сил на Быховщине, рост новых отрядов потребовали от райкома и его военно-оперативной группы совершенствования боевой и политической работы. С учетом этого на своем заседании 4 октября обсудили отчет начальника штаба военно-оперативной группы Ивана Павловича Федяченко о деятельности 810, 820, 830 и 225-го отрядов за

Быховский районный историко-краеведческий музей

август и сентябрь. Присутствовали все командиры, комиссары и секретари партийных организаций. В выступлениях и принятом постановлении отмечалась активизация борьбы народных мстителей против оккупантов. Об этом свидетельствовал разгром гарнизонов в Комаричах, Таймановe, Новом Быхове, Лудчицах, а также крупная операция на станции Тощица. За два отчетных месяца отряды выросли количественно, более основательно вооружились. В закрепленных за ними сельсоветах усилилась массово-политическая работа среди населения. Партизаны помогли крестьянам убрать хлеб, дали отпор гитлеровским «заготовителям», сорвали вражеские планы угона молодежи на каторжные работы в фашистскую Германию. На заседании отмечались и недостатки. В частности, указывалось, что политработники и партийные организации отрядов не всегда учитывали новые моменты. Приводился такой факт. Ряды народных мстителей пополнялись многими молодыми людьми. С ними нужно вести кропотливую работу, умело воспитывать их в духе преданности Родине, жгучей ненависти к врагу. Однако этой категории уделялось недостаточно внимания.

В принятом постановлении указывалось на необходимость улучшить боевую и политическую учебу бойцов и командиров, проявлять заботу о дальнейшем росте отрядов и их вооружении, усиливать удары по коммуникациям врага. Райком предложил командирам и комиссарам сделать все возможное, чтобы защитить население от истребления и ограбления фашистами, не допустить вывоза сельско-хозяйственных продуктов и скота в Германию. Тогда же приняли решение о развертывании 425, 810 и 152-го отрядов в полки и утвердили их командиров, комиссаров и начальников штабов.

Выводить из строя вражеские коммуникации — такую задачу райком партии ставил перед всеми партизанами. В этом деле особенно прославился 152-й отряд. Здесь действовали 5 диверсионных групп, большую работу провели по изысканию необходимых взрывчатых материалов, обучению бойцов подрывному делу.

В марте — апреле 1943 года на участке железной дороги Бобруйск — Жлобин подрывники 152-го отряда пустили под откос 6 следовавших на фронт эшелонов, в том числе 2 с живой силой и техникой были на счету группы, в которую входил отважный партизан Николай Борисевич. Накануне войны он успешно окончил среднюю школу и мечтал учиться дальше. Внезапно вторгшиеся в нашу страну захватчики нарушили его планы. И Николаю пришлось проходить другую школу — школу мужества и борьбы. Воевал, как все его друзья, закалялся в боях. Но особенно ему хотелось стать подрывником. И когда мечта осуществилась, был счастлив.

В середине марта 1943 года на участке железной дороги Бобруйск — Жлобин, у деревни Омельно, Борисевич со своими боевыми друзьями подорвал паровоз и 10 цистерн с нефтью. 27 апреля — новый выход группы на железную дорогу. Спущены под откос паровоз и 18 вагонов. Противник понес большие потери. Теперь подрывное дело стало партизанской профессией Борисевича и его боевых друзей. 30 июня 1943 года на железнодорожном участке Бобруйск — Жлобин, в районе деревни Марусенька, эта группа подорвала эшелон. Разбиты паровоз и 14 платформ, на которых уничтожено и повреждено 144 автомашины. В июле 1943 года группа во главе с Кириллом Евтуховичем пустила под откос еще 2 вражеских состава с техникой и артиллерийскими снарядами.

Но ребята не ограничились действиями на коммуникациях противника. Они провели большую работу по вовлечению в партизаны молодежи, изысканию оружия и взрывчатки. За два летних месяца пришли в отряд 26 новых бойцов, доставили 25 винтовок, 3 ручных пулемета, 200 килограммов тола, выплавленного из снарядов и бомб, а также 170 разных мин и 2800 патронов.

Через некоторое время Николая Александровича Борисевича назначили командиром взвода. Кто мог предположить тогда, что этот скромный крестьянский парень станет в будущем известным ученым, академиком, внесет выдающийся вклад в советскую науку и будет избран президентом Академии наук БССР. Но думается, что его путь к таким успехам начался еще на войне.

Военно-оперативная группа райкома, командиры и политработники многое сделали по подготовке партизан к «рельсовой войне». В ночь на 3 августа 11-я Быховская бригада подорвала в районе станции Тощица 1117 рельсов. 2-й этап «рельсовой войны» начался 19 сентября. Мы опять перебили около 1000 рельсов на участках железной дороги Могилев — Жлобин и Жлобин — Гомель.

Одновременно народные мстители громили гитлеровские гарнизоны, карательные отряды, защищая население. 17 августа на большаке Гамария — Кипячи бойцы 425-го отряда уничтожили крупное подразделение карателей. 3 сентября в деревню Красный Берег с целью захвата и вывоза на каторжные работы трудоспособного населения, а также угона скота прибыл батальон гитлеровцев. Партизаны 810-го отряда наголову разбили его.

Отдел пропаганды и агитации райкома, партийные организации отрядов выпустили и распространили сотни листовок и обращений к населению. Среди них — «Ни грамма хлеба, картошки оккупантам», «Близок час расплаты с фашизмом», «Все на вооруженную борьбу против оккупантов» и др.

Почти на каждом заседании рассматривались заявления о приёме в партию. Коммунистами

Быховский районный историко-краеведческий музей

становились самые достойные. Всего за период деятельности нашего райкома принят в члены ВКП(б) 81 человек, кандидатами в члены партии — 139. В районе насчитывалось 16 партийных организаций. В них состояло на учете 310 коммунистов.

Наш райком постоянно занимался воспитанием молодежи, которая составляла большинство в отрядах. Мы мобилизовывали ее на беспощадную борьбу с фашистскими захватчиками. Активно действовали созданные из молодых партизан диверсионные и «охотничьи» группы по подрыву железных и шоссейных дорог и мостов, поездов и автомашин, уничтожению гитлеровских солдат и офицеров. Руководили этой борьбой 40 комсомольских организаций, объединявших 570 юношей и девушек.

Подпольный райком ЛКСМБ приступил к работе в сентябре 1942 года. Возглавлял его Виктор Николаевич Куракин, потом секретарем стал Павел Михайлович Короленко.

В населенных пунктах действовали 17 подпольных комсомольских организаций. Они вели пропаганду среди населения, устраивали диверсии, собирали оружие. Только в августе 1943 года подпольщики передали партизанам ручной пулемет, 8 винтовок и другое имущество.

Не чувствовали себя спокойно фашисты и в районном центре. Здесь советские патриоты подорвали водокачку и сожгли 70 тонн бензина. Мы получали от быховских патриотов данные о намерениях противника. Умело действовали Валентина Покрошинская и Ольга Позднякова. Они распространяли наши газеты и листовки, вели агитационную работу во вражеском гарнизоне.

Райком партии и командование принимали меры к защите населения от ограбления и истребления карателями. В лесу, в бывшем рабочем поселке леспромхоза, создали гражданский лагерь, в котором проживало около 1 тысяч человек. Здесь они под охраной партизан нашли надежный приют.

Красная Армия, вступив на территорию Могилевской области, с каждым днем приближалась к Быховскому району. Райком КП(б)Б обратился к населению с призывом вступать в ряды народных мстителей, шире развертывать всенародную борьбу. В обращении гневно обличались кровавые злодеяния гитлеровских извергов: более двух лет хозяйничали они в нашем районе, превратили Быхов в развалины, уничтожили все культурные учреждения, стерли с лица земли многие деревни вместе с жителями. Каждый из нас, разъясняя обращение райкома, приводил известные ему конкретные факты о зверствах фашистов.

В Быхове жил И. К. Федоров, с которым мы вместе воевали еще в гражданскую. Гитлеровцы схватили его и расстреляли. В конце ноября 1943 года они ворвались в деревню Городец, согнали в дом 76 человек, в основном женщин, детей, стариков, чтобы сжечь их заживо. Расправа намечалась на 1 декабря. Спасли советских людей партизаны 425-го полка. Стремительным налетом они разгромили карательный отряд.

В партизаны шло все новое и новое пополнение, что способствовало быстрому росту наших отрядов. Если в сентябре 1943 года в районе действовало более 1000 народных мстителей, то ко времени соединения с частями Красной Армии свыше 3,5 тысячи.

Друкуецца са скарачэннямі па кн.: Партизанское подполье в Белоруссии, 1941—44: Страницы воспоминаний: Витебская, Могилёвская, Гомельская, Полесская области. Мн., 1985. С. 194—203.

З успамінаў Ф. П. Падаляна

Фядот Пракопавіч Падалян нарадзіўся 17.7.1909 г. ў в. Русо-Крыклівец Крыжопальскага раёна Віницкай вобл. ў сям'і селяніна. Член КПСС з 1938 г. Завочна скончыў Магілёўскі педінстытут (1956). З 1928 г. на культурна-асветнай і гаспадарчай рабоце. З 1931 г. ў Чырвонай Арміі. Вайну сустрэў пад Слонімам, з 1942 г. ў партызанах — радавы, камандзір узвода, роты. У красавіку 1943 г. назначаны камандзірам 11-й Быхаўскай партызанскай брыгады, у ліпені — лістападзе 1943 г. камандзір Быхаўскай ваенна-аператыўнай групы. З лістапада 1943 г. па люты 1944 г. сакратар Быхаўскага падпольнага райкома партыі. У 1944—1965 гг. на партыйнай і савецкай рабоце ў Бабруйскай і Магілёўскай абласцях. Ф. П. Падалян узнагароджаны 2 ордэнамі Леніна, ордэнамі Чырвонага Сцяга і Працоўнага Чырвонага Сцяга. Ганаровы грамадзянін г. Быхаў. Памёр 4.1.1971 г. Яго імем названа вуліца ў Быхаве.

Раненне ў першыя дні вайны, няўдалая спроба дагнаць сваіх, знясіленне і дапамога насельніцтва, пераважна жанчын і падлеткаў — усё гэта давялося перажыць не толькі мне, але і сотням байцоў, якія пасля жорсткіх працяглых баёў вымушаны былі адступаць.

У саўгасе «Зарэчча» Барысаўскага раёна мяне, наколькі далей я ісці не мог, прытуліў конюх саўгаса Васіль Сахончык. Калі раны загаіліся, стаў шукаць сувязь з акружэнцамі, якіх пямала засталося ў навакольных вёсках. Усе яны былі надзейнымі таварышамі, гатовымі ў любы момант перайсці да партызанскай барацьбы. Група расла, і ў снежні 1941 г. сорак шэсць чалавек пайшлі ў лес. Мы былі ўзброены (яшчэ раней выявілі склад са зброяй, якую перавезлі ў лес на аўтамашыне, што Эдуард Буцвілоўскі ўгнаў у немцаў). Група стала прабірацца на Клічаўшчыну, дзе разгортвалася партызанская барацьба. Тут мы ўліліся ў 208-ы партызанскі полк пад камандаваннем палкоўніка У. І. Нічыпаровіча. Пачынаў я артылерыстам, потым быў камандзірам дыверсійнай групы, камандзірам узвода, з верасня 1942 г.— камандзірам роты. У сакавіку 1943 г. мяне выклікалі ў Магілёўскі падпольны абком партыі. У зямлянцы знаходзіўся і сакратар ЦК КП(б)Б І. П. Ганенка. Пасля размовы з ім я быў зацверджаны камандзірам 11-й Быхаў-

Быховский районный историко-краеведческий музей

Ф. П. Падалян.

М. Л. Максімаў-Лебедзеў.

скай партызанскай брыгады. Тут жа сустрэўся і пазнаёміўся з сакратаром Быхаўскага падпольнага райкома партыі Е. Ц. Андрэенкам, які толькі што прыляцеў з Масквы. Родам з Быхаўскага раёна, у мінулым чырвонагвардзеец, ён шмат працаваў у раёне і добра ведаў людзей.

Брыгада разгортвалася на базе 425-га і 810-га партызанскіх атрадаў, камандзірамі якіх у той час былі ваеннаслужачыя Д. І. Фядотаў, М. Л. Максімаў-Лебедзеў. У атрадах налічвалася 546 байцоў, абстраляных партызан, якія да таго часу мелі багаты баявы вопыт. На першым пасяджэнні Быхаўскага падпольнага райкома партыі вырашылі выпусціць да 1 Мая 1943 г. першы нумар раённай газеты «Партизан Быховщины», былі прыняты ў рады ВКП(б) дзесяць нашых таварышаў, у іх ліку камандзір 425-га атрада Д. І. Фядотаў і будучы яго пераемнік Ф. Ф. Сухаў.

8 сакавіка брыгада рушыла ў зону свайго дзеяння — Быхаўскі раён. У Быхаўскіх лясах нас сустрэў цёплы веснавы дождж. Настрой быў прыўзняты, усе радаваліся наступленню цёплых дзён. Падпольны райком і камандаванне брыгады сабраліся на нараду. Перш за ўсё неабходна было аднавіць сувязь з людзьмі, якія раней дапамагалі партызанам, а таксама забяспечыць асабовы склад брыгады харчаваннем. У першыя ж дні было створана дзесяць падпольных груп, зацверджана 50 агітатараў — лепшых камуністаў і камсамольцаў. У красавіку — маі ў вёсках раёна пабывалі партызанскія агітатары — член КПСС з 1919 г. М. А. Носараў, сакратар партарганізацыі 425-га атрада Ф. І. Лукашоў, Васіль Андрэенка, Цімафей Ляўшынскі, Васіль Гадуноў, Марк Філімонаў.

1 Мая выйшаў першы нумар падпольнай раённай газеты «Партизан Быховщины». Газета ў дзесяць экземпляраў была склеена з чатырох аркушаў паперы і напісана ад рукі. Сціплыя старонкі пераходзілі з падраздзялення ў падраздзяленне, газету бралі з сабой агітатары ў вёскі. Трэба было бачыць твары людзей, калі чыталі на роднай мове орган падпольнага райкома партыі. Значыць, жыве, дзейнічае наша Савецкая ўлада!

А каб экземпляраў з сотню, ды адціснутых друкарскім спосабам! Гэта думка не давала спакою. І праз тыдзень пасля выхаду першага нумара рэдактар газеты М. П. Куракін і яе адказны сакратар В. Ц. Андрэенка накіраваліся ў Клічаўскі падпольны райком, які меў сваю друкарню. Вярнуліся яны праз пяць дзён з 200 экземплярамі газеты «Партизан Быховщины» і стосам лістовак. Газета і лістоўкі пайшлі па сёлах раёна, узнімаючы людзей на барацьбу з ворагам.

Да самага вызвалення людзі атрымлівалі з Клічаўскай друкарні нумары партызанскай газеты. Шырокая агітацыя, смелыя баявыя дзеянні яшчэ вышэй узнімалі аўтарытэт народных мсціўцаў. У брыгаду ішлі новыя людзі. Толькі за тры дні мая 1943 г. ў 425-ы атрад уступіла са зброяй і боепрыпасамі 85 чалавек. За чэрвень — жнівень ініцыятыўныя групы І. Вараб'ёва, А. Бархозава, У. Дзянісава, М. Кісялёва выраслі ў самастойныя атрады. У жніўні ў брыгадзе было 7 атрадаў, якія кантралявалі ўсё правабярэжжа Быхаўшчыны. Партыйныя арганізацыі ў іх сталі асноўнай арганізуючай сілай. Кола дзейнасці іх было шырокім і разнастайным, прыём у партыю лепшых партызан і партызанак, кіраўніцтва камсамолам, выхаванне асабовага саставу, баявая падрыхтоўка, распрацоўка баявых аперацый, агітацыйна-палітычная работа ў вёсках, арганізацыя вольнага часу партызан. Камуністы ганарыліся сваімі важакамі Ф. І. Лукашовым, М. М. Балыкіным, М. А. Нароўскім, І. Д. Юрчанкам. Гэта былі людзі вялікага жыццёвага вопыту, моцнай партыйнай загартоўкі. Аб аўтарытэце камуністаў сведчыць і такі факт. У момант стварэння брыгады ў партарганізацыі 810-га атрада было 28 камуністаў, а праз два месяцы — 59.

У рады партыі ў той грозны час уступілі камандзір узвода Арцём Салодышаў, які пазней стаў Героем Савецкага Саюза, камандзір партызанскай гарматы Канстанцін Бандарэнка, разведчык Яфім Балотнікаў, камбаты Сяргей Рамакін, Платон Цагельнікаў і Іван Альховікаў, партызанкі Раіса Каранкевіч, Марыя Каваленка, камсамольскія важакі Павел Караленка, Ганна Вараб'ёва, Рыгор Казлоў і многія іншыя.

У ліпені 1943 г. наша брыгада была пераўтворана ў Быхаўскую ваенна-аператыўную групу. Многае зрабілі падпольны райком і пярвічная партарганізацыя па падбору і расстаноўцы каманднага і палітычнага саставу злучэння. Іх узначалілі смелыя і рашучыя камандзіры Ф. Ф. Сухаў, М. Л. Максімаў-Лебедзеў, М. Д. Грыцан, А. Х. Бархозаў, С. П. Рамакін, П. М. Цагельнікаў, І. Л. Альховікаў, І. І. Вараб'ёў, Ф. М. Някрасаў, І. Г. Ермаліцкі, А. І. Салодышаў,

Быховский районный историко-краеведческий музей

Г. С. Самцоў. Выхаваннем асабовага складу ў духу бязмежнай адданасці Радзіме займаліся вопытныя, па-партыйнаму прынцыповыя камуністы В. Ц. Гадунцоў, І. С. Зычкоў, К. Н. Шыбанаў, Ц. І. Ляўшынскі, Д. А. Смагін, І. Д. Стральцоў, М. Ф. Філімонаў, Ц. М. Полаўцаў, Д. М. Сапожнікаў. Пад іх кіраўніцтвам было праведзена 85 баявых аперацый.

У лістападзе 1943 г. Е. Ц. Андрэенкаў быў адкліканы ў распараджэнне ЦК КП(б)Б. Сакратаром Быхаўскага падпольнага райкома партыі зацвердзілі мяне. Камандзірам злучэння стаў начальнік штаба І. П. Федзячэнка.

У лютым 1944 г. ў нас пачаў адчувацца востры недахоп боепрыпасаў. 50 партызан накіраваліся за лінію фронту, у іх былі разведданыя пра гарнізон на станцыі Тошчыца.

Камандзір 5-й Арлоўскай Чырванасцяжнай ордэнаў Суворава і Кутузава стралковай дывізіі палкоўнік Міхаліцын накіраваў у тыл ворага лыжны батальён капітана Б. Я. Каваленкі. Праваднікамі былі нашы партызаны. Батальён скрытна перайшоў лінію фронту і пасля жорсткага бою 23 лютага захапіў станцыю Тошчыца. А на наступны дзень у в. Дзедава сустрэліся партызаны з воінамі 80-га стралковага корпуса.

26 лютага 1944 г. ў 12 гадзін дня ў в. Шапчыцы адбыўся партызанскі парад. На гэтай незабыўнай урачыстасці былі прадстаўнікі 3-й і 50-й армій, пісьменнік Ф. І. Панфёраў і кінааператар І. Н. Вейняровіч. Прыехаў Е. Ц. Андрэенкаў, якога прызначылі першым сакратаром райкома партыі на вызваленай частцы Быхаўшчыны.

Наперадзе чакала нялёгкая і такая ж радасная праца на свабоднай вызваленай зямлі.

Ад групы да палка

Міхаіл Лявонавіч Максімаў-Лебедзеў нарадзіўся 23.5.1917 г. ў в. Верхняя Тошчыца Быхаўскага раёна. Пасля сканчэння ў 1937 г. педвучылішча працаваў настаўнікам у Новакубанскім раёне Краснадарскага краю. Скончыў Растоўскі настаўніцкі інстытут (1939). Восенню таго ж года прызваны ў Чырвоную Армію. У 1941 г. скончыў стралкова-кулямётнае вучылішча, вайну сустрэў на пасадзе камандзіра роты. З лютага 1942 г. ў партызанах: камандзір групы, з красавіка 1942 камандзір 810-га атрада, з кастрычніка 1943 г. па люты 1944 г. камандзір 810-га партызанскага палка Быхаўскай ваенна-аператыўнай групы.

Пасля вайны на гаспадарчай рабоце ў Мінску. Узнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга, медалямі. Памёр у 1960 г.

Іван Хахлоў, Міхаіл і Ніна Максімавы з вёскі Ліпавы Рог, Міхаіл Асіпенка, Аляксандр Арцёменка, двое байцоў Чырвонай Арміі (імёны невядомы) аднымі з першых увайшлі ў патрыятычную групу лейтэнанта Чырвонай Арміі Міхаіла Максімава. Вёска Вялікі Лес, куды вярнуўся Міхаіл Лявонавіч пасля няўдалай спробы перайсці лінію фронту і дагнаць сваіх, стала своеасаблівым штабам патрыётаў у тыле ворага. Аляксандр Арцёменка дапамог раздабыць радыёпрыёмнік, пачалі збіраць зброю. У лютым 1942 г. сем патрыётаў на чале з Максімавым праклалі першую партызанскую сцяжынку ў лесе. Адважны камсамолец Уладзімір Гінжук звязаў іх з групай Васіля Німафеевіча Гадунцова, ураджэнца в. Ніжняя Тошчыца, як і Максімаў, ён выходзіў з акружэння, застаўся на Быхаўшчыне і стварыў падпольную групу ў в. Рыхартава. Вясной дзве групы аб'ядналіся ў атрад. Камандзірам стаў Максімаў (узяў сабе псеўданім Лебедзеў), камісарам — Гадунцоў. Пасля дыверсіі на чыгунцы і разгрому некалькіх паліцэйскіх упраў атрад пачаў хутка расці. У яго ўступілі былы лётчык Мікалай Тамашоў, Адам Вараб'ёў, Сцяпан Шаблаўнёў і яго сын Сцяпан, Яфім Кордычаў, Аляксандр Кавалёў, Цімафей Радчыкаў і іншыя. Арцём Салодынаў з дна Каплічнага возера дастаў тры кулямёты, больш трыццаці вінтовак, узброіў патрыётаў і прывёў у атрад.

Летам 1942 г. атрад стаў значнай сілай. На яго баявым рахунку дзесяткі спаленых мастоў і аўтамашын, пяць скінутых пад адхон эшалонаў. Народныя мсціўцы кантралявалі ўсю паўднёва-заходнюю частку раёна. Партызаны настойліва авалодвалі баявым майстэрствам. Лепшымі падрыўнікамі ў атрадзе лічыліся камсамольцы Васіль Каваленка, Мікалай Сідарэнка і Васіль Антоненка. Умелымі і знаходлівымі разведчыкамі сталі Апанас Сідарэнка і Дзмітрый Гадунцоў, бясстрашнымі кулямётчыкамі — Ліснеўскі і Шаблаўнёў, мінамётчыкам — Іван Марчанка. Нязмерна вырас сярод партызан і мясцовага насельніцтва аўтарытэт камандзіра атрада Максімава-Лебедзева. Асабістая адвага, жалезная вытрымка і самадысцыпліна, высокая патрабавальнасць камандзіра да сябе і падначаленых сталі вытокамі гэтай любві і павагі.

У жніўні 1942 г. гітлераўцы кінулі на разгром партызан карны атрад. Манеўруючы, партызаны перадыслацыраваліся ва Усакінскія лясы.

У красавіку 1943 г. 810-ы атрад, які ўжо налічваў 313 партызан, уліўся ў 11-ю Быхаўскую партызанскую брыгаду. У час «рэйкавай вайны» 3 жніўня 1943 г. партызаны атрада Максімава-Лебедзева па чыгуначным участку Рагачоў — Быхаў падарвалі 290 рэек. У верасні разгромілі варожы апорны пункт у вёсцы Лудчыцы, падарвалі шэсць эшалонаў, зрабілі на грунтавых дарогах завалы. У кастрычніку атрад разгарнуўся ў полк. Яго камандзірам быў зацверджаны Максімаў-Лебедзеў. Полк яшчэ больш узмацніў удары па ворагу ў прыфрантавой паласе. За адзін дзень

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

26 лістапада 1943 г., напрыклад, было падарвана 8 аўтамашын, перакананы і замініраваны многія стратэгічна важныя дарогі. Пазней было разгромлена шмат валасных управаў, гарнізонаў, у тым ліку ў вёсках Дручаны, Новы Быхаў, Тайманава, Камарычы, Асоўшчына, Савічаў Рог, Крушынаўка і іншых.

Камандаванне палка прадпрымала рашучыя меры па выратаванню насельніцтва ад карнікаў. У раёне тылавых баз палка былі створаны чатыры сямейныя лагеры, дзе пад аховай партызан знаходзілася каля чатырох тысяч чалавек.

24 лютага 1944 г. 810-ы полк злучыўся з часцямі Чырвонай Арміі. У палку налічвалася 1006 партызан, баявы шлях большасці якіх працягваўся да пераможнага 1945-га.

Г. Е. Барысаў.

З успамінаў Ц. М. Полаўцава

Ц. М. Полаўцаў.

Цімафей Мартынавіч Полаўцаў нарадзіўся ў 1913 г. ў в. Гарадзец Быхаўскага раёна ў сялянскай сям'і. Член КПСС з 1943 г. У 1936 г. скончыў Магілёўскі зоаветэрфак, у 1941 г.— Віцебскі ветэрынарны інстытут. У партызанах з 1942 г. — радавы, палітрук роты, з жніўня 1943 г. камісар 1-га батальёна 425-га партызанскага палка, а 1944 г. на фронце. Быў двойчы паранены. Узнагароджаны ордэнамі Айчыннай вайны I і II ступеняў, двума медалямі «За адвагу», медалём «Партызану Айчыннай вайны» I ступені і інш.

На сэрцы светла і радасна! Нарэшце скончаны інстытут, і я еду працаваць у свой родны раён. А праз суткі ўсё было перакрэслена вайной. У родны Гарадзец дабраўся не хутка. У вёсцы былі размешчаны паліцэйскі ўчастак і валасная ўправа. Жыў на паўлегальным становішчы, туляўся па чужых хатах, начаваў у бліжэйшых да лесу істопках і хлявах.

Неяк на краі вёскі ля калодзежа мы з Міхаілам Мельнікавым сустрэлі трох чалавек у армейскай форме. Завялі гутарку. Гэта былі акружэнцы Сухаў, Чарнышоў і Зайцаў. У гэты час з боку вёскі Лубянка паказалася фурманка, на якой ехалі пяць паліцэйскіх. Адзін з іх з карабінам саскочыў з фурманкі і стаў патрабаваць дакументы. Сухаў стаў расшпільваць кішэню гімнасцёркі. Паліцэйскі паставіў карабін і нагнуўся над вядром з вадой. І тут Сухаў выхапіў з кішэні пісталет, Чарнышоў схапіў карабін і загадаў паліцэйскаму падняць рукі ўгору. Паліцэйскія кінуліся наўцёкі, толькі ад'ехаўшы на паўкіламетра, адкрылі стральбу. У гэты час у воласці праходзіла рэгістрацыя акружэнцаў. Пачуўшы стральбу, валасное начальства і гітлераўцы разбегліся. Выкарыстаўшы паніку, каля сарака акружэнцаў уцяклі ў лес. Пад раніцу 25 чэрвеня 1942 г. я з Платонам Цагельнікавым пачуў з свайго начлегавага шум матораў — да вёскі набліжаліся карнікі. Мы кінуліся цераз балота ў лес. У лесе за рэчкай сустрэлі партызан Мікалая Куракіна, Мікалая Носарава, Фёдара Лукашова, Карпа Адасёва, Цімафея Ляўшынскага, з якімі даўно трымаў сувязь. Нас адразу залічылі ў групу.

Пасля карнай аперацыі ў Гарадцы і Студзёнцы фашысты пакіраваліся ў в. Чачэвічы. Наша група (у ёй тады было 20 партызан) абстраляла іх і адышла ў Кучынскі лес. Там мы аб'ядналіся з атрадам Марусава і правялі бой з карным атрадам Барчыка. У атрад прыходзіла ўсё новае папаўненне. У красавіку 1943 г. мы ўвайшлі ў склад 11-й Быхаўскай партызанскай брыгады. У ліпені, у сувязі са стварэннем Быхаўскай ВАГ, атрад рэарганізаваны ў 425-ы полк. Атрад, а потым полк граміў гарнізоны ў вёсках Вендараж, Пушча, Падзевічы, Дручаны, Замачулле, Пашкава, Лапша і інш.

У жніўні 1943 г. падпольны райком партыі зацвердзіў мяне камісарам 1-га батальёна, якім камандаваў мой добры сябар Платон Максімавіч Цагельнікаў. Мы многае з ім зрабілі, каб батальён стаў лепшым у палку. У вольны ад баявых аперацый час праводзілі сярод партызан палітінфармацыі, чыталі газету «Правда», абласную «За Радзіму», раённую «Партизан Быховщины». У нас з'явіўся радыёпрыёмнік. Радыст Навасёлаў добра ведаў сваю справу. А пасля разгрому гарнізона ў Пашкаве мы займелі пішучую машынку. З'явілася магчымасць друкаваць зводкі Саўінфармбюро, лістоўкі і распаўсюджваць іх сярод партызан і ў вёсках. Мацнелі сувязі партызан і мірных жыхароў. Партызаны абаранялі насельніцтва ад карнікаў, дапамагалі сеяць і ўбіраць ураджай. Увесь час расла колькасць сувязных і добраахвотных разведчыкаў з ліку мірных жыхароў. Няспынна павялічваліся нашы рады. Так, летам 1943 г. з вёсак Уюн, Уюнова Сяліба, Гамарня, Гута і Замошша толькі за адзін тыдзень прыйшло да нас больш за сорак чалавек.

24 лютага 1944 г. ў раёне в. Дзедава наш батальён злучыўся з часцямі Чырвонай Арміі. Пасля расфарміравання батальёна мяне накіравалі ў 55-ы запасны полк, а пасля абучэння — у 369-ю стралковую дывізію. Удзельнічаў у баях за вызваленне Беларусі, Польшчы, біў гітлераўцаў у Германіі.

Запісаў П. Шлеянкоў.

Быховский районный историко-краеведческий музей

У баях з ворагам

З успамінаў Дз. А. Смагіна

Дз. А. Смагін.

П. М. Цагельнікаў.

Дзмітрый Анісімавіч Смагін нарадзіўся 5.5.1908 г. ў в. Смагіна Лівенскага раёна Арлоўскай вобл. ў сялянскай сям'і. Член КПСС з 1930 г. У Чырвонай Арміі з 1930 г.— курсант палкавой школы, артылерыйскага вучылішча, з жніўня 1935 г.— палітрук батарэі. На фронце з першых дзён вайны, інструктар палітаддзела 5-й стралковай дывізіі. У чэрвені 1942 г. накіраваны ў варожы тыл, камісар 8-й Круглянскай партызанскай брыгады. У ліпені 1943 г.— сакавіку 1944 камісар 810-га атрада, а потым палка Быхаўскай ваенна-аператыўнай групы. Пасля вайны на партыйнай, гаспадарчай рабоце, працаваў выкладчыкам у школе. Узнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга, многімі медалямі. Жыве ў г. п. Кіраўск.

У ліпені 1943 г. Магілёўскі падпольны абком партыі накіраваў мяне і Якава Міхайлавіча Рыжкевіча ў Быхаўскі раён для ўзмацнення партыйна-палітычнай работы сярод партызан і насельніцтва. 17 ліпеня, у дзень нашага прыезду, адбылося пасяджэнне бюро падпольнага райкома партыі, на якім разгледзелі пытанне аб стварэнні Быхаўскай ваенна-аператыўнай групы. Мяне зацвердзілі камісарам 810-га партызанскага атрада.

Пачаў са стварэння першых партыйных і камсамольскіх арганізацый ва ўзводах і ротах. У хуткім часе склікалі партыйную канферэнцыю, на якой выбралі партбюро атрада. Сакратаром партбюро стаў М. М. Балыкін. На наступны пасля канферэнцыі дзень атрад выйшаў на баявую аперацыю. Было ўзарвана каля двух кіламетраў чыгуначнага палатна паміж станцыяй Тошчыца і пятнаццатым раз'ездам. Пасля вяртання з задання нас чакаў загад па ваенна-аператыўнай групе: на базе атрада пранаоўвалася стварыць партызанскі полк. Атрад разгарнуўся ў трохбатальённы полк. Камандзірам палка быў прызначаны Максімаў-Лебедзеў, камісарам — я, начальнікам штаба — А. Р. Феакцістаў. Начальнікам асобага аддзела стаў Вароніч, начальнікам разведкі — Сібрын. На пасяджэнні партбюро памочнікам камісара палка па камсамолу зацвердзілі П. М. Дамброўскага.

У верасні 1943 г. сфарміравана санчасць з трох урачоў і трох медсясцёр. Начальнікам санчасці была назначана Л. М. Собалева, урачамі — Каран, Ягоранкава, медсёстрамі — Ясінецкая, Пшыркова, Мяцельская.

Полк штодзённа вёў баявыя аперацыі. З жніўня 1943 г. па люты 1944 г. былі знішчаны варожыя гарнізоны ў вёсках Новы Быхаў, Крупышаўка, Вішчын, Мадора, на пятнаццатым раз'ездзе (гарнізоны ў вёсках Лудчыцы, Камарычы і Тайманава былі разбіты за адну ноч). Нашы падрыўныя групы пусцілі пад адхон 11 варожых эшалонаў, спалілі больш за 50 аўтамашын, узарвалі 13 мастоў, пашкодзілі не адзін дзесятак кіламетраў сувязі. Бясстрашна дзейнічалі ў баях з ворагам камандзіры аддзяленняў Усцінаў і Радчанка, наводчык гарматы К. Ф. Бандарэнка, камандзір роты Шэрсцінаў, камандзір батальёна Някрасаў і многія іншыя.

З прыбліжэннем фронту насельніцтва раёна пайшло ў лясы. Былі арганізаваны чатыры сямейныя лагеры, абсталяваны зямлянкі, у кожнай з іх жыло па 10 сем'яў. Гэта былі ў асноўным дзеці, жанчыны і старыя.

23 лютага 1944 г. полк правёў баявую аперацыю па разгрому нямецкай гаспадарчай часці ў в. Крупышаўка Рагачоўскага раёна. А на наступны дзень у раёне в. Дзедава мы злучыліся з часцямі Чырвонай Арміі.

З успамінаў П. М. Цагельнікава, былога камандзіра 1-га батальёна 425-га партызанскага палка Быхаўскай ваенна-аператыўнай групы

На фронт я пайшоў вопытным байцом: за плячыма былі вызваленне Заходняй Беларусі, фінская кампанія. Вялікая Айчынная пачалася для мяне на Смаленскім напрамку. У кастрычніку 1941 г. пад Вязьмай трапіў у палон, з якога ўдалося ўцячы. Абарваны, галодны, хворы, прыйшоў у родную вёску Гарадзец толькі ў пачатку 1942 г. Пазнаёміўся з ваеннапалоннымі і акружэнцамі, а праз некаторы час стаў партызанам 425-га партызанскага атрада пад камандаваннем М. П. Куракіна.

Першыя сур'ёзныя аперацыі правялі ў Гарадцы і Кучыне, дзе знаходзіліся варожыя гарнізоны. У пачатку 1943 г. ўдалося разграміць сіламі чатырох атрадаў вялікі варожы гарнізон у в. Пашкава Магілёўскага раёна. У тым баі акрамя багатых трафеяў, якія мы захапілі, удалося вызваліць вялікую групу савецкіх ваеннапалонных.

Запомніўся яшчэ сакавік 1943 г., калі мяне прынялі кандыдатам у члены ВКП(б) і пазначылі камандзірам узвода. Важную падзею адзначылі

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

ва ўзводзе засадай на шашы Бабруйск — Магілёў. Нам удалося разбіць восем варожых аўтамашын і адзін бронетранспарцёр. Пазней удзельнічалі ў разгроме паліцэйскіх гарнізонаў у в. Тошчыца, на торфазаводзе ў в. Ямнае і гарнізона ў в. Лапша.

Калі атрад перафарміравалі ў партызанскі полк, я стаў камандзірам батальёна. Аднойчы нам стала вядома, што ў в. Гарадзец гітлераўцы сагналі ў адну хату 73 жыхароў і прыгатаваліся спаліць. Мы ноччу наляцелі на вёску, разгромілі гарнізон і вызвалілі людзей ад немінучай смерці.

У 1944 г. вайна для мяне скончылася. Многія ж мае баявыя сябры пайшлі на фронт. Удзельнічаў у аднаўленні разбуранай народнай гаспадаркі на пасадзе старшыні выканкомаў Гарадзецкага, а пасля Дунайкоўскага сельсаветаў. Працаваў таксама старшынёй калгаса «Перамога». Разруху, голад, адсутнасць самай неабходнай тэхнікі, няхватку людзей — усё перамагалі. Галоўнае, што на нашай зямлі не засталося ніводзіў вораг. А стваральная праца — гэта шчаслівая праца. Чаго б яна ні каштавала.

Лясная артылерыя

З успамінаў М. М. Балыкіна, былога парторга 810-га партызанскага атрада Быхаўскай ваенна-аператыўнай групы

У лютым 1943 г. за Друццю на былым артылерыйскім палігоне партызаны нашага, тады яшчэ 810-га, атрада знайшлі 45-міліметровую гармату. Яна ўжо пачала ржавець, адсутнічаў аптычны прыцэл, аднак страляць было можна. Камандзірам гарматнага разліку мы прызначылі К. Ф. Бандарэнку, першым і другім нумарам — Івана Лушчая і Івана Някрасава, ездавым — Якава Сотнікава. А калі вясной пры разгроме Гарадзецкага гарнізона (у Рагачоўскім раёне) мы захапілі чатыры ротныя і адзін батальённы мінамёты, было прынята рашэнне сфарміраваць у атрадзе артылерыйскі ўзвод. Яго камандзірам стаў У. В. Сібрын.

Многа слаўных баявых спраў на рахунку нашых артылерыстаў. Яны вызначыліся пры разгроме гарнізонаў у Тайманаве, Камарычах, Лудчыцах, Новым Быхаве, Падсёлах і іншых. У рукапісным часопісе «Партызан Быховщины» за кастрычнік 1943 г. была змешчана такая заметка: «Камандзіра гарматнага разліку т. Бандарэнку ведаюць як баявога камандзіра-камуніста. Ён заўсёды клапоціцца аб сваіх байцах і старанна рыхтуе іх да новых баёў. Бандарэнка прадстаўлены да ўрадавай узнагароды...». Сам факт наяўнасці гарматы ў партызан выклікаў разгубленасць ворагаў і павагу ў насельніцтва. З вёсак, праз якія праходзілі партызаны з гарматай, у полк ішло новае папаўненне добраахвотнікаў. Нараджаліся легенды — замест адной гарматы з'яўляліся дзесяткі. Апошнюю неацэнную службу саслужыў артылерыйскі ўзвод 24 лютага 1944 г., калі партызаны Быхаўскай ваенна-аператыўнай групы пайшлі на злучэнне з часцямі Чырвонай Арміі. Узвод прыняў бой з нямецкімі танкамі, якія з'явіліся ў паласе прарыву варожай абароны.

ПАВЕДАМЛЕННЕ САКРАТАРА МАГІЛЁЎСКАГА ПАДПОЛЬНАГА АБКОМА КП(б)Б ДЗ. С. МАЎЧАНСКАГА І КАМАНДЗІРА МАГІЛЁЎСКАЙ ВАЕННА-АПЕРАТЫЎНАЙ ГРУПЫ С. Г. СІДАРЭНКІ-САЛДАЦЕНКІ НАЧАЛЬНІКУ БШПР П. З. КАЛІНІНУ ПРА БАЯВЫЯ ДЗЕЯННІ 425-га І 810-га ПАРТЫЗАНСКІХ АТРАДАЎ 3 ЖНІЎНЯ 1943 г.

6 жніўня 1943 г.

425-м партизанским отрядом (командир Сухов) 3 августа на ж. д. Могилев — Жлобин, [на] участке стн. Тощица — Червоный Пахарь, перебито рельсов — 268, уничтожен бункер (командир Кипкеев). 3 августа на этом же участке перебито 307 рельсов (командир Максимов). 3 августа [в] районе стн. Тощица перебито 163 рельса (командир Воробьев). 3 августа на этом же участке — 124 рельса, взорван бункер. 810-й партизанский отряд, обеспечивая операцию [на] ж[елезной] д[ороге], разгромил 2 полицейских гарнизона Таймоново и Комаричи, дзоты и разные укрепления взорваны. Взяты трофеи: 13 винтовок, 1 миномет, 32 патрона, 80 мин, 34 гранаты, документация. *Мовчанский, Солдатенко.*

Всенародное партизанское движение в Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (июнь 1941—июль 1944). Т. 2, кн. 2. Мн., 1978. С. 84.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Боўкінская абарона

5—18 кастрычніка 1943 г. каля в. Боўкі адбываліся жорсткія баі партызанскага палка «Трынаццаць», 15-га партызанскага палка, 17-й партызанскай брыгады, атрада «Перамога», падраздзяленняў іншых атрадаў супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

У пачатку кастрычніка 1943 г. гітлераўцы, каб ачысціць свае прыфрантавыя тылы, накіравалі супраць партызан каля 25 тысяч карнікаў. Разам з партызанамі ў лесе было больш чым 20 тысяч мірных жыхароў, якія знаходзіліся пад іх аховай. Карнікі мелі танкі, артылерыю, авіяцыю. Народныя мсціўцы занялі абарону ў Гарадзецкім урочышчы, што за 4 кіламетры на поўдзень ад в. Боўкі. Да 10 кастрычніка гітлераўцы не змаглі прарвацца ў лес. 11 кастрычніка яны ўкліняліся ў абарону партызан, занялі в. Дабужа і замкнулі акружэнне.

Пасля цяжкіх баёў 14 кастрычніка партызанскі полк «Трынаццаць» і большая частка мірнага насельніцтва адышлі ў глыб лесу і занялі абарону ва ўрочышчы Петрава за 3,5 кіламетра на паўднёвы ўсход ад в. Смаліца. Партызаны 15-га палка паспрабавалі прарвацца ў заходнім напрамку і панеслі вялікія страты. Працяглік бесперапынна атакаваў пазіцыі палка «Трынаццаць». У партызан скончыліся харчовыя прадукты, асталося мала боепрыпасаў. 18 кастрычніка яны з боем прарвалі акружэнне і выйшлі ў тыл праціўніка ў паўднёва-ўсходнім напрамку. За час блакады партызанскі полк «Трынаццаць» правёў больш як 20 жорсткіх баёў. У баях вызначыліся батальёны пад камандаваннем М. І. Масквіна, І. Т. Мацяша, П. І. Звяздаева, С. Д. Іванова, Я. Л. Дулькіна, атрад «Перамога» пад камандаваннем К. І. Новікава.

На месцы баёў каля в. Дабужа насыпаны Курган Бессмяротнасці ў памяць аб бязмежнай мужнасці загінуўшых і жывых партызан. Насыпаны ён рукамі жыхароў Быхаўшчыны. На мармуровай пліце абеліска напамін: «У гэтым прыфрантавым лесе ў кастрычніку 1943 года асобны партызанскі полк «Трынаццаць» пад камандаваннем Героя Савецкага Саюза Сяргея Уладзіміравіча Грышына гераічна змагаўся супраць адборных часцей 4-й нямецкай арміі. Вечная памяць героям, загінуўшым за гонар і незалежнасць Радзімы!».

Як гэта было

З успамінаў С. У. Грышына

С. У. Грышын.

Сяргей Уладзіміравіч Грышын — Герой Савецкага Саюза (7.3.1943), адзін з кіраўнікоў партызанскага руху. Нарадзіўся 18.3.1917 г. ў в. Фаміно Дарагабужскага раёна Смаленскай вобл. ў сялянскай сям'і. Рускі. Член КПСС з 1943 г. У 1935—1939 гг., скончыўшы педвучылішча і завочны Смаленскі педінстытут, працаваў загадчыкам пачатковай школы і адначасова настаўнікам сямігодкі. З 1939 г. ў Чырвонай Арміі. Вялікую Айчынную вайну камандзір танкавага ўзвода малодшы лейтэнант Грышын сустрэў у Беластоку. У жорсткіх баях пад Мінскам яго танк быў падбіты. Апынуўшыся ў тыле ворага, арганізаваў у роднай вёсцы патрыятычную групу, якая ў лістападзе 1941 г. аформілася ў невялікі атрад «Трынаццаць» (названы ў гонар адважных чырвонаармейцаў — герояў аднайменнага фільма). У чэрвені 1942 — маі 1944 г. камандзір асобага партызанскага палка «Трынаццаць», які з красавіка 1943 дзейнічаў на тэрыторыі Беларусі. З чэрвеня 1944 г. камандзір асобага партызанскага злучэння «Трынаццаць». Пасля вайны ў Савецкай Арміі. У 1947 г. скончыў Ваенную акадэмію імя Фрунзе, у 1955 г.— Ваенную акадэмію Генеральнага штаба. Палкоўнік. З 1958 г. выкладчык, з 1966 г. намеснік начальніка кафедры Ваеннай акадэміі імя Фрунзе. Кандыдат ваенных навук (1964), дацэнт (1966). Ганаровы грамадзянін Быхава. Жыве ў Маскве.

«В Беларусь пришли мы из Смоленщины», — такія словы былі ў нашай палкавой песні. Мы спыніліся ў беларускіх лясах у красавіку 1943 г., калі асноўныя раёны Смаленшчыны былі ўжо вызвалены Чырвонай Арміяй. Насельніцтва сустракала партызан як сваіх вызваліцеляў і абаронцаў. Прыток новых байцоў у полк з мясцовага насельніцтва не спыняўся.

У верасні 1943 г. мы атрымалі загад штаба партызанскага руху накіраваць за лінію фронту свой партызанскі шпіталь, а самім тэрмінова пераправіцца на правы бераг Дняпра і працягваць там партызанскую барацьбу.

Са шпіталем быў накіраваны 4-ы батальён, мы ж, правёўшы разведку, рыхтаваліся фарсіраваць Днепр. Аднак вечарам 27 верасня была атрымана новая радыёграма — ісці на злучэнне з час-

Быховский районный историко-краеведческий музей

цямі Чырвонай Арміі. Мы павярнулі на ўсход, каб пераправіцца цераз р. Проню, на якой яшчэ не было нямецкіх умацаванняў. Партызаны радаваліся — доўгачаканая Вялікая Зямля вось-вось прыме нас. Але ўжо на маршы я атрымаў данясенне, што шпіталю не ўдалося пераправіцца цераз Сож і злучыцца з часцямі арміі. Пакідаць параненых на волю лёсу на законах партызанскай вайны лічылася самым цяжкім злачынствам. Ні разу мы не парушылі гэты святы закон. Не маглі мы пакінуць параненых і цяпер, калі самі збіраліся выйсці на Вялікую Зямлю. Я прыняў рашэнне павярнуць на поўдзень, узяць шпіталь пад ахову ўсяго палка і злучыцца з часцямі Чырвонай Арміі ў месцы яго размяшчэння. На пераход спатрэбілася ўсяго два дні, але яны змянілі многае. Гітлераўцы за гэты час занялі па рацэ Проня глыбокаэшаланіраваную абарону. Проня стала франтавой ракой. Мы стаялі ў в. Боўкі, у васемнаццаці кіламетрах ад фронту, нашы падраздзяленні вялі баі на дарогах. Мы не сумняваліся, што праз дзень-другі Чырвоная Армія прыйдзе нам на дапамогу. Аднак здарылася так, што па вышэйшых стратэгічных меркаваннях нашы часці, якія прайшлі з пераможнымі баямі сотні кіламетраў, на Проні скончылі асенняе наступленне 1943 г., каб падцягнуць тылы і падрыхтаваць рэзервы перад фарсіраваннем Дняпра. Так мы апынуліся ўкліненымі ў баявыя парадкі рэгулярных часцей 4-й нямецкай арміі групы «Цэнтр». Фельдмаршал Буш, скарыстаўшы перадышку на фронце, загадаў часцям фронту і ахове тылу пачаць аперацыю па знішчэнню палка.

Мы былі загартаваны ў баях і добра ўзброены, галоўным чынам трафейнай зброяй. У кожным батальёне мелася да сотні і больш кулямётаў. Але ў фашыстаў былі цяжкія віды ўзбраення, перавага ў жывой сіле ў некалькі разоў. Гітлераўцам, якія ўжо не раз даносілі свайму камандаванню аб «знішчэнні» нашага палка, давялося зноў сутыкнуцца з ім прычым каля самага фронту. На гэты раз яны кінулі на партызан 87-ы, 118-ы, 442-і і 747-ы грэнадзёрскія палкі, 260-ы артполк, 448-ы і 312-ы асобныя батальёны, батальён «Прыпяць», 617-ы пяхотны і 519-ы сапёрны батальёны, танкавую брыгаду асабістага рэзерву Буша, матарызаваныя падраздзяленні і іншыя спецчасці. На бліжэйшых пасадачных пляцоўках базіравалася бамбардзіровачная і разведвальная авіяцыя, а таксама знішчальная авіяцыя, задачай якой было не прапусціць ніводнага савецкага самалёта да партызан. Для абароны выбралі Гарадзецкае ўрочышча. Увайшлі ў лес 2 кастрычніка з боку вёскі Боўкі і пачалі хутка ствараць абарончыя збудаванні. Адначасова баявыя групы бязлітасна білі фашыстаў на суседніх дарогах і бальшаках. Ад нашых разведчыкаў і мірных жыхароў, якія ішлі над нашу ахову, мы даведаліся, што фашысты падрыхтавалі «мяшок» ля Дняпра. З кастрычніка ішлі баі з разведгрупамі ворага. На наступны дзень над лагерам з'явілася паветраная разведка праціўніка.

5 кастрычніка фашысты кінулі на нас свае часці. Пасля яраснага супраціўлення партызан яны вымушаны былі адступіць з вялікімі стратамі і адмовіцца ад лабавой атакі.

З 6 кастрычніка пачаўся метадычны артылерыйскі абстрэл і бамбардзіроўка нашых пазіцый з паветра, якія працягваліся днём і ноччу па ўсёй тэрыторыі лесу.

8 кастрычніка, не спыняючы абстрэлу і бамбардзіроўкі, фашысты кінулі буйныя сілы пяхоты з поўдня з мэтай авалодаць дарогай, якая падзяляла наш лагер на дзве часткі. Кровапралітны бой працягваўся двое сутак. Праціўнік з вялікімі стратамі адступіў.

10 кастрычніка вораг атакаваў нас па ўсёй кругавой лініі абароны. Але і гэта атака захлынулася. Фашысты, нягледзячы на вялікую колькасную перавагу, уцяклі, пакідаючы сваіх забітых і параненых. Трэба сказаць, што і ў такой складанай для нас абстаноўцы мы не толькі трымалі абарону, але працягвалі высылаць за кальцо блакады спецгрупы, якія з засад знішчалі жывую сілу і тэхніку ворага. У той жа дзень, 10 кастрычніка, падрыўнікі 3-га батальёна на чале з Іванам Маёравым разбурылі мост каля в. Трылесіна, па якім у бок фронту ішлі фашысцкія грузы. Адцзяленне камсамольца Казака падпаліла каля в. Кульшычы чатыры аўтамашыны і знішчыла 15 гітлераўцаў, узвод Фёдара Буслаева з 1-га батальёна спаліў некалькі аўтамашын і абстраляў паліцэйскі гарнізон.

11 кастрычніка на ўчастках 2-га, 3-га і 5-га батальёнаў карнікам удалося ўвайсці ў лес, але яны былі знішчаны.

З 11 па 14 кастрычніка лес літаральна ўзнімаўся ад разрываў бомбаў і снарадаў. Атакі ішлі хваля за хваляй. У перахопленым партызанамі загадзе камандуючага 4-й арміяй гаварылася: «Салдатам, якія вызначацца пры разгроме банды Грышына, будзе прадстаўлены двухтыднёвы адпачынак з выездам да сямей у Германію».

А мы трымаліся, хоць боепрыпасы былі на зыходзе, знясільваў голад. Мірныя жыхары дзяліліся з намі апошнімі сухарамі. Мы прынялі рашэнне ў ноч на 15 кастрычніка паспрабаваць прарвацца з акружэння і з ходу фарсіраваць Днепр. Мірным жыхарам прапанавалі ісці з намі або застацца ў лесе, ад якога мы спадзяваліся адцягнуць на сябе ворага. Маладзейшыя вырашылі ісці з намі. Але ў тую ноч выявілася, што фашысты падрыхтавалі нам пастку — адкрыўшы праход у сваім акружэнні, яны сканцэнтравалі ў адзіным выхадзе з лесу да Дняпра паміж двума балотамі сваю артылерыю і танкі. Калі б гэта здарылася, полк быў бы знішчаны. Але, на шчасце, нам удалося разгадаць каварны план ворага. Выкарыстаўшы перапынак, мы пакінулі старую

Быховский районный историко-краеведческий музей

абарону і ў трох кіламетрах ад яе ва ўрочышчы Петрава да раніцы занялі новую абарону.

Раніцай 15 кастрычніка была знішчана першая разведка праціўніка. Немцы вялі перагрупоўку, і гэта дало нам невялікую перадышку (бамбёжка не спынялася).

16 кастрычніка былі захоплены палонныя. Ад іх мы даведаліся, што 17 кастрычніка назначана камандаваннем апошнім днём знішчэння палка, чаго б гэта ні каштавала.

17 кастрычніка над нашым размяшчэннем з'явіўся самалёт-разведчык. Ён «хадзіў» над самымі вершалінамі дрэў, абстрэльваючы нас з кулямётаў. Нашы кулямёты маўчалі — вымушаны былі берагчы боепрыпасы. За разведчыкам з'явіліся бамбардзіроўшчыкі. Яны ішлі чарадой, скідаючы свой груз на маленькі пятачок-лясок. Як толькі прайшла апошняя хваля бамбардзіроўшчыкаў, адкрыла агонь артылерыя. Стала зразумела, што гітлераўскія афіцэры пасля двухтыднёвых няўдач у барацьбе з партызанамі рызыкавалі ўжо страціць не толькі гонар, але і галовы. І сёння яны не спыняцца ні перад чым.

На працягу дня атака за атакай захлыналася каля нашых акопаў. Афіцэры ішлі наперадзе. Асабліва жорсткай была атака, якая пачалася ў пятнаццаць гадзін сорак мінут. Мы эканомілі кожны патрон, вялі толькі прыцэльны агонь. Разведрота Гусарава, мой адзіны рэзерв, перакідвалася з аднаго месца ў другое, дзе ўзнікала небяспека прарыву. На лініі абароны часта завязваліся рукапашныя сутычкі. Але і гэты штурм быў адбіты. Мы перайшлі ў агульную контратаку і зноў адкінулі фашыстаў. Прастора паміж нашымі і нямецкімі акопамі была ўсеяна трупамі ворага. Партызаны забіралі ў іх патранташы. Але і нашы страты былі цяжкімі. Яшчэ адзін такі дзень баёў мы б не вытрымалі.

На змярканні наступіла цішыня. У дваццаць адну гадзіну я сабраў у сваёй зямлянцы ўвесь камсастаў. Пытанне было адно: што рабіць — з гонарам памерці ці зрабіць спробу прарвацца? Рашылі ісці на прарыў.

Усё жыццё шкадую, што ў тыя напружаныя мінуты не запісаў імя дзядулі, які прыйшоў да нас і паведаміў, што цераз балота, якое прымыкае да лесу і якое і мы і гітлераўцы лічылі непраходным, ёсць брод. Вывесці ўвесь полк, абцяжараны параненымі, і тысячы мірных жыхароў мы не змаглі б, але рота магла прабрацца... Выбралі роту Шабанава з батальёна Звяздаева. У старанна распрацаваным плане прарыву задача гэтай роты заключалася ў тым, каб прайсці з правадніком балота і ўдарыць фашыстам у тыл на ўчастку іх 2-га батальёна 747-га грэнадзёрскага палка.

Камандзіру 1-га батальёна Масквіну было загадана на гэтым участку прарваць абарону, а камандзіру 5-га батальёна Мацяшу расшырыць прарыў ударам злева.

Аперацыя ўдалася — мы прарваліся праз варожы заслон. На плячах на самаробных насілках выносілі мы сваіх параненых таварышаў. Услед ішлі мірныя жыхары. У Жалезінскім балоце, дзе мы сабраліся, я прыняў рашэнне выходзіць за Дняпро батальёнамі і злучыцца ў намечаным пункце збору.

Камандаванне і штаб палка з часткай падраздзяленняў павінны былі пераправіцца цераз Дняпро апошнімі, манеўруючы ў ранейшым раёне і прыцягваючы ўвагу праціўніка на сябе (пазней да нас далучыліся 1-ы, 2-і, 4-ы і 6-ы батальёны).

Пачалася разведка Дняпра і пошук сродкаў пераправы. У знясіленых баямі і голадам партызан не было ні боепрыпасаў, ні проста чалавечых сіл для таго, каб фарсіраваць Дняпро з боем. Выратавальнай партызан стала беларуская дзяўчына з в. Старая Трасна камсамолка Аня Лёгкая (цяпер Ганна Касьянаўна Халепа), якая тайком прыгнала лодкі да месца нашай пераправы.

...На правабярэжжы мы зноў грамілі ворага. І заўсёды нашымі разведчыкамі і памочнікамі, клапатлівымі сябрамі і гасціннымі гаспадарамі былі беларускія браты і сёстры, маці і дзяды. Удзячнасць ім назаўсёды перапоўніла нашы сэрцы, і кожны партызан нашага палка мог бы падпісацца пад радкамі аднапалчаніна Марка Максімава:

Белорусы! Я хожу под
дарованным небом
В неоплатном долгу у твоей
доброты
За последнюю корку из рук
твоих хлеба,
За рубаху, изорванную на
бинты,
За твои несравненные драники
с пылу,
Что для нас по ночам на
загнетке пекла,
И за то, что была ты не
вражеским тылом —
Партизанскою матерью
нашей была.

Камісар Іван Стралкоў

Іван Арсенцьевіч Стралкоў, былы работнік міліцыі, арганізатар знішчальнага атрада ў першыя дні вайны, удзельнік Смаленскай бітвы (атрымаў у ёй цяжкую кантузію), быў накіраваны ў ліпені 1941 Смаленскім абкомам партыі ў Рослаўскі раён для арганізацыі партызанскага атрада. У жніўні атрад ужо налічваў 60 чалавек. Аднак месца яго дыслакацыі было раскрыта.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Пасля жорсткага бою 32 партызаны адышлі ў Касплянскі раён. У маі 1942 г. яны аб'ядналіся з атрадам «Трынаццаць». Іван Арсенцьевіч стаў палітруком 1-й роты, затым парторгам атрада, а з чэрвеня 1942 г., калі атрад разгарнуўся ў партызанскі полк «Трынаццаць»,— камісарам палка.

Партызаны любілі свайго камісара за храбрасць, воінскае майстэрства і, напэўна, больш за ўсё за дабрату. Яна праяўлялася ва ўвазе да падначаленых, у клопаце аб параненых і хворых, у паўсядзённым імкненні аблегчыць фізічны і душэўны стан байцоў. Ад камісара партызаны нічога не ўтойвалі. Іван Арсенцьевіч заўсёды ўмеў выслухаць чалавека, увайсці ў яго становішча і зразумець матывы паводзін.

Стралкоў быў прыкладам для партызан і ў баявой дзейнасці. У архіве Смаленскага абкома партыі захаваліся некаторыя дакументы, якія сведчаць пра гэта.

...12 верасня 1942 г. нямецка-фашысцкае камандаванне распачало буйную аперацыю супраць палка «Трынаццаць» пад кодавай назвай «Жоўты слон». Полк аказаўся ў надзвычай цяжкім становішчы. Па даручэнню камандавання камісар Стралкоў адшукаў найлепшае месца выхаду палка з акружэння і падабраў новае месца яго ўкрыцця.

14 верасня 1942 г. камісар палка асабіста кіраваў боем 2-га батальёна. Бой працягваўся цэлы дзень. Ворагу нанесены вялікія страты, батальён без страт адведзены на больш выгадны рубеж...

3 студзеня 1943 г. полк прыняў адкрыты бой з немцамі. У выніку яго праціўнік страціў каля 300 чалавек. Стралкоў, знаходзячыся з 1-м батальёнам на перадавой лініі, асабіста кіраваў боем...

12 лютага 1943 г. І. А. Стралкоў, знаходзячыся ў 3-м батальёне, кіраваў ліцігадзінным боем каля вёскі Таранкі...

12 сакавіка 1943 г. полк вёў бой каля вёсак Бруханава і Шыркова. У выніку ўмелага абходнага манеўра праціўнік быў атакаваны адначасова ў лоб і з тылу і разгромлены. Атакай з фронту кіраваў камісар палка Стралкоў...

2 красавіка 1943 г. праціўнік прыцісnуў полк да балота каля ракі Упакой. Палку трэба было неадкладна навесці пераправу цераз раку і пабудаваць гаць цераз балота. Стралкоў асабіста кіраваў пераправай і забяспечыў выхад палка з акружэння без страт...

14 мая 1943 г. там. Стралкоў, знаходзячыся ў 3-м батальёне, сумесна з камбатам Звяздаевым распрацавалі план аперацыі па разгрому чыгуначнай станцыі Верамейкі. У пачатку бою Звяздаеў быў паранены. Аперацыю ўзначаліў Стралкоў...

У ноч на 18 кастрычніка 1943 г. ў самы крытычны момант Боўскай блакады ў Быхаўскім раёне камісар палка Стралкоў правёў у тыл ворага роту Шабанава, якая ўдарыла ў тыл нямецкай абароны ў момант агульнага пераходу палка на прарыў. У выніку ўмелай і дакладнай арганізаванай узаемадзеяння рот з тылу і палка з фронту ў цяжкіх умовах быў забяспечаны прарыў блакады і выхад палка з акружэння...

19 кастрычніка 1943 г. ў час акружэння палка ў Жалезенскім балоце Стралкоў асабіста пайшоў у разведку і, выяўляючы жыццём, знайшоў у нямецкай абароне слабае звяно, праз якое партызаны выйшлі з акружэння...

За заслугі па разгортванню партызанскага руху, за работу па ўмацаванню асабовага саставу палка, павышэнне яго баявой гатоўнасці, за асабісты ўдзел ва ўсіх баявых аперацыях Іван Арсенцьевіч Стралкоў у сакавіку 1943 г. быў узнагароджаны ордэнам Леніна. Ганаровы грамадзянін Быхава. Жыве І. А. Стралкоў у Смаленску.

Паміж Дняпром і Сожам

З успамінаў А. С. Дзямідава

Аляксандр Сяргеевіч Дзямідаў нарадзіўся 20.7. 1919 г. ў в. Базякова Ватульмінскага раёна Татарскай АССР у сям'і селяніна. З 1939 г. ў Чырвонай Арміі. У 1941 г. скончыў ваеннае пяхотнае вучылішча. У ліпені 1941 г. ўдзельнічаў у абароне Магілёва. Са студзеня 1942 г. ў партызанах: камандзір узвода, роты, атрада, з ліпеня 1943 г. камандзір 15-га партызанскага палка. Пасля вайны на савецкай рабоце ў Гродне. Узнагароджаны ордэнамі Чырвонага Сцяга, Айчыннай вайны II ступені, Працоўнага Чырвонага Сцяга, медалямі. Аўтар кнігі «У атаку падымаўся першым» (1967).

У красавіку 1943 г. з 208-га партызанскага палка імя І. В. Сталіна была вылучана 4-я рота, якой я камандаваў, і разгорнута ў 15-ы партызанскі атрад. Атрад атрымаў загад перадыслацыравацца з Клічаўскага раёна на левабярэжжа Дняпра ў Быхаўскі раён. У атрадзе ў той час было 100 байцоў, і мы ўжо мелі даволі багаты вопыт барацьбы з акупантамі.

У пачатку мая атрад прыбыў у новы раён дзеяння і размясціўся ў лесе каля в. Хачынка. Перш-наперш нам трэба было ўцягнуць як мага больш мясцовых жыхароў у актыўную барацьбу супраць акупантаў, ачысціць мясцовасць ад гарнізонаў праціўніка і разгарнуць дыверсіі на важнейшых камунікацыях ворага. З гэтага і пачалі.

У камісара атрада І. П. Ніжніка захаваліся запісы тых гадоў. Вось некаторыя з іх:

«6 мая група Леўчанкі на шашы Магілёў — Бабруйск знішчыла 4 аўтамашыны, забіла 9 фашыстаў і 6 — параніла. Захоплена 3 аўтаматы, 6 вінтовак, 4 пісталеты, тапаграфічныя карты, дакументы.

7 мая. Група Карнеева на шашы Прапойск — Крычаў узарвала 3 аўтамашыны, забіла 7 гітлераўцаў.

На шашы Магілёў — Быхаў аддзяленне Лісіцына разбіла легкавую аўтамашыну. Забіты генерал і 3 афіцэры. Захоплены зброя і дакументы.

За 11 і 12 мая дыверсійныя групы Шубадзёрава, Галкоўскага, Андрэева, Нікітчанкі і Завялава на шашы Магілёў — Быхаў і Прапойск — Доўск знішчылі 18 аўтамашын і ўсюдыход, узарвалі мост.

13 мая вярнуўся з баявога задання Н. Г. Пра-

Быхавский районный историко-краеведческий музей

капенка. Ён прывёў у атрад 97 чалавек. Прынесена 8 кулямётаў, 64 вінтоўкі, 2 аўтаматы...»

Актыўныя баявыя дзеянні высока ўзнялі аўтарытэт атрада, у яго няспынна ішло папаўненне. Прыходзілі адзіночкамі, цэлымі сем'ямі. У ліпені атрад налічваў ужо амаль тысячу чалавек і быў разгорнуты ў партызанскі полк.

Полк нарошчваў удары па камунікацыях 4-й і 9-й нямецкіх армій на ўчастках Быхаў — Магілёў, Прапойск — Доўск, Доўск — Магілёў. У жніўні 1943 г. нашы партызаны скінулі пад адхон 8 варожых эшалонаў, перабілі 920 рэек, спалілі на шашэйных дарогах 46 аўтамашын, разграмілі каля 10 нямецкіх гарнізонаў і паліцэйскіх участкаў. Ва ўсіх без выключэння аперацыях смела і рашуча дзейнічалі камсамольцы на чале са сваім баявым важаком Андрэем Клішковым.

У канцы верасня 1943 г. да раёна дыслакацыі палка наблізіўся фронт. Мы яшчэ больш узмацнілі ўдары па адступаючаму ворагу: «асядлалі» дарогі, узялі пад сваю ахову мірных жыхароў. Выключна смела дзейнічала рота Міхаіла Ханінава. Камандзір роты асабіста за няпоўны месяц скінуў пад адхон два варожыя эшалоны.

З першага кастрычніка 1943 г. для нас пачаліся надзвычай цяжкія выпрабаванні. Наступленне Чырвонай Арміі спынілася на Сожы і Проні. Выкарыстаўшы сітуацыю, гітлераўскае камандаванне паставіла перад сабой задачу знішчыць партызан у сваім тыле.

Невялічкі лес каля вёсак Хачынка і Дабужа быў адначасова акружаны з усіх бакоў. Пачаліся кровапралітныя баі. Над лесам, як хмара, віселі бамбардзіроўшчыкі, па лясных квадратах бесперапынна біла артылерыя, напралом лезла пяхота. Становішча з дня ў дзень усё больш ускладнялася. Упэўненасць надавала толькі суседства партызанскага палка «Трынаццаць», які насмерць абараняў свае пазіцыі. Полк меў багаты вопыт манеўранай вайны, не адзін раз прарываў блакады, намнога пераўзыходзіў нас па колькасці байцоў, узбраенню і вайсковай вывучцы. Семнаццаць доўгіх, як сама вечнасць, дзён і начэй працягваліся баі. Навечна засталіся тут мае баявыя сябры Л. Р. Пракапенка, І. І. Вішнеўскі, М. Р. Матусевіч, І. Ц. Каўшырка і многія-многія іншыя. Ніколі не забудзецца светлы вобраз настаўніцы з вёскі Папоўка партызанкі Тасі Барысенка. У самы цяжкі час блакады ёй было даручана прабрацца праз варожае акружэнне, разведаць абстаноўку і зноў вярнуцца ў полк, але Тася не вярнулася. Толькі праз год даведаліся пра яе лёс. Дзяўчыну схапілі карнікі і доўга катавалі. Мужная патрыётка вытрымала здзекі, загінула, але не выдала нас.

І. П. Ніжнік (злева) і А. С. Дзямідаў.

У час прарыву блакады полк панёс вялікія страты, выйшаў у Клічаўскі раён асобнымі групамі. Тут ён быў перафарміраваны і папоўніўся за кошт 208-га і 425-га палкоў і працягваў ваяваць з акупантамі да злучэння з часцямі Чырвонай Арміі 28 чэрвеня 1944 года.

З ЗАГАДА № 92 ПА ВАЕННА-АПЕРАТЫЎНАЙ ГРУПЕ ПРЫ МАГІЛЁЎСКІМ ПАДПОЛЬНЫМ АБКОМЕ КП(б) БЕЛАРУСІ

28 снежня 1943 г.

...425 боевой партизанский полк 14 декабря [1943 г.] в 2 часа под командованием командира полка Сухова, комиссара полка Лешинского, начальника штаба Соколовского произвел смелое и организованное нападение на 195 гренадерский батальон и тыл 278 пехотного полка 95 пехотной дивизии немцев в населенном пункте Новый Городец Быховского района. В ходе двухчасового огневого боя и трехкратных рукопашных схваток народные мстители славного 425 полка, окружив противника, не выпустили живыми ни одного гитлеровца: часть немцев пожгли в домах, а большую часть, выбегавших в нижнем белье наружу, расстреляли в упор... В итоге боя, помимо сожженных, на поле боя осталось 152 убитых немца. Сожжен склад с вооружением, уничтожено 11 трехтонных автомашин, груженных обмундированием и продовольствием, одна грузовая автомашина с радиостанцией, две легковые автомашины, одна бронемашина,

Быховский районный историко-краеведческий музей

один мотоцикл, одна 45 мм пушка, шесть ручных пулеметов, десять автоматов, три батальонных миномета, семьдесят винтовок и много другого военного имущества.

425 полком организовано крушение трех вражеских эшелонов. При крушении разбито три паровоза, пятнадцать крытых вагонов, из них шесть с живой силой, четыре с боеприпасами, пять с продовольствием, двенадцать платформ, из них две с танками, семь с автомашинами, три с заводским оборудованием. Из-под обломков было вытащено 85 убитых и 34 раненых немца. По диверсиям отличились Максимов, Латыговский, Михайлов, Кандюбов, Ханжин, Савельев, Ильющенко, Артемов, Стриков, Ефимов, Софрин, Печковский, Долецкий, Крутолевич и Гайворонский.

В проведенных операциях весь личный состав 425 партизанского полка показал свою высокую преданность делу партии и социалистической Родине, за что достойно партизаны полка занимают ведущее место в Могилевской области по успехам борьбы против гитлеровских людоедов.

Секретарь Могилевского подпольного обкома КП(б)Б, полковник *Мовчанский*
Командир военно-оперативной группы подполковник *Солдатенко*
Начальник штаба майор *Георгиевский*

Копія загада захоўваецца ў Быхаўскім краязнаўчым музеі.

З ДАНЯСЕННЯ КАМАНДАВАННЯ 152-га ПАРТЫЗАНСКАГА ПАЛКА КАМАНДЗІРУ ВАЕННА-АПЕРАТЫЎНАЙ ГРУПЫ ПРЫ БЫХАЎСКІМ ПАДПОЛЬНЫМ РАЙКОМЕ КП(б)Б МАГІЛЁЎСКАЙ ВОБЛАСЦІ І. П. ФЕДЗЯЧЭНКУ АБ РАЗГРОМЕ ВАРОЖАГА ЭШАЛОНА НА ЧЫГУНЦЫ МАГІЛЁЎ — ЖЛОБІН 1 ЛЮТАГА 1944 г.

6 лютага 1944 г.

Доношу, что 1 февраля 1944 г. в 20.55 диверсионной группой 1-го б[атальо]на в составе 4 чел. под командованием ком[андира] отделения Тютюкина А. С. с участием партизан Концового И. Е., Будаева Ф. Н. и Ященко П. М. на ж. д. Могилев — Жлобин на участке стн. Ст[арый] Быхов — 15-й разъезд, в 1 км южнее н[аселенного] п[ункта] Савичев Рог, спущен под откос вражеский эшелон с танками, автомашинами и зап[асными] частями, следовавший со стн. Рогачев на стн. Ст[арый] Быхов.

В результате крушения разбито: паровоз, 3 платформы с танками, 5 платформ с автомашинами и 2 вагона с обслуживающим персоналом. При этом повреждено 3 танка, 9 автомашин...

Данные установлены личным наблюдением, а также подтверждаются связным нашего полка Галиновским П. К., проживающим в дер. Савичев Рог Быховского района.

Командир 152-го партизанского полка
лейтенант *Грицан*
Комиссар политрук *Зычков*
Нач. штаба лейтенант *Евтухович*

Всенародное партизанское движение в Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (июнь 1941 — июль 1944). Т. 3. Мн., 1982. С. 82.

З ГІСТОРЫІ 425-га ПАРТЫЗАНСКАГА ПАЛКА МАГІЛЁЎСКАЙ ВОБЛАСЦІ АБ РАЗГРОМЕ ГАРНІЗОНА ПРАЦІЎНІКА Ў ВЁСЦЫ ЛАПША БЫХАЎСКАГА РАЁНА 16 СТУДЗЕНЯ 1944 г.

18 сакавіка 1944 г.*

В 1.30 16 января 1944 г. командир полка в н[аселенном] п[ункте] Подкленье отдает командному составу полка боевой приказ. Боевой приказ командира полка доводится командирами до каждого бойца. Каждый боец получает определенную задачу. В третьем часу ночи б[аталь]оны стали подходить на исходное положение для штурма. В 3.00 начался штурм. Противник был захвачен врасплох. Замысел командования полка удался. Штурмующие группы забросали гранатами дома и расстреливали выбегающих фрицев и изменников Родины.

Группы отвлечения открыли огонь по соседним гарнизонам. Батальонный миномет

* Датуецца па часе напісання гісторыі палка.

Быховский районный историко-краеведческий музей

вел переносной огонь по Хутору, Холстову и Сущеву. Противник в соседних гарнизонах также оказался в панике и не знал, что ему делать. Лаишичский гарнизон был разбит наголову. Противник потерял убитыми 55 чел. Взяты в плен 41 чел., сожжен во время боя склад с вооружением и боеприпасами.

Взяты следующие трофеи: ручных пулеметов — 2, винтовок — 30, патронов — 600 штук, свыше сотни гранат, радиоприемник, 85 немецких строевых артиллерийских и обозных лошадей с упряжью и седлами, 50 повозок, груженных военным имуществом, много снаряжения, обмундирования и продовольствия, кроме того, взято у пр[отивни]ка 25 коров и 15 овец. Героически отличились в бою тов. Куксенок, нач. штаба этого бат[альо]на тов. Цема, командир роты Ященко Д. П., командир взвода Мантров, бойцы Игнатенко М. М., Шурбенков, Максимов, Савченко, Плющенко, Денгловский и др..

Командир*

Комиссар*

Нач. штаба ст. л[ейтенан]т Соколовский

Всенародное партизанское движение в Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (июнь 1941 — июль 1944). Т. 3. Мн., 1982. С. 161—162.

---

* У дакуменце подпісы адсутнічаюць.

Клятве засталіся верныя...

М. Дз. Грыцан

Міхаіл Дзмітрыевіч Грыцан нарадзіўся 11.7.1920 г. ў г. Днепрадзяржынску ў сям'і рабочага. У 1940 г. скончыў Маскоўскае артылерыйскае вучылішча. Удзельнічаў у абароне Мінска. У партызанах з красавіка 1942 г., камандзір атрада. З кастрычніка 1943 г. па люты 1944 г. камандзір 152-га партызанскага палка Быхаўскай ваенна-аператыўнай групы. У пасляваенны час прапаваў дырэктарам школы па Днепранятроўшчыне. Узнагароджаны ордэнамі Чырвонага Сцяга, Айчыннай вайны, медалямі. Ганаровы грамадзянін г. Быхава.

«...Партызанскі полк пад камандаваннем старшага лейтэнанта Грыцана пусціў пад адхон 55 фашысцкіх эшалонаў, спаліў 37 мастоў і захапіў такую колькасць варожай зброі і боепрыпасаў, што яе б хапіла брыгадзе для паспяховага выканання баявых аперацый на працягу многіх месяцаў...» Гэтыя радкі ўзяты з характарыстыкі Магілёўскага падпольнага абкома партыі. Захаваўся яшчэ адзін пажоўклы ад часу дакумент-сведчанне ваенных гадоў. Напісаны ён камандзірам палка, магчыма, на хаду на плашпэце, а можа на прыкладзе аўтамата, і змест лаканічны: «Гарнізон нам па сіле, і мы ідзем яго граміць». А на адваротным баку гэтага лістка не менш лаканічны загад сакратара Быхаўскага падпольнага райкома партыі: «Жадаю поспехаў. Размеркаваць сілы так, каб у адно імгненне пасты, агнявыя кропкі былі закіданы гранатамі...». За час існавання 152-га партызанскага палка 25 фашысцкіх гарнізонаў сталі «па сіле» грыпанаўцам. І, магчыма, не кожны з байцоў ведаў, што іх смелы, рашучы камандзір, якому, здавалася, не былі вядомы такія паняцці, як страх, вагапне, разгубленасць, пачынаў вайну нядаўнім курсантам, неабстраляным артылерыстам. Што яго сапраўдная загартоўка і сталенне пачалося, калі жменька артылерыстаў, якія прарвалі акружэнне, пачала свой нялёгкі шлях у тыле ворага. Іх набралася чалавек трыццаць — артылерыстаў і пехацінцаў, пагранічнікаў і сапёраў, сувязістаў і шафёраў, якія ўцалелі ў няроўных жорсткіх баях і цяпер шукалі не ратунку, а гарэлі помстай за загінуўшых таварышаў. Уласным жыццём паклаліся да апошняга біць фашыстаў. Аб'яднаў і стаў іх камандзірам малады артылерыст лейтэнант Грыцан. Каля Бярэзіны стала зразумела, што лінію фронту ім не перайсці. Лейтэнант-сувязіст Кульдышаў прапанаваў тады дабрацца да бліжэйшай вёскі, дзе няма акупантаў, і паспрабаваць адшукаць нітачку, якая б прывяла да партызан. Неўзабаве знясіленыя і змораныя, яны размясціліся нанач у калгаснай канцылярыі. А ноччу ўварваліся паліцаі. Сілы былі няроўныя, і пасля непрацяглага супраціўлення байцоў у суправаджэнні вазка з кулямётам паліцаі пагналі ў бок гарнізона. Першым за конным паліцаем ішоў Грыцан. Ён з усяе сілы напружваў звязаныя рукі. Успомніў пра нож у кішэні. Непрыкметна

Быховский государственный историко-краеведческий музей

дастаў яго, перарэзаў вяроўкі. Замарудзіўшы хаду, каб параўняўся з ім баец, які ішоў следам, вобмацкам паласнуў па вяроўцы, што сціскала яго рукі, і перадаў яму нож. Паспеў шапнуць: «Рабі, як я!..» Калі параўняліся з лесам, байцы на камандзе Грыцана кінуліся ў гушчар. Затрашчаў кулямёт, але смерць абмінула іх. У лесе, на месцы былога бою, падабралі боепрыпасы, гранаты, некалькі дзесяткаў вінтовак, два кулямёты. Пачаўся час адліку баявых дзеянняў групы. Для кадравых ваенных нязвыклым было многае ў лясным жыцці. Усё было ўпершыню. У час баёў з ворагам выпрацоўвалася тактыка вядзення партызанскай вайны. Набывалі вопыт, аналізуючы ўласныя дзеянні. А яны з кожным днём станавіліся адчувальнымі, больш упэўненымі і значнымі па маштабу.

Праз нейкі час адбылася сустрэча з лейтэнантам Макеем, які прыбыў у атрад Грыцана па даручэнню камандзіра 208-га партызанскага палка палкоўніка Нічыпаровіча. Атраду Грыцана быў выдзелены раён дзеяння на Клічаўшчыне.

Мінулі месяцы. У ліпені 1943 г. 152-і партызанскі атрад перадыслацыраваўся ў Быхаўскі раён. У кастрычніку атрад разгарнуўся ў трохбатальённы 152-і партызанскі полк. Камандзірам яго быў зацверджаны Міхаіл Дзмітрыевіч Грыцан...

П. Каракаш.

Таленавіты камандзір

Ф. Ф. Сухаў.

Фёдар Фаміч Сухаў нарадзіўся 5.9.1920 г. ў пас. Малая Чуракоўка Кустанайскага краю ў сям'і селяніна. Член КПСС з 1945 г. Скончыў БДУ імя У. І. Леніна (1957). У 1937—1940 гг. працаваў настаўнікам у Кустанайскай вобласці. З 1940 г. ў Чырвонай Арміі. У чэрвені 1941 г. на фронце. З вясны 1942 г. ў партызанах, адзін з арганізатараў і кіраўнікоў 425-га партызанскага атрада: у красавіку — кастрычніку 1943 г. камандзір атрада. З кастрычніка 1943 г. па люты 1944 г. камандзір 425-га партызанскага палка. Узнагароджаны двума ордэнамі Чырвонага Сцяга, медалямі. Жыве ў Мінску.

Вёскі Лубянка і Рэкі на Быхаўшчыне сталі першым прытулкам ваеннаслужачых Ф. Сухава, А. Скокава, Р. Чарнышова, якія разам з астатнімі таварышамі па службе, што не здолелі прарвацца за лінію фронту і размясціліся ў суседніх вёсках, выраШылі працягваць барацьбу ў тыле ворага. Хутка Фёдар Сухаў, чалавек жвавы і таварыскі, стаў душой тутэйшай моладзі. Фёдар і яго сябры пабывалі ў навакольных вёсках, пазнаёміліся з многімі людзьмі. Пачалі збіраць зброю, разведалі абстаноўку.

У пачатку мая 1942 г. група Сухава выйшла ў лес і пачала дзейнічаць. Хутка яна папоўнілася патрыётамі з в. Залатва на чале з Карпам Адасёвым. Партызаны разграмілі Гарадзецкую воласць, вызвалілі ваеннапалонных, якія далучыліся да Сухава. Аб'яднаная група ў чэрвені 1942 г. аформілася ў атрад. Неўзабаве пасля разгрому гарнізона ў в. Гарадзец у атрадзе здарылася няшчасце — трагічна загінулі Аляксандр Скокаў, Рыгор Чарнышоў, Аляксандр Цыгіб, лепшыя сябры Сухава. Партызанам стала вядома, што ў в. Касічы схоплена моладзь для адпраўкі ў Германію. Вызваляць іх папрасіліся Скокаў, Чарнышоў, Цыгіб. Уначы яны зняслі вартавых і выпусцілі нявольнікаў. Радасныя вярталіся хлопцы з задання, у канцы вёскі іх сустрэў мужчына з вінтоўкай-дзесяцізарадкай і папрасіў узяць з сабой у партызаны. Параіўшыся, хлопцы далі згоду. Каля в. Уюн партызаны зайшлі ў гумно, каб адпачыць. Тут іх сонных па-здрадніцку і забіў з дзесяцізарадкі фашысцкі агент. Трагічная смерць сяброў у пачатку барацьбы многаму навучыла народных мсціўцаў.

Потым былі жорсткі бой з карным атрадам Барчыка ў в. Кучын, разгром гарнізонаў у вёсках Падзевічы, Ямнае, засады на шашы і бальшаках, дыверсіі на чыгункі. І заўсёды ў крытычны момант, у самым «гарачым» месцы апынаўся кулямётны ўзвод Сухава. Асабліва вызначыўся Фёдар пры разгроме гарнізона ў в. Пашкава 11 лютага 1943 г. У аперацыі ўдзельнічала некалькі атрадаў. Усё ішло па плану. І раптам замінка — з акна камендатуры ярасна ўдарыў кулямёт. Партызаны заляглі. Нельга было марудзіць ні мінуты. Сухаў кінуўся да акна. Сарваўшы з галавы шапку, ён сунуў у яе руку, схапіў распаленае дула кулямёта і з усяе сілы рвануў яго на сябе. За акном толькі мільганулі рукі, не здолеўшыя ўтрымаць кулямёт. Фёдар кінуў гранату і пасля выбуху ўскочыў у дом. Аглянуцца часу не было, але ён быў упэўнены — сябры не адстануць. Яму ж неабходна было, пакуль вораг не апамятаўся, захапіць хоць бы яшчэ адзін пакой. Сухаў кінуўся ўперад. Дзверы! Ён так ударыў у іх нагой, што, не ўтрымаўшыся, разам з імі ўляцеў у другі пакой. Гэта і выра-

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

тавала яго — аўтаматная чарга прайшла над галавой. У наступны момант ён ужо страляў па ўцякаючых фашыстах. У гэтай схватцы Сухаў прыкончыў каменданта гарнізона, яго памочніка і двух кулямётчыкаў. А ў канцы бою быў сам паранены ў руку.

Грышынцы

М. І. Масквін.

П. І. Звяздаеў.

Мікалай Іванавіч Масквін, нарадзіўся ў снежні 1915 г. ў с. Троіцкае Навасільскага раёна Арлоўскай вобласці ў беднай сялянскай сям'і. Член КПСС з 1938 г. З 1937 г. ў Чырвонай Арміі, служыў на Далёкім Усходзе, удзельнік баёў на возеры Хасан. У 1940 г. скончыў з адзнакай Горкаўскае ваенна-палітычнае вучылішча, быў накіраваны ў Беларускую Асобую ваенную акругу, перад вайной палітрук батарэі артылерыйскага палка. На фронце з першых дзён вайны. Зводны дывізіён цяжкіх гармат, камісарам якога быў М. І. Масквін, прымаў удзел у разгроме нямецкай авіяцыі на Віцебскім аэрадроме ў ноч на 18 ліпеня 1941 г. Пасля акружэння пры спробе перайсці лінію фронту з рэшткамі дывізіёна быў цяжка паранены і з групай байцоў застаўся на акупіраванай тэрыторыі. Пасля папраўкі ў лістападзе 1941 г., аб'яднаўшы групу ваеннаслужачых, якія не выйшлі з акружэння, Масквін у другі раз — і зноў няўдала — спрабаваў выйсці за лінію фронту. У снежні 1941 г. ў час разведкі на чыгункі Смаленск — Віцебск М. І. Масквін трапіў у аблаву і быў адпраўлены ў рабочы лагер на ст. Рэшткі. Пры спробе ўцячы злоўлены і прыгавораны да смерці. У ноч перад пакараннем разам з двума байцамі ўдалося збегчы. З вясны 1942 г. ў партызанскім атрадзе С. У. Грышына. У верасні — лістападзе 1942 г. камісар, з лістапада 1942 г. да мая 1944 г. камандзір 1-га батальёна, у чэрвені — ліпені 1944 г. камандзір 1-й брыгады партызанскага злучэння «Трынаццаць». У пасляваенны час на партыйнай і савецкай рабоце. М. І. Масквін выбіраўся дэлегатам XXII з'езда КПСС. Аўтар кніг «Партызанскімі сцежкамі» (1967), «Дарогамі баявога брацтва» (1986). Узнагароджаны 4 ордэнамі. Ганаровы грамадзянін Быхава. З 1976 г. пенсіянер саюзнага значэння.

Пётр Іванавіч Звяздаеў, нарадзіўся 6 жніўня 1919 г. ў станіцы Паўладольская на Паўночным Каўказе. Член КПСС з 1940 г. У 1934 г. паступіў у чыгуначны тэхнікум. Пасля працаваў у дэпо Мінеральныя Воды, дзяжурным на ст. Кіславодск. У 1938 г. прызваны ў Чырвоную Армію, адкуль быў накіраваны ў ваеннае вучылішча. Пасля сканчэння вучылішча ў 1940 г. служыў камандзірам артылерыйскага ўзвода ў г. Калініне. З першых дзён вайны ў складзе 19-га артылерыйскага палка ўдзельнічаў у баях за Віцебск і Оршу. На Салаўёвай пераправе цераз Дняпро быў паранены. Жыхары в. Першамайская Дарагабужскага раёна, рызыкуючы жыццём, схавалі і вылечылі яго. Пасля папраўкі ўзначаліў арганізаваную групу з мясцовай моладзі і акружэнцаў, якая ў лістападзе 1941 г. пачала свае дзеянні. У снежні 1941 г. група ўвайшла ў атрад С. У. Грышына. П. І. Звяздаеў быў камандзірам узвода, роты, з чэрвеня 1942 г.—3-га батальёна. У чэрвені — ліпені 1944 г. камандзір 3-й партызанскай брыгады злучэння «Трынаццаць». Пасля злучэння з часцямі Чырвонай Арміі ў чэрвені 1944 г. П. І. Звяздаеў быў накіраваны на перападрыхтоўку ў Вышэйшую афіцэрскую школу. Прымаў удзел у разгроме японскіх захопнікаў. З 1946 г. П. І. Звяздаеў на савецкай і гаспадарчай рабоце. Узнагароджаны ордэнам Леніна (1942), ордэнам Айчыннай вайны I ступені. Ганаровы грамадзянін Быхава. З 1975 г. на пенсіі.

Іван Трафімавіч Мацяш, нарадзіўся 4 кастрычніка 1922 г. ў с. Юскаўцы Лохвіцкага раёна Палтаўскай вобласці. Пасля сканчэння Харкаўскага пяхотнага вучылішча ў чэрвені 1941 г. ў званні лейтэнанта прыбыў на месца службы. З першых дзён вайны на фронце. Пры адступленні пад Смаленскам трапіў у акружэнне. Вырваўшыся, спрабаваў разам з чырвонаармейцамі прабіцца да сваіх. Са студзеня 1942 г. ў партызанах: камандзір роты, у маі 1943 г.— чэрвені 1944 г. камандзір 5-га батальёна, у чэрвені — ліпені 1944 г. камандзір 5-й брыгады партызанскага злучэння «Трынаццаць». У пасляваенны час на савецкай рабоце, у органах унутраных спраў Смаленска. У 1955 г. І. Т. Мацяш у ліку трыццаціцысячнікаў працаваў старшынёй калгаса ў Ельніцкім раёне, потым дырэктарам саўгаса. З 1969 г. на савецкай рабоце ў Смаленску. Узнагароджаны трыма ордэнамі. Ганаровы грамадзянін Быхава.

Быховский районный историко-краеведческий музей

14 Зак. 2435

І. Т. Мацяш.

С. П. Скварцоў.

Сяргей Пятровіч Скварцоў, нарадзіўся 27 мая 1918 г. ў в. Муралёўская Шатурскага раёна Маскоўскай вобласці. Член КПСС. Да прызыву ў армію працаваў планавіком-эканамістам. У 1940 г. пасля сканчэння палкавой школы старшы сяржант Скварцоў быў накіраваны ў 13-ы мотастралковы полк 13-й танкавай дывізіі. З 27 чэрвеня 1941 г. ў складзе палка ваяваў на Заходнім фронце. Удзельнічаў у баях пад Барысавам, Оршай, Ярцавам. Пры адступленні палка арганізаваў пераправу цераз Днепр параненых чырвонаармейцаў і камандзіраў, штабных дакументаў, за што быў прадстаўлены да ордэна Чырвонага Сцяга. З уцалелых байцоў палка пад Вязьмай пасля няўдалай спробы злучыцца з часцямі Чырвонай Арміі, Скварцоў разам з іншымі гаварышамі прыняў удзел у арганізацыі партызанскага атрада. Адбылося гэта ў лістападзе 1941 г. каля в. Фаміно Дарагабужскага раёна. У чэрвені 1942 г. С. П. Скварцоў начальнік штаба 1-га батальёна палка «Трынаццаць», са снежня 1943 г.— начальнік штаба палка, у чэрвені 1944 г.— начальнік штаба злучэння «Трынаццаць». Вялікую Айчынную вайну закончыў у складзе 8-й гвардзейскай арміі 1-га Беларускага фронту. Звольнены ў запас з радоў Савецкай Арміі ў 1961 г., пераехаў у Курск. Узнагароджаны ордэнамі Чырвонага Сцяга, Чырвонай Зоркі, многімі медалямі. С. П. Скварцоў памёр у 1983 г.

Марк Давыдавіч Максімаў, партызанскі паэт, нарадзіўся 21 студзеня 1918 г. ў г. Шморс Чарнігаўскай вобласці. У 1940 г. скончыў літаратурны факультэт Кіеўскага педагагічнага інстытута імя Горкага. У Айчынную вайну на фронце, стралок-аўтаматчык. Потым у партызанах — палітрук коннай разведкі партызанскага палка «Трынаццаць», пазней — рэдактар палкавой газеты «Смерть врагам». Удзельнік Боўкінскай абароны, незабыўным дням якой прысвяціў паэму «У краі маўчання». У пасляваенны час выдаў шэраг кніг. Тэма ваеннага брацтва, дружбы народаў нашай краіны, пераемнасці пакаленняў пранізвае ўсе творы паэта. Яго пяру належаць праўдзівыя нарысы пра верных сяброў-партызан, легендарнага камандзіра партызанскага злучэння «Трынаццаць» Героя Савецкага Саюза С. У. Грышына. Максімаў вядомы і як драматург: яго п'еса «Сям'я Бугровых» ставілася ў Маскве, ішла ў многіх тэатрах краіны. Ён аўтар сцэнарыя гістарыка-рэвалюцыйнага фільма «Асабіста вядомы» (1958).

Вогненныя вёскі: праўда і памяць

Вёскі Боўкі, Ветрашка, Гарадзец, Дабужа, Замошша, Красніца, Лубянка, Мудчыцы, Смаліца, Студзёнка, Трылесіна... 72 вёскі і вёсачкі на Быхаўшчыне, якія ў ваенны час сталі вогненнымі. Так іх пазначылі ў нашых сэрцах тыя, хто гарэў разам з імі, каго забівалі ў родных сценах, на роднай зямлі. Вогненнымі яны сталі для загінуўшых у агні, для жывых, цудам уцалелых яны таксама засталіся ў памяці вогненнымі. Ад іх гарачага болю няма спакою. Страшэнная памяць і праўда тых дзён — гэта юнацтва, лепшыя гады жыцця чалавечага для большасці з тых сведкаў, што жывуць сёння. Пачатак і росквіт іх жыцця быў перакрэслены жудаснай смерцю родных, уласнай смерцю, у ланах якой набывалі яны самі.

Апошнія сведкі... Іх боль і страх перажытага ўскалыхвае, прымушае біцца сэрца, як тады — у сорак другім, сорак трэцім, сорак чацвёртым вогненных гадах...

ГАРАДЗЕЦКІ СЕЛЬСАВЕТ
ВЁСКА ГАРАДЗЕЦ

Да вайны ў ёй было 303 двары, 1060 жыхароў. Партызанскую вёску Гарадзец палілі двойчы. Першы раз — у чэрвені 1942. Акружылі з трох бакоў, людзей забівалі, мучылі, палілі ў хатах. У кастрычніку 1943 карнікі наведаліся сюды, каб спаліць усіх яе жыхароў. Людзей загналі ў тры хаты, забілі вокны, дзверы. Аднак выканаць свой намер ім не ўдалося — ноччу партызаны 425-га партызанскага палка ўратавалі людзей, разагнаўшы зграю фашысцкіх вылюдкаў... Але ад сваёй задумы карнікі не адмовіліся — праз нейкі час зноў вярнуліся, каб назаўсёды расправіцца з партызанскай вёскай. Рознымі хітрыкамі, падманам і абяцанкамі яны заманьвалі ў вёску людзей, якія перасяліліся ў той час у лес не толькі з Гарадца, а і з Замошша, Гуты, Сялібы. Даверлівыя старыя, жанчыны з дзецьмі прывезлі з лесу нават свае пажыткі. Не ведалі яны, што гэта — пастка... Карнікі загубілі 460 жыхароў, спалілі 297 двароў.

Быховский районный историко-краеведческий музей

З успамінаў Лізаветы Міхайлаўны Міхасёвай, 1902 года нараджэння, жыхаркі в. Гарадзец

...Майго брата папярэдзілі, што немцы ачанілі нашу вёску. І Студзёнку таксама, яшчэ з вечара. Ён адразу ж прыбег да нас. А куды мне было дзявацца? Мой мужык уцёк з іншымі, а я з дзецьмі засталася — Эдзіку было 3 гады, Надзя 2 класы да вайны скончыла. А яшчэ ў тую ноч якраз свіння апарасілася. Куды дзявацца? Мы сядзім, чакаем няведама чаго. Заходзіць паліцэйскі: «А вы яшчэ дома? — пытае.— Ідзіце да шляху»,— загадвае. Сагналі нас у адну кучу. Сталі біць людзей і дапрошваць: «Кармілі бандытаў з лесу?» Галіка-ва Антона, Тарасава Мішу, Аркадзя Мельнікава білі, вельмі Дуню Мінчукову білі. І ўсё за партызан. Тут генерал ці нейкі чын высокі з Быхава прыляцеў на машыне. «Разыходзьцеся»,— перавёў яго загад праважаты. Толькі гэта нас і выратавала. А ўсё Вера Дамброўская арганізавала. Да вайны яна доўгі час працавала ў нас акушэркай. У вайну ў яе, у Быхаве, кватараваў той генерал. Калі даведалася ад пераводчыка, што Гарадзец паехалі паліць, упэўніла яго, што тут невінаватыя людзі жывуць. А на выгане ўжо хаты гарэлі. Мы разбегліся, каб свае манаткі з хаты вынесці. І не ведалі яшчэ, што каля царквы нашых людзей у яму клалі кулямі. Я бегла глядзець, дзе людзі, і прабеглася па той яме, па людзях сваіх, значыцца, прысыпаных пяском. А побач з ямай той немец стаяў, прыгразіў аўтаматам мне. Сцярог відаць, каб не выкапалі...

З успамінаў Ганны Рыгораўны Казловай, 1926 года нараджэння, жыхаркі в. Гарадзец

...З трох бакоў людзей пачалі біць. А вёска вялікая — кіламетры на тры расцягнулася. Каля царквы сабралі многа-многа нашых, цяпер там помнік стаіць, і па спісу выклікаюць. І ўсіх, хто з партызанамі быў звязаны. Гэты спіс Верка Шклаўцова, раскулачаная, дапамагла скласці. Сама паказвала, калі хто маўчаў. Падводзілі да ямы, кулю ў грудзі, і — канец. Шундрыкаву Ульяну з дзецьмі забілі. Старэйшай яе дзеўцы болей 10 гадоў не было. Спачатку дзяцей яе забівалі. Чацвёра. Яна стаяла моўчкі, а на грудное дзіця, што на руках трымала, ківае, сама ўпала ў яму. Носарава Івана, толькі-толькі паспеў ажаніцца, забілі, Апанаса Сідарава, гарманіста Колю Старчанку дваццаці гадоў, Васіля Паўлюкова, Лазарыху Васільеву з дачкой. 27 чалавек паспелі забіць у гэтым месцы. А там генерал іхні прыехаў, спыніў усё гэта. А вёска ўжо гарэла, кроў нашых людзей родных лілася.

З успамінаў Марыі Гаўрылаўны Кавалёвай, жыхаркі в. Гарадзец[1]

...Прагналі на канец сяла. Сюды во, як едзеш во з Быхава, дзе астаноўка там, сюды прыгналі. Сяйчас прыгналі, ну, і тут паставілі. Паставілі, ну, і стой тут. Божа ж мой, дзеці крычаць. Ага. Яны пайшлі на другі бок вуліцы і сяйчас — раз, выстрал! А гэтыя дзеці: «А-а-а-а!» — крычаць. Дык адна смаленская баба — чацвёра дзяцей — дык яна кажа:

— Дзетачкі, чаго вы крычыцё, памучуць трохі, пастрашуць і пусцюць.

Ну, і мы ўжо, мы тут ужо каніцелімся:

— А бабачкі, а любачкі, а што дзелаць, куды пагонюць?

— Нікуды не пагонюць,— заяўляе паліцэйскі,— паб'ём, папалім. Усё вам!

Ну, і тут во яны яшчэ раз выстралілі. Цераз выстрал гэтыя людзі сталі ўжо каніцеліцца. Яны сяйчас заварочваюць:

— Ком, рус, ком, ком у хату!

Увагналі нас сюды ў хату, у гэту. Там, праўда, у гэтай хаце мосту не было. Тады, як бамбёжка была, дык вырывалі масты, гэту падлогу і ўсё гэта. Думалі: «Паедзем у лес і пасядзім, а вайна кончыцца, дык прыедзем, хоць зямляпку якую з тых дошак адзелаць». Мосту там не было. Ну, і нас сюды. І вочарадзь — р-р-р-р! З пулямёта ў дзверы. Каго ўбілі, каго ранілі. Дзверку закалочваюць і запальваюць дом еты.

Там адзін кажа:

— Цётка Манька, хадзі во тутка свіціцца. Ямка такая — бульбу сыпалі.

— Свіціцца! Дай-ка мы будзем драць гэту зямлю.

А я ўжо ранена. Мне ўжо некуды. Уся во так у крыві. Босая. Пакроўка, сняжок ужо, босая і ўся ўжо вот так у крыві! Голая ж! А божа ж мой! Давай мы так калупаць, давай. Ды ўжо прыцемкам, так во на змярканні.

— Лезь, чаго не лезеш!

Я палезла. Вылезла! І ён за мной. Дык я ўжо як вылезла, папаўзла ў ямкі — там колесь кірпіч дзелалі. Дык я ямкамі і там па агарод, там двор — я туды. Божа ж мой,— сабака!.. Ну, як сабака — я на агарод і попаўзкам, попаўзкам... Стажок стаяў — я пад гэты стажок рачочкам. І ўжо ў мяне ўсё. Во тут вырвала кусок, і цяпер рана ёсць такая. Ну, і ляжу. Думаю... Толькі ляжу, чую — кулямёт коціцца: тр-тр-тр. І немцы. Думаю, ну ўсё. Адтуль вылезла... Тут памяраць ужо буду. Ну, чую, крычыць Мархвачка тая, вечарам і крычыць:

— Лю-ю-юдцы! Хадзіце дамоў-ў-ў, паны-ы-ы завуць!

Пытанне: — Гэта яны прымусілі крычаць?

— Прымусілі. Узялі і павялі. І загадалі: «Гукай усіх людзей». І яна крычыць:

— Людцы! Хадзіце дамоў, паны завуць!..

[1] Друкуецца са скарачэннем па кн.: Адамовіч А., Брыль Я., Калеснік У. Я з вогненнай вёскі... Мн., 1975. С. 249—250.

Быховский районный историко-краеведческий музей

СЛЕДЗЮКОЎСКІ СЕЛЬСАВЕТ
ВЁСКА КРАСНІЦА

Перад вайной у вёсцы было 283 двары, 769 жыхароў. Партызанскую вёску Красніца забівалі адну з першых у раёне. Людзі яе яшчэ не ведалі і не чулі, што можна такім чынам, так жорстка распраўляцца з чалавекам... 17 ліпеня 1942 г. 696 жыхароў і 283 двары спалілі карнікі, па-здрадніцку заманіўшы ў вёску мужчын і жанчын, якія былі на сенакосе. Потым, без лішняга шуму і мітусні, каб нікога не спалохаць і не ўпусціць з поля зроку, заганялі ў хаты...

З успамінаў Антаніны Цярэнцьеўны Рудаковай, 1936 года нараджэння, ураджэнкі в. Красніца, загадчыцы дзіцячага-сада № 3 г. Быхава

...Ранкам усе таты маіх сябровак пайшлі за вёску на балота касіць траву. Пайшлі многія з жанчын. Насупраць нас жыла цётка Анфіса, маміна сястра. Яна таксама збіралася за вёску, папрасіла паглядзець за яе сынам. Дзіме, так яго звалі, не было яшчэ і года. Я разаслала вялікую хустку на зямлі каля штучнай ямы, і мы ўсе гулялі. Наша хата стаяла насупраць школы па ўзгорку, а ўнізе праз вёску праходзіў шлях на Грудзінаўку. Мы, дзеці, відаць, першымі і заўважылі, як па дарозе шмат-шмат крытых машын паехала ў другі канец вёскі. Хутка пачаліся выстралы. Мне захацелася адразу ж расказаць пра гэта маме.

Помнік ахвярам фашызму ў в. Красніца.

Пра Дзіму я, зразумела, забылася, бо вельмі хвалявалася. Каля сваёй хаты ўбачыла маці, суседку Маланню з дачкой Шуркай, сяцёр маіх Лену і Ніну, брата Колю з сябрам Міцькам. Трохгадовы брат Шура трымаўся за мамін падол. Гадавалага браціка Ваньку маці трымала на руках. Усе стаялі нібыта здранцвелыя. Мы чулі глухія выбухі ў хатах, яны станавіліся бліжэй і бліжэй... Вось заскуголіў паранены сабака ў двары дзядзькі Аніскі, ужо чуем выстралы ў хаце цёткі Анфісы, на вуглу вуліцы ў Малінінаў. А потым высокі афіцэр з какардай і адзін рускі падышлі да нас. «Заходзьце, заходзьце»,— падштурхнуў афіцэр Маланню да нашай хаты. Яна кінулася прасіць і цалаваць афіцэру ногі. Ён уханіў цётку за валасы і пачаў цягнуць у нашу хату. Усіх нас загналі ў дом. Афіцэр пайшоў у другую палавіну, цётка Малання за ім. «Паночку, не страляй»,— прасілася яна. Мы з 12-гадовым братам Колем і яго дружком таксама пайшлі за афіцэрам. Я села ў вугал і паставіла перад сабой венік. Цётку Маланню афіцэр забіў першай. Куля прайшла ёй праз рот і зубы. Закрычала Шурка, яе дачка. Афіцэр выстраліў і ў яе. Сябар Колькі Міцька нырнуў пад стол, накрыты доўгім абрусам. Афіцэр стрэліў пад стол, паранены хлопчык закрычаў. Афіцэр паглядзеў на мяне і стрэліў яшчэ раз. Зноў крык. Немец яшчэ выстраліў і паглядзеў на мяне. Так паўтаралася некалькі разоў. Каля мяне прысеў Коля, а побач стаяў ложак, пад якім адкрывалася маснічына. Коля піхнуў мяне пад ложак, падняў маснічыну, зноў піхнуў мяне ў яму, дзе захоўвалася бульба і сам нырнуў. Сядзім. Чуем выстрал, потым хрыпенне. Пад пол ручаём палілася кроў... Было яшчэ некалькі выстралаў. Потым стала ціха. Мы вылезлі са сховішча, а ў вакне насупраць немец, глядзіць з вуліцы прама на нас. Мы зноў у яму пад ложкам палезлі. У гэты момант у хаце пачуўся моцны ўзрыў. Усё кругом стала трашчаць, ад дыму слязіліся вочы. Брат за руку выцягнуў мяне ў хату. Кругом усё пачынала гарэць, шыбы ў вокнах былі выбіты. Мы кінуліся на кухню, там яшчэ агню не было. І тут я ўбачыла тое, што ніколі не забуду... Лена ляжала забітая, роўна-роўна выцягнуўшыся на падлозе. Ніна таксама ляжала. Маці за сталом пічком ляжала на забітым Вані. А брат Шура верхам на маме. Чэрап у Шуры быў разбіты і ўсё расцякалася па маме... Мы не заплакалі. Перашагнуўшы цераз родных, выскачылі ў акно. На двары яшчэ стаяў немец. Мы ўпалі на зямлю і паўзком у жыта, потым па канаве. Паўзці было цяжка і я часта ўзнімалася. І адразу ж кулі «ці-ў, ці-ў» справа і злева. Гэта кулямётчыкі з даху стралялі па нас. Коля мяне прыціскаў да зямлі, і мы зноў паўзлі, аж да Голага балота. Гэта кіламетраў 5. У балоце напіліся вады і тады расплакаліся (тады яшчэ не ведалі, што разам з мужчынамі загінуў у агні і наш бацька). «А куды ж мы цяпер пойдзем, сястрычка?» — усё паўтараў Коля. «Пойдзем да цёткі, якая семечкі нам дава-

Быховский районный историко-краеведческий музей

ла»,— прапанавала я. І мы пайшлі ў Грудзінаўку да маёй хроснай маці Ганны Андрэеўны і Аляксандра Апанасавіча Мазуравых. Гэтыя людзі ўдачарылі мяне. Аляксандра Апанасавіча я называла бацькам, а яго жонку — бабуляй. Слова «мама» вымавіць не магла — перад вачыма адразу паўставала забітая маці.

Блуканне па пакутах працягвалася да самага канца вайны. Восенню 1943 г. з набліжэннем фронту нас перасялілі ў Быхаў, потым у вёску Залоцце. У пачатку лета 1944 г. нас, дзяцей і дарослых, пагналі перад сабой да Друці. Праз бясконцыя лясы ішлі ўперамежак з акупантамі. Потым нас кінулі. Мы схаваліся пад зямлёй у вялікім бліндажы, аднак праз некаторы час фашысты нас знайшлі і зноў пагналі перад сабой. Ішлі ноччу, па дарозе ў жыце, многія нябачна кідаліся ў яго, каб адстаць. Да раніцы ўсе, хто выратаваўся, чалавек пятнаццаць, прыбіліся да вялізнай сасны ў жыце. Праз нас ляцелі снарады ў абодва бакі. Было ясна, што хутка ўсё скончыцца. Аляксандр Апанасавіч парваў выдадзены акупантамі ў Быхаве дакумент і закапаў тут жа. Сярод нас была жанчына з грудным дзіцем, яно вельмі громка крычала. А калі паднялося сонца, убачылі, як прама на нас ішоў шчыльны ланцуг фашыстаў з бляхамі на грудзях у бліскучых чорных накідках. Некалькі спынілася каля нас, сталі патрабаваць дакументы... Астатнія ланцугом пайшлі далей. Адзін фашыст з ланцуга павярнуўся ў наш бок і аўтаматнай чаргой траніў у жанчыну і старога...

Гэта быў апошні дзень акупацыі. Днём мы сустрэліся з нашымі байцамі. Былі яны зморапыя, чорныя ад пылу і поту. Мы беглі ім насустрач па жытнёвым полі, замініраваным, як потым стала вядома, і крычалі. І ніхто з нас не ўзарваўся. Жанчыны кідаліся да іх ног, цалавалі рукі. Байцы пайшлі ўперад па тым жытнёвым полі. І на нашых вачах пачалі рвацца міны...

З успамінаў Палікарпа Міканаевіча Шакунова[1]

...Яны ішлі цераз дзярэўню, не трогалі нікога. З таго вунь канца цераз кладбішча. Толькі адзін набег уцякаць, дык яго ўлавілі:

— Ты парцізан?

— Не.

Ну, яго і пусцілі. З такой паліцікай, каб ета ўспакоіць, людзей было. Да. Ну, заселі яны. З'ездзілі яшчэ ў Быхаў узнаць, каторую Красніцу — Первую ці Утарую — біць. У Быхаве ўтачнілі, прыязджаюць, ацапілі ўсю дзярэўню. З вінтоўкамі, з кулямётамі, устанавілі немцаў. А ў дзярэўні былі і паліцаі. Бо калі заганялі ў хату, дык яны па-руску:

А. Ц. Рудакова.

— А ну, у хату захадзіце!

Ну што, нездагадлівы народ быў. Ідуць, і ўсё.

Пытанне: — А яшчэ не было блізка такіх выпадкаў, каб забівалі?

— Раньша не было яшчэ. Да гэтага дажа не слышна было.

Да. І сталі ў хаты заганяць. Заганяюць і далей ідуць, а ўслед ужо запальвалі. Хаты гэтыя з народам. Карань хаты. І з лугу людзі ідуць, сена вязуць, а немцы смяюцца гэтыя, каторыя там ахраняюць, часавыя гэтыя. Смяюцца толькі, што самі ідуць на гібель. А людзі ж не знаюць. Адзін з адным гавораць, што «гэта з партызанамі б'юцца, давай быстрэй уцякаць, а то будзе і тута...». А калі немцы толькі прыехалі, камендант аб'ясніў, каб на полі ні ската, ні саміх, ні каго штоб не было. Ні ў лясу, ні на полі. Таму што з парцізанамі будзе бой і будуць усіх убіваць. А ў дзярэўні не будуць трогаць. Ну, усе і кідаліся ў дзярэўню. Бягуць, бягуць і бягуць. А таго не знаюць, што яны бягуць, а іх — у хаты заганяюць, б'юць. Да. І палюць. Вот і ўсё.

Пытанне: — Ну а вы? Вас таксама?

— Нас шэсць чалавек ішло з косамі. Ну і іх ішло восем.

— Кідайце цераз забор,— загадваюць.

Ну мы і бросілі. Як бы на цяперашні розум, дык развярнуў бы гэтай касой — не справіўся б мяне застрэліць, як яму галаву ссек бы касой. Дурныя, можна сказаць, былі. Вось і ўсё. Не вучаныя. Не здагадваліся, што гэта робіцца...

Пытанне: — А крыкі людзей чуваць?

— Не чуць нічога. Нічаго не чуць. А толькі стральба і ў гэтым канцы гарыць. Да. Ну нас завярнулі і кажуць:

— Захадзіце ў гэту хату.

Мы заходзім у хату гэтую, а тут поўна ўжо загната. Людзей. І зразу ж гранату нам сюды — шарах! Граната ўзарвалася. Крык! Закрычаць — утарая! Трэцяя! Ну, кагда трэцяя, тагда ўжо ўсё. І замоўклі.

Пытанне: — А вы як у гэты момант?

— Я замеціў, што ён у дзвярах чаку з гранаты

[1] Друкуецца са скарачэннем па кн.: Адамовіч А., Брыль Я., Калеснік У. Я з вогненнай вёскі... Мн., 1975. С. 403—407.

Быховский районный историко-краеведческий музей

вынімае — я ж быў на вайне ўжо. Я ж у Фінляндыі быў на вайне, дык я знаю ўжо.

— Лажыцеся!.. Гранату кідае!

Я сам толькі ўспеў кінуцца, каторыя ляглі, каторыя не — ён ужо кінуў гранату. І мальчык, катораму жывот вырвала,— граната перад ім узарвалася,— ён бросіўся на мяне. Яго галава на маю галаву напала. І кагда ўжо трэцюю гранату яны кінулі, узарвалася,— усё, цішына стала. Дым гэты сышоў нямнога — заходзе адзін, немец ці паліцай, і правярае каждага. І з вінтоўкі дабівае. Гэтаму мальчышку — ён яшчэ жывы быў — пацягнуў, ён лыпнуў вачамі, дык ён яму ўдарыў, а яго галава была вышэй маёй, і мне толькі фуражку прабіла, а самаго не затрывожыла.

І з етай групы вышла нас два не ранетых, я тожа не ранеты быў. Ета не ранение, што шапку прабіла, валасы выскубнула. Да, і два ранетых вышла. А ўсе пагібшыя ў гэтай групе. Там народу, можа, сорак ці пяцьдзесят чалавек было — я не магу точна сказаць...

П ы т а н н е: — Вы доўга ляжалі?

— Не, як яны толькі выйшлі... Я сазнание не губляў, я слышу: выходзіць... вышаў... пайшоў... разгавор, пайшлі на вуліцу... Да, як на вуліцу пайшлі, я падымаюсь. Кругом паглядзеў — няма нікога, усе ляжаць! Ціхонька гавару:

— Ці ёсць хто жывы?

Да. Другі гавора:

— А я жывы.

І другі кажа:

— Я ранеты, але жывы.

Што рабіць? Да. Давай на чардак. Мы на чардак усхваціліся. Там дыра была. Да, я набліжаў. Яны пайшлі ў адну хату. Пасля далей. Я гавару:

— Будуць паліць, усё, мы нагарым тута.

— Ды не будуць!

— Ды як не будуць, дым ідзець жа, гарыць што-та.

Ну, саскочылі і — у гарод. Ячмень быў. У ячмень гэты. Да. І там поўзалі па гэтаму ячменю. А там праз лужок у жыта. Пакуль часавы адвярнуўшысь быў. І ў лес.

П ы т а н н е: — А ў вас сям'я была?

— Усіх пабілі. Адным словам, сродства, братніх дзяцей, сёстры, браты ў мяне,— пагібла ў тое ўрэмя ў мяне дваццаць пяць чалавек. І жану ўбілі...

ВЁСКА БОЎКІ

Да вайны ў вёсцы Боўкі было 298 двароў, 896 жыхароў.

Вёску Боўкі палілі разам з вёскай Дабужа — 14 кастрычніка 1943 г. Былі загублены 174 жыхары, спалена 298 двароў.

З успамінаў Аўхіміі Рыгораўны Ганчаровай, жыхаркі вёскі Боўкі

Пасля поўдня, на Пакроўку, ацапілі вылюдкі ўсё. Выганялі нас, хто ў чым быў, на вуліцу. А потым усіх у лазню вясковую. Былі толькі старыя ды малыя. Чалавек трыццаць удалося ім сабраць у гэтай лазні. Дзверы зачынілі і падперлі колам. А потым праз вакно шуганулі гранату. Адразу ж шмат забілася. І ўсе крычаць — ранетыя, і тыя, хто яшчэ цэлы. Я была там з двума дзеткамі. Аднаго забіла адразу, другое дзіцятка маё ў галоўку было ранета. Мне ў абедзве нагі трапіла. З намі бежанец адзін быў, звалі Васілём. Дык ён выбіў дзверы і набег. А тут яго куля — раз! За ім сталі выпаўзаць ранетыя, і ўсіх іх тут парасстрэльвалі. Я таксама напаўзла з жывым сыночкам. Не ведаю, не помню, як уратаваліся. Але сынка не ўберагла — намёрз ад ран. А нехрысці тыя лазню падпалілі, і хто там застаўся, каторыя не лезлі на кулі, згарэлі жывымі...

ТРЫЛЕСІНСКІ СЕЛЬСАВЕТ
ВЁСКА ДАБУЖА

Да вайны ў вёсцы Дабужа налічвалася 124 двары, 613 жыхароў. Палілі вёску не адзін раз. Асабліва «напрацавалі» карнікі ў жніўні 1942 г. і кастрычніку 1943 г. Былі спалены ўсе 124 хаты, забіты і згарэлі ў агні 117 жыхароў...

З успамінаў Ульяны Максімаўны Кірэевай, 1911 года нараджэння, жыхаркі в. Дабужа

Два разы нас палілі. Як пабілі людзей у Краснай, мы ўжо разумнейшымі сталі — пайшлі ўсе ў балота. Увесь ліпень там сядзелі. Толькі хлеба нанячы прыходзілі. Звычайна поччу. Бульбу таксама стараліся палоць. А ў вёсцы аб'ява вісела — наказваць будуць толькі за партызан. Ураднік у нас быў у вёсцы, Пімен Панцялееў. Нікога не выдаваў. У адзін дзень прыйшлі эсэсаўцы і напалілі амаль усе хаты — 15 засталося стаяць, астатнія агонь з'еў. Старыя выйшлі з балота на папялішчы, а тут, адкуль ні вазьміся, карнікі. Каго захапілі — загналі ў пограб, каля магазіна. «За партызан 5 чалавек давайце»,— кажуць. Гэта, значыцца, страляць іх будуць. Была там Дуня Марозава з маці і чатырма дзецьмі. Колю яе было некалькі месяцаў, а Галі старэйшай 12 гадкоў. Яна і выйшла ім насустрач з дзецьмі. Гэта, значыць, дабравольна хацела адвесці нас ад смерці. Немец яе адпіхнуў. Былі там яшчэ Квартальная Ульяна з дочкамі Лідай і Нінай, Матрона Салаўёва. Сабралі гэтак, каго дзе, а потым бензіну туды і гранату...

Да вясны жылі ў Боўках, а потым дамоў вярнуліся. Людзі некаторыя ўжо свае хаты адбудавалі, а большасць жыла ў пагрэбах і зямлянках. Там і пяклі хлеб партызанам Грышына. Іншы раз хадзілі на папялішчы сваёй хаты, дзе засталася печ, і ў ёй пяклі. У верасні 1943 г. зноў пайшлі ў балота — фронт ужо бліска быў. А ў балоце немцы з'явіліся, як прайшліся ланцугом — усіх нас падгрэблі. Чалавек сорак знайшлося. Пагналі ў Радзькаву Слабаду. Было гэта 18 кастрычніка.

Бытовский районный историко-краеведческий музей

У. М. Кірэева.

Мужчын ад нас аддзялілі, сказаўшы, што ім трэба два масты пабудаваць, а нас — на Стары Быхаў, маладзейшых акопы ганялі капаць. Хадзілі ў лапцях. Я неяк перавязала вяроўкай нагу, яна пачарнела і распухла. Паказваю немцу, а ён кажа: «Капут»,— і махнуў рукой. Думала, на волю вырвалася. А ісці сапраўды не магу, бо не чую нагу сваю. Нібы на адной стаю. Пазней сказалі, што шчаслівай нарадзілася. Неяк так-сяк дайшла да Ветранкі, там пачула, што мужыкоў з нашай вёскі не масты пакінулі будаваць, а ямы сабе капаць. Дакладней, шасцёра капалі, а астатнія стаялі ў абыгарадзі, дзе коні былі. Адзін з іх, Максімцоў Васіль, кінуўся бегчы ў ельнік. Немцы за ім. Тыя шасцёра бачаць такую справу — кінулі лапаты і таксама наўцёкі. Уратаваліся. А тыя 16 палягглі пад кулямі. Сярод іх быў мой бацька і брат Апанас...

У лістападзе 1943 г., хто застаўся ў Дабужы, эвакуіравалі ў Ветранку. Аднойчы пайшла ў Грылесіна, каб узяць дазвол пахаваць бацьку і брата. А там фашысты з какардамі. Выганяюць усіх з хат і пагналі нас капаць акопы. Каб неяк выбрацца адсюль, зрабіла з трапак сабе «жывот» і так прабралася дамоў. Ноччу прыйшла ў Дабужу — ні немцаў, ні нашых. А раніцой няведама адкуль узяліся — мужчын набралі, а нас, жанчын, не чапаюць. А ў 6 гадзін вечара нашы прыйшлі. Камандзір батальёна кажа ў нашай хаце, што, магчыма, тут будзе бой і лепш дзе-небудзь перасядзець. Пайшлі на ўскраек лесу. І схаваліся ў пагрэбы. Бачым, немцы ідуць п'яныя. Выгналі нас адтуль, а ў іншыя гранаты пакідалі. Нас чалавек 30 пасадзілі на гару — гэта каб салдацікі не маглі страляць у сваіх. А самі немцы сядзяць за гарой, нашых б'юць. «Чым гінуць тут над кулямі, набяжым»,— гавару Еве Салаўёвай. Так і пакаціліся ўніз пад нямецкімі кулямі. Дабягаем да провалакі, за якой нашы салдацікі...

ВЕРХНЯТОШЧЫЦКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА ЗАЛАТОЕ ДНО

Вёсачка Залатое Дно на перагоне паміж раз'ездам Лудчыцы (15-ы раз'езд) і станцыяй Тошчыца была невялікай — усяго 10 дамоў. Спрадвеку мужчыны яе працавалі на чыгунцы, на станцыі Верхняя Тошчыца, якая была амаль побач. У вайну ад міп быхаўскіх партызан узляталі ў паветра варожыя эшалоны каля вёскі... У ліпені 1942 г. фашысты акружылі вёску, жыхароў выгналі з хат, будынкі спалілі. Вёска Залатое Дно не адрадзілася — на яе месцы мемарыяльны знак...

З успамінаў Мікалая Нічыпаравіча Іванова, 1933 года нараджэння, ураджэнца в. Залатое Дно, жыхара в. Чырвоная Беларусь

Гэта было летам 1942 г. Мы з братам гулялі каля вёскі на чыгунцы. Пачулі поезд. Я, смеючыся, сказаў брату: «Зараз гэты мосцік узляціць хвосцік». На чыгунку часта прыходзілі партызаны атрада Максімава-Лебедзева, і мы не адпойчы былі сведкамі крушэння ваенных саставаў. Праўда, у той дзень партызан не бачылі, але было нейкае прадчуванне, што поезд навінен згарнацца. Аднак прамільгнуў за паваротам апошні вагон, а наўкол было ціха і спакойна. Хутка яшчэ адзін эшалон імчаў на наш мосцік. У гэты раз на нашых вачах ад моцнага ўзрыву на месце састаў спыніўся. Мы кінуліся дамоў, аднак з поезда на нас пачалі страляць. Тады мы павярнулі ў балота. З лесу ўбачылі, што запалася полымем наша вёска...

З успамінаў Еўдакіі Якаўлеўны Івановай, 1907 года нараджэння, ураджэнкі в. Залатое Дно, жыхаркі в. Чырвоная Беларусь

...Страху пацярпеліся яшчэ да таго, як наша Залатое Дно згарэла. Жылі мы ўсё жыццё каля

Памятны знак на месцы вёскі Залатое Дно, спаленай фашыстамі.

Быховский районный историко-краеведческий музей

чыгункі, і мужыкі нашы на ёй да вайны працавалі. Калі сталі партызаны і пачалі ўзрываць рэйкі, усё падазрэнне спачатку лягло на нашых мужыкоў. Прыехалі аднойчы немцы, і забралі іх у Магілёў, у турму. Каля двух месяцаў таміліся там. А чыгунка па-ранейшаму ўзрывалася. Упэўніліся, відаць, што не нашы мужыкі вінаваты, і адпусцілі ўсіх да хаты. А яны як прыйшлі, так адразу ў лес падаліся, да партызан. Так і жылі ў вёсцы адны бабы з дзецьмі.

У той дзень, калі вёску нашу спалілі, мы спачатку пачулі выбух на чыгунцы. У мяне тады аж сэрца абарвалася — мае Коля і Віцечка гулялі паблізу на катлаване. Эшалон спыніўся, і ад яго ланцугом на вёску пайшлі немцы. Мы, як стаялі хто ў чым, пабеглі ўцякаць. Са мной беглі шасцігадовая дачка Нэля, сын Васілёк. Раніцай прыйшлі ў вёску, а яе няма, усё згарэла. Толькі ляжалі забітыя старая Праскоўя Шарэнка і бежанка адна... Пабеглі на 15-ы раз'езд, за тры кіламетры ад вёскі. Там сустрэла сыночкаў Колю і Віцю. Як сышлі з дому ў майках і трусах, у тым і начавалі ў лесе. Так пачаліся нашы пакуты — зіму жылі ў зямлянках, лагерам у лесе каля вёскі Камарычы. Шмат народу было — са Старасельля, Новага Быхава, Лудчыц, Камарыч. Аднойчы над нашым лагерам з'явілася нямецкая «рама», а ў хуткім часе атрад карнікаў прыйшоў на наша месца, пацягнулі ў Верхнюю Тошчыцу на дапрос. Пад кулямі нас загналі ў сарай — думалі, паліць нас будуць. Аднак сталі на дапросы выводзіць. І ўсё пыталіся, ці многа партызан у лесе, дзе мужык мой, пыталі. Гаварыла, што бацька дзяцей на міне падарваўся, што партызан поўны лес і зброі ўсялякай хапае, нават на ножках стаяць. Потым зачынілі нас усіх у стопку. Людзей было столькі, што думала, задыхнёмся. Паставілі кацёл баланды, у якім плавалі косці, і адну лыжку кінулі. Прывезлі ў Мазалава Рагачоўскага раёна. Вёска стаяла пустая, піводнай душы. Загадалі нам тут жыць. Жылі два тыдні. Аднойчы стаіць мой Колечка каля грубкі (вокны ў хаце былі на тры бакі) і ў адно акно бачыць немцаў, а ў другое — партызанаў. «Як гэта можа быць?» — пытаецца ў мяне. Пачалася перастрэлка. Немцы ўцяклі. Мы разам з людзьмі таксама падаліся ў бок Быхава, бліжэй да дому. Ішлі тыдзень з дзецьмі. Спыніліся ў вёсцы Руднецкае. Снаць было дзе, а есці зусім нічога не было. Аднойчы заскочылі ў нашу хату немцаў трыццаць — сорак і адразу ж паклаліся ўсе на падлогу. Праз паўгадзіны ўсхапіліся. А тут ужо чуваць канапада нашых. Некаторыя з немцаў пакідалі свае манаткі і зброю. Зноў прыйшлі на 15-ы раз'езд, жылі ў зямлянках. Пад ранак заўсёды набіралася вада. Хату ж змаглі пабудаваць толькі ў 1948 годзе...

Запісала *Ф. І. Кітаева.*

Іх было семнаццаць...

З успамінаў былога загадчыка аддзела прапаганды і агітацыі Магілёўскага падпольнага абкома партыі І. П. Крыскаўца

Летам 1942 г. пачалося наступленне нямецка-фашысцкіх войск на Клічаўскі партызанскі раён, які цэлыя чатыры месяцы заставаўся свабодным, савецкім. Тут, у глыбокім тыле ворага, была ўстаноўлена Савецкая ўлада, дзейнічалі савецкія законы. Гэты невялікі і незалежны астравок у акружэнні варожых гарнізонаў не даваў спакою гітлераўцам. Скарыць яго, чаго б гэта ні каштавала, знішчыць яго гаспадарэў-партызан стала задачай чатырох дывізій, знятых з фронту, часцей аховы і паліцыі бліжэйшых гарнізонаў. У акружэнне трапіла 3500 партызан і мірных жыхароў. У наступленне на партызан былі кінуты авіяцыя, артылерыя, танкі, мінамёты.

Больш месяца працягваліся цяжкія блакадныя баі, якія праходзілі і на тэрыторыі сумежных раёнаў — Кіраўскага, Быхаўскага і іншых. Асноўнай нашай зброяй былі вінтоўкі і вельмі мала для такога размаху баёў кулямётаў, аўтаматаў.

Перад канцом блакады знясілены ў шматдзённых баях атрад Рыгора Паўлава траніў у акружэнне каля в. Кучын Быхаўскага раёна. У атрадзе заставалася крыху больш як 100 чалавек, канчаліся боепрыпасы, двое сутак партызаны нічога не елі. Разведка атрада далажыла, што яны акружаны ворагам колькасцю каля 800 чалавек. Намеснік камандзіра атрада лейтэнант камсамолец Якаў Фёдаравіч Каўшырка прапанаваў падабраць групу добраахвотнікаў для прыкрыцця выхаду атрада з бою. Другога выйсця не было. Смерць навісала над атрадам, і камандзір даў згоду.

Дванаццаць чалавек, усе камсамольцы, на чале з Каўшыркам падрыхтаваліся прыняць агонь на сябе. Старэйшаму, Якаву Каўшырку, споўнілася 22, малодшаму, яшчэ школьніку, Валодзю Валецду — 16 год. Група была ўжо скамплектавана, калі да лейтэнанта Каўшыркі падышоў 38-гадовы камуніст М. А. Ляйбовіч:

— Я ўжо выйшаў з камсамольскага ўзросту, але быў камсамольцам 20-х. Дазвольце і мне з вамі...

...Гітлераўцы хутка зразумелі, што партызан вельмі мала, і кінуліся на іх з крыкамі: «Рус, здавайся!» Але мужныя партызаны не думалі трапляць у палон. Доўга працягваўся гэты няроўны бой. Усё менш і менш выстралаў чулася ў адказ на варожы абстрэл. Выбывалі толькі мёрт-

Быховский районный историко-краеведческий музей

выя. Жывыя, сцякаючы крывёю, біліся да апошняга. Усе патрыёты загінулі, але, загінуўшы, яны перамаглі. Цаной свайго светлага жыцця і гераічнай смерці яны выратавалі таварышаў і паказалі ворагу, на што здольныя савецкія людзі. 85 гітлераўскіх катаў засталіся ляжаць каля в. Кучын 9 жніўня 1942 г.

Пасля блакады атрады сабраліся ва Усакінскіх лясах. Таварышы загінуўшых, як маглі, склалі шчырую песню ў памяць аб героях-камсамольцах:

...Их было тринадцать. Грозно и смело
За Родину бросились в бой.
И летнее солнце на миг потемнело,
Померкло от грозной отваги такой.
Их было тринадцать. Дела
боевые
Во славу родной и любимой
страны
Немеркнущим светом, вечно живые,
Горят на знаменах священной
войны.

А пасля стала вядома, што іх было семнаццаць — у час бою да Якава Каўшыркі далучыліся чатыры хлопцы з 255-га атрада Марусава.

...Каля вёскі Кучын у цішыні дрэў стаіць помнік на месцы бою 9 жніўня 1942 г. ў гонар семнаццаці загінуўшых герояў. Вось іх імёны: Уладзімір Валенда, Барыс Васянін, Міхаіл Вікрыцкі, Павел Жонін, Рыгор Зайцаў, Уладзімір Заяц, Васіль Зуеў, Пётр Кавалёў, Васіль Кандрацьеў, Іван Карнацкі, Якаў Каўшырка, Васіль Крайко, Васіль Краўцоў, Міхаіл Ляйбовіч, Міхаіл Палікарпаў, Хамат Салтаў, Мікалай Ушакоў...

САВЕЛІЙ ГЕРАСІМАВІЧ СІДАРЭНКА-САЛДАЦЕНКА

Адзін з кіраўнікоў партызанскага руху на Беларусі ў Вялікую Айчынную вайну. Нарадзіўся 2 снежня 1905 г. ў в. Чырвоны Бераг Быхаўскага раёна. Член КПСС з 1928 г. У 1921—1927 гг. працаваў шахцёрам у Данбасе. З 1927 г. ў Чырвонай Арміі. Скончыў Маскоўскі педагагічны інстытут, Ваенную акадэмію імя Фрунзе (1938), з таго ж года начальнік штаба дывізіі, памочнік начальніка аператыўнага аддзела штаба БВА, начальнік разведвальнага, аператыўнага аддзелаў штаба арміі. Удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі ў 1939 г., савецка-фінляндскай вайны 1939—1940 гг.

З першых дзён Айчыннай вайны на фронце. З жніўня 1941 г. ў партызанах, з лістапада 1942 г. начальнік штаба 6-й Магілёўскай брыгады, з красавіка 1943 г. начальнік штаба, з жніўня камандзір ваенна-аператыўнай групы пры Магілёўскім падпольным абкоме КП(б)Б. Адначасова з жніўня 1943 да чэрвеня 1944 г. з'яўляўся членам Магілёўскага падпольнага абкома КП(б)Б. З 1944 г. намеснік наркома асветы БССР, у 1946—1962 гг. на гаспадарчай рабоце ў Мінску. Узнагароджаны ордэнам Кутузава, медалямі. Памёр С. Г. Сідарэнка-Салдаценка 26 кастрычніка 1980 года.

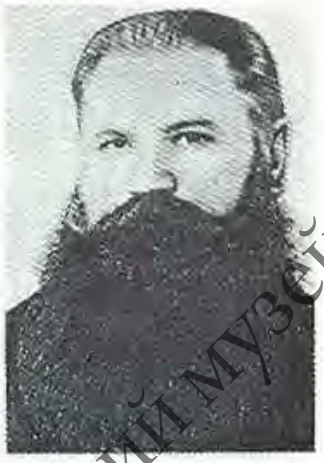

С. Г. Сідарэнка-Салдаценка.

ІВАН ПАЎЛАВІЧ СТАНКЕВІЧ

Адзін з кіраўнікоў партызанскага руху ў Магілёўскай вобласці ў Айчынную вайну. Нарадзіўся 18 студзеня 1902 г. ў в. Глухская Сяліба Быхаўскага раёна. Член КПСС з 1921 г. У 1920—1922 гг. на савецкай рабоце, у атрадзе ЧОН. З 1928 г. на будаўніцтве, партыйнай рабоце, з 1941 г. першы сакратар Крычаўскага РК КП(б)Б. У Айчынную вайну пакінуты ў тыле ворага, з ліпеня 1941 г. ў партызанах: палітрук, радавы, з жніўня 1942 г. камісар атрада, адначасова ў студзені — красаві-

Помнік на брацкай магіле партызан у вёсцы Кучын.

Быховский районный историко-краеведческий музей

І. П. Федзячэнка.

І. Б. Рутман.

ку 1943 г. памочнік упаўнаважанага ЦК КП(б)Б па Магілёўскай вобласці; у жніўні 1943 г.— чэрвені 1944 г. сакратар Магілёўскага падпольнага РК КП(б)Б, адначасова кіраўнік Магілёўскай ваенна-аператыўнай групы. У маі — чэрвені 1944 г. член Магілёўскага падпольнага абкома КП(б)Б. У 1944—1964 гг. на партыйнай, адміністрацыйна-гаспадарчай, прафсаюзнай і гаспадарчай рабоце ў Магілёве. Узнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга, ордэнам Чырвонай Зоркі. Памёр 26 студзеня 1980 г.

ІВАН ПАЎЛАВІЧ ФЕДЗЯЧЭНКА

Адзін з кіраўнікоў партызанскага руху на Беларусі ў Вялікую Айчынную вайну. Нарадзіўся 5 мая 1909 г. ў в. Чырвоны Бераг Быхаўскага раёна. З сялян. Член КПСС з 1940 г. З 1931 г. ў Чырвонай Арміі. У Айчынную вайну на фронце, камандзір роты. У партызанах з лютага 1942: з жніўня 1942 г. начальнік штаба 810-га атрада, з чэрвеня 1943 г. в. а. начальніка штаба 11-й Быхаўскай брыгады, з ліпеня 1943 г. начальнік штаба Быхаўскай ваенна-аператыўнай групы. У лістападзе 1943 — лютым 1944 г. яе камандзір. З 1944 г. на партыйнай, савецкай і гаспадарчай рабоце ў Магілёўскай і Бабруйскай абласцях. З 1950 г. на гаспадарчай рабоце ў Віцебску. З 1970 г. на пенсіі. Узнагароджаны двума ордэнамі.

ІЛЬЯ БАРЫСАВІЧ РУТМАН

Нарадзіўся 22 ліпеня 1906 г. ў Рагачове ў беднай рабочай сям'і. З 1926 г. ў Днепрапятроўску, рабочы лесапільнага завода. Потым курсант Кіеўскай пяхотнай школы, якую скончыў у 1931 г. Перад вайной служыў у штабе Заходняй ваеннай акругі. Выконваючы адказнае даручэнне, даставіў у першыя дні вайны над Гродна ў штаб 3-й арміі загад камандавання акругі. Зваротны шлях праз фашысцкія заслоны на дарогах быў цяжкі і небяспечны. Прабраўшыся ў Мінск, І. Б. Рутман праз некаторы час звязаўся з падпольшчыкамі, стаў у рады народных мсціўцаў. З 26 лютага 1942 г. ён у 208-м атрадзе імя І. В. Сталіна на пасадах радавога і памочніка начальніка штаба атрада. Потым начальнік штаба 152-га атрада, пазней — палка. З лістапада 1943 г. па люты 1944 г. начальнік штаба Быхаўскай ваенна-аператыўнай групы.

Пасля злучэння партызанскіх фарміраванняў з часцямі Чырвонай Арміі І. Б. Рутмана накіравалі на вучобу ў Ваенную акадэмію імя М. В. Фрунзе. Скончыўшы паскораны курс, Рутман працягваў ваяваць на 2-м Беларускім фронце. Пасля вайны працаваў у народнай гаспадарцы. Узнагароджаны трыма ордэнамі Чырвонай Зоркі. Жыве ў Мінску.

Партызанскія важакі

Камандзіры аддзяленняў, узводаў, рот, батальёнаў былі заўсёды побач з партызанамі ў самыя цяжкія, крытычныя і радасныя хвіліны партызанскага баявога жыцця. Сваімі паводзінамі ў баі і ў час адпачынку, адносінамі да радавых партызан яны стваралі тую атмасферу, ад якой залежыў у рэшце рэшт зыход любой аперацыі.

Гэта яны, камісары, палітрукі, сакратары партыйных і камсамольскіх арганізацый і груп, забяспечвалі стойкасць духу лясных байцоў, фарміравалі іх маральны і палітычны ўзровень, кавалі веру ў непазбежнасць перамогі. Аб некаторых з іх наш расказ.

Уладзімір Сяргеевіч Дзянісаў нарадзіўся ў 1920 г. ў в. Азясь Макшанскага раёна Пензенскай вобласці. У маі 1941 г. скончыў Бабруйскае пяхотнае вучылішча і ў званні лейтэнанта быў накіраваны камандзірам узвода ў 161-ю стралковую дывізію. З чэрвеня 1941 г. на фронце. Удзельнічаў у баях пад Мінскам, на рацэ Бярэзіна, пад Бабруйскам.

Каля Магілёва дывізія трапіла ў акружэнне. У. С. Дзянісаў разам з баявым таварышам В. П. Юханавым апынуўся ў Быхаўскім раёне. Тут яны наладзілі сувязь з групай М. П. Куракіна і ў чэрвені 1942 г. далучыліся да яе. Дзянісаў спачатку камандаваў узводам, з мая 1943 г.— 1-й ротай у 425-м партызанскім атрадзе (яго сябар В. П. Юханаў з чэрвеня 1943 г. быў начальнікам штаба гэтага атрада).

У ліпені 1943 г. з партызан, вылучаных 425-м атрадам, арганізоўваецца 435-ы партызанскі атрад. Камандзірам атрада зацвярджаецца Дзянісаў. Атрад, папоўнены людзьмі і зброяй, удала праводзіў баявыя аперацыі на чыгункі, шашэйных і грунтавых дарогах. Партызаны разбурылі 16 мастоў, 1,2 кіламетра дарожнага профілю, зрабілі завалы на семнаццаці кіламетрах, падбілі 6 аўтамашын. У жніўні 1943 г. партызаны разам

Быховский районный историко-краеведческий музей

з усімі атрадамі Быхаўскай ваенна-аператыўнай групы ўдзельнічалі ў аперацыі «Рэйкавая вайна» на чыгуначным участку Быхаў — Рагачоў, у разгроме варожых гарнізонаў у вёсках Тайманава, Камарычы, Балонаў Сялец, на станцыі Тошчыца. Партызаны атрада ўдзельнічалі ў выратаванні мірнага насельніцтва ад акупантаў, вялікая колькасць якога была выведзена за лінію фронту.

Пасля вайны Дзянісаў паехаў у родныя мясціны, выбраў для месца жыхарства Пензу. А на Быхаўскай зямлі засталіся яго баявыя сябры-пляечнікі. Да гэтага часу помняць свайго камандзіра і пры размове-ўспаміне абавязкова заўважаць: «Смелы і душэўны камандзір быў. Акупантаў біў бязлітасна, людзей бярог і ў крыўду не даваў...».

Рыгор Сцяпанавіч Казлоў нарадзіўся ў 1918 г. ў в. Стахоўшчына Быхаўскага раёна ў сям'і селяніна. Яшчэ ў школе марыў стаць настаўнікам. Да мэты ішоў настойліва. У 1935 г. ў пачатковай школе Смалявіцкага раёна адбыўся першы ўрок маладога педагога. Пасля стаў настаўнічаць у сваёй роднай Стахоўшчынскай школе. Перад вайной загадваў Радзькаўскай пачатковай школай.

Пасля акупацыі раёна малады настаўнік без ваганняў стаў на шлях барацьбы з ворагам. Спачатку ён радавы партызан, потым намочнік камісара па камсамолу 425-га партызанскага палка. Клапатліва і ўмела расціў рады членаў ВЛКСМ палка, асабістым прыкладам выхоўваў юных мсціўцаў. У кастрычніку 1943 г. Быхаўскі падпольны райком партыі прыняў Р. С. Казлова кандыдатам у члены ВКП(б).

Калі партызаны Быхаўскай ваенна-аператыўнай групы злучыліся з часцямі Чырвонай Арміі, райком партыі рэкамендаваў Рыгора Сцяпанавіча загадчыкам раённага аддзела народнай асветы на вызваленай частцы Быхаўскага раёна. І былі намочнік камісара энергічна ўзяўся за справу, каб дзеці зноў маглі вучыцца ў школе. У неймаверна складаных умовах зроблена было амаль немагчымае, і ўжо ў красавіку 1944 г. заняткі пачаліся ў васьмі школах. А ў ліпені 1944 г. ўся вызваленая Быхаўшчына пачала мірную працу.

Шмат давялося Р. С. Казлову працаваць у пасляваенны час на партыйнай і савецкай рабоце ў Быхаўскім і Магілёўскім раёнах. І заўсёды камуніст апраўдваў давер, спраўляўся з ускладзенымі на яго задачамі.

Міхаіл Георгіевіч Кісялёў меў ужо багаты вопыт партызанскай барацьбы, калі ў пачатку чэрвеня 1943 г. яму даручылі стварыць з ініцыятыўнай групы партызан самастойны атрад. У сакавіку 1942 г. лейтэнант Кісялёў быў залічаны партызанам, неўзабаве стаў камандзірам узвода 277-га партызанскага атрада. З чэрвеня 1942 г. камандаваў ротай, быў начальнікам штаба 278-га атрада. А ў красавіку 1943 г. яго назначылі начальнікам штаба 11-й Быхаўскай партызанскай брыгады.

Улічваючы арганізатарскія здольнасці Міхаіла

У. С. Дзянісаў.

М. Г. Кісялёў.

Георгіевіча, далейшая яго дзейнасць звязана з падрыхтоўкай і расшырэннем радоў партызан. Вылучаная група партызан на чале з Кісялёвым разгарнула шырокую агітацыю сярод насельніцтва. Да партызан пайшла добраахвотна моладзь (за месяц група выросла да 56 чалавек). Партызаны ўжо мелі 5 ручных кулямётаў, 45 вінтовак, шмат гранат і патронаў. 4 ліпеня 1943 г. падпольны райком партыі зацвердзіў новы партызанскі атрад і прысвоіў яму нумар 225-ы.

Умела камандаваў атрадам яго камандзір. Партызаны паспяхова вялі адкрытыя і засадныя баі, арганізоўвалі дыверсіі на варожых камунікацыях, удзельнічалі ў разгроме варожых гарнізонаў у вёсках Тайманава, Касічы, Балонаў Сялец, Ямнае, у «рэйкавай вайне» на чыгуначным участку Быхаў — Тошчыца. Ратавалі насельніцтва ад прымусовага вывазу ў Германію.

Камандзір атрада М. Г. Кісялёў узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі і медалём «Партызану Айчыннай вайны» I ступені.

Васіль Тарасавіч Бацокін нарадзіўся ў 1917 г. ў станіцы Стара-Міхайлаўская Курганінскага раёна Краснадарскага краю. У Чырвонай Арміі з 1938 г., прымаў удзел у вызваленні Заходняй Беларусі. З першых дзён вайны на фронце. У баявой характарыстыцы Бацокіна ёсць такія радкі: «...З ліпеня 1942 па ліпень 1944 года быў байцом асобнага рэйдавага партызанскага злучэння «Трынаццаць», вырас ад кулямётчыка да камандзіра атрада. На асабістым рахунку Бацокіна два ўзарваныя эшалоны, пятнаццаць спаленых аўтамашын і восемдзесят забітых варожых салдат і афіцэраў.

Пад яго камандаваннем аддзяленне, узвод, рота, а потым атрад прымалі ўдзел у разгроме дваццаці гарнізонаў, у легендарнай Боўкінскай абароне, спалілі 97 грузавікоў, узарвалі чатыры эшалоны, узнялі ў паветра сем кіламетраў чыгуначных рэек, у баях забілі і ранілі звыш шасцісот гітлераўцаў.

За гераізм і мужнасць Бацокін В. Т. прад-

Быховский районный историко-краеведческий музей

В. Т. Бацкін.

М. М. Балыкін.

Ц. І. Сяброўскі.

Ф. І. Лукашоў.

стаўлены камандаваннем да вышэйшай урадавай узнагароды — ордэна Леніна».

Міхаіл Міхайлавіч Балыкін нарадзіўся ў 1913 г. ў в. Кавалі Бабруйскага раёна. З 1934 г. ў Чырвонай Арміі. Пасля дэмабілізацыі працаваў у гарадскім савеце асаавіяхіма. У 1939 г. палітрук Балыкін удзельнічаў у вызваленні Заходняй Беларусі. Потым быў вылучаны на партыйную работу.

У пачатку вайны трапіў у палон. Двойчы ўцякаў. У жніўні 1941 г. прыйшоў дамоў у в. Цялуша, дзе жылі бацькі з сястрой. Звязаўся з былымі ваеннапалоннымі, патрыятычна настроенымі людзьмі, і ў хуткім часе ў вёсцы арганізавалася баявая група (у кастрычніку 1941 г. яна налічвала 20 чалавек, на ўзбраенні меліся 2 кулямёты, 15 вінтовак, звыш пяці тысяч патронаў, некалькі дзесяткаў бутэлек з гаручай вадкасцю).

У пачатку лета 1942 г. быў распрацаваны план уходу ўсёй групы ў партызаны. Перад гэтым меркавалі спаліць склады і гаражы акупантаў у былой Цялушскай МТС і на станцыі Цялуша. На першы аб'ект рыхтаваліся паслаць групу на чале з Мікалаем Левашовым, на станцыю — групу Міхаіла Балыкіна. План аперацыі быў усебакова прадуманы, аднак ажыццявіць яго не ўдалося — па даносу план быў раскрыты. Схапілі некалькі чалавек з групы, сярод іх і М. Балыкіна з бацькамі. Позняй вечарам патрыётаў павялі расстрэльваць на станцыю. У самы апошні момант Міхаіл кінуўся ў прыдарожны хмызняк. Гэта яго і выратавала. Астатніх былі расстраляны.

У в. Аляксандраўка Буда-Кашалёўскага раёна, дзе жыў родныя Міхаіла, ён арганізаваў патрыятычную групу з вясковай моладзі, якая ўлілася ў 810-ы партызанскі атрад. У атрадзе Міхаіл Міхайлавіч быў палітруком роты, памочнікам камісара, сакратаром партбюро атрада, а калі атрад быў ператвораны ў 810-ы полк Быхаўскай ВАГ — парторгам палка.

17 лістапада 1943 г. камандзір Быхаўскай ВАГ Федзячэнка пісаў камандзіру 810-га палка Максімаву-Лебедзеву: «...Перадайце парторгу палка Балыкіну, што ён прадстаўлены да ўрадавай узнагароды — ордэна Чырвонага Сцяга і да звання «старшы лейтэнант».

Адам Андрэевіч Бірукоў у лістападзе 1941 г. па заданню Рагачоўскага падпольнага райкома партыі пасланы ў Быхаўскі і Клічаўскі раёны для арганізацыі і стварэння партызанскіх атрадаў. Пачаў з арганізацыі баявых груп у вёсках Алень і Цвёрдава. У в. Алень знаёміцца з акружэнцам малодшым лейтэнантам М. К. Марусавым. К канцу лістапада тут была створана патрыятычная група з 15 чалавек. У яе штаб увайшлі М. К. Марусаў, А. Е. Галашчокаў і А. А. Бірукоў (пазней Н. А. Канстанцінаў, Д. А. Залатароў). К вясне 1942 г. да актыўнай барацьбы было падрыхтавана больш сарака чалавек, сабрана больш за 30 вінтовак, адзін мінамёт, два ручныя і адзін станковы кулямёты.

28 красавіка 1942 г. група арганізацыйна афармілася ў 255-ы партызанскі атрад. Камандзірам стаў Марусаў, камісарам — Бірукоў. А праз дзень партызаны атрада разграмілі Кучынскую валасную ўправу, крыху пазней — Хонаўскую воласць Магілёўскага і Гарадзецкую Быхаўскага раёнаў. 14 ліпеня 255-ы атрад разам з атрадам Куракіна разграміў карны атрад Барс Барчыка ў в. Кучына.

У канцы ліпеня атрад перадыслацыраваўся ў Рагачоўскі раён. Летам 1942 г. А. А. Бірукоў быў зацверджаны першым сакратаром Пінскага абкома камсамола.

Цярэнцій Іванавіч Сяброўскі, сын франтавіка, уключыўся ў барацьбу з ворагам восенню 1941 г., калі разам з сябрамі пачаў збіраць зброю, боепрыпасы на месцах былых баёў. А вясной 1942 г. разам са сваімі сябрамі-аднавяскоўцамі Цярэнцій пайшоў у партызанскі атрад, камандзірам якога быў Я. А. Курначэнка. Камсамольцу Сяброўскаму даверылі кулямёт. Малады баец прымаў удзел у падрыве мастоў цераз рэчкі Баброўку і Ухлясць, у мініраванні асобных участкаў на шашы Магілёў — Гомель. Вясной 1943 г. Сяброўскага назна-

Быховский районный историко-краеведческий музей

чылі камандзірам аддзялення, потым памочнікам камандзіра ўзвода. Наступнае сур'ёзнае выпрабаванне — гераічныя дні боўскай блакады ў кастрычніку 1943 г.

Потым быў фронт. Удзельнічаў у вызваленні гарадоў Чавусы, Магілёў. З дывізіяй дайшоў да Гродна і працягваў службу на граніцы. Дэмабілізаваўся Сяброўскі ў 1952 г., працаваў на савецкай і партыйнай рабоце, а пасля сканчэння Мінскай юрыдычнай школы — юрыстам.

Дзмітрый Іларыёнавіч Бычкоў нарадзіўся ў 1907 г. ў в. Дабраціна Рагачоўскага раёна. Працаваў лесарубам, служыў у Чырвонай Арміі. З 1932 г. на гаспадарчай і савецкай рабоце. У Вялікую Айчынную вайну сакратар партарганізацыі 537-га партызанскага атрада, з верасня 1943 г. — камісар 540-га партызанскага атрада. Пасля вайны на савецкай і гаспадарчай рабоце ў Горацкім, Касцюковіцкім, Смаргонскім, Быхаўскім раёнах. Памёр 13 чэрвеня 1975 г., пахаваны на могілках у Быхаве.

Фёдар Іванавіч Луканоў нарадзіўся ў 1907 г. ў в. Гарадзец Быхаўскага раёна. Працаваў калгаснікам, з 1935 г. намеснік, старшыня выканкома Гарадзецкага сельскага Савета. У 1940 г. ўступіў у рады Камуністычнай партыі. У першыя дні вайны добраахвотнікам пайшоў на фронт. У кастрычніку 1941 трапіў у палон, з якога ўцёк у снежні 1941, вярнуўся ў родную вёску. Са студзеня 1942 г. Фёдар Іванавіч стаў членам групы патрыётаў на чале з Мікалаем Куракіным, пазней яго выбралі сакратаром партыйнай групы. З сакавіка 1943 г.— член Быхаўскага падпольнага райкома партыі.

Пасля вызвалення працаваў старшынёй Дамітраўскага сельскага Савета Клічаўскага раёна. У 1947 г. пераехаў у Быхаўскі раён, працаваў на партыйнай і савецкай рабоце. З 1966 г. на пенсіі. Узнагароджаны двума ордэнамі Чырвонай Зоркі, многімі медалямі.

Карп Лаўрэнцьевіч Адасёў нарадзіўся ў 1896 г. ў в. Залатва. Пасля акупацыі раёна ў ліпені 1941 г. стварыў у в. Залатва партыйную групу, якая потым аб'ядналася з групай Куракіна. Пасля афармлення 425-га атрада К. Л. Адасёва выбралі сакратаром партыйнай арганізацыі атрада, да жніўня 1942 г. ён быў камісарам атрада. 7 сакавіка 1943 г. Адасёў зацверджаны сакратаром Быхаўскага падпольнага РК КП(б)Б і ў тым жа месяцы пераведзены ў Магілёўскі падпольны райком партыі.

За баявыя заслугі ўзнагароджаны ордэнамі Чырвонага Сцяга і Чырвонай Зоркі, многімі медалямі. К. Л. Адасёў памёр у 1972 г.

Ганна Ігнатаўна Вараб'ёва (Каваленка) нарадзілася ў 1917 г. ў в. Чырвоны Бераг Быхаўскага раёна. Перад вайной працавала ў Тошчыцкай няпоўнай сярэдняй школе. У 1940 г. стала кандыдатам у члены партыі. У ліпені 1941 г. малады камуніст атрымала заданне рыхтаваць камсамольцаў роднай вёскі да барацьбы з акупантамі. Пазней Аня стала сувязной партызанскай групы Труснова, а 23 жніўня 1942 г. — байцом 810-га партызанскага атрада. У красавіку 1943 г. Быхаўскі падпольны райком партыі прыняў партызанку ў члены ВКП(б). Летам 1943 г. Магілёўскі падпольны абком камсамола зацвердзіў Вараб'ёву памочнікам камісара па камсамолу 820-га атрада. Ганна Ігнатаўна шмат зрабіла па згуртаванню моладзі на барацьбу з акупантамі, праявіла асабістую адвагу ў баях пры разгроме варожых гарнізонаў у Новым Быхаве, Шапчыцах, Рагінях, Чырвоным Аратым, Фёдараўцы, Ходасавічах, у «рэйкавай вайне». За баявыя заслугі ўзнагароджана медалём «Партызану Айчыннай вайны» I ступені. Памерла Г. І. Вараб'ёва ў 1981 г.

К. Л. Адасёў.

Г. І. Вараб'ёва (Каваленка).

Якаў Міхайлавіч Рыжкевіч у красавіку 1943 г. быў назначаны начальнікам асобага аддзела 11-й Быхаўскай брыгады. Ён, былы выпускнік школы аператыўных работнікаў НКУС, адразу ж разгарнуў дзейсную і мэтанакіраваную работу сярод насельніцтва. Неўзабаве ва ўсіх населеных пунктах раёна партызаны мелі сваіх людзей. Якаў Міхайлавіч быў выключна працаздольны, валодаў майстэрствам хутка разблытваць складаныя справы. Патрабавальны да сябе і да падначаленых, ён любіў парадак і дысцыпліну, вельмі сур'ёзна ставіўся да маральных якасцей сваіх таварышаў па рабоце. «У чэкіста павінна быць халодная галава, гарачае сэрца і чыстыя рукі»,— часта любіў паўтараць начальнік асобага аддзела словы Ф. Э. Дзяржынскага. У верасні 1943 г. Быхаўскі падпольны райком партыі зацвердзіў Я. М. Рыжкевіча начальнікам Быхаўскага раённага аддзела ўнутраных спраў.

Іван Іосіфавіч Вараб'ёў нарадзіўся 19 студзеня 1918 г. на хутары Камарова Дубаўскага раёна Растоўскай вобласці ў сялянскай сям'і. Член КПСС з 1943 г. У 1937—1939 гг. пасля сканчэння Новачаркаскага настаўніцкага інстытута працаваў настаўнікам. З 1939 г. ў Чырвонай Ар-

Быховский районный историко-краеведческий музей

Я. М. Рыжкевіч.

І. І. Вараб'ёў.

В. М. Куракін.

М. Ф. Філімонаў.

міі, вучыўся ў ваенна-пяхотным вучылішчы. У пачатку Вялікай Айчыннай вайны на фронце. У баях пад Чавусамі разам з байцамі вырваўся з акружэння. З лета 1942 г. ў радах народных мсціўцаў: радавы, камандзір разведкі, камандзір узвода роты, намеснік камандзіра, з красавіка 1943 г. начальнік штаба 810-га партызанскага атрада. У ліпені 1943 — лютым 1944 гг. камандзір 820-га асобнага партызанскага атрада Быхаўскай ваенна-аператыўнай групы. Пасля злучэння з часцямі Чырвонай Арміі І. І. Вараб'ёў на камсамольскай і гаспадарчай рабоце ў Слаўгарадскім і Быхаўскім раёнах. Узнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга. Памёр у 1987 г.

Фёдар Рыгоравіч Сцяпкоў нарадзіўся ў 1919 г. ў в. Клятное Быхаўскага раёна. У 1937 г. паступіў у Горацкую сельскагаспадарчую акадэмію, у гэтым жа годзе прызваны ў Чырвоную Армію. У 1941 г. ўдзельнічаў у абароне Кіева. З мая 1942 г. па красавік 1944 г. камандзір узвода 425-га партызанскага палка Быхаўскай ваенна-аператыўнай групы. Пасля злучэння з часцямі Чырвонай Арміі ваяваў на 1-м Прыбалтыйскім фронце. У пасляваенны час скончыў сельгасакадэмію, працаваў землеўпарадчыкам. Узнагароджаны ордэнам Айчыннай вайны I ступені, ордэнам Славы III ступені, многімі баявымі медалямі.

Віктар Мікалаевіч Куракін нарадзіўся 10 красавіка 1924 г. ў г. Жыткавічы Гомельскай вобласці. У тым жа годзе сям'я пераехала на радзіму ў Быхаўскі раён, бацькі ўступілі ў камуну імя Карла Лібкнехта. Член КПСС з 1945 г. Перад вайной скончыў Макранскую сярэднюю школу. З чэрвеня 1942 г. партызан 425-га партызанскага атрада 11-й Быхаўскай брыгады. З верасня 1942 г. па люты 1943 г. ўзначальваў Быхаўскі падпольны РК ЛКСМБ. Быў паранены ў баі. У маі 1944 г. вылецеў у савецкі тыл на лячэнне. Пасля вызвалення раёна з ліпеня па кастрычнік 1944 г. працаваў другім сакратаром Быхаўскага райкома ЛКСМБ. З 1946 г. пасля сканчэння Рэспубліканскай партыйнай школы пры ЦК КПБ працаваў першым сакратаром Ганцавіцкага РК ЛКСМБ. У 1948—1950 гг. слухач Мінскай юрыдычнай школы, потым працаваў у органах юстыцыі. З ліпеня 1959 г. на партыйнай рабоце. З сакавіка 1973 г. намеснік старшыні Магілёўскага абласнога суда. Узнагароджаны ордэнамі Айчыннай вайны I ступені, Чырвонай Зоркі, двума ордэнамі «Знак Пашаны», медалямі.

У 1931 г. дваццацітрохгадовы **Марк Філімонавіч Філімонаў**, былы батрак, камунар і актыўны селькор, стаў камуністам. Па накіраванні раённай газеты ён скончыў у 1933 г. Магілёўскі газетны тэхнікум. Потым была служба ў Чырвонай Арміі. Перад вайной Марк Філімонаў настаўнічаў, быў дырэктарам у школах Горацкага раёна.

З пачатку вайны ён на фронце, у жніўні 1941 г. трапіў у палон. Рашучы і знаходлівы чырвонаармеец з групай байцоў вырваўся з фашысцкага лагера і пасля некалькіх няўдалых спроб перайсці лінію фронту прыйшоў у в. Лазаравічы, куды да родзічаў перабралася яго жонка. З сакавіка 1942 г. Філімонаў — партызан 810-га партызанскага атрада, палітрук роты, з ліпеня 1943 г. сакратар партыйнай арганізацыі толькі што створанага 820-га атрада.

Пасля злучэння з часцямі Чырвонай Арміі ў лютым 1944 г. Філімонаў быў зацверджаны адказным рэдактарам быхаўскай раённай газеты «Сацыялістычная перамога», якая выдавалася на вызваленай левабярэжнай частцы раёна. За адвагу ў барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі М. Ф. Філімонаў узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі, медалямі. Памёр М. Ф. Філімонаў у 1975 г.

Быхоўский районный историко-краеведческий музей

Ілья Памятнёў

Позняй лістападаўскім вечарам 1941 г. ў хату Фёдара Рыгоравіча Багданава зайшоў змораны, у нашарпаным паліто малады смуглявы хлопец. Шмат такіх знясіленых, галодных, часам цяжка параненых праходзіла праз іх вёску Рыжкаўку летам і восенню 1941. Таму адразу і не пазнаў Фёдар Рыгоравіч свайго пляменніка.

— Вырваўся з чортавых зубоў,— сказаў хлопец.— А прыйшоў да вас, больш ісці няма куды...

Багданавы прынялі свайго пляменніка Ілью Памятнёва з душэўнай цеплынёй, зрабілі ўсё, каб хутчэй вярнуць хлопцу сілы.

Аб сабе Ілья расказваў мала, тым больш, што ўсё перажытае было ў мінулым. Хваляваў дзень сённяшні, будучае. Не пакідала думка прабрацца ў Магілёў, звязацца з падпольшчыкамі (у тым, што яны ёсць, Памятнёў не сумняваўся). Аднак прабрацца ні ў Быхаў, ні ў Магілёў без адпаведных дакументаў было немагчыма. І Памятнёў знаходзіць выйсце. Ён дамаўляецца з папом Асавецкай царквы аб аднаўленні абразоў (маляваў хлопец няблага, і пра гэта многія ведалі ў вёсцы). Такім чынам быў атрыманы доўгачаканы пропуск на паездкі ў Магілёў, Быхаў, Чавусы за матэрыяламі для малявання. Адпойчы разам з фарбамі, гіпсам, палатном у зробленым тайніку фурманкі Ілья прывёз савецкія лістоўкі, бланкі і пячатку для афармлення нямецкіх дакументаў, медыкаменты.

Для «новай улады» ён заставаўся «багамазам» (дарэчы, гэта стала падпольнай мянушкай патрыёта), добрасумленна выконваў умовы кантракту. Для ваеннаслужачых, якія на зіму засталіся ў навакольных вёсках, мясцовых патрыётаў стаў важаком, неафіцыйным камандзірам. Пачалі збіраць зброю. На месцы баёў Памятнёў і Косця Сіўцоў знайшлі кулямёт, сабралі дванаць вінтовак, 50 мін і дзве скрынкі капсуляў. Усё было падзейна схавана ў лясным складзе.

У сярэдзіне красавіка 1942 г. ў доме Багданавых адбылася сустрэча Ілі Памятнёва з Падольцавым і Тамілам, накіпутымі для арганізацыі партыйнага падполля. Праз некалькі дзён пасля гэтага Памятнёў з 22 першымі таварышамі пайшоў у лес, узначаліў партызанскую групу. Камісарам групы стаў даваенны інструктар Тульскага абкома партыі Аляксей Барысаў, цудоўны чалавек і мужны воін, удзельнік абароны Магілёва. Група расла, зброі ж на ўсіх не хапала. На ініцыятыве камандзіра рашылі паспрабаваць захапіць яе ў воласці. Днём, калі ў памяшканні знаходзіліся бургамістр, ураднік і паліцай, увараліся Памятнёў і Сіўцоў. «Зброю на стол!» — загадалі партызаны. Так з'явіліся яшчэ тры пісталеты і вінтоўкі.

Праз месяц група значна выросла з жыхароў і моладзі вёскі Рыжкаўка. А было гэта так. Партызаны прыйшлі ў вёску і загадалі старасту склікаць сход. З палымянай прамовай на ёй выступіў Памятнёў. На яго заклік уступаць у рады народных мсціўцаў тут жа адгукнуліся камсамольцы і патрыёты вёскі. Многія, адкапаўшы і схаваўшы зброю, разам з партызанамі ў гэты дзень пайшлі ў вёску Прыбярэжжа, дзе быў праведзены такі самы сход. Група папоўнілася новымі байцамі і рушыла ў вёску Грузінаўка. Тут на складзе валасной управы партызаны захапілі 8 паўаўтаматычных вінтовак, некалькі ручных кулямётаў.

Добра ўзброеная група разгарнула смелыя баявыя аперацыі. У чэрвені 1942 г. група Памятнёва (Багамаза) улілася ў партызанскую брыгаду Г. І. Сазонава. У яе складзе партызаны правялі шэраг бліскучых аперацый — разграмілі гарнізоны ў вёсках Вейна пад Магілёвам, Кузькавічы, Ніканавічы, Чырвоны Асавец, удзельнічалі ў засадах на шашэйных дарогах і ў адкрытых баях. Вёў народных мсціўцаў іх бясстрашны важак Ілья Пятровіч Памятнёў.

У ліпені 1942 г. палымянага патрыёта, любімца партызан не стала. Вяртаючыся з задання, якое выконваў у Магілёве, у лесе каля вёскі Дабужа Ілья Пятровіч нарваўся на засаду...

Г. Аляксандраў, Г. Барысаў.

І. П. Памятнёў.

А. Х. Бархозаў.

Аскер Бархозаў

Камандзір дэсантнай роты танкавай дывізіі Аскер Бархозаў першы дзень вайны сустрэў над Пружанамі. У жніўні ў час адступлення прыняў стралковы батальён. Неўзабаве ў адным з баёў яго параніла разрыўной куляй у левую нагу. Бархозаў загадаў перацінуць параненую нагу абрыўкам

Быховский районный историко-краеведческий музей

плашч-палаткі і лежачы працягваў камандаваць боем. Але побач разарвалася міна, і асколкі трапілі ў параненую нагу.

Уначы салдаты данеслі камандзіра да бліжэйшай вёскі і пастукалі ў першае акно. На ганак выйшла старая жанчына.

— Прыміце, маці, старшага лейтэнанта. Вернемся — аддзякуем,— папрасілі салдаты.

Жанчына паглядзела на беспрытомнага камандзіра і сказала:

— Пакідайце. А дзякаваць няма за што. Вяртайцеся хутчэй. Тым і аддзякуеце.

Выхадзіла беларуская жанчына камандзіра, які родам быў з Каўказа. А ў снежні 1942 г. Аскер стаў памочнікам камандзіра ўзвода 810-га партызанскага атрада. Першай аперацыяй Бархозава быў захоп нямецкага маёра, камандзіра атрада, што размяшчаўся ў вёсцы. Разам з таварышам Бархозаў узяў яго ў хаце ўдавы-маладзіцы, да якой часта наведваўся маёр, так ціха звязаў і выкінуў праз акно, што вартавы, які ахоўваў свайго начальніка, нічога не заўважыў.

...На золку рота Бархозава (камандзірам роты стаў вясной 1943 г.) залягла ў засаду на бальшаку. А праз гадзіну паказалася калона аўтамашын. Падпусціўшы яе, партызаны адкрылі агонь. Загарэлася некалькі грузавікоў. Гітлераўцы, развярнуўшы машыны, уступілі ў бой. Чарга з варожага кулямёта прашыла нагу Аскера ад бядра да калені. Партызанка Аляксандра Сільчанка выцягнула параненага камандзіра з-пад куль і прывезла ў вёску Дзедава да сям'і Дзергачовых. Гаспадыня, яе дачка Ліда і сын Мікалай схавалі Аскера ў сене. А неўзабаве ў вёску ўварваліся фашысты. Дзергачовы паспелі папярэдзіць камандзіра аб смяротнай небяспецы.

— Са мною пісталет, жывым не дамся,— адказаў Бархозаў.— У выпадку чаго ідзіце ў атрад, вас прымуць...

Ліда пайшла на хітрасць. У кошык палажыла сена, а зверху яйкі. Прыманку паставіла каля дзвярэй у хляве, дзе ляжаў Аскер. Чацвёра карнікаў уварваліся ў двор. Двое з іх, наставіўшы аўтаматы, ірванулі дзверы хлява.

— Хто ёсць? Выходзь!

Аскер ляжаў нерухома, гатовы страляць. Зірнуўшы пад ногі, гітлераўец заўважыў кошык з яйкамі. Выцягнуўшы кошык, гітлераўцы расхапалі яйкі і пайшлі ў наступны двор.

Далячыўшыся ў партызанскім шпіталі, Аскер Хабатавіч, ужо камандзір 830-га партызанскага атрада, зноў разам са сваімі байцамі працягваў біць акупантаў. «Мы — народнае войска,— любіў гаварыць камандзір Бархозаў,— у нас дзве галоўнейшыя задачы: нішчыць гітлераўцаў і ахоўваць свой народ».

24 лютага 1944 г. Аскер атрымаў баявы загад падпольнага райкома партыі: прабівацца разам з 425-м атрадам на злучэнне з часцямі Чырвонай Арміі ў раёне вёскі Дзедава і вывесці з сабой больш як дзесяць тысяч мірных жыхароў, што знаходзіліся ў лесе. Загад неабходна было выканаць да дзевятнаццаці гадзін 24 лютага...

І партызаны не спазніліся ні на гадзіну ў выкананні таго загаду.

Для большасці лясных байцоў вайна была яшчэ не скончана. Пасля кароткага адпачынку яны папоўнілі часці Чырвонай Арміі. Аднак Аскеру па медкамісіі сказалі:

— Пасля вашых раненняў няма чаго і думаць аб фронце. І лёгкімі ў вас не ў парадку. Трэба лячыцца.

Аскера разам з жонкай, юнай партызанкай Машай Макаёнак, паслалі ў Кіславодск у санаторый. Перад ад'ездам партызанам былі ўручаны баявыя ўзнагароды. А праз месяц Бархозаў вярнуўся ў Беларусь, якая стала роднай за гады вайны. Адмовіўся ад далейшага лячэння і настойваў на неадкладным уладкаванні яго на работу. Аскеру Хабатавічу прапанавалі працу ў Магілёўскім гарсавеце. Неўзабаве ў дом прыйшла радасць — нарадзіўся сын. А ўслед за ёй хутка напаткала вялікае гора — трагічна загінула жонка Марыя... Аскер Бархозаў, чалавек моцны духам, прадаўжаў працаваць. Аднак таварышы заўважылі, што кашаль у яго ўзмацніўся. Зноў медкамісія. Вывад быў кароткі і катэгарычны: патрэбна сонца, горнае паветра. Аскер паехаў у Кіргізію да родзічаў. Год мужна змагаўся з бязлітаснай хваробай, але смерць была побач. 20 снежня 1945 г. дваццацідзевяцігадовага бясстрашнага партызана не стала...

В. Нежынскі.

Радавыя партызанскай вайны

Сувязныя, разведчыкі, падрыўнікі, аброшнікі, медыцынскія работнікі, кухары, пекары, шаўцы... Гэта на іх плечы, часам зусім юныя, лёг увесь цяжар нялёгкіх партызанскіх будняў на ўмовах лясного жыцця, частых абстрэлаў, карных аперацый. Дзеля дня вызвалення самаахвярна ішлі яны на верную смерць, стойка і мужна пераносілі страту баявых сяброў, родных. Як непазбежнае пераносілі нялёгкую работу, якой была партызанская вайна.

Аляксей Іванавіч Салаўёў з в. Дабужа скончыў сярэднюю школу ў 1941... А наступнай вясной быў ужо кулямётчыкам у атрадзе Я. А. Курпачэнкі. Камандзір любіў шчырага, добразычлівага, трапнага і смелага ў баях кулямётчыка. «Ну і вока ў цябе, Алёша! Фашыстаў стрыжэш прама пад «нулёўку»,— смяяўся Курпачэнка.

Напярэдадні 25-й гадавіны Вялікага Кастрычніка, узначаліўшы дыверсійную групу, Я. А. Курпачэнка павёў партызан на чыгунку. У першую ж ноч група пусціла пад адхон эшалон ворага ў раёне блок-паста 219-га кіламетра на перагоне

Бобруйский районный историко-краеведческий музей

Быхаў — Рагачоў. Вяртаючыся з задання, падрыўнікі спыніліся ў лясной вёсцы Рагі Клічаўскага раёна. На світанні на вуліцы з'явіліся карнікі. Завязаўся бой. У гэтым баі на вачах Алёшы смерцю героя загінуў камандзір Курпачэнка, падарваўшы гранатай гітлераўцаў, якія населі на яго. Алёша даў тады клятву адпомсціць за любімага камандзіра. І клятву сваю камсамолец стрымаў — з беларускіх лясоў ён дайшоў да Берліна. Кулямёт воіна Аляксея Салаўёва біў без промаху. Грудзі маладога байца ўпрыгожылі ордэн Айчыннай вайны II ступені, медалі «За адвагу», «Партызану Айчыннай вайны», «За ўзяцце Берліна», «За перамогу над Германіяй у Вялікай Айчыннай вайне 1941—1945 гг.».

Маладая настаўніца **Кацярына Іванаўна Валчкова** ў першыя дні вайны вярнулася з Капаткевіцкага раёна, дзе працавала, на родную Быхаўшчыну — у в. Падгор'е. Стала партызанскай сувязной. Не аднойчы хадзіла на яўкі ў Магілёў, трапляла ў небяспечныя становішчы, але знаходзіла заўсёды выйсце з іх. Многім патрыятычным і разведвальным групам дапамагла смелая дзяўчына. Адважная сувязная ўзнагароджана ордэнам Чырвонай Зоркі, медалём «Партызану Вялікай Айчыннай вайны» II ступені.

Цяжкі след пакінула вайна ў памяці К. І. Валчковай: у барацьбе з акупантамі загінулі тры яе браты — Восіп, Міхаіл, Мікалай. Сама Кацярына Іванаўна пайшла працаваць у дзіцячы дом, дзе стала клапатлівай і пяшчотнай маці для сірот вайны.

«...Самым лепшым падрыўніком у нашым партызанскім палку з'яўляецца **Іван Маёраў**. Ён асабіста падарваў 15 варожых эшалонаў, нішчыў і выхаваў цэлую плеяду бясстрашных партызан-падрыўнікоў. Вось яны: Зыкалеў, Ісаеў, Елкін, Кожух, Акуленка...»,— пісала газета «Смерть врагам» партызанскага палка «Трынаццаць».

У баявой характарыстыцы партызана злучэння «Трынаццаць» **Мікалая Дзмітрыевіча Мітчанкава** запісана: «13-гадовым падлеткам уступіў у барацьбу супраць нямецка-фашысцкіх акупантаў. У партызанах з 1 мая 1942 г. Сумесна з атрадам прайшоў увесь цяжкі шлях барацьбы ў тыле ворага. Удзельнік многіх баёў і дыверсійных актаў на камунікацыях ворага. Акрамя таго, Мітчанкаў адважны разведчык. Юны партызан быў актыўным удзельнікам Боўскай абароны ў кастрычніку 1943 г. на тэрыторыі Быхаўскага раёна, мужна перанёс раненне і кантузію.

Мікалай Мітчанкаў за адвагу ў баях з нямецка-фашысцкімі захопнікамі прадстаўлены камандаваннем злучэння да ўрадавай узнагароды».

Іван Ільіч Гаравы пайшоў у партызаны, калі яму не было і васемнаццаці. Разам з вопытнымі байцамі хадзіў у разведку, удзельнічаў у баях.

Аднойчы разам з Міхаілам Камаровічам, узбекам Таджыбаевым і яшчэ двума партызанамі ён атрымаў задание ўзяць «языка». Накіраваліся да

К. І. Валчкова.

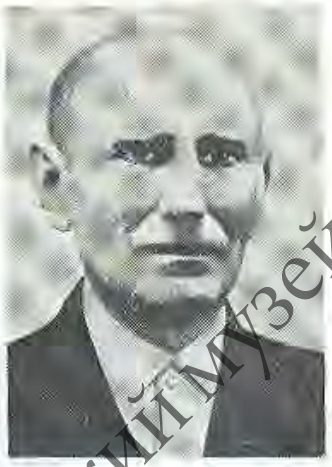

І. Маёраў.

в. Падклённе. Неўзабаве з засады ўбачылі чатыры варожыя фурманкі, на якіх сядзела дванаццаць гітлераўцаў. Партызаны абстралялі абоз. Акупанты ў паніцы кінуліся хто куды. Акрамя нямецкага унтэр-афіцэра, пяцёра партызан прыгналі ў лагер і фурманкі.

Пасля злучэння партызан з часцямі Чырвонай Арміі Іван Гаравы стаў салдатам. Пад г. Асавец гітлераўцы прадпрынялі танкавую атаку на пазіцыю іх роты. Выбраўшы зручны момант, Іван кінуў пад танк бутэльку з запальнай сумессю, за ёй — другую. Танк загарэўся. Смела дзейнічалі і астатнія байцы. Варожая атака захлынулася. За праяўленую ў гэтым баі асабістую адвагу і мужнасць І. І. Гаравы быў узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі.

Апошні бой, у якім удзельнічаў Гаравы, адбыўся 28 красавіка 1945 г. пад Берлінам. Цяжка параненага асколкам варожага снарада байца адвезлі ў шпіталь.

Вярнуўся дамоў Гаравы з ордэнам Чырвонай Зоркі і двума медалямі «За адвагу».

Марыя Паўлаўна Альховік разам з іншымі камсамольцамі роднай в. Латкалонія па даносу здрадніка была схоплена летам 1942 г. Ноччу камсамольцам удалося ўцячы і дабрацца да партызан, якія знаходзіліся ў Боўскім лесе. Марыя стала партызанкай атрада І. П. Дзюбы.

У верасні 1942 г. ў час карнай экспедыцыі атрад, вырваўшыся з акружэння, трапіў у засаду. Вораг прыціснуў партызан да Сожа. Выхад быў адзін — пераправіцца на другі бераг. А пераплываць не было на чым. Трэба было тэрмінова шукаць брод, пакуль партызаны адбіваліся ад насядаючага ворага. Выканаць рызыкоўнае задание ўзялася Марыя. Убачыўшы памыты пясок, яна смела пайшла ў ваду. Але праз некалькі крокаў дно раптоўна знікла. Зброя і сумка адразу пацягнулі на дно. Аднак дзяўчыне ўдалося вынырнуць. З вялікай цяжкасцю ўчапіўшыся за корч, Марыя паплыла ўніз па рацэ. Адчуўшы на нейкі момант пад нагамі зямлю, партызанка была ўпэў-

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

нена, што менавіта тут зможа пераправіцца атрад. І не памылілася — байцы ўдала перайшлі раку ў тым месцы, дзе паказала Марыя, і былі выратаваны ад смерці. Потым Марыя Паўлаўна змагалася ў складзе атрада на Гомельшчыне і Браншчыне. Пасля вызвалення роднай Беларусі вярнулася ў родную вёску.

Ірына Васілеўна Аўчыннікава з в. Асоўшчына — адна з соцень тых простых жанчын, якія, рызыкуючы ўласным жыццём і жыццём сваіх дзяцей, сумлення і самааддана выконвалі грамадзянскі і мацярынскі абавязак. Сувязная Аўчыннікава жыла з траімі маленькімі дзецьмі на суседству са старастам і паліцаем. Аднак жанчына знаходзіла магчымасць дапамагаць партызанам 152-га партызанскага палка — па іх заданні збірала звесткі і інфармацыю аб ворагу. Знаходзілі ў хаце гэтай сардэчнай, ветлівай жанчыны і прытулак, і адпачынак партызаны, вяртаючыся ці ідучы на задание. Хоць побач была смяртэльная небяспека, жанчына ніколі не адпусціла іх, не накарміўшы. Аднойчы яна прапанавала партызанам забраць у лес карову: «Не сёння — заўтра ўсё роўна яе забяруць гітлераўцы. Няхай п'юць малако параненыя»,— настойвала жанчына. Ці можна забыць такое?..

Фама Міхайлавіч Еўмушкоў з в. Аляксандрава не быў у партызанах, непасрэдна не страляў у ворага. Аднак цяжка сказаць, колькі палягло акупантаў ад адрамантаваных ім кулямётаў і нават гармат. Кузня Фамы Міхайлавіча, якую гаспадар амаль ніколі не пакідаў, стала сапраўднай зброевай майстэрняй. І колькі радасці было, калі пасля ўпартай работы кулямёт, выцягнуты з возера або сапсаваны ў баі, пачынаў «гаварыць».

Еўмушкоў прыдумаў прыстасаванне для стральбы з супрацьтанкавых ружжаў па самалётах, якое выкарыстоўвалі партызаны ў час налётаў варожых самалётаў на вёскі, партызанскія базы. Па чарцяжы партызанскага збройніка рабілі спружыны для аўтаматаў. Вынайшаў майстар і змазку, якая хутка ачышчала зброю ад іржы. Фама Міхайлавіч не раз быў на валаску ад смерці, аднак мужна рабіў сваю справу.

Эмілія Пятроўна Кузняцова з в. Хамічы ноўк пасля вайны даведалася, што ў адной з газет былы партызан прасіў адгукнуцца жанчыну з в. Вязьма Быхаўскага раёна, якая выратавала жыццё яму і яго баявым сябрам. «Нічога ж асаблівага не зрабіла»,— вагалася жанчына, прымаючы рашэнне, даваць адказ ці не.

Так, у вайну яна жыла ў в. Вязьма, пякла партызанам хлеб. Аднойчы, выпаліўшы надвячоркам печ, паставіла ў яе хлеб. Жанчына чакала партызан, якія павінны былі прыйсці за ім. На душы чамусьці было трывожна, не хацелася нават у хаце быць. Жанчына выйшла ў двор. На краі вёскі забрахалі сабакі. Эмілія Пятроўна паглядзела ў той бок і сумелася — гітлераўцы. Яна праз сад выбралася за вёску і кінулася да луга, па якім звычайна ходзілі партызаны. Ад хвалявання і хуткага бегу жанчына не магла ні крычаць, ні гаварыць, калі ўбачыла знаёмых партызан, што выходзілі з хмызняку. Эмілія Пятроўна зняла хустку і пачала ёю падаваць сігнал трывогі. Байцы запяглі.

Неўзабаве разам з падмогай, якая з'явілася ў патрэбны час, партызаны нанеслі раптоўны ўдар па гітлераўцах і вымусілі іх пакінуць вёску.

Сібірак Рыгор Давыдкін

З успамінаў М. М. Алейнікава, былога камісара 2-га батальёна 152-га партызанскага палка

Па сіле, адважнасці і спрыту Рыгору Давыдкіну не было роўных у нашым батальёне (мне давялося самому фарміраваць гэты батальён, і я добра ведаў кожнага партызана). У нас было ад 300 да 350 байцоў, амаль палова якіх — кадравыя салдаты і камандзіры, якія нашанцавала ўцячы з канцлагераў і засценкаў гаспадароў «новага парадку».

Рыгор Давыдкін — сібірак, паляўнічы — быў вялікім майстрам на захопу «языкоў». Толькі за зіму 1943 г. ён даставіў у полк 10 афіцэраў. Аднойчы ён выпадкова наткнуўся на санны абоз гітлераўцаў. Скурчыўшыся ад марозу, яны беглі за санямі. На некаторай адлегласці ад іх не адставаў Рыгор, у думках распрацоўваючы план захопу «языка». І раптам адзін з карнікаў адстаў. Рыгор, выкарыстаўшы сітуацыю, бясшумна абязброіў яго і прывёў у штаб.

Неяк Грышу, каб выканаць заданне, давялося разыграць ролю бабкі. Сведкам і ўдзельнікам гэтага спектакля быў і я. «Бабка» з яго атрымалася б хоць куды, каб не вялізныя чаравікі 44-га размеру, якія выглядалі з-пад доўгай чорнай спадніцы.

З кошыкам цераз руку «бабка» крочыла па дарозе. На чыгуначным пераездзе яе сустрэў гітлераўец, які выйшаў з ахоўнай будкі. Аднак напалохаць нашу «бабку» было не надта проста. Зняўшы з рукі кошык, яна прапанавала вартаўніку куніць у яе яйкі і яблыкі. Аматар яек хутка спакусіўся і навёў «бабку» ў будку-дзот. Мы з Мішам Бацанам папаўзлі да будкі з другога боку. Была нядзеля. Вартавыя чыгункі рэзаліся ў карты. Убачыўшы поўны кошык ласункаў, яны кінуліся на іх. А «бабка» ў гэты момант выхапіла з-за пазухі супрацьтанкавую гранату і, адскочыўшы за дзверы, кінула яе ў будку-дзот.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Пасля гэтай аперацыі наш зброевы запас папоўніўся ручным кулямётам і шасцю аўтаматамі. Да таго ж «бабка» ў прыполе сваёй спадніцы прынесла больш пуда патронаў. Ці можна ж забыць такую «бабку»?

Агапа Юрчанка

А. С. Юрчанка.

Іх было дванаццаць у сям'і Сцяпана Юрчанкі з хутарка Закл каля вёскі Хачынка. Маленькая Агапка пайшла здабываць свой кавалак хлеба ў падпасках. Зорны час для тысяч такіх вось непісьменных, зморaных непасільным жыццём падлеткаў наступіў пасля Вялікага Кастрычніка. Бязмежная цяга да ведаў, усяго новага, што прынесла з сабой рэвалюцыя, была іх асноўнай рысай.

Агапа Юрчанка стала камсамольскім важаком моладзі. Сходы і вечары зацягваліся да позніх ноўняў. Час быў шчаслівы, рэвалюцыйна ўзнёслы.

...Хачынку акупіравалі ў сярэдзіне ліпеня 1941 г. Нехта данёс, што ў вёсцы жыве камсамольскі сакратар, калгасны актывіст Агапа Юрчанка. Маладую маці схапілі і павялі вешаць у сад каля хаты. Не маглі не заступіцца аднавяскоўцы за шчырую і працавітую жанчыну. Людзі сталі пераконваць афіцэра, што схапілі не тую, каго шукалі. Слізганула са старой вішні пяроўка, смерць адступіла ад Агапы. З таго дня прытулкам для яе стаў лес. Некалькі месяцаў хавалася адна, потым напаткала партызан. Яе залічылі ў атрад Сазонава. У канцы лета 1942 г. пасля цяжкіх баёў з карнікамі атрад перадыслацыраваўся ў Бранскія лясы. Там Юрчанка стала партызанкай славутага злучэння А. Ф. Фёдарава, удзельнічала ў шматверставым рэйдзе злучэння па Украіне, многіх жорсткіх баях з акупантамі.

Пасля вайны вярнулася Агапа Сцяпанаўна ў родную вёску з медалём на грудзях. Даведалася пра цяжкі лёс сваёй сям'і: фашысты закатавалі яе сястру Варвару, на валаску ад смерці была маці.

А зямля зачакалася сваіх гаспадароў. Працавітая, ўвішная Агапа Сцяпанаўна зноў у першых радах тых, хто аднаўляў родны калгас.

— На адзіным худым коніку, які меў тады калгас, везлі мы сабранае па дварах насенне для першай мірнай сяўбы. Людзі выходзілі з зямлянак, і кожны імкнуўся дапамагчы яму цягнуць зусім не цяжкі воз,— часта ўспамінала Юрчанка дарагі для яе эпізод.— У вачах людзей бліснчэлі слёзы і свяцілася ўпартая рашучасць: змаглі выстаяць, прагнаць чужынцаў, дык зможам і адрадзіць жыццё...

З сям'і патрыётаў

У цэнтры вёскі Чырвоны Бераг стаіць помнік. На ім прозвішчы аднавяскоўцаў, якія загінулі ў час ваеннага ліхалецця. Сярод іншых павечна ўпісаны імёны Андрэя Міхайлавіча Каваленкі і яго чатырох сыноў — Сяргея, Васіля, Пятра, Міхаіла...

Калі пачалася вайна, Андрэю Міхайлавічу Каваленку было пад шэсцьдзесят. Сам ужо не воін, ён у ваенкамат праводзіў двух сыноў — Сяргея і Пілліпа. Сяргей пайшоў на фронт, а з Пілліпам вярнуўся дамоў: падвёў хлопца зрок, не ўзялі ў армію. Дома чакалі яшчэ чацвёра сыноў-падлеткаў. Старэйшаму, Васілю, было семнаццаць, малодшаму, Віцю,— дзевяць. Ды дзве дачкі, таксама не ваякі. Аднак памыліўся стары салдат. Васіль і Пеця разам з сябруком Міколам Сідарэнкам першыя з вёскі пайшлі ў партызаны. З іх удзелам былі паспяхова праведзены першыя дыверсійныя аперацыі народных мсціўцаў. А праз нейкі час і сам Андрэй Міхайлавіч стаў дапамагаць партызанам. Спачатку выконваў даручэнні палітрука Кордышава з атрада Мікалая Труснова, а потым Васіля Данілава з атрада Міхаіла Максімава-Лебедзева. Галоўны абавязак быў — забяспечыць партызан прадуктамі.

У той жнівеньскі дзень 1942 г. Андрэй Міхайлавіч звозіў з поля снапы жыта. Па даносу здрадніка яго схапілі і кінулі ў «газніцу» — муравaную кладоўку з кратамі на вокнах, што знаходзілася на станцыі Тошчыца.

Восем сутак катавалі бацьку, дапытваліся пра партызан і сыноў. Але Андрэй Міхайлавіч вытрымаў здзекі. Нічога не дабіўшыся, яго разам з іншымі сувязнымі расстралялі (сярод іх быў Ягор Зычкоў з жонкай і сынам, якія пяклі хлеб

Быховский районный историко-краеведческий музей

Браты Каваленкі (злева направа): Пётр, Мікалай, Васіль.

партызанам). Не пазбегла б расправы ўся сям'я, каб не схавалася ў лесе.

«Праз некалькі тыдняў мы з братам Мішам вярнуліся дамоў,— успамінае Ганна Андрэеўна Каваленка.— Паставіўшы трыножак на агародзе, стала варыць бульбу ў гільзе ад снарада. Міша штосьці рабіў у хаце. Раптам бачу, як на двор заходзяць паліцэйскія, якія забіралі бацьку. Я кінулася на могільнік, што за вёскай. Адтуль бачыла, як арыштавалі сям'ю Пічыпара Рамановіча Каваленкі — яго жонку і двух дачок. У той жа дзень іх расстралялі разам з камуністам Аляксандрам Восіпавічам Сідарэнкам з жонкай, які да вайны працаваў старшынёй Тошчыцкага сельпо. А нашага Мішу фашысцкія каты зацягнулі ў пуню і пасеклі...»

Гібель блізкіх выклікала ў братоў Каваленкаў яшчэ большую нянавісць да фашыстаў. Аперацыі юных мсціўцаў вызначаліся дзёрзкасцю, разведкі — смеласцю. Хлопцы самі прасіліся на заданні. Яны праходзілі там, дзе не заўсёды маглі прайсці дарослыя.

У лютым 1944 г., калі падраздзяленні Быхаўскай ВАГ падрыхтаваліся да пераходу з Клічаўскага раёна ў Быхаўскі, група партызан, у якую ўваходзілі Васіль, Мікалай і Пеця Каваленкі, атрымала заданне разведаць шляхі, аднавіць старыя і наладзіць новыя сувязі сярод насельніцтва.

Група перабралася цераз шашу Магілёў — Бабруйск, прайшла дзесяткі кіламетраў і спынілася каля в. Слабодка Рагачоўскага раёна. Правесці разведку ў вёсцы і пабываць у доме сувязнога Ціхановіча ўзяліся браты Каваленкі і іх неразлучны сябар Мікалай Сідарэнка.

Хлопцы былі пільнымі, але не заўважылі нічога, што б прадвяшчала бяду. Фурманка ўжо пад'язджала да дому сувязнога, як раптам застрачыў варожы кулямёт. Партызаны ўступілі ў няроўны бой. Юных мсціўцаў Пецю і Васіля Каваленкаў, Мікалая Сідарэнку скасіла чарга. Толькі Мікалаю Каваленку ўдалося прабрацца ў лес.

Фашысты ўчынілі здзекі над загінуўшымі партызанамі, іх целы вылюдкі прыбілі цвікамі да сцяны хаты. Пасля загінуўшых герояў партызаны пахавалі на могілках у вёсцы Слабодка Азяранскага сельсавета.

...Імя піянера Пеці Каваленкі, узнагароджанага медалём «За адвагу» пасмяротна, носяць некалькі школьных піянерскіх дружын рэспублікі. Па хадайніцтву Цэнтральнага савета Усесаюзнай піянерскай арганізацыі імя У. І. Леніна і газеты «Пионерская правда» з 1974 г. імя піянера прысвоена сухагрузнаму судну. «...Мы рады, што робім добрую справу — захоўваем памяць аб героях, якія загінулі за нашу Радзіму,— напісаў у Быхаўскую раённую газету «Маяк Прыдняпроўя» капітан судна А. М. Кравец.— У чырвоным кутку мы ўстанавілі бюст Пеці Каваленкі, зрабілі мармуровую пліту для брацкай магілы, дзе пахаваны юны герой...»

Пяцёра з дзесяці членаў сям'і Андрэя Каваленкі загінулі ў смяротнай бітве з ворагам...

А. Гарошка.

* * *

Іх расло двое ў сям'і Ульяны і Якава Шмідавых, майстра Ветранскага шклозавода «Ільіч»: Косцік у 1941-м пайшоў семнаццаты, а малодшаму, Ваню, было пятнаццаць гадоў.

Калі фронт адкаціўся далёка за в. Смаліцу, дзе жыла гэта сям'я, хлопцы днямі прападалі ў лесе, збіралі па месцах баёў зброю і боепрыпасы. Аднойчы яны сталі сведкамі жорсткага бою ў паветры. На наш бамбардзіроўшчык, які вяртаўся з тылу ворага, наляцелі фашысцкія знішчальнікі. Гітлераўцы збілі наш самалёт. За двума белымі парашутамі, якія аддзяліліся ад самалёта, пільна сачылі Косця і Ваня Шмідавы...

У той дзень яны вярнуліся дамоў позна вечарам і, не стрымліваючы слёз, «адкрыліся» маці — у лесе хаваюцца параненыя лётчыкі, ім патрэбна дапамога. Маці заўсёды разумела сваіх сыноў, дапамагла ім і цяпер. Толькі папярэдзіла: «Я ўсё зраблю, што трэба, але будзьце асцярожныя. Сэрца маё не вытрымае, калі з вамі што здарыцца».

...Ішоў 1942 год. Косця авалодаў мінай справай і быў залічаны мінёрам у дыверсійную групу

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

партызанскага атрада Якава Курпачэнкі. Ваня стаў разведчыкам.

Бяда не ходзіць адна. Фашысты дашчэнту спалілі вёскі Смаліцу і Ветранку, забілі мужа Ульяны Фёдараўны. А хутка новае гора — у рукі гітлераўцаў трапіў Косця. Здарылася гэта ў ліпені 1942 г. Дыверсійная група заначавала ў в. Рагі. Раніцай вёску акружылі фашысты. Партызаны доўга адстрэльваліся, параненага падрыўніка Косцю Шмідава гітлераўцы захапілі ў палон. Яму абяцалі жыццё пры ўмове, што ён пакажа месцазнаходжанне партызанскага лагера. Пагеройску трымаўся на допытах юны партызан. Ён мужна перанёс усе катаванні, не выдаў партызанскай тайны і загінуў.

...Майскай ноччу 1943 г. ў вёску, дзе жыла Ульяна Фёдараўна, завіталі партызаны. Маці пачула пад акном родны голас Вані:

— Гатуй нам, мама, кашу ды такую смачную, як толькі ты адна ўмееш.

З таго дня Ульяна Фёдараўна больш не разлучалася з сынам — партызаны забралі яе з сабой

У. Ф. Шмідава.

П. М. Караленка.

у лес. Да прыходу Чырвонай Арміі гатавала яна ім ежу. Партызанскай маці звалі яе ласкавыя байцы.

Я. Казлоў.

У першых радах — камсамол

З успамінаў П. М. Караленкі

Павел Міхайлавіч Караленка нарадзіўся 21 верасня 1921 г. ў в. Ямнае Быхаўскага раёна. Член КПСС з 1943 г. У 1937 г. ўступіў у рады ВЛКСМ. Перад вайной працаваў сакратаром выканкома Клятнянскага сельскага Савета, быў выбраны пазаштатным сакратаром Быхаўскага райкома камсамола. З верасня 1942 г. прымаў актыўны ўдзел у партызанскім руху на Быхаўшчыне ў складзе 810-га партызанскага атрада. З красавіка 1943 г. першы сакратар Быхаўскага падпольнага райкома камсамола. Пасля вызвалення раёна першы сакратар Быхаўскага райкома камсамола, на гаспадарчай рабоце. Узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі, медалямі. Памёр 9 студзеня 1981 г.

Першага ліпеня 1941 г. на выкліку я быў у райкоме партыі. Т. І. Бурдзілаў, першы сакратар райкома, спытаў: «Як глядзіш, сынок, калі мы цябе пакінем на падпольную работу?». Я быў згодны.

Група, пакінутая для падпольнай работы, перадыслацыравалася ў лес на паўднёвы захад ад в. Выгода. Сакратар райкома партыі С. Е. Падольцаў праінструктаваў нас, як весці работу ў тыле ворага, параіў на першым часе легалізавацца ў сваіх вёсках. Такі ж інструктаж ён правёў і з іншымі групамі, пакінутымі для арганізацыі барацьбы на акупіраванай тэрыторыі раёна. Выконваючы рэкамендацыі сакратара райкома, я і мае таварышы вялі растлумачальную работу сярод насельніцтва, стваралі патрыятычныя групы, назапашвалі зброю і боепрыпасы.

У пачатку чэрвеня 1942 г. патрыятычная група в. Клятное пад кіраўніцтвам Васіля Зыкава абстраляла варожую ахову, якая гнала моладзь з вёсак Выгода, Уюн і Клятное для адпраўкі ў Германію. Моладзь разбеглася.

Актыўна дзейнічалі групы патрыётаў у вёсках Ямнае, Уюн, Лагадава, якімі кіравалі Павел Шураеў, Уладзімір Сцепанцоў, Канстанцін Яшчанка. Пазней яны перадалі ў партызанскі атрад 7 ручных кулямётаў, 29 вінтовак, 6 тысяч патронаў.

Агітацыйную работу мы накіроўвалі на зрыў мерапрыемстваў акупантаў. Бліскуча правёў аперацыю па захаванню сабранага ўраджаю 1942 г. ў в. Ямнае, дзе я тады жыў, кладаўшчык Сцяпан Гаўрылавіч Малашонак. Ён раздаў хлеб калгаснікам і так заблытаў улік, што акупанты не маглі знайсці канцоў. Актыўна ўдзельнічалі ў агітацыйнай рабоце, зборы зброі ў гэтай вёсцы Канстанцін Пірагоў, Сяргей Зыкаў, Герасім Касцюкоў, мае сёстры Вольга і Ніна.

Полымя партызанскай вайны ўсё шырэй ахоплівала раён. Бясстрашна дзейнічалі камсамольцы Іван Хахлоў, Мікалай Сідарэнка, Павел Шэйбус, Мікалай Каваленка, Аня Кавалёва, Косця і Іван Шмідавы, Цярэнцій Падголін, Аляксей Салаўёў, Вера Мурашова і іншыя. Акружэнец малодшы палітрук Чырвонай Арміі Яфім Фёдаравіч Кордычаў, які жыў у в. Новы Быхаў, разам з сябрамі-аднадумцамі рыхтаваў моладзь да партызанскай барацьбы. У чэрвені 1942 г. з вёсак Новы Быхаў і Лазаравічы ў партызанскі атрад Максімава прыйшло 15 патрыётаў, сярод якіх былі Жэня Дзергачова, Піліп Лагуноў, Андрэй Вараб'ёў, Сцяпан Шаблаўнёў. З верасня 1942 г. я таксама

Быховский районный историко-краеведческий музей

стаў партызанам гэтага атрада, радавым байцом 1-га ўзвода Івана Вараб'ёва. У першы ж дзень знаходжання ў партызанах прыняў удзел у разгроме паліцэйскага гарнізона ў в. Ямнае. Мы знішчылі валасную ўправу, парвалі тэлефонную сувязь, захапілі 3 кулямёты, 5 вінтовак, патроны, спалілі ўсю дакументацыю валасной управы.

З прыходам з-за лініі фронту ўпаўнаважанага ЦК ЛКСМБ па Быхаўскім раёне Дзяніса Яфімавіча Бычанкова камсамольская работа ў партызанскіх атрадах прыкметна ажывілася. Пачалі стварацца камсамольскія арганізацыі ў вёсках, якія кантраляваліся акупантамі. Дзяніс быў палымяным прапагандыстам і ўмелым арганізатарам. У лістападзе 1942 г. Бычанкоў з групай партызан пайшоў на левы бераг Дняпра на выкананне адказнага задання. Пазней мы атрымалі цяжкую вестку аб яго гібелі.

Камсамольскай работай у атрадзе кіраваў Я. Ф. Кордычаў. Пры яго непасрэдным удзеле былі створаны камсамольска-маладзёжныя дыверсійныя групы, праводзілася работа па разлажэнню варожых гарнізонаў у вёсках Новы Быхаў, Тайманава і іншых. Ішоў актыўны збор зброі, шырока распаўсюджваліся зводкі Саўінфармбюро і партызанскія лістоўкі.

У канцы студзеня 1943 г. Кордычаў узначаліў падрыўную групу з васьмі камсамольцаў. Вяртаючыся з чыгункі, непадалёк ад в. Слабада Рагачоўскага раёна група патрапіла на засаду. Хлопцы біліся да апошняга патрона. Гітлераўцы спрабавалі захапіць хоць бы аднаго партызана. Жывым не здаўся ніхто. (**Ад рэдакцыі:** па даных партархіва ІГП пры ЦК КПБ гэты бой адбыўся 13.2.1943, а Кордычаў пахаваны ў в. Кіцяні Рагачоўскага раёна.)

На Быхаўшчыне ў той час у асноўным дзейнічалі два партызанскія атрады — 810-ы і 425-ы, камсамольскімі сакратарамі ў якіх былі Валянцін Крывашэеў і Віктар Куракін. 16 красавіка 1943 г. быў створаны Быхаўскі падпольны райком камсамола. У яго ўвайшлі Павел Караленка, Ліза Рыкіцянская, Віктар Куракін, Ганна Вараб'ёва (Кавалёва), Валянцін Крывашэеў, Пётр Дамброўскі і Рыгор Казлоў.

У той дзень я стаў членам партыі. Адразу ж паміж членамі райкома былі размеркаваны абавязкі. Віктару Куракіну было даручана стварэнне камсамольскіх арганізацый у Гарадзецкім і Макранскім сельсаветах, Ганне Вараб'ёвай — праводзіць масава-палітычную работу сярод моладзі Чырнонабярэжскага, Ніжнятошчыцкага і Навабыхаўскага сельсаветаў. З даручэннямі ўсе члены райкома справіліся паспяхова. Ажывіліся і мэтанакіравана пачалі працаваць створаныя камсамольскія арганізацыі ў вёсках Дунаёк (сакратар Вольга Краўчанка), Мокрае (Васіль Буцін), Сарочына (Надзея Кірпічэнка), Глухская Сяліба (Марыя Грыгор'ева), Віляхаўка (Васіль Самуйлаў), Залатва (Лідзія Кавалёва).

Камсамольцы распаўсюджвалі лістоўкі, збіралі зброю і медыкаменты, зрывалі мерапрыемствы гітлераўцаў па вывазу моладзі ў Германію.

Пачаўся небывалы прыток моладзі ў партызаны. Ва ўсіх атрадах 11-й Быхаўскай брыгады былі створаны камсамольскія арганізацыі. Райком камсамола арганізаваў навучанне маладых партызан тактыцы партызанскай вайны, уменню валодаць зброяй, узрыўчаткай, выяўляць і знішчаць лініі сувязі, аказваць першую медыцынскую дапамогу. Камсамольцы ўдзельнічалі ва ўсіх баявых аперацыях, былі разведчыкамі, сувязнымі, выконвалі самыя адказныя і рызыкоўныя заданні.

Бясстрашнай і знаходлівай сувязной была камсамолка Надзея Кірпічэнка. У 1941 ёй было семнаццаць. З першых дзён акупацыі яна разам з Віцем Пекішам, Лёнем Краўчанкам, Насцяй Кірпічэнка збіралі зброю і перапраўлялі ў партызанскі атрад, распаўсюджвалі лістоўкі, здабывалі медыкаменты. Увосень 1943 г. Надзя па нашаму заданню ўстанавіла сувязь з антыфашыстам Эйхісам, які служыў у гарнізоне на раз'ездзе Баркалабава. Перад палётам на гарнізон Эйхіс зняў вартавых і вынес зброю з казармы. Народныя мсціўцы без перашкод уварваліся ў гарнізон, перабілі фашыстаў, разбурылі чыгуначнае палатно і падпалілі казарму.

Шмат гераічных учынкаў здзейсніла камсамолка Вера Самалётава з в. Сядзіч. Яе рукамі былі напісаны сотні лістовак, якія яна пачынала словамі «Смерць фашыстам». Дзяўчына перадала партызанам дзесяткі каштоўных звестак з варожых гарнізонаў. Вера загінула па-геройску на баявым посту.

Сапраўдным патрыётам быў Алёша Загрышаў. У студзені 1944 ён перайшоў лінію фронту і паведаміў савецкаму камандаванню звесткі аб штабе гітлераўскіх войск у в. Прыбар. Потым прывёў туды лыжны батальён нашых воінаў. Яны разграмілі штаб, захапілі каштоўныя дакументы, узялі ў палон каля пяцідзесяці фашысцкіх афіцэраў.

Надзейным сувязным быў Елісеенка з в. Гута. Гэта ён у жніўні 1943 паведаміў, што ў в. Гарадзец карнікі зганяюць людзей у хаты і збіраюцца іх знішчыць. Партызаны былі падняты на трывозе і падаспелі ў вёску своечасова. Дзякуючы камсамольцам Івану Альховіку, Івану Карамышаву, Дзмітрыю Волгіну, Пятру Антонаву, Мікалаю Казлову і іншым партызанам мірныя жыхары былі выратаваны.

У атрадах захаплялiся мужнасцю і знаходлівасцю 16-гадовай камсамолкі Ані Лёгкай з в. Старая Трасна, Наташы Гадуцовай з в. Рыхартава.

У «рэйкавай вайне» вызначыліся камсамольцы Іван Цвяткоў, Мікалай Барысевіч, Уладзімір Куксёнак, Іван Казлоў, Міхаіл Бондараў, Фёдар Елісеенка, Уладзімір Лысенка, Васіль Данілін, Мікалай Красільнікаў, Іван Дзюндзікаў і іншыя.

У лютым 1944 г. ў раёне дзейнічалі 42 пярвіч-

Быховский районный историко-краеведческий музей

ныя камсамольскія арганізацыі, у якіх налічвалася 585 камсамольцаў. 57 лепшых з іх падпольны райком камсамола рэкамендаваў для ўступлення ў партыю. Яны былі смелымі падрыўнікамі і разведчыкамі, палымяннымі агітатарамі, выпрабаванымі сувязнымі і надзейнымі правадніка-мі. Па ўсім нашым Прыдняпроўі грымела слава аб падрыўніках Мікалаю Каваленку, Міхаілу Лазоўскім, аб разведчыках Рудкоўскім, Паўлючкову, Лабкову, Катлярову, байцах Архінаву, Дзюндзікаву, Лагунову, Свірыдзенку, камандзіру ўзвода Мікалаю Барысевічу і многіх іншых. Камсамольска-маладзёжныя дыверсійныя групы спусцілі пад адхон 50 варожых эшалонаў з жывой сілай і тэхнікай ворага, разбілі 17 паравозаў, 286 вагонаў, 7 танкаў, 16 гармат і шмат іншай ваеннай тэхнікі.

364 маладыя партызаны за мужнасць і гераізм былі прадстаўлены да ўрадавых узнагарод.

Пасля злучэння з Чырвонай Арміяй большасць камсамольцаў пайшла на фронт. Нялёгкая ноша лягла і на плечы тых, каму выпала аднаўляць народную гаспадарку раёна. У папялішчы ляжалі вёскі. Сотні дзяцей засталіся сіротамі. У зямлі было столькі варожых мін, што небяспека падпільноўвала на кожным кроку. Па закліку райкома камсамола сорак дзевяць камсамольцаў скончылі курсы разміравання. З іх дапамогай былі абясшкоджаны тысячы мін. Дзесяткі камсамольска-маладзёжных брыгад працавалі ў полі, будавалі жыллё для ўдоў, шэфствавалі над дзецьмі-сіротамі. Камсамолу да ўсяго была справа, ён быў у адказе за ўсё.

З успамінаў П. М. Дамброўскага, былога памочніка камісара па камсамолу 810-га партызанскага палка Быхаўскай ВАГ

У 1942 г. Цэнтральны Камітэт ЛКСМБ накіраваў на акупіраваную ворагам Магілёўшчыну групу камсамольцаў-беларусаў, у складзе якой быў і я. Было мне тады дваццаць гадоў. Перад намі стаяла задача разгарнуць агітацыйную і арганізатарскую работу сярод моладзі, узняць усіх, хто мог трымаць зброю ў руках, на барацьбу супраць акупантаў.

У сярэдзіне лета наша група прыбыла ў Быхаўскі раён у размяшчэнне 810-га партызанскага атрада, які ў той час дыслацыраваўся ў лесе каля в. Дзедава. Партызаны прынялі нас як дарагіх гасцей. Асноўным касцяком у атрадзе былі камсамольцы і моладзь. Вялікім аўтарытэтам карысталіся ў партызан Вася Каваленка, Мікола Сідарэнка, Аня Каваленка з в. Чырвоны Бераг, Ніна Максімава з Ліпавага Рогу, а таксама хлопцы і дзяўчаты, якія па розных прычынах апынуліся ў вайну на Быхаўшчыне: Саша Лысенка, Валянцін Крывашэеў, Іван Сяржант і многія іншыя.

Спачатку я быў падрыўніком у дыверсійнай

П. М. Дамброўскі.

групе, потым камандзірам аддзялення, а з студзеня 1943 г.— памочнікам камісара атрада па камсамолу. Наш атрад увесь час папаўняўся. Ішлі да нас людзі, якія мелі вопыт ваенных дзеянняў, шмат было і маладых партызан, якім яшчэ трэба было вучыцца ваяваць.

У кастрычніку 1943 г. атрад разгарнуўся ў партызанскі полк. У ім было каля 120 камсамольцаў. Усе яны па-геройску змагаліся з ворагам. Грымела слава аб разведчыках і падрыўніках Васю Каваленку і Міколе Сідарэнку. Адной-чы група, у якую ўваходзіў і я, пайшла выконваць заданне на чыгунку. Паспрабавалі падабрацца да палатна непадалёку ад 15-га разъезда, але не змаглі — фашысты пільна ахоўвалі чыгунку. Падаліся ў бок Камарыч. І там нас напаткала няўдача. Тады Каваленка і Сідарэнка, якія выдатна ведалі падыходы да чыгункі, прапанавалі правесці дыверсію пад Рагачовам. Там нам пашанцавала — быў скінуты варожы цягнік з жывой сілай і тэхнікай.

А камсамолец-падрыўнік Міша Лазоўскі 10 эшалонаў пусціў ён пад адхон. Пры спробе падарваць адзінаццаты адважны партызан загінуў.

У канцы кастрычніка 1943 г., калі адзначалася 25-я гадавіна з дня нараджэння Ленінскага камсамола, усе камсамольцы палка атрымалі баявое заданне: хто ішоў на чыгунку, хто ў засаду ці на «паляванне» за ворагам, хто са зводкамі Саўінфармбюро ў вёскі. І амаль усе вярнуліся з удачай. Не вярнуўся толькі Мікола Мельнікаў. На яго групу (6 чалавек) нанаў узвод фашыстаў. Юнакі знішчылі шмат гітлераўцаў. Але ад варожай кулі загінуў і іх камандзір.

Неацэнную дапамогу атрымлівалі мы ад камсамольцаў і моладзі, якія не былі ў партызанскіх атрадах разам з намі, але выконвалі не менш адказныя і рызыкоўныя заданні: з'яўляліся нашымі сувязнымі. Яны былі ў кожнай вёсцы. Праз іх полк атрымліваў звесткі аб дыслакацыі ворага, яго планах. Мы ў сваю чаргу забяспечвалі сувязных лістоўкамі, газетамі,

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

зводкамі. Пры дапамозе нашых баявых памочнікаў на месцах нам удалося, напрыклад, выявіць засланага ў полк фашысцкага шпіёна.

Камсамольскі важак Дзяніс Бычанкоў

Дз. Я. Бычанкоў.

Дзіцячыя і школьныя гады Дзяніса Бычанкова прайшлі ў в. Ніканавічы, дзе ён нарадзіўся ў 1924 г. Доўгімі зімовымі вечарамі збіраліся ў хаце Мішы Белакузава Дзяніс Бычанкоў, Піліп Авяр'янаў, Анатоль Смалянкоў. Расказвалі аб прачытаных кнігах, абгрунтоўвалі выбар сваіх любімых герояў. Дзяніс добра маляваў. Міхаіл любіў пісаць заметкі, і колькі было радасці ва ўсіх, калі яго матэрыялы друкаваліся ў піянерскіх газетах.

Пасля сканчэння сямі класаў і кароткатэрміновых курсаў Дзяніс быў накіраваны настаўнікам у в. Смаліца. Яго школьныя сябры Фядос Смалячкоў і Міхаіл Белакузаў паехалі вучыцца ў Ленінград у школу фабрычна-заводскага навучання.

20 чэрвеня 1941 г. Дзяніс паехаў у Ленінград да сваіх сяброў. Горад яму ўбачыць не давялося — калі пачуў, што вайна, адразу пайшоў добраахвотнікам на фронт. У першым жа баі быў паранены. Пасля шпіталю зноў ірваўся на фронт. Але юнака накіравалі на вучобу ў спецшколу. Пасля яе заканчэння Бычанкова паслалі ўпаўнаважаным ЦК ЛКСМБ па Быхаўскім раёне. У верасні 1942 г. ён з групай прыйшоў у размяшчэнне партызанскага атрада М. Л. Максімава-Лебедзева. Арганізаваўшы камсамольскую работу ў атрадзе і навакольных вёсках, камсамольскі важак перабраўся на левабярэжжа Дняпра. Праз сяброў дзяцінства і надзейных знаёмых наладзіў шырокую сетку разведкі, арганізаваў дыверсійныя групы, сам прымаў удзел у дыверсіях, паказваючы незвычайную адвагу і мужнасць.

Аднойчы жнівеньскай раніцай 1943 г. шэсць разведчыкаў выйшлі на заданне ў раён в. Прыбар, дзе размяшчалася буйная варожая часць. Нечакана партызаны трапілі на засаду. Завязаўся няроўны бой. Да апошняга патрона біліся разведчыкі на чале з камсамольскім важаком Дзянісам Бычанковым. На месцы іх гібелі ўстаноўлены памятны знак.

В. А. Белакузаў.

* * *

Артыкул В. А. Белакузава быў у свой час надрукаваны Быхаўскай раённай газетай «Маяк Прыдняпроўя» ў раздзеле «Летапіс народнай славы». Упаўнаважаным ЦК ЛКСМБ па Быхаўскім раёне называе Дз. Я. Бычанкова ў сваіх успамінах і былы сакратар Быхаўскага падпольнага РК ЛКСМБ П. М. Караленка.

Але ёсць і іншая інфармацыя. У Быхаўскім гісторыка-краязнаўчым музеі захоўваецца даведка партархіва ЦК КПБ ад 31 ліпеня 1969 г. за № 8304, паводле якой Бычанкоў Дз. Я., 1924 года нараджэння, член ВЛКСМ, нам[illegible], у канцы ліпеня 1942 г. па рашэнню ЦК КП(б)Б у складзе групы Міхневіча быў накіраваны ў Быхаўскі раён для выканання спецзадання. У спісах асабовага складу 810-га партызанскага атрада ён

Помнік Дзянісу Бычанкову на месцы яго гібелі каля вёскі Прыбар.

Быховский районный историко-краеведческий музей

лічыцца радавым партызанам з 1 жніўня 1942 г. Загінуў у маі 1943 г. ў Быхаўскім раёне.

Дакумент не называе Дз. Бычанкова ўпаўнаважаным ЦК ЛКСМБ, дае іншы час (больш верагодны) гібелі. Не выключана, што тым спецзаданнем, з якім ён быў накіраваны на Быхаўшчыну, магла з'яўляцца і работа па арганізацыі моладзі на партызанскую барацьбу, стварэнні падпольных камсамольскіх груп.

Але ясна адно: Дз. Бычанкоў быў сапраўдным патрыётам, сваё маладое, кароткае, але яскравае жыццё ён пражыў недарэмна.

Вернасць

З успамінаў М. А. Труснова, былога камандзіра 108-га партызанскага атрада імя Р. І. Катоўскага

Я. С. Дзергачова.

У чэрвені 1942 г. каля в. Чырвоны Бераг у наш атрад [1] прыйшла Жэня Дзергачова з в. Ботня, студэнтка медінстытута. Бацька яе, стары бальшавік, былы камандзір партызанскага атрада часоў грамадзянскай вайны, а потым камісар палка Чырвонай Арміі, у першыя ж дні вайны пайшоў разам з адступаючымі чырвонаармейцамі. Маці гітлераўцы расстралялі.

Камсамолку залічылі ў групу разведкі. Тут яна пасябравала з масквічом, былым лётчыкам Генадзем Бармашэнкам. Жэня і Генадзь імкнуліся на заданні хадзіць разам. Перад выхадам з Шапчыцкіх лясоў былога Журавіцкага раёна мы накіравалі Генадзя і Жэню ў разведку ў в. Свержань. Там яны трапілі ў засаду. Разведчыкам удалося вырвацца, але Бармашэнка быў цяжка паранены. Немцы ўзнялі па трывозе бліжэйшыя гарнізоны і пачалі праследаваць наш атрад. Пад кулямі днём вымушаны былі мы перапраўляцца на ўсходні бераг Сожа. Было гэта на поўдзень ад Кармы. Генадзя Бармашэнку паклалі на маленькую лодку. Жэня плыла за лодкай пад градам куль, падштурхоўваючы яе ўперад. На беразе вынесла параненага сябра ў бяспечнае месца. Але фашысты паспелі выставіць засады і на гэтым беразе. Больш 2 гадзін працягваўся бой, пакуль байцы атрада прарваліся ў Струменскія лясы. Наша група прыкрыцця з 9 чалавек так і не змагла пераправіцца. Давялося адысці ўверх па Сожы, потым вярнуцца ў Быхаўскі раён, каб працягваць дыверсійную работу.

Аб далейшым лёсе разведчыкаў Я. Дзергачовай і Г. Бармашэнкі нам стала вядома толькі пасля вайны. Мужная дзяўчына зрабіла ўсё, што змагла, каб выратаваць Генадзя. Яна зноў пераправіла яго на заходні бераг Сожа. Дастаўшы фурманку, спадзявалася адвезці разведчыка да знаёмых. Дзяўчына ведала, што рызыкуе, але інакш паступіць не магла.

Па дарогах шнырылі паліцэйскія, яны і затрымалі Жэню, знайшлі ў возе з сенам параненага разведчыка. Спачатку іх даставілі ў кармянскую паліцыю, потым перавялі ў бальніцу, каб пасля зноў працягваць допыты. Жэня рыхтавала ўцёк, але напярэдадні разведчыкаў пад узмоцненай аховай павезлі ў Журавічы. Іх жорстка катавалі, але яны не выдалі партызанскай тайны. Сведкам гібелі мужных патрыётаў былі многія жыхары Журавіч. Была там і Вольга Міронава з в. Лазаравічы, якую партызаны паслалі даведацца аб лёсе разведчыкаў. Дачка камісара партызанкі Я. С. Дзергачова прыняла смерць з высока ўзнятай галавой. «Памятайце, людзі! Мы нікога не выдалі, не здрадзілі Радзіме!» — паспела крыкнуць Жэня ў апошні момант жыцця...

Жыве ў народзе...

Марат Казлоў нарадзіўся ў 1930 г. ў в. Ветранка. У 1941 г. скончыў тры класы Ветранскай сярэдняй школы. З студзеня 1942 г. сувязны патрыятычнай групы, з чэрвеня 1942 г. партызан-разведчык атрада І. П. Дзюбы 1-й Быхаўскай партызанскай брыгады. У ліпені 1942 г. ў час выканання задання ў в. Кузькавічы быў схоплены ворагам і па-зверску закатаваны.

Пахаваны юны герой у в. Ветранка. У Быхаве Марату Казлову пастаўлены помнік, яго імем названа вуліца. Імя Марата Казлова прысвоена

[1] Маецца на ўвазе, напэўна, 810-ы партызанскі атрад, з групы якога ў сакавіку 1943 г. быў створаны 108-ы асобны атрад імя Р. І. Катоўскага.

Быховский районный историко-краеведческий музей

М. Казлоў.

піянерскім дружынам Ветранскай сярэдняй школы і Быхаўскай сярэдняй школы № 1. Яго імя прысвоена цеплаходу. Юнаму мсціўцу прысвяцілі свае паэмы Раіса Баравікова і Васіль Маеўскі, твор якога (з некаторымі скарачэннямі) друкуецца ніжэй.

СЛОВА ПРА МАРАТА КАЗЛОВА

...«Марата Казлова я ведаў,—
Стары партызан уздыхнуў,—
У пачатку вайны ў легенду
Хлапчынка героем шагнуў!..
Паклікаў Марата аднойчы
У трывожныя дні камандзір:
«Ёсць справа адказная, хлопча:
У разведку патрэбна схадзіць».
...Ішоў наш Марат па дарозе
Няспешнай дзіцячай хадой.
На палачцы торбачка з хлебам
Вісіць у яго праз плячо,
Ашратка ў хлапчынкі, што трэба,
Зірнеш — ну як ёсць пастушок.
Пяньковай пашлёгвае пужкай
За вечар ён сам яе звіў...
Кукуе ў лесе кукушка,
Навокал звіняць салаўі.
Ды толькі лясное няяпіе
Марата не вабіць зусім:
Адказнае ў хлопца заданне —
Жыве піянер толькі ім.
Вёрст колькі адмераў хлапчына.
Тым часам і сонца ўзыйшло.
Прысеў пад кустом у лагчыне —
Напарадзе тое сяло.
«Засела там лютая зграя»,—
З агідай туды ён зірнуў
З'еў хлебца апошні акраец,
Крынічнай вадзіцы глынуў.
Падняўся... Да першае хаты
Сто крокаў, не болей хады,
Як голас пранікі, хрыпаты
Данёсся: «Гэй ты, ком сюды!»
Пачуўшы пядобрыя словы,
Марат нетаропка ідзе:
«Паночак, збладзіла карова...
Рабая... мо бачылі дзе?»...
«Карова, сказаў?!. Без
падманкі?! —
На хлопца глядзіць паліцай.—
Адкуль сам?..»
«Ды з вёскі Ветранкі!»
«З Ветранкі?!. Тады пачакай...»
І бобік прарэзліва свіснуў —
І ў момант з'явіўся другі.
З-пад броў-капшукоў ненавісна
Глядзелі не вочы — кругі.
«Ага! Мой знаёмы,— вачыма
Ён ледзьве Марата не еў.—
Чаму ж ты адсюль, лайдачына,
Не едзеш у свой Магілёў? —
І да паставога.— Страчаўся
Я з ім, жабраком, разоў пяць...»
«А мне ж пастухом ён назваўся...
З Ветранкі»... «З Ветранкі?!.
Узяць!
То ж там на начах партызаны.
Казалі, бываюць штораз...
Магчыма, і гэты засланы
Як шпік партызанскі да нас»...
«Дрэнь справа,— на сэрцы ў
Марата
Трывога і роспач нуда.—
Ды што б ні рабілі мне каты —
Не здраджу сваіх не прадам...»
Хадзіў камендант ганарыста,
Круціў у руцэ рэвальвер:
«Я знаю, ты сын камуніста

Помнік М. Казлову ў Быхаве.

Быховский районный историко-краеведческий музей

І сам камуніст... Піянер!..
Але мы не будзем пра тое...
Жыццё ты сваё зберажэш,—
І ў бок паказаў ён рукою,—
Туды нас, у лес, навядзеш...
Пакажаш стаянку бандытаў,
Не будзеш у жмуркі гуляць —
І станем з табою мы квіты:
Не будзем табе назаляць...»
«Дык вось вы чаго захацелі?! —
Падумаў Марат. — Дабракі!..
Ах, каб вы ўсе струпянелі
З шалёнае зграі ваўкі!»
Акружаны лютаю зграяй
Юнак паўтарае адно:
«Нікога, нічога не знаю,
І ў лесе не быў я даўно».
«Не знае?! Усыпляем — прыпомніць!
Пакласці на стол смаркача!»
Пад палкамі страціў
прытомнасць
Марат, ды ні слова... Маўчаў...
«З якога ён вырас насення?! —
Ад злосці фашыст аж шалеў,—
Прайшоў я дарог шмат ваенных,
А з гэткімі справы не меў».—
І кажа з павязкамі катам: —
«Што трэба — ад хлопца ўзяць!
Вы ж трэцяга рэйха салдаты
Павінны як след ваяваць!»...
Паклалі хланца на фурманку —
Звязаны, увесь у крыві...
Прывезлі яго пад Ветранку
Крычаць: «Ну, давай назаві
Па прозвішчу ўсіх партызанаў,
І колькі іх там? Ну, кажы!..»
З пагардай Марат на іх глянуў:
«Іх хоніць, каб вас падушыць!»
Што як адбывалася далей —
Дазналіся мы апасля...
Бярозы ў жалобе стаялі,
Страсаючы слёзы з галля.
На захадзе сумная тлела
Палоскаю вузкай зара,
Знайшлі мы Маратава цела
У канаве паблізу яра.
Крываваю плямаю зорка
Ірдзела на целе яго.
О, што вы, майстры
жывадзёрства.
Зрабілі? Спалі вас агонь!
Жывому навырвалі вочы,
Адрэзалі вушы і нос.
О, колькі пакутаў наш хлопчык
Нялюдскіх тады перанёс!
Не плакаў ніхто, хоць і ныла.
Палала душа, як агонь,
Калі апускалі ў магілу
Мы юнага сябра свайго.
З тых дат ён жыве ў народзе
Марат-патрыёт-партызан:
У разведку ў легендах ён
ходзіць»,—
Закончыў расказ ветэран...

«Памру камсамолкай...»

В. П. Самалётава.

Дзевятнаццаць гадоў споўнілася Веры Самалётавай, калі пачалася вайна, а яе родная вёска Сядзіч была занята ворагамі. Вера стала членам маладзёжнай патрыятычнай групы, а з лета 1942 г. — сувязной 425-га партызанскага атрада, затым палка. Па яе разведданых партызаны правялі некалькі баявых аперацый. Дзейнічала камсамолка ўмела і адважна. Рызыкуючы жыццём, яна прабіралася ў варожыя гарнізоны і выконвала самыя небяспечныя заданні. У лютым 1944 г. пры выкананні чарговага задання Веру схапілі гітлераўцы. Пасля жорсткіх допытаў і катаванняў, нічога не выведаўшы, фашысты ўтапілі Веру ў Дняпры.

Адважнай беларускай партызанцы Веры Паўлаўне Самалётавай паэт А. Гаджы-Касімаў прысвяціў паэму «Вера», урывак з якой друкуецца ніжэй.

...Февральские ветры в ледовые
латы
Сковали просторы земли.
В разорванном платье
фашистские гады
Ее на мороз увели.
От холода ежится фриц.
Замерзая,
Шинельный поднял воротник.
А Вера по снегу ступает босая,
В бедро упирается штык.
Кровь стынет и тело, как
камень,
Но девушку нет, не сломить!
Замерзшими еле ступая ногами,
Она продолжает твердить:
«Умру комсомолкой. Не выдам
вовеки.
Меня не страшит даже смерть.
Прекрасно родиться на свет
человеком,
Прекраснее — им умереть!»
Окончив над Верой ужасные
пытки,
Эсэсовец ей пригрозил:

Быховский районный историко-краеведческий музей

В. М. Куракіна.

«Подумай до завтра. Не
сделай ошибки.
А утром допрос повторим».
...Мороз в двадцать градусов —
это не шутка!
Февральская ночь на дворе.
И снежные ели стоят в полушубках,
И крыши в сплошном серебре.
Фашисты втолкнули прикладами
Веру
В сарай и захлопнули дверь.
А ветер холодный метался за
дверью,
Ревел, как разгневанный зверь...
Всю ночь простояла у стенки
сарая.
Но вот наступил и рассвет.
Фашисты ключами сарай
отпирая,
Гадали: «Жива или нет?»
Эсэсовец, молча войдя к
партизанке,
Застыл неподвижно в дверях:
— Ну, что ж, вот и утро.
Но я буду кратким:
Судьба твоя в наших руках.
Ну, где партизаны? Молчишь?
Пожалеешь
О том, что, как рыба молчишь...
Ну, хватит! Молчать ты, я вижу,
умеешь,
Тем лучше! Навек замолчишь!»
Застыли огромные белые льдины
Безмолвно над гладью реки.
На льду остановка. И вот из
кабины
Ступили на лед сапоги.
Эсэсовец что-то прокаркал
шоферу.
Минуту спустя, топором
Тот стал вырубать кругловатую
прорубь,
И лед зазвенел над Днепром.
Работа окончена. Прорубь
готова.
К ней Веру враги подвели.
И слова не дали,
последнего слова.
А солнце вставало вдали.
И крикнула Вера: «Вот солнце,
Вот солнце победы встает!..»
Толчок, и над Верой сомкнулись
днепровские воды,
Лизнув ослепительный лед.

ВАЛЯ КУРАКІНА

Были ребята солдатами...
Их называли орлятами
В годы последней войны.

Словы гэтага верша нібыта напісаны пра юную партызанку Валю Куракіну з в. Сарочыны і тых хлопчыкаў і дзяўчынак, што ў барацьбе з ворагам наравні з дарослымі пераносілі ўсе пакуты вайны. Валя Куракіна вучылася ў Макранскай сярэдняй школе, скончыла 7 класаў. Была вельмі жывой, таварыскай дзяўчынкай. У гады вайны яе бацька, Мікалай Паўлавіч Куракін, узначаліў 425-ы партызанскі атрад. 15-гадовая Валя разам з сям'ёй прыйшла ў партызаны ў 1942 годзе, стала ў атрадзе бацькі медсястрой. Партызаны любілі дзяўчыну за смеласць, ласкава называлі сястрычкай. Аднак Валя не толькі выходжвала сваіх параненых таварышаў, а ў патрэбны момант магла і абараніць бездапаможных у шпіталі. Трапна страляць яна навучылася яшчэ ў школе, у ваенна-стралковым гуртку.

У красавіку 1944 г. Валя захварэла на тыф. Вырашылі да выздараўлення схаваць яе ў в. Касічы. Неўзабаве ў вёску ўварваліся фашысты і схапілі хворую. «Партызанка!» — крычалі раз'юшаныя фашысты, знайшоўшы пад яе падушкай рэвальвер. Зусім слабую дзяўчынку завезлі ў магілёўскую турму і закатавалі.

...Прайшлі гады. Яе аднагодкі — ужо сталыя людзі. Аднак жыве ў сэрцах людскіх памяць аб слаўнай партызанцы. Яна, гэта памяць, у справах піянерскіх дружын і атрадаў, якім прысвоена імя піянеркі, у працоўных здабытках маракоў цеплахода «Валя Куракіна» ардэнаноснага Латвійскага параходства, у назве вуліцы ў нашым родным Быхаве.

Л. Рындзіна.

Загінаны навечна

17 чэрвеня 1941 г. Міша Кузьміноў, сакратар камсамольскай арганізацыі калгаса «Іскра», атрымаў табель паспяховасці. «Быць табе, Міша, паэтам!» — не аднойчы гаварыў настаўнік мовы і літаратуры Ц. Д. Прынц. Яму падабаліся шчырыя, з грамадзянскім пафасам вершы лепшага вучня ў класе. А праз пяць дзён пачалася вайна. Юнак ірваўся на фронт, але ў армію не бралі — не падыходзіў па ўзросту. З чэрвеня да 10 ліпеня сакратар камсамольскай арганізацыі разам з камсамольцамі роднай вёскі Іскань працаваў на будаўніцтве ўмацаванняў на беразе Дняпра.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Капаць акопы і траншэі, супрацьтанкавыя равы яшчэ неакрэплым юнакам было справай нялёгкай. Аднак ніхто не скардзіўся на цяжкасці, працавалі і пад кулямётным агнём варожых самалётаў. Вораг падыходзіў усё бліжэй і бліжэй — трэба было спяшацца. Ужо захоплены Быхаў, Новы Быхаў, Ніканавічы. 27 ліпеня ў Іскань уварваліся акупанты (чырвонаармейцы адступілі да в. Пахар). Цяпер лініяй фронту стала родная вёска, і гітлераўцы ўсё насельніцтва выгналі да Дняпра, у свой тыл. Вярнуліся ў вёску толькі праз месяц. Дзесьці далёка на ўсходзе чуліся глухія выбухі. «Збіраць зброю і патроны»,— вырашылі камсамольцы. Міша няспынна шукаў сувязей з партызанамі. Захавалася фатаграфія камсамольца з надпісам: «1942 год — год маіх вандраванняў па рускай зямлі, калі давялося перанесці шматлікія цяжкасці. 15 чэрвеня 1942 г.». У атрад Мішу не ўзялі — на месцах свае людзі патрэбны былі не менш, чым у лесе. І Міша Кузьміноў стаў партызанскім сувязным.

Летам 1943 г. налёты фашыстаў у вёску сталі пастаяннымі — хапалі моладзь і забіралі з сабой. Заставацца далей было небяспечна, і Міша пайшоў у атрад Р. А. Варажышчава, што размяшчаўся ў Хачыпскім лесе.

У кастрычніку 1943 г. групы і атрады, аб'яднаўшыся вакол партызанскага палка «Трынаццаць», вялі цяжкія кровапралітныя баі супраць адборных гітлераўскіх часцей. Гэтыя баі ўвайшлі ў гісторыю партызанскага руху як Боўкінская абарона.

— 10 кастрычніка мне запомнілася асабліва,— успамінае М. М. Семчанка, аднавясковец Мішы. Я ляжаў у акопе з ручным кулямётам. Разам са мной былі Міша Кузьміноў і яшчэ адзін партызан. Чакалі немцаў з боку Смаліцы. Пасля артабстрэлу немцы рушылі на нашы пазіцыі. Адкрываем агонь. Гітлераўцы залягли, а потым кінуліся на нашы акопы. Кузьміноў падняўся, каб кінуць гранату. Над галавой засвісталі кулі. «Кладзіся!» — крыкнуў я. Весці агонь з акопа было нязручна. Я падняўся і пачаў страчыць з кулямёта. І раптам па нагах штосьці ўдарыла. Разрыўная куля прабіла ногі. За кулямёт лёг Міша. Напэўна, я страціў на нейкі час прытомнасць, бо калі адкрыў вочы, у акопе нікога не было, ззаду адыходзілі двое. Я пачаў крычаць, што жывы. Не вярнуліся. Думаў: цяпер усё, кінулі аднаго. Адпак хутка Кузьміноў вярнуўся з некалькімі партызанамі і панеслі мяне па балоце.

Камсамольскі білет новага ўзору М. С. Кузьмінова, выдадзены Быхаўскім райкомам ЛКСМБ.

Параненага М. Семчанку Кузьміноў з таварышамі вынеслі з лесу і ноччу прынеслі ў в. Доўгае. Паколькі вяртацца ў блакіраваную зону не мела сэнсу, а сувязь з атрадам была страчана, Міхаіл вярнуўся дамоў. У канцы лістапада ў яго родную вёску ўвайшлі байцы Чырвонай Арміі і хлопец стаў чырвонаармейцам. І зноў яму давялося змагацца з ворагам у сваім родным раёне. Міхаіл у першых баях звярнуў на сябе ўвагу і заслужыў павагу франтавікоў. Шмат расказваў аб зверствах акупантаў, барацьбе партызан.

У баі пад в. Дабужа ён першы кінуўся ў атаку і быў цяжка паранены. Таварышы зрабілі ўсё, каб выратаваць баявога сябра, але раны былі смяртэльныя. 17 студзеня 1944 г. цела воіна прывезлі ў родную вёску. Узвод салдат і ваенны аркестр праводзілі яго ў апошні шлях.

За гэты подзвіг імя былога сакратара камсамольскай арганізацыі калгаса «Іскра» Міхаіла Кузьмінова занесена навечна ў спісы камсамольскай арганізацыі Быхаўскага раёна. На яго імя выпісаны камсамольскі білет, які перададзены на захаванне ў музей Ісканскай школы.

Аня і Сяргей

Быў ліпень 1941 года. Па шашы Магілёў — Гомель няспынна рухаліся калоны фашысцкіх танкаў і аўтамашын. І хоць вёска Старая Трасна размяшчалася далёка ад шашы, за лесам, але і сюды даносіўся гул, звінелі шыбы ў вокнах, паветра было насычана пахам гару.

Аднойчы ў поўдзень з-за аблокаў нечакана вынырнулі бамбардзіроўшчыкі з чырвонымі зоркамі на крылах і абрушылі бомбавы ўдар на шашу. Загарэліся танкі і аўтамашыны, узнік моцны пажар. Калі самалёты ляглі на зваротны курс, адзін з іх быў падбіты. Лётчык (ім быў Аркадзь Сяргеевіч Куракін) прызямліўся на парашуце ў лесе недалёка ад Старай Трасны. У яго былі перабіты ногі, ён страціў прытомнасць. Невядома, чым бы гэта скончылася, каб

Быховский районный историко-краеведческий музей

Г. К. Лёгкая.

С. Л. Пугачоў.

не жыхар вёскі Лазар Пугачоў, які знайшоў Куракіна ў лесе недалёка ад дарогі і схаваў у больш падзейным месцы. Дапамаглі яму яго пятнаццацігадовы сын Сяргей і суседская дзяўчынка Аня Лёгкая. Яны змайстравалі ў лясным гушчары невялікі будан і перанеслі туды лётчыка. Рызыкуючы жыццём (у вёсцы ўжо стаялі гітлераўцы), Сяргей і Аня штодня прабіраліся ў лес і прыносілі лётчыку ежу, рабілі перавязкі.

Праз тры месяцы, калі загаіліся раны, лётчык сардэчна развітаўся з юнымі патрыётамі і пайшоў на ўсход.

...Ранняй вясной 1942 г. да Дняпра падышла група партызан. Ім неабходна было пераправіцца на правы бераг ракі. Старшы групы, сакратар Чэрыкаўскага падпольнага райкома партыі Крамовіч, папрасіў Аню Лёгкую дастаць лодку. Гэта было цяжкае і небяспечнае даручэнне. Гітлераўцы адабралі ўсе перапраўныя сродкі і звезлі іх у Быхаў. Ускінуўшы невялікі клуначак на плечы, Аня пайшла ў горад. Днём разведала, дзе стаяць прывязаныя лодкі, і, як толькі сцямнела, пракралася да прыстані і нажом перарэзала вяроўкі. Лодкі, падхопленыя цячэннем, паплылі. У адной з іх, лёгшы на дно, плыла дзяўчына. За сваёй вёскай Старая Трасна дзяўчына вылавіла яшчэ дзве лодкі і прыгнала іх да берага. Заданне партызан было выканана.

На лодках, надзейна схаваных у зараснику вербалозу, Аня перавезла цераз Дняпро многіх партызанскіх разведчыкаў і падрыўшікоў з розных атрадаў Магілёўшчыны.

Неацэнную дапамогу аказалі Аня і Сяргей у канцы 1943 г. партызанскаму палку «Трынаццаць». Прарваўшы кальцо нарожай блакады ў прыфрантавой палосе, полк пайшоў на захад. Трэба было за адну ноч фарсіраваць Дняпро. Камандзір палка Грышын паслаў да ракі Фёдара Раннёва з групай партызан, каб падрыхтаваць пераправу. Партызаны звярнуліся за дапамогай да Ані і Сяргея, і яны выручылі народных мсціўцаў. Разведаўшы падыходы да ракі і выбраўшы месца для пераправы, яны прыгналі лодкі, амаль усю ноч перавозілі партызан і ўзбраенне на правы бераг Дняпра. За здзейснены подзвіг Аня і Сяргей былі ўзнагароджаны баявымі медалямі «За адвагу».

У летку 1944 года, калі была ўжо вызвалена родная вёска Старая Трасна, над ёю аднойчы нізка праляцеў наш штурмавік і скінуў на зямлю вымпел. У ім была запіска Сяргею і Ані ад выратаванага імі ў пачатку вайны лётчыка...

Г. Е. Барысаў.

Саша Салянін: партызан і матрос

З успамінаў П. Р. Бажэнава, былога партызана 1-й Быхаўскай партызанскай брыгады

У чэрвені 1942 г. наш партызанскі лагер размяшчаўся каля вёскі Дабужа. Аднойчы з заставы каля Гарбатага моста дазорныя прывялі чарнявага хлопца год шаснаццаці. Быў ён у пашарпаным паліто, з якога даўно вырас, у кароткіх штанах і кірзавых ботах. На плячах вісеў нямецкі аўтамат, на рамяні два падсумкі з патронамі, з кішэні тырчала рукаятка гранаты. Гэта нас зацікавіла.

— Ты хто такі? — спытаў яго камандзір атрада Памятнёў.

— Саша Салянін... з Вейна...

— Ну, а чаго прыйшоў?

— Дык... кругом фашысты... вось прыйшоў... абмяняцца думкамі, як жыць далей,— прамовіў хлопец.

Мы не ўтрымаліся ад смеху.

— Абмяняцца думкамі, гаворыш? — Памятнёў узяў Сашу за плечы.— І, мяркуючы па тваёй экіпіроўцы, нашы думкі, мне здаецца, супадаюць?..

...На вайне мужнеюць хутка. Праз тры месяцы Саша Салянін ужо быў кулямётчыкам. У вераснёўскіх баях з карнікамі ён разам з кулямётным разлікам Паўла Завалішына вёў бой на трылесінскім могільніку. Тры гадзіны яны стрымлівалі націск карнікаў з боку вёскі Красніцы. Толькі расстраляўшы ўсе патроны, кулямётчыкі адышлі па балоце ў лес. Потым быў прарыў блакады і рэйд атрада ў Клятнянскія лясы на Браншчыне. Не раз Саша Салянін трапляў, здавалася б, у бязвыхаднае становішча, але адвага і кемлівасць выратоўвалі партызана.

...Сцюдзёная марозная раніца 1943 года. Чацвёра партызан — Шчалкупоў, Гарчакоў, Жыткоў

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

і Салянін — ідуць на заданне. На ўскрайку лесу прытулілася невялікая вёсачка, да якой вяла надзейная вузкакалейка. У вёсцы заўсёды знаходзіўся пост суседняй брыгады, і партызаны смела ішлі па вузкакалейцы. Калі падышлі да крайніх хат, заўважылі вялікую групу людзей у маскхалатах. Гэта былі фашысты. Разведчыкі кінуліся назад. Саша бег па чыгуначным палатне, астатнія — па глыбокім снезе. Фашысты адкрылі агонь, білі па нагах, каб параніць і ўзяць у палон. Саша ўжо быў у некалькіх кроках ад драўлянага мосціка, за якім пачынаўся лес, як з-пад яго выскачылі два нямецкія аўтаматчыкі. І адразу чарга ва ўпор. Кулі прасвісталі каля твару. Саша ўпаў і прыкінуўся забітым. Да яго падышоў фашыст, паклаў на снег аўтамат і пачаў здымаць з «забітага» партызана валёнкі. І раптам атрымаў удар нагамі ў жывот і паляцеў з насыпу. Саша імгненна схапіў варожы аўтамат і кароткай чаргой «прашыў» гітлераўца, а сам кінуўся ў лес...

Узрыў моста быў апошняй аперацыяй, у якой я ўдзельнічаў разам са знаходлівым юнаком. Пад моцным агнём варожых кулямётаў партызаны ўварваліся на насып. Сярод першых быў і семнаццацігадовы кулямётчык Саша Салянін. Закідаўшы бункеры і дзоты гранатамі, партызаны замініравалі мост. Праз некаторы час ён узляцеў у паветра.

Потым нашы партызанскія шляхі разышліся, і я да канца вайны не ведаў пра лёс адважнага беларускага камсамольца.

Восенню 1945 г. да мяне на кватэру ў Маскве зайшоў рослы шыракаплечы марак з ордэнскай планкай на грудзях і з перавязанай рукой. Пакуль я напружваў памяць, дзе бачыў гэтага чалавека, марак прагудзеў басам: «Вось прыйшоў... абмяняцца думкамі... як жыць далей...»

Гэта быў Саша Салянін! Узмужнелы, амаль удвая шырэй і вышэй таго юнака, якога я памятаў. Пасля злучэння з часцямі Чырвонай Арміі ў канцы 1943 г. Саша трапіў на Чарнаморскі флот, ваяваў на мінаносным катэры. А калі той быў патоплены, Саша пайшоў у марскую пяхоту. І амаль год цяжкіх баёў, хвацкіх матроскіх атак. Апошні раз Саша біўся з фашыстамі на Дунаі. У час начнога пошуку «языка» на нейкае імгненне апярэдзіў Сашу і разрадзіў у яго аўтамат. Маракі вынеслі да сваіх беспрытомнага сябра і здалі ў медсанбат. Пачаліся доўгія вандраванні па шпіталях. Раны зажылі, а з рукой справы абстаялі горш — кулі раздрабілі косць ад пляча да локця. Рука пасля лячэння стала карацей.

А. І. Салянін.

В. Рудкоўскі.

Некалькі дзён спатрэбілася на ўспаміны пра партызанскае жыццё, загінуўшых сяброў у той першы Сашын прыезд.

...Ідзе час. Усё менш і менш застаецца баявых сяброў. І ўсё болей хвалююся, калі чую ў тэлефоннай трубцы родны голас з Магілёва і словы: «Трэба... абмяняцца думкамі...».

Юныя героі

Колькі іх было на той вайне, хлопчыкаў і дзяўчынак, піянераў і зусім юных камсамольцаў, што нароўні з дарослымі пераносілі цяжар ваенных будняў. Разведчыкаў, сувязных, падрыўнікоў... Сваімі гераічнымі дзеяннямі, адвагай і мужнасцю яны выклікалі павагу і любоў старэйшых таварышаў.

...У Віці Рудкоўскага маці была партызанскай сувязной. Паліцаі схапілі яе ў Быхаве, дзе яна выконвала заданне. Маці расстралялі, а хату спалілі. Віця прыйшоў у 425-ы партызанскі полк. Стаў разведчыкам. Яго адразу палюбілі партызаны за смеласць і знаходлівасць. Віця бездакорна выконваў баявыя заданні. У 1944 г. юны разведчык загінуў у няроўнам баі з гітлераўцамі. Пахаваны В. Рудкоўскі ў в. Замошша Быхаўскага раёна, на магіле пастаўлены абеліск.

...Да вайны Лёня Бегуноў скончыў тры класы Быхаўскай сярэдняй школы № 3. У перыяд акупацыі ўся іх сям'я падтрымлівала сувязь з партызанамі. У верасні 1943 года гітлераўцы расстралялі брата Лёні Валодзю, а ў кастрычніку схапілі і расстралялі бацьку. Лёня разам са старэйшым братам Васілём пайшоў у партызаны, стаў разведчыкам 11-й Быхаўскай брыгады. Удзельнічаў у баях, праяўляў кемлівасць і адвагу ў разведцы.

У лютым 1944 невялікая група разведчыкаў наскочыла на засаду. Варожая куля трапіла хлопчыку ў нагу, зачапіла косць. Лёня ўпаў тварам на пачырванелы ад крыві снег. Ён яшчэ чуў, як да яго наблізіліся гітлераўцы і нехта з іх прамовіў: «Кіндэр капут», а потым хлопец страціў прытомнасць. Праз некалькі гадзін яго падабралі

Быховский районный историко-краеведческий музей

Н. Ц. Гадунцова-Рубцова.

Б. Кільчыцкі.

баявыя таварышы. Лёня доўга лячыўся ў партызанскім шпіталі. Цяжка яму было пасля вайны, але ён не здаваўся. Каб не быць абузай для маці, на руках якой заставаліся меншыя дзеці, хлопец едзе ў Караганду. Там ён вучыцца ў вячэрняй школе, працуе на шахце. Лёня скончыў завочна Днепрапятроўскі горны інстытут, стаў інжынерам...

Піянерка Наташа Гадунцова ў вайну была сувязной Быхаўскай ваенна-аператыўнай групы. Кемлівая дзяўчына дзейнічала заўсёды рашуча і смела. У час баявой аперацыі па разгрому гарнізона на станцыі вызначылася і Наташа. Праз чыгуначны пераезд, які пільна ахоўваўся, ёй неабходна было пранесці баявы загад групе Федзячэнкі. Дзяўчыне параілі перабінтаваць нагу і схаваць ў бінце загад. Але яна запярэчыла: «Бінт мяне адразу выдасць». Узяла хлебны мякіш, загарнула ў яго загад, потым прыляпіла да нагі і завязала брудной анучай. Партызаны ёй не пярэчылі, іх здзівіла разваглівасць і жыццёвая знаходлівасць юнай сувязной. З вялікай трывогай усе чакалі ўмоўнага сігналу — гарматнага стрэлу. І ўздыхнулі з палёгкай, калі пачулі яго. Загад быў атрыманы. Наташа была ўзнагароджана медалямі «За адвагу» і «Партызану Айчыннай вайны» II ступені. Ёй прысвяціла верш паэтэса Раіса Баравікова.

...Наташа, Наташа... Была сувязною,
Усяму навучыла вайна.
У атрадзе яе называлі дачкою
— Наташа, дачушка, дачка..
І недзе цяпер, калі водар духмяны
Узяў у абдымкі зямлю,
Успомняць Наташу сябры-партызаны:
Дачку, сувязную сваю.

...Піянер Барыс Кільчыцкі з Быхава амаль цэлы год быў сувязным 425-га партызанскага палка. Перадаў шмат вінтовак, гранат, патронаў. Выконваў адказныя заданні па разведцы абстаноўкі на чыгуначнай станцыі, у бліжэйшых вёсках. Калі ж хлопец пачынаў прасіцца ў атрад, яму адказвалі: «Рана. У Быхаве ты патрэбней. Ды і маленькі яшчэ, кволы. «Карандаш», адным словам». Мянушка Карандаш так і прыліпла да хлопца. Аднойчы піянера напаткала бяда. Перадаўшы чарговае данясенне, ён вяртаўся ў Быхаў. Каля вёскі Язвы яго схапілі карнікі. Жорстка збілі і кінулі ў хлеў. Ноччу ўдалося падкапацца пад сцяну і ўцячы. На досвітку хлопец дабраўся да Быхава. Доўга хварэў. Ачуняўшы, пайшоў у лес. Адмовіць яму на гэты раз не маглі. Так з верасня 1943 па май 1944 Барыс Кільчыцкі быў разведчыкам 425-га палка. Вельмі чакаў сустрэчы з Чырвонай Арміяй. Але з-за хваробы яго адправілі на Вялікую зямлю. Пасля папраўкі спрабаваў уцячы на фронт. Вярнулі ў дзіцячы дом. Потым было чыгуначнае вучылішча ў Мінску, работа на вагонарамонтным заводзе, Мінскай дыстанцыі грамадзянскіх збудаванняў... Барыс Давыдавіч Кільчыцкі залічаны ў атрад беларускіх арлянят.

Слова аб медыках

З успамінаў Ф. В. Гусева, былога начальніка медыцынскай службы Быхаўскай ваенна-аператыўнай групы

У пачатку 1943 г. ў самых буйных партызанскіх атрадах 810-м і 425-м, якія дзейнічалі на прыбарэжжы Быхаўшчыны, было ўсяго па два медработнікі. Ні адзін з іх не меў хірургічнай падрыхтоўкі. Медыкаментамі забяспечваліся ў асноўным толькі праз сувязных. Не было медыцынскіх халатаў, ручнікоў. У такіх умовах медработнікі рабілі амаль немагчымае, выратоўваючы жыццё параненых і хворых партызан.

Пасля аб'яднання атрадаў у 11-ю Быхаўскую партызанскую брыгаду пачалі папаўняцца рады партызанскіх медыкаў. А ў канцы 1943 г. ў Быхаўскай ВАГ было дзевяць медыцынскіх і чатыры ветэрынарныя ўрачы, дзевятнаццаць фельчараў, два фармацэўты, трыццаць восем медыцынскіх сясцёр і санітарак. Гэта дало магчымасць арганізаваць санітарную службу ў атрадах, рыхтаваць на месцы санітараў, аказваць партызанам больш кваліфікаваную дапамогу. Праўда, наша работа ўскладнялася тым, што не было медыцынскай літаратуры.

Першая дапамога, як правіла, аказвалася на полі бою ротным фельчарам або санінструктарам з абавязковай праверкай параненага на каманд-

Быховский районный историко-краеведческий музей

ным пункце ўрачом атрада або палка. Калі ў баявых аперацыях удзельнічалі ўсе часці і атрады, разам з імі ішоў увесь склад медработнікаў. Дапамога аказвалася і непасрэдна ў час бою, на падводах або ў бліжэйшых сялянскіх хатах.

Гарачы бой быў каля в. Студзёнкі. Некалькі партызан тады загінулі і больш дзесяці былі паранены. У цяжкім стане санітары даставілі ў в. Барсукі байца Яндоўскага. Адна куля прабіла яму руку, другая раструшчыла нагу. Марудзіць нельга было — пачыналася гангрэна. У вясковай хаце на ссунутых сталах тэрмінова пачалі аперацыю. Нагу ампутавалі, а руку ўдалося зберагчы.

Быў і такі выпадак. Атрады Вараб'ёва, Бархозава і Кісялёва арганізавалі засаду на Хаміцкім шляху. У разгар бою асколак снарада трапіў у жывот былому лётчыку партызану Барабанаву. Праведзеная ў палявых умовах аперацыя была паспяховай. Нам з фельчарам Пахомавай удалося раздабыць хірургічны набор, што дазволіла рабіць складаныя хірургічныя аперацыі.

Вядома, спецыяльнай аперацыйнай у нас не было. Звычайна ёю служыла зямлянка санчасці партызанскага атрада, а то і фурманка пад адкрытым небам. У нас амаль не было магчымасці эвакуіраваць параненых, таму лячылі іх у партызанскіх лагерах.

Лічылі мы сваім абавязкам і аказанне дапамогі насельніцтву. За кожным атрадам былі замацаваны вёскі, куды рэгулярна выязджалі або знаходзіліся там нашы медыцынскія работнікі. Асаблівы клопат аб грамадзянскім насельніцтве праяўлялі начальнік санслужбы 810-га партызанскага палка Собалева, урач Карап, медыцынскія сёстры Мяцеліца, Ягоранкава, Пахомава, Бабылёва, урачы 152-га партызанскага палка Жалудкова, Міронаў, Клепча, Сіненка і іншыя. Па іх

Ф. В. Гусеў.

Н. М. Лабенская.

ініцыятыве былі пабудаваны лазні, ізалятары. Партызаны 152-га палка спрабавалі наладзіць выраб мыла. Аднак з-за адсутнасці каўстычнай соды вымушаны былі спыніць яго. Усе мы актыўна выступалі ў «баявых лістках» з артыкуламі пра інфекцыйныя захворванні і меры барацьбы з імі.

Баявыя аперацыі, частыя маршы, працяглыя пераходы, адсутнасць мыла, бялізны, добрага абутку — усё гэта рабіла нашу работу ў шмат разоў цяжэйшай, патрабавала фізічнай загартоўкі, вытрымкі, нечалавечых намаганняў. А сярод медыцынскіх работнікаў большасць складалі жанчыны... Усе яны без выключэння — героі, моцныя духам, міласэрныя, мужныя. Собалева, Жалудкова, Пахомава, Ясінецкая, Паддубская і многія іншыя за сваю нястомную, гераічную працу ўзнагароджаны баявымі ордэнамі і медалямі.

Выпрабаванне

З баявой характарыстыкі Надзеі Міхайлаўны Лабенскай, медыцынскай сястры атрада імя В. І. Чапаева злучэння двойчы Героя Савецкага Саюза А. Ф. Фёдарава

«...У партызанскім атрадзе з ліпеня 1942 года. За час знаходжання ў партызанскім атрадзе тав. Лабенская Н. М. праявіла сябе смелай і дысцыплінаванай, вынослівай партызанкай. Удзельнічала ў баявых паходах атрада супраць нямецкіх акупантаў. Тав. Лабенская Н. М. праяўляла выключныя клопаты па аказанню медыцынскай дапамогі параненым і хворым партызанам. За адвагу і мужнасць у барацьбе з ворагамі Савецкага Саюза тав. Лабенская Н. М. прадстаўлена да ўрадавай узнагароды...

Камандзір атрада Кудзінаў

22.04.44 г.»

Усё, аб чым сказана ў скупых словах характарыстыкі, было пазней. А тады, пахмурным вераснёўскім днём 1941 г. Надзя Лабенская і Люда Біткоўская былі сведкамі, як па вуліцы роднай Ветранкі паліцаі вялі затрыманага акружэнца. Сяброўкі пераглянуліся: «Пагубяць хлопца. Трэба ратаваць».

...Задума ўдалася, і Надзя прывяла ў хату да свякрухі Эміліі Адамаўны пастаяльца. «Прабач, мама, але інакш я паступіць не магла»,— глядзела ў вочы жанчыне Надзя. І тая згадзілася, мо таксама ўявіла, што і яе сын, баец Чырвонай Арміі, мог трапіць у такое ж становішча.

Хутка іх пастаялец, палітрук Я. С. Арцёменка, былы партыйны работнік, праз Надзю і Люду пазнаёміўся з мясцовымі патрыётамі Юрыем Мурашовым, Фёдарам Парыцкім, Сяргеем Горбачам, а праз іх звязаўся з Якавам Курпачэнкам.

Быховский районный историко-краеведческий музей

У пачатку вясны 1942 г. пайшлі чуткі, што ў лясах з'явіліся партызаны. Гэта пачаў дзейнічаць атрад Якава Аксёнавіча Курпачэнкі, касцяк якога склалі акружэнцы і ваеннапалонныя, якія зімой 1941 г. знаходзіліся ў Ветранцы і навакольных вёсках. Акупантам кінулася ў вочы і знікненне пастаяльца Лабенскіх. Надзю схапілі і некалькі дзён трымалі пад арыштам. Але прамых доказаў аб сувязі яе з партызанамі ў ворага не было. Надзея вярнулася дамоў. Аднак на волі прабыла пядоўга. Неяк з партызанскага атрада Курпачэнкі прыйшоў сувязны з просьбай ад камандавання даставіць медыкаменты. Раздабыўшы іх, Надзя на світанні выбралася з Ветранкі і накіравалася ў лес. За паваротам стаяла разбітая машына. «Нашэўна хлопцы папрацавалі», — толькі паспела падумаць жанчына, як з засады выскачылі фашысты і паліцаі.

— Рукі ўгару!

Упаўшы нібы з перапуду, Надзя паспела сунуць у снег вузельчык з медыкаментамі. У руцэ застаўся толькі клуначак з бялізнай.

— Партызанская сволач! — пачалі тузаць за каўнер Лабенскую.

Надзя паказала пропуск, але гэта не дапамагло. Яе арыштавалі і адправілі ў быхаўскую турму. Пачаліся допыты. Фашысты падсадзілі ў камеру правакатара, які выдаваў сябе за камандзіра Чырвонай Арміі. Ён упэўніваў, што ёсць магчымасць уцячы, але не ведае, як знайсці дарогі да партызан. Надзя маўчала. Неўзабаве патрыётку перавялі ў магілёўскую турму. Не знайшоўшы ніякіх доказаў, фашысты выпусцілі яе.

Ветранка сустрэла яе нязвыклай цішынёй — усё дарослае насельніцтва пайшло ў партызаны. Трэцяга ліпеня 1942 г. прыйшла ў партызанскі лагер і Надзя. Партызанскі доктар Юрый Мурашоў залячыў ёй раны, якія засталіся пасля жорсткіх катаванняў. Потым Надзя сама лячыла хворых і параненых партызан.

Пасля прарыву блакады восенню 1942 г. партызаны адышлі на Браншчыну. Там Надзея Лабенская ваявала ў атрадзе імя Чапаева да злучэння з часцямі Чырвонай Арміі. *А. Гарошка.*

Гэтага — не забыць

Настассі Мікітаўне Дзегцяровай выпаў суровы, незвычайны лёс. У гады ваеннай навалы вынослівасці 19-гадовай медыцынскай сястры (і адначасова ўрача, санітаркі) мог пазайздросціць любы партызан у атрадзе. А натхнёны паэт пакланіўся б міласэрнасці і душэўнай прыгажосці жанчыны-партызанкі (у канцы вайны ёй давялося стаць яшчэ і разведчыцай).

Не абыходзілі яе цяжкасці і пасля вайны. У напружаныя гады аднаўлення была старшынёй калгаса, узначальвала сельскі Савет. Палепшала жыццё, сталі загойвацца ваенныя раны, зноў вярнулася да адвечна жаночага абавязку — лячыць людзей. І перш-наперш міласэрнасцю, чуйнасцю, добрым словам...

З успамінаў былой партызанкі Быхаўскай ВАГ, удзельніцы партызанскага парада ў Мінску Н. М. Дзегцяровай

На другі дзень вайны разам з маленькім сынам стала прабірацца з Мінска, дзе служыў муж, у свой родны Гарадзец. Чыгунку моцна бамбілі, і дабіраліся ў асноўным пешшу.

Непазнавальнай, вымерлай стаяла родная вёска. Акупанты шукалі камуністаў, актывістаўкалгаснікаў і бязлітасна распраўляліся з імі, рабавалі насельніцтва. Аднак рэпрэсіі не запалохалі, не патушылі нашай любві да Савецкай Радзімы. Вясковыя камсамольцы і чырвонаармейцы-акружэнцы тайком збіраліся ў хаце Яфрэмавых, раіліся, як змагацца далей, як дапамагчы Чырвонай Арміі. Мы ад рукі пісалі лістоўкі-заклікі і расклейвалі іх на вясковых калодзежах. Узімку 1941 г. ў гэтай хаце я пазнаёмілася з І. Я. Трылеснікам, а напрадвесні з кіраўніком патрыятычнай групы Ф. Ф. Сухавым. Па іх прапанове стала партызанам-медыкам 425-га атрада. Байцоў у атрадзе было яшчэ няшмат, а жанчыны толькі тры — Зіберава, Тарасава і я. З сваімі абавязкамі спраўлялася (да вайны скончыла Быхаўскую медыцынскую школу).

Першы бой, у якім прыняла ўдзел, быў у вёсцы Кучына. Грамілі карны атрад наш 425-ы пад камандаваннем Куракіна і 255-ы атрад Марусава. Вораг тады не шкадаваў боепрыпасаў, упарта біўся з упэўненасцю, што мы не вытрымаем і адступім. Але перамога засталася за намі. На месцы бою вораг пакінуў шмат забітых. Былі страты і ў нас. Загінуў душэўны чалавек, храбры воін Ілья Яўменавіч Трылеснік. Ад ран на маіх руках памёр камсамолец Іван Коласаў. Цяжкія раны атрымалі партызаны з атрада Марусава Іван Рудкоўскі, Сямён Хамельянскі і яшчэ два хлопцы (прозвішчаў іх не памятаю). Я клапатліва выходжвала гэтых параненых — былі яны першымі ў маёй медыцынскай практыцы і таму вельмі дарагімі. З цягам часу яны ўсе паправі-ліся і сталі ў строй. Пасля гэтага Міхаіл Кузьміч Марусаў угаварыў мяне перайсці ў іх атрад — партызаны рыхтаваліся да рэйду.

Працуючы медыкам, хадзіла, як і ўсе партызаны, на баявыя заданні. Запомніўся разгром буйных гарнізонаў у вёсках Гадзілавічы і Рэкта. Пасля цяжкага бою ў Гадзілавічах з групай партызан прыкрывала адыход асноўных сіл атрада.

Найвялікшым выпрабаваннем нашых фізічных і маральных сіл былі варожыя блакады партызанскіх зон. Тады, каб збіць ворага са следу, даводзілася са шпіталем бязліч разоў перапраўляцца цераз рэчкі, паўзці па балотнай жыжы,

Бабовічскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

суткамі ісці, перамагаючы сябе, па калючых снежных сумётах. Сэрца заходзілася, гледзячы на страшэнныя пакуты партызан. Перавязкі ім рабіла пад адкрытым небам, гнойныя раны прамывала настоем, які сама гатавала з бярозавых і альховых пупышак, разнастайных траў. Пасля аднаго з такіх бясконцых, пакутлівых вандраванняў папрасіла камандзіра атрада пакінуць хворых і параненых на балоце каля вёсак Хрэлеў і Зеляніца. У гэтым было адзінае выратаванне маіх падапечных. На балотнай выспе па загаду камандзіра партызаны выкапалі тры зямлянкі. У дапамогу далі дзяўчыну Жэню, пакінулі запас харчоў. З лютага па красавік увесь шпіталь знаходзіўся на нашых руках. Многія параненыя ўжо сталі папраўляцца, як над намі навісла страшэнная небяспека. Недзе ў канцы красавіка прыбег сувязны з вёскі і паведаміў, што акупанты рыхтуюцца напасці на наш шпіталь. Мы, не марудзячы ні мінуты, адразу перанеслі параненых у другое месца. Затрымайся мы крыху, і ўсё б скончылася трагічна — праз паўгадзіны фашысты закідалі гранатамі пустыя зямлянкі шпіталя.

Давялося мне паваяваць у партызанскай разведцы. У час адной баявой аперацыі мяне параніла і кантузіла. Трое сутак не ведала, дзе знаходжуся. Пасля папраўкі зноў ваявала, аж да

Н. М. Дзегцярова.

злучэння атрада з часцямі Чырвонай Арміі. Мне пашчасціла быць удзельніцай партызанскага парада ў Мінску. Гэты векапомны дзень ніколі не забудзецца.

Вярнуўшыся ў родную вёску, сустрэлася з мамай і сынком. Якая гэта была радасць! Яны перанеслі безліч цяжкіх пакут за час акупацыі. Вёску спалілі фашысты, і яны, не маючы прытулку, галадалі. Штодзень над імі вісела смерць. Але ўсё можна перанесці і сцярпець, калі ёсць вера ў перамогу, агульначалавечую справядлівасць.

Партызанскія часопісы

Былы рэдактар падпольнай раённай газеты «Партизан Быховщины» М. П. Куракін успамінаў, што ў палках ваенна-аператыўнай групы выдаваліся рукапісныя часопісы. Аб якім пісалі яны ў той грозны час? Дзе і як выдаваліся, хто іх рэдагаваў? Пачаўся пошук партызанскіх выданняў. Праходзілі тыдні, месяцы. І вось першая знаходка: у жыхара Бабруйска, былога сакратара партбюро 810-га партызанскага палка М. М. Балыкіна захаваўся другі нумар часопіса «Партизан Быховщины», выдадзены ў кастрычніку 1943 г. На 68 старонках машынапіснага тэксту змешчана дваццаць тры матэрыялы. Сярод іх артыкул памочніка камісара па камсамолу Пятра Дамброўскага «25 год Ленінскага камсамола», карэспандэнцыі партызан Антоненкі, Радчыкава, Шарсцінава, замалёўка Баркова. Цікавы літаратурны раздзел часопіса, які адкрывае верш народнага паэта рэспублікі Якуба Коласа «Заняволенай Беларусі». Далей ідзе падборка твораў партызана Міхаіла Мельнікава. Яго верш «Уставай, беларускі народ!» страсна клікаў на барацьбу супраць фашысцкіх прыгнятальнікаў. Змешчаны таксама верш Гулянкова, балада Лўтушкова, паэма Сібрына, партызанскія песні. Партызан Лысоў праілюстраваў часопіс малюнкамі, карыкатурамі, застаўкамі. Вось толькі адзін малюнак: хлопчык канваіруе ў лес трох фашыстаў, а ніжэй подпіс:

— Откуда, парнишка?
— Из деревни вестимо.
Крестьяне их ловят,
А я отвожу...

Рэдагаваў часопіс М. Баркоў, мастацкім афармліцелем быў партызан Старавойтаў. Часопіс выдаваўся непасрэдна ў партызанскім лагеры.

Хацелася, аднак, даведацца і пра першы нумар часопіса, калі ён выйшаў. Як склаўся далейшы лёс ваенкораў часопіса? Гутаркі з былымі партызанамі, пісьмы ў розныя куткі краіны прынеслі свой плён. Сярод шэрагу адказаў быў і самы доўгачаканы — ад былога рэдактара часопіса камісара 1-га батальёна М. М. Баркова, які настаўнічаў у Буда-Кашалёве. Мікалай Мікітавіч пісаў: «...Першы нумар часопіса выйшаў у жніўні 1943 г. ў чатырох экземплярах. Напісаны ён быў ад рукі. У ім змяшчаліся апавяданні партызан аб баявых дзеяннях і іншыя матэрыялы. Якая была радасць, калі пры разгроме нямецкага гарнізона нашы партызаны захапілі машынку з рускім шрыфтам. Цяпер можна было павялічыць тыраж часопіса. Выросла яго папулярнасць, пашырыўся актыў ваенкораў. Нам прыносілі свае артыкулы камандзіры, палітработ-

Быховский районный историко-краеведческий музей

Тытульны ліст рукапіснага часопіса «Партизан Быховщины».

нікі, радавыя партызаны, а таксама насельніцтва. Часопіс разыходзіўся па ротах. У перапынках паміж баямі партызаны чыталі артыкулы і вершы сваіх таварышаў, падказвалі, якім павінен быць наступны нумар. Калі яны ішлі на баявое заданне, то бралі з сабой часопіс. У вёсках партызаны праводзілі мітынгі і чыталі часопіс. Асобныя экземпляры яго пакідалі сувязным для работы сярод насельніцтва...».

Затым прыйшло пісьмо і ад У. С. Лысова — былога камандзіра аддзялення, мастака рукапіснага партызанскага часопіса. Ён расказаў, што многія карыкатуры маляваў амаль з натуры. Напрыклад, мастак сам быў сведкай, як піянер канваіраваў у партызанскі лагер трох фашыстаў, якіх абяззброілі сяляне. Пасля злучэння партызан з часцямі Чырвонай Арміі Лысоў да самай пенсіі працаваў шахцёрам у Данбасе.

Адгукнуўся з Калінінграда і намеснік рэдактара часопіса партызанскі паэт М. С. Мельнікаў, чые вершы і да гэтага часу памятаюць былыя партызаны. Былі ў пісьме такія радкі: «Ваша пісьмо прынесла мне нямала хвалюючых мінут — і радасных, і горкіх: вайна ёсць вайна. І ведаем мы яе не з кніг. І вось яна, нечаканая сустрэча з мінулым — далёкім, цяжкім, гераічным. Скрыгат падарваных рэек, кулямётны пошчак, а з сэрца рвуцца радкі: «Народ замучаны, уставай!» Так, пісаў я тады многа. Шкада, што безнадзейна загінуў мой партызанскі сшытак, а ў ім было добрых пяць-шэсць дзесяткаў вершаў, напісаных сэрцам і крывёю...».

Міхаіл Самуйлавіч на ўсё жыццё застаўся верным журналістыцы.

Прыйшла вестка з Пяцігорска і ад С. Р. Старавойтава, мастацкага афарміцеля часопіса.

«...Калі атрымаў пісьмо,— піша ён,— жонка і ўнучка былі здзіўлены маім хваляваннем. А як жа было не хвалявацца! Упершыню пасля столькіх гадоў на мяне зноў павеяла беларускім лесам. А колькі радасці прынесла мне фотакопія тытульнай старонкі часопіса «Партизан Быховщины». Уяўляеце, што такое ўбачыць плён сваіх рук праз многа гадоў? Так, друк саслужыў важную ролю ў развіцці партызанскага руху ў прыдняпроўскіх лясах...» *Г. Е. Барысаў.*

Перад вызваленнем

З успамінаў У. П. Апенкі, былога палітрука роты 425-га партызанскага палка Быхаўскай ВАГ, жыхара Днепрапятроўска

Спецыяльнай дырэктывай ЦК КП(б)Б перад партызанамі была пастаўлена задача выратаваць беларускі народ ад знішчэння і вывазу ў Германію, не дазволіць адступаючаму ворагу нішчыць народнае дабро. Менавіта з выкананнем гэтай задачы і былі звязаны баявыя дзеянні 425-га палка ў канцы 1943— лютым 1944 г.

Аднойчы разведка данесла, што на станцыю Тошчыца павінен прыбыць эшалон з падмацаваннем мясцоваму гарнізону для правядзення карпай аперацыі ў в. Дзедава. Перад партызанамі была пастаўлена задача «асядлаць» дарогу на Дзедава і знішчыць карнікаў. Нашай 1-й роце трэба было захапіць чыгуначны пераезд.

Да вызначанага месца прыйшлі ў тры гадзіны ночы. Заляглі ланцугом і да самага світання чакалі карнікаў. Але яны чамусьці не з'явіліся. Тады мы самі пайшлі насустрач ворагу. На

Быховский районный историко-краеведческий музей

ўзгорку перад пераездам гітлераўцы пабудавалі дзот. З яго амбразур былі добра бачны ўсе падыходы да чыгункі.

...З лесу выйшлі трое. Наперадзе мужчына нёс кошык, за ім ішла жанчына з «дзіцём» на руках. За імі ішла яшчэ адна жанчына. Такую карціну ўбачылі са свайго сховішча гітлераўцы. Мы ж ведалі, што ў першага пераапранутага партызана ў кошыку ляжалі гранаты, другі, у жаночым адзенні, трымаў у руках аўтамат, захутаны ў коўдру. Трэці таксама быў узброены партызан. Дарога ішла ўздоўж дзота. Наблізіўшыся да яго, партызаны прапанавалі фашыстам яйкі і пачулі каманду падысці бліжэй. Гэтага толькі і чакалі партызаны — кулі адразу скасілі двух гітлераўцаў, адначасова ў дзот паляцелі гранаты. Пераезд быў захоплены...

Аперацыя па разгрому гарнізона ў в. Лапша. Атрад выйшаў на шырокую лясную прасеку, якую называлі «партызанскім праспектам». Хутка мы дайшлі да в. Гамарня. З камандзірам 1-га батальёна П. М. Цагельнікавым спыніліся на панялішчы маёй роднай хаты. Гітлераўцы не толькі спалілі дом і ўсе гаспадарчыя пабудовы, але і высеклі сад. Цудам уцалела толькі адно дрэва.

У. П. Апенка.

Калі сцямнела, партызаны ланцугом наблізіліся да в. Лапша. Гітлераўцаў засталі знянацку, з хат яны выскоквалі ў адной бялізне. Але на вуліцы паратунку ім таксама не было. Гарнізон быў разгромлены. На базу мы вярталіся з багатымі трафеямі.

З АПЕРАТЫЎНАЙ ЗВОДКІ ЗА 25 ЛІСТАПАДА 1943 г.

На днях наши войска, расположенные в районе Пропойска, перешли в наступление против немецко-фашистских войск. Успешно форсировав реки Сож и Проня, наши войска за три дня упорных боев прорвали сильно укрепленную оборонительную полосу противника протяжением по фронту 60 километров и, продвинувшись вперед от 18 до 45 километров, овладели районным центром Могилевской области городом Пропойск, районными центрами Гомельской области городом Корма, Журавичи, а также заняли более 180 других населенных пунктов; среди них крупные населенные пункты Узгорск, Улуки, Рабовичи, Железинка, Шеломы, Васьковичи, Ржавка, Гайшин, Безуевичи, Тереховка, Черняковка, Славня, Хлебно, Золотомино, Косель, Салабута, Рудня, Литвиновичи, Зятковичи, Роги, Перегон, Ректа, Старый Быч, Новый Быч, Старая Алешня, Новая Алешня, Добрый Дуб, Большая Зимница, Драгунск, Хатовня, Полянинович, Искань, Селец-Холопеев, Обидовичи, Веть.

Сообщения Советского Информбюро. М., 1944. Т. 5. С. 257.

З АПЕРАТЫЎНАЙ ЗВОДКІ ЗА 6 СТУДЗЕНЯ 1944 г.

Западнее Пропойска наш лыжный батальон скрытно проник в тыл противника и форсировал реку Днепр. Советские лыжники внезапно ворвались в деревню, в которой находился штаб немецкой пехотной дивизии. Смелой атакой наши бойцы уничтожили охрану и много штабных офицеров. Разгромив штаб и захватив пленных, в том числе несколько немецких офицеров, лыжники благополучно вернулись в свою часть[1].

Сообщения Советского Информбюро. М., 1944. Т. 6. С. 11.

З АПЕРАТЫЎНАЙ ЗВОДКІ ЗА 24 ЛЮТАГА 1944 г.

На днях войска Первого Белорусского фронта перешли в наступление против немецко-фашистских войск, расположенных в районе Рогачева. Успешно форсировав реку Днепр,

---

[1] Апісаныя падзеі адбыліся ў в. Прыбар Быхаўскага раёна. Аб гэтым баі расказана ў артыкуле «Подзвіг Алёшы Загрышава».

Быховский районный историко-краеведческий музей

наши войска прорвали сильно укрепленную оборону противника на фронте 50 километров, за три дня напряженных боев продвинулись вперед на 20—25 километров и 24 февраля штурмом овладели городом и крупной железнодорожной станцией Рогачев — важным опорным пунктом противника на Бобруйском направлении, а также с боями заняли более 100 других населенных пунктов, в том числе крупные населенные пункты Новый Быхов, Лазаревичи, Виляховка, Верхняя и Нижняя Тощица, Кистени, Вищин, Дедово, Еленово, Мадоры, Селец, Старое Село, Озеране, Большая и Малая Коноплица, Заборово, Турск, Ходосовичи, Цупер, Луговая Варня, Колыбовка и железнодорожную станцию Тощица. Нашими войсками полностью ликвидирован важный плацдарм немцев на левом берегу Днепра, восточнее Рогачева и Жлобина.

Сообщения Советского Информбюро. М., 1944. Т. 6. С. 97.

З АПЕРАТЫЎНАЙ ЗВОДКІ ЗА 27 ЧЭРВЕНЯ 1944 г.

На Могилевском направлении наши войска, преследуя противника, повсеместно вышли к восточному берегу реки Днепр на участке Орша, Могилев, Быхов, освободив при этом более 300 населенных пунктов, среди которых крупные населенные пункты Зубова, Копысь, Никитиничи, Ржавцы, Заречье, Луполово, Сидоровичи, Следюки и железнодорожные станции Зубры, Дары, Луполово. Наши войска форсировали реку Днепр севернее и южнее города Могилев, перерезали железную дорогу Орша — Могилев и завязали уличные бои в городе Могилев.

З АПЕРАТЫЎНАЙ ЗВОДКІ ЗА 28 ЧЭРВЕНЯ 1944 г.

Войска 2-го Белорусского фронта, форсировав реку Днепр на участке протяжением в 120 км, прорвали вторую оборонительную полосу немцев, подготовленную ими по западному берегу реки, и штурмом овладели крупным областным центром Белоруссии — городом Могилев, а также с боями заняли районные центры Могилевской области город Шклов, город Быхов и более 450 других населенных пунктов, среди которых крупные населенные пункты Полкниженье, Уланово, Черное, Черноручье, Дубровка, Браково, Сеньково, Голынец 1-й и 2-й, Новая и Старая Лежневки, Бовшев, Липовка, Ходутичи, Мокрое и железнодорожные станции Копысь, Шклов, Лотва, Полыковские хутора, Буйничи, Дашковка, Барсуки, Борколабово, Ямница, Быхов.

З АПЕРАТЫЎНАЙ ЗВОДКІ ЗА 29 ЧЭРВЕНЯ 1944 г.

К западу от города Могилев наши войска, преследуя отступающего противника, продвинулись вперед до 35 километров и заняли более 500 населенных пунктов, среди которых районный центр Могилевской области город Белыничи, крупные населенные пункты Тетерин, Головчин, Олешковичи, Осовец, Калиновка, Техтин, Большие Белевичи, Количенко, Золотва, Городец, Долгое и железнодорожные станции Вендриж, Семуковичи. На ряде участков наши войска форсировали реку Друть.

Сообщения Советского Информбюро. М., 1945. Т. 7. С. 12—17.

Вызваление

З успамінаў генерал-маёра ў адстаўцы У. А. Куўшыннікава, былога начальніка штаба 80-га стралковага корпуса

Раніцай 25 лістапада 1943 г. 80-ы корпус 3-й арміі, якім камандаваў генерал-маёр Іван Лявонавіч Рагуля, разгарнуў баявыя дзеянні за вызваленне Быхаўскага раёна. На Палянінавічы і Сялец наступала 283-я Чырванасцяжная стралковая дывізія пад камандаваннем палкоўніка В. А. Канавалава. К вечару таго ж дня 858-ы стралковы полк падпалкоўніка А. М. Карабейнікава авалодаў Сяльцом і перарэзаў шашу Магілёў — Гомель. На поўдзень ад Абідавіч да шашы выходзіў 860-ы стралковы полк маёра А. С. Нябайкіна. Зламаўшы супраціўленне ворага каля Хатоўні, у раён в. Вець набліжаліся часці 17-й стралковай дывізіі палкоўніка Раманенкі. 362-я Чырванасцяжная

Быховский районный историко-краеведческий музей

стралковая дывізія генерал-маёра В. Н. Далматава развівала наступленне на Хачынку і Бахань, прыкрываючы правы фланг корпуса ад удару праціўніка з поўначы.

Разведчыкі 283-й дывізіі невялікімі групамі на лодках пераправіліся на процілеглы бераг Дняпра. Група на чале з начальнікам разведкі 858-га палка капітанам В. П. Баранавым дасягнула в. Адаменка, разведчыкі Іваноў, Асін, Мяркулаў і іншыя на чале з сяржантам Малявіным правялі разведку ў пасёлку Леніна і каля Тайманава. Сіл і сродкаў для фарсіравання Дняпра корпус тады не меў, ды і абставіны патрабавалі хутка замацавацца на адбітай у ворага тэрыторыі. Раніцай наступнага дня разведчыкаў давялося вярнуць. Байцам групы Малявіна дапамагаў жыхар Сяльца Трафім Федарэнка. Ён усю ноч быў з імі, а потым на сваёй лодцы перавёз іх назад на ўсходні бераг.

На наступны дзень войскі корпуса авалодалі рубяжом Палянінавічы — Сялец — Абідавічы — Вець. Гэта вельмі занепакоіла фашысцкае камандаванне, і яно ўзмацніла націск, каб вярнуць шашу і аднавіць сувязь сваіх раз'яднаных груповак. 283-я дывізія пры падтрымцы артылерыі ўвесь дзень 25 лістапада адбівала контратакі пяхоты і танкаў праціўніка. Рашуча дзейнічала разведрота старшага лейтэнанта П. Запарожца. На шашы на поўдзень ад в. Сялец гітлераўцы спрабавалі акружыць нашу групу на чале з камандзірам дывізіі, якая вырвалася ўперад. Але ў час падаспеў узвод разведкі, якім камандаваў Р. К. Берсянёў. Разведчыкі хутка ацанілі абстаноўку і атакавалі ворага. Р. К. Берсянёў быў паранены ў галаву, але працягваў кіраваць боем. Праціўнік панёс страты і быў адкінуты.

Цяжкі бой ішоў у гэты дзень у раёне Сяльца. На адным з участкаў гітлераўцам удалося прарвацца да агнявой пазіцыі мінамётнай роты Пятра Вінічэнкі. Калі скончыліся міны, камандзір роты павёў за сабой байцоў у рукапашны бой. Вораг быў адкінуты, але адважны камандзір загінуў. П. Дз. Вінічэнку пасмяротна было прысвоена званне Героя Савецкага Саюза.

17-я стралковая дывізія ўзяла Вець і адбівала атакі ворага з поўдня. К вечару стала ўскладняцца становішча 283-й дывізіі. У 19 гадзін гітлераўцы абрушылі на Сялец і раён на поўдзень ад яго ўраганны кулямётны і артылерыйска-мінамётны агонь, а потым перайшлі ў контратаку. Нашы падраздзяленні вымушаны былі пакінуць вёску і замацаваліся на паўднёвым беразе ракі Баброўка.

Раніцай 26 лістапада вораг пераўзыходзячымі сіламі двойчы атакаваў 858-ы стралковы полк. Першую атаку ўдалося адбіць, пасля другой нашы байцы адышлі на 5—6 кіламетраў і замацаваліся. Вялікі арганізатарскі талент і волю праявілі камандзір палка А. М. Карабейнікаў і яго памочнік па палітычнай частцы маёр С. Г. Семянюк.

У. А. Куўшыннікаў.

Яны зрабілі ўсё, каб ва ўзаемадзеянні з 856-м стралковым палком утрымаць рубеж Палянінавічы — Пагоркі — Кашалёўка.

860-му палку і часцям 17-й стралковай дывізіі пры падтрымцы карпусной артылерыі ўдалося ўтрымаць Абідавічы. На працягу дня было адбіта пяць контратак праціўніка. Выключны гераізм праявілі нашы воіны. Шквал агню абрушылі на ворага мінамётчыкі. Асабліва храбра дзейнічаў разлік камсамольца Івана Занькіна. Разлік сяржанта Ягора Папова выкаціў гармату на адкрытую пазіцыю і прамой наводкай знішчыў станковы, два ручныя кулямёты і каля 15 варожых салдат. Бранябойшчыкі ўзвода супрацьтанкавых ружжаў Іван Караткоў і Дзмітрый Леўчанка падбілі па танку. Разлік 45-мм гарматы сяржанта Васіля Палтарабаткі сваім агнём адсек варожую пяхоту ад танкаў. Кулямётны разлік Віктара Абрамава знішчыў 17 фашыстаў. Камандзір аддзялення камуніст Канстанцін Смірноў пры артылерыйскім налёце ворага сваім целам прыкрыў камандзіра ўзвода. Сам быў паранены, але выратаваў камандзіра. Бранябойшчык Мікалай Іваноў пад агнём ворага вынес з поля бою цяжка параненага камандзіра ўзвода лейтэнанта Банчанку. Санітар камуніст Уладзімір Цыганкоў на працягу дня вынес з поля бою 18 параненых салдат і афіцэраў. Ездавы Віктар Круцікаў пад агнём праціўніка ўвесь дзень бесперапынна дастаўляў боепрыпасы на агнявыя пазіцыі разлікаў. Тэлефаніст камсамолец Аляксей Васенка ў складаных умовах падтрымліваў бесперапынную сувязь. Ён быў паранены, але не пакінуў поля бою, пакуль не былі адбіты варожыя атакі.

Падраздзяленні палка за дзень знішчылі каля 200 варожых салдат і афіцэраў, падбілі і спалілі 4 танкі і самаходныя гарматы. Шаша засталася за намі. Рух ворага на поўдзень і на поўнач па ёй быў спынены.

Войскі 3-й арміі ў гэты час працягвалі наступаць на Доўск і ў пачатку снежня выйшлі да Дняпра на ўчастку ад Сяльца да Гадзілавіч. На ўсход ад Быхава войскі 50-й арміі на сваім

Быховский государственный историко-краеведческий музей

левым флангу авалодалі Боўкамі, Смаліцай, але далей прайсці наперад не змаглі.

Наступіў 1944 год. У пачатку студзеня дывізіі нашага корпуса зноў перайшлі ў наступленне і выбілі часці 267-й пяхотнай дывізіі ворага з вёсак Ніканавічы, Усохі, Сялец, Палкі. У цэнтры корпуса наступала 362-я Чырванасцяжная стралковая дывізія генерала Далматава. Нашы войскі яшчэ бліжэй падышлі да Быхава, аднак на рубяжы Прыбар — лес на поўнач ад Ніканавіч былі спынены. Для гітлераўцаў Быхаў як вузел дарог быў вельмі важным. Вялікае значэнне мела і пераправа, наведзеная імі на поўнач ад Прыбара для сувязі з усходнім берагам.

У пачатку лютага наш корпус перадаў участак Ніканавічы — Сялец войскам 50-й арміі, а сам у складзе 5-й і 283-й дывізій перадыслацыраваўся ў раён на захад ад Доўска. У сярэдзіне лютага мы пачалі рыхтавацца да прарыву абароны ворага на заходнім беразе Дняпра. 186-й стралковай дывізіі было загадана абараняць рубеж Шапчыцы і далей на поўнач па беразе Дняпра, а 283-й і 5-й дывізіям — прарваць абарону ворага на поўнач ад Кісцянёў у напрамку Тошчыцы.

У ноч на 21 лютага войскі занялі зыходнае становішча для наступлення. На світанні пачалася артылерыйская падрыхтоўка, а потым байцы пайшлі ў атаку. Першымі ў варожыя траншэі на заходнім беразе Дняпра ўварваліся сяржант Васіль Жарыкаў, малодшыя сяржанты Іван Стаўцаў і Аляксандр Азнобін, салдат Сямён Прохараў і многія іншыя. Пачатак прарыву быў паспяховым. Развіваючы наступленне ўздоўж Дняпра на поўнач, часці 283-й дывізіі на захад ад Залаззя разгромілі штаб нямецкага 45-га пяхотнага палка. Але ўжо ў в. Ніжняя Тошчыца ім давялося адбіваць моцныя контратакі 267-й нямецкай пяхотнай дывізіі з танкамі і ўдар авіяцыі, якая рабіла палёты групамі да 25 бамбардзіроўшчыкаў. У тым баі ўзвод супрацьтанкавых ружжаў, якім камандаваў Герой Савецкага Саюза старшы сяржант Чамадураў, падбіў танк і знішчыў 25 варожых салдат. Вялікія страты праціўніку нанеслі сваім агнём разлікі другой кулямётнай роты 860-га стралковага палка старшых сяржантаў Фёдара Пятровіча і Маскута Юнасава. Камандзір палка падпалкоўнік А. М. Карабейнікаў некалькі разоў сам вадзіў байцоў у атаку і быў паранены. І ўсё ж полк у той дзень вымушаны быў адысці ад Ніжняй Тошчыцы. Яна была занята намі толькі на другі дзень. У гэтым баі загінуў выключна храбры воін камуніст сяржант Жукіман Максімаў.

5-я дывізія пад камандаваннем палкоўніка Міхаліцына ў першы дзень уклінілася ў абарону ворага на глыбіню да 5 км і выбіла яго з вёсак Бальшавік, Ліпа. 283-я дывізія авалодала моцным вузлом праціўніка — вышынёй у раёне Віляхаўкі. У 7 гадзін раніцы 24 лютага 856-ы стралковы полк 283-й дывізіі ва ўзаемадзеянні з суседам справа выбіў ворага з Новага Быхава і, развіваючы наступленне на поўнач, да 16 гадзін дасягнуў ручая каля вёскі Адаменка. 860-ы

Ветэраны 283-й стралковай дывізіі. Сядзіць у цэнтры камандзір дывізіі генерал-маёр В. А. Канавалаў

Быховский районный историко-краеведческий музей

стралковы полк у гэты дзень вызваліў ад ворага Верхнюю Тошчыцу. У ліку першых у вёску ўварваліся малодшы сяржант Ягор Назалаў і салдат Міхаіл Гладкоў. Ў разрыў паміж дывізіямі першага эшалона ў напрамку Ліпа — Чырвоны Бераг камандзір корпуса генерал І. Л. Рагуля ўвёў другі эшалон — 186-ю стралковую дывізію генерал-маёра Равуненкава. Рота капітана Палякова з 290-га стралковага палка скрытна выйшла на ўсход ад Тошчыцы, выбіла праціўніка з занятай ім пазіцыі і пайшла ўперад. Капітан Палякоў загінуў смерцю героя ў гэтым баі. Камандзір трэцяй стралковай роты гэтага ж палка афіцэр Карнееў, паранены, на працягу некалькіх гадзін працягваў кіраваць боем. Санітарка Паддубава вынесла з поля бою 12 раненых. Пад Чырвоным Берагам 186-я дывізія напаткала моцныя контратакі гітлераўцаў. Часці злучэння па глыбокім снезе сталі абыходзіць вёску з захаду і ўсходу. Пасля цяжкага бою яны ва ўзаемадзеянні з 860-м стралковым палком 25 лютага авалодалі вёскай, а 858-ы полк у начным баі вызваліў ад гітлераўцаў в. Істопкі. У гэтых баях нашы воіны праявілі масавы гераізм. Смела, рашуча кіраваў боем камандзір першай роты 238-га стралковага палка капітан Бабылёў, ён загінуў у гэтым баі. Малодшы сяржант Самсонаў першы кінуўся ў атаку. Ён забіў 8 фашыстаў, але і сам быў цяжка паранены. Храбры камандзір капітан Казлоў з невялікай групай байцоў кінуўся да аднаго з крайніх дамоў, дзе заселі аўтаматчыкі. Фашыстаў выбілі, але Казлоў загінуў. Радавы пятай роты 290-га стралковага палка Кісялёў паўзком дабраўся да кулямётнага гнязда і ў рукапашным баі знішчыў кулямётчыкаў. Камандзір аддзялення Гацеміраў закідаў гранатамі бліндаж, уварваўся ў траншэю і забіў трох гітлераўцаў. Такіх гераічных дзеянняў было мноства.

Невыпадкова так упарта і жорстка супраціўляўся вораг. Наступленне 80-га стралковага корпуса на поўнач і асноўных сіл 3-й арміі ў напрамку Рагачова пагражала выхадам у глыбокі тыл магілёўскай групоўкі ворага, асноўныя сілы якой усё яшчэ займалі абарону на левым беразе Дняпра за 50 км на ўсход ад Магілёва. Фашысты сцягвалі ў міжрэчча Дняпра і Друці пяхоту, танкі, артылерыю.

40-ы стралковы корпус 24 лютага выйшаў да ракі Друць і адваяваў невялікі плацдарм на яе заходнім беразе ў раёне Вялікіх Канапліц. Часці 41-га стралковага корпуса ў гэты дзень вызвалілі Рагачоў. 80-ы стралковы корпус працягваў наступаць у паўночным і паўночна-заходнім напрамках. 28 і 29 лютага часці 186-й дывізіі падышлі да Гуты Раманяцкай. У баях за вёску вялікую мужнасць праявілі воіны 4-й роты 298-га стралковага палка капітана Прыходзькі. Рота прыняла на сябе асноўны ўдар контратакі і адбіла яе. Страты ворага толькі забітымі склалі больш за 100 чалавек. Моцнае супраціўленне сустрэлі часці 5-й дывізіі ў раёне в. Хамічы. У ходзе баёў суадносіны сіл рэзка змяніліся на карысць ворага. На рубяжы Камарычы — Гута — Хамічы і далей па рацэ Друць актыўныя дзеянні сталі заціхаць. Толькі рэдкая агнявая перастрэлка парушала спакой. Лінія фронту нібы застыла да лета.

Надышоў чэрвень. Перад світаннем 24 чэрвеня войскі корпуса пачалі наступленне. 858-ы полк 283-й стралковай дывізіі атакаваў Хамічы. 5-я і 186-я дывізіі ўдарылі на Ліпкі, Будаўку, Нямкі. Да 13 гадзін яны прарвалі пазіцыі ворага на глыбіню 5 кіламетраў. 858-ы полк захапіў вёску, забяспечыў наступленне дывізіі на поўдзень, але поўнасцю авалодаць вузлом абароны яму не ўдалося. З 15 гадзін і да канца дня ён адбіваў моцныя контратакі нямецкай пяхоты і танкаў. На галоўным напрамку 5-я і 186-я дывізіі, ламаючы жорсткае супраціўленне ворага, да канца дня прарвалі яго абарону. Гэта дало магчымасць выйсці на фланг і ў тыл праціўніка як у паўночным, так і ў паўднёвым напрамку.

Каб не дапусціць 80-ы корпус на шашу Магілёў — Бабруйск, праціўнік перакінуў з Быхава часці 267-й пяхотнай дывізіі і мотапяхоту з танкамі. Чырвонаармейцы тут за дзень адбілі 25 контратак. Спробы нашай 283-й дывізіі авалодаць трэцяй траншэяй ворага перад лесам на поўнач ад Хамічоў былі беспаспяховыя. 26 чэрвеня на напрамку галоўнага ўдару корпуса з'явіліся часці 707-й нямецкай пяхотнай дывізіі, якія прыбылі з раёна Быхава. Аднак нашы злучэнні адстаялі рубеж, забяспечылі наступленне галоўных сіл арміі. А 27 чэрвеня часці нашага корпуса нанеслі ўдар уздоўж заходняга берага Друці на поўнач і захапілі дарогі на Быхаў, Чыгірынку, Перунова. Дывізія палкоўніка Міхаліцына вызваліла вёскі Шмакі, Чырвоны Прыбар, Чыгірынку. 186-я дывізія падышла да Падлужжа і перарэзала шашу. 28 чэрвеня дывізія генерала Равуненкава пасля чатырохгадзіннага напружанага бою штурмам авалодала вёскай Чачэвічы і пераправамі на Друці. У раёне на ўсход ад Чыгірынкі і Чачэвіч абходным манеўрам быў завершаны разгром 164-га пяхотнага і 157-га артылерыйскага палкоў 57-й нямецкай дывізіі. Гітлераўцы пакінулі на агнявых пазіцыях і на дарогах 35 гармат розных калібраў, цягачы, павозкі, іншы ваенны рыштунак. Нашы часці захапілі там 220 артылерыйскіх коней. З поўдня, у напрамку Уюна, пачала наступленне 283-я дывізія. 362-я, 324-я і 110-я стралковыя дывізіі 50-й арміі вызвалілі ад ворага Быхаў і паўночную частку раёна. Войскі 2-га Беларускага фронту ў гэты дзень занялі Магілёў. Быхаўская групоўка ворага пачала ў паніцы адкочвацца на паўночны захад, але ўцякаць ёй ужо не было куды.

80-ы стралковы корпус, часова пакінуўшы ў раёне Чачэвіч 186-ю стралковую дывізію, раніцай

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

29 чэрвеня аспоўнымі сіламі рушыў на захад. 2 ліпеня ён быў ужо ў раёне Чэрвеня.

З успамінаў палкоўніка ў адстаўцы І. А. Ціханава, былога начальніка аператыўнага аддзялення штаба 269-й стралковай дывізіі

Злучэнні 3-й арміі ў канцы лістапада і пачатку снежня 1943 г. ўвайшлі ў межы Быхаўскага раёна, вызвалілі вёскі Абідавічы, Вець, перарэзалі шашу Магілёў — Доўск і выйшлі на ўсходні бераг Дняпра.

Праціўнік у міжрэччы Ухлясці, Баброўкі і Трасны ў раёне вёсак Ліпаўка, Чырвоная Слабада, Ніканавічы, Усохі, Прыбар, Сялец утрымліваў плацдарм на ўсходнім беразе Дняпра. На працягу снежня вёскі Чырвоная Слабада, Палкі, Ніканавічы, Усохі былі ператвораны акупантамі ў апорныя пункты кругавой абароны. Асабліва былі ўмацаваны Чырвоная Слабада і Палкі, размешчаныя на пярэднім краі іх абароны. На ўсходняй ускраіне в. Палкі вораг пабудаваў драўляна-земляную агароджу, за якой размяшчаліся гарматы і кулямёты. На пярэднім краі праціўнік меў суцэльную траншэю поўнага профілю, абсталяваную кулямётнымі пляцоўкамі і бліндажамі. Месцамі перад пярэднім краем былі драцяныя загароды і мінныя палі. Населеныя пункты, узлескі, вышыні, усе натуральна-зручныя рубяжы мясцовасці да самага Дняпра былі таксама прыстасаваны да абароны. На плацдарме абаранялася 267-я пяхотная дывізія і іншыя часці праціўніка.

У канцы снежня камандуючы 3-й арміяй генерал А. В. Гарбатаў прыняў рашэнне нанесці ўдар у міжрэччы Ухлясці, Трасны, Баброўкі, збіць праціўніка з рубяжа (вёскі Ліпаўка, Чырвоная Слабада, Палкі, Сялец), авалодаць яго плацдармам і выйсці на ўсходні бераг Дняпра ад вусця Ухлясці і далей на поўдзень.

Разам з іншымі злучэннямі 3-й арміі 269-я стралковая дывізія пад камандаваннем палкоўніка А. Ф. Кубасава (пасля вайны генерал-лэйтэнант у адстаўцы), узмоцненая 36-м танкавым палком і прыдадзенай артылерыяй, атрымала задачу: к раніцы 4.1.1944 г. прарваць абарону праціўніка на рубяжы на поўнач ад в. Забродзе, на ўсход ад узлесся каля в. Палкі. Наступаць у напрамку в. Старая Трасна, знішчыўшы праціўніка на яго пярэднім краі і ў апорных пунктах, перарэзаць шашэйную дарогу Магілёў — Доўск і да зыходу дня 5 студзеня выйсці на ўсходні бераг Дняпра на рубеж вёсак Прыбар, Старая Трасна і на поўдзень ад іх. 4 студзеня ў 7 гадзін раніцы 269-я стралковая дывізія заняла зыходнае становішча для наступлення: 1020-ы стралковы полк на поўнач і поўдзень ад в. Забродзе, 1022-і стралковы полк па заходнім ускрайку в. Тараськаўка, 1018-ы стралковы полк у якасці танкавага дэсанта ў в. Ліпавіца, у раёне зыходнага становішча 36-га танкавага палка. Лыжны батальён на паўднёвы захад ад в. Малыя Боркі прыкрываў правы фланг 1020-га палка і стык з 362-й дывізіяй. Артылерыя папярэдадні заняла агнявыя пазіцыі: 68 гармат на агнявых пазіцыях для вядзення агню прамой наводкай, 20 гармат дывізіённай артылерыі і батарэя мінамётаў для вядзення агню з закрытых агнявых пазіцый.

Артылерыйская падрыхтоўка пачалася ў 8 гадзін 30 мінут. Удар быў магутны і нечаканы. Пад прыкрыццём артылерыйскага агню пяхота падышла ўшчыльную да траншэй праціўніка, і, як толькі агонь быў перанесены ў глыбіню яго абароны, у паветры з'явіліся чырвоныя ракеты — сігнал для атакі. Па ўсім фронце наступлення дывізіі грымнула «ура!».

Услед за пяхотай у наступленне перайшлі танкі, падаўляючы агнявыя кропкі ворага. Праціўнік пачаў адыход, адстрэльваючыся на вышынях і зручных рубяжах для абароны.

1020-ы полк пад камандаваннем падпалкоўніка І. Т. Кірычэнкі ва ўзаемадзеянні з лыжным батальёнам авалодаў апорным пунктам праціўніка Усохі і злучыўся ў гэтым раёне з танкамі, перарэзаў дарогу Магілёў — Доўск у трох кіламетрах на паўднёвы захад ад Ніканавіч. У ходзе прарыву і наступлення вызначыліся 6-я і 7-я стралковыя роты камуністаў старшых лейтэнантаў Сцерлічава і Чарнова.

1022-і полк пад камандаваннем падпалкоўніка Н. І. Круглякова прарваў абарону праціўніка на захад ад Тараськаўкі. Батальёны палка, узаемадзейнічаючы з 2-м батальёнам 1018-га палка пад камандаваннем старшага лейтэнанта Дз. Н. Карлука, пасаджаным дэсантам на танкі, абышлі апорны пункт Палкі з паўночнага захаду і штурмам авалодалі вёскамі Гаёўка, Крапіва і вышынямі на паўночным захадзе ад іх. На поўдзень ад Усохаў праціўнік аказаў агнявое супраціўленне, але стрымаць моцнага і арганізаванага ўдару пяхоты і танкаў не змог. Праследуючы ворага, нашы байцы перарэзалі шашу Магілёў — Доўск на захад ад Усохаў.

У баях 4 студзеня вызначыліся многія воіны палка. Уменне камандаваць ротай у складанай сітуацыі паказаў камандзір 1-й роты капітан Малхасян. Памочнік камандзіра ўзвода гэтай роты старшына Гардзееў агнём з аўтамата знішчыў 10 гітлераўцаў. Пасля ранення Малхасяна ён прыняў камандаванне ротай на сябе. Радавы Валянцін Ардашоў з ручным кулямётам першы ўварваўся ў траншэі праціўніка і знішчыў трох фашыстаў, двух узяў у палон. Мужна дзейнічаў удзельнік Сталінградскай бітвы, пяць разоў паранены ў баях камуніст старшы лейтэнант Швыроў. Паранены і ў гэтым баі, ён не пакінуў поля бою. Рота пад яго камандаваннем знішчыла шмат ворагаў, 20 салдат і афіцэраў узяла ў палон.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Смела змагаўся з ворагам герой баёў за Арол Мухутдзін Умурдзінаў.

1018-ы полк пад камандаваннем падпалкоўніка В. Н. Бічана ва ўзаемадзеянні з 1022-м палком атакаваў апорны пункт праціўніка Палкі. Вораг шалёна супраціўляўся. Аднак у 12 гадзін дня, панёсшы вялікія страты, спыніў супраціўленне. Падраздзяленні 1018-га палка, развіваючы наступленне, перарэзалі шашэйную дарогу Магілёў — Доўск на поўнач ад Сяльца.

Паспяхова рашаў свае задачы на правым флангу наступлення дывізіі лыжны батальён пад камандаваннем капітана Е. Е. Фёдарава. Імклівым ударам батальён выбіў праціўніка з вёсак Смалькоўка і Падгор'е. Не вытрымаўшы ўдару батальёна, праціўнік падпаліў некалькі дамоў у в. Ніканавічы і адышоў у лес. Да гадзіны ночы 5 студзеня Ніканавічы былі поўнасцю ачышчаны ад ворага. Батальён выйшаў на шашу Магілёў — Доўск і замацаваўся фронтам на паўднёвы захад ад вёскі.

У баях за гэтыя населеныя пункты вызначыліся камандзіры ўзводаў малодшыя лейтэнанты Шышкін, Белавусаў, радавыя Галееў, Гайдараў, Новікаў, Тамілін, сяржант Кірэеў. Умела кіруючы боем, праявіў адвагу камандзір 2-й лыжнай роты старшы лейтэнант Кузьмін.

Ноччу 5 студзеня дывізія зламала супраціўленне гітлераўцаў у лясах паміж Дняпром і шашэйнай дарогай і выйшла на ўсходні бераг Дняпра. Заданне камандавання 3-й арміі было выканана. У выніку двухдзённых баёў у праціўніка было захоплена 17 гармат розных калібраў, 4 буйнакаліберныя кулямёты, 21 станковы і 36 ручных кулямётаў, 65 аўтаматаў, 225 вінтовак, 8 мінамётаў і многа іншага ваеннага рыштунку, было знішчана 480 салдат і афіцэраў, 37 узята ў палон. Баявы шлях 269-й стралковай дывізіі працягваўся.

З успамінаў П. Н. Шлеянкова, былога камандзіра мінамётнага разліку ў лыжным батальёне 269-й стралковай дывізіі, настаўніка Чарнаборскай сярэдняй школы Быхаўскага раёна

...Пасля прарыву нямецкай абароны я ішоў на лыжах упередзе разліку. Раптам ззаду пачуў выбух. Гэта ўзарвалася закладзеная ўвосень міна. У мяне, як камандзіра разліку, была лёгкая зброя, наводчык ішоў другім (у яго была бусоль — таксама лёгкая), а трэці, зараджальшчык, пёс ствол мінамёта і націснуў на снег мацней. Загінулі наводчык, зараджальшчык і падносчык плиты, а падносчык мін быў паранены і адпраўлены ў шпіталь. Усе хлопцы разліку ведалі хатнія адрасы адзін аднаго, каб напісаць дамоў у выпадку якога-небудзь здарэння з сябрам.

Падносчык мін Мікалай Судзілоўскі трапіў у шпіталь, які знаходзіўся ў Касцюковічах. Крыху ачуняўшы, напісаў маці пісьмо аб маёй смерці.

І. А. Ціханаў.

На шчасце, мая маці працлакала тады толькі адзін дзень, а вечарам палтальёнка прынесла маё пісьмо. Па даце пісьма ўсёй вёскай рашылі, што я жывы. Наступныя мае пісьмы канчаткова пацвердзілі гэту думку. А мяне пасля таго прызначылі камандзірам аддзялення аўтаматчыкаў у першую роту старшага лейтэнанта Кананенкава. Мы ўдзельнічалі ў баях за вёскі Ніканавічы, Прыбар. У Прыбары, як даведаліся пазней, размяшчаўся буйны нямецкі штаб. Вакол вёскі былі створаны магутныя ўмацаванні, паміж дрэвамі спіраллю наматаны калючы дрот. Ён амаль не бачны быў з-пад снегу, тым больш уначы. Лыжнікі нашага аўтаматнага ўзвода незнарок і наскочылі на спіраль. Лыжы заблыталіся ў дроце і іх цельга было выслабаніць. Давялося залегчы і прыняць бой, фашысты нас заўважылі і асвяцілі наваколле ракетамі. На шчасце, перада мною аказалася таўшчэзная, у два абхваты сасна. Яна, як добрая сястра, прыкрыла і выратавала мяне ад варожых куляў. Усю ноч наш лыжны батальён вёў бой, а над раніцу нас змянілі стралковыя часці. За тыя баі я быў узнагароджаны медалём «За адвагу».

...Прайшлі гады. І вось аднойчы, ужо ў наш мірны час, на піларраму ў вёску Чорны Бор прывезлі сасновыя бярвенні на распілоўку. Радаваліся будаўнікі, што будуць добрыя дошкі. Запусцілі раму, і праз метр — паўтара пачуўся лязг жалеза, і дзве пілы лопнулі, як струны. Пачулася лаянка піларамшчыкаў. Я ў гэты час праходзіў недалёка і спытаў, у чым справа.

— Ды вось чортавы калодкі рвуць ужо чацвёртую пілу,— адказалі рабочыя.

— А адкуль лес? — пытаю.

— З Прыбарскага лясніцтва,— адказаў прараб саўгаса, які тут прысутнічаў.

— Тады ўсё зразумела! Адпілуйце 1,5—2 метры ад камля, і пілы не будуць ірвацца.

— Адкуль ведаеш?

Я расказаў пра бой над Прыбарам, пагладзіў сасновы камель, які, магчыма, выратаваў мне жыццё ў далёкім 1943 годзе...

Быховский районный историко-краеведческий музей

Подзвіг Алёшы Загрышава

А. В. Загрышаў.

Пры спробе перайсці лінію фронту юнага партызана Алёшу Загрышава схапілі фашысты і прывезлі ў вёску Прыбар. «Куды ішоў, хто пасылаў?» — дапытваў падлетка нямецкі палкоўнік. Алёша маўчаў. Не дабіўшыся нічога, яго кінулі ў бункер-турму.

Апоўначы Алёша пастукаў у дзверы і папрасіў вартавога вывесці яго па патрэбе. Круціла завіруха. Вартавы на імгненне адвярнуўся, падстаўляючы спіну пранізліваму ветру. Алёша глянуў на вартавога і... скочыў цераз плот. Услед у цемру ўдарыла запозненая аўтаматная чарга. Аляксей перапоўз цераз вуліцу і падаўся далей ад вёскі. Праз двое сутак ён перайшоў лінію фронту і трапіў у размяшчэнне 17-й стралковай дывізіі, дзе расказаў камандаванню, што ў Прыбары знаходзіцца буйны варожы гарнізон.

...Ваенны савет 3-й арміі рашыў у першыя дні студзеня 1944 г. ліквідаваць быхаўскі баявы ўчастак, які ўтрымліваўся ворагам. Галоўны ўдар па ім рыхтаваліся нанесці ад вёскі Чырвоная Слабада ў напрамку вёсак Нікалаевічы і Вараніно, дапаможны — па шашы Гомель — Магілёў. Паведамленне Аляксея Загрышава было як нельга ў час. Прымаецца рашэнне аб стварэнні спецыяльнага лыжнага атрада. Перад ім стаяла задача прабрацца ў тыл праціўніка і да раніцы 4 студзеня, да пачатку наступлення, знішчыць штаб 267-й пяхотнай дывізіі ў вёсцы Прыбар.

У ноч на 4 студзеня 1944 г. пачаўся рэйд лыжнага атрада ў складзе 230 байцоў і афіцэраў пад камандаваннем капітана Тайвакайнена. Праваднікам байцоў быў Алёша Загрышаў. 980-ы артполк павінен быў падтрымліваць агнём лыжнікаў, таму з атрадам ішоў і камандзір узвода ўпраўлення другога дывізіёна старшы лейтэнант Ц. І. Чарнюк.

Атрад быў разбіты на тры групы. Лыжнікам некалькі разоў даводзілася перасякаць па лёдзе Днепр і шматлікія затокі. Група старшага лейтэнанта Глушкова перарэзала перад вёскай тэлефонную сувязь, а калі па сігналу ракеты пачаўся штурм, яна атакавала 15 дамоў у цэнтры вёскі. Другая група капітана Карнілава атакавала паўночную частку вёскі, імкнучыся захапіць аператыўны аддзел штаба дывізіі. Трэцяй групе старшага лейтэнанта Яфрэмава прадстаяла захапіць вузел сувязі, знішчыць цыстэрны з гаручым і гараж.

У гэтым баі вызначыліся дзесяткі савецкіх воінаў. Камуніст радавы Пушкароў закідаў гранатамі легкавыя машыны, знішчыў некалькі афіцэраў. Камсорг Жарабецкі, уварваўшыся ў дом, забіў 5 афіцэраў, радавы Ісаеў перастраляў 15 салдат. Сяржант Валынкін і байцы Сідараў і Фугаеў разграмілі вузел сувязі. Сяржант Іван Калодкін падарваў чатыры штабныя аўтобусы з дваццаццю фашыстамі. Парторг Мікалай Караблёў захапіў у палон афіцэра, забіў палкоўніка і трох салдат. Удзельнікі рэйду знішчылі больш трохсот гітлераўцаў, спалілі 50 розных машын, вузел сувязі, склад з гаручым і прадуктамі, захапілі ўсе аператыўныя дакументы.

Як успамінае афіцэр 980-га артпалка старшы лейтэнант П. М. Малінка, юны праваднік так добра ведаў усе падыходы да вёскі Прыбар і ўмела правёў нашых байцоў, што пры іх дзёрзкім і рàптоўным налёце нават не спатрэбілася артылерыйская падтрымка.

Смелы налёт лыжнага атрада на фашысцкі штаб дапамог на працягу двух дзён поўнасцю ліквідаваць умацаваны ўчастак. Удзельнікі рэйду былі ўзнагароджаны ордэнамі і медалямі. Аб гераічным рэйдзе байцоў даведалася ўся краіна. Карэспандэнцыі былі надрукаваны ў газетах «Правда», «Известия», «Красная Звезда». Савецкае інфармбюро паведаміла аб геройскіх дзеяннях лыжнага атрада ў аператыўнай зводцы ад 6 студзеня 1944 года.

...Наступнай аперацыяй, у якой удзельнічаў былы партызан, праваднік лыжнага атрада, а потым баец Чырвонай Арміі, была гераічная бітва на легендарнай вышыні 150,9 пад вёскай Лудчыцы...

Праз лінію фронту

У лістападзе 1943 г. войскі 3-й арміі генерала А. В. Гарбатава і 50-й арміі генерала І. В. Болдзіна, прарваўшы нямецкую абарону на рацэ Сож, выйшлі да Дняпра. Пачыналася вызваленне Быхаўшчыны. Камандаванне Быхаўскай ваенна-аператыўнай групы, падпольны райком партыі прынялі рашэнне ўстанавіць сувязь з часцямі Чырвонай Арміі і паслаць праз лінію фронту групу партызан. Неабходна было ўзгадніць пытанні ўзаемадзеяння, дамовіцца аб месцы і часе злучэння, атрымаць боепрыпасы. Пасланыя раней

Быховский районный историко-краеведческий музей

2 групы партызан з 820-га атрада лінію фронту перайсці не змаглі. Накіравалі яшчэ адну групу з пакетам для камандавання 3-й арміі. У яе ўвайшлі жыхары в. Новы Быхаў В. Н. Тамашоў, А. С. Часты, І. А. Банадысеў, а таксама Бяляеў і Шышкін.

У глухім лесе за в. Гамінкі партызаны групы заўважылі зямлянку, дзе хаваліся мясцовыя жыхары. З імі была і Кацярына Андрыянава — жонка камандзіра Чырвонай Арміі, якой удалося ўцячы з месца прымусовых работ на пярэднім краі абароны гітлераўцаў. Андрыянава ведала размяшчэнне варожых умацаванняў, мінных палёў і выказала жаданне ісці з партызанамі.

Групе з вялікімі цяжкасцямі ўдалося перабрацца цераз Днепр у размяшчэнне 283-й стралковай дывізіі і перадаць камандаванню пакет.

Прыкладна ў той жа час праз лінію фронту прайшлі партызанскія групы 810-га партызанскага палка на чале з Дземідзенкам і 152-га партызанскага палка. Як развіваліся падзеі далей, успамінае палкоўнік запасу ветэран 283-й стралковай дывізіі **А. С. Дзяраеў:**

«З 13 па 20 лютага 1944 г. 3-я армія рыхтавала наступальную аперацыю, якая атрымала назву Рагачоўскай. Пры яе падрыхтоўцы разам з іншымі мерапрыемствамі планавалася ўзаемадзеянне войск і партызанскіх атрадаў. Было вырашана для сувязі з партызанамі накіраваць у тыл ворага групу разведчыкаў. У яе склад ад нашай стралковай дывізіі было ўключана 5 чалавек: яфрэйтары Д. В. Утукін (старшы групы), А. А. Мышкароў, Н. П. Трусаў і партызаны В. Н. Тамашоў і А. С. Чысты, якія прыбылі з-за лініі фронту і добра ведалі мясцовасць на напрамку наступлення нашых войск.

Раніцай 21 лютага 1944 г. група пераадолела нейтральную зону шырынёй каля двух кіламетраў. Утукін, выбраўшы зручны для назірання пункт, намеціў участак, дзе можна было непрыкметна прайсці ў тыл ворага. Як толькі пачалося наступленне часцей дывізіі, разведчыкі скрытна прабраліся праз абарону праціўніка, якая складалася з дзвюх ліній траншэй, і рушылі ў напрамку лесу. На ўзлеску размяшчалася артылерыйская батарэя ворага, якую ўдалося непрыкметна абысці. Каля чыгункі група сутыкнулася з нямецкімі салдатамі. Абставіны патрабавалі рашучых дзеянняў. Байцы адкрылі агонь з аўтаматаў і імгненна знішчылі гітлераўцаў, адкрыўшы сабе дарогу далей...»

Ва ўзнагародных лістах аб выкананні групай баявой задачы запісана:

«...Група разведчыкаў фарсіравала раку Днепр, выйшла ў тыл праціўніка і ў раёне вёскі Барсукі наладзіла сувязь з групоўкай партызан Падаляна, перадаўшы ёй пастаўленую камандаваннем задачу. Пасля група разведчыкаў у колькасці пяці чалавек пад кіраўніцтвам Д. В. Утукіна правяла 4000 чалавек партызан і злучылася з часцямі Чырвонай Арміі...»

Партызаны злучыліся з наступаючымі часцямі Чырвонай Арміі 24 лютага 1944 г. паміж вёскамі Дзедава і Хамічы. Разам з партызанамі выйшлі з варожага тылу некалькі тысяч мірных жыхароў.

За хадайніцтву камандавання 283-й стралковай дывізіі ўся група была ўзнагароджана ордэнамі Чырвонай Зоркі.

Вышыня герояў

На вышыні ля Лудчыц —
Гранітны абеліск,
На вышыні ля Лудчыц
Жытнёвыя палі.
Тут раннія зязюлі
Адлічваюць гады,
Салдацкія матулі
Ідуць здаля сюды.
Вянкамі дол усцелюць,
Пасядуць у цішы,
І кожная надзею
Люляе ў душы:
«Мо і майму сыночку
Хто-небудзь прыкладзе
Рамонкавы вяночак
Да маладых грудзей».

Змітрок Марозаў

З лістапада 1943 г. па чэрвень 1944 г. ў баях за вызваленне Быхаўшчыны ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў удзельнічалі воіны 3-й арміі 1-га Беларускага і 50-й арміі 2-га Беларускага франтоў. Сыны многіх народаў Савецкай Айчыны праявілі тут выключны гераізм і мужнасць, воінскае братэрства. Многія з іх назаўсёды засталіся ляжаць у беларускай зямлі, аддаўшы за яе свабоду сваё жыццё.

За 1,5 км на паўднёвы ўсход ад вёскі Лудчыцы ёсць вышыня — месца жорсткіх баёў у 1944 г. На штабных картах яна была пазначана лічбай 150,9. У 1984 г. на гэтай вышыні адкрыты Мемарыял воінскай славы як сімвал доблесці і мужнасці савецкіх воінаў, як знак глыбокай удзячнасці і памяці быхаўчан. Неўміручыя подзвігі здзейснілі ў баях на Лудчыцкай вышыні і на подступах да яе рускія П. Дз. Вінічэнка, Б. Я. Каваленка, У. К. Мартынаў, Я. Б. Фрадкоў, беларус І. А. Барысевіч, грузін Г. С. Размадзе, казах Сундуткалі Іскаліеў, узбек Гулям Якубаў. Усім ім прысвоена высокае званне Героя Савецкага Саюза. Трое з іх — С. Іскаліеў, У. К. Мартынаў, Г. Якубаў — загінулі пры штурме вышыні 150,9 у чэрвені 1944 г. Мемарыял воінскай славы ўяўляе сабой скульптурна-архітэктурную кампазіцыю (скульптары П. Белавусаў, У. Лятун, архітэктары В. Бялянкін, М. Мызнікаў). На кургане пастаўлена сілумінавая сімвалічная фігура

Быховский районный историко-краеведческий музей

Баяна, які ўслаўляе подзвігі воінаў-герояў. Каля падножжа кургана на авальнай пляцоўцы размешчана ўвагнутая сцяна-стэла з пагруднымі выявамі 6 Герояў Савецкага Саюза: І. А. Барысевіча, П. Дз. Вінічэнкі, С. Іскаліева, У. К. Мартынава, Г. С. Размадзе, Г. Якубава. Ніжэй бронзавымі літарамі напісаны іх імёны. Побач устаноўлена абліцаваная гранітам стэла з інфармацыйным надпісам, запалены Вечны агонь. Злева ад уваходу да помніка 16 флагаў, што сімвалізуюць адзінства народаў Савецкай Радзімы. Стваральнікі мемарыяла ў 1986 г. ўдастоены Дзяржаўнай прэміі БССР.

Па ініцыятыве членаў калгаса «Беларусь» і рашэннем Быхаўскага райкома КПБ, камсамольскай арганізацыі раёна поле каля мемарыяла аб'яўлена полем баявой і працоўнай славы, высокай культуры земляробства. Права працаваць на ім атрымліваюць звенні і брыгады хлебаробаў, якія дасягнулі самых высокіх паказчыкаў у сацыялістычным спаборніцтве. Пераможцам спаборніцтва ўстаноўлены прыз імя ўвекавечаных у мемарыяле герояў.

* * *

Барысевіч Іван Андрэевіч. Герой Савецкага Саюза (22.8.1944). Нарадзіўся 26.3.1917 г. ў в. Аляксандраўка Балахцінскага раёна Краснаярскага краю. З сялян. Член КПСС з 1942 г. У Чырвонай Арміі з 1939 г. З 1942 г. на Заходнім, Бранскім, 2-м Беларускім франтах. Камандзір гарматы старшы сяржант І. А. Барысевіч вызначыўся ў баях за вызваленне Быхаўскага раёна (на подступах да вышыні 150,9). 22.2.1944 г. разлік яго гарматы ў складзе батарэі падтрымліваў наступленне батальёна. Калі буйныя

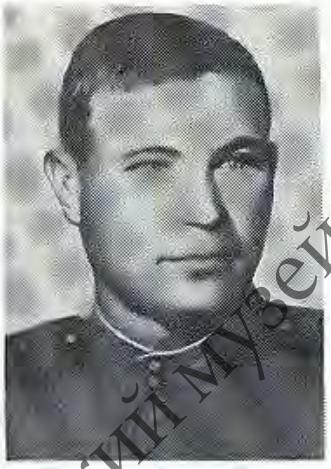

І. А. Барысевіч.

сілы праціўніка перайшлі ў контратаку, паранены І. А. Барысевіч, які адзін з усяго разліку застаўся жывым, трапным агнём падбіў 2 танкі, а трэці прымусіў павярнуць назад. 25—28.3.1944 г. з разлікам гарматы адбіў некалькі жорсткіх варожых контратак і ўтрымліваў важную пазіцыю. Пасля вайны да 1967 г. І. А. Барысевіч на гаспадарчай рабоце. Жыў у Краснаярску. Памёр 21.11.1981 г. На месцы подзвігу І. А. Барысевіча ў 1972 г. пастаўлена стэла.

З успамінаў І. А. Барысевіча

Калі мы падышлі да Дняпра, майму разліку быў загад пераплыць раку са сваёй гарматай і падтрымаць нашу пяхоту. Плыт быў ужо зроблены. Мы пагрузіліся на яго. У разліку нас было чацвёра, і яшчэ нам прыдалі 20 чалавек пяхоты. Хоць на дварэ стаяў месяц люты, а па Дняпры можна было плысці, лёд быў разбіты бомбамі і снарадамі. Пераплывалі пад моцным

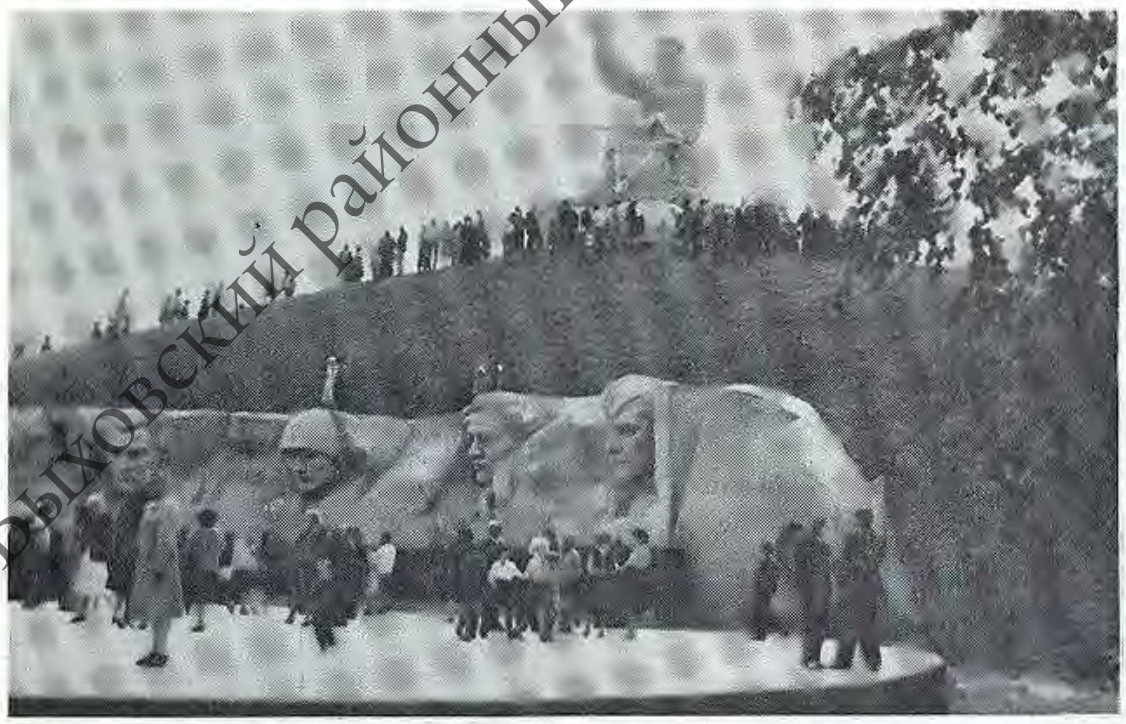

Мемарыял воінскай славы на Лудчыцкай вышыні.

Быховский районный историко-краеведческий музей

варожым абстрэлам. Адзін снарад трапіў у плыт, кавалак яго адарвала, загінулі 2 байцы з разліку і 12 пехацінцаў. Гармата засталася цэлай. Мы хуценька выкацілі яе на яр. На золку падбілі ўжо 2 варожыя гарматы і 2 кулямёты. У гэты час я быў паранены, паранены быў і мой таварыш з разліку, беларус, неўзабаве ён загінуў. Пехацінцы дапамаглі нам выкаціць гармату фашыстам у фланг і нанасілі снарадаў. Раніцай працiўнік пусціў радыёкіроўную танкетку, я падбіў яе. А пасля танкеткі на нас рушылі танкі з дэсантам. Два з іх я падбіў, трэці павярнуў назад. Аўтаматчыкі былі рассеяны і адступілі. Фашысты распачалі тады яшчэ некалькі контратак, і ўсе яны былі адбіты. А ўвечары прыйшло падмацаванне, прыбыло наша батарэйнае камандаванне, прыйшоў камандзір палка Пшанічны. Мяне накіравалі ў сваю батарэю, у яе складзе я ўдзельнічаў у далейшых баях за вышыню, падбіў яшчэ 8 танкаў, 12 гармат, 10 кулямётаў, знішчыў шмат варожых салдат і афіцэраў.

У дні святкавання 30-годдзя Вялікай Перамогі я наведаў тыя мясціны, з вялікім хваляваннем у сэрцы пазнаў Лудчыцкую вышыню, месца нашай пераправы.

* * *

Вінічэнка Петр Дзмітрыевіч. Герой Савецкага Саюза (3.6.1944). Нарадзіўся ў 1911 г. ў в. Мартынаўка Суджанскага раёна Курскай вобл. Працаваў у калгасе. На фронце з верасня 1941 г. Камандзір мінамётнай роты старшы лейтэнант П. Дз. Вінічэнка вызначыўся ў 1943 г. пры вызваленні Гомельскай і Магілёўскай абл. У баі за ўмацаваны пункт ворага, умела выкарыстоўваючы агонь мінамётаў, знішчыў жывую сілу і тэхніку працiўніка. Загінуў у баі 25.11.1943 г. Пахаваны ў в. Сялец Быхаўскага раёна.

Пётр Вінічэнка камандаваў ротай мінамётчыкаў. Жартаўнік, часам нават свавольнік, ён быў любімцам палка. Многія здзіўляліся, як ён, учарашні калгасны брыгадзір, так хутка авалодаў майстэрствам вядзення бою. У яго, як у добрага гаспадара, заўсёды ўсё было на месцы. Так, напрыклад, міны ён трымаў у запасе. І здаралася, гэта прадрашала вынік бою.

Гарачая бітва разгарнулася за ўмацаваны апорны пункт гітлераўцаў Сялец-Халапееў на шашы Гомель — Магілёў. На падыходзе да вёскі Вінічэнка заўважыў, што па шашы рухаецца калона аўтамашын. І тут жа прыняў рашэнне не дапусціць варожых падмацаванняў да апорнага пункта. Арганізаваўшы групу, камандзір роты мінамётчыкаў павёў яе скрытым шляхам на перахоп матарызаванай калоны. Удар быў нанесены знянацку. На шашы і абапал яе засталося ляжаць 35 гітлераўцаў. У рукі смельчакоў трапілі багатыя трафеі: каля двух дзесяткаў грузавікоў з боепрыпасамі, харчаваннем і іншым ваенным рыштункам.

283-я дывізія здолела зламаць супраціўленне

Помнік на месцы подзвігу І. А. Барысевіча.

Магіла П. Дз. Вінічэнкі ў вёсцы Сялец.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ворага, які бесперапынна контратакаваў, і, авалодаўшы вёскай Сялец-Халапееў, выйшла да Дняпра. Асабліва значную ролю ў гэтым адыгралі мінамётчыкі 858-га палка. Генерал-маёр запасу У. А. Куўшыннікаў, які быў у той час начальнікам штаба 80-га корпуса, успамінаў: «Бой быў няроўны. Гітлераўцы кінулі супраць нас танкі. Пяхота праціўніка рушыла на мінамётную батарэю. У роце Вінічэнкі не засталося мін. Тады старшы лейтэнант крыкнуў: «За мной, хлопцы!» — і павёў байцоў у рукапашную. Яны адкінулі ворага. Больш чым 80 забітых фашыстаў засталося на полі бою. Але быў смяртэльна паранены і Пётр Вінічэнка».

* * *

У пачатку вясны 1944 г. 556-ы стралковы полк 169-й дывізіі заняў пазіцыі на паўднёва-ўсходняй частцы вышыні 150,9. Камандаваў палком Пётр Васілевіч Качур, адважны і рашучы камандзір. 20 чэрвеня 1944 г. перад ім была пастаўлена задача стварыць баявы атрад, які павінен быў інсцэніраваць галоўны ўдар арміі па гітлераўцах, адцягнуць на сябе іх увагу і сілы. Полк выканаў баявую задачу — ён прыкаваў да сябе многа тысяч адборных фашысцкіх войск, садзейнічаў вызваленню Быхава. У цяжкіх кровапралітных баях савецкія воіны прадэманстравалі цуды храбрасці і гераізму. За выключную мужнасць трое з іх пасмяротна былі ўдастоены звання Героя Савецкага Саюза.

Іскаліеў Сундуткалі (Сундэткалі). Герой Савецкага Саюза (24.3.1945). Нарадзіўся ў 1924 г. ў в. Канстанцінаўка Чынгірлаўскага раёна Уральскай вобл. З сялян. Член ВЛКСМ. На фронце з ліпеня 1942 г. Аўтаматчык стралковай роты радавы С. Іскаліеў вызначыўся пры вызваленні Быхаўскага раёна. У ноч на 24.6.1944 г. ў баі за вышыню 150,9 у ліку першых уварваўся ў траншэю праціўніка. У крытычны момант бою закрыў сваім целам амбразуру варожага дзота. Пахаваны на брацкіх могілках за 4 км ад в. Камарычы Быхаўскага раёна, на магіле пастаўлена стэла. Імем Іскаліева названы вуліцы ў Быхаве і Мінску, піянерская дружына Няражскай 8-гадовай школы Быхаўскага раёна.

З успамінаў Н. Н. Адасёва

Назар Нічыпаравіч Адасёў — ураджэнец Быхаўшчыны. У складзе 556-га стралковага палка прымаў удзел у вызваленні родных мясцін, удзельнічаў у баях за вышыню 150,9. За храбрасць і адвагу быў узнагароджаны ордэнамі Айчыннай вайны і Чырвонай Зоркі, медалямі.

Памятаю, як у разгар бою Сундуткалі поўз да дзота, каб знішчыць яго, як напружана сачыла рота за кожным яго рухам. Вось ён ужо каля самога дзота, з пашчы якога сячэ і сячэ злосны кулямётны агонь. Іскаліеў прыўзняўся, кінуў гранату. Кулямёт як бы задыхнуўся, стала ціха. Адразу ж над полем прагучала «ура!»: нашы пайшлі ў атаку. Але што гэта? У пашчы дзота зноў замільгалі рыжыя языкі полымя. Мы бачылі, як Іскаліеў прыўзняўся і тут жа ўпаў. Яго раніла, а варожы кулямёт па-ранейшаму не даваў нам падняць галовы. І рантам бачым: Сундуткалі ўскочыў, падбег да дзота і лёг грудзьмі на яго амбразуру. У наступную секунду рота пайшла ў атаку.

Мартынаў Уладзімір Кірылавіч. Герой Савецкага Саюза (23.4.1945). Нарадзіўся 17.3.1919 г. ў в. Дальнавідава Залягошчынскага раёна Арлоўскай вобл. З сялян. Член КПСС з 1943 г. Працаваў у калгасе, з 1939 г. на заводзе ў Златаусце. На фронце з 1941 г. Камандзір стралковай роты старшы лейтэнант У. К. Мартынаў вызначыўся ў баях за вызваленне Быхаўскага раёна. У ноч на 24.6.1944 г. рота прарвала абарону ворага на паўднёвы ўсход ад в. Лудчыцы, авалодала вышынёй 150,9 і 19 гадзін адбівала контратакі 2 батальёнаў праціўніка, якія падтрымлівала артылерыя і мінамёты, знішчыла 470 гітлераўцаў. Да зыходу дня праціўніку ўдалося акружыць роту. Байцы на чале з камандзірам змагаліся да апошняга патрона, але не пакінулі захопленага рубяжа. У. К. Мартынаў загінуў у гэтым баі. Пахаваны на брацкіх могілках за 4 км ад в. Камарычы Быхаўскага раёна, на магіле пастаўлена стэла. Яго імем названа вуліца ў Быхаве.

Якубаў Гулям. Герой Савецкага Саюза (24.3.1945). Нарадзіўся 15.9.1915 г. ў населеным пункце Мірзабад Ленінскага раёна Андзіжанскай вобл. З сялян. Член КПСС з 1943 г. Працаваў у калгасе. Скончыў курсы ўдасканалення камсаставу (1941). У Чырвонай Арміі з 1937 г. Удзельнік савецка-фінляндскай вайны 1939—1940 гг. У час Вялікай Айчыннай вайны на фронце з 1942 г. Камандзір роты аўтаматчыкаў капітан Г. Якубаў вызначыўся ў баях на тэрыторыі Быхаўскага раёна. У ноч на 24.6.1944 г. ў час прарыву абароны праціўніка рота пад яго камандаваннем імклівa пераадолела 3 варожыя траншэі і падышла да в. Лудчыцы; за 20 гадзін бою на вышыні 150,9 адбіла 40 варожых контратак, знішчыла 425 гітлераўцаў. Акружаная праціўнікам рота вяла няроўны бой, але не пакінула заваяваных рубяжоў. Г. Якубаў загінуў у гэтым баі. Пахаваны на брацкіх могілках за 4 км ад в. Камарычы Быхаўскага раёна, на магіле пастаўлена стэла. Імем Г. Якубава названы вуліцы ў Мінску і Ленінску Андзіжанскай вобл., там жа пастаўлены і помнік герою.

Уначы рота Мартынава выйшла на «нейтралку» і заняла зыходную пазіцыю для атакі. На золку закіпеў бой. Сказаць, што ён быў цяжкім, значыць нічога не сказаць. Лёгкіх баёў на вайне наогул не бывае. Але і апісаць ход таго бою, неймаверны цяжар выпрабаванняў, цану баявога поспеху таго дня таксама нялёгка. Вышыню нашы байцы занялі. Аднак вораг хутка апамятаўся, былі прыведзены ў баявы стан другі эшалон і рэзервы. А днём супраць роты Мартынава пайшлі танкі. За дзевятнаццаць гадзін бою мартынаўцы адбілі больш за дваццаць атак. Зямлю наўсцяж укрылі трупы гітлераўцаў. Але і ў роце Мартынава засталося менш чым 30 чалавек. Гітлераўцы адрэзалі роту ад палка. Нашы сал-

Быховский районный историко-краеведческий музей

С. Іскаліеў.

У. К. Мартынаў.

Г. Якубаў.

П. В. Качур.

даты вялі бой без сувязі з астатнімі падраздзяленнямі, ім нельга было дапамагчы ні артылерыяй, ні мінамётамі, ні нават падбадзёрыць словам.

Міхаіл Коханаў быў у роце Мартынава разведчыкам. Ён, як і Назар Адасёў, родам з Быхаўшчыны. І вось у гэтым баі ён хадзіў у атаку на тую самую вышыню, дзе некалі хлапчуком гуляў «у вайну». Міхаіл выйшаў жывым з таго бою, хоць і параненым. Ён успамінаў пасля:

— Мартынаў перад штурмам загадаў мне трымацца яго. Ты, маўляў, тут кожны ўзгорачак, кожны кусцік ведаеш. Памятаю, салдаты перадалі адзін аднаму яго загад: падрыхтавацца да контратакі. Першы падняўся Мартынаў. Страшэнная схватка ўрукапашную. Гітлераўцы не вытрымалі, бягуць назад. Мы за імі. Раптам бачу, упаў Мартынаў. Я падбег да яго, апусціўся на калені. «Таварыш камандзір! — крычу.— Што з вамі? Вы паранены?» Ні слова ў адказ. Аўтаматная чарга скасіла нашага камандзіра палка. Тут і мяне параніла...

Побач з ротай Мартынава насмерць стаялі аўтаматчыкі Гуляма Якубава. Перад штурмам вышыні каля палкавога сцяга камандзір 566-га стралковага палка П. В. Качур абняўся і пацалаваўся з кожным сваім афіцэрам. Якубаў сказаў: «Вы, таварыш падпалкоўнік, заўсёды называлі маю роту сваёй палкавой гвардыяй. Будзьце ўпэўнены, гвардыя не падвядзе...»

Аўтаматчыкі Якубава абрушыліся на ворага дзёрзка і знянацку. Захоплена першая траншэя, другая. Але вораг апамятаўся хутка. Маючы ў 10 разоў болей жывой сілы, артылерыі, не гаворачы пра танкі, праціўнік вырашыў не толькі аднавіць на гэтым участку становішча, але і прарваць нашу абарону. Атакі ішлі адна за адной. На траншэі, занятыя салдатамі Якубава, налятаў шквал агню, следам насоўваліся гітлераўскія танкі, потым ішла пяхота. І зноў танкі, і зноў артылерыя. Дваццаць гадзін трымала абарону рота Якубава. За гэты час у няроўных схватках яна адбіла больш за сорак атак праціўніка. Байцы Якубава гаварылі: «Калі з намі Гулям, лічы, што нас не рота, а батальён».

Усё было так, як сказаў Качуру Гулям Якубаў, ідучы ў ноч. Вышыня была ўзята, утрымана, заданне выканана. Вось толькі ні адзін салдат з роты Якубава назад не вярнуўся. І падпалкоўнік Качур ужо больш ніколі не абняў Гуляма.

* * *

Каваленка Барыс Яўгенавіч. Герой Савецкага Саюза (23.7.1944). Нарадзіўся 15.5.1917 г. ў Маскве. З служачых. Член КПСС з 1944 г. Скончыў Маскоўскі інстытут фізічнай культуры (1941), Ваенную акадэмію імя Фрунзе (1948), Свярдлоўскі мантажны тэхнікум (1960). На фронце са снежня 1941 г. Удзельнік абароны Ленінграда. Змагаўся на Бранскім і Беларускім франтах. Вызначыўся пры вызваленні Быхаўскага раёна. У лютым 1944 г. асобны лыжны батальён пад камандаваннем маёра Б. Я. Каваленкі непрыкметна пераправіўся цераз Дняпро, паглыбіўся ў тыл праціўніка, наладзіў сувязь з партызанамі і печаканым ударам з тылу разбіў варожы гарнізон, вызваліў станцыю Тошчыца, вывеў у савецкі тыл каля 7 тысяч мірных жыхароў. Да 1955 г. Б. Я. Каваленка служыў у Савецкай Арміі, падпалкоўнік. Жыве ў Свярдлоўску.

* * *

Размадзе Галакціён Самсонавіч. Герой Савецкага Саюза (23.7.1944). Нарадзіўся 21.8.1913 г. ў с. Цмендауры Онскага раёна Грузінскай ССР. З сялян. Член КПСС з 1941 г. Скончыў Кутаіскі сельскагаспадарчы тэхнікум (1934), Тбіліскую школу МУС (1940), курсы «Выстрал» (1945). Працаваў аграномам у зямельным аддзеле Онскага р-на, следчым МУС у Тбілісі. У Чырвонай Арміі з 1935 г. Удзельнік баёў з японскімі захопнікамі каля возера Хасан у 1938 г. У час Вялікай Айчыннай вайны на 1-м і 2-м Беларускіх франтах. Камандзір стралковай роты капітан Г. С. Размадзе вызначыўся ў баях пры вызваленні Гомельскай і Магілёўскай абласцей. 21.2.1944 г. рота першай у палку фарсіравала Дняпро каля в. Кісцяні Рагачоўскага раёна, авалодала варожай траншэяй. Г. С. Размадзе знішчыў разлік кулямёта, які перашкаджаў наступленню роты. 23.2.1944 г. ў баі за чыгуначную стан-

Быховский районный историко-краеведческий музей

Б. Я. Каваленка.

Г. С. Размадзе.

Я. Б. Фрадкоў.

П. А. Панілаў.

цыю Тошчыца Быхаўскага раёна рота адбіла 5 контратак праціўніка. Тройчы ранены, Размадзе не пакінуў поля бою. Да 1946 г. служыў у Савецкай Арміі, маёр. Да 1967 г. на адміністрацыйнай рабоце. Жыве ў Маскве.

Вядомы беларускі пісьменнік Міхась Лынькоў у 1944 г. напісаў нарыс пра Героя Савецкага Саюза Г. С. Размадзе (Полымя. 1945. № 9. С. 68—70). Вось як расказваецца там аб тым, як вызваляў Беларусь сын грузінскай зямлі.

— Было гэта ў лютым месяцы 1944 года,— апавядае Галактыён Самсонавіч Размадзе.— Стаялі мы са сваёй дывізіяй пад Старым Быхавам, рыхтаваліся да прарыву абароны. Дні стаялі халодныя, снежныя. У нас у гэты час, у Грузіі, цёпла, сонца ўвесь дзень, усё зелянее, вясною пахне. А тут мароз, завеі, снегавыя гурбы. Днепр пад ільдом. Праўда, ад мін і снарадаў суцэльныя палонкі, перабрацца па лёдзе — майстэрства трэба. Вось у такія дні і паранілі фарсіраванць Днепр.

Я тады ротаю камандаваў. Камандуючы арміяй сабраў нас, камандзіраў рот, аб нашых задачах гаварыў, настаўляў перад боем. Сказаў паміж іншым: хто першым будзе на другім беразе, можа і Героем Савецкага Саюза стаць. Даў я сваё афіцэрскае слова: буду на тым беразе... Перабіраліся мы ўначы па лёдзе, без артылерыйскай падрыхтоўкі, каб поўнаю нечаканасцю перахітрыць ворага, збіць яго з толку. Засталі, можна сказаць, мы немцаў без штаноў, навялі на іх паніку. Праўда, забіліся яны ў дзоты, з кулямётаў адстрэльваюцца. Ну мы тут гранаты ў ход, па амбразурах. Кулямётныя разлікі знішчылі. Уварваліся ў дзоты, першыя і другія траншэі ўзялі, перарэзалі дарогу Быхаў — Рагачоў. Ішлі ўперад, пакуль не атрымалі загад камандзіра палка — затрымаць роту, замацавацца.

Такія дэталі бою, расказаныя капітанам Размадзе. Паводле яго слоў усё было проста, усё было лёгка. І толькі па словах відавочцаў, другіх удзельнікаў справы, вырысоўваецца ў поўным святле ўвесь малюнак гэтага выключнага па адвазе і мужнасці пачнога штурму нямецкай абароны. І як ішлі людзі цераз Днепр у суровую начную пургу. І як пераадольвалі яны агнявы шквал з нямецкіх умацаванняў, як штурмавалі яны з канатамі і драбінамі берагавую кручу Дняпра. І як з гранатамі ў руках кінуўся капітан Размадзе на амбразур дзотаў і асабіста знішчыў некалькі кулямётных разлікаў. І як рота смельчакоў выбіла да зубоў узброеных фашыстаў, пабудаваўшых магутныя ўмацаванні, якімі спадзяваліся стрымаць тут, на Дняпры, нашы войскі, не пусціць іх далей на захад...

Галактыён Самсонавіч быў у шматлікіх баях. Ён удзельнічаў у захопе станцыі Тошчыца, калі перарэзана была чыгунка Магілёў — Жлобін. Тут былі склады, тут была база, якая харчавала ўсе нямецкія часці на заходнім беразе Дняпра. Тады быў ажыццёўлены глыбокі рэйд на лыжах у тыл ворага. Лясамі, густым кустоўем па балотах цягнулі за сабою байцы кулямёты, мінамёты, боепрыпасы. Глыбокаю ноччу штурмам авалодалі станцыяй, разбілі моцны гарнізон, разграмілі падаспеўшых на бронецягніку нямецкіх аўтаматчыкаў, адбілі пяць контратак. Былі захоплены вялізныя склады, паралізаваны бліжэйшы нямецкі тыл. Пасля Тошчыцы наступалі на Хамічы. У баях пад гэтым пунктам капітан Размадзе асабіста забіў дваццаць тры гітлераўцы і аднаго захапіў у палон. Баі былі жорсткія, упартыя. Галактыён Самсонавіч быў тройчы ранены ў гэтых баях. Пабыў тры дні на перавязцы, у шпіталь не пайшоў...

* * *

Фрадкоў Яфім Барысавіч. Герой Савецкага Саюза (29.6.1945). Нарадзіўся 4.11.1921 г. ў г. Дзямідаў Смаленскай вобл. З рабочых. Член КПСС з 1943 г. Скончыў ваенную акадэмію (1951). У Чырвонай Арміі з 1939 г. На фронце з 1941 г. Першае баявое «хрышчэнне» пагранічнік Яфім Фрадкоў атрымаў каля Перамышля. Удзельнік Курскай бітвы 1943 г. Камандзір гарматы старшы сяржант Я. Б. Фрадкоў вы-

Быховский районный историко-краеведческий музей

значыўся ў баях за вызваленне Быхаўскага раёна. 28.11.1943 г. ў баі каля в. Александроў з яго ўдзелам адбіта 13 контратак, знішчана 2 гарматы. 23.2.1944 г. каля Быхава адным з першых пераправіўся з гарматай цераз Дняпро, на захопленым плацдарме ў раёне вышыні 150,9 да 10.3.1944 г. разам з разлікам знішчыў 2 гарматы, 2 дзоты, мінамёт, 5 кулямётаў, 2 аўтамашыны з пяхотай праціўніка. У ліпені 1944 г. пры ліквідацыі мінскага «катла» падбіў 3 танкі, 2 самаходныя артылерыйскія ўстаноўкі, 4 гарматы, 6 бронетранспарцёраў, 18 аўтамашын, 23 павозкі. За гады вайны Я. Б. Фрадкоў падбіў і знішчыў 17 танкаў і самаходных гармат, сотні варожых салдат. Да 1981 г. служыў у Савецкай Арміі, з 1967 г. палкоўнік юстыцыі. Заслужаны юрыст УССР (1982). Жыве ў Адэсе.

Палітработнік Пётр Данілаў

Пётр Аляксеевіч Данілаў — Герой Савецкага Саюза (23.7.1944). Нарадзіўся ў 1915 г. ў в. Малая Агараўка Цёпла-Агараўскага раёна Тульскай вобл. З сялян. Член КПСС. Скончыў Іванькаўскі сельскагаспадарчы тэхнікум (1937). Да вайны на савецкай і камсамольскай рабоце. У Чырвонай Арміі з 1937 г. На фронце з 1941 г. Памочнік начальніка палітаддзела арміі па камсамолу маёр П. А. Данілаў вызначыўся ў лютым 1944 г. ў наступальных баях каля в. Ніжняя Тошчыца Быхаўскага раёна. Фарсіраваўшы Дняпро, захапіў з байцамі плацдарм, асабістым прыкладам павёў іх у атаку. Быў паранены, але поля бою не пакінуў. Загінуў у гэтым баі. Пахаваны ў в. Доўск Рагачоўскага раёна. Яго імя высечана на мемарыяльнай сцянестэле ў скверы Герояў у Туле.

З успамінаў В. Круглікава, былога камсорга батальёна 856-га стралковага палка

Надышоў час фарсіравання Дняпра. Камбат падаў каманду. Аднак першая рота чамусьці марудзіла.

— Бяжы, Вася, у роту, зрабі ўсё, каб загад быў выкананы,— сказаў мне камандзір.

Аказалася, што камандзір роты, нядаўна паранены, адчуў сябе дрэнна. Тады я ва ўвесь голас закрычаў:

— Рота, слухай маю каманду! У атаку! Наперад!

І пабег да Дняпра. Секлі кулі. Снарады прабівалі варонкі ў лёдзе. Байцы беглі да крутога заходняга берага. Завязаўся рукапашны бой. Батальён авалодаў першай і другой траншэямі. Вораг адступаў праз лес. І вось мы каля в. Ніжняя Тошчыца. Вось тут якраз у батальёне з'явіўся Данілаў.

— Як справы?

— Усё добра. Сам вёў роту ў атаку.

Раптам пачуўся рокат матораў, і з-за хмызняку паказаліся тры нямецкія танкі, за імі пяхота. Мы адкрылі агонь з супрацьтанкавых ружжаў і аўтаматаў. Адзін танк быў падбіты, а два павярнулі назад. Пяхота залягла. Наш батальён зноў кінуўся ў атаку на ворага. Наперадзе атакуючых быў маёр Данілаў. Ён натхняў байцоў. У гэты час і напаткала яго шалёная куля. Фельчар Бандарэнка зрабіла яму перавязку і пачала адправіць у тыл. Данілаў катэгарычна адмовіўся. Ён зноў падняўся ў атаку, а за ім кінуліся байцы і камандзіры. Гэта была апошняя атака Данілава. Другая варожая куля абарвала яго жыццё.

У час кароткага зацішша мы развіталіся з баявым таварышам і пакляліся адпомсціць за яго. Вылучылі чатырох байцоў, якія павінны былі пераправіць цела загінуўшага цераз Дняпро ў тыл дывізіі.

Кулямётчык Кульбашны

С. З. Кульбашны.

Сідар Захаравіч Кульбашны — Герой Савецкага Саюза (24.3.1945). Нарадзіўся ён у 1911 г. ў г. Чаркасы. На фронце з 1941 г. Камандзір кулямётнага разліку 856-га стралковага палка. С. З. Кульбашны вызначыўся пры вызваленні Беларусі. 24.6.1944 г. ў баі за в. Хамічы Быхаўскага раёна ён прабраўся з кулямётам да варожых пазіцый на 40—50 метраў і адкрыў агонь. У стане ворага пачалася паніка. Гітлераўцы заляглі. Контратака ворага з фланга была сарвана. Праціўнік, заўважыўшы кулямёт Кульбашнага, адкрыў па ім агонь. Разлік умелым манеўрам перамясціўся на іншую зручную пазіцыю і ўступіў у кулямётны паядынак, у выніку якога знішчыў 2 станковыя кулямёты ворага разам з разлікамі, разлік пушкі і захапіў у палон 4 гітлераўцаў. Пасля вайны С. З. Кульбашны жыў у Кіеве. Памёр у 1947 г.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Мой апошні бой

З успамінаў М. Умурдзінава

Стэла на месцы подзвігу М. Умурдзінава каля вёскі Палкі.

Умурдзінаў Мухітдзін — Герой Савецкага Саюза (4.6.1944). Нарадзіўся 10.4.1912 г. ў населеным пункце Байстан Кувінскага раёна Ферганскай вобл. З сялян. Узбек. Член КПСС з 1943 г. У Чырвонай Арміі з 1937 г. На фронце з студзеня 1942 г. Памочнік камандзіра ўзвода старшы сяржант М. Умурдзінаў вызначыўся 5.8.1943 г. ў баях пад Арлом і пры вызваленні Быхаўскага раёна. 4.1.1944 г. ў баі за в. Палкі Быхаўскага раёна замяніў параненага камандзіра роты. Сам быў цяжка паранены ў гэтым баі. Пасля вайны жыў у калгасе «Камунізм» Кувінскага раёна. Ганаровы грамадзянін Быхава. Памёр 21.5.1981 г. Яго імем названы школа, вуліца на радзіме. У в. Палкі Быхаўскага раёна пастаўлены помнік.

Наш узвод займаў зыходныя пазіцыі для атакі непадалёку ад вёскі Палкі. Ноч была цёмная, але мы заўважылі нямецкі дазор. Непрыкметна падкраліся да яго і захапілі адразу двух «языкоў». Яны далі звесткі аб размяшчэнні абарончых рубяжоў і агнявых пазіцый. Камандзір палка прыняў рашэнне перакінуць нашу роту ў раён невялікай вышыні і захапіць яе ў час артылерыйскай падрыхтоўкі.

Маю групу ўзмацнілі двума станковымі кулямётамі. На досвітку загрымелі гарматы. Снарады клаліся правей і лявей, а мы праз праход у драцяной загародзе кінуліся ў лабавую атаку, захапілі вышыню. Адразу ж тут асталяваўся камандны пункт палка.

Раніцай пачалася агульная атака. Салдаты ўварваліся ў варожыя траншэі. Завязаўся рукапашны бой. У траншэі гітлераўскі афіцэр збіў з ног камандзіра роты Садыра Імалдзінава, наваліўся на яго і пачаў душыць. Садыр страціў прытомнасць. Я заўважыў гэта і кінуўся на выручку. Ускочыўшы ў траншэю, стукнуў фашыста прыкладам аўтамата па галаве. Жыццё камандзіра было выратавана, але кіраваць боем ён не змог, і я прыняў камандаванне ротай на сябе. Атака закончылася паспяхова. Вызначаны рубеж быў узяты, вёска Палкі вызвалена ад фашыстаў. Але для мяне гэты бой быў апошнім. Атака праходзіла пад моцным артылерыйскім агнём. Побач са мной разарваліся два варожыя снарады. Ачуняў я толькі праз дзесяць дзён у тылавым шпіталі. Медыкі налічылі на маім целе чатырнаццаць ран...

У баі за Ветранку

М. Умурдзінаў.

Я. Д. Гасан.

Ягор Давыдавіч Гасан нарадзіўся ў 1912 г. ў в. Ларнеўск Краснагорскага раёна Бранскай вобл. Працаваў пастухом, потым рабочым у саўгасе. З 1933 г. ў Чырвонай Арміі. Пасля дэмабілізацыі працаваў у гарваенкамаце ў г. Клінцы. На фронце з 1941 г. Удзельнік баёў пад Масквой, на Арлоўска-Курскай дузе, вызвалення Смаленшчыны і Браншчыны. 444-ы стралковы полк пад камандаваннем падпалкоўніка Гасана ў верасні 1943 г. адным з першых удзельнічаў у вызваленні Беларусі, у баі за Хоцімск полк першым уварваўся ў горад, разам з іншымі часцямі дывізіі знішчыў каля двух варожых батальёнаў, узяў у палон каля 100 гітлераўцаў. Працягваючы наступленне, полк фарсіраваў р. Проня і захапіў плацдарм на яе заходнім беразе. Я. Д. Гасан загінуў 4.1.1944 г. ў баі за вызваленне в. Ветранка Быхаўскага раёна. Пахаваны на радзіме. Імем Я. Д. Гасана названа вуліца ў пас. Гадылёва, яго імя прысвоена піянерскай дружыне Гадылёўскай сярэдняй школы.

Быховский районный историко-краеведческий музей

З успамінаў І. Карабузава, былога камандзіра батарэі 444-га стралковага палка

...Вызваліўшы вёску Боўкі, наш полк падышоў да вёскі Дабужа і разгарнуўся на ўскраіне лесу для рашучага штурму варожых пазіцый, размешчаных на вышынях за вёскай. Тры дні няспынных атак, у якіх непасрэдны ўдзел прымалі камандзір палка падпалкоўнік Гасан і яго намеснік капітан Рубцоў, прынеслі палку поспех. Немцы былі скінуты з вышынь і вымушаны былі заняць абарону на мясцовасці, якая добра праглядалася з нашых назіральных пунктаў. У баях за вышыні былі паранены капітаны Рубцоў і Навойка.

У ноч на новы 1944 год мы змянілі часці, якія знаходзіліся ў абароне перад вёскай Ветранка, і перад світаннем прыступілі да разведкі і прыстрэлкі пярэдняга краю абароны праціўніка. На наступны дзень пасля артылерыйскага налёту падраздзяленні палка выбілі фашыстаў з Ветранкі, уброд перайшлі рэчку Ухлясць і апынуліся на ўскраіне гаю перад былым шклозаводам.

4 студзеня 1944 г. Гасан, як заўсёды, перад пачаткам наступлення знаходзіўся ў баявых парадках стралковых падраздзяленняў. Пяхота па яго сігналу ўзнялася ў атаку. У гэты час на бруствер траншэі ўпала варожая міна. Пачуўся выбух. Смяротна паранены падпалкоўнік Гасан упаў на дно траншэі...

«Уперад, браты-славяне!»

З успамінаў маёра запасу А. А. Васільева, былога камсорга 336-га стралковага палка

Промні сонца не маглі прабіцца скрозь шчыльнае воблака дыму і пылу, якое вісела над полем бою і засланяла нашы стралковыя роты, прыціснутыя да зямлі агнём праціўніка. За гэтай заслонай у невялікім раўчуку салдаты, што пачалі ўжо акопвацца, адчувалі сябе ўпэўнена. А падыміся вышэй, і, здаецца, не будзе ратунку ад куль і асколкаў мін.

Спроба павесці ў атаку залёгшых байцоў поспеху не мела. Цяжка параніла камандзіра роты, быў забіты адзін і паранена двое ўзводных.

Адыходзячы, праціўнік пакінуў на пануючай вышыні моцны заслон. Трэба было любой цаной выбіць ворага. Але палкавая артылерыя падтрымлівала ў гэты час іншыя падраздзяленні. Міны ў батальённых мінамётчыкаў скончыліся. «Што рабіць, як падняць роты?» — мучыла думка намесніка камандзіра батальёна старшага лэйтэнанта Карніеўскага, які знаходзіўся на назіральным пункце. Каб лепш агледзецца, ён выйшаў з укрыцця і паміж дрэвамі ўбачыў свайго вернага сябра — каня па мянушцы Віхр. Рашэнне прыйшло імгненна...

На вайне, нават на самым пярэднім краі, бывалі мінуты зацішша, калі раптам абрывалася артылерыйская канонада, якая толькі што грымела, і станавілася чутным нават стракатанне конікаў. І вось у такое імгненне да салдат данеслася цокатне конскіх капытоў, і ўсе ўбачылі конніка, які імчаў галопам і клікаў: «Уперад, браты-славяне, уперад!»

Толькі ў выключных выпадках Карніеўскі ўжываў гэтыя ласкава-даверлівыя словы «браты-славяне». Яны мелі магічную, прыцягальную сілу.

Калі пазналі намесніка камбата, усе анямелі ад страху за яго. Ад нечаканасці разгубіліся і гітлераўцы. Яны не стралялі. І здарылася тое, што абавязкова павінна было здарыцца, на што разлічваў Карніеўскі — у адзіным парыве ўзняліся роты. Загрымела магутнае салдацкае «ура!». Вышыню ўзялі і адкрылі шлях да ракі.

Адважны афіцэр быў узнагароджаны ордэнам Леніна. Старшы лейтэнант Карніеўскі не дажыў да Перамогі. Ён загінуў на быхаўскай зямлі, пад станцыяй Тошчыца ў час імклівай атакі, калі наш батальён быў накрыты агнём варожага браняпоезда.

Яны вызвалялі Быхаўшчыну

З восені 1943 г. да лета 1944 г. савецкія войскі вялі ўпартыя баі за вызваленне Быхаўскага раёна ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Прадстаўнікі розных нацыянальнасцей Савецкага Саюза прадэманстравалі тут сапраўдныя прыклады гераізму і храбрасці. Многія з іх былі загартаваны ў шматлікіх баях і выпрабаваннях, удзельнічалі ў Сталінградскай і Курскай бітвах, мелі ўжо высокія ўрадавыя ўзнагароды, франтавая слава іншых на Быхаўшчыне толькі пачыналася.

Пры фарсіраванні Дняпра каля Быхава вызначылася шмат воінаў 324-й стралковай дывізіі. Снайпер **Барыс Іванавіч Маскоўскі** напярэдадні летняга наступлення ў Быхаўскім раёне ў 20-гадовым узросце стаў камуністам. У баях за вызваленне вёсак Ветранка і Красніца адважны снайпер знішчыў 9 гітлераўцаў, 7 з іх былі афіцэрамі. За гэты подзвіг ён быў узнагароджаны ордэнам Славы III ступені. Да моманту выхаду дывізіі на дзяржаўную граніцу снайпер знішчыў яшчэ 25 ворагаў і атрымаў ордэн Славы II ступені. У час баёў ва Усходняй Прусіі ён знішчыў каля паўсотні фашыстаў. Указам ад 29 чэрвеня 1945 г.

Быховский районный историко-краеведческий музей

У. Я. Карнеенка.

П. І. Балякін.

Б. І. Маскоўскі быў узнагароджаны ордэнам Славы I ступені.

Сямён Фёдаравіч Салаўёў — поўны кавалер ордэна Славы. Родам ён з в. Афанасава Барысаглебскага раёна Яраслаўскай вобл. У 324-й дывізіі быў камандзірам аддзялення разведкі. У час фарсіравання Дняпра ў Быхаўскім раёне ён на чале групы разведчыкаў першы пераправіўся на правы бераг. У баі на захопленым плацдарме асабіста знішчыў 12 гітлераўцаў і быў узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі.

Уладзімір Якаўлевіч Карнеенка родам з в. Губеншчына, што на Крычаўшчыне. Быў партызанам палка «Трынаццаць», у снежні 1943 г. стаў байцом Чырвонай Арміі. У лютым 1944 г. цёмнай ноччу рота, у якой ваяваў У. Я. Карнеенка, пасля хова фарсіравала Дняпро і наблізілася да вышыні каля в. Янава Быхаўскага раёна. Калі прагучала каманда да атакі, першы нумар кулямётнага разліку У. Я. Карнеенка разам з іншымі адкрыў шквальны агонь па гітлераўцах. Амаль сорак фашыстаў скасіў Карнеенка. Добра дапамагалі яму ў баі таварышы па разліку. Князеў са Смаленска і Раманенка з Вязьмы. Князеў загінуў у тым цяжкім баі. Паранены ў плячо Карнеенка вёў бой да канца. Варожыя ўмацаванні былі ўзяты. За мужнасць і адвагу ён быў узнагароджаны ордэнам Славы III ступені. Ордэн яму ўручылі тут жа, каля вёскі Янава. Другі ордэн Славы — II ступені — адважны кулямётчык атрымаў таксама ў Быхаўскім раёне, за ўмелыя дзеянні пры ўзяцці вышыні ля в. Красніца. Ордэн Славы I ступені У. Я. Карнеенка атрымаў за мужныя дзеянні ў баі ў раёне Смалявіч.

Выдатна ваяваў ураджэнец Маскоўскай вобласці **Павел Іванавіч Балякін.** Да пачатку баёў на тэрыторыі Быхаўскага раёна ён быў ужо ўзнагароджаны ордэнамі Славы III і II ступеней. А в. Віляга, што на Быхаўшчыне, запомніў на ўсё жыццё. Быў тады Павел Іванавіч камандзірам узвода 1260-га стралковага палка. Узвод наступаў і раптам вымушаны быў залегчы, бо з дзота гітлераўцы адкрылі моцны агонь. Кожная мінута пагражала новымі ахвярамі. Трэба было штосьці рабіць. І старшына Балякін рашыўся. Па баразне, потым па канаве падпоўз ён да дзота і кінуў у амбразуру супрацьтанкавую гранату. Кулямёт змоўк. Узвод падняўся ў атаку. Баявая задача была выканана — новая пазіцыя занята. Праз гадзіну фашысты пайшлі ў наступленне. Атака ішла за атакай, сем іх адбіў узвод, знішчыў больш за трыццаць варожых салдат і афіцэраў. Камандзір узвода П. І. Балякін за мужнасць і адвагу ў гэтым баі быў узнагароджаны ордэнам Славы I ступені.

Дзмітрый Піліпавіч Скварцоў быў камандзірам разліку 76-мм гарматы ў 971-м стралковым палку, які вызваляў паўночную частку Быхаўскага раёна. Артылерысты павінны былі падтрымліваць наступленне пяхоты. Гармата Дз. П. Скварцова выдатна справілася з баявой задачай — знішчыла некалькі кулямётных кропак, мінамётную батарэю і дзот ворага. Пехацінцы пагналі фашыстаў і выйшлі на ўсходні бераг Дняпра ў раёне в. Баркалабава. Каб дапамагчы батальёну фарсіраваць водную перашкоду, байцы падкацілі гармату блізка да берага і паставілі на прамую наводку. Трапным агнём былі падаўлены кропкі, і батальён без страт фарсіраваў Дняпро. Потым пераправіліся і артылерысты. Там яны дапамагалі адстаяць і расшырыць плацдарм. За гэта і быў узнагароджаны ордэнам Славы III ступені старшына сяржант Дз. П. Скварцоў. А пасля вызвалення Беластока і Лідзбарка-Вармінскага ў Польшчы ён стаў поўным кавалерам ордэна Славы.

Калі 110-я стралковая дывізія фарсіравала Дняпро ў раёне вёсак Малая Бароўка — Дальняе Ляда, старшаму сяржанту **Аляксандру Міхайлавічу Патрацкаму** давялося ўзяць на сябе камандаванне ротай, бо паранены камандзір выбыў са строю. Бой быў выйграны, а Аляксандра Міхайлавіча ўзнагародзілі ордэнам Славы III ступені. Потым ён стаў поўным кавалерам ордэна Славы за храбрасць і гераізм пры вызваленні Польшчы.

20-гадовы **Альмукан Аспанавіч Сямбінаў,** ураджэнец сяла Жана-Берлік Цалінаградскага раёна Казахскай ССР, ваяваў у аддзяленні разведкі 1210-га стралковага палка 362-й стралковай дывізіі. У ноч на 28 чэрвеня дывізія павінна была фарсіраваць Дняпро каля Быхава. Як заўсёды, наперадзе ішлі разведчыкі. Альмукан Сямбінаў і яго таварышы першыя пераправіліся цераз Дняпро, замацаваліся на захопленым участку і дапамагалі фарсіраваць раку іншым падраздзяленням. За доблесць і мужнасць, праяўленыя пры фарсіраванні Дняпра і вызваленні Быхава, Альмукан Сямбінаў быў узнагароджаны ордэнам Славы III ступені. Неўзабаве разведчык зноў паказаў выключную адвагу пры ўзяцці «языка», за што быў узнагароджаны ордэнам Славы II ступені. А поўным кавалерам ён стаў у час Берлінскай насту-

Быховский районный историко-краеведческий музей

пальнай аперацыі, дае праявіў ініцыятыву і знаходлівасць.

Бой кіпеў каля в. Касічы Быхаўскага раёна. Радавы **Сямён Яфімавіч Васільеў** наводзіў лінію сувязі ў стралковы батальён, наступленне якога падтрымлівалі мінамётчыкі. На зваротным шляху да батарэі ён убачыў цяжка параненага камандзіра ўзвода кіравання. Сувязіст перавязаў яго, прынёс ва ўкрыцце, а потым адправіў у медсанбат. За смелыя дзеянні С. Я. Васільеў быў узнагароджаны ордэнам Славы III ступені. Другі раз храбры сувязіст вызначыўся на літоўскай зямлі, поўным кавалерам ордэна Славы стаў на берлінскім напрамку.

Іван Андрэевіч Шыраеў родам з в. Яраслаўка Дуванскага раёна Башкірскай АССР. Яшчэ да баёў на Быхаўшчыне ён быў узнагароджаны ордэнам Славы III ступені. Калі 6-я стралковая рота фарсіравала Дняпро, у першай лодцы знаходзіўся радавы Шыраеў. Пераправіўшыся на правы бераг, ён адразу ж уступіў у бой і знішчыў больш чым 20 варожых салдат і афіцэраў. За адвагу пры фарсіраванні Дняпра і захопе плацдарма радавы Шыраеў быў узнагароджаны ордэнам Славы II ступені. У Польшчы, пры фарсіраванні ракі Нараў салдат зноў вызначыўся і атрымаў ордэн Славы I ступені.

Глеб Мікалаевіч Зарубін родам з Растова-на-Доне. У час Вялікай Айчыннай вайны быў санінструктарам у 2-м батальёне 1093-га стралковага палка 324-й дывізіі, прайшоў па многіх франтавых дарогах. У час вызвалення Быхаўскага раёна батальён вёў жорсткі бой каля в. Трылесіна. На дапамогу параненым спяшаўся радавы Зарубін. Ён быў лепшым санінструктарам у батальёне і палку. Здавалася, пельга ўзняць галаву ад зямлі — такі шалёны агонь вёў праціўнік. Але там паранены, ён чакае дапамогі, можа памерці ад вялікай страты крыві. І да яго спяшаецца санітар. 14 цяжка параненых воінаў вынес з перадавой у баі каля Трылесіны Зарубін, а за ўсё лета 1944 г.— 96. Выносячы параненых, Глеб Мікалаевіч ніколі не пакідаў іх зброі. Калі нельга было забраць адразу, то потым вяртаўся. Адважны санінструктар быў узнагароджаны ордэнам Леніна, а да гэтага ён ужо меў ордэны Чырвонага Сцяга і Чырвонай Зоркі.

Іван Васілевіч Маслаў — лётчык, Герой Савецкага Саюза (17.7.1944), родам з в. Ісакава Мажайскага раёна. На фронце знаходзіўся з першага дня вайны, апошні вылет зрабіў на Берлін 1 мая 1945 г. Камандзір знішчальнай авіяэскадрыллі старшы лейтэнант І. В. Маслаў прымаў удзел у Рагачоўскай наступальнай аперацыі ў лютым 1944 г., у выніку якой быў захоплены плацдарм у раёне Новага Быхава. І. В. Маслаў вылятаў на прыкрыццё савецкіх войск і раёна пераправы цераз Дняпро ад паветранага нападу праціўніка.

У вызваленні г. Быхава ў чэрвені 1944 г. ў складзе 362-й дывізіі прымаў удзел камандзір узвода

І. В. Маслаў.

разведкі Герой Савецкага Саюза **Сцяпан Лаўрэнавіч Ушакоў.** Разведчыкі на чале са сваім храбрым камандзірам узялі 13 «языкоў», знішчылі амаль чатыры ста фашыстаў.

У вызваленні Быхаўшчыны ўдзельнічала і 144-я Крычаўская артылерыйская брыгада (у складзе 50-й арміі). Камандзір брыгады **Канстанцін Аляксандравіч Турчанінаў** за мужныя дзеянні пры фарсіраванні Дняпра ў Быхаўскім раёне быў узнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга.

Камандзір артылерыйскай батарэі маёр **І. М. Макараў** умела арганізаваў своечасовую дапамогу пехацінцам, якія адбівалі шалёныя контратакі праціўніка пры захопе і ўтрыманні плацдарма на правым беразе Дняпра. Маёр І. М. Макараў быў узнагароджаны ордэнам Леніна.

Перад 1291-м палком была пастаўлена задача прарваць абарону праціўніка на паўднёвы ўсход ад хутара Віляга і авалодаць вышынёй. Бой пачаўся 4 сакавіка 1944 г. Не вытрымаўшы націску савецкіх воінаў, гітлераўцы пакінулі вышыню. Больш дзесяці контратак адбілі на працягу сутак байцы батальёна і рота аўтаматчыкаў, якія ўтрымлівалі вышыню. Умела арганізоўваў сістэму агню камбат **М. І. Вельмесаў.** Мужна дзейнічалі аўтаматчыкі **Васіль Кавалёў, Канстанцін Анціпенка** і іншыя. Пад ураганным агнём своечасова наладжвалі сувязь і рамантавалі пашкоджанні сувязісты на чале з **Р. Ф. Еўдакімавым.** Полк паспяхова выканаў ускладзеную на яго задачу. За гэты бой камандзір палка **С. М. Дзмітрэнка** быў узнагароджаны ордэнам Аляксандра Неўскага, камандзіры батальёнаў адзначаны ордэнамі Чырвонага Сцяга. А ўсяго за гэту баявую аперацыю былі ўзнагароджаны 143 воіны палка.

Цяжкія і доўгія баі ішлі ў раёне Смаліцы, вёска па пекалькі разоў пераходзіла з рук у рукі. У баях за яе вызначыліся кулямётчыкі 110-й стралковай дывізіі **Елкін** і **Хабібулін.** Мінамётчык 82-мм гарматы 1093-га стралковага палка 324-й стралковай дывізіі **Іван Фёдаравіч Гогалеў,** які паранены не пакінуў поля бою, быў узнагароджаны ордэнам Славы III ступені.

23 лютага 1944 г. воіны 1071-га знішчальнага

Быхаўскі гісторыка-краязнаўчы музей

П. С. Маглоў.

М. М. Яфрэменка.

супрацьтанкавага артпалка паміж вёскамі Стараселле і Лудчыцы ўступілі ў паядынак з 10 варожымі танкамі. У цяжкім баі чырвонаармейцы падбілі больш за палавіну танкаў, астатніх прымусілі павярнуць назад. Камандзіры гармат **А. Адуеў, А. Дзіж,** наводчык **В. Налдзін** былі ўзнагароджаны ордэнамі Славы, наводчык **Р. Ткачэнка** — ордэнам Чырвонай Зоркі, зараджальшчыкі **В. Велесь, М. Півавар,** радыст **М. Стацэнка** — медалямі «За адвагу».

Камандзір 5-й батарэі 887-га стралковага палка 324-й дывізіі **Мікалай Міхайлавіч Яфрэменка** вызначыўся ў баях пад в. Красніца, яго аднапалчанін сувязіст **Пётр Сяргеевіч Маглоў** — у баях за в. Мокрае, зараз ён з'яўляецца ганаровым грамадзянінам гэтай вёскі.

936-ы артылерыйскі полк 362-й дывізіі ўдзельнічаў у вызваленні Быхава. За адвагу і мужнасць у баях ордэнам Славы III ступені быў узнагароджаны камандзір гарматы старшы сяржант **І. С. Бітус.** Старшы сяржант **А. М. Груздоў** атрымаў ордэн Славы II ступені. Шчырай падзякі ад камандзіра палка М. М. Хахаева заслужылі камандзіры аддзяленняў сапёраў **П. П. Селязнёў,** сувязі **А. А. Арканаў** і **А. В. Антонаў,** медыцынскія сёстры **Е. В. Зарубіна, Е. А. Пакулева** і іншыя.

Вясной 1944 г. цяжкія баі ў раёне Быхава вяла 362-я стралковая дывізія. Пасля некалькіх шалёных контратак фашысты пачалі псіхічную атаку. Але савецкія воіны стаялі насмерць. Кулямётчык **Нургаліеў,** цяжка паранены ў абедзве нагі, працягваў бой, пакуль не страціў прытомнасць. Вызначыліся ў гэтым баі таксама старшы сяржант **Шабалін,** радавы **Давыдзенка** і іншыя воіны.

Упартыя баі ішлі за в. Хамічы — буйны апорны пункт ворага. Артылерысты першымі пачалі агонь па ўмацаваннях фашыстаў. Толькі батарэяй гвардыі капітана **Жураўлёва** было разбурана шэсць дзотаў. Мужна дзейнічалі і сапёры. Яны зрабілі дваццаць праходаў у драцяных загародах праціўніка. Асабліва вызначылася аддзяленне сяржанта **Г. Марозава.** Ён асабіста абясшкодзіў у начной цемры 12 варожых мін. За гэты бой ён быў узнагароджаны ордэнам Славы II ступені (пазней Марозаў стаў поўным кавалерам ордэна Славы). Рашуча дзейнічалі ў гэтым баі і пехацінцы. Асабліва вызначыліся старшы сяржант **Ш. Байматаў,** камандзір узвода лейтэнант **М. Кузнеў,** радавы **Сафронаў,** сяржанты **Даурбаеў** і **Крахінаў,** камсорг **С. Логінаў,** кулямётчыкі **С. Галубчыкаў, А. Сарокін, І. Мандрыкін** і іншыя.

Немагчыма пералічыць імёны ўсіх воінаў Чырвонай Арміі, якія, не шкадуючы свайго жыцця, змагаліся за вызваленне быхаўскай зямлі ад фашысцкай навалы. Удзячныя быхаўчане ніколі не забываюць аб тым, якой цаной дасталіся нам свабода і незалежнасць, нізка схіляюць свае галовы перад бессмяротным подзвігам савецкіх воінаў у самай цяжкай з войнаў.

Крутымі дарогамі вайны

Прапахла потам гімнасцёрка,
Ад солі зрубянела ўся.
У горле суха, у роце горка,
Баліць і цела, і душа.
А мы ідзём. Пячэ спякота.
Здаецца, тоны на нагах.
Хвала табе, мая пяхота,
На ўсіх дарогах і шляхах!
Табе прыйшлося, як нікому,
У той час суровы і цяжкі.
З цябе б намаляваць ікону,
Каб пакланяліся вякі.

* * *

Ішлі палкі на адпачынак,
Салдат з палёгкай уздыхаў
Аб родным краі, аб Айчыне,
Дзе ён даўно ўжо не бываў.
Наўкол было чужое неба,
Зямля чужая і вада.
Яму свая Радзіма трэба,
Свая і радасць, і бяда.
Раскажа ён прасторам Волгі,
Як браў з «Кацюшаю» Берлін,
Як над рэйхстагам сцяг свабоды,
Наш сцяг Чырвоны ўзнялі.

В. Карпечанка.

Тысячы быхаўчан сталі на абарону сваёй Радзімы ў цяжкі для яе час. Яны абаранялі Брэсцкую крэпасць, Ленінград, Маскву, прымалі ўдзел у Сталінградскай і Курскай бітвах, вызвалялі родную Быхаўшчыну, народы Еўропы, бралі Берлін.

Быховский районный историко-краеведческий музей

В. В. Карпечанка.

В. М. Мельнікаў.

Р. К. Берсянёў.

Ф. Н. Белачкін.

Аўтар прыведзеных вершаў **Васіль Васілевіч Карпечанка** быў яшчэ школьнікам, калі пачалася вайна. А восенню 1943 г. яму ў складзе 186-й дывізіі давялося вызваляць Быхаўскі раён. Дайшоў да Усходняй Прусіі, тройчы быў паранены. За мужнасць у баі пры вызваленні в. Чырвоны Бераг Быхаўскага раёна ўзнагароджаны ордэнам Славы III ступені, а за бой ля г. п. Ломжа — медалём «За адвагу».

Давялося вызваляць родную Быхаўшчыну былым партызанам, а пасля воінам Чырвонай Арміі **Пятру Аляксандравічу Стральцову, Венядзікту Мікітавічу Мельнікаву** — кавалеру ордэнаў Айчыннай вайны II ступені, Чырвонай Зоркі, Чырвонага Сцяга (у баях на тэрыторыі Польшчы, у раёне г. Шчэціна камандзір супрацьтанкавай гарматы сяржант В. Мельнікаў падбіў танк, 3 бронетранспарцёры і самаходку гітлераўцаў), бясстрашнаму разведчыку **Мікалаю Міхайлавічу Анціпенку,** які не аднойчы хадзіў брацьі «языка» за лінію фронту, Прывялі франтавыя дарогі на родную Быхаўшчыну **Антона Ільіча Лапаткова,** вадзіцеля пантоннага батальёна. Праўда, родную вёску Няраж вызваляць яму не давялося, у баі пад Смаліцай быў паранены, а яго аднавяскоўцы браты Каржовы загінулі. Нерамогу сустрэў Антон Ільіч пад Берлінам. А вось старшаму сяржанту, камандзіру аддзялення супрацьтанкавых ружжаў **Сяргею Фёдаравічу Кучараву** на рэдкасць пашанцавала — ён вызваляў ад гітлераўцаў родную вёску Віляга. У жорсткім баі чырвонаармейцы падбілі некалькі варожых танкаў, у т. л. адзін з іх сам камандзір. За гэты бой ён быў узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі, а пасля быў яшчэ ордэн Славы III ступені, медаль «За адвагу» і іншыя ўзнагароды. У складзе 3-й арміі прыйшоў на родную Быхаўшчыну **Рыгор Клаўдзіевіч Берсянёў.** Шмат у яго ўзнагарод, але першы ордэн — Чырвонай Зоркі — асабліва памятны. Браты **Фёдар** і **Еўдакім Шчэпавы** прыйшлі ў Быхаўскі раён у складзе 380-й стралковай дывізіі. Фёдар быў удзельнікам вызвалення Заходняй Беларусі, савецка-фінляндскай вайны 1939—1940 гг. За некалькі дзесяткаў кіламетраў пралягаў іх шлях ад роднай вёскі Хамічы, так і не змаглі яны ўбачыць сваіх родных, ад якіх не было ніякіх вестак. За бой пад Ядранай Слабадой, што ў Клічаўскім раёне, Фёдар быў узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі. Еўдакім загінуў у баях пад Мінскам. А сям'ю Фёдара Дзянісавіча, як потым стала вядома, напаткаў страшэнны лёс. Адступаючы, гітлераўцы гналі мірных жыхароў за сабой. Разам з імі была і жонка Фёдара з пяцярымі дзецьмі. У дарозе памерла чацвёра дзяцей, а з шасцігадовым Валодзем змагла вярнуцца Матруна Міхайлаўна ў спаленую вёску. Але сіл хапіла толькі на тое, каб адвезці сына да блізкіх. У 1945 г. Фёдар Дзянісавіч даведаўся аб лёсе родных. Яму далі кароткатэрміновы водпуск, і ў часць ён вярнуўся ўдвух з сынам Валодзем. Начальнік штаба 325-га палка гвардзейскіх мінамётаў («кацюш») маёр **Фёдар Нічыпаравіч Белачкін** родам з Лудчыц. 4 красавіка 1944 г. полк прыбыў у раён Быхава, які быў тады ў руках ворага, і заняў агнявыя пазіцыі на лясных палянах на ўсход ад саўгаса «Вараніно». Гітлераўцы рыхтавалі там буйную наступальную аперацыю. Але нашы мінамётчыкі апярэдзілі іх, абрушыўшы на галовы ворага 128 рэактыўных снарадаў. Ф. Н. Белачкін знаходзіўся на фронце з першага да апошняга дня вайны, праявіў сябе як мужны і валявы камандзір, узнагароджаны ордэнамі Чырвонага Сцяга, Айчыннай вайны і Чырвонай Зоркі.

Былы партызан **Леанід Сямёнавіч Касцюкевіч** пасля вызвалення раёна ў складзе войск 3-га Беларускага фронту вызваляў Польшчу, штурмаваў Кёнігсберг, удзельнічаў у Берлінскай аперацыі. Ён са сваім аддзяленнем на амфібіі фарсіраваў Одэр. На сярэдзіне ракі фашысцкі снарад трапіў у машыну. Тады Леанід разам з аддзяленнем пад шалёным агнём праціўніка ўплаў пераправіўся на варожы бераг і з ходу ўступіў у бой. За гэты подзвіг Л. С. Касцюкевіч

Быховский районный историко-краеведческий музей

Л. С. Касцюкевіч.

М. У. Пазнякоў.

М. М. Калеснікаў.

К. Р. Валькоўскі.

атрымаў ордэн Славы III ступені. А да таго ён быў узнагароджаны двума медалямі «За адвагу», двума ордэнамі Чырвонай Зоркі.

Быхаўчанін **Сяргей Фёдаравіч Азярны,** кавалер ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга, заслужаны работнік прамысловасці БССР у час вайны быў партызанам, потым стаў наводчыкам супрацьтанкавай гарматы ў адной з часцей 1-га Украінскага фронту. Узнагароджаны ордэнам Славы III ступені, медалём «За адвагу».

Міхаіл Сцяпанавіч Камаровіч з Трасціўца быў партызанам 152-га палка. Пасля ваяваў у складзе 362-й стралковай дывізіі. Удзельнічаў у вызваленні многіх гарадоў і вёсак Беларусі, Польшчы. За мужнасць пры фарсіраванні Віслы быў узнагароджаны ордэнам Славы III ступені. А за адважныя дзеянні пры фарсіраванні Одэра і ўтрыманне плацдарма — ордэнам Славы II ступені. Міхаіл Сцяпанавіч успамінае: «У сярэдзіне красавіка наш полк наведаў маршал І. К. Жукаў. А неўзабаве пачаўся штурм Берліна. 30 красавіка мы нанеслі сакрушальны артылерыйскі агонь па нямецкім аэрадроме. Ніводны самалёт не ўзняўся ў паветра. А 1 Мая мы ўбачылі, як над рэйхстагам залунаў Чырвоны Сцяг. Якая вялікая была наша радасць!»

У складзе рэгулярных часцей Чырвонай Арміі заканчвалі вайну былыя партызаны **Фёдар Лукіч Сурынаў** з Лудчыц, **Цярэнцій Іванавіч Сяброўскі** з Смаліцкі і многія іншыя.

На заходняй граніцы сустрэлі ў 1941 г. вайну: палітработнік **Міхаіл Ульянавіч Пазнякоў,** кавалер двух ордэнаў Чырвонага Сцяга, двух ордэнаў Чырвонай Зоркі, ордэна Айчыннай вайны I ступені; сяржант, механік-вадзіцель танка **Дзмітрый Міхайлавіч Старавойтаў,** які ўдзельнічаў пасля ў Сталінградскай і Курскай бітвах, дабіваў ворага на тэрыторыі Германіі, узнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга, двума ордэнамі Чырвонай Зоркі, ордэнам Айчыннай вайны II ступені, медалямі; лейтэнант **Мікалай Маркавіч Калеснікаў,** які закончыў вайну ў Прыбалтыцы ў 1945 г. ў званні маёра, быў тройчы паранены, некалькі разоў кантужаны, узнагароджаны ордэнамі Чырвонага Сцяга і Чырвонай Зоркі.

Сталіцу нашай Радзімы — Маскву абаранялі **Пётр Харытонавіч Уласаў,** які потым вызваляў Украіну, родную Беларусь, Польшчу, Венгрыю, браў Берлін, узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі, медалём «За адвагу» і іншымі; кавалер ордэна Чырвонай Зоркі **Марк Іванавіч Буканаў,** якому давялося ўдзельнічаць у парадзе на Краснай плошчы 7 лістапада 1941 г.; удзельнічаў у гэтым парадзе і **Уладзімір Васілевіч Каліноўскі,** які абараняў Маскву ў складзе 316-й стралковай дывізіі пад камандаваннем І. В. Панфілава; **Кірыл Цітавіч Палазкоў,** які 9 мая 1945 г. сустрэў у Празе, узнагароджаны двума ордэнамі Чырвонай Зоркі, медалём «За адвагу» і іншымі ўзнагародамі СССР, «Ваенным крыжам» і трыма медалямі Чэхаславакіі.

Канстанцін Рыгоравіч Валькоўскі з Баркалабава сустрэў вайну ў Карэліі, дзе служыў у пагранічных войсках, потым прымаў удзел у Сталінградскай бітве. Спачатку быў радавым байцом у мінамётным разліку, потым стаў камандзірам «кацюшы». Быў тройчы паранены. За трапны агонь па Мамаевым кургане, дзе акапаліся фашысты, быў узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі.

Мікалай Цярэнцьевіч Камандышка — удзельнік грамадзянскай вайны. І ў Вялікую Айчынную вайну ён з першага і да апошняга дня на розных франтах. За праяўленую адвагу палкоўнік М. Ц. Камандышка быў узнагароджаны ордэнамі Чырвонага Сцяга, Айчыннай вайны II ступені, двума ордэнамі Чырвонай Зоркі, медалямі.

Храбра грамілі ворага лётчыкі — ураджэнцы Быхаўшчыны. **Мікалая Сяргеевіча Куляшова** з Следзюкоў вайна застала ў Ленінградзе, дзе ён вучыўся ў фабрычна-заводскім вучылішчы. Па «дарозе жыцця» цераз Ладажскае возера быў вывезены разам з іншымі падлеткамі на Вялікую зямлю, стаў працаваць на заводзе ва Ульянаўску. Пасля сканчэння школы паветраных стралкоў

Быховский районный историко-краеведческий музей

М. Ц. Камандышка.

І. С. Ганчароў.

М. С. Камаровіч.

Я. Ф. Сідараў.

быў накіраваны ў авіяцыйны корпус, якім камандаваў Герой Савецкага Саюза Г. Байдукоў. У М. С. Куляшова 92 баявыя вылеты. Удзельнічаў у вызваленні Жлобіна, Бабруйска, Польшчы, у баях ва Усходняй Прусіі, Германіі. Узнагароджаны ордэнамі Чырвонай Зоркі, Айчыннай вайны І і ІІ ступеней, медалём «За адвагу» і іншымі. Паветраны стралок-радыст **Іван Сідаравіч Ганчароў** пачаў свой баявы шлях з парада на Краснай плошчы 7 лістапада 1941 г. Ён тады якраз скончыў школу малодшага лётнага каманднага саставу. Ваяваў на Заходнім, на 1-м і 2-м Прыбалтыйскіх, на Ленінградскім і 3-м Беларускім франтах. За смеласць і ініцыятыву быў узнагароджаны ордэнам Славы ІІІ ступені, ордэнам Вялікай Айчыннай вайны ІІ ступені, медалямі «За адвагу», «За баявыя заслугі». Лётчык, камандзір звяна штурмавога авіяпалка **Андрэй Іванавіч Масюкоў** зрабіў на сваім Іл-2 каля ста баявых вылетаў, закончыў вайну ў Германіі. Узнагароджаны двума ордэнамі Чырвонага Сцяга, ордэнамі Айчыннай вайны І і ІІ ступеней. З 1941 г. да апошніх дзён вайны ваяваў у авіяцыі старшына **Антон Аляксеевіч Сакалоў.**

Павел Васілевіч Далгіх у складзе танкавага палка змагаўся з ворагам на Паўночным Каўказе. Пры высадцы дэсанта ў раёне Керч — Феадосія быў паранены. Пасля вяртання са шпіталя быў прызначаны камандзірам роты бранябойшчыкаў на Малую зямлю. Павел Васілевіч расказвае: «Вораг любой цаной імкнуўся захапіць вышыню, на якой замацавалася рота. За дзень мы адбівалі па 10—12 атак. З усёй роты засталіся жывымі некалькі чалавек. Але вышыню мы ворагу так і не аддалі». Закончыў вайну П. В. Далгіх у Берліне. Узнагароджаны ордэнамі Чырвонай Зоркі і Славы ІІІ ступені, медалём «За адвагу».

Піліп Кузьміч Карпенка сустрэў вайну ў Пінску, потым удзельнічаў у баях пад Гомелем. Быў разведчыкам на Бранскім фронце, а пасля механікам-вадзіцелем у 12-м разведбатальёне 4-га танкавага корпуса. На ўсё жыццё запомніў Піліп Кузьміч танкавы бой, у якім з нашага боку было 58 танкаў, з варожага — 80. Яго танк тады быў падбіты, а сам ён цудам выратаваўся ад смерці. Пасля ўдзельнічаў у Сталінградскай бітве, вызваляў Нікалаеў, Адэсу, дайшоў да Одэра, штурмаваў Берлін. Узнагароджаны ордэнамі Славы ІІІ і ІІ ступеней, медалямі.

Абаронцы Ленінград кавалер ордэна Чырвонага Сцяга **Еўдакім Емяльянавіч Башарымаў,** снайпер **Іван Апанасавіч Васількоў.** У лютым 1942 г., пасля сканчэння палкавой школы снайпераў І. А. Васількоў адкрыў свой асабісты рахунак знішчаных гітлераўцаў, а к канцу вайны гэта лічба дасягнула 68. Пад Ленінградам і Псковам, на Ладажскім возеры суткамі высочваў ён ворага. Іван Апанасавіч узнагароджаны ордэнам Славы ІІІ ступені, медалём «За адвагу» і іншымі.

Фёдар Антонавіч Шалянкоў з Палянінавіч на фронце з 23 чэрвеня 1941 г., ваяваў пад Курскам і Арлом, вызваляў родную Беларусь, узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі.

Быхаўчанін **Дзмітрый Данілавіч Гашкоў** ваяваў на Калінінскім і Заходнім франтах, вызваляў Чэхаславакію, узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі, Айчыннай вайны ІІ ступені.

Мікалай Лявонавіч Дудкоў пачаў ваяваць з ворагам на Поўначы, у раёне Кандалакшы, потым служыў у 32-й стралковай брыгадзе Волхаўскага фронту, у цяжкіх баях пад Ціхвінам замяніў камандзіра роты, 2 разы быў цяжка паранены, вайну закончыў у складзе чыгуначных войск, дадому вярнуўся толькі ў 1946 г.

Маёр **Іван Нічыпаравіч Кравец** камандаваў інжынернай штурмавой ротай у час баёў на адным з перавалаў галоўнага Каўказскага хрыбта.

Васіль Малахавіч Азараў удзельнічаў у баях на Заходнім, Калінінскім, Паўднёва-Заходнім, Бранскім, 1-м і 2-м Прыбалтыйскіх, 3-м Беларускім франтах. Узнагароджаны 2 ордэнамі «Чырвонай Зоркі», медалямі.

З першага да апошняга дня знаходзіўся на фронце **Сяргей Хрысанавіч Шалыгін.** Быў паліт-

Быховский районный историко-краеведческий музей

руком, камандаваў ротай, быў начальнікам сувязі палка.

Якаў Фёдаравіч Сідараў быў камандзірам батарэі на Закаўказскім фронце, потым ваяваў на 1-м Украінскім, удзельнічаў у Львоўска-Сандамірскай аперацыі, вызваляў Заходнюю Украіну, Польшчу. Узнагароджаны ордэнамі Чырвонага Сцяга, Айчыннай вайны, Чырвонай Зоркі. Якаву Фёдаравічу выпала шчасце камандаваць групай артылерыі, якая давала гістарычны салют у гонар Перамогі над фашысцкай Германіяй.

Быхаўчанін **Фёдар Піліпавіч Ільюшчанка** ў 19 год (з красавіка 1943 г.) стаў партызанам 425-га партызанскага палка Быхаўскай ваенна-аператыўнай групы. Пасля злучэння з перадавымі часцямі Чырвонай Арміі ў лютым 1944 г. ваяваў у дзеючай арміі. Вызваляў Быхаў, пры фарсіраванні ракі Нёман быў цяжка паранены. Узнагароджаны ордэнам Айчыннай вайны I ступені, ордэнам Чырвонай Зоркі, многімі медалямі.

Усяго некалькі дзесяткаў прозвішчаў з тысяч, некалькі фрагментаў з мноства біяграфій... Колькі было іх, быхаўчан, маладых і сталых, сямейных і халастых, зусім бязвусых юнакоў, якія вынеслі на сваіх плячах нялёгкую ношу салдата Вялікай Айчыннай. Кожны з іх, хто дажыў і хто не дажыў да пераможнага мая, хто названы і не названы ў гэтай кнізе, зрабіў свой уклад у агульную справу Перамогі. Вялікая і шчырая ўдзячнасць патомкаў усім ім за тое, што яны зрабілі ў імя будучага!

Камбат Арлоўскі

Мемарыяльная дошка К. І. Арлоўскаму на будынку дзіцячага сада № 4 у Быхаве.

Канстанцін Іванавіч Арлоўскі — Герой Савецкага Саюза (24.3.1945). Нарадзіўся 15.12.1913 г. ў Быхаве. З сялян. Беларус. Скончыў Бабруйскае танкавае вучылішча (1939). У Чырвонай Арміі з 1934 г. Удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі ў 1939 г., савецка-фінляндскай вайны 1939—1940 гг. У час Вялікай Айчыннай вайны на фронце з ліпеня 1941 г. Камандзір танкавага батальёна капітан К. І. Арлоўскі вызначыўся ў ліпені 1944 г. пры вызваленні Латвіі. Батальён над яго камандаваннем двойчы прарываў лінію абароны праціўніка на дзвінскім участку фронту, за 8 дзён наступлення прайшоў з баямі каля 300 км, перарэзаў шашу і чыгунку Дзвінск — Рэзекне, закрыў шлях да адступлення дзвінскай групоўцы праціўніка, знішчыў 12 танкаў, 8 танкетак, 8 самаходных і больш чым 40 супрацьтанкавых гармат, каля 300 гітлераўцаў. К. І. Арлоўскі загінуў у баі 22.7.1944 г. Пахаваны ў брацкай магіле ў г. Даўгаўпілс Латвійскай ССР. Яго імем названы вуліцы ў Быхаве і Даўгаўпілсе, 2 завулкі ў Быхаве, на будынку дзіцячага сада па вуліцы Леніна, дзе размяшчалася школа, у якой ён вучыўся, устаноўлена мемарыяльная дошка.

Вышэй сярэдняга росту, імклівы, з хуткім дапытлівым позіркам, Канстанцін Іванавіч лічыўся сярод сваіх сяброў-танкістаў чалавекам нястомным. Здавалася, што ён можа знаходзіцца ў танку суткамі.

— У мяне свой рахунак з фашыстамі,— сказаў неяк Канстанцін сваім сябрам.

...У ліпені 1941 г. ў адным з цяжкіх баёў танк Арлоўскага быў падбіты, а ён, паранены, схоплены фашыстамі. Жудасныя дні палону, зверствы гітлераўцаў, разлічаныя на тое, каб або знішчыць чалавека, або прымусіць яго страціць чалавечае аблічча. Але не такім быў Канстанцін Арлоўскі. Калі рана крыху загаілася, ён з групай сяброў уцёк з палону, з іх дапамогай дабраўся да сваіх. Працяглы час знаходзіўся ў шпіталі, а пасля — зноў на фронце. За ўзорнае выкананне баявых заданняў камандаванне ўзнагародзіла яго ордэнам Айчыннай вайны II ступені.

...Летам 1944 г. К. Арлоўскі прымаў удзел у вызваленні Латвіі. Раніцай 21 ліпеня на ўчастку дзеяння 100-га корпуса загрымела артылерыйская канапада. Наша артылерыя ўзламала ўмацаваны абарончы рубеж ворага. Танкавы корпус рушыў у прарыў. 1-ы танкавы батальён капітана Арлоўскага ішоў на чале перадавога атрада 41-й танкавай брыгады корпуса.

Брыгада за апошнія дні прайшла з баямі больш чым 300 кіламетраў, і батальён Арлоўскага на працягу ўсёй аперацыі вызначаўся зладжанасцю,

Быховский районный историко-краеведческий музей

імклівасцю манеўра, трапнасцю агню. Ні адной паломкі, ні аднаго адсталага і страчанага танка.

І вось зараз прадстаяў цяжкі, упарты бой на галоўным напрамку. Танкі ў вызначаны тэрмін сканцэнтраваліся ва ўказаным для іх раёне. Арлоўскі абышоў экіпажы, усё дакладна праверыў.

Вось як апісваюцца ва ўзнагародным лісце дзеянні камбата Арлоўскага і яго батальёна ў баі за вызваленне Даўгаўпілса:

«...У баях з нямецкімі захопнікамі з 17 па 22 ліпеня 1944 года капітан Арлоўскі праявіў цудоўныя валявыя і арганізатарскія якасці як камандзір. Яго батальён двойчы прарываў умацаваную паласу праціўніка, выходзіў у тылы, няшчадна граміў там штабы, абозы, рваў камунікацыі праціўніка, раз'ядноўваў яго дзеянні, дэзарганізоўваў кіраванне і прымушаў гітлераўцаў адступаць, даючы такім чынам брыгадзе і корпусу магчымасць рушыць у прарыў і неадступна праследаваць праціўніка на вялікую глыбіню...»

Войскі арміі сумесна з танкавым корпусам зламалі абарону і ўшчэнт разбілі 200-ю пяхотную дывізію гітлераўцаў. Яны авалодалі важнейшымі апорнымі пунктамі ў сістэме абароны ворага. Менавіта ў гэтым жорсткім баі вызначыўся 1-ы

К. І. Арлоўскі.

Дз. Я. Аскаленка.

танкавы батальён капітана К. І. Арлоўскага. Гэта яго танкі першымі ўварваліся ў размяшчэнне праціўніка, перарэзалі шашу і чыгунку Дзвінск — Рэзекне і закрылі шлях адыходу варожай групоўцы войск.

На гэтым рубяжы, стрымліваючы шалёны націск контратакуючага ворага, і загінуў смерцю героя капітан Арлоўскі. *П. Баўман.*

Абаронца Ленінграда

Дзмітрый Яфімавіч Аскаленка — Герой Савецкага Саюза (14.2.1943). Нарадзіўся ў 1920 г. ў в. Следзюкі Быхаўскага раёна. З сялян. Член КПСС. Скончыў 3 курсы Мінскага політэхнічнага тэхнікума (1937). Удзельнік савецка-фінляндскай вайны 1939 — 1940 гг. У час Вялікай Айчыннай вайны на фронце з чэрвеня 1941 г. Камандзір звяна знішчальнага авіяпалка старшы лейтэнант Дз. Я. Аскаленка вызначыўся пры абароне Ленінграда; адзін з першых авалодаў тэхнікай начных палётаў. У паветраных баях над Ленінградам ён асабіста збіў 14 самалётаў праціўніка, 10 — у групавых баях. Загінуў у паветраным баі 26.9.1942 г. Імем героя названы эскадрылля, у якой ён ваяваў, вуліцы ў Ленінградзе і Быхаве, завулак у Быхаве; у в. Следзюкі на будынку школы, дзе ён вучыўся, устаноўлена мемарыяльная дошка.

На Ленінградскім фронце не было лётчыка, які не ведаў бы імя паветранага аса Дзмітрыя Аскаленкі. Аб ім пісалі ў газетах, расказвалі па радыё, яго імя перадавалася ад аднаго лётчыка да другога. Дз. Аскаленка першым на Ленінградскім фронце збіў варожы самалёт у начным баі, адным з першых стаў лятаць і праследаваць ворага ноччу. Яго паважалі і любілі за прастату і выключную сціпласць, самаадданасць, вернасць баявому сяброўству, за мужнасць і майстэрства ў баі.

26 верасня 1942 г. шасцёрка савецкіх знішчальнікаў І-16 завязала над Іванаўскім «пятачком», той пядзяй зямлі каля Неўскай Дубраўкі, дзе ўвосень 1942 г. ішлі асабліва жорсткія баі, паветраны бой супраць 8 варожых Ме-109. Самалёт Аскаленкі быў збіты. Лётчык пакінуў машыну, але парашут не раскрыўся, бо скачок быў зроблены з малой вышыні. І ў апошнім баі Дзмітрый застаўся верным сабе — перш чым кулямётная чарга прашыла яго самалёт, ён паспеў збіць яшчэ аднаго фашыста.

З франтавых пісем Дз. Аскаленкі сваёй жонцы Ніне

«Да, Нинуля, не сбылись наши мечты провести следующий вечер вместе. Ты, конечно, не могла не заметить неопределенности в моем голосе, когда я обещал прийти к тебе и сердито посмотрел на красивую, но злосчастную луну. Короче говоря, через три дня после нашего расставания моя машина была подбита, и я кое-как дотянул до линии фронта. Приземлился на огородике, где, к великой радости, были наши. Сейчас чувствую себя хорошо. А как чувствовал себя тогда — не помню. Небольшой осколок повредил мне нос и лоб. Придется немного полежать».

«Знаешь, Нинка, сегодня бесчисленное число посетителей совершенно меня расстроило. Хорошо быть здоровому, знать, что ты можешь выполнять любое дело, любое задание. И как плохо лежать на больничной койке. Не дождусь, когда выпишут.

Быховский районный историко-краеведческий музей

И снова в бой. Нина, дорогая, пиши чаще. Очень соскучился. Всегда твой».

«Спешу поделиться радостью. Я на старом месте. Влился в настоящую боевую жизнь. Тянет в бой. Скорее бы! Привет от Яши и Лешки. Они здорово дерутся!»

«Сегодня Федя Скрипниченко передал мне твое письмо. Как раз перед ночной работой. Ты не представляешь себе, как я обрадовался. И это, пожалуй, обеспечило успех. В ту же ночь летал на штурмовку и заставил замолчать одну зенитку. Вот что значит хорошее настроение. Пиши, не забывай».

«Очень рад твоей весточке. Да, красиво ты пишешь о лесе, где бродишь по снегу, валишь деревья. Я, дорогая, в том лесу вырос. Потом уехал и, признаться, стал понемногу отвыкать от прежней жизни. Но вот твои воспоминания о лесной избушке и будущей нашей жизни в ней, о твоем согласии следовать за мной повсюду глубоко тронули меня. Жизнь! Какая все-таки это чудесная штука! Всеми силами я буду драться за каждую минуту жизни не только своей, но и твоей, всех честных людей».

«Очень много приходится работать. Ночью летаю в бой, а днем вожу в строй молодежь. Вот так и живем...

А в том ночном, что я тебе писал, все говорят, что я здорово отличился. Ведь это же первый случай».

«Ничего нового нет в моей жизни. Все собираюсь съездить на рентген — что-то беспокоит в боку. А в общем все в порядке. Знаешь, как-то совестно болеть. Вылетишь в бой, и все болезни проходят. Сегодня Мациевич получил от Вани Автухова письмо, такое патриотическое, с большим стихотворением, посвященным мне. Вот чудак! Придется отругать его как следует. Подумаешь — писатель. Заставляет меня краснеть».

«Жив-здоров и вообще все в порядке. Третьего еще увеличил счет на одного стервятника. Сегодня все спокойно. Наверное, будем ночью работать, потому что очень ясная погода. В эти дни я почему-то очень много думаю о жизни. Хорошая жизнь! Из-за этого мы воюем, чтобы жить. И у нас есть любовь, преданность Родине. И ради Родины мы готовы на все, даже на смерть. Не думай, что это сказано для красного словца. Нет, Нина, так поступает каждый из нас, когда требуется...»

«Пишу тебе, Нина, после очень жаркого боя. На глазах потерял одного парнишку, сам зверски устал, четыре часа дрался, шею натер — не повернуть, но фашисты получили сполна. Свой счет увеличил еще на одного. Уже темнеет, писать почти невозможно, да и для ночки работа предстоит. Крепко целую. Навеки твой».

«Только что получил от тебя письмо. Ты обижаешься, что мало пишу. Нет, дорогая, два дня назад я послал тебе письмо, хотя времени почти не было. Молодежь выводил ночью. Толковые ребята. Будут хорошими помощниками в боях. Сегодня отдыхаем. После ужина все разбежались. Остался командир, Ионыч. Поговорили по душам. Я подсчитал свои дела. Ни много ни мало, а четырнадцать фашистов я срубил, причем троих ночью. И все же мало, Нина. Надо больше, без счета. Ненавижу я их, а потому и рука моя так страшна для врага, поэтому и недоволен я тем, чего достиг в бою. До тех пор, пока я жив, я буду без устали бить проклятых гадов, бить так, чтобы другого пути, как в могилу, у них не оставалось...»

Мацней за браню

Л. С. Данілюк.

Леанід Сямёнавіч Данілюк — Герой Савецкага Саюза (31.5.1945). Нарадзіўся 3.5.1919 г. ў в. Студзёнка Быхаўскага раёна. З служачых. Беларус. Член КПСС з 1942 г. Скончыў Магілёўскі педінстытут (1939), Тбіліскае артылерыйскае вучылішча (1941). У Чырвонай Арміі з 1939 г. У час Вялікай Айчыннай вайны на Паўночна-Заходнім, 2-м Украінскім, 1-м Беларускім франтах. Камандзір самаходнага артылерыйскага палка маёр Л. С. Данілюк вызначыўся ў Берлінскай аперацыі. 18.4.1945 г. па яго ініцыятыве полк атакаваў ворага каля г. Бернаў. На падбітай самаходнай гармаце Данілюк прарваўся на ўскраіну горада, выклікаў паніку ў радах праціўніка, што садзейнічала паспяховаму наступленню корпуса. Да 1955 г. служыў у Савецкай Арміі, падпалкоўнік. Працаваў у Харкаве, Магілёве. Апошні час жыў у Рагачове. Памёр 24.9. 1987 г. Пахаваны ў Быхаве. Імем Л. С. Данілюка названа школа ў Бернаў (ГДР).

Асабістай мужнасцю лейтэнант-артылерыст Л. Данілюк паказваў прыклад байцам свайго ўзвода. За ўмелыя і храбрыя дзеянні ў баі за адну з вышынь Леанід атрымаў ордэн Чырвонага Сцяга. Цяжкасць выканання задачы заключалася ў тым, што ворагаў было ўтрая больш. Але чырвонаармейцы ўтрымалі вышыню, яны знішчылі 150 варожых салдат. У тым баі Данілюк быў

Быховский районный историко-краеведческий музей

цяжка паранены. Пасля доўгіх месяцаў лячэння ў шпіталі ён атрымаў строгі прысуд медыцынскай камісіі: да далейшай службы ў страявых часцях непрыгодны. Леанід не мог змірыцца з гэтым, рапарт за рапартам пісаў ён і нарэшце восенню 1943 г. дабіўся накіравання на фронт. Намеснікам камандзіра самаходна-артылерыйскага палка прымаў удзел у баях пад Александрыяй, Знаменкай, Кіраваградам. У баі за Александрыю Данілюк кіраваў трыма батарэямі палка, якія знішчылі 13 танкаў, 8 аўтамашын з пяхотай, 4 гарматы і каля дзвюх рот пяхоты праціўніка. Паранены, не пакінуў поля бою, працягваў кіраваць падраздзяленнямі. За гэты гераічскі бой на грудзях Леаніда заззяў другі ордэн Чырвонага Сцяга. А потым Л. С. Данілюк ужо як камандзір палка вызваляў родную Беларусь, умела правёў самастойную аперацыю па вызваленні Брэста, за што палку было прысвоена ганаровае найменне «Брэсцкага», далей яго баявы шлях пралягаў праз Польшчу, і нарэшце — фашысцкая Германія. Увесь час полк ішоў у баявых парадках пяхоты і агнём і гусеніцамі расчышчаў ёй шлях. За ўмелае правядзенне наступальных аперацый Л. С. Данілюк быў узнагароджаны ордэнамі Айчыннай вайны I і II ступеней і трэцім ордэнам Чырвонага Сцяга. І вось — Берлінская аперацыя, авалоданне горадам Бернаў, калі пасля лабавой атакі палка гарнізон горада-крэпасці вывесіў белы флаг. Ужо пазней, праз шмат гадоў асэнсаваў Леанід Сямёнавіч, што такая імклівая атака і як вынік яе белы сцяг над крэпасцю захавалі многія жыцці і нашых салдат, і мірных жыхароў горада, выратавалі старажытны Бернаў ад разбурэнняў, якія магла прынесці зацяжная артылерыйская асада. Акрамя таго, як высветлілася, гітлераўцы збіраліся ўзарваць горад перад здачай. Учынак, імя якому подзвіг, яко тады правільна ацаніла камандаванне і Маршал Савецкага Саюза Г. К. Жукаў напісаў на ўзнагародным лісце: «З малымі ахвярамі ўзяў крэпасць. Дастойны прысваення звання Героя Савецкага Саюза». А да рэйхстага, дзе распісаўся Леанід Данілюк, заставалася 13 кіламетраў, якія пераадольвалі 21 дзень — так цяжка заваёўвалася Перамога.

З успамінаў Л. С. Данілюка

Бернаў вінчэрыўся артылерыйскімі байніцамі, кішэў, як тараканамі, карычневымі «фаўстнікамі». Фюрэр істэрычна клікаў да татальнага супраціўлення. Бернаў, апяразаны крапасной сцяной таўшчынёй да 6 метраў, прыкрываў Берлін, да якога было рукой падаць. Франтальная атака танкавага корпуса захлынулася. З горыччу глядзеў я на палаючыя танкі і самаходкі. У гэты момант палкавая разведка далажыла пра пралом у сцяне — вузкі, але танкі павінны прайсці. Так з'явіўся шанц узяць крэпасць раптоўна, прарвацца ў яе праз пралом. Усім агнявым сродкам загадаў паліць па ім, а сам павёў полк у атаку. Мая «трыццацьчацвёрка» першай апынулася ў праломе, падмяла пад сябе супрацьтанкавую гармату, а за ёй ішлі і расцякаліся паўз крапасную сцяну нашы самаходкі з аўтаматчыкамі на броні. І тут, нібы метэарыт — расплаўлены, гарачы, прашыла балванка танк. Дробныя асколкі брані сцебанулі па камбінезоне. Запахла гарэлай фарбай. Двое з экіпажа былі забіты. Механік вёў параненую машыну на артылерыйскую ўстаноўку. На шчасце, цэлай аказалася рацыя. І хоць я быў моцна аглушаны, пачуў у шлемафоне голас камандзіра корпуса:

— Данілюк, маёр, дзе знаходзішся, чаму не дакладваеш? Што з палком?

— У Бернаў, таварыш генерал. Мінуты дзве, як у Бернаў,— адказваю.

— Трымайся, маёр. Іду на падмогу.

Танк давялося пакінуць. Шкада, добрая машына была. Яшчэ з Польшчы на ёй ваяваў, а боем кіраваў прама ад крапасной сцяны.

Дарэчы, за час вайны згарэла дзве самаходкі і чатыры танкі, на якіх я ваяваў. Аказваецца, чалавек мацнейшы за сталь. Але быў са мной выпадак, яшчэ пад Ціхвінам, калі я знаходзіўся на краі магілы, звычайнай брацкай магілы, якіх тысячы на нашай зямлі. А выратаваў мяне, выцягнуў, можна сказаць, з яе, даручэнец Рыгор Забалотнікаў. Без прыкмет жыцця, кантужанага і параненага разрыўной куляй у галаву хавалі мяне разам з загінуўшымі. Твар быў заліты крывёю. Рыгор стаў адвінчваць ордэн і адчуў: сэрца б'ецца!

...Пасля вайны давялося двойчы пабываць у Бернаў. Асабліва хвалюючай была другая паездка — восенню 1982 г. У Бернаў пабудавалі новую школу. У вестыбюлі — шарэнгі школьнікаў. І вось пачалося такое, што ад хвалявання нават горла сціснула: сакратар акружкома зачытала пастанову ўрада ГДР аб прысваенні школе майго імя. Я ўручыў сцяг школы піянерскай арганізацыі. Потым карэ школьнікаў выстраілася на двары. Я здагадаўся: на пастаменце, пад пакрывалам, танк. Скрозь кветкі на танкавай брані чытаю: «На гэтым «Т-34» Герой Савецкага Саюза маёр Леанід С. Данілюк 18 красавіка 1945 года вызваляў Бернаў ад фашыстаў». А ў гарадскім музеі ўручылі шашку з надпісам на яе лязе: «Выраблена ў адным экземпляры для вызваліцеля Бернаў, Героя Данілюка». Жыхары Бернаў ведаюць, што савецкі чалавек ніколі не ўзнімаў і не ўзніме меч над іншымі галовамі...

Пуховский районный историко-краеведческий музей

Маршал авіяцыі

С. А. Красоўскі.

«Маршал авіяцыі Сцяпан Акімавіч Красоўскі — выдатны военачальнік, камуніст у самым цудоўным сэнсе гэтага слова. Яго розум, высокае пачуццё абавязку перад Айчынай і савецкімі людзьмі, яго ўвага, душэўная цеплыня, спагадлівасць, многае-многае іншае выклікалі і выклікаюць імкненне быць падобным на яго, быць такім жа сціплым, такім жа сумленным у адносінах да ўсяго.

Сказанае — толькі малая частачка таго добрага, што хацеў бы сказаць аб сваім настаўніку і камандзіры С. А. Красоўскім кожны з яго выхаванцаў. Адным з іх з'яўляюся і я.

Вечна ўдзячны А. Т. Кузьмін».

Такі запіс пакінуў аднойчы ў кнізе ганаровых гасцей народнага музея Глухскай сярэдняй школы былы сакратар ЦК КПБ Аляксандр Трыфанавіч Кузьмін.

Герой Савецкага Саюза, маршал авіяцыі, прафесар Сцяпан Акімавіч Красоўскі нарадзіўся 20.8.1897 г. ў вёсцы Глухі Быхаўскага раёна ў сялянскай сям'і. Скончыў народнае вучылішча, Быхаўскае вышэйшае пачатковае вучылішча.

У маі 1916 г. яго прызвалі ў царскую армію. Пасля заканчэння курсаў бяздротавага тэлеграфа ў г. Мінску быў прызначаны начальнікам радыёстанцыі ў 20-ы армейскі корпус на Заходнім фронце. Удзельнічаў у баях у раёне Смаргоні, Маладзечна, дзе быў паранены. У сакавіку 1917 г. Красоўскага перавялі ў 25-ы авіяцыйны атрад. Там ён быў радыёнаглядчыкам, потым авіяцыйным матарыстам. Летам 1917 г. зрабіў першы палёт на самалёце «Вуазен» і атрымаў чын унтэр-афіцэра.

Летам 1917 г. актывісты арганізаванага ў 25-м авіяцыйным атрадзе палітычнага гуртка стварылі групу спачуваючых бальшавікам. С. А. Красоўскі быў выбраны яе сакратаром. Гэта група і склала пасля ядро партыйнай арганізацыі авіяатрада. У верасні 1917 г. Красоўскі быў арыштаваны за рэвалюцыйную дзейнасць чыноўнікамі Часовага ўрада. Яго справа была перададзена ваеннаму палявому суду. У час дазнання Красоўскі ўцёк са станцыі Глыбокае ў Петраград.

У лістападзе 1917 г. Сцяпан Акімавіч пачаў службу чырвонагвардзейцам у адным з першых авіяатрадаў маладой Савецкай рэспублікі. У 1918 г. малады ваенлёт стаў членам партыі бальшавікоў. У 1918—1919 гг. ён выконваў абавязкі сакратара партячэйкі РКП(б) 2-й Цвярской авіягрупы, служыў матарыстам і начальнікам сувязі ў 33-м авіяатрадзе на Уральскім і Усходнім франтах, авалодаў яшчэ адной з вядучых прафесій таго часу — лётчыка-назіральніка. Восенню 1919 г. авіяатрад быў пераведзены ў Астрахань і перададзены ў састаў 11-й арміі, С. А. Красоўскі неўзабаве стаў ваенкомам атрада. У Астрахані ён пазнаёміўся з С. М. Кіраўым, у наступныя гады яны не раз сустракаліся па службовых справах у Азербайджане і Ленінградзе. У канцы красавіка 1920 г. 11-я армія ўступіла ў Баку, у баях за горад вызначыліся авіятары 33-га атрада.

Да кастрычніка 1926 г. С. А. Красоўскі быў камісарам у розных авіяцыйных часцях на Каўказе, потым у Маскоўскай ваеннай акрузе, дзе з лістапада 1927 г. да сакавіка 1934 г. камандаваў 3-м авіяцыйным атрадам, які насіў імя іванаўскіх рабочых. У 1931 г. камандзіру атрада і яго памочніку першым у Ваенна-Паветраных Сілах СССР былі ўручаны нагрудныя знакі «Выдатны паветраны баец». Пастановай ЦВК СССР ад 27. 10.1932 г. С. А. Красоўскі за безаварыйную работу і высокія паказчыкі ў вучэбна-баявой падрыхтоўцы 3-га авіяатрада быў узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі.

З вясны 1934 г. да восені 1935 г. С. А. Красоўскі камандаваў 253-й штурмавой авіябрыгадай Ленінградскай ваеннай акругі. На восеньскіх вучэннях 1935 г. авіябрыгада дзейнічала разам з механізаваным корпусам. Вынікі вывучкі лётчыкаў, якімі камандаваў камбрыг Красоўскі, атрымалі высокую ацэнку прысутнага на вучэннях намесніка наркома абароны Маршала Савецкага Саюза М. М. Тухачэўскага. Сцяпан Акімавіч быў узнагароджаны імянным залатым гадзіннікам, а затым накіраваны на вучобу ў Ваенна-паветраную акадэмію імя Жукоўскага, якую скончыў у 1936 г. Зноў вярнуўся ў Ленінградскую ваенную акругу: камандзір авіябрыгады, потым авіякорпуса. У якасці камандзіра Мурманскай авіябрыгады і памочніка камандзіра ВПС 14-й арміі прымаў удзел у савецка-фінляндскай вайне 1939—1940 гг. Пасля заканчэння ваенных дзеянняў С. А. Красоўскі — начальнік ваенна-авіяцыйнага вучылішча, памочнік камандуючага (з чэрвеня 1941 г. камандуючы) ВПС Паўночна-Каўказскай ваеннай акругі. На апошняй пасадзе і застала яго Вялікая Айчынная вайна. Генерал-маёр С. А. Красоўскі ваяваў на Паўднёвым, Бранскім, Паўднёва-Заходнім, Варонежскім і 1-м Украінскім франтах у якасці камандуючага ВПС 56-й арміі, ВПС Бранскага і Паўднёва-Заходняга франтоў, 2-й і 17-й паветранымі арміямі. 20.12.

Быховский районный историко-краеведческий музей

1942 г. С. А. Красоўскаму было прысвоена званне генерал-лейтэнанта авіяцыі. Сцяпан Акімавіч прымаў удзел у баявых аперацыях каля Растова-на-Доне, на Каўказе, Сталінградскай, Курскай бітвах, вызваленні Украіны, Польшчы, Чэхаславакіі, Вісла-Одэрскай, Берлінскай і Пражскай аперацыях. Умела кіраваў авіяцыяй і арганізацыяй узаемадзеянняў з наземнымі войскамі пры авалоданні Берлінам, Дрэздэнам і вызваленні Прагі. 29.5.1945 г. яму прысвоена званне Героя Савецкага Саюза. З 1945 г. С. А. Красоўскі на адказных камандных пасадах у ВПС (у 1955—1956 гг. у БВА). У 1956—1968 гг. начальнік Ваенна-паветранай акадэміі імя Гагарына. У 1959 г. прысвоена званне маршала авіяцыі, у 1966 — прафесара. З 1970 г. ён — ваенны інспектар-саветнік Групы генеральных інспектараў Міністэрства абароны СССР. На XXII з'ездзе КПСС быў выбраны членам Цэнтральнай рэвізійнай камісіі (1961—1966), член ЦК КПБ у 1956—1960 гг.

Узнагароджаны шасцю ордэнамі Леніна, ордэнам Кастрычніцкай рэвалюцыі, ордэнамі Суворава I і II ступеней, чатырма ордэнамі Чырвонага Сцяга і інш., а таксама чатырнаццаццю

Ю. А. Гагарын і С. А. Красоўскі.

ордэнамі і медалямі Чэхаславакіі, Манголіі, Польшчы, Балгарыі, ГДР, Кітая, Венгрыі. Аўтар кнігі «Жыццё ў авіяцыі». (3 выд. Мн., 1976). Памёр 21.4.1983 г. Імем С. А. Красоўскага названа плошча ў Быхаве, яго імя прысвоена піянерскай дружыне Быхаўскай сярэдняй школы № 3.

Канец фашысцкай Германіі

...Подготовка к Берлинской операции проводилась в сжатые сроки. Обстановка требовала как можно быстрее нанести завершающий удар по врагу, чтобы фашистское руководство не успело вступить в сговор с империалистами Запада. В Берлин первой должна вступить Красная Армия. Это понимали все — от солдата до маршала...

Летчики 2-й воздушной армии готовились к сражению за Берлин с большим подъемом и очень тщательно. Все детали предстоящих боевых вылетов были продуманы до мелочей. В районе прорыва вражеской обороны должны действовать две тысячи самолетов. Время и маршрут полета экипажей определялись с максимальной точностью, строго согласовывались с действиями артиллерии, чтобы избежать перекрещивания маршрутов наших «илов» с траекториями артиллерийских снарядов...

В ночь на 16 апреля вместе с офицерами штаба А. И. Гнатюком и А. А. Исаевым я выехал на командный пункт фронта. Там, на берегу Нейсе, были оборудованы блиндажи с амбразурами, из которых хорошо просматривался левый берег реки, занятый противником. Как никогда, беспокоился я о точности метеорологического прогноза, о предстоящих действиях штурмовых корпусов, которые должны уложиться в тридцать пять минут, отведенных для нанесения первого массированного удара, об экипажах для подавления зенитной артиллерии в Мускау...

Спать в эту ночь почти не пришлось. Едва за-

Мемарыяльная дошка на будынку Глухскай сярэдняй школы.

Быховский районный историко-краеведческий музей

брезжил рассвет, как из частей стали докладывать о готовности к боевой работе.

Время приближалось к тому моменту, который во всех планах обозначен буквой «Ч» — это срок перехода войск в атаку. Но прежде чем пехота и танки начнут наступление, артиллерия и авиация должны нанести по врагу сокрушительные удары.

И вот из-за горизонта появился ярко-оранжевый диск солнца. Сразу же послышался гул сотен моторов. Бомбардировщики шли на задание плотным строем — девятка за девяткой. Первый удар был обрушен на основные опорные пункты фашистской обороны — Форст и Мускау. Двести восемь экипажей точно положили весь боезапас по целям. Над вражескими позициями высоко в небе поднялись столбы огня и дыма.

Когда на короткое время взрывы смолкли, над линией фронта, над самой гладью Нейсе, пролетела восьмерка «илов», ведомая командиром 144-го гвардейского штурмового авиаполка Героем Советского Союза майором М. И. Степановым. За самолетом тянулся бесконечный шлейф белого дыма. Плотная завеса скрыла оконы противника и одновременно ослепила фашистских наблюдателей, наводчиков орудий, стрелков. Наши войска приступили к форсированию реки...

В боях за Берлин отличились многие летчики. Бомбардировщики громили опорные пункты противника, штурмовики непрерывно держали под воздействием все, даже самые мелкие группировки вражеских войск, истребители полностью парализовали деятельность фашистской авиации.

Огненный вал быстро приближался к столице Германии. 22 апреля 3-я гвардейская танковая армия подошла к каналу Тельтов, на южной окраине Берлина. Фашисты упорно обороняли этот водный рубеж. Командующий войсками фронта приказал использовать для огневой поддержки танкистов крупные силы авиации. Свыше двухсот самолетов нанесли бомбовый удар по огневым точкам противника на северном берегу канала. Авиация вместе с артиллерией подавила очаги сопротивления, и танкисты благополучно переправились через водную преграду на пути к центру немецкой столицы...

Трудно теперь с абсолютной точностью сказать, кому принадлежала идея подготовки знамен Победы. И не случайно почти одновременно на Берлин было сброшено два алых полотнища.

В ночь на 1 мая летчики сами готовили знамена. Штурман 115-го гвардейского истребительного полка майор С. Ф. Тихонов, расстелив на полу кумачовое полотнище, белой краской вывел на нем короткое звучное слово: «Победа», а чуть ниже — «Слава советским войскам, водрузившим Знамя Победы над Берлином!» Такое же знамя было изготовлено и в 1-м гвардейском истребительном авиаполку. На нем были надписи: «Победа!» и «Да здравствует Первое мая!»

В 12 часов 1 мая с аэродрома Альтено поднялись в воздух две группы самолетов. Первую вел командир 115-го гвардейского полка подполковник А. Ф. Косс. В парадном строю летели семнадцать лучших летчиков, в том числе дважды Герой Советского Союза А. В. Ворожейкин, Герои Советского Союза К. В. Новоселов, В. Н. Буянов, И. П. Лавейкин, П. И. Песков. Под посадочными щитками «яка», на котором летел Новоселов, находилось знамя. В 12 часов 25 минут наши самолеты на высоте восемьсот метров появились над самым центром Берлина. Новоселов выпустил щитки. Высвободившееся кумачовое полотнище развернулось и плавно опустилось на рейхстаг.

Через несколько минут к Берлину подошла вторая группа истребителей, ведущим которой был майор Ищенко. С ним летели командир 1-го гвардейского истребительного полка майор И. А. Малиновский, летчики И. Д. Свиридов, А. Т. Фролов, Е. А. Антонов. Знамя находилось на борту самолета Малиновского. Во второй кабине Як-9у находился корреспондент армейской газеты капитан А. М. Хорунжий. По команде летчика над рейхстагом Хорунжий развернул свое полотнище и опустил за борт.

Над Берлином гордо реяли алые стяги Победы, их видели наши офицеры и солдаты, завершающие разгром вражеского гарнизона. Радиостанция наведения с позывными «Залив — Булатов» передала летчикам:

— Знамена видны отлично. Да здравствует наша Победа!

Чувство великой гордости за свою Родину, за свой народ и его армию испытывали летчики, возвращаясь на свой аэродром. Они по праву гордились тем, что на их долю выпало счастье совершить полет в Берлин со знаменами Победы, полет, который навсегда войдет в историю советской авиации...

Друкуецца са скарачэннямі па кн.: Красовский С. А. Жизнь в авиации. 3 изд. Мн., 1976. С. 261—268.

Адважны лётчык

Георгій Мяфодзьевіч Надтачэеў — Герой Савецкага Саюза (13.4.1944). Нарадзіўся ў 1916 г. ў в. Краснiца 1-я Быхаўскага раёна. З сялян. Беларус. Скончыў Магілёўскі аэраклуб (1940). Працаваў электраманцёрам на чыгунцы ў Магілёве. На фронце з чэрвеня 1941 г. Лётчык-штурмавік малодшы лейтэнант Г. М. Надтачэеў ажыццявіў 100 баявых вылетаў. 31.1.1944 г. ў час налёту на варожы аэрадром самалёт яго камандзіра быў падбіты і зрабіў вымушаную пасадку каля аэрадрома праціўніка. Г. М.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Надтачэеў пушачна-кулямётным агнём разагнаў гітлераўцаў, якія беглі да самалёта камандзіра, пасадзіў сваю машыну, узяў экіпаж падбітага самалёта і вярнуўся на свой аэрадром.

Загінуў 25.4.1944 г. ў баі за вызваленне Севастопаля. Імем Г. М. Надтачэева названы вуліцы ў Магілёве і Быхаве, на радзіме пастаўлены абеліск.

Курская дуга. Гітлераўцы рыхтаваліся да летняга наступлення. Кожную ноч над імі віселі У-2. Яны рвалі камунікацыі, выводзілі са строю тэхніку, варожых салдат і афіцэраў. Не раз вылятаў на бамбёжку пярэдняга краю гітлераўцаў і Георгій Надтачэеў. Кожнае заданне выконваў адважна і ўмела. Разведчыкам літаральна ў апошні момант удалося выявіць яшчэ адну агнявую кропку. Георгій атрымаў заданне знішчыць яе. Цёмнай ноччу яго У-2 перасек пярэдні край. З выключаным маторам самалёт Георгія павіс над агнявой кропкай і скінуў бомбы. Больш у гэтым месцы нашым салдатам не пагражала небяспека.

...У-2 ляцеў над варожым тылам на вышыні 1500 метраў. Цэль — склад гаручага. Самалёт вызваліўся ад грузу, пачуліся выбухі, шуганула полымя. І раптам штосьці балюча ўдарыла лётчыка па правай руцэ. У-2 хістануўся і, страціўшы кіраванне, рэзка пайшоў уніз. Толькі каля самай зямлі Георгію ўдалося вывесці самалёт з піке. Але ж трэба яшчэ дацягнуць да сваіх. Звычайна лётчыкі-начнікі лінію фронту пераляталі на вялікай вышыні з выключанымі маторамі. Гэтым яны блыталі карты варожым зенітчыкам, якія стралялі на гук. Набраць патрэбную вышыню Надтачэеў не мог. Не было ўжо сілы. І ён паляцеў амаль над самымі галовамі немцаў. Ашаломленыя нечуванай дзёрзкасцю, яны адкрылі агонь наўздагон, але У-2 ужо ляцеў над сваімі пазіцыямі.

У студзені 1944 г., пасля шпіталю, малодшы лейтэнант Надтачэеў дэбютаваў у ролі лётчыка-штурмавіка 76-га гвардзейскага штурмавога авіяпалка 1-й штурмавой авіядывізіі. Лётаў на бамбёжку танкавых калон і чыгуначных станцый, граміў артылерыйскія батарэі, абараняў сваіх баявых сяброў ад атак нямецкіх знішчальнікаў і абараняўся сам.

31 студзеня 1944 г. тры групы Іл-2 узняліся ў паветра. Ім трэба было нанесці бомбавы ўдар па буйным нямецкім аэрадроме. Група, у якую ўваходзіў Надтачэеў, абавязана была падавіць агонь зенітных батарэй праціўніка. Вось

Г. М. Надтачэеў.

Ф. Ф. Раўчакоў.

ужо знішчана каля 30 фашысцкіх самалётаў, выведзена са строю ўся сістэма супрацьпаветранай абароны аэрадрома. Час вяртацца назад. Але што здарылася з машынай лейтэнанта Протчава? Яна задымілася і пайшла на вымушаную пасадку.

— Сокал! Дазвольце ісці на выручку,— папрасіў Надтачэеў вядучага.

— Пятнаццаты, пятнаццаты? Ці ведаеш ты, на якую рызыку ідзеш?

— Ведаю. Пастараюся...

— Дзейнічай!

Іл з пятнаццатым нумарам на фюзеляжы пайшоў на зніжэнне. Да самалёта, што гарэў на зямлі, беглі гітлераўцы.

— Грыгор'еў! Папрацуй па наземных цэлях! — загадаў Надтачэеў.

Удар, яшчэ ўдар аб няроўнасці зямлі, і Іл падкаціў да падбітага самалёта. Праз некалькі хвілін Надтачэеў з выратаванымі баявымі сябрамі трымаў курс на родны аэрадром.

У красавіку 1944 г. Георгій Мяфодзьевіч вылецеў на штурмоўку ворага ў раён Севастопаля. У журнале баявых дзеянняў 1-й гвардзейскай штурмавой авіядывізіі запісана: «25 красавіка 1944 г. экіпажы знішчалі артылерыю і жывую сілу і падаўлялі агнявыя кропкі праціўніка ў раёне развілкі дарог, што на паўднёвы ўсход ад Сапун-гары. Не вярнуўся лейтэнант Надтачэеў. Па назіранню экіпажаў быў падбіты зенітнай артылерыяй за паўтара кіламетра на ўсход ад калгаса «Бальшавік» (зараз саўгас «Залатая Балка»).

Герой баёў за Віслу

Фёдар Фёдаравіч (Фядотавіч) Раўчакоў — Герой Савецкага Саюза (24.3.1945). Нарадзіўся 27.9.1910 г. ў в. Кузькавічы Быхаўскага раёна. З сялян. Беларус. Член КПСС з 1944 г. З 1928 г. ў Чырвонай Арміі. Скончыў ваенна-ветэрынарную фельчарскую школу (1933), 2-е Маскоўскае пяхотнае вучылішча (1943). У 1937—1941 працаваў ветэрынарам на Украіне. З ліпеня 1941 г. на Паўднёва-Заходнім, 2-м і 1-м Беларускіх франтах. Камандзір стралковай роты старшы лейтэнант Ф. Ф. Раўчакоў вызначыўся ў баі каля г. Пулавы (Польшча). 29.7.1944 г. рота пад яго камандаваннем пераправілася на левы бераг Віслы,

Быховский районный историко-краеведческий музей

захапіла плацдарм і за 2 дні адбіла 8 варожых контратак, падтрыманых танкамі і самаходнымі гарматамі, захапіла вышыню, расшырыла плацдарм, замацавалася на ім і садзейнічала пераправе цераз Віслу іншых падраздзяленняў палка. Пасля вайны Ф. Ф. Раўчакоў працаваў у міліцыі, потым ветэрынарам. Памёр 20.4.1952 г. Яго імем названы вуліцы ў Магілёве, Быхаве, у в. Кузькавічы — на радзіме героя, там жа яму пастаўлены абеліск.

У 1937 г. па стану здароўя Фёдар Раўчакоў дэмабілізаваўся з Чырвонай Арміі і працаваў на ветэрынарных участках у Бярдзічаўскім раёне на Украіне. У маі 1941 г. яго зноў прызвалі ў Чырвоную Армію. Айчынную вайну сустрэў на заходняй граніцы, тут прыняў першы бой з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. 1 верасня ў баі быў цяжка паранены. Нямала часу прайшло, пакуль медыкам удалося зноў паставіць воіна на ногі. У 1943 г., пасля заканчэння пяхотнага вучылішча, яго прызначылі камандзірам узвода ў 965-ы полк 274-й стралковай дывізіі. У баі 3 жніўня 1943 г. Раўчакоў атрымаў цяжкую кантузію. Пасля вяртання са шпіталю старшы лейтэнант Ф. Раўчакоў быў прызначаны камандзірам роты. Байцы ведалі Фёдара Фёдаравіча як чалавека цвёрдай волі, смелага ў баі, уважлівага да сваіх падначаленых. Яны паважалі і любілі свайго ротнага, адважна ішлі за ім на выкананне любога задання.

Баі за вызваленне Польшчы. Жорсткая схватка з ворагам разгарэлася 29 ліпеня 1944 г. Пехацінцы Раўчакова вырваліся да берага Вісты ў раёне горада Пулавы, і ротны з групай салдат пад моцным артылерыйска-мінамётным агнём на рыбацкай лодцы пераправіўся цераз раку і захапіў плацдарм. Закапаўшыся ў зямлю, салдаты моцным кулямётным агнём стрымлівалі праціўніка, які контрнаступаў, а старшы лейтэнант Раўчакоў, вярнуўшыся зноў на ўсходні бераг, арганізаваў пераправу астатніх байцоў сваёй роты. Не прайшло і гадзіны, як уся рота фарсіравала Віслу.

У той дзень фашысты пяць разоў кідаліся ў атаку на жменьку савецкіх воінаў, імкнучыся спіхнуць іх у раку. Але намаганні былі дарэмнымі. Нашым байцам да зыходу дня ўдалося расшырыць плацдарм.

На світанні 30 ліпеня гітлераўцы пры падтрымцы танкаў і самаходных гармат пайшлі ў шалёную атаку на роту Раўчакова. Тройчы падымаў камандзір сваіх байцоў у контратакі. У выніку нашы воіны разгромілі і адкінулі ворага, захапілі пануючую вышыню і канчаткова замацаваліся на плацдарме.

Шлях салдата

Арцём Іванавіч Салодышаў — Герой Савецкага Саюза (24.3.1945). Нарадзіўся 5.10.1910 г. ў в. Лазаравічы Быхаўскага раёна. З сялян. Удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі ў 1939 г., савецка-фінляндскай вайны 1939—1940 гг. У Вялікую Айчынную вайну партызан, з 1943 г. камандзір узвода 810-га партызанскага палка, з 1944 г. на фронце. Камандзір стралковага аддзялення сяржант А. І. Салодышаў вызначыўся пры вызваленні Магілёўскай вобл. 27.6. 1944 г. над моцным артылерыйска-мінамётным агнём пераправіўся цераз Дняпро на поўдзень ад Магілёва. У баі за в. Стайкі гранатамі знішчыў дзот, які стрымліваў наступленне савецкай пяхоты. Быў паранены, але поля бою не пакінуў. Агнём з аўтамата знішчыў 27 гітлераўцаў. Пасля вайны жыў у Быхаве, працаваў інспектарам Дзяржрыбнагляду. Памёр 27.1. 1960 г. Пахаваны ў Быхаве. Імем А. І. Салодышава названы вуліца і завулак у Быхаве, яго імя носяць піянерскія дружыны Быхаўскай сярэдняй школы № 4 і Навабыхаўскай сярэдняй школы Быхаўскага раёна.

Ва ўсіх баявых партызанскіх аперацыях Арцём Салодышаў вызначаўся выключнай адвагай і знаходлівасцю. Менавіта ён захапіў важнага «языка», наладзіў сувязь з антыфашыстам венграм Феры Шандар Варда і прывёў яго ў атрад. Узвод Салодышава стаў адным з самых баявых у атрадзе.

У пасёлку Першамайскі стаяў фашысцкі гарнізон. Гітлераўцы тэрарызавалі жыхароў навакольных вёсак, рабавалі іх маёмасць, вывозілі моладзь у Германію. Арцём папрасіў у камандзіра дазволу на разгром гэтага гадзючага гнязда. Цёмнай ноччу ўзвод скрытна падышоў да гарнізона і ярасна ўдарыў па гітлераўцах. Раніцай на месцы ўмацавання датлявалі галавешкі. Трыццаць захопленых чужынцаў былі дастаўлены ў партызанскі лагер.

У незабыўныя дні «рэйкавай вайны» за смелыя і рашучыя дзеянні ўзводу Салодышава, як і многім іншым, была аб'яўлена падзяка, а камандзір быў прадстаўлены да ўрадавай узнагароды.

24 лютага 1944 г. падраздзяленні Быхаўскай ваенна-аператыўнай групы злучыліся з часцямі Чырвонай Арміі. На ўрачыстым партызанскім мітынгу ў вёсцы Шапчыцы А. І. Салодышаву была ўручана баявая ўзнагарода — медаль «Партызану Айчыннай вайны» I ступені. А пасля Арцём Іванавіч стаў байцом 1260-га стралковага палка 380-й дывізіі, якая вяла цяжкія баі ў раёне Ветранкі. Калі пачалася аперацыя «Баграціён» і 50-я армія перайшла ў наступленне, Арцём Салодышаў з сваім аддзяленнем у ліку першых фарсіраваў Дняпро. Уперадзе была вёска Стайкі — важны апорны пункт. Трэба было як мага хутчэй выбіць адтуль фашыстаў, асядлаць шашу Магілёў — Бабруйск і адрэзаць шляхі адыходу гітлераўцам. І раптам — шалёныя кулямётныя чэргі. Байцы заляглі. Варта было ўзняць галаву, як тут жа, уздымаючы фантаны пылу, у

Быховский районный историко-краеведческий музей

зямлю ўпіваліся кулі. Масіўны, з дзвюма амбразурамі дзот грозна ўзвышаўся над наваколлем і здаваўся непрыступным. Над галавой пачуўся знаёмы гул авіяцыйных матораў. Некалькі самалётаў з чырвонымі зоркамі пранесліся над пазіцыямі гітлераўцаў, і тут жа ўзняліся ў паветра клубы агню і дыму. Але ледзь толькі пяхота ўзнялася ў атаку, як зноў ажыў дзот і па чырвонаармейцах ударыў свінцовы лівень.

Маскіруючыся ў складках мясцовасці, старшы сяржант Салодышаў папоўз да дзота. Калі да яго ўжо заставалася не больш чым 10 метраў, востры боль апёк раптам левае плячо. Сціснуўшы зубы, папоўз далей. Потым прыўзняўся і моцна шпурнуў у амбразуру адну за адной дзве гранаты. Варожыя кулямёты захлынуліся. Аддзяленне паднялося ў атаку. Разам з баявымі сябрамі Арцём уварваўся ў Стайкі. Вакол ірваліся міны і снарады. Забыўшы пра рану, Салодышаў кіраваў боем.

— Ідзіце ў абход, я прыкрыю агнём! — загадаў ён сваім салдатам.

Але тут нечым цяжкім ударыла па назе, і Арцём упаў. Трацячы прытомнасць, ён паспеў заўважыць зялёную ракету, што ўзвілася ў неба. Гэта быў сігнал да агульнай атакі. Значыць, іх аддзяленне выканала сваю задачу.

Пасля шпіталю А. І. Салодышаў зноў на фронце, вызваляў Польшчу, браў Берлін. *Г. Е. Барысаў.*

А. І. Салодышаў.

Ф. А. Смалячкоў.

Снайпер Смалячкоў

Феадосій Арцёмавіч Смалячкоў — Герой Савецкага Саюза (6.2.1942). Нарадзіўся ў 1923 г. ў в. Падгор'е Быхаўскага раёна. З сялян. Шаснаццацігадовым юнаком паехаў у Ленінград, дзе ў 1941 г. скончыў школу ФЗН, стаў будаўніком. У першыя дні вайны Ф. Смалячкоў уступіў у 5-ю дывізію народнага апалчэння Выбаргскага р-на Ленінграда. У ліпені 1941 г. быў прызваны ў дзеючую армію і залічаны ў асобную разведвальную роту 13-й стралковай дывізіі Ленінградскага фронту. Удзельнічаў у баях на подступах да Ленінграда. У перыяд пазіцыйнай абароны ў савецкіх войсках, якія абаранялі Ленінград, нарадзіўся снайперскі рух. Ф. Смалячкоў адным з першых у 42-й арміі адкрыў асабісты рахунак знішчаных ворагаў, быў ініцыятарам баявога спаборніцтва снайпераў Ленінградскага фронту. Амаль штодзённа Феадосій выходзіў на агнявы рубеж. І ў дождж, і ў сцюжу па 12—14 гадзін ляжаў у снезе, высочваючы гітлераўцаў. Не раз фашысты спрабавалі знішчыць адважнага снайпера. Двойчы Смалячкоў адбіваўся гранатамі, а потым зноў браўся за вінтоўку. У сваёй роце Смалячкоў падрыхтаваў 10 выдатных снайпераў, якія знішчылі не адну сотню ворагаў. Бясстрашны камсамолец Ф. Смалячкоў за 90 дзён баёў знішчыў 125 фашыстаў, на якіх затраціў 126 патронаў. Дзевятнаццацігадовы патрыёт загінуў 15.1.1942 г. на баявым пасту. Імем Ф. Смалячкова названы вуліцы ў Ленінградзе, Мінску (установлена мемарыяльная дошка) і Быхаве, пасёлак у Ленінградскай вобл., саўгас у Быхаўскім раёне, гарадскі стралковы клуб ДТСААФ у Ленінградзе, піянерскія дружыны. Яму пастаўлены помнікі ў Ленінградзе, у Быхаўскім раёне каля пасёлка Варанiно на шашы Магілёў — Гомель і ў в. Падгор'е. Славутаму снайперу прысвяціў сваю паэму народны паэт Беларусі Пятрусь Броўка. Песню пра яго напісалі паэт А. Астрэйка і кампазітар Дз. Лукас.

Паэма пра Смалячкова
(урывак)

Ён — горада Леніна воін, юнак, абаронца суровы,
З бароў беларускіх да славы й бясмерця прывёў яго шлях.
Прайдзіся ж ты, сціплая песня,
па мужных слядах Смалячкова,
Па снайперскіх тайных засадах,
на плошчах і шумных палях.
Прайшоў ён праз полымя боек у жоўтыя дні лістапада,
Гадзінамі стыў на марозе,
схаваны між гурб снегавых;
Налітае волавам неба вісела ля сцен Ленінграда,
Ён паў, разганяючы хмары,
бліснуўшы маланкай між іх,

Маці Ф. Смалячкова Фёкла Патанаўна сярод піянераў.

Белорусский государственный историко-краеведческий музей

Помнік Ф. А. Смалячкову ў вёсцы Падгор'е.

Да рускай зямлі прытуліўся,
спавіты паўночнай зарою,
Маўклівы;
раскінуўшы рукі пад ветрам зімы
ледзяным,
Ды пільна ўглядаліся ўдалеч юнацкія вочы героя,
Туды,
дзе сябры-камсамольцы ў баях ўспаміналі
аб ім.
За ім баявая сталіца, што грознаю вартаю стала,
Там плошчы,
дзе ў памяці дружнай і сёння ён ходзіць жывы.
Заводаў узнятыя трубы,
гранітнай чаканкі кварталы,
І рокаты Фінскай затокі, і гордыя плыні Нявы.
Ты спі, наш таварыш, спакойна!
Атакі сабрамі адбіты.
І вораг разбіты скапае. Мы верным у мэту адну —
Імя тваё, Федзя, мы ўзнімем на вуліцах,
сонцам аблітых,
І ў родных палях Беларусі з бацькамі
сустрэнем вясну,
Мы пройдзем,—
па травах духмяных абсыплюцца зорныя росы,
Загойдаюць ветры ласкава палёў залатыя дары;
Мы пройдзем сцяжынкамі тымі,
дзе хлопчыкам бегаў ён босы;
Журботна схіліўшы галовы,
аб ім нам раскажуць бары,
Мы ўбачым народ,
у якога ўзяў ён арлініыя крыллі,
Адкуль яго постаць асілка і зоркія вочы чаму,
Якая зямля ўзгадавала, якія крыніцы паілі,
Якія дубровы спявалі ваяцкую песню яму.

Пятрусь Броўка.

Камандзір-танкіст

Г.М. Станкевіч.

Ц. Я. Сычкоў.

Гемел Міхайлавіч Станкевіч — Герой Савецкага Саюза (27.6.1945). Нарадзіўся 8.3.1925 г. ў в. Сяліба Быхаўскага раёна. З сялян. Беларус. Член КПСС з 1948 г. Скончыў 1-е Харкаўскае танкавае вучылішча (1944), юрыдычны інстытут у Ташкенце (1955). У 1941—1942 гг. рабочы на заводзе ў Ленінградзе. У Чырвонай Арміі з 1943 г. На фронце з 1944 г. Вызначыўся ў баях за г. Губен (Германія). 24.2. 1945 г. танкавы ўзвод пад камандаваннем малодшага лейтэнанта Г. М. Станкевіча прарваў абарону праціўніка і першым уварваўся ў горад. Пры адбіцці адной з контратак танк Г. М. Станкевіча быў падпалены. Экіпаж патушыў пажар і ліквідаваў непаладкі ў машыне. За 4 дні баёў экіпаж танка знішчыў 3 самаходныя гарматы, 2 танкі, 4 пушкі, 3 мінамёты і каля 180 гітлераўцаў. Да 1951 г. Г. М. Станкевіч у Савецкай Арміі. Пасля працаваў следчым у Ташкенце. Памёр 5.1.1962 г. Імем Г. М. Станкевіча названа вуліца ў Быхаве.

У трыццатыя гады сям'я Станкевічаў пераехала на жыхарства ў Ленінград. Гемел вучыўся ў школе на «выдатна», марыў стаць юрыстам. У час блакады Ленінграда, семнаццацігадовы Гемел Станкевіч працаваў рабочым завода «Электрык». Як і іншым ленінградцам, яму выпала зведаць усё: голад, холад, жорсткія артылерыйскія абстрэлы і бамбёжкі. Цяжкахворага, знясіленага юнака па «дарозе жыцця» вывезлі ў савецкі тыл. А калі крыху ачуняў, Гемел папрасіўся ў райваенкамаце на фронт. У 1944 г., скончыўшы танкавае вучылішча, стаў камандзірам танкавага ўзвода. Смелы, ініцыятыўны малады камандзір хутка заваяваў павагу сярод танкістаў. Яго баявыя подзвігі былі адзначаны ордэнамі Чырвонай Зоркі і Айчыннай вайны I ступені.

24 лютага 1945 г. ў баях за г. Губен у Германіі

Быховский районный историко-краеведческий музей

ўзвод Станкевіча прарваў умацаваны ўчастак абароны і першым уварваўся ў горад. Пры адбіцці адной з варожых контратак танк Станкевіча быў падпалены. Камандзір не разгубіўся — загадаўшы экіпажу тушыць агонь, сам з кулямёта ва ўпор біў па фашыстах, якія імкнуліся захапіць экіпаж у палон. Адважныя танкісты патушылі полымя, адрамантавалі пад варожым агнём танк і працягвалі бой. За мужнасць і гераізм, праяўленыя ў гэтым баі, малады камандзір быў удастоены звання Героя Савецкага Саюза.

Пераправа, пераправа...

З успамінаў Ц. Я. Сычкова

Цярэнцій Яфрэмавіч Сычкоў — Герой Савецкага Саюза (3.6.1944). Нарадзіўся 6.1.1922 г. ў в. Хутар Быхаўскага раёна. З сялян. Член КПСС з 1944 г. Скончыў Барысаўскае ваенна-інжынернае вучылішча (1941), Ваенную акадэмію імя Фрунзе (1952). У Чырвонай Арміі з 1940 г. З 1942 г. на Паўночна-Каўказскім, Варонежскім, 1-м і 2-м Украінскіх, 1-м і 2-м Беларускіх франтах. Удзельнічаў у баях за Крым і Паўночны Каўказ, у Курскай бітве, вызваляў Украіну, Беларусь, Польшчу. Камандзір інжынернай роты старшы лейтэнант Ц. Я. Сычкоў вызначыўся ў баях пры вызваленні Украіны. 25.9.1943 г. ў час наступлення пад агнём праціўніка рота на чале з ім на дэсантных лодках пераправіла на правы бераг Дняпра 802 байцоў, а за ўвесь перыяд пераправы — 8,8 тысячы чалавек, 398 т боепрыпасаў, 216 т харчовых прадуктаў, каля 6 тысяч мін, 82 гарматы, 164 павозкі з грузам, 8 мінамётаў, на левы бераг Дняпра — 430 параненых. Да 1972 г. Ц. Я. Сычкоў служыў у Савецкай Арміі, палкоўнік. У 1972 — 1985 гг. працаваў у жытомірскім абласным аб'яднанні «Міжкалгасбуд». Жыве ў Жытоміры. Вядзе вялікую грамадскую работу, з'яўляецца дэпутатам Жытомірскага гарадскога Савета народных дэпутатаў, намеснікам старшыні прэзідыума гарадскога Савета ветэранаў вайны і працы.

У дзяцінстве я вельмі любіў ваенных, марыў стаць камандзірам. Перад вайной двойчы паступаў у ваеннае вучылішча ў Ленінградзе і абодва разы не праходзіў, не хапіла росту (патрэбна не меней 150 см, а ў мяне было 149 см). І вось нарэшце ў 1940 г. мне пашанцавала — я паступіў у Барысаўскае ваенна-інжынернае вучылішча. Вайна прымусіла нас рана пасталець — пасля 11 месяцаў вучобы ў ліпені 1941 г. я быў выпушчаны з вучылішча лейтэнантам і накіраваны для службы ва Уральскую ваенную акругу. Камандаваў спачатку узводам, потым вучэбнай ротай. Увесь час прасіўся на фронт. Нарэшце ў маі 1942 г. я атрымаў накіраванне на Паўночна-Каўказскі фронт у якасці камандзіра інжынерна-сапёрнай роты. Баявы шлях пачалі на Таманскім паўвостраве — устанаўлівалі мінныя палі перад пярэднім краем абароны, узрывалі розныя аб'екты пры адыходзе нашых войск, абсталёўвалі абарончыя рубяжы, займаліся разміраваннем тэрыторыі, пераправай войск пры фарсіраванні водных перашкод, будаўніцтвам мастоў і інш. У лютым 1943 г. ў складзе атрада марской пяхоты ўдзельнічаў у баях на Малой Зямлі пад Новарасійскам. За ўстаноўку маёй ротай міннага поля і падрыў на ім трох нямецкіх танкаў, дзвюх бронемашын і каля 100 гітлераўцаў атрымаў сваю першую ўзнагароду — медаль «За адвагу». А пасля была Курская дуга, дзе на мінных палях, устаноўленых ротай, падарваліся дзесяткі фашысцкіх танкаў.

І вось — сівы Дняпро. Гітлераўскае камандаванне прыняло ўсе меры, каб стварыць на правым беразе ракі магутную абарону і не дапусціць пераадолення Дняпра Чырвонай Арміяй. На падыходзе да ракі мы атрымалі пераправачныя сродкі, у ліку якіх былі 24 надзіманыя лодкі (на кожнай умяшчалася 20 стралкоў з узбраеннем), а таксама драўляныя канструкцыі для зборкі паромаў. Рота была прыдадзена 23-й стралковай дывізіі для забеспячэння пераправы яе часцей праз Дняпро за 3 км на поўнач ад Канева. 23 кастрычніка 1943 г. часці дывізіі, ведучы ўпартыя баі з адступаючым праціўнікам, падышлі да ракі. Аднак, калі да яе заставалася паўкіламетра, аўтамашыны загразлі ў Дняпроўскіх плаўнях. Салдатам прыйшлося несці на сабе грувасткія пераправачныя сродкі. На беразе хуценька падрыхтавалі лодкі, пасадзілі на іх стралкоў і ў 23 гадзіны рушылі ў цемру да процілеглага правага берага. Я быў у цэнтры, на лодцы № 8. На сярэдзіне ракі фашысты асляпілі нас ракетамі і адкрылі ўраганны агонь па лодках. Бясконцыя трасы куль, узрывы снарадаў і слупы вады вакол лодак, але ні адна з іх не павярнула назад, нават тыя, што былі месцамі пашкоджаны, упарта рухаліся да крутога правага берага. Мы прычалілі

Ц. Я. Сычкоў на сустрэчы з вучнямі Холстаўскай 8-гадовай школы.

Быховский районный историко-краеведческий музей

да яго і наспяхова высадзіліся. Пасля кароткай перагрупоўкі атакавалі праціўніка і адваявалі ў яго плацдарм плошчай 700×600 м. Сапёры вярнуліся да цэлых лодак, пагрузілі цяжкараненых і пад агнём праціўніка рушылі да левага берага, а адтуль — зноў на правы, з папаўненнем, боепрыпасамі і агнявымі сродкамі. Стралковыя падраздзяленні вялі баі па расшырэнню плацдарма, а сапёры роты працягвалі забяспечваць іх усім неабходным.

За забеспячэнне пераправы і праяўленыя пры гэтым гераізм і адвагу пяці воінам нашай роты было прысвоена ганаровае званне Героя Савецкага Саюза: сяржанту Ф. І. Васільеву — рускаму, яфрэйтару В. В. Гванцаладзе — грузіну, радавому А. А. Захарчуку — украінцу, лейтэнанту І. І. Осіпаву (пасмяротна) — рускаму і мне — старшаму лейтэнанту Ц. Я. Сычкову, беларусу. Такі нацыянальны склад герояў роты яшчэ раз нацвердзіў цеснае адзінства нашай арміі і савецкага народа, што з'явілася адной з прычын краху планаў гітлераўскага камандавання, якое разлічвала пасеяць нацыянальную варожасць і тым самым аслабіць моц СССР.

Пасля баёў за Дняпро я са сваёй ротай прымаў удзел у вызваленні роднай Беларусі, Польшчы. Пад Варшавай я быў паранены і адпраўлены ў шпіталь...

У 1946—1948 гг. я быў камандзірам інжынернабудаўнічага батальёна, удзельнічаў у аднаўленні разбуранага гітлераўцамі завода «Запарожсталь». У 1947 г. быў узнагароджаны ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Героі зенітнай батарэі

Васіль Іванавіч Цямчук — Герой Савецкага Саюза (24.12.1943). Нарадзіўся ў 1920 г. на хутары Хаткі недалёка ад в. Дзедава Быхаўскага раёна. З сялян. Беларус. Член ВЛКСМ. Да вайны шахцёр у Варашылаўградскай вобл. На фронце з 1941 г. У складзе разліку зенітна-артылерыйскага палка яфрэйтар В. І. Цямчук збіў 5 самалётаў праціўніка. 22. 10. 1943 г. ў час налёту на батарэю 27 варожых самалётаў мужна адбіваў атакі пікіруючых бамбардзіроўшчыкаў. Загінуў у гэтым баі. Пахаваны ў в. Ходараў Міронаўскага р-на Кіеўскай вобл. Імем героя названа вуліца ў Быхаве. На будынку сярэдняй школы на станцыі Тошчыца Быхаўскага раёна ўстаноўлена мемарыяльная дошка.

Мемарыяльная дошка на будынку сярэдняй школы на станцыі Тошчыца.

Восень 1943 г., вызваленне Украіны... 981-ы зенітны артполк у складзе 9-й зенітнай дывізіі прыкрываў баявыя парадкі злучэнняў 40-й арміі. 23 верасня полк разам з стралковымі часцямі выйшаў да Дняпра ў раёне в. Козінцы і атрымаў задание прыкрыць пераправу часцей 47-га стралковага корпуса. 4-я батарэя, у якой ваяваў В. І. Цямчук, заняла агнявую пазіцыю на ўсходняй ускраіне вёскі, прыкладна ў паўкіламетры ад Дняпра.

Баі на вузкай палосцы плацдарма не сціхалі нават ноччу. Гітлераўцы імкнуліся любымі сродкамі скінуць у Дняпро савецкіх воінаў. Варожая авіяцыя з золаку да позняй ночы вісела над ракой, спрабуючы бамбіць пантонныя пераправы, паромы, плыты са смельчакамі. Аднак нанесці прыцэльны ўдар па аб'ектах ёй амаль не ўдавалася. Але на плацдарме, дае яшчэ не было зенітчыкаў, фашысты лютавалі.

Загад аб пераправе батарэі на правы бераг паступіў пасля таго, як стралковыя часці крыху расшырылі плацдарм. Адразу ж правялі камсамольскі сход. У разліку малодшага сяржанта Асманава былі тры камсамольцы. Ад іх імя намеснік камандзіра Васіль Цямчук вынес прапанову: да світання быць на правым беразе Дняпра, памерці, але плацдарм не аддаць.

У густой цемры, пад абстрэлам варожай артылерыі разлік Асманава першы заняў агнявую пазіцыю на плацдарме ў раёне Зарубінцы. Зенітчыкі пераправіліся своечасова: днём 29 верасня гітлераўцы распачалі жорсткую контратаку, якую актыўна падтрымлівала авіяцыя.

Упартыя баі на плацдарме не сціхалі ні днём, ні ноччу. Некаторыя пункты па некалькі разоў пераходзілі з рук у рукі. Зенітчыкі, знаходзя-

Быховский районный историко-краеведческий музей

чыся ў баявых парадках пяхоты, зрывалі ўсе атакі варожай авіяцыі. А ў гэты час на плацдарм ішло падмацаванне, рыхтавалася рашучае наступленне. 12 кастрычніка нашы войскі авалодалі добра ўмацаваным вузлом — вёскамі Вялікі Букрын і Ходараў, расшырылі захоплены плацдарм.

21 кастрычніка батарэя лейтэнанта Аксёнава заняла агнявую пазіцыю на паўночна-ўсходняй ускраіне в. Ходараў. На наступны дзень пачалася шалёная контратака эсэсаўскай дывізіі. Артылерыя і мінамёты білі на ўсю глыбіню нашых войск, якія спешна пераходзілі да абароны. Самалёт-карэкціроўшчык кружыў над перадавой, але ў зону зенітнага агню не ўваходзіў. А хутка праціўнік кінуў у бой дзесяткі бамбардзіроўшчыкаў.

Той дзень выдаўся на дзіва цёплы, сонечны. Неба чыстае і блакітнае, такое не часта ўбачыш у канцы кастрычніка нават на Украіне.

— Будзьце напагатове,— загадаў камандзір палка лейтэнанту Аксёнаву.— Падрыхтуйце бранябойныя снарады, магчыма, давядзецца страляць па танках.

На пазіцыі ўсё часцей і часцей сталі рвацца снарады і міны — варожая артылерыя перанесла агонь з пярэдняга краю ў глыбіню. У небе з'явіліся чорныя кропкі — самалёты ворага. 27 бамбардзіроўшчыкаў ішлі трыма хвалямі.

«Юнкерсы» перастроіліся ў кільватарную калону, рыхтуючыся да бамбёжкі з пікіравання. Камандзір батарэі добра ведаў тактыку ворага, своечасова ўлавіў гэты момант і скамандаваў:

— Па пікіруючым!

Вось чарговы «юнкерс» пайшоў у піке. Праніз-ліва завылі скінутыя бомбы. Пазіцыя ахуталася воблакамі дыму і пылу. За грукатам выбухаў не чутны каманды малодшага сяржанта Асманава. Наводчыкам Цемчуку і Лаўрэнцьеву здалося, што самалёт пікіруе прама на іх, бомбы ляцяць у іх акоп. Трэба было мець вялікую вытрымку, волю і смеласць, каб удакладніць наводку і даць доўгую чаргу. Побач разарвалася бомба. Камякі зямлі засыпалі гарматны разлік, хтосьці крыкнуў ад болю. Але людзі зноў прыпалі да гармат. Цямчук удакладніў наводку і даў яшчэ чаргу. «Юнкерс» задымiў, потым успыхнуў і, не выходзячы з піке, урэзаўся ў зямлю недалёка ад батарэі. Гэта быў пяты варожы самалёт, збіты разлікам Асманава.

В. І. Цямчук.

М. Р. Бяляеў.

Наследзячы на страты, гітлераўцы працягвалі бамбіць плацдарм з яшчэ большай злосцю. Два «юнкерсы» непрыкметна зайшлі з сонечнага боку і скінулі бомбы на агнявую пазіцыю. Адна з іх трапіла ў акоп разліку Асманава...

Хавалі герояў усім палком. Іх мужнасць і адвага, вытрымка і стойкасць усхвалявалі баявых таварышаў. Усяму складу разліку (8 чалавек) было пасмяротна прысвоена высокае званне Героя Савецкага Саюза. Недалёка ад Дняпра, у в. Ходараў, узвышаецца помнік. На мармуры высечаны імёны герояў, якія стаялі тут насмерць.

Камандзір мінамётнага разліку

Мікалай Рыгоравіч Бяляеў — поўны кавалер ордэна Славы. Нарадзіўся 5.6.1925 г. ў в. Кругліца Быхаўскага раёна. З сялян. З сакавіка 1944 г. на 1-м Беларускім фронце. Камандзір мінамётнага разліку гвардыі старшы сяржант М. Р. Бяляеў вызначыўся ў баях на тэрыторыі Польшчы і Германіі. 7.10.1944 г. ў раёне Магнушаўскага плацдарма агнём з мінамёта знішчыў кулямёт і расеяў каля ўзвода пяхоты праціўніка; 31.1.1945 г. у баях за г. Шверын ліквідаваў 3 агнявыя кропкі ворага; 16.4.1945 г. пры прарыве абароны праціўніка і ў наступных баях на Зеелаўскіх вышынях ліквідаваў 3 кулямётныя кропкі і знішчыў 25 гітлераўцаў, у баях за Берлін — 2 варожыя кулямёты з разлікам. Жыве і працуе ў г. Ладыжын Вінніцкай вобласці.

Тры подзвігі Мікіты Перавознікава

Мікіта Іосіфавіч Перавознікаў — поўны кавалер ордэна Славы. Нарадзіўся 27.1.1908 г. ў в. Чачэвічы Быхаўскага раёна. З сялян. Беларус. Член КПСС з 1950 г. Да 1941 г. працаваў у міліцыі. У час вайны з 1942 г. партызан, з 1944 г. на фронце. Памочнік камандзіра стралковага ўзвода гвардыі старшы сяр-

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

М. І. Перавознікаў.

П. Т. Курсакоў.

жант М. І. Перавознікаў вызначыўся ў баях за вызваленне Польшчы. 19.8.1944 у час наступлення ў ліку першых уварваўся ў траншэю праціўніка, быў паранены, але поля бою не пакінуў; 21.12.1944 г. ў варожым тыле на Вісленскім плацдарме закідаў гранатамі траншэю праціўніка, знішчыў кулямётную кропку, прыкрыў адыход групы разведчыкаў; 22.2.1945 г. ў баі за Познань удзельнічаў у ліквідацыі апорнага пункта гітлераўцаў, адбіцці 2 контратак. Пасля вайны жыў і працаваў у пасёлку Малое Ісакава Гур'еўскага раёна Калінінградскай вобл. Памёр 6.10.1966 г.

Вось што сказана ў прадстаўленні да ўзнагароды Перавознікава ордэнам Славы I ступені, падрыхтаваным камандаваннем палка ў апошнія тыдні вайны: «Перавознікаў Мікіта Восіпавіч, гвардыі старшы сяржант, разведчык 244-га гвардзейскага палка 82-й гвардзейскай стралковай дывізіі. Прадстаўляецца да ордэна Славы першай ступені.

Таварыш Перавознікаў у баях па знішчэнню акружанай групоўкі ворага ў горадзе Познані 22 лютага 1945 года пры штурме крэпасці «Цытадэль» першым дабраўся да дота і гранатай і бутэлькай з гаручай сумессю знішчыў гарнізон дота ў колькасці чатырнаццаці салдат на чале з афіцэрам. Затым таварыш Перавознікаў павёў пяхоту на другі дот, дзе немцы спрабавалі контратакаваць групу нашых воінаў. Смельчакі, узброіўшыся гітлераўскімі фауст-патронамі, адбілі дзве контратакі ворага і знішчылі 9 гітлераўцаў, чым садзейнічалі поспеху бою.

Камандзір 244-га гв. стр. палка
гвардыі падпалкоўнік К. Паўленка.
22.4.45 г.»

Хадайніцтва камандзіра палка падтрымалі камандзір 29-га стралковага корпуса гвардыі генерал-маёр артылерыі Хетагураў і камандуючы 8-й гвардзейскай арміяй гвардыі генерал-палкоўнік В. І. Чуйкоў.

Справа ўсяго жыцця

З успамінаў Антаніны Мядзведскай, сястры генерала П. Т. Курсакова

Павел Трафімавіч Курсакоў нарадзіўся 3(15). 3.1897 г. ў в. Ветранка Быхаўскага раёна. Генерал-маёр (1943). З рабочых. Член КПСС з 1917 г. Скончыў курсы «Выстрал» (1931), Вышэйшыя акадэмічныя курсы (1947). З 1916 г. ў царскай арміі, з 1917 г. ў Чырвонай гвардыі, потым у Чырвонай Арміі. Удзельнічаў у баях пад Оршай, Полацкам, Глыбокім, Гроднам, разгроме контррэвалюцыйнага мяцяжу ў Яраслаўлі — камісар палка, эскадрона. Удзельнік савецка-фінляндскай вайны 1939—1940 гг. У Айчынную вайну на Заходнім і 1-м Беларускім франтах, камандзір кавалерыйскай дывізіі, удзельнічаў у Ржэўска-Сычоўскай, Калінкавіцка-Мазырскай, Вісла-Одэрскай, Усходне-Памеранскай і Берлінскай аперацыях. З 1948 г. ў запасе. Узнагароджаны 2 ордэнамі Леніна, 5 ордэнамі Чырвонага Сцяга, ордэнамі Суворава I і II ступеней, медалямі. Памёр П. Т. Курсакоў 16.1.1952 г.

Рана пачалося працоўнае жыццё Паўла Курсакова. У 1909 г. ён, дванаццацігадовы хлопец, ужо стаяў ля дыхаючай гарачынёй печы — варыў шкло. Працуючы побач з кадравымі рабочымі на Ветранскай гуце, ён з захапленнем слухаў расказы старэйшых аб рэвалюцыі, паступова засвойваў пралетарскі светапогляд. Калі Паўла прызвалі ў армію, ён ужо разумеў, што набліжаецца новая рэвалюцыйная бура. Гэта разуменне стала перакананнем у час лютаўскай буржуазнай рэвалюцыі. Тады Павел Курсакоў уступіў у партыю бальшавікоў і прымаў актыўны ўдзел у рабоце палкавога камітэта, вёў агітацыю сярод салдат за давядзенне рэвалюцыі да перамогі рабочых і сялян, за перадачу ўсёй улады Саветам. З радасцю сустрэў салдат Павел Курсакоў Вялікую Кастрычніцкую сацыялістычную рэвалюцыю. З гэтага часу ўсё сваё жыццё прысвяціў службе ў радах Узброеных Сіл першай сацыялістычнай дзяржавы. Былы начальнік штаба 17-й гвардзейскай дывізіі С. Н. Сеўругоў у сваіх успамінах пісаў: «Павел Трафімавіч Курсакоў быў з тых ваенных, на лёс якіх выпаў асноўны цяжар салдацкай працы ў першы перыяд іспавання Савецкай дзяржавы. Удзельнічаў у баях супраць чэхаславацкіх легіёнаў і «самарскай учрадзілкі», супраць арміі Калчака. Быў камандзірам узвода, палітруком, камандзірам эскадрона...» Летам 1918 г. камісар палка Курсакоў вадзіў сваіх кавалерыстаў на падаўленне белагвардзейскага мяцяжу ў Яраслаўлі. Потым баявы вопыт дапамагаў байцам яго палка пастаянна весці баі на Заходнім фронце. На іх шляху былі Орша і Полацк, Глыбокае і Гродна — гарады і мястэчкі роднай Беларусі.

Быхаўскім раённым гісторыка-краязнаўчым музеем

Павел Трафімавіч праводзіў работу не толькі сярод байцоў. У вызваленых ад кайзераўскай акупацыі раёнах ён дапамагаў мясцовым камуністам ствараць Саветы, ваенныя камісарыяты і камбеды, вербаваць добраахвотнікаў у Чырвоную Армію, выступаў перад землякамі-беларусамі, растлумачваў сэнс Кастрычніцкай рэвалюцыі, унутранае і знешняе становішча Савецкай Расіі, нацыянальную палітыку. На гэтых сходах прымаліся рэзалюцыі і ў падтрымку рабоча-сялянскага ўрада.

Толькі аднойчы Паўлу давялося пабываць на роднай Быхаўшчыне. Ён заехаў у Ветранку да маці, калі ў 1920 г. накіроўваўся ў складзе 3-й Туркестанскай кавалерыйскай дывізіі ў Фергану граміць басмачоў.

У гады Вялікай Айчыннай вайны кавалерысты палкоўніка Курсакова рабілі смелыя рэйды па тылах ворага пад Ржэвам і Вязьмай, Калінкавічамі і Мазыром. Саўінфармбюро паведамляла: «Прарваўшыся ў канцы лістапада ў тыл ворага, кавалерыйская група палкоўніка Курсакова перарэзала важную чыгуначную магістраль, паралізавала ўсякі рух на гэтай дарозе і на працягу шэрагу дзён з баямі яе ўтрымлівала. Пазней, выконваючы загад камандавання, кавалерыйская група паглыбілася ў тыл ворага і граміла там варожыя гарнізоны, узрывала масты і чыгуначныя лініі, разбурала сродкі сувязі...» За гэты рэйд П. Т. Курсакову было прысвоена званне генерал-маёра, а 527 афіцэраў, сяржантаў і салдат былі ўзнагароджаны ордэнамі і медалямі.

У «Гісторыі Вялікай Айчыннай вайны Савецка-га Саюза, 1941—1945» (М., 1964. Т. 3. С. 365) расказваецца пра смелыя дзеянні 2-га гвардзейскага кавалерыйскага корпуса, які імкліва ўвайшоў у прарыў, прабіўся ў варожы тыл, перапраўіўся 11 верасня 1943 года цераз Дзяснy і захапіў плацдарм на яе правым беразе: «Чатыры дні да падыходу агульнавайскавых злучэнняў корпус утрымліваў плацдарм на Дзясне. Вораг рабіў усё, каб акружыць і знішчыць коннікаў. Да васьмі разоў у дзень нямецкая пяхота пры падтрымцы танкаў і авіяцыі атакавала кавалерыстаў, але кожны раз адкочвалася назад, пакідаючы на полі многа забітых.

За смелыя і рашучыя дзеянні пры фарсіраванні Дзясны 2-і гвардзейскі кавалерыйскі корпус быў узнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга. 20-я Чырванасцяжная ордэна Леніна кавалерыйская дывізія гэтага корпуса пад камандаваннем генерал-маёра П. Т. Курсакова, якая асабліва вызначалася ў баях, была перайменавана ў 17-ю гвардзейскую Чырванасцяжную ордэна Леніна кавалерыйскую дывізію».

Праз лясы Смаленшчыны і глыбокія снягі Падмаскоўя, праз Вяземскія, Курскія, Арлоўскія і Бранскія лясы, праз дрыгвяністыя балоты Беларусі прайшлі коннікі майго брата. Яны вызвалялі Польшчу, грамілі ворага ў Памеранii і каля Брандэнбурга пераможна завяршылі свой паход.

Тры раненні, атрыманыя ў баях, падарвалі здароўе брата. Ён памёр у росквіце сіл у Пяцігорску.

Браты-франтавікі

М. І. Юрчанка.

У сям'і Івана Рыгоравіча і Юліі Міхайлаўны Юрчанкаў з в. Праточнае было чацвёра сыноў: Георгій, Мікалай, Аляксандр і Уладзімір. З першых дзён вайны ўсе чацвёра апынуліся на фронце. Па-рознаму склаўся іх лёс. Аляксандр у саставе баявой часці абараняў Ленінград і загінуў смерцю героя ў 1941 г. Быў ён палітруком мінамётнай батарэі. Мінамётчыкі адважна біліся з ворагам, стрымліваючы яго шалёны націск, але сілы былі няроўныя. Скончыліся боепрыпасы. І тады мужныя воіны кінуліся ў рукапашную. Палітрук Юрчанка — у першых радах. У гэтым баі ён асабіста знішчыў чатырох гітлераўцаў. Бой стаў для яго апошнім. А да вайны Аляксандр быў чалавекам самай мірнай прафесіі — настаўнікам.

Самы малодшы з Юрчанкаў — Уладзімір. У званні малодшага лейтэнанта быў датэрмінова выпушчаны восенню 1941 г. з артылерыйскага вучылішча і накіраваны ў дзеючую армію камандзірам агнявога ўзвода асобнай стралковай брыгады, якая стрымлівала націск акупантаў пад Масквой. У рукапашным баі быў цяжка паранены. Пасля шпіталя камандаваў супрацьтанкавай батарэяй. Потым былі яшчэ раненне і кантузія, шпіталь і зноў фронт. Прайшоў баявы шлях ад Масквы да Кёнігсберга. Узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі, медалямі.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Лейтэнант бранятанкавых войск, кадравы афіцэр Чырвонай Арміі Мікалай Юрчанка напярэдадні Вялікай Айчыннай вайны камандаваў сапёрнай ротай у танкавым палку. У час цяжкіх абарончых баёў летам 1941 г. ён быў прызначаны начальнікам інжынернай службы. Калі салдаты з горыччу пакідалі гарады і вёскі, на душы ў Мікалая Юрчанкі было асабліва цяжка — на шляху адступлення трапляліся населеныя пункты з дарагімі яму назвамі Бахань, Слаўгарад, Вець. У жніўні 1941 г. полк трапіў у акружэнне, але байцы не палі духам. У момант прарыву варожага кальца яны праявілі масавы гераізм. З гонарам выканала сваю задачу група інжынернага забеспячэння на чале з М. І. Юрчанкам. Далейшы яго баявы шлях да самага дня Перамогі быў звязаны з асобным Станіслаўскім ордэна Чырвонай Зоркі пантонна-маставым батальёнам, у якім ён камандаваў ротай, выконваў абавязкі начальніка штаба. М. І. Юрчанка ўдзельнічаў у вызваленні Румыніі, Венгрыі, Польшчы, Чэхаславакіі. Пяць ордэнаў і дзевяць медалёў — так адзначыла Радзіма яго ўклад у справу Перамогі. Мае Мікалай Іванавіч і 2 узнагароды ЧССР.

Старэйшы з братоў — Георгій Іванавіч перад вайной знаходзіўся ў запасе ў званні тэхніка 1-га рангу. З першых дзён барацьбы з фашысцкімі захопнікамі ён быў у радах абаронцаў Радзімы. Узначальваў спецыяльныя падраздзяленні чыгуначнікаў, на долю якіх выпадала нялёгкая задача па эвакуацыі людзей і абсталявання ў глыбокі тыл, удзельнік абароны Масквы, пад бомбамі аднаўляў разбураныя чыгуначныя станцыі. Давялося яму ўдзельнічаць і ў вайне з імперыялістычнай Японіяй.

Пасля вайны браты вярнуліся да мірнай працы. Як на фронце не шкадавалі жыцця, так і на рабоце не шкадавалі сіл. Цяпер яны на заслужаным адпачынку, часта сустракаюцца з моладдзю, вядуць вялікую выхаваўчую работу. Уладзімір Іванавіч жыве ў г. Андропаў. Георгій Іванавіч доўгі час працаваў настаўнікам у Быхаве, дзе і жыве. Тут жа жыве і Мікалай Іванавіч Юрчанка, маёр у адстаўцы. Працаваў інструктарам райкома партыі, старшынёй выканкома гарадскога Савета народных дэпутатаў, дырэктарам аўтабазы.

Т. Бабцова, Я. Сідараў.

Праз агонь і ваду

К. І. Маркоўскі.

В. І. Маркоўскі.

Перад вайной у сям'і старшыні мясцовага калгаса Івана Апанасавіча Маркоўскага з в. Балонаўка і яго жонкі Надзеі Андрэеўны падраслі два сыны — Канстанцін і Васіль. Абодва ў час вайны сталі абаронцамі сваёй Радзімы, абодвум давялося зведаць нягоды і трапляць часам у такія сітуацыі, з якіх, здавалася, і выйсця няма. Але, як сказаў Васіль Іванавіч, мабыць, было з імі франтавое шчасце, якое і дапамагло выжыць, дайсці да Перамогі.

Часць, у якой служыў Косця Маркоўскі, дыслацыравалася на Волзе. Калі пачалася вайна, яна была перакінута ў Беларусь. У час цяжкіх абарончых баёў на тэрыторыі роднай Магілёўшчыны Канстанцін трапіў у палон, стаў вязнем Лупалаўскага лагера смерці. Калі ўдалося вырвацца на волю, далучыўся да народных мсціўцаў. Пасля злучэння партызан з часцямі Чырвонай Арміі ў складзе войск 2-га Беларускага фронту дайшоў да Кёнігсберга. Пасля вайны працаваў вадзіцелем, загадчыкам гаража. Зараз Канстанцін Іванавіч на заслужаным адпачынку, жыве ў Быхаве. Яго ведаюць як працавітага і сумленнага чалавека, камуніста.

Не забывае родных мясцін і брат Васіль Іванавіч Маркоўскі. І хоць няма ўжо бацькоў, а сам жыве ў Мінску, часта бывае ў Балонаўцы. Яго, адважнага лётчыка, кавалера трох ордэнаў Чырвонага Сцяга, ордэна Айчыннай вайны I ступені, тут добра ведаюць і паважаюць.

Нарадзіўся В. І. Маркоўскі ў 1922 г. Член КПСС з 1947 г. Пасля скончэння ў 1941 г. Магілёўскага аэраклуба, быў накіраваны ў Ейскае ваенна-марское авіяцыйнае вучылішча. Стаў курсантам у маі 1941 г., перад самай вайной. Потым быў пераведзены ў Саранскае ваенна-марское авіяцыйнае вучылішча лётчыкаў-штурмавікоў, якое скончыў у кастрычніку 1943 г. Быў накіраваны лётчыкам у 46-ы штурмавы авіяполк Паўночнага флоту. У складаных умовах Запаляр'я даводзілася выконваць яму нялёгкія баявыя задачы. З 1944 г. камандаваў авіязвяном. За час баявых дзеянняў на Паўночным флоце Васіль Іванавіч здзейсніў 37 паспяховых баявых вылетаў, у выніку якіх знішчыў 85 салдат і афіцэраў праціўніка, 4 самалёты на зямлі

Быховский районный историко-краеведческий музей

і 1 у паветры, 3 павозкі з грузам, патапіў 6 суднаў, пашкодзіў транспарт водазмяшчэннем 5000 т і маторны катэр, спаліў і разбурыў 27 варожых пабудоў, склад гарадской прыстані і прычал порта, выклікаў 5 ачагоў пажару. Пасля вайны працягваў служыць у Паўночным флоце. У 1949 г. па стану здароўя пакінуў лётную работу. У 1961 г. звольнены ў запас у званні маёра. Працаваў выкладчыкам, інжынерам, у 1973—87 гг.— дыспетчарам службы руху Мінскага аб'яднанага авіятрада Беларускага ўпраўлення грамадзянскай авіяцыі. Выдатнік Аэрафлота.

З успамінаў В. І. Маркоўскага

Аб іншым чалавеку кажуць, што ён прайшоў і агонь, і ваду... Агню мне давялося бачыць шмат: па мне білі карабельныя і берагавыя зеніткі ў кожным вылеце. А вады таксама было ўдосталь — усё Баранцава мора пад крылом. А яго ледзяны холад давялося зведаць уласным целам. Колькі разоў быў на валаску ад гібелі, але, мабыць, у сарочцы нарадзіўся — вязучы! А адзін дзень, дарэчы гэта быў якраз дзень майго нараджэння — 23 красавіка, можна лічыць, што я нарадзіўся другі раз. Такі цяжкі быў тады бой, не верылася, што выйду з яго жывым. Красавік 1944 г. ў Запаляр'і быў халодны, мокры, часта ішоў снег, дождж. Раніцай нас сабралі ў зямлянцы-клубе для атрымання баявой задачы. Паводле даных паветранай разведкі варожы канвой у складзе 8 транспартаў, 20 караблёў аховы і 6 мінаносцаў рухаўся курсам на поўнач. Над канвоем патрулявалі гітлераўскія знішчальнікі. На штурмоўку канвоя накіроўвалася ўдарная група з васьмі Іл-2, вядучым быў прызначаны капітан І. Б. Катунін. Я павінен быў ляцець вядзёным на сваім аднамесным самалёце. У яго бамбавюках былі 4 фугасныя бомбы вагой па 100 кг, пад крыламі віселі рэактыўныя снарады, пушкі і кулямёты мелі поўны боекамплект. У навушніках пачуліся пазыўныя нашага камандзіра, ён паведаміў, што вышыня воблачнасці ў раёне цэлі 400 м. Тым часам фашысты засекці нашу васьмёрку і выслалі для прыкрыцця канвоя некалькі груп Ме-109, а караблям далі каманду зайсці ў порт пад ахову берагавых батарэй. Вялікія транспарты так і зрабілі, з боку мора іх ахоўвалі два рады баявых караблёў. Шчыльным паўкальцом іх прыкрылі 6 мінаносцаў, якія накіравалі нам насустрач свае гарматы. Набраўшы вышыню, Катунін павёў групу на збліжэнне з цэллю. Сам ён выбраў вялікі транспарт у цэнтры канвоя. У гэты час у небе з'явіліся «месершміты» і кінуліся на нас у атаку. Ім наперарэз паімчалі нашы «Яко» з групы прыкрыцця. У бой уступалі і нашы паветраныя стралкі. Мне даводзілася круціцца ва ўсе бакі, я ж быў адзін. Гэта зразумелі варожыя знішчальнікі, як мага стараліся прарвацца бліжэй да мяне. Я спаймаў у перакрыжаванне прыцэла адзін з мінаносцаў і адкрыў па ім агонь. У гэты час мой самалёт і самалёты першай чацвёркі, якія пайшлі ў атаку, ахутала густымі жоўта-аранжавымі ўспышкамі зенітных снарадаў. Яны рваліся спераду, збоку, ззаду. Загаварылі ўсе зенітныя сродкі порта і канвоя. Але наш вядучы ўпарта ідзе ў атаку, і мы таксама. Яго паветраны стралок вядзе бесперапынную барацьбу з «месершмітамі». Раптам з-пад яго кабіны палыхнула полымя. У эфіры трывожныя галасы: «Гарыць вядучы». А Катуніна усё роўна камандуе: «Бомбы кідаць з пікіравання! З баявога курса не зварочваць!» Першай уваходзіць у піке ахопленая полымем машына Катуніна. Яна так з піке і не выйшла, накіраваная цвёрдай рукой камандзіра, яна вогненным смерчам урэзалася ў фашысцкі транспарт. Як загіпнатызаваны, глядзеў я на гэту карціну, пакуль маю машыну выбуховай хваляй не падкінула ўверх. Тады я зразумеў, што, атакуючы мінаносец, я знізіўся да вышыні 200 м і трапіў у небяспечную зону, дзе рваліся бомбы. А ў мяне пад плоскасцямі бомбы вісяць. Я накіраваў свой «Іл» у гушчыню канвоя і даў максімальныя абароты рухавіку. Спераду па курсу, прыціснуўшыся да стромай скалы, амаль побач стаялі два фашысцкія транспарты. Накіраваў свой «Іл» на іх. Гэта заўважылі варожыя знішчальнікі. Адзін з іх, аддзяліўшыся ад сваёй групы, імчаўся мне наперарэз. «Ці паспею? — маланкаю праслалася думка,— ці «худы» зрэжа мяне раней?» І вачам сваім не паверыў: «месершміт» імгненна разляцеўся на часткі. Яго абломкі паляцелі на свае ж караблі. Мой самалёт над цэллю. Увёў яго ў пікіраванне, скінуў бомбы, стаў выходзіць з піке. І раптам прама перад вачыма стромая скала. Вось-вось мой «Іл» урэжацца ў яе. Імгненна перавёў машыну ў слізготны віраж і каля самага грэбеня хвалі абагнуў перашкоду. На максімальна малой вышыні вырваўся з кальца варожых зенітных снарадаў, манеўруючы паміж узнятымі ад іх вадзянымі слупамі. І тут заўважыў фашысцкі супрацьлодачны самалёт, які перасек мой курс. Я рашыў не прапусціць яго. Падышоўшы бліжэй, даў па ім доўгую чаргу з пушак. Задраўшы нос, «Блонфос-138» упаў у мора. «Гэта табе за Катуніна»,— крыкнуў я і паляцеў даганяць сваю групу. Азвярэлыя ад страт фашысты хацелі адпомсціць нам. Завязаўся жорсткі паветраны бой. Гітлераўцы пераўзыходзілі нас колькасна. Мы ішлі «змейкай», не даючы ворагам магчымасці рассеяць нас, каб пасля біць па-аднаму. Мне на маім аднамесным самалёце было надзвычай складана. Я круціўся ва ўсе бакі, на малой вышыні манеўраваў так, што галава ішла кругам, але ўсё ж не дарма — не папаў у прыцэл ніводнаму фашысцкаму знішчальніку і, больш таго, сам паспяваў паслаць насустрач ім прыцэльную пушачную чаргу. І невядома, чым бы скончыўся гэты наш паядынак з ворагам, калі б у гэты момант у небе не з'явілася новая група нашых штурмавікоў. Варожыя знішчальнікі, пакінуўшы нас, кінуліся

Быховский районный историко-краеведческий музей

ім наперарэз. Аднак перапыніць іх атаку ўжо не змаглі. Толькі «Ілы» паспелі скінуць на цэль свой бомбавы груз, як над караванам ужо з'явіліся нашы бамбардзіроўшчыкі, а потым і тарпеданосцы. А дабівала варожы караван ужо новая група савецкіх штурмавікоў. Вось так мы прарываліся праз агонь...

Мелі справы і з вадой. Аднойчы вяртаўся з баявога задання. Варожыя караблі былі паспяхова атакаваны. Але на душы было цяжка — не адказваў па перагаворным устройстве на мае пытанні паветраны стралок, мабыць, зноў парадзелі рады баявых сяброў. А ад моцнага зенітнага агню была пашкоджана масласістэма рухавіка. Унізе пляскаліся сцюдзёныя з белымі баранчыкамі хвалі. Абароты рухавіка катастрафічна падалі. Я з вялікай цяжкасцю ўтрымліваў машыну ў гарызантальным становішчы. Але вось у маторы штосьці абарвалася. Вінт у апошні раз зрабіў абарот і спыніўся. Сем тон металу падалі ў ледзяную ваду. Удар! Самалёт адскочыў ад вады, як быццам яго падкінула спружына. Я ўдарыўся галавой аб браняспінку, страціў прытомнасць. Апрытомнеў ад шуму вады, якая з усіх шчылін хлынула ў кабіну. Я паспеў адшпіліць прывязныя рамяні, але адчыніць ліхтар удалося толькі пад вадой. Выратавальны жылет разам з парашутам выкінуў мяне наверх і адразу ж перакуліў уніз галавой. Захлынаючыся, я адшпіліў лямкі. Цяпер галава была на паверхні. Але рукі і ногі звяло сутаргай. Калі мяне выносіла на вяршыню хвалі, я ўбачыў караблі. «Свае ці чужыя?» А хутка над галавой закружыў чырваназорны самалёт. «Дзякуй, браток...» І тут я зноў страціў прытомнасць. Калі апрытомнеў, мой выратавальнік усё яшчэ кружыў нада мной. Вартавы катэр, выкліканы ім па рацыі, падабраў мяне.

На вышыні ля вёскі Пустынка

З успамінаў І. К. Галіноўскага

Іван Кірылавіч Галіноўскі нарадзіўся 17.10.1917 г. ў в. Залеская Слабада Быхаўскага павета. Член КПСС з 1944 г. У 1936 г. скончыў Магілёўскі педтэхнікум, працаваў настаўнікам, пасля завучам. З 1939 г. ў Чырвонай Арміі. У Вялікую Айчынную вайну на Паўночна-Заходнім, Бранскім, 1-м Прыбалтыйскім і 3-м Беларускім франтах — памочнік камандзіра ўзвода артразведчыкаў. Быў цяжка кантужаны. Узнагароджаны ордэнамі Айчыннай вайны, Чырвонай Зоркі, медалямі. У 1950 г. скончыў Белдзяржуніверсітэт. З 1946 г. працаваў дырэктарам Глухскай сярэдняй школы, Быхаўскай сярэдняй школы № 2, з 1963 выкладчык Быхаўскай сярэдняй школы № 3. І. К. Галіноўскаму першаму з настаўнікаў раёна ў 1959 г. прысвоена ганаровае званне «Заслужаны настаўнік БССР».

У лютым 1943 г. 16-я армія (пазней 11-я гвардзейская) рыхтавалася да прарыву нямецкай абароны і наступлення на Арол. Наш артылерыйскі разведдывізіён актыўна вёў разведку. Штурм пярэдняга краю фашыстаў пачаўся 22 лютага. Пасля амаль гадзіннай артпадрыхтоўкі нашы войскі перайшлі ў наступленне. На шляху дзеяння арміі большасць агнявых кропак ворага была знішчана або падаўлена. Аднак некаторыя захавалі сваю баяздольнасць. Асабліва ўпарта фашысты супраціўляліся на вышынях каля вёсак Пустынка і Буда-Манастырская. Трэба было дадаткова правесці разведку агнявых кропак на гэтых вышынях. У канцы першага дня наступлення начальнік разведкі артылерыі арміі накіраваў старшага лейтэнанта Люцікава Г. К., старшага сяржанта Ойстагера М. В. і мяне, старшага сяржанта, у раён апорных пунктаў для тэрміновай разведкі агнявых кропак ворага.

Да вышыні ля в. Пустынка дабраліся ноччу. А як толькі пачало світаць, нямецкая авіяцыя пачала бамбіць падыходы да пярэдняга рубяжа абароны. Аднак частку нямецкай траншэі нашы войскі змаглі захапіць яшчэ ў першы дзень наступлення. Мы кінуліся да яе. Ледзь ускочылі ў траншэю, як разанулі кулямётныя чэргі. Тут аддыхаліся, агледзеліся. Палова траншэі была ў нашых руках, астатняя — у фашыстаў. Шэсць нашых салдат, якія засталіся пасля ўчарашняга бою, блакіравалі праход, а цяжкасцю ўтрымлівалі траншэю, бо значная частка вышыні знаходзілася ў руках ворага. Жменька байцоў мела выключную патрэбу ў падмацаванні. На світанні вораг узмацніў агонь па нашай абароне. Гэта дапамагло нам выявіць яго агнявыя кропкі, нанесці іх на карту і вызначыць каардынаты. А потым фашысты пайшлі ў контратаку. Цяпер ў траншэі нас было дзевяць чалавек.

І. К. Галіноўскі.

М. Н. Лабатрасаў.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Старшы лейтэнант Люцікаў імгненна размясціў нас паўкругам і загадаў страляць кароткімі чэргамі. Эканомілі патроны, бо іх было мала. Фашысты, відаць, адчувалі гэта і няўмольна набліжаліся да нас. Становішча было крытычным. На бруствер паклалі гранаты, да трафейных вінтовак прымацавалі штыкі. Біцца рашылі да апошняга патрона.

Зусім развіднела, мясцовасць праглядалася далёка-далёка, што было нам на карысць. Прыкмеціўшы перамяшчэнне ворага, мы адкрылі мінамётны агонь. Праціўнік залёг, але праз некаторы час зноў кінуўся да траншэі. Мы падрыхтавалі да бою гранаты. У гэты цяжкі час зусім нечакана для нас загрукацелі залпы рэактыўных мінамётаў. Контратака ворага захлынулася. Праз 20—30 мінут да нас прыбыло падмацаванне. Каардынаты агнявых кропак праціўніка неадкладна былі перададзены начальніку артразведкі арміі. Наступленне нашых войск працягвалася.

У імя жыцця

З успамінаў былога партызана-разведчыка, удзельніка штурму Берліна А. Ф. Палякова

За баявыя партызанскія справы мяне ўзнагародзілі медалём «Партызану Айчыннай вайны» I ступені. Пасля злучэння з часцямі Чырвонай Арміі я быў накіраваны ў вучэбны батальён на курсы малодшых камандзіраў. Пасля ў складзе гэтага батальёна ўдзельнічаў у баях за в. Прыбар. 24 красавіка 1944 г. быў паранены (тады ж узнагародзілі медалём «За адвагу»). Пасля шпіталю прызначылі камандзірам аддзялення 369-й стралковай дывізіі. У жніўні 1944 г. ў баях за крэпасць Асавец атрымаў другое раненне. Пасля напраўкі зноў вярнуўся ў сваю дывізію. Мы рухаліся на захад, усё далей і далей заставаліся родныя мясціны. Баі былі асабліва жорсткія. Вораг абараняўся ўпарта. Запомніўся бой у верасні 1944 г. У час варожай контратакі загінуў кулямётчык Я. Даронка. Пагроза прарыву немцаў на нашым участку магла стаць рэальнасцю. Я не разгубіўся, лёг за кулямёт і не адпусціў ад яго, пакуль не адбілі атаку праціўніка. Многія тады былі ўзнагароджаны, я таксама атрымаў першы ордэн Чырвонай Зоркі. У студзені 1945, ужо на тэрыторыі Германіі, давялося адбіваць шалёную атаку варожых танкаў. За гэты бой быў прадстаўлены да другога ордэна Чырвонай Зоркі. Потым зноў раненне, шпіталь і зноў родная дывізія.

Да логава гітлераўскіх фашыстаў заставаліся лічаныя кіламетры. У красавіку 1945 г. фарсіравалі Одэр. Нас было 20 байцоў і афіцэраў, якія першымі на нашым участку пераправіліся цераз раку і цэлы дзень утрымлівалі захоплены плацдарм. Памяць пра той незабыўны бой — трэці ордэн Чырвонай Зоркі. А апошняй баявой узнагародай быў ордэн Славы III ступені за штурм Берліна.

У кастрычніку 1945 г. прыехаў у родную в. Балонаў Сялец. Скончыўшы курсы трактарыстаў, стаў працаваць на роднай вызваленай зямлі. Потым, у 1952 г., старшынёўская пасада ў калгасе імя Громава, на якой прабыў цэлых сем гадоў. Далейшая праца таксама звязана з людзьмі, з роднай зямлёй. А ў сям'і тым часам непрыкметна выраслі, сталі дарослымі трое дзяцей. У іх свае дзеці. Так і ідзе жыццё па крузе.

Чатыры ордэны разведчыка

Доўгі час працаваў гамаэлектразваршчыкам у Балонавасялецкай МТС, потым у саўгасе «Быхаўскі» Міхаіл Навумавіч Лабатрасаў. У святочныя дні пінжак ветэрана ўпрыгожваюць чатыры баявыя ордэны. У Вялікую Айчынную вайну Міхаіл Навумавіч быў палкавым і дывізійным разведчыкам 139-й стралковай дывізіі.

У чэрвені 1944 г. ў час баёў за Магілёў Міхаіл Лабатрасаў з групай разведчыкаў ноччу прабраўся ў горад. Каля аднаго з дамоў стаяла легкавая машына, у якую фашысты грузілі чамаданы. Калі пямецкі палкоўнік садзіўся ў машыну, разведчыкі напалі на яго і салдат. Палкоўніка даставілі ў штаб дывізіі. За гэту аперацыю Лабатрасаў быў узнагароджаны ордэнам Славы III ступені.

Пад Навагрудкам Міхаіл з разведчыкамі ўзяў яшчэ двух вельмі каштоўных «языкоў», за што Лабатрасаў атрымаў ордэн Чырвонай Зоркі.

Надзвычай цяжкія баі ішлі за крэпасць Асавец. Фашысты ўмацавалі яе шасцю радамі траншэй з хадамі зносін. Каб разведаць сістэму абароны, Міхаіл з таварышамі тройчы хадзіў у разведку, і нарэшце ім пашанцавала «язык» — дывізіённы інжынер з картамі. Ён даў каштоўныя звесткі. За гэту баявую аперацыю Лабатрасаў быў узнагароджаны ордэнам Айчыннай вайны II ступені. А потым адважны разведчык браў Кёнігсберг, дабіваў фашыстаў у іх логаве — Берліне. За мужнасць, праяўленую ў баях на Кюстрынскім плацдарме пад Берлінам, Міхаіл Навумавіч быў узнагароджаны другім ордэнам Чырвонай Зоркі.

П. Шлеянкоў.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Танкіст Мікалай Лагуцёнак

М. А. Лагуцёнак.

Мікалай Андрэевіч Лагуцёнак нарадзіўся ў 1921 г. ў Быхаве. У 1940 г. стаў салдатам Чырвонай Арміі, у 1941 г.— абаронцам сваёй Радзімы. І рабіў ён сваю нялёгкую ваенную справу на працягу ўсёй вайны, не шкадуючы ні сіл, ні жыцця.

...У баі пад Кіраваградам рота цяжкіх танкаў пад камандаваннем старшага лейтэнанта Мікалая Лагуцёнка з прыдадзенай ротай аўтаматчыкаў заняла зыходны рубеж. На світанні танкісты імкліва павялі ўперад свае машыны па папярэдне размінiраваных праходах. А следам кінуліся пехацінцы. Фашысты спачатку разгубіліся, але хутка здолелі арганізаваць контратаку, адкрылі па нашых воінах кулямётны і гарматны агонь, кінулі супраць іх каля дзесятка танкаў і самаходак. М. Лагуцёнак скамандаваў роце выйсці на прамую наводку, а свайму механіку-вадзіцелю загадаў трымаць напрамак на галаўны варожы «тыгр». Моцна ўчапіўшыся рукамі ў прыцэльны прыбор, Мікалай лавіў на перакрыжаванне фашысцкі танк. Стрэл. «Тыгр» гарыць. Перанёсшы агонь, Лагуцёнак запаліў яшчэ два «тыгры». Два варожыя бронетранспарцёры і самаходную гармату «фердынанд» падбілі яго падначаленыя. Пераадольваючы шалёнае супраціўленне фашыстаў, савецкія войскі штурмам авалодалі Кіраваградам. За мужнасць і адвагу, праяўленыя пры вызваленні горада, М. А. Лагуцёнак быў узнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга.

З магутнай, здавалася, непрыступнай варожай абаронай сутыкнуліся савецкія войскі над Бунцлавам. Напярэдадні штурмуючым нашым часцям фашысты кінулі бронецягнік. Танкаваму палку, у складзе якога была і рота Лагуцёнка, была паставлена задача разбіць рухомую, багата насычаную агнявымі сродкамі крэпасць на колах. Полк выканаў гэту задачу. Расстраляўшы бронецягнік, танкісты вырваліся на дарогу, якая была забіта варожай тэхнікай. Больш трохсот аўтамашын, шмат гармат, зенітных установак, бронетранспарцёраў было разбіта ўшчэнт. За майстэрства, праяўленае ў гэтым баі, адважнаму танкісту Лагуцёнку быў уручаны другі ордэн Чырвонага Сцяга.

На падыходзе да Берліна перад фронтам наступаючых савецкіх войск немцы закапалі ў зямлю танкі і самаходкі, замініравалі ўсе падыходы да сваёй абароны. Бой прадстаяў цяжкі і крывапралітны. Уважліва вывучыўшы сістэму агню праціўніка, намеціўшы сабе месца прарыву, танкісты з наступленнем сігнала аб наступленні ўзламалі абарону і пачалі расшыраць прарыў. Гітлераўцы спрабавалі перайсці ў контратаку, але не зматлі адкінуць савецкіх воінаў, якія рваліся да Берліна. Вось і першая вуліца. Завязаліся ўпартыя баі за кожны дом, за кожны метр дарогі. Рота М. Лагуцёнка, пераадольваючы супраціўленне, прасоўвалася ўперад, знішчаючы агнявыя кропкі ворага. Камандзір стралковага батальёна паказаў Лагуцёнку новую цэль — установленую ў падвале дома гармату. Развярнуўшы танк, Лагуцёнак трапным выстралам разбіў яе. І ў гэты момант удар страшнай сілы абрушыўся на танк — фаустпатрон трапіў у правы бок. Абгарэлага, параненага падабралі Мікалая санітары.

Прыехаўшы пасля доўгага лячэння ў Быхаў, ён быў старшынёй раённага камітэта ДТСААФ, на партыйнай рабоце. Памёр 8.2.1977 г. *І. Дрыгант.*

Таццяна-беларусачка

Таня Зароўная, малодшая з дачок жыхароў Быхава Аляксандра Паўлавіча і Ірыны Яўціхаўны Зароўных пісала бацькам з Масквы, што хутка з дыпломам урача прыедзе дадому на адпачынак. І вось дыплом атрыманы, сабраны чамаданчык. 22 чэрвеня 1941 г. дзяўчына раненька ўстала, каб адправіцца ў дарогу. Але жудасная вестка ашаламіла людзей: вайна! Таццяна тут жа накіравалася ў Чырвонагвардзейскі райваенкамат Масквы. У званні ваенурача трэцяга рангу яна была накіравана на работу ў Маскоўскі ваенны шпіталь. Вораг бамбіў падмаскоўныя абарончыя збудаванні. Параненых было шмат. Маладому ўрачу-тэрапеўту Зароўнай прыйшлося пераквалiфікавацца на хірурга.

Калі ў кастрычніку 1941 г. быў кінуты кліч «Камуністы, на абарону Масквы!», Таццяна добраахвотна пайшла на фронт у складзе 3-й Маскоўскай камуністычнай дывізіі. Тут яна стала членам КПСС. «Не аддадзім фашыстам Маскву!» — разам з аднапалчанамі дала клятву ўрач Т. А. Зароўная.

Быховский районный историко-краеведческий музей

У баях пад Псковам дывізія была акружана ворагам. І ў акружэнні воіны біліся з гітлераўцамі смела і рашуча. На пятую ноч вырваліся з акружэння. Параненыя былі вынесены з поля бою. А ноччу камандзір санітарнай роты Т. А. Зароўная разам са сваімі падначаленымі выйшла за паласу бою і падабрала забітых.

З дзяцінства Таня Зароўная, вучаніца сярэдняй школы № 1 г. Быхава, была смелая, бойкая, гаваркая, займалася спортам, выдатна плавала. Таму яна, невялікага росту, хударлявая, вынесла ўсе цяжкасці франтавога жыцця — праходзіла дзесяткі кіламетраў пешшу, пераплывала цераз рэкі і азёры (бывала, што і з параненымі на плячах) у ваенным абмундзіраванні, пад варожым агнём. Так было, напрыклад, пры пераправе цераз шырокую раку Пола, што пад Псковам. Нярэдка пад абстрэлам даводзілася аказваць не толькі першую дапамогу, але і рабіць неадкладныя аперацыі. Любілі байцы свайго маладога доктара і звалі «Таццяна-беларусачка». І яна ганарылася гэтым. А для параненых байцоў не шкадавала ні сіл, ні часу, сваім шчодрым сэрцам, чуласцю загойвала раны франтавікоў. Толькі душа яе балела па родных мясцінах, па бацьках, якія знаходзіліся пад варожай акупацыяй. Ці жывыя яны? І нарэшце ў 1943 г. пачула, што пачалося

Т. А. Зароўная (Бігашова).

А. С. Кулеш.

вызваленне Беларусі. Пасля Перамогі наведала родны дом, бацькоў. Ёй паведамілі горкую вестку, што любімы малодшы брат Ваня загінуў на фронце ў 1942 г.

Зараз маёр медыцынскай службы ў адстаўцы Т. А. Зароўная (Бігашова) жыве ў Маскве. Яна ўзнагароджана ордэнам Чырвонай Зоркі, медалямі.

В. Кілеса.

Сястрычкі

Медыцынскія сёстры Вялікай Айчыннай вайны. Маладымі дзяўчаткамі прыйшлося ім надзець шынялі, прыняць на свае кволыя плечы столькі цяжкасцей, прайсці столькі тысяч кіламетраў, зведаць і холад і смякоту, кожную хвіліну глядзець смерці ў вочы! А колькі крыві ім давялося бачыць, колькі ран і пакут салдацкіх! І ні з чым ненараўнальныя дозіркі, у якіх застыла нямое пытанне: «Сястрычка, ці буду жыць?» І яны, сястрычкі, рабілі ўсё магчымае, а часам нават і немагчымае для таго, каб параненыя байцы зноў станавіліся ў строй — выносілі іх з поля бою, аказвалі першую дапамогу пад кулямі і бомбамі, дзяжурылі ў шпіталях па 16—20 гадзін, а то і цэлымі суткамі, няшчотаю сваіх жаночых рук, дабратою і сардэчнасцю лячылі іх раны. А ў цяжкія хвіліны бою франтавыя сёстры са зброяй у руках дапамагалі сваім аднапалчанам і, калі даводзілася прыняць смерць, з нічуць не меншай адвагай, чым мужчыны, аддавалі за Радзіму свае жыцці. Былі сярод іх і слаўныя дочкі Быхаўшчыны.

Алякеандра Савельеўна Кулеш. Калі пачалася Вялікая Айчынная вайна, семнаццацігадовая Саша добраахвотна запісалася на курсы медыцынскіх сясцёр і за восем месяцаў прайшла праграму, якая ў мірны час была разлічана на два гады. Вясну 1942 г. дзяўчына сустрэла пад Ціхвінам. Там яна прыняла і сваё першае баявое хрышчэнне: на эшалон, які спыніўся, наляцелі фашысцкія сцярвятнікі. Скінулі бомбы, а потым на брыючым палёце сталі расстрэльваць людзей. Жудасна было дзяўчыне, але абавязак медыка клікаў да параненых — у самае пекла. Ноччу эвакашпіталь пераправілі цераз Ладажскае возера ў асаджаны Ленінград. Тут людзі галадалі, ледзь трымаліся на нагах, але не падалі духам. У шпіталях не хапала медыкаментаў, крыві для пераліванняў, і тады самі медработнікі станавіліся донарамі. Кроў Сашы Кулеш захавала жыццё сямі воінам.

У час аднаго з налётаў авіяцыі дзяўчыну параніла асколкам у руку, але яна засталася ў страі, працягвала аказваць дапамогу абаронцам горада. А ў адзін з чэрвеньскіх дзён 1942 г. дзяўчыну самую эвакуіравалі на Вялікую зямлю — у будынак шпіталя трапіла варожая фугаска. Саша атрымала цяжкую кантузію, якая пашкодзіла зрок і слых. Прайшлі многія месяцы лячэння, складаная аперацыя вачэй, пакуль яна зноў змагла працаваць у шпіталі, будучы інвалідам другой групы. Пасля вайны А. С. Кулеш пасялілася ў Быхаве. Узнагароджана ордэнам Айчыннай вайны, многімі медалямі.

Настасся Якаўлеўна Азярная. Ёй споўнілася 20 гадоў, калі пачалася вайна. Паўднёва-Заходні, Сталінградскі, Сцяпны франты, бітвы на Арлоўска-Курскай дузе, пад Корсунь-Шаўчэнкаўскім, вызваленне Польшчы, Чэхаславакіі — такі баявы шлях прайшла старшына медыцынскай службы, член КПСС з 1944 г. Н. Я. Азярная.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Франтавыя будні, месяцы і гады вялікіх выпрабаванняў, якія патрабавалі вялікай мужнасці, вынослівасці, асабліва калі працавала ў авіяпрыёмніку. Як і яе сяброўкам у перыяд наступлення нашых войск даводзілася разгружаць машыны з параненымі, пераносіць іх у аперацыйную, а потым у палаткі, грузіць на транспарт, бо санітары не ўпраўляліся. Працяглыя дзяжурствы, у час якіх старалася прыносіць салдатам палёгку, і кроў сваю аддавала, каб выратаваць параненых, Настасся Якаўлеўна ўспамінала: «Памятаю, прывезлі ў шпіталь лётчыка. Неабходна было зрабіць тэрміновую аперацыю, а машына з медыкаментамі ўжо ў дарозе, мы пераязджалі на новае месца дыслакацыі. Раздумваць не было калі, і я прапанавала ўрачу ўзяць у мяне кроў. Аперацыя была зроблена ўдала, лётчык застаўся жывы, і яго адразу эвакуіравалі ў тылавы шпіталь».

Пасля вайны Н. Я. Азярная прыехала ў Быхаў і да выхаду на пенсію працавала ў раённай бальніцы. За добрасумленную працу, чулыя адносіны да людзей была ўзнагароджана ордэнам Кастрычніцкай рэвалюцыі.

Марыя Андрэеўна Ваднёва. Пуцёўку ў жыццё дала ёй Быхаўская школа медсясцёр, пасля скончэння якой яна працавала ў Рыжкаўскай бальніцы. Тут і застала яе вайна. 24 чэрвеня 1941 г. Марыя Андрэеўна была прызвана на ваенную службу і прызначана медыцынскай сястрой на 121-ы санітарны поезд, дзе праслужыла да верасня 1943 г. Дні і ночы працавала яна ў гэтым шпіталі на колах, вывозіла цяжка параненых салдат і афіцэраў у тылавыя шпіталі. Успамінаючы тыя дні, Марыя Андрэеўна гаворыць: «Вагоны № 9 і № 10. Яны назаўсёды засталіся ў маёй памяці. Гэта былі мае вагоны, дзе я даглядала параненых. Куйбышаў, Уфа, Чэлябінск, Новасібірск, Іркуцк, Чыта... Дзе толькі Радзіма не прымала сваіх сыноў і дачок, якія пралілі кроў за яе свабоду і незалежнасць».

А потым ужо да самага канца вайны служыла Марыя Андрэеўна на санітарным поездзе № 188. Не раз трапляў поезд пад варожыя бамбёжкі. І тады, рызыкуючы жыццём, яна выносіла з палаючых вагонаў параненых і хавала іх ва ўкрыцці. Не пералічыць, колькі разоў аддавала Марыя Андрэеўна сваю кроў параненым. Апошні эшалон старшына медыцынскай службы М. А. Ваднёва суправаджала з Кёнігсберга ў Тулу.

— Было гэта ў ноч на 9 мая 1945 г.,— успамінае Марыя Андрэеўна.— Я дзяжурыла на эшалоне і раптам пачула ўрачысты голас Левітана, які перадаваў паведамленне аб нашай перамозе. Я кінулася да нашых медыкаў: «Таварышы! Вайна скончылася! Наша перамога!» Што тут зрабілася! Мы плакалі ад радасці, цалаваліся, віншавалі адзін аднаго з перамогай. І яшчэ застанецца назаўсёды ў маёй памяці ўжо мірны рэйс, калі з Тулы везлі мы на парад Перамогі ў Маскву юных суворацаў. Самым вялікім шчасцем для мяне было пасля безлічы вандровак з фронту на фронт прысутнічаць на тым урачыстым парадзе.

Пасля вайны Марыя Андрэеўна працавала ў дзіцячай кансультацыі, а пасля ў Навабыхаўскай участковай бальніцы.

Людміла Астапаўна Макарава. У 1939 г. пасля сканчэння медыцынскага вучылішча па камсамольскай пуцёўцы паехала яна будаваць Камсамольск-на-Амуры. Калі грымнула вайна, Людміна была адна з тых, хто першым прыйшоў у гарваенкамат. 1 ліпеня 1941 г. яна стала байцом. Прасілася на Заходні фронт, каб ваяваць супраць ворага ў роднай Беларусі. Але крайне было не менш важна трымаць на замку і свае далёкаўсходнія граніцы. 9 жніўня 1945 г. Савецкая краіна пачала ваенныя дзеянні супраць мілітарысцкай Японіі. У складзе Далёкаўсходняга фронту Л. А. Макарава прымала ўдзел у баях. Людміла Астапаўна ўспамінае, як цяжка было наступаць па гарах і балотах. У брызентавай палатцы, якая служыла перавязачнай, медыкі ўдзень і ўначы аказвалі дапамогу параненым. У тыя цяжкія дні стала яна членам КПСС.

Антаніна Барысаўна Карпечына. У верасні 1941 г., калі прымала воінскую прысягу, ей не было і васемнаццаці гадоў. Спачатку ў эвакашпіталі, а потым у складзе медсанбата стралковай дывізіі яна прайшла па многіх франтавых дарогах Украіны, Румыніі, Венгрыі і Чэхаславакіі. Удзельнічала ў разгроме гітлераўцаў на тэрыторыі Германіі і японскіх самураеў у Маньчжурыі. Нават цяжка ўявіць сабе, як можна было суткамі без сну і адпачынку не адыходзіць ад аперацыйнага стала, калі ногі падкошваліся ад стомы, а сэрца заходзілася, бачачы столькі крыві і чалавечых пакут. Усё гэта давялося зведаць асістэнту хірурга Антаніне Карпечынай. «Здаралася,— успамінае Антаніна Барысаўна,— што за дзень па некалькі разоў разгортвалі і згортвалі аперацыйную, працавалі пад агнём варожай артылерыі, гублялі сваіх таварышаў».

Пасля вайны А. Б. Карпечына вярнулася на Быхаўшчыну, працавала ў Гадылёўскай участковай бальніцы.

Соф'я Мікалаеўна Халяўка. У 1941 г. скончыла яна медыцынскае вучылішча і не паспела яшчэ нарадавацца свайму дыплому, як пачалася вайна. Адразу ж прыйшла павестка з ваенкамата, і яна стала медыцынскай сястрой эвакуацыйнага шпіталя па станцыі Навабеліца пад Гомелем. Сястрычка Соня — так пяшчотна называлі яе параненыя. За шпіталем, які размяшчаўся ў поездзе, палявалі варожыя самалёты і неўзабаве разбамбілі яго. Ад Гомеля да Чарнігава — 140 кіламетраў. Як цяжка было іх прайсці пешшу, несучы параненых, медыцынскі інструмент, абсталяванне. Але ішлі і неслі, бо разумелі, што інакш нельга. Як толькі ні перамяшчаўся потым шпіталь: па чыгунцы, на аўтамашынах, на конных падводах. І ўсю-

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

ды медыцынскі персанал, не ведаючы сну і адпачынку, рабіў сваю справу — лячыў параненых і вяртаў іх у строй. Соф'я Мікалаеўна ўспамінае, як аднойчы ўлетку быў атрыманы загад фарсіраваць Дон. У тэрміновым парадку зняліся і пайшлі да месца пераправы. Пад прыкрыццём цемры размясціліся на беразе, каб пакарміць параненых. Але, відаць, не драмаў і вораг. Ён заўважыў рух на беразе і адкрыў моцны міна-мётны агонь. Страты панеслі вялікія, але з-пад агню ўсё ж выйшлі і пераправіліся на другі бераг. Разам са сваім шпіталем па доўгіх дарогах Паўднёва-Заходняга фронту дайшла медсястра С. М. Халяўка да Варшавы. Тут у час баёў атрымала раненне і другую кантузію, а першая была ў баях пад Харкавам. На тым вайна для Соф'і Мікалаеўны скончылася. Пасля лячэння вярнулася ў родны Быхаў і зноў стала лячыць людзей.

Аўтограф Ліскова

П. І. Ліскоў.

Пяць баявых машын давялося страціць хлопцу з Абідавіч, покуль прайшоў шлях ад Варонежа да Берліна. Відаць, усё ж чалавек мацней за метал, нават калі назва яму — браня...

1943 год. На Курскай дузе разгортваюцца важныя падзеі. Савецкае камандаванне спешна перакідвала на гэты ўчастак выпрабаваныя ў баях вайсковыя часці. Сюды трапіў і механік-вадзіцель танка Т-34 Пётр Ліскоў.

— Гэта была нечуваная ў гісторыі бітва,— успамінае былы танкіст.— Сапраўднае пекла. З-за выбухаў снарадаў і мін, чорнага, нібы сажа, дыму цяжка было нават адрозніць дзень ад ночы. Агнём і гусеніцамі мы грамілі фашыстаў. У тых баях быў падбіты мой першы танк. Прамым трапленнем снарада ў машыну мяне параніла ў галаву. З пяці членаў экіпажа ў жывых засталіся двое. А я пасля Курска чатыры разы пакідаў разбіты або ахоплены полымем танк, ратаваў параненых і хаваў загінуўшых баявых сяброў. Сам быў двойчы паранены. Пасля шпіталя зноў садзіўся ў баявую машыну і разам з новым экіпажам ішоў далей на захад.

...«Трыццацьчацвёркі» з ходу ўварваліся ў прадмесце Берліна. Выконваючы загад камандзіра роты, танк Пятра Ліскова збочыў у вузкую вулачку, загрувашчаную бітай цэглай і бетонам. Тамсям вакол уцалелых дамоў звешваліся белыя флагі — знак капітуляцыі. Убачыўшы іх, танкіст кулямётчык перастаў страляць. І ў гэты момант моцны ўдар абрушыўся на машыну. Фаустпатрон трапіў у борт танка. Чорны дым ад саляркі завалок наваколле. Гарэў пяты танк, на якім ваяваў Ліскоў.

Пётр Ільіч усё ж пакінуў аўтограф у Берліне. Праўда, не там, дзе хацелася б. Сцены рэйхстага зверху да нізу былі распісаны савецкімі воінамі, не было дзе літару паставіць. А побач стаяла разбітая гаўбіца, на якой пехта напісаў: «Парадзіў танкавых войсках». Ніжэй механік-вадзіцель з Абідавіч вывеў: «Варонеж — Берлін. Ліскоў». Пасля дэмабілізацыі Пётр Ільіч вярнуўся ў родную вёску, сеў за рычагі трактара і стаў выконваць такую нялёгкую і такую важную справу — вырошчваць хлеб. І такі ўжо ён чалавек — за што б ні браўся, робіць на «выдатна». Таму да баявых узнагарод танкіста — ордэна Славы III ступені, медалёў «За адвагу», «За баявыя заслугі» і іншых — дабавіліся ўзнагароды за мірную працу — ордэны Леніна і «Знак Пашаны». А за актыўны ўдзел у ваенна-патрыятычным выхаванні працоўных і ў сувязі з 35-годдзем Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне трактарыст калгаса «XVIII партз'езд» Пётр Ільіч Ліскоў быў узнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР.

Быховский районный историко-краеведческий музей

„Родныя вы нашы.
У смутку вялікім схіліўшы галовы,
стаім перад Вамі.

Вы не скарыліся лютым забойцам
у чорныя дні фашысцкай навалы

Вы смерць прынялі,
ды полымя сэрцаў Вашай любові
да Савецкай Радзімы навек незгасальна.

Памяць пра Вас у нас назаўсёды,
як неўміруча наша зямля
і як вечна яркае сонца над ёю“.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ЗАГІНУЎШЫЯ ЎДЗЕЛЬНІКІ КАМУНІСТЫЧНАГА ПАДПОЛЛЯ, ПАРТЫЗАНЫ, АСОБЫ, ЯКІЯ АКТЫЎНА САДЗЕЙНІЧАЛІ ПАРТЫЗАНСКАМУ РУХУ І КАМУНІСТЫЧНАМУ ПАДПОЛЛЮ, ЧЛЕНЫ ІХ СЕМ'ЯЎ, ЖЫХАРЫ ПАРТЫЗАНСКІХ ЗОН І РАЁНАЎ, ШТО ПАДВЕРГЛІСЯ ФАШЫСЦКАМУ ТЭРОРУ

АБІДАВІЦКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА АБІДАВІЧЫ

АРЛОЎСКІ Павел Канстанцінавіч, нарадзіўся ў 1920.

ГІРЫЧАЎ Васіль Паўлавіч, нарадзіўся ў 1904, да вайны працаваў старшынёй калгаса імя Калініна, закатаваны ў 1942.

ГРУЗДОЎ Васіль Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1915, закатаваны ў 1942 у Магілёве.

КАТАНКОВА Праскоўя Паўлаўна, нарадзілася ў 1924, да вайны працавала ў калгасе, загінула ў 1944 у в. Смаліца.

КАТАНКОЎ Фёдар Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1888.

ЛІСКОВА Дар'я Цімафееўна, нарадзілася ў 1912.

НАБОКА Міхаіл Пятровіч, нарадзіўся ў 1923, г. Чэлябінск, партызан, загінуў 4.1.1944.

САЗУРАЎ Іван Платонавіч, нарадзіўся ў 1911.

ХОБАТНІКАЎ Даніла Ягоравіч, нарадзіўся ў 1904, да вайны працаваў сакратаром сельскага Савета, закатаваны ў 1942.

ЧУБАЎ Мікалай Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1925, у партызанах з 1942.

ШАКАЛАЎ Адам Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1926, з 1943 у партызанах.

ВЁСКА ВЕЦЬ

АЛЕШЫНАЎ Фёдар Пракопавіч, нарадзіўся ў 1874.

АСТАСЬКОВА Матрона Якаўлеўна, нарадзілася ў 1896, загінула ў час варожага артылерыйскага абстрэлу.

АСТАСЬКОЎ Аніс Іванавіч, нарадзіўся ў 1896, загінуў у час варожага артылерыйскага абстрэлу.

БАРАНАЎ Іван Данілавіч, нарадзіўся ў 1888, расстраляны.

ГАЛКІН Васіль Іванавіч, нарадзіўся ў 1924, партызан, загінуў 28.11.1943, пахаваны ў в. Дуброва.

ГАЛКІН Сямён Піліпавіч, нарадзіўся ў 1923, да вайны працаваў у калгасе, партызан, загінуў 27.3.1944.

ГРОДНІКАВА Аляксандра, нарадзілася ў 1871, загінула ў час варожага артылерыйскага абстрэлу.

ДЗЕМ'ЯНКОЎ Фёдар, нарадзіўся ў 1875, расстраляны.

КАНЦАВЫ Яфім Конанавіч, нарадзіўся ў 1889, загінуў у час варожага артылерыйскага абстрэлу.

КУКСОВА Марыя Сяргееўна, нарадзілася ў 1912, расстраляна.

ОСІПАВА Праскоўя Фёдараўна, нарадзілася ў 1871.

ПАЛЯКОВА Настасся Цімафееўна, нарадзілася ў 1895, загінула ў час варожага артылерыйскага абстрэлу.

ШАЦАВА Дар'я Конанаўна, нарадзілася ў 1892.

ЯКІМАЎ Сяргей Іванавіч, нарадзіўся ў 1924, партызан, загінуў у сакавіку 1944.

ЯКІМЧАНКА Кузьма Іванавіч, нарадзіўся ў 1895, расстраляны.

ВЁСКА ДРУЖБА

АНЦІПАЎ Васіль Мітрафанавіч, нарадзіўся ў 1925, партызан.

ВЁСКА ІСКАНЬ

ГІРЫЧАВА Софія Андрэеўна, нарадзілася ў 1914, загінула ў Ленінградзе.

ГЛУСЦОВА Фядора Ціханаўна.

КАНАТОПАЎ Іван Цімафеевіч.

КУЛЯШОВА Вера Пятроўна.

КУЛЯШОВА Вера Якаўлеўна, загінула ў верасні 1941.

КУЛЯШОВА Ксенія Пятроўна, нарадзілася ў 1923.

КУЛЯШОВА Марыя Пятроўна, нарадзілася ў 1926.

КУЛЯШОЎ Пётр Карпавіч.

КУЛЯШОЎ Рыгор Пятровіч, нарадзіўся ў 1910.

МАЛЯЎКІН.

ПАДЛІПСКІ Міхаіл Максімавіч.

ПРЫЛЕПАЎ Васіль Трафімавіч.

САМУСЕЎ Мікалай Пятровіч, нарадзіўся ў 1926.

ВЁСКА ПАЛКІ

БАБКОЎ Пётр, нарадзіўся ў 1919.

ГВАРДЗЕЕНКА Васіль Антонавіч, нарадзіўся ў 1920.

ДОЎГАЛЕЎ Ціхан Канстанцінавіч, нарадзіўся ў 1905, да вайны працаваў старшынёй калгаса ў в. Ліпавіца, расстраляны ў 1942.

ДОЎГАЛЕЎ Ціхан Канстанцінавіч, нарадзіўся ў 1910.

ДОЎГАЛЕЎ Т. К.

Быховский районный исторический краеведческий музей

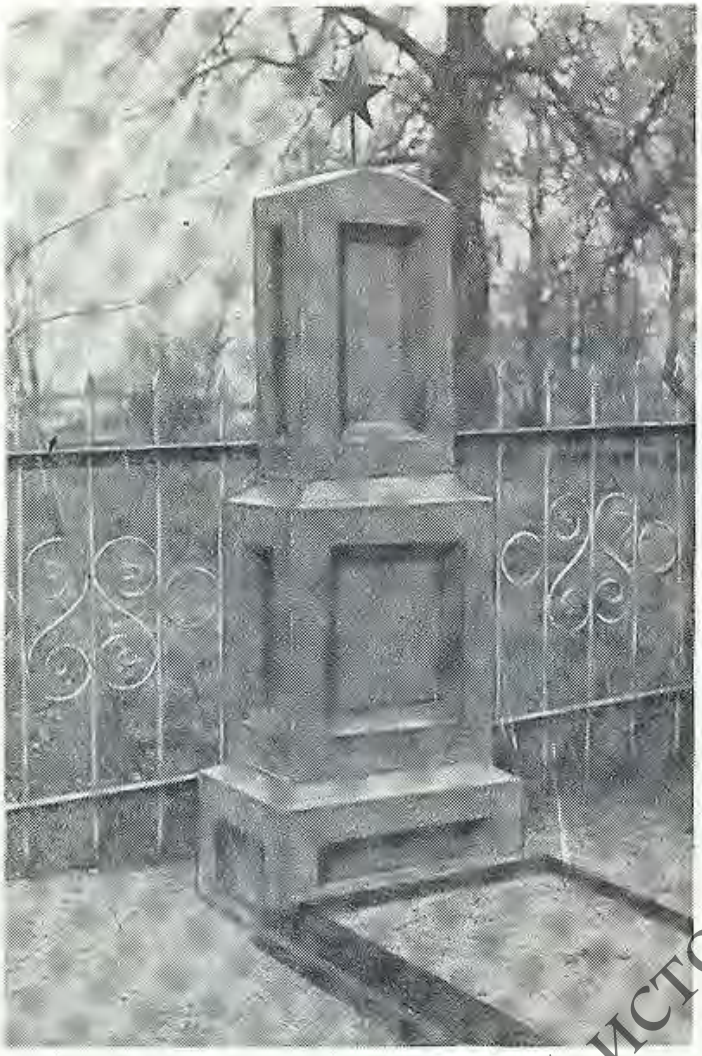

Помнік на брацкай магіле савецкіх воінаў і партызан у в. Палкі.

ЗАЙЦАЎ А. У.
КАЎКІН Лёва Каймавіч, нарадзіўся ў 1929.
КАЎКІНА Брайка, нарадзілася ў 1906.
КАЎКІНА Лейка Беркаўна, нарадзілася ў 1895.
КУЗЬМІНАЎ Л. Т.
НОВІКАВА Вольга Восіпаўна, нарадзілася ў 1902.
САВЕТНІКАЎ Уладзімір Фадзеевіч, загінуў у 1941.
СІВАКОВА Е. С.

ВЁСКА ПАЛЯШНАВІЧЫ

АНДРЭЙЧЫКАЎ Дзмітрый Конанавіч, нарадзіўся ў 1881.
АНДРЭЙЧЫКАЎ Пётр Конанавіч, нарадзіўся ў 1878.
БУХАНАЎ Арцём Усцінавіч, нарадзіўся ў 1907.
ПІШЧЫКАЎ Фёдар Ісакавіч, нарадзіўся ў 1908, партызан, загінуў у 1943 пад Віцебскам.
ТУПІКОВА Ганна Антонаўна, нарадзілася ў 1901.
ФІЛІМОНАЎ Рыгор Апанасавіч, нарадзіўся ў 1923.
ЦІШКОЎ Анатоль Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1923 у в. Забалотнае, партызан, загінуў у 1942 у Хачынскім лесе.
ЦІШКОЎ Якаў Пятровіч, нарадзіўся ў 1925, партызан, прапаў без вестак у 1942.
ШУРУБАВА Васіліса Кляменцьеўна, нарадзілася ў 1895.
ШУРУБАЎ Аляксандр Лаўрэнавіч, нарадзіўся ў 1924, сувязны, партызан, загінуў у 1943 пры фарсіраванні Дняпра над Быхавам.
ШУРУБАЎ Кляменцій Барысавіч, нарадзіўся ў 1876.

ВЁСКА СЯЛЕЦ

ІВАНЦОЎ Мікалай Антонавіч, нарадзіўся ў 1927, партызан, загінуў у 1943.
ПАТАПЕНКА Самуіл Іванавіч, нарадзіўся ў 1904.

БАРКАЛАБАЎСКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА БАРКАЛАБАВА

МАНДРЫК Апанас Лявонавіч, нарадзіўся ў 1911, партызан, загінуў 19.9.1943.
УСЦІНАЎ Рыгор Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1924 у в. Кісцяні Рагачоўскага р-на, партызан, загінуў 16.12.1943, пахаваны ў в. Баркалабава.

ВЁСКА ЗАЛАХВІННЕ

ЦІМОХАЎ Мікалай Фадзеевіч, нарадзіўся ў 1922, да вайны скончыў 9 класаў, быў камсоргам мясцовай камсамольскай арганізацыі, расстраляны за дапамогу воінам Чырвонай Арміі пры пераправе цераз Дняпро, пахаваны ў Быхаве.

ВЁСКА КАСІЧЫ

БУДКОЎСКІ Мікалай Іванавіч, нарадзіўся ў 1922, да вайны працаваў на торфапрадпрыемстве, сувязны 435-га партызанскага атрада Быхаўскай ВАГ.
КАРАТКЕВІЧ Мікалай, сувязны, закатаваны ў 1924.

ВЁСКА САРОЧЫНА

ЦЫГІБ Аляксандр Ільіч, нарадзіўся ў 1915, скончыўшы 6 класаў, працаваў рабочым, у Чырвонай Арміі з 1939, у вайну быў партызанам, загінуў у Шчучынскім раёне.

ГОРАД БЫХАЎ

БАРАНОЎСКІ Мікалай Максімавіч, нарадзіўся ў 1923 у Быхаве, партызан, загінуў у 1944.
БАРАНЧУК Зіновій Іванавіч, нарадзіўся ў 1924, расстраляны ў 1941 за прыналежнасць да камсамола.
БАРАНЧУК Міна Іванавіч, нарадзіўся ў 1906, да вайны працаваў ў Быхаўскім леспрамгасе, партызан, загінуў у 1944.
БЕГУНОЎ Валодзя, расстраляны восенню 1943 разам з бацькам.
БЕГУНОЎ Майсей Іларыёнавіч, нарадзіўся ў 1899 у Быхаве, партызан, загінуў 27.11.1943, пахаваны ў Быхаве.
ДЗЕМ'ЯНОВІЧ Кузьма Іванавіч, нарадзіўся ў 1891, перад вайной працаваў упраўляючым нарыхтоўкай сена, у канцы чэрвеня 1941 расстраляны як савецкі актывіст.
ДЗЕМ'ЯНОВІЧ Марат Кузьміч, нарадзіўся ў 1923, у ліпені 1942 арыштаваны за сувязь з партызанамі, адпраўлены ў канцлагер Бухенвальд, памёр у 1943.

Быховский районный историко-краеведческий музей

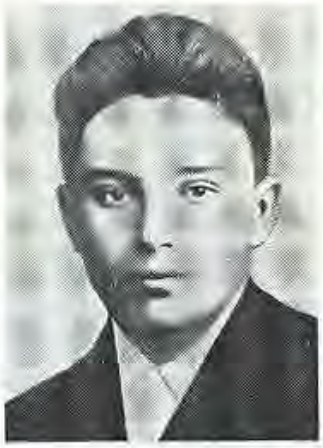

А. А. Кілеса.

ЕЎДАКІМАЎ Сцяпан Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1888, да вайны працаваў у калгасе, з 1943 у партызанах, загінуў у Шклоўскім раёне.

ЗАВАЛІШЧІК Пётр Андрэевіч, нарадзіўся ў 1912, да вайны працаваў механікам у Быхаўскай нарыхтоўчай канторы, партызан.

КІЛЕСА Аляксандр Анісімавіч, нарадзіўся ў 1914, да вайны працаваў у Быхаўскай МТС, партызан 108-га партызанскага палка Быхаўскай ВАГ, расстраляны ў 1944.

КІЛЕСА Аляксандр Іванавіч, нарадзіўся ў 1909, партызан.

КІЛЕСА Пётр Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1893, павешаны ў ліпені 1941 як савецкі актывіст.

З успамінаў жыхара г. Быхава Алега Пятровіча Кілеса

Быхаў у пажары. Куды ні кінеш вокам — полымя і чорныя клубы дыму, што рвуцца ў вышыню, засцячы сонца. Гарыць Чырвонаармейская, цэнтральная вуліца, што цягнецца ад замка да чыгуначнага вакзала, у агні Савецкая, Ленінская, Пралетарская, Рэвалюцыйная, Куйбышаўская, Пушкінская, Валадарскага, Замкавая, Друкарская... Такім запомніўся мне на ўсё жыццё той дзень 4 ліпеня 1941 г., калі ў наш родны горад уварваліся фашысты. Над усімі, хто застаўся ў Быхаве, навісла чорная хмара смерці.

У адзін з ліпеньскіх дзён падкацілі машына з гітлераўцамі да хаты, дзе мы жылі на Макранскай вуліцы. У руках у аднаго была нейкая папера. Выгукнуўшы прозвішча, ён таўхнуў бацьку да машыны. Тут жа забралі Азара Данілавіча Маханька і Слепушэнку. Ніхто не ведаў, за што іх арыштавалі. Раніцай наступнага дня да нас прыбеглі людзі і сказалі, што бацьку павесілі. Так яно і было. Усіх трох мы ўбачылі павешанымі на рэях дняпроўскага моста. А па вуліцах горада быў расклеены загад каменданта, у якім гаварылася, што Кілеса, Маханёк і Слепушэнка пакараны смерцю за намер узарваць часовы мост цераз Дняпро, які немцы ўзвялі побач са старым, згарэўшым. Пасля таго ліпеньскага дня мінулі гады, але і цяпер баліць сэрца па загінуўшым бацьку.

КІЛЕСА Яўген Васілевіч, нарадзіўся ў 1924, партызан, загінуў у 1943 пры выкананні баявога задання.

КІЛЬЧЫЦКІ Пётр Раманавіч, нарадзіўся ў 1875, схоплены паліцыяй у 1943 за сувязь з партызанамі, закатаваны.

КІСЛЯКОЎ Васіль Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1923, да вайны скончыў ФЗВ, з кастрычніка 1943 партызан 152-га партызанскага палка Быхаўскай ВАГ, загінуў 14.1.1944 каля в. Гамарня.

ЛАГУЦЁНАК Андрэй Кузьміч, нарадзіўся ў 1896, працаваў да вайны цесляром на фабрыцы, расстраляны ў лістападзе 1941 як савецкі актывіст.

ЛАГУЦЁНАК Леанід Андрэевіч, яго сын, нарадзіўся ў 1926, у лістападзе 1941 расстраляны разам з бацькам.

МАХАНЁК Азар Данілавіч, нарадзіўся ў 1890, павешаны ў ліпені 1941 як савецкі актывіст.

МЕЛЬНІКАЎ Ілья Міхайлавіч, партызан, загінуў у 1944.

МЕЛЬНІКАЎ Міхаіл Ігнатавіч, партызан, пахаваны ў Быхаве.

НОВІКАЎ Сямён Акулавіч, нарадзіўся ў 1911 у Быхаве, партызан, загінуў 17.11.1943, пахаваны ў Быхаве.

ПУСІК Ганна Васілеўна, расстраляна ў 1944 за сувязь з партызанамі.

РАГАЛЕНКА Фёдар Пракопавіч, нарадзіўся ў 1919, партызан, загінуў у 1944 каля в. Залатое Дно.

САКАДЫНЕЦ Лідзія Рыгораўна, нарадзілася ў 1918, з лістапада 1943 разам з сям'ёй у партызанах у Кіраўскім раёне, загінула ў красавіку 1944 пад Рагачовам.

САКАДЫНЕЦ Міхаіл Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1920, партызан, малодшы палітрук, загінуў 25.4.1943 каля в. Колбава Кіраўскага раёна.

СЛЕПУШЭНКА Пётр Зіноўевіч, нарадзіўся ў 1916, павешаны ў ліпені 1941 як савецкі актывіст.

СТАРАСЕЛЕЦ Ульяна Лукінічна, расстраляна ў 1944 за сувязь з партызанамі.

СТРАЛЬЦОВА Соф'я Віктараўна, нарадзілася ў 1915, да вайны працавала ў сталовай у Быхаве, прапала без вестак.

ТУРЧАНКА Уладзімір Анісімавіч, нарадзіўся ў 1922, партызан, загінуў 26.8.1943.

ФЁДАРАЎ І. К., удзельнік грамадзянскай вайны, расстраляны ў 1943.

ВЕРХНЯТОШЧЫЦКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА ВЯЛІКІ ЛЕС

БРУХАВЕЦКІ Мікалай Ягоравіч, нарадзіўся ў 1924, да вайны працаваў у калгасе «Чырвоны партызан», партызан 810-га партызанскага палка Быхаўскай ВАГ, загінуў у 1943 у в. Ніжняя Тошчыца.

ЛУК'ЯНАЎ Дзям'ян Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1915, да вайны працаваў стрэлачнікам на чыгунцы, з 1942 у партызанах, загінуў у 1944 у в. Хамічы.

ХАХЛОЎ Іван Кузьміч, нарадзіўся ў 1927, да вайны працаваў у калгасе «Чырвоны партызан», расстраляны ў 1944 за сувязь з партызанамі.

ЯНАЧКІН Лявон Кандратавіч, нарадзіўся ў 1922, да вайны працаваў стрэлачнікам, з 1942 у партызанах, загінуў у 1944.

ВЁСКА ВІЛЯХАЎКА

АРЦЁМЕНКА Надзея Мікалаеўна, нарадзілася ў 1923, да вайны працавала ў калгасе «Маяк камуны», расстраляна ў 1942.

ЕРМАЛАЕЎ Пётр Апанасавіч, нарадзіўся ў 1924, да вайны працаваў у калгасе «Маяк камуны», партызан, прапаў без вестак 23.2.1944.

КАЗЛОЎ Адам Архіпавіч, нарадзіўся ў 1902, да

Быховский районный историко-краеведческий музей

вайны працаваў у калгасе «Маяк камуны», партызан, загінуў у в. Залозье Рагачоўскага р-на.

КАЗЛОЎ Архіп Фролавіч, нарадзіўся ў 1902, да вайны працаваў брыгадзірам у калгасе «Маяк камуны», з 1943 у партызанах, расстраляны на ст. Тошчыца.

КАЗЛОЎ Іван Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1907, да вайны працаваў лесніком у Навабыхаўскім лясніцтве, у 1944 спалены ў в. Віляхаўка.

КАЗЛОЎ Сцяпан Якімавіч, нарадзіўся ў 1914, да вайны працаваў у калгасе «Маяк камуны», расстраляны ў 1943 паліцаямі ў в. Віляхаўка.

КАЛЕСНІКАЎ Павел Васілевіч, нарадзіўся ў 1910, да вайны працаваў у калгасе «Маяк камуны», партызан, загінуў у 1943 у в. Новы Быхаў.

ЛАБКОЎ Віктар Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1925, да вайны працаваў у калгасе «Маяк камуны», з 1942 у партызанах, загінуў пад Быхавам.

НАСЦІН Піліп, нарадзіўся ў 1909, да вайны працаваў у калгасе «Маяк камуны», спалены ў 1944 у в. Віляхаўка.

НАСЦІНА Варвара, нарадзілася ў 1908, да вайны працавала ў калгасе «Маяк камуны», спалена ў 1944 у в. Віляхаўка.

ПАЎЛАЎ Іван Харытонавіч, нарадзіўся ў 1923, да вайны працаваў у калгасе «Маяк камуны», расстраляны ў 1943 на ст. Тошчыца.

ПАТАПАЎ Іван Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1922, да вайны працаваў у калгасе «Маяк камуны», партызан, прапаў без вестак.

ПРЫБЫЛЬСКІ Іван Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1924, да вайны працаваў у калгасе «Маяк камуны», прапаў без вестак.

ВЁСКА НІЖНЯЯ ТОШЧЫЦА

ГЛУШАНКОЎ Міхаіл Андрэевіч, нарадзіўся ў 1924, да вайны працаваў у калгасе «1 Мая», партызан, загінуў у 1942 у в. Барсукі Магілёўскага р-на.

ЛАЗОЎСКІ Міхаіл Арцёмавіч, жыў у в. Ніжняя Тошчыца, партызан, загінуў 24.6.1944, пахаваны ў брацкай магіле на чыгуначнай станцыі Тошчыца.

ХАТКЕВІЧ Ягор Сафронавіч, нарадзіўся ў 1920, да вайны працаваў у калгасе «1 Мая», партызан, загінуў у 1943.

ВЁСКА РЫХАРТАВА

ДЗЯМІДАВА Варвара Восіпаўна, нарадзілася ў 1918, да вайны працавала паляводам у калгасе «Ільіч», расстраляна ў 1942.

ДЗЯМІДАВА Юлія Карнееўна, нарадзілася ў 1924, да вайны працавала паляводам у калгасе «Ільіч», расстраляна ў 1942 у в. Шчыбрын Рагачоўскага р-на.

ДЗЯМІДАЎ Карней Гаўрылавіч, нарадзіўся ў 1902, да вайны працаваў паляводам у калгасе «Ільіч», расстраляны ў 1942 у в. Шчыбрын Рагачоўскага р-на.

КАВАЛЁЎ Даніла Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1897, да вайны працаваў паляводам у калгасе «Бальшавік», расстраляны ў 1942 у в. Рыхартава.

КАЛЕСНІКАЎ Яўсей Іванавіч, нарадзіўся ў 1895, да вайны працаваў паляводам у калгасе «Ільіч», расстраляны ў 1942 у в. Рыхартава.

КАРНАВУХАВА Валянціна Кірылаўна, нарадзілася ў 1930, расстраляна ў 1942 у в. Рыхартава.

КАРНАВУХАВА Вольга Кірылаўна, нарадзілася ў 1936, расстраляна ў 1942 у в. Рыхартава.

КАРНАВУХАВА Ульяна Дзмітрыеўна, нарадзілася ў 1910, да вайны працавала ў калгасе «Бальшавік», расстраляна ў 1942 у в. Рыхартава.

КАРНАВУХАЎ Уладзімір Кірылавіч, нарадзіўся ў 1940, расстраляны ў 1942 у в. Рыхартава.

КОЛБАСАВА Ганна Яўстратаўна, нарадзілася ў 1926, расстраляна ў 1942 у в. Рыхартава.

КОЛБАСАВА Настасся Дзмітрыеўна, нарадзілася ў 1892, да вайны працавала паляводам у калгасе «Бальшавік», расстраляна ў 1942 у в. Рыхартава.

КОЛБАСАВА Ніна Яўстратаўна, нарадзілася ў 1933, расстраляна ў 1942 у в. Рыхартава.

КОЛБАСАЎ Міхаіл Яўстратавіч, нарадзіўся ў 1929, расстраляны ў 1942 у в. Рыхартава.

КРУЧКОВА Ефрасіння Міхайлаўна, нарадзілася ў 1903, расстраляна ў 1942 у в. Рыхартава.

КРУЧКОЎ Мікалай Ільіч, нарадзіўся ў 1937, расстраляны ў 1942 у в. Рыхартава.

КРУЧКОЎ Міхаіл Ільіч, нарадзіўся ў 1926, расстраляны ў 1942 у в. Рыхартава.

КУЛІКОВА Валянціна Іванаўна, нарадзілася ў 1926, расстраляна ў 1942 у в. Рыхартава.

КУЛІКОВА Ева Іванаўна, нарадзілася ў 1936, расстраляна ў 1942 у в. Рыхартава.

КУЛІКОВА Лізіяя Васілеўна, нарадзілася ў 1933, расстраляна ў 1942 у в. Рыхартава.

КУЛІКОВА Пелагея Аўдзееўна, нарадзілася ў 1876, да вайны працавала паляводам у калгасе «Бальшавік», расстраляна ў 1942 у в. Рыхартава.

КУЛІКОЎ Аляксей Васілевіч, нарадзіўся ў 1926, расстраляны ў 1942 у в. Рыхартава.

КУЛІКОЎ Васіль Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1910, да вайны працаваў паляводам у калгасе «Бальшавік», расстраляны ў 1942 у в. Рыхартава.

КУЛІКОЎ Васіль Іванавіч, нарадзіўся ў 1930, расстраляны ў 1942 у в. Рыхартава.

КУЛІКОЎ Іван Васілевіч, нарадзіўся ў 1911, да вайны працаваў паляводам у калгасе «Бальшавік», расстраляны ў 1942 у в. Рыхартава.

КУЛІКОЎ Канстанцін Іванавіч, нарадзіўся ў 1870, да вайны працаваў паляводам у калгасе «Бальшавік», расстраляны ў 1942 у в. Рыхартава.

КУНДЗЕЛЕВА Марыя Яўстратаўна, нарадзілася ў 1914, да вайны працавала паляводам у калгасе «Бальшавік», расстраляна ў 1942 у в. Рыхартава.

КУНДЗЕЛЕЎ Аляксей Апанасавіч, нарадзіўся ў 1936, расстраляны ў 1942 у в. Рыхартава.

КУНДЗЕЛЕЎ Зяней Апісімавіч, нарадзіўся ў 1870, да вайны працаваў паляводам у калгасе «Бальшавік», расстраляны ў 1942 у в. Рыхартава.

РАДЧЫКАЎ Трафім Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1898, да вайны працаваў паляводам у калгасе «Бальшавік», расстраляны ў 1942 у в. Рыхартава.

РАДЧЫКАЎ Фядос Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1902, да вайны працаваў паляводам у калгасе «Бальшавік», расстраляны ў 1942 у в. Рыхартава.

САФОНАВА Галіна Іванаўна, нарадзілася ў 1908, да вайны працавала ў паляводстве ў калгасе «Бальшавік», расстраляна ў 1942 у в. Рыхартава.

САФОНАВА Валянціна Яфімаўна, нарадзілася ў 1930, расстраляна ў 1942 у в. Рыхартава.

САФОНАВА Вольга Яфімаўна, нарадзілася ў 1933, расстраляна ў 1942 у в. Рыхартава.

САФОНАЎ Яфім Піліпавіч, нарадзіўся ў 1900, расстраляны ў 1942 у в. Рыхартава.

СЕЛІВАНАВА Марыя Іванаўна, нарадзілася ў 1910, да вайны працавала ў калгасе «Бальшавік», расстраляна ў 1942 у в. Рыхартава.

Быховский районный историко-краеведческий музей

СЕЛІВАНАВА Настасся Якаўлеўна, нарадзілася ў 1926, расстраляна ў 1942 у в. Рыхартава.

СЕЛІВАНАЎ Якаў Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1908, да вайны працаваў у калгасе «Бальшавік».

ТУПАЛАВА Марфа Захараўна, нарадзілася ў 1910, расстраляна ў 1942 у в. Рыхартава.

ВЁСКА СІНЕЖ

НАВУМАВА Таццяна Іванаўна, расстраляна ў 1942 на ст. Тошчыца.

ВЁСКА ТОШЧЫЦА

КАЗЛОЎ Васіль Уладзіміравіч, нарадзіўся ў 1924, в. Гадзілавічы Рагачоўскага р-на, партызан, загінуў 4.11.1943, пахаваны ў брацкай магіле на чыгуначнай станцыі Тошчыца.

КАНЦАВЫ Іван Трафімавіч, нарадзіўся ў 1919, в. Шапчыцы Рагачоўскага р-на, партызан, загінуў 6.10.1943, пахаваны ў брацкай магіле на чыгуначнай станцыі Тошчыца.

ВЁСКА ЧЫРВОНЫ БЕРАГ

АНДРЭЕНКА Ганна Максімаўна, нарадзілася ў 1905, да вайны працавала паляводам у калгасе «Чырвоны партызан», спалена ў 1944 у в. Чырвоны Бераг.

АНДРЭЕНКА Емяльян Лявонцьевіч, нарадзіўся ў 1928, да вайны працаваў паляводам у калгасе «Чырвоны партызан», спалены ў 1944 у в. Чырвоны Бераг.

АНТОНЕНКА Андрэй Карпавіч, нарадзіўся ў 1890, да вайны працаваў у калгасе «Чырвоны партызан», спалены ў 1944 у в. Чырвоны Бераг.

АНТОНЕНКА Лідзія Андрэеўна, нарадзілася ў 1930, спалена ў 1944 у в. Чырвоны Бераг.

АНТОНЕНКА Марфа Герасімаўна, нарадзілася ў 1894, да вайны працавала паляводам у калгасе «Чырвоны партызан», спалена ў 1944 у в. Чырвоны Бераг.

АНТОНЕНКА Мікалай Максімавіч, нарадзіўся ў 1896, да вайны працаваў паляводам у калгасе «Чырвоны партызан».

АНТОНЕНКА Ніна Мікалаеўна, нарадзілася ў 1930, спалена ў 1944 у в. Чырвоны Бераг.

АНТОНЕНКА Таццяна Іларыёнаўна, нарадзілася ў 1890, да вайны працавала ў калгасе «Чырвоны партызан», спалена ў 1944 у в. Чырвоны Бераг.

АНТОНЕНКА Яўгенія Мікалаеўна, нарадзілася ў 1922, да вайны працавала у калгасе «Чырвоны партызан», спалена ў 1944 у в. Чырвоны Бераг.

ЗЫЧКОЎ Ягор, яго жонка, сын, расстраляны за сувязь з партызанамі.

КАВАЛЕНКА Васіль Андрэевіч, партызан 810-га партызанскага палка Быхаўскай ВАГ, загінуў у лютым 1943 каля в. Слабада Рагачоўскага р-на, пахаваны на вясковых могілках у в. Касцяні Рагачоўскага р-на.

КАВАЛЕНКА Ганна Фёдараўна, нарадзілася ў 1910, да вайны працавала ў калгасе «Чырвоны партызан», спалена ў 1944 у в. Чырвоны Бераг.

КАВАЛЕНКА Ефрасіння Іванаўна, нарадзілася ў 1910, да вайны працавала ў калгасе «Чырвоны партызан», расстраляна ў 1943 у в. Чырвоны Бераг.

КАВАЛЕНКА Зосім Кастанцінавіч, нарадзіўся ў 1902, да вайны працаваў паляводам у калгасе «Чырвоны партызан», спалены ў 1944 у в. Чырвоны Бераг.

КАВАЛЕНКА Лідзія Нічыпараўна, нарадзілася ў 1924, расстраляна ў 1943 у в. Чырвоны Бераг.

КАВАЛЕНКА Мікалай Зосімавіч, нарадзіўся ў 1930, спалены ў 1944 у в. Чырвоны Бераг.

КАВАЛЕНКА Міхаіл Андрэевіч, нарадзіўся ў 1938, расстраляны ў 1943.

КАВАЛЕНКА Ніна Нічыпараўна, нарадзілася ў 1928, расстраляна ў 1943 у в. Чырвоны Бераг.

КАВАЛЕНКА Нічыпар Раманавіч, нарадзіўся ў 1900, да вайны працаваў кладаўшчыком у калгасе «Чырвоны партызан», расстраляны ў 1943 у в. Чырвоны Бераг.

КАВАЛЕНКА Пелагея Іванаўна, нарадзілася ў 1880, да вайны працавала ў калгасе «Чырвоны партызан», спалена ў 1944 у в. Чырвоны Бераг.

КАВАЛЕНКА Пётр Андрэевіч, нарадзіўся ў 1937, расстраляны ў 1943.

КАВАЛЕНКА Праскоўя Андрэеўна, нарадзілася ў 1900, да вайны працавала ў калгасе «Чырвоны партызан», спалена ў 1944 у в. Чырвоны Бераг.

КАВАЛЕНКА Раіса Іванаўна, нарадзілася ў 1934, спалена ў 1944 у в. Чырвоны Бераг.

ПАСЫНКАВА Марыя Васілеўна, нарадзілася ў 1915, да вайны працавала ў калгасе «Чырвоны партызан», спалена ў в. Чырвоны Бераг.

ПАСЫНКАЎ Аляксандр Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1938, спалены ў 1944 у в. Чырвоны Бераг.

ПАСЫНКАЎ Рыгор Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1936, спалены ў 1944 у в. Чырвоны Бераг.

СІДАРЭНКА Аляксандр Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1910, да вайны працаваў старшынёй сельскай спажывецкай кааперацыі, расстраляны ў 1943 у в. Чырвоны Бераг.

СІДАРЭНКА Кацярына Іванаўна, нарадзілася ў 1880, да вайны працавала ў калгасе «Чырвоны партызан», спалена ў 1944 у в. Чырвоны Бераг.

СІДАРЭНКА Мікалай, партызан 810-га партызанскага атрада, загінуў у лютым 1943 каля в. Кісцяні Рагачоўскага р-на.

СІДАРЭНКА Настасся Несцераўна, нарадзілася ў 1915, да вайны працавала ў калгасе «Чырвоны партызан», расстраляна ў 1943 у в. Чырвоны Бераг.

СІДАРЭНКА Наталля Маркаўна, нарадзілася ў 1915, да вайны працавала паляводам у калгасе «Чырвоны партызан», спалена ў 1944.

СІДАРЭНКА Юлія Тарасаўна, нарадзілася ў 1937, спалена ў 1944 у в. Чырвоны Бераг.

ФЕДЗЯЧЭНКА Пімен Іванавіч, нарадзіўся ў 1907, да вайны працаваў брыгадзірам у калгасе «Чырвоны партызан», расстраляны ў 1942.

ГАРАДЗЕЦКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА ГАРАДЗЕЦ

АЗАРАНКА Аляксей Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1910, да вайны працаваў у калгасе «Перамога», партызан 425-га партызанскага палка Быхаўскай ВАГ, загінуў 10.2.1944, пахаваны ў в. Гарадзец.

ДАРАФЕЕЎ Міхаіл Пятровіч, нарадзіўся ў 1926, в. Хмеліна Рагачоўскага р-на, партызан, загінуў 30.11.1943, пахаваны ў в. Гарадзец.

ЗІБЕРАЎ Цімафей, сувязны.

КАВАЛЁЎ Уладзімір Нічыпаравіч, нарадзіўся ў 1923, да вайны працаваў у калгасе «Перамога», партызан 425-га партызанскага палка Быхаўскай ВАГ, загінуў у чэрвені 1944.

КАЗАКОЎ Павел Кірылавіч, нарадзіўся ў 1918,

Быховский районный историко-краеведческий музей

в. Падрабінкі, партызан, загінуў 14.12.1943, пахаваны ў в. Гарадзец.

ЛЫСЯНКОЎ Мікалай Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1922, да вайны працаваў у калгасе «Перамога», партызан 425-га партызанскага палка, загінуў у лістападзе 1943.

МЕЛЬНІКАЎ Сцяпан Анікеевіч, нарадзіўся ў 1917, да вайны працаваў у калгасе «Перамога», партызан 425-га партызанскага палка, загінуў у чэрвені 1943.

МІХЕЕЎ Іван Васілевіч, нарадзіўся ў 1918, да вайны працаваў у калгасе «Перамога», камандзір узвода 425-га партызанскага палка, загінуў у маі 1944.

ПАЛАСУХІН Аляксей Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1910, да вайны працаваў у калгасе «Перамога», партызан 425-га партызанскага палка, загінуў у сакавіку 1943.

ПАЛАСУХІН Яфім Савельевіч, нарадзіўся ў 1922, да вайны працаваў у калгасе «Перамога», партызан атрада «Слаўны» Баранавіцкай вобл., загінуў у снежні 1943.

СЛУГАРАЎ Канстанцін Паўлавіч, нарадзіўся ў 1915, в. Збораў Рагачоўскага р-на, партызан, загінуў 29.12.1943, пахаваны ў в. Гарадзец.

СТАРАВОЙТАЎ Васіль Паўлавіч, нарадзіўся ў 1921, да вайны працаваў у калгасе «Перамога», партызан 425-га партызанскага палка Быхаўскай ВАГ, загінуў у лютым 1944.

СЯРОГІН Сяргей Раманавіч, нарадзіўся ў 1921, да вайны працаваў у калгасе «Перамога», партызан 425-га партызанскага палка Быхаўскай ВАГ, загінуў у сакавіку 1943.

ТАРАЙАЎ Трыфан Пятровіч, нарадзіўся ў 1912, да вайны працаваў настаўнікам, партызан 425-га партызанскага палка, прапаў без вестак.

ТАРАСАЎ Піліп Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1912, да вайны працаваў у калгасе «Перамога», партызан партызанскага атрада «Перамога», загінуў у снежні 1942.

ТАРАСАЎ Уладзімір Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1918, да вайны працаваў у калгасе «Перамога», партызан 425-га партызанскага палка Быхаўскай ВАГ, загінуў у лістападзе 1943.

ШАЛУШКОЎ Іван Кандратавіч, нарадзіўся ў 1908 у Рагачоўскім р-не, партызан, загінуў 15.2.1944, пахаваны ў в. Гарадзец.

ШАНДРЫК Іван, сувязны.

ШКЛАЎЦОЎ, нарадзіўся ў 1901, да вайны працаваў у калгасе «Перамога», партызан 425-га партызанскага атрада, загінуў у лютым 1944.

ВЕСКА ГУТА

РУДКОЎСКІ Віктар Лукіч, нарадзіўся ў 1925, да вайны працаваў у калгасе «Адказ шкоднікам», разведчык 425-га партызанскага палка, загінуў у чэрвені 1943.

РУДКОЎСКІ Рыгор Яфімавіч, нарадзіўся ў 1910, да вайны працаваў у калгасе «Адказ шкоднікам», радавы 425-га партызанскага палка, загінуў у маі 1944 у канцлагеры Трасцянец пад Мінскам.

ВЕСКА ЛУБЯНКА

АТРАШКОЎ Анатоль Ягоравіч, нарадзіўся ў 1924, партызан 425-га партызанскага палка Быхаўскай ВАГ, загінуў у ліпені 1943.

БАБЦОЎ Макар Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1908, да вайны працаваў у калгасе «2-я пяцігодка», загінуў у лістападзе 1943.

Магіла А. Я. Атрашкова.

ГАРАВАЯ Марыя Захараўна, нарадзілася ў 1915, да вайны працавала ў калгасе «2-я пяцігодка», расстраляна за сувязь з партызанамі.

Неяк восенню 1941 г. ў двор Гаравых зайшлі адпачыць жанчыны, якія вярталіся з лесу з поўнымі кошыкамі грыбоў. Ад жанчын Марыя даведалася, што ў лесе каля ручая яны напаткалі ўзброеных незнаёмых людзей, якія распытвалі аб акупантах. Пагаварыўшы, жанчыны разышліся. Марыя, устрывожаная расказам, пасля нядоўгіх ваганняў пайшла да ручая. Але ні ў першы раз, ні ў другі нікога там не сустрэла. Паходы ў лес працягваліся. Нарэшце яна ўбачыла групу людзей, сярод якіх пазнала свайго былога настаўніка Мікалая Арцёмавіча Носарава. З гэтага часу Марыя Гаравая стала выконваць яго даручэнні. Рызыкуючы жыццём, хадзіла ў Быхаў, па навакольных вёсках, наладжвала сувязі і сустрэчы партызан з патрыётамі. Аднойчы Марыя не вярнулася з лесу, засталася разам з партызанамі — стала вядома, што на сувязную зроблены данос. Акупанты арганізавалі аблаву, у час якой арыштавалі бацьку, выгналі з хаты маці з унукам Янекам.

Ішоў час, з груп народных мсціўцаў выраслі партызанскія атрады і брыгады. Марыя па-ранейшаму знаходзілася ў лесе. Пад выглядам бежанкі вяла разведку ў варожых гарнізонах. Зімой 1944 ёй перадалі, што захварэў тыфам яе сынок Янек. Цёмнай ноччу яна наведала ў чужой хаце старую маці і ледзь жывога сынка. Праз дзень яго не стала. Без голасу плакала Марыя, рыхтуючы сына ў апошнюю дарогу. У гэты час у хату ўварваліся гітлераўцы і паліцаі,

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

схапілі Марыю, арыштавалі яе сястру Хадору. Ноч трымалі партызанку ў прамерзлым гумне. А раніцай пачалі допыт і катаванне. Дзевяць бясконцых дзён працягвалі здзекі. На дзесятую ноч партызанку забілі на вясковых могілках.

Страшэнная вестка зусім надламала сілы маці — старая жанчына дажыла толькі да вызвалення, у хуткім жа часе хата Гаравых асірацела. Не змагло мацярынскае сэрца перанесці смерць дачкі, сына Івана, які зімой 1944 памёр ад тыфу, гібель у партызанах зяця Макара Бабцова, былога старшыні калгаса «2-я пяцігодка» (загінуў у 1943 пры вызваленні мірных жыхароў ад агню ў вёсцы Гарадзец). Другі зяць Сяргей Радзькоў таксама не вярнуўся з вайны.

Дарагой цаной заплаціла сям'я Гаравых з вёскі Лубянка за вызваленне народа ад фашысцкай навалы. Нізкі паклон ёй і вечная памяць. *А. Цароў.*

ВЁСКА РЭЗКІ

БАБЦОЎ Аляксей Васілевіч, партызан, загінуў у сакавіку 1943, пахаваны ў Быхаве.

ВАРАБ ЁЎ Аксён Трафімавіч, нарадзіўся ў 1889, да вайны працаваў у калгасе «З'езд індустрыялізацыі», партызан 425-га партызанскага атрада Быхаўскай ВАГ, загінуў у сакавіку 1943, пахаваны ў в. Рэзкі.

ВАРАБ'ЁЎ Аляксей Аксёнавіч, нарадзіўся ў 1924, да вайны працаваў у калгасе «З'езд індустрыялізацыі», партызан 425-га атрада Быхаўскай ВАГ, загінуў у сакавіку 1943, пахаваны ў в. Рэзкі.

ГРОС Мікалай Мікалаевіч, партызан 425-га партызанскага атрада 6-й Магілёўскай брыгады, загінуў 20.3.1943, пахаваны ў в. Рэзкі.

ДОРАХАЎ Мікалай Міхеевіч, нарадзіўся ў 1911, да вайны працаваў у калгасе «З'езд індустрыялізацыі», расстраляны ў жніўні 1943 за сувязь з партызанамі.

КАЖАМЯКІН Гаўрыла Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1903, партызан, загінуў у сакавіку 1943, пахаваны ў Быхаве.

КАЛІНОЎСКІ Георгій Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1919, камандзір узвода 425-га партызанскага палка Быхаўскай ВАГ, загінуў 14.1.1944.

СТРЫКАЎ Аляксей Іванавіч, нарадзіўся ў 1924, да вайны працаваў у калгасе «З'езд індустрыялізацыі», партызан атрада «Слаўны» Баранавіцкай вобл., загінуў у чэрвені 1944.

СТРЫКАЎ Іосіф Барысавіч, нарадзіўся ў 1910, да вайны працаваў у калгасе «З'езд індустрыялізацыі», партызан 425-га партызанскага атрада Быхаўскай ВАГ, загінуў у чэрвені 1943.

ГЛУХСКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА ЗВАНЦОЎКА

КАЛІНОЎСКІ Рыгор Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1919, да вайны працаваў у калгасе «Сталінскі прыліў», з 1942 у партызанах, загінуў у 1943.

КУДРАЎ Уладзімір Аркадзевіч, нарадзіўся ў 1922, з 1942 у партызанах, прапаў без вестак у 1943.

КУДРОЎ Уладзімір Карпавіч, нарадзіўся ў 1922, да вайны працаваў у калгасе «Сталінскі прыліў», з 1942 у партызанах, загінуў 3.1.1944.

ВЁСКА ЗЯЛЁНЫ ГАЙ

ПАЛАЗКОЎ Іван Пятровіч, нарадзіўся ў 1922,

Магіла М. М. Гроса на ўрочышчы Трасоўшчына каля в. Рэзкі.

да вайны працаваў у калгасе імя Кірава, партызан, прапаў без вестак у 1944.

ПАЛАЗКОЎ Мікалай Пятровіч, нарадзіўся ў 1925, да вайны працаваў у калгасе імя Кірава, партызан, прапаў без вестак у 1944.

САЎЧАНКА Міхаіл Ягоравіч, нарадзіўся ў 1923, студэнт, з 1943 у партызанах, прапаў без вестак у 1944.

ВЁСКА НОВАЯ СЛАБОДКА

ГРУДЗІНА Міхаіл Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1925, да вайны працаваў у калгасе, з 1943 у партызанах, прапаў без вестак у 1944.

ВЁСКА ПАДРАБІНКІ

КАЗАКОЎ Назар Маркавіч, нарадзіўся ў 1921, з 1943 партызан 425-га партызанскага палка Быхаўскай ВАГ, загінуў у 1944 каля в. Чырвоны Асавец.

КАЗАКОЎ Павел Кірылавіч, нарадзіўся ў 1918, партызан 425-га партызанскага палка, памёр ад ран 14.12. 1943, пахаваны ў в. Гамарня.

ВЁСКА СЛАНЕЎШЧЫНА

МІХАЙЛАЎ Фёдар Раманавіч, нарадзіўся ў 1909, да вайны працаваў у калгасе «Супольная праца», партызан, памёр ад тыфу.

ВЁСКА СТУДЗЁНКА

26 чэрвеня 1942 г. былі па-зверску забіты, расстраляны, спалены жывымі 462 жыхары вёскі. Нижэй друкуюцца прозвішчы тых, хто загінуў у той жу-

Бобруйский районный историко-краеведческий музей

Помнік ахвярам фашызму ў в. Студзёнка.

дасны дзень. Іх помняць аднавяскоўцы, якія былі сведкамі трагедыі. Гэта Фёкла Несцераўна Бадзькова, Іван Захаравіч Гарбачоў, Лідзія Якаўлеўна Закоркіна, Уліта Дзям'янаўна Закоркіна, Архіп Майсеевіч Какулькін, Ганна Іванаўна Каліноўская, Аляксандра Якаўлеўна Сухадольская і іншыя жыхары вёскі Студзёнка. Аднак не ўсё ўдалося ўспомніць. Забыліся даты нараджэння, імёны, прозвішчы.

АЛЬХОВІК Зінаіда, чацвёра яе дзяцей.

АЛЬХОВІКАВА Васіліна Міхайлаўна, яе дзеці: Антоля, 20 гадоў, Марыя, 17 гадоў.

АЛЬХОВІКАЎ Аўрам Андрэевіч, яго жонка **АЛЬХОВІКАВА Марыя Усцінаўна**, іх дзеці: Ганна, 19 гадоў, Дар'я, 22 гады, Зоя, 11 гадоў, Ліда, 7 гадоў, Міхаіл, 9 гадоў.

АЛЬХОВІКАЎ Сямён, яго жонка **АЛЬХОВІКАВА Настасся**.

АЛЬХОВІКАЎ Цімафей Мікалаевіч, яго жонка **АЛЬХОВІКАВА Зінаіда Восіпаўна**, іх дзеці: Валянціна, 14 гадоў, Таццяна, 21 год, Міхаіл, 10 гадоў.

АЛЬХОВІКАЎ Ціт Андрэевіч, яго жонка **АЛЬХОВІКАВА Марыя**, іх дзеці: Настасся, 20 гадоў, Таццяна, 17 гадоў.

БАДЗЬКОЎ Арцём Цімафеевіч, яго маці **БАДЗЬКОВА Таццяна**, жонка **БАДЗЬКОВА Суклета**, іх дзеці: Лідзія, Ніна, 14 гадоў.

ГАНЧАРОВА Фядора Нічыпараўна, чацвёра яе дзяцей.

ГАРБАЧОВА Аксіння Венядзіктаўна, нарадзілася ў 1918, яе дзеці: Галя, 2 гады, Лёня, 4 гады, яе маці **ГАРБАЧОВА Еўдакія Андрэеўна**.

ГАРБАЧОВА Аксіння Сідараўна, трое яе сыноў.

ГАРБАЧОВА Акуліна, двое яе дзяцей.

ГАРБАЧОВА Галіна Фёдараўна, двое яе дзяцей.

ГАРБАЧОЎ Лявон, яго жонка **ГАРБАЧОВА Аляксандра**, іх сын Іван, яго жонка **ГАРБАЧОВА Варвара**, двое іх дзяцей.

ГАРБАЧОЎ Павел Лявонавіч, яго жонка **ГАРБАЧОВА Вера**, двое іх дзяцей.

ГАРБАЧОЎ Пятап Аляксеевіч, яго жонка **ГАРБАЧОВА Матрона**, дачка Таццяна, 14 гадоў.

ГУСАКОЎ Дзмітрый Іванавіч, яго маці **ГУСАКОВА Феадосія Венядзіктаўна**, яго жонка **ГУСАКОВА Пелагея**, іх дачка, 1 год.

ГУСАКОЎ Якаў Іванавіч, яго жонка **ГУСАКОВА Лізавета**, іх дачка, 2 гады.

ДЗЯРНОЎСКАЯ Алена Піменаўна, яе дачка, 11 гадоў.

ДЗЯРНОЎСКІ Барыс, яго жонка **ДЗЯРНОЎСКАЯ Фёкла**, іх сын Кузьма, яго жонка **ДЗЯРНОЎСКАЯ Еўдакія Рыгораўна**, двое іх дзяцей.

ДЗЯРНОЎСКІ Рыгор, яго жонка **ДЗЯРНОЎСКАЯ Настасся Яўсееўна**, іх дзеці: Леанід, 16 гадоў, Мікалай, 14 гадоў.

ДЗЯРНОЎСКІ Фёдар, яго жонка **ДЗЯРНОЎСКАЯ Ганна**.

ЖАЛЕЗНЯКОВА Аляксандра.

ЖЫХАРАВА, яе сын і дачка.

ЖЫХАРАВА Ганна Савельеўна, яе дачка Лідзія, 10 гадоў.

ЖЫХАРАВА Дар'я Сцяпанаўна, яе дачка Лідзія, 17 гадоў.

ЖЫХАРАЎ Іван Іванавіч, яго жонка, дачка Лізавета, двое яе дзяцей.

ЖЫХАРАЎ Мікалай Дзям'янавіч, яго жонка **ЖЫХАРАВА Ганна**, іх дзеці: Любоў, сын, 1,5 года.

ЖЫХАРАЎ Якаў Дзям'янавіч, яго жонка **ЖЫХАРАВА Аксіння Цітаўна**.

ЖЫЦ Яўгенія Сазонаўна, яе дзеці: Валодзя, 14 гадоў, Валя, 12 гадоў.

ЗАЙЦАЎ Аўрам Венядзіктавіч, яго жонка **ЗАЙЦАВА Яўфілія Андрэеўна**.

ЗАКОРКІНА Акуліна, чацвёра яе дзяцей: Ганна, 15 гадоў, Пётр, 13 гадоў (імёны астатніх невядомы).

ЗАКОРКІНА Кацярына, пяцёра яе дзяцей.

ІВАНОЎ Стафан, яго жонка **ІВАНОВА Ульяна**, іх сын Мікалай, 12 гадоў.

КАРАВАЦКІ Лёня, 1,5 года.

КАТРУЛІНА Алена Сазонаўна, трое яе дзяцей.

КСЯНДЗОЎ Сямён, яго жонка **КСЯНДЗОВА Хрысціна**, іх дзеці: Таццяна, 6 гадоў, Ульяна, 22 гады, яе дачка Тамара, 1,5 года.

КУЗЬКОЎ Рыгор Сіжкавіч, яго жонка **КУЗЬКОВА Фядора Фёдараўна**, іх нявестка Марыя Фёдараўна, яе двое дзяцей.

КУПЦОВА Аксіння.

КУПЦОВА Ганна, трое яе дзяцей: з іх Марыя, 6 гадоў, Міхаіл, 4 гады.

КУПЦОВА Еўдакія, трое яе дзяцей: з іх Ціна, 15 гадоў, Фёдар, 12 гадоў.

КУПЦОВА Марыя Піменаўна.

КУПЦОВА Праскоўя, яе дзеці: Ганна, 29 гадоў, Настасся, 25 гадоў.

КУПЦОЎ Іван Піменавіч, яго жонка **КУПЦОВА Марыя Якаўлеўна**, іх дачка Ефрасіння, двое яе дзяцей.

КУПЦОЎ Кузьма, яго жонка, іх дзеці: Валя, 19 гадоў, Ганна, 15 гадоў.

ЛАБАНАВА Ульяна Аляксандраўна.

МАЗІН Ціхан, яго жонка **МАЗІНА Лукер'я.**

МАЗІНА Марыя, яе дачка Валя.

МАКАРАВА Агаф'я Пятроўна, яе дзеці: Апатоль, 4 гады, Васіліна 17 гадоў, Фёдар, 26 гадоў, Ціна, 15 гадоў.

Брэсцкі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

МАКАРАЎ Яфім, яго жонка **МАКАРАВА Лізавета**, трое іх дзяцей.

МАСКАЛЁВА Таццяна Сямёнаўна.

МАСЛЮКОЎ Павел Пракопавіч, яго жонка **МАСЛЮКОВА Фёкла**, чацвёра іх дзяцей.

НІКАНАВА Ульяна Пятроўна.

НІКАНАЎ Пётр Цімафеевіч, яго жонка **НІКАНАВА Праскоўя Юр'еўна**, іх дачка, 13 гадоў.

НОВІКАЎ Аркадзь Емяльянавіч, да вайны працаваў паштальёнам, яго жонка **НОВІКАВА Арына**, пяцёра іх дзяцей: Валянціна, 15 гадоў, Міхаіл, 9 гадоў, Павел, 13 гадоў (імёны астатніх невядомы).

НОВІКАЎ Дарафей Прохаравіч, яго жонка **НОВІКАВА Малання Стафанаўна**, іх дзеці: Лідзія, 15 гадоў, Таццяна, 13 гадоў.

НОВІКАЎ Конан Прохаравіч, яго жонка **НОВІКАВА Арына.**

НОВІКАЎ Сяргей Емяльянавіч, яго жонка **НОВІКАВА Антаніна Раманаўна.**

НОВІКАЎ Трафім Еўдакімавіч, яго жонка **НОВІКАВА Арына Цімафесўна**, іх сын Яўген, 16 гадоў.

ПАЛАЗКОВА Настасся, яе маці **ПАЛАЗКОВА Аляксандра**, яе сын.

ПАЛАЗКОЎ Кірыл Цімафеевіч, яго дачка Фядора.

ПАЛАЗКОЎ Фёдар, яго жонка **ПАЛАЗКОВА Галіна**, трое іх дзяцей.

ПЕСТУНОВА Матрона Цімафееўна, яе сын Ілья, яго жонка **ПЕСТУНОВА Настасся**, трое іх дзяцей.

ПЕСТУНОВА Настасся, тры яе дачкі і сын.

ПЕСТУНОЎ Філімон Фёдаравіч, яго жонка **ПЕСТУНОВА Таццяна.**

ПЕСТУНОЎ Фядот, яго дзеці Усціння, Філімон, нявесткі Вольга, Еўдакія.

ПУЦІКАВА Ганна Дзмітрыеўна, яе дзеці: Ганна, 23 гады, Марыя, 12 гадоў.

САЗОНЕНКА Архіп Апанасавіч, яго жонка **САЗОНЕНКА Ульяна Лявонаўна**, трое іх дзяцей: Валянціна, 14 гадоў, Мікалай, 9 гадоў, імя другога сына невядома.

САЗОНЕНКА Гаўрыла Пятровіч, нарадзіўся ў 1906, яго жонка **САЗОНЕНКА Антаніна Лявонаўна**, нарадзілася ў 1905, іх дзеці: Ефрасіння, 13 гадоў, Васіль, 9 гадоў, Максім, 6 гадоў, Мікалай, 11 гадоў, Эмілія, 12 гадоў.

САЗОНЕНКА Канстанцін Апанасавіч, яго жонка.

САЗОНЕНКА Карп Мікалаевіч, яго жонка **САЗОНЕНКА Марыя Андрэеўна**, іх дзеці: Марыя, 13 гадоў, Эмілія, 11 гадоў.

САЗОНЕНКА Марына, чацвёра яе дзяцей.

САЗОНЕНКА Рыгор.

САЗОНЕНКА Сідар, яго жонка **САЗОНЕНКА Таццяна**, дачка Аксіння, 32 гады, трое яе дзяцей: Арсен, 14 гадоў (імёны астатніх невядомы).

САЛАЎЁВА Пелагея Платонаўна, 61 год, яе ўнучка Валянціна, 14 гадоў.

САРОКІН Мікіта, яго жонка **САРОКІНА Зінаіда Апанасаўна.**

САРОКІН Рыгор, яго жонка **САЎКІНА Фёкла Прохараўна.**

САЎКІНА Еўдакія Рыгораўна, нарадзілася ў 1918, трое яе дзяцей.

САЎЧАНКА Агаф'я Андрэеўна, яе дзеці: Таццяна, 9 гадоў, Уладзімір, 12 гадоў.

САЎЧАНКА Нічыпар Нічыпаравіч, яго жонка **САЎЧАНКА Ганна**, іх дачка Лукер'я, 39 гадоў.

САЎЧАНКА Рыгор Нічыпаравіч, яго жонка **САЎЧАНКА Фёкла.**

САЎЧАНКА Ягор Сямёнавіч, яго жонка **САЎЧАНКА Агаф'я Андрэеўна**, сястра **САЎЧАНКА Ева Сямёнаўна**, іх дзеці: Таццяна, 5 гадоў, Мікалай, 7 гадоў, Міхаіл, 10 гадоў.

САФОНАЎ Дзямід, яго жонка, сын Павел, яго жонка **САФОНАВА Ефрасіння**, двое іх дзяцей.

САФОНАЎ Ягор Апанасавіч, яго бацька **САФОНАЎ Апанас**, жонка **САФОНАВА Ксенія**, іх дзеці Варвара, Таццяна, цёшча Настасся (прозвішча невядома).

СІВАКОВА Аксіння, дзве яе дачкі.

СІВАКОВА Надзея Макараўна, яе дзве дачкі.

СІВАКОВА Пелагея, яе сын Іван, 14 гадоў.

СІВАКОЎ Сазон, яго жонка, іх дачка Яўгенія, двое яе дзяцей.

СІВАКОЎ Сазон, яго жонка **СІВАКОВА Ганна**, іх дочкі: Алена з двума дзецьмі, Ніна, 23 гады.

СІВАКОЎ Сазон Мацвеевіч, яго жонка **СІВАКОВА Ганна Іванаўна**, іх дачка Ніна, 22 гады.

ХРУШЧОВА Ніна, яе дачка, сын Валянцін, 12 гадоў.

ЧЫКУНОВА Таццяна, яе дачка Лідзія, 16 гадоў.

ШЧАГЛОЎСКІ Фядот Малахавіч, яго жонка **ШЧАГЛОЎСКАЯ Марыя.**

ЯРОХІН Даніла, яго жонка **ЯРОХІНА Ганна.**

ЯРОХІН Лаўрэн Кірылавіч, яго жонка **ЯРОХІНА Праскоўя.**

ЯРОМЕНКА Андрэй Васілевіч, яго жонка **ЯРОМЕНКА Фядора Аніскімаўна**, двое іх дзяцей.

ЯРОМЕНКА Васіль Харытонавіч, яго жонка **ЯРОМЕНКА Праскоўя**, іх дачка Лідзія, 19 гадоў.

ЯЎМЕНАЎ Іван Юр'евіч, яго жонка **ЯЎМЕНАВА Ефрасіння Фядотаўна**, чацвёра іх дзяцей.

ЯЎМЕНАВА Дар'я Рыгораўна, яе дзеці: Алена, 12 гадоў, Мая, 14 гадоў, Уладзімір, 19 гадоў.

ЯЎМЕНАВА Матрона Малахаўна, яе сын і дачка.

ЯФРЭМАЎ Павел Несцеравіч, яго жонка **ЯФРЭМАВА Праскоўя**, іх дзеці: Ліда, 17 гадоў, Мікіта, 25 гадоў.

*
* *

БАЗЫЛЁЎ Павел Сцяпанавіч, нарадзіўся ў в. Станькаў Рагачоўскага р-на Гомельскай вобл., партызан, загінуў 25.12.1943, пахаваны ў в. Студзёнка.

БАЦЮКОЎ Канстанцін Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1916, да вайны працаваў у калгасе «Запаветы Ільіча», з 1943 у партызанах.

ЗАКОРКІН Віктар Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1923, партызан, загінуў у 1944 каля в. Чырвоны Асавец.

КАКУЛЬКІН Міхаіл Барысавіч, нарадзіўся ў 1920, да вайны працаваў у калгасе «Запаветы Ільіча», з 1943 у партызанах, загінуў у 1944.

КАРНАЦКІ Іван Васілевіч, нарадзіўся ў 1919, в. Палам Клічаўскага р-на, партызан, загінуў 9.9.1942.

САЗОНЕНКА Дзмітрый Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1916, да вайны працаваў у калгасе «Запаветы Ільіча», партызан.

ТАРАСАВА Аляксандра Трафімаўна, нарадзілася ў 1906, партызанская сувязная, загінула 26.10.1943 у час суправаджэння групы ў партызанскі атрад.

ТАРАСАЎ Трафім Іларыёнавіч, нарадзіўся ў 1879, калгаснік, расстраляны 31.12.1943 як бацька партызан.

ВЕСКА УСХОДНЯЯ

ГАРБАЧОЎ Уладзімір Пятровіч, нарадзіўся ў 1922, да вайны працаваў у калгасе «Маяк камуны», партызан, прапаў без вестак у 1943.

Рэспубліканскі гісторыка-краязнаўчы музей

Помнік на брацкай магіле савецкіх воінаў і партызан у в. Рыжкаўка.

ГРУДЗІНАЎСКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА БЫНАВА

ШАМПЛЯХОВА Праскоўя Нічыпараўна, нарадзілася ў 1913, да вайны працавала ў калгасе, павешана восенню 1943.

ВЁСКА ГРУДЗІНАЎКА

ЛАЎРЭНАВА Дар'я Цімафееўна, нарадзілася ў 1915, да вайны працавала ў калгасе, расстраляна восенню 1943 разам з двума малалетнімі дзецьмі.

ШЫЦІКАЎ Іван Лукіч, нарадзіўся ў 1923, у час вайны ўпаўнаважаны ЦК ЛКСМБ па Рагачоўскаму р-ну, загінуў у 1943.

ВЁСКА ДАВЫДАВІЧЫ

ЛЕВАЯ Агаф'я Яфрэмаўна, нарадзілася ў 1900, да вайны працавала ў калгасе «Новае жыццё», расстраляна ў кастрычніку 1941.

ЛЕВЫ Марк Міхайлавіч, яе муж, нарадзіўся ў 1890, да вайны працаваў старшынёй калгаса «Новае жыццё», затым старшынёй Чырвонаасавецкага сельсавета, быў пакінуты для арганізацыі партызанскага руху, расстраляны ў кастрычніку 1941.

ЛЕВЫ Сцяпан Маркаавіч, іх сын, нарадзіўся ў 1922, студэнт, расстраляны разам з бацькамі ў кастрычніку 1941.

ВЁСКА ЛІСІЧНІК

БАШАРЫМАЎ Венядзікт Маркавіч, нарадзіўся ў 1900, в. Ісакава Буда Чавускага р-на.

ВОЛКАЎ Іларыён Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1906, расстраляны ў 1943.

ВОЛКАЎ Якаў Давыдавіч, нарадзіўся ў 1900, расстраляны ў 1943.

КРЫВУШКІН Карп Дамітрыевіч, нарадзіўся ў 1909, расстраляны ў 1941.

КРЫВУШКІН Фака Раманавіч, нарадзіўся ў 1918, партызан, прапаў без вестак у 1944.

ВЁСКА ПРЫБЕРАЖКА

МЕЛЬНІКАВА Праскоўя Пятроўна, нарадзілася ў 1907, да вайны працавала ў калгасе, расстраляна восенню 1943 разам з дачкой.

ВЁСКА РЫЖКАЎКА

ПАМЯТНЁЎ Ільля Пятровіч, нарадзіўся ў 1912, у канцы 20-х гадоў разам з бацькамі пераехаў у Сібір, дзе скончыў мастацкі інстытут, потым працаваў у Маскве, Данбасе, у час вайны быў на фронце, пасля акружэння пад Кіевам прабраўся на Быхаўшчыну, дзе ўключыўся ў падпольную работу, з красавіка 1942 камандзір партызанскай групы, якая ў чэрвені 1942 улілася ў 1-ю Быхаўскую брыгаду, загінуў у ліпені 1942 каля в. Дабужа.

СІЎЦОВА Аксіння Цімафееўна, нарадзілася ў 1913, да вайны працавала медсястрой у Рыжкаўскай бальніцы, расстраляна ў 1943 за сувязь з партызанамі.

СІЎЦОВА Дар'я Цімафееўна, расстраляна ў 1943 за сувязь з партызанамі.

СІЎЦОЎ Канстанцін Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1910, камуніст, перад вайной паступіў у ваеннае вучылішча, з чэрвеня 1942 партызан 1-й Быхаўскай партызанскай брыгады, загінуў у жніўні 1942 каля в. Дабужа.

Падрыўнік Канстанцін Сіўцоў

Патомны хлебароб Канстанцін Цімафеевіч Сіўцоў за год да пачатку вайны пайшоў у ваеннае вучылішча. Стаў камуністам. З першых дзён вайны ўчарашні неабстраляны курсант быў на фронце. У адным з баёў цяжка кантужаны трапіў у акружэнне. Вырваўшыся з палону, у лістападзе 1941 прыйшоў у родную Грудзінаўку. Хутка паэпаёміўся і пасябраваў з акружэнцам Ільёй Памятнёвым. Нейкі час яму ўдавалася ўтойваць ад жонкі Яўгеніі прычыну сваіх частых візітаў у лес. Не хацеў хваляваць, турбот у той цяжкі час і без таго хапала. А ранняй вясной 1942 г., калі аднойчы вярнуўся з лесу і прынёс маленькай дачушцы Тамары кавалачак цукру «ад зайчыка», прызнаўся жонцы, што сустракаўся з былым дырэктарам МТС Тамілам, пакінутым для арганізацыі падпольнага райкома партыі.

У лесе Канстанцін Цімафеевіч назбіраў ужо шмат зброі. Дапамагалі яму патрыёты-камсамольцы Валя Шчарбакова, Міша Атаеў, Міша Ганчароў, Валодзя Бязрукаў, Іван Афанасьеў і іншыя. У красавіку 1942 г. Сіўцоў перадаў у атрад Якава Курпачэнкі радыёпрыёмнік, накіраваў у лес будучых байцоў, у той жа

Быховский районный историко-краеведческий музей

К. Ц. Сіўцоў.

час патрыёты паведамілі, што ў былым графскім палацы сабрана шмат зброі, якую акупанты хочуць перавезці ў Быхаў. Партызаны атрада зрабілі засаду і завалодалі зброяй.

У пачатку лета ў Грудзінаўку нечакана прыехала паліцыя з гітлераўцамі. Літаральна з-пад носа гітлераўцаў Сіўцоў знік з хаты. Ноччу яны з'явіліся зноў.

— Дзе муж? — дапыталіся ў жонкі Сіўцова.— Глядзі! Не знойдзем яго — цябе павесім.

Раніцай Яўгенія пакінула вёску і схавалася ў пасёлку імя Крупскай. Праз тыдзень Яўгенія Купрыянаўна Сіўцова прыйшла ў партызанскі атрад «Голуб» пад камандаваннем С. П. Мардашкіна, дзе ўжо знаходзіўся муж. У атрадзе камуніст Сіўцоў узначаліў дыверсійную групу.

20 жніўня 1942 г. падрыўнікі замініравалі дарогу непадалёку ад вёскі Бецкава, на якой падарвалася нямецкая машына. Завязалася перастрэлка, у час яе Канстанцін Сіўцоў быў паранены ў нагу. Дзякуючы клопатам партызанскага ўрача Ю. М. Мурашова рана хутка загаілася, і 29 жніўня камандзір падрыўнікоў зноў пайшоў на заданне. Далёка хадзіць яшчэ не мог і ехаў на падводзе. Ехалі на размініраванне дарогі паміж Ветранкай і Кузькавічамі, якую партызаны замініравалі пасля таго, як карнікі спалілі в. Красніцу. Па гэтай дарозе праз некалькі дзён партызаны збіраліся ісці на разгром гарнізонаў у Кузькавічах і Варанiно. У час размініравання дарогі і загінуў камандзір групы Канстанцін Сіўцоў.

Канстанціна Цімафеевіча ўжо не было ў жывых, калі фашысты схапілі яго бацьку, сястру Дар'ю, жонку брата Ксенію і ўсіх расстралялі... *В. С. Гунёва.*

СІЎЦОЎ Цімафей Іванавіч, нарадзіўся ў 1895, расстраляны ў 1943 за сувязь з партызанамі.

СІЎЦОЎ Яўцюхій Пятровіч, нарадзіўся ў 1896, да вайны працаваў у калгасе, расстраляны вясной 1944 у в. Язвы.

ВЁСКА ЧЫРВОНЫ АСАВЕЦ

ДЗЕМІДЗЕНКА Логвін Іванавіч, нарадзіўся ў 1902, да вайны працаваў у калгасе, расстраляны восенню 1941.

КАРАВІЦКІ Фама Пятровіч, нарадзіўся ў 1906, да вайны працаваў у калгасе, расстраляны восенню 1941.

ЛАПЦЕЎ Аляксей Пятровіч, нарадзіўся ў 1912, да вайны працаваў у калгасе, расстраляны ў 1941.

САПРАНЬКОВА Роза Міхайлаўна, нарадзілася ў 1925, расстраляна восенню 1941.

ЦАРОЎ Рыгор Іванавіч, нарадзіўся ў 1912, да вайны працаваў у калгасе, расстраляны восенню 1941.

ДУНАЙКОЎСКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА ВЯЗЬМА

ВАЙЦЕНКА Андрэй Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1881, расстраляны ў сакавіку 1944.

МАРЧАНКА Варвара Тарасаўна, нарадзілася ў 1895, загінула ў 1943.

СІВАЕВА Дар'я Ігнацьеўна, нарадзілася ў 1896, расстраляна ў 1944.

ХАМЯНКОВА Антаніна Міхайлаўна, нарадзілася ў 1932, расстраляна ў 1944.

ХАМЯНКОЎ Іван Тарасавіч, нарадзіўся ў 1930, расстраляны ў 1944.

ХАМЯНКОЎ Ісак Васілевіч, нарадзіўся ў 1878, расстраляны ў 1944.

ВЁСКА ГАМАРНЯ

АСТАПЕНКА Аркадзь Панфілавіч, нарадзіўся ў 1918, да вайны працаваў настаўнікам.

АСТАПЕНКА Варвара Іванаўна, нарадзілася ў 1914, расстраляна ў 1944 за сувязь з партызанамі.

ВЁСКА ДЗЕДАВА

ДЗЕРГАЧОЎ Мікалай Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1893, расстраляны за сувязь з партызанамі ў ліпені 1944.

Помнік партызанам у в. Барсукі Дунайкоўскага сельсавета.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Брацкая магіла партызан у в. Гамарня.

ЛУК'ЯНАЎ Пётр Карпавіч, нарадзіўся ў 1914, партызан, расстраляны ў 1944.

СІЛІВАНАЎ Уладзімір Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1910, партызан, расстраляны ў 1944.

ЧАРНЫШОЎ Трафім Іванавіч, нарадзіўся ў 1910, расстраляны за сувязь з партызанамі ў жніўні 1943.

ШПАК Піліп Піліпавіч, нарадзіўся ў 1897, да вайны працаваў у калгасе «Чырвоная Вязьма».

ВЁСКА ДУНАЁК

ГАЎРЫЛЕНКА Мікіта Дзямідавіч, нарадзіўся ў 1898, да вайны працаваў старшынёй калгаса «Чырвоны гай», расстраляны ў 1942 за сувязь з партызанамі.

ЗАБЛОЦКІ Сцяпан Раманавіч, нарадзіўся ў 1880, расстраляны ў 1944.

ЗЯМЦОЎ Карп Пятровіч, нарадзіўся ў 1918, да вайны працаваў настаўнікам, расстраляны ў 1944.

КРАЎЧАНКА Іван Пятровіч, нарадзіўся ў 1902, расстраляны ў сакавіку 1944.

ПЛАТКОЎСКІ Максім Данілавіч, нарадзіўся ў 1902, расстраляны ў сакавіку 1944.

ВЁСКА КІЯЧЫ

ЛЯБЕДКІН Уладзімір Пракопавіч, нарадзіўся ў 1926, да вайны вучыўся ў Чыгірынскай сярэдняй школе, партызан, загінуў у 1943.

ПАЛЯШЧУК Міхаіл Піменавіч, нарадзіўся ў 1923, да вайны працаваў у калгасе, забіты ў лесе 14.3.1944 за сувязь з партызанамі.

ВЁСКА УЮН

БАБКОЎ Вавіла Іванавіч, нарадзіўся ў 1898, расстраляны ў 1943.

БАБКОЎ Нічыпар Іванавіч, нарадзіўся ў 1901, расстраляны ў 1943.

БАБКОЎ Якаў Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1869.

ДАВЫДЗЕНКА Максім Давыдавіч, нарадзіўся ў 1897, расстраляны ў 1943.

КАЛЕЕЎ Барыс Ягоравіч, нарадзіўся ў 1922, з 1942 у партызанах.

КРУТАЛЕВІЧ Уладзімір Паўлавіч, нарадзіўся ў 1922, з 1942 у партызанах, загінуў ў 1944.

КУШНЯРОВА Марыя Іванаўна, нарадзілася ў 1921, расстраляна ў 1943.

КУШНЯРОВА Настасся Трыфанаўна, нарадзілася ў 1901, расстраляна ў 1943.

МАКСІМЕНКА Нічыпар Віктаравіч, нарадзіўся ў 1920, расстраляны ў 1943.

ПАЛАЗКОЎ Дзмітрый Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1923, з 1942 у партызанах, загінуў у 1944.

СКОКАЎ Аляксандр, партызан 425-га партызанскага атрада, загінуў летам 1942 каля в. Уюн.

СЦЕПАНЦОЎ Іван Ягоравіч, нарадзіўся ў 1919, да вайны працаваў у калгасе «Баявы шлях», з 1942 у партызанах.

СЦЕПАНЦОЎ Ягор Фамін, нарадзіўся ў 1919, да вайны працаваў старшынёй калгаса «Баявы шлях», расстраляны ў 1941 як савецкі актывіст.

СЦЯПАНАЎ, да вайны працаваў старшынёй калгаса, забіты ў ліпені 1941 як савецкі актывіст.

ЦЫГІБ Аляксандр, партызан 425-га партызанскага атрада, загінуў летам 1942 каля в. Уюн.

ЧАРНЫШОЎ Рыгор, партызан 425-га партызанскага атрада, загінуў летам 1942 каля в. Уюн.

ВЁСКА ХАМІЧЫ

ЛАЎРЭНАЎ Сямён Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1920, расстраляны ў 1943.

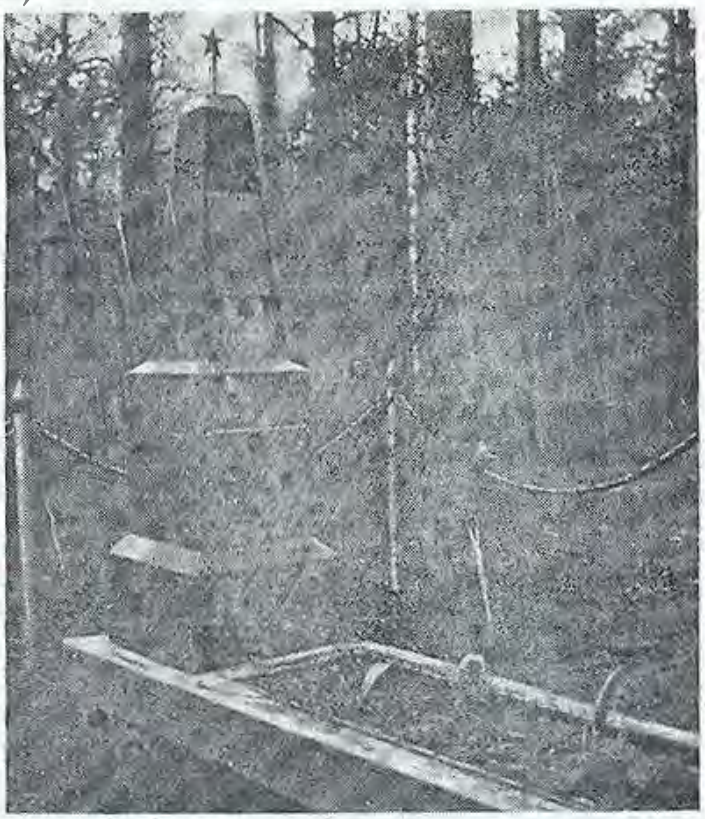

Магіла невядомага партызана ў лесе каля в. Праточнае Дунайкоўскага сельсавета.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ЛУДЧЫЦКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА АСАЎШЧЫНА

ГАЛІНОЎСКІ Фёдар Піліпавіч, нарадзіўся ў 1905, да вайны працаваў матарыстам на торфапрадпрыемстве «Чырвоная Беларусь», расстраляны ў жніўні 1941 у Быхаве.

ЕРАШКЕВІЧ Раіса Цімафееўна, нарадзілася ў 1929, расстраляна ў 1943 за сувязь з партызанамі.

КРУТАЛЕВІЧ Уладзімір Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1924, расстраляны ў 1944 за сувязь з партызанамі.

СТАНКЕВІЧ Ігнат Антонавіч, нарадзіўся ў 1905, расстраляны ў 1943.

ВЁСКА ЗАЛЕСКАЯ СЛАБАДА

ГАЛІНОЎСКІ Іван Антонавіч, нарадзіўся ў 1895, да вайны працаваў у калгасе імя Кірава, загінуў у 1943.

ГАЛІНОЎСКІ Фёдар Піліпавіч, нарадзіўся ў 1912, да вайны працаваў трактарыстам у калгасе імя Кірава, загінуў у 1941.

СЦЯПАНАЎ Севяр'ян Фаміч, нарадзіўся ў 1895, камуніст, да вайны працаваў лесніком у Тошчыцкім лясніцтве, загінуў у 1942.

ВЁСКА ЛУДЧЫЦЫ

ЖЫЛЯКОЎ Іван Тарасавіч, нарадзіўся ў 1923, да вайны працаваў у калгасе «1 Мая», расстраляны ў 1941.

ЖЫЛЯКОЎ Мікалай Тарасавіч, нарадзіўся ў 1921, да вайны працаваў у калгасе «1 Мая», расстраляны ў 1941.

КУЛІКОЎ Пётр Ягоравіч, нарадзіўся ў 1923, загінуў у 1942.

МАЎКАЛЕНКА Марыя Цімафееўна, нарадзілася ў 1924, да вайны працавала ў калгасе «1 Мая», расстраляна ў 1942.

ШЫКУНОЎ Андрэй Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1884, да вайны працаваў у калгасе «1 Мая», забіты 7.1.1944.

ВЁСКА НЯРАЖ

БАТУРЫНА Пелагея Цітаўна, нарадзілася ў 1925, расстраляна ў 1942 у Быхаве за сувязь з партызанамі.

БАТУРЫНА Праскоўя Цітаўна, нарадзілася ў 1926, расстраляна за сувязь з партызанамі ў 1944 у Быхаве.

ГАНЧАРОВА Надзея Іванаўна, нарадзілася ў 1910, да вайны працавала ў калгасе імя Молатава, забіта ў 1944 у в. Дасовічы Магілёўскага р-на.

ГАНЧАРОЎ Пётр Піліпавіч, нарадзіўся ў 1880, да вайны працаваў у калгасе імя Молатава, забіты ў 1941 у в. Следзюкі.

ГАНЧАРОЎ Стафан Піліпавіч, нарадзіўся ў 1876, працаваў на заводзе ў Днепрапятроўску, перад вайной — у калгасе імя Молатава, забіты ў 1944.

КАЛІНІН Фёдар, нарадзіўся ў 1886, да вайны працаваў у калгасе імя Молатава, забіты ў 1944 у в. Дасовічы.

КАШАЛЬКОЎ Ананас Андрэевіч, нарадзіўся ў 1878, да вайны працаваў у калгасе імя Молатава, расстраляны ў 1944.

ЛАЖБЯНЁЎ Стафан Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1923, расстраляны ў 1944 за сувязь з партызанамі.

ЛУБЯНКОЎ Мікалай Васілевіч, нарадзіўся ў 1920, да вайны працаваў у калгасе імя Молатава, забіты ў 1942.

ЛУБЯНКОЎ Сцяпан Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1926, да вайны працаваў у нарыхтоўчай канторы, расстраляны ў 1942.

МАЦКЕВІЧ Іван Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1902, камуніст, да вайны быў старшынёй сельсавета, расстраляны ў 1941 каля в. Камарычы.

МІШУГОЎ Піліп Іванавіч, нарадзіўся ў 1923, да вайны працаваў у калгасе імя Молатава, забіты ў 1944.

ПАЗНЯКОЎ Пётр Яфімавіч, нарадзіўся ў 1902, да вайны працаваў у калгасе імя Молатава, забіты ў 1944.

ПАЛАЗКОЎ Іван Цітавіч, нарадзіўся ў 1904, працаваў малатабойцам у г. Днепрадзяржынску, потым у калгасе імя Молатава, расстраляны ў в. Дасовічы.

ПАЛЯЧЭНКА Марыя Феафанаўна, нарадзілася ў 1927, да вайны вучылася ў школе, расстраляна ў 1944 у в. Дасовічы.

ПІНЧУКОЎ Фёдар Тарасавіч, нарадзіўся ў 1927, да вайны працаваў у калгасе імя Молатава, забіты ў 1944.

РАМАНАВА Ефрасіння Лявонаўна, нарадзілася ў 1916, да вайны працавала ў калгасе імя Молатава, расстраляна ў 1944 у в. Дасовічы.

СЦЯПАНАВА Марфа Піліпаўна, нарадзілася ў 1893, да вайны працавала ў калгасе імя Молатава, расстраляна ў 1943 у в. Дасовічы.

ВЁСКА САВІЧОЎ РОГ

ГАЛІНОЎСКІ Іван Антонавіч, нарадзіўся ў 1881, забіты ў 1944.

ВЁСКА СТАНОК

ГАЛІНОЎСКІ Рыгор Мінавіч, нарадзіўся ў 1904, да вайны працаваў на чыгунцы, забіты ў 1944.

СЯДЗІЧ Піліп Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1884, да вайны працаваў на чыгунцы, забіты ў 1941.

ПАСЁЛАК СТАРАСЕЛЛЕ

КАЗАНАЎ Кірыл Яўменавіч, нарадзіўся ў 1913, партызан, загінуў 21.1.1944, пахаваны ў брацкай магіле ў в. Дуброва.

НАВАБЫХАЎСКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА ВОТНЯ

ДЗЕРГАЧОВА, расстраляна ў 1941 як жонка камісара.

ДЗЕРГАЧОВА Яўгенія Спірыдонаўна, яе дачка, нарадзілася ў 1920, перад вайной вучылася ў Мінскім медыцынскім інстытуце, з чэрвеня 1942 у групе разведкі партызанскай роты пад камандаваннем капітана М. П. Каленчанкі, у 1942, выратоўваючы параненага таварыша, трапіла ў палон і пасля катаванняў павешана ў в. Журавічы Рагачоўскага р-на (больш падрабязна глядзі ў артыкуле «Вернасць»).

ВЁСКА ЗЕМЛЯДЗЕЛЛЯ

РЫЖАНКОЎ Іван Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1912, партызан, загінуў 19.1.1944, пахаваны ў в. Гарадзец.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ВЁСКА ЛАЗАРАВІЧЫ

ГАПЕЕЎ Сцяпан Яўменавіч, нарадзіўся ў 1914, да вайны працаваў у калгасе імя Шміта, загінуў у 1942 у в. Лазаравічы, там і пахаваны.

ВЁСКА НОВЫ БЫХАЎ

АЛЬХОВІК Мітрафан Сідаравіч, нарадзіўся ў 1898, да вайны працаваў старшынёй Навабыхаўскага сельсавета, расстраляны ў 1942 за сувязь з партызанамі ў Быхаве, там і пахаваны.

ВАРАБ ЁЎ Сяргей Карнавіч, нарадзіўся ў 1926, партызан 820-га партызанскага атрада Быхаўскай ВАГ, загінуў у 1944 у Клічаве.

ТАМАШОЎ Дзяніс Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1924, партызан, загінуў 6.10.1943, пахаваны ў брацкай магіле на чыгуначнай станцыі Тошчыца.

ВЁСКА ЛЕНІНА

ПАДОЛЬЦАЎ Сяргей Ерафеевіч, нарадзіўся ў 1897, перад вайной працаваў другім сакратаром Быхаўскага РК КП(б)Б, у пачатку вайны быў пакінуты ў тыле для арганізацыі падпольнай работы і партызанскага руху, у ліпені 1942, нарваўшыся на варожую засаду каля пас. Янава, загінуў у баі.

ТАМІЛА Аляксей Пятровіч, перад вайной працаваў дырэктарам Кузькавіцкай МТС, у пачатку вайны разам з С. Е. Падольцавым быў пакінуты ў тыле ворага, у ліпені 1942, нарваўшыся на засаду каля пас. Янава, загінуў у баі.

ВЁСКА ТРЫЛЕСІНА

ЯЎСЕЕЎ Пётр Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1902, да вайны працаваў у калгасе «Авангард» паляводам, яго жонка **ЯЎСЕЕВА Лекса Апанасаўна**, нарадзілася ў 1905, да вайны працавала ў калгасе «Авангард» паляводам, іх дзеці: Вера, 8 гадоў, Іван, 14 гады, Павел, 10 гадоў, расстраляны 28 верасня 1942 за сувязь з партызанамі.

СЛЕДЗЮКОЎСКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА КРАСНІЦА

17 ліпеня 1942 г. 696 жыхароў вёскі і 283 хаты спалілі карнікі. Прайшоў час, многія імёны загінуўшых устанавіць не ўдалося. Ніжэй друкуюцца прозвішчы тых, каго помняць, сведкі трагедыі, якія цудам вырваліся з агню, засталіся жыць... (больш падрабязна глядзі ў артыкуле «Попел Красніцы»).

АБРАМЧЫКАВА Акуліна, АБРАМЧЫКАВА Ліза-вета, АБРАМЧЫКАЎ Валодзя, АБРАМЧЫКАЎ Васіль, АБРАМЧЫКАЎ Фядос, АБРАМЧЫКАЎ Юрый.

АБРАМЧЫКАЎ Пётр, 12 гадоў, **АБРАМЧЫКАЎ Саша**, 19 гадоў, **АБРАМЧЫКАЎ Фёдар**, 17 гадоў.

АБРАМЧЫКАЎ Сямён, 39 гадоў, да вайны працаваў у калгасе «Чырвоны камунар», яго жонка **АБРАМЧЫКАВА Фёкла**, 35 гадоў, іх дзеці: Каця, 6 гадоў, Іван, 14 гадоў, Пётр, 12 гадоў.

АКСЁНАВА Вера, АКСЁНАВА Ганна, АКСЁНАВА Зіна, АКСЁНАВА Марыя, АКСЁНАВА Пелагея, АКСЁНАЎ Васіль, АКСЁНАЎ Нічыпар, АКСЁНАЎ Павел, АКСЁНАЎ Пётр.

АМЕЛЬЧАНКА Іван, 16 гадоў.

БАБКОВА Марыя, БАБКОВА Маруся, БАБКОВА Настасся, БАБКОЎ Уладзімір, БАБКОЎ Фёдар.

БАБКОВА Раіса, БАБКОЎ Тарас.

БАБКОВА Феадосія, 60 гадоў, яе дзеці Ганна, Іван, Павел, Сяргей.

БАБКОВА Хрысціна, 40 гадоў, яе дзеці: Таццяна, 17 гадоў, Юра, 15 гадоў.

БАБКОЎ Ананас, 40 гадоў, калгаснік, яго жонка **БАБКОВА Дар'я**, 38 гадоў, іх дзеці Аніська, Віця, Лёня, Максім, Ніна.

БАБКОЎ Іван Сцяпанавіч, 17 гадоў.

БАЛТУНОЎ Міхаіл.

БАРЫСАВА Ганна, БАРЫСАВА Люба, БАРЫСАВА Маруся, БАРЫСАВА Надзея, БАРЫСАЎ Васіль, БАРЫСАЎ Міхей, БАРЫСАЎ Юра.

БАРЫСАВА Мар'я, 40 гадоў, да вайны працавала ў калгасе, яе дзеці: Ганна, 15 гадоў, Коля, 13 гадоў.

БАРЫСАЎ Іван, 70 гадоў.

БАРЫСАЎ Мікалай Фядосавіч, 38 гадоў, яго жонка **БАРЫСАВА Анфіса**, 30 гадоў, іх дзеці: Каця, 2 гады, Пеця, 10 гадоў, Федзя, 8 гадоў.

БАРЫСАЎ Навум, 45 гадоў, да вайны працаваў у калгасе, яго жонка **БАРЫСАВА Алёна**, іх дзеці Ева, Праскоўя, Васіль, Пётр.

БАРЫСАЎ Фока, 35 гадоў, да вайны працаваў у калгасе, яго жонка **БАРЫСАВА Домна**, іх дзеці Наташа, Віця, Міхась, Саша, Сяргей.

БАШАРЫМАЎ Восіп, 60 гадоў, да вайны працаваў у калгасе, яго дзеці: Іосіф, 22 гады, Фёдар, 19 гадоў.

БАШАРЫМАЎ Пётр, 60 гадоў.

БУЛЬБАКОВА Марфа, 47 гадоў, да вайны працавала ў калгасе, яе дзеці: Ева, 16 гадоў, Юля, 14 гадоў, Жэня, 5 гадоў, Ваня, 3 гады.

ВАРАБ'ЁВЫ, сям'я, 9 чалавек.

ДРАЗДОЎ Васіль, 19 гадоў, **ДРАЗДОЎ Мікалай.**

ЗЕЛЯПУЖЫНА Ніна, 10 гадоў, **ЗЕЛЯПУЖЫН Васіль**, 12 гадоў.

ЗЕЛЯПУЖЫН Лявон, 60 гадоў, да вайны працаваў у калгасе, яго жонка **ЗЕЛЯПУЖЫНА Алёна**, 55 гадоў, іх дзеці Каця, Рыгор.

ЗУБКОЎ Емяльян, 55 гадоў, да вайны працаваў трактарыстам, яго жонка **ЗУБКОВА Праскоўя**, іх дзеці Лукер'я, Каця, Тамара, Рыгор.

ЗУБРЭВІЧ Ганна, 38 гадоў, да вайны працавала ў калгасе, яе дзеці Аляксей, Мікалай.

КАЛУПАНКІНА Ліда, КАЛУПАНКІН Анатоль.

КАЛУПАНКІНА Малання Іванаўна, 44 гады, да вайны працавала ў калгасе, яе дзеці: Дуня, 17 гадоў, Марыя, 19 гадоў, Фядора, 22 гады.

КАЛУПАНКІНА Серафіма, 38 гадоў, яе сын Коля, 12 гадоў.

КАСТАЛЬЦОЎ Цярэнцій, 40 гадоў, да вайны працаваў у калгасе, яго жонка **КАСТАЛЬЦОВА Фядора**, 35 гадоў, іх дзеці Алёна, Зіна, Ніна, Васіль, Мяфодзій.

КІДАКОВА Аніська, КІДАКОВА Фёкла.

КІДАКОВА Ганна, 60 гадоў.

КІРЭЙКАВА Аксіння, КІРЭЙКАВА Маруся, КІРЭЙКАЎ Антон, КІРЭЙКАЎ Сяргей.

КІРЭЙКАВА Дар'я, КІРЭЙКАЎ Федзя.

КІРЭЙКАВА Настасся, КІРЭЙКАВА Фёкла.

КІРЭЙКАВА Праскоўя, КІРЭЙКАВА Насця.

КІРЭЙКАВА Таня.

КІРЭЙКАЎ Анісім Сысоевіч, КІРЭЙКАВА Ганна, КІРЭЙКАВА Маруся, КІРЭЙКАЎ Федзя.

КІРЭЙКАЎ Нічыпар С., 62 гады, да вайны працаваў у калгасе, яго дочкі: Вольга, 19 гадоў, Ульяна, 21 год.

Быховский районный историко-краеведческий музей

КНЯЗЕВА Лізавета, КНЯЗЕВА Агаф'я, КНЯЗЕВА Настасся, КНЯЗЕЎ Васіль, КНЯЗЕЎ Сяргей, КНЯЗЕЎ Фёдар.

КНЯЗЕВА Настасся.

КНЯЗЕВА Настасся, КНЯЗЕЎ Фёдар.

КНЯЗЕВА Хадора.

КНЯЗЕЎ Раман, 40 гадоў, да вайны працаваў у калгасе, яго жонка **КНЯЗЕВА Аўгення,** 38 гадоў, іх дзеці Марыя, Таццяна.

КОЛБАВА Настасся Ерафееўна, 35 гадоў, да вайны працавала ў калгасе, яе дзеці Коля, Наташа, Федзя.

КОЛБАВА Фядора, 38 гадоў, яе дачка Алена, 18 гадоў.

КОЛБАЎ Андрэй, 70 гадоў, яго нявестка **КОЛБАВА Настасся,** 35 гадоў, яе дзеці: Аня, 7 гадоў, Настасся, 5 гадоў.

ЛАТЫШАЎ Міхаіл, 45 гадоў, яго жонка **ЛАТЫШАВА Ульяна,** іх дзеці: Коля, 13 гадоў, Федзя.

МАЗУРАЎ Пётр, 56 гадоў, да вайны працаваў кавалём у калгасе, яго жонка **МАЗУРАВА Аксіння,** 50 гадоў, іх дзеці: Вера, Ганна, Зіна, Марыя, Ніна, 13 гадоў, Соня, 10 гадоў, Вова, 7 гадоў.

МАРАСЁНАК Агаф'я, МАРАСЁНАК Сяргей.

НАДТАЧЭЕВА Ганна, НАДТАЧЭЕЎ Валодзя.

НАДТАЧЭЕВА Марфа, НАДТАЧЭЕЎ Іван, НАДТАЧЭЕЎ Пеця, НАДТАЧЭЕЎ Федзя.

НАДТАЧЭЕВА Пелагея, 50 гадоў, да вайны працавала ў калгасе, яе дачка Ірына, 22 гады.

НАДТАЧЭЕВА Яўлампія Захараўна, 39 гадоў, яе дзеці: Алеся, 8 гадоў, Барыс, 5 гадоў, Вера, 3 гады, Іван, 18 гадоў, Коля, 16 гадоў.

НАДТАЧЭЕЎ Іван, 18 гадоў, **НАДТАЧЭЕВА Агаф'я,** 20 гадоў.

НАДТАЧЭЕЎ Майсей, НАДТАЧЭЕВА Люба, НАДТАЧЭЕВА Марфа, НАДТАЧЭЕЎ Мікіта, НАДТАЧЭЕЎ Рыгор.

НАДТАЧЭЕЎ Сцяпан, 40 гадоў, яго жонка **НАДТАЧЭЕВА Лізавета,** 38 гадоў, іх дзеці Ліда, Васіль, Гарадзей, Мікалай, Пётр, Піліп, Уладзімір.

НАДТАЧЭЕЎ Якаў, 50 гадоў, да вайны працаваў у калгасе, яго жонка **НАДТАЧЭЕВА,** 45 гадоў, іх дачка Настасся.

НАДТАЧЭЕЎ Якаў, 62 гады, яго жонка **НАДТАЧЭЕВА Ульяна,** іх дачка Настасся.

ПЕРАПЕЧЫНА Анфіса Юр'еўна, яе дзеці Каця, Зіна, Віця.

ПЕРАПЕЧЫНА Ганна, 22 гады, **ПЕРАПЕЧЫНА Ульяна,** 18 гадоў.

ПЕРАПЕЧЫНА Макрыда, 30 гадоў, да вайны працавала ў калгасе.

ПЕРАПЕЧЫНА Малашня, ПЕРАПЕЧЫНА Ганна, ПЕРАПЕЧЫНА Ліза, ПЕРАПЕЧЫНА Наташа, ПЕРАПЕЧЫНА Ніна, ПЕРАПЕЧЫН Кірыл, ПЕРАПЕЧЫН Мікіта, ПЕРАПЕЧЫН Пеця, ПЕРАПЕЧЫН Федзя.

ПЕРАПЕЧЫНА Малашня, ПЕРАПЕЧЫНА Ліза, ПЕРАПЕЧЫНА Ніна, ПЕРАПЕЧЫНА Тося, ПЕРАПЕЧЫНА Ульяна, ПЕРАПЕЧЫНА Хоўра, ПЕРАПЕЧЫН Кузьма, ПЕРАПЕЧЫН Якаў.

ПЕРАПЕЧЫНА Надзея, 11 гадоў.

ПЕРАПЕЧЫНА Пелагея, ПЕРАПЕЧЫНА Марыя. ПЕРАПЕЧЫНА Раіса, ПЕРАПЕЧЫНА Вольга, ПЕРАПЕЧЫНА Марыя, ПЕРАПЕЧЫН Андрэй, ПЕРАПЕЧЫН Саша, ПЕРАПЕЧЫН Павел.

ПЕРАПЕЧЫНА Соф'я, ПЕРАПЕЧЫН Коля, ПЕРАПЕЧЫН Косця.

ПЕРАПЕЧЫНА Фёкла, 35 гадоў, да вайны працавала ў калгасе, яе дзеці: Лёкса, 16 гадоў, Таня, 1 год.

ПЕРАПЕЧЫНА Ульяна Сямёнаўна, 61 год.

ПЕРАПЕЧЫН Валодзя.

ПЕРАПЕЧЫН Васіль, ПЕРАПЕЧЫН Касьян, ПЕРАПЕЧЫН Трафім.

ПЕРАПЕЧЫН Елісей, 35 гадоў, да вайны працаваў у калгасе, яго жонка **ПЕРАПЕЧЫНА Настасся,** іх дзеці Тамара, Коля, Пётр, Федзя.

ПЕРАПЕЧЫН Мікалай, 70 гадоў, яго дочкі: Аксіння, 22 гады, Матрона, 20 гадоў, Таццяна, 36 гадоў, унукі: Анфіса, 10 гадоў, Нюра, 2 гады, Федзя, 5 гадоў.

ПЕРАПЕЧЫН Мікіта, 50 гадоў, да вайны працаваў у калгасе, яго дзеці Алена, Лёня.

ПЕРАПЕЧЫН Трафім, 21 год.

РАКАВА Еўдакія, 45 гадоў, да вайны працавала ў калгасе, яе дзеці: Валя, 18 гадоў, Вера, 20 гадоў, Ліда, Коля, 16 гадоў.

РАКАЎ Дзмітрый, 60 гадоў, яго жонка **РАКАВА Ганна,** 58 гадоў, іх дзеці Хрысціна, Васіль, Раман, Сямён.

РАКАЎ Раман, 20 гадоў.

РУНАКОВА Пелагея, 50 гадоў, да вайны працавала ў калгасе.

СЯБРОЎСКАЯ Ульяна, 40 гадоў, да вайны працавала ў калгасе, яе дзеці: Ніна, 10 гадоў, Сцяпан, 20 гадоў.

ТУМАКОВА Акуліна, ТУМАКОВА Ганна, ТУМАКОВА Мар'я, ТУМАКОВА Фёкла, ТУМАКОЎ Аляксандр.

ТУМАКОВА Праскоўя, 50 гадоў, да вайны працавала ў калгасе, яе дзеці: Вера, 12 гадоў, Ігнат, 16 гадоў, Касьян, 14 гадоў.

ТУМАКОВА Праскоўя, ТУМАКОВА Сукліда, ТУМАКОЎ Ігнат, ТУМАКОЎ Марк, ТУМАКОЎ Трыфан.

ТУМАКОВА Фёкла.

ТУМАКОЎ Адам Пятровіч, 16 гадоў.

ТУМАКОЎ Кузьма, 70 гадоў, яго дзеці: Пётр, 34 гады, Трыфан.

ТУМАКОЎ Пётр Кузьміч, 54 гады, яго жонка **ТУМАКОВА Варвара,** 48 гадоў, да вайны працавалі ў калгасе, іх дзеці: Адам, 12 гадоў, Анатоль 4 гады.

ТУМАКОЎ Трыфан, 50 гадоў, да вайны працаваў у калгасе, яго жонка **ТУМАКОВА Ніна,** 45 гадоў.

ЦЫГАНКОЎ Фёдар, ЦЫГАНКОВА Агаф'я, ЦЫГАНКОВА Марыя, ЦЫГАНКОЎ Васіль, ЦЫГАНКОЎ Саша.

ШАДЗЬКОВА Анфіса, 40 гадоў, да вайны працавала ў калгасе, яе дзеці: Марыя, 9 гадоў, Саша, 13 гадоў, Федзя, 11 гадоў.

ШКАПЦОЎ Іван, 40 гадоў, да вайны працаваў у калгасе.

ШКАПЦОЎ Нічыпар, 60 гадоў, да вайны працаваў у калгасе, яго дзеці: Аксіння, 20 гадоў, Міхаіл, 22 гады.

ШЛЯЕВА Дар'я, 56 гадоў.

ШЛЯЕЎ Васіль, яго дзеці: Іван, 15 гадоў, Коля, 17 гадоў.

ШЧАРБІНА Ганна, ШЧАРБІНА Аленка, ШЧАРБІНА Дуня, ШЧАРБІН Коля, ШЧАРБІН Федзя.

ШЫКУНОВА Соня, 22 гады, да вайны працавала ў калгасе, яе дзеці: Галя, 3 гады, Наташа, 1 год.

ШЫКУНОЎ Емяльян, 45 гадоў, да вайны працаваў у калгасе, яго дзеці Тамара, Фёдар.

ШЫКУНОЎ Мікалай, ШЫКУНОВА Аксіння, ШЫКУНОВА Дуня, ШЫКУНОВА Ларыса, ШЫКУНОВА Ульяна.

ШЫКУНОЎ Павел, 17 гадоў.

Бярэзінскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

ВЕСКА СЛЕДЗЮКІ

БАКУШКАЎ Антон Данілавіч, нарадзіўся ў 1888, да вайны працаваў у калгасе «Ільіч», расстраляны ў 1942 у в. Следзюкі.

БАКУШКАЎ Антон Іванавіч, нарадзіўся ў 1919, да вайны скончыў 4 класы, працаваў у калгасе «Ільіч», расстраляны ў 1944.

БУКЕТАЎ Іван Васілевіч, нарадзіўся ў 1919, да вайны скончыў Магілёўскі педінстытут, працаваў у в. Чырвоны Асавец настаўнікам, расстраляны ў 1942.

ГАЛАВЕШКІН Уладзімір Захаравіч, нарадзіўся ў 1922, да вайны скончыў 7 класаў, працаваў у калгасе «Ільіч», расстраляны ў 1944.

КУЛЯШОЎ Адам Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1922, да вайны скончыў 7 класаў, працаваў у калгасе «Ільіч», расстраляны ў 1942 каля в. Палькавічы Магілёўскай вобл.

ПЕКУСАВА Яўгенія Іванаўна, нарадзілася ў 1899, да вайны працавала ў калгасе «Вараніно», расстраляна ў 1943.

САРАЙЧЫКАЎ Мікалай Іванавіч, нарадзіўся ў 1921, да вайны скончыў 7 класаў, працаваў у калгасе «Ільіч», расстраляны ў 1943.

СЛЫШЧКОЎ Фядос Цітавіч, нарадзіўся ў 1892, да вайны працаваў у саўгасе «Вараніно», расстраляны ў 1941.

ЧАРНЯКОЎ Нікан Арцёмавіч, нарадзіўся ў 1918, да вайны скончыў 4 класы, працаваў у калгасе, расстраляны ў 1943.

ЯКІМАЎ Цімафей Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1888, да вайны працаваў у калгасе «Ільіч», расстраляны ў 1942.

ТРЫЛЕСІНСКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЕСКА БОЎКІ

АБРАМЧЫКАВА Аксіння Лявонаўна, АБРАМЧЫКАЎ Аляксей Фёдаравіч, АБРАМЧЫКАЎ Максім Паўлавіч, АБРАМЧЫКАЎ Уладзімір Фёдаравіч, забіты за сувязь з партызанамі.

АБРАМЧЫКАВА Таіса.

АБРАМЧЫКАЎ Андрэй.

АБРАМЧЫКАЎ Канстанцін.

АБРАМЧЫКАЎ Уладзімір, АБРАМЧЫКАВА Марыя, забіты ў 1943 на балоце.

БАГАМАЗАЎ Васіль.

БАРКОЎ Анісім Нічыпаравіч.

БАСАРЫМАВА Таіса Лазараўна, забіта з дзецьмі ў 1943.

БАСАРЫМАЎ Ілья Васілевіч.

ГАНЧАРОВА Праскоўя Піліпаўна, забіта ў 1943 на балоце.

ГАНЧАРОВА Сукліда.

ГАНЧАРОЎ Андрэй, забіты ў 1943 на балоце.

ГАНЧАРОЎ Міхаіл.

ДАВЫДАВА Антаніна Апанасаўна, забіта ў 1943.

ДАВЫДАВА Ганна Апанасаўна, забіта ў 1943.

ДАВЫДАВА Домна Іванаўна, забіта ў 1943.

ДАВЫДАВА Марыя Апанасаўна, забіта ў 1943 на балоце.

ДАВЫДАВА Пелагея Апанасаўна, забіта ў 1943 на балоце.

ДАВЫДАВА Фёкла Вакунаўна, забіта ў 1943 на балоце.

ДАВЫДАВА Хоўра Апанасаўна, забіта ў 1943 на балоце.

ДАВЫДАЎ Ананас Іванавіч, забіты ў 1943.

ДАЗОРЦАВА Таццяна Цімафесўна, забіта ў 1943 на балоце.

ДЗЯМІДАВА Варвара Юр'еўна, спалілі ў лазні.

ДЗЯМІДАВА Марыя Лукінічна, ДЗЯМІДАВА Пелагея Лукінічна, ДЗЯМІДАЎ Васіль Лукіч, ДЗЯМІДАЎ Іван Лукіч, спалены ў 1943 у лазні.

ДЗЯМІДАВА Марыя Маркаўна, забіта ў 1943.

ДЗЯМІДАЎ Уладзімір Маркавіч, забіты ў 1943.

ДЗЯМІДАЎ Яфім Маркавіч, забіты ў 1943.

ДУЛЬКОВА Луцэя Яфімаўна, забіта ў 1943.

ДУЛЬКОВА Тамара Фёдараўна, ДУЛЬКОЎ Васіль Фёдаравіч, забіты ў 1943.

ІВАШКОВА Хрысціна Васілеўна, забіта на балоце.

ІВАШКОЎ Васіль, нарадзіўся ў 1922, партызан, прапаў без вестак.

ІВАШКОЎ Кірыл.

КАЛІБЕРНЫ Іларыён Лявонавіч, нарадзіўся ў 1917, да вайны працаваў у бібліятэцы, партызан-разведчык, загінуў у 1942.

КОРДАБНЕЎ Павел Раманавіч, забіты ў 1943 на балоце.

КРАСІКАВА Акуліна.

КРАСІКАВА Ульяна Уладзіміраўна, спалена ў 1943.

КРАСІКАЎ Уладзімір Адамавіч, спалены ў 1943.

КРАСІКАЎ Фака, забіты на балоце.

КРАСІКАЎ Яфім.

КРАЎЦОВА Ірына Антонаўна, забіта ў 1941.

КРАЎЦОВА Ірына Антонаўна, забіта ў 1943 на балоце.

КРАЎЦОЎ Васіль Антонавіч, забіты ў 1943 на балоце.

КРАЎЦОЎ Давыд Цімафеевіч.

КРАЎЦОЎ Іван Антонавіч, забіты ў 1943 на балоце.

КРАЎЦОЎ Цімафей Антонавіч, забіты ў 1943.

КУЛІКОВА Ефрасіння Міхайлаўна, забіта з дзецьмі ў 1943 на балоце.

КУЛІКОЎ Аляксей Емяльянавіч, забіты ў 1943 на балоце.

КУЛІКОЎ Аніла Емяльянавіч, забіты ў 1943.

КУЛІКОЎ Барыс Ільіч.

КУЛІКОЎ Мікіта Емяльянавіч.

КУЛІКОЎ Павел Венядзіктавіч, спалены ў 1943 у лазні.

ЛАЙКОВА Ульяна Міхайлаўна.

ЛАЙКОЎ Андрэй.

ЛЫСОЎ Сідар Фёдаравіч.

ЛОБЧАНКА Навум.

МАРОЗАВА Фядора.

МАРОЗАВА Усціння.

МАРОЗАЎ Радзівон.

НОВІКАВА Аўгіння Раманаўна, спалена ў 1943.

НОВІКАВА Таісія Сцяпанаўна, спалена ў 1943.

НОВІКАЎ Трафім Ісакавіч.

НОВІКАЎ Іўка.

ПАНЦЯЛЕЕВА Марыя, спалена ў 1943.

ПАНЦЯЛЕЕВА Хадора Кірылаўна, спалена ў 1943.

ПАНЦЯЛЕЕЎ Кірыла Іванавіч, спалены ў 1943.

ПАНЦЯЛЕЕЎ Сямён Кірылавіч, спалены ў 1943.

ПІМАШКОВА Ірына.

ПІМАШКОВА Хрысціна.

ПІМАШКОЎ Васіль Іванавіч, ПІМАШКОВА Ульяна, ПІМАШКОВА Марыя Васілеўна, ПІМАШКОЎ Барыс Васілевіч, ПІМАШКОЎ Іван Васілевіч, разам з іншымі жыхарамі іх загналі ў лазню, былі цяжка паранены пры выбуху кінутай туды гранаты, пры спробе выпаўзці з лазні расстраляны.

ПІМАШКОЎ Іван Фёдаравіч, забіты ў 1943.

ПІМАШКОЎ Ігнат.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ЦАРОВА Кацярына, забіта на балоце ў 1943.
ЦАРОЎ Лявон Андрэевіч.
ШАРШНЁВА Аксіння Філімонаўна, забіта ў 1943 на балоце.
ШАРШНЁВА Марыя Філімонаўна, забіта ў 1943.
ШАРШНЁВА Сукліда Цітаўна, забіта ў 1943.
ШАРШНЁВА Фядора Філімонаўна, забіта ў 1943.
ШАРШНЁЎ Васіль Якаўлевіч, забіты ў 1943.
ШАРШНЁЎ Кірыла Парфенавіч, ШАРШНЁВА Пелагея Парфенаўна, ШАРШНЁВА Фядора Парфенаўна, спалены ў 1943 у лазні.
ШАРШНЁЎ Кузьма.
ШАРШНЁЎ Піліп Емяльянавіч, забіты паліцаямі ў 1942.
ШЫКУНОЎ Лявон, забіты ў 1943.
ШЧАМЯЛЁВА Агаф'я Рыгораўна, партызанка.
ШЧАМЯЛЁВА Малання Рыгораўна, партызанка.
ШЧАМЯЛЁВА Таццяна, партызанка.
ШЧАМЯЛЁЎ Карп Нічыпаравіч.

ВЁСКА ВЕТРАНКА

АНДРЭЙЧЫКАЎ Міхаіл Рыгоравіч, партызан, загінуў у кастрычніку 1943.
БАГІНСКІ Раман.
БУДЫГІН Кім.
ВОЛКАЎ Аляксандр.
ВОЛКАЎ Аркадзь.
ВОЛКАЎ Уладзімір.
ВЯРБІЦКАЯ Ала.
ВЯРБІЦКАЯ Галіна Аляксандраўна, нарадзілася ў 1918, да вайны працавала на шклозаводзе «Ільіч», партызанка, расстраляна ў 1942 у в. Ухлясць.
КАЖУРА Аляксандр.
КАЖУРА Генадзь.
КАЗЛОЎ Марат Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1930, з 1942 сувязны, партызан атрада І. П. Дзюбы 1-й Быхаўскай партызанскай брыгады, схоплены ў 1942 у час разведкі, закатаваны ў в. Кузькавічы.
КАСЯНЦОЎ Аркадзь.
КОЦІКАЎ Яфім Іванавіч, да вайны працаваў на шклозаводзе «Ільіч».
КОЦІКАЎ Дзмітрый, яго сын, партызан 1-й Быхаўскай брыгады, загінулі ў жніўні 1942 у час бою ў в. Ніканавічы.
КОЦІКАЎ Міхаіл.
КУЛЬ Аляксандр.
КУРСАКОЎ Анатоль Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1926, партызан, прапаў без вестак.
КУРСАКОЎ Сямён.
КУЧУК Галіна.
ЛЕВАЧКІН Павел.
ЛЯЎДАНСКІ Рыгор.
МАЁРАВА Зінаіда.
МУРАШОВА Вера, санітарны інструктар 1-й Быхаўскай партызанскай брыгады, загінула ў жніўні 1942 у час бою ў в. Ніканавічы.
МІКУЛІЧ Уладзімір.
МІХАЛЬСКІ Віктар.
НІКІФАРАЎ Мікалай.
НІКІФАРАЎ Фёдар.
ПАДГОЛІН Канстанцін.
ПРЫГОЦКАЯ Зоя.
ПРЫГОЦКІ Зігмунд.
РУДКОЎСКІ Віктар.
РУДКОЎСКІ Сямён.
РЫБАКОЎ Павел.
САКАЛЕНКА Таісія Восіпаўна, камуніст, партызанка 15-га партызанскага палка Клічаўскай ВАГ, загінула ў кастрычніку 1943 разам з ленінградкай па імені Валя ў час разведкі каля в. Хачынка.
САФОНАЎ Генадзь.
ТАТАДЖЫНСКІ Уладзіслаў.
ЦАРАНКОЎ Максім.
ЦАРАНКОЎ Сазон.
ЦІТОВА Галіна Аляксандраўна, нарадзілася ў 1927, партызанка, прапала без вестак.
ШМІДАЎ Канстанцін Якаўлевіч, у лістападзе 1942 паранены трапіў у палон, закатаваны.
ШМІДАЎ Якаў, яго бацька.

Помнік партызанам у в. Ветранка.

ВЁСКА ДАБУЖА

ЗАХАРКІН Фёдар.
ЗАХАРКІНА Ульяна.
ЗАХАРКІНА Фёкла.
КАЗЫЧКА Марыя.
КАЗЫЧКА Ніна Іванаўна.
КАЗЫЧКА Праскоўя Авяр'янаўна.
КАЗЫЧКА Хоўра Дзянісаўна.
КАПРАЛАЎ Дзмітрый.
КВАРТАЛЬНАЯ Аніся.
КВАРТАЛЬНАЯ Варвара.
КВАРТАЛЬНАЯ Гапна.
КВАРТАЛЬНАЯ Домна.
КВАРТАЛЬНАЯ Кацярына Кузьмінічна.
КВАРТАЛЬНАЯ Лідзія Раманаўна.
КВАРТАЛЬНАЯ Ніна Раманаўна.
КВАРТАЛЬНАЯ Ульяна.
КВАРТАЛЬНЫ Давыд Ерафеевіч.
КВАРТАЛЬНЫ Якаў.
КІРЭЕВА Фядора.
КІРЭЕВА Хрысціна.
КІРЭЕЎ Апанас Максімавіч.
КІРЭЕЎ Максім Архіпавіч.

Быстрицкий районный историко-краеведческий музей

КІРЭЕЎ Міхаіл Максімавіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў паляводам у калгасе «Першае Мая», партызан, загінуў у 1943 каля Слаўгарада.

КІРЭЕЎ Павел Максімавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў паляводам у калгасе «Першае Мая», партызан-разведчык, загінуў у 1943.

КУЛАЖЫН Пракоп.

ЛАПШЫНАВА Ганна.

ЛАПШЫНАЎ Ілья Мітрафанавіч.

ЛАШКОЎ Аляксей Цімафеевіч.

ЛАШКОЎ Яўмен Фёдаравіч.

ЛАШКОЎ Яфім Фёдаравіч.

МАКСІМАЎЦАЎ Сяргей.

МАРОЗАВА Марта.

МАРОЗАЎ Васіль Фролавіч.

МАРОЗАЎ Канстанцін Паўлавіч.

МАРОЗАЎ Уладзімір Фролавіч.

МАРОЗАЎ Ціт Фролавіч.

МЕЛЬНІКАВА Агрыпіна.

МЕЛЬНІКАВА Ганна Раманаўна.

МЕЛЬНІКАВА Ева Раманаўна.

МЕЛЬНІКАВА Марта.

МЕЛЬНІКАВА Марфа Раманаўна.

МЕЛЬНІКАВА Надзея Раманаўна.

МЕЛЬНІКАЎ Іван Апанасавіч.

МЕЛЬНІКАЎ Раман.

МЕЛЬНІКАЎ Сысой Апанасавіч.

МЕЛЬНІКАЎ Ціт Раманавіч.

САЛАЎЁВА Аксіння Сямёнаўна.

САЛАЎЁВА Галіна Максімаўна.

САЛАЎЁВА Еўдакія Фролаўна.

САЛАЎЁВА Матрона.

САЛАЎЁВА Надзея Кузьмінічна.

САЛАЎЁЎ Ілья Тарасавіч.

САЛАЎЁЎ Кузьма Міхайлавіч.

САЛАЎЁЎ Міron Карпавіч.

САЛАЎЁЎ Сцяпан Тарасавіч.

САЛАЎЁЎ Піліп Маркавіч.

САЛАЎЁЎ Цярэнцій Піліпавіч.

СІВАЛОБЦАВА Антаніна Паўлаўна.

СІВАЛОБЦАВА Анціста.

СІВАЛОБЦАЎ Іван.

СІВАЛОБЦАЎ Цімафей.

СІВАЛОБЦАЎ Юрый Іванавіч.

СІВАЛОБЦАЎ Якаў Іванавіч.

СОТНІКАВА Марыя.

СОТНІКАВА Хадора.

СОТНІКАВА Хрысціна.

СОТНІКАВА Хрысціна Раманаўна.

СОТНІКАЎ Аляксей Іванавіч.

СОТНІКАЎ Макар Фёдаравіч.

СОТНІКАЎ Міron Карпавіч.

СОТНІКАЎ Пётр Раманавіч.

СОТНІКАЎ Пётр Цімафеевіч.

ТАЛСТАЯ Марыя.

ТАЛСТАЯ Фёкла.

ТАЛСТОЙ Арцём.

ТАЛСТОЙ Аўрам Рыгоравіч.

ТАЛСТОЙ Іван Пятровіч.

ТАЛСТОЙ Нічыпар Цімафеевіч.

ТАЛСТОЙ Рыгор.

ТАЛСТОЙ Цімафей.

ШВЕДАВА Анціса Усцінаўна.

ШВЕДАВА Праскоўя Усцінаўна.

ШВЕДАЎ Усцін.

ШЫНЯЛЁВА Надзея Апанасаўна.

ШЫНЯЛЁВА Настасся.

ШЫНЯЛЁВА Ульяна Апанасаўна.

ШЫНЯЛЁВА Хрысціна.

ШЫНЯЛЁЎ Ананас Малахавіч.

ЭПШТЭЙН Эдуард.

ВЁСКА СМАЛІЦА

БЕЛАЗЁРАВА Антаніна.

БЕЛАЗЁРАВА Афанасія.

БЕЛАЗЁРАВА Настасся А.

БЕЛАЗЁРАВА Хадосся.

БЕЛАЗЁРАЎ Іван.

БЕЛАЗЁРАЎ Мікалай П.

БЕЛАЗЁРАЎ Міхаіл.

БЕЛАЗЁРАЎ Церах П.

ВАСІЛЬКОВА Ганна.

ВАСІЛЬКОВА Еўдакія.

ВАСІЛЬКОЎ Адам.

ВАСІЛЬКОЎ Васіль.

ВАСІЛЬКОЎ Мікалай Апанасавіч, нарадзіўся ў 1924, партызан, загінуў у в. Смаліца.

ГАНЧАРОЎ Канстанцін Карпавіч, нарадзіўся ў 1924, партызан, загінуў у 1942 у в. Віляга.

ГАПЕЕЎ Юрый.

ГЛУСЦОЎ Цімафей Архіпавіч.

ГУЧКОВА Ірына.

ГУЧКОВА Настасся Рыгораўна.

ГУЧКОЎ Сцяпан.

КЛІМКОВА Ганна Аўдзееўна.

КЛІМКОВА Настасся Фядосаўна.

КЛІМКОВА Юлія Іванаўна.

КЛІМКОВА Юлія Фядосаўна.

КЛІМКОЎ Канстанцін Фядосавіч.

КОРАНЕЎ Пётр Сцяпанавіч.

КОРЫСАЎ Мацвей Данілавіч.

КУЧКАРОВА Марыя Іванаўна.

КУРНАЧЭНКА Якаў Аксёнавіч, нарадзіўся ў 1911, камандзір атрада 1-й Быхаўскай партызанскай брыгады, загінуў летам 1942, пахаваны ў брацкай магіле ў в. Халадок Клічаўскага р-на.

МАМКОВА Пелагея Міхайлаўна.

МАМКОЎ Мікалай Г.

МІНЧАНКАВА Марыя А.

МІТКЕВІЧ Нічыпар Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў на шклозаводзе «Ільіч», партызан, прапаў без вестак у 1943.

МІТКЕВІЧ Праскоўя Пятроўна.

МІТКЕВІЧ Яўфім'я.

НАДТАЧЭЕЎ Сідар К.

НІКІФАРАВА Пелагея Т.

НІКІФАРАЎ Васіль Ф.

ПАДГОЛІНА Фёкла Дзям'янаўна.

ПАДГОЛІН Васіль Т.

ПАДГОЛІН Канстанцін Ахрэмавіч, нарадзіўся ў 1922, партызан, загінуў у 1943.

ПАДГОЛІН Сцяпан Лявонавіч, нарадзіўся ў 1926, да вайны працаваў у калгасе імя Калініна, партызан, загінуў у 1944.

ПУГАЧОВА Ганна Антонаўна.

ПУГАЧОВА Ганна Якаўлеўна.

ПУГАЧОВА Лідзія Якаўлеўна.

ПУГАЧОВА Марфа.

ПУГАЧОВА Марыя Якаўлеўна.

ПУГАЧОВА Настасся Якаўлеўна.

ПУГАЧОВА Праскоўя Якаўлеўна.

ПУГАЧОЎ Васіль Якаўлевіч.

ПУГАЧОЎ Лука Ануфрыевіч.

ПУГАЧОЎ Лука Якаўлевіч.

ПУГАЧОЎ Мікалай.

ПУГАЧОЎ Міхаіл Якаўлевіч.

РАЗУБА Ганна.

Быховский районный историко-краеведческий музей

РАЗУБА Еўдакія.
РАМАНЬКОВА Дар'я Васілеўна.
РАМАНЬКОВА Кацярына Іванаўна.
РАМАНЬКОВА Мая Іванаўна.
РАМАНЬКОВА Тамара Іванаўна.
РАМАНЬКОЎ Аляксандр Іванавіч.
РАМАНЬКОЎ Васіль Іванавіч.
РАМАНЬКОЎ Іван Фантавіч.
ШЭБАЎ Раман Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1923, партызан, загінуў у 1942 пад Слаўгарадам.
ШУШЛАКОЎ Васіль Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1925, партызан, загінуў у 1942 у в. Віляга.

ВЕСКА ТРЫЛЕСІНА

АРЭШКАЎ Карп Ерамеевіч.
БАБРОВА Лукер'я Аляксееўна.
БАБРОЎ Раман Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1923, партызан, прапаў без вестак.
БАХАНКОВА Матрона Лук'янаўна.
БАХАНКОЎ Аляксандр Лук'янавіч.
БАХАНКОЎ Іван Лук'янавіч.
БАХАНКОЎ Іван Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1924, да вайны працаваў паляводам у калгасе «Серп і молат», партызан, прапаў без вестак.
БАХАНКОЎ Мікалай Стафанавіч.
БЕЛЯНЦОВА Агаф'я Пятроўна.
БЕЛЯНЦОВА Валянціна Пятроўна.
БЕЛЯНЦОВА Марыя Свірыдаўна.
БЕЛЯНЦОЎ Іван Пятровіч.
ВЕРБІЧАВА Ефрасіння Сазонаўна.
ВЕРБІЧАЎ Іван.
ВІДЗЕШАЎ Аляксандр Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1926, да вайны працаваў паляводам у калгасе «Серп і молат», партызан, прапаў без вестак.
ГАНЧАРОЎ Іван Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1922, да вайны працаваў у Быхаве, партызан, прапаў без вестак у 1944.
ГАНЧАРОЎ Раман Андрэевіч, нарадзіўся ў 1908, да вайны працаваў брыгадзірам у калгасе «Серп і молат», партызан, загінуў у баі за в. Гарадзец.
ГАРАЎЦОЎ Васіль Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1924, да вайны працаваў паляводам у калгасе «Серп і молат», партызан, прапаў без вестак.
ГУЛАКОВА Валянціна Парфенаўна.
ГУЛАКОВА Глафіра Іванаўна.
ДВАРАКОВА Любоў Андрэеўна.
ДВАРАКОВА Р.
ДВАРАКОЎ УладзімірАнуфрыевіч.
КАЗЛОВА Марыя Карпаўна.
КАЗЛОЎ Фядос Фаміч.
КАЗЛОЎ Якаў Лаўрэнавіч.
КІСЯЛЁВА Зінаіда Сяргееўна.
КІСЯЛЁВА Фядора Харытонаўна.
КІСЯЛЁЎ Віктар Сяргеевіч.
КІСЯЛЁЎ Пётр Сяргеевіч.
КОНДЫЛЕЎ Рыгор Фокавіч, нарадзіўся ў 1919, да вайны працаваў у калгасе «Серп і молат», партызан, загінуў у 1943.
КУЛАЖЫНА Ганна Маркаўна.
КУЛАЖЫН Васіль Іванавіч.
КУЛАЖЫН Піліп Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1922, да вайны працаваў у калгасе «Серп і молат», партызан, загінуў у 1943.
КУЛАЖЫН Цімафей Сцяпанавіч.
ЛАЧОВА Ефрасіння.
ЛАЧОВА Марыя Іванаўна, нарадзілася ў 1901, у 1942 спалена на кастры.
МАЛАШОНАК Сямён.
МІРАНЦОВА Фядора Пракопаўна.
НІКІЦІНА Фёкла Сцяпанаўна.
НІКІЦІН Фёдар Іларыёнавіч.
ПАНЦЯЛЕЕЎ Ілья Іванавіч, нарадзіўся ў 1924, да вайны працаваў у калгасе «Серп і молат», партызан, загінуў у баі за г. Касцюковічы.
ШВАЕВА Ганна Лявонаўна.
ШВАЕЎ Барыс Цярэнцьевіч.
ШВАЕЎ Даніла Барысавіч.
ШВАЕЎ Павел Маркавіч.

ПАХАВАННЕ Ў ПАСЕЛКУ УХЛЯСЦЬ

БЯЛОЎ Іван Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1927, в. Зялёны Прудок Чавускага р-на, партызан, загінуў 8.10.1943.
ГРЫНЕВІЧ Андрэй Паўлавіч, нарадзіўся ў 1913, Калачынскі р-н Омскай вобл., партызан, загінуў 19.10.1943.
КНЯЗЕВА Марыя Андрэеўна, нарадзілася ў 1923, Смаленская вобл., партызанка, загінула 17.10.1943.
КОБАЎ Іван Лявонавіч, нарадзіўся ў 1927, в. Зялёны Прудок Чавускага р-на, партызан, загінуў 8.10.1943.
КАРАЛЬКОЎ Васіль Іванавіч, в. Раман-Віна Чавускага р-на, партызан, загінуў 17.10.1943.
ЛАБАЧОЎ Павел Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1927, в. Пруды Чавускага р-на, партызан, загінуў 8.10.1943.
МЕЛЬНІКАЎ Мікалай Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1922, в. Сідаравічы Магілёўскага р-на, партызан, загінуў 17.10.1943.
ШЧАРБАКОЎ Каліна Іванавіч, Смаленская вобл., партызан, загінуў 30.2.1943.

КОЛСТАЎСКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЕСКА МАКРАНСКІЯ ХУТАРЫ

МАНДРЫК Іван Фаміч, нарадзіўся ў 1906, да вайны працаваў рабочым, партызан, загінуў 14.12.1943 каля в. Гамарня Быхаўскага р-на, пахаваны ў в. Гарадзец.
РУДКОЎСКІ Аляксандр Нічыпаравіч, нарадзіўся ў 1906, да вайны працаваў старшынёй калгаса, партызан, утоплены ў р. Лахва.

ВЕСКА МОКРАЕ

ЕЎЛАШКЕВІЧ Сцяпан Іванавіч, нарадзіўся ў 1880, да вайны працаваў у калгасе, забіты ў верасні 1943.
КАМАРОВІЧ Васіль Андрэевіч, нарадзіўся ў 1914, да вайны працаваў шафёрам, партызан, загінуў у жніўні 1944.
КАМАРОВІЧ Якаў Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1911, забіты ў лютым 1942.
МАНДРЫК Ананас Лявонавіч, нарадзіўся ў 1911, да вайны працаваў у калгасе «Парыжская камуна», партызан, забіты 19.9.1943, пахаваны ў в. Хадуцічы.
МУШЫНСКІ Іван Кірылавіч, нарадзіўся ў 1906, забіты ў лютым 1942.
НАРОЎСКІ Пётр Уласавіч, нарадзіўся ў 1896, у 1917 быў членам Быхаўскага рэвалюцыйнага камітэта, да вайны працаваў настаўнікам у Сушчэўскай начатковай школе, расстраляны ў жніўні 1942.
РУДКОЎСКІ Васіль Якімавіч, нарадзіўся ў 1927, партызан, прапаў без вестак у студзені 1945.
РУДКОЎСКІ Мікіта Яфрэмавіч, нарадзіўся ў 1890, перад вайной працаваў сакратаром Макранскага сельсавета, забіты ў 1942.
РУДКОЎСКІ Пётр Мікітавіч, нарадзіўся ў 1921, ка-

Быховский районный историко-краеведческий музей

С. Г. Прасмыцкі.

мандзір аддзялення ў партызанскім атрадзе, загінуў 12.2.1944.

СТАШКЕВІЧ Віктар Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1939, спалены ў 1943 у в. Гарадзец.

ФІЯЛКОЎСКІ Раман Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1911, партызан, прапаў без вестак у 1944.

ВЁСКА ПАДКЛЁННЕ

ЕЎДАКІМАЎ Аляксандр Кузьміч, нарадзіўся ў 1921, забіты ў 1942 у в. Студзёнка, пахаваны ў в. Падклённе.

КАСЦЮКОЎ Аляксандр Віктаравіч, нарадзіўся ў 1941, забіты ў час карнай аперацыі ў 1942 у в. Студзёнка.

КАСТКО Ягор Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1922, забіты ў 1942 у в. Студзёнка.

ВЁСКА САПЕЖЫНКА

ПРАСМЫЦКІ Сяргей Гаўрылавіч, нарадзіўся ў 1922, партызан, загінуў 4.5.1944.

ВЁСКА СУШЧОЎ

ГРЫЦАЎ Іван Іванавіч, нарадзіўся ў 1924, партызан, прапаў без вестак 28.6.1944.

СНЕГУРОЎ Аляксей Яўменавіч, нарадзіўся ў 1896, партызан, памёр ад тыфу ў снежні 1943.

ЯСЕЎ Усцін Лук'янавіч, нарадзіўся ў 1910, партызан, загінуў 23.3.1944 у в. Красніца Быхаўскага р-на.

ВЁСКА СЯДЗІЧ

ЕМЯЛЬЯНЕНКА Пётр Нічыпаравіч, нарадзіўся ў 1920, да вайны быў сакратаром камсамольскай арганізацыі, расстраляны ў верасні 1941.

САМАЛЁТАВА Вера Паўлаўна, нарадзілася ў 1921, партызанская сувязная, была схоплена карнікамі і пасля катаванняў у лютым 1943 утоплена ў Дняпры.

ВЁСКА ТРАСЦІВЕЦ

БАРАНКЕВІЧ Ігнат Іванавіч, нарадзіўся ў 1911, да вайны працаваў у калгасе імя Каманіна, сувязны партызанскага атрада, загінуў 10.3.1942, пахаваны на могілках у в. Трасцівец.

БАРАНОЎСКІ Ігнат, сувязны.

БАРЭЦКІ Іосіф Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1920, камандзір аддзялення партызанскага атрада, забіты 19.11.1943.

ТРЫЛЕСНІК Ілья Яўменавіч, нарадзіўся ў 1907, да вайны працаваў старшынёй Студзёніцкага сельсавета, камандзір партызанскага атрада, загінуў 14.7.1942 у час разгрому Кучынскага гарнізона, пахаваны ў Косіцкім лесе.

ВЁСКА ХОЛСТАВА

БАРАНОЎСКАЯ Ганна Іванаўна, нарадзілася ў 1905, расстраляна за сувязь з партызанамі.

БЕЛАХВОСТАЎ Іван Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1887, расстраляны ў лютым 1942.

КАЗАНАЎ Кірыл Яўменавіч, нарадзіўся ў 1913, да вайны працаваў у калгасе «1 Мая», партызан, загінуў 21.1.1944, пахаваны ў в. Барсукі Быхаўскага р-на.

ПАПКОЎ Іван Іванавіч, нарадзіўся ў 1908, расстраляны ў 1943.

ПАПКОЎ Мікіта Іванавіч, нарадзіўся ў 1910, расстраляны ў 1943.

РАМАНАЎ Фёдар Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1918, расстраляны ў чэрвені 1942.

ВЁСКА ХУТАР

ЖЫГУЦКІ Сяргей Абрамавіч, нарадзіўся ў 1921, да вайны працаваў у калгасе «Уперад», загінуў 3.5.1944 у в. Смаліца.

ЦІМАШЭНКА Фёдар Міронавіч, нарадзіўся ў 1925, партызан, загінуў у 1943.

ЧАРНАБОРСКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА БАЛОНАЎ СЯЛЕЦ

АЛЕЙНІКАВА Зінаіда Іванаўна, нарадзілася ў 1930, яе сястра **АЛЕЙНІКАВА Ніна Іванаўна,** нарадзілася ў 1931, расстраляны ў лістападзе 1943 пры спробе ўцячы ад фашыстаў у лес.

КЛІМЯНТОВІЧ Пётр Купрыянавіч, нарадзіўся ў 1921, да вайны працаваў у калгасе «Кастрычнік», партызан 425-га партызанскага палка Быхаўскай ВАГ, загінуў у 1943 у в. Смаліца.

ПАЛЯКОЎ Ягор Феафілавіч, нарадзіўся ў 1919, з 1943 у партызанах, расстраляны ў 1944.

ЦІМОШЧАНКА Андрэй Яфрэмавіч, нарадзіўся ў 1917, да вайны працаваў на заводзе ў Ленінградзе, памёр у 1942 у час блакады.

ШАГАЕЎ Уладзімір Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1922, да вайны працаваў у калгасе «Кастрычнік», сувязны 425-га партызанскага атрада, закатаваны ў 1942 паліцаямі ў в. Балонаў Сялец.

ВЁСКА ГАЛЕЕЎКА

БАЖКОВА Раіса Іванаўна, нарадзілася ў 1928, расстраляна разам з маці ў 1943.

ПАХАВАННЕ Ў ВЁСЦЫ ДУБРОВА

ГАЎРЫЛЕНКА Яфім Цітавіч, нарадзіўся ў 1913, в. Камарычы, партызан, загінуў 21.1.1944.

ГЛУШАКОЎ Міхаіл А., нарадзіўся ў 1924, калгас «1 Мая», партызан, загінуў 31.12.1943.

КАЎШЫРКА Якаў Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1920,

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

в. Альхоўка Клічаўскага р-на, лейтэнант, партызан, загінуў 9.9.1942.

КЛІМАЎ Якаў Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1922, партызан, загінуў у 1943 у в. Залатва Быхаўскага р-на.

ЛЕЦКА Рыгор Пятровіч, в. Каменка Магілёўскай вобл., партызан, загінуў 17.8.1942.

МІХАЛАП Лявон Якабавіч, нарадзіўся ў 1897, в. Чырвоная Слабада Кіраўскага р-на, партызан, загінуў 15.8.1943.

ШАШКОЎ Андрэй Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1923, в. Лешчанка Кіраўскага р-на, загінуў 14.8.1943.

ВЁСКА ЗАЛАТВА

ЗЫЧКОВА Галіна Іванаўна, нарадзілася ў 1912, да вайны працавала ў калгасе імя Чапаева, расстраляна ў 1941 разам з мужам.

ЗЫЧКОЎ Мікалай Кузьміч, партызан, загінуў 24.9.1944.

ЗЫЧКОЎ Якаў Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1910, да вайны працаваў у калгасе імя Чапаева, расстраляны ў 1942 за сувязь з партызанамі.

ЗЫЧКОЎ Якаў Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1905, партызан, загінуў 15.12.1943, пахаваны ў в. Дуброва.

КАПЛУНОЎ Пётр Ісаевіч, нарадзіўся ў 1925, працаваў у калгасе імя Чапаева, расстраляны ў 1941.

КЛЯУС Тамара Іванаўна, нарадзілася ў 1923, працавала ў калгасе імя Чапаева, расстраляна ў 1941.

КУХАРАЎ Пётр Міхеевіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе імя Чапаева, расстраляны ў 1941.

ВЁСКА КАРОТКІЯ

АПОСТАЛАЎ Міхаіл Карнеевіч, нарадзіўся ў 1915, камуніст, да вайны працаваў у калгасе «Чырвоны сцяг», расстраляны ў ліпені 1942 за сувязь з партызанамі.

БАЖКОВА Аксіння Сцяпанаўна, нарадзілася ў 1910, да вайны працавала ў калгасе «Чырвоны сцяг», расстраляна ў 1943 за сувязь з партызанамі.

БАЖКОВА Ульяна Сцяпанаўна, нарадзілася ў 1910, да вайны працавала ў калгасе «Чырвоны сцяг», расстраляна ў 1943 за сувязь з партызанамі.

ВАРАБ'ЁВА Ніна Міхайлаўна, нарадзілася ў 1924, камсамолка, сувязная 425-га партызанскага атрада, загінула ў чэрвені 1942 у в. Чачэвічы.

ВАРАНЦОВА Паліна Міронаўна, нарадзілася ў 1905, да вайны працавала ў калгасе «Чырвоны партызан», забіта 20.9.1943 у час бамбёжкі в. Чачэвічы.

ВОРАНАЎ Марк Фролавіч, нарадзіўся ў 1892, камуніст, да вайны працаваў майстрам на Магілёўскай шаўковай фабрыцы, сувязны 425-га партызанскага атрада Быхаўскай ВАГ, расстраляны ў 1944 ва Усакінскіх лясах Клічаўскага р-на.

КАРАТКЕВІЧ Сцяпан Антонавіч, нарадзіўся ў 1913, да вайны працаваў у калгасе «Чырвоны сцяг», расстраляны ў 1942 у в. Чачэвічы за сувязь з партызанамі.

КАРНЕЕНКА Рыгор Авяр'янавіч, камуніст, нарадзіўся ў 1910, да вайны працаваў старшынёй калгаса «Чырвоны партызан», забіты ў 1941.

КЛУШАКОВА Еўдакія Тарасаўна, нарадзілася ў 1924, партызанка 425-га партызанскага атрада Быхаўскай ВАГ, загінула ў сакавіку 1944.

ЛАЎРОЎ Іван Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1916, камуніст, да вайны працаваў настаўнікам, расстраляны ў ліпені 1942 у в. Чачэвічы за сувязь з партызанамі.

ВЁСКА КУЧЫН

9 жніўня 1942 г. каля в. Кучын адбыўся жорсткі бой невялікай групы партызан з нямецкімі карнікамі. Усе партызаны загінулі смерцю герояў (глядзі ў артыкуле «Іх было семнаццаць»), пахаваны ў брацкай магіле непадалёку ад вёскі.

ВАЛЕНДА Уладзімір І., нарадзіўся ў 1926, камсамолец, партызан 61-га партызанскага атрада Магілёўскай вобласці.

ВАСЯНІН Барыс, партызан 255-га партызанскага атрада 11-й Быхаўскай брыгады.

ВІХРЫЦКІ Мікалай С., камсамолец, партызан 61-га партызанскага атрада.

ЖОНІН Павел, партызан 255-га партызанскага атрада 11-й Быхаўскай брыгады.

ЗАЙЦАЎ (Заяц) Уладзімір, камсамолец, партызан 61-га партызанскага атрада.

ЗАЙЦАЎ Рыгор А., камсамолец, партызан 61-га партызанскага атрада.

ЗУЕЎ Васіль І., партызан 61-га партызанскага атрада.

КАВАЛЁЎ Пётр, партызан 255-га партызанскага атрада.

КАНДРАЦЬЕЎ Васіль Т., партызан 61-га партызанскага атрада.

КАРНАЦКІ Іван В., камсамолец, партызан 61-га партызанскага атрада.

КАЎШЫРКА Якаў, лейтэнант, намеснік камандзіра 255-га партызанскага атрада.

КРАЙКО Васіль П., партызан 61-га партызанскага атрада.

КРАЎЦОЎ Васіль П., партызан 61-га партызанскага атрада.

ЛЯЙБОВІЧ Міхаіл Аскаравіч, нарадзіўся ў 1904, камуніст, партызан 61-га партызанскага атрада.

ПАЛІКАРПАЎ Міхаіл, партызан 61-га партызанскага атрада.

САІТАЎ Хамат, партызан 61-га партызанскага атрада.

УШАКОЎ Мікалай, партызан 255-га партызанскага атрада.

ВЁСКА ЦВЕРДАЎ

ГАЎРЫЛАЎ Мікалай Тарасавіч, нарадзіўся ў 1922, партызан, загінуў 3.4.1944, пахаваны ў в. Дубрава.

ДУДКОВА Марыя Максімаўна, нарадзілася ў 1888, да вайны працавала ў калгасе «Перамога», расстраляна ў 1944.

ЖЫДКОЎ Пётр Іванавіч, нарадзіўся ў 1927, да вайны працаваў у калгасе «Перамога», расстраляны ў 1943.

КАВАЛЕНКА Ісай Захаравіч, нарадзіўся ў 1910, да вайны працаваў у калгасе «Перамога», расстраляны ў 1943.

КАЗЛОЎСКІ Пётр Апанасавіч, нарадзіўся ў 1926, да вайны працаваў у калгасе імя Сталіна, расстраляны ў 1944.

КАЛІНОЎСКІ Міхаіл Трыфанавіч, нарадзіўся ў 1927, да вайны працаваў у калгасе «Перамога», расстраляны ў 1944.

КАРЧЭЎСКІ Агей Яўменавіч, нарадзіўся ў 1900, да вайны працаваў загадчыкам магазіна ў в. Цвёрдаў, расстраляны ў 1944.

КАРЧЭЎСКІ Сямён Тарасавіч, нарадзіўся ў 1887, да вайны працаваў у калгасе «Перамога», расстраляны ў 1944.

КАРЧЭЎСКІ Ягор Спірыдонавіч, нарадзіўся ў 1928, да вайны працаваў у калгасе «Перамога», расстраляны ў 1944.

Беловежский районный историко-краеведческий музей

КОЗЫРАЎ Дамітрый Маркавіч, нарадзіўся ў 1913, да вайны працаваў у калгасе «Перамога», расстраляны ў 1944.

МАСКАЛЁВА Ульяна Яфімаўна, нарадзілася ў 1915, да вайны працавала ў калгасе «Перамога», расстраляна ў 1944.

МАСКАЛЁЎ Трафім Савельевіч, нарадзіўся ў 1914, да вайны працаваў у калгасе «Перамога», расстраляны ў 1944.

ПРЫСТРОМСКІ Назар Анісімавіч, нарадзіўся ў 1900, да вайны працаваў у калгасе імя Сталіна, расстраляны ў 1943.

ПРЫСТРОМСКІ Уладзімір Іванавіч, нарадзіўся ў 1928, да вайны працаваў у калгасе «Перамога», расстраляны ў 1943.

РАЧКОЎ Аляксандр Харытонавіч, нарадзіўся ў 1909, расстраляны ў 1943.

РАБЧАНКА Іван Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1924, да вайны працаваў у калгасе «Перамога», расстраляны ў 1944.

РАБЧАНКА Міхаіл Купрэевіч, нарадзіўся ў 1927, да вайны працаваў у калгасе «Перамога», расстраляны ў 1944.

РАБЧАНКА Пётр Усцінавіч, нарадзіўся ў 1927, да вайны працаваў у калгасе, расстраляны ў 1943.

САЛТАНАЎ Мікалай Нічыпаравіч, нарадзіўся ў 1927, да вайны працаваў у калгасе «Перамога», расстраляны ў 1944.

ФІЛІПАЎ Міхаіл Андрэевіч, нарадзіўся ў 1910, да вайны працаваў у калгасе «Перамога», расстраляны ў 1943.

ВЕСКА ЧАЧЭВІЧЫ

КАРНЕЕНКА Антаніна Фядосаўна, нарадзілася ў 1911, да вайны працавала ў калгасе «Чырвоны партызан», расстраляна за сувязь з партызанамі ў 1944.

КЛУШАКОВА Еўдакія Паўлаўна, партызанка, загінула 15.3.1944, пахавана ў в. Дуброва ў брацкай магіле.

УЛАДЗІМІРАЎ Васіль Мікітавіч, нарадзіўся ў 1921, да вайны вучыўся ў Магілёўскім педвучылішчы, партызан 425-га партызанскага атрада, загінуў 19.3.1944 каля в. Гута.

ВЕСКА ЧОРНЫ БОР

БАЦЮКОЎ Васіль Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1872, да вайны працаваў у калгасе «Пралетарый», расстраляны ў 1943.

ДРАБЫШЭЎСКІ Ігнат Паўлавіч, нарадзіўся ў 1870, да вайны працаваў у калгасе «Пралетарый», забіты ў 1943 за сувязь з партызанамі.

МІХАЛАП Пётр Ерамеевіч, нарадзіўся ў 1906, старшы лейтэнант, партызан 152-га партызанскага палка Быхаўскай ВАР, закатаваны ў 1943.

ЧЫРВОНАСЛАБОДСКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЕСКА ЛІПАЎКА

ЛАПУНОЎ Міхаіл Іванавіч, нарадзіўся ў 1927, да вайны працаваў у калгасе, партызан, загінуў у 1943, пахаваны ў в. Дабужа.

НЕСЦЯРОВІЧ Міхаіл Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1924, да вайны працаваў у калгасе, загінуў у 1943, пахаваны ў в. Хачынка.

ВЕСКА НІКАНАВІЧЫ

БЫЧАНКОЎ Дзяніс Яфімавіч, нарадзіўся ў 1924, да вайны скончыў сямігадовую школу, настаўніцкія курсы, працаваў настаўнікам у Смаліцкай школе, у чэрвені 1941 добраахвотнікам пайшоў на фронт, быў паранены, у ліпені 1942 ЦК КП(б)Б накіраваны ўпаўнаважаным у Быхаўскі раён з мэтай арганізацыі ў тыле ворага камсамольска-маладзёжнага падполля, быў намеснікам камсорга 810-га партызанскага атрада па камсамолу; загінуў у 1943 каля в. Прыбар, патрапіўшы на засаду.

СЕЛЯНКОЎ Іван Цімафеевіч, да вайны працаваў у калгасе, загінуў у 1943 у в. Смаліца.

ВЕСКА НОВАЯ ТРАСНА

БУРАЕЎ Андрэй Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1924, да вайны працаваў у калгасе, партызан, загінуў восенню 1943 у час Боўкінскай абароны.

СПАСАЎ Аляксей Андрэевіч, нарадзіўся ў 1924, да вайны працаваў у калгасе, загінуў восенню 1943 у час Боўкінскай абароны.

ВЕСКА ПАДГОР'Е

ВАЛЧКОЎ Восіп Іванавіч.

ВАЛЧКОЎ Мікалай Іванавіч, загінуў у 1943 у магілёўскай турме.

ВАЛЧКОЎ Міхаіл Іванавіч.

ВЕСКА ПАПОЎКА

БАРЫСЕНКА Таіса, разведчыца 15-га партызанскага атрада.

ВЕСКА ПРЫБАР

ДЗЕМ'ЯНКОЎ Ягор Фролавіч, нарадзіўся ў 1923, партызан, загінуў 28.12.1943, пахаваны ў брацкай магіле ў в. Дуброва.

МЕЛЬНІКАЎ Мікалай Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1921, да вайны скончыў 10 класаў, паступіў у Мінскі юрыдычны інстытут, з 1942 у партызанах, загінуў у 1943 у баі каля в. Антаполь, пахаваны ў в. Язвы.

ВЕСКА РАДЗЬКОЎ

БЫЧАНКОЎ Уладзімір Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1924, да вайны працаваў у калгасе, партызан, загінуў восенню 1943, пахаваны ў в. Дабужа.

БЫЧАНКОЎ Ціт Сяргеевіч, да вайны працаваў у калгасе, партызан, загінуў у 1943, пахаваны ў в. Дабужа.

ДУБОЎСКІ Васіль Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1922, да вайны працаваў у калгасе, расстраляны за сувязь з партызанамі, пахаваны ў в. Нікановічы.

КАЗЛОЎ Рыгор Дармідонтавіч, да вайны працаваў у калгасе, партызан, загінуў у 1943 у час Боўкінскай абароны.

КЛІМЯНКОЎ Пётр Трыфанавіч, нарадзіўся ў 1921, да вайны працаваў у калгасе, расстраляны ў 1942 за сувязь з партызанамі.

ПРЫТУЛА Іван Іванавіч, нарадзіўся ў 1906, да вайны працаваў на шклозаводзе «Ільіч», партызан, загінуў восенню 1943 у час Боўкінскай абароны, пахаваны ў в. Дабужа.

ЯРМОЛЕНКА Лявон Кузьміч, нарадзіўся ў 1923, партызан, загінуў у 1943, пахаваны ў в. Дабужа.

ЯЎСЕЕНКА Васіль Елісеевіч, партызан, загінуў

Быховский районный историко-краеведческий музей

восенню 1943 у час Боўкінскай абароны, пахаваны ў в. Дабужа.

ВЁСКА ХАЧЫНКА

ГРЫБОЎСКІ Фёдар Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1923, да вайны працаваў піянерважатым у школе, расстраляны ў 1943.

ДАЎГАЛЁЎ Парфен Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1900, да вайны працаваў у калгасе рахункаводам, расстраляны ў 1943 за сувязь з партызанамі.

ІВАНЬКОВА Валянціна Антонаўна, партызанка 15-га партызанскага палка, загінула ў кастрычніку 1943 у час разведкі, патрапіўшы каля в. Хачынка на засаду.

САКАЛЕНКА Таісія Фёдараўна, нарадзілася ў 1922, да вайны працавала настаўніцай, расстраляна ў 1943 у в. Хачынка.

ЮРЧАНКА Варвара Сцяпанаўна, закатавана за сувязь з партызанамі.

ВЁСКА ЧЫРВОНАЯ СЛАБАДА

ГАРШКОЎ Іван Навумавіч, нарадзіўся ў 1900, да вайны працаваў у калгасе, загінуў у 1943 у в. Дабужа.

КАЛЮЧЭНКА Васіль Барысавіч, нарадзіўся ў 1925, да вайны працаваў у калгасе, загінуў 27.3.1944 у в. Прыбар.

КАРШУНКОЎ Андрэй Карнеевіч, нарадзіўся ў 1915, в. Латоры Смаленскай вобл., партызан, загінуў 25.10.1943, пахаваны ў в. Чырвоная Слабада.

КЛІМЕНКА Іван Ісакавіч, нарадзіўся ў 1920, да вайны працаваў у калгасе, загінуў 24.4.1944 у в. Боўкі.

НІКАЛАЕЎ Міхаіл Антонавіч, нарадзіўся ў 1923, да вайны працаваў у калгасе, загінуў 25.9.1943.

СІВАГРАКАЎ Васіль Трафімавіч, нарадзіўся ў 1919, да вайны працаваў шахцёрам, у Чырвонай Арміі з 1940, загінуў у 1942 у в. Чырвоная Слабада.

СІВАКОЎ Міхаіл Іванавіч, нарадзіўся ў 1925, да вайны працаваў калгаснікам, загінуў у 1944 у в. Чырвоная Слабада.

СІМЧАНКА Іван Кандратавіч, нарадзіўся ў 1905, да вайны працаваў у калгасе, загінуў у 1943 у час вызвалення в. Дабужа.

СІМЧАНКА Іван Маркавіч, нарадзіўся ў 1924, да вайны працаваў у калгасе, загінуў у партызанах 5.5.1943.

СМАЛЯЧКОЎ Сямён Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1910, да вайны працаваў настаўнікам, партызан, загінуў 5.5.1943.

ШАМАЛЬ Васіль Андрэевіч, нарадзіўся ў 1914, в. Стаялы Клічаўскага р-на, партызан, загінуў 20.4.1943, пахаваны ў в. Чырвоная Слабада.

ЯМНІЦКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА КЛЯТНОЕ

ГЕРАСІМАЎ Нічыпар.

ЦЯЦЮЦЕНКА Мікалай Кузьміч, нарадзіўся ў 1923, з 1942 у партызанах, загінуў у 1944, пахаваны ў в. Красніца.

КОНТУР Якаў Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1915, з акружэнцаў, з 1942 у 425-м партызанскім атрадзе 11-й Быхаўскай брыгады, загінуў у лютым 1944 у в. Студзёнка пры спробе захапіць нямецкага афіцэра, закатаваны ў в. Гамарня.

СЦЯПКОВА Настасея.

СЦЯПКОЎ Аляксандр Міронавіч, нарадзіўся ў 1921, сувязны, партызан 425-га партызанскага атрада Быхаўскай ВАГ, загінуў у 1944 у в. Быч Гомельскай вобл.

СЦЯПКОЎ Іван Вавілавіч, нарадзіўся ў 1919, да вайны працаваў у калгасе імя Сталіна, у 1941 расстраляны, пахаваны ў в. Клятное.

СЦЯПКОЎ Матыяш.

СЦЯПКОЎ Ягор.

ВЁСКА ЛАГОДАВА

ПУЗАНАЎ Астап Ісакавіч.

ВЁСКА НОВАЯ БАЯРШЧЫНА

ЧАЙКО Аляксандр Данілавіч, нарадзіўся ў 1923, партызан, загінуў 1.11.1943, пахаваны ў в. Гарадзец.

ЧАЙКО Аляксандр Данілавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе, з 1942 у партызанах, загінуў у 1942 каля в. Выгода.

ВЁСКА РАМАНЯЦКАЯ ГУТА

РАМАНАЎ Іван Іванавіч, нарадзіўся ў 1922, да вайны працаваў у хімцэхпрамгасе ў Быхаве, з 1942 у партызанах, загінуў у 1944 пад Бабруйскам.

ВЁСКА ЧЫРВОНАЯ БЕЛАРУСЬ

КАЛЬЧУЦ Фёдар Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1905, в. Стаяла Клічаўскага р-на, камісар 61-га партызанскага атрада, загінуў 9.9.1942, пахаваны ў в. Чырвоная Беларусь.

Помнік на брацкай магіле савецкіх воінаў і партызан у в. Чырвоная Беларусь.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ВЁСКА ЯМНАЕ

АСТАПАЎ Іван Ягоравіч.

ГУРСКІ Гаўрыла Іванавіч, нарадзіўся ў 1918, з 1942 партызан 152-га партызанскага атрада.

ГУРСКІ Канстанцін Іванавіч, нарадзіўся ў 1920, з 1942 партызан 152-га партызанскага атрада, загінуў у 1944.

ЗЫКАЎ Васіль Еўдакімавіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у калгасе, перад вайной прызваны ў Чырвоную Армію, служыў у дэсантных войсках, у 1941 трапіў у палон, з 1942 у 425-м партызанскім атрадзе, камандзір разведкі, загінуў у 1944 у баі каля в. Лапша, пахаваны ў в. Клятное.

ЗЫКАЎ Пётр Маркелавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў механікам на чыгунцы ў Магілёве, перад пачаткам вайны пераехаў у в. Ямнае, з 1942 партызан 810-га партызанскага атрада.

ЗЫКАЎ Пётр Міхайлавіч.

ЗЫКАЎ Сяргей Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1902, да вайны працаваў у калгасе «Зара камунізма» рахунка-водам, з 1942 партызан 425-га атрада, прапаў без вестак у 1943.

ІВАНОЎ Астап Дзмітрыевіч.

ІВАНОЎ Пётр Якаўлевіч.

КАРАЛЕНКА Іван Паўлавіч.

КАРАЛЕНКА Уладзімір Дарафеевіч, нарадзіўся ў 1922, партызан, прапаў без вестак.

КАСЦЮКОЎ Аўсей Мікітавіч.

КАСЦЮКОЎ Фядос Мікітавіч.

КІСЛЯКОЎ Міхаіл Паўлавіч, нарадзіўся ў 1920, партызан 425-га партызанскага палка Быхаўскай ВАГ, загінуў каля торфазавода.

ЛАТЫГОЎСКІ Пётр Іванавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1940, у 1942 пад Кіевам трапіў у акружэнне, затым партызан 425-га партызанскага палка Быхаўскай ВАГ.

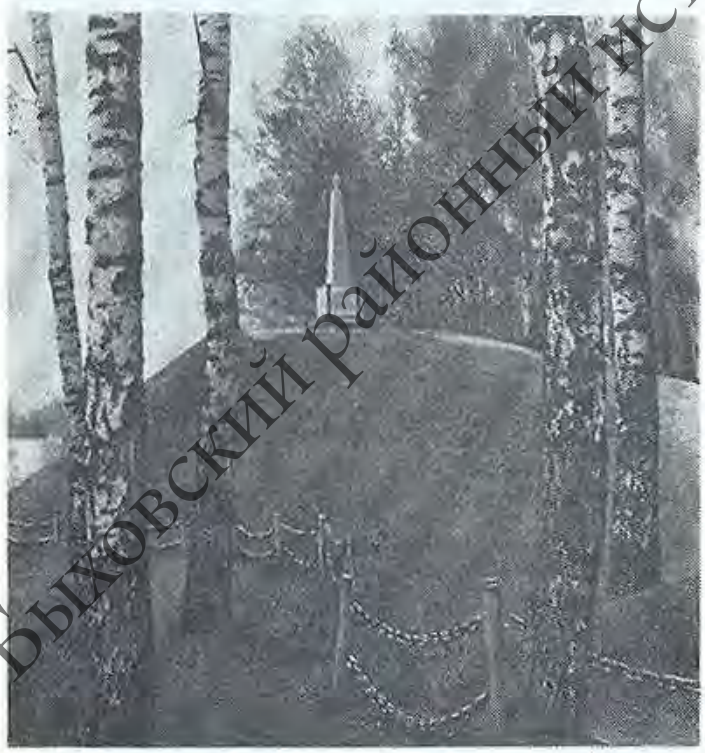

Курган Бессмяротнасці ў в. Дабужа ў гонар партызан, якія загінулі ў час Баўкінскай абароны.

МІКУЛІЧ Іван Паўлавіч.

МІРАНЦОЎ Лявон Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1916, расстраляны ў 1942 за сувязь з партызанамі.

МІРОНАЎ Леанід Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1916, да вайны працаваў у калгасе, расстраляны ў 1942 за сувязь з партызанамі.

НОВІКАЎ Васіль Яўгенавіч.

ПІРАГОЎ Іван Васілевіч, нарадзіўся ў 1900, да вайны працаваў старшынёй Ямніцкага сельсавета, у 1941 на даносу здрадніка забіты каля в. Няраж Быхаўскага р-на за сувязь з партызанамі.

ПІРАГОЎ Канстанцін Васілевіч, партызан, загінуў 10.2.1944, пахаваны ў в. Чырвоная Беларусь.

Байцы партызанскага злучэння «Трынаццаць», якія загінулі ў кастрычніку 1943 у час Баўкінскай абароны

Насыпают курган.
Без ковшей и лопат...
Они с могилки солдатской
по горсточке взят,
по слезинке у вдов,
по кровинке из ран...
А смотрите — какой
вырастает курган...
Ни с какой не сравнить его горной грядой
Он — и совесть, и память,
и слава, и суд...
А живые идут и идут чередой,
в туесочках и касках
бессмертье несут...
Посмотрите на землю!
В ней столько свинца,
что спеклась,
как вулканная лава, она.
Не земля, не земля —
это павших сердца.
Это вдовы несут их,
шепча имена...

Марк Максімаў.

АБУХАЎ Міхаіл Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1920, с. Вяцкае Марыйскай АССР.

АЛЖЫРСКІ Андрэй Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1918, г. Пір'ямеева Омскай вобл.

АЛЯКСЕЕНКАЎ Іван Герасімавіч, нарадзіўся ў 1922, в. Целяшы Слаўгарадскага р-на Магілёўскай вобл.

АНДРЭЕЎ Іван Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1915, в. Целяшы Слаўгарадскага р-на Магілёўскай вобл.

АНДРЭЕЎ Павел Іванавіч, нарадзіўся ў 1924, в. Стрыж Смаленскай вобл.

АНІКЕЕЎ Уладзімір Іванавіч, нарадзіўся ў 1918, в. Дужаўка Чавускага р-на Магілёўскай вобл.

АНТОПАЎ Цімафей Пятровіч, нарадзіўся ў 1910, в. Ключ Чавускага р-на Магілёўскай вобл.

АРЛОЎ Аляксей Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1911, ст. Ткачоўка Варонежскай вобл.

АЎДЗЕЕНКА Іван Ільіч, нарадзіўся ў 1926, в. Рокат Руднянскага р-на Смаленскай вобл.

БАБАХІН Іван Лявонавіч, нарадзіўся ў 1927, в. Зялёны Прудок Чавускага р-на Магілёўскай вобл.

БАГДАНАЎ Сяргей Васілевіч, нарадзіўся ў 1909, с. Вялікая Рэльня Лысагорскага р-на Саратаўскай вобл.

Быховский районный историко-краеведческий музей

БАДЗЕЛІН Аляксей Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1919, в. Рагаўская Вязнікаўскага р-на Уладзімірскай вобл.

БАРЫСАЎ Аляксандр Паўлавіч, нарадзіўся ў 1918, в. Фёдарава Горкаўскай вобл.

БАШКОЎ Міхаіл Васілевіч, нарадзіўся ў 1924, в. Даянісава Юхноўскага р-на Калужскай вобл.

БЕЛЯКОЎ Цярэнцій Фадзеевіч, нарадзіўся ў 1925, в. Зялёны Прудок Чавускага р-на.

БІРУКОЎ Павел Іларыёнавіч, нарадзіўся ў 1908, г. Саратаў.

БЛІНОЎ Іван Аляксеевіч.

БОРМАТАЎ Аляксей Васілевіч, нарадзіўся ў 1919, в. Холм Смаленскай вобл.

БОЧКІН Міхаіл Іванавіч.

БРУХОЎСКІ Іван Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1914, в. Яршова Чэлябінскай вобл.

БРУЦЯН Міхаіл Апотавіч, нарадзіўся ў 1920, г. Тбілісі

БЯЗРУЧКА Мітрафан Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1916, в. Вайнілы Чавускага р-на Магілёўскай вобл.

БЯЛОЎ Сцяпан Іванавіч, нарадзіўся ў 1927, в. Зялёны Прудок Чавускага р-на Магілёўскай вобл.

ВАРАБ'ЁЎ Рыгор Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1922, в. Ужжар Чэрыкаўскага р-на Магілёўскай вобл.

ВАРАНКОЎ Іван Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1913, в. Дзярэўкава Чырванахолмскага р-на Калінінскай вобл.

ВАРФАЛАМЕЕЎ Міхаіл Ягоравіч, нарадзіўся ў 1922, в. Азёрка Плаўскага р-на Тульскай вобл.

ВЕЛІКАЎ Дзмітрый Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1923, в. Горкі Арлоўскай вобл.

ВЕРАЗУБАЎ Васіль Яфімавіч, нарадзіўся ў 1925, в. Капань, Чавускага р-на Магілёўскай вобл.

ВОЛКАЎ Іван Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1925, Духаўшчынскі р-н Смаленскай вобл.

ВОПРАЎ Іван Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1913, Свярдлоўская вобл.

ВУЗЛОЎ Іларыён Васілевіч, в. Коські Дарагабужскага р-на Смаленскай вобл.

ВЯРЭЙКІН Фёдар Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1918, в. Бярозаўка Куйбышаўскай вобл.

ГАЛАВІН Анатоль Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1922, Курская вобл.

ГАЛАЎНЁЎ Яфім Васілевіч, нарадзіўся ў 1896, с. Пацёмкіна Пачынкаўскага р-на Смаленскай вобл.

ГАПЕЕЎ Сцяпан Яфімавіч, нарадзіўся ў 1916, в. Фралова Духаўшчынскага р-на Смаленскай вобл.

ГЕРАСІМАЎ Сцяпан Пілцавіч, нарадзіўся ў 1916, с. Н. Асінаўка Аткарскага р-на Саратаўскай вобл.

ГІЗАТУЛІН Гаіці Шайфутдзінавіч, нарадзіўся ў 1902, Масква.

ГРАМАКОЎ Міхаіл Іванавіч, нарадзіўся ў 1919, в. Чаркасы Смаленскай вобл.

ГУЛІДАЎ Іван Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1914, в. Дужаўшчына Чавускага р-на Магілёўскай вобл.

ДАВЫДЗЕНКАВА Дора Ільінічна, нарадзілася ў 1924, Смаленская вобл.

ДАРОЖКІН Ілья Кірылавіч, нарадзіўся ў 1921, в. Новая Оцьма Мардоўскай АССР.

ДЗЯМ'ЯНЕНКА Аляксей Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1915, Жытомірская вобл.

ДРАЗДОЎ Яўген Паўлавіч, нарадзіўся ў 1915, в. Лапацічы Слаўгарадскага р-на Магілёўскай вобл.

ДЭЖЫКАЎ Іван Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1911, в. Сімаўшчына Рудняпскага р-на Смаленскай вобл.

ЕРМАЛАЕНКАЎ Сцяпан Яфімавіч, нарадзіўся ў 1903, в. Ламайчава Іжморскага р-на Кемераўскай вобл.

ЁЛКІН Павел Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1919, ст. Верхатур'е Свярдлоўскай вобл.

ЖУЛАНАЎ Іван Іванавіч, нарадзіўся ў 1907, г. Ялава Пермскай вобл.

ЖЫЛЯЕЎ Васіль Пятровіч, нарадзіўся ў 1921, в. Абразцова Арлоўскага р-на Арлоўскай вобл.

ЗАГУМЕННЫ Васіль Раманавіч, нарадзіўся ў 1905, в. Высокае Чавускага р-на Магілёўскай вобл.

ЗАЗУЛЯ Пётр Ягоравіч, нарадзіўся ў 1913, в. Укрыма Чырвонаармейскага р-на Запарожскай вобл.

ЗАЙЦАЎ Аляксандр Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1922, Масква.

ЗАНУЕЎ Аляксандр Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1913, Масква.

ЗАХАРЫЧАЎ Іван Ільіч, нарадзіўся ў 1921, с. Новае Запруддзе Куйбышаўскай вобл.

ЗАХАРЭНКАЎ Дзмітрый Абрамавіч, нарадзіўся ў 1925, в. Усце Ярцаўскага р-на Смаленскай вобл.

ЗБІТНЕЎ Аляксей Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1923, г. Ніжнеудзінск Іркуцкай вобл.

ЗІМІН Мікалай Іванавіч, нарадзіўся ў 1917, с. Новая Паўлаўка Забайкальскага р-на Чыцінскай вобл.

ЗЫКАЛАЎ Дзмітрый Кандратавіч, нарадзіўся ў 1923, в. Гарбуны Смаленскай вобл.

ІВАНОЎ Аляксандр Карнеевіч, нарадзіўся ў 1914, в. Збыткі Мажайскага р-на Магілёўскай вобл.

ІЗОТАЎ Міхаіл Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1919, г. Канакова Калінінскай вобл.

ІЗРАІЛЕЎ Аляксей Топавіч, нарадзіўся ў 1920, с. Гарны Алма-Аціпскай вобл.

ІСАЕЎ Аляксандр Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1917.

КАВАЛЕНКА Іван Герасімавіч, нарадзіўся ў 1919, с. Сухі Ліман Адэскай вобл.

КАВАЛЕНКА Пётр Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1925, в. Зялёны Прудок Чавускага р-на Магілёўскай вобл.

КАВАЛЁЎ Адам Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1921, в. Дужаўка Чавускага р-на Магілёўскай вобл.

КАЗЛОЎСКІ Іван Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1925, в. Ясьманава Мсціслаўскага р-на Магілёўскай вобл.

КАРАЛЬКОЎ Васіль Іванавіч, нарадзіўся ў 1922, в. Раман-Віна Чавускага р-на Магілёўскай вобл.

КАРАТАЕЎ Аркадзь Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1923, в. Валадзькі Краснагорскага р-на Удмурцкай АССР.

КАРДАШ Ананас Арсенцьевіч, ст. Карасук Новасібірскай вобл.

КАРПЕЧКІН Аляксандр Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1924, в. Барок Смаленскай вобл.

КАРШУНКОЎ Андрэй Кірылавіч, нарадзіўся ў 1905, в. Латоры Смаленскай вобл.

КАШЫРЫН Аляксандр Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1904, г. Арол.

КАЎНЕНКА Андрэй Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1912, ст. Піцерка Саратаўскай вобл.

КІРЭЕЎ Іван Гаўрылавіч, нарадзіўся ў 1915, с. Канышава.

КНЯЗЕВА Марыя Андрэеўна, нарадзілася ў 1923, в. Сіяфоны Смаленскай вобл.

КОШАЛЕЎ Мікалай Іванавіч, нарадзіўся ў 1912, в. Рабавічы Слаўгарадскага р-на Магілёўскай вобл.

КРЭЧЫКАЎ Рыгор Паўлавіч, нарадзіўся ў 1924, с. Паповічы Ельцаўскага р-на Алтайскага краю.

ЛАБАЧОЎ Павел Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1925, в. Зялёны Прудок Чавускага р-на Магілёўскай вобл.

ЛАГЕРАЎ Іван Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1923, в. Роскаш Смаленскай вобл.

ЛАЗУЦІН Іван Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1917, в. Капані Чавускага р-на Магілёўскай вобл.

ЛІЦВІНАЎ Аляксандр Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1916, г. Георгіеўск.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ЛУПАЎ Сяргей Вячаслававіч, нарадзіўся ў 1926, г. Смаленск.

МАЗГУНОЎ Пётр Васілевіч, нарадзіўся ў 1921, с. Падолле Вяземскага р-на Смаленскай вобл.

МАЗУРЫН Іван Андрэевіч.

МАЙСЕЕЎ Васіль Ягоравіч, нарадзіўся ў 1918, с. Пачынкі Ягор'еўскага р-на Маскоўскай вобл.

МАРЫЧАЎ Рыгор Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1906, с. Сяркова Гарохаўскага р-на Іванаўскай вобл.

МАХОДКІН Іван Кузьміч, нарадзіўся ў 1922, с. Несцераўка Сунжэнскага р-на Чэчэна-Інгушскай АССР.

МЕРКУШАЎ Аляксандр Яфімавіч, нарадзіўся ў 1924, в. Усце Ярцаўскага р-на Смаленскай вобл.

МІРОНАЎ Дзмітрый Андрэевіч, нарадзіўся ў 1913, в. Шаўцова Старажылаўскага р-на Разанскай вобл.

МНОЖЫН Мікалай Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1908, пас. Мяленка Іванаўскай вобл.

МУКСАНАЎ Якаў Іванавіч, нарадзіўся ў 1913, Масква.

МУЛЯР Павел Іванавіч, нарадзіўся ў 1919, в. Повалачы Жытомірскай вобл.

МУСІЦКІ Максім Ільіч, нарадзіўся ў 1910, в. Трэцця Аляксандраўка Саратаўскай вобл.

МУХІН Мікалай Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1920, с. Казённае Пачынкаўскага р-на Горкаўскай вобл.

МЫЗНІКАЎ Мікалай Іванавіч, нарадзіўся ў 1918, с. Аляксандрава Саратаўскай вобл.

МЯДЗВЕДЗЕЎ Павел Васілевіч, нарадзіўся ў 1911, Кіраўская вобл.

МЯДЗВЕДЗЕЎ Рыгор Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1924, в. Думаціна Смаленскай вобл.

МЯЖОННЫ Іван Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1924, в. Дубліжа Ярцаўскага р-на Смаленскай вобл.

НАЛЁТАЎ Мікалай Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1915, г. Куйбышаў.

З успамінаў былой партызанкі палка «Трынаццаць» В. А. Звяздаевай

...Усё менш і менш застаецца маіх баявых сяброў. Трэба спяшацца сказаць пра тых, каго ўжо няма. Як бы цяпер я расказала нашага партызанскага паэта Мікалая Якаўлевіча Налётава аб яго даваенным жыцці, калі ён пачаў пісаць вершы. Як ствараліся нашы палкавыя песні. Да крыўднага мала ведаем мы аб ім.

...Налётаў прыйшоў да трынаццаў улетку 1942. Партызаны адразу прасякліся да яго даверам і павагай. Праз нейкі час камандзір 2-га батальёна Шалаеў накіраваў яго ў адну з рот палітруком.

У час Боўкінскай блакады, якая ўсіх высветліла лепш любога рэнтгену, менавіта палітрук Налётаў прадрашыў зыход бою — аднаго з дзесяткаў за апошнія суткі перад прарывам. У гэты час самыя шалёныя атакі праціўнік вёў на ўчастку абароны другога батальёна. А трэба было не толькі трымацца, але і захапіць прасеку, якую гітлераўцы прастрэльвалі наскрозь. Гэта дало б магчымасць замацавацца 1-му батальёну, якому прадстаяла рваць кальцо блакады ў лабавой атацы. Прасеку захапілі. Першым ішоў і першым упаў палітрук Мікалай Налётаў, наш верны партызанскі паэт...

НЕМЧАНКА Сцяпан Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1913, в. Варвараўка Паўлаўскага р-на Варонежскай вобл.

НЕМЧАНКАЎ Пётр Маркавіч, нарадзіўся ў 1913, с. Каспля Смаленскай вобл.

НОВІКАЎ Васіль Іванавіч, нарадзіўся ў 1918, Арлоўская вобл.

М. Я. Налётаў.

НОВІКАЎ Іван Кандратавіч, нарадзіўся ў 1919, с. Холм Смаленскай вобл.

ПАДБЯРОЗКІН Іван Адамавіч, нарадзіўся ў 1916, в. Дужаўка Чавускага р-на Магілёўскай вобл.

ПАДДУБНЫ Сямён Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1924, Масква.

ПАЛКІН Андрэй Майсеевіч, Дарагабужскі р-н Смаленскай вобл.

ПАЛЯВЫ Аляксандр Андрэевіч, нарадзіўся ў 1921, Усманскі р-н Ліпецкай вобл.

ПАНКРАЦЕНКА Іван Іванавіч, нарадзіўся ў 1919, в. Кастылёва Смаленскай вобл.

ПАНФЁРАЎ Мікалай Васілевіч, нарадзіўся ў 1926, в. Новае Каспліна Вяземскага р-на Смаленскай вобл.

ПІЛЕЦКІ Антон Максімавіч, нарадзіўся ў 1917, в. Вайнілы Чавускага р-на Магілёўскай вобл.

ПЛУЖНІКАЎ Пётр Пятровіч, нарадзіўся ў 1920, с. Сяменіка Палогаўскага р-на Запарожскай вобл.

ПРЫПІСНЁЎ Аляксандр Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1918, в. Бакшэева Смаленскай вобл.

ПУЛЯХІН Дзмітрый Васілевіч, нарадзіўся ў 1920, с. Дрокіна.

ПЫЛАЕЎ Мікалай Васілевіч, нарадзіўся ў 1920, г. Рцішчава Саратаўскай вобл.

П'ЯНКОЎ Іван Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1910, Алтайскі край.

РАБЦАЎ Леанід Васілевіч, нарадзіўся ў 1926, Чэрыкаўскі р-н Магілёўскай вобл.

РАКІН Іван Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1920, в. Перунова Цюменцаўскага р-на Алтайскага краю.

РЫКУНОЎ Ціхан Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1916, в. Катоўка Касторанскага р-на Курскай вобл.

РЭДЧАНКАЎ Мікалай Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1923, в. Лапшава Смаленскай вобл.

САВІЧАЎ Восіп Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1919, Чавускі р-н Магілёўскай вобл.

САВІЧАЎ Іван Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1924, Магілёўская вобл.

САКАЛОЎСКІ Васіль Іванавіч, нарадзіўся ў 1916, Віцебская вобл.

САЛАЎЁЎ Іван Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1918, г. Краснакамск Пермскай вобл.

САЛДАТАЎ Сямён Восіпавіч, нарадзіўся ў 1911, г. Анапа Краснадарскага краю.

САМАХВАЛАЎ Фёдар Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1908, Куйбышаўская вобл.

СІЛАКОЎ Іван Пятровіч, нарадзіўся ў 1912, Савінскі р-н Іванаўскай вобл.

Быховский районный историко-краеведческий музей

СМАЛЯК Мая, нарадзілася ў Магілёве.

СТАРАЖЫЛАЎ Васіль Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1923, Нара-Фамінскі р-н Маскоўскай вобл.

СТУПІН Аляксандр Васілевіч, нарадзіўся ў 1914, Яраслаўская вобл.

СТРАЧАНКОЎ Іван Сідаравіч, нарадзіўся ў 1924, в. Кастылёва Смаленскай вобл.

СЦЯПАНАЎ Іван Філарэтавіч, нарадзіўся ў 1924.

СЦЯПАНАЎ Пётр Філарэтавіч, нарадзіўся ў 1920, в. Зялёны Прудок Чавускага р-на Магілёўскай вобл.

ТАВАНЕНКАЎ Піліп Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1911, с. Пажэўскае Смаленскай вобл.

ТКАЧОЎ Аляксей Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1916, в. Горанка Краснапольскага р-на Магілёўскай вобл.

ТРАЎКІН Іван Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1918, Валагодская вобл.

ТРУСАЎ Аляксей Мікітавіч, нарадзіўся ў 1924, в. Галачоўка Чавускага р-на Магілёўскай вобл.

ТРУФАНАЎ Сяргей Аляксандравіч.

УЛАНАЎ Іван Іванавіч.

УЛАДЗІМІРАЎ Павел Аляксеевіч, с. Нікітаўскае Тульскай вобл.

УЛАСАЎ Іван Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1923, в. Растоўцы Пензенскай вобл.

УЛАСАЎ Іван Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1919, в. Дубішча Ржэўскага р-на Пензенскай вобл.

УЛЬЯКОЎ Іван Іванавіч, нарадзіўся ў 1913, г. Красны Луч Варашылаўградскай вобл.

ФІЛАТАЎ Аляксандр Іванавіч, нарадзіўся ў 1903, с. Локат Калачынскага р-на Омскай вобл.

ФІЛІМОНАЎ Рыгор Іванавіч, нарадзіўся ў 1918, в. Дужаўка Чавускага р-на Магілёўскай вобл.

ФІЛІМОНАЎ Фёдар Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1920, в. Дужаўка Чавускага р-на Магілёўскай вобл.

ХАРЧЭЕЎ Іван Восіпавіч, нарадзіўся ў 1922.

ХАРЫТОНАЎ Мікалай Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1915, пас. Кліперскі Сызранскага р-на Куйбышаўскай вобл.

ХАУСТАЎ Піліп Максімавіч, нарадзіўся ў 1900, Варонежская вобл.

ЦІХАМІРАЎ Леанід Зіноўевіч, нарадзіўся ў 1919, в. Мандзім Яраслаўскай вобл.

ЧАГАРНЫ Феадосій Пятровіч, в. Шамароўская Кіеўскай вобл.

ЧУГУНОЎ Іван Іванавіч, нарадзіўся ў 1918, в. Ермялёва Горкаўскай вобл.

ШАМАКОЎ Іван Андрэевіч, нарадзіўся ў 1915, в. Грашіха Санчурскага р-на Кіраўскай вобл.

ШАЎЦОЎ Мартын Іванавіч, нарадзіўся ў 1895, в. Пятрышчына Тульскай вобл.

ШАЎЦОЎ Міхаіл Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1920, в. Раман-Віна Чавускага р-на Магілёўскай вобл.

ШУКШЫН Мікалай Ільіч, нарадзіўся ў 1918, в. Поцьма Мардоўскай АССР.

ШАМЯЧЭНКАЎ.

ШЭЎНІН Ілья Іванавіч, нарадзіўся ў 1920, в. Панаўка Тамбоўскай вобл.

ЯХАНТАЎ Мікалай Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1905, г. Барнаул.

Гэты спіс падрыхтаваны да друку былым камандзірам 1-й брыгады партызанскага злучэння «Трынаццаць» М. І. Масквіным.

Воины Красной Армии, погибшие при обороне и освобождении Быховского района и захороненные на его территории

БАРКОЛАБОВСКИЙ СЕЛЬСОВЕТ

ЗАХОРОНЕНИЕ В ДЕРЕВНЕ БАРКОЛАБОВО

ВОЛКОВ Михаил Гаврилович, д. Мельниково Калининского р-на Калининской обл., служил в 18-м восстановительном железнодорожном батальоне, погиб 8.10.1944.

ГАВРИЛЕНКО Семён Николаевич, с. Куповато Чернобыльского р-на Киевской обл., рядовой 33-го медсанбата, погиб 5.4.1944.

ГУНЬКОВ Михаил Данилович, Бахмачский р-н Черниговской обл., рядовой в/ч 97391, погиб 29.2.1944.

КОБЕРНИК Андрей Андрианович, род. в 1924, пгт Ставище Киевской обл., рядовой 186-й стрелковой дивизии, погиб 21.6.1944.

КОЛАЙДО Ефим Абрамович, род. в 1900, пос. Сосьва Серовского р-на Свердловской обл., политрук 117-й стрелковой дивизии 21-го стрелкового корпуса, погиб 20.7.1941.

МАНДРИК Афанасий Леонтьевич, род. в 1911, партизан, погиб 19.9.1943.

РАЗИН Иван Владимирович, рядовой в/ч 05867, погиб 30.7.1944.

СИДОРОВ Борис Матвеевич, род. в 1909, г. Минск, лейтенант 1287-го стрелкового полка 110-й Верхнеднепровской стрелковой дивизии, погиб 29.5.1944.

УСТИНОВ Григорий Михайлович, род. в 1924, д. Кистяни Рогачёвского р-на Гомельской обл., партизан, погиб 16.12.1943.

Памятник на братской могиле советских воинов и партизан в д. Барколабово.

Быховский районный историко-краевед ческий музей

ГОРОД БЫХОВ

БЕРЕЗИН Борис Михайлович, г. Архангельск, гв. лейтенант, погиб 8.11.1944.

БОРИСОВ Николай Степанович, ст. сержант в/ч 15059, погиб в ноябре 1944.

БОРМИНСКИЙ Николай Иванович, род. в 1895, с. Б.-Раковка Красноярского р-на Куйбышевской обл., рядовой, погиб 1.5.1942.

ВАВИНОВ Сергей Алексеевич, род. в 1911, г. Иваново, гв. лейтенант 8-й гв. воздушно-десантной бригады, погиб 5.9.1944.

ВОЛОВИК Александр Семёнович, г. Харьков, рядовой 8-й гв. воздушно-десантной бригады.

ГИРМАН Яков Денисович, род. в 1914, с. Борисовка Козельщинского р-на Полтавской обл., рядовой, погиб 9.7.1941.

ДЖАМАНОВ Магды, рядовой 279-й отдельной инженерной роты, погиб 27.6.1944.

КОНОНЕНКО Фёдор Иванович, с. Быхальцоховка Репкинского р-на Черниговской обл., мл. сержант 338-го стрелкового полка, погиб в июле 1941.

КУЗЕВАНОВ Николай Иванович, род. в 1911, с. Зелёная Роща Каменского р-на Алтайского края, рядовой, погиб 1.7.1944.

ЛАЛОВ Владимир Яковлевич, Лохвицкий сахарный завод Полтавской обл., лейтенант 1210-го стрелкового полка, погиб 27.6.1944.

ЛИДИН Александр Алексеевич, род. в 1925, г. Бухара, рядовой, погиб 27.6.1944.

МАЛЫХИН Владимир Павлович, г. Бердянск Запорожской обл., лейтенант 187-й стрелковой дивизии, погиб в 1941.

МУЗЫКА Фёдор Петрович, с. Савин Козелецкого р-на Черниговской обл., сержант 338-го стрелкового полка, погиб 8.7.1941.

ОГОРОДНИКОВ Дмитрий Тарасович, род. в 1923, сержант, погиб 19.10.1944.

ПАРАНОВ Василий Иванович, род. в 1915, г. Аткарск Саратовской обл., рядовой, погиб 10.7.1941.

ПЛОТНИКОВ Михаил Сергеевич, род. в 1918, гв. рядовой 8-й гв. воздушно-десантной бригады, погиб 18.11.1944.

РУСНОВ Илья Сергеевич, род. в 1916, ст. Ладожская Краснодарского края, рядовой 84-го полка НКВД.

САВЧЕНКО Иван Наумович, с. Украинка Херсонской обл., гв. лейтенант, погиб 6.3.1945.

СКОКОВ Степан Васильевич, род. в 1914, пос. Кант Кировской обл., ст. сержант, погиб 4.8.1942.

СКРЫЛЕВ Валентин Фёдорович, с. Семёновка Черниговской обл., рядовой, погиб 6.6.1944.

СУХАРЕВ Иван Абрамович, род. в 1922, д. Вязовск Дубровского р-на Брянской обл., в Красной Армии с 1941, лейтенант 1091-го стрелкового полка 324-й стрелковой дивизии, командир взвода разведки, погиб 17.1.1944 под Быховом.

УВАРОВ Пётр Кузьмич, д. Селиваново Вяземского р-на Смоленской обл., рядовой в/ч 54803, погиб 4.12.1943.

УХВАТОВ Николай Никифорович, рядовой в/ч 12155, погиб 28.11.1944.

ХОМЕНКО Николай Владимирович, с. Максим Козелецкого р-на Черниговской обл., рядовой 2-го стрелкового полка, погиб 11.7.1941.

ШАНЬКО Павел Прохорович, рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 4.7.1944.

ШВЫРЕВ Михаил Васильевич, г. Солигорск, майор 1210-го стрелкового полка, погиб 27.6.1944.

ЯСИНСКИЙ Иван Романович, род. в 1918, с. Троицкое Лисичанского р-на Луганской обл., ст. лейтенант 936-го артиллерийского полка, погиб 28.6.1944.

И. А. Сухарев.

Ф. И. Дудин.

ВЕРХНЕТОЩИЦКИЙ СЕЛЬСОВЕТ

ЗАХОРОНЕНИЕ НА ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОМ РАЗЪЕЗДЕ 222 км

АНДРЮЩЕНКО Михаил Афанасьевич, род. в 1921, совхоз «Бузулукский» Тоцкого р-на Оренбургской обл., погиб 10.3.1944.

БЕСПАЛОВ Николай Борисович, с. Итманово Лукояновского р-на Горьковской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 30.4.1944.

БЕССОНОВ Николай Иванович, род. в 1914, б. с. Телешовка Наровчатского р-на Пензенской обл., ст. лейтенант, погиб 8.4.1944.

ГАВРИЛЕНКО Самуил Ерастович, с. Черевки Миргородского р-на Полтавской обл., рядовой, в/ч 03354, погиб 25.6.1944.

ДУДИН Фёдор Иванович, лейтенант 407-го стрелкового полка 108-й стрелковой дивизии, погиб 27.2.1944.

Из письма Владимира Фёдоровича Дудина в редакцию

Родился Фёдор Иванович в 1908 г. в семье бедного крестьянина в д. Агафоново Кудымкарского района Пермской области. В 12 лет остался без отца. В семье из 6 детей он был старшим. Окончив к тому времени 3 класса начальной школы, вынужден был работать по найму. В 1930 г. в д. Филаево начал строиться маслозавод, и отец ушёл работать на стройку. По окончании строительства остался работать на заводе — разнорабочим, помощником мастера, мастером. А потом он принимал участие в достраивании и пуске пяти небольших маслозаводов в Пермской области. В 1937 г., во времена культа личности Сталина, репрессии докатились и до Коми-Пермяцкого национального округа. Когда в системе «Окрсырпрома» начались массовые аресты, по одному из дел проходил и мой отец. Но в период следствия ему разрешили увезти к родителям в д. Филаево свою семью (у отца тогда было уже двое сыновей). Из-за отсутствия транспорта и плохих дорог переезд отнял больше недели, а когда отец вернулся обратно, все дела были уже закончены. Контора «Окрсырпрома» была пуста — всех арестовали и увезли. Отец был принят на работу в Кудымкарский комбинат «Заготзерно». Перевёз

Быховский районный историко-краеведческий музей

М. П. Куртин.

Я. М. Толок.

В. П. Ясенев.

в Кудымкар семью и работал там до самой войны.

Работник он был добросовестный, муж и отец тоже очень хороший. Мать рассказывает, что жили они дружно и счастливо, даже частые переезды, смену работы отца переносили легко. В конце июля 1941 г. отец был призван в Красную Армию. Мать осталась с тремя детьми (я родился в январе 1941 г.), хлебнула с нами горя и в военные годы, и в послевоенные. Отец на фронте был неоднократно ранен, последний раз, в 1943 г., ранение в голову было очень тяжёлым. Лечился в госпитале в Челябинской области, писал домой, что врачи грозятся списать «в чистую», но выздоровел, и опять на фронт. Был награждён медалями и орденом...

Сейчас жива жена Фёдора Ивановича и 2 сына (я и брат Николай), растут 5 его внуков и 8 правнуков. Будь жив наш отец, вот бы он посмотрел и порадовался на нас, свою семью...

ИВАНЕНКО Николай Васильевич, с. Ляличи Суражского р-на Брянской обл., ст. лейтенант в/ч 03354, погиб 25.6.1944.

КАРПЕКИН Алексей Петрович, Шумячский р-н Смоленской обл., рядовой, в/ч 29570, погиб 29.2.1944.

КОВАЛЕВ Афанасий Христофорович, служил в в/ч 29570, погиб 5.3.1944.

КОЗЛОВ Николай Васильевич, д. Лопатище Шумячского р-на Смоленской обл., рядовой 108-го стрелкового полка, погиб 25.2.1944.

КУЗИН Никита Иванович, г. Фурманов Ивановской обл., рядовой, в/ч 66434, погиб 2.3.1944.

КУЗЯКИН Григорий Тихонович, род. в 1917, с. Куркино Сердобского р-на Пензенской обл., лейтенант, в/ч 66434, погиб 3.3.1944.

КУРТИН Михаил Прохорович, род. в 1904, Климовичский р-н Могилёвской обл., рядовой, погиб 2.3.1944.

Из письма в редакцию Тамары Михайловны Малиновской, дочери М. П. Куртина

...Лица отца я не помню, только помню, что я ходила с ним в гости к знакомым. Помню, как он носил меня на плечах и ходил по комнате... А ещё помню, как плакала мама, стоя у печи, когда получила похоронное извещение...

Мать об отце всегда рассказывала только хорошее. Перед войной он работал в г. Енакиево начальником ОТК. Он был коммунистом, человеком справедливым, честным, скромным, уважительно и с душой относился к своим подчинённым. А ещё был он очень культурным и грамотным человеком. Маму за 8 лет жизни не обидел ни одним плохим словом, любил ходить с ней в театр, кино, цирк. Писал стихи, мечтал учить своих детей...

ЛОПАТИН Александр Васильевич, ст. лейтенант, п/п 29570, погиб 1.3.1944.

МИХАЙЛОВ Иван Фёдорович, род. в 1903, рядовой, погиб 2.3.1944.

МОИСЕЕВ Александр Григорьевич, с. Александровка Мордовского р-на Тамбовской обл., лейтенант 539-го стрелкового полка 108-й стрелковой дивизии, погиб 10.3.1944.

ПОНИЗОВ Егор Григорьевич, род. в 1926, г. Ашхабад, рядовой, погиб 2.3.1944.

ПОПОВЧЕНКО Игнат Николаевич, род. в 1905, г. Брянск, рядовой, погиб 29.2.1944.

РУСАКОВ Петр Павлович, род. в 1911, г. Шуя Ивановской обл., рядовой, погиб 29.2.1944.

САЯНКОВ Иван Николаевич, род. в 1918, г. Хотимск Могилёвской обл., сержант, погиб 2.2.1944.

СВИРИДЕНКО Андрей Кузьмич, проживал в д. Кузнец Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, в/ч 47330, погиб 29.2.1944.

СОКОЛОВ Николай Михайлович, рядовой, в/ч 29570, погиб 29.2.1944.

ТОЛОК Яков Макарович, с. Галица Нежинского р-на Черниговской обл., лейтенант, погиб 3.3.1944.

УРАСОВ Николай Семенович, род. в 1925, Киргизская ССР, ст. сержант, погиб 2.3. 1944.

ФЕДИН Михаил Михайлович, сержант, в/ч 29570, погиб 2.3.1944.

ФЕДИН Тимофей Андреевич, род. в 1908, г. Калининград Московской обл., погиб 2.3.1944.

ЯСЕНЕВ Владимир Петрович, г. Тула, лейтенант 293-го стрелкового полка 156-й стрелковой дивизии, погиб 5.5.1944.

ЗАХОРОНЕНИЕ НА ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОМ РАЗЪЕЗДЕ 223-й км (ЗОЛОТОЕ ДНО)

АНДРЕЕВ Сергей Михайлович, г. Раменское Московской обл., сержант, в/ч 45954Б, погиб 22.2.1944.

БАЛБАНОВ Дмитрий Гаврилович, г. Елабуга Татарской АССР, рядовой, п/п 20759Д, погиб 27.2.1944.

БЕРЗЕНКОВ Андрей Степанович, д. Плоское Дмитриевского р-на Курской обл., рядовой, п/п 47930, погиб 3.3.1944.

Выховский районный историко-краеведческий музей

БОНДАРЕНКО Петр Савельевич, с. Любач Репкинского р-на Черниговской обл., рядовой 108-го стрелкового полка, погиб 27.2.1944.

БУДИШЕНКО Егор Малахович, род. в 1897, д. Ходосы Мстиславского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 20759, погиб 5.3.1944.

ДАНЕНКОВ Роман Никитич, рядовой, п/п 29570, погиб 29.2.1944.

ДВИЗОВ Иван Михайлович, с. Глинки Кромского р-на Орловской обл., рядовой, погиб 29.2.1944.

ДЖАФАРОВ Дадаш, рядовой, п/п 20759, погиб 29.2.1944.

ДРЫЖЕНКОВ Петр Герасимович, род. в 1903, г. Астрахань, сержант, погиб 2.3.1944.

ЗИНЧЕНКО Марк Ефимович, род. в 1907, г. Киев, рядовой 407-го стрелкового полка 108-й стрелковой дивизии, погиб 29.2.1944.

КАДИН Иван Алексеевич, д. Лехтово Меленковского р-на Владимирской обл., рядовой, п/п 20759, погиб 29.2.1944.

КАЛИНИН Егор Васильевич, г. Москва, рядовой, п/п 66434, погиб 3.3.1944.

КИСЕЛЕВ Константин Александрович, г. Саратов, рядовой, п/п 20641, погиб 19.3.1944.

КОВАЛЕВ Трофим Васильевич, д. Лубянка Быховского р-на Могилевской обл., ст. сержант 290-го стрелкового полка, погиб 21.3.1944.

КОВРЫГИН Иван Евтихеевич, сержант, погиб 29.2.1944.

КОЗЛОВ Илья Михайлович, проживал в д. Узжар Чаусского р-на Могилевской обл., рядовой, в/ч 66434, погиб 2.3.1944.

КОЗЫРЕВ Иван Иванович, рядовой, п/п 29370, погиб 29.2.1944.

КОЗЫРЕНКО Моисей Евдокимович, Ростовская обл., рядовой 465-го саперного батальона связи, погиб 10.3.1944.

КОМРАКОВ Егор Андреевич, род. в 1909, Московская обл., рядовой, погиб 26.2.1944.

КОНДРАТЕНКО Владимир Максимович, д. Бахань Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 29370, погиб 2.3.1944.

КОРНЕЕВ Федор Семенович, г. Людиново Калужской обл., сержант, п/п 05252, погиб 3.4.1944.

КОРОЛЬКОВ Владимир Агеевич, род. в 1912, д. Журавка Константиновского р-на Ростовской обл., рядовой, погиб 2.3.1944.

КОСТЮРЕНКО Иван Тимофеевич, д. Николаевка Софиевского р-на Днепропетровской обл., лейтенант, в/ч 29570, погиб 29.2.1944.

КРИВОШЕЕВ Лаврентий Алексеевич, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 29570, погиб 2.3.1944.

КРУТИКОВ Михаил Алексеевич, род. в 1924, г. Кокчетав Казахской ССР, мл. лейтенант 369-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

КУЗЬМИН Александр Павлович, г. Семипалатинск Казахской ССР, ст. сержант, в/ч 66434, погиб 2.3.1944.

ЛЕВИН Григорий Александрович, пос. Чугново Рязанской обл., рядовой, п/п 29570, погиб 29.2.1944.

МАДОМИДОВ Акбар, Андижанская обл. Узбекской ССР, рядовой 238-го стрелкового полка 186-й стрелковой дивизии, погиб 20.4.1944.

МАЗУРОВ Потап Данилович, пос. Чернец Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 29570, погиб 2.3.1944.

МАЙОРОВ Иван Иванович, призван Загорским ОГВК, рядовой, погиб 27.2.1944.

А. М. Малиновский.

МАКАРОВ Александр Иванович, г. Иркутск, рядовой, п/п 20641, погиб 10.3.1944.

МАЛИНОВСКИЙ Алексей Максимович, д. Светиловичи Ветковского р-на Гомельской обл., рядовой, в/ч 47930Р, погиб 20.2.1944.

МАХЕЕВ Анатолий Федорович, род. в 1925, г. Кинешма Ивановской обл., погиб 25.2.1944.

МИЛАНТЬЕВ Петр Яковлевич, род. в 1900, д. Пермино Горьковской обл., погиб 5.3.1944.

МИРЗАЛИЕВ Ходжабай, Узбекская ССР, рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 14.4.1944.

НАГОРНЫЙ Александр Моисеевич, д. Макеевка Ярославского р-на Ярославской обл., рядовой, п/п 20753Д, погиб 29.2.1944.

НАЗАРОВ Анатолий Георгиевич, г. Сухуми, ст. сержант, п/п 29570, погиб 26.2.1944.

НИКИТИН Михаил Сергеевич, ст. Суслово Мариинского р-на Кемеровской обл., рядовой, в/ч 20759Д, погиб 27.2.1944.

ОРЛОВ Степан Александрович, д. Зайково Торопецкого р-на Калининской обл., сержант, в/ч 54303, погиб 28.2.1944.

ОСТАШИН Иван Андреевич, род. в 1905, д. Пальники Чердынского р-на Пермской обл., ефрейтор 255-го отдельного саперного батальона, погиб 12.4.1944.

ОРЛОВ Степан Александрович, д. Зайково Торопецкого р-на Калининской обл., сержант, в/ч 54303, погиб 28.2.1944.

ПАВЛЮКОВИЧ Владимир Адамович, Манский р-н Красноярского края, лейтенант, п/п 198, погиб 27.2.1944.

ПАНОВ Петр Иванович, д. Лахнова Калининской обл., ст. сержант, п/п 56339, погиб 10.3.1944.

ПАНОВ Тимофей Семенович, г. Карталы Челябинской обл., рядовой, п/п 20641, погиб 10.3.1944.

ПЕРМИНОВ Александр Петрович, Пермская обл., мл. сержант, погиб 2.3.1944.

ПЕТРЕНКО Дмитрий Григорьевич, с. Октябрьское Коропского р-на Черниговской обл., рядовой, п/п 20759, погиб 20.2.1944.

ПОЛЯКОВ Андрей Петрович, Веневский р-н Тульской обл., рядовой, п/п 29570, погиб 29.2.1944.

ПОНОМАРЕВ Василий Андреевич, г. Челябинск, лейтенант, погиб 29.8.1944.

ПОТАПОВ Анатолий Петрович, г. Москва, лейтенант 108-й стрелковой дивизии, погиб 1.3.1944.

ПОТЕПОВ Анатолий Петрович, г. Москва, лейтенант, п/п 29570, погиб 1.3.1944.

ПУЧКОВ Иван Ефимович, г. Москва, старшина, п/п 20759Д, погиб 3.3.1944.

Библейский гарнизонный историко-краеведческий музей

ПЫТИКОВ Никифор Васильевич, рядовой, погиб 28.2.1944.

РАДЧЕНКО Григорий Кузьмич, рядовой 108-го стрелкового полка, погиб 25.2.1944.

РАШКИН Иван Ильич, г. Калуга, п/п 25303, погиб 7.3.1944.

РОГОВ Степан Васильевич, д. Мишино Горьковской обл., сержант 238-го стрелкового полка, погиб 31.3.1944.

РУСАКОВ Петр Павлович, д. Слище Суражского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 29750, погиб 29.2. 1944.

РУСАКОВ Григорий Михайлович, д. Шаморово Ржевского р-на Калининской обл., рядовой, погиб 10.3.1944.

РЫБАКОВ Андрей Яковлевич, род. в 1905, г. Солнцево Московской обл., рядовой 539-го стрелкового полка 108-й стрелковой дивизии, погиб 29.2.1944.

САВЧЕНКО Яков Федоссевич, рядовой 168-го стрелкового полка, погиб 25.2.1944.

САМСОНЕНКО Пантелеймон Мартынович, д. Чернявка Хотимского р-на Могилевской обл., рядовой, в/ч 29570, погиб 24.2.1944.

САУЛОВ Иван Филиппович, д. Ковалевка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, в/ч 20759, погиб 29.2.1944.

СЕМЕНОВ Филипп Яковлевич, род. в 1924, с. Ливенка Красногвардейского р-на Белгородской обл., рядовой, в/ч 20759, погиб 27.2.1944.

СЕРОВ Иван Иванович, с. Пятницкое Хатынецкого р-на Орловской обл., мл. сержант, в/ч 29570, погиб 27.2.1944.

СИНИЦЫН Василий Павлович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, в/ч 20759, погиб 27.2.1944.

СТАРУШКО Ефим Гаврилович, Козельщинский р-н Полтавской обл., рядовой, в/ч 66434, погиб 2.3.1944.

СТЕПАНОВ Иван Васильевич, рядовой, в/ч 20759, погиб 23.2.1944.

ТАЛДЫКИН Федор Филиппович, рядовой, погиб 29.2.1944.

ТЕТЕРЧУК Григорий Филиппович, с. Ключи Мазановского р-на Амурской обл., погиб 29.2.1944.

ТИМОЩЕНКО Аннина Тарасович, с. Самоново Мазановского р-на Амурской обл., рядовой, погиб 29.2. 1944.

ТУРДАЛИЕВ Ирсала, рядовой, в/ч 20769, погиб 27.2.1944.

УХВАТОВ Василий Иванович, г. Москва, ефрейтор, в/ч 54303, погиб 13.3.1944.

ФЕДЯЧЕНКО Станислав Артемович, д. Максимовка Осиповичского р-на Могилевской обл., рядовой, в/ч 29570, погиб 29.2.1944.

ХАУСТОВ Филипп Максимович, рядовой, в/ч 29570, погиб 29.2.1944.

ХОМЕНКОВ Григорий Митрофанович, с. Грабов Репкинского р-на Черниговской обл., рядовой, в/ч 29570, погиб 29.2.1944.

ХУСАЕВ Даша, Читинская обл., рядовой, в/ч 20641, погиб 10.3.1944.

ЦИХАНОВСКИЙ Яков Макеимович, г. Климовичи Могилевской обл., рядовой, в/ч 29570, погиб 29.2.1944.

ЧЕРНЫШЕВ Александр Иванович, сержант, п/п 29570, погиб 29.2.1944.

ЧУКАНОВ Прокопий Иванович, род. в 1913, ст. Новая Читинского р-на Читинской обл., рядовой, погиб 10.3.1944.

ШЕВЦОВ Фока Иванович, д. Трилесино Быховского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 29570, погиб 27.2.1944.

ШКЛОВСКИЙ Николай Иванович, рядовой, в/ч 66434, погиб 2.3.1944.

ШЛОПОКОВ Никифор Моисеевич, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, в/ч 29570, погиб 29.2. 1944.

ШМАЛЬКО Иван Иванович, род. в 1913, с. Волошкино Днепропетровской обл., ст. лейтенант 1225-го стрелкового полка 369-й стрелковой дивизии, погиб 2.3.1944.

ШУБИН Николай Ильич, род. в 1901, с. Заречное Тогучинского р-на Новосибирской обл., рядовой, в/ч 29570, погиб 10.3.1944.

ЯРЫГИН Леонид Терентьевич, с. Чермянка Каргапольского р-на Курганской обл., рядовой, в/ч 20759, погиб 27.2.1944.

ЗАХОРОНЕНИЕ НА ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОМ РАЗЪЕЗДЕ 224-й км

БЕЗЪЯЗЫКОВ Константин Яковлевич, род. в 1918, с. Терней Приморского края, сержант 290-го стрелкового полка, погиб 17.3.1944.

ГОРЯЧЕВ Василий Павлович, род. в 1915, г. Ногинск Московской обл., сержант 327-го артиллерийского полка, погиб 10.3.1944.

ГРАКОВ Михаил Иванович, д. Городецкая Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 30.4.1944.

ДАЛЬШОВ Федор Семенович, д. Дедово Быховского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 18.3.1944.

МЕЗЕНЦЕВ Филипп Ефимович, с. Хинель Севского р-на Брянской обл., рядовой 290-го стрелкового полка, погиб 13.3.1944.

ПОХОЖАЛОВ Андрей Афанасьевич, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой 290-го стрелкового полка, погиб 5.5.1944.

ПРИХОДЬКО Илья Никитович, д. Малый Осовец Могилевского р-на Могилевской обл., мл. лейтенант 290-го стрелкового полка, погиб 18.3.1944.

СЕМИЕХИН Егор Филиппович, мл. сержант, погиб 15.4.1944.

СТАРОСТИН Иван Павлович, род. в 1920, Сосновский р-н Тамбовской обл., рядовой 290-го стрелкового полка, погиб 2.4.1944.

ЗАХОРОНЕНИЕ В ПОСЁЛКЕ ЛЕНИНО

НУРАБАЕВ Иван Абсаламович, г. Самарканд Узбекской ССР, рядовой, погиб 22.2.1944.

ЗАХОРОНЕНИЕ В ДЕРЕВНЕ РЫХОРТОВО

АБРАМОВ Иван Захарович, д. Заборье Бежаницкого р-на Псковской обл., рядовой 167-го мотострелкового батальона, погиб 26.2.1944.

АНДРИАНОВ Михаил Иванович, род. в 1909, Саратовская обл., капитан 290-го стрелкового полка, погиб 28.2.1944.

АНТОНОВ Иван Тарасович, род. в 1905, г. Абдулино Оренбургской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

БАРЫШЕВ Василий Сафронович, д. Меньшиково Курганского района Курганской обл., сержант 327-го артиллерийского полка 186-й стрелковой дивизии, погиб 13.3.1944.

БУШИНСКИЙ Леонид Матвеевич, род. в 1912, с. Плужное Изяславского р-на Хмельницкой обл., капитан 290-го стрелкового полка 186-й стрелковой дивизии, погиб 18.3.1944.

Библиотека районного историко-краеведческого музея

БЫЧКОВ Алексей Сергеевич, д. Гадиловичи Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой 290-го стрелкового полка, погиб 18.3.1944.

ВАСИЛЬЕВ Яков Васильевич, д. Рубцы Опочецкого р-на Псковской обл., сержант 327-го артиллерийского полка, погиб 13.3.1944.

ВАСИЛЬЧЕНКО Дмитрий Федосович, сержант, погиб 1.3.1944.

ВОЛЧЕНКОВ Роман Романович, Гомельская обл., рядовой 298-го стрелкового полка, погиб 18.3.1944.

ГОЛЬЦОВ Степан Иванович, г. Усмань Липецкой обл., рядовой, погиб 12.3.1944.

ГОРЕЛОВ Тимофей Яковлевич, сержант, в/ч 33415Р, погиб 28.2.1944.

ГОРОХОВ Иван Григорьевич, род. в 1911, д. Красная Горка Шарьинского р-на Костромской обл., рядовой 214-го хирургического полевого подвижного госпиталя, погиб 28.6.1944.

ГОРЮНОВ Михаил Иванович, род. в 1923 на станции Скуратово Чернского р-на Тульской обл., лейтенант, в/ч 33145, умер от ран 2.3.1944.

ГРИДНЕВ Михаил Григорьевич, род. в 1923, Данковский р-н Липецкой обл., сержант, в/ч 33415Р, погиб 28.9.1944.

ГУРКОВ Константин Иванович, мл. сержант, погиб 3.7.1944.

ДАВЫДЕНКО Федор Сидорович, род. в 1925, д. Рудня-Тереховка Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, погиб 22.2.1944.

ДЯТЛОВ Василий Илларионович, с. Воронец Елецкого р-на Липецкой обл., старшина, в/ч 03730, погиб 3.3.1944.

ЖАБАНОВ Алексей Антонович, г. Томск, лейтенант, в/ч 33415, погиб 29.2.1944.

ЖУКОВ Петр Иванович, род. в 1905, д. Нелюбова Орловского р-на Орловской обл., рядовой 255-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

ЖУРАВЛЕВ Алексей Семенович, пос. Ширский Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой, в/ч 73758, погиб 5.3.1944.

ЗАИЧКОВ Устин Платонович, пос. Поросля Жлобинского р-на Гомельской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 2.3.1944.

КАЙТУКОВ Ханджери Садулаевич, г. Орджоникидзе, ст. лейтенант, в/ч 33415, погиб 2.3.1944.

КИРИН Алексей Васильевич, род. в 1902, д. Алешино Сасовского р-на Рязанской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 1.3.1944.

КОРОБКОВ Дмитрий Васильевич, рядовой 232-го стрелкового полка, погиб 4.3.1944.

КУЗНЕЦОВ Михаил Алексеевич, Загорский р-н Московской обл., рядовой 214-го полевого подвижного госпиталя, погиб 5.7.1944.

ЛАПО Владимир Григорьевич, рядовой, погиб 6.7.1944.

ЛЕВЧИЦКИЙ Иван Яковлевич, род. в 1920, с. Хвостовцы Немировского р-на Винницкой обл., сержант 214-го полевого подвижного госпиталя, погиб 2.7.1944.

ЛЕЛЮДОВ Николай Петрович, Сюмсинский р-н Удмуртской АССР.

ЛЕХЧИЛИН Михаил Афанасьевич, рядовой, в/ч 33415, погиб 2.3.1944.

ЛОСЕВ Иван Семенович, Советский р-н Ставропольского края, ефрейтор 326-го артиллерийского полка, погиб 13.3.1944.

ЛУКЬЯНЦЕВ Алексей Ильич, ефрейтор 326-го артиллерийского полка, погиб 12.3.1944.

МАЙОРОВ Алексей Григорьевич, г. Москва, старшина 238-го стрелкового полка, погиб 8.6.1944.

М. И. Горюнов.

Н. И. Прудников.

МАМОНОВ Иван Матвеевич, род. в 1902, г. Москва, лейтенант 425-го отдельного санерного батальона 413-й стрелковой дивизии, погиб 22.6.1944.

МЕЛЬНИКОВ Ефим Павлович, д. Робчик Унечского р-на Брянской обл., служил в 290-м стрелковом полку, погиб 1.3.1944.

МОРДЕНОК Иван Степанович, род. в 1920, д. Славенки Стародубского р-на Брянской обл., ст. лейтенант, погиб 13.3.1944.

НАРУШЕВ Аркадий Михайлович, с. Боброва Поляна Бугульминского р-на Татарской АССР, ефрейтор, в/ч 70591, погиб 23.2.1944.

НЕЖУТИН Василий Васильевич, рядовой 102-го стрелкового полка, погиб 16.12.1944.

ПЕРШИН Андрей Алексеевич, с. Ново-Павловка Большеглушицкого р-на Куйбышевской обл., погиб 23.7.1944.

ПЛАТУНОВ Борис Павлович, д. Остров Кулянского р-на Кировской обл., мл. сержант 238-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

ПОДГАЙНОВ Петр Станиславович, род. в 1909, рядовой 238-го стрелкового полка 288-й стрелковой дивизии, погиб 1.3.1944.

ПОЛУЯНОВ Василий Павлович, род. в 1913, г. Курск, погиб 3.3.1944.

ПОПОВ Кузьма Сергеевич, с. Коровий Яр Красно-лиманского р-на Донецкой обл., служил в 374-й отдельной роте связи, погиб 4.3.1944.

ПРУДНИКОВ Николай Иванович, род. в 1918, г. Трубчевск Брянской обл., старшина 238-го стрелкового полка, погиб 2.3.1944.

ПЯТАШОВ Иван Ксенафонтович, Алексеевский р-н Белгородской обл., лейтенант штаба 238-го стрелкового полка, погиб 5.3.1944.

РАЧКОВ Виктор Михайлович, с. Викторово Сумской обл., рядовой 214-го полевого передвижного госпиталя, погиб 28.6.1944.

РЕМОВ Петр Иванович, Урицкий р-н Орловской обл., сержант, в/ч 33415Р, погиб 28.2.1944.

РОГАЧЕВ Иван Тимофеевич, Гафурийский р-н Башкирской АССР, рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 26.2.1944.

РОКОТОВ Ефим Сергеевич, род. в 1922, д. Вымгора Смоленской обл., рядовой, погиб 17.3.1944.

РОМАНЕНКО Фома Макарович, д. Мокрое Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 2.3.1944.

Брестский государственный исторический музей

Л. Д. Чернов.

М. Е. Шишкин.

САВИЛОВ Григорий Евдокимович, г. Бийск Алтайского края, сержант, в/ч 1080, погиб 3.3.1944.

САЛЬНИКОВ Владимир Афанасьевич, рядовой, погиб 5.7.1944.

СПИРИН Алексей Григорьевич, мл. лейтенант, погиб 2. 7. 1944.

СТЕПАНОВ Александр Алексеевич, г. Орел, рядовой, погиб 28.2.1944.

ТАСКАЕВ Николай Николаевич, род. в 1920, г. Сретенск Читинской обл., погиб 22.2.1944.

ТЕЛЕЖЕНКО Иван Антонович, Киевская обл., мл. лейтенант, погиб в 1944.

ТРАМБОЧ Петр Александрович, Альшевский р-н Башкирской АССР, рядовой, погиб 7.7.1944.

УЗГОРСКИЙ Николай Федорович, Славгородский р-н Могилевской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 5.3.1944.

ХАИТОВ Абдукадыр, рядовой 290-го стрелкового полка, погиб 25.2.1944.

ХАЛТУРИН Михаил Андреевич, род. в 1918, сержант, погиб 24.6.1944.

ХЛЫСТОВ Семен Иванович, Краснопольский р-н Могилевской обл., рядовой 290-го стрелкового полка, погиб 27.2.1944.

ЦАРЕВ Григорий Николаевич, Татарская АССР, сержант, погиб 25.6.1944.

ЧЕРНОВ Леонид Дмитриевич, г. Краснополье Могилевской обл., сержант 238-го стрелкового полка, погиб 3.3.1944.

ЧИГРАЙ Владимир Андреевич, с. Чиграй Орловской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 25.2.1944.

ШАПОШНИКОВ Михаил Васильевич, капитан, погиб 25. 6. 1944.

ШИШКИН Михаил Егорович, д. Глыбочки Трубчевского р-на Брянской обл., сержант, погиб 8. 7. 1944.

ЩЕРБАКОВ Виктор Иванович, г. Тула, рядовой, погиб 24.6.1944.

ЩЕРБАТЫХ Евдоким Миронович, с. Осетровка Верхнемамонского р-на Воронежской обл., ст. лейтенант, в/ч 78415Р, погиб 28.2.1944.

ЮРЬЕВ Владимир Александрович, род. в 1907, с. Урицкое Тербунского р-на Липецкой обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 2.3.1944.

ЮХТАНОВ Николай Иванович, род. в 1922, с. Полянки Чувашской АССР, ефрейтор 858-го стрелкового полка, погиб 25.5.1944.

ЯЗИЧКОВ Алексей Павлович, д. Глушевка Колпнянского р-на Орловской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 2.3.1944.

ЯСТРЕБОВ Георгий Михайлович, род. в 1911, г. Рязань, погиб 22.2.1944.

ЗАХОРОНЕНИЕ НА СТАНЦИИ ТОЩИЦА

АБАШИН Александр Семенович, пос. Брусяны Тульской обл., рядовой, погиб 24.6.1944.

АБРАМЕНКО Денис Антонович, колхоз «Красный овцевод» Черлакского р-на Омской обл., сержант, п/п 64178, погиб 29.2.1944.

АБРАМОВ Николай Александрович, с. Целинное Курганской обл., служил в 31-ом отдельном медико-санитарном батальоне, погиб 27.5.1944.

АВСЯННИКОВ Иван Павлович, д. Дерновая Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой штаба 238-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

АГАФОНОВ Семен Иванович, Оренбургская обл., капитан 860-го стрелкового полка 283-й стрелковой дивизии, погиб 29.2.1944.

АДАМЕНКО Иван Александрович, Беловодский р-н Ворошиловградской обл., рядовой, в/ч 02821, погиб 2.3.1944.

АДАМЕНКО Максим Семенович, д. Химы Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 21.2.1944.

АКИМОВ Сергей Никитович, род. в 1924, г. Людиново Калужской обл., рядовой, погиб 23.2.1944.

АЛЕКСЕНЦЕВ Степан Родионович, род. в 1899, г. Ровеньки Ворошиловградской обл., сержант 54-го санитарного батальона, погиб 23.2.1944.

АЛИМБЕКОВ Дусевай, рядовой, погиб 24.7.1944.

АЛТУХОВ Василий Васильевич, пос. Сосновка Тамбовской обл., рядовой, п/п 45554Б, погиб 21.2.1944.

Братская могила советских воинов на железнодорожной станции Тощица.

Брянский районный историко-краеведческий музей

АНДРЕЕВ Александр Михайлович, род. в 1920, г. Данилов Ярославской обл., рядовой 238-го стрелкового полка 186-й стрелковой дивизии, погиб 25.6.1944.

АНДРЕЕВ Григорий Андреевич, д. Синьян-Убеево Цивильского р-на Чувашской АССР, ст. сержант 860-го стрелкового полка, погиб 12.3.1944.

АНТОНЕНКОВ Владимир Федорович, с. Туросно Орловской обл., рядовой 438-го стрелкового полка, погиб 21.2.1944.

АНТОНОВ Иван Дмитриевич, род. в 1921, д. Доринки Касимовского р-на Рязанской обл., рядовой, п/п 70591, погиб 21.3.1944.

АРКАШОВ Василий Алексеевич, д. Докторово Веневского р-на Тульской обл., рядовой, п/п 02821, погиб 2.3.1944.

АРХИПЕНКО Антон Федорович, д. Семиновка Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 21.2.1944.

АФАНАСЕНКО Андрей Титович, д. Фундаминка Буда-Кошелевского р-на Гомельской обл., рядовой, погиб 21. 2. 1944.

БАБШУКОВ Семен Акимович, Жлобинский р-н Гомельской обл., рядовой 838-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

БАДРУНОВ Дмитрий Митрофанович, д. Ивановка Буда-Кошелевского р-на Гомельской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 23.2.1944.

БАЗАРОВ Дадавай, Андижанская обл. Узбекской ССР, рядовой 283-го стрелкового полка, погиб 13.3.1944.

БАЙДАЛОВ Афанасий Николаевич, д. Коромка Буда-Кошелевского р-на Гомельской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 21.2.1944.

БАЛАХИН Иван Иванович, Ростовская обл., рядовой, погиб 2.3.1944.

БАРАБАНОВ Иван Александрович, д. Писаревка Климовского р-на Московской обл., рядовой 336-го стрелкового полка, погиб 23.2.1944.

БАРСУКОВ Иван Ильич, г. Орел, рядовой, п/п 70591Я, погиб 23.2.1944.

БЕЗУГЛОВ Петр Трофимович, род. в 1924, с. Советское Омской обл., рядовой 575-го стрелкового полка, погиб 31.3.1944.

БЕЛОСОХОВ Сергей Федорович, Первомайский р-н Тамбовской обл., рядовой, п/п 64178, погиб 27.2.1944.

БЕЛЫЙ Дмитрий Максимович, д. Писаревка Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой отдельного лыжного батальона, погиб 27.2.1944.

БЕРЕЗОВСКИЙ Петр Иванович, род. в 1925, Тамбовская обл., сержант 858-го стрелкового полка, погиб 23.2.1944.

БИЧКИН Алексей Андреевич, рядовой, погиб 5.3.1944.

БЛАГОНАДЕЖНЫЙ Евгений Васильевич, г. Бийск Алтайского края, рядовой, п/п 45594А, погиб 24.6. 1944.

БОБЫЛЕВ Иван Иванович, род. в 1923, г. Рязань, рядовой, погиб 24.2.1944.

БОРОМАЗОВ Павел Артемьевич, д. Святое Жлобинского р-на Гомельской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 23.2.1944.

БОЛОТНИКОВ Ефим Андреевич, д. Великий Лес Быховского р-на, старшина, погиб 23.2.1944.

БОНДАРЕНКО Григорий Андреевич, род. в 1903, г. Харьков, рядовой, погиб 1.3.1944.

БОНДАРЕНКО Тихон Федорович, Жлобинский р-н Гомельской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

БОРИСЕНКО Василий Сергеевич, с. Ущерное Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой отдельного мотострелкового батальона, погиб 24.2.1944.

БОРМОТОВ Василий Степанович, род. в 1904, г. Смоленск, рядовой, погиб 22.2.1944.

БОЧКИН Иван Александрович, род. в 1925, мл. сержант 238-го стрелкового полка, погиб 26.6.1944.

БРИЧИКОВ Андрей Васильевич, д. Травна Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 21.2.1944.

БРУСЕВИЧ Иван Яковлевич, д. Дудичи Чечерского р-на Гомельской обл., рядовой, погиб 24.2.1944.

БУБЕНКОВ Александр Алексеевич, Волгоградская обл., рядовой 307-го стрелкового полка, погиб 12.3. 1944.

БУГРОВ Владимир Михайлович, д. Светиловичи Ветковского р-на Гомельской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 21.2.1944.

БУДАЙ Иван Николаевич, пос. Переборово Андроповского р-на Ярославской обл., рядовой, в/ч 57255, погиб 1.3.1944.

БУДКЕВИЧ Иван Григорьевич, сержант 858-го стрелкового полка, погиб 21.2.1944.

БУКРЕЕВ Прохор Егорович, д. Нитерия Искатимского р-на Новосибирской обл., сержант, погиб 23. 4.1944.

БУРЯК Павел Петрович, с. Лутовиновка Козельщинского р-на Полтавской обл., лейтенант 858-го стрелкового полка, погиб 21.2.1944.

БЫКАЕВ Василий Александрович, сержант, п/п 01085Р, погиб 21.2.1944.

БЫКОВ Михаил Константинович, род. в 1911, Торжокский р-н Калининской обл., ст. сержант, п/п 45919, погиб 23.2.1944.

БЫРИН Николай Иванович, род. в 1922, д. Кобяково Одинцовского р-на Московской обл., гв. лейтенант 9-го гвардейского полка, погиб 24.6.1944.

ВАВИЛОВ Василий Иванович, гв. сержант 113-го гвардейского мотострелкового полка, погиб 2.3.1944.

ВАВИЛОВ Николай Алексеевич, род. в 1900, с. Протасово Гагинского р-на Горьковской обл., рядовой 609-го отдельного полка связи, погиб 1.3.1944.

ВАСЕЛЬКОВ Михаил Евгеньевич, д. Ботвиново Чечерского р-на Гомельской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

ВАСИЧКОВ Петр Филатович, с. Конзавод Брединского р-на Челябинской обл., рядовой, п/п 15303, погиб 8.3.1944.

ВЕНГЕРСКИЙ Константин Иванович, род. в 1910, с. Ярково Тюменской обл., связист 9-го гв. артиллерийского полка, погиб 24.6.1944.

ВЕТРОВ Михаил Григорьевич, Краснопольский р-н Могилевской обл., мл. сержант 290-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

ВЕТРОВ Николай Антонович, Краснопольский р-н Могилевской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

ВИДЕНКОВ Василий Леонидович, д. Пиревичи Жлобинского р-на Гомельской обл., служил в 860-м стрелковом полку, погиб 1.3.1944.

ВИКУЛОВ Никита Григорьевич, пос. Троицкое Талицкого р-на Свердловской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 21.2.1944.

ВИЧИНЯКОВ Василий Васильевич, Краснопольский р-н Могилевской обл., рядовой, погиб 24.2.1944.

ВИШКИН Василий Григорьевич, с. Зиргак Мелеузовского р-на Башкирской АССР, ефрейтор 434-го стрелкового полка, погиб 9.4.1944.

ВЛАСЕНКО Федор Максимович, род. в 1927, с. Миш-

Быховский районный историко-краеведческий музей

ковичи Стародубского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 70591, погиб 21.2.1944.

ВОЛКОШРУБ Иван Денисович, совхоз «Сквирский» Сквирского р-на Киевской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 31.6.1944.

ВОЛОВИКОВ Иван Аверьянович, Быховский р-н Могилевской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 29.2.1944.

ВОЛОСЕВИЧ Александр Дмитриевич, род. в 1926, г. Москва, ефрейтор, погиб 27.6.1944.

ВОРОБЬЕВ Меркурий Федорович, д. Карчапольцы Свечинского р-на Кировской обл., лейтенант 238-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

ВОРОНИН Максим Ермолаевич, род. в 1910, д. Шумерево Мглинского р-на Брянской обл., рядовой 856-го стрелкового полка, погиб 3.3.1944.

ВОРОШИЛОВ Алексей Петрович, с. Солдатское Беловского р-на Курской обл., лейтенант в/ч 70591Я, погиб 28.2.1944.

ГАГАРИН Павел Егорович, Урицкий р-н Орловской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 24.2. 1944.

ГАЛИЦЫН Василий Иванович, род. в 1912, г. Каменец-Подольский Хмельницкой обл., гв. капитан 120-го отдельного истребительного противотанкового артиллерийского полка РГК, погиб 25.6.1944.

ГАПЕЕНКО Семен Леонович, д. Турищевичи Чечерского р-на Гомельской обл., рядовой, погиб 22.2.1944.

ГАТАЛЬСКИЙ Константин Аксенович, д. Железники Ветковского р-на Гомельской обл., рядовой 434-го стрелкового полка, погиб 9.4.1944.

ГАТИЛИН Иван Терентьевич, г. Орел, ефрейтор, п/п 010179, погиб 23.2.1944.

ГИМЕЛЬЧИТЕЙ Наум Шаевич, д. Даниловичи Дзержинского р-на Минской обл., капитан 9-го гв. артиллерийского полка, погиб 24.6.1944.

ГИРЮШТА Павел Прохорович, хутор Владимировка Троицкого р-на Ворошиловградской обл., ефрейтор 150-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ГЛУШАКОВ Степан Дмитриевич, д. Дуговая Мглинского р-на Брянской обл., рядовой 142-го стрелкового полка, погиб 29.2.1944.

ГЛУШЕНОК Яков Матвеевич, пос. Дубровка Унечского р-на Брянской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 21.2.1944.

ГЛУЩЕНКО Александр Семенович, г. Ворошиловград, служил в 860-м стрелковом полку, погиб 1.3. 1944.

ГЛУЩЕНКО Александр Степанович, род. в 1912, г. Армавир Краснодарского края, ст. сержант, погиб 1.3.1944.

ГОДНЕВ Константин Иванович, д. Махлево Юрьевецкого р-на Ивановской обл., сержант в/ч 95881, погиб 27.2.1944.

ГОЛДОБИН Григорий Тимофеевич, род. в 1924, рядовой, погиб 24.2.1944.

ГОЛОДНЫЙ Михаил Тимофеевич, род. в 1906, рядовой, погиб 24.2.1944.

ГОЛОПУЗ Павел Леонтьевич, старшина, погиб 29.2.1944.

ГОЛУБЕЕВ Иван Антонович, д. Обидовичи Быховского р-на Могилевской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 15.5.1944.

ГОМОЛКО Георгий Герасимович, г. Климовичи Могилевской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 24.11.1944.

ГОНЧАРОВ Андрей Семенович, род. в 1903, д. Унеча Клинцовского р-на Брянской обл., в Красной Армии

А. С. Гончаров.

с октября 1943, рядовой 142-го стрелкового полка, погиб 28.2.1944.

ГОНЧАРОВ Иван Максимович, д. Н. Николаевка Херсонской обл., рядовой 312-го отдельного мотострелкового батальона, погиб 24.6.1944.

ГОНЧАРОВ Федор Александрович, с. Романова Лебедянского р-на Липецкой обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 23.2.1944.

ГОРБУШИН Николай Иванович, Малопургинский р-н Удмуртской АССР, ст. сержант 130-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ГОРЛАЧЕВ Сергей Терехович, Чечерский р-н Гомельской обл., рядовой, погиб 22.2.1944.

ГОРОДКОВ Василий Иванович, род. в 1925, мл. сержант 858-го стрелкового полка, погиб 1.3.1944.

ГОРШКОВ Александр Алексеевич, род. в 1906, с. Н. Чигла Таловского р-на Воронежской обл., старшина 858-го стрелкового полка, погиб 2.3.1944.

ГОРШКОВ Семен Иванович, род. в 1912, с. Преображенка Шарлыкского р-на Оренбургской обл., мл. сержант Белорусского штаба партизанского движения, погиб 4.10.1943.

ГРАПОВ Евдоким Венедиктович, с. Солтановка Чечерского р-на Гомельской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 1.3.1944.

ГРАШЕНКО Семен Илларионович, г. Славгород Могилевской обл., ст. сержант 238-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

ГРЕБЕНЕЦ Николай Ефимович, с. Медведовка Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой отдельного лыжного батальона, погиб 23.2.1944.

ГРЕЧИШКИН Федор Матвеевич, с. Казеевка Инсарского р-на Мордовской АССР, рядовой 31-го стрелкового санитарного батальона, погиб 15.6.1944.

ГРИБАНОВ Владимир Прокофьевич, д. Костяговка Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

ГРИБАЧЕВ Степан Лукьянович, с. Радионовка Акимовского р-на Запорожской обл., рядовой, погиб 24. 2.1944.

ГРИГОРЬЕВ Михаил Алексеевич, г. Киев, ефрейтор 9-го гв. артиллерийского полка, погиб 6.5.1944.

ГРИШМАНОВ Иван Андреевич, д. Морозовичи Буда-Кошелевского р-на Гомельской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

ГРУШИН Виктор Федорович, род. в 1926, Москва, мл. сержант, погиб 24.6.1944.

ГРЯКОВ Евдоким Венедиктович, с. Солтановка Чечерского р-на Гомельской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 1.3.1944.

ГУБИН Василий Степанович, род. в 1923, совхоз

Быховский районный историко-краеведческий музей

«Освобождение» Задонского р-на Липецкой обл., мл. сержант в/ч 70591Я, погиб 12.3.1944.

ГУДКОВ Андрей Константинович, д. Еженохое Старожиловского р-на Рязанской обл., сержант в/ч 70591, погиб 5.3.1944.

ГУМНОВ Иван Степанович, г. Орехово-Зуево Московской обл., рядовой, п/п 06562, погиб 27.2.1944.

ГУСАРОВ Степан Павлович, д. Заря Чечерского р-на Гомельской обл., рядовой, погиб 1.3.1944.

ГУЩИН Александр Степанович, д. Прутово Кораблинского р-на Рязанской обл., ефрейтор, п/п 01017, погиб 23.2.1944.

ДАНИЛОВ Иван Федорович, д. Вишни Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой 856-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

ДЕДКОВ Иван Трофимович, п/о Долбатово Погарского р-на Брянской обл., рядовой, погиб 28.2.1944.

ДЕКТЯРЕВ Александр Терентьевич, рядовой 360-го стрелкового полка, погиб 1.4.1944.

ДЕМИДОВ Василий Филиппович, д. Осиновка Чечерского р-на Гомельской обл., рядовой, погиб 21.2. 1944.

ДЕМИН Александр Степанович, г. Краматорск Донецкой обл., ст. сержант медсанбата, погиб 23.6.1944.

ДЕНИСЕНКО Василий Федорович, д. Чудяны Чериковского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 01895, погиб 11.3.1944.

ДЖАКУБО Джулимбай, с. Цветнополье Одесского р-на Омской обл., сержант 31-го медсанбата, погиб 26.2.1944.

ДИКАРЕВ Василий Илларионович, с. Опогня Дубенского р-на Тульской обл., рядовой, п/п 45954-Б, погиб 24.2.1944.

ДИКАРЕВ Николай Трофимович, пос. Акимовка Запорожской обл., рядовой, погиб 24.6.1944.

ДОБЫЧИН Степан Тимофеевич, г. Людиново Калужской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 21.2.1944.

ДОЛГИХ Григорий Емельянович, станция Журавка Кантемировского р-на Воронежской обл., рядовой, погиб 18.4.1944.

ДОСНИЯЗОВ Пирнепес, род. в 1904, пос. Куня Ургенч Хорезмской обл., рядовой 856-го стрелкового полка, погиб 21.2.1944.

ДРОЗДОВ Анатолий Степанович, д. Давыдово Дорогобужского р-на Смоленской обл., служил в 258-м медико-санитарном батальоне, погиб 22.6.1944.

ДУБИНИН Иван Устинович, д. Лонязно Мглинского р-на Брянской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

ДУБРОВСКИЙ Федор Ильич, с. Иполитовка Чечерского р-на Гомельской обл., рядовой, погиб 23.2. 1944.

ДУНАЕВ Алексей Павлович, с. Монастырское Беднодемьянского р-на Пензенской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

ЕВСТАФЕЕВ Григорий Андреевич, ст. сержант, погиб 24.6.1944.

ЕГОРОВ Николай Устинович, д. Прокшино Рославльского р-на Смоленской обл.

ЕЛИСТРАТОВ Александр Иванович, г. Горький, сержант, п/п 45919, погиб 8.3.1944.

ЕЛЯКИН Андрей Степанович, станция Поворино Воронежской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб в 1944.

ЕМЕЛЬЯНОВ Алексей Яковлевич, Брянская обл., рядовой, погиб 3.3.1944.

ЕНЮТИН Андрей Вячеславович, Донецкая обл., инженер-капитан в/ч 38974, погиб 24.6.1944.

ЕРМАКОВ Антон Иванович, пос. Закрыничье Чечерского р-на Гомельской обл., мл. сержант 312-го отдельного медсанбата, погиб 25.6.1944.

ЕРМАКОВ Дмитрий Петрович, г. Дятьково Брянской обл., рядовой 31-го медсанбата, погиб 25.6. 1944.

ЕРОШЕНКО Василий Свиридович, род. в 1925, г. Донецк, рядовой 238-го стрелкового полка 186-й стрелковой дивизии, погиб 24.2.1944.

ЕФИМЕНКО Владимир Федорович, д. Лопатовичи Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

ЕФИМОВ Николай Семенович, г. Тула, ст. лейтенант в/ч 70591, погиб 23.2.1944.

ЕЩЕНКО Василий Тихонович, род. в 1916, Стародубский р-н Брянской обл., рядовой в/ч 70591, погиб 23.2.1944.

Сводка Совинформбюро 24.2.1944 сообщала о боях за освобождение населенных пунктов Быховщины, в которых погибли В. Т. Ещенко и др. воины.

ЖАРЕНКОВ Степан Федорович, д. Осиновка Буда-Кошелевского р-на Гомельской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

ЖДАНОВ Федор Петрович, д. Дегтярка Милославского р-на Рязанской обл., служил в 27-м артполку, погиб 24.6.1944.

ЖЕЛЕЗНЯК Григорий Никитович, станция Терехово Таловского р-на Воронежской обл., ст. сержант, погиб 6.3.1944.

ЖЕМИРОВ Максим Логинович, г. Симферополь Крымской обл., гв. ефрейтор 9-го гв. артполка, погиб 24.6.1944.

ЖЛОБА Иван Васильевич, Чечерский р-н Гомельской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 21.2.1944.

ЖУВАЙКИН Андрей Герасимович, разъезд Тайгарма Инсарского р-на Мордовской АССР, ефрейтор 858-го стрелкового полка, погиб 29.2.1944.

ЖУЙЛОВ Павел Афанасьевич, рядовой 283-й стрелковой дивизии, погиб 26.2.1944.

ЖУКОВ Михаил Васильевич, д. Проскурни Жлобинского р-на Гомельской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 13.3.1944.

ЗАВГОРОДНЫЙ Андрей Павлович, ст. сержант 860-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

ЗАГОРСКИЙ Павел Яковлевич, Воронежская обл., рядовой, погиб 30.5.1944.

ЗАКУТНИЙ Петр Васильевич, с. Копани-2 Ореховского р-на Запорожской обл., рядовой, погиб 28.2.1944.

ЗАРЕЦКИЙ Иван Захарович, род. в 1918, с. Мельничное Миллеровского р-на Ростовской обл., мл. сержант, погиб 6.6.1944.

ЗАХАРЕНКО Валентин Петрович, род. в 1925, д. Зыколино Смоленской обл.; сержант 564-го отдельного саперного батальона, п/п 70401Н, погиб 24.2. 1944.

ЗАХАРОВ Иван Зотович, род. в 1914, д. Ора Орехово-Зуевского р-на Московской обл., погиб 21.2.1944.

ЗАЦЕПИН Сергей Данилович, с. Андреевка Нижнедевицкого р-на Воронежской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 21.2.1944.

ЗВЯГИНЦЕВ Тихон Федорович, пос. Каменка Ростовской обл., ефрейтор 858-го стрелкового полка, погиб 9.3.1944.

ЗЕМИН Федор Петрович, род. в 1923, пос. Мезинский Орловской обл., рядовой, погиб 1.3.1944.

ЗИГАНШИН Гайса, с. Бакаево Клявлинского р-на Куйбышевской обл., погиб 24.6.1944.

ЗОЛОТУХИН Феоктентий Андреевич, род. в 1903,

Быховский районный историко-краеведческий музей

г. Новозыбков Брянской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

ЗУБАРЕВ Яков Федорович, Славгородский р-н Могилевской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 12.5.1944.

ЗУЕВ Василий Федорович, род. в 1908, Рогачевский р-н Гомельской обл., рядовой Белорусского штаба партизанского движения, погиб 25.2.1944.

ЗЫРЯНОВ Иван Зиновьевич, Байкаловский р-н Свердловской обл., лейтенант, погиб 18.4.1944.

ЗЮЗЕВ Егор Степанович, род. в 1922, Усть-Куломский р-н Коми АССР, старшина 28-й отдельной разведроты, погиб 29.4.1944.

ИВАНЕНКО Александр Васильевич, д. Раковичи Светлогорского р-на Гомельской обл., рядовой, погиб 1.3.1944.

ИВАНЕНКО Василий Сергеевич, род. в 1897, с. Боброво Ракитянского р-на Белгородской обл., рядовой, п/п 45954В, погиб 24.2.1944.

ИВАНЕНКО Лев Викторович, д. Ровковичи Чечерского р-на Гомельской обл., рядовой, погиб 1.3.1944.

ИВАНОВ Василий Савельевич, д. Струки Буда-Кошелевского р-на Гомельской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

ИВАНОВ Дмитрий Кириллович, Дубенский р-н Тульской обл., рядовой, п/п 05252, погиб 1.3.1944.

ИВАНОВ Николай Николаевич, с. Капканика Октябрьского р-на Волгоградской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

ИВАНЮШИН Иван Егорович, пос. Прубки Шаблыкинского р-на Орловской обл., рядовой, п/п 01895, погиб 8.3.1944.

ИВАШКОВ Николай Михайлович, род. в 1920, г. Москва, капитан 233-го истребительного авиаполка, погиб 4.4.1944.

ИЗГУР Самуил Семенович, г. Бобруйск Могилевской обл., капитан 9-го гв. артполка, погиб 23.6.1944.

ИРИЛЕВИЧ Абрам Ефимович, род. в 1919, г. Тбилиси, ст. сержант 967-го отдельного батальона связи, погиб 25.6.1944.

ИСАЕНКО Александр Васильевич, г. Клинцы Брянского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 70591, погиб 24.2.1944.

ИСАЧЕНКО Михаил Иванович, Брянская обл., рядовой 31-го отдельного мотострелкового батальона, погиб 25.6.1944.

ИЩУР Арсентий Степанович, с. Коневка Тетиевского р-на Киевской обл., рядовой 312-го отдельного мотострелкового батальона, погиб 27.6.1944.

КАБАРГИН Иван Иванович, род. в 1902, Константиновский р-н Ростовской обл., рядовой, погиб 29.2.1944.

КАВУНОВ Мирон Андреевич, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 45954, погиб 1.4.1944.

КАЗАКОВ Иван Парфилович, д. Корчино Богородского р-на Горьковской обл., рядовой 3680-й отдельной разведроты, погиб 1.3.1944.

КАЛАШНИКОВ Иван Давыдович, г. Свердловск, служил в 434-м стрелковом полку, погиб 8.5.1944.

КАНТЕМИРОВ Емельян Федорович, род. в 1909, рядовой, погиб 28.6.1944.

КАРАВАЕВ Василий Степанович, род. в 1902, Глазовский р-н Удмуртской АССР, рядовой, п/п 02821, погиб 1.3.1944.

КАРНАУХОВ Андрей Никифорович, род. в 1915, с. Друговщина Стародубского р-на Брянской обл., ефрейтор 5-й стрелковой дивизии, погиб 26.6.1944.

КАРНИЕВСКИЙ Федор Никитович, род. в 1912, капитан 336-го стрелкового полка 5-й стрелковой Орловской Краснознаменной дивизии, погиб 22.2.1944.

С. Г. Киреенко.

КАРНИЛОВ Евгений Яковлевич, сержант 283-й стрелковой дивизии, погиб 2.4.1944.

КАРПОВ Федор Степанович, ст. сержант 858-го стрелкового полка, погиб 21.2.1944.

КАРХИН Лев Иосифович, род. в 1911, г. Новоград-Волынский, ст. лейтенант 1225-го стрелкового полка 369-й стрелковой дивизии, погиб 27.3.1944.

КАСТРИШЕВ Константин Иванович, род. в 1900, рядовой, в/ч 41585, погиб 10.3.1944.

КИРЕЕВ, рядовой.

КИРЕЕВ Митрофан Васильевич, род. в 1898, с. Н.-Мосоловка Усманского р-на Липецкой обл., рядовой 1-й лыжной роты 283-й стрелковой дивизии, погиб 23.2.1944.

КИРЕЕНКО Василий Дмитриевич, д. Заболотье Буда-Кошелевского р-на Гомельской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

КИРЕЕНКО Семен Григорьевич, род. в 1904, д. Займище Клинцовского р-на Брянской обл., ефрейтор, погиб 24.6.1944.

КИРИЧЕНКО Иван Степанович, с. Некрасово Глуховского р-на Сумской обл., рядовой в/ч 45994А, погиб 24.6.1944.

КИСЕЛЕВ Иван Петрович, д. Яблоня Борского р-на Горьковской обл., рядовой 856-го стрелкового полка.

КИСУРИН Михаил Михайлович, пос. Фиброли Еврейской автономной области, рядовой штаба 238-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

КЛЮШНИКОВ Григорий Павлович, д. Прусни Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

КОБЛОВ Иван Гаврилович, д. Клин Клепиковского р-на Рязанской обл., ефрейтор в/ч 02271, погиб 10.6.1944.

КОВАЛЕВ Павел Наумович, д. Гайковка Костюковичского р-на Могилевской обл., мл. сержант 190-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

КОВАЛЬКОВ Давыд Петрович, Чечерский р-н Гомельской обл., рядовой, погиб 24.9.1944.

КОВТУНЕНКО Николай Алексеевич, с. Глушки Белоцерковского р-на Киевской обл., рядовой 312-го отдельного мотострелкового батальона, погиб 21.6.1944.

КОЗЛОВ Александр Михайлович, г. Новочеркасск Ростовской обл., капитан 238-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

КОЗЛОВ Василий Евстратович, д. Святое Жлобинского р-на Гомельской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 21.2.1944.

Боровский районный исторический краеведческий музей

КОЗЛОВ Никита Иванович, д. Белая Дуброва Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 29.2.1944.

КОЗЛОВ Самуил Парфенович, Чечерский р-н Гомельской обл., рядовой, погиб 22.2.1944.

КОЗЛОВ Федос Леонович, д. Новая Слобода Жлобинского р-на Гомельской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

КОЛБЕЦКИЙ Александр Иванович, ефрейтор, п/п 70591, погиб 22.2.1944.

КОЛЕСНИКОВ Алексей Дмитриевич, станция Тайда Анниинского р-на Воронежской обл., рядовой, погиб 20.4.1944.

КОЛЕСНИКОВ Яков Яковлевич, с. Белка Тростянецкого р-на Сумской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 3.3.1944.

КОМКОВ Александр Михайлович, д. Пушково Городецкого р-на Горьковской обл., рядовой 27-го артполка, погиб 28.2.1944.

КОНАРЕВ Павел Федорович, рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 13.3.1944.

КОНДЕНАКИ Андрей Петрович, с. Нагаревки Грузинской ССР, рядовой 228-го отдельного саперного батальона, погиб 8.5.1944.

КОНДРАКОВ Семен Давыдович, род. в 1916, д. Тайное Орловского р-на Орловской обл., рядовой, п/п 45954, погиб 24.2.1944.

КОНДРАШИН Михаил Александрович, с. Хавертово Михайловского р-на Рязанской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

КОНИН Андрей Михайлович, род. в 1924, с. Норма Ермишинского р-на Рязанской обл., служил в 196-м мотострелковом батальоне, погиб 24.6.1944.

КОНОВАЛОВ Павел Антонович, Костюковичский р-н Могилевской обл., мл. сержант 858-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

КОНОВАЛОВ Петр Михайлович, род. в 1900, д. Лямовое Становлянского р-на Липецкой обл., рядовой, п/п 70401, погиб 1.3.1944.

КОНОНОВ Василий Константинович, с. Шепочкино Уржумского р-на Кировской обл., рядовой 564-го отдельного саперного батальона, погиб 13.3.1944.

КОРДАШ Леонид Иосифович, рядовой, п/п 01981, погиб 3.12.1943.

КОРНАЧЕВ Борис Ефимович, д. Козлово Новосильского р-на Орловской обл., ефрейтор в/ч 03321, погиб 2.3.1944.

КОРНЕЕВ Василий Иванович, с. Понелевка Мглинского р-на Брянской обл., рядовой 283-й стрелковой дивизии, погиб 17.3.1944.

КОРНЕЕВ Федор Владимирович, род. в 1902, д. Шарибовка Буда-Кошелевского р-на Гомельской обл., рядовой, погиб 29.2.1944.

КОРНИЕВСКИЙ Федор Никитович, род. в 1912, станция Саблино Тосненского р-на Ленинградской обл., капитан 336-го стрелкового полка 5-й стрелковой дивизии, погиб 22.2.1944.

КОРНИЛОВ Евгений Яковлевич, г. Златоуст Челябинской обл., сержант, погиб 2.4.1944.

КОРНИЛОВИЧ Павел Иосифович, род. в 1903, Курская обл., мл. сержант 860-го стрелкового полка, погиб 24.4.1944.

КОРОСТЕЛЕВ Евгений Николаевич, г. Орел, рядовой 312-го мотострелкового батальона, погиб 8.4. 1944.

КОРОТЧЕНКО Василий Тихонович, род. в 1912, д. Белогорщ Унечского р-на Брянской обл., мл. сержант, п/п 33415, умер от ран 24.6.1944.

КОРУСЕНКО Клим Прокофьевич, род. в 1904, лейтенант 31-го отдельного мотострелкового батальона, погиб 30.6.1944.

В. Т. Коротченко (слева) со своими однополчанами П. С. Дроздовым (в центре) и П. Г. Коротченко. Все трое родственники, и все погибли в годы Великой Отечественной войны.

КОСИХИН Михаил Меркулович, рядовой 224-го отдельного батальона связи, погиб 2.3.1944.

КОСТРИЦА Василий Алексеевич, с. Неборовка Житомирского р-на Житомирской обл., рядовой 9-го гв. артполка, погиб 26.4.1944.

КОТЕГОВ Федор Иванович, д. Гладкий Мыс Частинского р-на Пермской обл., рядовой, в/ч 16584, погиб 2.3.1944.

КОТОВ Игнатий Семенович, род. в 1901, д. Тайманово Быховского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 6.6.1944.

КОХАНОВ Аврам Давыдович, Рогачевский р-н Гомельской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

КОШЕЛЕВ Михаил Петрович, с. Чаплицы Путивльского р-на Сумской обл., рядовой 856-го стрелкового полка, погиб 13.3.1944.

КРАВЦОВ Кузьма Тихонович, пос. Долгий Буда-Кошелевского р-на Гомельской обл., рядовой, п/п 01017, погиб 21.3.1944.

КРАВЦОВ Петр Леонович, род. в 1903, Починковский р-н Смоленской обл., рядовой, погиб 4.3.1944.

КРАПИВИН Петр Степанович, г. Казань, рядовой 140-го стрелкового полка 5-й Орловской стрелковой дивизии, погиб 29.2.1944.

КРУМКАЧЕВ Алексей Никитович, д. Коноплицы Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой 190-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

КРУТЕЛЕВ Афанасий Титович, с. Шанарня Жлобинского р-на Гомельской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 3.3.1944.

КРУТИКОВ Иван Иванович, род. в 1912, ст. лейтенант отдельного лыжного батальона в/ч 03412, погиб 23.2.1944.

КСЕНЗОВ Сидор Никифорович, г. Буда-Кошелево Гомельской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

КУБАСОВ Илья Федорович, род. в 1915, с. Шустри Пензенской обл., лейтенант, п/п 45954, погиб 25.6. 1944.

КУЗЬМЕНКОВ Петр Антонович, Чечерский р-н Гомельской обл., рядовой, погиб 22.2.1944.

КУЗЬМИН Николай Максимович, рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

КУКУЕВ Павел Егорович, Краснопольский р-н Могилевской обл., рядовой, погиб 23.2.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

КУЛИЧКОВ Иван Васильевич, д. Святое Жлобинского р-на Гомельской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 23.2.1944.

КУЛЬПИН Алексей Федорович, г. Орел, рядовой, п/п 01017, погиб 13.3.1944.

КУРАКА Иван Харламович, рядовой 258-го мотострелкового батальона, погиб 18.4.1944.

КУРБАНБАЕВ Когнар, Хорезмская обл. Узбекской ССР, сержант 860-го стрелкового полка, погиб 29.2.1944.

КУРОЧКИН Василий Федорович, г. Сызрань Куйбышевской обл., рядовой, погиб 24.6.1944.

КУРОЧКИН Иван Константинович, род. в 1910, д. Поречье Ярославского р-на Ярославской обл., сержант 858-го стрелкового полка, погиб 23.2.1944.

КУРЧЕНКО Федор Яковлевич, д. Ворошиловка Добропольского р-на Донецкой обл., рядовой, п/п 5166, погиб 5.6.1944.

КУРЬЯЗОВ Атамурат, рядовой, погиб 27.6.1944.

КУЧЕРБАЕВ Касаин, род. в 1924, Гурьевский р-н Казахской ССР, рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 21.2.1944.

КУЧЕРОВ Петр Емельянович, д. Проскурни Жлобинского р-на Гомельской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 21.2.1944.

КУЧЕРЯВЕНКО Григорий Антонович, род. в 1909, д. Конодезки Стародубского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 64074, погиб 12.6.1944.

ЛАБУЗ Михаил Павлович, род. в 1924, д. Кузнец Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой 31-го отдельного мотострелкового батальона, погиб 29.2.1944.

ЛАГУШИН Иосиф Алексеевич, д. Шарибовка Буда-Кошелевского р-на Гомельской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

ЛАГУШКОВ Павел Иванович, г. Выкса Горьковской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

ЛАЕВСКИЙ Степан Павлович, род. в 1919, д. Буда Калиновичского р-на Гомельской обл., ст. сержант, погиб 29.6.1944.

ЛАЗАРЕВ Иван Иванович, мл. сержант, погиб 16.4.1944.

ЛАПИН Павел Егорович, Урюпинский р-н Волгоградской области, рядовой, п/п 70591Я, погиб 27.2.1944.

ЛЕВАНЬКОВ Григорий Антонович, д. Фундаминка Буда-Кошелевского р-на Гомельской обл., рядовой, погиб 21.2.1944.

ЛЕВИН Константин Аверьянович, род. в 1913, д. Губино Орехово-Зуевского р-на Московской обл., ефрейтор, п/п 45971, погиб 7.5.1944.

ЛЕДНЕВ Степан Иполитович, Чечерский р-н Гомельской обл., рядовой, погиб 22.2.1944.

ЛЕЗНЕВ Василий Михайлович, с. Голвищино Грязинского р-на Липецкой обл., ефрейтор, п/п 01017, погиб 6.4.1944.

ЛЕОНОВ Александр Акимович, род. в 1924, ст. сержант, погиб 17.4.1944.

ЛЕСКОВСКИЙ Захар Иванович, с. Селец Буда-Кошелевского р-на Гомельской обл., рядовой, погиб 21.2.1944.

ЛИТВИНОВ Яков Григорьевич, рядовой 31-го отдельного мотострелкового батальона, погиб 6.3.1944.

ЛОБКОВ Иван Кузьмич, д. Затишье Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 16.3.1944.

ЛОГВИН Михаил Кузьмич, род. в 1925, д. Покровка Задонского р-на Липецкой обл., ефрейтор 27-го арт-полка, погиб 5.5.1944.

М. П. Лабуз.

ЛОКТЕВ Петр Федорович, мл. лейтенант, погиб 26.2.1944.

ЛОСКУТОВ Василий Власович, род. в 1916, д. Волынцы Кормянского р-на Гомельской обл., рядовой, погиб 14.5.1944.

ЛОТОНИН Максим Касьянович, Краснопольский р-н Могилевской обл., рядовой, погиб 29.2.1944.

ЛУХВЕРЕНОК Иван Митрофанович, род. в 1906, п. Песчанки Орловской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

ЛЫКОВ Алексей Тимофеевич, род. в 1911, д. Удерево Щигровского р-на Курской обл., ст. сержант 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ЛЯЛИН Иван Андреевич, г. Куйбышев, рядовой 142-го стрелкового полка, погиб 29.2.1944.

ЛЯХОВ Филипп Фомич, д. Брод Рогачевского р-на Гомельской обл., погиб 21.2.1944.

МАГОМЕДОВ Расул, род. в 1920, с. Хаджая-Маки Левашинского р-на Дагестанской АССР, рядовой, п/п 70591, погиб 29.2.1944.

МАКЕЕВ Василий Осипович, род. в 1916, с. Приволье Гомельской обл., рядовой 580-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

МАКСИМОВ Василий Андреевич, г. Горький, сержант, п/п 45954Б, погиб 24.2.1944.

МАКСИМОВ Жухиман, г. Караганда, командир отделения 860-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

МАМОНОВ Михаил Васильевич, ефрейтор 283-й стрелковой дивизии, п/п 45954, погиб 31.5.1944.

МАМОШИН Андрей Иванович, сержант 349-го танково-артиллерийского дивизиона, погиб 29.2.1944.

МАРКИТАН Юрий Иванович, д. Павловка Кочкуровского р-на Мордовской АССР, рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 11.3.1944.

МАРФУТИН Александр Петрович, д. Большие Буды Беловского р-на Курской обл., рядовой, п/п 04640, погиб 10.3.1944.

МАРЧЕНКО Дмитрий Петрович, Краснодарский край, ст. сержант в/ч 03564, погиб 25.3.1944.

МАСЛОВ Федор Антонович, г. Новосибирск, ст. сержант, п/п 70591Я, погиб 27.2.1944.

МАТВЕЕВ Алексей Андреевич, д. Шарибовка Буда-Кошелевского р-на Гомельской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

МАТВЕЕВ Михаил Николаевич, с. Веар Нарым Читинской обл., ст. сержант 142-го стрелкового полка, погиб 27.2.1944.

МАТВЕЕВ Николай Тимофеевич, д. Старая Рудня Жлобинского р-на Гомельской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

МАШНИЦКИЙ Тимофей Данилович, д. Майское Жлобинского р-на Гомельской обл., служил в 238-м стрелковом полку, погиб 24.2.1944.

МЕЛЬНИК Степан Семенович, с. Бобровка Краснокутского р-на Саратовской обл., ефрейтор 858-го стрелкового полка, погиб 1.3.1944.

МЕЛЬНИКОВ Матвей Яковлевич, д. Зимница Могилевского р-на Могилевской обл., рядовой отдельного мотострелкового батальона, погиб 24.6.1944.

МЕШАЛКИН Михаил Федорович, с. Сергеевское Краснинского р-на Липецкой обл., сержант, п/п 6417, погиб 29.2.1944.

МИРОНОВ Василий Михайлович, род. в 1902, г. Тула, сержант, погиб 26.6.1944.

МИРОШНИЧЕНКО Никита Степанович, г. Бобринец Кировоградской обл., ст. лейтенант 336-го стрелкового полка 5-й Орловской Краснознаменной дивизии, погиб 25.2.1944.

МИХАЙЛЕНКО Владимир Андреевич, старшина мотострелкового батальона, погиб 2.3.1944.

МИХАЙЛОВ Василий Михайлович, д. Живуща Валдайского р-на Новгородской обл., ефрейтор 27-го артполка, погиб 24.6.1944.

МИХАЙЛЮК Василий Терентьевич, с. Коженки Киевской обл., служил в 858-м стрелковом полку, погиб 4.6.1944.

МИХИН Федор Савельевич, мл. сержант 856-го стрелкового полка, погиб 10.6.1944.

МИШИН Алексей Тихонович, мл. сержант 858-го стрелкового полка, погиб 23.2.1944.

МОГИРЕВ Лев Александрович, г. Киров, рядовой 800-го стрелкового полка, погиб 21.2.1944.

МОРГУНОВ Евсей Сидорович, д. Прудок Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 02821, погиб 1.3.1944.

МОСКВИН Андрей Иванович, род. в 1906, г. Москва, майор 3-й армии, погиб 29.3.1944.

МОСКВИН Владимир Константинович, г. Харьков, рядовой, погиб 24.6.1944.

МОТАЛОВ Евстигней Власович, д. Плешкина Брасовского р-на Брянской обл., рядовой 142-го стрелкового полка, погиб 29.2.1944.

МОХНАТЫЙ Федот Родионович, род. в 1901, с. Горцево Стародубского р-на Брянской обл., ефрейтор в/ч 45919, погиб 23.2.1944.

МОШКОВ Леонид Николаевич, род. в 1924, д. Шуминово Ветлужского р-на Горьковской обл., рядовой, погиб 29.6.1944.

МУРЫКИН Петр Михайлович, г. Орел, рядовой 31-го отдельного мотострелкового батальона, погиб 28.2.1944.

МХИТАРЯН Хачатур Оганесович, род. в 1922, с. Пория Грузинской ССР, рядовой, п/п 06562, погиб 2.3.1944.

МЯГКОВ Иван Дмитриевич, род. в 1920, рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 21.2.1944.

МЯКОТИН Иван Федорович, род. в 1918, д. Ольшанка Чернянского р-на Белгородской обл., мл. сержант 564-го отдельного саперного батальона, погиб 24.6. 1944.

НАЗАРОВ Джума, род. в 1909, Туркменская ССР, рядовой в/ч 70591Я, погиб 24.2.1944.

НАЙДЕНОВ Владимир Иванович, г. Рогачев Гомельской обл., рядовой 190-го стрелкового полка, погиб 23.4.19[illegible]4.

НЕЛЮБОВ Петр Иванович, г. Новосибирск, рядовой 434-го стрелкового полка, погиб 29.4.1944.

НЕСТЕРЕЦ Федор Никифорович, с. Антоновка Шосткинского р-на Сумской обл., рядовой в/ч 59851, погиб 1.3.1944.

НЕСТЕРОВ Николай Ильич, род. в 1924, с. Студеное Должанского р-на Орловской обл., рядовой, п/п 45954Б, погиб 22.1.1944.

НЕТРЕБА Петр Андреевич, род. в 1908, Тамбовская обл., рядовой 283-й стрелковой дивизии, погиб 10.4. 1944.

НЕЧИПОРЕНКО Дмитрий Иванович, Гор-Косовка Тетиевского р-на Киевской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

НЕЩЕБА Тимофей Терентьевич, род. в 1905, рядовой 457-го стрелкового полка, погиб 19.5.1944.

НИКИТЕНКО Василий Романович, род. в 1907, рядовой 1112-го стрелкового полка, погиб 29.2. 1944.

НИКИТАН Федор Иванович, г. Липецк, сержант 860-го стрелкового полка, погиб 21.2.1944.

НИКОЛАЙЧУК Иван Акимович, род. в 1910, г. Казатин Винницкой обл., старшина 290-го стрелкового полка, погиб 27.2.1944.

НИКОЛЬЦЕВ Анатолий Петрович, г. Новочеркасск Ростовской обл., сержант, погиб 27.2.1944.

НИКОНОВ Петр Алексеевич, г. Новокузнецк Кемеровской обл., ефрейтор 238-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

НОВИКОВ Георгий Сазонович, род. в 1907, д. Чернушки Рославльского р-на Смоленской обл., сержант 190-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

НОВИКОВ Дмитрий Федорович, рядовой, погиб 20.5.1944.

НОВИКОВ Иван Моисеевич, рядовой, погиб 22.2. 1944.

НОВОВ Алексей Николаевич, род. в 1925, г. Москва, рядовой, п/п 70591Я, погиб 27.2.1944.

ОБУХОВ Георгий Тихонович, род. в 1912, д. Веденичи Верещагинского р-на Пермской обл., старшина 1291-го стрелкового полка, погиб 28.2.1944.

ОВЧИННИКОВ Николай Данилович, Костюковичский р-н Могилевской обл., мл. сержант, погиб 26.4.1944.

ОНИЩЕНКО Виктор Профьевич, г. Воронеж, рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

ОРЕШИН Виктор Степанович, ефрейтор 609-й отдельной роты связи, погиб 4.3.1944.

ОСИПОВ Василий Дмитриевич, ефрейтор, погиб 29.3.1944.

ОСТАПОВ Михаил Иванович, род. в 1900, д. Белоголавль Жуковского р-на Брянской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

ОСТРОВСКИЙ Степан Федорович, д. Шуновка Акбулакского р-на Оренбургской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

ПАВЛОВ Исак Тимофеевич, д. Углы Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 21.2.1944.

ПАНЬКОВ Михаил Григорьевич, д. Клеевичи Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой 238-го стрелкового полка 186-й стрелковой дивизии, погиб 24.2.1944.

ПАПИЙ Федор Демьянович, пос. Заречье Запорожской обл., рядовой 190-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ПАСТУШКОВ Алексей Иванович, Эртильский р-н Воронежской обл., ефрейтор 283-й стрелковой дивизии, погиб 23.3.1944.

ПАЩЕНКО Семен Степанович, с. Сенное Богодуховского р-на Харьковской обл., погиб 1.3.1944.

ПЕРЕВЕРТАЙЛОВ Федор Федорович, с. Лосево

Рыбовский районный историко-краеведческий музей

Павловского р-на Воронежской обл., рядовой в/ч 64178, погиб 25.2.1944.

ПЕСЧАНКА Николай Иванович, с. Песчанка Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 03412, погиб 23.2.1944.

ПЕТРЕНКО Иван Степанович, с. Казацкое Конотопского р-на Сумской обл., рядовой 120-го истребительного противотанкового артполка, погиб 18.4.1944.

ПЕТРОВСКИЙ Иван Антонович, Чечерский р-н Гомельской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

ПЕТУХОВ Иван Васильевич, д. Займище Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой 55-го стрелкового батальона, погиб 23.2.1944.

ПЕШНЯКОВ Аркадий Васильевич, д. Мамыки Смоленского р-на Смоленской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 24.5.1944.

ПИММЛЬШТЕЙН Наум Исаевич, г. Серпухов Московской обл., капитан 9-го гв. артполка, погиб 24.6. 1944.

ПИСЧАЛЕНКО Иван Тимофеевич, д. Никоновичи Быховского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 70591Я, погиб 12.3.1944.

ПЛАШКО Владимир Николаевич, Киевская обл., ефрейтор, п/п 01017, погиб 16.5.1944.

ПЛОТНИКОВ Павел Алексеевич, с. Игналы Омской обл., ефрейтор 438-го стрелкового полка, погиб 22.4.1944.

ПЛОХИХ Алексей Петрович, род. в 1911, г. Россошь Воронежской обл., рядовой, погиб 23.2.1944.

ПОДВОЙСКИЙ Иван Иванович, д. Костяговка Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

ПОДГЛИНСКИЙ Тимофей Григорьевич, д. Грязивец Климовичского р-на Могилевской обл., командир расчета 290-го стрелкового полка, погиб 24.6. 1944.

ПОДОЛЬСКИЙ Иван Иванович, г. Орел, рядовой 142-го стрелкового полка, погиб 27.2.1944.

ПОЛИЩУК Иван Константинович, лейтенант, погиб 26.2.1944.

ПОЛИЩУК Роман Романович, род. в 1904 г. Острая Могила Ставищенского р-на Киевской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ПОЛОНСКИЙ Николай Капитонович, с. Рогизна Володарского р-на Киевской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 31.5.1944.

ПОЛУПАНОВ Иван Дмитриевич, с. Ездочное Острожского р-на Воронежской обл., п/п 70391Я, погиб 23.2.1944.

ПОЛУХИН Николай Васильевич, род. в 1926, д. Покрывка Тербунского р-на Липецкой обл., ефрейтор, погиб 3.3.1944.

ПОЛУЯНОВ Иван Степанович, рядовой 856-го стрелкового полка, погиб 17.3.1944.

ПОЛЯКОВ Иван Григорьевич, д. Мешково Орловской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

ПОПОВ Алексей Яковлевич, рядовой 238-го мотострелкового батальона, погиб 18.4.1944.

ПОПОВ Николай Иванович, рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 11.3.1944.

ПРЕСНЯКОВ Иван Григорьевич, род. в 1898, с. Ольховка Касторенского р-на Курской обл., рядовой, погиб 9.4.1944.

ПРИЙМА Федор Яковлевич, д. Старая Рябина Ахтырского р-на Сумской обл., сержант в/ч 04640, погиб 22.2.1944.

ПРИХОДЬКО Александр Романович, д. Лозов Буда-Кошелевского р-на Гомельской обл., рядовой 556-го стрелкового полка, погиб 23.3.1944.

ПРЯДКИН Филипп Емельянович, с. Криница Богучарского р-на Воронежской обл., ст. сержант, п/п 2606, погиб 24.6.1944.

ПУЛИН Иван Иванович, д. Передние Городцы Трубчевского р-на Брянской обл., рядовой 190-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ПУСЕВ Николай Нупреевич, пос. Дубровка Буда-Кошелевского р-на Гомельской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

РАДОВ Валентин Михайлович, род. в 1923, Клепиковский р-н Рязанской обл., ст. лейтенант, погиб 25.6.1944.

РАЗМЫСЛОВ Иосиф Васильевич, с. Первомайское Почепского р-на Брянской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 13.3.1944.

РОЗЕНБЕРГ Иосиф Аронович, род. в 1905, г. Москва, ст. сержант, погиб 24.6.1944.

РОМАНОВ Дмитрий Васильевич, рядовой 142-го стрелкового полка, погиб 27.2.1944.

РОМАШКОВ Степан Сергеевич, с. Лужное Дубенского р-на Тульской обл., ефрейтор 434-го стрелкового полка, погиб 15.4.1944.

РУДЕНКОВ Савелий Артемович, Быховский р-н Могилевской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 26.2.1944.

РУДИЦЕР Лев Абрамович, г. Москва, сержант, погиб 29.2.1944.

РУМЯНЦЕВ Иван Николаевич, род. в 1914, д. Пустосилово Кологривского р-на Костромской обл., рядовой в/ч 70591, погиб 23.2.1944.

РУССКИХ Алексей Петрович, рядовой в/ч 14192, погиб 1.3.1944.

САБИРОВ Закария Гараевич, г. Ташкент, сержант, п/п 118478, погиб 29.2.1944.

САВЕЛЬЕВ Иван Тимофеевич, рядовой, погиб 23.2. 1944.

САВЧЕНКО Григорий Савельевич, д. Граковка Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

САВЧЕНКО Даниил Дмитриевич, д. Полоево Чаусского р-на Могилевской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

САДКОВ Гильмуша Гильмиярович, род. в 1923, Бураевский р-н Башкирской АССР, рядовой 312-го отдельного мотострелкового батальона, погиб 29.5. 1944.

САДОВНИКОВ Михаил Петрович, род. в 1923, рядовой, погиб 28.2.1944.

САДОВСКИЙ Сергей Герасимович, рядовой 518-го стрелкового полка, погиб 5.5.1944.

САМОЛЕТОВ Павел Сафронович, г. Винница, ст. лейтенант 680-го стрелкового полка 169-й стрелковой дивизии, погиб 20.6.1944.

САРАЕВ Михаил Федорович, род. в 1911, д. Сараевка Солнцевского р-на Курской обл., рядовой, в/ч 45954, погиб 13.3.1944.

САРКИСЯН Аристак Овакимович, род. в 1923, с. Орбадыр Ехенадзорского р-на Армянской ССР, ст. сержант 9-го гв. артполка, погиб 24.6.1944.

СБУПИН Федор Яковлевич, д. Беловодье Каменского р-на Свердловской обл., сержант 860-го стрелкового полка, погиб 21.2.1944.

СВЕНАРЧУК Ефим Кириллович, с. Пустоварова Сквирского р-на Киевской обл., служил в 860-м стрелковом полку, погиб 31.5.1944.

СВИРИДЕНКО Петр Михайлович, род. в 1915, г. Рязань, п/п 64170, погиб 29.2.1944.

Боровский районный историко-краеведческий музей

А. П. Семченко.

П. Т. Сенченков.

СЕЛЬЦОВ Николай Федорович, с. Дядьково Рязанского р-на Рязанской обл., сержант 858-го стрелкового полка, погиб 4.5.1944.

СЕМЕНОВ Алексей Павлович, г. Ветлуга Горьковской обл., гв. рядовой, в/ч 04640, погиб 6.3.1944.

СЕМЕНОВ Николай Александрович, рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 18.4.1944.

СЕМЧЕНКО Алексей Прокопьевич, род. в 1922, Унечский р-н Брянской обл., погиб 23.2.1944.

СЕНЧЕНКОВ Петр Тимофеевич, род. в 1906, д. Летошники Жуковского р-на Брянской обл., рядовой 283-го стрелкового полка 1-й лыжной роты, погиб 21.2.1944.

СИГАЕВ Миан Алексеевич, д. Пролетарская Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 21.2.1944.

СИДОРИН Николай Иванович, д. Восоловичи/Веселки Старожиловского р-на Рязанской обл., рядовой 878-го стрелкового полка, п/п 49867, погиб 16.9.1944.

СИЛЕНОК Федор Георгиевич, д. Данилова Орловской обл., сержант 238-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

СИМАКОВ Афанасий Иосифович, Рогачевский р-н Гомельской обл., рядовой, п/п 5166, погиб 26.6.1944.

СИНИЦЫН Никита Прокопович, п. Казацкий Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

СИНОЛУПОВ Сергей Михайлович, ефрейтор 190-го стрелкового полка, погиб 8.3.1944.

СИЧЕЙКИН Иван Давыдович, г. Краснополье Могилевской обл., рядовой, погиб 24.2.1944.

СКОРНЯКОВ Константин Валентинович, род. в 1925, проживал в г. Касимов Рязанской обл., ст. сержант 858-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

СКРИКОВ Петр Степанович, д. Мотневичи Чечерского р-на Гомельской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 1.3.1944.

СКРЫТКИН Владимир Степанович, д. Борисовка Добровского р-на Липецкой обл., сержант 238-го стрелкового полка, погиб 24.11.1944.

СЛАДКОВ Владимир Васильевич, мл. сержант, в/ч 70591, погиб 1.3.1944.

СОЛОВЕЙЧИК Мирон Ильич, г. Саратов, рядовой, в/ч 01895, погиб 8.3.1944.

СОЛОВЬЕВ Алексей Федорович, г. Кохма Ивановской обл., ефрейтор 860-го стрелкового полка, погиб 23.2.1944.

СОЛОВЬЕВ Виктор Александрович, рядовой, погиб 24.2.1944.

СОЛОВЬЕВ Николай Федорович, д. Лебедка Урицкого р-на Орловской обл., ефрейтор 190-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

СОРОКИН Николай Иванович, род. в 1916, Зарайский р-н Московской обл., ст. лейтенант, погиб 24.6.1944.

СПИРИДОНОВИЧ Илларион Дмитриевич, род. в 1909, г. Попасная Ворошиловградской обл., мл. сержант, погиб 22.2.1944.

СТАРОВОЙТОВ Иван Васильевич, д. Турья Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

СТАРУХИН Михаил Алексеевич, род. в 1923, д. Карамышево Щекинского р-на Тульской обл., ст. лейтенант 860-го стрелкового полка, погиб 21.2.1944.

СТЕПАНЕНКО Василий Федорович, род. в 1900, с. Сухой Ольшанец Долгоруковского р-на Липецкой обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 1.3.1944.

СТЕПИН Иван Матвеевич, помощник командира взвода 860-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

СТЕШИН Иван Матвеевич, д. Дятьковичи Жуковского р-на Брянской обл., до войны работал председателем колхоза; помощник командира взвода 860-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

СТОЛИЦЫН Федор Петрович, с. Добрик Брасовского р-на Брянской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 1.3.1944.

СТРЕЛКОВ Михаил Николаевич, с. Ольховка Глушковского р-на Курской обл., ст. сержант, п/п 0117, погиб 11.3.1944.

СУВОРИН Семен Васильевич, рядовой, погиб 25.11.1944.

СУДАРИКОВ Михаил Митрофанович, с. Бредихино Чернского р-на Тульской обл., сержант 860-го стрелкового полка, погиб 21.2.1944.

СУРКОВ Василий Александрович, Челябинская обл., ефрейтор 349-го инженерного противотанкового истребительного батальона, погиб 22.2.1944.

СУРОВЦЕВ Федор Романович, род. в 1911, п. Бисерть Свердловской обл., рядовой 142-го стрелкового полка, погиб 29.2.1944.

СУСЛОВ Валентин Алексеевич, ст. сержант, погиб 16.5.1944.

СУСЬКО Сибир Григорьевич, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой, в/ч 01895, погиб 4.3.1944.

СЫРЦОВ Василий Степанович, род. в 1924, Макеевка Донецкой обл., рядовой 860-го стрелкового полка 283-й стрелковой дивизии, погиб 22.2.1944.

ТАРИКОВ Степан Петрович, д. Большая Зимница Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 21.3.1944.

ТАСКАЕВ Василий Алексеевич, г. Петровск-Забайкальский Читинской обл., мл. сержант 564-го отдельного саперного батальона, погиб 24.6.1944.

ТАТАРСКИХ Григорий Иванович, д. Сурвай Унинского р-на Кировской обл., ст. лейтенант, п/п 02821, погиб 2.3.1944.

ТЕРЕХОВ Владимир Ильич, д. Костяговка Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 22.2.1944.

ТЕСТА Иван Иванович, д. Неглюбка Ветковского р-на Гомельской обл., рядовой 556-го стрелкового полка, погиб 7.4.1944.

ТИМАШОВ Алексей Антонович, д. Вербежичи Людиновского р-на Калужской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

ТИМОНИН Федор Иванович, род. в 1922, хутор Со-

Брянский районный историко-краеведческий музей

И. М. Стешин.

П. В. Тюпайлов.

леный Ишимбайского р-на Башкирской АССР, погиб 23.2.1944.

ТИПАНКОВ Алексей Прокофьевич, д. Тимоново Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

ТИХОНОВ Василий Тихонович, д. Акнязево Чувашской АССР, рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ТИЩЕНКО Николай Леонтьевич, г. Корюковка Щорского р-на Черниговской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 29.2.1944.

ТОЛАГАЕВ Федор Николаевич, д. В.-Дуброва Мглинского р-на Брянской обл., рядовой 283-й стрелковой дивизии, погиб 21.2.1944.

ТОЛКАЕВ Федор Николаевич, д. В.-Дуброва Мглинского р-на Брянской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 21.2.1944.

ТРИБУНАЛОВ Лаврентий Егорович, Чечерский р-н Гомельской обл., рядовой, погиб 21.2.1944.

ТРИШАКИНА Матрена Михайловна, род. в 1921, Воронежская обл., лейтенант, п/п 03521, погибла 23.2.1944.

ТРОФИМЧУК Константин Ерофеевич, Тетиевский р-н Киевской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ТУМАНОВ Ефим Михайлович, г. Хабаровск, рядовой, погиб 21.2.1944.

ТЮПАЙЛОВ Петр Власович, род. в 1921, ст. Дупленская Новосибирской обл., рядовой 12-го отдельного мотострелкового батальона, погиб 29.2.1944.

УСМАНОВ Гибадулла Хайрулович, ст. сержант 860-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

УШАКОВ Сергей Терентьевич, рядовой 54-го отдельного саперного батальона, погиб 24.3.1944.

ФАЙРУШИТ Абрахман, сержант, погиб 23.2.1944.

ФАТЕЕВ Алексей Федорович, Аннинский р-н Воронежской обл., сержант, погиб 22.2.1944.

ФЕДОРОВ Петр Архипович, рядовой, погиб 22.5.1944.

ФЕДОСЕЕВ Николай Николаевич, род. в 1924, д. Новые Хидины Беловского р-на Кемеровской обл., мл. лейтенант 438-го стрелкового полка, погиб 28.4.1944.

ФИЛАТОВ Иннокентий Евгеньевич, г. Инта Коми АССР, мл. командир 860-го стрелкового полка, погиб 1.3.1944.

ФИЛИМОНОВ Николай Филиппович, род. в 1925, рядовой, погиб 23.2.1944.

ФИЛИМОНОВ Сергей Петрович, Павловский р-н Воронежской обл., радист 9-го гв. артполка, погиб 24.6.1944.

ФИРСОВ Борис Александрович, г. Москва, лейтенант 336-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

ФОМИН Никифор Савельевич, род. в 1904, с. Печеники Стародубского р-на Брянской обл., рядовой, погиб 24.6.1944.

ФРОМИН Прокофий Тимофеевич, д. Старые Радовичи Шаблыкинского р-на Орловской обл., рядовой, п/п 70591Я, погиб 28.2.1944.

ХАЛТУРИН Михаил Андреевич, род. в 1918, г. Яранск Кировской обл., сержант, погиб 24.6.1944.

ХАРИТОНЕНКО Архип Иванович, д. Журавичи Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 13.3.1944.

ХОДУТЬКО Иван Ефимович, Краснопольский р-н Могилевской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

ХРАМЕНКО Кирилл Фатеевич, д. Сосновка Могилевской обл., рядовой 236-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

ХРЕННИКОВ Роман Петрович, сержант 9-го гв. артполка, погиб 24.6.1944.

ХРОМЕНКОВ Александр Наумович, д. Черniолесье Быховского р-на Могилевской обл., рядовой, в/ч 33415, погиб 12.5.1944.

ХРОМЧЕНКО Стефан Федорович, д. Михайловка Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 23.2.1944.

ХРУЛЬ Андрей Сергеевич, с. Писаревка Красиловского р-на Хмельницкой обл., лейтенант 31-го отдельного мотострелкового батальона, погиб 23.2.1944.

ЦЕЦУРА Николай Трофимович, д. Николаева Бобровицкого р-на Черниговской обл., рядовой 290-го стрелкового полка, погиб 19.5.1944.

ЦИРКУНОВ Герасим Савельевич, д. Майское Жлобинского р-на Гомельской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 1.3.1944.

ЧЕБОТНИКОВ Петр Лукьянович, род. в 1908, Задонский р-н Липецкой обл., ст. сержант 142-го стрелкового полка, погиб 1.3.1944.

ЧЕКАЛИН Федор Федорович, рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

ЧЕМОДАНОВ Гавриил Николаевич, род. в 1915, д. Городище Шарангского р-на Горьковской обл., сержант, п/п 02821, погиб 2.3.1944.

ЧЕРЕМИН Федор Кузьмич, г. Астрахань, мл. лейтенант, в/ч 29442, погиб 5.3.1944.

ЧЕРКАСОВ Николай Васильевич, д. Задубравье Жуковского р-на Брянской обл., рядовой, погиб 21.2.1944.

ЧЕРКОВЕЦ Василий Павлович, род. в 1923, с. Посудичи Орловской обл., рядовой отдельного саперного батальона, погиб 26.6.1944.

ЧЕРНАХОВИЧ Дмитрий Иванович, ст. сержант 238-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

ЧЕРНОВЦЕВ Петр Алексеевич, д. Полянниновичи Быховского р-на Могилевской обл., рядовой 31-го отдельного мотострелкового батальона, погиб 28.4.1944.

ЧЕРНОНОСОВ Артем Дмитриевич, д. Алексеевка Новосибирской обл., рядовой 31-го отдельного мотострелкового батальона, погиб 24.6.1944.

ЧЕРНЫХОВИЧ Дмитрий Иванович, Московская обл., ст. сержант 238-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

ЧЕРНЫШОВ Константин Михайлович, г. Астрахань, гв. мл. сержант в/ч 03521, погиб 24.6.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ЧУМАКОВ Алексей Фролович, проживал в Чечерском р-не Гомельской обл., рядовой, погиб 22.2. 1944.

ШАБАЛКИН Степан Елизарович, род. в 1920, г. Жигулевск Куйбышевской обл., рядовой 574-й отдельной роты связи, погиб 24.6.1944.

ШАЛАБОДОВ Стефан Устинович, д. Веть Быховского р-на Могилевской обл., рядовой 190-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ШАПОВАЛОВ Дмитрий Яковлевич, с. Пены Беловского р-на Курской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 7.4.1944.

ШАТУНОВ Устин Лаврентьевич, д. Бобовка Жлобинского р-на Гомельской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 21.2.1944.

ШВЕДСКИЙ Хаим Яковлевич, рядовой, п/п 45954Б, погиб 22.2.1944.

ШВЕДЧИКОВ Валентин Сергеевич, г. Ленинабад Таджикской ССР, мл. сержант 860-го стрелкового полка, погиб 25.6.1944.

ШЕДЛОВ Иван Ильич, с. Крестовое Городище Чердаклинского р-на Ульяновской обл., рядовой, п/п 089, погиб 16.5.1944.

ШЕЛЕПИН Николай Никитович, г. Орел, рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 21.2.1944.

ШЕЛУДЯЕВ Семен Прокофьевич, д. Елинск Унечского р-на Брянской обл., рядовой 142-го стрелкового полка, погиб 7.3.1944.

ШЕМЯКОВ Василий Семенович, Почепский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 01017, погиб 23.2.1944

ШИКИН Степан Кондратьевич, г. Почеп Брянской обл., рядовой, п/п 04640К, погиб 22.2.1944.

ШИРОКОВ Георгий Григорьевич, мл. лейтенант 860-го стрелкового полка, погиб 1.3.1944.

ШИШАЛКО Иван Кондратьевич, д. Малые Автюки Калинковичского р-на Гомельской обл., рядовой 142-го стрелкового полка, погиб 29.2.1944.

ШЛЫК Владимир Федорович, Клинцовский р-н Брянской обл., рядовой 856-го стрелкового полка, погиб 27.2.1944.

ШЛЯХТИН Иван Парфенович, д. Липовка Костюковичского р-на Могилевской обл., сержант 190-го стрелкового полка, погиб 18.5.1944.

ШНАЙДЕР Израил Борисович, род. в 1925, рядовой, погиб 25.2.1944.

ШУХОВ Николай Фатеевич, рядовой, в/ч 64178, погиб 29.2.1944.

ЩАЛЫКОВ Феодосий Семенович, род. в 1907, Хабаровск, мл. лейтенант 336-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

ЩЕГЛОВ Петр Прокофьевич, род. в 1908, д. Жигалки Орловской обл., рядовой мотострелкового батальона, погиб 25.6.1944.

ЩЕРБАКОВ Василий Тихонович, род. в 1898, д. Красногорка Мглинского р-на Брянской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

ЩЕРБАКОВ Иван Михайлович, род. в 1911, с. Мишковка Стародубского р-на Брянской обл., погиб 27.6. 1944.

ЩЕТИНСКИЙ Федор Евграфович, род. в 1921, д. Ильбов Стародубского р-на Брянской обл., рядовой мотострелкового батальона, погиб 22.2.1944.

ЮХНАТОВ Николай Иванович, род. в 1922, с. Полинки Ядринского р-на Чувашской АССР, ефрейтор 858-го стрелкового полка, погиб 25.5.1944.

ЮЩЕНКО Алексей Никитович, род. в 1924, с. Бондарки Конотопского р-на Сумской обл., рядовой 120-го истребительного противотанкового артполка, погиб 1.3.1944.

ЯНОВЦЕВ Василий Николаевич, д. Полянинович Быховского р-на Могилевской обл., рядовой 160-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ГЛУХСКИЙ СЕЛЬСОВЕТ

ЗАХОРОНЕНИЕ В ДЕРЕВНЕ СТУДЕНКА

БАЗЫЛЕВ Павел Степанович, род. в 1922, д. Станково Рогачевского р-на Гомельской обл., партизан, погиб 25.12.1943.

КАРНАЦКИЙ Иван Васильевич, род. в 1919, д. Полом Кличевского р-на Могилевской обл., партизан, погиб 9.9.1942.

ЛОБАЧЕВ Иван Борисович, д. Муравилье Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 39826, погиб 3.1.1944.

МИНЧЕНКО Василий Гаврилович, д. Савиничи Кличевского р-на Могилевской обл., рядовой 210-го медсанбата, погиб 30.6.1944.

ПИЩИКОВ Игорь Иванович, род. в 1924, г. п. Чечерск Гомельской обл., рядовой, погиб 27.3.1944.

САЮТИНСКИЙ Николай Афанасьевич, род. в 1921, г. Калачинск Омской обл., ст. лейтенант 1291-го стрелкового полка 110-й стрелковой дивизии, погиб 28.6. 1944.

ГОРОДЕЦКИЙ СЕЛЬСОВЕТ

ЗАХОРОНЕНИЕ В ДЕРЕВНЕ ГОРОДЕЦ

БЕЛКИН Борис Борисович, род. в 1923, д. Меженичи Стародубского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 64178, погиб 3.3.1944.

Памятник советским воинам, партизанам и жертвам фашизма в д. Городец.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ВОРОНИН Василий Михайлович, г. Воронеж, погиб 29.2.1944.

ГОЛОВИН Михаил Федорович, род. в 1921, с. Жабино Ардатовского р-на Мордовской АССР, командир отделения в/ч 19705, погиб 22.9.1943.

ГУЗНЕВ Василий Алексеевич, род. в 1912, пгт Краснозерское Новосибирской обл., рядовой, погиб 12.12. 1943.

КОЛОС Николай Никонович, д. Лучковичи Стародубского р-на Брянской обл., рядовой 142-го стрелкового полка, погиб 2.3.1944.

КОРМИЦКИЙ Козьма Лаврентьевич, Клинцовский р-н Брянской обл., рядовой 142-го стрелкового полка, погиб 2.3.1944.

ЛЕВЧЕНКО Никифор Назарович, с. П.-Павловка Ирбейского р-на Красноярского края, 142-й стрелковый полк, погиб 2.3.1944.

МЕЛЬНИКОВ Николай Игнатович, род. в 1921, Быховский р-н, рядовой, погиб 15.10.1943.

МИХИН Иван Александрович, род. в 1924, г. Новосибирск, рядовой, погиб 27.9.1943.

МЫШКИН Петр Павлович, д. Горбышев Лебяжского р-на Кировской обл., рядовой 142-го стрелкового полка, погиб 1.3.1944.

ПАНЬКОВ Егор Николаевич, род. в 1919, д. Буда Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой, погиб 24.10.1943.

ПАШКЕВИЧ Николай Васильевич, мл. сержант.

СИРЕНКО Андрей Кузьмич, род. в 1910, с. Червлено Лебединского р-на Сумской обл., сержант, погиб 19.11.1943.

СОЗАН Всеволод Николаевич, д. Дубровка Пуховичского р-на Минской обл., мл. сержант, погиб 20.10. 1943.

Памятник на братской могиле советских воинов и партизан в д. Грудиновка.

П. Б. Швырянский.

СЫЧЕВ Александр Тимофеевич, г. Быхов, погиб 24.10.1943.

ТОЛКАЧЕВ Иван Васильевич, род. в 1910, г. Макеевка Донецкой обл., ст. сержант 142-го стрелкового полка, погиб 2.3.1944.

ШЕВЦОВ Павел Кастеевич, мл. сержант.

ШИРКО Николай Харитонович, род. в 1918, погиб 17.10.1943.

ГРУДИНОВСКИЙ СЕЛЬСОВЕТ

ЗАХОРОНЕНИЕ В ДЕРЕВНЕ ГРУДИНОВКА

ВЕЛИКАНОВ Александр Константинович, д. Копейкино Таврического р-на Омской обл., мл. лейтенант 1264-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

ПЕРЕВАЛОВ Василий Васильевич, род. в 1918, сержант, погиб в 1943.

ШВЫРЯНСКИЙ Петр Борисович, родился в 1901 в г. Барановичи, ст. политрук 45-го стрелкового корпуса, погиб 13.7.1941, спасая боевое знамя одной из дивизий.

ЗАХОРОНЕНИЕ В ДЕРЕВНЕ КРАСНЫЙ ОСОВЕЦ

АФОНЮШКИН Иван Дмитриевич, с. Секирино Скопинского р-на Рязанской обл., рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

БОГОЯВЛЕНСКИЙ Виктор Сергеевич, с. Ново-Русаново Жердевского р-на Тамбовской обл., рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

БОНДАРЕВ Арсений Андреевич, д. Верхняя Тощица Быховского р-на, ефрейтор 1264-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

БЕЛИК Василий Павлович, с. Болдыревка Щербакульского р-на Омской обл., мл. лейтенант 1264-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

ГОРОХОВ Василий Александрович, г. Воронеж, рядовой, погиб 18.6.1944.

ГОРОХОВ Василий Лукьянович, г. Мичуринск Тамбовской обл., рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

ГРЕЧКОСЕЙ Петр Степанович, г. Донецк, рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

ГУДКОВ Андрей Петрович, рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

ЕРМОШИН Тимофей Яковлевич, Егорьевский р-н Алтайского края, старшина 1264-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Памятник на братской могиле советских воинов и партизан в д. Красный Осовец.

ЕЩЕНКО Владимир Трофимович, с. Великий Кобелячок Новосанжарского р-на Полтавской обл., рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

ЗАХАРОВ Ефим Михайлович, ефрейтор 1264-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

ИВАНОВ Андрей Григорьевич, д. Бородинки Горецкого р-на Могилевской обл., ст. сержант 1264-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

ИГНАТЕНКО Николай Кузьмич, Быховский р-н Могилевской обл., сержант 1264-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

КАЗАКЕВИЧ Николай Никитич, род. в 1923, д. Бовшево Могилевского р-на Могилевской обл., рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

КАМЕНЦЕВ Семен Иванович, д. Стрижниково Сусанинского р-на Костромской обл., ст. лейтенант 1264-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

КАРЕБИН Иван Михайлович, д. Нижний Икорец Лискинского р-на Воронежской обл., рядовой, погиб 18.6.1944.

КОВАЛЕВ Николай Иванович, д. Тесновое Рогачевского р-на Гомельской обл., сержант 1264-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

КОПОТИЛОВ Иван Исаакович, род. в 1905, д. Копотилы Вагайского р-на Тюменской обл., рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

КОРОЛЕВ Дмитрий Васильевич, с. Стан Шелокма Костовского р-на Горьковской обл., ст. лейтенант 1264-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

КОРОТАЕВ Николай Павлович, г. Токмак Киргизской ССР, рядовой, погиб 18.6.1944.

ЛАПТЕВ Алексей Петрович, д. Лисичник Быховского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб в ноябре 1941.

МИТИН Андрей Семенович, д. Красное Панинского р-на Воронежской обл., рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

МЯЛКИН Александр Иванович, г. Балашов Саратовской обл., мл. сержант в/ч 44649, погиб 26.3.1944.

ПАВЛОВ Николай Петрович, ст. Тощица Быховского р-на Могилевской обл., ст. сержант 1264-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

ПЕТРУНИН Алексей Никифорович, род. в 1920, д. Сетенка Дубровского р-на Брянской обл., ст. сержант 1264-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

ПУНЦАЕВ Анатолий Корнилович, г. Бутурлиновка Воронежской обл., командир, 1264-й стрелковый полк, погиб 18.6.1944.

РОДИОНОВ Иван Сергеевич, с. Булгановка Николаевского р-на Ульяновской обл., ст. сержант 1264-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

РОЩИН Спиридон Антонович, с. Смяг Новгород-Северского р-на Черниговской обл., рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

САДКОВСКИЙ Николай Тихонович, станица Калниболотская Новопокровского р-на Краснодарского края, рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

СЕЛИВАНОВ Ефим Иосифович, д. Тощица Быховского р-на, ст. сержант 1264-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

СИЛАЕВ Максим Иванович, г. Борисов, сержант 1264-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

СИПАКОВ Федор Михайлович, д. Елисеевичи Толмачевского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 70483, погиб 11.5.1944.

СМЫКОВ Иван Иосифович, с. Ленино Липецкой обл., рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

СТРУКОВ Сергей Петрович, с. Рогачевка Новоусманского р-на Воронежской обл., рядовой, погиб 18.6.1944.

ТИХОНОВ Василий Андреевич, Лискинский р-н Воронежской обл., рядовой, погиб 18.6.1944.

ФЕЛЬБЕРГ Евгений Антонович, род. в 1924, г. Донецк, рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

ЧЕРКАСОВ Иван Иосифович, с. Бугульчан Кумертауского р-на Башкирской АССР, ефрейтор 1264-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

ШЕВЧЕНКО Петр Иванович, род. в 1909, хутор Заводы Конотопского р-на Сумской обл., рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

ЩУКИН Василий Петрович, род. в 1909, с. Аряш Камешкирского р-на Пензенской обл., рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

ЮНДУНОВ Павел Михайлович, ст. Цимлянская Ростовской обл., мл. сержант, погиб 18.6.1944.

ЮРОВ Алексей Михайлович, сержант 1264-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

ДУНАЙКОВСКИЙ СЕЛЬСОВЕТ

ЗАХОРОНЕНИЕ В ДЕРЕВНЕ ЕЗВА

ДМИТРУШКОВ Арсен, род. в 1919.

ЗАХОРОНЕНИЕ В ДЕРЕВНЕ ХОМИЧИ

АБРАХМАНОВ Камаг, Чингирлауский р-н Уральской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

АМЕЛИН Василий Ильич, г. Орел, погиб 25.2.1944.

АСТАФЕЕВ Павел Гордеевич, г. Канск Красноярского края, мл. лейтенант, в/ч 70591, погиб 25.2.1944.

БАЙЧУРИН Алимжан Хасянович, г. Макеевка Донецкой обл., рядовой, погиб 24.6.1944.

БАРАНОВ Геннадий Иванович, г. Кострома, ст. сержант 336-го стрелкового полка, погиб 12.3.1944.

БАСИНСКИХ Иван Григорьевич, род. в 1925, с. Двуречки Липецкой обл., ефрейтор, в/п 70591, погиб 25.2.1944.

БЕДА Николай Семенович, Бобровицкий р-н Черниговской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

БЕЛАШ Алексей Дмитриевич, д. Миргородщина Козельщинского р-на Полтавской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

БОЙХА Петр Павлович, с. Патиевка Киевской обл., служил в 858-м стрелковом полку, погиб 24.6.1944.

БУДОВОЙ Иосиф Архипович, Фастовский р-н Киевской обл., мл. сержант 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

БУРЫЙ Анатолий Кузьмич, род. в 1906, д. Бучки Стародубского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 25.2.1944.

БУТЕНКО Виталий Андреевич, станица Ярославская Лабинского р-на Краснодарского края, мл. лейтенант, в/ч 45919, погиб 25.6.1944.

БЫЧКОВ Иван Николаевич, род. в 1923, Рязанская обл., сержант 858-го стрелкового полка, погиб 24.6. 1944.

Могила неизвестного воина у д. Дунаек.

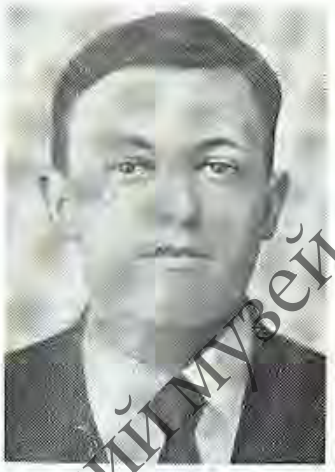

В. Н. Гутников

ВОЗНЫЙ Сергей Николаевич, Белоцерковский р-н Киевской обл., служил в 850-м стрелковом полку, погиб 24.6.1944.

ВОЛОСОВИЧ Константин Никитович, род. в 1923, д. Даниловка Лопатинского р-на Пензенской обл., мл. лейтенант, п/п 70591, погиб 25.2.1944.

ВОЛОЩУК Николай Романович, род. в 1922, г. Нальчик Кабардино-Балкарской АССР, рядовой, погиб 23.2.1944.

ВОРОБЬЕВ Георгий Ильич, род. в 1903, г. Чита, капитан 858-го стрелкового полка, погиб 24.6. 1944.

ВОРОБЬЕВ Петр Васильевич, род. в 1898, с. Курово Орловской обл., ефрейтор, погиб 25.2.1944.

ВОРОНА Иван Васильевич, д. Бажановка Прилукского р-на Черниговской обл., сержант 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ГАВРИЛЕНКО Иван Спиридонович, д. Старая Буда Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой 336-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

ГАМАЛИЙ Иван Давыдович, д. Филипповичи Оржицкого р-на Полтавской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ГЕНЕРАЛОВ Василий Андреевич, род. в 1912, Казанковский р-н Николаевской обл., лейтенант 693-го батальона связи, погиб 12.5.1944.

ГЕРАСИМЕНКО Федор Лаврентьевич, с. Глибичка Белоцерковского р-на Киевской обл., ефрейтор 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ГЛУХОВ Василий Федорович, род. в 1924, д. Красовка Становлянского р-на Липецкой обл., рядовой 336-го стрелкового полка, погиб 12.3.1944.

ГОРДИЕВСКИЙ Кирилл Харитонович, род. в 1901, г. Рогачев Гомельской обл., старшина Белорусского штаба партизанского движения, погиб 17.12.1942.

ГРИШЕНКОВ Николай Платонович, род. в 1925, д. Кавенки Стародубского р-на Брянской обл., рядовой, в/ч 45919, погиб 26.2.1944.

ГРИЩЕНКО Никифор Михайлович, г. Киев, ефрейтор 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ГРУШИН Михаил Васильевич, мл. лейтенант 54-го отдельного саперного батальона.

ГУСАРОВ Кузьма Андреевич, д. Холодное Сузунского р-на Новосибирской обл., рядовой в/ч 45919, погиб 26.6.1944.

ГУТНИКОВ Василий Никифорович, род. в 1924, д. Займище Клинцовского р-на Брянской обл., погиб 25.2.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Из письма в редакцию Валентины Никифоровны Петровой, сестры В. Н. Гутникова

...Учился он в Займищенской семилетней школе, где окончил 7 классов. Поработать не успел. Письма на фронт писала ему я под мамину диктовку. В письмах-треугольниках он нам высылал деньги, которые им давали. К сожалению, письма его не сохранились. Только помню в последнем письме он писал, что вышел из боя в изрешеченной осколками шинели и скоро опять пойдут в бой. Больше писем от него не получили. Он был наводчиком миномета...

ДАВЫДЕНКО Петр Савельевич, род. в 1925, Стародубский р-н Брянской обл., рядовой, в/ч 45919, погиб 3.3.1944.

ДЕНИСОВ Александр Иванович, мл. сержант, п/п 70591Я, погиб 25.2.1944.

ДОМАЩИЧ Андрей Кузьмич, д. Зборов Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой, в/ч 45919, погиб 26.5.1944.

ЕЛЬКИН Алексей Петрович, род. в 1919, г. Мураши Кировской обл., ст. сержант, погиб 24.6.1944.

ЖОГОЛЕВ Николай Михайлович, род. в 1907, г. Грязовец Вологодской обл., ст. сержант 336-го стрелкового полка 5-й стрелковой дивизии, погиб 26.2. 1944.

ЖУРАБАЕВ Сиидибек, Аральский р-н Кзыл-Ординской обл. Казахской ССР, мл. сержант 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ЗАБИЛО Николай Калинкович, с. Тарасовка Ворошиловградской обл., ст. сержант 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ЗАТОПЛЯЕВ Юрий Федорович, род. в 1932, г. Орел, рядовой, п/п 45919, погиб 24.2.1944.

ЗОСИМОВ Иван Васильевич, г. Москва, сержант 336-го стрелкового полка, погиб 28.2.1944.

ЗУБЕНОК Семен Евменович, род. в 1924, д. Пестриков Стародубского р-на Брянской обл., рядовой, в/ч 70591, погиб 25.2.1944.

ИЛЬЕНКО Влас Терентьевич, с. Беспальчевск Драбовского р-на Черкасской обл., мл. сержант 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

КАБАНОВ Муфтул, мл. сержант, погиб 24.6.1944.

КАЙПОВ Пахом Ильич, д. Туросна Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, погиб 2.3.1944.

КАЛУГИН Николай Игнатьевич, г. Туапсе Краснодарского края, сержант 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

КИРИЛЮК Николай Данилович, род. в 1920, д. Раскошное Ставищенского р-на Киевской обл., мл. сержант 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

КИРЯНОВ Илья Лукич, Московская обл., ст. сержант, п/п 45919, погиб 18.5.1944.

КОВАЛЕНКО Иван Григорьевич, Ольховатский р-н Воронежской обл., сержант 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

КОДЬКОЛЕНКО Алексей Игнатьевич, с. Лизобедка Фастовского р-на Киевской обл., ефрейтор 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

КОЗЛОВ Иван Дорофеевич, Рогачевский р-н Гомельской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

КОЗЛОВСКИЙ Пётр Андреевич, род. в 1905, с. Червоное Кировоградской обл., старшина 336-го стрелкового полка 5-й стрелковой дивизии, погиб 29.2.1944.

КОЛБАСА Федор Степанович, род. в 1908, рядовой, погиб 18.3.1944.

КОЛНЦЕВ Василий Яковлевич, Тейковский р-н Ивановской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

Т. С. Куденеко.

КОНДАКОВ Николай Павлович, д. Карцева Тутаевского р-на Ярославской обл., рядовой 335-го стрелкового полка, погиб 25.2.1944.

КОНДРАТЬЕВ Федор Владимирович, г. Клинцы Брянской обл., рядовой 336-го стрелкового полка, погиб 26.2.1944.

КОПТЕЕВ Сергей Иосифович, г. Москва, рядовой, погиб 25.2.1944.

КОРКИШКО Михаил Николаевич, пос. Чутово Полтавской обл., рядовой, погиб 24.6.1944.

КОРНЕЕВ Дмитрий Михайлович, рядовой, п/п 70591, погиб 25.2.1944.

КРАВЧЕНКО Николай Иванович, Быховский р-н Могилевской обл., погиб 25.2.1944.

КРИВОСТАНЕНКО Марк Петрович, д. Струкачов Кормянского р-на Гомельской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 25.2.1944.

КУДЕНЕКО Тимофей Сергеевич, род. в 1907, с. Пятовск Стародубского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб в 1944.

Письмо Т. С. Куденеко родным

20 марта 1944 г.

Письмо от вашего сына Тимофея. Добрый день, дорогие родители. Шлю я вам свой привет и желаю я вам всего хорошего в вашей жизни. Дорогие родители, я еще пока жив и здоров, того и вам желаю. Я в настоящее время нахожусь в запасном полку, в батальоне минометном. Дорогие отец и мать, приходит весна. Это для всех колхозников дни радости. Вы выедете в поле пахать. И будете радоваться своей жизни, но для меня еще не пришло то радостное время. Оно придет скоро, когда кончится война, и я приеду домой к своей жене и своим деткам. И тогда я снова счастливо заживу в мирной обстановке.

Дорогие родители! Новостей особых нет. Наша Красная Армия громит врага. И враг уже не может удержать ту территорию, которую он захватил в 1941 году. Он даже не успевает удирать. За зиму 1944 года его много дивизий наша армия окружила и уничтожила.

С тем до свидания, остаюсь ваш сын Тимофей.

КУЛАКОВ Георгий Васильевич, пос. Заводоуспенское Тугулымского р-на Свердловской обл., ст. сержант, п/п 70591Я, погиб 25.2.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

КУЛЫПА Федор Данилович, Бобруйский р-н Могилевской обл., рядовой, в/ч 64178, погиб 25.6.1944.

КУПРЕЕВ Григорий Агеевич, д. Зборов Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 10.5.1944.

ЛЕХОРОД Михаил Антонович, Сумская обл., ефрейтор, погиб 24.6.1944.

ЛЫКОВ Алексей Тимофеевич, род. в 1911, д. Каменка Горшеченского р-на Курской обл., ст. сержант, погиб 24.6.1944.

ЛЫКОВ Анатолий Васильевич, род. в 1925, г. Орел, мл. сержант, погиб 24.6.1944.

ЛЮБИМОВ Василий Тимофеевич, Мелекесский р-н Ульяновской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ЛЯПИН Николай Александрович, д. Свирель Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка 110-й стрелковой дивизии, погиб 3.11.1944.

МАГНУШЕВСКИЙ Дмитрий Павлович, род. в 1924, с. Ивановка Ставищенского р-на Киевской обл., ефрейтор 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

МАЖИТОВ Салах, род. в 1918, Кзылтуский р-н Кокчетавской обл., мл. сержант 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

МАЗЕКИН Федор Васильевич, д. Лобовня Трубчевского р-на Брянской обл., рядовой, в/ч 45919, погиб 26.4.1944.

МАКАРУЕВ Иван Филиппович, с. Борисково Рязанской обл., ефрейтор 858-го стрелкового полка.

МАРУСЕЕВ Алексей Алексеевич, пос. Губино Тульской обл., сержант, п/п 70591, погиб 25.2.1944.

МАРШАЕВ Мута, род. в 1912, Акушинский р-н Дагестанской АССР, рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

МАЦКОВ Василий Прокопович, род. в 1924, д. Крюково Стародубского р-на Брянской обл., рядовой, в/ч 45919, погиб 25.2.1944.

МЕЛЬНИКОВ Николай Григорьевич, род. в 1897, д. Соколово Соликамского р-на Пермской обл., рядовой 336-го стрелкового полка, погиб 4.3.1944.

МОРОЗОВ Георгий Васильевич, д. Княжинка Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой 986-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

МОШКО Николай Григорьевич, с. Кукшин Нежинского р-на Черниговской обл., лейтенант, погиб 27.3.1944.

НЕПША Андрей Петрович, род. в 1917, д. Исеваевка Новозыбковского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 70191, погиб 25.2.1944.

НИКИТИН Василий Никитович, род. в 1899, д. Речки Бежецкого р-на Калининской обл., рядовой, погиб 12.5.1944.

НУГМАНОВ Монга, род. в 1901, г. Гурьев Казахской ССР, ефрейтор 866-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ОБЕРТУН Степан Петрович, род. в 1923, г. Ворошиловград, ефрейтор, п/п 70591, погиб 25.2.1944.

ОВСЯННИКОВ Леонид Игнатьевич, г. Иваново, мл. сержант 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ОЛЕНЕВ Владимир Васильевич, д. Кузьминка Ступинского р-на Московской обл., ефрейтор 856-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ОСТРОВСКИЙ Абрам Исаакович, г. Новочеркасск Ростовской обл., лейтенант 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ПАВЛЮКОВ Николай Леонович, д. Малые Стрелки Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой 336-го стрелкового полка, погиб 24.11.1944.

ПАВШЕДНОЙ Илларион Никитич, с. Фастовка Белоцерковского р-на Киевской обл., мл. сержант 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ПАНИН Павел Алексеевич, рядовой, погиб 10.3.1944.

ПАНОВ Григорий Демьянович, д. Алешенка Брасовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 24.11.1944.

ПАШУКОВ Георгий Семенович, д. Кивай Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 70591, погиб 25.11.1944.

ПЕЛЫХ Григорий Иванович, хутор Межевой Белоцерковского р-на Киевской обл., служил в 858-м стрелковом полку, погиб 24.6.1944.

ПЕРНИКОВ Филипп Захарович, д. Хатыжин Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 18.5.1944.

ПИЛИПЕЦ Иван Родионович, род. в 1900, д. Бриловка Ставищенского р-на Киевской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ПИЦ Сергей Александрович, род. в 1902, сержант 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ПИЧКУР Семен Сергеевич, Киевская обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ПОМАШЕВСКИЙ Николай Антонович, пос. Станвище Киевской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ПРИЩЕНА Ефим Филиппович, рядовой, погиб 26.6.1944.

ПРУДНИКОВ Илья Филиппович, род. в 1925, д. Путимель Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 24.3.1944.

ПУДОВКИН Федор Николаевич, род. в 1918, д. Березовка Майнского р-на Ульяновской обл., ефрейтор 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

РЕЗНИКОВ Василий Михайлович, род. в 1907, г. Боготол Красноярского края, капитан 190-го стрелкового полка 5-й стрелковой дивизии, погиб 25.11.1944.

РОДИЧЕВ Валентин Дмитриевич, рядовой, п/п 45919, погиб 21.4.1944.

РЫБЧЕНКО Петр Аверьянович, род. в 1920, д. Брилевка Ставишенского р-на Киевской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

САВИЧ Василий Антонович, род. в 1922, д. Брилевка Ставищенского р-на Киевской обл., мл. сержант 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

САВЧЕНКО Николай Иванович, г. Мелитополь Запорожской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

САМОЙЛЕНКО Иван Борисович, хутор Можевой Белоцерковского р-на Киевской обл., служил в 858-м стрелковом полку, погиб 24.6.1944.

САХАРОВ Николай Антонович, рядовой, п/п 38074, погиб 24.6.1944.

СЕМЕЧКИН Михаил Никитович, рядовой, погиб 27.2.1944.

СЕНЬКО Иван Ильич, род. в 1907, д. Климово Спировского р-на Калининской обл., сержант, п/п 45919, погиб 25.2.1944.

СЕРЕБРОВ Федор Семенович, мл. сержант 837-го стрелкового полка, погиб 26.4.1944.

СЕРЕДЕНКО Петр Антонович, г. Харьков, рядовой, погиб 12.5.1945.

СКАЧЕК Николай Григорьевич, род. в 1926, д. Азаровка Стародубского р-на Брянской обл., сержант, п/п 45919, погиб 16.6.1944.

СОКОЛОВ Иван Евдокимович, с. Шипунова Усть-

Бутовский районный историко-краеведческий музей

Пристанского р-на Алтайского края, мл. сержант, п/п 70591, погиб 25.2.1944.

СОКОЛОВ Михаил Иванович, Лукьяновский р-н Горьковской обл., сержант 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

СТОРОЖЕНКО Алексей Маркович, с. Фастовка Белоцерковского р-на Киевской обл., мл. сержант 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

СТРИКАЛО Леонтий Алексеевич, Белоцерковский р-н Киевской обл., служил в 858-м стрелковом полку, погиб 24.6.1944.

СТРОКОВ Николай Иванович, род. в 1912, Мучкапский р-н Тамбовской обл., рядовой, п/п 70591, погиб 25.11.1944.

СЮРКО Василий Зиновьевич, д. Теремошки Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, погиб 25.2.1944.

ТАРАСОВ Владимир Алексеевич, п/п 70591А, погиб 25.2.1944.

ТИТЕНКО Ермолай Иванович, д. Коротковка Щорского р-на Черниговской обл., рядовой 218-го отряда разминирования, погиб 27.10.1944.

ТОЛКАЧЕВ Филипп Фадеевич, д. Палки Быховского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 70591, погиб 25.2.1944.

ТОРЧИЦКИЙ Василий Васильевич, с. Березняки Недригайловского р-на Сумской обл., мл. сержант 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ТРУЩЕНКО Тарас Кириллович, с. Фигоры Белоцерковского р-на Киевской обл., служил в 858-м стрелковом полку, погиб 24.6.1944.

УРМАНОВ Иван Федорович, род. в 1907, п/п 70591, погиб 25.2.1944.

ФИЛАТОВА Нина Алексеевна, д. Перехожее Покровского р-на Орловской обл., рядовая 326-го стрелкового полка, погибла 29.2.1944.

ФИЦ Тимофей Михайлович, д. Унеча Клинцовского р-на Брянской обл., ефрейтор, п/п 70591, погиб 25.2.1944.

ФОСТЕНКО Александр Иванович, с. Шпоровка Белоцерковского р-на Киевской обл., служил в 858-м стрелковом полку, погиб 24.6.1944.

ФУГА Сергей Степанович, с. Николаевка Новосанжарского р-на Полтавской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ХАНКИН Матвей Исаакович, род. в 1925, г. Бобруйск Могилевской обл., рядовой, погиб 24.6.1944.

ХАРЬКОВ Тимофей Авраамович, Вейделевский р-н Белгородской обл., мл. лейтенант, в/ч 35689, погиб 24.6.1944.

ХОХЛОВ Афанасий Михайлович, д. Старые Рядовичи Шаблыкинского р-на Орловской обл., рядовой, п/п 70591Я, погиб 25.2.1944.

ЦАРЬКОВ Тимофей Прокофьевич, Калининский р-н Калининской обл., рядовой, в/ч 45919, погиб 24.2.1944.

ЦЕРКОВСКИЙ Владимир Михайлович, г. Клинцы Брянской обл., сержант 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ЧЕКАЛИН Степан Семенович, д. Михей Сапожковского р-на Рязанской обл., рядовой, п/п 70591, погиб 25.2.1944.

ЧЕРНОГАЕВ Федор Степанович, д. Солтановка Жлобинского р-на Гомельской обл., рядовой, п/п 70591, погиб 25.2.1944.

ЧЕРНЫХ Архип Николаевич, ст. сержант 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ЧЕРНЫХ Иван Михайлович, д. Усты Мичуринского р-на Тамбовской обл., мл. сержант 258-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ЧУЛАНОВ Сергей Николаевич, род. в 1905, г. Тольятти Куйбышевской обл., рядовой 283-й стрелковой дивизии, погиб 24.6.1944.

ЧУМАКОВ Василий Фролович, Чечерский р-н Гомельской обл., рядовой, погиб 25.2.1944.

ШВЕНЬ Василий Минович, с. Заречье Белоцерковского р-на Киевской обл., служил в 858-м стрелковом полку, погиб 24.6.1944.

ШЕЛОМКОВ Сергей Тимофеевич, д. Сагутьево Трубчевского р-на Брянской обл., ст. сержант, погиб 10.3.1944.

ШЕМЯТКОВ Алексей Николаевич, д. Анциково Урицкого р-на Орловской обл., старшина 342-го стрелкового полка, погиб 7.6.1944.

ШЛЯХОВОЙ Роман Егорович, хутор Мелевой Белоцерковского р-на Киевской обл., служил в 858-м стрелковом полку, погиб 24.6.1944.

КРАСНОСЛОБОДСКИЙ СЕЛЬСОВЕТ

ЗАХОРОНЕНИЕ В ДЕРЕВНЕ КРАСНАЯ СЛОБОДА

АБДУЛЛАЕВ Насредин, род. в 1906, Узбекистанский р-н Ферганской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 26.11.1943.

АБЕЛЕВ Маш, род. в 1916, Кургальджинский р-н Целиноградской обл., рядовой, п/п 39826, погиб 8.12.1943.

АБРАМОВ Петр Романович, г. Стерлитамак Башкирской АССР, рядовой 837-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

АВДЕЕВ Петр Дмитриевич, род. в 1925, д. Китово Краснооктябрьского р-на Горьковской обл., рядовой, погиб 10.5.1944.

АВЕРИН Александр Петрович, с. Спицино Шатровского р-на Курганской обл., рядовой, погиб 28.11.1943.

АВЗАЛОВ Махмут Хофизович, род. в 1925, Сармановский р-н Татарской АССР, рядовой 1020-го стрелкового полка, погиб 5.1.1944.

АВРАМЕНКО Иван Борисович, Клинцовский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 03412, погиб 29.2.1944.

АГЕЕНКО Адам Давыдович, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

АЗАРЕНКОВ Василий Тимофеевич, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 01281, погиб 22.4.1944.

АЗИЗОВ Махматали, род. в 1908, Ахунбабаевский р-н Ферганской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 26.11.1943.

АКОНЧЕЦ Михаил Сергеевич, д. Лазовица Кормянского р-на Гомельской обл., рядовой 1022-го стрелкового полка, погиб 5.1.1944.

АКСЕНОВ Иван Васильевич, г. Клинцы Брянской обл., рядовой, в/ч 64178, погиб 18.12.1943.

АЛЕЙНИКОВ Алексей Васильевич, род. в 1908, с. Новые Бобовичи Новозыбковского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 39982, погиб 26.3.1944.

АЛЕКСЕЕНКО Кирилл Сидорович, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 4.1.1944.

АЛИМКИН Иван Григорьевич, д. Чулково Люблинского р-на Омской обл., рядовой, погиб 3.3.1944.

АМОНИЯЗОВ Атем, пос. Кара-Узяк Чимбайского р-на Каракалпакской АССР.

АМПИЛОГОВ Петр Михайлович, род. в 1908, г. Буйнакск Дагестанской АССР, ст. сержант 1210-го стрелкового полка, погиб 26.5.1944.

АНАНЬЕВ Павел Алексеевич, род. в 1912, г. Астрахань, рядовой 397-го сан. батальона, погиб 6.4.1944.

Клинцовский районный историко-краеведческий музей

М. Авзалов.

А. И. Анохин.

И. Н. Афонькин.

В. Т. Баранников.

АНДРОСОВ Антон Павлович, род. в 1900, г. Всеволожск Ленинградской обл., рядовой, погиб 9.1.1944.

АНТИПЕНКО Петр Васильевич, род. в 1924 г., д. Тайманово Быховского р-на, рядовой, погиб 19.4.1944.

АНОХИН Александр Иванович, род. в 1918, г. Ефремов Тульской обл., ст. сержант 858-го стрелкового полка, погиб 27.1.1944.

Из фронтовых писем А. И. Анохина сестре Нине

Дорогие родные, теперь я от вас нахожусь очень далеко... Нам предстоит далекий и трудный путь, но ничего, мы этот путь пройдем с честью и славой для нашей родины...

После месячного перерыва от наступательных боев мы снова не сегодня завтра вступаем в бой на новом направлении...

Нина, почему только ты одна пишешь мне письма?.. Прошу, не забывайте, а пишите почаще. А пока до свидания, остаюсь жив и здоров.

Ваш Сашка. 7.9.1943 г.

Привет с фронта.

Здравствуйте, дорогие родные Вера, Нина, Адочка и Эдик со Стасиком, шлю я вам свой боевой пламенный привет...

Изменений в моей жизни пока никаких нет, только лишь в одном — что мы на одном месте находимся очень мало, а приходится все время быть в движении. Да иначе в настоящее время и не должно быть, кроме как двигаться вперед и вперед на запад и очищать нашу любимую родину от немецких захватчиков. Да, настало наше время... Красная Армия ежедневно спасает от фашистского ига сотни населенных пунктов. Эти радостные вести воодушевляют воинов на новые подвиги... Час разгрома фашизма недалек, и снова народы Советского Союза начнут жить свободной радостной жизнью...

АНТОНОВ Петр Николаевич, рядовой, п/п 39982, погиб 2.4.1944.

АНТРОПОВ Яков Матвеевич, рядовой, п/п 03564, погиб 28.8.1943.

АНШУКОВ Петр Михайлович, Мантуровский р-н Курской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 8.12.1943.

АНЯШОВ Василий, д. Конева Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой, в/ч 24615, погиб 5.1.1944.

АРАПОВ Дмитрий Васильевич, лейтенант 830-го стрелкового полка 238-й стрелковой дивизии, погиб 25.3.1944.

АРСЕНТЬЕВ Петр Арсентьевич, род. в 1924, Цивильский р-н Чувашской АССР, рядовой, в/ч 64178, погиб 5.1.1944.

АРХИПОВ Иван Петрович, д. Ольшаницы Дятьковского р-на Брянской обл., сержант, п/п 36567, погиб в октябре 1943.

АРШАКОВ Тимофей Семенович, д. Гурки Трубчевского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 45919Ю, погиб 8.12.1943.

АСТАШКИН Федор Петрович, с. Симкино Большеберезниковского р-на Мордовской АССР, п/п 66951, погиб 25.3.1944.

АТАДЖАНОВ Ратжат, проживал в Туркменской ССР, рядовой, п/п 56330, погиб 5.1.1944.

АФАНАСЬЕВ Евдоким Анисимович, род. в 1912, г. Киров Калужской обл., старшина, погиб 6.1.1944.

АФОНЬКИН Иван Никифорович, род. в 1923, д. Большой Угол Дубровского р-на Брянской обл., перед войной работал столяром на мебельной фабрике в Дубровке, был в партизанах, с 1943 в Красной Армии, п/п 02807, погиб 2.3.1944.

АФОНЮК Николай Павлович, г. Владимир, рядовой, погиб 22.2.1944.

АХМЕДОВ Аджалал, Ленинский сельсовет Фрунзенского р-на Ферганской обл., рядовой, п/п 93564, погиб 28.11.1943.

АХМЕДОВ Саткул, род. в 1914 в Сайрамском р-не Чимкентской обл., до войны работал трактористом в колхозе, сержант, погиб 6.4.1944.

АХМЕДОВ Тешебай, Андижанская обл., рядовой 1019-го стрелкового полка, погиб 6.5.1944.

БАБЕШКО Василий Петрович, пос. Рыбалчино Воронежской обл., рядовой 362-го стрелкового полка, погиб 22.4.1944.

БАБИН Алексей Афанасьевич, г. Архангельск, сержант, погиб 6.4.1944.

БАБКОВ Ануфрий Денисович, рядовой 1206-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

БАБУЧЕНКО Василий Иванович, рядовой, погиб 28.2.1944.

БАЗДЕРОВ Сергей Александрович, ст. лейтенант, п/п 20759, погиб 6.1.1944.

БАЗЫЛЕВ Василий Филиппович, с. Гостенко Клин-

Быховский районный историко-краеведческий музей

Саткул Ахмедов с семьёй.

цовского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 45919, погиб 8.12.1943.

БАЙГОЛО Михаил Афанасьевич, Кричевский р-н Могилевской обл., рядовой, погиб 26.3.1944.

БАЙТУРИН Фарфутдин, рядовой, п/п 64090, погиб 6.3.1944.

БАКИН Петр Федорович, Клинцовский р-н Брянской обл., ефрейтор, п/п 45919, погиб 4.1.1944.

БАЛАКИН Михаил Георгиевич, д. Скуратово Чернского р-на Тульской обл., ст. лейтенант 121-го полка 362-й стрелковой дивизии, погиб 21.6.1944.

БАЛАКИН Николай Иванович, с. Чертково Пензенской обл., сержант, п/п 33831, погиб 10.3.1944.

БАЛЯЖИН Иван Петрович, род. в 1912, г. Москва, ст. лейтенант, в/ч 13564, погиб 1.1.1944.

БАРАБАШОВ Николай Митрофанович, г. Павловск Воронежской обл., рядовой, п/п 33891, погиб 25.3.1944.

БАРАНЧИКОВ Владимир Дмитриевич, род. в 1914 в семье рабочего, г. Чебоксары Чувашской АССР, работал помощником механика на пароходе; рядовой, п/п 98412 Д, погиб 29.2.1944.

БАРАНОВ Лука Наумович, Бобруйский р-н Могилевской обл., сержант, погиб 25.10.1943.

БАРАНОВ Павел Евстигнеевич, рядовой, п/п 24615, погиб 28.3.1944.

БАРАНОВ Павел Евстафьевич, рядовой, п/п 24615, погиб 28.3.1944.

БАРАНОВ Семен Иванович, д. Ивановка Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 15.1.1944.

БАРИНОВ Владимир Дмитриевич, д. Сосени Вязниковского р-на Владимирской обл., сержант, погиб 8.12.1943.

БАРМОТИН Сергей Владимирович, рядовой, погиб 10.4.1944.

БАСТРУКОВ Михаил Гаврилович, рядовой в/ч 4615, погиб 4.1.1944.

БАТУРИН Иван Петрович, род. в 1924, д. Усадьба Сухиничского р-на Калужской обл., рядовой, погиб 3.12.1943.

БАТУРО Семен Васильевич, с. М. Тополь Клинцовского р-на Брянской обл.

БАТЯЕВ Павел Иванович, рядовой, п/п 51839Ю, погиб 2.3.1945.

БАХТИН Илья Романович, д. Б. Муша Мушинского с/с Советского р-на Кировской обл., рядовой, п/п 51859, погиб 2.3.1944.

БЕБКО-ПЕШКОВ Владимир Семенович, род. в 1901, д. Черниговка Чишминского р-на Башкирской АССР, лейтенант 1287-го стрелкового полка 110-й стрелковой дивизии, погиб 29.11.1943.

БЕВЗЮК Яков Никитович, род. в 1905, д. Савинцы Тростянецкого р-на Винницкой обл., мл. сержант, погиб 23.2.1944.

БЕЛОКРИНИЦКИЙ Алексей Васильевич, ст. Заозерная Рыбинского р-на Красноярского края, ст. лейтенант 105-го стрелкового батальона, погиб 11.12. 1943.

БЕЛОКУРОВ Александр Ефимович, род. в 1905, с. Криволесинье Чаплыгинского р-на Липецкой обл., рядовой 458-го мотострелкового батальона, погиб 23.4. 1944.

БЕЛОУСОВ Александр Илларионович, г. Гурьевск, рядовой, п/п 12926, погиб 30.3.1944.

БЕНДЮКОВ Петр Семенович, рядовой 458-го отдельного мотострелкового батальона, погиб 26.3.1944.

БЕРДЮГИН Андриан Сергеевич, род. в 1925, д. Жидки Петуховского р-на Курганской обл., рядовой, погиб 28.3.1944.

БЕРИКБАЕВ Шарше, рядовой, п/п 24615, погиб 5.1.1944.

БЕРКО Сергей Михайлович, г. Воронеж, ст. сержант, п/п 11050, погиб 22.6.1944.

БЕСЕДИН Яков Матвеевич, род. в 1910, Новосергиевский р-н Оренбургской обл., сержант, п/п 54390 А, погиб 6.1.1944.

БЕСЧАСТНОВ Леонид Павлович, род. в 1925, Щелковский р-н Московской обл., ефрейтор, п/п 45919, погиб 19.1.1944.

БИБИК Трифон Степанович, род. в 1898, г. Орск Оренбургской обл., рядовой, п/п 30692, погиб 23.2. 1944.

БИРЮГОЛИН Борис Савельевич, Унечский р-н Брянской обл., рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 4.1.1944.

БИРЮКОВ Федор Федотович, Петушинский р-н Владимирской обл., мл. сержант 837-го стрелкового полка 298-й стрелковой дивизии, погиб 11.6.1944.

БЛИНОВ Петр Андреевич, рядовой, п/п 36463, погиб 23.2.1944.

БОБКОВ Иван Прокопович, рядовой в/ч 24615, погиб 3.2.1944.

БОГДАНОВИЧ Борис Антонович, д. Богдановичи Чечерского р-на Гомельской обл., рядовой в/ч 24615, погиб 4.1.1944.

БОГОМАЗОВ Иван Васильевич, род. в 1923, д. Гриденки Стародубского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 70591, погиб 4.1.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

БОЖКОВ Иван Федорович, рядовой в/ч 20759, погиб 6.1.1944.

БОЙКОВ Адам Семенович, д. Рудня Чечерского р-на Гомельской обл., рядовой 1020-го стрелкового полка, погиб 5.1.1944.

БОЛВА Ефим Филиппович, Менский р-н Черниговской обл., рядовой 1019-го стрелкового полка, погиб 14.4.1944.

БОЛТОВСКИЙ Иван Федорович, род. в 1906, д. Мыслевщина Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 30692.

БОЛЯКИН Иван Петрович, род. в 1912, г. Псков, ст. лейтенант, погиб 1.1.1944.

БОНДАРЕВ Дмитрий Нестерович, род. в 1925, Буда-Кошелевский р-н Гомельской обл., рядовой, погиб 25.10.1943.

БОНДАРЕНКО Василий Епифанович, д. Березяки Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 5.1.1944.

БОНДАРЕНКО Иван Максимович, с. Чумаково Куйбышевского р-на Новосибирской обл., рядовой, погиб 2.4.1944.

БОНДАРЕНКО Мартын Трофимович, Клинцовский р-н Брянской обл., рядовой, погиб 7.12.1943.

БОНДАРЬ Семен Константинович, г. Клинцы Брянской обл., рядовой, погиб 10.1.1944.

БОРБАТЬКО Николай Степанович, род. в 1897, рядовой, погиб 6.12.1943.

БОРЗЕНКОВ Иван Никитович, рядовой, п/п 03564, погиб 26.11.1943.

БОРИСОВ Павел Васильевич, г. Чистополь, мл. сержант, п/п 36535, погиб 27.3.1944.

БОРИСОВ Федот Семенович, д. Борисовка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 3.12.1943.

БОРИСЮК Николай Дмитриевич, род. в 1924, с. Котовка Радомышльского р-на Житомирской обл., рядовой 557-го стрелкового полка, погиб 26.6.1944.

В. Т. Буланов с семьёй.

БОРОВЦОВ Иван Михайлович, род. в 1901, рядовой в/ч 30692, погиб 24.2.1944.

БОРОДИН Алексей Кириллович, с. Старая Буда Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, погиб 8.12.1943.

БОРОДИН Михаил Никитич, род. в 1922, д. Грачевка Куркинского р-на Тульской обл., сержант в/ч 45919, погиб 19.1.1944.

БОРОДИН Филипп Ильич, род. в 1924, д. Пеклино Дубровского р-на Брянской обл.

БОХОРИН Владимир Дмитриевич, род. в 1903, г. Сокол, рядовой, п/п 30692, погиб 23.2.1944.

БРИТЧИКОВ Адам Иванович, Краснопольский р-н Могилевской обл., рядовой 1020-го стрелкового полка, погиб 5.1.1944.

БУГАЕВ Иван Матвеевич, сержант, погиб 4.2.1944.

БУГАРЕВ Николай Алексеевич, г. Азов Ростовской обл., сержант, погиб 20.1.1944.

БУДИН Иван Степанович, род. в 1907, д. Липинцы Унинского р-на Кировской обл., сержант.

БУДНИКОВ Порфирий Кузьмич, д. Лобыревка Чечерского р-на Гомельской обл., рядовой, п/п 24614, погиб 23.3.1944.

БУЛАНОВ Василий Тимофеевич, род. в 1905, с. Ивановка Хвалынского р-на Саратовской обл., рядовой, погиб 5.1.1944.

БУЛЫГИН Иван Демьянович, д. Орловка Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 03564, погиб 28.11.1943.

БУРМИСТРОВ Егор Афанасьевич, г. Саратов, рядовой в/ч 70591.

БУРЦЕВ Михаил Федорович, с. Коротыш Ливенского р-на Орловской обл., рядовой, погиб 27.5.1944.

БУСУРИН Константин Иванович, род. в 1900, работал мастером на Тульском заводе «Красный Октябрь», был участником народного ополчения г. Тула, потом в Красной Армии, техник-лейтенант 397-го отдельного мотострелкового батальона, в/ч 16652, погиб 28.3.1944.

БУТАНОВ Турсунбай, Фрунзенский р-н Ферганской обл., рядовой, п/п 03564, погиб 28.11.1943.

БУТОК Михой Наумович, с. Максим Козелецкого р-на Черниговской обл., рядовой, п/п 33831, погиб 12.3.1944.

БУЦАЕВ Григорий Матвеевич, г. Криничный Волоконовского р-на Белгородской обл., рядовой, погиб 28.3.1944.

БЫКОВ Михаил Степанович, рядовой, п/п 39826, погиб 8.12.1943.

БЫКОВ Свирид Алексеевич, Рогачевский р-н Гомельской обл., рядовой, погиб 5.1.1944.

БЫКОВСКИЙ Николай Севастьянович, г. Днепропетровск, мл. лейтенант 458-го санитарного батальона, погиб 26.2.1944.

БЫЧИН Александр Гаврилович, Чернушенский р-н Пермской обл., ст. сержант, погиб 5.1.1944.

БЯЛЫК Василий Леонтьевич, Сухаловский с/с Епифанского р-на Тульской обл., капитан 830-го стрелкового полка 238-й стрелковой дивизии, погиб 28.3.1944.

ВАРДАНЯН Григорий Аколович, род. в 1911, рядовой 1022-го стрелкового полка, погиб 4.1.1944.

ВАРФОЛОМЕЕВ Антон Иванович, род. в 1906, с. Старые Хутора Усманского р-на Липецкой обл., ефрейтор, п/п 45919, погиб 4.1.1944.

ВАСИЛЕВСКИЙ Стефан Исакович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 01981, погиб 2.3.1944.

ВАСИЛЕНКО Людмила Ивановна, рядовая 1206-го стрелкового полка, в/ч 24615, погибла 5.2.1944.

Быховский районный исторический краеведческий музей

С. А. Быков.

А. М. Васильцов.

ВАСИЛЬЕВ Виктор Васильевич, род. в 1919, г. Канаш Чувашской АССР, рядовой, погиб 13.1.1944.

ВАСИЛЬЦОВ Александр Михайлович, род. в 1904, д. Ильбов Стародубского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 7(8).12.1943.

ВАСИН Василий Иванович, род. в 1919, д. Липовка Липецкой обл., рядовой, погиб 18.1.1944.

ВЕТРОВ Николай Артемьевич, г. Орел, рядовой, п/п 68423 К, погиб 8.12.1943.

ВИНИЦКИЙ Давид Яковлевич, рядовой, п/п 70591 Я, погиб 10.12.1943.

ВИННИКОВ Василий Алексеевич, рядовой 843-го стрелкового полка, погиб 8.6.1944.

ВИНОВАРОВ Никифор Евменович, д. Добрый Дуб Быховского р-на, рядовой, в/ч 24615, погиб 4.1.1944.

ВЛАСОВ Иван Петрович, г. Дорогобуж Смоленской обл., рядовой в/ч 08765 Ц, погиб 16.12.1943.

ВЛАСОВ Филипп Ермолаевич, рядовой, п/п 24615, погиб 4.1.1944.

ВОЛОДЧЕНКО Иван Нестерович, Клинцовский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 6.1.1944.

ВОЛОШИН Павел Дмитриевич, г. Днепродзержинск, рядовой в/ч 66434, погиб 5.1.1944.

ВОЛОШИН Павлин Александрович, д. Леонтьево Комсомольского р-на Ивановской обл., сержант, п/п 12926, погиб 1.4.1944.

ВОРОБЬЕВ Василий Иванович, г. Кашин Калининской обл., сержант, п/п 03564, погиб 28.11.1943.

ВОРОН Никифор Акимович, д. Селец Орловской обл., рядовой 843-го стрелкового полка, погиб 12.4.1944.

ВОЧКОВ Василий Яковлевич, Чаусский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 24615, погиб 5.1.1944.

ВОЩИЛО Иван Кондратьевич, Клинцовский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 03412, погиб 2.3.1944.

ВЫБОРНОВ Петр Егорович, мл. сержант, погиб 8.12.1943.

ВЫСКРЕБЕНЦЕВ Иван Егорович, г. Тамбов, сержант, погиб 6.1.1944.

ГАВРИЛЕНКО Иван Макарович, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 68423 К, погиб 6.1.1944.

ГАВРИЛЕНКО Никонор Григорьевич, рядовой, погиб 6.4.1944.

ГАГАРКИН Василий Григорьевич, Шатковский р-н Горьковской обл., рядовой в/ч 24615, погиб 4.1.1944.

ГАЛАГАНОВ Лука Архипович, род. в 1901, д. Недведь Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 03654, погиб 3.12.1943.

ГАЛКИН Виктор Петрович, г. Зеленодольск Татарской АССР, мл. сержант в/ч 64178, погиб 8.12.1943.

ГАНИЕВ Абдумалик, род. в 1905, г. Коканд Ферганской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 26.11.1943.

ГАПЕЕНКО Иван Дмитриевич, рядовой в/ч 24615, погиб 5.1.1944.

ГАРБУЗОВ Федор Алексеевич, рядовой в/ч 20750, погиб 5.1.1944.

ГАРБУЗОВ Филипп Васильевич, Трубчевский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 03412, погиб 29.1.1944.

ГЕОНЯ Исаак Андреевич, род. в 1918, г. Дебальцево Донецкой обл., майор, погиб 26.11.1943.

ГЕРАСИМЕНКО Алексей Григорьевич, г. Барнаул Алтайского края, мл. сержант, п/п 12926, погиб 27.3.1944.

ГЕРАСИМОВИЧ Даниил Иосифович, рядовой 210-го отдельного медсанбата, погиб 23.2.1944.

ГЛИНКИН Максим Егумснтьевич, г. Клинцы Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 7.12.1944.

ГЛУЗДАКОВ Дмитрий Михайлович, д. Староселье Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой в/ч 4645, погиб 4.1.1944.

ГЛУХАНЬКОВ Ефим Яковлевич, Хотимский р-н Могилевской обл., рядовой, погиб 2.3.1944.

ГЛУШАКОВ Антон Артемьевич, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 03564, погиб 28.11.1943.

ГОЛЕНЕВ Всеволод Владимирович, род. в 1917, г. Орел, рядовой, погиб 31.1.1944.

ГОЛИКОВ Михаил Семенович, мл. сержант, погиб 2.3.1944.

ГОЛОВЕНКОВ Иван Максимович, род. в 1902, рядовой 458-го отдельного медсанбата, погиб 22.5.1944.

ГОЛЫНСКИЙ Денис Константинович, род. в 1920, Стародубский р-н Брянской обл., рядовой в/ч 03412, погиб 29.2.1944.

ГОНЧАРОВ Егор Иванович, Рогачевский р-н Гомельской обл., рядовой 1020-го стрелкового полка, погиб 5.1.1944.

ГОНЧАРОВ Кузьма Кириллович, род. в 1920, Суджанский р-н Курской обл., ст. сержант 1020-го стрелкового полка, погиб 1.1.1944.

ГОНЧАРОВ Михаил Иванович, д. Красная Слобода Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 6.1.1944.

ГОНЧАРОВ Николай Михайлович, рядовой в/ч 24615, погиб 6.1.1944.

ГОНЧАРОВ Яков Константинович, род. в 1908, д. Унеча Клинцовского р-на Брянской обл., погиб в ноябре 1944.

ГОРБАНЬ Филипп Васильевич, рядовой, погиб 23.3.1944.

ГОРБАТОВСКИЙ Федот Михайлович, Клинцовский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 8.12.1944.

ГОРБАЧЕВ Кирилл Данилович, д. Полянииовичи Быховского р-на, рядовой 4020-го стрелкового полка, погиб 5.1.1944.

ГОРЕЛИКОВ Степан Фролович, д. Кузьминичи Чаусского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 5.1.1944.

ГОРЕЛОВ Ефим Иванович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 03564, погиб 28.11.1943.

ГОРНАКОВ Александр Антонович, Донецкая обл., мл. лейтенант, погиб 10.3.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ГОРОВОЙ Петр Иванович, Рогачевский р-н Гомельской обл., рядовой в/ч 24615, погиб 4.1.1944.

ГОРОШКО Иван Миронович, род. в 1912, Клинцовский р-н Брянской обл., рядовой в/ч 64178, погиб 8.3.1943.

ГОРШКОВ Владимир Михайлович, род. в 1919, пгт Воскресенское Горьковской обл., мл. лейтенант, п/п 02821, погиб 5.1.1944.

ГОРШКОВ Дмитрий Григорьевич, сержант, п/п 05340, погиб 24.3.1944.

ГОРШКОВ Иван Наумович, д. Красная Слобода Быховского р-на, рядовой в/ч 20759, погиб 6.1.1944.

ГОРЬКОВ Василий Егорович, рядовой в/ч 02821, погиб 7.1.1944.

ГОРЮШИН Иван Иванович, род. в 1925, д. Хворостянка Добринского р-на Липецкой обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 23.4.1944.

ГРАКОВ Лукьян Осипович, Хотимский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 02821, погиб 5.1.1944.

ГРЕБЕНЕНКО Максим Архипович, род. в 1904, д. Колодезки Стародубского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 4.1.1944.

ГРЕЦКИЙ Михаил Григорьевич, род. в 1913, рядовой в/ч 03412Д, погиб 29.2.1944.

ГРИБАКИН Василий Николаевич, Свердловский р-н Орловской обл., рядовой в/ч 70591, погиб 5.1.1944.

ГРИДНЕВ Мальвей Смекович, род. в 1916, Ромитанский р-н Бухарской обл., рядовой, п/п 01829, погиб 25.3.1944.

ГРИЗОДУБ Николай Васильевич, г. Красный Лиман Донецкой обл., рядовой, п/п 45919Ю, погиб 8.12.1943.

ГРИШУНОВ Афанасий Анисимович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 03564, погиб 28.11.1943.

ГРИЩЕНКО Андрей Андреевич, рядовой в/ч 24615, погиб 5.1.1944.

ГРИЩЕНКО Иван Яковлевич, род. в 1915, Короченский р-н Белгородской обл., рядовой 1208-го строительного полка, погиб 30.5.1944.

ГРОДНИКОВ Иван Иванович, Рогачевский р-н Гомельской обл., рядовой 458-го отдельного медсанбата, погиб 4.3.1944.

ГРОДНИКОВ Степан Михайлович, Рогачевский р-н Гомельской обл., рядовой 300-го отдельного медсанбата, погиб 5.1.1944.

ГРОДНЯКОВ Егор Николаевич, д. Новые Журавичи Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой 1022-го стрелкового полка, погиб 5.1.1944.

ГРОМОВ Иван Александрович, ст. сержант 110-й стрелковой дивизии, погиб 22.2.1944.

ГРУШЕВСКИЙ Владимир Сидорович, пгт Краснополье Могилевской обл., рядовой, погиб 23.2.1944.

ГРУШКО Павел Фатеевич, пгт Ивановка Херсонской обл., рядовой, погиб 22.2.1944.

ГУБЧЕНКО Иван Никифорович, ефрейтор в штабе 771-го стрелкового полка, погиб 2.4.1944.

ГУДИМОВ Иосиф Трофимович, род. в 1908, с. Картушин Стародубского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 64178, погиб 7.12.1943.

ГУДОВСКИЙ Павел Сергеевич, Середино-Будский р-н Сумской обл., рядовой 77-го стрелкового полка, погиб 1.4.1944.

ГУСЕВ Александр Ефимович, г. Казань, рядовой, погиб 27.2.1944.

ГУСЕВ Николай Иванович, рядовой 301-го отдельного медсанбата, погиб 22.4.1944.

ГУТНИК Евмен Васильевич, Клинцовский р-н Брянской обл., рядовой в/ч 64178, погиб 10.12.1943.

П. М. Деменок.

ГУЩЕНКО Григорий Игнатович, д. Кипень Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 03412, погиб 2.3.1944.

ГУРЩЕНКО Дмитрий Давыдович, д. Искань Быховского р-на, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 4.1.1944.

ДАНЧЕНКО Егор Петрович, д. Зори Чериковского р-на Могилевской обл., рядовой 210-го отдельного медсанбата, погиб 20.2.1944.

ДАНЧЕНКО Иван Корнеевич, род. в 1924, Стародубский р-н Брянской обл., рядовой в/ч 64178, погиб 27.12.1943.

ДВОРЕЦКИЙ Василий Никитич, род. в 1912, Москва, офицер 142-го стрелкового полка, погиб 4.1.1944.

ДЕГТЯРЕНКО Илья Леонтьевич, д. Буда-Воробьевская Новгород-Северского р-на Черниговской обл., рядовой, п/п 39982, погиб 26.4.1944.

ДЕЕВ Андрей Андреевич, проживал в Орловской обл., рядовой в/ч 70591, погиб 5.1.1944.

ДЕМЕНОК Петр Митрофанович, род. в 1922, с. Синяки Стародубского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 64074Г, погиб 7.1.1944.

ДЕМИДОВ Николай Дмитриевич, г. Калуга, рядовой, погиб 25.3.1944.

ДЕНИСЕНКО Аким Демьянович, род. в 1923, г. Клинцы Брянской обл., рядовой, п/п 70591, погиб 5.1.1944.

ДЖУРАЕВ Махмуд, род. в 1915, Нарпайский р-н Самаркандской обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 27.5.1944.

ДИДКОВ Федот Митрофанович, рядовой, п/п 49936, погиб 4.1.1944.

ДМИТРИЕВ Николай Данилович, г. Москва, рядовой, п/п 01281, погиб 22.4.1944.

ДМИТРИЕВ Роман Дмитриевич, рядовой 210-го медсанбата, погиб 25.2.1944.

ДМИТРИЕВ Федор Борисович, род. в 1904, г. Ворошиловград, рядовой, погиб 25.2.1944.

ДОБРОВ Федор Федорович, ефрейтор, п/п 04640А, погиб 23.12.1943.

ДОЛГОПОЛОВ Андрей Нестерович, род. в 1902, д. Камень Стародубского р-на Брянской обл., рядовой 31-го медсанбата, погиб 6.1.1944.

ДОМНИН Михаил Прокофьевич, рядовой, погиб 6.1.1944.

ДОНЬЯРОВ Токбай, с. Шаульдер Чимкентской обл., рядовой, п/п 03564, погиб 28.11.1943.

Брянский районный историко-краеведческий музей

ДОРОНИН Иосиф Сидорович, Брасовский р-н Брянской обл., рядовой в/ч 02821, погиб 28.1.1944.

ДОРОХИН Василий Кириллович, род. в 1918, с. Кунач Ливенского р-на Орловской обл., рядовой, погиб 5.1.1944.

ДОРОХИН Иван Тихонович, род. в 1901, Ливенский р-н Орловской обл., рядовой, п/п 30692, погиб 25.2.1944.

ДОЦЕНКО Александр Семенович, род. в 1920, г. Старый Оскол Белгородской обл., рядовой 837-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

ДРАЧЕВ Константин Терентьевич, проживал в Чечерском р-не Гомельской обл., рядовой 336-го отдельного медсанбата, погиб 17.5.1944.

ДРЕБУШИНСКИЙ Андрей Петрович, д. Староград Чечерского р-на Гомельской обл., рядовой 1020-го стрелкового полка, погиб 5.1.1944.

ДУБИНИН Алексей Яковлевич, г. Фрунзе, ст. лейтенант, п/п 66434, погиб 5.1.1944.

ДУБКИН Кузьма Федорович, д. Ивановка Трубчевского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 70521, погиб 9.12.1943.

ДУРОВ Михаил Фролович, с. Пчельники Семилукского р-на Воронежской обл., сержант, п/п 40375, погиб 25.3.1944.

ДЫШАКОВ Михаил Андреевич, Клинцовский р-н Брянской обл., рядовой в/ч 64178, погиб 8.12.1943.

ДЬЯКОНОВ Борис Васильевич, г. Сыктывкар, рядовой отдельного лыжного батальона, погиб 26.2.1944.

ДЯТЛОВ Константин Павлович, рядовой, погиб 26.3.1944.

ЕГОРОВ Юрий Георгиевич, ефрейтор 1020-го стрелкового полка, погиб 4.1.1944.

ЕКИМЕНКО Иван Данилович, с. Горчанка Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 4.1.1944.

ЕЛМУРАТОВ Абип, рядовой, п/п 56330, погиб 5.1.1944.

ЕМЕЛЬЯНОВ Алексей Алексеевич, г. Климовичи Могилевской обл., рядовой, п/п 12929, погиб 26.4.1944.

ЕРЕМИН Василий Павлович, с. Путятино Мазановского р-на Амурской обл., лейтенант в/ч 45919, погиб 8.12.1943.

ЕРОШЕНКО Игнат Алексеевич, рядовой, п/п 20759, погиб 6.1.1944.

ЕРОШИН Григорий Николаевич, г. Москва, ефрейтор, п/п 73602, погиб 27.2.1943.

ЕФИМЕНКО Александр Романович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой 56-го отдельного батальона противотанковых ружей, погиб 14.10.1943.

ЕФИМЕНКО Иван Ульянович, рядовой 1020-го стрелкового полка, погиб 5.1.1944.

ЕФРЕМЕНКО Афанасий Константинович, рядовой, п/п 20759, погиб 5.1.1944.

ЕЩЕНКО Константин Никифорович, пос. Красная Балка Стародубского р-на Брянской обл., сержант 31-го медсанбата, погиб 4.1.1944.

ЕЩЕНКО Константин Никитович, г. Константиновка Донецкой обл., рядовой 142-го стрелкового полка, п/п 64074, погиб 7.1.1944.

ЖИДКОВ Иван Григорьевич, Ефремовский р-н Тульской обл., ефрейтор, п/п 12926, погиб 28.6.1944.

ЖУКОВ Иван Кузьмич, майор, погиб 27.3.1944.

ЖУЧКО Николай Данилович, род. в 1913, г. Каунас, рядовой 1020-го стрелкового полка, погиб 4.1.1944.

ЗАБОЛОТНИКОВ Василий Егорович, род. в 1915, с. Гавриловка Каргатского р-на Новосибирской обл., рядовой, п/п 20759, погиб 6.1.1944.

ЗАВАЦКИЙ Василий Савельевич, род. в 1907, с. Решетки Стародубского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 9.12.1943.

ЗАВЯЛОВ Сергей Дмитриевич, с. Востраково Подольского р-на Московской обл., рядовой, п/п 45366, погиб 12.10.1943.

ЗАГНОТНЫЙ Максим Федорович, с. Гостенка Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 5.1.1944.

ЗАДНЕПРОВСКИЙ Григорий Романович, рядовой, погиб 4.1.1944.

ЗАЙКОВСКИЙ Андрей Епифанович, Клинцовский р-н Брянской обл., рядовой 55-го стрелкового батальона, погиб 29.11.1944.

ЗАЙЦЕВ Андрей Яковлевич, ст. лейтенант, погиб 12.6.1944.

ЗАЙЦЕВ Терентий Васильевич, с. Александровка Терновского р-на Воронежской обл., рядовой, погиб 29.3.1944.

ЗАМЫШЛЯЕВ Иосиф Иванович, д. Головенчицы Чаусского р-на Могилевской обл., рядовой отдельного лыжного батальона 269-й стрелковой дивизии, погиб 5.1.1944.

ЗАПАЛО Федор Михайлович, д. Писаревка Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 8.12.1943.

ЗАХАРЕНКО Герасим Дмитриевич, рядовой в/ч 21440, погиб 25.11.1943.

ЗАХАРОВ Илларион Филиппович, рядовой, п/п 45919Ю, погиб 5.1.1944.

ЗАХАРЧЕНКО Демьян Денисович, род. в 1897, с. Литовск Стародубского р-на Брянской обл., рядовой, погиб 7.12.1943.

ЗЕЗЮЛЯ Петр Герасимович, Стародубский р-н Брянской обл., 142-й стрелковый полк 5-й стрелковой дивизии, погиб 1.2.1944.

ЗЕНЧЕНКО Михаил Демьянович, д. Рудня-Голубовка Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 7.12.1943.

ЗИБИН Прокопий Андреевич, Трубчевский р-н Брянской обл., рядовой, погиб 4.1.1944.

ЗИМИН Виктор Николаевич, Никоузский р-н Ярославской обл., ефрейтор, п/п 39826, погиб 8.12.1943.

ЗОБИКОВ Никифор Ефимович, д. Заречье Шумячского р-на Смоленской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 6.1.1944.

ЗОЛОТУХИН Анатолий Никонорович, д. Погорельцево Шаблыкинского р-на Орловской обл., сержант 397-го отдельного медсанбата, погиб 13.4.1944.

ЗОРИК Иван Яковлевич, род. в 1926, сержант 936-го артиллерийского полка, погиб 24.3.1944.

ИВАНОВ Андрей Арефьевич, сержант 1210-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

ИВАНОВ Андрей Сергеевич, род. в 1902, с. Шаровичи Дубровского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 02821, погиб 5.1.1944.

ИВАНОВ Михаил Иванович, д. Пахомовщина Демьянского р-на Новгородской обл., рядовой 362-го стрелкового полка, погиб 22.4.1944.

ИВАНОВ Петр Михайлович, лейтенант в/ч 03564, погиб 23.11.1943.

ИВАНЦОВ Петр Родионович, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 18.1.1944.

ИВЧЕНКО Петр Максимович, д. Яновка Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 6.1.1944.

ИГНАТЕНКО Стефан Никифорович, род. в 1908,

Виртуальный исторический музей Клинцовского краеведческого музея

с. Шеломы Новозыбковского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 39982, погиб 31.3.1944.

ИГНАТОВ Георгий Алексеевич, д. Коневка Хотынецкого р-на Орловской обл., рядовой в/ч 45919, погиб 4.1.1944.

ИЗЮМОВ Григорий Иванович, Ковылкинский р-н Мордовской АССР, рядовой 397-го отдельного медсанбата, погиб 10.11.1944.

ИЛЬЕНКО Владимир Леонидович, г. Клинцы Брянской обл., рядовой, п/п 70591, погиб 5.1.1944.

ИЛЬИН Виктор Константинович, г. Москва, рядовой, п/п 01281, погиб 12.4.1944.

ИЛЬЮЩЕНКО Иван Васильевич, род. в 1924, д. Харьковка Чаусского р-на Могилевской обл.

ИЛЬЮЩЕНКО Тимофей Титович, г. Константиновка, ст. сержант, погиб 10.10.1943.

ИМАЙКИН Газиз Мирзыевич, род. в 1914, д. Уймур Бардымского р-на Пермской обл., мл. сержант 307-го мотострелкового батальона, погиб 30.5.1944.

ИМАЙКУЛОВ Безаркул, мл. лейтенант в/ч 64178, погиб 7.12.1943.

ИНШАКОВ Дмитрий Ильич, род. в 1924, г. Орел, рядовой, погиб 5.1.1944.

ИНЮХИН Иван Федорович, д. Чурки Трубчевского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 45919Ю, погиб 8.12.1943.

ИПАТОВ Борис Андреевич, рядовой, п/п 49936М, погиб 5.1.1944.

ИСАЕВ Андрей Кириллович, д. Красово Шаблыкинского р-на Орловской обл., рядовой 31-го мотострелкового батальона, погиб 7.1.1944.

ИСАЕВ Иван Иванович, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

ИСАЙЧЕНКО Александр Иосифович, с. Рожны Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 33412, погиб 29.2.1944.

ИСКАНЦЕВ Степан Александрович, род. в 1918, Стародубский р-н Брянской обл., сержант в/ч 03412, погиб 1.3.1944.

КАВЕРИН Яков Дмитриевич, рядовой в/ч 24615, погиб 5.1.1944.

КАЙКОВ Пахом Ильич, с. Туросин Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 5.1.1944.

КАЙСАРОВ Абдурашит, г. Акбулак Оренбургской обл., рядовой 771-го стрелкового полка, погиб 31.3.1944.

КАЛУГА Степан Дмитриевич, д. Дуб Красногорского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 24615, погиб 5.1.1944.

КАМЕНИН Иннокентий Григорьевич, Гончихинский с/с Чулымского р-на Новосибирской обл., рядовой, п/п 64178, погиб 5.1.1944.

КАНАЦКИЙ Василий Ефимович, д. Писаревка Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 9.12.1943.

КАПИТОНОВ Федор Иванович, г. Стародуб Брянской обл., рядовой, п/п 64178, погиб 5.1.1944.

КАРАСЕВ Афанасий Акифьевич, род. в 1914, погиб 23.2.1944.

КАРАЧЕВ Яков Филиппович, рядовой, погиб 26.3.1944.

КАРЗАЕВ Григорий Иванович, с. Новолиннево Кстовского р-на Горьковской обл., ефрейтор, п/п 73602, погиб 24.4.1944.

КАРМИЛКИН Александр Иванович, род. в 1925, д. Гостилово Воскресенского р-на Московской обл., ст. сержант, погиб 5.1.1944.

КАРМИЦКИЙ Моисей Исакович, д. Кузней Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 70591, погиб 11.1.1944.

КАРНЮЩЕНКО Алексей Денисович, род. в 1924, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, погиб 13.1.1944.

КАРПЕНКО Иван Семенович, род. в 1913, с. Тамаровка Яковлевского р-на Белгородской обл., рядовой, погиб 28.11.1943.

КАРПЕНКО Иван Семенович, род. в 1914, Яковлевский р-н Белгородской обл., рядовой в/ч 03564, погиб 28.11.1943.

КАРПОВ Григорий Иванович, род. в 1919, рядовой в/ч 24615, погиб 4.1.1944.

КАРПУША Павел Леонович, род. в 1925, Стародубский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 70591, погиб 5.1.1944.

КЕНЖИГАЗИЕВ Завикаш, рядовой.

КИРЮШИН Николай Дмитриевич, г. Пенза, сержант 210-го отдельного медсанбата, погиб 22.2.1944.

КИСЕЛЕВ Иван Васильевич, д. Калачевка Трубчевского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 70591, погиб 4.1.1944.

КИСЕЛЕВ Михаил Иванович, с. Писаревка Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 64178, погиб 27.12.1943.

КИСЛЕНКО Николай Платонович, род. в 1924, Костромская обл., рядовой.

КИСЛЯКОВ Гавриил Иванович, род. в 1926, Усть-Цилемский р-н Коми АССР, рядовой 269-й стрелковой дивизии.

КИТКАЕВ Василий Иванович, д. Анапово Сернурского р-на Марийской АССР, рядовой, п/п 68491, погиб 24.3.1944.

КЛИМЕНКОВ Никита Петрович, г. Климовичи Могилевской обл., рядовой, п/п 03564, погиб 3.12.1943.

КЛИМОВ Иван Мартынович, род. в 1904, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 03564, погиб 3.12.1943.

КЛИМОВ Сергей Федорович, г. Горький, ефрейтор 295-го артполка, погиб 5.1.1944.

КЛЫКОВ Федор Афанасьевич, род. в 1916, д. Юрты Жерновские Верховского р-на Орловской обл., рядовой в/ч 64178, погиб 5.1.1944.

КЛЮЧИНСКИЙ Тимофей Кузьмич, с. Рудня-Бартоломеевская Чечерского р-на Гомельской обл., рядовой 771-го стрелкового полка, погиб 30.3.1944.

КОВАЛЕВ Александр Порфирьевич, д. Тереховка Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 03564, погиб 3.11.1943.

КОВАЛЕВ Дмитрий Фролович, д. Ржавка Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 24615, погиб 5.1.1944.

КОВАЛЕВ Михаил Петрович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 03564, погиб 3.12 1943.

КОВАЛЕВ Николай Исакович, г. Клинцы Брянской обл., рядовой, п/п 64178, погиб 20.1.1944.

КОВАЛЕВ Павел Трофимович, д. Токаревщина Клинцовского р-на Брянской обл.

КОВАЛЕНКО Андрей Иванович, род. в 1905, с. Карповичи Семеновского р-на Черниговской обл., рядовой, п/п 68463, погиб 5.4.1944.

КОВАЛЕНКО Ефим Игнатьевич, род. в 1908, пос. Зеленый Гай Стародубского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 64178, погиб 7.12.1943.

КОЗАКОВ Николай Петрович, Саратовская обл., п/п 12926.

КОЗИН Федор Никитович, род. в 1912, пос. Раз-

Новозыбковский районный исторический музей имени Героя Советского Союза Ивана Ивановича Киселева

долье Стародубского р-на Брянской обл., рядовой, погиб 6.2.1944.

КОЗЛОВ Николай Порфирьевич, Чкаловский р-н Горьковской обл., рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 18.1.1944.

КОЗЛОВ Семен Харламович, род. в 1924, д. Пострик-ково Стародубского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 70591, погиб 5.1.1944.

КОКЛЕВСКИЙ Иван Герасимович, рядовой, погиб 18.1.1944.

КОЛЕСНИКОВ Николай Федорович, рядовой, погиб 5.1.1944.

КОЛИНЧЕНКО Николай Семенович, Кагарлыкский р-н Киевской обл., старшина 31-го медсанбата, погиб 28.1.1944.

КОЛИСТРАТОВ Сергей Федорович, род. в 1906, Пестречинский р-н Татарской АССР, рядовой 210-го медсанбата, погиб 22.2.1944.

КОЛОСКОВ Владимир Васильевич, рядовой, погиб 25.4.1944.

КОЛЫШНИЦЫН Игнат Васильевич, род. в 1903, д. Донька Юрьянского р-на Кировской обл., рядовой, п/п 20759Д, погиб 6.1.1944.

КОЛЮЧЕНКО Василий Борисович, д. Красная Слобода Быховского р-на, рядовой в/ч 43994, погиб 27.3.1944.

КОМАНДЕНКО Михаил Алексеевич, рядовой в/ч 20759, погиб 5.1.1944.

КОМАРОВ Александр Тихонович, д. Яровщина Жиздринского р-на Калужской обл., мл. сержант, погиб 8.1.1944.

КОМАРОВ Алексей Тихонович, род. в 1923, Чусовский р-н Пермской обл., мл. сержант, погиб 8.1.1944.

КОНДАКОВ Василий Алексеевич, Горномарийский р-н Марийской АССР, рядовой, п/п 12926, погиб 25.3.1944.

КОНСТАНТИНОВ Борис Константинович, д. Ковирино Кашинского р-на Калининской обл., сержант 1291-го стрелкового полка 110-й стрелковой дивизии, погиб 26.11.1943.

КОНЦЕВОЙ Иван Лаврентьевич, с. Медведово Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, погиб 7.12.1943.

КОПАЧЕВ Андрей Яковлевич, ефрейтор, погиб 5.1.1944.

КОРЕНКОВ Михаил Семенович, д. Лебедевка Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой 1020-го стрелкового полка, погиб 6.5.1944.

КОРНАУШЕНКО Василий Филиппович, рядовой 458-го отдельного медсанбата, 1206-го стрелкового полка, погиб 5.2.1944.

КОРОБКИН Семен Андреевич, Стародубский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 8.12.1943.

КОРОВЯКОВ Захар Иванович, род. в 1911, с. Остроглядово Стародубского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 64178, погиб 7.12.1943.

КОРОЛЕВ Кирилл Андреевич, род. в 1909, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, погиб 29.3.1944.

КОРОЛЬКОВ Алексей Андреевич, Кормиловский р-н Омской обл., сержант, п/п 45919, погиб 5.1.1944.

КОРОТКЕВИЧ Александр Степанович, д. Васильевка Кормянского р-на Гомельской обл., рядовой 1022-го стрелкового полка, погиб 5.1.1944.

КОРОТКЕВИЧ Иван Константинович, рядовой, погиб 20.2.1943.

КОРОТКИЙ Кирилл Алексеевич, род. в 1924, пос. Красный Стародубского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 03412Д, погиб 29.2.1944.

КОРОТКОВ Андрей Васильевич, род. в 1905, Калачевский р-н Волгоградской обл., ефрейтор, п/п 64178, погиб 5.1.1944.

КОРОТКОВ Василий Васильевич, д. Петрунино Ярославского р-на, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

КОРЧАГИН Иван Антонович, Николаевский р-н Ульяновской обл., лейтенант, п/п 24615, погиб 5.1.1944.

КОРЧИКОВ Иван Дмитриевич, рядовой, погиб 26.4.1944.

КОРШУНКОВ Андрей Корнеевич, род. в 1915, д. Латоры Смоленской обл., партизан, погиб 25.10.1943.

КОСЕНКОВ Константин Константинович, род. в 1916, д. Чекалин Уржумского р-на Кировской обл., сержант, погиб 27.4.1944.

КОСТОРОВ Петр Данилович, род. в 1919, г. Лебедянь Липецкой обл., рядовой, погиб 26.4.1944.

КОСТРОМСКОЙ Андрей Егорович, ст. Владимирская Лабинского р-на Краснодарского края, рядовой, погиб 24.10.1944.

КОСЬЯНЕНКО Григорий Гаврилович, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 4.2.1944.

КОТОВ Алексей Семенович, род. в 1901, рядовой, погиб 25.3.1944.

КОШЕЛЕВ Атей Трофимович, Орловский р-н Ростовской обл., капитан 1262-го стрелкового полка, погиб 30.6.1944.

КРАВЦОВ Петр Ильич, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 4.1.1944.

КРАСЕВ Алексей Акимович, род. в 1915, Сычевский р-н Смоленской обл., мл. лейтенант 1208-го стрелкового полка 362-й стрелковой дивизии, погиб 15.5.1944.

КРАСИКОВ Василий Семенович, д. Малая Буда Быховского р-на, рядовой в/ч 66434, погиб 6.1.1944.

КРУГЛОВ Николай Федорович, д. Терехово Старицкого р-на Калининской обл., мл. сержант, п/п 64178, погиб 5.1.1944.

КРУГЛЯКОВ Максим Матвеевич, род. в 1904, рядовой, погиб 4.1.1944.

КРУПИН Иван Васильевич, рядовой, погиб 9.3.1944.

КРУТОВ Николай Иванович, Почепский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 30692, погиб 29.2.1944.

КУАНТИРОВ Кульнияз, род. в 1918, г. Нукус Каракалпакской АССР, рядовой 190-го стрелкового полка 5-й стрелковой дивизии, погиб 19.4.1944.

КУДИНОВ Анатолий Григорьевич, с. Марьевка Сергеевского р-на Северо-Казахстанской обл., рядовой 397-го медсанбата, погиб 26.5.1944.

КУДРЕВАТЫХ Иван Павлович, г. Богородск Горьковской обл., ст. лейтенант 830-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

КУЗЕРЕНКО Владимир Михайлович, род. в 1918, Стародубский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 64178, погиб 17.12.1943.

КУЗНЕЦОВ Семен Семенович, род. в 1911, Милославский р-н Рязанской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 11.1.1944.

КУЗОВАХО Иван Иванович, род. в 1906, с. Дохновичи Стародубского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 64178, погиб 7.12.1943.

КУКСЕНКО Иван Григорьевич, Семеновский р-н Черниговской обл., рядовой 771-го стрелкового полка, погиб 2.4.1944.

КУЛАГИН Иван Васильевич, Гороховецкий р-н Владимирской обл., рядовой, п/п 45919.

Быховский районный историко-краеведческий музей

КУЛАЖЕНКОВ Дмитрий Гаврилович, Екимовичский р-н Смоленской обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 27.5.1944.

КУЛЕШОВ Антон Ефимович, род. в 1916, Стародубский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 5.1.1944.

КУЛИКОВ Александр Андреевич, рядовой в/ч 68463, погиб 29.3.1944.

КУЛИКОВСКИЙ Борис Осипович, род. в 1911, д. Ломовка Плавского р-на Тульской обл., рядовой в/ч 30692, погиб 27.2.1944.

КУЛИНИЧ Иван Филиппович, род. в 1921, сержант, п/п 45994, погиб 17.1.1944.

КУПРИН Тихон Иванович, род. в 1904, рядовой.

КУРБАТСКИЙ Иван Прохорович, рядовой, погиб 4.1.1944.

КУРГУЗ Федор Титович, д. Кожушье Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 8.12.1943.

КУРИЛЕНКО Иван Петрович, д. Плауповка Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 64178, погиб 5.1.1944.

КУРМАНОВ Илья Васильевич, рядовой, п/п 49936Ш, погиб 10.12.1943.

КУРНОСОВ Наум Семенович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, погиб 28.11.1943.

КУРУПАТИН Василий Емельянович, д. Острова Чаусского р-на Могилевской обл., рядовой 1020-го стрелкового полка, погиб 5.1.1944.

КУТАРЕВ Семен Федорович, капитан, п/п 64178А, погиб 23.1.1944.

КУХАРЕВ Федор Яковлевич, рядовой, погиб 3.2.1944.

КУХАРЕНКО Иван Фролович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 03564, погиб 28.11. 1943.

КУЦЕБА Василий Афанасьевич, род. в 1913, погиб 5.1.1944.

КУЧЕНКОВ Мина Захарович, д. Боханы Хотимского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 20759, погиб 5.1.1944.

КУЧИНСКИЙ Владимир Петрович, д. Вишни Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой 58-го запасного стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

КУШАНОВ Максим Васильевич, д. Зимница Быховского р-на, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 7.1.1944.

КУШНЫР Антон Иосифович, Михайловский р-н Запорожской обл., рядовой 190-го стрелкового полка, погиб 4.1.1944.

ЛАБУЗ Роман Ефимович, д. Кузнец Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 7.12.1943.

ЛАБУЗ Степан Павлович, рядовой, погиб 29.2.1944.

ЛАВРОВ Василий Алексеевич, д. Любень Дубенского р-на Тульской обл., мл. сержант, отдельный истребительный противотанковый дивизион 324-й стрелковой дивизии, погиб 22.1.1944.

ЛАГУТА Федор Андреевич, Александровский р-н Ворошиловградской обл., рядовой, погиб 5.1.1944.

ЛАГУТИН Сергей Тимофеевич, д. Каменка Малоархангельского р-на Орловской обл., мл. лейтенант, п/п 51859, погиб 2.3.1944.

ЛАЗАРЕНКО Василий Григорьевич, род. в 1926, д. Кривошеи Стародубского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 70591, погиб 4.1.1944.

ЛАЗАРЕНКО Иван Анисимович, рядовой 1206-го стрелкового полка, погиб 5.2.1944.

ЛАЗАРЕНКО Иван Дмитриевич, Климовичский р-н Могилевской обл., мл сержант, п/п 66434, погиб 5.1.1944.

М. И. Лапо.

ЛАЗАРЕНКО Иван Яковлевич, д. Крупня Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой 269-й стрелковой дивизии, погиб 9.12.1943.

ЛАКОМОВ Василий Петрович, ст. сержант 1022-го стрелкового полка, погиб в 1944.

ЛАНИН Яков Кондратьевич, род. в 1907, с. Бощевщина Смоленского р-на, рядовой, погиб 11.12.1943.

ЛАНЦОВ Иван Федосеевич, род. в 1922, д. Михайловка Должанского р-на Орловской обл., ефрейтор в/ч 64178, погиб 8.12.1943.

ЛАПО Михаил Иванович, род. в 1925 в с. Чубковщина Стародубского р-на Брянской обл., в Красной Армии с 1943, рядовой в/ч 03412Б, погиб 29.2.1944.

ЛАРЧЕНКО Константин Петрович, рядовой в/ч 24615, погиб 5.1.1944.

ЛАУХИН Николай Яковлевич, род. в 1923, рядовой, погиб 8.12.1943.

ЛАШКЕВИЧ Леон Васильевич, рядовой 208-го стрелкового полка, погиб 4.1.1944.

ЛАШКЕВИЧ Михаил Васильевич, рядовой 458-го отдельного медсанбата, погиб 28.1.1944.

ЛЕБЕДЕВ Алексей Силкович, род. в 1921, д. Гавриленко Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой 269-й стрелковой дивизии, погиб 9.12.1944.

ЛЕВКИН Иван Дмитриевич, д. Андреевка Урицкого р-на Орловской обл., сержант 1020-го стрелкового полка, погиб 5.1.1944.

ЛЕОНТЬЕВ Иван Иванович, рядовой, п/п 70591Я, погиб 4.1.1944.

ЛЕПИН Петр Макарович, сержант, погиб 24.2.1944.

ЛЕТОХО Семен Михайлович, д. Круглое Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 7.12.1944.

ЛЕЩЕВ Федор Яковлевич, рядовой, погиб 4.1.1944.

ЛЕЩИНСКИЙ Владимир Михайлович, род. в 1907, пос. Шокай Осакаровского р-на Карагандинской обл., рядовой, погиб 4.1.1944.

ЛИХТАРЕВ Кирилл Филиппович, д. Хатовня Рогачевского р-на Могилевской обл., рядовой 1020-го стрелкового полка, погиб 5.1.1944.

ЛИЦОВ Василий Петрович, род. в 1907, д. Беловское Юрьевецкого р-на Ивановской обл., рядовой, погиб 25.3.1944.

ЛОГИНОВ Николай Яковлевич, рядовой, погиб 8.12.1943.

ЛОГУТЕНОК Василий Александрович, рядовой, погиб 6.1.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ЛОКОНОВ Афанасий Васильевич, с. Глинки Шаблыкинского р-на Орловской обл., рядовой, п/п 70591, погиб 5.1.1944.

ЛОКТИОНОВ Дмитрий Васильевич, с. Самсоново Шипуновского р-на Алтайского края, старшина, п/п 45919, погиб 8.12.1944.

ЛОМАКИН Карп Григорьевич, г. Клинцы Брянской обл., рядовой, п/п 70591, погиб 5.1.1944.

ЛОМАЧЕНКО Василий Егорович, рядовой 210-го отдельного медсанбата, погиб 23.2.1944.

ЛОШАКОВ Александр Евгеньевич, род. в 1909, сержант, п/п 02321, погиб 5.1.1944.

ЛОТЫРЕВ Петр Семенович, с. Долгоруково Липецкой обл., рядовой, п/п 33831, погиб 10.3.1944.

ЛУГОВСКИЙ Адам Фокеевич, рядовой, п/п 4615, погиб 5.1.1944.

ЛУКАШОВ Прокофий Емельянович, д. Уречье Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 2.3.1944.

ЛУКЬЯНОВ Иван Семенович, г. Минск, рядовой в/ч 12926, погиб 11.4.1944.

ЛУКЬЯНОВ Николай Иванович д. Ануфриевка Свердловского р-на Орловской обл., рядовой в/ч 02821, погиб 22.1.1944.

ЛУКЬЯНОВ Тимофей Спиридонович, род. в 1909, Шахунский р-н Горьковской обл., рядовой, п/п 03564, погиб 3.12.1943.

ЛУНЕВ Алексей Федорович, род. в 1919, г. Чита, рядовой 1091-го стрелкового полка, погиб 30.12.1943.

ЛУНИН Аким Григорьевич, с. Нижне-Озерное Алтайского края, мл. сержант, погиб 24.1.1944.

ЛЫГОРЕВ Николай Ильич, род. в 1924, с. Ангасово Моршанского р-на Тамбовской обл., капитан, п/п 035219В, погиб 23.2.1944

ЛЫЖИН Константин Павлович, род. в 1924, г. Нижний Тагил, мл. сержант, п/п 15329, погиб 21.11.1943.

ЛЫКОВ Николай Авдеевич, род. в 1898, с. Деменево Чернушинского р-на Пермской обл., рядовой, погиб 22.2.1944.

ЛЫЧЕВ Александр Васильевич, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, погиб 28.11.1943.

ЛЯПУШКИН Василий Иванович, рядовой, погиб 10.4.1944.

МАДУМАРОВ Таштемир, род. в 1901, Кировский р-н Ферганской обл., рядовой 1291-го стрелк. полка, погиб 28.11.1943.

МАКАКОВ Роман Иосифович, рядовой, погиб 12.1.1944.

МАКЛАЧКОВ Григорий Ильич, д. Судимир Жиздринского р-на Калужской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 6.1.1944.

МАКРЕШОВ Петр Егорович, род. в 1925, рядовой 1208-го стрелк. полка, погиб 13.2.1944.

МАКСИМОВ Александр Иванович, г. Калинин, мл. лейтенант в/ч 64178, погиб 9.12.1943.

МАКСИМОВ Александр Федорович, род. в 1923, с. Богорик Каслинского р-на Челябинской обл., рядовой, п/п 43994, погиб 12.3.1944.

МАКСИМОВ Владимир Устинович, д. Кубраковка Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой отдельного лыжного батальона 269-й стрелк. дивизии, погиб 6.1.1944.

МАКСИМОВ Тимофей Андреевич, Трубчевский р-н Брянской обл., рядовой 31-го мотострелкового батальона, погиб 14.1.1944.

МАКУХИН Андрей Емельянович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 03564, погиб 28.11.1943.

МАКУШЕВСКИЙ Павел Иванович, Клинцовский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 70591, погиб 19.12.1943.

МАЛАЕВ Алексей Филиппович, рядовой 540-го санбатальона, погиб 9.12.1943.

МАЛЮЧИНЦКИЙ Панкрат Григорьевич, д. Николаевка Климовичского р-на Могилёвской обл., рядовой, п/п 40965, погиб 24.4.1944.

МАНАННИКОВ Павел Григорьевич, род. в 1924, д. Дальняя Поляна Колыванского р-на Новосибирской обл., рядовой, п/п 56330, погиб 5.1.1944.

МАРКОВ Егор Семенович, Плавский р-н Тульской обл., сержант, погиб 5.4.1944.

МАРТЫНЦОВ Иван Андреевич, род. в 1903, д. Шершевичи Стародубского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 64178, погиб 7.12.1943.

МАРУХА Иван Михайлович, род. в 1925, д. Долгиново Узденского р-на Минской обл., погиб 8.1.1944.

МАРХВАШВИЛИ Давид Лазаревич, род. в 1915, г. Тбилиси, лейтенант в/ч 30622, погиб 25.2.1944.

МАРЧЕНКО Илья Петрович, г. Кричев Могилевской обл., рядовой, погиб 6.1.1944.

МАРЧЕНКО Леонтий Никонорович, род. в 1920, г. Баку, ст. лейтенант 1022-го стрелкового полка, в/ч 68423, погиб 5.1.1944.

МАРЧЕНКО Родион Иванович, Ростовская обл., сержант, погиб 20.5.1944.

МАРЬИН Василий Иванович, г. Козьмодемьянск Марийской АССР, ст. сержант в/ч 36567.

МАСЛОВЕЦ Алексей Алексеевич, г. Ново-Кубанск Краснодарского края, рядовой в/ч 70591, погиб 9.12.1943.

МАТАЛЫГА Василий Филиппович, род. в 1912, рядовой, погиб 6.1.1944.

МАТЛЯЕВ Николай Григорьевич, д. Бадаево Переславского р-на Ярославской обл., рядовой, п/п 33831, погиб 19.3.1944.

МАХОВ Афанасий Александрович, г. Ярославль, рядовой, п/п 45919, погиб 5.1.1944.

МАЦЕПУРА Владимир Семенович, д. Синдаки Клинцовского р-на, рядовой в/ч 64178, погиб 7.12.1943.

МАЦУЙ Василий Петрович, д. Медведово Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 8.12.1943.

МАШЛЯЕВ Николай Григорьевич, род. в 1898, Переяславский р-н Ярославской обл., рядовой, погиб 19.3.1944.

МАШНОВ Захарий Андреевич, рядовой, п/п 24615, погиб 6.1.1944.

МЕЛЬНИКОВ Иван Сидорович, рядовой в/ч 20759, погиб 6.1.1944.

МЕЛЬНИКОВ Семен Максимович, рядовой в/ч 24615, погиб 6.1.1944.

МЕРГЕНОВ Кичу, род. в 1905, Мургабский р-н Марыйской обл., рядовой в/ч 02821, погиб 9.1.1944.

МЕШКОВ Евтехий Иванович, с. Заречье Орловской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 6.1.1944.

МАКЛИН Дмитрий Артемьевич, д. Микленки Зуевского р-на Кировской обл., рядовой 362-го отдельного батальона, погиб 2.3.1944.

МИНЕЕВ Анатолий Сергеевич, род. в 1909, д. Усады Татарской АССР, сержант, п/п 33831, погиб 25.3.1944.

МИНЧЕНКО Иван Сергеевич, Кормянский р-н Гомельской обл., рядовой отдельного лыжного батальона, погиб 2.3.1944.

МИРОНОВ Михаил Архипович, рядовой 458-го отдельного медсанбата, погиб 18.4.1944.

МИРОНОВ Никодим Михайлович, рядовой, погиб 2.4.1944.

Виртуальный районный историко-краеведческий музей

МИТРЮХИН Петр Егорович, д. Плоское Свердловского р-на Орловской обл., рядовой в/ч 02821, погиб 9.1.1944.

МИХАЙЛЕНКО Федор Ильич, г. Клинцы Брянской обл., рядовой 180-го стрелк. полка, погиб 6.1.1944.

МИРОШНИЧЕНКО Александр Маркович, с. Городище Недригайловского р-на Сумской обл., рядовой в/ч 33831, погиб 25.3.1944.

МИХАЙЛОВ Роман Дмитриевич, г. Ленинград, рядовой 472-го стрелк. полка, погиб 3.12.1943.

МИХЕЕВ Леонид Степанович, Петуховский р-н Курганской обл., рядовой 1020-го стрелкового полка, погиб 6.7.1944.

МОЗОЛЕВСКИЙ Аким Никитович, род. в 1901, с. Бараново Горшеченского р-на Курской обл., рядовой, п/п 39982, погиб 27.3.1944.

МОИЧЕНКО Степан Яковлевич, рядовой, погиб 12.1.1944.

МОЛОШЕНКО Николай Денисович, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

МОЛЧАНОВ Борис Сергеевич, мл. лейтенант 397-го медсанбата, погиб 27.5.1944.

МОЛЧАНОВ Георгий Михайлович, г. Калинин, рядовой 397-го медсанбата, погиб 6.5.1944.

МОРОЗОВ Максим Иванович, с. Гастенка Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 8.12.1943.

МОРОЗОВ Прохор Филиппович, с. Гастенка Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 8.12.1943.

МОСЕЕНКОВ Павел Федорович, Куйбышевский р-н Калужской обл., рядовой, п/п 02821, погиб 8.1.1944.

МОСКВИН Дмитрий Гаврилович, ефрейтор, погиб 8.12.1943.

МОСКВИЧЕВ Василий Иванович, с. Новые Терешковичи Гомельского р-на, рядовой 171-го стрелкового полка, погиб 1.4.1944.

МОТОРЕНКО Василий Артемьевич, рядовой, погиб 19.4.1944.

МОШКИН Петр Сергеевич, сержант в/ч 45919, погиб 5.1.1944.

МУЙДИНОВ Музафар, ефрейтор, погиб 22.2.1944.

МУРАВЬЕВ Яков Михайлович, род. в 1904, с. Ольховец Лебедянского р-на Липецкой обл., рядовой, п/п 45919, погиб 8.12.1943.

МУСАХАДЖАЕВ Джура, г. Ташкент, мл. сержант, п/п 24615, погиб 5.1.1944.

МУХАМЕДЗЯНОВ Андрэян, с. Моисеевка Мелекесского р-на Ульяновской обл., рядовой, 397-й отдельный медсанбат, погиб 23.4.1944.

МИШИН Вячеслав Николаевич, г. Жуковка Брянской обл., сержант, п/п 12926, погиб 29.4.1944.

НАЗАРОВ Амур, род. в 1921, рядовой в/ч 24615, погиб 5.1.1944.

НАЗАРОВ Мурат, Сакар-Чагинский р-н Марыйской обл., рядовой в/ч 41585, погиб 12.1.1944.

НАЙДЮК Марк Филиппович, с. Кринички Днепропетровской обл., лейтенант 110-й стрелковой дивизии, в/ч 20641, погиб 9.1.1944.

НАМЕСТНИКОВ Сергей Яковлевич, рядовой, погиб 2.4.1944.

НАУМЕНКО Петр Емельянович, род. в 1920, д. Погребки Шосткинского р-на Сумской обл., рядовой, погиб 31.3.1944.

НАХАБИН Павел Максимович, рядовой, п/п 70591, погиб 5.1.1944.

НАХАЕВ Иван Давыдович, с. Картушино Стародубского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 45919.

НЕКРАСОВ Иван Алексеевич, Воронежская обл., рядовой, погиб 3.12.1943.

НЕСТЕРЕНКО Игнат Герасимович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 03564, погиб 28.11.1943.

НЕСТЕРОВ Николай Павлович, Кричевский р-н Могилевской обл., рядовой 830-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

НИКИТАЕВ Петр Ефремович, род. в 1902, с. Лунино, рядовой, п/п 15303, погиб 11.1.1944.

НИКИТЕНКО Степан Ефимович, д. Рябиновка Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 02821, погиб 6.1.1944.

НИКИТИН Иван Никитич, род. в 1913, с. Васильевка Половинского р-на Курганской обл., ст. сержант 458-го отдельного мотострелкового батальона, в/ч 51852, погиб 18.1.1944.

НИКОЛАЕВ Алексей Николаевич, род. в 1899, Мургабский р-н Марыйской обл., рядовой в/ч 641785, погиб 7.12.1943.

НИКОЛАЕВ Василий Гаврилович, г. Фрунзе, ст. сержант в/ч 02807, погиб 2.3.1944.

НИКОЛАЕНКО Иван Григорьевич, Клинцовский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 70591, погиб 9.12.1943.

НИЩИМНЫЙ Семен Иванович, д. Лесная Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 9.1.1944.

НОВИКОВ Виктор Александрович, ст. Красноярская Цимлянского р-на Ростовской обл., рядовой, погиб 5.1.1944.

НОСЕНКО Михаил Федорович, с. Киваи Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 70591, погиб 5.1.1944.

ОБОЗНЫЙ Иван Филиппович, рядовой, погиб 29.3.1944.

ОБОДОВ Трофим Карпович, рядовой 458-го отдельного медсанбата, погиб 29.3.1944.

ОБУХОВ Алексей Федорович, род. в 1904, д. Бороноково Переяславского р-на Ярославской обл., рядовой, погиб 14.4.1944.

ОГУРЦОВ Степан Павлович, д. Емельяново Татарской АССР, сержант 772-го стрелкового полка, погиб 1.4.1944.

ОДИНЦОВ Александр Владимирович, д. Велюханы Унечского р-на Брянской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 25.1.1944.

ОДИНЦОВ Захар Андреевич, Унечский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 56330, погиб 6.1.1944.

ОЛЕЙНИК (ОЛЕЙНИКОВ) Алексей Степанович, пгт Михайловка Волгоградской обл., ефрейтор, погиб 3.12.1943.

ОНИКИЕНКО Антон Петрович, род. в 1909, с. Сосновка Конотопского р-на Сумской обл., рядовой, п/п 43994, погиб 27.3.1944.

ОРЕХОВ Павел Алексеевич, пос. Петровск Топчихинского р-на Алтайского края, мл. сержант в/ч 36936, погиб 31.3.1944.

ОСАДЧИЙ Николай Иванович, род. в 1925, с. Стенок Стародубского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 64178, погиб 25.1.1944.

ОСИПОВ Павел Кузьмич, д. Карабаново Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 51859Ю, погиб 2.3.1944.

ОСИПОВ Сергей Федорович, рядовой, погиб 24.3.1944.

ОСТАНИН Дмитрий Михайлович, рядовой, погиб 23.3.1944.

Брянский районный историко-краеведческий музей

ОСТРОГЛАЗОВ Иван Дмитриевич, д. Сниткино Брасовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 5.1.1944.

ОСТРОУШКО Иван Михайлович, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 36463, погиб 23.2.1944.

ПАВЛИЧЕНКО Павел Титович, рядовой, погиб 18.1.1944.

ПАВЛОВ Иван Васильевич, род. в 1920, Мценский р-н Орловской обл., сержант 1208-го стрелкового полка, погиб 4.1.1944.

ПАВЛЮК Антон Семенович, род. в 1895, с. Гуменцы Каменец-Подольского р-на Хмельницкой обл., погиб 26.3.1944.

ПАВЛЮКОВ Мартын Васильевич, рядовой в/ч 24615, погиб 5.1.1944.

ПАЛАНЧЕВА Валентина Васильевна, д. Заречье Новосильского р-на Орловской обл., мл. сержант 1020-го стрелкового полка, погибла 6.1.1944.

ПАЛИЦЫН Александр Васильевич, рядовой в/ч 24615, погиб 5.1.1944.

ПАНАСЕНКОВ Петр Андреевич, д. Кириллы Рославльского р-на Смоленской обл., мл. сержант 1210-го стрелкового полка, погиб 27.5.1944.

ПАНКРАТЕНКО Николай Федорович, рядовой, погиб 4.1.1944.

ПАНКРАТЬЕВ Иван Маркович, род. в 1920, г. Кемь Карельской АССР, рядовой, погиб 26.10.1943.

ПАНТЕЛЕЕВ Василий Александрович, майор, погиб в августе 1944.

ПАРШИН Андрей Петрович, род. в 1923, пгт Александровка, мл. сержант, погиб 9.4.1944.

ПАРШИН Иван Капитонович, Бековский р-н Пензенской обл., капитан, п/п 01017, погиб 29.1.1944.

ПАРЫШИН Петр Никитович, с. Синявка Омской обл., в/ч 1401, погиб 9.1.1944.

ПАХОМЕНКО Тихон Кириллович, рядовой в/ч 24615, погиб 5.1.1944.

ПАХОМОВ Николай Иванович, д. Трошна Козельского р-на Калужской обл., рядовой, п/п 66434, погиб 5.1.1944.

ПЕНИГИН Владимир Яковлевич, род. в 1924, с. Курлык Усть-Канского р-на Горно-Алтайской автономной обл., погиб в январе 1944.

ПЕРЕВЕДЕНЦЕВ Борис Егорович, сержант 1023-го стрелкового полка, погиб 18.4.1944.

ПЕРЕВЕРТАЙЛО Афанасий Константинович, рядовой, п/п 45912, погиб 5.1.1944.

ПЕРЕВОЗЧИКОВ Иван Константинович, Уржумский р-н Кировской обл., рядовой, п/п 5185, погиб 2.3.1944.

ПЕРШИН Николай Алексеевич, д. Сидорово Рязанской обл., рядовой 397-го отдельного медсанбата, погиб 14.4.1944.

ПЕТРОВ Александр Иванович, с. Заборовка Сызранского р-на Куйбышевской обл., рядовой 397-го отдельного медсанбата, погиб 9.4.1944.

ПЕТРОВ Иван Константинович, г. Томск, рядовой, погиб 4.4.1944.

ПЕТРОВ Николай Васильевич, род. в 1904, рядовой, погиб 19.4.1945.

ПЕТРОВ Сергей Павлович, род. в 1903, Куркинский р-н Тульской обл., ефрейтор, погиб 2.4.1944.

ПЕТРОЧЕНКО Клим Макеевич, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 03564, погиб 28.11.1943.

ПЕТУХОВ Михаил Лаврентьевич, д. Займище Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 03412, погиб 29.2.1944.

ПЕЧЕНКИН Александр Лаврентьевич, род. в 1924, д. Еловики Пермской обл., рядовой 210-го медсанбата, погиб 22.2.1944.

ПЕШКОВ Михаил Алексеевич, г. Комсомольск, рядовой в/ч 6178, погиб 5.1.1944.

ПИМОХОВ Яков Семенович, Унечский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 56330, погиб 5.1944.

ПИРЛИН Александр Григорьевич, род. в 1905, д. Карбовка Погарского р-на Брянской обл., рядовой, 31-й медсанбат, погиб 11.1.1944.

ПИСАРЕВ Александр Григорьевич, род. в 1922, Октябрьский р-н Татарской АССР, рядовой авиационка, п/п 02821, погиб 20.2.1944.

ПИСКУН Демьян Викторович, Петриковский р-н Гомельской обл., рядовой, погиб 27.3.1944.

ПИСКУНОВ Аникей Иванович, род. в 1896, д. Шаровичи Дубровского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 02821, погиб 4.1.1944.

ПИСКУНОВ Илья Дмитриевич, г. Чапаевск Куйбышевской обл., рядовой в/ч 33831, погиб 31.3.1944.

ПИЧТОНЕНКО Михаил Трифонович, рядовой, погиб 16.12.1943.

ПЛАТОНОВ Константин Ильич, д. Алексеевка Хвастовичского р-на Калужской обл., рядовой, п/п 30692, погиб 23.2.1944.

ПЛАХИН Михаил Васильевич, сержант 458-го отдельного медсанбата, погиб 6.5.1944.

ПЛОТКО Дмитрий Емельянович, с. Гастенка Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 8.12.1943.

ПЛОТНИКОВ Николай Андреевич, д. Падеево Сандовского р-на Калининской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 7.1.1944.

ПЛОТНИКОВ Николай Павлович, род. в 1910, г. Москва, сержант, погиб 8.12.1943.

ПЛУТОВ Александр Никитич, ст. Курдамир Азербайджанской ССР, рядовой в/ч 45919, погиб 4.1.1944.

ПОГОРЕЛОВ Анатолий Алексеевич, г. Москва, рядовой в/ч 64178, погиб 5.1.1944.

ПОДКОПАЕВ Сергей Михайлович, д. Старые Родовичи Шаблыкинского р-на Орловской обл., рядовой, п/п 45019, погиб 5.1.1944.

ПОДОЛЯКО Федос Анисович, род. в 1908, Стародубский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 7.12.1943.

ПОЗДНЯКОВ Потап Игнатьевич, рядовой, погиб 23.3.1944.

ПОКАТНЕВ Сергей Ефимович, д. Синьковка Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 70591, погиб 9.12.1943.

ПОЛИТАЕВ Николай Григорьевич, род. в 1926, рядовой, п/п 66434, погиб 5.1.1944.

ПОЛЯКОВ Николай Степанович, род. в 1914, д. Гавриленка Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой 269-й стрелковой дивизии, погиб 9.12.1943.

ПОЛЯКОВ Юрий Константинович, г. Ярославль, мл. сержант в/ч 45919Ю, погиб 8.12.1943.

ПОПЕЛ Иван Макарович, род. в 1910, с. Курово Погарского р-на Брянской обл., рядовой, погиб 5.1. 1944.

ПОПИНАКО Ефим Павлович, род. в 1897 в с. Посудичи Погарского р-на Брянской обл., рядовой 471-го стрелкового полка 73-й стрелковой дивизии, п/п 45912, погиб 8.12.1943.

ПОПКОВ Егор Иванович, д. Хлыстовка Руднянского р-на Смоленской обл., рядовой 1022-го стрелкового полка, п/п 68423, погиб 11.12.1943.

ПОПОВ Павел Сергеевич, в/ч 66434, погиб 23.2. 1944.

Брянский районный историко-краеведческий музей

Е. П. Поминако.

С. С. Портунов.

И. Г. Рубанов.

М. А. Рябунин.

ПОПРАВКА Федор Иванович, рядовой в/ч 24615, погиб 6.1.1944.

ПОПУШКИН Геннадий Андреевич, род. в 1910, г. Ярославль, мл. лейтенант 1319-го артполка 6-й артдивизии, погиб 24.3.1944.

ПОРТУНОВ Степан Степанович, род. в 1919, д. Мадеевка Стародубского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 03412Д, погиб 2.3.1944.

ПОТЕМКИН Александр Макарович, г. Климовичи Могилевской обл., рядовой, п/п 03564, погиб 3.12. 1943.

ПОЧЕЧУРО Иван Поликарпович, д. Киселево Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 03564, погиб 3.12.1943.

ПРИВАЛОВ Иван Кириллович, род. в 1925, с. Уланово Глуховского р-на Сумской обл., погиб 24.3.1944.

ПРИЛЕНСКИЙ Михаил Андреевич, рядовой 1206-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

ПРОКАЗОВ Григорий Ермолаевич, с. Одоскцина Саратовского р-на Рязанской обл., лейтенант 1020-го стрелкового полка, погиб 1.1.1944.

ПРОКОПЕНКО Николай Прокопович, рядовой, погиб 26.3.1944.

ПРОПУШЕВ Ростислав Александрович, г. Москва, ефрейтор 229-го отдельного истребительно-противотанкового дивизиона 324-й стрелковой дивизии, погиб 21.1.1944.

ПРОТАСОВ Василий Тимкович, род. в 1906, ст. сержант военно-строительного отряда № 115, погиб 10.9.1944.

ПРОШКИН Николай Павлович, д. Александрово Увинского р-на Удмуртской АССР, ст. сержант, п/п 02821, погиб 8.1.1944.

ПТИЦЫН Павел Федорович, рядовой 1019-го стрелкового полка, погиб 3.4.1944.

ПУЗЫРЕВСКИЙ Александр Иванович, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 18.1.1944.

ПУТИЛО Франц Иосифович, д. Дашково Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 3.12.1943.

РАГОЗИН Николай Куприянович, д. Рагозино Свердловской обл., сержант, погиб 9.2.1944.

РАГУЛИН Василий Григорьевич, ст. Гривно Московской обл., сержант 858-го стрелкового полка, погиб 8.1.1944.

РАЗЛИВАЛОВ Михаил Федорович, рядовой, п/п 11050К, погиб 23.4.1944.

РАСКОШНЫЙ Василий Васильевич, с. Терешковка Сумского р-на, ст. лейтенант 210-го отдельного медсанбата, погиб 22.2.1944.

РАССАБИН Александр Федорович, рядовой, погиб 13.4.1944.

РАФИКОВ Алзрахман, рядовой 1206-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

РОГОВЕНКО Федор Иванович, род. в 1918, д. Михалевка Кормянского р-на Гомельской обл., рядовой, погиб 3.1.1944.

РОДИН Михаил Семенович, род. в 1924, Болховский р-н Орловской обл., рядовой, погиб 16.3.1944.

РОЖКОВ Алексей Федорович, д. Маслевщина Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой 210-го отдельного медсанбата, погиб 22.2.1944.

РОЖКОВ Петр Нестерович, род. в 1901, с. Старый Кривец Новозыбковского р-на Брянской обл., рядовой, погиб 30.3.1944.

РОЖНОВ Николай Михайлович, род. в 1925, пос. Гарчаки Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой 31-го медсанбата, погиб 8.1.1944.

РОМАНЕНКО Петр Васильевич, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 30622, погиб 29.2.1944.

РОМАНОВ Михаил Егорович, род. в 1925, рядовой, погиб 9.12.1943.

РОМАНОВ Михаил Федорович, д. Никулино Одоевского р-на Тульской обл., мл. сержант в/ч 64178, погиб 8.12.1943.

РОСТОВСКИЙ Василий Михайлович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой 604-го отдельного саперного батальона, погиб 25.5.1944.

РУБАНОВ Иван Григорьевич, Трубчевский р-н Брянской обл., в/ч 64178, погиб 10.12.1943.

РУБЕЖАНСКИЙ Иван Егорович, род. в 1911, с. Александровка Ленинского р-на Чимкентской обл., подполковник в/ч 39982, погиб 28.3.1944.

РУБЦОВ Михаил Михайлович, д. Селец Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой, п/п 16731, погиб 27.5.1944.

РУДОЙ Алексей Михайлович, д. Писаревка Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 8.12.1943.

РУЗАЙКИН Иван Алексеевич, род. в 1910, с. Колонино Краснослободского р-на Мордовской АССР, рядовой, погиб 22.2.1944.

РУМЯНЦЕВ Александр Петрович, Рыбновский с/с Рязанской обл., сержант, п/п 70591, погиб 4.1.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

РЫЖЕНКОВ Григорий Никифорович, Хотовинский с/с Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 03564, погиб 3.12.1943.

РЫСЕВ Сергей Борисович, Московская обл., рядовой в/ч 03564, погиб 28.11.1943.

РЫСЮКОВ Иван Иванович, род. в 1901, д. Жигалки Пагарского р-на Брянской обл., погиб 9.12.1943.

РЯБИЧКО Сидор Стефанович, рядовой, п/п 66434, погиб 6.1.1944.

РЯБУНИН Михаил Алекееевич, род. в 1923, д. Понизовка Дубровского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 6.1.1944.

Из воспоминаний Марии Алексеевны Канацкой, сестры М. А. Рябунина

... Перед войной у нас была большая семья: отец с матерью, брат отца, шестеро детей — трое парней и три девочки. Миша наш был небольшого роста, щупленький, но, по рассказам старших, в основном соседей, был очень смышленый паренек и очень трудолюбивый. Характер у него был спокойный. Миша очень любил животных и особенно собак. Его любимую собаку звали Индус. Миша делал упряжки для собак и приучал их работать в упряжке... На войну ушли сразу трое: отец и два брата — Михаил и Василий. Первой пришла похоронка на Мишу. Потом ушел на фронт брат отца, вскоре на него тоже получили похоронку. А потом умерла наша мама от тифа (мы все тогда тяжело переболели тифом). И вот остались мы, дети, одни, мал мала меньше. А вскоре после смерти мамы получили извещение о гибели второго брата — Василия. Отец пришел с фронта весь израненный. А время послевоенное было трудное — голодное и холодное. Не прожил долго отец, умер в 1959 году...

САВЕЛЬЕВ Александр Федорович, лейтенант, погиб 26.12.1943.

САВЕЛЬЕВ Федор Семенович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой 210-го отдельного батальона, погиб 23.2.1944.

САВИН Иван Прокофьевич, погиб 27.5.1944.

САВИНОВ Арсентий Федорович, Балахтинский р-н Красноярского края, ефрейтор в/ч 73602, погиб 7.1.1944.

САВИЦКИЙ Иван Антонович, рядовой 1020-го стрелкового полка, погиб 5.1.1944.

САВОСТИКОВ Артем Васильевич, род. в 1891, с. Дьячи Моршанского р-на Тамбовской обл., рядовой, п/п 12926, погиб 27.3.1944.

САВЧЕНКО Федор Поликарпович, с. Баклуши Новосибирской обл., сержант в/ч 03412Д, погиб 2.3.1944.

САДЫКОВ Сапар, Чиракчинский р-н Кашкадарьинской обл., 1210-й стрелковый полк, погиб 27.4.1944.

САЗОНОВ Иван Филатович, рядовой в/ч 33831, погиб 24.2.1944.

САЗОНОВ Роман Романович, д. Летяги Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 2.3.1944.

САЛКОВИЧ Иван Дмитриевич, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 03564, погиб 28.11.1943.

САЛИКОВ Василий Иванович, род. в 1924, Оренбургская обл., рядовой 604-го отдельного саперного батальона, погиб 15.6.1944.

САЛОВ Иосиф Иванович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, погиб 3.12.1943.

СЕМЕНЦОВ Тимофей Дмитриевич, род. в 1907, г. Новозыбков Брянской обл., рядовой 1023-го стрелкового полка.

САМУСЕВ Петр Максимович, д. Искань Быховского р-на, рядовой, п/п 4615, погиб 5.1.1944.

САМУСЕНКО Иван Денисович, с. Бутовск Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 03412, погиб 2.3.1944.

САПЕГА Устин Афанасьевич, рядовой, погиб 4.1.1944.

САФОНОВ Степан Федорович, с. Андреевка Воронежской обл., сержант, п/п 73602, погиб 26.1.1944.

СВИРИН Иван Захарович, с. Александрово Михайловского р-на Рязанской обл., мл. сержант в/ч 33831, погиб 26.3.1944.

СВЯТЕЦ Анатолий Михайлович, род. в 1903, Алексеевский р-н Белгородской обл., рядовой 210-го отдельного медсанбата, погиб 28.2.1944.

СЕДОВ Михаил Николаевич, рядовой 210-го отдельного медсанбата, погиб 25.2.1944.

СЕЛЕЗНЕВ Владимир Петрович, д. Тростивка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 03564, погиб 3.12.1944.

СЕМЕНОВ Андрей Григорьевич, Красногорский р-н Алтайского края, п/п 56330, погиб 6.1.1944.

СЕМЕНОВ Василий Васильевич, род. в 1921, д. Болгары Мценского р-на Орловской обл., сержант в/ч 03412 Д, погиб 2.3.1944.

СЕМЕНОВ Иван Сергеевич, род. в 1912, Тацинский р-н Ростовской обл., рядовой 210-го медсанбата, погиб 24.2.1944.

СЕМЕНОВ Михаил Никитович, рядовой штаба 185-08, погиб 5.1.1944.

СЕМИН Макар Илларионович, г. Кричев, сержант, погиб 4.1.1944.

СЕМИН Тимофей Васильевич, г. Серпухов, рядовой, п/п 70591, погиб 4.1.1944.

СЕМЧЕНКО Алексей Кузьмич, род. в 1925, д. Палуж Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 5.1.1944.

СЕНЕНКО Иван Семенович, род. в 1912, Оржицкий р-н Полтавской обл., старшина.

СЕНИН Константин Иванович, д. Дитятево Кирилловского р-на Вологодской обл., рядовой штаба 771-го стрелкового полка, погиб 3.4.1944.

СЕРГЕЕВ Алексей Алексеевич, г. Ленинабад, лейтенант в/ч 30761, погиб 4.1.1944.

СЕХИН Ефим Федорович, д. Ректа Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 03412, погиб 29.2.1944.

СИВАЧЕНКО Иван Осипович, д. Берестовец Кормянского р-на Гомельской обл., рядовой 1020-го стрелкового полка, погиб 5.1.1944.

СИГАРЕВ Алексей Николаевич, род. в 1925, с. Турки Саратовской обл., рядовой, погиб 20.4.1944.

СИДОРОВ Алексей Семенович, с. Безопасное Изобильненского р-на Ставропольского края, рядовой, погиб 25.3.1944.

СИМЧЕНКО Иван Кондратьевич, д. Красная Слобода Быховского р-на, рядовой 157-го медсанбата, погиб 1.1.1944.

СИМЧЕНКО Сидор Леонтьевич, д. Красная Слобода Быховского р-на, рядовой в/ч 20758, погиб 7.1.1944.

СИНИЦЫН Алексей Андреевич, род. в 1917, Рязанская обл., рядовой в/ч 64178, погиб 5.1.1944.

СИНИЦЫН Алексей Евстафьевич, д. Заворки Ачинского р-на Красноярского края, старшина, п/п 36463, погиб 22.2.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

СИРЕНКО Степан Антонович, г. Ворошиловград, рядовой, погиб 7.1.1944.

СИСЮТА Иван Егорович, род. в 1923, лейтенант, погиб 7.12.1943.

СИТНИКОВ Анатолий Назарович, г. Ачинск Красноярского края, сержант 102-го стрелкового полка, погиб 4.1.1944.

СКАЧКОВ Борис Евменович, д. Заходы Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 5.1.1944.

СКИБА Григорий Алексеевич, с. Киевичи Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 9.12.1943.

СКУЧАРЬ Иван Мартынович, род. в 1924, д. Жабыки Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 26.4.1944.

СЛАВНИКОВ Василий Ильич, д. Ровнище Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой 830-го стрелкового полка, погиб 28.5.1944.

СЛЕПЦОВ Николай Романович, Хотынецкий р-н Орловской обл., рядовой, погиб 5.1.1944.

СМЕТАННИКОВ Кузьма Арасович, отдельный лыжный батальон, рядовой, погиб 25.2.1944.

СМИРНОВ Егор Трофимович, д. Приволье Нелидовского р-на Калининской обл., сержант 299-го отдельного противотанкового батальона, погиб 25.3. 1944.

СОБОЛЕВ Никита Васильевич, Старошайговский р-н Мордовской АССР, рядовой 397-го медсанбата, погиб 28.3.1944.

СОКОЛЕНКО Таиса Иосифовна, д. Поповка Быховского р-на, погибла 10.10.1943.

СОКОЛОВ Василий Васильевич, Чечерский р-н Гомельской обл., лейтенант в/ч 24615, погиб 15.1. 1944.

СОКОЛОВ Михаил Николаевич, род. в 1924, Кормянский р-н Гомельской обл., рядовой, погиб 5.1.1944.

СОЛДАТОВ Иннокентий Иванович, г. Черногорск Хакасской автономной обл., рядовой в/ч 39982, погиб 29.3.1944.

СОЛОВЬЕВ Никита Васильевич, рядовой, п/п 56330, погиб 6.1.1944.

СОЛОДЧЕНКО Сергей Федорович, рядовой 1019-го стрелкового полка, погиб 14.4.1944.

СОРОКИН Федор Андреевич, г. Брянск, сержант, п/п 15220, погиб 27.2.1944.

СТАРИЧКОВ Никифор Григорьевич, рядовой, погиб 18.1.1944.

СТАРОВОЙТОВ Михаил Платонович, д. Норковщина Кормянского р-на Гомельской обл., рядовой отдельного лыжного батальона, погиб 2.3.1944.

СТЕПАНОВ Афанасий Архипович, род. в 1915, с. Патраки Курганской обл., рядовой, погиб 2.3.1944.

СТЕПАНОВ Константин Константинович, род. в 1918, д. Боголюбовка Куракинского р-на Тульской обл., рядовой в/ч 64178, погиб 16.12.1943.

СТОЛЯРЕНКО Григорий Николаевич, г. Климовичи, рядовой, п/п 03564, погиб 3.12.1943.

СТРАТИЙЧУК Илья Никитич, род. в 1917, с. Буша Ямпольского р-на Сумской обл., погиб 6.3.1944.

СТРИЖАКОВ Серафим Иванович, род. в 1905, с. Бобрик Погарского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 70591, погиб 5.1.1944.

СТРУКОВ Павел Иванович, род. в 1924, г. Москва, мл. сержант 409-го отдельного стрелкового батальона, погиб 15.5.1944.

СТУПАК Федор Иванович, с. Буровка Тупичевского р-на Черниговской обл., лейтенант.

СУДЕЙКИН Михаил Андреевич, г. Ельня Смоленской обл., ст. лейтенант 1206-го стрелкового полка, погиб 3.4.1944.

СУДИЛОВСКИЙ Сергей Васильевич, д. Судилы Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 03564, погиб 28.11.1943.

СУРИКОВ Михаил Алексеевич, с. Глотово Юрьев-Польского р-на Владимирской обл., мл. лейтенант 362-й дивизии, погиб 30.1.1944.

СУХОМЕСОВ Григорий Николаевич, г. Пермь, рядовой, п/п 56330, погиб 5.1.1944.

СУЩЕНКОВ Петр Иванович, д. Аладьино Трубчевского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 70591, погиб 5.1.1944.

ТАБОЛИН Сергей Александрович, род. в 1918, г. Тула, ст. сержант 1093-го стрелкового полка 324-й стрелковой дивизии, погиб 9.12.1943.

ТАДЖИАХМЕДОВ Худайберды, Андижанская обл., рядовой, п/п 66434, погиб 5.1.1944.

ТАМБОВЦЕВ Андрей Алексеевич, г. Ташкент, лейтенант, п/п 01922, погиб 25.3.1944.

ТАРАСЕНКО Михаил Иванович, род. в 1921, с. Домаха Харьковской обл., сержант 1991-го стрелкового полка, п/п 01981 А, погиб 26.11.1943.

ТАРАСОВ Аким Сергеевич, род. в 1905, п. Буда Смоленской обл., рядовой, погиб 23.2.1944.

ТАРАСОВ Владимир Ильич, рядовой в/ч 20759, погиб 5.1.1944.

ТАРОЛА Василий Лукич, род. в 1925, п. Гавриловка Стародубского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 8.12.1943.

ТАТАРКИН Сергей Федорович, род. в 1923, с. Селцы Максатихинского р-на Калининской обл., мл. сержант 1020-го стрелкового полка, погиб 6.1.1944.

ТЕРЕХОВ Егор Гаврилович, д. Суворово Залегощенского р-на Орловской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 5.1.1944.

ТЕРЕХОВ Николай Савельевич, род. в 1909, Черниговская обл., погиб 11.10.1944.

ТЕРЕХОВ Семен Дмитриевич, д. Хмелев Брасовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 5.1.1944.

ТЕСЕЛЬКО Семен Яковлевич, Щорский р-н Черниговской обл., рядовой 837-го артполка, погиб 10.4.1944.

ТЕТЕРИН Александр Григорьевич, Свердловский р-н Орловской обл., рядовой, п/п 66434, погиб 6.1.1944.

ТИМОФЕЕВ Петр Емельянович, д. Верхняя Тощица Быховского р-на, рядовой, погиб 26.3.1944.

ТИМОФЕЕВ Федор Арсентьевич, род. в 1925, рядовой, погиб 25.11.1943.

ТИМОХОВИЧ Яков Тимофеевич, д. Перегон Быховского р-на, рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 25.1.1944.

ТИМОШЕНКО Федор Сергеевич, род. в 1926, с. Сергеевка Стародубского р-на Брянской обл., рядовой, погиб 5.1.1944.

ТИСЛЕНОК Тимофей Ефимович, рядовой в/ч 45919, погиб 8.12.1943.

ТИТЕНКОВ Василий Яковлевич, рядовой 458-го отдельного медсанбата, погиб 30.3.1944.

ТИТКОВ Семен Иванович, Урицкий р-н Орловской обл., сержант 397-го медсанбата, погиб 3.5.1944.

ТИТОВ Борис Васильевич, г. Ленинград, мл. лейтенант, п/п 02821, погиб 25.1.1944.

ТИХОНЕНКО Александр Михайлович, д. Везок Брагинского р-на Гомельской обл., рядовой, погиб 2.3.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ТИХОНОВ Николай Михайлович, Галичский р-н Костромской обл., ефрейтор, п/п 47930, погиб 1.4.1944.

ТИЩЕНКО Демьян Евсеевич, д. Березки Хотимского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 43994, погиб 25.3.1944.

ТКАЧЕНКО Максим Семенович, род. в 1905, старшина 837-го артполка, погиб 8.5.1944.

ТОКМАКОВ Устин Лаврентьевич, род. в 1921, Хилокский р-н Читинской обл., ефрейтор 109-го стрелкового полка, погиб 19.4.1944.

ТОТАЕВ Филипп Михайлович, д. Сизово Завьяловского р-на Удмуртской АССР, рядовой, п/п 12926, погиб 1.4.1944.

ТРИФОНОВ Терентий Яковлевич, д. Иваново Вяземского р-на Смоленской обл., сержант 1022-го стрелкового полка, погиб 4.1.1944.

ТРУБКИН Анатолий Егорович, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

ТРУС Степан Михайлович, род. в 1906, с. Дохновичи Стародубского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 5.1.1944.

ТУКАЛЕНКО Алексей Захарович, д. Калиновка Могилевской обл., сержант, п/п 02821, погиб 8.1.1944.

ТУЛЕБАЕВ Муса, г. Нукус Каракалпакской АССР, рядовой, погиб 28.11.1943.

ТУМАКОВ Василий Иванович, д. Мамачино Быховского р-на, рядовой 397-го отдельного медсанбата, погиб 13.4.1944.

ТУРСУНОВ Алдаш, рядовой, погиб 2.3.1944.

ТУРЧЕНКО Владимир Анисимович, род. в 1922, г. Быхов, партизан, погиб 26.8.1943.

ТУЧКОВ Петр Артемович, д. Монастырище Брянской обл., рядовой, п/п 64178, погиб 5.1.1944.

ТЮЛЕНЕВА Анна Павловна, рядовая полевого подвижного госпиталя 5151, погибла 25.4.1944.

ТЮЛЕНИН Виктор Александрович, рядовой 458-го отдельного медсанбата, погиб 27.5.1944.

ТЮМЕНЦЕВ Михаил Борисович, г. Томск, рядовой в/ч 64178, погиб 5.1.1944.

ТЮРИКОВ Николай Тимофеевич, г. Москва, мл. лейтенант, погиб 10.1.1944.

УКОЛОВ Владимир Иванович, г. Саратов, мл. сержант, п/п 70591, погиб 5.1.1944.

УЛЬЯНОВ Иван Иванович, род. в 1907, рядовой в/ч 30692, погиб 26.3.1944.

УСАНОВ Григорий Лукич, род. в 1902, г. Москва, майор в/ч 73602, погиб 27.3.1944.

УСАЧЕВ Иван Сергеевич, д. Писаревка Клинцовского р-на Орловской обл., рядовой, п/п 64178, погиб 8.12.1943.

УСАЧЕВ Петр Недедович, рядовой, погиб 22.2.1944.

УСКОВ Иван Фомич, рядовой в/ч 12926, погиб 5.5.1944.

УТРОБИН Анатолий Васильевич, д. Поповщина Кирово-Чепецкого р-на Кировской обл., рядовой, п/п 33834, погиб 3.3.1944.

ФЕДОРКОВ Петр Иванович, Климовичский р-н Могилевской обл., п/п 03564, погиб 28.11.1943.

ФЕДОРОВ Виктор Никитович, д. Бор Новгородской обл., рядовой, п/п 02821, погиб 8.1.1944.

ФЕДОРОВ Юрий Константинович, род. в 1922, г. Городец Горьковской обл., п/п 68423 К, погиб 9.12.1943.

ФЕДОТОВ Семен Федорович, род. в 1914, г. Муром Владимирской обл., п/п 68423 К, погиб 9.12.1943.

ФЕДУНОВ Владимир Ефимович, г. Орел, рядовой, п/п 24615, погиб 29.6.1944.

Т. И. Фетисов.

Я. Г. Халахон.

ФЕТИСОВ Тимофей Иванович, род. в 1904, до войны проживал в г. Киров Калужской обл., работал столяром на Кировском чугунолитейном заводе; в Красной Армии с 1941, рядовой в/ч 30692, умер от ран 27.2.1944.

Из воспоминаний Устиньи Афанасьевны Фетисовой, жены Т. И. Фетисова

Жили мы с мужем до войны в г. Киров. Он работал столяром на чугунолитейном заводе, проработал там 15 лет. Работник он был очень хороший, добросовестный. За это его ценили на заводе и уважали. И вообще он был человеком трудолюбивым, ни минуты не мог сидеть без дела. Детей (их было у нас шестеро) очень любил. Находил время поиграть с ними, пел с ними песни. Меня как жену никогда не обижал, жили мы с ним дружно. И вот — война. Он ушел на фронт, а я осталась одна с шестью детьми, совсем еще маленькими. В 1942 г. нас с семьями эвакуировали в деревню Липецы Мещовского района. Я работала в местном колхозе, выполняла все работы, какие было нужно. Чаще всего возила на лошади в колхоз бензин со станции, которая находилась в 12 км от деревни. Бензин получали в 12 часов ночи, потому что днем часто бомбили фашистские самолеты. Дороги были совсем плохие, и вообще было очень тяжело, но это было нужно для колхоза, для победы, и мы это делали. В 1943 г. Киров освободили, и я со своими детьми вернулась домой. У нас в Кировском районе, в деревне Желтоухи был госпиталь для раненых красноармейцев. Туда попал и мой муж после тяжелого ранения в грудь. Изредка его отпускали домой. Он говорил тогда, что война скоро кончится, жизнь наладится, и он сделает все возможное, чтобы детям нашим жилось хорошо, только просил, чтобы я сохранила деток. А зимой, в январе 1944 г. бойцов, которых излечили в госпитале, снова отправили на фронт. Ушел снова на передовую и мой муж, Тимофей Иванович. Больше вестей от него не было. А потом я получила извещение, что муж, проявив героизм и мужество в боях за Белоруссию, был ранен и умер от ран 27.2.1944.

Много трудностей испытала я, оставшись вдовой с шестью детьми. Но всех вырастила, все остались живы и здоровы, с детства приучила я их к труду, все нашли свою дорогу в жизни. У меня уже 11 внуков и 4 правнука...

Быховский районный историко-краеведческий музей

ФЕТИСОВА Клавдия Ивановна, с. Корсаково Новосильского р-на Орловской обл., ефрейтор в/ч 39826, погибла 8.12.1943.

ФИЛИПЧЕНКО Афанасий Федорович, рядовой в/ч 24615, погиб 4.1.1944.

ФИНАЙКИН Михаил Васильевич, Ступинский р-н Московской обл., рядовой, п/п 36567.

ФИНОГЕНОВ Александр Алексеандрович, г. Москва, рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 26.4.1944.

ФИСЬКОВ Михаил Федорович, д. Заречье Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 8.12.1943.

ФОМЕНКО Андрей Александрович, рядовой в/ч 03564, погиб 28.11.1943.

ФОМИН Иван Федорович, Ефремовский р-н Тульской обл., сержант 242-го стрелкового полка, погиб 2.12.1943.

ФРОЛЕНКО Яков Киреевич, д. Еловец Хотимского р-на Могилевской обл., рядовой 604-го отдельного санбатальона, погиб 15.5.1944.

ХАБА Петр Николаевич, г. Стародуб Брянской обл., рядовой в/ч 03412Д, погиб 29.11.1944.

ХАБАРОВ Михаил Ермолаевич, Кировский р-н Калужской обл., рядовой в/ч 02821, погиб 8.1.1944.

ХАБАРОВ Сергей Григорьевич, с. Заворонежское Мичуринского р-на Тамбовской обл., рядовой 716-го стрелкового полка, погиб 1.7.1944.

ХАДОНОВИЧ Егор Яковлевич, рядовой, п/п 24615, погиб 4.1.1944.

ХАДОНОВИЧ Федор Дмитриевич, рядовой, п/п 24615, погиб 5.1.1944.

ХАЗИПОВ Габдула, рядовой 830-го стрелкового полка 238-й стрелковой дивизии, погиб 15.4.1944.

ХАЙРУЛИН Идиат Хайрулович, род. в 1912, г. Казань, рядовой, п/п 12926, погиб 26.3.1944.

ХАЛАХОН Яков Гаврилович, род. в 1903, д. Ущерпье Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 8.12.1943.

ХАЛЕПО Василий Егорович, род. в 1924, Стародубский р-н Брянской обл., рядовой в/ч 03412 Д, погиб 29.2.1944.

ХАЛЕПО Прохор Илларионович, род. в 1907, с. Решетки Стародубского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 8.12.1943.

ХАЛИН Фадей Григорьевич, род. в 1915, Новозыбковский р-н Брянской обл., рядовой, погиб 31.3.1944.

ХАРИТОНОВ Василий Григорьевич, ст. лейтенант, п/п 45919, погиб 8.12.1943.

ХАРЛАНОВ Василий Григорьевич, ст. лейтенант 1210-го стрелкового полка, погиб 27.5.1944.

ХЛУСКОВ Иван Карпович, род. в 1923, д. Трилесино Быховского р-на, рядовой отдельного лыжного батальона 269-й стрелковой дивизии, п/п 68423 К, погиб 9.12.1943.

ХМЕЛЕВ Николай Дмитриевич, род. в 1902, Кетовский р-н Курганской обл., лейтенант, п/п 24246, погиб 2.12.1943.

ХОЛМАТОВ Иргаш, Ленинградский р-н Ферганской обл., рядовой 1022-го стрелкового полка, погиб 4.1.1944.

ХОМЕНКО Роман Иванович, род. в 1913, ефрейтор 824-го батальона связи, погиб 23.3.1944.

ХОРОБРЫХ Михаил Васильевич, мл. лейтенант, п/п 24615, погиб 4.1.1944.

ХРАМЦОВ Сергей Михайлович, д. Тереховка Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 56330, погиб 6.1.1944.

ХРАПОВ Иван Иванович, д. Вороновка Скопинского р-на Рязанской обл., старшина в/ч 03565, погиб 3.12.1943.

ХРЕНОВ Иван Васильевич, сержант, п/п 68423, погиб 8.12.1943.

ХРИСТОФОРОВ Василий Иванович, род. в 1924, Инжавинский р-н Тамбовской обл., погиб 29.2.1944.

ХРЮКИН Илья Николаевич (Никонорович), рядовой 771-го стрелкового полка, погиб 12.4.1944.

ЦАРЕВСКИЙ Андрей Степанович, мл. лейтенант, погиб 4.1.1944.

ЦЫГАНОВСКИЙ Василий Антонович, род. в 1910, д. Займище Клинцовского р-на Брянской обл., погиб 5.1.1944.

ЧАЙКИН Егор Тихонович, Подгоренский р-н Воронежской обл., рядовой 771-го стрелкового полка, погиб 2.4.1944.

ЧАЙКО Федор Климович, Клинцовский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 64178, погиб 17.12.1943.

ЧЕМИС Герасим Иосифович, род. в 1911, д. Ильбов Стародубского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 03412А, погиб 29.2.1944.

ЧЕГУТОВ Павел, рядовой, п/п 24615, погиб 5.1. 1944.

ЧЕРКАСОВ Захар Васильевич, д. Муравец Климовичского р-на Могилевской обл., лейтенант, п/п 20641 Н, погиб 28.11.1943.

ЧЕРКАШЕВ Егор Николаевич, д. Шумаки Еткульского р-на Челябинской обл., рядовой 397-го отдельного медсанбата.

ЧЕРКЕСОВ Яков Иванович, г. Чапаевск Куйбышевской обл., сержант, п/п 36535 А, погиб 29.3.1944.

ЧЕРНЕНОК Василий Антонович, ст. сержант в/ч 22034, погиб 27.3.1944.

ЧЕРНЯВСКИЙ Ефим Ильич, д. Хатовня Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой, погиб 4.1.1944.

ЧИЖИКОВ Павел Дмитриевич, г. Москва, мл. лейтенант в/ч 03564, погиб 28.11.1943.

ЧИЖОВ Михаил Егорович, род. в 1901 в д. Аладьино Трубчевского р-на Брянской обл., рядовой, погиб 4.1.1944.

ЧИКАЛЕНКОВ Николай Григорьевич, Урицкий р-н Орловской обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 27.5.1944.

ЧИХИ Александр Чиженович, г. Москва, мл. лейтенант в/ч 03564, погиб 28.11.1943.

ЧМИРИКОВ Василий Иванович, Краснопольский р-н Могилевской обл., рядовой 31-го отдельного медсанбата, погиб 6.1.1944.

ЧМУРАНКОВ Иван Ильич, Клинцовский р-н Брянской обл., рядовой 31-го медсанбата, погиб 5.1.1944.

ЧУБШЕВ Николай Алексеевич, род. в 1925, с. Абоимово Сергачского р-на Горьковской обл., мл. сержант, п/п 51859 Н, погиб 2.3.1944.

ЧУГУНОВ Анатолий Михайлович, рядовой, п/п 02821, погиб 6.1.1944.

ЧУМАСОВ Николай Антонович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 03564, погиб 28.11. 1943.

ЧУПИН Кузьма Акимович, лейтенант, п/п 39626, погиб 8.12.1943.

ЧУРКИН Василий Нестерович, Камышловский р-н Свердловской обл., рядовой в/ч 29467, погиб 27.7. 1944.

ШАГОВ Адам Александрович, д. Софеевка Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 1.3. 1944.

ШАГАЕВ Николай Сергеевич, г. Людиново Калужской обл., рядовой, погиб 8.12.1943.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ШАЛЫМОВ Николай Павлович, Глазуновский р-н Орловской обл., погиб 24.4.1944.

ШАМАЛЬ Василий Андреевич, род. в 1914, д. Стоялы Кличевского р-на Могилевской обл., партизан, погиб 20.4.1943.

ШЕВЦОВ Владимир Петрович, род. в 1913, с. Уралово Середино-Будского р-на Сумской обл., рядовой 771-го стрелкового полка, погиб 2.4.1944.

ШЕВЦОВ Егор Азарович, д. Артемовка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой 210-го санбата, погиб 23.2.1944.

ШЕВЧЕНКО Федор Савельевич, Костюковичский р-н Могилевской обл., старшина 843-го стрелкового полка, погиб 6.3.1944.

ШЕМЕНТОВ Даниил Николаевич, рядовой, п/п 24615, погиб 5.1.1944.

ШЕНТАЛОВ Василий Федорович, род. в 1924, пос. Нагорный Шенталинского р-на Куйбышевской обл., рядовой, погиб 25.11.1943.

ШИКУНОВ Николай Иванович, д. Лудчицы Быховского р-на, рядовой в/ч 684, погиб 5.4.1944.

ШИШКУНОВ Мина Ипатович, Клинцовский р-н Брянской обл., рядовой 31-го медсанбата, погиб 6.1.1944.

ШКЕЛИЕВ Роман Моисеевич, род. в 1907, д. Долботово Погарского р-на Брянской обл., рядовой 31-го медсанбата, погиб 21.2.1944.

ШКЛЯРОВ Василий Алемнович, рядовой 458-го отдельного медсанбата, погиб 26.2.1944.

ШКОЛЬНИКОВ Георгий Георгиевич, род. в 1912, Тацинский р-н Ростовской обл., ефрейтор, п/п 01176 А, погиб 4.1.1944.

ШЛЫК Федор Артамонович, д. Гнилущи Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 45919, погиб 5.1.1944.

ШОРОХА Андрей Артемович, род. в 1904, Стародубский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 70591, погиб 5.1.1944.

ШПАКОВСКИЙ Афанасий Гаврилович, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой 409-го отдельного стрелкового батальона, погиб 1.4.1944.

ШТАЛТОВНЫЙ Лаврентий Григорьевич, род. в 1913, с. Русановка Роменского р-на Сумской обл., лейтенант 1208-го стрелкового полка 362-й стрелковой дивизии, погиб 25.4.1944.

ШУЛЕНОК Федор Иванович, д. Шилки Стародубского р-на Брянской обл., рядовой 31-го медсанбата, погиб 7.1.1944.

ШУЛЬГА Федос Иосифович, род. в 1904, Стародубский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 64178, погиб 5.1.1944.

ШУРАЛЕВ Александр Алексеевич, род. в 1925, д. Радилово Судоверского р-на Владимирской обл., рядовой, п/п 20750, погиб 5.1.1944.

ШУРАНОВ Иосиф Павлович, рядовой 458-го отдельного медсанбата, погиб 24.4.1944.

ШУРША Иван Пименович, д. Рудня-Голубовка Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 64178, погиб 17.12.1943.

ШУРША Петр Пименович, д. Рудня-Голубовка Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 03412, погиб 12.3.1944.

ШУТИХИН Александр Яковлевич, с. Ожогино Шатровского р-на Курганской обл., рядовой, погиб 10.4.1944.

ЩЕКАЛОВ Гавриил Наумович, д. Хатовня Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой 1120-го стрелкового полка, погиб 6.1.1944.

ЩЕКИН Василий Степанович, д. Красный Холм Переславского р-на Ярославской обл., рядовой 1022-го стрелкового полка, погиб 4.12.1944.

ЩЕРБИНИН Илларион Константинович, род. в 1909, Алексеевский р-н Белгородской обл., п/п 70591, погиб 4.1.1944.

ЮДИН Тихон Акимович, род. в 1912, Кущевский р-н Краснодарского края, капитан 143-й стрелковой дивизии, погиб 4.1.1944.

ЮРЧЕНКО Иван Михайлович, рядовой в/ч 66434, погиб 5.1.1944.

ЮРЧЕНКО Михаил Степанович, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 24615, погиб 5.1.1944.

ЯКИМОВ Василий Якимович, Канашский р-н Чувашской АССР, сержант 458-го отдельного медсанбата, погиб 31.3.1944.

ЯКИМОВ Иван Михайлович, рядовой в/ч 25439, погиб 26.3.1944.

ЯКОВЛЕВ Петр Яковлевич, рядовой, п/п 68491, погиб 27.4.1944.

ЯРОШЕНКО Иван Терентьевич, род. в 1924, г. Атбасар Целиноградской обл., ст. сержант, погиб 8.12.1944.

ЯСИЧЕВ Василий Филиппович, д. Хлоково Тульской обл., рядовой отдельного лыжного батальона, п/п 51859, погиб 23.3.1944.

ЯСТРЕБОВ Федор Павлович, род. в 1915, с. Преображенка Пугачевского р-на Саратовской обл., ст. сержант 397-го отдельного медсанбата, погиб 26.9.1944.

ЯХНЕВ Федор Васильевич, род. в 1918, д. Решинья Алексеевского р-на Белгородской обл., ефрейтор 858-го стрелкового полка.

ЯЦКЕВИЧ Иван Николаевич, рядовой 458-го отдельного медсанбата, 1206-го стрелкового полка, погиб 26.5.1944.

ЯЦУТКО Григорий Кондратьевич, Краснопольский р-н Могилевской обл., погиб 5.1.1944.

ЯШИН Филипп Петрович, г. Куйбышев, рядовой 397-го отдельного медсанбата, погиб 25.3.1944.

ЯЩЕНКО Василий Маркович, с. Медведево Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 03412, погиб 12.3.1944.

ЗАХОРОНЕНИЕ В ДЕРЕВНЕ НИКОНОВИЧИ

АБРАМОВ Денис Сергеевич, ефрейтор в/ч 13602, погиб 5.4.1944.

АБРАМОВИЧ Алексей Андреевич, д. Селиба Быховского р-на, рядовой 58-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

АКУЛОВ Дмитрий Иванович, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 8.7.1944.

АЛЕКСЕЕВ Василий Михайлович, Мценский р-н Орловской обл., рядовой в/ч 89425, погиб 3.2.1944.

АЛИВ Фотиф Асьменович, д. Андреевка Сергачского р-на Горьковской обл., сержант в/ч 9-954, погиб 25.2.1944.

АМАНОВ Джума, род. в 1914, д. Сайраб Байсунского р-на Сурхандарьинской обл., рядовой в/ч 16731, погиб 27.6.1944.

АНДРЕЕВ Алексей Николаевич, г. Павловский Посад Московской обл., ст. сержант, погиб 6.1.1944.

АНДРЮШИН Василий Петрович, с. Щипкино Смоленской обл., рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 13.6.1944.

АПЕНКО Павел Иванович, д. Дунаек Быховского р-на, рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 23.6.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Памятник на братской могиле советских воинов и партизан в д. Никоповичи.

АРАНЯЗОВ Аразмыраб, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 2.3.1944.

АУФМАН Яков Моисеевич, г. Здолбунов Ровенской обл., рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

АХМАЛИН Василий Данилович, Кировская обл., ефрейтор, погиб 24.6.1944.

АШЕУЛОВ Иван Матвеевич, Чаплыгинский р-н Липецкой обл., мл. сержант 1208-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

БАДАКИРЕВ Макар Григорьевич, род. в 1923, рядовой, погиб 29.2.1944.

БАРАШКЕВИЧ Михаил Захарович, г. Быхов, рядовой в/ч 66513, погиб 29.3.1944.

БЕЛОРЫБКИН Николай Семенович, род. в 1913, Слободской р-н Кировской обл., рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 18.5.1944.

БЕЛЯЕВКОВ Федор Петрович, Лихославльский р-н Калининской обл., мл. сержант 1210-го стрелкового полка, погиб 23.5.1944.

БЕСЕДИН Арсентий Петрович, род. в 1909, г. Москва, рядовой 1208-го строительного полка, погиб 22.2.1944.

БОБЫЛЕВ Алексей Васильевич, род. в 1909, г. Челябинск, сержант отдельного лыжного батальона 269-й стрелковой дивизии, в/ч 68423 К, погиб 6.1. 1944.

БОГАТЫРЕВ Сергей Иванович, род. в 1914, г. Омск, ст. сержант, погиб 3.6.1944.

БОЖКОВ Константин Максимович, д. Короткие Быховского р-на, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 22.6.1944.

БОКОВ Иван Федорович, род. в 1911, Чкаловский р-н Горьковской обл., рядовой в/ч 73602, погиб 10.6. 1944.

БОНДАРЕВ Егор Евдокимович, Рогачевский р-н Гомельской обл., в/ч 24615, погиб 18.1.1944.

БОРИСОВ Георгий Семенович, Дубенский р-н Тульской обл., старшина 1208-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

БОРИСОВ Иван Филиппович, род. в 1915, Болховский р-н Орловской обл., капитан 58-го зенитно-стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

БРАННИКОВ Василий Иванович, с. Долгогусев Белореченского р-на Краснодарского края, мл. сержант, погиб 6.10.1943.

БУКМАНОВ Сергей Яковлевич, Жуковский р-н Брянской обл., рядовой, погиб 25.3.1944.

БУЛАВЦОВ Николай Прокофьевич, д. Литвиновичи Кормянского р-на Гомельской обл., рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

БУЛОГ Иван Сидорович, д. Яцковичи Стародубского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 70591, погиб 6.1.1944.

БУТАРОВ Сергей Николаевич, рядовой в/ч 21440, погиб 25.2.1944.

ВАЛЬКОВ Василий Васильевич, рядовой, погиб 22.2.1944.

ВАНЧУКОВ Павел Степанович, д. Дуброво Кировской обл., ефрейтор в/ч 70591, погиб 6.1.1944.

ВАСИЛЕНКО Михаил Данилович, рядовой, погиб 2.3.1944.

ВАСИЛЕНКО Никита Тимофеевич, рядовой, погиб 25.3.1944.

ВАСИЛЬЧЕНКО Афанасий Поликарпович, рядовой, погиб 2.1.1944.

ВИНОГРАДОВ Михаил Николаевич, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

ВЛАСОВ Андрей Ефимович, род. в 1914, лейтенант, погиб 25.3.1944.

ВОЛКОВ Григорий Александрович, г. Омск, старшина, погиб 23.4.1944.

ВОЛОДЧЕНКО Иван Нестерович, г. Макаров Сахалинской обл., рядовой, погиб 6.1.1944.

ВОРОШИН Михаил Петрович, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 25.1.1944.

ГАВРИЛЬКОВ Трофим Максимович, д. Шапчицы Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой в/ч 21440, погиб 25.2.1944.

ГАПЕЕВ Степан Петрович, Рогачевский р-н Гомельской обл., рядовой в/ч 21440, погиб 25.2. 1944.

ГЕРАСИН Сергей Сергеевич, д. Никитинка Жуковского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 21440, погиб 19.3.1944.

ГОЛОГУЗОВ Петр Алексеевич, род. в 1925, рядовой, погиб 10.3.1944.

ГОРБАЧЕВ Порфирий Кириллович, д. Шапчицы Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ГОРЕЛЬКОВ Егор Прокопович, рядовой в/ч 24615, погиб 2.1.1944.

ГОРЛАЧ Андрей Матвеевич, рядовой в/ч 51150, погиб 13.1.1944.

ГРИГОРЯН Александр Борсекович, род. в 1916, г. Ереван, лейтенант 5-й стрелковой дивизии, погиб 11.1.1944.

ГРИЧИШКИН Кирилл Петрович, Новоайдарский р-н Ворошиловградской обл., рядовой в/ч 49994, погиб 9.1.1944.

ГРУЗДОВ Алексей Максимович, д. Большая Зимница Быховского р-на, рядовой в/ч 24615, погиб 17.3.1944.

ГРЯДУНОВ Владимир Яковлевич, род. в 1922, д. Мало-Булгаково Орловского р-на, погиб 25.2.1944.

ГУЗЕНКОВ Сергей Федорович, рядовой 208-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

ГУЩУК Иван Савельевич, с. Садовое Гощанского р-на Ровенской обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 23.6.1944.

ДАВЫДЕНКО Дмитрий Миронович, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 19.1.1944.

ДАМБРОВСКИЙ Петр Климович, д. Ходутичи Быховского р-на, рядовой 58-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

ДЕГТЕВ Василий Игнатьевич, г. Москва, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 2.3.1944.

ДЕГТЯРЕВ Андрей Акимович, д. Вышегор Сафоновского р-на Смоленской обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 22.6.1944.

ДЕНЕЖКО Иван Григорьевич, род. в 1903, Ракитянский р-н Белгородской обл., рядовой в/ч 21440, погиб 25.2.1944.

ДЖОЛДАСОВ Тураш, род. в 1924, мл. сержант в/ч 21440, погиб 25.2.1944.

ДОЛГОВ Серафим Павлович, сержант в/ч 24615, погиб 2.3.1944.

ДОМАРЕНКО Афанасий Герасимович, пос. Дружелюбный Свердловской обл., ефрейтор 936-го стрелкового полка, в/ч 73602, погиб 26.6.1944.

ДОРОФЕЕВ Петр Федорович, Славгородский р-н Могилевской обл., рядовой, погиб 2.3.1944.

ЕВСЕЕВ Николай Алексеевич, г. Черкесск, рядовой, погиб 2.3.1944.

ЕВТОШИН Николай Михайлович, род. в 1920, Верховский р-н Орловской обл., рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

ЕЛЮШКИН Василий Иванович, с. Чебудас Мордовской АССР, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

ЖИГАНОВ Виктор Иванович, мл. сержант в/ч 21440, погиб 25.2.1944.

ЖИХАРЕВ Цестер Ануфриевич, род. в 1908, Стародубский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 70591, погиб 13.1.1944.

ЖУРОВ Михаил Николаевич, рядовой, погиб 25.3.1944.

ЗАКРЕВСКИЙ Петр Петрович, рядовой, погиб 25.2.1944.

ЗАХАРОВ Алексей Федорович, род. в 1925, г. Москва, сержант, погиб 25.2.1944.

ЗАЧЕПА Николай Алексеевич, лейтенант 1208-го стрелкового полка, погиб 18.5.1944.

ЗВЕРЬКОВ Петр Ефимович, рядовой, погиб 22.1.1944.

ЗВЯГИНЦЕВ Алексей Иванович, рядовой в/ч 39299, погиб 6.1.1944.

ЗЕМЦОВ Иван Андреевич, г. Урюпинск Волгоградской обл., рядовой в/ч 92928, погиб 4.4.1944.

ЗУБАЩЕНКО Корней Павлович, рядовой в/ч 24615, погиб 9.1.1944.

ИВАНОВ Азар Тимофеевич, рядовой, погиб 25.2.1944.

ИВАНОВ Михаил Иванович, род. в 1903, Демянский р-н Новгородской обл., рядовой, погиб 22.4.1944.

ИВАНОВСКИЙ Александр Дмитриевич, род. в 1904, д. Скородум Кичменско-Городецкого р-на Вологодской обл., рядовой 936-го артполка 362-й стрелковой дивизии, погиб 26.6.1944.

ИВАНЧИК Афанасий Игнатьевич, род. в 1909, Стародубский р-н Брянской обл., рядовой 142-го стрелкового полка, в/ч 64178, погиб 24.1.1944.

ИГАМНАЗАРОВ Имамназар, род. в 1917, рядовой в/ч 21440, погиб 25.2.1944.

ИГНАТЕНКО Федор Арестович, рядовой в/ч 21440.

ИЛЬИНСКИЙ Михаил Петрович, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

ИСАЧЕНКО Семен Демьянович, рядовой, погиб 25.3.1944.

ИСИП Аужаю, Булаевский р-н Северо-Казахстанской обл., рядовой, погиб 25.2.1944.

ИШУТИН Тимофей Ефимович, с. Березовка Острогожского р-на Воронежской обл., ефрейтор, погиб 24.3.1944.

КАВУН Михаил Михайлович, Городокский р-н Хмельницкой обл., старшина 1280-го стрелкового полка, погиб 16.2.1944.

КАЗНАЧЕНКО Илья Петрович, д. Еленовка Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 2140, погиб 25.2.1944.

КАПУСТИН Петр Федорович, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

КАРИМОВ Хусен Мурадович, род. в 1917, г. Ташкент, рядовой 1208-го стрелкового полка 362-й стрелковой дивизии, погиб 25.2.1944.

КИНАЧЕВ Иван Романович, род. в 1923, д. Бегичево Богородицкого р-на Тульской обл., рядовой 1206-го стрелкового полка 362-й стрелковой дивизии, погиб 22.4.1944.

КИРСАНОВ Петр Иванович, Ильинский р-н Смоленской обл., рядовой 207-го артполка.

КИРЯЕВ Константин Иванович, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 8.5.1944.

КОВАЛЕВ Юлий Леонтьевич, рядовой в/ч 21440, погиб 25.2.1944.

КОЖЕНДАЕВ Алексей Иванович, род. в 1903, г. Тольятти, рядовой, погиб 25.2.1944.

КОЛБАС Степан Кузьмич, Клинцовский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 70591, погиб 6.1.1944.

КОМИН Игнатий Иванович, рядовой в/ч 21440, погиб 25.2.1944.

КОНОПЛЕВ Александр Дмитриевич, рядовой, погиб 5.2.1944.

КОНОУМЕНКО Василий Акимович, Кормянский р-н Гомельской обл., рядовой отдельного лыжного батальона 362-й стрелковой дивизии, погиб 18.1.1944.

КОНЦЕВОЙ Антон Иванович, д. Шапчицы Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 2.3.1944.

КОРНЕЕВ Семен Петрович, рядовой в/ч 33891.

КОРОБИХИН Сергей Михайлович, род. в 1920, Старожиловский р-н Рязанской обл., погиб 6.1.1944.

КОТОВ Григорий Петрович, рядовой, погиб 25.3.1944.

КОТОВ Григорий Петрович, д. Горы Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 3.2.1944.

КОШЕЛЬКОВ Андрей Алексеевич, д. Старая Олеш-

Брянский районный историко-краеведческий музей

ния Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой, п/п 24615, погиб 2.3.1944.

КРАСЕВ Алексей Акимович, род. в 1915, д. Настино Сычевского р-на Смоленской обл., мл. лейтенант 1208-го стрелкового полка 362-й стрелковой дивизии, погиб 15.5.1944.

КРАСНИКОВ Павел Петрович, сержант в/ч 21440, погиб 25.2.1944.

КРАСОВСКИЙ Федос Сидорович, рядовой, погиб 24.2.1944.

КУЗИН Александр Михайлович, Татарская АССР, мл. сержант, п/п 54310, погиб 5.1.1944.

КУЗНЕЦОВ Семен Максимович, род. в 1908, д. Вязьма Быховского р-на, рядовой, погиб 30.4.1944.

КУЗЬМИН Никита Сергеевич, мл. сержант 1208-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

КУЛАГА Иван Афанасьевич, с. Медведево Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 70591, погиб 6.1.1944.

КУЛИКОВ Анатолий Иванович, Ярославская обл., сержант 399-го отдельного артиллерийского батальона, погиб 29.3.1944.

КУРЗЕНКОВ Иван, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 24615, погиб 2.3. 1944.

КУРИЛЕНКО Иван Филиппович, рядовой, погиб 25.2.1944.

КУРЧЕНКО Николай Федорович, рядовой, погиб 25.2.1944.

ЛАПОТНИКОВ Даниил Михайлович, Острожский р-н Воронежской обл., рядовой, п/п 24730, погиб 6.3.1944.

ЛАПЫТИН Филипп Яковлевич, род. в 1908, с. Рождественское Должанского р-на Орловской обл., рядовой, погиб 2.3.1944.

ЛАРКОВ Николай Степанович, род. в 1924, д. Веть Быховского р-на, погиб 25.5.1944.

ЛАРЧЕНКО Николай Илларионович, рядовой в/ч 24615, погиб 15.1.1944.

ЛАШКЕВИЧ Григорий Васильевич, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 2.3.1944.

ЛАШКЕВИЧ Иван Васильевич, рядовой в/ч 21440, погиб 25.2.1944.

ЛЕНИВКИН Григорий Артемович, Львовская обл., рядовой, п/п 21440, погиб 25.2.1944.

ЛЕОНЕНКО Николай Петрович, п. Лужок Кормянского р-на Гомельской обл., рядовой 362-го отдельного батальона, погиб 18.1.1944.

ЛИТВИНОВ Иван Артемович, с. Перво-Марьянка Васильковского р-на Киевской обл., сержант в/ч 21440, погиб 22.2.1944.

ЛЫТОВ Николай Федорович, Быковский р-н Волгоградской обл., рядовой 458-го мотострелкового батальона, погиб 6.6.1944.

МАДУДИН Константин Николаевич, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 68423, 5.1.1944.

МАКАРОВ Павел Евсеевич, рядовой, в/ч 1208, погиб 12.4.1944.

МАКСИМЕНКО Михаил Маркович, рядовой, погиб 22.1.1944.

МАЛАХОВ Василий Дмитриевич, г. Шахрисабз Кашкадарьинской обл., ст. сержант 1208-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

МАЛАХОВ Иван Егорович, Заокский р-н Тульской обл., рядовой 399-го отдельного пулеметно-артиллерийского батальона, погиб 29.3.1944.

МАРЕНКОВ Николай Сергеевич, род. в 1925, Бологовский р-н Калининской обл., сержант в/ч 21440, погиб 25.2.1944.

МАРЧЕНКО Иван Матвеевич, рядовой 120-го стрелкового полка, погиб 2.3.1944.

МЕНДЕЛЕЕВ Михаил Данилович, рядовой, погиб 25.3.1944.

МИТРОХИН Петр Васильевич, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 25.2.1944.

МОЛЧАНОВ Степан Ануфриевич, Кормянский р-н Гомельской обл., рядовой 362-го отдельного лыжного батальона, погиб 18.1.1944.

МОНОВ Александр Федорович, г. Тейково Ивановской обл., рядовой, погиб 6.1.1944.

МОРСОВ Петр Александрович, рядовой, п/п 1208, погиб 23.4.1944.

МОЧАЛОВ Алексей Николаевич, род. в 1905, п/о Вязены Одинцовского р-на Московской обл., рядовой в/ч 20745, погиб 11.5.1944.

НЕВЗОРОВ Александр Моисеевич, Россошанский р-н Воронежской обл., сержант, погиб 2.6.1944.

НЕДОСЕКИН Федор Ефимович, рядовой в/ч 21440, погиб 25.2.1944.

НИКИТИН Илья Михайлович, рядовой, погиб 25.3.1944.

НИКИТИН Михаил Иванович, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

НОВОЕНКО Иван Афанасьевич, рядовой 1206-го стрелкового полка, п/п 24615, погиб 14.3.1944.

НОВОЕНКО Леонтий Афанасьевич, рядовой, погиб 22.2.1944.

НОСКОВ Григорий Кириллович, г. Нижний Тагил Свердловской обл., майор, п/п 56330, погиб 6.1. 1944.

ОКУНЕВ Владимир Петрович, Вышневолоцкий р-н Калининской обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 23.5.1944.

ОСЯНИН Николай Семенович, Ичалковский р-н Мордовской АССР, рядовой, погиб 25.2.1944.

ОСКАЛЕНКО Павел Прохорович, Софиевский р-н Днепропетровской обл., рядовой в/ч 01281, погиб 22.2.1944.

ПАВЛЕНКО Герасим Фатеевич, Славгородский р-н Могилевской обл., рядовой, погиб 25.3.1944.

ПАВЛОВ Василий Павлович, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

ПАЛАЧЕВА Валентина Васильевна, род. в 1923, д. Заречье Новосильского р-на Орловской обл., мл. сержант, погибла 7.1.1944.

ПАМАГАЕВ Григорий Иосифович, род. в 1908, г. Ефремов Тульской обл., погиб 25.3.1944.

ПАНЧЕНКО Николай Захарович, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

ПАРАМОНОВ Владимир Лаврентьевич, рядовой, п/п 33891.

ПЕРШУТКИН Николай Тимофеевич, рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 23.6.1944.

ПЕТРЕНКО Иосиф Леонтьевич, с. Березовка Харьковского р-на, сержант 1210-го стрелкового полка, погиб 16.6.1944.

ПЕТРУСЕНКО Александр Андреевич, род. в 1922, г. Москва, лейтенант 362-й стрелковой дивизии, погиб 25.2.1944.

ПЕТРУШКИН Егор Петрович, рядовой, погиб 29.3.1944.

ПЛАКСИН Семен Григорьевич, рядовой 1280-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

ПОДОЛЯКИН Иван Афанасьевич, рядовой, погиб 25.3.1944.

ПОЗДНЯКОВ Владимир Алексеевич, Донецкая обл., рядовой в/ч 01281, погиб 22.4.1944.

ПОКРАШИНСКИЙ Леонид Григорьевич, д. Гута

Гомельский районный историко-краеведческий музей

Быховского р-на, рядовой 58-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

ПОЛЕНОВ Петр Егорович, род. в 1903, с. Шишино Тонкинского р-на Кемеровской обл., рядовой, погиб 21.4.1944.

ПОЛЕЩУК Владимир Андреевич, рядовой в/ч 21440, погиб 25.2.1944.

ПОЛЯКОВ Роман Емельянович, Монастырский р-н Смоленской обл., рядовой, погиб 8.6.1944.

ПОЛЯКОВ Терентий Осипович, Климовский р-н Брянской обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 10.6.1944.

ПОТАПОВ Сабирзян Мухамедович, ст. Ильино Гороховецкого р-на Ивановской обл., рядовой в/ч 33891, погиб 25.3.1944.

ПРИВАНЬ Валько Хасселович, г. Харьков, мл. лейтенант, парторг 362-й стрелковой дивизии, погиб 25.2.1944.

ПРОФИМЕНКО Игнатий Игнатьевич, рядовой, погиб 2.3.1944.

ПРОЦКИЙ Мирон Романович, рядовой, п/п 24615, погиб 8.1.1944.

РАДЧЕНКО Ефим Абрамович, д. Добрый Дуб Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 24615, погиб 18.1.1944.

РАЗУМКОВ Борис Захарович, д. Тумановка Могилевского р-на, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 8.4.1944.

РАХИМОВ Захар Талипович, д. Тимир Бакалинского р-на Башкирской АССР, рядовой, п/п 01281, погиб 16.6.1944.

РОМАНЕНКО Иван Данилович, рядовой, погиб 25.2.1944.

РОМАНОВ Степан Малахович, д. Кокойск Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

РУДИЧ Василий Петрович, г. Чернигов, рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 16.6.1944.

РЫБИН Петр Федорович, рядовой, погиб 22.6.1944.

РЫЖОВ Михаил Николаевич, Борский р-н Горьковской обл., сержант 399-го отдельного минометного артиллерийского батальона, погиб 29.3.1944.

САВИНЫХ Яков Павлович, род. в 1910, г. Новокузнецк Кемеровской обл., ефрейтор, погиб 28.3.1944.

САВИЧ Николай Михайлович, род. в 1922, д. Залесская Слобода Быховского р-на, рядовой, погиб 30.4.1944.

САВЧЕНКО Гавриил Кондратьевич, д. Вороновка Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой 269-го мотострелкового полка, погиб 6.1.1944.

САВЧЕНКО Иван Прохорович, Колпнянский р-н Орловской обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 6.4.1944.

САЛОВ Михаил Николаевич, д. Коченятино Ярославского р-на, рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 22.6.1944.

САФОНОВ Евгений Лазаревич, д. Холстов Быховского р-на, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 8.4.1944.

САФРОНОВ Михаил Сергеевич, сержант, п/о 02845, погиб 13.4.1944.

САФРЫГИН Сергей Дмитриевич, г. Каменск-Уральский Свердловской обл., рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

СВИРИДЕНКО Владимир Сергеевич, рядовой 1206-го стрелкового полка, погиб 17.3.1944.

СЕВАСТЬЯНОВ Иван Ильич, с. Сосновка Ливенского р-на Орловской обл., рядовой, п/п 21440, погиб 25.2.1944.

СЕМЕНОВ Николай Петрович, род. в 1925, д. Врачка Пуховичского р-на Минской обл., мл. сержант, погиб 12.1.1944.

СЕРБАЕВ Владимир Макарович, рядовой, погиб 25.2.1944.

СЕРЕДИН Константин Павлович, г. Орел, мл. сержант, п/п 68423К, погиб 6.1.1944.

СИГАЕВ Иван Маркович, д. Равница Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 16731, погиб 27.6.1944.

СИДОРЕНКО Трофим Илларионович, рядовой, погиб 2.3.1944.

СИНИЦЫН Кузьма Иванович, д. Журавель Севского р-на Брянской обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 19.5.1944.

СЛАВНИКОВ Александр Андреевич, род. в 1925, Краснопольский р-н Могилевской обл., рядовой 362-й стрелковой дивизии, погиб 2.4.1944.

СМЕЮЩЕВ Афанасий Леонтьевич, род. в 1904, Оренбургская обл., 1210-й стрелковый полк, погиб 16.6.1944.

СОЛОМОНОВ Иван Киреевич, рядовой 1028-го стрелкового полка, погиб 2.3.1944.

СОСНОВСКИЙ Евгений Михайлович, род. в 1925, д. Холоповка Чечерского р-на Гомельской обл., рядовой в/ч 24615, погиб 3.2.1944.

СТЕЛЬМАШОВ Роман Григорьевич, д. Октябрьское Путивльского р-на Сумской обл., рядовой, погиб 11.1.1944.

СТЕПАХИН Иван Степанович, род. в 1923, ефрейтор, погиб 25.3.1944.

СТРАСИЛЬЧУК Илья Никитич, род. в 1917, д. Буша Черкасской обл., рядовой 1020-го стрелкового полка, погиб 6.3.1944.

СЫТИКОВ Николай Степанович, д. Старосельское Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой 120-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

ТИМОФЕЕВ Василий Ануфриевич, д. Холдеевка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 82841, погиб 6.3.1944.

ТИТОВ Гавриил Семенович, д. Кучеево Чувашской АССР, ефрейтор, п/п 33891, погиб 25.3.1944.

ТКАЧЕВ Владимир Петрович, д. Короткие Быховского р-на, рядовой, погиб 29.3.1944.

ТРОЦ Гавриил Дмитриевич, с. Новоселье Кормиловского р-на Омской обл., старшина в/ч 24615, погиб 19.5.1944.

ТУЛЬНИКОВ Степан Петрович, с. Кленовка Бутурлиновского р-на Воронежской обл., старшина, погиб 25.3.1944.

ТЮРНИКОВ Василий Васильевич, д. Паново Пензенской обл., рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

УВАРОВ Михаил Савельевич, рядовой, п/п 92928, погиб 22.2.1944.

УПРИЯЩЕНКО Никита Николаевич, рядовой 653-го отдельного стрелкового батальона, погиб 3.6.1944.

ФЕДОРЕНКО Василий Михайлович, д. Искань Быховского р-на, рядовой 208-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

ФРОЛОВ Леонид Павлович, г. Кострома, ефрейтор, п/п 66951, погиб 29.3.1944.

ХАВРОНИЧЕВ Иван Николаевич, п. Руднево Урицкого р-на Орловской обл., мл. лейтенант 1208-го стрелкового полка, погиб 2.3.1944.

ХАНИН Сергей Васильевич, род. в 1918, д. Плотава Новодеревеньковского р-на Орловской обл., рядовой, погиб 23.4.1944.

ХАРЛАМОВ Алексей Тимофеевич, г. Подольск

Быховский районный историко-краеведческий музей

Московской обл., сержант 299-го отдельного пулеметного артиллерийского батальона, погиб 29.3.1944.

ХАСАНОВ Исмаил Фазылович, рядовой, п/п 21440, погиб 25.2.1944.

ХОДОНОВЕК Степан Павлович, рядовой, п/п 24615, погиб 2.3.1944.

ХОЛОДОК Иван Михайлович, с. Княжицы Шосткинского р-на Сумской обл., старшина 1210-го стрелкового полка, погиб 19.5.1944.

ХРАМЕНКОВ Илья Кириллович, д. Залесская Слобода Быховского р-на, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 8.6.1944.

ЦЫКМАН Ицык Нахмович, род. в 1906, г. Северодонецк Ворошиловградской обл., рядовой 1208-го стрелкового полка 362-й стрелковой дивизии, погиб 25.2.1944.

ЧЕПРИСОВ Николай Митрофанович, с. Голосновка Воронежской обл., ст. лейтенант, п/п 24615, погиб 10.3.1944.

ШАВАНОВ Исак Сергеевич, род. в 1900, д. Новоеленовка Белопольского р-на Сумской обл., рядовой, п/п 98425, погиб 22.1.1944.

ШАМБИР Адам Федорович, род. в 1910, г. Костополь Ровенской обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 1.3.1944.

ШАПОВАЛОВ Кирилл Карпович, род. в 1910, д. Комаричи Быховского р-на, рядовой, погиб 24.4.1944.

ШАРАПОВ Василий Константинович, д. Иваново Мышкинского р-на Ярославской обл., рядовой 399-го отдельного пулеметного артиллерийского батальона, погиб 19.3.1944.

ШЕРСТНЕВ Андрей Иванович, д. Ректа Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой, п/п 21440, погиб 25.2.1944.

ШИПИЦЫН Дмитрий Игнатьевич, пос. Черная Хомутница Омутнинского р-на Кировской обл., ефрейтор, п/п 45994 А, погиб 7.1.1944.

ШУРАНОВ Иосиф Павлович, рядовой, погиб 21.4.1944.

ЭНТАЛЬЦЕВ Андрей Никитович, д. Носово Неклинского р-на Ростовской обл., рядовой, п/п 24615, погиб 6.1.1944.

ЯЗЫКОВ Семен Филиппович, д. Ректа Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 2.3.1944.

ЯРКИН Георгий Андреевич, род. в 1905, пос. Камока Окуловского р-на Новгородской обл., лейтенант, погиб 25.2.1944.

ЯШИН Михаил Васильевич, род. в 1908, рядовой, погиб 7.3.1944.

ЗАХОРОНЕНИЕ В ДЕРЕВНЕ ПРИБОР

БЕССАРАБ Николай Кузьмич, род. в 1896, г. Омск, рядовой, погиб 10.10.1944.

ИСАЧЕНКО Евдоким Данилович, Рогачевский р-н Гомельской обл., был в партизанах, потом в Красной Армии, пропал без вести в бою за д. Прибор 5.1.1944.

ЛУДЧИЦКИЙ СЕЛЬСОВЕТ

ЗАХОРОНЕНИЕ В ДЕРЕВНЕ ЛУДЧИЦЫ

АБАКУМОВ Михаил Михайлович, род. в 1925, г. Орел, сержант 1291-го стрелкового полка 110-й стрелковой дивизии, погиб 4.3.1944.

АГАПОВ Федор Кириллович, род. в 1924, д. Ерзово Воскресенского р-на Горьковской обл., рядовой в/ч 30668, погиб 1.3.1944.

АЛЕШКИН Михаил Иванович, д. Стайки Хвастовичского р-на Калужской обл., рядовой в/ч 06562, погиб 2.3.1944.

АКИМОЧКИН Петр Митрофанович, рядовой, погиб 1.5.1944.

АКМУРАДОВ Нурсахат, род. в 1919, д. Яхтыльск, Мургабского р-на Марыйской обл. Туркменской ССР, рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 14.3.1944.

АЛТУХОВА Мария Федоровна, Лебедянский р-н Липецкой обл., погибла 29.2.1944.

АНДРЕЙЧЕНКОВ Василий Павлович, д. Высокое Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой отдельного лыжного батальона 413-го стрелкового полка, погиб 27.2.1944.

АНОСОВ Иван Константинович, род. в 1910, Раменский р-н Московской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 11.3.1944.

АРБУЗОВ Семен Алексеевич, г. Подольск Московской обл., мл. сержант в/ч 36463, погиб 2.3.1944.

АРТАМОНОВ Василий Герасимович, род. в 1924, мл. сержант в/ч 41035, погиб 29.11.1944.

БАЗАЛЕВ Василий Михайлович, д. Юзефовка Быховского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 2.3.1944.

БАКУЛИН Филипп Васильевич, род. в 1897, д. Ремеши Оричевского р-на Кировской обл., рядовой в/ч 30663, погиб 29.2.1944.

БАЛУХТА Андрей Тимофеевич, пос. Михайловский Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 06562, погиб 2.3.1944.

БАЛЮЛИН Андрей Петрович, род. в 1901, Мор-

Памятник на братской могиле советских воинов в д. Лудчицы.

Быховский районный историко-краеведческий музей

шанский р-н Тамбовской обл., сержант, п/п 06562, погиб 2.3.1944.

БАРЗЕНКОВ Андрей Степанович, д. Плоское Дмитриевского р-на Курской обл., рядовой, п/п 47930Р, погиб 3.3.1944.

БАУЛИН Борис Александрович, рядовой в/ч 20761, погиб 2.3.1944.

БЕДОШВИЛИ Шаго Виссарионович, род. в 1911, с. Дзаниси Мцхетского р-на Грузинской ССР, сержант в/ч 03608, погиб 20.3.1944.

БЕЛЯЕВ Михаил Васильевич, д. Церковище Климовичского р-на Могилевской обл., ст. сержант в/ч 30663, погиб 29.2.1944.

БЕТНЕВ Александр Григорьевич, старшина в/ч 12339, погиб 29.11.1944.

БИБИКОВ Василий Никитович, в/ч 20761, погиб 3.3.1944.

БИЧАРНИКОВ Иван Михайлович, пос. Новая Деревня Бутурлиновского р-на Воронежской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 23.11.1944.

БЛИНОВ Сергей Петрович, д. Пестень Муромского р-на Владимирской обл., рядовой 680-го стрелкового полка, погиб 25.6.1944.

БОБКОВ Николай Петрович, род. в 1920, рядовой в/ч 38463, погиб 2.3.1944.

БОБРОВ Константин Андреевич, род. в 1905, Дубровский р-н Брянской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 29.11.1944.

БОЛЬШАКОВ Николай Георгиевич, ст. сержант в/ч 12339, погиб 29.11.1944.

БОРИСОВ Алексей Степанович, Мордовская АССР, лейтенант в/ч 15303, погиб 29.2.1944.

БОРИСОВ Николай Степанович, д. Белоусово Шаблыкинского р-на Орловской обл., ст. сержант, п/п 06562, погиб 2.3.1944.

БРЫЗГОВ Петр Дмитриевич, сержант в/ч 20701, погиб 2.3.1944.

БЫЛИНИН Алексей Семенович, пос. Волжский Красноярского р-на Куйбышевской обл., гв. сержант, погиб 5.5.1945.

ВАСЮКОВ Владимир Петрович, род. в 1924, рядовой в/ч 08765, погиб 27.2.1944.

ВОЖАНИН Алексей Степанович, с. Красное Брянского р-на Брянской обл., рядовой 556-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ВОЛКОВ Петр Павлович, род. в 1910, д. Волки Калужского р-на Калужской обл., рядовой 457-го стрелкового полка, погиб 26.6.1944.

ВОЛОДИН Никита Федорович, род. в 1901, Касимовский р-н Рязанской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 3.3.1944.

ВОЛОДИН Роман Силаевич, Тербунский р-н Липецкой обл., рядовой 297-го отдельного саперного батальона, погиб 28.5.1944.

ВЯЗНИКОВ Иван Павлович, род. в 1912, мл. сержант, погиб 29.2.1944.

ГАВРИЛЕНКО Иван Сидорович, д. Березки Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 06562, погиб 2.3.1944.

ГАВРИЛЕНКО Самуил Кузьмич, д. Канава Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 06562, погиб 2.3.1944.

ГАВРИЛЕНКО Федор Федорович, д. Канава Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 06562, погиб 2.3.1944.

ГЕРАСИМОВ Федор Егорович, род. в 1900, с. Сомово Котовского р-на Горьковской обл., рядовой в/ч 47930Р, погиб 3.3.1944.

ГЕРМАНЕНКО Петр Романович, г. Чериков Могилевской обл., погиб 27.2.1944.

ГОДУНОВ Николай Андреевич, сержант в/ч 12339, погиб 2.3.1944.

ГОЛУБКОВ Александр Егорович, сержант в/ч 36463, погиб 2.3.1944.

ГОЛУБКОВ Владимир Дмитриевич, г. Кострома, ст. сержант 1291-го стрелкового полка, погиб 2.3.1944.

ГОРБОВ Пантелей Семенович, рядовой 556-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ГРЕЧУХ Григорий Платонович, рядовой в/ч 11729, погиб 29.2.1944.

ГРУЗДЕВ Алексей Васильевич, г. Москва, рядовой 1091-го стрелкового полка, погиб 3.3.1944.

ГУБЕНКОВ Даниил Фистратович, д. Еловец Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 30663, погиб 27.2.1944.

ДАНОВИЧ Аркадий Соломонович, г. Чечерск Гомельской обл., рядовой 65-го отдельного инженерного батальона.

ДЕНИСЕНКО Григорий Никратович, д. Бузевичи Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 30663, погиб 29.2.1944.

ДОБРЫДЕНЬ Степан Григорьевич, с. Марченковка Ольховатского р-на Воронежской обл., капитан 1111-го стрелкового полка, погиб 25.6.1944.

ДОЛЖЕНКОВ Фома Владимирович, г. Москва, ст. лейтенант в/ч 08765, погиб 25.2.1944.

ДРОКИН Андрей Федорович, род. 6.10.1924, Дубровский р-н Брянской обл., рядовой в/ч 08765, погиб 26.11.1944.

ЕВМУШКОВ Елисей Петрович, д. Хотище Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 30663, погиб 2.3.1944.

ЕМЕЛЬЯНОВ Ипполит Михайлович, д. Ершовка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 06562, погиб 3.3.1944.

ЕРМОЛАЕВ Александр Иванович, д. Бурцево Богородского р-на Горьковской обл., рядовой в/ч 93568, погиб 27.11.1944.

ЕРОХИН Александр Егорович, род. в 1912, Тамбовский р-н Тамбовской обл., погиб 23.11.1944.

ЕРОХИН Валентин Григорьевич, д. Дубович Курского р-на Курской обл., ст. сержант, погиб 28.11.1944.

ЖАБОТИНСКИЙ Андрей Ефимович, станица Воронежская Усть-Лабинского р-на Краснодарского края, ефрейтор в/ч 08765, погиб 27.2.1944.

ЖАРИКОВ Филипп Фокович, род. в 1915, д. Дударевка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 01981, погиб 2.3.1944.

ЖЕЛЕЗНЯКОВ Михаил Иванович, д. Ужжар Чаусского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 36463, погиб 2.3.1944.

ЖУКОВ Петр Яковлевич, д. Подболотня Муромского р-на Владимирской обл., сержант в/ч 42652, погиб 29.11.1944.

ЗАВАРИН Владимир Николаевич, род. в 1921, Лев-Толстовский р-н Липецкой обл., ст. лейтенант, погиб 25.6.1944.

ЗВЕРЕВ Фейтел Исакович, род. в 1924, г. Бобруйск, рядовой 1264-го стрелкового полка, 380-й стрелковой дивизии, погиб 29.2.1944.

ЗОТОВ Федор Федорович, род. в 1916, Свердловская обл., рядовой в/ч 06562, погиб 1.3.1944.

ЗУБКОВ Иван Петрович, д. Василевка Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 26.11.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ИВАНОВ Александр Кондратьевич, Олешинский р-н Калининской обл., ст. сержант в/ч 36463, погиб 2.3.1944.

ИВАНОВ Николай Иванович, род. в 1925, рядовой в/ч 30663, погиб 1.3.1944.

ИЛЬИЧЕВ Александр Филиппович, д. Погорелка Павловского р-на Горьковской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 29.2.1944.

ИЛЬЯНКОВ-КОТЛИН Николай Прохорович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 66561, погиб 26.2.1944.

ИСАЕВ Александр Кузьмич, д. Бурнаша Чистопольского р-на Татарской АССР, рядовой в/ч 06562, погиб 10.3.1944.

КАМАЛИЕВ Нигматулла, род. в 1909, д. Большой Сардыган Балшасинского р-на Татарской АССР, мл. сержант в/ч 33663, погиб 27.2.1944.

КАРПОВ Григорий Михайлович, д. Скобелево Переяславского р-на Ярославской обл., рядовой в/ч 36463, погиб 2.3.1944.

КАРТЫШОВ Алексей Васильевич, д. Афанасьевка Свердловского р-на Орловской обл., в/ч 08765, погиб 26.2.1944.

КАЮМЖИЙ Николай Григорьевич, Веневский р-н Тульской обл., погиб 29.11.1944.

КИСЛУХИН Александр Никитович, род. в 1902, Кусинский р-н Челябинской обл., рядовой в/ч 06562, погиб 2.3.1944.

КНЯЗЕВ Прокофий Андреевич, г. Москва, ст. сержант в/ч 06562, погиб 2.3.1944.

КОВАЛЕВ Андрей Илларионович, род. в 1921, г. Болотное Новосибирской обл., мл. лейтенант, п/п 12339, погиб 29.2.1944.

КОВАЛЕВ Иван Степанович, д. Дужевщина Чаусского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 30663, погиб 1.3.1944.

КОВАЛЕВ Федор Иванович, род. в 1925, г. Климовичи Могилевской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 4.3.1944.

КОДЬ Пантелей Васильевич, с. Мекедовка Драбовского р-на Черкасской обл., рядовой в/ч 11729, погиб 29.11.1944.

КОЗЛОВ Иван Федорович, род. в 1893, д. Березовка Могилевской обл., рядовой управления по учету потерь, погиб 2.3.1944.

КОЗЛОВ Петр Симонович, д. Беседовка Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 06562, погиб 2.3.1944.

КОЛДАШОВ Василий Александрович, рядовой в/ч 30663, погиб 23.11.1944.

КОЛОВ Иван Иванович, д. Печереха Ветлужского р-на Горьковской обл., мл. сержант 1291-го стрелкового полка, погиб 2.3.1944.

КОНИН Николай Федорович, род. в 1904, пос. Солотча Рязанской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 2.3. 1944.

КОПЫТОВ Федор Иванович, д. Ягодино Можайского р-на Московской обл., рядовой, погиб 1.3. 1944.

КОСТРОВСКИЙ Михаил Титович, род. в 1924, д. Жарки Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой лыжного батальона 413-й стрелковой дивизии, погиб 27.11.1944.

КОСЮГА Иван Михайлович, род. в 1924, г. Липецк, рядовой, погиб 10.3.1944.

КРИВОНОСОВ Григорий Лукьянович, с. Красногорка Курдайского р-на Джамбульской обл., сфрейтор в/ч 08765, погиб 26.2.1944.

КРУГЛИКОВ Митрофан Павлович, д. Лютненская Буда Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 20701, погиб 3.3.1944.

КРЮЧКОВ Иван Алексеевич, род. в 1923, Шумячский р-н Смоленской обл., погиб 28.2.1944.

КУЗЕТЧИКОВ Василий Тимофеевич, д. Соколовка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 06562, погиб 2.3.1944.

КУЗНЕЦОВ Иван Николаевич, род. в 1893, г. Москва, рядовой в/ч 15303, погиб 2.3.1944.

КУПРИЯНОВ Сергей Петрович, род. в 1910, д. Ныново Парфеньевского р-на Костромской обл., рядовой, погиб 28.11.1944.

КУРИЛЕНКО Иван Андреевич, род. в 1916, ст. лейтенант в/ч 06562, погиб 2.3.1944.

ЛАВРЕНЮК Антон Иванович, род. в 1923, д. Хотовиж Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка 110-й стрелковой дивизии, погиб 5.3.1944.

ЛАТУТО Георгий Евменович, род. в 1922, Ворошиловградская обл., ст. лейтенант 275-го гвардейского истребительного полка, погиб 2.3.1944.

ЛИМАР Петр Тихонович, рядовой в/ч 15303, погиб 2.3.1944.

ЛИПАТОВ Григорий Платонович, д. Гремяки Старожиловского р-на Рязанской обл., рядовой в/ч 54390, погиб 1.3.1944.

ЛИСИЦЫН Алексей Филиппович, с. Гаврильск Павловского р-на Воронежской обл., ст. сержант отдельного лыжного батальона 413-й стрелковой дивизии, погиб 27.2.1944.

ЛИСТОПАДОВ Федор Михайлович, д. Козелье Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой 556-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ЛОБАНОВ Николай Степанович, рядовой, погиб 27.2.1944.

ЛОБОВ Ефим Федорович, Хотимский р-н Могилевской обл., рядовой, погиб 27.2.1944.

ЛОСЕВ Алексей Степанович, сержант, п/п 06562, погиб 2.3.1944.

ЛЬВОВ Алексей Васильевич, род. в 1904, с. Скородное Данковского р-на Липецкой обл., рядовой в/ч 15303, погиб 29.2.1944.

ЛЯМИН Николай Николаевич, д. Инютино Богородского р-на Горьковской обл., рядовой, п/п 06562, погиб 2.3.1944.

МАЛИКОВ Нуфтулла, род. в 1902, ефрейтор 457-го стрелкового полка, погиб 13.5.1944.

МАЛИНОВСКИЙ Алексей Максимович, с. Светилово Ветковского р-на Гомельской обл., рядовой в/ч 47930Р, погиб 20.2.1944.

МАРАЧЕВ Михаил Терентьевич, д. Петровка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 06562, погиб 3.3.1944.

МАРКЕЛОВ Алексей Павлович, д. Сметковщина Клетнянского р-на Брянской обл., сержант в/ч 15303, погиб 2.3.1044.

МАРКОВ Андрей Павлович, д. Алексеевка Новобурасского р-на Саратовской обл., рядовой, п/п 06562, погиб 2.3.1944.

МАТУШКИН Егор Трофимович, с. Липовка Байкаловского р-на Свердловской обл., рядовой, погиб 2.3.1944.

МЕЛЬНИК Иван Миронович, д. Майюши Белоцерковского р-на Киевской обл., погиб 25.6.1944.

МЕЛЬНИЧЕНОК Михаил Степанович, д. Колбча Еличевского р-на Могилевской обл., ст. сержант 1225-го стрелкового полка, погиб 2.3.1944.

МЕРКУЛОВ Илья Федорович, рядовой 298-го стрелкового полка, погиб 9.4.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

МЕТЕЛКИН Петр Алексеевич, д. Радионовка Мстиславского р-на Могилевской обл., мл. сержант в/ч 30663, погиб 29.2.1944.

МЕШКОВ Борис Лейбович, род. в 1911, г. Москва, лейтенант 438-го отдельного санитарного батальона 369-й стрелковой дивизии, погиб 2.3.1944.

МИКОЛЯН Хачик Баградович, род. в 1922, Армянская ССР, рядовой в/ч 36463, погиб 2.3.1944.

МИХАЙЛОВСКИЙ Яков Яковлевич, г. Жлобин Гомельской обл., ст. сержант в/ч 14370, погиб 2.3. 1944.

МОИСЕЕНКО Михаил Афанасьевич, рядовой в/ч 11729, погиб 29.2.1944.

МОСИН Михаил Артемович, д. Поповка Тульской обл., рядовой в/ч 73799, погиб 27.2.1944.

МУКАНОВ Кангали, рядовой, погиб 2.3.1944.

МУРАВЬЕВ Василий Федорович, род. в 1910, д. Луковино Рязанского р-на Рязанской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 29.2.1944.

МУСЛЕНКО Степан Гаврилович, д. Фурсы Белоцерковского р-на Киевской обл., погиб 24.6.1944.

НАЗАРОВ Георгий Федорович, д. Радолец Мошенского р-на Новгородской обл., рядовой в/ч 06552, погиб 2.3.1944.

НАЙДА Антон Самойлович, с. Санвки Пятихатского р-на Днепропетровской обл., рядовой в/ч 11729, погиб 29.2.1944.

НАТАЛЬЧУК Николай Григорьевич, род. в 1922, с. Шаповаловка Конотопского р-на Сумской обл., рядовой управления по учету потерь, погиб 4.3.1944.

НАУМЕНКО Алексей Михайлович, сержант в/ч 54366, погиб 2.3.1944.

НЕФЕДЕНКОВ Василий Иванович, род. в 1922, сержант в/ч 47930Р, погиб 29.2.1944.

НЕФЕДОВ Александр Иванович, Воронежская обл., сержант 1223-го стрелкового полка, погиб 2.3.1944.

НЕЧАЕВ Дмитрий Ильич, с. Нивное Суражского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 30663, погиб 1.3. 1944.

НИКИТИН Василий Иванович, рядовой, погиб 3.3. 1944.

НИКОЛАЕВ Виктор Иванович, род. в 1909, рядовой 457-го стрелкового полка, погиб 14.3.1944.

НИКОЛАЕВ Илья Николаевич, рядовой, погиб 13.3.1944.

НИКОЛАЕВ Николай Михайлович, род. в 1911, г. Чериков Могилевской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 29.2.1944.

НИШНУТКИН Иван Иванович, с. Черноречье Волжского р-на Куйбышевской обл., рядовой, погиб 2.3.1944.

НУРМАТОВ Абдурахман, род. в 1908, рядовой п/п 06552, погиб 2.3.1944.

ОБЕРЕМОК Митрофан Емельянович, с. Роботино Токмакского р-на Запорожской обл., рядовой 160-го истребительного противотанкового дивизиона, погиб 24.6.1944.

ПАВЛЕНКО Анатолий Моисеевич, с. Можарка Сахновщинского р-на Харьковской обл., рядовой в/ч 30663, погиб 26.2.1944.

ПАВЛОВСКИЙ Иван Кузьмич, г. Никополь, ст. лейтенант, погиб 26.2.1944.

ПАВЛЮЧЕНКО Тимофей Семенович, д. Галичи Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 06562, погиб 3.3.1944.

ПАНИН Семен Кузьмич, г. Тула, лейтенант в/ч 80761, погиб 2.3.1944.

ПАНЬКОВ Трофим Иванович, рядовой 298-го стрелкового полка, погиб 14.4.1944.

ПЕТРИЧЕНКО Афанасий Васильевич, род. в 1909, д. Дрыгилевка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 10333, погиб 2.3.1944.

ПИСЛЯКОВ Федор Кузьмич, д. Забельшен Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 36463, погиб 2.3.1944.

ПОЗВОНКОВ Илья Федорович, род. в 1924, д. Титова Шаблыкинского р-на Орловской обл., мл. лейтенант 1291-го стрелкового полка 119-й стрелковой дивизии, погиб 1.3.1944.

ПОНОМАРЕНКО Владимир Михайлович, род. в 1920, г. Владивосток, рядовой 8-й самоходной артиллерийской бригады, погиб 29.2.1944.

ПОТЕХИН Иван Алексеевич, род. в 1922, Новоселовский р-н Краснодарского края, рядовой, погиб 7.1.1944.

РАДИОНОВ Степан Мартынович, п. Реут Климовичского р-на Могилевской обл., сержант 1291-го стрелкового полка, погиб 2.3.1944.

РАЗУМЫШКИН Яков Васильевич, род. в 1912, г. Куйбышев, сержант, погиб 24.6.1944.

РАМАЗАНОВ Хира Сулейманович, с. Ругельда Советского р-на Дагестанской АССР, рядовой в/ч 36463, погиб 2.3.1944.

РЕДЬКО Степан Иванович, с. Константиновка Жашковского р-на Черкасской обл., ефрейтор 556-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

РЕЗЧИКОВ Федор Денисович, род. в 1917, рядовой 271-го артиллерийского полка, погиб 5.3.1944.

РОГОВ Степан Васильевич, сержант 238-го стрелкового полка, погиб 31.3.1944.

РОМАНОВ Петр Григорьевич, род. в 1925, рядовой в/ч 08265, погиб 26.2.1944.

РУМЯНЦЕВ Михаил Матвеевич, род. в 1924, д. Большая Орлижа Уренского р-на Горьковской обл., сержант п/п 33415Р, погиб 4.4.1944.

РУМЯНЦЕВ Николай Иванович, д. Беловская Некоузского р-на Ярославской обл., рядовой, погиб 19.3.1944.

РЯБУШЕВ Федор Михайлович, род. в 1925, рядовой, погиб 2.3.1944.

САВЧЕНКОВ Алексей Александрович, рядовой в/ч 66561, погиб 26.2.1944.

САЗОНЕНКО Дмитрий Григорьевич, г. Черкассы, мл. политрук 800-го стрелкового полка, погиб 25.6.1943.

САЛАМАТОВ Вячеслав Иванович, род. в 1925, г. Сарапул Удмуртской АССР, лейтенант, погиб 24.6.1944.

САЛИМОВ Осломбай, рядовой 556-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

САМОЙЛОВ Иван Михайлович, г. Стерлитамак Башкирской АССР, рядовой, п/п 06552, погиб 3.3.1944.

САНЧЕНКО Петр Григорьевич, с. Хотимск Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 06552, погиб 3.3.1944.

САТЫГУНОВ Андыкерим, род. в 1924, Курдайский р-н Джамбульской обл., рядовой, погиб 1.3.1944.

СВИНЦОВ Максим Андреевич, род. в 1905, Вологодская обл., сержант, п/п 06562, погиб 2.3. 1944.

СЕДЫХ Сергей Афанасьевич, род. в 1912, д. Большая Островня, рядовой в/ч 20761, погиб 2.3.1944.

СЕМЕНОВ Иван Филиппович, рядовой в/ч 36463, погиб 2.3.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

СЕПНИК Федор Трифонович, с. Павличичи Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 47842, погиб 14.3.1944.

СИДОРОВ Иван Васильевич, с. Безводовка Асекеевского р-на Оренбургской обл., рядовой 982-го артиллерийского полка, погиб 28.2. 1944.

СИЗОНЕНКО Виктор Гаврилович, с. Сосница Черниговской обл., лейтенант, погиб 29.2.1944.

СКВОЗНЯКОВ Василий Сергеевич, г. Клинцы Брянской обл., рядовой в/ч 03608.

СКВОРЦОВ Юрий Владимирович, г. Рига, мл. лейтенант, п/п 37650, погиб 29.2.1944.

СМИРНОВ Алексей Петрович, род. в 1905, г. Саратов, рядовой 298-го стрелкового полка, погиб 5.5.1944.

СМИРНОВ Михаил Романович, сержант в/ч 20761, погиб 2.3.1944.

СМИРНОВ Николай Павлович, род. в 1919, рядовой в/ч 20781, погиб 2.3.1944.

СОКОЛОВ Иван Иванович, с. Степановка Торжокского р-на Калининской обл., рядовой в/ч 08765, погиб 26.2.1944.

СОКОЛОВСКИЙ Иван Павлович, рядовой в/ч 36463, погиб 3.3.1944.

СОЛДАТЕНКО Сазон Яковлевич, рядовой в/ч 30663, погиб 26.2.1944.

СОРОКИН Николай Игнатьевич, д. Подбелье Климовичского р-на Могилевской обл., сержант в/ч 37659, погиб 2.3.1944.

СОЯНКОВ Иван Николаевич, д. Павловка Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 06568, погиб 2.3.1944.

СТАДНИЙ Иван Иванович, род. в 1917, с. Печенеш Харьковской обл., рядовой, погиб в 1941.

СТАЛЬМАНОВ Федор Михайлович, д. Павловичи Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 37659, погиб 2.3.1944.

СТАРОСТИН Григорий Никифорович, Калужская обл., мл. сержант в/ч 08765, погиб 26.2.1944.

СТЕПАНОВ Иван Степанович, с. Васютник Поводугинского р-на Смоленской обл., рядовой, погиб 19.3.1945.

СУРИН Алексей Александрович, с. Любичи Луховицкого р-на Московской обл., сержант в/ч 36463, погиб 2.3.1944.

ТАРЕЛИН Иван Григорьевич, род. в 1922, д. Дашково Орловской обл., сержант, погиб 26.6.1944.

ТИМАКОВ Сергей Григорьевич, с. Малые Борки Сапожковского р-на Рязанской обл., рядовой, п/п 06552, погиб 2.3.1944.

ТИХОНОВСКИЙ Федор Осипович, род. в 1909, д. Сидоровка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 01981, погиб 3.3.1944.

ТКАЧУК Петр Николаевич, род. в 1902, с. Зарудницы Ружинского р-на Житомирской обл., рядовой 297-го отдельного саперного батальона, погиб 22.6.1944.

ТРИХОНЕНКО Трофим Емельянович, д. Никоновичи Быховского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 20761, погиб 2.3.1944.

ТРОФИМОВ Федор Васильевич, род. в 1894, с. Оконешниково Оконешниковского р-на Омской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 2.3.1944.

ТРЮХИН Дмитрий Никифорович, род. в 1914, рядовой 457-го стрелкового полка, погиб 25.5.1944.

ТУМАНОВ Василий Григорьевич, род. в 1912, Горьковская обл., рядовой в/ч 15303, погиб 8.3.1944.

УХАРСКИЙ Михаил Андреевич, д. Новый Туган Бакалинского р-на Башкирской АССР, мл. сержант 556-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ФЕДИН Семен Петрович, рядовой в/ч 30663, погиб 26.2.1944.

ФИРСЕНКОВ Михаил Иосифович, рядовой в/ч 30663, погиб 27.2.1944.

ФОМИН Семен Степанович, г. Рязань, гв. сержант 275-го артполка, погиб 2.3.1944.

ХАРЧЕНКО Антон Ефимович, сержант в/ч 36463, погиб 2.3.1944.

ХОМЕНКОВ Андрей Сергеевич, д. Мешково Урицкого р-на Орловской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 14.3.1944.

ХУДАЙБЕРДЫ Жудайберды, род. в 1914, Сакар-Чагинский р-н Марыйской обл. Туркменской ССР, рядовой в/ч 15303, погиб 29.2.1944.

ЦЫГАНКОВ Гавриил Митрофанович, род. в 1913, д. Семице Климовичского р-на Могилевской обл., погиб 2.3.1944.

ЧЕБЫРАХ Николай Петрович, с. Самгородок Сквирского р-на Киевской обл., рядовой, погиб 24.6.1944.

ЧЕРВАНЦЕВ Михаил Николаевич, д. Берешково Калязинского р-на Калининской обл., мл. сержант, п/п 06562, погиб 2.3.1944.

ЧЕРЕМИСИН Михаил Григорьевич, род. в 1897, Сайрамский р-н Чимкентской обл., рядовой, погиб 2.3.1944.

ЧЕРНЫШЕВ Никита Федорович, род. в 1922, с. Карапунуз Кордайского р-на Джамбульской обл., рядовой, погиб 1.3.1944.

ЧЕЧНЕВ Константин Иванович, род. в 1924, с. Русский Омняк Рыбно-Слободского р-на Татарской АССР, сержант п/п 06552, погиб 2.3.1944.

ЧИГРИН Петр Васильевич, род. в 1910, с.Ановка Петровского р-на Кировоградской обл., рядовой в/ч 11729, погиб 29.2.1944.

ШАРОВ Иван Семенович, Ярославский р-н Ярославской обл., рядовой в/ч 11729, погиб 29.2.1944.

ШЕВНИЦИН Николай Иванович, род. в 1910, с. Кичменгский Городок Кичменгско-Городецкого р-на Вологодской обл., мл. лейтенант, п/п 153032Р, погиб 2.3.1944.

ШИЛОВ Петр Сергеевич, род. в 1920, с. Пушкино Добринского р-на Липецкой обл., мл. сержант в/ч 01981, погиб 1.3.1944.

ШИХАЛЕВ Никифор Иванович, Белохолуницкий р-н Кировской обл., ст. сержант в/ч 06552, погиб 2.3.1944.

ШУРИН Леонид Иванович, род. в 1921, с. Бурмистрово Искитимского р-на Новосибирской обл., сержант, п/п 01840Р, погиб 1.3.1944.

ШУФЛИН Иосиф Андреевич, род. в 1900, рядовой, погиб 29.2.1944.

ЯКОВЛЕВ Александр Павлович, род. в 1922, д. Копеласула Советского р-на Марийской АССР, мл. сержант 101-го стрелкового полка, в/ч 15303, погиб 7.2.1944.

ЯКОВЛЕВ Михаил Федорович, д. Селец Быховского р-на Могилевской обл., ефрейтор 556-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ЯКОВЛЕВ Николай Петрович, род. в 1920, Орловская обл., ст. сержант, погиб 2.3.1944.

ЯНЧЕНКО Петр Николаевич, род. в 1921, д. Зеленый Клин Климовичского р-на Могилевской обл., в/ч 15303, погиб 2.3.1944.

ЯРЫГИН Павел Кузьмич, род. в 1902, Челябинская обл., сержант 5-й стрелковой дивизии, погиб 25.6.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

НОВОБЫХОВСКИЙ СЕЛЬСОВЕТ

ЗАХОРОНЕНИЕ В ПОСЁЛКЕ КАЛИНИНА

АГАЛЬЦОВ Петр Васильевич, Пушкинский р-н Московской обл., лейтенант, погиб 24.2.1944.

АЛИЕВ Бибмаламбет, рядовой в/ч 66434, погиб 27.2.1944.

АНДРЕЕВ Кузьма Степанович, род. в 1922, г. Казань, мл. сержант, погиб 22.2.1944.

АНТИПОВ Сергей Алексеевич, мл. сержант 556-го стрелкового полка, погиб 16.4.1944.

АСТАФЬЕВ Григорий Иванович, род. в 1923, рядовой, п/п 15308, погиб 27.2.1944.

БАБУДЧЕНКО Филипп Данилович, д. Россохи Чечерского р-на Гомельской обл., рядовой, п/п 15329, погиб 23.2.1944.

БАКАНОВ Кузьма Матвеевич, род. в 1901, Балашовский р-н Саратовской обл., рядовой, п/п 66434, погиб 23.2.1944.

БАКАШОВ Иван Поликарпович, род. в 1895, Рузский р-н Московской обл., рядовой, погиб 23.2.1944.

БАКИН Николай Петрович, Свердловский р-н Орловской обл., рядовой в/ч 54366, погиб 23.2. 1944.

БАРАНЕНКОВ Иван Егорович, Шумячский р-н Смоленской обл., рядовой, п/п 36110, погиб 23.2.1944.

БАРАНОВ Ефим Платонович, род. в 1917, Алтайский край, капитан в/ч 41035, погиб 24.2.1944.

БАРАНОВ Сергей Васильевич, род. в 1902, д. Гремячки Тульской обл., рядовой, п/п 15303, погиб 24.2.1944.

БАРИШНИКОВ Даниил Матвеевич, род. в 1904, Свердловская обл., рядовой в/ч 20761, погиб 28.2.1944.

БЕЛЕНКОВ Федор Архипович, Шумячский р-н Смоленской обл., рядовой, п/п 3644, погиб 22.2.1944.

БЕЛКИН Александр Иванович, род. в 1910, мл. сержант, п/п 15329, погиб 24.2.1944.

БЕЛОЗЕРОВ Афанасий Васильевич, род. в 1920, Кастренский р-н Курской обл., офрейтор, погиб 25.2.1944.

БУБНОВ Григорий Филиппович, род. в 1907, Ребрихинский р-н Алтайского края, рядовой, п/п Л 3564, погиб 22.2.1944.

БЫКОВ Георгий Григорьевич, род. в 1923, г. Сарапул Удмуртской АССР, мл. лейтенант, п/п 36511, погиб 22.2.1944.

БЫЧКОВ Иван Терентьевич, д. Коренец Кричевского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 22.2.1944.

ВАНЮКОВ Иван Владимирович, род. в 1912, с. Тетерка Краснокутского р-на Саратовской обл., рядовой 556-го стрелкового полка, погиб 21.4.1944.

ВОЛОСЕВИЧ Виталий Емельянович, род. в 1921, г. Новозыбков Брянской обл., рядовой, погиб 24.2.1944.

ВОРОНКОВ Петр Иванович, Климовичский р-н Могилевской обл., мл. сержант, п/п 66434, погиб 23.2.1944.

ГАВРИЛЕНКО Петр Андреевич, род. в 1907, Новгород-Северский р-н Черниговской обл., рядовой, погиб 23.2.1944.

ГАНЖЕНКО Матвей Васильевич, ст. сержант, в/ч 14113, погиб 23.2.1944.

ГОЛДА Семен Егорович, Ветковский р-н Гомельской обл., рядовой в/ч 57301, погиб 28.3.1944.

ГОЛУБЯТНИКОВ Василий Филиппович, род. в 1911, хутор Студеный Колодец Алексеевского р-на Белгородской обл., рядовой, п/п 15329, погиб 22.2.1944.

ГОРБАЧЕВ Василий Никитович, Чечерский р-н Гомельской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 27.2.1944.

ГОРДЕЕВ Петр Яковлевич, Кричевский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 54366, погиб 22.2.1944.

ГРАЧЕВ Федор Степанович, род. в 1893, рядовой, п/п 36511, погиб 29.2.1944.

ГРИШИН Никита Тимофеевич, род. в 1908, д. Глазово Орловского р-на Орловской обл., рядовой, погиб 23.2.1944.

ГРИЩЕНКО Александр Макарович, род. в 1922, д. Заходы Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 24.2.1944.

ГРИЩЕНКО Яков Меркулович, рядовой п/п 54368, погиб 24.2.1944.

ГРУНОВ Павел Петрович, рядовой п/п 36511, погиб 23.2.1944.

ДЕНИСЛАМОВ Салиман Абдулович, род. в 1925, Челябинская обл., сержант, погиб 25.2.1944.

ДЗЮИН Павел Акимович, Кезский р-н Удмуртской АССР, рядовой, п/п 63532, погиб в 1944.

ДМИТРИЕВ Александр Николаевич, род. в 1925, Тамбовская обл., сержант 556-го стрелкового полка, погиб 6.4.1944.

ДОБРИН Янис Францевич, род. в 1916, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 15329, погиб 22.2.1944.

ДОЛГОВ Федор Акимович, ст. сержант, п/п 20751, погиб в 1944.

ДОЛЖЕНКО Борис Матвеевич, Сумская обл., рядовой, погиб 23.2.1944.

Памятник на братской могиле советских воинов в пос. Калинино.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ДРУЖКИН Егор Епифанович, род. в 1912, Ржаксинский р-н Тамбовской обл., ст. сержант, п/п 54366, погиб 22.2.1944.

ДУБИНИН Алексей Михайлович, род. 30.3. 1908 в с. Ильмень Руднянского р-на Волгоградской обл., лейтенант 307-го артиллерийского полка, п/п 45398, погиб 18.6.1944.

Из писем лейтенанта А. М. Дубинина жене Капитолине Гавриловне Боловиной и дочери Светлане в г. Астрахань

15 января 1943 г.

...Как я уже сообщал, что после боев в настоящее время находимся на отдыхе, т. е. живем в мирной обстановке и в глубоком тылу. Вместе с тем должен сказать, отдых неплохое дело, но не время отдыхать, момент таков, что нужно изгонять из русской земли проклятого нашего общего врага — гитлеровскую банду, но я питаю надежду, что в недалеком будущем еще раз придется показать свои способности и силу при встрече с врагом. Эти мысли не покидают меня: как бы быстрее разгромить и уничтожить гитлеровцев. Правда, бывают и такие моменты, что в мыслях я своих вспоминаю нашу прошлую спокойную жизнь. Как бы хорошо, спокойно и весело жилось! Но, милая Капа! Недалёк тот час, что мы будем так же вместе, так же будет спокойно и будет весело. Моя просьба к тебе, береги себя, береги милую нашу доченьку. Не лишним считаю напомнить, что не забывай и меня. Не вспоминай меня плохим, ты все же должна поверить, что за время нашей совместной жизни я целиком и полностью жил одной заботой только для семьи, только для тебя и для милой доченьки и все для будущего нашего, но когда будет тот час, когда мы встретимся, я считаю, не будет пределов преданности друг другу...

24 мая 1943 г.

Здравствуй, милая доченька Светочка!

Шлю тебе привет и крепко-крепко целую тебя. Одновременно желаю тебе быть большой, хорошей девочкой, к тому же быть умной, а для этого тебе нужно слушать маму, Маню и бабушку. Дома не шалить, гулять одной на улицу не ходить, а больше сидеть дома, учить стишки хорошие и играть в игрушки, а когда мама с работы придет, ее нужно всегда встречать хорошо, мамочку ручками обнять и поцеловать, а вечером и в выходные дни проси маму, чтобы она с тобой ходила в садик гулять, за все это я тебе привезу много гостинцев и игрушек. Твой папа Леша.

22 июля 1943 г.

...Милая Капа! Вот уже третий день, как я нахожусь в своей части. К работе еще не приступил, не позволяет нога догонять фрицев, но мне кажется, что должно быть улучшение, но в сырую и пасмурную погоду я буду чувствовать долго. Но это все ерунда, лишь бы побольше уничтожить фрицев. Капа! Я уже тебе писал, что с 24.6.43 по 18.7.43 г. находился на лечении при санбатальоне, так что в первые дни я не участвовал в наступлении, о чем, конечно, обидно мне, но это не по моей вине...

А. М. Дубинин.

Ты пишешь, чтобы я написал письмо Руденко И. А. насчет дров. Я уже тебе сообщал, что письмо я ему написал 3 дня тому назад, в котором просил его, чтобы он удовлетворил твою просьбу, так что ты сходи к нему в контору и подай заявление, он должен удовлетворить твою просьбу, и о результате прошу сообщить мне, я тогда его поблагодарю...

Но вот насчет третьей твоей просьбы я не могу ничего сделать (сделать фотоснимок и выслать тебе), за что прошу не обижаться на меня, потому что не имею возможности в данное время, а почему, ты сама должна знать! В данный момент пишу письмо, а подо мной земля дрожит...

...Милая Капа! Я еще раз тебя хочу убедить, в любой обстановке, боевой или какой-либо другой, я себя чувствую так же, как чувствуют себя тысячи и миллионы, находясь в такой обстановке, как и я. Тебе хорошо известны наши успехи на фронтах Отечественной войны, но вот нам неизвестно, какие успехи у Вас на трудовом фронте, хотя бы на Вашем комбинате. Поэтому прошу, когда будешь писать мне письмо, сообщи о себе, но не забудь написать и об успехах Вашего комбината, хотя бы за весеннюю и осеннюю путину. Это письмо прочитаю я своим боевым друзьям. Это тоже будет для нас радостно, а таких писем

Быховский районный историко-краеведческий музей

мы получаем немало от рабочих Советского Союза.

Милая Капа, близится час к окончательному разгрому гитлеровской армии и фашистской Германии. Нельзя описать в письме, какие удары Красная Армия наносит немецкой армии, вот когда встретимся, будет о чем поговорить. В данное время живу хорошо. Родина хорошо обула, хорошо одела и хорошо кормит, все дает необходимое для быстрейшего изгнания врага с нашей территории и полного разгрома на территории Германии...

Милая Капа! Меня Светочка просто удивляет, какая она стала остроумная за мое отсутствие. Это очень хорошо, но вот нехорошо, что нет у нее папы. Нет у нее пальто, нет у нее ботинок — вот это меня скребет за сердце...

P. S. Привет тебе и Светочке от Сергея Михайловича Паршина, с которым вместе кушаем, спим и воюем с того дня, как я прибыл в эту часть. Он непосредственный мой начальник. Хороший молодой парень, сам он моршанский Тамбовской (губернии) области. Он часто меня просит, чтобы я ему прочитал твои письма, он завидует, как ты хорошо пишешь мне письма.

На этом закончу. До свидания. Ваш Леша и папулечка.

15 января 1944 г.

...Милая Капа! Не могу тебе передать, сколько у меня было радости, когда я читал последнее письмо, что Светочка стала хорошая, не болеет, хорошо посещает ясли и много изучила стихов и песенок, но я жалею, что мне не приходится видеть и слышать самому. Я не могу себе представить, какая она стала за мое отсутствие. Милая Капа! Не забывай моей просьбы, береги Светочку и не забывай себя. Миритесь с недостатками, особенно не расстраивайтесь, считайте себя счастливыми, как ты пишешь в своем письме, что ты самая счастливая. Главное — ты ожидаешь хорошего будущего. Считаю, не редко получаешь письма от человека, который в будущем проявит заботу еще небывалую о тебе...

11 июня 1944 г.

...Милая Капа! Пару дней тому назад послал Вам письмо, но пользуюсь случаем, что это письмо идет с нарочным, т. е. с моей телефонисткой, которая работает у меня на новой работе, хочу более подробно коснуться себя... Я нахожусь, т. е. работаю, в артиллерийском полку во 2-й батарее. Работал с сентября 1942 г. до 6 июня 1944 г. в этой батарее, за это время хорошо привык. Личный состав батареи стал одной семьей, тем более я с командиром батареи, с капитаном Паршиным, на наблюдательных пунктах жил почти 2 года. Мы с ним были друзья, но вот 6 июня меня перевели в 5 батарею этого же полка, где я работаю в данный момент. Раньше я работал на наблюдательных пунктах командиром взвода управления, а в данный момент я работаю командиром взвода (огневого) и старшим на батарее. Если тебе это непонятно, тебе, может, подробней расскажет Тоня, податель сего письма. Но я за эти 5 дней уже привык к этим людям, а если пойдем в наступление, тогда, может, судьба еще крепче нас познакомит, а в данный момент находимся в обороне и готовим людей для будущих боев. Теперь тебя, очевидно, будет интересовать вопрос, а где я все же нахожусь в данный момент, поэтому я считаю возможным сообщить. После взятия города Рогачева нашей части присвоено звание Рогачевской. И вот форсировали Днепр, заняли гор. Рогачев и здесь заняли оборону с февраля месяца, на правом берегу Днепра между городом Рогачевом и городом Быховом вот в этом самом месте. Живем мы в лесу, окопались хорошо, построили хорошие землянки, убранные зеленью и цветами, а в особенности офицерский блиндаж напоминает каждый день праздник Троицы...

Вчера получил от Марии Гавриловны письмо, которое она писала со Светочкой, со стихом..., я до чего был рад, смеху было, неудержимо, но некому было смотреть, как я смеялся от радости...

Милая Капа! Ты пишешь насчет отпуска, дают ли у нас отпуска. Отпуска дают, но не всем, т. е. дают тем, от кого не зависит успех боя (вроде подателя сего письма).

Милые мои и дорогие! Я надеюсь, что Тоня будет у вас, она приедет и скажет, что я приехала от Леши или папулечки. Вы можете себе подумать, а где же ботинцы? Нет, дорогие мои, да Вы должны поверить мне, что у меня может быть, если я Вам уже сообщал, что я стою 5 месяцев на одном месте... Поэтому я прошу Вас, дорогие мои, не обидеться на меня...

Целую всех крепко-крепко. Леша...

Письма боевых друзей А. М. Дубинина Капитолине Гавриловне Боловиной

20 июня 1944 г.

Здравствуйте, Капа и Светочка!

Примите наш боевой привет от старых друзей Вашего покойного мужа. Сообщаю Вам очень и очень печальную весть. 18.VI.44 г. на боевом посту погиб смертью храбрых Ваш любимый муж и папульчик. Похоронили его в дер. Калинино (восточ. окр.) Ново-Быховского р-на Могилевской обл. Из своих рядов мы потеряли лучшего друга и командира, с которым прошли от Сталинграда до Днепра, и здесь он отдал жизнь за нашу любимую Родину. Хотелось ему дождаться той девушки, которая должна заехать к Вам, но не пришлось. Жаль его, но ничего не поделаешь, приходится крепиться и не падать духом, ибо война имеет много, много неожиданностей и она приносит жертвы.

Прошу, Капитолина, сильно не расстраиваться, берегите свое здоровье и свою Светочку. Если что нужно будет, пишите нам, мы поможем. Привет от Сергея Михайловича Паршина. Друг Вашего мужа лейтенант Ремизов.

Из письма С. М. Паршина

Здравствуйте, многоуважаемая Капитолина Гавриловна!

Недавно я получил от Вас письмо, большое Вам спасибо, я очень рад получить письмо от жены близкого друга и товарища по работе. Я вполне сочувствую Вашему горю, очень жаль такого человека, но война не разбирает качества и достоинства человека. Я вместе с ним проработал, вер-

Быховский районный историко-краеведческий музей

нее провоевал, без малого два года, вместе делили горе и радость, холод и жару... Прошли с ним вместе путь от стен Сталинграда до Белоруссии, и там ему суждено сложить свою буйную голову — такова видно судьба — такая уж солдатская присказка. Убит он в Гомельской области[1]*, Быховский р-н, село Калинино от вражеского снаряда — похоронен там же со всеми почестями, которые подобают артиллеристу, на его могиле поставлен постамент с надписью... Я Вас только одно прошу, не убивайтесь сильно, слезами горю не поможешь, подумайте о дальнейшем воспитании Вашей дочери. Извините меня, что больше ничего не написал, у меня сейчас нет почти ни одной свободной минуты и голова забита другим, постараюсь в свободное время написать больше и подробнее.*

Круглые сутки идем вперед на Запад...

ЕРЕМЕЕВ Василий Федорович, д. Никольское Пушкинского р-на Московской обл., сержант, п/п 03564, погиб 22.2.1944.

ЖАРИКОВ Алексей Владимирович, рядовой, п/п 20761, погиб 24.2.1944.

ЖДАНОВ Михаил Кузьмич, Хмельницкий р-н Киевской обл., ст. сержант, п/п 36511, погиб 23.2.1944.

ЖЕЛЕЗНЯК Владимир Иванович, род. в 1919, Кировоградская обл., ст. сержант, п/п 03108Ж, погиб 7.4.1944.

ЖЕЛНИН Семен Макарович, Рыбинский р-н Красноярского края, рядовой 556-го стрелкового полка, погиб 12.4.1944.

ЖИДКОВ Григорий Тимофеевич, г. Ярославль, рядовой, п/п 54366, погиб 24.2.1944.

ЖИРНОВ Василий Николаевич, род. в 1910, Комсомольский р-н Чувашской АССР, рядовой, погиб 27.2.1944.

ЖИРНОВ Степан Григорьевич, род. в 1912, Старошайговский р-н Мордовской АССР, рядовой, п/п 15503, погиб 24.2.1944.

ЖУКОВ Иван Васильевич, рядовой, п/п 54366, погиб 23.2.1944.

ЗАСКУНОВ Федор Егорович, Славгородский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 03564.

ЗАХАРЕНКО Федор Дмитриевич, д. Хоронев Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 54366, погиб 24.2.1944.

ЗЕНЧЕНКО Иван Фомич, род. в 1909, д. Клюсы Городнянского р-на Черниговской обл., рядовой, п/п 66434, погиб 23.2.1944.

ЗМИТРАЧКОВ Василий Сидорович, Рогачевский р-н Гомельской обл., рядовой в/ч 03564, погиб 23.2.1944.

ИБРАГИМОВ Ханадзил Усманович, род. в 1903, Чишминский р-н Башкирской АССР, рядовой, п/п 54366, погиб 23.2.1944.

ИВАНОВ Александр Дмитриевич, рядовой в/ч 15329, погиб 22.2.1944.

ИВАНОВ Михаил Дмитриевич, род. в 1920, Бековский р-н Пензенской обл., ст. сержант, п/п 03564, погиб 22.2.1944.

ИВАНЧИКОВ Василий Васильевич, Рогачевский р-н Гомельской обл., рядовой в/ч 15329, погиб 22.2.1944.

ИГНАТЬЕВ Николай Семенович, Ленинградская обл., рядовой в/ч 66434, погиб 23.2.1944.

ИЛЛАРИОНОВ Василий Егорович, д. Слобода Дубненского р-на Тульской обл., старшина в/ч 20761, погиб 24.2.1944.

Из воспоминаний Марии Егоровны Тимофеевой, сестры В. Е. Илларионова

Из троих детей, которые были до войны в нашей семье, Вася был старшим. Если в доме отсутствовала мать, Вася оставался «хозяюшкой». Вставал рано, с керосинкой, давал нам с сестрой задания — кому лук почистить, кому лучину колоть, а сам печь топил. В школе (он окончил 7 классов) его всегда ставили в пример. На каникулах смотрел за лошадьми, гонял их на пастбище, ходил в ночное, за это получал «дешевые» трудодни и тем самым помогал семье. Позже Вася окончил школу ФЗО, стал фрезеровщиком... Потом началась война, ушел на фронт отец. А потом, когда фашистов гнали от Тулы, мобилизовали в Красную Армию и нашего 17-летнего Василия, а всего из нашей Слободы призвали тогда человек 60—70. Молодежь отправили в Тулу для обучения. А потом — на запад. В Калужской области на реке Жиздра им устроили небольшой отдых, потом учения — и на передовую. Вася писал нам письма, жаль, не сохранились. Но некоторые из них мне запомнились на всю жизнь. Мы просили, чтобы он писал нам почаще, что жив и здоров. А он отвечает: «Не могу. Когда легкий привал или затишье, я пишу письма, но не домой, а тем родителям, которым уже никогда не напишут сыновья. Ежедневно у нас мокрые ноги, и мокрые мы сами, и не раздеваемся, и не спим, и ни одна болезнь нас не берет. А ты, мама, чуть что, гнала меня домой, боялась, что простыну. Но мы молоды, все осилим. Как ни тяжело на войне, но я не курю, свой пай отдаю солдатам. Принимаю фронтовые крещения. Получил медаль «За отвагу». А за убитых друзей отомщу. И за обездоленных людей, которые скитаются голодные, без крыш, разрозненными семьями. За что людям такая кара?» Еще брат писал, что он — командир пулеметного отделения.

Был день Красной Армии — 23 февраля 1944 г.— и еще ночь. Был форсирован Днепр. В штыки поднял бойцов Василий и бросился на врага, за ним последовали рядовые, которые захватили высоту и дали возможность другим бойцам переправиться через Днепр. Но Вася этого уже не видел. Он погиб от штыка врага. А нам об этом сообщили письма его друзей да похоронка...

ИЛЬИНКОВ Алексей Антонович, д. Соколовка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 03564, погиб 23.2.1944.

ИСАКОВ Илья Григорьевич, род. в 1911, д. Калиновка Гайского р-на Оренбургской обл., рядовой, погиб 24.2.1944.

ИСЕНЖЕЛОВ Разам, Актюбинская обл., рядовой, п/п 66434, погиб 2.3.1944.

КАБИЦКИЙ Николай Тимофеевич, д. Черновый Колодец Черниговской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 26.2.1944.

КАПЛУНОВИЧ Нукас Иосьлейбович, род. в 1900, г. Харьков, рядовой, погиб 24.2.1944.

КАРДАШ Михаил Михайлович, род. в 1905,

[1] В письме Гомельская область указана ошибочно.

Быховский районный историко-краеведческий музей

с. Рубенское Ворошиловградской обл., рядовой, погиб 23.2.1944.

КАТАЛЬНИКОВ Тимофей Изотович, род. в 1923, с. Скороходное Верховского р-на Орловской обл., старшина, п/п 54366, погиб 22.2.1944.

КАШИКОВ Филипп Николаевич, рядовой, п/п 20781, погиб 24.2.1944.

КАШТАЛЬЯ Григорий Васильевич, род. в 1921, Заставновский р-н Черновицкой обл., сержант, п/п 20761, погиб 24.2.1944.

КЕДРОВСКИХ Дмитрий Сергеевич, г. Свердловск, рядовой, п/п 03564, погиб 25.2.1944.

Из писем Дмитрия Сергеевича Кедровских родителям в г. Свердловск

15 июня 1942 г.

...Здравствуйте, мои родители, мама и папа! Сегодня я получил ваше первое письмо, которому я был настолько рад, что когда прочел первые строки, даже не прочел, а только увидел ваши почерка, и сразу почувствовал волнение, так забилось сердце, что даже не смогу описать. Был несколько дней беспрестанно под бомбежкой и сходился чуть не вплотную с немчурой, но сердце так не билось... Да, мама, из письма я узнал многое, но к тому же есть непонятное. Ты работаешь на заводе, это я так и знал, потому что без работы в такое время жить нельзя, нужно как можно пуще помогать нашей армии... Да к тому же папу тоже взяли в армию, но только непонятно, служит он пока в своем городе, и ты не написала, бывает, нет он дома. Да, жалко папу, что его взяли такого старого, ничего не сделаешь, виноват все этот бандит Гитлер...

Еще вы пишете про моих друзей Колю, Борю и Серёжу, но я могу только написать одно: Сережа в первом бою был убит. Стояли мы с ним рядом, кушали мясо и сухари в сарае, как раз появились вражеские стервятники, обстреляли сарай. Тут он и остался, как жевал сухари, так они во рту остались не жеванные. А Коля и Боря были убиты позднее...

Мама..., если буду жив, добьем немца и вернусь домой, а ты работай как можно лучше, помогай громить врага...

Привет вам от меня большой.

Митька.
27 декабря 1943 г.

Здравствуй, мама!

...Во-первых, сообщаю о себе, что я жив. Мама, тебе покажется странным это письмо, так как я не писал тебе письма. Но ты на меня не обижайся, я был в партизанском отряде восемнадцать месяцев, бил немца в тылу, мстил ему за сожженные города и села. В общем, подробности моей работы в тылу расскажу после войны, когда приеду домой. А сейчас был ранен, соединился с нашей Красной Армией и нахожусь в госпитале. Рана зажила. Сегодня, т. е. 27.12.43, иду бить немца в лоб в рядах с нашими славными воинами...

Митька.

КИРЕЕВ Роман Васильевич, д. Лавшино Жуковского р-на Брянской обл., ст. сержант, п/п 20761, погиб 24.2.1944.

КИРИЛОВ Александр Михайлович, мл. сержант 434-го стрелкового полка, погиб 12.4.1944.

Д. С. Кедровских.

В. И. Колесников.

КИРОХОСЯН Сергей Тигранович, г. Тбилиси, рядовой, п/п 54366, погиб 24.2.1944.

КЛИМЕНКОВ Иван Дмитриевич, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 54366, погиб 22.2.1944.

КЛИМЕНКОВ Иван Егорович, д. Якубовка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 20761, погиб 22.2.1944.

КНЯЗЕВ Иван Михайлович, д. Новое Тербеево Тамбовской обл., рядовой в/ч 03564, погиб 22.2.1944.

КОВАЛЕВ Василий Давыдович, д. Звонец Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой, п/п 36511, погиб 23.2.1944.

КОВБАС Василий Фомич, д. Речица Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой 142-го стрелкового полка, погиб 23.2.1944.

КОЗЛОВ Анатолий Алексеевич, старшина, погиб 22.2.1944.

КОЛЕСНИКОВ Виктор Иванович, род. в 1920, г. Ростов-на-Дону, рядовой, погиб 23.2.1944.

Из писем В. И. Колесникова родным в г. Ростов-на-Дону и в г. Павловск Воронежской области

5 мая 1943 г.

Здравствуй, дорогой папа!

Прежде всего целую тебя крепко-крепко и желаю тебе хорошей и счастливой жизни. Папа! Сегодня у меня праздник, так как я получил от мамы и Котика письма из Павловска, из которых узнал твой адрес и спешу немедленно сообщить тебе обо всем.

Из Кировабада я выехал 16/1-43 г. По пути следования встретил в Красноводске, на восточном берегу Каспийского моря, Якова Абрамовича Рахинштейна, от которого узнал: вы «...все, вероятно, остались в Ростове...». Конечно, рождалось у меня множество всяких мыслей и представлений, а особенно после освобождения Ростова, когда я читал и видел снимки города в газетах и киножурнале.

В это время я представлял себе, что ты находишься где-то на каторге, или в партизанском отряде вспоминаешь свою юность, или просто зверски замученного. В общем, ничего определенного. Были мысли, что ты эвакуировался, когда ничего не знаешь, то о многом предполагаешь и думаешь.

Папа, шлю тебе фото с этим письмом. Фотографировался 7/III-43 г. в Тамбовском госпитале.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Все мои фото, которые я имел, остались в плену у фрицев, а я и еще двое из моего экипажа удрали. На этом кончаю. Пишу, кроме того, и на Ростов. Вероятно, был в Ростове, опиши все...

28 мая 1943 г.

Родная мама! Я выполнил твою несложную просьбу. Когда Валюська получит мое письмо, то он передаст тебе то, что ты просила — справку о том, что я действительно нахожусь в действующей армии, в кадровых войсках нашей доблестной рабоче-крестьянской Красной Армии, которая не в далеком закончит немецкий «блицкриг». На этом кончаю. Целую крепко. Шлю свой привет с фронта. Мама! Почти забыл сообщить тебе, что я, можно сказать, женился, но... не совсем... В прошлом году в Кировабаде. Замечательная девушка, сама из Майкопа, Галочка. Она в армии и просила, чтобы ты с ней имела почтовую связь, шлю ее адрес: полевая почта 45149, литер «В», Банниковой Галине Владимировне. Я ей сообщу твой адрес, и она будет писать тебе. Будем живы после войны, ожидай нас вместе. Я имею переписку с ее родными, которые меня очень просили иметь с ними связь. Я ее очень хорошо знаю, думаю, что тебе и всем она тоже понравится. Очень веселая. Мы друг друга любим. Возможно, это сообщение будет тебе неприятно, но я обязан это сделать, ибо ты моя мать, которая должна все знать о сыне. Папе о ней также написал. Она очень болела, как и я, когда я не знал, где вы и что с вами. По специальности она агроном. Пока все, пишите...

23 июня 1943 г.

Мама! От папы я до сих пор еще не получил ни одного письма, несмотря на то, что я ему послал уже несколько писем и на Ростов и на Мелеховку.

Мама! Если что случилось с папой, то ты от меня не скрывай, да! И почему ты меня предупреждаешь: «Если что случится, то ты не унывай — на то война!» Это твое предупреждение толкает меня на мысль, что уже с кем-либо что-нибудь случилось. Мама! Надеюсь, что ты мне исполнишь свое обещание, когда получишь это письмо, а именно то, что напишешь много и о многом...

20 июля 1943 г.

...Папа! Во втором письме ты просишь меня, чтобы я ответил на твои вопросы первого письма. Конечно, как твой сын я обязан тебе ответить, но как тебе должно быть известно, что в письмах военнослужащих запрещается писать воинские звания и должности переписывающихся, то я тебе отвечу так, чтобы понял ты один.

1. На фронте был и нахожусь в 152 км от мамы.

2. Мое воинское звание рангом выше, чем было.

3. Должность одна из летных.

4. Относительно партии я могу сказать, что не вступил, так как я не пробыл еще ни в одном полку года, но сейчас на фронте это можно сделать легче...

Папа! Живу я хорошо, и если придется погибнуть, то вы особо не скорбите, так как я погибну в борьбе за ваше лучшее и за свободу своего народа и всей нашей великой Родины... Тебя прошу, чтобы ты писал почаще. Целую крепко. Твой сын Виктор...

14 сентября 1943 г.

...Мама! Живу я по-прежнему хорошо. На днях перелетаю на другое место, уже 5-е по счету с июня месяца этого года, на Запад, так как тебе, вероятно, известно, что наша Красная Армия с каждым днем освобождает все новые и новые города и села нашей великой Родины от немецких захватчиков, которые в панике бегут восвояси, вернее на Запад, бросая на пути бегства технику и оставляя тысячи солдат и офицеров убитыми.

11 декабря 1943 г.

...Здравствуй, дорогой папа!

Прежде всего целую тебя крепко и спешу сообщить тебе, что я получил вчера первое твое письмо от 8/VI-43 г., которому, конечно, был безгранично рад и на которое спешу ответить, правда, с маленьким опозданием, но ты меня извини, ибо на личные дела очень мало времени, так как я нахожусь на фронте, а ты сам должен знать, что в этих условиях очень мало свободного времени...

Папа! Я от мамы нахожусь в 122 км и при первой возможности постараюсь к ней попасть.

Папа! Будь уверен, что своей задачей Красная Армия, а с ней и я, справится неплохо. Ты уже сейчас читаешь и слышишь по радио от Советского информбюро о том, что, как тебе известно, наступление «фюрера» со своими «фюренятами» не увенчивается успехом, а наоборот, увенчивается и увенчается последним наступлением на Восток.

Папа! Я очень рад, что Ростов начинает опять жить нормальной жизнью...

Папа! Пиши, как ты живешь и как насчет продуктов питания... На этом кончаю, так как нужно писать еще несколько писем, а времени мало. Целую крепко, твой сын Виктор.

КОНДРАТЬЕВ Алексей Васильевич, д. Серговка Куйбышевского р-на Калужской обл., рядовой, п/п 66434, погиб 23.2.1944.

КОНОВАЛЕНКО Дмитрий Васильевич, г. Таганрог рядовой, п/п 03564, погиб 25.2.1944.

КОРОТКИЙ Андрей Васильевич, Ветковский р-н Гомельской обл., рядовой, п/п 57301, погиб 31.3.1944.

КОРЧИКОВ Василий Михайлович, г. Калинин, рядовой 556-го стрелкового полка, погиб 8.4.1944.

КОСШЕНКО Александр Иванович, г. Фрунзе, рядовой, п/п 365511, погиб 25.2.1944.

КОТЕЛЬНИКОВ Алексей Михайлович, род. в 1920, г. Красноярск, капитан 1291-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

КРИВОШЕЕВ Семен Федорович, род. в 1925, Юрьянский р-н Кировской обл., рядовой, п/п 20761, погиб 2.3.1944.

КРЫЛОВ Анатолий Владимирович, род. в 1924, г. Ленинград, рядовой в/ч 15329, погиб 22.2.1944.

КРЮКОВ Иван Фирсович, род. в 1896, Семипалатинская обл., рядовой, п/п 15303, погиб 25.2.1944.

КУЗЕТЧЕНКО Пётр Михайлович, д. Соколовка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 03564, погиб 23.2.1944.

КУЗНЕЦОВ Евгений Игнатьевич, г. Серов Свердловской обл., сержант в/ч 66434, погиб 23.2.1944.

КУЗНЕЦОВ Павел Семенович, Рязанская обл., рядовой, п/п 20761, погиб 2.3.1944.

КУЛИКОВ Максим Петрович, род. в 1905, д. Лабкова Московской обл., рядовой, погиб 23.2.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

КУКУШКИН Николай Германович, Калязинский р-н Калининской обл., рядовой, погиб 24.2.1944.

КУРЗЕНКОВ Александр Трофимович, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 66434А, погиб 26.2.1944.

КУЧЕРОВ Василий Алексеевич, род. в 1906, п. Белоомут Московской обл., ст. сержант, п/п 66434, погиб 2.3.1944.

ЛАЗАКОВИЧ Егор Илларионович, Славгородский р-н Могилевской обл., рядовой, погиб 24.2.1944.

ЛАНЦОВ Василий Данилович, род. в 1919, д. Щукино Ярославского р-на Ярославской обл., рядовой, п/п 15303, погиб 24.2.1944.

ЛАПСКОВ, рядовой, п/п 66434, погиб 2.3.1944.

ЛАПШИН Владимир Петрович, род. в 1903, с. Тимошенко Макарьевского р-на Костромской обл., рядовой, п/п 54366, погиб 14.2.1944.

ЛАПШИН Николай Иванович, род. в 1923, Богородский р-н Горьковской обл., мл. лейтенант 1322-го стрелкового полка, погиб 23.2.1944.

ЛАРОЧКИН Михаил Емельянович, д. Давыдовка Притобольного р-на Курганской обл., мл. сержант, п/п 54336, погиб 23.2.1944.

ЛИМАРОВ Петр Тимофеевич, г. Климовичи Могилевской обл., мл. сержант, п/п 66434, погиб 23.2.1944.

ЛОБАЧЕВ Михаил Иванович, род. в 1924, Дубровский р-н Брянской обл., мл. сержант, п/п 35564, погиб 26.2.1944.

ЛОСЕВ Степан Акимович, Славгородский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 54366, погиб 23.2.1944.

ЛЯЩЕНКО Семен Степанович, род. в 1901, д. Антоновка Володарского р-на Кокчетавской обл., рядовой, п/п 15329, погиб 22.2.1944.

МАКАРОВ Афанасий Павлович, род. в 1919, Чурапчинский р-н Якутской АССР, ефрейтор, п/п 20761, погиб 25.2.1944.

МАКАРОВ Юрий Павлович, Чучковский р-н Рязанской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 2.3.1944.

МАЛАТБИТОВ Абдурайм, род. в 1904, рядовой, погиб 22.2.1944.

МАЛЬНЕВ Макар Моисеевич, ст. лейтенант, п/п 20761, погиб 24.2.1944.

МАЛЬЦЕВ Михаил Васильевич, Добрянский р-н Пермской обл., сержант, п/п 26302, погиб в 1944.

МАРКОВ Дмитрий Семенович, род. в 1909, г. Москва, сержант, п/п 15303, погиб 24.2.1944.

МАРТЫНОВ Фрол Михайлович, Жиздринский р-н Калужской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 23.2.1944.

МАРЧЕНКО Владимир Александрович, рядовой, п/п 03564, погиб 25.2.1944.

МАТВЕЕВ Евгений Иванович, род. в 1925, с. Мокшалей Чамзинского р-на Мордовской АССР, рядовой в/ч 15329, погиб 22.2.1944.

МЕЛЕХОВ Панкрат Федорович, Михайловский р-н Волгоградской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 22.2.1944.

МЕНЬКОВ Леон Ефимович, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 15303, погиб 25.2.1944.

МОРЕВ Михаил Александрович, род. в 1900, г. Кинешма Ивановской обл., рядовой, п/п 54366, погиб 24.2.1944.

МОСКАЛЕВ Михаил Емельянович, д. Максимовка Хотимского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 22.2.1944.

МУСАТОВ Алексей Петрович, род. в 1910, г. Чехов Московской обл., ст. лейтенант, п/п 15329, погиб 23.2.1944.

МУХАМЕДИЕВ Касым, рядовой в/ч 66434, погиб 23.2.1944.

МУХИН Егор Миронович, Красногорский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 66434, погиб 27.2.1944.

МУХТАРОВ Сабит, род. в 1907, рядовой, п/п 15329, погиб 22.2.1944.

НИЗОВЦЕВ Семен Илларионович, род. в 1921, рядовой, погиб 23.2.1944.

НИКИТЕНКО Никифор Иванович, Славгородский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 03564, погиб 22.2.1944.

НИКИТИН Дмитрий Семенович, род. в 1906, г. Иртышск Павлодарской обл., рядовой, п/п. 1143, погиб 24.2.1944.

НОВИКОВ Антон Яковлевич, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 03564, погиб 23.2.1944.

НОВИКОВ Василий Иванович, род. в 1913, г. Москва, лейтенант 1287-го стрелкового полка, погиб 23.2.1944.

НОВИКОВ Николай Пименович, д. Грязновец Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 54366, погиб 24.2.1944.

НОВИКОВ Савелий Федорович, Славгородский р-н Могилевской обл., мл. сержант, п/п 41035, погиб 25.2.1944.

НОВИКОВ Сафрон Петрович, д. Васильевка Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 29.2.1944.

НОРОН Махмеля, рядовой, п/п 15329, погиб 23.2.1944.

ОВСЯНКИН Григорий Иванович, род. в 1923, лейтенант, п/п 15329, погиб 22.2.1944.

ОВСЯННИКОВ Александр Федорович, лейтенант, п/п 54366, погиб 24.2.1944.

ОВЧИННИКОВ Егор Павлович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 36511, погиб 29.2.1944.

ОСТАПЕНКО Михаил Ефимович, род. в 1923, рядовой, п/п 15329, погиб 22.2.1944.

ОСТРАУХ Федор Григорьевич, Гомельская обл., рядовой 807-го стрелкового полка, погиб 19.4.1944.

ПАНЬКИН Константин Федорович, род. в 1898, рядовой, погиб 23.2.1944.

ПАРАМЗИН Тимофей Алексеевич, род. в 1915, с. Ровели Ворошиловградской обл., рядовой, погиб 23.2.1944.

ПАЧЕКИН Иосиф Александрович, род. в 1914, д. Горка Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 27.2.1944.

ПЕТРАЧЕНКО Захар Федорович, рядовой, п/п 20761, погиб 2.3.1944.

ПЕТРАЧЕНКО Петр Николаевич, д. Хотище Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 03564, погиб 23.2.1944.

ПЕТРУХИН Михаил Григорьевич, род. в 1918, Старомайнский р-н Ульяновской обл., мл. сержант в/ч 66434, погиб 23.2.1944.

ПИВЧЕНКО Антон Арсентьевич, д. Малиновка Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 36411, погиб 29.2.1944.

ПИСКУНОВ Куприян Иванович, д. Куликово Богородского р-на Горьковской обл., мл. сержант, погиб 2.3.1944.

ПИХТОВ Павел Иванович, род. в 1922, рядовой в/ч 54366, погиб 24.2.1944.

ПИЧУЖКИН Василий Степанович, род. в 1906, рядовой, п/п 54366, погиб 24.2.1944.

ПЛАТОНОВ Степан Егорович, Хотынецкий р-н Орловской обл., рядовой 434-го стрелкового полка, погиб 3.4.1944.

ПЛОТНИКОВ Денис Филиппович, рядовой, п/п 20761, погиб 3.3.1944.

Библиотека районного историко-краеведческого музея

ПОДЕНОК Григорий Иванович, г. Клинцы Брянской обл., рядовой 307-го стрелкового полка, погиб 19.4.1944.

ПОЛЕВАЕВ Степан Никитович, род. в 1911, д. Хотетово Болховского р-на Орловской обл., мл. сержант, погиб 25.2.1944.

ПОЛОСУХИН Николай Андреевич, род. в 1918, Орловская обл., рядовой, погиб 23.2.1944.

ПОЛУЯН Евгений Терентьевич, г. Глуск Могилевской обл., рядовой, п/п 28129, погиб 22.2.1944.

ПОЛУЯНОВ Александр Сергеевич, г. Серов Свердловской обл., рядовой, п/п 01981, погиб 23.2.1944.

ПОЛХОВСКИЙ Михаил Гаврилович, род. в 1904, г. Климовичи Могилевской обл., рядовой, п/п 15303, погиб 25.2.1944.

ПОМЕЛОВ Андрей Семенович, мл. лейтенант, погиб 23.2.1944.

ПОРТНОВ Афанасий Максимович, род. в 1903, рядовой, п/п 15303, погиб 24.2.1944.

ПРОКОПЕНКО Михаил Михайлович, рядовой, п/п 54366, погиб 22.2.1944.

ПРОКОПЧИК Василий Павлович, с. Жарынь Рославльского р-на Смоленской обл., рядовой, п/п 36511, погиб 26.2.1944.

ПРОХОРОВ Александр Васильевич, в/ч 66434 А, погиб 23.2.1944.

ПЬЯТКОВ Федор Никитович, д. Хромцово Туринского р-на Свердловской обл., рядовой в/ч 03564, погиб 23.2.1944.

РАДЧЕНКО Василий Емельянович, д. Макеевичи Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 03564, погиб 25.2.1944.

РЕПИН Василий Михайлович, сержант, погиб 29.2.1944.

РОМАНТЬЕВ Федор Ильич, д. Осиповка Романовского р-на Саратовской обл., сержант в/ч 66434, погиб 23.2.1944.

РУСОВ Борис Иванович, род. в 1924, д. Поломы Ветлужского р-на Горьковской обл., сержант, п/п 66434, погиб 23.2.1944.

САВЕЛЬЕВ Тихон Семенович, с. Будки Глушковского р-на Курской обл., рядовой, п/п 66434, погиб 23.2.1944.

СУББОТИН Николай Федорович, рядовой, п/п 54366, погиб 22.2.1944.

СУЛТАНЯЗЕВ Хакназар, род. в 1905, рядовой, п/п 15303А, погиб 24.2.1944.

ТАРАСОВ Павел Матвеевич, род. в 1910, д. Семеновка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 25.2.1944.

ТЕЛИЦЫН Александр Константинович, род. в 1922, Башкирская АССР, рядовой, погиб 23.2.1944.

ТЕНЬКОВ Василий Матвеевич, д. Курганы Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 66434, погиб 26.2.1944.

ТЕРЕЩЕНКО Петр Миронович, рядовой, п/п 20761, погиб 24.2.1944.

ТИМОШЕНКО Павел Андреевич, д. Яново Гомельской обл., 258-й медико-санитарный батальон, погиб 2.4.1944.

ТИТКОВ Петр Юрьевич, д. Рогалино Кличевского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 23.2.1944.

ТИХОНОВ Иван Никандрович, д. Уловец Старорусского р-на Новгородской обл., лейтенант 1324-го стрелкового полка, погиб 28.2.1944.

ТОЛСТОУХОВ Федот Васильевич, род. в 1915, Иркутская обл., рядовой, погиб 22.2.1944.

ТОПТУН Иван Александрович, Борзнянский р-н

Г. И. Поденок.

П. М. Функов.

Черниговской обл., рядовой, п/п 03608, погиб 27.2.1944.

ТРУТЧЕНКОВ Егор Петрович, род. в 1923, Дубровский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 20761, погиб 24.2.1944.

ТУМАКОВ Федосий Митрофанович, род. в 1900, д. Красница Быховского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 22.2.1944.

ТУТОВ Илья Нестерович, рядовой 307-го артполка, погиб 18.6.1944.

УЛЬЯНИН Константин Тихонович, род. в 1919, пос. Гастелло Макаровского р-на Сахалинской обл., лейтенант, п/п 15829, погиб 26.2.1944.

ФАЛЕНКОВ Иван Михайлович, род. в 1917, с. Тубакаевка Спасского р-на Горьковской обл., рядовой, погиб 23.2.1944.

ФЕДИН Семен Демьянович, рядовой, п/п 66434, погиб 25.2.1944.

ФЕДОТОВ Семен Васильевич, д. Белый Яр Курагинского р-на Красноярского края, рядовой, п/п 03564, погиб 23.2.1944.

ФЕДУНАЕВ Алексей Петрович, Пушкинский р-н Московской обл., сержант, п/п 66434, погиб 23.2.1944.

ФЕДЧЕНКО Александр Иванович, Семеновский р-н Черниговской обл., рядовой, п/п 15329, погиб 25.2.1944.

ФИЛАТОВ Никифор Яковлевич, род. в 1908, Рассказовский р-н Тамбовской обл., рядовой, п/п 54366, погиб 24.2.1944.

ФИНОГЕНОВ Трофим Ефимович, г. Москва, рядовой, погиб 23.2.1944.

ФУНКОВ Петр Маркович, род. в 1916, Дубровский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 54366, погиб 23.2.1944.

ХАКУЛИН Владимир Васильевич, Брянская обл., рядовой, п/п 66434А, погиб 23.2.1944.

ХАЛЕЕВ Василий Иванович, д. Новая Слобода Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 20761, погиб 24.2.1944.

ХАРЕВИЧ Григорий Иванович, род. в 1918, Житомирский р-н Житомирской обл., рядовой, погиб 22.2.1944.

ХЛОПУШИН, род. в 1913, Ермишинский р-н Рязанской обл., старшина, п/п 64178, погиб 23.2.1944.

ХОЛЯВКА Алексей Захарович, Городнянский р-н Черниговской обл., рядовой, п/п 15629, погиб 29.2.1944.

ХОМЕНКОВ Андрей Сергеевич, Кричевский р-н

Брянский районный историко-краеведческий музей

Могилевской обл., рядовой в/ч 66434 А, погиб 23.2.1944.

ХОМЕНКОВ Иван Кузьмич, д. Токлевка Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 66434, погиб 24.2.1944.

ЦАРЕВ Дмитрий Федорович, с. Пятково Юргинского р-на Кемеровской обл., рядовой, п/п 36511, погиб 22.2.1944.

ЧЕГИРОКОВ Андрей Иванович, сержант, погиб 23.2.1944.

ЧЕРНЫШОВ Даниил Степанович, род. в 1908, Староюрьевский р-н Тамбовской обл., рядовой 556-го стрелкового полка, погиб 26.4.1944.

ШАПИРО Семен Ильич, г. Саратов, мл. лейтенант, погиб 29.2.1944.

ШАЦКИЙ Григорий Дмитриевич, Владимирская обл., рядовой, п/п 66434, погиб 2.3.1944.

ШВЕДОВ Николай Иванович, род. в 1916, г. Сызрань Куйбышевской обл., рядовой, погиб 23.2.1944.

ШЕЛДЯКОВ Андрей Иванович, род. в 1901, Моршанский р-н Тамбовской обл., ст. сержант, п/п 41035, погиб 25.2.1944.

ШЕНГУР Дмитрий Степанович, мл. сержант 307-го артполка, погиб 18.6.1944.

ШИМОЛИН Петр Александрович, род. в 1925, мл. сержант, погиб 2.4.1944.

ШИШКАРЕВ Герасим Николаевич, род. в 1900, д. Прилепы Дубровского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 54366, погиб 23.2.1944.

ШИЩЕНКОВ Дмитрий Епифанович, рядовой, п/п 36511, погиб 29.2.1944.

ШНАЙДЕР Израиль Борисович, род. в 1925, г. Симферополь, рядовой, погиб 26.2.1944.

ШУРИН Иван Пантелеевич, г. Спасск-Дальний Приморского края, рядовой в/ч 22041, погиб 24.2.1944.

ШУТОВ Василий Егорович, род. в 1912, рядовой, погиб 23.2.1944.

ЮЛДАШЕВ Кушак, Ташкентская обл., рядовой, п/п 54366, погиб 20.2.1944.

ЮМАКАЕВ Павел Гаврилович, г. Улан-Удэ Бурятской АССР, рядовой, погиб 23.2.1944.

ЯДРИШНИКОВ Ефим Лаврентьевич, род. в 1925, Шатровский р-н Курганской обл., рядовой, п/п 15303, погиб 25.2.1944.

ЯКОВЛЕВ Василий Алексеевич, мл. сержант, п/п 14113, погиб 23.2.1944.

ЯЛКАПОВ Таган, род. в 1911, Ходжамбасский р-н Туркменской ССР, старшина 307-го артполка, погиб 18.6.1944.

ЯПЕНКОВ Петр Иванович, д. Баханы Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 23.2.1944.

ЗАХОРОНЕНИЯ В ПОСЕЛКЕ МОГУЧИЙ ПАРТИЗАН

АБДУЛАЕВ Абдулах Ахмедович, г. Магаранкент Магаранкентского р-на Дагестанской АССР, сержант, погиб 28.2.1944.

АБРАМОВ Алексей Семенович, д. Плетневка Тульской обл., лейтенант в/ч 36511, погиб 22.2.1944.

АБРАМОВ Николай Матвеевич, ст. сержант, п/п 5329, погиб 28.2.1944.

АБРАМОВИЧ Федор Лаврентьевич, рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 25.2.1944.

АВДЕЕНКО Сигизмунд Альбидович, д. Холдеев Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 4.3.1944.

АГИЛОВ Аббарасул, ст. сержант 438-го стрелкового полка, погиб 3.5.1944.

АКИМОВ Георгий Николаевич, сержант, п/п 70483, погиб 3.3.1944.

АКОПЯН Ханк Казарович, род. в 1907, рядовой, п/п 54366, погиб 25.2.1944.

АКСЕНЕНКО Иван Кириллович, род. в 1910, д. Ветвича Чечерского р-на Гомельской обл., ефрейтор, погиб 6.6.1944.

АЛАНЦЕВ Михаил Васильевич, Смоленская обл., мл. сержант, в/ч 41181, погиб 2.3.1944.

АЛЕКСЕЕВ Василий Семенович, д. Высокое Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 4.3.1944.

АЛИЛИН Иван Филиппович, род. в 1923, д. Чанино Мценского р-на Орловской обл., рядовой, п/п 34577 П, погиб 2.3. 1944.

АЛТУХОВ Владимир Петрович, Ефремовский р-н Тульской обл., ст. сержант 556-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

АНАНЬЕВ Алексей Фирсович, род. в 1920, г. Бабаево Вологодской обл., ефрейтор 680-го стрелкового полка, погиб 3.6.1944.

АНИСИМОВ Виктор Александрович, сержант 518-го стрелкового полка, погиб 18.3.1944.

АНИСКИН Михаил Григорьевич, старшина, п/п 03564, погиб 2.3.1944.

АНТИПОВ Андрей Алексеевич, рядовой, погиб 3.3.1944

АНТОНОВ Наум Иванович, род. в 1922, г. Ленинград, окончил артиллерийскую школу, ст. лейтенант 481-го минометного полка, командир батареи, погиб 1.3.1944.

АРТЕМЕНКО Степан Антонович, рядовой, погиб 4.3.1944.

АРЧАКОВ Тимофей Дмитриевич, Новоаннинский р-н Волгоградской обл., ст. лейтенант 413-го стрелкового дивизиона, погиб 25.5.1944.

АСЫМБЕКОВ Косымбек, рядовой 1968-го истребительного противотанкового артполка, погиб 3.3.1944.

АФАНАСЕНКО Федор Федорович, д. Болотня Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой, п/п 51859, погиб 22.2.1944.

АГУРОВ Габит Сулейманович, род. в 1924, мл. сержант 457-го стрелкового полка.

БАБЫЛЕВ Василий Петрович, д. Запрудок Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 01895, погиб 4.3.1944.

БАГЕРИКОВ Иван Тарасович, род. в 1913, г. Заводоуковск Заводоуковского р-на Тюменской обл., рядовой 409-го медсанбата, погиб 1.3.1944.

БАЗАНОВ Виктор Иванович, род. в 1905, д. Алексеевская Ярославского р-на Ярославской обл., рядовой, погиб 22.2.1944.

БАЛУЕВ Андрей Георгиевич, род. в 1902, рядовой, п/п 14352, погиб 29.2.1944.

БАРАНОВ Гавриил Егорович, род. в 1895, с. Самара Октябрьского р-на Еврейской автономной обл., сержант, погиб 7.3.1944.

БАРАНОВ Павел Иванович, рядовой, погиб 26.5.1944.

БАСОВ Семен Антонович, Рогачевский р-н Гомельской обл., рядовой 362-й стрелковой артиллерийской дивизии, погиб 22.2.1944.

БАТЕНКОВ Михаил Васильевич, д. Зубово Калужской обл., рядовой в/ч 54390 А, погиб 29.2.1944.

БАТУРИН Дмитрий Архипович, Шумячский р-н Смоленской обл., рядовой, п/п 37659, погиб 2.3.1944.

БАШАРОВ Иван Никитович, род. в 1923, д. Коро-

Буховский районный историко-краеведческий музей

Н. И. Антонов.

бовщина Стародубского р-на Брянской обл., рядовой, погиб 21.4.1944.

БЕЗЛЕЙКИН Виктор Федорович, род. в 1923, Лебедянский р-н Липецкой обл., рядовой, п/п 01981 А, погиб 29.2.1944.

БЕРДИН Егор Михайлович, с. Михайловка Краснощековского р-на Алтайского края, сержант, п/п 06190, погиб 27.2.1944.

БИКУЛОВ Хасан, рядовой, п/п 36463, погиб 2.3.1944.

БОБКОВ С. Т., род. в 1920, майор.

БОЖОК Иван Леонтьевич, рядовой в/ч 41164, погиб 3.3.1944.

БОКАЛЬСКИЙ Виктор Викторович, рядовой в/ч 29442, погиб 10.3.1944.

БОЛТУНОВ Георгий Иванович, г. Орехово-Зуево Московской обл., мл. сержант, п/п Л3511, погиб 29.2.1944.

БОРИСЕНКО Тихон Иванович, Хотимский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 54366, погиб 25.2.1944.

БОРИСОВ У. Маркович, Шумячский р-н Смоленской обл., рядовой, п/п 4155, погиб 27.2.1944.

БОРОВОЙ Иван Остапович, Гомельская обл., рядовой 680-го стрелкового полка, погиб 13.6.1944.

БОРЦОВ Михаил Павлович, д. Грибщина Кричевского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 34577, погиб 2.3.1944.

БРАГИН Борис Германович, рядовой в/ч 61359, погиб 4.3.1944.

БУБАКОВ Семен Титович, Красноярский край, майор 887-го артполка 324-й саперной дивизии, погиб 2.3.1944.

БУБНОВ Дмитрий Михайлович, Щекинский р-н Тульской обл., рядовой, погиб 3.4.1944.

БУДИЛОВСКИЙ Григорий Алексеевич, д. Будилы Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 34577, погиб 2.3.1944.

БУДИЛОВСКИЙ Григорий Алексеевич, д. Будилы Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 14352, погиб 29.2.1944.

БУДИЛОВСКИЙ Николай Александрович, д. Сидоровка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 70483, погиб 2.3. 1944.

БУЙЛОВ Николай Антонович, д. Подъелье Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 14352, погиб 29.2.1944.

БУЛЕНКОВ Петр Александрович, Кричевский р-н Могилевской обл., мл. сержант в/ч 54366, погиб 26.2.1944.

БУЛИНЧЕНКО Степан Иосифович, рядовой, п/п 54366, погиб 29.2.1944.

БУРМИСТРОВ Леон Ерофеевич, д. Хачинка Быховского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 14352, погиб 29.2.1944.

БУТОВ Борис Дмитриевич, род. в 1924, Шебекинский р-н Белгородской обл., рядовой 409-го отдельного медсанбата, погиб 3.3.1944.

БУТОРИН Леонид Александрович, род. в 1923, г. Вятские Поляны Вятко-Полянского р-на Кировской обл., рядовой, погиб 10.3.1944.

БУТОРИН Петр Гаврилович, д. Гремище Уржумского р-на Кировской обл., сержант в/ч 37643, погиб 29.2.1944.

ВАГИН Алексей Иванович, род. в 1900, г. Москва, рядовой, погиб 2.3.1944.

ВАСИЛЕВСКИЙ Стефан Исакович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой 210-го отдельного медсанбата, погиб 3.3.1944.

ВАСИЛЬЧЕНКО Михаил Дмитриевич, род. в 1924, Покровский р-н Орловской обл., рядовой 556-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ВАСИН Георгий Андреевич, род. в 1922, г. Баку, сержант 18-го танкового полка, погиб 29.2.1944.

ВАСЮКИН Михаил Кириллович, род. в 1924, Куйбышевский р-н Калужской обл., п/п 01981, погиб 25.2.1944.

ВАСЮТКИН Тит Егорович, род. в 1922, с. Мореевка Дубровского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 37659, погиб 29.2.1944.

ВЕСЕЛОВСКИЙ Григорий Николаевич, капитан, п/п 41184, погиб 10.3.1944.

ВЕНЦЕЛЬ Владимир Павлович, д. Черновщина Калиновичского р-на Гомельской обл., рядовой в/ч 41164, погиб 10.3.1944.

ВИНОГРАДОВА Мария Васильевна, с. Поповское Калининской обл., старшина медицинской службы в/ч 01895, погибла 5.3.1944.

ВЛАСОВ Андрей Фомич, род. в 1904, Дубровский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 06190, погиб 24.2.1944.

ВОЙТЕНКОВ Игнат Максимович, д. Лужок Чечерского р-на Гомельской обл., рядовой отдельного лыжного батальона 362-й стрелковой кавалерийской дивизии, погиб 22.2.1944.

ВОЛКОВ Василий Иванович, род. в 1907, Пермский р-н Пермской обл., п/п 34577, погиб 2.3. 1944.

ВОЛКОВ Иван Мартынович, с. Салазгорь Торбеевского р-на Мордовской АССР, рядовой, погиб 29.2.1944.

ВОЛКОВ Никита Захарович, д. Зимнички Кировского р-на Калужской обл., рядовой, п/п 14352, погиб 29.1.1944.

ВОЛКОВ Семен Андреевич, с. Поповское Калининской обл., сержант 210-го отдельного медсанбата, погиб 7.3.1944.

ВОЛОДИНКОВ Василий Владимирович, г. Москва, сержант, п/п 03511, погиб 29.2.1944.

ВОРОНА Михаил Филимонович, рядовой 556-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ВОРОНЦОВ Роман Васильевич, Семилукский р-н Воронежской обл., рядовой, погиб 26.2.1944.

ГАГИН Иван Иванович, ст. Стеблиевская Краснодарского края, лейтенант, п/п 03511, погиб 29.2.1944.

ГАЙДУКОВ Иван Васильевич, д. Пузево Бутурлиновского р-на Воронежской обл., старшина, п/п 34577, погиб 2.3.1944.

ГАЛИЦА Василий Филиппович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 03564, погиб 25.2.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ГАПЕЕВ Виктор Григорьевич, д. Болотня Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой 262-го отдельного стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

ГАРАЖ Василий Афанасьевич, д. Богдановка Полтавской обл., мл. сержант, погиб 2.3.1944.

ГАРБУЗ Яков Иванович, д. Кабычено Марковского р-на Ворошиловградской обл., рядовой в/ч 36567, погиб 27.2.1944.

ГАСАН Иван Давыдович, Московская обл., майор 1291-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

ГЕРАСИМЕНКО Алексей Ерофеевич, род. в 1922, ст. лейтенант.

ГЕРАСИМЕНКО Алексей Прохорович, ефрейтор в/ч 14352, погиб 29.2.1944.

ГЕРАСИМОВ Михаил Давыдович, род. в 1907, г. Брянск, ст. сержант, п/п 37659, погиб 2.3.1944.

ГЛАДЫШЕВ Василий Романович, род. в 1924, д. Михайловка Краснинского р-на Липецкой обл., рядовой, погиб 28.2.1944.

ГЛАЗКОВ Александр Алексеевич, д. Комякино Загорского р-на Московской обл., п/п 70521, погиб 3.3.1944.

ГЛЕБОВ Иван Иванович, г. Бийск Алтайского края, мл. сержант, п/п 70488, погиб 29.2.1944.

ГОЛОВНЕВ Иван Иванович, д. Липовичи Кормянского р-на Гомельской обл., рядовой отдельного лыжного батальона 362-й стрелковой кавалерийской дивизии, погиб 22.2.1944.

ГОЛУБЕВ Иван Яковлевич, д. Батурино Шадринского р-на Курганской обл., ефрейтор, погиб 25.2.1944.

ГОНЧАРОВ Василий Моисеевич, род. в 1908, ст. лейтенант.

ГОНЧАРОВ Николай Степанович, д. Слободка Гомельской обл., ефрейтор 556-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ГОРЛАНОВ Федор Павлович, г. Курган, рядовой, п/п 41164, погиб 9.3.1944.

ГРИШИН Андрей Федорович, д. Круглое Ардатовского р-на Горьковской обл., рядовой, погиб 13.4.1944.

ГРИШИН Михаил Трифонович, г. Жиздра Калужской обл., ефрейтор, п/п 15329, погиб 8.3.1944.

ГРИШНИКОВ Павел Романович, род. в 1913, Жиздринский р-н Калужской обл., рядовой, погиб 2.3. 1944.

ГРОМОВ Николай Васильевич, д. Поповка Шумячского р-на Смоленской обл., рядовой, п/п 41164, погиб 15.3.1944.

ГРЯЗНОВ Михаил Никифорович, старшина в/ч 03564, погиб 24.2.1944.

ГУМИРОВ Борис, Переволоцкий р-н Оренбургской обл., рядовой 40-го инженерного аварийного батальона, погиб 29.2.1944.

ГУРЬЕВ Александр Константинович, г. Иваново, рядовой, п/п 37659, погиб 4.3.1944.

ГУСЕЙНОВ Мамед, род. в 1905, г. Баку, рядовой, погиб 24.6.1944.

ГУТЫРЯ Василий Васильевич, род. в 1924, Донецкая обл., мл. лейтенант в/ч 14352, погиб 1.3.1944.

ДАВЫДОВ Николай Иванович, д. Сосонки Шумячского р-на Смоленской обл., рядовой, п/п 14352, погиб 29.2.1944.

ДАИРОВ Гафур Сайсультанович, рядовой в/ч 37659, погиб 29.2.1944.

ДАНИЛЕНКО Тимофей Никифорович, род. в 1902, д. Лютино Оршанского р-на Витебской обл., рядовой, п/п 15303, погиб 2.3.1944.

ДАНИЛОВ Виктор Яковлевич, Могилевский р-н Могилевской обл., рядовой, погиб 29.2.1944.

ДАНЦОВ Николай Алексеевич, д. Осиново Чертковского р-на Ростовской обл., 680-й стрелковый полк, погиб 24.5.1944.

ДАУТОВ Гилимзан, Лениногорский р-н Татарской АССР, рядовой 518-го стрелкового полка, погиб 18.3.1944.

ДЕМЕНТЬЕВ Иван Владимирович, род. в 1911, мл. лейтенант 1225-го стрелкового полка 369-й стрелковой дивизии, погиб 2.3.1944.

ДЕМИДОВ Иван Иванович, д. Брицы Селижаровского р-на Калининской обл., рядовой, погиб 3.3. 1944.

ДЕМИН Василий Александрович, род. в 1925, г. Дзержинск Горьковской обл., сержант 357-го стрелкового полка, погиб 26.4.1944.

ДЕМИН Григорий Ефимович, род. в 1904, с. Салтыково Калининского р-на Саратовской обл., рядовой, погиб 2.3.1944.

ДЕНИСКИН Иван Захарович, Урицкий р-н Орловской обл., рядовой в/ч 41164, погиб 3.3.1944.

ДЖАИБАСИВОВ Ракман, рядовой, погиб 28.2. 1944.

ДЖУРАЕВ Адыназар, род. в 1916, Ферганская обл., рядовой в/ч 14352, погиб 29.2.1944.

ДЗЮБА Леонтий Родионович, ефрейтор 680-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

ДИВЕЕВ Алексей Кириллович, род. в 1916, сержант, п/п 14352, погиб 29.2.1944.

ДИКАНОВЛЕНКО Пантелей Ефимович, с. Дмитриевка Красногвардейского р-на Ставропольского края, рядовой в/ч 54366, погиб 26.2.1944.

ДМИТРИЕНКО Дмитрий Григорьевич, с. Прогорелье Петропавловского р-на Воронежской обл., ст. сержант в/ч 34577, погиб 2.3.1944.

ДМИТРИЧЕНКО Василий Матвеевич, д. Судимир Жиздринского р-на Калужской обл., рядовой, п/п 70483, погиб 3.3.1944.

ДМИТРИЧЕНКО Степан Андреевич, рядовой, п/п 14352, погиб 29.2.1944.

ДОНАДАЕВ Корней Сергеевич, д. Боровая Могилевской обл., рядовой, погиб 27.2.1944.

ДРОЗД Александр Дмитриевич, Новгород-Северский р-н Черниговской обл., рядовой, п/п 41035, погиб 29.2.1944.

ДРЫГИН Василий Андреевич, Бугульминский р-н Татарской АССР, сержант 556-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ДУБОВ Сергей Петрович, г. Москва, рядовой в/ч 03564, погиб 12.3.1944.

ДУБРАВА Гавриил Степанович, рядовой, п/п 01895, погиб 3.3.1944.

ДУБРОВСКИЙ Алексей Федорович, род. в 1904, г. Красногорск Московской обл., рядовой, п/п 02821, погиб 5.3.1944.

ДУДИН Арсентий Яковлевич, род. в 1898, с. Большое Ярославской обл., сержант, погиб 2.3.1944.

ДУНЯШЕНКО Афанасий Матвеевич, рядовой, п/п 70483, погиб 2.3.1944.

ДЬЯЧЕНКО Александр Иванович, род. в 1922, Ростовская обл., п/п 70485, погиб 3.3.1944.

ДЬЯЧЕНКО Марк Филиппович, рядовой, п/п 28034, погиб 29.2.1944.

ЕГОРЕНКО Филимон Ефимович, рядовой, п/п 41164, погиб 7.3.1944.

ЕГОРЧЕНКО Иван Карпович, д. Завидовка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 54366, погиб 26.2.1944.

ЕЛКИН Иван Иванович, род. в 1921, рядовой 40-го отдельного инженерно-саперного батальона, погиб 29.2.1944.

Боровлянский районный историко-краеведческий музей

ЕРЕМЕЕВ Андрей Карпович, с. Емельяновка Матвеевского р-на Оренбургской обл., ст. лейтенант в/ч 15398, погиб 3.3.1944.

ЕРЕМЕНКО Г. И., лейтенант.

ЕРМОЛЕНКО Игнат Иванович, рядовой, п/п 41035, погиб 26.2.1944.

ЕРИКАЛКИН Яков Никандрович, род. в 1923, д. Суханово Слободо-Туринского р-на Свердловской обл., рядовой, погиб 28.2.1944.

ЕРМАКОВ Виктор Михайлович, д. Уздеевичи Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 14352, погиб 2.3.1944.

ЕРМОЛИН Иван Романович, рядовой в/ч 03564, погиб 2.3.1944.

ЕСТЕНКОВ Иван Михайлович, рядовой, п/п 01895, погиб 3.3.1944.

ЕФРЕМЕНКОВ Иван Андреевич, Шумячский р-н Смоленской обл., рядовой, п/п 14352, погиб 29.2.1944.

ЖЕДЕЛЯСОВ Борис Николаевич, г. Балхаш Джезказганской обл., ст. лейтенант, п/п 66434, погиб 5.3.1944.

ЖИГУЛИН Иван Петрович, род. в 1915, Московская обл., ст. лейтенант, п/п 54366, погиб 26.2.1944.

ЖОГИНА Любовь Андреевна, ефрейтор, п/п 02271, погибла 16.6.1944.

ЖУКОВ Даниил Лаврентьевич, род. в 1904, рядовой, п/п 41164, погиб 12.3.1944.

ЖУРАВЛЕВ Дмитрий Васильевич, сержант в/ч 14352, погиб 29.2.1944.

ЗАБОЕВ Иван Игнатьевич, род. в 1904, рядовой, п/п 14352, погиб 29.2.1944.

ЗАГУМЕНКОВ Петр Иванович, Кизнерский р-н Удмуртской АССР, рядовой, п/п 01895, погиб 4.3.1944.

ЗАГУМЕННЫЙ Виктор Петрович, д. Сосновка Кировской обл., рядовой в/ч 02821, погиб 3.3.1944.

ЗАЙЧЕНКОВ Егор Федорович, д. Самарино Беднодемьяновского р-на Пензенской обл., ефрейтор, п/п 37613, погиб 2.3.1944.

ЗАХАРОВ Алексей Иванович, рядовой в/ч 54390, погиб 29.2.1944.

ЗАХАРОВ Николай Степанович, сержант в/ч 34577, погиб 2.3.1944.

ЗАЦЕПИН Николай Павлович, род. в 1922, с. Кривополянье Чаплыгинского р-на Липецкой обл., лейтенант 1262-го стрелкового полка 380-й стрелковой дивизии, погиб 29.2.1944.

ЗОЛИН Николай Сергеевич, д. Заболотье Калужского р-на Калужской обл., рядовой 324-й стрелковой дивизии, погиб 3.3.1944.

ЗОРИН Иван Никитович, род. в 1915, г. Новосибирск, рядовой, погиб 3.3.1944.

ЗОТОВ Алексей Иванович, Михайловский р-н Рязанской обл., рядовой 409-го медико-санитарного батальона, погиб 3.3.1944.

ЗУБАРЕВ Юрий Степанович, г. Москва, рядовой 518-го стрелкового полка, погиб 18.3.1944.

ЗУБКОВ Мирон Семенович, род. в 1915, Московская обл., майор 518-го стрелкового полка, погиб 16.6.1944.

ИВАНОВ Михаил Дмитриевич, род. в 1920, г. Белинский Пензенской обл., ст. сержант, п/п 03564, погиб 22.2.1944.

ИВЖЕНКО Афанасий Иванович, род. в 1904, г. Пирятин Полтавской обл., рядовой, п/п 07900, погиб 10.3.1944.

ИЛИСЕВ Василий Петрович, г. Термез, мл. сержант 738-го стрелкового полка, погиб 27.4.1944.

ИГНАТЬЕВ Алексей Андреевич, род. в 1908, Бологовский р-н Калининской обл., рядовой, погиб 24.6.1944.

ИЗМЕГУЛОВ Абдырахман, рядовой, п/п 15329, погиб 23.2.1944.

ИСКАЛИЕВ Сундуткали, рядовой, Герой Советского Союза, подробнее о нем смотри в статье «Вышыня герояў».

ИСМАИЛОВ Ибрагим Зарипович, мл. сержант, п/п 34577, погиб 2.3.1944.

ИСПОШЕНКО Никифор Сергеевич, рядовой, погиб 4.3.1944.

ИШЕЛИНОВ Айдаркан, д. Федоровка Павлодарской обл., п/п 70483, погиб 3.3.1944.

КАЙГОРОДОВ Иван Дмитриевич, род. в 1920, рядовой, п/п 45811, погиб 2.4.1944.

КАЛИТА Николай Лукич, с. Б.-Кохновка Полтавской обл., старшина в/ч 30680, погиб 29.3.1944.

КАМЕНИСТОВ Владимир Яковлевич, Юхновский р-н Калужской обл., сержант в/ч 14352, погиб 29.2.1944.

КАПРАНОВ Николай Кириллович, род. в 1898, рядовой 1291-го стрелкового полка, п/п 01981, погиб 28.2.1944.

КАРАСЕВ Владимир Иванович, д. Селище Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 24.2.1944.

КАРПАЧЕВ Борис Петрович, Серовский р-н Свердловской обл., старшина в/ч 34577, погиб 2.3.1944.

КАРТАШОВ Петр Тихонович, рядовой, погиб 4.3.1944.

КАУРОВ Александр Григорьевич, ст. сержант, п/п 54390, погиб 7.3.1944.

КАУФМАН Давыд Зиновьевич, г. Харьков, лейтенант 1291-го стрелкового полка, погиб 27.2.1944.

КИРЕЕВ Кирилл Емельянович, Славгородский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 70483, погиб 2.3.1944.

КИРИЕНКО Никита Павлович, рядовой, п/п 70483, погиб 2.3.1944.

КИРИЧЕНКО Иван Филиппович, род. в 1904, рядовой, п/п 70483, погиб 2.3.1944.

КИРОКОСЯН Сергей Тигранович, г. Тбилиси, рядовой, погиб 24.2.1944.

КИРЬЯКОВ Иосиф Дмитриевич, Сараевский р-н Рязанской обл., рядовой, п/п 41164, погиб 1.3.1944.

КИРЬЯНОВ Николай Георгиевич, род. в 1924, д. Сайлиновка Серпуховского р-на Московской обл., мл. лейтенант, п/п 03564, погиб 2.3.1944.

КИСЕЛЕВ Игорь Дмитриевич, род. в 1925, г. Москва, сержант 457-го стрелкового полка, погиб 26.4.1944.

КИСЕЛЕВ Николай Ефимович, род. в 1923, Алексеевский р-н Белгородской обл., рядовой, п/п 14352, погиб 29.2.1944.

КИШКИН Илья Герасимович, Тейковский р-н Ивановской обл., ефрейтор, п/п 70483, погиб 2.3.1944.

КИШКОВСКИЙ Андрей Антонович, Бухарская обл., рядовой, п/п 10096, погиб 2.3.1944.

КМИТА Николай Степанович, п. Емильчино Житомирской обл., ефрейтор, п/п 37613, погиб 29.2.1944.

КНЯЗЕВ Иван Михайлович, д. НовоеТербеево Мичуринского р-на Тамбовской обл., рядовой, п/п 03564, погиб 22.2.1944.

КНЯЗЕВ Петр Николаевич, Гагаринский р-н Смоленской обл., рядовой, п/п 16939, погиб 29.2.1944.

КНЯЗСКИЙ Петр Филиппович, род. в 1924, г. Белая Церковь Киевской обл., рядовой, погиб 26.2.1944.

Виртуальный историко-краеведческий музей

КОВАЛЕНКО Федор Семенович, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 03564, погиб 26.2.1944.

КОВГАНОВ Иван Митрофанович, д. Заполянье Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 14352, погиб 29.2.1944.

КОВТКОВ Иосиф Иванович, Брянская обл., рядовой в/ч 14352, погиб 29.2.1944.

КОЖЕМЯКИН Василий Иванович, рядовой 210-го отдельного медицинского батальона, погиб 4.3.1944.

КОЗЛОВ Владимир Евтихович, д. Новая Слобода Жлобинского р-на Гомельской обл., рядовой 556-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

КОЗУСЬ Семен Михайлович, г. Чериков Могилевской обл., рядовой в/ч 15393, погиб 3.3.1944.

КОКАШИНСКИЙ Григорий Иванович, д. Сидоровка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 37659, погиб 29.2.1944.

КОЛЕСНИКОВ Федор Гаврилович, ст. сержант, погиб 29.2.1944.

КОЛЕСНИЧЕНКО Андрей Кузьмич, г. Магнитогорск, рядовой, п/п 03564, погиб 2.3.1944.

КОЛЕСНИКОВ Фома Осипович, рядовой, п/п 70483, погиб 3.3.1944.

КОЛТУНОВ Яков Семенович, сержант, погиб 22.5. 1944.

КОНДРАШКОВ Василий Михайлович, Кормянский р-н Гомельской обл., рядовой 556-го стрелкового полка, погиб 11.6.1944.

КОНЕВ Алексей Ефимович, рядовой в/ч 01895, погиб 4.3.1944.

КОНЮХОВ Иван Сергеевич, д. Ниловка Порецкого р-на Чувашской АССР, рядовой.

КОРЕЦКИЙ Валентин Федорович, род. в 1923, г. Сарапул Удмуртской АССР, лейтенант, п/п 15303, погиб 26.2.1944.

КОРЖОВ Николай Константинович, д. Комаричи Быховского р-на Могилевской обл., рядовой 556-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

КОРКИН Василий Андреевич, род. в 1920, Притобольный р-н Курганской обл., сержант 1264-го стрелкового полка, погиб 29.2.1944.

КОРНЕЕВ Сергей Иванович, род. в 1924, рядовой отдельного лыжного батальона 362-й стрелковой дивизии, погиб 22.2.1944.

КОРОЕДОВ Афанасий Лукич, д. Литвиновичи Кормянского р-на Гомельской обл., рядовой в/ч 03564, погиб 2.3.1944.

КОРОЛЕВ Иван Кирсанович, д. Соболевка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 70483, погиб 12.3.1944.

КОРОЛЕВ Николай Миронович, д. Лебединая Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 41164, погиб 2.3.1944.

КОРСАКОВ Александр Мартынович, г. Казань, ст. сержант, погиб 29.2.1944.

КОТОВ Иван Иванович, род. в 1925, д. Радичи Дубровского р-на Брянской обл., сержант, п/п 70483, погиб 2.3.1944.

КРАВЦОВ Георгий Наумович, д. Павловичи Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 14352, погиб 29.2.1944.

КРАЙНОВ Александр Ильич, Волжский р-н Куйбышевской обл., рядовой, п/п 14352, погиб 29.2.1944.

КРОХА Филипп Харлампович, род. в 1925, Черниговская обл., рядовой, п/п 47978, погиб 2.3.1944.

КРИВОШЕЙ Александр Андреевич, род. в 1917, г. Николаев, лейтенант 4-й стрелковой роты 1291-го полка 11-й стрелковой дивизии, погиб 24.2.1944.

КРИВОТУЛОВ Владимир Трофимович, род. в 1914, станица Новопокровская, Новопокровский р-н Краснодарского края, старшина в/ч 37613, погиб 3.3.1944.

КРУТИК М.М., род. в 1915, лейтенант.

КРУТИКОВ Николай Иванович, д. Тимоново Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 3564, погиб 24.2.1944.

КУБАРКОВ Василий Антонович, род. в 1910, д. Крутиловка Шумячского р-на Смоленской обл., рядовой, погиб 2.3.1944.

КУЗНЕЦОВ Григорий Андреевич, рядовой, п/п 01895, погиб 2.3.1944.

КУЗЬМИН Михаил Ильич, сержант, п/п 54366, погиб 25.2.1944.

КУЗЬМИНЕНКОВ Степан Кузьмич, род. в 1892, Калужская обл., рядовой в/ч 03564, погиб 24.2.1944.

КУЛАКОВ Николай Александрович, ст. лейтенант, п/п 15329, погиб 27.2.1944.

КУЛЕЙКИН Леонид Матвеевич, род. в 1912, г. Кинешма Ивановской обл., старшина, погиб 26.3. 1944.

КУЛЕШОВ Дмитрий Павлович, род. в 1911, рядовой, п/п 37659, погиб 28.2.1944.

КУЛИЧКОВ Константин Васильевич, род. в 1900, г. Мичуринск Тамбовской обл., сержант, погиб 6.3.1944.

КУРАПТЕЕВ Дмитрий Иванович, ст. лейтенант, п/п 30633, погиб 29.2.1944.

КУРОЧКИН Арсентий Егорович, д. Лопатовичи Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 25.2.1944.

ЛАВРУХИН Александр Евсеевич, род. в 1907, майор.

ЛАЗУТЕНКОВ Иван Харитонович, Краснослободский р-н Мордовской АССР, п/п 02821, погиб 12.3.1944.

ЛАКОМЫЙ Александр Демьянович, Хотимский р-н Могилевской обл., рядовой 413-й стрелковой дивизии, погиб в марте 1944.

ЛЕБЕДЕВ Федор Михайлович, рядовой п/п 14352, погиб 29.2.1944.

ЛЕВАГИН Алексей Павлович, Татарская АССР, ст. сержант 438-го стрелк. полка, погиб 12.5.1944.

ЛЕГЧЕНКО Антон Евдокимович, д. Дубровка Хотимского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 3.3.1944.

ЛЕГЧИЛИН Сергей Дмитриевич, Шумячский р-н Смоленской обл., рядовой, п/п 70486, погиб 5.3.1944.

ЛИДИН Илья Лукьянович, г. Новосибирск, сержант 438-го стрелкового полка, погиб 28.4.1944.

ЛИСИН Федор Семенович, род. в 1897, ефрейтор 1320-го стрелкового полка, погиб 31.3.1944.

ЛИСКИН Николай Максимович, род. в 1921, д. Дубровка Шумячского р-на Смоленской обл., рядовой, п/п 03564, погиб 26.2.1944.

ЛИТВИНОВ Иван Ерофеевич, род. в 1906, ст. сержант, погиб 3.3.1944.

ЛОЛИТАШВИЛИ Георгий Виссарионович, с. Санебем Карельского р-на Грузинской ССР, сержант, п/п 41164, погиб 4.3.1944.

ЛОМАЧЕНКО Василий Егорович, Быховский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 03564, погиб 26.2. 1944.

ЛОСИКОВ Герасим Семенович, рядовой, п/п 36567, погиб 4.3.1944.

ЛУКЬЯНЕНКО Павел Артемович, Жлобинский р-н Гомельской обл., рядовой, 438-го стрелкового полка, погиб 21.5.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ЛУНЬКОВ Никандр Павлович, Горномарийский р-н Марийской АССР, рядовой 470-й отдельной разведроты, погиб 24.2.1944.

ЛУЦЮК Федор Дмитриевич, с. Гор-Косовка Тетиевского р-на Киевской обл., ефрейтор 858-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ЛЮБУШИН Алексей Егорович, Корелический р-н Гродненской обл., рядовой отдельного лыжного батальона 362-й стрелковой дивизии, погиб 22.2.1944.

МАЙОРОВ Петр Лазаревич, род. в 1907, Рогачевский р-н Гомельской обл., рядовой, погиб 26.2. 1944.

МАКАРОВ Иван Сергеевич, Раменский р-н Московской обл., сержант, п/п 15329, погиб 28.2.1944.

МАКСИМОВ Иван Яковлевич, г. Алатырь Чувашской АССР, рядовой 911-го артиллерийского полка, погиб 5.3.1944.

МАЛАХОВ Иван Фролович, род. в 1905, Спас-Деменский р-н Калужской обл., рядовой, погиб 27.2. 1944.

МАЛЕНКОВ Михаил Федорович, род. в 1907, Ферганская обл., ст. сержант, п/п 41164, погиб 26.2.1944.

МАЛЮГИН Петр Александрович, ст. сержант, п/п 03511, погиб 29.2.1944.

МАМАЕВ Семен Дмитриевич, д. Мамон Зуевского р-на Кировской обл., рядовой, п/п 03564, погиб 2.3. 1944.

МАНУКОВ Федот Алексеевич, род. в 1909, д. Болотня Дубровского р-на Брянской обл., рядовой, погиб 27.2.1944.

МАНЦЕВ Михаил Прохорович, род. в 1924, д. Радичи Дубровского р-на Брянской обл., сержант, п/п 70483, погиб 2.3.1944.

МАРИМОНОВ Ануфрий Иванович, д. Рудня Гомельской обл., рядовой, п/п 36463, погиб 2.3.1944.

МАРТЫНОВ Владимир Кириллович, род. в 1919, Герой Советского Союза, подробнее о нем смотри в статье «Вышыня гераяў».

МАРЧЕНКО Иван Федотович, г. Новокузнецк Кемеровской обл., старшина 275-го артиллерийского полка, погиб 2.3.1944.

МАСТЕРОВ Петр Яковлевич, род. в 1906, Поназыревский р-н Костромской обл., рядовой в/ч 14352, погиб 29.2.1944.

МАТВЕЕВ Андрей Матвеевич, рядовой, п/п 01895, погиб 4.3.1944.

МАТВЕЕВ Демьян Сергеевич, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, погиб 24.2.1944.

МЕДВЕДЕВ Василий Михайлович, род. в 1924, с. Александровка Курской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 28.2.1944.

МЕДВЕДЕВ Дмитрий Прохорович, род. в 1911, г. Севастополь, ст. лейтенант, п/п 30663, погиб 27.2.1944.

МЕЛКОНЯН Петрас Антонович, Ахалцихский р-н Грузинской ССР, рядовой, погиб 11.4.1944.

МИЛЕШКИН Николай Федорович, Хотимский р-н Могилевской обл., погиб 3.3.1944.

МИНКИН Филипп Федорович, Урицкий р-н Орловской обл., рядовой, п/п 70483, погиб 2.3.1944.

МИТРОХИН Иван Родионович, д. Слобода Рыбновского р-на Рязанской обл., рядовой в/ч 70483, погиб 2.3.1944.

МИТЯГИН Григорий Николаевич, род. в 1908, д. Воронье Юрьянского р-на Кировской обл., рядовой в/ч 15393, погиб 3.3.1944.

МИХАЙЛОВ Петр Станиславович, Кормянский р-н Гомельской обл., рядовой отдельного лыжного батальона, погиб 22.2.1944.

З. П. Омельченко.

МЛЯВЫЙ Федор Борисович, ефрейтор 662-го отдельного санерного батальона, погиб 1.3.1944.

МОЛЧАНОВ Никита Аврамович, д. Струмень Кормянского р-на Гомельской обл., рядовой, п/п 57301, погиб 30.5.1944.

МОРОЗОВ Тимофей Ксенофонтович, с. Подгорное Семилукского р-на Воронежской обл., рядовой, погиб 5.3.1944.

МУРАТОВ Василий Михайлович, род. в 1915, г. Донецк, погиб 29.4.1944.

МУРАШКО Михаил Васильевич, д. Велино Хотимского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 2.3. 1944.

МУСТАФАЕВ Доскал, рядовой в/ч 14352, погиб 29.2.1944.

НАЗАРБЕКОВ Ирамбек, г. Ташкент, рядовой, п/п 41164, погиб 2.3.1944.

НАСЬЕКО Иван Иванович, с. Шатрины Шосткинского р-на Сумской обл., рядовой, погиб 28.6.1944.

НАУМОВ Семен Осипович, д. Рудня Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 34577, погиб 2.3.1944.

НЕЖИН Ерофей Анисимович, род. в 1917, д. Калиновка Талицкого р-на Свердловской обл., ефрейтор, п/п 02821, погиб 2.3.1944.

НЕЛСОВ Анатолий Тимофеевич, род. в 1922, г. Камень-на-Оби Каменского р-на Алтайского края, мл. сержант 15-го стрелкового полка, погиб 2.3.1944.

НЕТЕСА Василий Максимович, род. в 1924, г. Россошь Воронежской обл., рядовой, погиб 6.3.1944.

НЕУПОКОЕВ Л. Иванович, г. Курган, рядовой 470-й отдельной разведроты, погиб 24.2.1944.

НОВИК Григорий Федорович, с. Коболявка Черниговской обл., рядовой 487-й отдельной роты, 413-й стрелковой дивизии, погиб 3.3.1944.

НОВИКОВ Федор Кириллович, род. в 1900, г. Курск, рядовой, погиб 3.3.1944.

ОВТИН Дмитрий Иванович, рядовой, п/п 03564, погиб 24.2.1944.

ОВЧИННИКОВ Семен Матвеевич, ст. Сходня Московской обл., сержант, п/п 03564, погиб 2.3.1944.

ОДИНОКОВ Илья Дмитриевич, г. Электросталь Московской обл., рядовой, п/п 15329, погиб 13.3. 1944.

ОМЕЛЬЧЕНКО Захар Павлович, член КПСС, майор, командир 1444-го самоходного артполка, погиб 3.3. 1944.

ОРЕХОВ Иван Михайлович, рядовой 518-го стрелкового полка, погиб 29.4.1944.

ОРЛОВ Николай Михайлович, род. в 1925, г. Орел,

Віцебскі абласны гісторыка-краязнаўчы музей

рядовой 362-го отдельного лыжного батальона, погиб 22.2.1944.

ОСИПЕНКО Алексей Семенович, Смоленская обл., рядовой, погиб 24.2.1944.

ОСИПЕНКО Николай Лукич, г. Климовичи Могилевской обл., сержант в/ч 03564, погиб 2.3. 1944.

ОСМАЙЛОВ Палван, Сырдарьинская обл., рядовой, погиб 25.2.1944.

ПАВЛОВСКИЙ Николай Иосифович, д. Дашковка Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 03564, погиб 24.2.1944.

ПАЗЕНКОВ Пантелей Федорович, Ставропольский край, майор 556-го стрелкового полка, погиб 24.6. 1944.

ПАЛИЛОВ Григорий Григорьевич, род. в 1925, г. Семенов Горьковской обл., сержант 438-го стрелкового полка, погиб 15.3.1944.

ПАЛКИН Яков Александрович, род. в 1904, с. Черновское Притобольного р-на Курганской обл., рядовой, п/п 54336, погиб 25.2.1944.

ПАЛЬЦЕВ Родион Никитович, рядовой 513-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

ПАНЫШИН Никифор Иванович, рядовой, п/п 03564, погиб 12.3.1944.

ПЕРЕПЕЛИЦА Дмитрий Денисович, род. в 1904, д. Казаченкова Алексеевского р-на Белгородской обл., рядовой, погиб 5.3.1944.

ПЕРЦОВ Василий Васильевич, Кимрский р-н Калининской обл., мл. сержант, погиб 5.3.1944.

ПЕТРИЩЕВ Михаил Егорович, род. в 1925, Доволенский р-н Новосибирской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 27.2.1944.

ПЕТУХОВ Андрей Иванович, ефрейтор, п/п 34577, погиб 2.3.1944.

ПЕТУХОВ Владимир Григорьевич, рядовой, погиб 18.3.1944.

ПЕХТЕРОВ Иван Кузьмич, д. Меловая Клетнянского р-на Брянской обл., мл. сержант 362-й стрелковой дивизии, погиб 22.2.1944.

ПЕЧЕНИЦИН Павел Васильевич, д. Половинкино Верхнекамского р-на Кировской обл., ст. сержант, п/п 15329, погиб 22.2.1944.

ПИВОВАРОВ Михаил Никитович, г. Краснодон Ворошиловградской обл., рядовой, погиб 24.6.1944.

ПИСКАРЕВ Василий, род. в 1919, лейтенант.

ПИСКАРЕВ Василий Николаевич, род. в 1912, ст. лейтенант 337-го стрелкового полка, погиб 29.2.1944.

ПИЧКУРОВ Александр Григорьевич, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 03564, погиб 25.2.1944.

ПИЩЕНКОВ Александр Елисеевич, д. Старое Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой 362-го отдельного лыжного батальона, погиб 22.2.1944.

ПОВАЛЯЕВ Егор Андреевич, д. Ливенка Павловского р-на Воронежской обл., капитан, п/п 41164, погиб 2.3.1944.

ПОДГОРНЫХ Александр Потапович, род. в 1899, Няндомский р-н Архангельской обл., рядовой, п/п 15329, погиб 23.2.1944.

ПОДКОЛЗИН Тимофей Яковлевич, Терновский р-н Воронежской обл., рядовой, погиб 2.3.1944.

ПОЗДНЯКОВ Иван Иванович, род. в 1910, д. Лука-Журавинка Орловского р-на Орловской обл., рядовой в/ч 37659, погиб 2.3.1944.

ПОЛЕВОЙ Григорий Иванович, род. в 1919, Новозыбковский р-н Брянской обл., рядовой 680-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ПОЛЕЩУК Александр Михайлович, род. в 1924, Пролетарский р-н Ростовской обл., мл. сержант в/ч 03564, погиб 2.3.1944.

ПОЛОЦКИЙ Иван Кузьмич, д. Литвиновичи Кормянского р-на Гомельской обл., рядовой 362-го отдельного лыжного батальона, погиб 22.2.1944.

ПОЛХОВСКИЙ Григорий Павлович, г. Климовичи Могилевской обл., рядовой, п/п 70483, погиб 3.3.1944.

ПОНОМАРЕВ Александр Дмитриевич, Тамбовская обл., рядовой 1968-го стрелкового противотанкового батальона, погиб 3.3.1944.

ПОПКОВ Василий Михайлович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 15329, погиб 23.2.1944.

ПОПОВ Василий Самуилович, род. в 1894, г. Белая Калитва Ростовской обл., рядовой в/ч 03564, погиб 25.2.1944.

ПОПОВ Егор Иванович, г. Заозерный Красноярского края, рядовой, погиб 27.2.1944.

ПОПОВ Иван Павлович, с. Рогозны Тимского р-на Курской обл., рядовой в/ч 14352, погиб 29.2.1944.

ПОСТОЯЛКО Яков Федорович, Костюковичский р-н, рядовой, п/п 03564, погиб 12.3.1944.

ПРЕКИН Алексей Макарович, род. в 1924, д. Пригубовка Старошайговского р-на Мордовской АССР мл. сержант в/ч 70483, погиб 2.3.1944.

ПРОКОПЕЦ Федор Яковлевич, Тутаевский р-н Ярославской обл., ст. сержант, п/п 03564, погиб 2.3.1944.

ПРОСЕНКОВ Иван Федорович, д. Стрельцы Ефремовского р-на Тульской обл., рядовой, п/п 03564, погиб 26.2.1944.

ПРОХОРОВСКИЙ Иосиф Иосифович, Славгородский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 03564, погиб 26.2.1944.

ПРУСАКОВ Т. А., род. в 1914, ст. лейтенант.

ПУРИН Николай Антонович, ст. лейтенант, п/п 54366, погиб 25.2.1944.

РАЗУМКОВ Николай Павлович, Славгородский р-н Могилевской обл., сержант, п/п 70483, погиб 3.3.1944.

РАКОВ Алексей Иванович, рядовой 408-го отдельного медсанбата, погиб 2.3.1944.

РАССОЛОВ Владимир Трофимович, Гомельская обл., ефрейтор 680-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

РАТНИКОВ Егор Ефимович, Залегощинский р-н Орловской обл., п/п 41164, погиб 23.3.1944.

РАТНИКОВ Николай Петрович, род. в 1903, д. Лукьяново Воскресенского р-на Московской обл., рядовой, п/п 41164, погиб 2.3.1944.

РАФЕЕНКО Дмитрий Куприянович, Кричевский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 23.2. 1944.

РОЖИН Василий Петрович, род. в 1911, мл. сержант в/ч 34577, погиб 2.3.1944.

РОЖКИН Диван Алексеевич, род. в 1900, погиб 2.3.1944.

РОМАНЕНКО Гавриил Демидович, д. Свирель Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 01981А, погиб 27.2.1944.

РОМАНОВ Павел Иванович, д. Алексеевка Шумячского р-на Смоленской обл., рядовой, п/п 36468, погиб 2.3.1944.

РОСИН Сергей Тарасович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 01895, погиб 4.3.1944.

РУМЯНЦЕВ Василий Федорович, д. Анисимово Калининской обл., рядовой 210-го отдельного медсанбата, погиб 11.3.1944.

РУМЯНЦЕВ Викул Григорьевич, род. в 1912, Тонкинский р-н Горьковской обл., ст. сержант, погиб 2.3.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

РУССКИХ Григорий Иванович, д. Бинародка Красноярского р-на Куйбышевской обл., рядовой, погиб 25.2.1944.

РУССКИХ Михаил Трофимович, род. в 1923, Игринский р-н Удмуртской АССР, рядовой, п/п 30663, погиб 1.3.1944.

РЯБОВ Владимир Павлович, Ивановская обл., ефрейтор в/ч 34577-П, погиб 2.3.1944.

РЯБОВ Кондрат Иванович, мл. лейтенант 15-го танкового полка, погиб 29.2.1944.

САВВАТЕЕВ Петр Николаевич, ст. сержант 556-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

САВОСТИН Иван Анисимович, Шумячский р-н Смоленской обл., рядовой, п/п 14352, погиб 29.2.1944.

САВОСТИЦКИЙ Стефан Иосифович, рядовой, п/п 14352, погиб 29.2.1944.

САЗАНОВ Виктор Иванович, д. Алексеевка Ярославского р-на, рядовой 362-го лыжного батальона, погиб 22.2.1944.

САКАЛКИН Василий Сергеевич, г. Чарджоу, мл. сержант 397-го медсанбата, погиб 27.3.1944.

САКИРКО Иван Осипович, род. в 1923, с. Георгиевка Жарминского р-на Семипалатинской обл., мл. лейтенант в/ч 14352, погиб 29.2.1944.

САЛАНГИН Павел Аверьянович, род. в 1905, с. Сардык Унинского р-на Кировской обл., сержант, п/п 34577П, погиб 2.3.1944.

САМОЙЛОВ Михаил Яковлевич, род. в 1925, г. Орел, рядовой в/ч 14352, погиб 29.2.1944.

САМОЛУНОВ Селивестр Николаевич, Шумячский р-н Смоленской обл., рядовой в/ч 14352, погиб 23.2.1944.

САННИКОВ Петр Миронович, г. Камбарка Удмуртской АССР, мл. сержант, п/п 34577 П, погиб 2.3.1944.

САННИКОВ Сергей Илларионович, рядовой 871-го арт. полка, погиб 5.3.1944.

САПЕНИН Федор Дмитриевич, род. в 1913, г. Харьков, ст. сержант 1291-го стрелкового полка, погиб 25.2.1944.

САРКВАЙ Слюнжин, Ленинский р-н Чимкентской обл., рядовой, погиб 29.2.1944.

САХАРОВ Антон Ферапонтович, род. в 1911, Дмитриевский р-н Курской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 26.2.1944.

СВЕШНИКОВ Александр Изотович, рядовой, п/п 70485, погиб 2.5.1944.

СВИНЦОВ Василий Михайлович, Волгоградская обл., ст. лейтенант 556-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

СВИРИДОВ Максим Иванович, Чаусский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 70483, погиб 3.3.1944.

СЕГРЕНОВ Петр Егорович, п/п 14352, погиб 29.2.1944.

СЕДЫХ Иван Алексеевич, род. в 1924, Новохоперский р-н Воронежской обл., мл. сержант в/ч 03511, погиб 29.2.1944.

СЕЛИНКОВ Семен Николаевич, д. Горки Кричевского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 14352, погиб 3.3.1944.

СЕМЕНТИЛОВ Николай Иванович, род. в 1924, г. Пермь, рядовой, погиб 2.3.1944.

СЕМЧЕНКО Илья Петрович, д. Ерошовка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 01845, погиб 3.3.1944.

СЕРЕБРЯКОВ Александр Михайлович, ефрейтор в/ч 02271, погиб 16.6.1944.

СЕРГЕЕНКО Михаил Никитович, Кормянский р-н Гомельской обл., рядовой 362-го отдельного лыжного батальона, погиб 22.2.1944.

СЕРГИЕНКО Алексей Захарович, д. Епишево Рославльского р-на Смоленской обл., ст. сержант, п/п 41164, погиб 2.3.1944.

СЕРЕЖКИН Филипп Герасимович, Костюковичский р-н Могилевской обл., п/п 02821, погиб 2.3.1944.

СИВАШОВ Матвей Алексеевич, род. в 1914, пос. Капустин Яр Ахтубинского р-на Астраханской обл., рядовой, п/п 5185, погиб 22.2.1944.

СИЗОВ Прокоп Павлович, род. в 1900, Шумячский р-н Смоленской обл., рядовой, погиб 13.3.1944.

СИЛЬВЕСТРОВ Владимир Сергеевич, Волгоградская обл., мл. сержант, погиб 4.5.1944.

СКИБАР Яков Куприянович, Калинковичский р-н Гомельской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 28.2.1944.

СКОРОХОДОВ Филипп Степанович, род. в 1919, д. Лукин Почепского р-на Брянской обл., ефрейтор 556-го стрелкового полка, погиб 6.6.1944.

СКОТЯК Василий Антонович, мл. сержант, п/п 54390, погиб 29.2.1944.

СМИРНОВ Александр Константинович, г. Галич Костромской обл., рядовой, п/п 63542, погиб в 1944.

СМИРНОВ Александр Ксенофонтович, род. в 1915, д. Дор Галичского р-на Костромской обл., рядовой погиб 1.3.1944.

СОБАКИН Иван Максимович, с. Боровое Шиловского р-на Рязанской обл., ефрейтор, п/п 70483, погиб 3.3.1944.

СОБКО Николай Федорович, ефрейтор 297-го отдельного саперного батальона, погиб 24.5.1944.

СОВА Борис Германович, Краснопольский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 14352, погиб 29.2.1944.

СОЛДАТЕНКОВ Виталий Александрович, род. в 1928, г. Североморск Мурманской обл., рядовой, погиб 29.2.1944.

СОЛОМОНОВ Василий Матвеевич, Кормянский р-н Гомельской обл., рядовой отдельного лыжного батальона 362-й стрелковой дивизии, п/п 51859, погиб 22.2.1944.

СОПАЧЕВ Иван Меркулович, Шумячский р-н Смоленской обл., рядовой в/ч 14352, погиб 3.3.1944.

СОПАЧЕВ Федор Никитович, Шумячский р-н Смоленской обл., рядовой в/ч 14352, погиб 29.2.1944.

СОПОВ Михаил Владимирович, ст. сержант в/ч 34577Г, погиб 2.3.1944.

СОТНИКОВ Евгений Сергеевич, род. в 1914, д. Дубровка Ульяновского р-на Ульяновской обл., сержант, п/п 15378, погиб 1.3.1944.

СПИРИН Михаил Петрович, г. Челябинск, рядовой в/ч 36463, погиб 3.3.1944.

СПИРИН Федор Васильевич, рядовой, погиб 4.3.1944.

СТАВЦЕВ Николай Васильевич, род. в 1923, д. Любаново Орловского р-на Орловской обл., рядовой по учету потерь, погиб 4.3.1944.

СТАРОВОЙТОВ Митрофан Федотович, Брянская обл., рядовой, п/п 41164, погиб 2.3.1944.

СТАРОСТИН Сергей Иванович, род. в 1910, г. Москва, рядовой, пулемётчик 556-го стрелкового полка 169-й стрелковой дивизии, погиб 24.6.1944.

СТЕПАКОВ Петр Филиппович, рядовой, п/п 70483, погиб 2.3.1944.

СТРИЖЕКУРКО Иван Федорович, род. в 1924, г. Днепропетровск, мл. лейтенант, п/п 41164, погиб 2.3.1944.

СУББОТА Герасим Архипович, род. в 1908, Кормиловский р-н Омской обл., ст. сержант 1291-го стрелкового полка, погиб 27.2.1944.

СУВОРОВ Василий Никитович, род. в 1897, Тон-

Библиотека районный историко-краеведческий музей

кинский р-н Горьковской обл., рядовой, погиб 13.3. 1944.

СУГЛОБ Александр Николаевич, Гомельская обл., рядовой 556-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

СУЛЕЙМАНОВ Бурхан, род. в 1910, Самаркандская обл., рядовой, п/п 76483, погиб 2.3.1944.

СУРГЕНКОВ Федор Михайлович, мл. лейтенант, п/п 12339, погиб 9.2.1944.

СУРТА Анатолий Парфенович, Костюковичский р-н Могилевской обл., сержант, п/п 41164, погиб 3.3.1944.

СЫРЦЕВ Матвей Андреевич, род. в 1914, Мокшанский р-н Пензенской обл., капитан в/ч 15303, погиб 29.2.1944.

ТАБАЧНИКОВ Афанасий Яковлевич, г. Стерлитамак Башкирской АССР, ефрейтор 860-го стрелкового полка, погиб 28.6.1944.

ТАРАСЕНКО Кирилл Никитович, Черкасская обл., мл. лейтенант в/ч 03564, погиб 25.2.1944.

ТАРАСОВ Федор Иванович, д. Буланова Рамешковского р-на Калининской обл., ефрейтор, п/п 70485, погиб 2.3.1944.

ТЕВЯШОВ Борис Петрович, Ленинский р-н Московской обл., мл. лейтенант 556-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ТЕПЛУХОВ Николай Демьянович, род. в 1897, г. Ижевск Удмуртской АССР, сержант в/ч 03564, погиб 25.2.1944.

ТЕРЕЩЕНКО Петр Андреевич, Чечерский р-н Гомельской обл., рядовой 556-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ТЕРНОВ Анатолий Васильевич, д. Ловцово Рамешковского р-на Калининской обл., рядовой, п/п 02821, погиб 10.3.1944.

ТИМЕНКОВ Захар Иванович, род. в 1924, Смоленской обл., мл. сержант, погиб 2.3.1944.

ТИМОЩЕНКО Антон Иванович, рядовой в/ч 14352, погиб 29.2.1944.

ТИТОРОВ Илья Степанович, д. Болотня Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой 362-го отдельного лыжного батальона, погиб 22.2.1944.

ТИХОМИРОВ Василий Павлович, Сандовский р-н Калининской обл., капитан, п/п 16884, погиб 2.3. 1944.

ТОМИК Григорий Васильевич, род. в 1908, Золотоношский р-н Черкасской обл., рядовой, п/п 54366, погиб 27.2.1944.

ТРЕТЬЯКОВ Николай Захарович, Орловская обл., сержант 556-го стрелкового полка, погиб 2.7.1944.

ТРОФИМОВ Василий Иванович, род. в 1905, г. Дмитров Московской обл., п/п 15308, погиб 2.3.1944.

ТРОХАНОВ Александр Моисеевич, д. Канава Хотимского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 41164, погиб 9.3.1944.

ТРУБНИКОВ Петр Иванович, ефрейтор в/ч 03564, погиб 25.2.1944.

ТРУШИН Федор Дмитриевич, д. Урязино Касимовского р-на Рязанской обл., мл. сержант 680-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ТЮТЮГИН Петр Васильевич, Урицкий р-н Орловской обл., рядовой в/ч 14352, погиб 29.2.1944.

УДИЛОВ Михаил Иванович, г. Киев, рядовой, п/п 70483, погиб 2.3.1944.

УЛЯШЕВ Павел Алексеевич, г. Сыктывкар Коми АССР, рядовой 438-го стрелкового полка, погиб 18.5. 1944.

УМАНЕЦ Моисей Савостьянович, Егорьевский р-н Алтайского края, рядовой 971-го артиллерийского полка, погиб 29.2.1944.

УМАНЬЧЕНКО З. П., род. в 1909, майор.

УСМАНОВ Махмут, рядовой 556-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

УСПЕНСКИЙ Юрий Александрович, г. Вятские Поляны Кировской обл., рядовой, п/п 41035, погиб 28.2.1944.

УСТИМЕНКО Иван Прохорович, род. в 1925, гв. рядовой, п/п 57391, погиб 8.3.1944.

УШАКОВ Михаил Арсентьевич, ст. сержант в/ч 14353, погиб 29.2.1944.

ФЕДОТОВ Егор Федотович, д. Соколовка Абанского р-на Красноярского края, рядовой, погиб 8.3.1944.

ФЕДОТОВ Иван Тихонович, д. Кухтинка Веневского р-на Тульской обл., сержант, п/п 37659, погиб 29.2. 1944.

ФЕДОТОВ Михаил Николаевич, г. Челябинск, мл. сержант, п/п 15393, погиб 3.3.1944.

ФЕДОТОВ Семен Васильевич, Кратинский р-н Красноярского края, рядовой п/п 03564, погиб 23.2. 1944.

ФЕДЮКОВ Петр Иванович, род. в 1922, Моршанский р-н Тамбовской обл., сержант, п/п 51859, погиб 22.2.1944.

ФИЛОНИН Григорий Лукьянович, рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 25.2.1944.

ФИЛЬКО Иван Максимович, Черниговская обл., рядовой, п/п 54366, погиб 26.2.1944.

ФИЛЬЧАГИН Александр Ильич, ст. сержант, погиб 2.3.1944.

ФИЦУРА Михаил Матвеевич, Краснопольский р-н Могилевской обл., погиб 22.2.1944.

ФОМИЧЕВ Александр Яковлевич, род. в 1925, мл. сержант, п/п 50544, погиб 24.2.1944.

ФОМИЧЕВ Владимир Константинович, род. в 1914, г. Москва, ст. лейтенант, погиб 29.2.1944.

ФОНОБОРОВ Евдоким Миронович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 03564, погиб 2.3.1944.

ХАЙБУЛИН Зайдулла Ялга, род. в 1900, Батыревский р-н Чувашской АССР, рядовой 409-го отдельного медсанбата, погиб 4.3.1944.

ХАЛЕЦКИЙ Григорий Степанович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, погиб 3.3.1944.

ХАЛИЛОВ Кардус Мухозилович, род. в 1911, г. Троицк Челябинской обл., ст. сержант, погиб 2.3. 1944.

ХАРИТОНОВ Михаил Ильич, род. в 1915, Дубровский р-н Брянской обл., рядовой в/ч 34522П, погиб 2.3.1944.

ХАРЛАМОВ Петр Андреевич, род. в 1924, д. Кашкуровка Белинского р-на Пензенской обл., лейтенант 1260-го стрелкового полка, погиб 5.3.1944.

ХИЖИМКОВ Иван Максимович, ефрейтор в/ч 34577-П, погиб 4.3.1944.

ХОМАЙКО Яков Андреевич, род. в 1900, мл. сержант, п/п 70413, погиб 2.3.1944.

ХРАМОВ Алексей Иванович, род. в 1919, с. Сергеевск Александровского р-на Татарской АССР, рядовой 680-го стрелкового полка, погиб 22.6.1944.

ХРАНЬКО Алексей Егорович, д. Ветвица Чечерского р-на Гомельской обл., ефрейтор 680-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ХРЕБТОВ Никита Семенович, род. в 1894, рядовой, п/п 47978, погиб 10.3.1944.

ЧАЙКОВСКИЙ Яков Абрамович, род. в 1914, г. Хмельницкий, ефрейтор 856-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ЧЕБЕКОВ Павел Николаевич, рядовой, п/п 15329, погиб 28.2.1944.

ЧЕРНИКОВ Василий Никифорович, род. в 1918,

Быховский районный историко-краеведческий музей

д. Краснополье Дубровского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 36463, погиб 5.3.1944.

ЧИТАЕВ Яков Ильич, род. в 1906, Касимовский р-н Рязанской обл., рядовой 662-го отдельного саперного батальона, погиб 3.3.1944.

ЧУДНОВ Михаил Андреевич, род. в 1914, г. Пенза, ст. лейтенант, п/п 70483, погиб 6.3.1944.

ЧУМИЧЕВ Василий Григорьевич, род. в 1924, д. Островки Становлянского р-на, сержант 976-го артиллерийского полка, погиб 5.3.1944.

ЧУРСИН Иван Лаврентьевич, род. в 1914, Задонский р-н Липецкой обл., мл. сержант 945-го артиллерийского полка, п/п 37613, погиб 2.3.1944.

ЧУЧАРИН Василий Андреевич, род. в 1924, с. Каменка Воротынского р-на Горьковской обл., сержант, п/п 70489, погиб 2.3.1944.

ШАБАНОВ Петр Андреевич, д. Янова Новоселковского р-на Красноярского края, рядовой, п/п 70483, погиб 2.5.1944.

ШАМОВ Александр Иванович, с. Серпухов Московской обл., ст. сержант, п/п 02271, погиб 20.5. 1944.

ШАРАГИН Сергей Павлович, род. в 1918, Павловский р-н Алтайского края, ст. сержант, п/п 37659, погиб 29.2.1944.

ШВЕЧКОВ Анатолий Алексеевич, д. Зруздовик Сосновского р-на Горьковской обл., сержант 518-го стрелкового полка, погиб 18.3.1944.

ШВЫРЯЕВ Анатолий Миронович, род. в 1924, Мценский р-н Орловской обл., рядовой медсанбата № 409, погиб 1.3.1944.

ШЕВЦОВ Василий Поликарпович, род. в 1926, с. Аборянки Орловской обл., ефрейтор 556-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ШЕЕВ Василий Иванович, род. в 1923, рядовой, погиб 24.2.1944.

ШЕЛОПУГИН Федор Алексеевич, род. в 1922, д. Короткова Читинской обл., рядовой 556-го стрелкового полка, погиб 22.6.1944.

ШЕМЕЛЕВ Василий Яковлевич, род. в 1918, ст. Дубровка Дубровского р-на Брянской обл., сержант, п/п 14352, погиб 29.2.1944.

ШЕМЕТОВ Илья Фадеевич, Кормянский р-н Гомельской обл., рядовой 362-го отдельного лыжного батальона, погиб 22.2.1944.

ШЕСТАКОВ Дмитрий Васильевич, род. в 1908, Курский р-н Курской обл., погиб 25.2.1944.

ШИНКАРЕВ Сергей Павлович, Славгородский р-н Могилевской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 25.2.1944.

ШИШКИН Василий Петрович, рядовой, погиб 29.2.1944.

ШМАКОВ Павел Васильевич, род. в 1924, Харовский р-н Вологодской обл., рядовой, п/п 03564, погиб 26.2.1944.

ШУМИХИН Аркадий Степанович, д. Струкачево Кормянского р-на Гомельской обл., рядовой 362-го отдельного лыжного батальона, погиб 22.2.1944.

ШУМИЦКИЙ Всеволод Дмитриевич, с. Бачевск Глуховского р-на Сумской обл., сержант, п/п 37659, погиб 2.3.1944.

ШУФЛИК Иосиф Андреевич, род. в 1900, ст. Сковородино Сковородинского р-на Амурской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 29.3.1944.

ЩЕГЛОВ Николай Яковлевич, род. в 1923, Курская обл., старшина, п/п 02821, погиб 6.3.1944.

ЩЕРБАКОВ Иван Васильевич, г. Чернигов, рядовой, п/п 14352, погиб 29.2.1944.

ЩЕРБАКОВ Павел Нестерович, д. Беседка Шумячского р-на Смоленской обл., рядовой г/ч 14302, погиб 29.2.1944.

ЩЕРБАКОВ Харлампий Яковлевич, рядовой, п/п 54366, погиб 24.2.1944.

ЮДИН Тимофей Павлович, сержант.

ЮХАНОВ Маркел Васильевич, сержант, п/п 73667.

ЯГУБКИН Александр Ефремович, Инсарский р-н Мордовской АССР, ефрейтор, п/п 06512, погиб 8.3. 1944.

ЯКОВЛЕВ Иван Васильевич, рядовой, п/п 03564, погиб 21.3.1944.

ЯКУБОВ Гулям, род. в 1915, Герой Советского Союза, о нем смотри в статье «Вышыня гераяў».

ЯРЫШЕВ Михаил Федорович, Прохладненский р-н Кабардино-Балкарской АССР, лейтенант, погиб 29.2. 1944.

ЯШКИН Петр Корнеевич, Чериковский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 70483, погиб 3.3.1944.

ЗАХОРОНЕНИЕ В ДЕРЕВНЕ НОВЫЙ БЫХОВ

АРТЕМЬЕВ Алексей Павлович, род. в 1913, г. Ярославль, рядовой 1811-го истребительного противотанкового артиллерийского полка, погиб 18.6. 1944.

АФАНАСЕНКО Василий Егорович, рядовой 1174-го стрелкового полка, погиб 25.6.1944.

БАБАЕВ Шахали, рядовой 258-го медико-санитарного батальона, погиб 22.6.1944.

БОРИКИН Павел Александрович, д. Толанкина Пышугского р-на Костромской обл., ст. сержант, погиб 21.6.1944.

ВЕРЕЩАГИН Владимир Алексеевич, г. Магнитогорск Челябинской обл., лейтенант, п/п 03511, погиб 1.3.1944.

ВЫЛОМОВ Иван Петрович, род. в 1912, Новосибирская обл., сержант 91-го понтонно-мостового батальона, погиб 23.4.1944.

ГЕРАСИМЕНКО Федор Петрович, д. Неглюбка Ветковского р-на Гомельской обл., рядовой 2301-го эвакогоспиталя, погиб в июне 1944.

ГОРБАЧЕВ Василий Авдеевич, д. Рыжковка Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой 258-го медико-санитарного батальона, погиб 17.6.1944.

ДЕГТЯРЕВ Михаил Степанович, с. Яны Курсан Чиилийского р-на Кзыл-Ординской обл., рядовой 258-го медико-санитарного батальона, погиб 5.6.1944.

ДЕНИКИН Александр Петрович, гв. капитан артиллерийского полка ПВО, п/п 36492, погиб 5.3.1944.

ДЕРЕБИЗОВ Александр Васильевич, Лухский р-н Ивановской обл., рядовой, п/п 66584, погиб 31.5. 1944.

ДОМНИКОВ Алексей Родионович, род. в 1918, гв. старший лейтенант, погиб 2.3.1944.

ДУРЛЕЕВ Павел Егорович, род. в 1910, рядовой, погиб 6.5.1944.

ЕРМИЧЕВ Иван Васильевич, род. в 1923, г. Волгоград, ефрейтор 4237-го подвижного госпиталя, погиб 27.6.1944.

ЗАЙЦЕВ Юрий Борисович, род. в 1924, г. Ярославль, рядовой 4287-го полевого госпиталя, погиб 5.7.1944.

ЗАКИРОВ Мамед Расулович, род. в 1922, с. Булоташ Агдашского р-на Азербайджанской ССР, сержант 434-го стрелкового полка, погиб 13.6.1944.

ИЛЛАРИОНОВ Федор Никифорович, с. Зайнабабад Ленинского р-на Таджикской ССР, рядовой 307-го артиллерийского полка, погиб 16.5.1944.

КИСЕЛЕВИЧ Роман Алексеевич, Бобруйский р-н

Быховский районный историко-краеведческий музей

Могилевской обл., ефрейтор 1291-го стрелкового полка, погиб 10.3.1944.

КОВАЛЕВ Иван Павлович, род. в 1904, г. Красноярск, ефрейтор, п/п 04701, погиб 5.4.1944.

КОВАЛЕНКО Василий Иванович, д. Смелы Орловской обл., рядовой 298-го стрелкового полка, погиб 17.5.1944.

КОЛОТЫГИН Николай Васильевич, род. в 1902, д. Курбатово Чернского р-на Тульской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 8.5.1944.

КОХАЕВ Дмитрий Степанович, Краснопольский р-н Могилевской обл., мл. сержант, погиб 31.5.1944.

КОШАПОВ Гульмутдим, рядовой 63-го отдельного понтонно-мостового батальона, погиб 5.6.1944.

КРИУЛИН Анатолий Михайлович, г. Пятигорск Ставропольского края, ст. сержант 434-го стрелкового полка, погиб 1.6.1944.

КРОТКИН Даниил Сергеевич, род. в 1916, г. Березники Пермской обл., лейтенант 410-го стрелкового полка, погиб 16.7.1941.

КРУГЛИК Михаил Михайлович, род. в 1912, г. Чернигов, лейтенант, погиб 17.6.1944.

КУЗНЕЦОВ Василий Иванович, род. в 1916, д. Набережное Тонкинского р-на Горьковской обл., сержант

Памятник и стела на братской могиле советских воинов в д. Новый Быхов.

434-го стрелкового полка, п/п 71653, погиб 30.5.1944.

КУЗЬМИН Григорий Семенович, род. в 1921, Красногвардейский р-н Ставропольского края, лейтенант, погиб 19.7.1941.

КУРГУЗОВ Николай Венидиктович, род. в 1900, г. Павловский Посад Московской обл., рядовой, п/п 04701, погиб 11.5.1944.

ЛАТУТА Георгий Евменович, род. в 1922, гв. старший лейтенант, погиб 2.3.1944.

ЛЕЙБУШ Шепель Менделевич, Змеиногорский р-н Алтайского края, рядовой, п/п 13836, погиб 2.8.1943.

ЛЕОНОВ Петр Аверьянович, д. Струки Буда-Кошелевского р-на Гомельской обл., погиб 26.8.1944.

МАЗЕЛЕВ Степан Васильевич, с. Филиповичи Трубчевского р-на Брянской обл., рядовой, погиб 4.5.1944.

МАРЧЕНКО Иван Федотович, род. в 1912, г. Майкоп Адыгейской АО, гв. старший лейтенант, погиб 2.3.1944.

МАРШАВИН Егор Абрамович, рядовой 298-го медико-санитарного батальона, погиб 19.6.1944.

МИХАЙЛОВ Алексей Павлович, Кизлярский р-н Дагестанской АССР, рядовой, погиб 23.5.1944.

МИХАЙЛОВСКИЙ Яков Михайлович, род. в 1912, гв. старший лейтенант, погиб 23.5.1944.

МИХАЙЛОВСКИЙ Я. Я., род. в 1912, гв. лейтенант, погиб 2.3.1944.

НАФИКОВ Абсолям Хакинович, Татарская АССР, сержант 258-го медико-санитарного батальона, погиб 26.6.1944.

НЕБАЙКИН Александр Степанович, род. в 1912, д. Новая Павловка Большеглушицкого р-на Куйбышевской обл., подполковник, погиб 16.6.1944.

НОРКИН Михаил Ильич, род. в 1917, Кикнурский р-н Кировской обл., ст. сержант, погиб 2.5.1944.

ОБАДОВСКИЙ Василий Владимирович, род. в 1910, полковник, погиб 16.6.1944.

ОСИПОВ Михаил Григорьевич, род. в 1908, майор, погиб 16.6.1944.

ПАРИЙСКИЙ Николай Александрович, род. в 1913, Марийская АССР, капитан, погиб 10.6.1944.

ПОДТЕРГЕР Михаил Федорович, с. Количев Черниговского р-на Черниговской обл., ефрейтор, погиб 15.3.1944.

ПОЛЯКОВ Александр Трофимович, Жлобинский р-н Гомельской обл., рядовой 4237-го терапевтического полевого подвижного госпиталя, погиб 5.6.1944.

ПОЛЯНИЦЫН Александр Степанович, г. Саратов, майор, погиб 3.3.1944.

ПОНОМАРЕВ Алексей Дмитриевич, род. в 1899, г. Щелково Московской обл., полковник 2680-го стрелкового полка, погиб 16.6.1944.

ПРОКОПЬЕВ Виктор Григорьевич, род. в 1921, Волгоградская обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 1.2.1944.

ПУЗЫРЕВ Иван Афанасьевич, Северный р-н Оренбургской обл., рядовой, погиб в марте 1944.

ПЫРОВ Виктор Семенович, г. Новочеркасск, сержант, п/п 71653А, погиб 8.6.1944.

РОДИОНОВ А. И., род. в 1924, мл. лейтенант, погиб 2.3.1944.

СКОРОБОГАТЬКО Иван Лукич, майор, п/п 65318, погиб 2.3.1944.

СОЛОДОВНИКОВ Леонид Кириллович, род. в 1922, Золочевский р-н Харьковской обл., лейтенант терапевтического полевого госпиталя, погиб 13.4.1944.

СТОЛЬНИКОВ Анатолий Иванович, род. в 1917, гв. старший сержант, погиб 2.3.1944.

СТУЛИН Иван Игнатьевич, г. Дмитриев-Льгов-

Быховский районный историко-краеведческий музей

ский Курской обл., сержант 4-го гв. истребительного противотанкового артиллерийского дивизиона, погиб 2.3.1944.

СУМИН Иван Яковлевич, д. Перегородка Рамешковского р-на Калининской обл., мл. сержант, п/п 57301, погиб 8.5.1944.

СЫВОРОТКИН Николай Васильевич, лейтенант 410-го стрелкового полка 102-й стрелковой дивизии, погиб 27.7.1941.

ТЕРЕШОНОК Владимир Иванович, д. Левоновка Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой 298-го стрелкового полка, погиб 5.3.1944.

ТРИЩЕНКО В. Д., род. в 1903, рядовой.

ФЕДОСЕЕВ Иван Тихонович, род. в 1924, гв. старший сержант, погиб 2.3.1944.

ЧЕРНОВ Петр Иванович, ефрейтор 258-го медсанбата, погиб 19.6.1944.

ЧУМАКОВ Н. В., род. в 1919, рядовой.

ШАКУРОВ Рахим, с. Колина Асекеевского р-на Оренбургской обл., рядовой 1257-го стрелкового полка, погиб 11.3.1944.

ШАХОВ Павел Васильевич, д. Боровая Череповецкого р-на Вологодской обл., 191-я отдельная кабельная телефонная рота, погиб 27.2.1944.

ШИРЯЕВ Семен Васильевич, род. в 1892, с. Нижнее Стародубского р-на Брянской обл., рядовой 4237-го полевого госпиталя, погиб 7.6.1944.

ШИСНЕВ Г. Н., рядовой.

ЩЕБЛЫКИН Федор Иванович, род. в 1921, д. Раевка Белгородского р-на Белгородской обл., лейтенант 102-й стрелковой дивизии, погиб 28.7.1941.

ЗАХОРОНЕНИЕ В ДЕРЕВНЕ ТАЙМАНОВО

МОРОЗОВ Феодосий Илларионович, род. в 1920, г. Минск, Масюковщина-2, ст. лейтенант 945-го артиллерийского полка 350-й стрелковой дивизии, погиб 8.3.1944.

ЗАХОРОНЕНИЕ В ПОСЕЛКЕ УЛЬЯНОВО

АЛАЕВ Александр Дмитриевич, рядовой, умер от ран 29.2.1944.

АРЕНДАРЬ Петр Михайлович, Борзнянский р-н Черниговской обл., умер от ран 2.3.1944.

АРТЕМОВ Иван Артемович, рядовой в/ч 29570, погиб 25.2.1944.

АРТЮХОВ Василий Платонович, д. Горки Кричевского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 37685, погиб 12.3.1944.

БАБУРОВ Александр Александрович, д. Кухаки Меленковского р-на Владимирской обл., капитан, п/п 29570, погиб 26.2.1944.

БАКЕЕВ Николай Георгиевич, род. в 1924, г. Алма-Ата, рядовой, погиб 25.2.1944.

БАЛЮКОВ Михаил Демьянович, Добрушский р-н Гомельской обл., погиб 26.2.1944.

БАШИЛОВ Михаил Степанович, род. в 1924, д. Бабенки Кимрского р-на Калининской обл., ст. сержант, п/п 37635, погиб 4.3.1944.

БЕЛОВ Петр Васильевич, род. в 1915, ст. сержант в/ч 37685, погиб 2.3.1944.

БЕСПАЛОВ Родион Мефодьевич, род. в 1917, погиб 4.3.1944.

БОЛДЫРЕВ Григорий Дмитриевич, г. Шахтерск, рядовой, погиб 5.3.1944.

БОНДАРЕНКО Павел Савельевич, Черниговская обл., рядовой, п/п 02821, погиб 27.2.1944.

БОРОВИКОВ Петр Леонович, д. Клин Хотимского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 37385, погиб 29.2.1944.

БРОДНИКОВ Афанасий Филиппович, род. в 1895, д. Петровка Удмуртской АССР, сержант, п/п 29570, погиб 26.2.1944.

БУГАЕВ Павел Васильевич, д. Новый Быхов Быховского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 66513, погиб 19.3.1944.

БУРДЕНКОВ Иван Прохорович, рядовой, п/п 37685, умер от ран 3.3.1944.

БЫКОВ Михаил Васильевич, г. Стерлитамак Башкирской АССР, рядовой, п/п 66842, погиб 8.3.1944.

ВАЙНИЛОВИЧ Иван Иванович, д. Пожароповка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 307, погиб 5.3.1944.

ВОРОШИЛОВ Василий Васильевич, род. в 1915, с. Донецк Переволоцкого р-на Оренбургской обл., мл. сержант, погиб 29.2.1944.

ГАВРИЛОВ Михаил Иванович, рядовой, п/п 37685, погиб 6.3.1944.

ГИРШОВИЧ Павел Аркадьевич, род. в 1924, г. Днепропетровск, ст. лейтенант, п/п 32081, погиб 2.3.1944.

ГЛАЗУНОВ Дмитрий Михайлович, д. Поляна Юхновского р-на Калужской обл., рядовой, п/п 37685, погиб 2.3.1944.

ГОНЧАРОВ Аким Семенович, с. Новая Сотня Остро-

Памятник на братской могиле советских воинов в д. Ульяново.

Быховский районный историко-краеведческий музей

гожского р-на Воронежской обл., рядовой, п/п 66842, погиб 8.3.1944.

ГОНЧАРОВ Илья Яковлевич, Шумячский р-н Смоленской обл., рядовой, п/п 37585, погиб 29.2.1944.

ГОМЖИН Александр Ефимович, род. в 1924, д. Крутое Ливенского р-на Орловской обл., рядовой хирургического полевого подвижного госпиталя № 5570, погиб 3.3.1944.

ГОРЮЧКО Иван Григорьевич, д. Рябиновка Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 37685, погиб 3.3.1944.

ГРЯЗЕВ Николай Михайлович, род. в 1912, г. Пенза, рядовой, п/п 30692, погиб 13.3.1944.

ДЕМИЧЕВ Иван Федорович, род. в 1894, рядовой, п/п 66842, погиб 1.3.1944.

ДОГАЕВ Иван Григорьевич, род. в 1919, г. Тула, мл. лейтенант.

ЕВСЕЕВ Прокофий Александрович, рядовой, п/п 18645, погиб 10.4.1944.

ЕГОРЧЕНКО Сергей Архипович, д. Тихань Хотимского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 66842, погиб 2.3.1944.

ЕРМАГЕМБЕТОВ Обдыганшар, Сырдарьинский р-н Кзыл-Ординской обл., рядовой в/ч 30692, погиб 13.3. 1944.

ЕРМАКОВ Анатолий Владимирович, рядовой, п/п 29570, погиб 26.2.1944.

ЕФРЕМОВ Николай Ефремович, д. Можостова Торжокского р-на Калининской обл., рядовой, п/п 02821, погиб 27.2.1944.

ЖУРКОВ Ефим Данилович, д. Лесная Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 02821, погиб 28.2.1944.

ИНИШЕВ Савватей Григорьевич, род. в 1925, Свердловская обл., мл. сержант, п/п 29570, погиб 26.2.1944.

ИСАЕВ Павел Михайлович, Одесский р-н Омской обл., рядовой, п/п 22821, погиб 28.2.1944.

ЗАХАРЕНКО Алексей Кондратьевич, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 37685, погиб 3.3.1944.

ЗИМИН Алексей Сергеевич, д. Куклово-Шаховского р-на Московской обл., рядовой, п/п 70521, погиб 16.3.1944.

КАРЕВ Александр Дмитриевич, род. в 1925, г. Волгоград, рядовой, погиб 20.2.1944.

КИРЕЕВ Александр Кириллович, род. в 1918, п. Тарасовский Ростовской обл., капитан 380-й стрелковой дивизии, погиб 7.3.1944.

КИСЛЯК Александр Степанович, род. в 1900, с. Березовка Кировской обл., рядовой, погиб 4.3.1944.

КЛИСТЕРЕНКО Филипп Матвеевич, рядовой, п/п 66842, погиб 6.3.1944.

КОКАЕВ Сергей Иванович, Пригородный р-н Северо-Осетинской АССР, ст. сержант, погиб 6.3.1944.

КОЛЕСНИКОВ Михаил Григорьевич, рядовой, п/п 29570, погиб 26.2.1944.

КОМИССАРОВ Егор Демьянович, Хотимский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 37685, погиб 2.3. 1944.

КОРЖОВ Николай Архипович, д. Заполянье Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 8.3.1944.

КОРОЛЕВ Александр Васильевич, г. Горький, рядовой хирургического полевого госпиталя, погиб 12.3.1944.

КОРОПО Василий Андреевич, п. Лесище Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 37685, погиб 29.2.1944.

КРЮЧКОВ Иван Иосифович, Куйбышевский р-н Запорожской обл., мл. лейтенант, п/п 37685, погиб 10.3.1944.

КОТЕЛЬНИКОВ Василий Степанович, рядовой, п/п 29570, погиб 26.2.1944.

КУЗНЕЦОВ Терентий Никитович, с. Дубровное Вагайского р-на Тюменской обл., рядовой, п/п 37685, погиб 29.2.1944.

ЛЕБЕДЕВ Михаил Васильевич, д. Миколаевка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 66842, погиб 7.3.1944.

ЛЕОНЕНКО Иван Захарович, с. Макашин Черниговской обл., сержант, п/п 66842, погиб 7.3.1944.

МАНИН Андрей Иосифович, род. в 1924, д. Пахиничи Дубровского р-на Брянской обл., рядовой, погиб 3.3.1944.

МЕРКУЛОВ Алексей Васильевич, рядовой, п/п 29570, погиб 25.2.1944.

МИНГАЛЕЕВ Гумар, рядовой, п/п 29570, погиб 25.2.1944.

МОРОЗ Павел Павлович, Полтавская обл.

МОРОЗОВ Василий Иванович, с. Кочерга Новохоперского р-на Воронежской обл., рядовой, п/п 37685, погиб 12.3.1944.

НИКИТИН Андрей Петрович, род. в 1924, Тобольский р-н Тюменской обл., рядовой, п/п 66842, погиб 9.3.1944.

НИЩЕТА Семен Кирьянович, рядовой, п/п 29570, погиб 26.2.1944.

НОВИКОВ Иван Михайлович, рядовой, п/п 29570, погиб 25.2.1944.

НОВОСЕЛЬСКИЙ Василий Трифонович, род. в 1906, Клинцовский р-н Брянской обл., ефрейтор 457-го стрелкового полка, погиб 23.5.1944.

НОВОХАЦКИЙ Василий Илларионович, род. в 1909, Труновский р-н Ставропольского края, сержант, погиб 24.2.1944.

ОСЬКИН Николай Николаевич, рядовой, п/п 37655, погиб 3.3.1944.

ПОДОЛЬСКИЙ Николай Васильевич, д. Подольская Никольского р-на Вологодской обл., рядовой, п/п 02921, погиб 28.2.1944.

ПРИПОДАЕВ Николай Петрович, д. Церковище Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 30663, погиб 25.2.1944.

РУДИКОВ Григорий Прокофьевич, Воронежская обл., ст. сержант, погиб 25.2.1944.

РЯЗАНОВ Александр Авдеевич, старшина, п/п 23570, погиб 25.2.1944.

САФРАНКОВ Петр Иванович, д. Зимницы Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 37685, погиб 1.3.1944.

СОКОЛОВ Владимир Николаевич, д. Гавриловка Рыбинского р-на Ярославской обл., рядовой в/ч 03608, погиб 6.3.1944.

СОЛОВЬЕВ Дмитрий Александрович, г. Дубна Московской обл., ст. сержант, п/п 37635, погиб 7.3.1944.

ТЕРЕЩЕНКО Андрей Андреевич, рядовой, п/п 66842, погиб 7.3.1944.

ТЫЧИНКИН Иван Степанович, род. в 1925, д. Хорошево Коломенского р-на Московской обл., мл. сержант, п/п 02801, погиб 24.2.1944.

УЧКЕМПИРОВ Джанар, род. в 1922, с. Карасу Калининского р-на Киргизской ССР, сержант, погиб 5.3.1944.

ФИЛИМОНОВ Федор Петрович, рядовой, п/п 37685, погиб 6.3.1944.

ЧЕРЕПНИК Мартин Владимирович, рядовой, п/п 37685, погиб 4.3.1944.

ЧЕРНЯКОВ Алексей Максимович, Костюкович-

Библиотека районного историко-краеведческого музея

ский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 29570, погиб 25.2.1944.

ЧУМАК Николай Владимирович, д. Березовка Кировоградской обл., майор 407-го стрелкового полка 108-й стрелковой дивизии, погиб 26.2.1944.

ШАМАЕВ Михаил Лаврентьевич, Калужская обл., рядовой, п/п 66842, погиб 29.2.1944.

ШЛАПАКОВ Василий Сергеевич, д. Синеж Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 37685, погиб 1.1.1944.

ШМАЕНКОВ Павел Николаевич, род. в 1912, д. Прудок Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 12.2.1944.

ЯШКИН Петр Корнеевич, рядовой, п/п 37685, погиб 4.3.1944.

ЗАХОРОНЕНИЕ В ПОСЕЛКЕ ЯНОВО

КРАСИЛЬНИКОВ Иван Андреевич, род. в д. Копаловка Оханского р-на Пермской обл., погиб 29.2.1944.

ОБИДОВИЧСКИЙ СЕЛЬСОВЕТ

ЗАХОРОНЕНИЕ В ДЕРЕВНЕ ИСКАНЬ

БЕЛОХОНОВ Даниил Исакович, д. Новая Слобода Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой 269-й стрелковой дивизии, погиб 29.1.1944.

ГУСЕЙНОВ Иван Александрович, г. Якутск, рядовой, погиб 27.11.1943, похоронен на кладбище в д. Искань.

ЗЫКОВ Павел Васильевич, г. Ленинград, ст. лейтенант, п/п 64384, погиб 26.3.1944.

КНЫШ Иван Кондратьевич, род. в 1917, г. Купянск Харьковской обл., рядовой 856-го стрелкового полка, погиб 13.12.1943.

КУЛИК Иван Степанович, род. в 1910, с. Канивцы Чернобаевского р-на Черкасской обл., сержант, погиб 24.7.1941.

ЛИТВИНЕЦ Леонид Анатольевич, г. Конотоп Сумской обл., ст. лейтенант, п/п 39826.

ОРЕХОВ А. Г., ст. Николаевская Константиновского р-на Ростовской обл., рядовой, погиб 19.7.1941.

ЯКОВЕНКО Николай Николаевич, ефрейтор отдельного лыжного батальона, п/п 010173, погиб 26.11. 1943.

ЗАХОРОНЕНИЕ В ДЕРЕВНЕ ОБИДОВИЧИ

АВИЛУШКИН Николай Иванович, д. Медовая Ефремовского р-на Тульской обл., рядовой в/ч 24515, погиб 29.11.1943.

АКИМОВ Петр Сергеевич, д. Рожково Селивановского р-на Владимирской обл., старшина, п/п 02821, погиб 24.2.1944.

АКСЕНОВ Федор Николаевич, род. в 1922, Абдуловский сельсовет Линецкой обл., рядовой, п/п 15393, погиб 22.2.1944.

АЛЕШИН Василий Филиппович, род. в 1925, д. Чахино Мценского р-на Орловской обл., рядовой, п/п 24615, погиб 29.11.1943.

АЛИБАЕВ Гали Абдулович, п. Тубинск Баймакского р-на Башкирской АССР, лейтенант 860-го стрелкового полка, погиб 26.11.1943.

АНИЩЕНКО Иван Иванович, род. в 1922, г. Краматорск Донецкой обл., рядовой, погиб 3.12.1943.

АНОСОВ Семен Андреевич, род. в 1909, д. Егоровка Рязанской обл., капитан, п/п 02821, погиб 23.2. 1944.

АНТОНЕНКО Петр Иванович, рядовой, п/п 49936, погиб 26.11.1943.

АСТАШКИН Андрей Федорович, Московская обл., мл. сержант, п/п 68564, погиб 7.10.1943.

АФАНАСЬЕВ Сергей Игнатьевич, род. в 1924, ст. сержант, погиб 10.12.1943.

АХМЕТХАНОВ Мухаметхан, г. Йошкар-Ола Марийской АССР, рядовой, погиб 3.12.1943.

БАБАЕВ Агат, рядовой 1320-го стрелкового полка, погиб 1.3.1944.

БАЗЫЛЕВ Михаил Тарасович, д. Костюковка Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 24615, погиб 30.11.1943.

БАЙКИН Дмитрий Петрович, род. в 1897, пгт Кадом Рязанской обл., сержант, п/п 08774, погиб 8.3. 1944.

БАЛТАБАЕВ Мамед, род. в 1911, Фрунзенский р-н Ферганской обл., рядовой, п/п 16731, погиб 29.11. 1943.

БАРАБАНОВ Иван Филиппович, Могилевская обл., рядовой, погиб 3.12.1943.

БАРАБАНЩИКОВ Николай Петрович, род. в 1919, г. Люберцы Московской обл., старшина 413-й стрелковой дивизии, погиб 25.2.1944.

БАРАБЫШКИН Михаил Дмитриевич, Панинский р-н Воронежской обл., рядовой 286-го отдельного лыжного батальона, погиб 26.2.1944.

БАРАНОК Иван Прокофьевич, д. Дивовка Мглинского р-на Брянской обл., рядовой, погиб 26.11.1943.

Памятник на братской могиле советских воинов в д. Обидовичи.

Клинцовский районный историко-краеведческий музей

БАРАНОВ Яков Андреевич, род. в 1895, рядовой в/ч 49936, погиб 26.11.1943.

БАРЫШНИКОВ Степан Дмитриевич, д. Отигово Фокинского р-на Брянской обл.

БИБИКОВ Степан Семенович, д. Н. Осиновка Клетнянского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 49930, погиб 26.11.1943.

БЛИНОВ Петр Иванович, сержант, п/п 02821, погиб 24.2.1944.

БОГДАНОВИЧ Валентин Петрович, д. Богдановичи Чечерского р-на Гомельской обл., рядовой в/ч 56330, погиб 3.12.1943.

БОХАНОВ Василий Федорович, Клетнянский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 49936М, погиб 26.11. 1943.

БОЧАРОВ Александр Дмитриевич, г. Липецк, сержант, п/п 15393, погиб 25.2.1944.

БОЧКАРЕВ Иван Федорович, Брединский р-н Челябинской обл., ст. сержант, п/п 49936М, погиб 26.11.1943.

БРЫГИН Александр Ефимович, ст. сержант, погиб 22.2.1944.

ВАКУЛЕНКО Иван Федорович, с. Соколов Житомирского р-на Житомирской обл., ст. сержант, п/п 45902, погиб 25.9.1943.

ВАРШАВСКИЙ Семен Иванович, род. в 1906, г. Холм Новгородской обл., ст. лейтенант 1093-го стрелкового полка 324-й стрелковой дивизии, погиб 2.12.1943.

ВАФИН Гарафий Гамудович, рядовой, п/п 24615, погиб 29.11.1943.

ВАХРАМЕЕВ Игорь Федорович, г. Москва, мл. лейтенант, погиб 10.12.1943.

ВЕРЕВКИН Василий Александрович, род. в 1924, рядовой, п/п 01017Э, погиб 26.11.1943.

ВЕРЕТЕННИКОВ Николай Митрофанович, рядовой, п/п 24615, погиб 29.11.1943.

ВИНИЦКИЙ Антон Демидович, д. Битцы Ленинского р-на Московской обл., сержант, п/п 24615, погиб 29.11.1943.

ВИТИЯКОВ Александр Митрофанович, рядовой, п/п 24615, погиб 29.11.1943.

ВЛАСЕНКО Иван Семенович, д. Труд Хотимского р-на Могилевской обл., рядовой 1210 стрелкового полка, погиб 29.11.1943.

ВЛАСОВ Егор Иванович, рядовой в/ч 02821, погиб 23.2.1944.

ВОГНЕРУБОВ Николай Афонович, род. в 1924, с. Быстрый Исток Быстроистокского р-на Алтайского края, рядовой 11-й стрелковой дивизии, п/п 94802, погиб 4.12.1943.

ВОЛЧКОВ Федор Иванович, род. в 1906, с. Русское-Добрина Кляпинского р-на Куйбышевской обл., рядовой, п/п 56330, погиб 3.12.1943.

ГАВРИК Нифифор Дмитриевич, род. в 1918, с. Березняки Хорольского р-на Полтавской обл., рядовой, погиб 6.8.1941.

ГАЛАКТИОНОВ Иван Павлович, род. в 1924, д. Темное Чернского р-на Тульской обл., лейтенант 860-го стрелкового полка, погиб 26.11.1943.

ГАПЕЕВ Иван Фомич, д. Рысково Курганского сельсовета Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой, п/п 49936М, погиб 3.12.1943.

ГАРАН Максим Васильевич, род. в 1901, с. Калянчан Скадовского р-на Херсонской обл., сержант, п/п 24615, погиб 29.11.1943.

ГОЛУБЕВ Виталий Григорьевич, рядовой в/ч 24615, погиб 20.6.1943.

ГОЛУБЕВ Яков Иванович, мл. лейтенант 1210-го стрелкового полка, п/п 16731, погиб 7.12.1943.

ГОРДЮШИН Егор Афанасьевич, род. в 1905, рядовой, п/п 16731, погиб 29.2.1943.

ГОРЕЛИК Абрам Матвеевич, род. в 1898, г. Борисов Минской обл., рядовой 1320-го стрелкового полка 413-й стрелковой дивизии, погиб 6.3.1944.

ГРАНИН Николай Александрович, д. Желтое Ворошиловградской обл., рядовой, п/п 16731, погиб 7.10.1943.

ГРЕНОВ Иван Елисеевич, д. Вожжово Сосновского сельсовета Ливенского р-на Орловской обл., рядовой 283-й стрелковой дивизии, погиб 3.12.1943.

ГРИНЬКОВ Роман Захарович, д. Гайковка Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 29.11.1943.

ГРУДНЕВ Александр Семенович, ст. сержант, п/п 24712, погиб 29.11.1943.

ГУРЬЯНОВ Семен Никонорович, с. Красная Рудня Старошайговского р-на Мордовской АССР, ефрейтор, п/п 45954, погиб 3.12.1943.

ГУСЕВ Алексей Кирьянович, род. в 1924, п. Дубровка Буда-Кошелевского р-на Гомельской обл., рядовой, погиб 26.11.1943.

ГУСЕНКОВ Василий Егорович, д. Дулево Куйбышевского р-на Калужской обл., рядовой, погиб 26.11. 1943.

ДАНИЛЕНКО Иван Иванович, д. Антоновка Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 24615, погиб 29.11.1943.

ДЕМЕНТЬЕВ Семен Иванович, с. Леденск Пыщугского р-на Костромской обл., рядовой в/ч 39826, погиб 16.12.1943.

ДЕМИН Гавриил Петрович, с. Анасовка Усть-Удинского р-на Иркутской обл., ефрейтор, п/п 70507, погиб 14.12.1943.

ДЕМИН Михаил Андреевич, Петуховский р-н Курганской обл., рядовой, п/п 49936 М, погиб 26.11. 1943.

ДЕНИСЕНКО Павел Максимович, род. в 1923, с. Осколково Мглинского р-на Брянской обл., с мая по сентябрь 1943 был в партизанском отряде, после освобождения Брянской обл. от немецко-фашистских захватчиков призван в Красную Армию, рядовой 283-го стрелкового полка, погиб 26.11.1943.

ДЕРКАЧ Михаил Романович, Барышевский р-н Киевской обл., рядовой 283-й стрелковой дивизии, погиб 3.12.1943.

ДОВЫДОВ Илья Никитович, рядовой 1919-го стрелкового полка, погиб 25.3.1943.

ДОЛГОВ Михаил Дмитриевич, рядовой в/ч 49936, погиб 26.11.1943.

ДОПОСОВ Алексей Егорович, д. Манино Людиновского р-на Калужской обл., рядовой, п/п 02821, погиб 25.02.1944.

ДЫНЬКОВ Иван Федорович, с. Лопазия Унечского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 48954, погиб 28.11. 1943.

ЕВДОКИМОВ Александр Антонович, рядовой, п/п 15393, погиб 26.2.1944.

ЕМЕЛЬЯНОВ Павел Емельянович, Чувашская АССР, рядовой, п/п 56330, погиб 29.11.1943.

ЕФИМОВ Николай Федорович, г. Брянск, рядовой, погиб 26.11.1943.

ЕФРЕМОВ Григорий Порфирьевич, сержант, п/п 15393, погиб 26.2.1944.

ЖИГАЧЕВ Иван Андреевич, род. в 1923 в д. Спасское Колпнянского р-на Орловской обл., рядовой, п/п 01017 Э, погиб 26.11.1943.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ЖУКОВ Гавриил Кузьмич, Унечский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 49936М, погиб 26.11.1943.

ЗАЙМЕНКО Александр Абрамович, г. Попасная Ворошиловградской обл., лейтенант, п/п 49936, погиб 27.11.1943.

ЗАЙЦЕВ Семён Борисович, род. в 1909, г. Орел, рядовой 1206-го стрелкового полка 362-й стрелковой дивизии, погиб 29.11.1943.

ЗАРУБОВ Иван Филиппович, д. Затон Жлобинского р-на Гомельской обл., рядовой, п/п 49936, погиб 26.11.1943.

ЗОТОЛОКИН Афанасий Иванович, г. Людиново Калужской обл., рядовой, погиб 26.9.1943.

ЗРАЗЮК Василий Спиридонович, с. Бондара Овручского р-на Житомирской обл., рядовой, п/п 71601, погиб 26.6.1944.

ИВАНОВ Алексей Петрович, д. Федоровка Аургазинского р-на Башкирской АССР, рядовой в/ч 01017В, погиб 26.11.1943.

ИВАНОВ Михаил Андреевич, г. Оренбург, ефрейтор 860-го стрелкового полка, погиб 27.12. 1943.

ИГНАТЬЕВ Николай Сергеевич, пос. Кратово Раменского р-на Московской обл., сержант 1210-го стрелкового полка, погиб 3.12.1943.

ИЛЛИМАНОВ Ходжи, род. в 1901, Карабекаульский р-н Чарджоуской обл., рядовой 1206-го стрелкового полка, погиб 3.12.1943.

ИЛЬИЧ Семен Елисеевич, д. Городище Брянского р-на Брянской обл., мл. сержант в/ч 45954 Б, погиб 26.11.1943.

ИСАЕВ Семен Елисеевич, рядовой, в/ч 45954 Б, погиб 26.11.1943.

КАЗЕКО Савелий Ефимович, с. Велюханы Мглинского р-на Брянской обл., мл. сержант, погиб 3.12. 1943.

КАЙДАШЕВ Иван Петрович, род. в 1910, с. Чигакры Ядринского р-на Чувашской АССР, рядовой, п/п 49936, погиб 26.2.1944.

КАЛИМУЛЛИН Мидхат Калимулович, род. в 1924, д. Мазиково Апастовского р-на Татарской АССР, рядовой 1210-го стрелкового полка, п/п 51977, погиб 3.12.1943.

КАЛИНИН Александр Александрович, род. в 1903, с. Грузское Сумской обл., погиб 24.2.1944.

КАЛИНИЧЕНКО Даниил Яковлевич, с. Краснянка Воронежской обл., ст. лейтенант, погиб 3.12.1943.

КАПАЕВ Михаил Кузьмич, род. в 1919, д. Ветухновка Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 28.11.1943.

КАРПЕНКО Иван Никитович, с. Глыбокое Борисполького р-на Киевской обл., мл. сержант 1202-го самоходного артполка, погиб 25.7.1944.

КАРПУХИН Михаил Дмитриевич, род. в 1924, с. Изрог Каменского р-на Тульской обл., сержант 1312-го стрелкового полка 17-й стрелковой дивизии, погиб 3.12.1943.

КАРТАШОВ Александр Афанасьевич, Дуравщинский сельсовет Ржаксинского р-на Тамбовской обл., ст. лейтенант в/ч 24615, погиб 29.11.1943.

КАТУШЕНКО Алексей Иванович, п. Краснополье, рядовой, п/п 49936 М, погиб 10.11.1943.

КАЧАЛИН Вячеслав Федорович, род. в 1921, г. Москва, рядовой, погиб в июле 1941.

КАШИН Николай Иванович, род. в 1924, пос. Кр. Яр Воскресенского р-на Горьковской обл., рядовой 1324-го стрелкового полка 413-й стрелковой дивизии, погиб 29.2.1944.

КИРЕЙКОВ Григорий Игнатьевич, д. Борщовка Жлобинского р-на Гомельской обл., рядовой 1312-го стрелкового полка, погиб 3.12.1943.

КИРИЛЛОВ Михаил Никифорович, рядовой в/ч 02821, погиб 27.2.1944.

КНЯЖЕВ Александр Сергеевич, Мурашинский р-н Кировской обл., ст. лейтенант, п/п 41164, погиб 25.3. 1944.

КОВАЛЕВ Василий Федорович, д. Селец Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой 301-го отдельного санбата, погиб 18.6.1944.

КОВАЛЬ Степан Иванович, род. в 1914, с. Веприк Гадячского р-на Полтавской обл., рядовой 581-го стрелкового полка, погиб 23.7.1941.

КОДЫМСКИЙ Аким Илларионович, с. Набушная Кодымского р-на Одесской обл., рядовой в/ч 15393, погиб 26.2.1944.

КОЗНОВ Николай Николаевич, д. Дор Пошехонского р-на Ярославской обл., рядовой, п/п 02821, погиб 25.2.1944.

КОКОВИН Анатолий Петрович, мл. сержант, п/п 56330, погиб 3.12.1943.

КОЛОСОВ Федор Гаврилович, Бельковский сельсовет Почепского р-на Брянской обл., рядовой, погиб 3.12.1943.

КОМАНДЮК Антон Аксентьевич, род. в 1906, г. Харьков, лейтенант, погиб 2.12.1943.

КОМИССАРОВ Захар Родионович, рядовой в/ч 24615, погиб 29.11.1943.

КОМЯКОВ Михаил Алексеевич, род. в 1924, г. Жлобин Гомельской обл., рядовой, погиб 26.11. 1943.

КОНДЕЕВ Алексей Иванович, с. Борки Рязанского р-на Рязанской обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 29.2.1944.

КОНОНОВ Михаил Авсеевич, д. Гадиловичи Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой, п/п 49936, погиб 26.11.1943.

КОПЯКИН Александр Андреевич, род. в 1913, г. Москва, рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 25.2.1944.

КОРТИКОВ Павел Сергеевич, д. Печенки Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой 1205-го стрелкового полка, погиб 3.12.1943.

КОРЮХИН Николай Федорович, рядовой в/ч 24615, погиб 29.11.1943.

КОЧЕДЫКОВ Гавриил Яковлевич, рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 3.12.1943.

КОЧЕРОВ Александр Александрович, г. Орел, рядовой, п/п 01017Э, погиб 26.11.1943.

КОЧНЕВ Николай Архипович, с. Харлова Ирбитского р-на Свердловской обл., рядовой, погиб 29.11. 1943.

КОЧУБЕЕВ Сергей Сергеевич, рядовой в/ч 49936, погиб 3.12.1943.

КРЕСОВ Петр Федорович, д. Тимошки Милославичского р-на Рязанской обл., рядовой, п/п 02821, погиб 23.2.1944.

КРУТИКОВ Василий Иосифович, род в 1908, д. Алексеевка Клетнянского р-на Брянской обл., рядовой, погиб 26.11.1943.

КРЫЛОВ Василий Михайлович, с. Бибиково Тамбовской обл., рядовой, п/п 01017Э, погиб 26.11.1943.

КРЮЧКОВ Александр Федотович, сержант, п/п 24712, погиб 29.11.1943.

КУЗМЕНКОВ Василий Алексеевич, род. в 1922, Починковский р-н Смоленской обл., ст. лейтенант 1316-го стрелкового полка, погиб 5.1.1944.

КУЗНЕЦОВ Николай Иванович, Бармановский сельсовет Любимского р-на Ярославской обл., рядовой

Быховский районный историко-краеведческий музей

1210-го стрелкового полка, п/п 16731, погиб 29.11.1943.

КУЗНЕЦОВ Николай Кузьмич, рядовой в/ч 24615, погиб 29.11.1943.

КУРАКОВ Сергей Яковлевич, род. в 1901, рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 7.12.1943.

КУЯНЕВ Павел Александрович, Унечский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 49936 М, погиб 26.11.1943.

ЛАЗАРЕВ Николай Дмитриевич, род. в 1925, г. Елецк Липецкой обл., сержант 1210-го стрелкового полка, погиб 23.11.1943.

ЛАЗАРЕВ Николай Ефимович, рядовой 17-го отдельного истребительного батальона, погиб 4.12.1943.

ЛЕОНОВ Иван Аркадьевич, род. в 1923, с. Кустовое Белгородской обл., рядовой 283-й стрелковой дивизии, погиб 26.11.1943.

ЛЕУШИН Михаил Тарасович, г. Новоаннинский Волгоградской обл., мл. сержант, п/п 54310, погиб 27.11.1943.

ЛЕЩОВ Федос Артемович, д. Старые Чешуйки Мглинского р-на Брянской обл., рядовой, погиб 26.11.1943.

Из письма в редакцию С. Н. Кирьяновой

...Я так хорошо знала этого человека, что, мне кажется, и дети родные его так не знали. Жили они через луг от моей бабушки. Была у них, как во всех до войны, большая семья, семь детей и двое самих, девять душ. Старший сын и сам Федос погибли на войне. Жена его Анастасия умерла, а дети Миша, Иван, Федя, Катя, Мотя, Полька живы. Но в Чешуйках уже никто не проживает, и на том месте растет трава. Дом их был на берегу реки Судынки. Жили они хоть и не богато, но очень дружно и весело. Сам хозяин Федос Артемович все время шутил, был жизнерадостный. На детей никогда не ругался, ни на своих, ни на чужих. Работали они не покладая рук с женой в колхозе, а дома дети все помогали делать, и старшие в колхозе работали. А вот летом, вечерами, когда дома управлялись, вся семья выходила на улицу. Садились на траву, пели песни. И как же чудесно они пели! Какая это была радость слушать их песни! Иной раз почти до рассвета пели, а мы сидели и слушали. Тогда и всюду по деревне песни пели, но их хор самый сильный был. Вот так и жили, трудились, отдыхали, все делали с душой. Жить бы да радоваться, но нагрянула война. И все рухнуло, все перевернулось. При первом наборе ушел на войну и Федос Артемович. Оставались в деревне женщины, старики и дети. Оккупация, тяжелые военные годы! Господи, что было и на фронте, и в тылу. Кто жил в то время, те никогда не забудут...

ЛОГИНОВ Григорий Иванович, г. Чирчик Ташкентской обл., ст. лейтенант, погиб 26.11.1943.

ЛУКОПИ Дмитрий Андреевич, пос. Палки Серовского р-на Свердловской обл., мл. сержант, п/п 54310, погиб 25.11.1943.

ЛУКЬЯНОВ Николай Андреевич, рядовой, погиб 26.11.1943.

ЛЫСЕНКО Василий Павлович, д. Трусовка Мглинского р-на Брянской обл., мл. сержант, п/п 54310П, погиб 29.11.1943.

МАКАРОВ Иван Прохорович, д. О. Горы Юхновского р-на Калужской обл., рядовой, п/п 56330, погиб 3.12.1943.

МАКОВ Василий Иванович, г. Вологда, инженер-капитан 1355-го зенитного артполка, погиб 15.5.1944.

МАКСИМЕНКО Иван Сергеевич, с. Сверисень Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой в/ч 56330, погиб 4.1.1944.

МАКСИМИХИН Алексей Филиппович, г. Орехово-Зуево Московской обл., рядовой, п/п 68526, погиб 15.2.1944.

МАЛАНИЧЕВ Петр Семенович, с. Блохино Мордовской АССР, рядовой в/ч 39899Г, погиб 27.11.1943.

МАЛАХОВ Тимофей Андреевич, род. в 1916, пгт Половинка Курганской обл., мл. лейтенант 17-й стрелковой дивизии 1316-го стрелкового полка, погиб 3.12.1943.

МАЛАШИН Иван Павлович, д. Ворушицы Суворовского р-на Тульской обл., мл. сержант, п/п 49936, погиб 10.12.1943.

МАЛЬЧЕНКО Михаил Михайлович, Мглинский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 49936, погиб 26.11.1943.

МАРКЕЛОВ Егор Евсеевич, род. в 1901, Клетнянский р-н Брянской обл., рядовой, погиб 3.12.1943.

МАРТЫНОВ Иван Петрович, д. Барково Каменского р-на Тульской обл., мл. сержант 1022-го стрелкового полка, погиб 17.1.1944.

МАРФИЦИН Андрей Иванович, г. Карпинск Свердловской обл., рядовой, п/п 24712, погиб 29.11.1943.

МЕТКОЛЕВ Анатолий Алексеевич, рядовой, п/п 01981, погиб 25.2.1944.

МИЛОСЛАВСКИЙ Александр Николаевич, род. в 1892, г. Усть-Алексеевский Вологодской обл., рядовой 1206-го стрелкового полка 362-й стрелковой дивизии, погиб 25.11.1943.

МИХАЛИЧЕНКО Даниил Андреевич, род. в 1905, Рогачевский р-н Гомельской обл., рядовой 1022-го стрелкового полка, погиб 17.1.1944.

МИХАЛЬЧЕНКО Яков Минович, д. Губичи Буда-Кошелевского р-на Гомельской обл., рядовой, погиб 24.2.1944.

МИХЕЕНКО Дмитрий Ерофеевич, рядовой в/ч 24615, погиб 29.11.1943.

МОРМАН Иван Кондратьевич, рядовой, п/п 02821, погиб 22.2.1944.

МОРОЗОВ Николай Александрович, г. Кострома, сержант, погиб 3.12.1943.

МУДРОВ Александр Сергеевич, г. Курск, рядовой 1206-го стрелкового полка, 362-й стрелковой дивизии, погиб 3.12.1943.

МУРАЩЕНКО Филипп Мартынович, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 26.11.1943.

МУШТАЛЕРОВ Николай Дмитриевич, род. в 1917, г. Миллерово Ростовской обл., старшина 860-го стрелкового полка, погиб 26.11.1943.

МЯЧИН Филипп Яковлевич, г. Холмск Сахалинской обл., ст. сержант, погиб 29.11.1943.

НАПРЕЕНКО Игнатий Маркович, д. Лещенко Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 29.11.1943.

НАЧИК Петр Михайлович, Архангельская обл., рядовой, погиб 8.3.1944.

НЕПРЯХИН Алексей Иванович, г. Куйбышев, рядовой, п/п 02821, погиб 22.2.1944.

НЕЧАЕВ Иннокентий Константинович, род. в 1909, г. Усть-Кут Иркутской обл., рядовой 283-й стрелковой дивизии, погиб 26.11.1943.

НИКИШИН Николай Федосеевич, с. Сидоровка Жуковского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 39899Г, погиб 27.11.1943.

НИКОЛАШИН Тимофей Тимофеевич, г. Москва, сержант, п/п 24712, погиб 22.11.1943.

Брянский государственный историко-краеведческий музей

НОВИКОВ Владимир Васильевич, с. Бобровка Тамбовской обл., рядовой, п/п 39899Д, погиб 1.1.1944.

НОВИКОВ Иван Васильевич, д. Гришина Жуковского р-на Брянской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 3.12.1943.

НУРБАЕВ Карим, с. Гвардейский Джамбульской обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 3.12.1943.

ОБЛОМЕЙ Иван Карпович, род. в 1922, с. Колоднек Катеринопольского р-на Черкасской обл., ст. лейтенант, погиб в 1943.

ОКУНЕВ Борис Васильевич, рядовой, п/п 9936, погиб 26.11.1943.

ОЛИФЕР Георгий Митрофанович, г. Кореновск Краснодарского края, мл. сержант 860-го стрелкового полка, погиб 27.11.1943.

ОТРОЩЕНКО Иван Демьянович, совхоз «Коммунист» Акимовского р-на Запорожской обл., рядовой 856-го стрелкового полка, погиб 3.12.1943.

ПАНИН Михаил Максимович, рядовой, погиб 26.11.1943.

ПАРШИН Александр Данилович, род. в 1918, с. Корша Бондарского р-на Тамбовской обл., рядовой 283-й стрелковой дивизии, погиб 3.12.1943.

ПАШКЕВИЧ Григорий Михайлович, род. в 1924, д. Ковшово Мстиславского р-на Могилевской обл., сержант, п/п 01017-Э, погиб 26.11.1943.

ПОЛЕЖАНИН Василий Гаврилович, мл. сержант, п/п 24615, погиб 29.11.1943.

ПОЛЕКОВ Василий Гаврилович, д. Глагольево Чернского р-на Тульской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 26.12.1943.

ПОЛОЗОВ Антон Сидорович, д. Жатково Суражского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 54310П, погиб 28.11.1943.

ПОПЛЫКО Алексей Петрович, род. в 1926, д. Курганье Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 3.12.1943.

ПОТАТУРИН Василий Гаврилович, Приселецкий сельсовет Ярцевского р-на Смоленской обл., рядовой, погиб 27.4.1944.

ПРОВОРОВ Павел Степанович, Костромской р-н Костромской обл., рядовой, п/п 49934 М.

ПРОДЕД Сергей Стефанович, д. Ветковка Мглинского р-на Брянской обл., рядовой, погиб 28.11.1943.

ПРОКУНИН Иван Федорович, род. в 1905, г. Астрахань, рядовой 860-го стрелкового полка 283-й стрелковой дивизии, погиб 27.11.1943.

ПРОХОДЧЕНКО Пантелей Дмитриевич, Унечский р-на Брянской обл., рядовой, п/п 56330, погиб 3.11.1943.

ПРОХОРОВ Семен Иванович, род. в 1915, д. Н. Троицкое Куркинского р-на Тульской обл., сержант, п/п 01017 Э, погиб 26.11.1943.

ПРОХОРОВ Семен Иванович, род. в 1923, г. Тула, сержант, п/п 01017 Э, погиб 26.11.1943.

ПРОХОРОВ Сергей Дмитриевич, г. Орел, рядовой, п/п 39889 Д, погиб 26.11.1943.

ПУТИН Василий Афанасьевич, род. в 1911, рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 29.11.1943.

РАДУНЦЕВ Емельян Иванович, род. в 1900, хутор Антоненков Мглинского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 49936 М, погиб 26.11.1943.

РАСТОСКЦЕВ Анатолий Иосифович, род. в 1925, пос. Болотский Судогодского р-на Владимирской обл., рядовой 1320-го стрелкового полка 413-й стрелковой дивизии, погиб 25.2.1944.

РОЗАНЦЕВ Алексей Константинович, рядовой, п/п 24615, погиб 29.11.1943.

Е. И. Радунцев.

И. П. Сафонов.

РОМАНОВ Александр Афанасьевич, род. в 1907, г. Каттакурган Самаркандской обл., рядовой, п/п 24615, погиб 29.11.1943.

РОМАНОВ Федор Кузьмич, г. Ростов-на-Дону, мл. лейтенант, п/п 49936, погиб 26.11.1943.

РУДАКОВ Афанасий Иванович, рядовой, п/п 56330, погиб 4.12.1943.

РУДАКОВ Федор Федорович, рядовой, п/п 49936 М, погиб 10.12.1943.

РЫЖАКОВ Андрей Иванович, Тедженский р-н Ашхабадской обл., рядовой, п/п 01981, погиб 22.2.1944.

РЯЗАНОВ Александр Яковлевич, г. Москва, рядовой, п/п 49936 М, погиб 14.12.1943.

САБУРОВ Виталий Васильевич, г. Мичуринск Тамбовской обл., рядовой, п/п 01017 Э, погиб 26.11.1943.

САВЕНКОВ Дмитрий Михайлович, д. Плешково Ливенского р-на Орловской обл., сержант, погиб 27.2.1944.

САМОДЕЛОВ Алексей Петрович, г. Славгород Могилевской обл., рядовой 1022-го стрелкового полка, погиб 9.1.1944.

САРДАК Филипп Григорьевич, рядовой, погиб 29.11.1943.

САСОНКИН Иван Никифорович, ст. сержант, п/п 24615, погиб 29.11.1943.

САУЛЯК Король Константинович, род. в 1921, с. Городковка Крыжопольского р-на Винницкой обл., рядовой, погиб 10.8.1941.

САФОНОВ Иван Прокопьевич, род. в 1924, с. Качулька Каратузского р-на Красноярского края, мл. лейтенант 1316-го стрелкового полка, погиб 26.11.1943.

СВЕЩЕВ Александр Григорьевич, ст. лейтенант, п/п 54310, погиб 29.12.1943.

СЕМЕНОВ Александр Иванович, рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 26.12.1943.

СЕНЧИЛО Василий Александрович, род. в 1907, с. Харьковцы Пирятинского р-на Полтавской обл., рядовой 581-го стрелкового полка, погиб 23.7.1941.

СЕРГЕЕВ Михаил Сергеевич, рядовой, п/п 15393, погиб 29.2.1944.

СЕРДЮКОВ Федор Леонтьевич, род. в 1907, с. Георгиевка Локтевского р-на Алтайского края, сержант, п/п 45971, погиб 26.11.1943.

СЕРЕГИН Дмитрий Павлович, с. Ищевское Спасского р-на Рязанской обл., рядовой, п/п 49936, погиб 26.11.1943.

Брянский районный историко-краеведческий музей

СЕХИН Иван Тимофеевич, рядовой, п/п 49936 М, погиб 10.12.1943.

СЛАУТИН Иван Васильевич, род. в 1910, с. Верховина Юрьянского р-на Кировской обл., мл. сержант, п/п 49936 М, погиб 26.11.1943.

СМИРНОВ Василий Александрович, д. Жуково Кадыйского р-на Костромской обл., мл. сержант, п/п 49936, погиб 26.11.1943.

СМИРНОВ Иван Григорьевич, с. Соколье Череповецкого р-на Вологодской обл., рядовой, п/п 16731, погиб 29.11.1943.

СМОЛЯНСКИЙ Александр Степанович, Надеждинский р-н Приморского края, мл. сержант, п/п 24615, погиб 29.11.1943.

СОБОЛЕВ Трофим Егорович, д. Дивовка Мглинского р-на Брянской обл., рядовой, погиб 26.11.1943.

СОЗОНОВ Егор Николаевич, род. в 1897, Челябинская обл., ефрейтор 860-го стрелкового полка, погиб 30.11.1943.

СОКОЛОВ Михаил Максимович, Калининская обл., сержант, погиб 29.11.1943.

СОЛДАТЕНКО Алексей Петрович, Краснопольский р-н Могилевской обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 3.12.1943.

СОЛОВЬЕВ Александр Сергеевич, д. Заболотье Первомайского р-на Ярославской обл., мл. сержант, погиб 3.1.1944.

СОТАЛЕВ Михаил Андреевич, д. Антоновка Краснопольского р-на Могилёвской обл., рядовой 1706-го стрелкового полка, погиб 29.11.1943.

СРОШКИН Константин Яковлевич, мл. лейтенант 1210-го стрелкового полка, п/п 16731, погиб 11.12. 1943.

СТАРОВОЙТОВ Ефим Петрович, д. Новый Мосин Хотимского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 02821, погиб 22.2.1944.

СТАРОВОЙТОВ Иван Васильевич, д. Каменка Гомельской обл., рядовой, погиб 9.12.1943.

СТАШЕВСКИЙ Афанасий Лукич, д. Максимовка Хотимского р-на Могилевской обл., сержант, погиб 22.2.1944.

СТОЛЯРОВ Григорий Прохорович, д. Петравичи Чечерского р-на Гомельской обл., рядовой, п/п 49936, погиб 26.11.1943.

СТРОИНОВ Иван Родионович, д. Лычево Почепского р-на Брянской обл., рядовой, погиб 26.11.1943.

СТРЯПУНИН Сергей Куприянович, д. Батуры Пермского р-на Пермской обл., рядовой в/ч 29461, погиб 4.12.1943.

СУВОРИН Александр Александрович, с. Кособродск Курганской обл., мл. сержант, погиб 4.12.1943.

ТАЛАЕВ Александр Максимович, род. в 1915, д. Самотевичи Костюковичского р-на Могилевской обл., сержант, погиб 29.1.1944.

ТАЛЕЙКО Иван Саввич, род. в 1909, д. Докторовичи Копыльского р-на Минской обл., ст. сержант, погиб 19.1.1944.

ТАРАСОВ Аким Сергеевич, Кричевский р-н Могилевской обл., рядовой 1322-го стрелкового полка, погиб 25.2.1944.

ТАРАШ Георгий Иванович, Новопсковский р-н Ворошиловградской обл., рядовой, п/п 49936, погиб 26.11.1943.

ТЕЛЮКОВ Николай Иванович, д. Телюковка Шумячского р-на Смоленской обл., рядовой в/ч 02821, погиб 23.2.1944.

ТЕСЛЕНКО Федор Семенович, г. Краснодон Ворошиловградской обл., рядовой, п/п 16731, погиб 29.11.1943.

Д. Г. Точилкин.

И. К. Трошин.

ТОЛКАЧЕВ Федор Емельянович, д. Рысково Рогачевского р-на Гомельской обл., мл. сержант, п/п 56330, погиб 12.12.1943.

ТОЧИЛКИН Денис Герасимович, род. в 1896, с. Узян Белорецкого р-на Башкирской АССР, в Красной Армии с 1942, рядовой, погиб 3.12.1943.

ТРАПЧЕНКО Прокопий Григорьевич, рядовой в/ч 24615, погиб 29.11.1943.

ТРАФИМОВ Николай Федорович, г. Ростов, мл. сержант, погиб 25.11.1943.

ТРЕШКОВ Федор Николаевич, род. в 1918, пос. Урень Уренского р-на Горьковской обл., рядовой 283-й стрелковой дивизии, погиб 26.11.1943.

ТРОШИН Иван Кузьмич, род. в 1917, Дубровский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 15393, погиб 25.2.1944.

ТРУДЬКОВ Иван Сидорович, рядовой, погиб 29.11.1943.

ТУЛГУНБАЕВ Халдар, род. в 1920, мл. сержант 1210-го стрелкового полка, погиб 3.12.1943.

ТЮТЮННИКОВ Григорий Михайлович, д. Кашелка Брянской обл., рядовой в/ч 39899 Д, погиб 26.11.1943.

ФАТЬЯНОВ Максим Сидорович, ст. лейтенант, погиб 26.2.1944.

ФЕОКТИСТОВ Николай Васильевич, г. Токмак Киргизской ССР, сержант, п/п 56330, погиб 4.12.1943.

ФИЛАТОВ Леонид Сергеевич, пос. Наваринка Агаповского р-на Челябинской обл., мл. сержант, п/п 49936 М, погиб 26.11.1943.

ФИЛИПЕНКО Колетан Филиппович, рядовой, погиб 26.11.1943.

ФИЛИПЧЕНКО Иван Давыдович, рядовой, погиб 30.11.1943.

ФИЛИПЧЕНКО Иван Давыдович, рядовой в/ч 49936, погиб 30.11.1943.

ФИНОГЕНОВ Алексей Семенович, г. Калуга, мл. сержант 982-го арт. полка, погиб 23.2.1944.

ФОТЬЯНОВ Максим Сидорович, род. в 1908, г. Усмань Липецкой обл., ст. лейтенант, п/п 49936 М, погиб 26.11.1943.

ФРОЛОВ Вячеслав Иванович, д. Ловки Орловской обл., рядовой 283-й стрелковой дивизии, погиб 3.2.1944.

ХАЙНОВСКИЙ Егор Иосифович, д. Терпиловка Хотимского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 49936, погиб 3.12.1943.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ХАУСТОВ Василий Степанович, с. Октябрьское Октябрьского р-на Оренбургской обл., ст. лейтенант 1210-го стрелкового полка, погиб 29.11.1943.

ХЛАПЧЕНКО Леонтий Львович, Унечский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 49936, погиб 26.11.1943.

ХРАПАЧ Иван Маркович, с. Бельманка Куйбышевского р-на Запорожской обл., рядовой, п/п 45954 Б, погиб 26.2.1944.

ХРОМЕНКОВ Нестер Иванович, д. Привалов Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 26.11.1943.

ЦИРИНКОВ Виктор Александрович, г. Москва, рядовой, п/п 45919, погиб 22.12. 1943.

ЧЕРВИНСКИЙ Валентин Филиппович, род. в 1925, Дубровенский р-н Витебской обл., рядовой, п/п 15393, погиб 27.2.1944.

ЧИЖОВ Григорий Тимофеевич, рядовой, п/п 49936 М, погиб 26.11.1943.

ЧИСТЯКОВ Александр Михайлович, рядовой, п/п 49936, погиб 7.1.1944.

ЧУГУНОВ Николай Андреевич, с. Кайдичево Дубенского р-на Мордовской АССР, рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 29.11.1943.

ЧУЛКИН Василий Яковлевич, род. в 1911, д. Гужево Белохолуницкого р-на Кировской обл., старшина 860-го стрелкового полка, погиб 26.11.1943.

ШАБАШОВ Анатолий Александрович, род. в 1895, г. Вольск Саратовской обл., рядовой, п/п 15393 К, погиб 27.2.1944.

ШАЛЫГИН Василий Панинович, Краснопольский р-н Могилевской обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 3.12.1943.

ШАЛЬНЕВ Дмитрий Иосифович, рядовой, п/п 54310 П, погиб 3.12.1943.

ШВЕДОВ Иван Дмитриевич, Краснопольский р-н Могилевской обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 29.11.1943.

ШЕВЧЕНКО Василий Антонович, род. в 1926, с. Богдановка Знаменского р-на Кировоградской обл., рядовой, п/п 15393К, погиб 25.2.1944.

ШИЛИМОВ Петр Ильич, рядовой, погиб 3.1.1944.

ШКИРЬЯТОВ Иван Романович, д. Жадунька Хотимского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 49936 М, погиб 11.12.1943.

ШУМСКИЙ Афанасий Александрович, рядовой, п/п 24615, погиб 29.11.1943.

ЩЕКИН Иван Михайлович, д. Щекино Курской обл., рядовой, п/п 49936, погиб 13.12.1943.

ЮРЧЕНКО Филипп Федорович, рядовой, п/п 24615, погиб 29.11.1943.

ЯЦЕНКО Василий Иванович, род. в 1906, с. Гнилуша Красногвардейского р-на Белгородской обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 11.12.1943.

ЯЦЕНКО Николай Никитович, Толмачевский сельсовет Новосибирского р-на Новосибирской обл., рядовой, погиб 26.11.1943.

ЗАХОРОНЕНИЕ В ДЕРЕВНЕ ПАЛКИ

АКТУХОВ Иван Семенович, д. Староселье Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой, погиб 4.1. 1944.

АЙНРИС Иосиф Овивич, д. Чердаклины Чердаклинского р-на Ульяновской обл., мл. лейтенант 1012-го стрелкового полка, погиб 14.5.1944.

БЕЛОНОГОВ Сергей Федорович, д. Чердаклы Чердаклинского р-на Ульяновской обл., ст. сержант 860-го стрелкового полка, погиб 3.12.1943.

М. М. Верхотуров.

БЕНДЮКОВ Никита Успенович, д. Вольницы Кормянского р-на Гомельской обл., рядовой в/ч 39826, погиб 4.1.1944.

БИБИК Михаил Афанасьевич, рядовой в/ч 39826, погиб 4.1.1944.

БЫКОВ Иван Федорович, ст. сержант 1020-го стрелкового полка, п/п 70418, погиб 4.1.1944.

ВЕРХОТУРОВ Михаил Михайлович, род. в 1912 в г. Зея Амурской обл., лейтенант 1901-го стрелкового полка 324-й стрелковой дивизии, погиб 8.12.1943.

ВОЛКОВ Андрей Григорьевич, д. Бастово Малопургинского р-на Удмуртской АССР, лейтенант в/ч 39826, погиб 4.1.1944.

ГРИБОВСКИЙ Андрей Григорьевич, пос. Чамушель Чечерского р-на Гомельской обл., рядовой, п/п 39826, погиб 4.1.1944.

ДОМБРОВ Болислав Брониславович, род. в 1921, Тындинский р-н Амурской обл., мл. лейтенант в/ч 39826, погиб 4.1.1944.

ДРОКИН Тимофей Степанович, род. в 1899, д. Ястребово Белгородского р-на Белгородской обл., рядовой, п/п 45954, погиб 12.12.1943.

ЗАЙКА Верхий Матвеевич, рядовой, п/п 39826, погиб 4.1.1944.

ЗАЛЫГИН Иван Романович, род. в 1922, г. Орел, ст. сержант, п/п 39826, погиб 4.1.1944.

ЗАРЕЦКИЙ Михаил Федорович, д. Дедлово Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой в/ч 39826, погиб 4.1.1944.

ИВАНОВ Александр Сысоевич, г. Караганда, мл. сержант, п/п 39826, погиб 4.1.1944.

ИВАНОВ Василий Петрович, г. Орел, род. в 1911, рядовой, погиб 4.1.1944.

МАРКОВ Николай Васильевич, рядовой 856-го стрелкового полка, погиб 12.12.1943.

МАТОРИН Александр Кириллович, рядовой, п/п 39826, погиб 4.1.1944.

МОИСЕЕВ Василий Егорович, с. Летошники Жуковского р-на Брянской обл., рядовой 856-го стрелкового полка, погиб 12.12.1943.

МОКАРОВ Михаил Иванович, род. в 1923, д. Корма Псковского р-на Псковской обл., рядовой, погиб 4.1.1944.

КОЛОТ Петр Иванович, род. в 1913, с. Сухоносовка Чернухинского р-на Полтавской обл., рядовой, погиб в 1944.

НОВИКОВ Федор Васильевич, проживал в п. Петровск Ростовского р-на Ярославской обл., рядовой 856-го стрелкового полка, погиб 13.12.1943.

Быховский районный историко-краеведческий музей

НОГОВИЦЫН Василий Парамонович, д. Ноговицыно Зуевского р-на Кировской обл., лейтенант, п/п 39826, погиб 4.1.1944.

ОСИПЕНКО Иван Тимофеевич, д. Тараховка Кормянского р-на Гомельской обл., рядовой, п/п 39826, погиб 4.1.1944.

ПЕРЕСЫПКИН Паня Захарович, ст. лейтенант 1020-го стрелкового полка, погиб 4.1.1944.

ПИМАНОВ Гавриил Антонович, д. Берестовец Кормянского р-на Гомельской обл., ефрейтор, погиб 4.1.1944.

ПОЗДНЯКОВ Дмитрий Константинович, д. Коха Иланского р-на Красноярского края, ст. сержант, п/п 45919-10, погиб 31.12.1943.

ПРОКОДЕТОВ Константин Николаевич, Харьковская обл., погиб в 1944.

ПРОКОПЕНКО Архип Иванович, Волынецкий сельсовет Кормянского р-на Гомельской обл., рядовой, погиб 4.1.1944.

ПРОШИН Василий Семенович, род. в 1911, Тушинский р-н Москвы, ст. лейтенант 1018-го стрелкового полка 269-й стрелковой дивизии, погиб 4.1.1944.

РУЖАНОВ Иван Григорьевич, г. Щербинка Московской обл., рядовой, п/п 06407, погиб 24.2.1944.

РЫХТИКОВ Егор Михайлович, д. Гутище Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой, п/п 39826, погиб 4.1.1944.

САПЕГА Фома Сазонович, д. Волынцы Кормянского р-на Гомельской обл., рядовой, п/п 39826, погиб 4.1.1944.

СЛЕСАРЕВ Иван Егорович, г. Звенигород Московской обл., мл. лейтенант, в/ч 39826, погиб 4.1.1944.

ФИЛИН Егор Михайлович, род. в 1916, г. Орел, сержант, п/п 39826, погиб 4.1.1944.

ХАДУНОВ Марк Иванович, д. Кремянка Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 39826, погиб 4.1.1944.

ХАРЛАМОВ Василий Васильевич, г. Тихвин Ленинградской обл., старшина, п/п 45954Б, погиб 3.12.1943.

ЗАХОРОНЕНИЕ В ДЕРЕВНЕ ПОГОРЕЛЫ

БУТУРИЕВ Иван Игнатьевич, д. Горбачи Почепского р-на Брянской обл., рядовой, погиб 29.11.1943.

ВОРОБЬЕВ Николай Дмитриевич, г. Орел, рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 25.11.1943.

ВОРОБЬЕВ Николай Петрович, род. в 1920, с. Зай-Коратай, мл. лейтенант, погиб 25.11.1943.

ВОРОНЦОВ Кирилл Архипович, д. Шабли Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой 283-го лыжного батальона, погиб 29.10.1943.

ГАВРИК Максим Федорович, род. в 1903, д. Шолохова Никопольского р-на Днепропетровской обл., ст. сержант, погиб 29.11.1943.

ЕЗМУРАДОВ Хайты, рядовой, п/п 23921, погиб 27.2.1944.

ЕПИХИН Василий Данилович, г. Донской Тульской обл., ст. сержант 92-го отдельного батальона, погиб 23.2.1944.

ЗИНОВЬЕВ Константин Ефремович, д. Лип-Горы Воткинского р-на Удмуртской АССР, ст. сержант, п/п 01017Э, погиб 29.11.1943.

ИВАНОВ Виктор Иванович, род. в 1926, ст. сержант, погиб 29.2.1944.

КАЛИНИН Владимир Иванович, рядовой, п/п 23921, погиб 28.2.1944.

КУРТУКОВ Алексей Иванович, г. Орел, ефрейтор, погиб 29.11.1943.

МАРМИМ Семен Афанасьевич, Черниговская обл., лейтенант 860-го стрелкового полка, погиб 26.11.1943.

МАТВИЕНКО Александр Степанович, пос. Комсомольский Свердловского р-на Ворошиловградской обл., рядовой, п/п 01017, погиб 29.11.1943.

МИХАЛЬЧЕНКО Семен Терентьевич, рядовой 413-й стрелковой дивизии, погиб 23.2.1944.

МОЗАНОВ Иван Григорьевич, Николаевский сельсовет Благовещенского р-на Алтайского края, ефрейтор, п/п 01017, погиб 29.11.1943.

МОЛОКЕЕВ Михаил Павлович, род. в 1896, Вейделевский р-н Белгородской обл., рядовой 564-го отдельного саперного батальона, погиб 26.11. 1943.

МУСИРОВ Кинжигаш, Чапаевский р-н Уральской обл., сержант 858-го стрелкового полка, погиб 29.11. 1943.

ОСИПОВ Василий Осипович, г. Ковров Владимирской обл., лейтенант 858-го стрелкового полка, погиб 29.11.1943.

ОСИПОВ Иван Осипович, д. Наденовская Рамешковского р-на Калининской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 25.11.1943.

ПАГИН Василий Игнатьевич, род. в 1913, д. Бокино Тамбовского р-на Тамбовской обл., рядовой 830-го стрелкового полка, погиб 25.12.1943.

ПОГУЛЬСКИЙ Василий Владимирович, с. Заплавное Среднеахтубинского р-на Волгоградской обл., ст. сержант, п/п 01017Э, погиб 29.11.1943.

ПОНОМАРЕНКО Прокофий Иванович, Валковский р-н Харьковской обл., рядовой 856-го стрелкового полка, погиб 30.12.1943.

СЕМЕНОВ Юрий Петрович, сержант, п/п 01017Э, погиб 29.11.1943.

СИДОРОВ Анатолий Владимирович, г. Уфа Башкирской АССР, мл. сержант, погиб 29.12.1943.

СМОЛКИН Максим Кириллович, род. в 1925, с. Кендя Ичалковского р-на Мордовской АССР, сержант, погиб 23.12.1944.

СОЛОМАТИН Григорий Антонович, д. Заикино Тульской обл., ефрейтор 858-го стрелкового полка, погиб 29.11.1943.

СОРОКОВОВ Михаил Тимофеевич, род. в 1923, рядовой, п/п 45954Б, погиб 30.3.1944.

СОШНЕВ Василий Степанович, д. Венси Новосильского р-на Орловской обл., рядовой, погиб 4.1. 1944.

ТРЕГУБОВ Василий Максимович, д. Маревка Инжавинского р-на Тамбовской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 25.12.1943.

ТУГАРИНОВ Геннадий Баранович, с. Воронино Ярославской обл., ст. сержант 858-го стрелкового полка, погиб 29.11.1943.

ТУХВАТУЛЛИН Хабибулла, д. Качимир Кукморского р-на Татарской АССР, рядовой, п/п 23921, погиб 23.2.1944.

УШАКОВ Игнат Иванович, род. в 1903, с. Александрово Тепло-Огаревского р-на Тульской обл., ефрейтор 858-го стрелкового полка 283-й стрелковой дивизии, погиб 29.11.1943.

ЧИЖ Илья Тихонович, рядовой отдельного лыжного батальона 413-й стрелковой дивизии, погиб 23.2.1944.

ШАЧКИН Василий Филиппович, род. в 1924, г. Людиново Калужской обл., рядовой, погиб 26.11.1943.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ЗАХОРОНЕНИЕ В ДЕРЕВНЕ ПОЛЯНИНОВИЧИ

АБРАМОВ Валентин Дмитриевич, г. Москва, мл. сержант, в/ч 36919, погиб 23.2.1944.

АБУБЕКЕРОВ Ибрагим Гезюкович, д. М. Чапурники Светлоярского р-на Волгоградской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 29.1.1944.

АКУЛОВ Егор Николаевич, с. Суетка Краснощековского р-на Алтайского края, мл. сержант 860-го стрелкового полка, погиб 3.12.1943.

АННАМУРАДОВ Муратд, г. Ашхабад, рядовой, в/ч 12926.

АНТИПОВ Николай Иванович, с. Панское Мичуринского р-на Тамбовской обл., мл. сержант 860-го стрелкового полка, погиб 3.12.1943.

БАКИН Тимофей Гаврилович, род. в 1895, д. Чикмари Юрьянского р-на Кировской обл., рядовой, погиб 3.12.1943.

БИРЮКОВ Юрий Андреевич, сержант, п/п 01017, погиб 3.12.1943.

БЛИНОВ Герасим Федорович, д. Зыки Смоленского р-на Смоленской обл., рядовой в/ч 12926, погиб 4.3.1944.

БОБРОВ Василий Гаврилович, д. Поникарово Ярославской обл., мл. сержант 1020-го стрелкового полка, погиб 31.1.1944.

ВИНОКУРОВ Сергей Степанович, д. Белозерки Московской обл., ефрейтор, п/п 45971, погиб 26.11. 1943.

ВЯТКИН Бронислав Яковлевич, род. в 1923, с. Липовка Туринского р-на Свердловской обл., сержант, п/п 36919, погиб 22.2.1944.

ГРАЧЕВ Николай Сергеевич, г. Людиново Калужской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 3.12.1943.

ГРИШЕНКОВ Ермолай Иванович, д. Ващанки Кормянского р-на Гомельской обл., рядовой 1020-го стрелкового полка, погиб 31.1.1944.

ДАВЫДОВ Василий Иосифович, д. Малышино Смоленской обл., рядовой, п/п 12923, погиб 23.1944.

ДЕДА Борис Акимович, Рожнятовский р-н Ивано-Франковской обл., сержант 334-го гв. стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ДОРОФЕЕВ Алексей Матвеевич, род. в 1905 г., пос. Н.-Покровск Мордовского р-на Тамбовской обл., рядовой, п/п 12926, погиб 4.3.1944.

ДУБСКИЙ Василий Матвеевич, род. в 1925, с. Краснохолм Илекского р-на Оренбургской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 26.11.1943.

ЕВТЕЕВ Николай Григорьевич, рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 23.12.1943.

ЖОВКИР Федор Яковлевич, с. С.-Судока Новосанжарского р-на Полтавской обл., сержант, п/п 36919, погиб 22.2.1944.

ЗДОРОВИНОВ Василий Трофимович, род. в 1912, с. Ганжалинка, ст. лейтенант 279-й отдельной штрафной роты, погиб 28.2.1944.

КВАШИН Василий Павлович, с. Пахомовка Краснокутского р-на Харьковской обл., лейтенант 858-го стрелкового полка, погиб 11.12.1943.

КИРСАНОВ Василий Арсентьевич, д. Высетко Бежецкого р-на Калининской обл., рядовой, п/п 12926, погиб в марте 1944.

КОРОТКОВ Иван Никитович, г. Орел, рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 3.12.1943.

КРАВЦОВ Дмитрий Семенович, г. Балаклея Харьковской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 3.12.1943.

КРЮКОВА Александра Николаевна, г. Ефремов Тульской обл., ст. сержант медицинской службы 858-го стрелкового полка, погибла 13.12.1943.

КУЛИНИЧ Алексей Дмитриевич, род. в 1909, с. Весеноярск, ефрейтор, погиб 3.12.1943.

КУРЗЯКОВ Роман Авдеевич, д. Старый Мосин Хотимского р-на Могилевской обл., рядовой 6113-го хирургического госпиталя, погиб 28.2.1944.

ЛЕБЕДЕВ Григорий Гаврилович, род. в 1913, д. Хвощевка Кеверинского р-на Горьковской обл., рядовой 5178-го полевого госпиталя, погиб 8.3.1944.

МАЗАЛОВ Михаил Захарович, с. Казанцево Тальменского р-на Алтайского края, рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 3.12.1943.

МАКАРОВ Федор Кузьмич, д. Рыгманово Холмского р-на, рядовой, погиб 1.3.1944.

МАЛЮШКИН Николай Афанасьевич, род. в 1924, с. Митрополье Тамбовской обл., мл. сержант 860-го стрелкового полка, погиб 3.12.1943.

МИНШЕНКОВ Алексей Ларионович, д. Вова Ельнинского р-на Смоленской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 6.1.1944.

МИРОШГЕН Василий Андреевич, д. В.-Орехова Орехово-Зуевского р-на Московской обл., ст. сержант 12-го отдельного медсанбата, погиб 7.12.1944.

МИХАЙЛОВСКИЙ Федор Яковлевич, Краснопольский р-н Могилевской обл., ст. сержант 860-го стрелкового полка, погиб 3.12.1943.

НЕФЕДОВ Иван Васильевич, род. в 1901, мл. сержант, погиб в марте 1944.

ПАВЛОВ Иван Петрович, г. Борисоглебск Воронежской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 10.12.1943.

ПЕТРУЩЕНКО Николай Афанасьевич, колхоз «Восход» Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 12426, погиб 16.3.1944.

ПОПОВ Григорий Романович, рядовой, п/п 1226, погиб 27.12.1944.

ПОПОВ Павел Иванович, г. Электросталь Московской обл., капитан отдельного лыжного батальона 283-й стрелковой дивизии, погиб 30.11.1943.

ПШЕКИН Иван Игнатьевич, д. Ведуйцы Костюковичского р-на Могилевской обл., погиб 11.2.1944.

РЕВИК Степан Ильич, г. Саратов, сержант 860-го стрелкового полка, погиб 3.12.1943.

САЗОНЕНКО Иосиф Филиппович, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 3.12.1943.

САМОЙЛОВ Николай Федорович, род. в 1914, с. Троицкое Тюльганского р-на Оренбургской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 29.12. 1943.

СЛУКИН Юрий Федорович, с. Борико Липецкого р-на Липецкой обл., сержант, п/п 01017, погиб 29.11. 1943.

СМЫКОВСКИЙ Иван Александрович, род. в 1903, с. Святск Новозыбковского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 66434, погиб 26.2.1944.

СТАРОВОЙТОВ Василий Константинович, д. Бахань Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой 1020-го стрелкового полка, погиб 31.1.1944.

ТЕРЕНТЬЕВ Александр Зиновьевич, ефрейтор, п/п 39899Д, погиб 12.12.1944.

ТОЛСТОШЕЕВ Иван Никитович, сержант, п/п 12926, погиб в марте 1944.

УЛАНОВ Николай Сергеевич, род. в 1916, пос. Ванино, ст. лейтенант, п/п 36919, погиб 26.2.1944.

ХОМИЧ Андрей Ефимович, с. Лопозна Суражского р-на Брянской обл., сержант 856-го стрелкового полка, погиб 25.11.1943.

Библиотека районного историко-краеведческого музея

ЧУРОВ Алексей Ефимович, г. Горький, ст. сержант, в/ч 12926, погиб в марте 1944.

ШАПЕНОВ Джуванаш, род. в 1905, совхоз «Брилик» Гурьевской обл., рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 3.12.1943.

ЮДИН Василий Петрович, род. в 1925, с. Н.-Спасское Рассказовского р-на Тамбовской обл., рядовой, п/п 01017, погиб 3.12.1943.

ЗАХОРОНЕНИЕ ЮЖНЕЕ ДЕРЕВНИ СЕЛЕЦ (СЕЛЕЦ-ХОЛОПЕЕВ)

АДАДУРОВ Дмитрий Петрович, д. Букреево Кромского р-на Орловской обл., мл. сержант 1291-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

АНДРЕЙЧЕНКО Виктор Дмитриевич, г. Чернигов, рядовой, в/ч 41035, погиб 24.2.1944.

БАГАЕВ Петр Иванович, род. в 1921, пос. Семрино Гатчинского р-на Ленинградской обл., мл. лейтенант 200-й противотанковой дивизии, погиб 24.2.1944.

БИРЮКОВ Григорий Петрович, д. С.-Подлесская Северного р-на Оренбургской обл., сержант 444-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

БОГАТЫРЕВ Михаил Устинович, мл. сержант 982-го стрелкового полка, погиб 23.2.1944.

БОГДАШЕВ Иван Васильевич, род. в 1920, д. Игнатовка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

БОГОМОЛОВ Арсентий Георгиевич, с. Чесма Чесменского р-на Челябинской обл., рядовой, п/п 01981А, погиб 24.2.1944.

БРЮХАНОВ Василий Кондратьевич, род. в 1911, с. Чунояр Богучанского р-на Красноярского края, рядовой, погиб 25.2.1944.

БУНЬКОВ Павел Антонович, род. в 1925, г. Челябинск, рядовой, п/п 01981А, погиб 25.2.1944.

ВЕДЕНЕЕВ Александр Сергеевич, род. в 1924, д. Пантелеево Некоузского р-на Ярославской обл., сержант 1291-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

ГОРБАЧЕВ Иван Васильевич, д. Рыжково Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой, погиб 18.12.1943.

ГОРОДНЕВ Степан Петрович, род. в 1910, с. Волков Марксовского р-на Саратовской обл., рядовой, п/п 47930, погиб 22.2.1944.

ГОРЯЧЕВ Андрей Павлович, род. в 1909, сержант, в/ч 0696.

ДЕГТЕРЕВ Петр Ильич, род. в 1910, г. Душанбе, рядовой, п/п 01981, погиб 25.2.1944.

ДЖУМАЕВ Ант, род. в 1905, совхоз «Каган» Каганского р-на Бухарской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 25.2.1944.

ДЮМИН Николай Венедиктович, Наурский р-н Чечено-Ингушской АССР, рядовой, погиб 14.12.1942.

ЕВСТИГНЕЕВ Григорий Алексеевич, г. Тбилиси, лейтенант 858-го стрелкового полка, погиб 25.11.1943.

ЕЛЬМАКОВ Александр Осипович, род. в 1920, с. Батырево Чувашской АССР, ст. сержант, п/п 66561, погиб 22.2.1944.

ЕМЕЛЬЯНОВ Константин Николаевич, род. в 1920, с. Ленинское Узгенского р-на Ошской обл., ст. сержант, п/п 20759Д, погиб 23.2.1944.

ЕРМАТОВ Мухамед, род. в 1923, колхоз имени М. И. Калинина Ходжаабадского р-на Андижанской обл., рядовой 1281-го стрелкового полка 111-й стрелковой дивизии, погиб 22.12.1943.

ЕСИМБЕТОВ Кокаш, род. в 1905, ефрейтор 860-го стрелкового полка, погиб 31.12.1943.

ЖДАНОВ Спиридон Иванович, д. Титовка Егорьевского р-на Алтайского края, рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 27.2.1944.

ЖЕЛУДКОВ Ефим Степанович, д. Субботино Тюменского р-на Тюменской обл., ефрейтор 983-го стрелкового полка, погиб 23.2.1944.

ЖОВНЕР Михаил Трофимович, рядовой, п/п 20759Д, погиб 23.2.1944.

ЗАПЕКИН Григорий Андреевич, род. в 1899, г. п. Хотимск Могилевской обл., рядовой, погиб 23.2.1944.

ЗИМИН Григорий Архипович, род. в 1924, Климовичский р-н Могилевской обл., мл. лейтенант, п/п 01981А, погиб 24.2.1944.

ИОНОВ Сергей Никитович, г. Калуга, стрелок, п/п 29570, погиб 24.2.1944.

КАДЫРОВ Габдылкар Закирович, Угловский р-н Алтайского края, ефрейтор, п/п 41181, погиб 27.2.1944.

КВАСОВ Иван Арсентьевич, рядовой в/ч 29570, погиб 24.2.1944.

КОЗЛОВ Назар Филатович, род. в 1903, д. Березовка Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

КОРОЛЕВ Владимир Антонович, род. в 1924, д. Крупец Монастырщинского р-на Смоленской обл., сержант, п/п 01981А, погиб 23.2.1944.

КОСТРОМИН Назарий Иванович, род. в 1904, г. Калининград, капитан 283-й гв. стрелковой дивизии, погиб 25.12.1943.

КУЛИКОВ Анатолий Александрович, д. Жеребцы Щелковского р-на Московской обл., рядовой 16-го отдельного огнеметного батальона, погиб 24.6.1944.

КУТУЗОВ Григорий Дмитриевич, г. Курган, мл. лейтенант, в/ч 02932, погиб 24.2.1944.

ЛУКАШ Илья Афанасьевич, Борзнянский р-н Черниговской обл., рядовой, п/п 29570, погиб 23.2.1944.

ЛУПЕЙКИН Григорий Андреевич, д. Чирвоная Поляна Хотимского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 23.2.1944.

МАЦУЕВ Дмитрий Игнатьевич, род. в 1902, д. Мхиничи Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 12.12.1943.

МЕДНИКОВ Александр Васильевич, старшина, п/п 29570, погиб 23.2.1944.

МЕЛЬНИКОВ Александр Ефимович, старшина 1291-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

МИХЕЕВ Георгий Евсеевич, род. в 1900, рядовой, п/п 29570, погиб 23.2.1944.

МОКРЕЦОВ Петр Федорович, род. в 1911, Дмитриевский р-н Курской обл., сержант, п/п 01017, погиб 25.11.1943.

МОРДЕНКО Егор Никифорович, род. в 1923, д. Савенки Стародубского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 01981 А, погиб 23.2.1944.

МОЧАЛОВ Евгений Иванович, род. в 1924, г. Алма-Ата, мл. сержант 1320-го стрелкового полка 413-й стрелковой дивизии, погиб 22.2.1944.

МЯКИШЕВ Василий Никифорович, пос. Первомайский Бековского р-на Пензенской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 27.2.1944.

МЯСОЕДОВ Виктор Валентинович, род. в 1908, г. Саратов, рядовой, п/п 08765, погиб 22.2.1944.

НАУМКИН Александр Николаевич, колхоз «Сигнал» Мценского р-на Орловской обл., мл. лейтенант 858-го стрелкового полка, погиб 25.11.1943.

НЕСТЕРОВ Гавриил Трофимович, род. в 1903, рядовой, п/п 20759Д, погиб 22.2.1944.

ОСИПОВ Алексей Иванович, д. Лехтово Мелен-

Быховский районный историко-краеведческий музей

ковского р-на Владимирской обл., мл. сержант, п/п 41035, погиб 23.2.1944.

ПЕТРИЩЕВ Сергей Дмитриевич, д. Климово Большесельского р-на Ярославской обл., рядовой, погиб 22.2.1944.

ПИЛИПЕНКО Алексей Ильич, рядовой.

РАЗГАНОВ Василий Сидорович, д. Прудок Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 29570, погиб 23.2.1944.

РИЖИКОВ Николай Владимирович, г. Гаврилов-Ям Ярославской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 25.2.1944.

РОМАНЕНКО Федор Дмитриевич, род. в 1905, д. Красногорки Мглинского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 54310, погиб 15.12.1943.

САЗОНОВ Дмитрий Павлович, д. Титовка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 29570, погиб 23.2.1944.

САВУШКИН Иван Михайлович, род. в 1914, с. Голицино Нижнеломовского р-на Пензенской обл., рядовой, погиб 5.1.1944.

СЕМЕНОВ Владимир Свиридович, род. в 1923, Московская обл., рядовой, п/п 02932, погиб 25.2.1944.

СИЗОВ Владимир Сергеевич, рядовой 108-го стрелкового полка, погиб 28.2.1944.

СОЛОЖЕНКОВ Мартын Фомич, д. Ершичи Смоленской обл., стрелок в/ч 29570, погиб 23.2.1944.

СТОЛЯРОВ Николай Петрович, род. в 1895, с. Безводное Кстовского р-на Горьковской обл., мл. сержант, п/п 49936, погиб 10.12.1943.

ТКАЧЕВ Степан Григорьевич, д. Зиновьевка Хотимского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 29570, погиб 23.2.1944.

ТОПОРОВ Виктор Сергеевич, мл. сержант, п/п 29570, погиб 24.2.1944.

УЛЬЯНОВ Петр Тимофеевич, с. Ермолово Рязанской обл., ефрейтор, п/п 54303, погиб 23.2.1944.

ХАКИМОВ Шарифулла, Муйнакский р-н Каракалпакской АССР, рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 20.12.1943.

ШАШЕНКО Николай Дмитриевич, д. Томилово Юргинского р-на Кемеровской обл., рядовой, погиб 25.2.1944.

ШЕВЕЛЕВ Александр Михайлович, г. Курск, мл. сержант, в/ч 20759 Д, погиб 23.2.1944.

ЮЗЧИШИН Петр Григорьевич, рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 23.2.1944.

ЮРАСОВ Макар Тимофеевич, с. Калинино Ряжского р-на Рязанской обл., рядовой, п/п 29570, погиб 23.2.1944.

ЗАХОРОНЕНИЕ СЕВЕРНЕЕ ДЕРЕВНИ СЕЛЕЦ

ТЫРЫШКИН Петр Николаевич, род. в 1921, г. Куйбышев Новосибирской обл., лейтенант, погиб 6.1.1944.

ЗАХОРОНЕНИЕ В ДЕРЕВНЕ СЕЛЕЦ

АГАПОВ Владимир Михайлович, род. в 1922, с. Конопляика Инжавинского р-на Тамбовской обл., рядовой, п/п 54303, погиб 22.2.1944.

АЙЗИКОВ Николай Савельевич, г. Краснодар, лейтенант в/ч 01840, погиб 23.2.1944.

АМЕРРДЖАНОВ Аскер, пос. Романы, рядовой, п/п 01810, погиб 23.2.1944.

АНИКЕЕВ Петр Иванович, Константиновский р-н Ростовской обл., рядовой.

АНИПОВ Иван Кисьянович, с. Мазеповка Рыльского р-на Курской обл., ефрейтор 833-го стрелкового полка, погиб 26.11.1943.

АНТОЩУК Владимир Антонович, г. Орел, сержант, п/п 01017, погиб 25.11.1943.

АНТРОПОВ Николай Григорьевич, д. Никольское Веневского р-на Тульской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 25.11.1943.

АСТАФЬЕВ Сергей Иванович, род. в 1925, пос. гор. типа Дубровка Брянской обл., рядовой 409-го медсанбата, погиб 25.2.1944.

БАЖАНОВ Павел Антонович, д. Велижичи Унечского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 543191, погиб 5.1.1944.

БАЖЕНОВ Василий Николаевич, г. Гурьевск Кемеровской обл., сержант, п/п 66561, погиб 22.2.1944.

БАРАНОВ Иван Прохорович, д. Устиновичи Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 5.1.1944.

БЕЛЯЕВ Александр Моисеевич, род. в 1925, с. Петровское Токаревского р-на Тамбовской обл., мл. сержант, погиб 25.2.1944.

БРЕДЮК Василий Елисеевич, хутор Лагоровна Менского р-на Черниговской обл., старшина в/ч 56330, погиб 5.1.1944.

БУБНОВ Николай Семенович, с. Кумвамово Сосновского р-на Тамбовской обл., сержант 858-го стрелкового полка, погиб 25.11.1943.

БУДАКОВ Яков Иванович, д. Лбы Выгоничского р-на Брянской обл., мл. лейтенант в/ч 66434, погиб 24.2.1944.

ВАВИЛОВ Андрей Агеевич, д. Тереховка Славгородского р-на Могилевской обл., старшина в/ч 54310, погиб 5.1.1944.

Памятник на братской могиле советских воинов и партизан в д. Селец.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ВАСИЛЬЕВ Тимофей Титович, д. Захонье Кингисеппского р-на Ленинградской обл., рядовой, погиб 4.1.1944.

ВЕРЕМЕЕВ Семен Ларионович, г. п. Хотимск Могилевской обл., рядовой, п/п 01017 858-го стрелкового полка, погиб 26.11.1943.

ВИНИЧЕНКО Петр Дмитриевич, род. в 1911, с. Мартыновка Суджанского р-на Курской обл., ст. лейтенант 858-го стрелкового полка 283-й стрелковой дивизии, погиб 25.11.1943, Герой Советского Союза.

ГАМРИКЕЛАШВИЛИ Борис Соломонович, с. Свири Зестафонского р-на Грузинской ССР, ст. лейтенант 858-го стрелкового полка, погиб 25.11.1943.

ГЕРАЩЕНКО Харитон Пимонович, род. в 1902, д. Н.-Житье Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 5.1.1944.

ГИЛЕВ Андрей Иванович, род. в 1924, рядовой, п/п 33667, погиб 24.2.1944.

ГОЛЬЯНОВ Иван Федорович, с. Кузьминка Уярского р-на Красноярского края, рядовой 1314-го стрелкового полка, погиб 5.1.1944.

ГОРБАНЬ Михаил Андреевич, пос. Краснокутск Краснокутского р-на Харьковской обл., рядовой 92-го отдельного понтонно-мостового батальона, погиб 4.3.1944.

ГОРОБЕЦ Мартын Семенович, рядовой, п/п 66434, погиб 23.2.1944.

ГРАД Евгений Павлович, ефрейтор 858-го стрелкового полка, погиб 26.11.1943.

ГРИЩЕНКО Семен Иванович, с. Петровка Красноградского р-на Харьковской обл., ст. лейтенант, п/п 01017, погиб 25.11.1943.

ГУБАНОВ Александр Степанович, род. в 1901, д. Ключи Спас-Деменского р-на Калужской обл., рядовой, п/п 66434, погиб 23.2.1944.

ГУДКОВ Иван Дмитриевич, род. в 1921, д. Шапкино Саратовской обл., мл. сержант в/ч 66434, погиб 23.2.1944.

ДИМИТРЯКОВ Сергей Александрович, род. в 1924, с. Овчарик Жиздринского р-на Калужской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 25.2.1944.

ДМИТРИЕВ Михаил Емельянович, род. в 1924, д. Н.-Матренка Воронежской обл., рядовой, погиб 26.2.1944.

ДОВЖАНСКИЙ Арон Матвеевич, г. Актюбинск, рядовой, п/п 66434, погиб 22.2.1944.

ДОМИАТОВ Иван Семенович, род. в 1902, Задонский р-н Липецкой обл., мл. сержант 860-го стрелкового полка, погиб 4.1.1944.

ДОНЧЕНКО Иван Евсеевич, с. Заимо-Оврыв Азовского р-на Ростовской обл., рядовой, погиб 16.7.1941.

ДОРОФЕЕВ Флегонт Семенович, г. Орел, рядовой, п/п 01017, погиб 5.1.1944.

ДРУЖИНИН Владимир Егорович, род. 20.12.1923 в с. Кудара Кабанского р-на Бурятской АССР, в Красной Армии с 1941, старшина медицинской службы отдельного медсанбата, погиб 27.2.1944.

В. Е. Дружинин.

Из письма в редакцию Марии Егоровны Котовой, сестры В. Е. Дружинина

Детство Володи проходило в селе В. Заимка Северо-Байкальского района Бурятской АССР. После окончания начальной школы Володя поехал учиться в Нижнеангарск в среднюю школу. Закончить ее, к большому сожалению, не пришлось, взяли его на фронт с 9-го класса. Провожали его в сентябре месяце 1941 г. На Байкале стояла зеркальная тишина, Байкал был очень гостеприимным, был очень теплый сентябрьский день. В то время по Байкалу ходила «Ангара», старинное судно, в этот день не одного Володю провожал Нижнеангарск, а многих его сверстников. С берегов их и провожающих погрузили на баржу, а потом накинули трап с баржи на «Ангару». У меня осталось в глубокой памяти: шел Володя по трапу и за руку держал провожающую его девушку Нину Шергину, они были одноклассниками. В то время не верилось, какой же Володя воин, защитник нашей родины, он был совсем молодым...

ДЫДАЛЕВ Георгий Максимович, Краснопольский р-н Могилевской обл., мл. сержант, погиб 5.1.1944.

ЕЛКИН Александр Иванович, д. Тюрево-Лаврово Рамешковского р-на Калининской обл., гв. ефрейтор 348-го инженерного батальона, погиб 6.1.1944.

ЕРМАКОВ Афанасий Федорович, д. Дубровец Шумячского р-на Смоленской обл., рядовой, п/п 03732, погиб 22.2.1944.

ИВАНОВ Ефим Семенович, Мстиславский р-н Могилевской обл., ст. сержант в/ч 66434, погиб 23.2.1944.

ИЛЬМОВ Жумат, род. в 1908, пос. Красное Знамя Иолотанского р-на Марыйской обл., рядовой, п/п 54303, погиб 22.2.1944.

ИСАКОВ Степан Андреевич, род. в 1924, рядовой, п/п 54310 М, погиб 4.1.1944.

ИУКОВ Дмитрий Тимофеевич, д. Хуружовка Унечского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 54310 П, погиб 4.1.1944.

ЗАЛЕСОВСКИЙ Василий Николаевич, г. Климовичи Могилевской обл., рядовой, п/п 01981 А, погиб 20.2.1944.

КАЛИСТРАТОВ Петр Данилович, Могилевская обл., рядовой в/ч 29570, погиб 22.2.1944.

КАРАБУТ Николай Николаевич, род. в 1920, с. Березовка, мл. сержант в/ч 54310 П, погиб 4.1.1944.

КАРНЕЕВ Павел Алексеевич, Солтыковский сельсовет Рязанской обл., сержант 858-го стрелкового полка, погиб 28.2.1944.

КАРПОВ Сергей Антонович, г. Ташкент, рядовой 860-го стрелкового полка, погиб 4.1.1944.

КИКИН Владимир Кузьмич, сержант 858-го стрелкового полка, погиб 25.11.1943.

КИРИЛЕНКО Степан Леонтьевич, с. Оскопково Брянской обл., рядовой в/ч 54310П, погиб 13.12.1943.

КИСЕЛЕВИЧ Михаил Акимович, рядовой в/ч 01840, погиб 23.2.1944.

КИСЕЛЕВ Николай Иванович, д. Шарцы Весье-

Быховский районный историко-краеведческий музей

гонского р-на Калининской обл., рядовой в/ч 66434А, погиб 22.2.1944.

КЛОЧКОВ Иван Иванович, Буда-Кошелевский р-н Гомельской обл., рядовой, погиб 4.1.1944.

КОВРОВ Григорий Александрович, д. Н.-Михайловка Бакалинского р-на Башкирской АССР, ефрейтор 856-го стрелкового полка, погиб 26.11.1943.

КОЖОКИН Михаил Афанасьевич, род. в 1924, с. Пеня-Казенная Починковского р-на Горьковской обл., рядовой, погиб 4.2.1944.

КОНДРАТЬЕВ Василий Федорович, станция Пустань Арзамасского р-на Горьковской обл., рядовой, п/п 66434А, погиб 22.2.1944.

КОНДРАТЬЕВ Иван Артемович, д. Каширцево Шатровского р-на Курганской обл., рядовой 853-го стрелкового полка, погиб 25.11.1943.

КОНОПЛЯНКА Иван Иванович, с. Гречено Царичанского р-на Днепропетровской обл., рядовой в/ч 01017, погиб 25.11.1943.

КРЫШЕВ Степан Николаевич, род. в 1905, Усманский р-н Липецкой обл., ефрейтор 858-го стрелкового полка, погиб 25.11.1943.

КУХАРЕНКО Сергей Степанович, д. Максимовка Хотимского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 66434, погиб 22.2.1944.

ЛАРИН Дмитрий Васильевич, д. Береза Семилукского р-на Воронежской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 26.11.1943.

ЛЕГКУН Федор Григорьевич, род. в 1922, г. Балта Одесской обл., ст. лейтенант, п/п 01840, погиб 22.2.1944.

ЛЕКСЕНКОВ Афанасий Адамович, Славгородский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 66434, погиб 22.2.1944.

ЛЕОНОВ Иван Иванович, д. Клетное Хвастовичского р-на Калужской обл., рядовой, п/п 02299, погиб 29.11.1943.

ЛИХАЧЕВ Максим Иванович, г. Славгород Могилевской обл., рядовой, погиб 23.2.1944.

ЛОБКОВИЧ Степан Игнатьевич, род. в 1905, с. Кр. Орлы Мариинского р-на Кемеровской обл., сержант, погиб 24.2.1944.

ЛУКОШКИН Иван Ильич, с. Новый Карман в Карачаево-Черкесской АО, ст. сержант, п/п 36567, погиб 23.2.1944.

ЛУКЬЯНЧЕНКО Алексей Матвеевич, род. в 1923, Ворошиловградская обл., ст. сержант 858-го стрелкового полка 283-й стрелковой дивизии, погиб 25.11.1943.

ЛУЧКОВ Василий Петрович, род. в 1921, с. Шеметова Чучковского р-на Рязанской обл., ст. лейтенант 40-го отдельного штурмового инженерного батальона погиб 24.2.1944.

ЛЫКОВ Николай Андреевич, Кушкинский р-н Свердловской обл., рядовой, п/п 01981А, погиб 22.2.1944.

ЛЬВОВ Василий Евдокимович, род. в 1922, д. Устье Островского р-на Псковской обл., рядовой, погиб 25.11.1943.

ЛЯМЧЕНКО Евгений Дмитриевич, род. в 1924, г. Орел, ефрейтор, погиб 27.11.1943.

МАЖЕЕВ Яков Алексеевич, ефрейтор 858-го стрелкового полка, погиб 25.11.1943.

МАЛЫШЕВ Федор Федорович, г. Дзержинск, стрелок 86-го стрелкового полка, погиб 4.1.1944.

МАМЕДОВ Джумакул, Чарджоуская обл., стрелок в/ч 66434А, погиб 23.2.1944.

МАМЛИЕПКО Василий Адамович, д. Кленовка Хотимского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 66434А, погиб 22.2.1944.

МАРТЫНОВ Михаил Матвеевич, род. в 1903, г. Ярославль, рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 26.11.1943.

МАСЛИХИН Василий Иванович, рядовой 409-го отдельного медсанбата, погиб 27.2.1944.

МАТВЕЕВ Александр Дмитриевич, род. в 1921, д. Шанши Высокогорского р-на Татарской АССР, рядовой 1019-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

МОРОЗОВ Григорий Дмитриевич, род. в 1901, д. Курноска Сорочинского р-на Оренбургской обл., ефрейтор, погиб 28.2.1944.

МУРАВЛЕВ Александр Васильевич, с. Ольховец Лебедянского р-на Липецкой обл., рядовой, погиб 4.1.1944.

МЯГКОВ Иван Маркович, г. Оренбург, мл. лейтенант, погиб в феврале 1944.

НАУМКИН Александр Николаевич, род. в 1923, д. Алябьево Орловской обл., мл. лейтенант 858-го стрелкового полка, погиб 25.11.1943.

НЕКРАСОВ Петр Никитович, г. Тула, рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 25.11.1943.

НЕКРАСОВСКИЙ Борис Матвеевич, г. Запорожье, мл. лейтенант, погиб 26.2.1944.

НИФАТОВ Кузьма Никифорович, д. Дубровка Краснослободского р-на Мордовской АССР, рядовой, погиб 22.2.1944.

ОРЛОВ Петр Тихонович, род. в 1910, с. Рогожино Задонского р-на Липецкой обл., рядовой, погиб 25.2.1944.

ПАРАМОНОВ Александр Егорович, д. Баташовка Сафоновского р-на Тульской обл., ефрейтор 858-го стрелкового полка, погиб 25.11.1943.

ПОДОБЕД Яков Калистратович, рядовой 110-го стрелкового полка, погиб 22.2.1944.

ПОЛУНИН Алексей Федосеевич, род. в 1907, с. Н.-Павловка Кашарского р-на Ростовской обл., рядовой 150-го отдельного минометного батальона, погиб 16.7.1941.

ПОНОМАРЕВ Михаил Николаевич, род. в 1922, Свердловская обл., рядовой, п/п 01981А, погиб 24.2.1944.

ПОНЫРИН Борис Михайлович, капитан 858-го стрелкового полка 283-й стрелковой дивизии, погиб 25.11.1943.

ПОПОВ Виктор Гаврилович, рядовой, п/п 29576, погиб 24.2.1944.

ПРОКОПЕНКОВ Максим Герасимович, д. Пехтери Шумячского р-на Смоленской обл., стрелок в/ч 66434, погиб 23.2.1944.

ПШЕНИЧНИКОВ Дмитрий Иванович, г. Томск, ефрейтор, п/п 54310П, погиб 4.1.1944.

ПШЕНОВ Харитон Кузьмич, д. Миняково Куньинского р-на Псковской обл., рядовой, погиб 22.2.1944.

РОЖКОВ Александр Иванович, рядовой, погиб 5.1.1944.

РОМАНЕНКО Роман Андреевич, г. Рязань, майор 858-го стрелкового полка, погиб 25.11.1943.

РОМАНОВ Анатолий Иванович, род. в 1903, г. Брянск, рядовой, погиб 23.2.1944.

САВКИН Тимофей Семенович, род. в 1899, д. Любаны Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 01981, погиб 24.2.1944.

САВОСТИН Василий Савельевич, с. Шамарга Шацкого р-на Рязанской обл., ст. сержант 858-го стрелкового полка, погиб 25.11.1943.

САВЧЕНКО Николай Петрович, род. в 1926, г. Славгород, рядовой в/ч 01840А, погиб 23.2.1944.

Глуховский районный историко-краеведческий музей

САНДОВ Сабур, Кошкупырский р-н Хорезмской обл., рядовой, п/п 29570, погиб 22.2.1944.

САПЕЛКИН Тихон Константинович, род. в 1906, с. Орехово Касторенского р-на Курской обл., старшина 973-го стрелкового полка, погиб 25.11.1943.

САРВИЛИН Стефан Максимович, д. Бобрывец Смоленской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 23.2.1944.

СВОБОДИН Анатолий Сергеевич, род. в 1903, г. Кунцево, старшина, погиб 23.2.1944.

СЕГОДИН Ефим Никитович, рядовой в/ч 29570, погиб 24.2.1944.

СЕНИН Василий Васильевич, с. Красное Брянского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 01017, погиб 26.11.1943.

СЕРДЮКОВ Василий Михайлович, пос. Смелость Пугачевского р-на Саратовской обл., рядовой, п/п 01017, погиб 25.11.1943.

СКОРОБОГАТОВ Степан Михайлович, стрелок, п/п 01840 А, погиб 23.2.1944.

СМИРНОВ Алексей Александрович, д. Борисова Итомленского сельсовета, рядовой, погиб 27.2.1944.

СОЛОВЬЕВ Михаил Михайлович, г. Калуга, рядовой в/ч 08765Ц, погиб 22.2.1944.

СОЛОШКИН Илья Никитич, д. Роги Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 5.1.1944.

СТЕПАНОВ Алексей Алексеевич, рядовой в/ч 4299, погиб 28.7.1941.

СТЕПАНОВ Петр Гаврилович, Арсеньевский р-н Тульской обл., мл. сержант 860-го стрелкового полка, погиб 27.1.1944.

СТУКОВ Василий Алексеевич, Верхнетоемский р-н Архангельской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 25.11.1943.

СУГЛОБОВ Федосий Сидорович, д. Высокое Мглинского р-на Брянской обл., рядовой, погиб 25.11. 1943.

СУРИКОВ Николай Федорович, д. Языково Калининской обл., рядовой, п/п 66434, погиб 23.2.1944.

СЫСОЕВ Сергей Иванович, род. в 1925, д. Знаменка Липецкой обл., ефрейтор, в/ч 66434, погиб 22.2.1944.

ТИШИН Василий Васильевич, с. Зеленоградское Московской обл., рядовой, п/п 66434, погиб 23.2.1944.

ТКАЧЕВ Стефан Егорович, род. в 1913, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой, погиб 23.2.1944.

ТОРОПКО Сергей Иванович, д. Балыки Почепского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 54310, погиб 13.12. 1943.

ТРОФИМОВ Семен Протасович, д. Ижуль Балахтинского р-на Красноярского края, мл. лейтенант в/ч 64310, погиб 5.1.1944.

ТРОЯНОВ Николай Петрович, род. в 1918, с. Михайловка Стародубского р-на Брянской обл., ст. сержант, п/п 73667, погиб 24.2.1944.

ТУР Иван Григорьевич, с. Шишаки Хорольского р-на Полтавской обл., мл. сержант 408-го медсанбата, погиб 28.2.1944.

УСМАНОВ Ахмед, колхоз им. В. И. Ленина Ленинградского р-на Ферганской обл., рядовой 409-го отдельного медсанбата, погиб 26.2.1944.

ФЕДОРЧЕНКО Виктор Степанович, с. В.-Вагоровка Борзнянского р-на Черниговской обл., рядовой 409-го отдельного медсанбата, погиб 27.2.1944.

ФЕДОСЕЕВ Алексей Федорович, Могилевская обл., рядовой 481-го отдельного полка, погиб 21.2.1944.

ФИЛИН Иван Семенович, рядовой в/ч 73667, погиб в феврале 1944.

ФОМИЧЕВ Александр Яковлевич, род. в 1925,

П. И. Ясенев.

д. Яковлево Свердловского р-на Орловской обл., сержант 1291-го стрелкового полка, погиб 24.2.1944.

ФОТЧЕНКО Михаил Семенович, род. в 1913, г. Рубежное Ворошиловградской обл., подполковник 444-го стрелкового полка 108-й стрелковой дивизии, погиб 24.2.1944.

ХЛЫНОВ Евгений Андреевич, род. в 1925, г. Саратов, рядовой 1019-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

ХОРОБРЫХ Федор Андреевич, лейтенант, п/п 14332, погиб 25.2.1944.

ХРОМЧЕНКО Василий Степанович, род. в 1910, д. Плотненская Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 5.1.1944.

ЧИГАВКИН Василий Иванович, с. Н.-Масевцево Шацкого р-на Рязанской обл., рядовой, п/п 54310П, погиб 5.1.1944.

ШАЛИМОВ Николай Николаевич, г. Орел, рядовой, п/п 01017, погиб 26.11.1943.

ШАРЫГИН Иван Николаевич, д. Нехочи Хвастовичского р-на Калужской обл., рядовой, п/п 66434, погиб 23.2.1944.

ШАФОРОСТОВ Алексей Иванович, с. Острогожск Острогожского р-на Воронежской обл., ефрейтор, погиб 25.11.1943.

ШАШОВ Василий Павлович, г. Кызыл Тувинской АССР, рядовой, погиб в 1944.

ШЕСТЕРОВ Роман Власович, рядовой, п/п 66434, погиб 22.2.1944.

ШИШЛЯКОВ Николай Иванович, пос. Перечье Ростовского р-на Ярославской обл., сержант 858-го стрелкового полка, погиб 25.11.1943.

ШПИЛЬКО Филипп Яковлевич, Кричевский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 01840, погиб 22.2. 1944.

ШПИНЕВ Федор Николаевич, род. в 1916, с. Знаменка Старооскольского р-на Белгородской обл., ст. сержант 858-го стрелкового полка, погиб 25.12. 1943.

ШУЛАЕВ Сергей Яковлевич, род. в 1924, д. Билири Высокогорского р-на Татарской АССР, рядовой 1019-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

ЯКОВЛЕВ Фома Калинович, Змеиногорский р-н Алтайского края, рядовой 409-го отдельного медсанбата, погиб 27.2.1944.

ЯСЕНЕВ Павел Иванович, род. в 1924, д. Старое Колышкино Дубровского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 23.2.1944.

Брянский районный историко-краеведческий музей

ЖИТНИКОВ, лейтенант-артиллерист 27-го артполка, погиб 21.2.1944 во время бомбардировки вражеской авиацией плацдарма на правом берегу Днепра, был захоронен в лесу возле д. Веть.

Лейтэнант Жытнікаў

21 лютага 1944 г. 5-й Арлоўскай стралковай дывізіі трэба было прарваць абарону праціўніка на Дняпры насупраць в. Вець і выйсці да станцыі Тошчыца. Раніцай загаварылі нашы гарматы і мінамёты. Лавіна агню і металу абрушылася на пазіцыі ворага. Умела карэкціраваў агонь батарэі 27-га артпалка лейтэнант Жытнікаў. Потым у бой пайшла наша пяхота. Да дзесяці гадзін раніцы пярэдні край праціўніка з трыма траншэямі быў поўнасцю ачышчаны, мы прасунуліся яшчэ на тры кіламетры. Батарэя знялася з ранейшых пазіцый і пад моцным абстрэлам пераправілася на правы бераг Дняпра. Варожая авіяцыя няспынна бамбіла захопленыя намі плацдарм і пераправу. Тут і загінуў смерцю героя баявы наш сябра, лейтэнант Жытнікаў. Пахавалі мы яго на ўсходнім беразе Дняпра ў лясным масіве непадалёку ад в. Вець. Помсцячы за смерць лейтэнанта, нашы воіны біліся з ворагам з падвоенай энергіяй. Да 23 лютага дывізія вызваліла вёскі Віляхаўка, Дзедава і станцыю Тошчыца.

Г. Шчацінін.

СЛЕДЮКОВСКИЙ СЕЛЬСОВЕТ
ЗАХОРОНЕНИЕ В ПОСЕЛКЕ ГОДЫЛЕВО

ГРИГОРЬЕВ Виктор, лейтенант, командир экипажа самолета.

ДУБОВОЙ Павел Яковлевич, лейтенант, погиб в 1941.

НОВИКОВ Николай, летчик-истребитель.

ПАВЛЫШЕВ Дмитрий, старшина, бортмеханик.

ХАБИБРАХМАНОВ Габдулак, стрелок.

Заданне выканалі!

У ноч з 6 на 7 кастрычніка 1943 г. наша авіяцыя бамбіла ўмацаванні гітлераўцаў на чыгуначнай станцыі Быхаў. Варожы знішчальнік, які з'явіўся ў небе, падпаліў ціхаходны Лі-2. Але самалёт не сышоў з курсу, пакуль штурман М. Лужын не далажыў: «Бомбы скінуты, заданне выканана». Камандзір экіпажа В. Грыгор'еў даў каманду пакінуць самалёт. Але было позна — падаючая машына падала. У момант падзення фюзеляж не вытрымаў і адламаўся. Гэта выратавала жыццё другому пілоту Варыўдзіну, штурману Лужыну і бартавому стралку-радысту Аўдзееву. Астатнія тры члены экіпажа загінулі.

У Гадылёўскім лесе, дзе ўпаў падбіты самалёт, лётчыкі сустрэлі мясцовых жыхароў, якія дапамаглі адшукаць астанкі загінуўшых баявых сяброў. Выбралі ў лесе прыкметную паляну і пад адзінокай сасной пахавалі сваіх баявых таварышаў. На дрэве Аўдзееў алоўкам напісаў: «Тут загінулі і пахаваны героі-лётчыкі Віктар Грыгор'еў, Дзмітрый Паўлышаў і Габдулак Хабібрахманаў. Яны аддалі сваё жыццё за Савецкую Радзіму ў баях з нямецка-фашысцкімі захопнікамі».

Перайсці лінію фронту лётчыкам не ўдалося. Але яны не разгубіліся. М. А. Лужын аб'яднаў у партызанскі атрад 28 чалавек, якія па розных прычынах апынуліся ў Гадылёўскім лесе. З самалёта зняліі два кулямёты «ШКАС», з авіябомбаў, якія не ўзарваліся, выплавілі тол. Адзін баец дастаў нямецкую супрацьтанкавую міну. І неяк ноччу трое смельчакоў узарвалі на шашы мост. Фашысты адразу арганізавалі пагоню. Акружылі і прачасалі невялікі лясок, дзе схапілі ўсіх траіх. Партызан прымусілі выкапаць сабе магілу і расстралялі.

Неўзабаве мясцовыя жыхары папярэдзілі Лужына пра аблаву на атрад. Партызаны падрыхтаваліся. 1 лістапада каля в. Перакладавічы разгарнуўся жорсткі бой. У ім загінуў лётчык Варыўдзін, астатнія вырваліся з аблавы.

6 лістапада Лужын з сябрамі пераправіліся цераз Днепр, дзе сустрэліся з разведчыкамі партызанскага атрада Асмана Касаева, праз некаторы час лётчыкі з партызанскага аэрадрома вярнуліся на Вялікую зямлю. М. Лужын закончыў вайну ў складзе палка, якім камандавала вядомая лётчыца Герой Савецкага Саюза В. С. Грызадубава.

Расказаў медальён

Восенню 1975 г. вучань Гадылёўскай школы Міхаіл Барысевіч выявіў магілу савецкіх воінаў, якія мужна абаранялі Дняпроўскі рубеж у 1941 г. Пры перапахаванні астанкаў воінаў быў знойдзены медальён. У ім збярогся адрас лейтэнанта Паўла Якаўлевіча Дубавога.

Следапыты пачалі пошук родных і блізкіх загінуўшага воіна. У розныя гарады былі разасланы пісьмы. Адно з іх надрукавала газета «Советская Украина». Першай адгукнулася на яго сястра П. Я. Дубавога Таіна Якаўлеўна Крыкунова. Потым падалі вестку з Адэскай вобласці дачка і сын загінуўшага лейтэнанта Лідзія і Анатоль. Ад іх стала вядома, што іх маці, жонка лейтэнанта, і маці героя-краснадонца Алега Кашавога — стрыечныя сёстры. А затым на магілу свайго бацькі прыехалі Лідзія Паўлаўна і Анатоль Паўлавіч Дубавыя з сем'ямі. Цёпла, гасцінна сустракалі жыхары пасёлка Гадылёва дарагіх гасцей. Каля помніка, дзе пахаваны лейтэнант П. Я. Дубавы, адбыўся мнагалюдны мітынг. Знойдзены медальён лейтэнанта П. Я. Дубавога быў перададзены яго сыну.

І. Казлоў.

ЗАХОРОНЕНИЕ В ДЕРЕВНЕ КРАСНИЦА

АВДЕЕВ Михаил Иванович, род. в 1907, Горбенский сельсовет Калужского р-на Калужской обл., рядовой, погиб 27.3.1944.

АВДЮХИН Владимир Дмитриевич, род. в 1925, д. Бахметьево Клепиковского р-на Рязанской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 26.3.1944.

АГАПОВСКИЙ Николай Александрович, д. Езва Быховского р-на, рядовой в/ч 54336, погиб 29.3.1944.

АКАТЬЕВ Егор Сергеевич, род. в 1913, д. Веселая Северного р-на Новосибирской обл., ефрейтор 123-го отдельного саперного батальона,погиб 5.4.1944.

АКУЛОВ Василий Дмитриевич, род. в 1904, г. Кинешма Ивановской обл., рядовой 324-й стрелковой дивизии, погиб 9.4.1944.

АЛЕКСАНЯН Акоп Осипович, род. в 1923, с. Аластан Ахалкалакского р-на Грузинской ССР, рядовой в/ч 39431, погиб 25.3.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

АЛЕКСЕЕНКО Александр Анисимович, д. Забачев Чериковского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 29.3.1944.

АЛЕКСЕЕНКО Николай Никифорович, д. Халдеевка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 24730, погиб 7.12.1943.

АЛЕКСЕЙЧИКОВ Семен Ефимович, Чечерский р-н Гомельской обл., рядовой в/ч 54336, погиб 3.5. 1944.

АЛИЕВ Мирсейфар Мирхан, пгт Маштага Азербайджанской ССР, рядовой в/ч 15303, погиб 1.4. 1944.

АЛТУХОВ Гавриил Петрович, рядовой в/ч 41035, погиб 31.3.1944.

АНДРЕЕВ Александр Ермолаевич, рядовой 1324-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

АНДРЕЙЧЕНКО Федор Федорович, д. Высокое Климовичского р-на Могилевской обл., в/ч 36511, погиб 25.3.1944.

АНИЩЕНКО Семен Михайлович, род. в 1915, Калужская обл., рядовой, погиб 30.3.1944.

АНТЮТИН Константин Владимирович, род. в 1914, г. Ульяновск, гв. лейтенант 1-го отдельного мотострелкового батальона, погиб 26.3.1944.

АСМОЛОВСКИЙ Егор Сергеевич, д. Шумовка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 05251, погиб 9.4.1944.

АФЕНКОВ Виктор Николаевич, г. Иванов, мл. сержант в/ч 11729, погиб 27.3.1944.

БАБЫ Хыдыр-Оглы, Геок-Тепинский р-н Ашхабадской обл. Туркменской ССР, рядовой в/ч 31801, погиб 23.6.1944.

БАДЕЛИН Николай Иванович, д. Ларинское Рыбинского р-на Ярославской обл., сержант 330-го стрелкового полка, погиб 9.6.1944.

Памятник на братской могиле советских воинов и партизан в д. Красница.

В. Н. Афенков.

БАЙМУРАТОВ Баймурат, с. Пулаты Касанского р-на Кашкадарьинской обл., рядовой в/ч 54866, погиб 29.3.1944.

БАКИЕВ Шепира, род. в 1902, рядовой в/ч 15303, погиб 29.3.1944.

БАРАНЕНКО Григорий Анисимович, род. в 1924, д. Орловка Хотимского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 24.2.1944.

БАРСУКОВ Михаил Гаврилович, Кричевский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 9.6.1944.

БАРТАШЕВСКИЙ Станислав Викторович, д. Гановка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой 330-го стрелкового полка, погиб 9.6.1944.

БАХЛИН Тимофей Иванович, г. Дебальцево Донецкой обл., рядовой в/ч 41035, погиб 28.3.1944.

БАЯРОВ Михаил Ильич, род. в 1912, Донецкая обл., рядовой, погиб 26.3.1944.

БЕЛОЗЕРОВ Иван Андреевич, с. Белое Обоянского р-на Курской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 29.3. 1944.

БЕЛОУС Иван Калинович, род. в 1909, с. Димура-Варваровка Пятихатского р-на Днепропетровской обл., рядовой в/ч 31779, пулеметчик, погиб 29.3.1944.

БЕЛЫХ Филипп Емельянович, с. Поповка Конотопского р-на Сумской обл., рядовой в/ч 29570, погиб 25.3.1944.

БЕНДИРО Илларион Васильевич, д. Городище Чериковского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 26.3.1944.

БИЛЬДИН Михаил Афанасьевич, род. в 1904, г. Константиновка Донецкой обл., рядовой, погиб 1.4. 1944.

БИРЮЛИН Иван Иванович, д. Деремина Унечского р-на Брянской обл., рядовой 1093-го стрелкового полка, погиб 18.6.1944.

БЛАГОДАРИН Григорий Иванович, д. Михалин Кричевского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 54366, погиб 28.4.1944.

БОБРОВ Александр Петрович, род. в 1916, г. Звенигород Московской обл., гв. лейтенант в/ч 35676, погиб 25.3.1944.

БОДРАЛЕЕВ Кадылбек, рядовой в/ч 54366, погиб 30.3.1944.

БОЛОТОВ Алексей Кузьмич, род. в 1914, станица Отрадная Краснодарского края, мл. лейтенант, погиб 28.3.1944.

БОНДАРЕВ Иван Гаврилович, род. в 1906, д. Луковец Хиславичского р-на Смоленской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 1.4.1944.

БОРИСОВ Василий Спиридонович, род. в 1923, рядовой, погиб 1.9.1942.

Быховский районный историко-краеведческий музей

БОСЕНКОВ Иван Тимофеевич, род. в 1916, с. Сабачково Сараевского р-на Рязанской обл., гв. сержант в/ч 22100, погиб 28.3.1944.

БРУНЕТКИН Иван Иванович, рядовой в/ч 41035, погиб 27.3.1944.

БУДИЛОВСКИЙ Марк Степанович, д. Осмоловичи Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 7.1.1944.

БУЛАНОВ Егор Данилович, д. Хитрово Елецкого р-на Липецкой обл., рядовой, погиб 25.3.1944.

БУЛАТОВ Ковфет, род. в 1920, Балыкчинский р-н Андижанской обл. Узбекской ССР, рядовой в/ч 36511, погиб 25.3.1944.

БЫЧЕВ Степан Яковлевич, г. Чернигов, мл. сержант в/ч 54366, погиб 30.3.1944.

ВАНДИН Павел Исаевич, д. Благовка Ростовской обл., сержант 1324-го стрелкового полка, погиб 28.3. 1944.

ВАСИЛЬЦОВ Иван Борисович, род. в 1924, д. Тростань Новозыбковского р-на Брянской обл., рядовой, погиб 28.3.1944.

ВАХНИН Петр Семенович, род. в 1924, г. Сыктывкар, рядовой, погиб 9.4.1944.

ВЕЗЕЛЬ Григорий Павлович, род. в 1915, с. Уралово Середино-Будского р-на Сумской обл., рядовой 830-го стрелкового полка, погиб 15.4.1944.

ВЕРГУН Василий Елизарович, с. Ольховатка Ольховатского р-на Воронежской обл., мл. сержант в/ч 59206, погиб 3.4.1944.

ВИРВОХВОСТ Михаил Порфирьевич, с. Супроновка Полтавского р-на Полтавской обл., рядовой в/ч 18905, погиб 27.3.1944.

ВОЛКОВ Иван Васильевич, д. Пильня Чериковского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 54366, погиб 30.3. 1944.

ВОЛОГЖАНИН Георгий Васильевич, д. Цыганово Малопургинского р-на Удмуртской АССР, рядовой, погиб 30.3.1944.

ВОЛЫК Василий Григорьевич, род. в 1910, г. Полтава, рядовой 1-й отдельной гв. мотострелковой бригады, погиб 26.3.1944.

ВОРОБЬЕВ Михаил Михайлович, с. Вечкинино Ковылкинского р-на Мордовской АССР, мл. сержант в/ч 36511, погиб 30.3.1944.

ВОРОБЬЕВ Федор Сергеевич, род. в 1922, г. Горький, сержант, погиб 29.3.1944.

ГАВРИЛОВ Иван Федорович, род. в 1897, д. Грецкая Калужской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 31.3.1944.

ГАВРИЛОВ Илья Степанович, род. в 1913, Чернышковский р-н Волгоградской обл., сержант в/ч 15303, погиб 1.4.1944.

ГАЙШУН Василий Трофимович, д. Круки Светлогорского р-на Гомельской обл., рядовой в/ч 49838, погиб 26.3.1944.

ГАЛУТВА Иван Владимирович, д. Писаревка Унечского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 5.4.1944.

ГАЛЧЕНКОВ Федор Яковлевич, с. Рождествено Суворовского р-на Тульской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 1.4.1944.

ГЕКАЛО Петр Иванович, рядовой в/ч 18965, погиб 27.3.1944.

ГЕРАСИМОВ Василий Константинович, д. Б.-Окатово Шабалинского р-на Кировской обл., рядовой в/ч 54366, погиб 2.4.1944.

ГЛАЗЫЧЕВ Николай Александрович, род. в 1924, г. Шенкурск Архангельской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 29.3.1944.

ГОМУШЕЙ Алексей Михайлович, рядовой в/ч 54666, погиб 30.3.1944.

ГОНЧАРОВ Адам Иванович, род. в 1917, д. Городок Жлобинского р-на Гомельской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 30.3.1944.

ГОРБ Василий Иванович, с. Грушеватка Пятихатского р-на Днепропетровской обл., рядовой в/ч 11729, погиб 27.3.1944.

ГОРЕЛОВ Иван Ильич, род. в 1920, Мценский р-н Орловской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 28.3.1944.

ГОРОНКОВ Степан Трофимович, род. в 1900, с. Ахпаевка Воротынского р-на Горьковской обл., рядовой в/ч 08602, погиб 9.4.1944.

ГРИГОРЬЕВ Андрей Степанович, род. в 1912, с. Новая Ида Боханского р-на Усть-Ордынского Бурятского автономного округа, рядовой в/ч 29570, погиб 25.3.1944.

ГРИГОРЬЕВ Иван Григорьевич, пгт Вурнары Вурнарского р-на Чувашской АССР, мл. лейтенант, погиб 27.3.1944.

ГРИНЬКО Тимофей Павлович, д. Низовцева Рыльского р-на Курской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 26.3.1944.

ГРИШАНОВ Михаил Николаевич, род. в 1925, г. Аткарск Саратовской обл., рядовой 82-й стрелковой дивизии, погиб 26.3.1944.

ГРИЩЕНКО Алексей Дмитриевич, д. Петровка Белопольского р-на Сумской обл., рядовой в/ч 51150, погиб 26.3.1944.

ГРИЩЕНКО Валерий Алексеевич, д. Бабичи Речицкого р-на Гомельской обл., рядовой, погиб 26.3.1944.

ГУБАНОВ Николай Иванович, род. в 1912, рядовой в/ч 41035, погиб 26.3.1944.

ГУСЛЯКОВ Федор Кузьмич, род. в 1902, Бежицкий р-н Брянской обл., рядовой в/ч 05251, погиб 9.4. 1944.

ДАВЫДОВ Артем Аветисович, род. в 1925, г. Баку, рядовой, погиб 28.3.1944.

ДАРАГАН Петр Тимофеевич, род. в 1925, рядовой, погиб 27.3.1944.

ДЕГТЯРЕВ Иван Яковлевич, род. в 1903, д. Чернь Кромского р-на Орловской обл., рядовой, погиб 26.3.1944.

ДЕЙКИН Федор Павлович, д. Яковлево Кромского р-на Орловской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 26.3. 1944.

ДЕМИН Мирон Филимонович, род. в 1898, г. Нея Костромской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 28.3. 1944.

ДЕМИЧЕВ Илья Алексеевич, д. Ст. Крупец Рославльского р-на Смоленской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 1.4.1944.

ДЕМЧЕНКО Иван Петрович, рядовой в/ч 36511, погиб 26.3.1944.

ДЕНИСЕНКО Василий Павлович, с. Алешня Репкинского р-на Черниговской обл., рядовой в/ч 18905, погиб 27.3.1944.

ДОКВАДЗЕ Каленик Иванович, род. в 1916, с. Сагрге Сачхерского р-на Грузинской ССР, рядовой в/ч 36511, погиб 25.3.1944.

ДРАКИН Иван Петрович, д. Радомль Урицкого р-на Орловской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 3.4.1944.

ДРОЗДОВ Владимир Афанасьевич, род. в 1912, г. Макеевка Донецкой обл., мл. лейтенант 1320-го стрелкового полка 413-й стрелковой дивизии, погиб 9.3.1944.

ДУБКОВ Василий Павлович, с. Меловое Хотынецкого р-на Орловской обл., рядовой в/ч 01840, погиб 6.1.1944.

Виртуальный районный историко-краеведческий музей

ЕВЛАНОВ Иван Емельянович, с. Горлово Ухоловского р-на Рязанской обл., старшина в/ч 18905, погиб 27.3.1944.

ЕМЕЛЬЯНОВ Борис Степанович, д. Козловичи Городокского р-на Витебской обл., рядовой в/ч 18905, погиб 27.3.1944.

ЕРОБАНОВ Афанасий Кузьмич, д. Пеневичи Хвастовичского р-на Калужской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 25.3.1944.

ЕРОШКОВ Ефрем Яковлевич, д. Борисовичи Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 1.4.1944.

ЕСИН Александр Гаврилович, рядовой в/ч 36511, погиб 1.4.1944.

ЕСКАЛИЕВ Сатвалра, рядовой в/ч 01840, погиб 6.1.1944.

ЖАКМАНИЕВ Андрей Карпович, род. в 1918, рядовой в/ч 61366, погиб 1.4.1944.

ЖЕЛТИКОВ Сергей Сергеевич, Арсеньевский р-н Тульской обл., рядовой в/ч 05251, погиб 4.4.1944.

ЖУРБА Евдоким Савельевич, род. в 1904, станица Елизаветинская Динского р-на Краснодарского края, рядовой, погиб 26.3.1944.

ЗАЙЦЕВ Николай Иванович, Кричевский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 05251, погиб 9.4.1944.

ЗАКАМЕНСКИЙ Михаил Семенович, род. в 1893, д. Касперка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 24.2.1944.

ЗАМЕЛОВ Егор Васильевич, Клепиковский р-н Рязанской обл., гв. ефрейтор разведроты 1-й отдельной гвардейской механизированной бригады, погиб 27.3.1944.

ЗАРЕЦКИЙ Яков Климович, род. в 1910, д. Бобовка Жлобинского р-на Гомельской обл., рядовой, погиб 1.4.1944.

ЗАРИПОВ Язгулы, Керкинский р-н Чарджоуской обл., рядовой в/ч 49838, погиб 27.3.1944.

ЗЕЗЮЛЯ Михаил Иванович, Клинцовский р-н Брянской обл., рядовой, погиб 4.4.1944.

ЗЕМЦОВ Иван Антонович, разъезд Отгонка Тогучинского р-на Новосибирской обл., рядовой в/ч 49838, погиб 26.3.1944.

ЗЕРЕНКОВ Афанасий Афанасьевич, д. Будино Чаусского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 24730, погиб 7.12.1943.

ЗИЛЕНИКОВ, рядовой.

ЗОЛТУХИН Аким Денисович, род. в 1913, Свердловский р-н Ворошиловградской обл., ст. лейтенант в/ч 05251, погиб 9.4.1944.

ЗОРИНСКИЙ Виктор Арсентьевич, г. Вышний Волочек Калининской обл., рядовой в/ч 05251, погиб 9.4.1944.

ЗОТОВ Иван Матвеевич, гв. ст. сержант в/ч 11766, погиб 27.3.1944.

ЗУБ Семен Ильич, д. Александров Быховского р-на, рядовой в/ч 41035, погиб 27.3.1944.

ЗЫКОВ Анатолий Иванович, рядовой в/ч 29570, погиб 25.3.1944.

ЗЫКОВ Петр Маркович, д. Ямное Быховского р-на, рядовой в/ч 54366, погиб 30.3.1944.

ЗЯБЛОВ Федор Архипович, г. Сызрань, рядовой в/ч 36511, погиб 26.3.1944.

ЗЯТКИН Павел Алексеевич, д. Заглинное Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 25.3.1944.

ИВАНОВ Иван Александрович, д. Срезнево Рыбновского р-на Рязанской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 25.3.1944.

ИВАНОВ Митрофан Григорьевич, ст. Усад пос. Городищи Владимирской обл., мл. лейтенант 1324-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

ИГНАТЬЕВ Иван Степанович, Уржумский р-н Кировской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 31.3.1944.

ИЛЬМАНОВ Разонияз, Чарджоуский р-н Чарджоуской обл., рядовой в/ч 01840, погиб 6.1.1944.

ИЛЬЧЕНКО Степан Леонтьевич, род. в 1904, г. Барвенково Харьковской обл., рядовой в/ч 35679, погиб 27.3.1944.

ИЛЬЯСОВ Кичив Кичевич, с. Кули Кулинского р-на Дагестанской АССР, рядовой в/ч 36511, погиб 2.4.1944.

ИНКОВЦЕВ Малах Маркович, рядовой в/ч 41035, погиб 4.4.1944.

ИОНОВ Степан Матвеевич, д. Стешевка Майнского р-на Ульяновской обл., гв. ст. сержант в/ч 22100.

ИСМАГУЛОВ Курмухамбед, Илийский р-н Алма-Атинской обл., рядовой 8-й самоходной артиллерийской бригады, погиб 30.3.1944.

ИССАКОВ-ИВАНОВ Александр Павлович, д. Синь-Кассы Аликовского р-на Чувашской АССР, сержант в/ч 15303, погиб 29.3.1944.

ИШИРЯКОВ Михаил Герасимович, с. Мулловка Мелекесского р-на Ульяновской обл., гв. мл. сержант в/ч 59206, погиб 20.3.1944.

ИШТОКИН Иван Алексеевич, род. в 1923, с. Право-Восточное Ивановского р-на Амурской обл., рядовой в/ч 11729, погиб 27.3.1944.

КАЗАКОВ Иван Прохорович, с. Головково Смоленской обл., сержант в/ч 66561, погиб 29.3.1944.

КАЗАНЦЕВ Николай Александрович, г. Алатырь Чувашской АССР, гв. сержант, погиб 27.3.1944.

КАЗАНЦЕВ Степан Васильевич, г. Темиртау Таштагольского р-на Кемеровской обл., рядовой, погиб 27.3.1944.

КАМОЗА Иван Парфенович, с. Городечня Красногорского р-на Брянской обл., рядовой, погиб 27.3. 1944.

КАРИЖСКИЙ Алексей Григорьевич, с. Романовка Романовского р-на Саратовской обл., сержант в/ч 15303, погиб 9.4.1944.

КАРНИЛОВ Тихон Иванович, род. в 1926, с. Лабазы Курманаевского р-на Оренбургской обл., рядовой в/ч 01840, погиб 6.1.1944.

КАРПЕНКО Семен Потапович, Павлодарский р-н Павлодарской обл., ефрейтор в/ч 66561, погиб 27.3. 1944.

КАРПОВ Иван Михайлович, г. Конаково, рядовой, погиб 27.3.1944.

КАРПУНИЧКИН Александр Тимофеевич, д. Брыньково Рузского р-на Московской обл., сержант в/ч 49838, погиб 26.3.1944.

КВАШИН Виктор Петрович, рядовой, погиб 9.4. 1944.

КИСЕЛЕВ Леонид Никифорович, г. Куйбышев, сержант в/ч 66561, погиб 29.3.1944.

КИСЛЫЙ Трофим Тихонович, Куликовский р-н Черниговской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 25.3.1944.

КОВАЛЬ Анатолий Терентьевич, д. Железница Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 4.4.1944.

КОЖИН Василий Петрович, рядовой в/ч 36511, погиб 30.3.1944.

КОЗЛОВ Иван Семенович, д. Морозовка Арзамасского р-на Горьковской обл., рядовой в/ч 31779, погиб 27.3.1944.

КОЗЯВИН Николай Петрович, рядовой в/ч 35679, погиб 27.3.1944.

КОКАШИНСКИЙ Владимир Егорович, д. Мед-

Быховский районный историко-краеведческий музей

ведовка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 54566, погиб 4.4.1944.

КОЛБАШКО Герасим Иванович, Лиозненский р-н Витебской обл., рядовой, погиб 25.5.1944.

КОЛЯСОВ Андрей Дмитриевич, д. Городище Городищенского р-на Пензенской обл., старшина в/ч 18905, погиб 26.3.1944.

КОПАСОВ Ефим Васильевич, рядовой, погиб 9.4. 1944.

КОПЕЦКИЙ Петр Константинович, род. в 1916, пгт Погребище Винницкой обл., мл. сержант 1888-го самоходного артиллерийского полка, погиб 17.3.1944.

КОРАСЕВ Никита Егорович, д. Мхиничи Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 2.4.1944.

КОРЕЛОВ Виктор Михайлович, г. Богородск Горьковской обл., мл. лейтенант в/ч 41035, погиб 25.3. 1944.

КОРНИЛЬЦЕВ Иван Павлович, с. Мезское Белоярского р-на Свердловской обл., ст. сержант в/ч 22100, погиб 1.4.1944.

КОРОБЕЙНИКОВ Афанасий Ильич, д. Барашки Завьяловского р-на Удмуртской АССР, ст. лейтенант в/ч 41035, погиб 26.3.1944.

КОРОБЕЙНИКОВ Афанасий Ильич, г. Ижевск Удмуртской АССР, лейтенант, в/п 41035А, погиб 26.3.1944.

КОРОЛЬ Яков Акимович, с. Гучин Репкинского р-на Черниговской обл., рядовой в/ч 31779, погиб 26.3.1944.

КОРОТКИЙ Сергей Дмитриевич, род. в 1917, д. Перерост Добрушского р-на Гомельской обл., сержант, погиб 9.4.1944.

КОРЫТКО Алексей Михайлович, д. Мхиничи Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 4.4.1944.

КОСТЮКОВ Герасим Евсеевич, род. в 1920, д. Ямное Быховского р-на, рядовой в/ч 15303, погиб 9.4.1944.

КОТЕНОК Иван Гаврилович, род. в 1924, д. Копейка Нижнеингашского р-на Красноярского края, мл. сержант в/ч 05251, погиб 9.4.1944.

КОТОВ Алексей Евдокимович, род. в 1925, с. Мужи Тюменской обл., рядовой 82-й стрелковой дивизии, погиб 26.3.1944.

КОТОВ Илья Антонович, д. Таймаково Быховского р-на, рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 3.4.1944.

КРАВЧЕНКО Прокофий Прокофьевич, с. Марьяновка Пятихатского р-на Днепропетровской обл., рядовой в/ч 11729, погиб 27.3.1944.

КРАВЧЕНКО Феодосий Федорович, род. в 1921, с. Белоусовка Драбовского р-на Черкасской обл., ст. сержант, погиб 29.3.1944.

КРАСЕНЬКОВ Александр Николаевич, с. Ст. Заулок Клинского р-на Московской обл., рядовой в/ч 33511, погиб 29.3.1944.

КРАСНОВ Алексей Ефимович, род. в 1908, с. Рождествено Волжского р-на Куйбышевской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 26.3.1944.

КРАСНОВ Федор Сергеевич, с. В.-Вязовка Бузулукского р-на Оренбургской обл., рядовой в/ч 29570, погиб 25.5.1944.

КРИВЦОВ Федор Моисеевич, род. в 1911, г. Гомель, гв. лейтенант, погиб 26.3.1944.

КРИЦКИЙ Андрей Григорьевич, род. в 1907, г. Киев, гв. рядовой в/ч 18905, погиб 20.3.1944.

КРЫЛОВ Матвей Павлович, сержант в/ч 54366, погиб 28.3.1944.

КУДАКОВ Петр Сергеевич, с. Казакова Арзамасского р-на Горьковской обл., рядовой в/ч 18905, погиб 27.3.1944.

КУДИНОВ Петр Варфоломеевич, род. в 1925, д. Новые Карды Шумячского р-на Смоленской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 1.4.1944.

КУЗАНЦЕВ Петр Миронович, д. Обухово Камышловского р-на Свердловской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 3.4.1944.

КУЗИЧКИН Ефим Титович, Подзовалевский сельсовет Урицкого р-на Орловской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 27.3.1944.

КУЗНЕЦОВ Иван Петрович, род. в 1922, Колышенский сельсовет Дубровского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 31.3.1944.

КУЛЕШОВ Иван, с. Асинкино Пролетарского р-на Ростовской обл., рядовой в/ч 31779, погиб 26.3. 1944.

КУЛИК Александр Иванович, Бобруйский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 4.4.1944.

КУЛИКОВ Николай Иванович, д. Баклонка Каргапольского р-на Курганской обл., в/ч 15303, погиб 24.2.1944.

КУПРИКОВ Афанасий Михайлович, с. Плоское Болховского р-на Орловской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 29.3.1944.

КУПЦОВ Иван Гаврилович, д. Игнатовка Костюковичского р-на Могилевской обл., ефрейтор 604-го отдельного саперного батальона, погиб 28.6.1944.

КУСОВ Адам Харитонович, д. Лазаревичи Быховского р-на, рядовой в/ч 54366, погиб 29.3.1944.

КУСТОВ Алексей Константинович, род. в 1912, г. Вологда, сержант, погиб 9.3.1944.

КУШНИР Алексей Демьянович, с. Воловица Борзнянского р-на Черниговской обл., рядовой в/ч 54366, погиб 1.4.1944.

КУШТЫМ Александр Иванович, род. в 1925, с. Благодатное Лозовского р-на Харьковской обл., ст. сержант в/ч 35676, погиб 27.3.1944.

ЛАБУЗОВ Андрей Ефимович, д. Михалевка Кормянского р-на Гомельской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 2.4.1944.

ЛАВРЕНОВ Александр Петрович, род. в 1920, с. Алешино Дубровского р-на Брянской обл., сержант в/ч 15303, погиб 9.4.1944.

ЛАДЫНИН Петр Алексеевич, рядовой в/ч 70520, погиб 31.3.1944.

ЛАЗАРЕНКО Федот Иванович, д. В. Крынки Глобинского р-на Полтавской обл., рядовой, погиб 26.3. 1944.

ЛАМОВ Николай Илларионович, род. в 1924, д. Ряполовская Верховажского р-на Вологодской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 27.3.1944.

ЛАНСКИЙ Иван Николаевич, род. в 1903, г. Ворошиловград, рядовой, погиб 27.3.1944.

ЛАПКО Степан Антонович, д. Летяхи Красногорского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 1.3.1944.

ЛАСКОВЫЙ Арефий Филиппович, род. в 1910, Дмитриевский р-н Курской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 1.4.1944.

ЛАТЫГОВСКИЙ Петр Иванович, род. в 1920, д. Ямное Быховского р-на, погиб 5.4.1944.

ЛЕАРО Иван Лаврентьевич, д. Червона Буда Щорского р-на Черниговской обл., рядовой в/ч 29570, погиб 25.3.1944.

ЛЕВКОВ Иван Тихонович, г. Добруш Гомельской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 31.3.1944.

ЛЕГЕНЧЕНКО Василий Григорьевич, д. Кривая

Быховский районный историко-краеведческий музей

Климовичского р-на Могилевской обл., сержант в/ч 05251, погиб 9.4.1944.

ЛЕДЕНЕВ Степан Ильич, род. в 1910, д. Сухой Семен Измалковского р-на Липецкой обл., рядовой в/ч 54366, погиб 3.4.1944.

ЛЕЩИПИН Василий Михайлович, род. в 1925, рядовой, погиб 28.3.1944.

ЛИСЮК Франц Степанович, Жлобинский р-н Гомельской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 2.4.1944.

ЛИХАЧЕВ Владимир Семенович, с. Третьяки Борисоглебского р-на Воронежской обл., погиб 26.3. 1944.

ЛОГВИНЕНКО Павел Андреевич, рядовой в/ч 18905, погиб 27.3.1944.

ЛОХНО Николай Митрофанович, рядовой в/ч 54366, погиб 28.3.1944.

ЛУЧИН Федор Романович, д. Костюшково Рославльского р-на Смоленской обл., рядовой, погиб 9.4.1944.

ЛУЧКИН Василий Прокопьевич, род. в 1907, д. Спокойная Кирсановского р-на Тамбовской обл., старшина, погиб 18.6.1944.

ЛУЩИК Иосиф Акимович, род. в 1903, с. Бережки Дубровицкого р-на Ровенской обл., рядовой 130-го отдельного медсанбата, погиб 27.6.1944.

ЛЫЖИН Егор Яковлевич, род. в 1919, Холмогорский р-н Архангельской обл., лейтенант в/ч 36511, погиб 30.3.1944.

ЛЫСОВ Иван Георгиевич, рядовой в/ч 54366, погиб 30.3.1944.

ЛЫСОВ Поликарп Филиппович, род. в 1908, с. Тесенковка Духовщинского р-на Саратовской обл., рядовой, погиб 6.1.1944.

ЛЫСЯКОВ Семен Петрович, д. Земница Куйбышевского р-на Калужской обл., рядовой в/ч 54666, погиб 3.4.1944.

ЛЫШКО Алексей Петрович, с. Кочубеевка Чутовского р-на Полтавской обл., рядовой, погиб 24.3. 1944.

МАКАРОВ Федор Егорович, г. Муром Владимирской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 29.3.1944.

МАКАШОВ Иван Михайлович, с. Шадрино Калманского р-на Алтайского края, рядовой, погиб 29.3.1944.

МАКЕЕНКО Филимон Дмитриевич, д. Котляново Почепского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 28.3.1944.

МАКСИМЕНКОВ Сергей Павлович, род. в 1912, г. Сокол Вологодской обл., мл. сержант в/ч 41532, погиб 26.3.1944.

МАЛОФЕЕВ Иван Степанович, рядовой мотострелкового батальона, погиб 27.3.1944.

МАЛЬЦЕВ Иван Николаевич, с. Грофовское Обоянского р-на Курской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 4.4.1944.

МАМТАВРИШВИЛИ Ладо Васильевич, род. в 1919, с. Икоти Ленингорского р-на Юго-Осетинской автономной области, рядовой в/ч 36248, погиб 27.3.1944.

МАРТЬЯХИН Иван Иванович, г. Москва, рядовой в/ч 66561, погиб 26.3.1944.

МАШОНКИН Иван Илларионович, с. Колыбелка Лискинского р-на Воронежской обл., сержант, погиб 27.3.1944.

МАРТЫНОВ Илья Федорович, д. Горохово Рославльского р-на Смоленской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 31.3.1944.

МЕЛЕШИН Валерий Леонтьевич, г. Белев Тульской обл., ст. сержант в/ч 54390, погиб 29.3.1944.

МЕШАНИНОВ Александр Семенович, род. в 1913, г. Москва, рядовой в/ч 48905, погиб 25.3.1944.

МИЛЕТИЧ Алексей Емельянович, род. в 1907, с. Димурино-Варворка Пятихатского р-на Днепропетровской обл., рядовой в/ч 11729, погиб 27.3.1944.

МИЛЯКОВ Митрофан Стефанович, г. Воронеж, рядовой в/ч 41035, погиб 26.3.1944.

МИРОНОВ Семен Андреевич, род. в 1902, с. Сузгорье Рузаевского р-на Мордовской АССР, сержант в/ч 15303, погиб 30.3.1944.

МИРОНЫЧЕВ Николай Владимирович, род. в 1925, д. Починки Ярославского р-на Ярославской обл., сержант в/ч 15303, погиб 9.4.1944.

МИХЕЕВ Михаил Иванович, д. Булдаково Арзамасского р-на Горьковской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 25.3.1944.

МИХИН Николай Андреевич, с. Черный Острог Саракташского р-на Оренбургской обл., гв. сержант в/ч 11715, погиб 30.3.1944.

МИХОЛАП Петр Иванович, Быховский р-н, старшина, погиб 25.3.1944.

МИШАКОВ Вениамин Константинович, с. Желтухино Петушинского р-на Владимирской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 25.3.1944.

МОГИЛЕВЕЦ Федор Яковлевич, с. Прокоповка Новгород-Северского р-на Черниговской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 29.3.1944.

МОРОЗ Арсений Иванович, рядовой в/ч 11729, погиб 27.3.1944.

МОРОЗОВ Степан Ефимович, д. Городище Брасовского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 4.4.1944.

МОТУЗ Михаил Иванович, г. Быхов, рядовой в/ч 54366, погиб 27.3.1944.

МУТСКИЙ Демид Платонович, с. Орловка Куликовского р-на Черниговской обл., п/п 36511, погиб 31.3.1944.

НАГОРНЯК Илья Корнеевич, с. Стельмаховка Купянского р-на Харьковской обл., 2-й мотострелковый батальон, погиб 28.3.1944.

НАДТОЧИЙ Василий Романович, с. С. Ядрино Сосницкого р-на Черниговской обл., рядовой в/ч 22100, погиб 10.4.1944.

НАРМУХАМЕТОВ Саит, г. Ижевск, рядовой, погиб 27.3.1944.

НАУМЕНКО Степан Леонович, род. в 1919, д. Кравцовка Гомельского р-на Гомельской обл., командир стрелкового отделения в/ч 15303, погиб 9.4.1944.

НИКИТИН Иван Евстеевич, д. Ольгино Клепиковского р-на Рязанской обл., рядовой в/ч 01840, погиб 6.1.1944.

НОСОВ Сергей Максимович, пос. Николаевский Почепского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 31.3.1944.

ОВЕЗДУРДЫЕВ Нурьягды, Ашхабадский р-н Ашхабадской обл., рядовой в/ч 31804, погиб 23.6. 1944.

ОРЕШЕНКОВ Иван Андреевич, род. в 1924, г. Бельцы Молдавской ССР, мл. сержант в/ч 15303, погиб 2.4.1944.

ОСВЕТИМСКИЙ Петр Иосифович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 26.3. 1944.

ОСТРОВСКИЙ Фрол Степанович, с. Ширки Красногорского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 4.4.1944.

ОХРИМЕНКО Михаил Осипович, рядовой в/ч 05251, погиб 9.4.1944.

ОЧИЛОВ Мирзохомед, род. в 1925, Ганчинский р-н Ленинабадской обл., рядовой в/ч 31804, погиб 25.6. 1944.

Брянский районный историко-краеведческий музей

ПАБОТКИН Трофим Федорович, д. М. Васильевка Шумячского р-на Смоленской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 4.4.1944.

ПАВКИН Александр Андреевич, с. Соболевка Каменского р-на Пензенской обл., сержант в/ч 15303, погиб 1.4.1944.

ПАВЛОВ Алексей Иванович, г. Ленинград, лейтенант, погиб 9.4.1944.

ПАВЛЮКОВ Роман Баснеевич, д. Городец Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 8.4.1944.

ПАНЯВИН Константин Павлович, Хвалынский р-н Саратовской обл., рядовой в/ч 05251, погиб 9.4.1944.

ПАРАХИН Федор Архипович, род. в 1908, г. Новоукраинка Кировоградской обл., рядовой, погиб 25.3.1944.

ПЕРЕВАЛОВ Семен Карпович, род. в 1910, пгт Увельский Челябинской обл., рядовой в/ч 54366, погиб 1.4.1944.

ПЕТРОВ Николай Андреевич, род. в 1918, г. Арзамас Горьковской обл., лейтенант 82-й стрелковой дивизии, погиб 26.3.1944.

ПЕТУХОВ Александр Григорьевич, Галкинский сельсовет Камышловского р-на Свердловской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 26.3.1944.

ПИМАНОВ Дмитрий Яковлевич, пос. Балабонов Приурального р-на Уральской обл., рядовой в/ч 54366, погиб 2.4.1944.

ПЛАТОНЫЧЕВ Дмитрий Ефимович, род. в 1901, Лукояновский р-н Горьковской обл., рядовой, погиб 29.3.1944.

ПЛОХИН Дмитрий Иванович, род. в 1912, Становлянский р-н Липецкой обл., рядовой в/ч 54366, погиб 30.3.1944.

ПОЛЬВАНОВ Мурад, рядовой, погиб 23.6.1944.

ПОСИОТИН Василий Иванович, род. в 1913, д. Плеханы Нолинского р-на Кировской обл., рядовой в/ч 05251, погиб 9.4.1944.

ПОЧУЕВ Георгий Петрович, род. в 1922, с. Смородино, мл. лейтенант в/ч 19905, погиб 29.3.1944.

ПОЧУЕВ Георгий Георгиевич, г. Донской Тульской обл., рядовой в/ч 31779, погиб 29.3.1944.

ПРИБЫТКОВ Илларион Иванович, с. Н. Катуховка Новоусманского р-на Воронежской обл., рядовой, погиб 1.4.1944.

ПРОКОПЬЕВ Михаил Алексеевич, род. в 1900, пгт Саргатское Омской обл., рядовой 1-й гв. мотострелковой дивизии, погиб 26.3.1944.

ПРОНИН Алексей Сергеевич, д. Б.-Крутицы Мосальского р-на Калужской обл., рядовой 324-й стрелковой дивизии, погиб 9.4.1944.

ПРОНИЧЕВ Василий Иванович, д. Анахино Урицкого р-на Орловской обл., рядовой, погиб 9.4.1944.

ПРОХОРОВ Александр Алексеевич, род. в 1923, рядовой, погиб 25.3.1944.

ПУЗЕЙКО Василий Степанович, д. Невзорово Стародубского р-на Брянской обл., в/ч 70520, погиб 30.3.1944.

ПЫЖЕВ Захар Иванович, Чечерский р-н Гомельской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 30.4.1944.

РАЗУМОВ Михаил Васильевич, рядовой в/ч 33679, погиб 27.3.1944.

РАКШИН Григорий Петрович, Инжавинский р-н Тамбовской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 1.4.1944.

РЕДЖЕНОВ Коуе, аул Безмени Ашхабадской обл., рядовой в/ч 31804, погиб 25.6.1944.

РЕЙНИКОВ Андрей Филиппович, рядовой 830-го стрелкового полка, погиб 9.4.1944.

РОГОВИЧ Николай Семенович, род. в 1903, Светлогорский р-н Гомельской обл., рядовой, погиб 28.3.1944.

РОМАНОВ Илья Николаевич, рядовой, погиб 31.3.1944.

РУСАКОВ Владимир Иванович, д. Ройкино Оленинского р-на Калининской обл., лейтенант в/ч 59206, погиб 3.4.1944.

РЫЧКОВ Николай Степанович, д. Гурез Пудга Вавожского р-на Удмуртской АССР, рядовой в/ч 36511, погиб 31.3.1944.

САВИН Иван Яковлевич, с. Тураево, рядовой в/ч 36511, погиб 26.3.1944.

САВОНИЧЕВ Александр Иванович, рядовой в/ч 36511, погиб 28.3.1944.

САВЧЕНКО Иван Кириллович, с. Бутовка Сосницкого р-на Черниговской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 28.3.1944.

САПРУНОВ Иосиф Александрович, род. в 1905, с. Лучистое, рядовой в/ч 15303, погиб 31.3.1944.

СВИРИДОВ Григорий Васильевич, Хотынецкий р-н Орловской обл., рядовой в/ч 05251, погиб 9.4.1944.

СЕМЕНИХИН Алексей Андреевич, рядовой в/ч 41035, погиб 26.3.1944.

СЕМЕНОВ Михаил Васильевич, д. Лазаревичи Быховского р-на, рядовой в/ч 54366, погиб 29.3.1944.

СЕМЕНОВСКИЙ Николай Гаврилович, род. в 1916, г. Бухара, капитан 1320-го стрелкового полка 413-й стрелковой дивизии, погиб 25.3.1944.

СЕМЕЧИХИН Михаил Кузьмич, с. Белегородка Мариинского р-на Кемеровской обл., рядовой в/ч 54366, погиб 29.3.1944.

СЕМИН Александр Иванович, д. Елошки Волховского р-на Ленинградской обл., рядовой 1091-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

СЕНЬКИН Максим Васильевич, род. в 1912, д. Пеляновка Афанасьевского р-на Кировской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 26.3.1944.

СКАНДАРОВ Машад, Задарьинский р-н Наманганской обл., рядовой, погиб 9.4.1944.

СКВОРЦОВ Иван Дмитриевич, род. в 1907, рядовой в/ч 15303, погиб 29.3.1944.

СКРЫПНИК Федор Трофимович, ст. Калагевск Криворожского р-на Днепропетровской обл., рядовой, погиб 27.3.1944.

СМЕДЧЕНКО Семен Тимофеевич, Антрацитовский р-н Ворошиловградской обл., сержант в/ч 36511, погиб 1.4.1944.

СМЕЦКИЙ Андрей Пантелеевич, род. в 1897, Курский р-н Курской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 9.4.1944.

СМОЛЬЯНИНОВ Семен Матвеевич, с. Плеханово Грязинского р-на Липецкой обл., ефрейтор в/ч 08602, погиб 9.4.1944.

СНЕЦКИЙ Трофим Петрович, мл. лейтенант в/ч 35611, погиб 25.3.1944.

СОЛОМОНОВ Иван Артемович, с. Никовка Климовского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 25.3.1944.

СОРОКИН Леонид Константинович, род. в 1905, Глухово, мл. сержант в/ч 18905, погиб 26.3.1944.

СТЕПАНОВ Тихон Степанович, д. Ойбосы Канашского р-на Чувашской АССР, мл. сержант в/ч 51150, погиб 26.3.1944.

СТОЦЕНКО Николай Тихонович, род. в 1926, сержант 1888-го самоходного артиллерийского полка, погиб 27.3.1944.

СТРУМЕНТОВ Иван Матвеевич, рядовой, погиб 9.4.1944.

СТУКАЛО Григорий Григорьевич, г. Запорожье,

Быховский районный историко-краеведческий музей

капитан 1324-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

СУДАКОВ Николай Николаевич, погиб 27.3.1944.

СУКОРКИН Григорий Васильевич, д. Ст. Кувак Лениногорского р-на Татарской АССР, мл. сержант в/ч 22100, погиб в апреле 1944.

СУСЛОВ Павел Васильевич, род. в 1896, Кировская обл., рядовой 1322-го стрелкового полка 413-й стрелковой дивизии, погиб 22.8.1943.

СУХОВ Валентин Федорович, с. Центральное Лебяжьевского р-на Курганской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 1.4.1944.

СЫТНИК Михаил Филиппович, с. П. Никитовка Богодуховского р-на Харьковской обл., рядовой, погиб 1.4.1944.

ТАГАЕВ Владимир Иванович, род. в 1915, Зенковские Уклоны, Прокопьевского р-на Кемеровской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 9.4.1944.

ТАРАН Михаил Харитонович, с. Казилка Сосницкого р-на Черниговской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 28.3.1944.

ТАРАСОВ Михаил Николаевич, род. в 1913, д. Церковище Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 29.3.1944.

ТАРАСОВ Степан Васильевич, д. Ломовская Кировского р-на Кировской обл., рядовой в/ч 51150, погиб 26.3.1944.

ТАРАСОВ Феодосий Якимович, д. Халдеевка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой 409-го отдельного саперного батальона, погиб 9.4.1944.

ТАСУН Митрофан Абрамович, с. Низковка Щорского р-на Черниговской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 25.4.1944.

ТАШТЕМИРОВ Норман, род. в 1920, Булунгурский р-н Самаркандской обл., рядовой в/ч 31804, погиб 25.6.1944.

ТЕРЕЩЕНКО Яков Ефимович, с. Козиловка Сосницкого р-на Черниговской обл., рядовой в/ч 49838, погиб 27.3.1944.

ТИМОЩЕНКО Даниил Никитович, д. Борхов Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой в/ч 54366, погиб 29.3.1944.

ТИТКОВ Василий Сергеевич, рядовой в/ч 54366, погиб 30.3.1944.

ТИХОНОВ Василий Дмитриевич, род. в 1925, с. Зарожное Чугуевского р-на Харьковской обл., рядовой, погиб 26.3.1944.

ТОПАНОВ Анисим Романович, д. Курщино Шумячского р-на Смоленской обл., рядовой в/ч 14352, погиб 5.2.1944.

ТОПОРКОВ Иосиф Васильевич, род. в 1914, рядовой в/ч 35676, погиб 25.3.1944.

ТРАПЕЗОВ Николай Степанович, род. в 1906, д. Ромны Кичменско-Городецкого р-на Вологодской обл., мл. лейтенант в/ч 54366, погиб 28.3.1944.

ТРОФИМЕНКО Иван Яковлевич, рядовой, погиб 27.3.1944.

ТРОШИН Алексей Сергеевич, Атяшевский р-н Мордовской АССР, рядовой в/ч 41035, погиб 1.4.1944.

ТУРАХУЛОВ Хибиром, Богдадский р-н Ферганской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 29.3.1944.

УЯНБАЕВ Шафик Балаутдинович, пос. Акмурцы Баймакского р-на Башкирской АССР, мл. лейтенант в/ч 29570, погиб 25.3.1944.

УЛЬЯНКИН Григорий Александрович, Старожиловский р-н Рязанской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 26.3.1944.

УМАРИЛОВ Ахмед, с. Корда Гунибского р-на Дагестанской АССР, рядовой в/ч 41035, погиб 27.3.1944.

ФЕДОРОВ Николай Прохорович, д. Мирогощ Кричевского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 29.3.1944.

ФЕДЧЕНКО Сергей Дмитриевич, род. в 1904, с. Алтыновка Кролевецкого р-на Сумской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 3.4.1944.

ФИЛАТОВ Михаил Кондратьевич, д. Богдановка Северного р-на Оренбургской обл., рядовой в/ч 51150, погиб 26.3.1944.

ФОМИЧЕВ Николай Иванович, род. в 1924, г. Москва, рядовой 830-го стрелкового полка 238-й стрелковой дивизии, погиб 9.4.1944.

ФРОЛОВ Иван Гаврилович, Торопецкий р-н Калининской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 9.4.1944.

ФУРСОВ Константин Фомич, род. в 1902, с. Лебяжье Добровского р-на Липецкой обл., рядовой 837-го стрелкового полка, погиб 21.4.1944.

ХАМИДУЛИН Галим Ибатович, д. Ново-Мусико Кумертауского р-на Башкирской АССР, сержант в/ч 41532, погиб 26.3.1944.

ХАРЬКИН Николай Прокофьевич, рядовой, погиб 3.4.1944.

ХИТРЕНКО Гавриил Андреевич, род. в 1902, с. Вознесенское Бурымского р-на Сумской обл., рядовой в/ч 29570, погиб 25.3.1944.

ХРОПАЧ Иван Андреевич, с. Кочерги Глуховского р-на Сумской обл., мл. сержант в/ч 51159, погиб 26.3.1944.

ХРЫКОВ Александр Михайлович, рядовой в/ч 18905, погиб 25.3.1944.

ЦАРИКОВ Кирилл Петрович, д. Нераж Быховского р-на, рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 3.4.1944.

ЦУПРЕВ Семен Васильевич, с. Новые Катичи Новозыбковского р-на Брянской обл., ст. лейтенант.

ЧАЧИБАЯ Николай Тадович, рядовой в/ч 41035, погиб 1.4.1944.

ЧЕРНОВ Владимир Ильич, род. в 1925, г. Новомосковск, погиб 22.3.1944.

ШАЛИЕВ Мурад, Бахарденский р-н Ашхабадской обл., рядовой в/ч 34804, погиб 23.6.1944.

ШАЛУШКИН Федор Яковлевич, д. Коряково Балахтинского р-на Красноярского края, рядовой в/ч 19383, погиб 29.3.1944.

ШАМАРАЕВ Дмитрий Григорьевич, с. Черночино Конышевского р-на Курской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 26.3.1944.

ШЕЛЕМИН Иван Андреевич, с. Гудово Глуховского р-на Сумской обл., рядовой в/ч 54366, погиб 30.3.1944.

ШЕЛЯПИН Петр Филиппович, род. в 1903, хутор Тепикин Урюпинского р-на Волгоградской обл., рядовой, погиб 1.4.1944.

ШЕПЕЛЕВ Александр Данилович, род. в 1913, д. Изосимовка Мордовского р-на Тамбовской обл., мл. сержант в/ч 66561, погиб 27.3.1944.

ШИШ Николай Андреевич, с. М. Самбор Конотопского р-на Сумской обл., в/ч 79520, погиб 29.3.1944.

ШКАБЕРОВ Алексей Степанович, д. Журавичи Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 27.3.1944.

ЮРЕНКОВ Игнат Иванович, д. Новые Жарки Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 54366, погиб 2.4.1944.

ЮРКОВ Николай Иванович, род. в 1919, г. Задонск Липецкой обл., лейтенант 1324-го стрелкового полка, погиб 2.4.1944.

ЮСУПОВ Кимсан, род. в 1909, кишлак Яккатут Кировского р-на Ферганской обл., ефрейтор в/ч 30668, погиб 9.4.1944.

Белорусский районный исторический краеведческий музей

ЯКИМОВ Василий Никифорович, д. Свирель Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 22.3.1944.

ЯКОВЛЕВ Михаил Константинович, сержант в/ч 41532, погиб 26.3.1944.

ЯКУНИН Виктор Петрович, род. в 1920, д. Устенское Арзамасского р-на Горьковской обл., погиб 27.3.1944.

ЯСЕВ Устин Лукьянович, род. в 1910, д. Сущев Быховского р-на, рядовой в/ч 15303, погиб 23.3.1944.

ЯСКОВЕЦ Алексей Фомич, д. Гулевичи Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 54390, погиб 29.3.1944.

ЯЩЕНКО Иван Парфенович, род. в 1905, д. Лагодово Быховского р-на, рядовой, погиб 28.3.1944.

ЯШКИН Петр Филиппович, род. в 1903, хутор Тепикенск Урюпинского р-на Волгоградской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 1.4.1944.

ЗАХОРОНЕНИЕ В ДЕРЕВНЕ СЛЕДЮКИ

МОЛЧАНОВ Алексей Анатольевич, ст. сержант 604-го саперного батальона 324-й стрелковой дивизии, погиб 28.6.1944.

ТРИЛЕСИНСКИЙ СЕЛЬСОВЕТ

ЗАХОРОНЕНИЕ В ДЕРЕВНЕ БОВКИ

АБДУЛАХАТОВ Мухамед, д. Болыклы Кукморского р-на Татарской АССР, служил в в/ч 66584, погиб 26.3.1944.

АРТЮХ Федор Никифорович, род. в 1912, с. Дмитровка Бурынского р-на Сумской обл., рядовой в/ч 66584, погиб 26.3.1944.

БЕЗБОЖНОВ Георгий Константинович, род. в 1903, г. Житомир, подполковник 82-й стрелковой дивизии, погиб 31.3.1944.

БЛИЦ Иван Пахомович, д. Смагарин Речицкого р-на Гомельской обл., рядовой в/ч 66584, погиб 27.3.1944.

БОЖЕНКО Андрей Пантелеевич, род. в 1899, с. Артюховка Роменского р-на Сумской обл., рядовой в/ч 66584, погиб 28.4.1944.

БОРОДИН Павел Иванович, род. в 1913, г. Запорожье Запорожской обл., рядовой в/ч 66584, погиб 29.3.1944.

БОРЩ Василий Акимович, род. в 1924, г. Бурынь Сумской обл., сержант.

ВАСЕХА Пава Васильевич, род. в 1906, д. Ольгово Городокского р-на Витебской обл., старшина в/ч 66584, погиб 25.3.1944.

ВАСЬКОВ Яков Егорович, д. Сивенко Ветковского р-на Гомельской обл., рядовой в/ч 66584, погиб 1.4.1944.

ВОЛОШКО Михаил Мартынович, род. в 1909, с. Вязовье Конотопского р-на Сумской обл., рядовой в/ч 66584, погиб 26.3.1944.

ГАВРИЛОВ Михаил Антонович, род. в 1900, г. Ухта Коми АССР, ст. лейтенант 2-й стрелковой батареи 1322-го стрелкового полка 418-й стрелковой дивизии, погиб 3.1.1944.

ГОЛТЕЛОВ Андрей Николаевич, д. Раменное Кировского р-на Калужской обл., рядовой в/ч 66584, погиб 31.3.1944.

ГРЕБКО Николай Авельевич, род. в 1908, д. Семьяновка Конотопского р-на Сумской обл., рядовой в/ч 66584, погиб 27.3.1944.

ГРИЩЕНКО Иван Константинович, род. в 1912, с. Ренки Белопольского р-на Сумской обл., рядовой в/ч 66584, погиб 26.3.1944.

ГУЛЯЕВ Василий Андреевич, д. Подвязь Псковского р-на Псковской обл., мл. сержант в/ч 66584, погиб 27.3.1944.

ДОЛЕНКО Степан Родионович, род. в 1901, с. В. Сашбор Конотопского р-на Сумской обл., рядовой в/ч 66584, погиб 27.3.1944.

ДУДЕЙ Кузьма Артемович, род. в 1904, д. Дремайловка Нежинского р-на Черниговской обл., рядовой, погиб 28.3.1944.

ЖЕРЕБЦОВ Василий Иванович, с. Каменные Потоки Кременчугского р-на Полтавской обл., рядовой в/ч 66584, погиб 31.3.1944.

ЗАХАРЧЕНКО Василий Васильевич, род. в 1912, с. Притория Переволоцкого р-на Оренбургской обл., рядовой в/ч 66584, погиб 31.3.1944.

ЗОТОВ Николай Иванович, г. Москва, полковник 601-го стрелкового полка 83-й стрелковой дивизии, погиб 31.3.1944.

ИВАНОВ Вениамин Викторович, род. в 1923, п. Лиственный Черепановского р-на Новосибирской обл., рядовой в/ч 66584, погиб 31.3.1944.

КИРИНБЕКОВ Конжубай, род. в 1924, рядовой в/ч 66584, погиб 29.3.1944.

КОВАЛЕНКО Григорий Никитович, род. в 1924, г. Красноармейск Кокчетавской обл., рядовой в/ч 66584, погиб 27.3.1944.

КОРНЕЕВ Михаил Александрович, г. Москва, погиб 29.3.1944.

КУЛЕШОВ Михаил Фотеевич, д. Лешешкино Севского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 66584, погиб 28.3.1944.

ЛАЗАРЕВ Дмитрий Иванович, род. в 1927, п. Яблоновский Железногорского р-на Курской обл., мл. сержант в/ч 66584, погиб 28.3.1944.

МАКУХИН Степан Зиновьевич, род. в 1916, с. П. Займище Астраханской обл., рядовой в/ч 66584, погиб 1.4.1944.

МАСЛАК Василий Иванович, с. Алексеевка Щорского р-на Черниговской обл., рядовой в/ч 66584, погиб 29.3.1944.

МАУУРА Петр Андреевич, род. в 1903, д. Розовка Запорожской обл., рядовой, погиб 27.3.1944.

НАУМОВ Иван Дмитриевич, род. в 1913, с. Прозоровка Иркутской обл., старшина в/ч 66584, погиб 29.3.1944.

НОВОЖИЛОВ Николай Андреевич, д. Кадное Рамешковского р-на Калининской обл., сержант, п/п 06562, погиб 18.2.1944.

ОРАЗОВ Рахман, Ашхабадская обл., рядовой в/ч 66584, погиб 29.3.1944.

ОРЕНДАЛЬ Василий Кузьмич, род. в 1905, г. Конотоп Сумской обл., рядовой в/ч 66584, погиб 29.3.1944.

ОЩЕПКОВ Виктор Сергеевич, род. в 1925, с. Исим Курагинского р-на Красноярского края, рядовой в/ч 66584, погиб 26.3.1944.

ПАВЛОВ Михаил Андреевич, г. Москва, ефрейтор, погиб 29.3.1944.

ПИВЧУК Тимофей Онуфриевич, г. Запорожье Запорожской обл., рядовой, погиб 28.3.1944.

ПРОКУДЕНКОВ Степан Николаевич, д. Тишково Ярцевского р-на Смоленской обл., рядовой в/ч 66584, погиб 27.3.1944.

ПРОСТОКОВ Афанасий Акимович, с. Скуносово Путивльского р-на Сумской обл., рядовой в/ч 66584, погиб 29.3.1944.

РАХМАТОВ Садык, род. в 1923, Московский р-н

Быховский районный историко-краеведческий музей

Таджикской ССР, рядовой в/ч 66584, погиб 31.3. 1944.

РЕЗАЛЕВ Тимофей Андреевич, род. в 1924, с. Красная Сопка Назаровского р-на Красноярского края, рядовой в/ч 66584, погиб 28.3.1944.

РОМАНЕНКО Дмитрий Ефимович, пос. Камышня Миргородского р-на Полтавской обл., рядовой в/ч 66584, погиб 29.3.1944.

РЯЗАНЦЕВ Николай Иванович, род. в 1925, д. Коростеева Мичуринского р-на Тамбовской обл., мл. сержант, погиб 26.3.1944.

САМСОНОВ Василий Петрович, рядовой, погиб 27.3.1944.

САФОНОВ Борис Феоктистович, род. в 1925, г. Аткарск Саратовской обл., рядовой в/ч 66584, погиб 2.2.1944.

СЕНАШОВ Николай Федорович, род. в 1924, г. Абакан Красноярского края, рядовой 82-й стрелковой дивизии, погиб 2.2.1944.

СИТНИК Александр Павлович, род. в 1909.

СМЫКУН Григорий Максимович, с. Лемяшковка Городнянского р-на Черниговской обл., ст. сержант в/ч 66584, погиб 27.3.1944.

СПИВАК Алексей Андреевич, Новосанжарский р-н Полтавской обл., рядовой в/ч 66584, погиб 29.3.1944.

ТАРАНШИН Григорий Фомич, род. в 1902, с. Перекоповка Роменского р-на Сумской обл., рядовой в/ч 66584, погиб 26.3.1944.

ТАХИТБАЕВ Хактифжан, Таджикская ССР, рядовой в/ч 66584, погиб 29.3.1944.

ТИХОНОВ Василий Дмитриевич, род. в 1926, с. Зарожное Харьковской обл., рядовой в/ч 66584, погиб 26.3.1944.

ФИЛИППОВ Павел Александрович, д. Пруды Смоленской обл., сержант в/ч 66584, погиб 27.3.1944.

ФОМИЧЕВ Борис Ефимович, род. в 1924, г. Рязань, рядовой, погиб 28.3.1944.

ФРОЛЬЧЕНКОВ Павел Алексеевич, род. в 1907, станция Кучино Московской обл., рядовой, погиб 26.3.1944.

ХАРИН Василий Гаврилович, с. Кирилловка Волновахского р-на Донецкой обл., рядовой в/ч 66584, погиб 31.3.1944.

ХАРУНЖИЙ Кузьма Сидорович, род. в 1915, г. Конотоп Сумской обл., рядовой в/ч 66584, погиб 30.3. 1944.

ХОДУН Дмитрий Исакович, род. в 1904, г. Сумы, рядовой в/ч 66584, погиб 29.3.1944.

ЧЕРЕВКО Семен Никифорович, род. в 1902, рядовой в/ч 66584, погиб 27.3.1944.

ЮРЧЕНКО Василий Дмитриевич, Коропский р-н Черниговской обл., служил в в/ч 66584, погиб 30.3. 1944.

ЮХНЕВИЧ Семен Степанович, Речицкий р-н Гомельской обл., рядовой в/ч 66584, погиб 31.3.1944.

ЗАХОРОНЕНИЕ В ДЕРЕВНЕ ДОБУЖА

АКОПОВ Амбарцум Вачинакович, род. в 1924, г. Кировобад Азербайджанской ССР, мл. лейтенант, погиб 28.3.1944.

БОДИЯ Прокофий Андреевич, погиб 25.3.1944.

ЕРОВ Виктор Иванович, род. в 1925, г. Ростов-на-Дону, сержант, погиб 7.12.1943.

КОНСТАНТИНОВСКИЙ Герман Моисеевич, род. в 1900, г. Москва, рядовой, погиб 30.11.1943.

ЛОГАНОВ Иван Яковлевич, род. в 1910, Ромодановский р-н Мордовской АССР, рядовой, погиб 26. 3.1944.

ЗАХОРОНЕНИЕ В ДЕРЕВНЕ ВИЛЯГА

ИОНКИН Николай Андреевич, командир батареи 971-го артполка 110-й стрелковой дивизии, капитан, погиб 3.4.1944.

КАГАРМАНОВ Мухамед Мухамедьянович, род. в 1924, Башкирская АССР, мл. лейтенант, погиб 29.3. 1944.

САВВАТЕЕВ Григорий Семенович, род. в 1919, г. Москва, сержант, погиб 28.3.1944.

НЕИЗВЕСТНЫЙ ВОИН

ЗАХОРОНЕНИЕ В ПОСЕЛКЕ УХЛЯСТЬ

АБДРАХМАНОВ Файзи Абдрахманович, род. в 1912, г. Казань, мл. лейтенант 1320-го стрелкового полка 413-й стрелковой дивизии, погиб 6.2.1944.

АБДУВАЛИЕВ Урей, Фрунзенский р-н Ферганской обл., рядовой в/ч 01981, погиб 29.11.1943.

АБДУЛОВ Хусаин Гарифович, род. в 1923, г. Гурьев Казахской ССР, рядовой 843-го стрелкового полка, погиб 30.3.1944.

АБКИН Вильямс Соломонович, род. в 1925, г. Калинин Калининской обл., мл. лейтенант, погиб 23.6 1944.

АБРАЖЕВ Сергей Павлович, род. в 1905, г. Городец Горьковской обл., старшина 830-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

АБРАМЕНКО Иван Михайлович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 03564, погиб 5.1.1944.

АБРАМОЧКИН Петр Егорович, д. Слободка Мещовского р-на Калужской обл., рядовой в/ч 14352, погиб 5.1.1944.

АВАКОВ Николай Михайлович, род. в 1911, с. Чайкенд Ханларского р-на Азербайджанской ССР, рядовой отдельной штрафной роты в/ч 276, погиб 26.3. 1944.

АВДЕЕВ Рузибай, род. в 1912, Аштский р-н Таджикской ССР, сержант в/ч 70483, погиб 28.3.1944.

АВДОШИН Николай Васильевич, род. в 1924, пгт Чамзинка Мордовской АССР, сержант 1091-го стрелкового полка 324-й стрелковой дивизии, погиб 25.6. 1944.

АВЕРКИН Алексей Павлович, рядовой в/ч 35982, погиб 28.3.1944.

АВЕРКОВ Павел Степанович, д. Нагибино Тюкалинского р-на Омской обл., рядовой в/ч 30663, погиб 21.6.1944.

АВРАМЕНКО Карп Дмитриевич, рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

АГАМИЦ Иван Филиппович, д. Лематево Яранского р-на Кировской обл., рядовой в/ч 57331, погиб 26.3.1944.

АГЕЕВ Василий Тарасович, д. Барапово Рославльского р-на Смоленской обл., сержант 1262-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

АГЕЕВ Иван Яковлевич, рядовой 1021-го стрелкового полка, погиб 9.4.1944.

АДОЙЦЕВ Василий Захарович, род. в 1924, г. Ессентуки, рядовой, погиб 31.3.1944.

АДУТОВ Сергей Иванович, г. Калуга Калужской обл., рядовой в/ч 54366, погиб 5.1.1944.

АЖАЖА Михаил Кондратьевич, род. в 1918, рядовой, погиб 27.3.1944.

АЖИМОВ Иван Андреевич, Ермишинский р-н Рязанской обл., рядовой в/ч 49838, погиб 29.3.1944.

АЗАРОВ Дмитрий Тимофеевич, Смоленская обл., рядовой в/ч 29819, погиб 29.3.1944.

Боровский районный историко-краеведческий музей

АЙТКАЛИЕВ Мукаш, рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 30.3.1944.

АКАЕВ Могамед Мамаевич, род. в 1912, с. Гинта Акушинского р-на Дагестанской АССР, ст. сержант, погиб 30.3.1944.

АКЕЛЬЕВ Николай Степанович, старшина 1262-го стрелкового полка, погиб 30.3.1944.

АКИМОВ Василий Иванович, д. Рожки Пичаевского р-на Тамбовской обл., сержант в/ч 20770, погиб 4.4.1944.

АКИМОВ Виктор Владимирович, г. Калуга, рядовой в/ч 30663, погиб 29.3.1944.

АКИМОВ Николай Дмитриевич, г. Пенза, рядовой 982-го артполка, погиб 24.3.1944.

АКРАМОВ Акмал, Дюртюлинский р-н Башкирской АССР, рядовой в/ч 70483, погиб 27.3.1944.

АКСАМИТНЫЙ Дмитрий Денисович, род. в 1916, проживал в с. Качкаровка Николаевской обл., рядовой в/ч 35676, погиб 26.3.1944.

АКСЕНОВ Иван Николаевич, г. Галич Костромской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

АКСЕНОВ Павел Васильевич, сержант в/ч 16652, погиб 30.3.1944.

АКУЛЕНКО Гавриил Демидович, д. Тереховка Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 30663, погиб 29.3.1944.

АЛДОШИН Иван Васильевич, род. в 1916, рядовой, погиб 27.3.1944.

АЛДОШИН Иван Иванович, рядовой, погиб 27.3.1944.

АЛДОШИН Николай Дмитриевич, служил в 843-м стрелковом полку, мл. сержант, погиб 26.3.1944.

Памятник на братской могиле советских воинов и партизан в пос. Ухлясть.

АЛЕЙНИКОВ Михаил Федорович, г. Мурманск, старшина, погиб 27.3.1944.

АЛЕКСАНДРОВ Василий Александрович, д. Драхово Мариинско-Посадского р-на Чувашской АССР, ефрейтор в/ч 54366, погиб 5.12.1943.

АЛЕКСАНДРОВ Василий Степанович, пос. Быхово Волгоградской обл., старшина в/ч 41035, погиб 19.1.1944.

АЛЕКСАНДРОВ Николай Александрович, д. Анаткаж Мариинско-Посадского р-на Чувашской АССР, служил в в/ч 68462, погиб 31.1.1944.

АЛЕКСАНДРОВ Сергей Ильич, Богородицкий р-н Тульской обл., ефрейтор в/ч 70483, погиб 1.4.1944.

АЛЕКСАНДРОВ Степан Назарович, д. В. Дрегалевка Краснинского р-на Липецкой обл., ефрейтор в/ч 36567, погиб 18.1.1944.

АЛЕКСАШИН Исай Кузьмич, с. Ждигер Орловской обл., рядовой в/ч 01281, погиб 25.3.1944.

АЛЕКСЕЕВ Александр Иванович, Мокроусовский р-н Курганской обл., рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

АЛЕКСЕЕВ Григорий Николаевич, г. Усолье-Сибирское Иркутской обл., рядовой 1023-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

АЛЕКСЕЕВ Иван Матвеевич, сержант в/ч 41035, погиб 25.3.1944.

АЛЕКСЕЕВ Николай Эммануилович, род. в 1925, д. Сосновка Сосновского р-на Горьковской обл., мл. сержант, погиб 23.6.1944.

АЛЕКСЕЕНКО Александр Емельянович, д. Лотки Орловской обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

АЛЕКСЕЕНКО Никита Васильевич, род. в 1914, с. Рубежное Климовского р-на Московской обл., рядовой, погиб 12.4.1944.

АЛЕКСЕЕНКОВ Иван Герасимович, род. в 1918, служил в Смоленском штабе партизанского движения, рядовой, погиб 17.10.1943.

АЛЕКСЕЙЦЕВ Павел Михайлович, с. Очкино Середино-Будского р-на Сумской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 29.3.1944.

АЛИКИН Сергей Александрович, род. в 1916, д. Зубки Пермской обл., лейтенант 1210-го стрелкового полка 362-й стрелковой дивизии, погиб 27.3.1944.

АМАНГЕЛЬДИЕВ Оваз, Таджикская ССР, рядовой в/ч 31511, погиб 8.12.1943.

АМРИЕВ Буйбулат, Курдайский р-н Джамбульской обл., рядовой в/ч 29570, погиб 7.12.1943.

АНАНКО Михаил Захарович, род. в 1919, с. Красное Черниговской обл., рядовой, погиб 26.11.1943.

АНДРЕЕВ Алексей Павлович, г. Мценск Орловской обл., рядовой 830-го стрелкового полка, погиб 6.6.1944.

АНДРЕЕВ Виктор Георгиевич, род. в 1920, г. Саратов, сержант в/ч 30663, погиб 23.3.1944.

АНДРЕЕВ Иван Иванович, рядовой в/ч 66434, погиб 3.12.1943.

АНДРЕЕВ Николай Андреевич, род. в 1922, Новгородская обл., ст. лейтенант 1291-го стрелкового полка 110-й стрелковой дивизии, погиб 3.12.1943.

АНДРЕЕНКО Семен Евсеевич, Климовичский р-н Могилевской обл., ст. сержант, погиб 10.4.1944.

АНДРОСОВ Антон Павлович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой 1095-го стрелкового полка, погиб 9.1.1944.

АНДРОСОВ Дмитрий Моисеевич, рядовой в/ч 29570, погиб 29.12.1943.

АНДРЮШИН Ефим Кузьмич, род. в 1896, г. Спас-

Быховский районный историко-краеведческий музей

Деменск Калужской обл., рядовой в/ч 15329, погиб 27.3.1944.

АНДРЮЩЕНКО Иван Яковлевич, с. Рудьково Бобровицкого р-на Черниговской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

АНИКИН Василий Дмитриевич, род. в 1909, Саратовская обл., сержант, п/п 02801, погиб 30.4.1944.

АНИСОВ Константин Семенович, род. в 1921, рядовой в/ч 15303, погиб 24.3.1944.

АНИШКИН Николай Никитович, рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 28.11.1943.

АНИЩЕНКО Петр Нестерович, рядовой в/ч 54366, погиб 6.1.1944.

АНОСОВ Михаил Иванович, род. в 1922, Кяхтинский р-н Бурятской АССР, рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 4.1.1944.

АНОХИН Василий Дмитриевич, г. Орел, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

АНОХИН Василий Иванович, ефрейтор, погиб 24.3.1944.

АНТОНЕНКО Антон Парамонович, Таловский р-н Воронежской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 25.3.1944.

АНТОНОВ Александр Ефимович, д. Бесклемцево Свердловского р-на Орловской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

АНТОНОВ Дмитрий Васильевич, г. Москва, рядовой 1021-го стрелкового полка, погиб 14.4.1944.

АНТОНОВ Дмитрий Николаевич, г. Гомель, рядовой 276-й отдельной штрафной роты, погиб 26.3. 1944.

АНТОНОВ Николай Васильевич, д. Спиридоновка Лениногорского р-на Татарской АССР, рядовой в/ч 41035, погиб 25.3.1944.

АНТОХИН Александр Васильевич, род. в 1918, сержант 210-го стрелкового полка, погиб 31.3.1944.

АНТОШКИН Павел Павлович, с. Усты Калужской обл., рядовой, погиб 4.12.1943.

АНТОЩЕНКОВ Павел Елисеевич, д. Болаш Смоленской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 9.12.1943.

АНУФРИЕВ Петр Дмитриевич, рядовой, погиб 2.12. 1943.

АНУФРИЕВ Федор Дмитриевич, рядовой в/ч 20759 Д, погиб 29.11.1943.

АНШЕЛЕВИЧ Марк Александрович, род. в 1924, г. Москва, сержант 1291-го стрелкового полка, погиб 30.11.1943.

АПАНАСЕНКО Василий Николаевич, д. Кульбаки Глушковского р-на Курской обл., рядовой в/ч 49838, погиб 4.4.1944.

АРГАПИСТОВ Василий Иванович, д. Стайки Климовичского р-на Могилевской обл., служил в в/ч 15303, погиб 3.2.1944.

АРЕНОВ Егор Федорович, род. в 1910, д. Н. Хотмирово Дубровского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 80663, погиб 9.4.1944.

АРЕСТОВ Григорий Александрович, г. Лысково Горьковской обл., мл. лейтенант в/ч 14113, погиб 6.1.1944.

АРИСТОВ Иван Севастьянович, рядовой в/ч 08765, погиб 6.1.1944.

АРИСТОРХОВ Никита Максимович, Калужская обл., рядовой 1019-го стрелкового полка, погиб 25.3. 1944.

АРЛАЩКИН Яков Федорович, Мотыгинский р-н Красноярского края, рядовой в/ч 15329, погиб 8.12. 1943.

АРТЕЕВ Александр Николаевич, с. Ванзетур Тюменской обл., сержант 1093-го стрелкового полка, погиб 25.5.1944.

АРТЕМЕНКО Иван Анисимович, рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

АРТЕМЕНКОВ Михаил Иванович, род. в 1926, д. Афонино Дубровского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 16652, погиб 3.10.1944.

АРТЕМОВ Михаил Петрович, род. в 1925, рядовой, погиб 28.3.1944.

АРТЕМЬЕВ Николай Михайлович, г. Ярославль, служил в в/ч 73557, погиб 29.3.1944.

АРТЮХИН Николай Павлович, рядовой, погиб 26.3.1944.

АРТЮШИК Григорий Андреевич, рядовой в/ч 29570, погиб 30.11.1943.

АРХИПОВ Александр Дмитриевич, рядовой в/ч 30663, погиб 19.6.1944.

АСКАРИН Маза Хизматович, род. в 1925, д. Аскарово Башкирской АССР, мл. сержант, п/п 15302, погиб 28.3.1944.

АСМОЛОВСКИЙ Ефим Павлович, рядовой, погиб 27.3.1944.

АСРИЯНЦ Артур Аваховия, ст. сержант 887-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

АСТАПЕНКО Филипп Потапович, рядовой в/ч 24615, погиб 25.3.1944.

АСТАПОВ Павел Сергеевич, д. Уречье Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 01810, погиб 25.1.1944.

АСЮШИН Степан Михайлович, с. Боброво Рыльского р-на Курской обл., рядовой в/ч 42035, погиб 25.3.1944.

АТАБАЕВ Матаур, род. в 1921, Кировский р-н Ферганской обл., рядовой 1291-го артполка 110-й стрелковой дивизии, погиб 24.11.1943.

АФАНАСЬЕВ Феофан Ефимович, д. Сафролово Гаврилово-Посадского р-на Ивановской обл., рядовой 1093-го стрелкового полка, погиб 5.1.1944.

АФЕНГЕВ Михаил Андреевич, с. Алексеевка Базарно-Карабулакского р-на Саратовской обл., ст. лейтенант 1093-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

АХРАМОВ Маматбай, род. в 1912, Балыкчинский р-н Андижанской обл., рядовой в/ч 15329, погиб 28.11.1943.

АХУНОВ Абдулазист, род. в 1919, Ферганская обл. Узбекской ССР, мл. сержант в/ч 20641 Н, погиб 20.12. 1943.

БАБИК Сергей Петрович, рядовой в/ч 41035, погиб 30.3.1944.

БАБИН Федор Сергеевич, с. Далисичи Суражского р-на Брянской обл., рядовой 210-го мотострелкового батальона, погиб 30.3.1944.

БАБКИН Григорий Васильевич, род. в 1910, д. Моховичи Задонского р-на Липецкой обл., рядовой в/ч 15303, погиб 20.3.1944.

БАБУЧЕНКО Яков Игнатьевич, Кормянский р-н Гомельской обл., рядовой, п/п 24615, погиб 25.3.1944.

БАБУШКИН Сергей Владимирович, г. Ярославль, рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 24.12.1943.

БАВИНОВ Герасим Дмитриевич, г. Москва, рядовой в/ч 77016, погиб 30.3.1944.

БАГРОВ Виктор Иванович, г. Дзержинск Горьковской обл., сержант в/ч 70483, погиб 30.3.1944.

БАДАНИН Николай Дмитриевич, рядовой, п/п 29570, погиб 4.12.1943.

БАЗАНОВ Павел Федорович, род. в 1915, с. Тис Суксунского р-на Пермской обл., рядовой в/ч 2759 Д, погиб 2.12.1943.

БАЗАРБАЕВ Юхамбали, Ленинградский р-н Ферганской обл., рядовой, п/п 15329, погиб 29.11.1943.

БАЗУНОВ Григорий Моисеевич, д. Лужная Шумяч-

Бобровский районный историко-краеведческий музей

ского р-на Смоленской обл., п/п 36511, погиб 6.1.1944.

БАЗЫЛЕВ Николай Васильевич, д. Соколовка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой 640-го саперного батальона, погиб 23.6.1944.

БАЗЫЛЕВ Степан Семенович, г. Славгород Могилевской обл., рядовой, погиб 26.3.1944.

БАЙДИКОВ Алексей Федорович, род. в 1919, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка 110-й стрелковой дивизии, погиб 21.11.1943.

БАЙМАТОВ Тишабай, род. в 1900, г. Ташкент, рядовой в/ч 15303, погиб 6.7.1944.

БАЙМУРАТОВ Курт, Ашхабадский р-н Туркменской ССР, служил в 837-м стрелковом полку, погиб 26.3.1944.

БАКАВКИН Дмитрий Дмитриевич, пос. Шкотово Приморского края, рядовой, п/п 24615, погиб 28.3. 1944.

БАКСАНОВ Дмитрий Николаевич, род. в 1905, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой, погиб 27.3.1944.

БАЛУТА Феодосей Николаевич, д. Савенки Менского р-на Черниговской обл., рядовой, п/п 02821, погиб 1.4.1944.

БАМИН Дмитрий Салаевич, род. в 1911, Свердловский р-н Орловской обл., рядовой, п/п 15303, погиб 6.1.1944.

БАННИКОВ Михаил Тихонович, рядовой, п/п 54366, погиб 5.12.1943.

БАРАБАНОВ Федор Петрович, род. в 1916, Лебедянский р-н Липецкой обл., ст. сержант, погиб 31.3.1944.

БАРАБАШ Роман Макарович, Щорский р-н Черниговской обл., рядовой в/ч 29570, погиб 27.3.1944.

БАРАНОВ Александр Павлович, с. Кремневка Джувалинского р-на Джамбульской обл., мл. сержант, погиб 30.11.1943.

БАРАНОВ Александр Павлович, род. в 1923, г. Вязьма Смоленской обл., ефрейтор, погиб 25.3.1944.

БАРАНОВ Александр Павлович, род. в 1923, г. Кондрово Дзержинского р-на Калужской обл., ефрейтор 1208-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

БАРАШКОВ Игнат Александрович, д. Сутоки Чаусского р-на Могилевской обл., рядовой, в/ч 24701, погиб 25.3.1944.

БАРЕНКОВ Федор Васильевич, рядовой, погиб 6.1.1944.

БАРИКОВ Иван Михайлович, д. Болотня Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

БАРИНОВ Макар Алексеевич, род. в 1902, пос. Любимовка Макарьевского р-на Костромской обл., рядовой, п/п 20701, погиб 28.3.1944.

БАРИНОВ Павел Павлович, рядовой в/ч 29520, погиб 31.3.1944.

БАРКОВ Николай Николаевич, г. Орел, сержант, п/п 70423, погиб 26.3.1944.

БАРСКИЙ Иван Иванович, рядовой, погиб 26.3. 1944.

БАРСУКОВ Иван Павлович, г. Витебск, рядовой, погиб 4.1.1944.

БАРСУКОВ Михаил Николаевич, рядовой в/ч 24701, погиб 26.3.1944.

БАРЫШИНСКИЙ Дмитрий Иванович, род. в 1909, Прохоровский р-н Белгородской обл., рядовой 843-го стрелкового полка, погиб 10.4.1944.

БАРЫШНИКОВ Григорий Романович, Рославльский р-н Смоленской обл., рядовой в/ч 15329, погиб 25.3.1944.

БАРЫШНИКОВ Клавдий Семенович, с. Костино Алапаевского р-на Свердловской обл., лейтенант 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

БАСЕНОК Дмитрий Семенович, род. в 1910, с. Ярцево Стародубского р-на Брянской обл., ст. сержант, п/п 47978, погиб 25.3.1944.

БАСИРОВ Шаймулла Галянович, рядовой в/ч 41035, погиб 15.2.1944.

БАСОК Иван Иванович, рядовой в/ч 66439 А, погиб 26.3.1944.

БАСЫРОВ Абдрыхман Абдулович, Давлекановский р-н Башкирской АССР, мл. сержант в/ч 36535, погиб 26.3.1944.

БАТОВ Николай Григорьевич, рядовой в/ч 29570, погиб 6.12.1943.

БАТОВКИН Алексей Михайлович, г. Славгород Могилевской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 6.1.1944.

БАТРАКОВ Василий, рядовой, п/п 54366, погиб 27.3.1944.

БАХАРЕВ Григорий Лукьянович, д. Страдецкая Кромского р-на Орловской обл., рядовой, погиб 7.12.1943.

БАШАРИН Тимофей Иосифович, рядовой в/ч 30663, погиб 19.6.1944.

БАШКЕЕВ Антон Иванович, рядовой в/ч 68463, погиб 5.4.1944.

БАШКИРЦЕВ Евграсий Ефимович, рядовой в/ч 15329, погиб 3.12.1943.

БАШЛАКОВ Ананий Петрович, д. Осмоловичи Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой, п/п 54386, погиб 3.4.1944.

БАШМАКОВ Степан Семенович, род. в 1907, д. Половинная Шумячского р-на Смоленской обл., рядовой, погиб 27.11.1943.

БАЯНОВ Денис Викторович, Любинский р-н Омской обл., рядовой, погиб 26.2.1944.

БЕГЕНДИСОВ Абды, род. в 1924, рядовой, погиб 31.3.1944.

БЕЗДОЛЬНОВ Иван Александрович, г. Ярославль, рядовой в/ч 49838, погиб 28.3.1944.

БЕКИН Устин Михайлович, д. Старое Кунцево Кардымовского р-на Смоленской обл., рядовой, п/п 20759, погиб 29.3.1944.

БЕЛЕНЬКИЙ Григорий Борисович, род. в 1910, мл. сержант в/ч 24615, погиб 30.3.1944.

БЕЛИМОВ Андрей Дмитриевич, рядовой, п/п 29570, погиб 6.1.1944.

БЕЛИЦКИЙ Николай Ульянович, с. Крупное Азовского р-на Ростовской обл., рядовой, погиб 31.3.1944.

БЕЛОВ Василий Григорьевич, род. в 1908, г. Шуя Ивановской обл., майор в/ч 01981, погиб 29.11.1943.

БЕЛОВСКИЙ Ипполит Петрович, д. Слапище Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой 343-го стрелкового полка, погиб 26.5.1944.

БЕЛЫХ Василий Михайлович, рядовой, погиб 28.3. 1944.

БЕЛЫХ Василий Павлович, род. в 1922, г. Великий Устюг Вологодской обл., рядовой, п/п 15329, погиб 20.3.1944.

БЕЛЫХ Иван Матвеевич, Кемеровская обл., лейтенант, п/п 49994, погиб 28.3.1944.

БЕЛЯВЦЕВ Андрей Иванович, старшина 1208-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

БЕЛЯЕВ Алексей Иванович, г. Новомосковск Тульской обл., сержант, погиб 27.3.1944.

БЕЛЯЕВ Николай Кузьмич, Увинский р-н Удмуртской АССР, рядовой в/ч 49838, погиб 29.3.1944.

БЕРДИЕВ Курбан, Ферганская обл., рядовой, п/п 01981, погиб 29.11.1943.

Быховский районный историко-краеведческий музей

БЕРДНИКОВ Петр Васильевич, д. Дубровка Уржумского р-на Кировской обл., рядовой, п/п 13435, погиб 27.3.1944.

БЕРЕНДА Иван Герасимович, рядовой в/ч 70433, погиб 28.3.1944.

БЕРНОВ Александр Степанович, род. в 1901, Калининская обл., сержант 343-го стрелкового полка, погиб 16.4.1944.

БЕРЧАТОВ Андрей Гурьянович, ефрейтор, погиб 26.3.1944.

БЕСКАРАВАЙНЫЙ Дмитрий Поликарпович, с. Криски Коропского р-на Черниговской обл., рядовой, п/п 29570, погиб 30.3.1944.

БЕСПАЛОВ Алексей Тихонович, Калужский р-н Калужской обл., рядовой, п/п 66434, погиб 26.3.1944.

БЕСПАЛОВ Леонид Антонович, мл. сержант в/ч 41035, погиб 16.2.1944.

БЛОХИН Петр Яковлевич, д. Буховка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 15329, погиб 3.12.1943.

БОГДАНОВ Василий Максимович, рядовой 843-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

БОГДАНОВ Павел Алексеевич, рядовой 1023-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

БОГОРОДОВ Трофим Гордеевич, рядовой, погиб 24.3.1944.

БОЙКО Николай Борисович, род. в 1926, с. Вязовое Конотопского р-на Сумской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

БОЙЦОВ Петр Михайлович, г. Ленинград, рядовой в/ч 70483, погиб 26.3.1944.

БОКУНОВ Андрей Якимович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 06583Н, погиб 6.1.1944.

БОЛОКИН Николай Ефимович, род. в 1908, с. Мельня Конотопского р-на Сумской обл., рядовой 210-го отдельного мотострелкового батальона, погиб 26.3.1944.

БОНДАРЕВ Даниил Филиппович, г. Сыктывкар Коми АССР, рядовой в/ч 24615, погиб 28.3.1944.

БОНДАРЕВ Михаил Дмитриевич, рядовой, погиб 18.4.1944.

БОНДАРЕВ Семен Иванович, д. Борщовка Гомельской обл., рядовой в/ч 48463, погиб 27.3.1944.

БОНДАРЕНКО Иван Викторович, д. Медведовка Климовичского р-на Могилевской обл., мл. сержант, погиб 28.3.1944.

БОНДАРЕНКО Федор Егорович, сержант, погиб 25.3.1944.

БОНДАРЧИК Николай Трофимович, пос. Чапаево Чимкентской обл., сержант в/ч 29570, погиб 6.1.1944.

БОНДАРЬ Владимир Савкович, с. Песташки Таращанского р-на Киевской обл., рядовой, п/п 68463, погиб 28.3.1944.

БОНДАРЬ Михаил Сергеевич, род. в 1926, Винницкий р-н Винницкой обл., ст. сержант в/ч 39982, погиб 27.3.1944.

БОНДАРЬ Павел Трифонович, ефрейтор в/ч 29570, погиб 6.1.1944.

БОРЗОВ Егор Яковлевич, род. в 1906, с. Дмитриевка Нагайбакского р-на Куйбышевской обл., рядовой, погиб 30.3.1944.

БОРИСЕВИЧ Григорий Матвеевич, род. в 1911, г. Минск, старшина, погиб 31.3.1944.

БОРИСЕНКО Иван Ерофеевич, рядовой в/ч 20759, погиб 6.1.1944.

БОРИСЕНКОВ Василий Логинович, д. Рязаново Смоленского р-на Смоленской обл., рядовой, п/п 49838, погиб 29.3.1944.

БОРИСОВ Василий Евдокимович, род. в 1912, д. Михайловка Липецкой обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

БОРКОВ Федор Устинович, Шумячский р-н Смоленской обл., рядовой, погиб 28.11.1943.

БОРКЫЛАЕВ Евдоким Иванович, сержант 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

БОРОДЕНКО Николай Павлович, д. Самойлово Новоазовского р-на Донецкой обл., ст. сержант 176-й отдельной стрелковой роты, погиб 28.3.1944.

БОРОДИН Петр Владимирович, род. в 1916, лейтенант в/ч 70520, погиб 25.3.1944.

БОРОДИН Петр Владимирович, рядовой, погиб 25.3.1944.

БОРОДИН Петр Григорьевич, род. в 1925, с. Рудничное Челябинской обл., рядовой, п/п 68463, погиб 31.3.1944.

БОРОХ Иван Иванович, род. в 1919, пос. Золочев Харьковской обл., рядовой в/ч 66584, погиб 29.3.1944.

БОШАРКО Александр Феонович, г. Славгород Могилевской обл., рядовой в/ч 20759, погиб 28.3.1944.

БРАТУХИН Константин Григорьевич, г. Тара Омской обл., погиб 3.1.1944.

БРЫКИН Василий Егорович, род. в 1925, с. Рязановка Болотнинского р-на Новосибирской обл., рядовой, погиб 27.3.1944.

БРЫНИН Павел Сергеевич, д. Зимняк Грязовецкого р-на Вологодской обл., сержант 830-го стрелкового полка, погиб 14.5.1944.

БРЮКОВ Сергей Викторович, г. Свердловск, рядовой в/ч 30663, погиб 14.6.1944.

БРЮХОВ Илья Климентьевич, ст. сержант 837-го стрелкового полка, погиб 9.4.1944.

БРЮШКОВ Иван Васильевич, род. в 1903, с. Девица Усманского р-на Липецкой обл., рядовой, погиб 29.3.1944.

БУБЕЛЬ Иван Федотович, род. в 1897, с. Кладьковка Нежинского р-на Черниговской обл., рядовой, п/п 15329, погиб 27.3.1944.

БУБЕНЧИКОВ Дмитрий Гермогенович, род. в 1896, рядовой в/ч 20759, погиб 1.4.1944.

БУБНОВ Валентин Григорьевич, рядовой в/ч 20759 Д, погиб 3.12.1944.

БУБНОВ Дмитрий Михайлович, рядовой в/ч 15393, погиб 2.4.1944.

БУГАЕВ Афанасий Моисеевич, Могилевская обл., рядовой 367-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

БУГАЕВ Иван Васильевич, род. в 1925, Дубровский р-н Брянской обл., мл. сержант, погиб 25.3.1944.

БУГРОВ Константин Иванович, г. Ярославль, рядовой в/ч 20759, погиб 6.1.1944.

БУДНИКОВ Юрий Михайлович, род. в 1924, г. Чапаевск Куйбышевской обл., рядовой, п/п 15303, погиб 26.3.1944.

БУЗИН Сергей Петрович, род. в 1908, д. Вязавая Воскресенского р-на Горьковской обл., рядовой 1021-го стрелкового полка, погиб 14.4.1944.

БУКАШИН Тарас Фефтович, д. Борисовичи Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 11.1.1944.

БУКАШИН Василий Степанович, род. в 1918, с. Павловка Мордовского р-на Тамбовской обл., капитан в/ч 29570, погиб 25.3.1944.

БУЛАНОВ Иван Степанович, д. Титовка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка 110-й стрелковой дивизии, погиб 29.11.1943.

БУЛАХТИН Егор Яковлевич, род. в 1903, с. Кали-

Быховский районный историко-краеведческий музей

кино Добровского р-на Липецкой обл., рядовой, погиб 31.3.1944.

БУЛКИН Анатолий Андреевич, г. Кострома, рядовой в/ч 14352, погиб 6.1.1944.

БУЛЬДУЛЕТОВ Квацнесто, род. в 1924, Кокчетавский р-н Кокчетавской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 3.4.1944.

БУНИН Николай Васильевич, д. Лисово Курского р-на Курской обл., ст. сержант, п/п 49838, погиб 30.3.1944.

БУРЕЙ Марк Кириллович, ст. лейтенант, погиб 29.3.1944.

БУРКОВ Алексей Абрамович, г. Киров, сержант в/ч 29570, погиб 28.11.1943.

БУРЛАКОВ Глеб Михайлович, г. Горький, ст. сержант в/ч 49838, погиб 31.3.1944.

БУРМИСТРОВ Емельян Никитович, род. в 1911, г. Орск Оренбургской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 25.3.1944.

БУРЬЯН Гордей Федотович, с. Фастовцы Бахмачского р-на Черниговской обл., рядовой 463-го отдельного саперного батальона, погиб 28.3.1944.

БУТЫЯРОВ Ямтерды, Кувинский р-н Ферганской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 6.1.1944.

БУХАНАШВИЛИ Шалва Давидович, г. Тбилиси, сержант 1291-го стрелкового полка 110-й стрелковой дивизии, погиб 29.11.1943.

БУХАНЬКОВ Григорий Кузьмич, пос. Поярково Михайловского р-на Амурской обл., служил в в/ч 54366, погиб 9.12.1943.

БУШМАКОВ Семен Петрович, род. в 1908, д. Ивановка Тарского р-на Омской обл., рядовой в/ч 03564, погиб 7.1.1944.

БУШМАНОВ Фодей Сергеевич, Венгеровский р-н Новосибирской обл., рядовой, п/п 66434, погиб 28.3.1944.

БУЯНОВ Сергей Григорьевич, д. Буяковка Шумячского р-на Смоленской обл., рядовой, п/п 36511, погиб 6.1.1944.

БУЯНОВ Стефан Семенович, с. Самохваловка Урицкого р-на Орловской обл., рядовой в/ч 39982, погиб 26.4.1944.

БЫКОВСКИЙ Лев Константинович, рядовой в/ч 29570, погиб 1.12.1943.

ВАЗЮКОВ Исай Федорович, род. в 1908, Батыревский р-н Чувашской АССР, рядовой, п/п 70483, погиб 28.3.1944.

ВАЙНТРЕЙН Давид Григорьевич, род. в 1906, г. Одесса, рядовой, погиб 27.3.1944.

ВАЛИЕВ Гусевин, проживал в с. Буглен, Буйнакский р-н Дагестанской АССР, рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

ВАЛИКОВ Алексей Леонтьевич, Стерлитамакский р-н Башкирской АССР, ст. сержант в/ч 49838, погиб 29.3.1944.

ВАЛИН Александр Григорьевич, д. Язвицы Пучежского р-на Ивановской обл., сержант, п/п 02821, погиб 2.4.1944.

ВАЛИТ Исаак Самойлович, г. Баку, сержант, погиб 28.3.1944.

ВАЛУЕВ Нил Григорьевич, Смоленский р-н Смоленской обл., сержант, п/п 49838, погиб 4.4.1944.

ВАЛЬКОВСКИЙ Дмитрий Константинович, Хотимский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 20750, погиб 3.12.1943.

ВАНДАЕВ Алексей Васильевич, с. Калинино Шатковского р-на Горьковской обл., сержант, п/п 15629, погиб 25.3.1944.

ВАНИЧКИН Никита Семенович, род. в 1922, с. Мача Белинского р-на Пензенской обл., ефрейтор, п/п 54390 А, погиб 26.3.1944.

ВАНЬКОВ Алексей Андреевич, род. в 1907, г. Соликамск Пермской обл., рядовой в/ч 32041, погиб 27.3.1944.

ВАНЮШИН Степан Ильич, род. в 1910, Ульяновский р-н Ульяновской обл., старшина 837-го стрелкового полка, погиб 11.4.1944.

ВАРГАНОВ Потап Борисович, рядовой 1093-го стрелкового полка, погиб 9.4.1944.

ВАСИЛЕВСКИЙ Никита Сергеевич, д. Каспеня Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 01981, погиб 25.3.1944.

ВАСИЛЕВСКИЙ Петр Александрович, Кричевский р-н Могилевской обл., ефрейтор в/ч 15629, погиб 25.3.1944.

ВАСИЛЕНКО Захар Васильевич, род. в 1902, г. Уссурийск Приморского края, погиб 5.1.1944.

ВАСИЛЕНКО Иван Илларионович, род. в 1920, г. Киев, сержант 1019-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

ВАСИЛЕНКО Спиридон Петрович, с. Б. Бобовичи Новозыбковского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 70483, погиб 26.3.1944.

ВАСИЛЬЕВ Андрей Власович, д. Тороловское Рыбинского р-на Ярославской обл., рядовой 138-го стрелкового полка, погиб 30.3.1944.

ВАСИЛЬЕВ Григорий Васильевич, род. в 1913, Чувашская АССР, ст. сержант, п/п 33891, погиб 12.3.1944.

ВАСИЛЬЕВ Макар Федорович, капитан 971-го артиллерийского стрелкового полка 110-й стрелковой дивизии, погиб 6.1.1944.

ВАСИЛЬЕВ Петр Васильевич, род. в 1923, пос. Юбилейный Зейского р-на Амурской обл., рядовой, п/п 29570, погиб 18.10.1943.

ВАСИЛЬЕВ Стефан Васильевич, д. Челкумаки Канашского р-на Чувашской АССР, рядовой, п/п 36511, погиб 6.1.1944.

ВАСИЛЬКОВ Антон Андреевич, д. Перегон Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 6.2.1944.

ВАСИЛЬЧЕНКО Яков Романович, с. Мартыновка Боранянского р-на Черниговской обл., рядовой, погиб 28.3.1944.

ВАСЬКИН Алексей Иванович, Вытегорский р-н Вологодской обл., ефрейтор в/ч 44649, погиб 27.3.1944.

ВАСЬКОВСКИЙ Иван Константинович, д. Малашковичи Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 20759, погиб 7.12.1943.

ВЕДЕРНИКОВ Кузьма Егорович, род. в 1902, д. Платоновцы Омутнинского р-на Кировской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 29.10.1943.

ВЕДУТА Платон Николаевич, ст. лейтенант, погиб 9.4.1944.

ВЕДЯТСКИЙ Иван Васильевич, г. Ковылкино Мордовской АССР, рядовой, погиб 25.3.1944.

ВЕЛИЧКО Николай Петрович, с. Петровка Павловского р-на Воронежской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 28.2.1944.

ВЕРБИН Николай Макарович, Каменский р-н Ростовской обл., старшина, погиб 10.2.1944.

ВЕРГЕЛЕС Петр Дмитриевич, род. в 1924, г. Челябинск, рядовой, погиб 7.1.1944.

ВЕРЕЩАГИН Николай Дмитриевич, ефрейтор, погиб 10.12.1943.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ВЕРЛОВ Григорий Семенович, род. в 1908, г. Волгоград, лейтенант, погиб 29.3.1944.

ВЕРТЕЙ Дмитрий Леонтьевич, с. Травное Даволенского р-на Новосибирской обл., рядовой в/ч 54303, погиб 4.12.1943.

ВЕСЕЛКО Василий Гаврилович, д. Лобжа Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 14352, погиб 6.1.1944.

ВЕСЕЛОВ Иван Николаевич, сержант, погиб в апреле 1944.

ВЕСНИН Степан Петрович, г. Советская Гавань Хабаровского края, рядовой 210-го мотострелкового батальона 110-й стрелковой дивизии, погиб 30.11. 1943.

ВИНИЧУК Григорий Платонович, с. Николаевка Житомирского р-на Житомирской обл., рядовой 210-го мотострелкового батальона, погиб 9.1.1944.

ВИНОГРАДОВ Иван Федорович, с. Пушкино Московской обл., рядовой 843-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

ВИНОГРАДОВ Сергей Павлович, пос. Каменка Вичугского р-на Ивановской обл., старшина 1021-го стрелкового полка, погиб 21.4.1944.

ВИТАЛИЕВ Адам Моисеевич, д. Березовка Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой 343-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

ВЛАСОВ Василий Иванович, род. в 1926, с. Каменка Воротынского р-на Горьковской обл., сержант, погиб 28.3.1944.

ВЛАСОВ Иван Иосифович, род. в 1918, д. Елькиф Удорского р-на Коми АССР, рядовой, погиб 26.3. 1944.

ВЛАСОВ Михаил Кузьмич, рядовой, погиб 5.12. 1943.

ВОДИЧЕВ Анатолий Васильевич, г. Брянск, мл. сержант, п/п 29570, погиб 20.1.1944.

ВОЛК Тимофей Степанович, Щорский р-н Черниговской обл., рядовой, п/п 03564, погиб 27.3.1944.

ВОЛКАГАН Игнат Петрович, с. Лосиновка Нежинского р-на Черниговской обл., рядовой, п/п 66434, погиб 31.3.1944.

ВОЛКОВ Григорий Данилович, д. Куликовка Славгородского р-на Могилевской обл., старшина, погиб 25.3.1944.

ВОЛКОВ Федор Никифорович, сержант, п/п 29570, погиб 6.1.1944.

ВОЛКОВ Фома Иванович, рядовой, погиб 7.1.1944.

ВОЛОБУЕВ Феодосий Яковлевич, г. Славгород Могилевской обл., мл. сержант 1267-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

ВОЛОБЦЕВ Илья Иванович, служил в в/ч 66434, погиб 25.3.1944.

ВОЛОДИН Иван Григорьевич, д. Яхонтово Хатынецкого р-на Орловской обл., ефрейтор в/ч 24701, погиб 26.3.1944.

ВОЛОЖАНИН Николай Васильевич, род. в 1917, г. Черновцы, лейтенант в/ч 15329, погиб 25.3.1944.

ВОЛОМЕНКО Моисей Петрович, с. Бурты Катарлыкского р-на Киевской обл., рядовой в/ч 20761, погиб 26.3.1944.

ВОЛОХОВ Петр Григорьевич, рядовой в/ч 20751, погиб 28.3.1944.

ВОЛОШИН Федор Назарович, род. в 1901, с. Авдеевка Кировского р-на Приморского края, рядовой, п/п 15303, погиб 26.3.1944.

ВОЛЧКОВ Григорий Данилович, д. Куликовка Славгородского р-на Могилевской обл., старшина 330-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

ВОЛЧКОВ Егор Константинович, д. Любаны Славгородского р-на Могилевской обл., мл. сержант в/ч 24701, погиб 27.3.1944.

ВОРЖЕВ Сергей Сергеевич, рядовой в/ч 15329, погиб 4.1.1944.

ВОРОБЬЕВ Василий Алексеевич, с. Домнище Меленковского р-на Владимирской обл., сержант в/ч 51141, погиб 26.3.1944.

ВОРОБЬЕВ Егор Семенович, г. Рубежное Ворошиловградской обл., рядовой 1023-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

ВОРОБЬЕВ Иван Михайлович, с. Ключищи Шимковского р-на Горьковской обл., сержант, п/п 24615, погиб 26.3.1944.

ВОРОБЬЕВ Роман Васильевич, рядовой в/ч 29370, погиб 7.12.1943.

ВОРОБЬЕВ Федор Григорьевич, род. в 1925, Солнцевский р-н Курской обл., рядовой в/ч 57331, погиб 30.3.1944.

ВОРОНИН Дмитрий Васильевич, род. в 1917, с. Уксянское Далматовского р-на Курганской обл., рядовой в/ч 15329, погиб 28.3.1944.

ВОРОНИН Иван Петрович, проживал в с. Атемар Кочкуровского р-на Мордовской АССР, рядовой 1093-го стрелкового полка, погиб 23.6.1944.

ВОРОНКОВ Борис Емельянович, пос. Н. Хутор Сараевского р-на Рязанской обл., ефрейтор в/ч 29570, погиб 7.1.1944.

ВОРОНКОВ Иван Павлович, д. Кромская Орловской обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

ВОРОНЦОВ Иван Алексеевич, рядовой в/ч 54366, погиб 26.3.1944.

ВОРОНЦОВ Иван Назарович, пос. Зимний Гаринского р-на Свердловской обл., ст. сержант в/ч 70483, погиб 27.3.1944.

ВОХМЯНОВ Иван Васильевич, с. Уксянское Далматовского р-на Курганской обл., рядовой в/ч 41532, погиб 26.3.1944.

ВУКОЛОВ Федор Константинович, род. в 1918, проживал в г. Сасово Рязанской обл., рядовой, погиб 29.3.1944.

ВЫДРИН Александр Григорьевич, г. Пласт Челябинской обл., сержант, п/п 36663, погиб 13.5.1944.

ВЫЛЕГЖАНИН Григорий Яковлевич, рядовой, погиб 10.4.1944.

ВЫСОЦКИЙ Кузьма Алексеевич, рядовой, п/п 24615, погиб в марте 1944.

ГАВРИЛЕНКОВ Василий Фролович, Шумячский р-н Смоленской обл., рядовой, п/п 29750, погиб 6.1. 1944.

ГАВРИЛОВ Егор Алексеевич, д. Стайки Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 01981, погиб 29.11.1943.

ГАВРИЛЬЧЕНКО Петр Яковлевич, род. в 1921, рядовой 1023-го стрелкового полка, погиб 11.4.1944.

ГАВРИЛЬЧИК Евгений Иванович, Хойникский р-н Гомельской обл., рядовой в/ч 29819, погиб 23.3.1944.

ГАВРИЧЕНКО Гавриил Маркиянович, д. Роскошь Хотимского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 2.12.1943.

ГАЕВ Детит Андреевич, рядовой, погиб 28.3.1944.

ГАЙКО Георгий Захарович, род. в 1925, ст. Вознесенская Лабинского р-на Краснодарского края, рядовой, погиб 26.3.1944.

ГАЙСИН Аюн, рядовой в/ч 15329, погиб 7.1.1944.

ГАЛАЙДА Максим Антонович, род. в 1903, с. Слобода Бурынского р-на Сумской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

ГАЛАХОВ Василий Андреевич, д. Котовка Ры-

Быховский районный историко-краеведческий музей

бинского р-на Ярославской обл., мл. сержант, п/п 30663, погиб 29.3.1944.

ГАЛАШИН Александр Кузьмич, род. в 1924, д. Себельское Брейтовского р-на Ярославской обл., сержант 210-го мотострелкового батальона, погиб 7.1. 1944.

ГАЛИМОВ Филих, Северо-Енисейский р-н Красноярского края, ефрейтор в/ч 70483, погиб 27.3.1944.

ГАЛКА Кузьма Иванович, род. в 1903, пос. Сухо-Сармат Неклиновского р-на Ростовской обл., рядовой, погиб 15.4.1944.

ГАЛКИН Николай Михайлович, род. в 1924, с. Киржеманы Мордовской АССР, сержант в/ч 5251, погиб 25.3.1944.

ГАЛУЗА Петр Гафилович, рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 30.3.1944.

ГАПАНОВ Петр Сергеевич, д. Звонец Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 19.2.1944.

ГАРБУЗОВ Филипп Павлович, Хотимский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 29570, погиб 7.12. 1943.

ГАРЕЛИКОВ Иван Лазаревич, д. Летяги Славгородского р-на Могилевской обл., сержант, погиб 26.3.1944.

ГАРИН Захар Ефимович, с. Старая Толковка Пачелмского р-на Пензенской обл., рядовой в/ч 06461 Д, погиб 26.3.1944.

ГАРЮНОВ Егор Николаевич, пос. Ранцево Калининской обл., рядовой, погиб 29.3.1944.

ГАСТЕВ Павел Демьянович, ст. Камышеватская Ейского р-на Краснодарского края, рядовой, п/п 15329, погиб 26.11.1943.

ГАТАЛЬСКИЙ Федот Трофимович, рядовой в/ч 20750, погиб 6.1.1944.

ГАФУРОВ Назыр, г. Ташкент, рядовой, п/п 70483, погиб 28.3.1944.

ГВОЗДЕВ Алексей Николаевич, рядовой, п/п 30663, погиб 23.5.1944.

ГЕНЕРАЛОВ Владимир Мартемьянович, г. Горький, рядовой 837-го стрелкового полка, погиб 10.4.1944.

ГЕРАСЬКО Леонтий Федорович, с. Шумяни Козелецкого р-на Черниговской обл., рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

ГИГАЧ Иван Петрович, г. Липецк Липецкой обл., ст. лейтенант, погиб 29.3.1944.

ГИЛЬМУТДИНОВ Азингангир Гильмутдинович, д. Штырь Арского р-на Татарской АССР, рядовой 837-го стрелкового полка, погиб 31.5.1944.

ГИЛЬМУТДИНОВ Сеяхъ, д. Козылино Арского р-на Татарской АССР, рядовой 1093-го стрелкового полка, погиб 15.6.1944.

ГИЛЯЗЕВ Фомин, д. Каменка Сысертского р-на Свердловской обл., рядовой, погиб 28.11.1943.

ГИНЬКО Яков Михайлович, Бобровичский р-н Черниговской обл., рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

ГИРДИЕВ Николай Васильевич, род. в 1925, погиб 27.3.1944.

ГЛАВИН Егор Федорович, род. в 1916, г. Бийск Алтайского края, рядовой, погиб 9.12.1943.

ГЛАДИЛИН Павел Лукьянович, рядовой 830-го стрелкового полка, погиб 29.5.1944.

ГЛАДКОВ Давид Петрович, д. Можевое Каргапольского р-на Курганской обл., сержант, п/п 30663, погиб 29.3.1944.

ГЛАДКОВ Николай Иванович, Изобильненский р-н Ставропольского края, рядовой 943-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

ГЛАДКОВ Николай Константинович, г. Ярославль, лейтенант, п/п 66434, погиб 3.12.1943.

ГЛАЗАТОВ Василий Петрович, род. в 1903, с. Городище Бондарского р-на Тамбовской обл., рядовой 1019-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

ГЛОТИКОВ Сергей Иванович, мл. сержант, п/п 01981 А, погиб 28.12.1943.

ГЛУМОВ Иван Иванович, род. в 1922, г. Воронеж, рядовой, п/п 15303, погиб 27.3.1944.

ГЛУШЕНКОВ Григорий Яковлевич, род. в 1925, Смоленский р-н Смоленской обл., рядовой, погиб 29.3.1944.

ГЛУШКОВ Григорий Фролович, Котельничский р-н Кировской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 26.3. 1944.

ГЛУШКОВ Павел Алексеевич, г. Киров, рядовой в/ч 14113, погиб 27.3.1944.

ГЛУЩЕНКО Григорий Андреевич, рядовой в/ч 14113, погиб 1.4.1944.

ГНЕЗДИКОВ Николай Миронович, рядовой в/ч 30663, погиб 9.4.1944.

ГНЕЗДИЛОВ Семен Иванович, род. в 1917, д. Гнездилово Курской обл., рядовой, погиб 3.3.1944.

ГНЕУШЕВ Михаил Иванович, д. Гнеушево Урицкого р-на Орловской обл., мл. сержант в/ч 01981 А, погиб 25.3.1944.

ГОГОЛЕВ Александр Сахатеевич, рядовой, в/ч 29570, погиб 26.3.1944.

ГОЛДОБИН Дмитрий Антонович, д. Головниха Частинского р-на Пермской обл., рядовой 276-й отдельной штрафной роты, погиб 26.3.1944.

ГОЛДОБИН Иван Михайлович, Лебяжский р-н Кировской обл., мл. сержант 1093-го стрелкового полка, погиб 9.4.1944.

ГОЛЕНКОВ Андрей Иванович, Шумячский р-н Смоленской обл., рядовой, п/п 29570, погиб 29.11. 1943.

ГОЛЕНКОВ Михаил Матвеевич, д. Лобжа Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 30663, погиб 29.3.1944.

ГОЛИКОВ Василий Васильевич, рядовой в/ч 01281, погиб 26.3.1944.

ГОЛИКОВ Николай Сергеевич, рядовой в/ч 70483, погиб 26.3.1944.

ГОЛОВАЧЕВ Иван Павлович, Хотимский р-н Могилевской обл., сержант 1262-го стрелкового полка, погиб 24.3.1944.

ГОЛОВИН Павел Васильевич, с. М. Долженки Курского р-на Курской обл., рядовой, п/п 49838, погиб 28.3.1944.

ГОЛОВКИН Борис Александрович, проживал в Москве, рядовой, погиб 26.3.1944.

ГОЛОВУШКИН Николай Елизарович, Тисульский р-н Кемеровской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка 110-й стрелковой дивизии, погиб 28.11.1943.

ГОЛОЩАПОВ Федор Артемович, рядовой, погиб 26.3.1944.

ГОМЕЛЯКОВ Петр Григорьевич, ефрейтор 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

ГОНЧАРЕНКО Василий Михайлович, род. в 1923, сержант, погиб 25.3.1944.

ГОНЧАРОВ Александр Александрович, Могилевская обл., рядовой в/ч 20759, погиб 6.12.1943.

ГОНЧАРОВ Александр Алексеевич, рядовой в/ч 20759, погиб 3.12.1943.

ГОНЧАРОВ Даниил Петрович, с. Крещатое Кантемировского р-на Воронежской обл., рядовой в/ч 08765 У, погиб 6.1.1944.

ГОНЧАРОВ Ирафей Андреевич, д. Бовки Быховско-

Быховский районный историко-краеведческий музей

го р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 7.2.1944.

ГОНЧАРОВ Иван Карпович, ст. сержант 604-го стрелкового полка, погиб 20.3.1944.

ГОНЫШЕВ Петр Владимирович, сержант 343-го стрелкового полка, погиб 19.4.1944.

ГОРБАТЕНКО Андрей Михайлович, род. в 1902, с. Волчиха Волчихинского р-на Алтайского края, рядовой 441-й отдельной роты связи, погиб 1.4.1944.

ГОРБАТОВ Никита Сергеевич, д. Гачко Мосальского р-на Калужской обл., рядовой в/ч 49838, погиб 30.4.1944.

ГОРБАЧЕВ Иван Захарович, Славгородский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 2.1.1944.

ГОРБАЧЕВ Сергей Алексеевич, род. в 1905, рядовой, п/н 63434.

ГОРБАЦКИЙ Петр Афанасьевич, род. в 1903, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, погиб 29.11.1943.

ГОРГОПА Федор Степанович, Белокуракинский р-н Ворошиловградской обл., рядовой в/ч 14113, погиб 27.3.1944.

ГОРДИН Николай Акимович, род. в 1910, рядовой, погиб 26.4.1944.

ГОРЕЛИКОВ Антон Игнатьевич, д. Летяги Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 24701, погиб 26.3.1944.

ГОРЕЛОВ Михаил Сергеевич, рядовой, погиб 15.3. 1944.

ГОРЕЛОВ Сергей Герасимович, г. Тула, старшина в/ч 70483, погиб 26.3.1944.

ГОРЛО Григорий Петрович, род. в 1914, г. Стародуб Брянской обл., рядовой 1019-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

ГОРЛОВ Степан Павлович, род. в 1910, с. Азаровка Стародубского р-на Брянской обл., рядовой 409-го отдельного мотострелкового батальона, погиб 13.6.1944.

ГОРНИЧЕВ Михаил Дмитриевич, д. Обыденки Кромского р-на Орловской обл., рядовой в/ч 20759, погиб 7.12.1943.

ГОРТУН Николай Ксенофонтович, с. Ласиновка Нежинского р-на Черниговской обл., рядовой, п/п 15329, погиб 28.3.1944.

ГОРШКОВ Василий Алексеевич, п/о Раменье Торжокского р-на Калининской обл., рядовой, погиб 30.11.1943.

ГОРШКОВ Михаил Петрович, д. Кулак Меленковского р-на Владимирской обл., рядовой 1019-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

ГОРЬКИХ Василий Андреевич, рядовой в/ч 49838, погиб 30.3.1944.

ГОРЯЕВ Виталий Павлович, рядовой, погиб 3.12. 1943.

ГОРЯЧЕВ Иван Федорович, г. Москва, ст. сержант, п/п 54366, погиб 9.12.1944.

ГОРЯЧЕВ Кирилл Фомич, рядовой 467-го отдельного мотострелкового батальона, погиб 29.3.1944.

ГОРЯЧЕВ Федор Ефимович, рядовой, п/п 15303, погиб 10.2.1944.

ГОСТЕВ Филипп Тимофеевич, род. в 1924, пос. Зубовка Благовещенского р-на Алтайского края, рядовой, п/п 15303, погиб 26.3.1944.

ГРАБОВСКИЙ Иван Петрович, рядовой, погиб 25.3. 1944.

ГРАГУЛЕ Филипп Ефимович, рядовой в/ч 68463, погиб 27.3.1944.

ГРАКОВ Афанасий Никифорович, Смоленская обл., рядовой 1093-го стрелкового полка, погиб 9.4.1944.

ГРАНЦИКОВ Кузьма Терентьевич, рядовой в/ч 20759, погиб 6.1.1944.

ГРАЧЕВ Алексей Степанович, д. Екатериновка Льговского р-на Курской обл., рядовой в/ч 01281, погиб 26.11.1943.

ГРАЧЕВ Николай Тимофеевич, род. в 1920, д. М. Куликовка Орловского р-на Орловской обл., лейтенант 1291-го стрелкового полка, погиб 27.3. 1944.

ГРАЧИКОВ Николай Борисович, д. Алексеевка Хотынецкого р-на Орловской обл., рядовой 830-го стрелкового полка, погиб 23.5.1944.

ГРАЩЕНКО Федор Петрович, д. Теплое Чаусского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 26.3.1944.

ГРАЩЕНКО Филипп Филиппович, д. Уречье Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой 843-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

ГРЕБЕНКИН Демьян Васильевич, г. Москва, рядовой, погиб 27.3.1944.

ГРЕБЕНКИН Парфен Ефимович, мл. лейтенант, п/п 49838, погиб 30.3.1944.

ГРЕБЕННИКОВ Арсений Федорович, г. Янгиюль Ташкентской обл., рядовой в/ч 42652 Г, погиб 9.3. 1944.

ГРЕКОВ Петр Борисович, род. в 1925, д. Пречистино Измалковского р-на Липецкой обл., сержант 1291-го стрелкового полка 110-й стрелковой дивизии, погиб 30.11.1943.

ГРЕКОВ Семен Кузьмич, Кличевский р-н Могилевской обл., рядовой 843-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

ГРИБАЧЕВ Федор Давыдович, род. в 1927, рядовой 413-й стрелковой дивизии, погиб 13.12.1943.

ГРИГОРЬЕВ Михаил Васильевич, г. Уголье Иркутской обл., рядовой, погиб 23.6.1944.

ГРИГОРЬЕВ Федор Ефимович, г. Новохоперск Воронежской обл., рядовой 276-й отдельной штрафной роты, погиб 26.3.1944.

ГРИДИН Федор Васильевич, Куйбышевская обл., капитан в/ч 14352, погиб 28.3.1944.

ГРИГОРУК Иосиф Васильевич, рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

ГРИНБЕРГ Изя Семенович, род. в 1923, с. Городковка Крыжопольского р-на Винницкой обл., рядовой в/ч 15629, погиб 27.3.1944.

ГРИНЕВ Андрей Алексеевич, д. Пречистино Измалковского р-на Липецкой обл., сержант 1291-го стрелкового полка 110-й стрелковой дивизии, погиб 30.11. 1943.

ГРИНИН Иван Евдокимович, род. в 1923, г. Орехово-Зуево Московской обл., лейтенант в/ч 66434, погиб 26.3.1944.

ГРИШАЧЕВ Сергей Иванович, род. в 1902, д. Войлова Людиновского р-на Калужской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

ГРИШЕКИН Семен Григорьевич, ст. сержант в/ч 70483, погиб 30.3.1944.

ГРИЩЕНКО Василий Трофимович, род. в 1923, г. Горно-Алтайск Алтайского края, ст. лейтенант, погиб 29.11.1943.

ГРИЩЕНКО Григорий Прокофьевич, капитан, п/п 41035, погиб 26.3.1944.

ГРИЩЕНКО Даниил Михайлович, Костюковичский р-н Могилевской обл., сержант в/ч 26483, погиб 23.3.1944.

ГРИЩЕНКО Иван Иванович, г. Шуня Черниговской обл., старшина в/ч 20759, погиб 29.3.1944.

ГРОЛАЧ Демьян Федотович, род. в 1916, г. Крас-

Бобруйский районный историко-краеведческий музей

нодар, рядовой 176-й отдельной тел. роты, погиб 28.3.1944.

ГРОМАК Иван Алистратович, д. Уздица Глуховского р-на Сумской обл., рядовой в/ч 78483, погиб 26.2.1944.

ГРОМОВ Андрей Васильевич, сержант 200-го противотанкового дивизиона, погиб 27.3.1944.

ГРУДИНОВ Иосиф Алексеевич, д. Дашковка Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 03564, погиб 6.1.1944.

ГРУЗДЕВ Федор Александрович, Рогачевский р-н Гомельской обл., рядовой в/ч 54366, погиб 26.3. 1944.

ГРУНИН Иван Васильевич, с. Чарт Порецкого р-на Чувашской АССР, рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

ГУБАРЕВ Иван Николаевич, род. в 1917, с. Гостищево Яковлевского р-на Белгородской обл., рядовой в/ч 70483, погиб 26.3.1944.

ГУЗЕВ Виктор Семенович, сержант 15-го стрелкового батальона, погиб 29.3.1944.

ГУК Михаил Пантелеевич, с. Коты Черниговского р-на Черниговской обл., рядовой в/ч 66434 А, погиб 29.3.1944.

ГУЛАЙ Федор Иванович, с. Тарасово Козелецкого р-на Черниговской обл., рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

ГУЛЕВИЧ Иван Степанович, д. Рудня Ветковского р-на Гомельской обл., рядовой 258-го мотострелкового батальона, погиб 26.6.1944.

ГУЛЕВИЧ Кузьма Иванович, рядовой 258-го мотострелкового батальона, погиб 26.6.1944.

ГУЛЬБАЕВ Антыш, род. в 1921, погиб 29.3.1944.

ГУЛЯЕВ Павел Петрович, д. Хомут Кораблинского р-на Рязанской обл., рядовой 637-го стрелкового полка, погиб 14.5.1944.

ГУРИКОВ Иван Еремеевич, ефрейтор 1262-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

ГУРЬЕВ Кузьма Афанасьевич, рядовой в/ч 29819, погиб 30.3.1944.

ГУСАРЕВ Андрей Никитович, д. Десна Шумячского р-на Смоленской обл., рядовой в/ч 15329, погиб 28.3.1944.

ГУСЕВ Николай Семенович, д. Кулаково Московской обл., ст. сержант в/ч 41164, погиб 25.3.1944.

ГУСЕВ Федор Георгиевич, род. в 1899, г. Ленинград, мл. сержант 5-й стрелковой дивизии, погиб 27.6.1944.

ГУСЬКОВ Григорий Иванович, с. Троицк Ковылкинского р-на Мордовской АССР, погиб 11.12.1943.

ГУЩИН Григорий Дементьевич, с. Калиновка Пачелмского р-на Пензенской обл., лейтенант в/ч 20759, погиб 4.12.1943.

ГУЩИН Евгений Иванович, Пермская обл., лейтенант, погиб 30.3.1944.

ДАВЫДОВ Александр Алексеевич, род. в 1922, рядовой в/ч 03564, погиб 27.3.1944.

ДАДАБАЕВ Абдукахар, Андижанская обл. Узбекской ССР, рядовой в/ч 15329, погиб 29.11.1943.

ДАДЫКО Иван Акимович, г. Климовичи Могилевской обл., служил в в/ч 20759, погиб 29.11.1943.

ДАНИЛОВ Борис Федорович, род. в 1904, г. Пушкино Московской обл., ст. лейтенант в/ч 70483, погиб 26.3.1944.

ДАНКОВ Михаил Гаврилович, род. в 1903, лейтенант огневого взвода 1237-го стрелкового полка, погиб 30.3.1944.

ДАНЧЕНКО Василий Васильевич, ефрейтор, погиб 10.12.1943.

К. А. Демчин.

ДАРУГА Петр Николаевич, род. в 1925, с. Макаровка Бобровицкого р-на Черниговской обл., рядовой в/ч 73744, погиб 26.3.1944.

ДАШКИН Дмитрий Михайлович, Городищенский р-н Пензенской обл., рядовой в/ч 89471, погиб 4.12. 1943.

ДВОРЕЦКИЙ Николай Сергеевич, род. в 1925, с. Иловка Алексеевского р-на Белгородской обл., рядовой 407-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

ДЕВЯТКИН Егор Филиппович, д. Сосновка Уржумского р-на Кировской обл., рядовой в/ч 54366, погиб 12.1.1944.

ДЕМБОВСКИЙ Николай Николаевич, род. в 1918, г. Орел, рядовой, н/п 29570, погиб 27.12.1943.

ДЕМИН Иван Филиппович, г. Славгород Могилевской обл., рядовой 837-го стрелкового полка, погиб 9.4.1944.

ДЕМИН Михаил Иванович, с. Тимофеевка Ставропольского р-на Куйбышевской обл., рядовой, н/п 07025, погиб 6.1.1944.

ДЕМКИН Николай Валерьянович, Хотимский р-н Могилевской обл., рядовой 843-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

ДЕМУШКИН Иван Александрович, погиб 26.3.1944.

ДЕМЧЕНКО Иосиф Николаевич, д. Савенки Менского р-на Черниговской обл., рядовой в/ч 29570, погиб 29.3.1944.

ДЕМЧИН Куприян Антипович, род. в 1902, с. Алейниково Стародубского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 39982, погиб 31.3.1944.

ДЕМЬЯНОВ Михаил Семенович, д. Мелеховка Тульской обл., ст. сержант, погиб 6.1.1944.

ДЕМЬЯНОВ Фока Никитович, проживал в д. Поленка Горецкого р-на Могилевской обл., ефрейтор в/ч 24701, погиб 26.3.1944.

ДЕМЯХОВ Иван Федорович, род. в 1918, г. Майкоп Адыгейской автономной области, рядовой, погиб 7.1. 1944.

ДЕНИСОВ Григорий Федорович, д. Зарадвинье Добрушского р-на Гомельской обл., мл. сержант 4-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

ДЕНИСОВ Иван Тимофеевич, род. в 1924, с. Олынь Касторенского р-на Курской обл., рядовой 830-го отдельного стрелкового полка, погиб 11.6.1944.

ДЕНИСОВ Митрофан Иванович, род. в 1899, д. Шестопалы Золотухинского р-на Курской обл., рядовой в/ч 01981, погиб 1.1.1944.

ДЕНИСОВ Петр Сергеевич, д. М. Песочная Кировского р-на Калужской обл., рядовой, погиб 8.12.1943.

ДЕННИК Тихон Семенович, Нежинский р-н Чер-

Библиотека районный историко-краеведческий музей

ниговской обл., рядовой 1021-го стрелкового полка, погиб 17.4.1944.

ДЕРЕВНИН Анатолий Александрович, род. в 1901, с. Малск Кировской обл., ст. лейтенант 1093-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

ДЕРЕПОВСКИЙ Григорий Петрович, хутор Кучеровка Купянского р-на Харьковской обл., сержант, погиб 26.3.1944.

ДЕРКАЧ Сергей Лукич, род. в 1915, с. Ротовка Путивльского р-на Сумской обл., рядовой в/ч 51154, погиб 20.12.1943.

ДЕРЮГИН Михаил Иванович, рядовой 1021-го стрелкового полка, погиб 14.4.1944.

ДЕСТЕРЕВ Спиридон Петрович, д. Горки Кричевского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 70483, погиб 28.3.1944.

ДЖАБАРЕВ Нарзакулы, с. Гайпук Туркменской ССР, рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 25.3. 1944.

ДЖУМАНОВ Мамет, Узбекская ССР, рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

ДЗИГЕЕВ Федор Иванович, г. Фрунзе, мл. сержант 1208-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

ДЗЮГА Иван Леонтьевич, г. Канаш Чувашской АССР, рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

ДИВА Хор, Джамбульская обл., рядовой, погиб 24.3.1944.

ДИДИЛКО Александр Георгиевич, рядовой в/ч 16731, погиб 27.3.1944.

ДИМИДОВ Сергей Филиппович, рядовой 343-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

ДМИТРЕВ Алексей Глебович, г. Рославль Смоленской обл., рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

ДМИТРЕВ Николай Иванович, с. Карнаухово Рыбно-Слободского р-на Татарской АССР, служил в 1093-м стрелковом полку, погиб 23.6.1944.

ДМИТРЕВ Павел Иванович, г. Чухлома Костромской обл., сержант 837-го стрелкового полка, погиб 24.4.1944.

ДМИТРОЧЕНКО Сергей Сергеевич, г. Гродно, рядовой 604-го стрелкового полка, погиб 24.7.1944.

ДОБИШКОВ Александр Захарович, д. Зарадвинье Добрушского р-на Гомельской обл., рядовой 4-й стрелковой роты, погиб 25.3.1944.

ДОБИШКОВ Михаил Захарович, д. Зарадвинье Добрушского р-на Гомельской обл., рядовой 4-й стрелковой роты, погиб 27.3.1944.

ДОБРИЦИН Павел Максимович, род. в 1909, п. Гавриловка Абдулинского р-на Оренбургской обл., сержант 982-го артиллерийского полка, погиб 25.3. 1944.

ДОБРОРЕЗ Евсей Федорович, род. в 1902, с. Городище Бахмачского р-на Черниговской обл., рядовой в/ч 49838, погиб 30.3.1944.

ДОЛБЕЖОВ Борис Васильевич, сержант в/ч 30663, погиб 29.3.1944.

ДОЛБИН Иван Петрович, с. Горицкое Петровского р-на Ставропольского края, ст. лейтенант в/ч 02128, погиб 28.3.1944.

ДОЛГАНОВ Дмитрий Степанович, с. Покровское Елабужского р-на Татарской АССР, ст. сержант в/ч 16652, погиб 26.3.1944.

ДОМОРАДОВ Иван Захарович, Рогачевский р-н Гомельской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 5.1.1944.

ДОМРАЧЕВ Иван Васильевич, г. Мураши Кировской обл., рядовой в/ч 36936, погиб 27.2.1944.

ДОНЕКИН Василий Лаврентьевич, Рославльский р-н Смоленской обл., рядовой в/ч 29570, погиб 6.1.1944.

ДОНЦОВ Иван Степанович, род. в 1923, д. Мокрое Дубровского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 70483, погиб 30.3.1944.

ДОНЩИКОВ Иван Семенович, рядовой 119-го стрелкового полка, погиб 7.1.1944.

ДОРОЖКО Андрей Петрович, рядовой 1093-го стрелкового полка, погиб 23.6.1944.

ДОРОНИН Матвей Астахович, д. Жуковка Жуковского р-на Брянской обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

ДОТОВ Зай, с. Красный Валок Ставропольского края, рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

ДОРУСИН Федор Иванович, род. в 1895, д. Ст. Кочева Дубровского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 3.12.1943.

ДОЦЕНКО Семен Тимофеевич, рядовой в/ч 73744, погиб 30.3.1944.

ДРАНИЦКИЙ Роман Моисеевич, род. в 1909, г. Орск Оренбургской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 25.4.1944.

ДРЕМАНОВ Сергей Иванович, рядовой 1023-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

ДРОЗДЕЦКИЙ Иван Гаврилович, с. Пашково Петуховского р-на Курганской обл., рядовой в/ч 24701, погиб 26.3.1944.

ДРОЗДОВ Петр Иванович, род. в 1914, г. Демидов Смоленской обл., лейтенант в/ч 15303, погиб 28.3.1944.

ДУБИНИН Иван Петрович, рядовой, погиб 11.12.1943.

ДУБКОВ Иван Артемьевич, Кричевский р-н Могилевской обл., ефрейтор в/ч 70483, погиб 28.3.1944.

ДУБРИВНЫЙ Иван Семенович, с. Новоселица Чернобаевского р-на Черкасской обл., рядовой, п/п 42652, погиб 30.3.1944.

ДУДАРКОВ Иван Михайлович, г. Климовичи Могилевской обл., рядовой в/ч 15329, погиб 29.11.1943.

ДУДАРКОВ Михаил Мартынович, д. Круглое Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 3.12.1943.

ДУДИН Вячеслав Александрович, г. Ижевск Удмуртской АССР, сержант в/ч 03564, погиб 7.1.1944.

ДУДКО Сергей Степанович, с. Куковичи Менского р-на Черниговской обл., рядовой 343-го стрелкового полка, погиб 12.4.1944.

ДУРАКОВ Николай Петрович, рядовой в/ч 66584, погиб 28.3.1944.

ДУРНОВ Иван Николаевич, станция Пияжин Кемеровской обл., рядовой, погиб 31.3.1944.

ДУТИКОВ Николай Михайлович, род. в 1924, с. В. Талезино Сеченовского р-на Горьковской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 28.11.1943.

ДУХОНИН Павел Ефимович, рядовой в/ч 39982, погиб 28.3.1944.

ДЬЯКОНОВ Яков Андреевич, с. Кашкино Добровского р-на Липецкой обл., рядовой 837-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

ДЯТЛОВ Михаил Николаевич, род. в 1906, с. Елион Стародубского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 68564, погиб 5.4.1944.

ЕВГРАФОВ Алексей Николаевич, род. в 1913, пос. Боки Краснобаковского р-на Горьковской обл., мл. лейтенант в/ч 41035 А, погиб 26.3.1944.

ЕВДОКИМОВ Евов Арсентьевич, г. Климовичи Могилевской обл., рядовой в/ч 03564, погиб 25.3.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ЕВДОКИМОВ Егор Ефимович, д. Любаны Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 01981, 1291-го стрелкового полка, погиб 8.1.1944.

ЕВДОКИМОВ Павел Петрович, рядовой в/ч 20759, погиб 1.4.1944.

ЕВДОКИМОВ Петр Клементьевич, д. Любаны Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 01981, погиб 7.1.1944.

ЕВЛИНОВ Иван Прокофьевич, род. в 1920, Новозыбковский р-н Брянской обл., рядовой 1093-го стрелкового полка, погиб 23.6.1944.

ЕВМУШКОВ Кирилл Петрович, д. Хотище Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 29.3.1944.

ЕВТУШЕНКО Василий Федорович, д. Иванищевичи Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 24701, погиб 24.3.1944.

ЕВТУШЕНКО Герасим Митрофанович, рядовой в/ч 23570, погиб 7.12.1943.

ЕГИН Дмитрий Федорович, род. в 1901, д. Н. Мерзлево Брейтовского р-на Ярославской обл., рядовой в/ч 66951, погиб 15.3.1944.

ЕГОВИТИН Николай Александрович, г. Ташкент, рядовой, погиб 5.1.1944.

ЕГОРЕНКО Михаил Яковлевич, д. Плющево Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой 843-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

ЕГОРОВ Георгий Петрович, лейтенант, погиб 9.4.1944.

ЕГОРОВ Николай Иванович, г. Калуга, сержант в/ч 08765У 324-й стрелковой дивизии, погиб 6.1.1944.

ЕГОРОВ Семен Егорович, Торопецкий р-н Калининской обл., рядовой, погиб 27.3.1944.

ЕГОРЧЕНКО Иван Семенович, д. Тихань Хотимского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 8.12.1943.

ЕЛЕНСКИЙ Владимир Емельянович, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 25.3.1944.

ЕЛИН Александр Петрович, род. в 1897, с. Каменка Пугачевского р-на Саратовской обл., рядовой в/ч 5151, погиб 6.4.1944.

ЕЛИОМСКИЙ Василий Николаевич, д. Н. Арвазь Кизнерского р-на Удмуртской АССР, рядовой, погиб 30.3.1944.

ЕЛИСЕЕВ Иван Иванович, род. в 1923, с. Игнатьево Кадомского р-на Рязанской обл., сержант в/ч 24701, погиб 29.3.1944.

ЕЛИСЕЕНКО Иван Алексеевич, род. в 1914, д. Хорино Ярцевского р-на Смоленской обл., рядовой, погиб 28.3.1944.

ЕЛИСТРАТОВ Николай Трофимович, с. Потрово Ряжского р-на Рязанской обл., ефрейтор в/ч 66934, погиб 4.4.1944.

ЕПИФАНОВ Борис Алексеевич, Волгоградская обл., ст. сержант, погиб 31.1.1944.

ЕПРИН Егор Степанович, род. в 1925, рядовой, погиб 27.3.1944.

ЕРАНКОВ Василий Семенович, род. в 1924, Могилевская обл., рядовой, п/п 153031, погиб 7.1.1944.

ЕРАСТОВ Василий Дмитриевич, д. Дубровица Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 5.1.1944.

ЕРЕМИН Александр Иванович, род. в 1924, Дубровский р-н Брянской обл., рядовой в/ч 15393, погиб 27.3.1944.

ЕРЕМИН Михаил Иванович, Хотимский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 29570, погиб 20.1.1944.

ЕРКАЗАЕВ Исхбай, род. в 1913, Ферганская обл. Узбекской ССР, рядовой 1291-го стрелкового полка 110-й стрелковой дивизии, погиб 29.11.1943.

А. И. Ерохин.

М. Ф. Жихарев.

ЕРМАКОВ Василий Дмитриевич, Хотимский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 29570, погиб 6.1.1944.

ЕРМАКОВ Иван Борисович, рядовой в/ч 66584, погиб 26.3.1944.

ЕРМАКОВ Иван Савельевич, д. Лощихино Барятинского р-на Калужской обл., служил в 1264-м стрелковом полку, погиб 22.3.1944.

ЕРМАКОВ Михаил Герасимович, с. Степановка Благовещенского р-на Башкирской АССР, рядовой, погиб 30.3.1944.

ЕРМОЛАЕВ Александр Денисович, с. Варна Варненского р-на Челябинской обл., ст. сержант в/ч 29570, погиб 6.1.1944.

ЕРМОШКИН Александр Петрович, род. в 1921, г. Ленинград, рядовой, погиб 6.1.1944.

ЕРМЫШКИН Михаил Пантелеевич, лейтенант 1019-го стрелкового полка, погиб 30.7.1944.

ЕРОХИН Аким Иванович, д. Нестеровка Тульской обл., рядовой в/ч 16731, погиб 28.3.1944.

ЕРОХИН Александр Иванович, род. в 1905, д. Ерохино Дубровского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 25.3.1944.

ЕРОХИН Николай Дементьевич, д. Хирино Мосальского р-на Калужской обл., рядовой в/ч 49838, погиб 29.3.1944.

ЕРОХИН Николай Яковлевич, рядовой в/ч 20761, погиб 5.1.1944.

ЕРЧЕНКО Гавриил Иосифович, сержант, командир взвода 1019-го стрелкового полка, погиб 12.4.1944.

ЕСЬКИН Василий Владимирович, д. Муравлянка Ельниковского р-на Мордовской АССР, рядовой 276-й отдельной штрафной роты, погиб 26.3.1944.

ЕФИМОВ Виктор Кузьмич, г. Климовичи Могилевской обл., рядовой в/ч 20641Н, погиб 9.1.1944.

ЕФИМОВ Иван Федорович, род. в 1900, ст. сержант в/ч 20761, погиб 26.3.1944.

ЕФИМОВ Михаил Николаевич, с. Б. Алексеевка Ступинского р-на Московской обл., мл. сержант в/ч 54366, погиб 9.12.1943.

ЕФРЕМЕНКО Марк Прокофьевич, д. Тихань Хотимского р-на Могилевской обл., служил в в/ч 01981 А, погиб 25.3.1944.

ЕФРЕМОВ Кирилл Иосифович, с. Детчино Тульской обл., ст. сержант в/ч 20751, погиб 18.1.1944.

ЖАБКО Алексей Павлович, род. в 1916, с. Горо-

Климовичский районный исторический краеведческий музей

дище Беловодского р-на Ворошиловградской обл., сержант, погиб 27.3.1944.

ЖАДАН Семен Григорьевич, Славянский р-н Краснодарского края, рядовой 843-го стрелкового полка, погиб 30.3.1944.

ЖАЛИНСКИЙ Иван Афанасьевич, с. Заборье Орловской обл., рядовой, погиб 28.3.1944.

ЖАРИКОВ Семен Данилович, Чаусский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 54866, погиб 13.1.1944.

ЖАТОКОВ Сергей Васильевич, г. Серпухов Московской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 7.1.1944.

ЖДАНОВ Николай Иванович, сержант 1262-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

ЖДАНОВСКИЙ Лука Данилович, рядовой 1021-го стрелкового полка, погиб 14.4.1944.

ЖЕБРАШКИН Павел Иванович, род. в 1922, д. Жданово Касимовского р-на Рязанской обл., рядовой в/ч 14113, погиб 6.1.1944.

ЖЕЛДАКОВ Николай Яковлевич, род. в 1926, с. Красная Слобода Бурынского р-на Сумской обл., погиб 28.3.1944.

ЖЕЛЕЗНЫЙ Константин Тимофеевич, рядовой в/ч 29570, погиб 4.12.1943.

ЖЕЛТИН Александр Иванович, г. Щелково Московской обл., мл. сержант 837-го стрелкового полка, погиб 18.4.1944.

ЖЕЛТЯКОВ Тимофей Гурьянович, с. Летниково Алексеевского р-на Куйбышевской обл., рядовой в/ч 15329, погиб 26.11.1943.

ЖЕЛЯЕВ Николай Исакович, род. в 1914, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 20.1.1944.

ЖЕРЕБЦОВ Федор Иванович, проживал в с. Оржевка Уметского р-на Тамбовской обл., рядовой в/ч 70483, погиб 28.3.1944

ЖЕРНАКОВ Борис Васильевич, лейтенант, погиб 8.12.1943.

ЖЕСКОВ Федор Ильич, Ахтубинский р-н Волгоградской обл., рядовой, п/п 54366, погиб 26.3.1944.

ЖИВОТЯГИН Андрей Петрович, г. Осинники Кемеровской обл., рядовой 337-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

ЖИГАЛЕВ Степан Иванович, рядовой, погиб 19.4.1944.

ЖИГАЛОВ Иван Астофеевич, род. в 1925, Краснопольский р-н Могилевской обл., служил в в/ч 27615, погиб 31.3.1944.

ЖИДКОВ Александр Иванович, Пролетарский р-н Ростовской обл., рядовой в/ч 12909, Смоленский штаб партизанского движения, погиб 16.10.1944.

ЖИЛЬЦОВ Петр Васильевич, род. в 1919, лейтенант в/ч 25576, погиб 25.3.1944.

ЖИРОВ Анатолий Николаевич, род. в 1905, д. Красный Яр Кривошеинского р-на Томской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

ЖИХАРЕВ Михаил Филиппович, д. Шамордино Жуковского р-на Брянской обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

ЖУКОВ Владимир Максимович, д. К. Башкировка Харьковской обл., сержант в/ч 02821, погиб 28.3.1944.

ЖУКОВ Давид Васильевич, род. в 1910, д. Скозырято Халтуринского р-на Кировской обл., рядовой в/ч 20739, погиб 29.3.1944.

ЖУКОВ Николай Николаевич, Могилевская обл., рядовой в/ч 29570, погиб 7.12.1943.

ЖУРАВЛЕВ Василий Осипович, д. Тихиничи Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой 837-го стрелкового полка, погиб 1.6.1944.

ЖУРАВЛЕВ Иван Алексеевич, род. в 1893, Мещовский р-н Калужской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 29.2.1944.

ЖУЧИЙ Николай Назарович, Сумская обл., рядовой, п/п 49838, погиб 25.3.1944.

ЖУЧКИН Василий Поликарпович, д. Котовки Свердловского р-на Орловской обл., служил в 1019-м стрелковом полку, погиб 26.3.1944.

ЖУЧКОВ Михаил Родионович, рядовой 343-го стрелкового полка, погиб 10.4.1944.

ЗАБАРА Иван Павлович, пос. Равенства Сузунского р-на Новосибирской обл., рядовой в/ч 02921, погиб 30.3.1944.

ЗАВАДЕЕВКА Михаил Васильевич, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 6.1.1944.

ЗАВАЛКО Александр Титович, рядовой 1551-го стрелкового полка, погиб 2.1.1944.

ЗАГАРИН Иван Степанович, д. Ужирп Шумячского р-на Смоленской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 30.12.1943.

ЗАГРЕБИН Владимир Павлович, д. Нагарин Кировского р-на Кировской обл., рядовой в/ч 29828, погиб 23.3.1944.

ЗАИКИН Семен Игнатьевич, род. в 1924, Дубровский р-н Брянской обл., рядовой в/ч 24701, погиб 18.3.1944.

Из письма в редакцию Анны Игнатьевны Заикиной, сестры С. И. Заикина

...Семен, единственный мой брат. Ушел на войну, когда ему было только 18 лет. Сейчас у меня в таком возрасте дочь Тамара. Нельзя вспоминать без слез его письма (они не сохранились). Писал он, как и все: воюем, бьем врага, гоним его с нашей земли, ухожу в бой, возможно, в последний. Потом пришла похоронка. Часто вспоминаю, как убивалась мать по единственному сыну... Столько лет прошло и вдруг его имя стало известно, не забыто людьми, это очень важно, что помнят о павших, отдавших свою жизнь за наше счастье. Хочется, чтобы эта память сохранилась в веках.

И. М. Захаров с семьёй.

Бобруйский историко-краеведческий музей

ЗАИЧКИН Сергей Васильевич, д. Н. Троицк Орловской обл., рядовой в/ч 36511А, погиб 15.1.1944.

ЗАЙЦЕВ Василий Павлович, рядовой в/ч 70520, погиб 25.3.1944.

ЗАЙЦЕВ Павел Григорьевич, рядовой, погиб 14.4.1944.

ЗАКУСКИН Анатолий Павлович, д. Колоспирово Костромской обл., рядовой, погиб 7.12.1943.

ЗАРУБА Остап Иванович, с. Некрасово Глуховского р-на Сумской обл., рядовой в/ч 66434 А, погиб 26.3.1944.

ЗАТРИМАЙЛОВ Иван Степанович, д. Третной Угол Климовичского р-на Могилевской обл., мл. сержант 342-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

ЗАХАРОВ Василий Данилович, с. Истебкое Репьевского р-на Воронежской обл., рядовой в/ч 49838, погиб 31.3.1944.

ЗАХАРОВ Вячеслав Иванович, Калининская обл., рядовой в/ч 6251, погиб 25.3.1944.

ЗАХАРОВ Иван Михайлович, род. в 1902, д. Ручей Дубровского р-на Брянской обл., член КПСС, служил в в/ч 41035, погиб 6.2.1944.

Из письма в редакцию Татьяны Ивановны Захаровой

Пишет вам младшая дочь Захарова Ивана Михайловича. Мне было полтора года, когда отец ушел на фронт. В семье, где воспитывался мой отец, было три брата и сестра. Он был самый старший. После смерти своего отца (моего деда) он взял заботу о младших на себя, и, уже ставши отцами, его братья шли со всеми вопросами к нему. Член партии с 1928 года, он был активный борец за строительство и укрепление социалистического общества. Но война помешала всему, оборвала жизнь миллионов людей. Во время войны погибли все три брата моего отца. У моего отца И. М. Захарова сейчас семеро внуков и 12 правнуков. Все внуки получили среднетехническое, а двое высшее образование, но не пришлось отцу дожить до этих дней и порадоваться настоящей жизни внуков и правнуков.

Я родилась в войну. Ко всему этому я осталась инвалидом с детства, причина — эхо войны. Со мной сейчас живет мать, ей 83 года.

Письма с фронта, к сожалению, не сохранились, так как немцы сожгли всю деревню нашу Ручей Мареевского сельсовета. В своих письмах с фронта отец верил в победу советского народа.

Это письмо облито все слезами, но пусть эти слезы будут последними детей войны, пусть никогда не повторится больше война!

ЗАХАРОВ Николай Захарович, г. Москва, рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 14.1.1944.

ЗАХАРОВ Семен Степанович, с. Максимовка Богатовского р-на Куйбышевской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 30.3.1944.

ЗАХАРОВ Яков Андреевич, г. Курган, мл. сержант, п/п 41035, погиб 26.3.1944.

ЗАХАРЬЕВ Василий Петрович, род. в 1922, г. Ленинград, ст. лейтенант 307-й стрелковой дивизии, погиб 28.3.1944.

ЗВЕРЕВ Василий Николаевич, с. Шимки Тункинского р-на Бурятской АССР, рядовой, п/п 20759, погиб 25.3.1944.

ЗВЕРЕВ Владимир Сергеевич, г. Оренбург, рядовой 276-й отдельной штрафной роты, погиб 28.3.1944.

ЗВЯГИН Павел Лазаревич, рядовой, погиб 1.4.1944.

ЗЕЛЕНСКИЙ Прохор Лукич, род. в 1905, с. Бочки Конотопского р-на Сумской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

ЗИБРОВ Ефим Федорович, род. в 1902, д. Малахов Ливенского р-на Орловской обл., рядовой 40-го штурмового инженерного саперного батальона, погиб 26.3.1944.

ЗИКУНОВ Александр Лукич, д. Некрасово Красноармейского р-на Саратовской обл., рядовой, погиб 29.3.1944.

ЗИМИН Михаил Федорович, ефрейтор, погиб 6.4.1944.

ЗИМЦОВ Иван Егорович, д. Бахань Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 29570, погиб 4.12.1943.

ЗИНУРОВ Галифула Зайнулович, род. в 1922, д. Киремет Аксубаевского р-на Татарской АССР, рядовой 1262-го стрелкового полка.

ЗИЯДОВ Григорий Черкасович, род. в 1922, г. Баку, рядовой, п/п 20761, погиб 25.3.1944.

ЗОЛОТАРЕВ Николай Петрович, род. в 1926, Удмуртская АССР, рядовой, п/п 15303, погиб 23.2.1944.

ЗОЛОТОРЕВ Дмитрий Яковлевич, рядовой в/ч 20759, погиб 4.12.1943.

ЗОНОВ Александр Титович, д. Зоновцы Куменского р-на Кировской обл., рядовой.

ЗОРИН Илья Митрофанович, род. в 1920, д. Арланова Воткинского р-на Удмуртской АССР, рядовой 1093-го стрелкового полка, погиб 19.4.1944.

ЗУБОВ Алексей Павлович, д. Клыкова Ярославской обл., мл. сержант, п/п 01981, погиб 28.11.1943.

ЗУБРОВСКИЙ Георгий Борисович, рядовой в/ч 24615, погиб 25.3.1944.

ЗУЕВ Петр Георгиевич, г. Москва, ст. сержант, погиб 9.4.1944.

ЗУЙЕНКО Павел Захарович, рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

ЗЫКОВ Василий Андреевич, г. Энгельс Саратовской обл., ефрейтор, погиб 28.3.1944.

ЗЫРЯНОВ Семен Всеволодович, д. Уббенное Варгашинского р-на Курганской обл., сержант, п/п 15329, погиб 3.1.1944.

ЗЮЗИН Константин Иванович, г. Кузнецк Пензенской обл., рядовой в/ч 20759, погиб 28.11.1943.

ИВАНКИН Николай Павлович, д. Ститково Орловской обл., рядовой в/ч 26919, погиб 13.1.1944.

ИВАНОВ Алексей Георгиевич, род. в 1923, д. Сушь Мстиславского р-на Могилевской обл., лейтенант, погиб 29.3.1944.

ИВАНОВ Владимир Андреевич, род. в 1907, д. Зломное Жлобинского р-на Гомельской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 28.2.1944.

ИВАНОВ Владимир Иванович, рядовой в/ч 02821, погиб 5.4.1944.

ИВАНОВ Ефим Степанович, рядовой 1021-го стрелкового полка, погиб 12.4.1944.

ИВАНОВ Иван Григорьевич, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 20759, погиб 26.3.1944.

ИВАНОВ Николай Иванович, д. Сугай-касса Канашского р-на Чувашской АССР, рядовой в/ч 29819, погиб 28.3.1944.

ИВАНОВ Павел Алексеевич, д. Ситники Горьковской обл., сержант в/ч 15303, погиб 27.3.1944.

ИВАНУШЕНКО Иван Степанович, рядовой в/ч 54366, погиб 12.2.1944.

ИВАНЦЕВ Александр Иванович, д. Зеленцовка Вадского р-на Горьковской обл., рядовой, п/п 02900, погиб 28.3.1944.

ИВАНЧА Александр Степанович, род. в 1909,

Быховский районный историко-краеведческий музей

Егорлыкский р-н Ростовской обл., рядовой, погиб 6.1.1944.

ИВАНЬКОВ Иван Васильевич, Славгородский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 29570, погиб 8.12. 1943.

ИВАСЕНКО Петр Абрасимович, с. Ховдеевка Щорского р-на Черниговской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

ИВАСЕНКО Фома Никифорович, д. Медведево Голышмановского р-на Тюменской обл., рядовой в/ч 24615, погиб 1.4.1944.

ИВАЩЕНКО Федор Яковлевич, Бахмачский р-н Черниговской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

ИВЛИКОВ Иван Степанович, род. в 1903, д. Красниково Кромского р-на Орловской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 29.3.1944.

ИВЧЕНКО Савелий Логинович, сержант в/ч 70483, погиб 27.3.1944.

ИГАМНАЗАРОВ Имамназар, род. в 1917, Кировский р-н Ферганской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 29.11.1943.

ИГНАТЕНКО Григорий Иванович, рядовой, п/п 30663, погиб 9.4.1944.

ИГНАТЬЕВ Василий Иванович, род. в 1909, Суздальский р-н Владимирской обл., рядовой в/ч 15329, погиб 7.1.1944.

ИГНАТОВ Михаил Алексеевич, род. в 1917, рядовой в/ч 41035, погиб 9.12.1943.

ИЛЬБАСОВ Бакчан, Хорезмская обл., рядовой, п/п 36511, погиб 6.1.1944.

ИЛЬИН Александр Фирсович, рядовой, п/п 29570, погиб 6.1.1944.

ИЛЬИН Владимир Александрович, д. Емелево, Галичский р-н Костромской обл., рядовой в/ч 20761, погиб 17.2.1944.

ИЛЬЮХИН Сергей Яковлевич, рядовой, погиб 19.4. 1944.

ИЛЬЮШИН Егор Петрович, Жуковский р-н Брянской обл., рядовой в/ч 29570, погиб 29.11.1943.

ИЛЯСОВ Григорий Кузьмич, род. в 1912, с. Амаков Угол Сосновского р-на Тамбовской обл., рядовой п/п 01981, погиб 28.3.1944.

ИЛЯСОВ Иван Потапович, с. Усть-Шербадина Романовского р-на Саратовской обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

ИНАЗАРОВ Абди, род. в 1920, Омская обл., рядовой в/ч 29570, погиб 31.3.1944.

ИНОЗЕМЦЕВ Алексей Михайлович, г. Путивль Сумской обл., рядовой в/ч 70520, погиб 25.3.1944.

ИНОКОПИС Егор Федорович, г. Сумы, рядовой 1093-го стрелкового полка, погиб 1.4.1944.

ИПАЛИТОВ Николай Павлович, Калининская обл., рядовой в/ч 70483, погиб 27.3.1944.

ИСАБАЕВ Оруп, род. в 1920, рядовой в/ч 01981, погиб 28.11.1943.

ИСАЕНКО Григорий Самуилович, д. Свенск Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 29570, погиб 5.1.1944.

ИСАКОВ Сергей Васильевич, д. Поленка Горецкого р-на Могилевской обл., ефрейтор в/ч 24701, погиб 26.3.1944.

ИСАЧЕНКО Иван Варламович, д. Рабовичи Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 29570, погиб 7.12.1943.

ИСАКОВ Мукаш, ст. сержант в/ч 03564, погиб 26.3.1944.

ИЩЕНКО Николай Семенович, рядовой в/ч 49838, погиб 28.3.1944.

ИШИМОВ Степан Еремеевич, род. в 1896, Арбажский р-н Кировской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 7.4.1944.

ИЩЕНКО Василий Куприянович, Бурейский р-н Амурской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

КАБАНОВ Александр Константинович, рядовой, п/п 20759, погиб 6.1.1944.

КАБАНОВ Николай Петрович, д. Латколония Быховского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 25.3. 1944.

КАБАЧЕВ Семен Васильевич, род. в 1914, д. Подерки Куйбышевского р-на Калужской обл., рядовой, п/п 36511, погиб 9.12.1943.

КАБУНЯ Михаил Митрофанович, рядовой в/ч 39982, погиб 27.3.1944.

КАБУШЕВ Алексей Семенович, Дубровенский р-н Витебской обл., рядовой, п/п 15303, погиб 28.3. 1944.

КАВЕРИН Сергей Яковлевич, г. Москва, рядовой, погиб 7.1.1944.

КАДОЧНИКОВ Иван Иванович, с. Дулино Целинного р-на Курганской обл., рядовой, п/п 54366, погиб 8.1.1944.

КАДРОВ Алексей Александрович, д. Селец Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

КАДЫРОВ Садыр, род. в 1901, рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

КАЗАКОВ Кузьма Юрьевич, рядовой, п/п 29570, погиб 7.12.1943.

КАЗАКОВ Николай Александрович, род. в 1926, с. Сушка Брейтовского р-на Ярославской обл., сержант в/ч 01981, погиб 28.2.1943.

КАЗЕКИН Иван Тимофеевич, рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

КАЗНАЧЕЕВ Михаил Емельянович, служил в в/ч 39982, погиб 31.3.1944.

КАЛАНТАЙ Иван Петрович, род. в 1920, д. Щербины Минского р-на Минской обл., рядовой, погиб 24.3.1944.

КАЛАШНИКОВ Федор Иванович, г. Пермь, рядовой 76-й штрафной роты, погиб 28.3.1944.

КАЛЕНДАРЕВ Федор Петрович, д. Летяги Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 41035, погиб 25.3.1944.

КАЛИНИН Николай Александрович, род. в 1910, г. Буй Костромской обл., ст. сержант в/ч 15329, погиб 28.3.1944.

КАЛИНКИН Иван Семенович, рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

КАЛЬЧЕНКО Иван Федорович, Россошинский р-н Воронежской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка 110-й стрелковой дивизии, погиб 30.12.1943.

КАМАЛДИНОВ Абзалтын, род. в 1910, с. Подлесные Комсомольского р-на Чувашской АССР, рядовой, п/п 15303, погиб 26.3.1944.

КАМЕНЬКОВ Петр Иванович, д. Трилесино Быховского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 11.2.1944.

КАМРАТОВ Ваймурза, род. в 1903, Самаркандская обл. Узбекской ССР, рядовой в/ч 66584, погиб 29.3. 1944.

КАНИН Федор Кузьмич, род. в 1919, станица Дондуковская Краснодарского края, ст. сержант в/ч 15329, погиб 29.3.1944.

КАПИТАНОВ Александр Сафонович, Чаусский р-н Могилевской обл., рядовой Смоленского штаба партизанского движения, погиб 10.10.1943.

Быховский государственный историко-краеведческий музей

КАПЛЕНКО Алексей Петрович, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

КАПУСТИН Иван Васильевич, род. в 1923, с. Строкино Колосовского р-на Омской обл., рядовой в/ч 49838, погиб 27.3.1944.

КАРАМНОВ Андрей Тихонович, рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

КАРАСЬ Василий Павлович, д. Волоки Хойникского р-на Гомельской обл., рядовой 1019-го стрелкового полка, погиб 21.4.1944.

КАРАУЛОВ Иван Ефимович, Шумячский р-н Смоленской обл., рядовой в/ч 54366, погиб 12.2.1944.

КАРАУЛОВ Иван Николаевич, Куйбышевский р-н Черкасской обл., сержант в/ч 70485, погиб 31.3.1944.

КАРАЦУБА Иван Спиридонович, рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

КАРАЦЮБА Тимофей Фадеевич, с. Атюша Черниговской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 26.3.1944.

КАРДАМЛОВ Петр Федорович, род. в 1910, д. Полибино Данковского р-на Липецкой обл., рядовой в/ч 29570, погиб 30.3.1944.

КАРЕВ Иван Семенович, род. в 1924, д. Дятьково Брянской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка 110-й стрелковой дивизии, погиб 28.2.1943.

КАРИМОВ Иос, рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

КАРИМОВ Факир, Туймазинский р-н Башкирской АССР, рядовой в/ч 15329, погиб 6.1.1944.

КАРНОВ Павел Андреевич, д. Прудки Кировского р-на Калужской обл., рядовой в/ч 07025, погиб 1.1.1944.

КАРПЕЦ Андрей Варфоломеевич, род. в 1920, Тюкалинский р-н Омской обл., ст. лейтенант 1289-го стрелкового полка 110-й стрелковой дивизии, погиб 7.1.1944.

КАРПОВ Григорий Борисович, род. в 1920, Старомайнский р-н Ульяновской обл., рядовой 1019-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

КАРПОВ Иван Михайлович, Можгинский р-н Удмуртской АССР, рядовой.

КАРПОВ Николай Михайлович, д. Куртаново Даниловского р-на Ярославской обл., рядовой в/ч 54366, погиб 8.12.1943.

КАСЕНКОВ Никита Трофимович, род. в 1912, Севский р-н Брянской обл., рядовой, погиб 20.3.1944.

КАСЬЯНОВ Матвей Семенович, с. Бузиновка Калачевского р-на Волгоградской обл., рядовой, п/п 20759, погиб 9.12.1943.

КАСЬЯНОВ Михаил Павлович, род. в 1905, с. Троицкое Железногорского р-на Курской обл., рядовой в/ч 54336, погиб 7.12.1943.

КАТАНКОВА Прасковья Павловна, Рогачевский р-н Гомельской обл., рядовая 1208-го стрелкового полка, погибла 2.3.1944.

КАТИГРОБОВ Григорий Данилович, пос. Казенец Козецкого р-на Черниговской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

КАТИН Валентин Иванович, г. Пенза, рядовой 1294-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

КАТРУХА Андрей Федорович, с. Шатура Нехтинского р-на Черниговской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 28.3.1944.

КАФЕЕВ Шамит Рахимович, сержант в/ч 03564, погиб 7.1.1944.

КАШАПОВ Мавлетьян, рядовой 343-го стрелкового полка, погиб 10.4.1944.

КАШАПОВ Шакир Фарвозович, рядовой 324-й стрелковой дивизии, погиб 28.4.1944.

КАШЕЕВ Исидор Лукич, род. в 1906, с. Цинукар Тимунарского р-на Грузинской ССР, рядовой 113-го строительного отряда, погиб 11.10.1944.

КАШТАНОВ Семен Алексеевич, рядовой в/ч 29570, погиб 6.1.1944.

КАЮМОВ Хасон Хандрахимович, рядовой 1021-го стрелкового полка, погиб 12.4.1944.

КАЮТОВ Абдулажан, род. в 1915, Ферганская обл., Узбекской ССР, рядовой в/ч 01981, погиб 29.2.1943.

КВАРТАЛЬНЫЙ Ефим Никифорович, рядовой в/ч 03564, погиб 27.3.1944.

КВАСКОВ Иван Степанович, Заокский р-н Тульской обл., рядовой в/ч 08765 У, погиб 5.1.1944.

КВАШИН Федор Анисимович, род. в 1904, д. Березовец Конышевского р-на Курской обл., рядовой, п/п 66584, погиб 28.3.1944.

КЕЗЛЯ Павел Кононович, рядовой 1021-го стрелкового полка, погиб 14.4.1944.

КЕЛИН Александр Иванович, Волгоградская обл., рядовой в/ч 20641 М, погиб 27.11.1943.

КЕССЕРЕВ Лука Иванович, рядовой в/ч 41035, погиб 7.12.1943.

КИЛЯКОВ Николай Павлович, мл. сержант 1262-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

КИНДЮШЕНКО Никита Тихонович, рядовой 1019-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

КИРЕЕНКО Михаил Андреевич, д. Кабина Гора Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 29570, погиб 7.12.1943.

КИРИЕНКО Дмитрий Егорович, Климовский р-н Брянской обл., рядовой 1261-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

КИРИЛЛИН Михаил Евменович, род. в 1914, д. Высокое Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 25.3.1944.

КИРИЛЛОВ Иван Тимофеевич, рядовой в/ч 11729, погиб 27.3.1944.

КИРИЛЛОВ Николай Иванович, д. Нежадва Плюсского р-на Псковской обл., служил в 1264-м стрелковом полку, погиб 27.3.1944.

КИРИНЕВИЧ Иван Ефимович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 01981 А, погиб 14.12.1943.

КИРИЧЕНКО Михаил Ефремович, род. в 1916, с. Козинка Борисовского р-на Белгородской обл., рядовой в/ч 70483, погиб 28.3.1944.

КИРСАНОВ Василий Пименович, род. в 1901, Хомутовский р-н Курской обл., рядовой, п/п 20759, погиб 25.3.1944.

КИРЬЯНОВ Петр Васильевич, род. в 1912, Рязанская обл., ст. лейтенант в/ч 41035, погиб 12.12.1943.

КИРЮХИН Василий Филимонович, род. в 1900, д. Солдатское Ефремовского р-на Тульской обл., сержант, п/п 47978, погиб 29.3.1944.

КИСЕЛЕВ Александр Степанович, род. в 1924, д. Куфтырев Брейтовского р-на Ярославской обл., мл. сержант в/ч 59818, погиб 29.2.1944.

КИСЕЛЕВ Василий Иванович, Костромская обл., ефрейтор, п/п 70483, погиб 31.3.1944.

КИСЕЛЕВ Василий Осипович, род. в 1918, Курманаевский р-н Оренбургской обл., рядовой 1023-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

КИСЕЛЕВ Михаил Моисеевич, род. в 1923, г. Гурьевск Кемеровской обл., капитан 1208-го стрелкового полка, погиб 2.4.1944.

КИСЕЛЕВА Тамара Платоновна, ст. сержант, погибла 28.3.1944.

КИСЕЛЕВИЧ Михаил Якимович, Бобруйский р-н

Быховский районный историко-краеведческий музей

Могилевской обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

КИСЛЕНКОВ Николай Платонович, род. в 1924, д. Горовицы Горьковской обл., мл. сержант 1095-го стрелкового полка 324-й стрелковой дивизии, погиб 27.3.1944.

КИСЛЫХ Петр Михайлович, род. в 1911, рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

КИТАЙКИН Алексей Иванович, г. Можайск Московской обл., ст. лейтенант, погиб 26.3.1944.

КИТИРИСОВ Иван Егорович, г. Йошкар-Ола Марийской АССР, рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 29.2.1943.

КЛЕМЕШОВ Михаил Антонович, рядовой 1019-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

КЛЕСТОВ Александр Федорович, рядовой в/ч 39987, погиб 28.3.1944.

КЛЕЩЕВ Илья Иосифович, род. в 1897, рядовой 173-й огнеметной роты, погиб 27.3.1944.

КЛИМЕНКОВ Алексей Федорович, рядовой в/ч 68463, погиб 28.3.1944.

КЛИМЕНКОВ Иван Исакович, д. Новый Свет Быховского р-на Могилевской обл., рядовой 837-го стрелкового полка, погиб 24.4.1944.

КЛИМОВ Виктор Ильич, п. Болдино Собинского р-на Владимирской обл., ст. сержант в/ч 20759, погиб 1.4.1944.

КЛИМОВ Кариан Васильевич, род. в 1916, Завьяловский р-н Удмуртской АССР, рядовой в/ч 29570, погиб 7.12.1943.

КЛИМОВ Федот Трофимович, Городищенский р-н Волгоградской обл., рядовой 1093-го стрелкового полка, погиб 26.6.1944.

КЛИМУШКИН Владимир Петрович, г. Брянск, рядовой, погиб 30.3.1944.

КЛИНКОВ Николай Андреевич, род. в 1907, Березовский р-н Кемеровской обл., рядовой, п/п 15303, погиб 23.4.1944.

КЛИФАСТОВ Адам Андреевич, рядовой 2093-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

КЛОКОВ Михаил Евстигнеевич, рядовой, п/п 49994, погиб 27.3.1944.

КЛОЧКО Петр Кондратьевич, род. в 1919, Куйбышевский р-н Запорожской обл., мл. сержант 1093-го стрелкового полка 324-й стрелковой дивизии, погиб 27.3.1944.

КЛОЧКОВ Федор Гаврилович, с. Пискалы Куйбышевской обл., рядовой 2[illegible]-й отдельной штрафной роты, погиб 27.3.1944.

КЛЮКИН Иван Сергеевич, род. в 1915, д. Н. Тура Свердловской обл., рядовой 2077-го стрелкового полка, погиб 4.4.1944.

КЛЮЧНИКОВ Василий Агеевич, д. Черняковка Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 24701, погиб 24.3.1944.

КЛЮШНЕВ Алексей Иванович, д. Зеленый Клин Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 20761, погиб 24.1.1944.

КНИГА Афанасий Леонтьевич, мл. сержант 1021-го стрелкового полка, погиб 14.4.1944.

КНЯЗЕВ Сергей Михайлович, род. в 1902, погиб 26.3.1944.

КНЯЗЬКОВ Корней Иванович, Кричевский р-н Могилевской обл., рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

КОБЕЛЕВ Владимир Михайлович, д. Мешково Золотухинского р-на Курской обл., сержант 1291-го стрелкового полка, погиб 29.2.1944.

КОБЗАРЬ Яков, род. в 1898, с. Присеймовье Конотопского р-на Сумской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

КОВАЛЕВ Владимир Афанасьевич, д. Яновка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой 343-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

КОВАЛЕВ Владимир Тимофеевич, д. Малиново Ярцевского р-на Смоленской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

КОВАЛЕВ Евдоким Алексеевич, род. в 1903, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка 110-й стрелковой дивизии, погиб 28.11.1943.

КОВАЛЕВ Иван Алексеевич, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой 843-го стрелкового полка, погиб 1.4.1944.

КОВАЛЕВ Иван Васильевич, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 05251 А, погиб 6.4.1944.

КОВАЛЕВ Михаил Герасимович, рядовой 109-го стрелкового полка, погиб 9.4.1944.

КОВАЛЕВ Серафим Александрович, род. в 1912, с. Парфеньево Парфеньевского р-на Костромской обл., погиб 27.3.1944.

КОВАЛЕВ Степан Евдокимович, Чаусский р-н Могилевской обл., рядовой 115-го строительного отряда, погиб 28.9.1943.

КОВАЛЕНКО Николай Николаевич, д. Лесновка Черниговской обл., старшина в/ч 15303, погиб 26.3.1944.

КОВАЛЕНКО Устин Федорович, Хойникский р-н Могилевской обл., ефрейтор 887-го стрелкового полка, погиб 10.4.1944.

КОВАЛЬЧУК Иван Григорьевич, с. Лариновка Новгород-Северского р-на Черниговской обл., рядовой 1021-го стрелкового полка, погиб 14.4.1944.

КОВЕЛИТ Николай Александрович, род. в 1908, г. Новозыбков Брянской обл., рядовой 176-й отдельной штрафной роты, погиб 28.3.1944.

КОВЕШНИКОВ Дмитрий Николаевич, старшина 982-го артполка, погиб 27.3.1944.

КОВЫЛИН Александр Михайлович, г. Урюпинск Волгоградской обл., рядовой в/ч 39982, погиб 28.3.1944.

КОВЫРНИН Иван Андреевич, род. в 1925, д. Волобуевка Курской обл., ефрейтор в/ч 66584, погиб 1.4.1944.

КОЖАТОВ Григорий Иванович, рядовой, погиб 1.5.1944.

КОЖЕВНИКОВ Афанасий Георгиевич, Чаусский р-н Могилевской обл., рядовой 343-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

КОЖЕВНИКОВ Дмитрий Иванович, Поназыревский р-н Костромской обл., ст. сержант 1291-го стрелкового полка, погиб 3.12.1943.

КОЖЕМЯКИН Николай Иосифович, род. в 1904, с. Быковичи Брянской обл., рядовой 176-й отдельной штрафной роты, погиб 28.3.1944.

КОЗЕЕВ Иван Федорович, г. Барнаул, рядовой в/ч 02821, погиб 26.3.1944.

КОЗИН Федор Андреевич, рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

КОЗЛЕНКО Макар Михайлович, пос. Березное Черниговской обл., рядовой 1021-го стрелкового полка, погиб 24.4.1944.

КОЗЛИТИН Семен Акимович, род. в 1903, с. Березовка Ивнянского р-на Белгородской обл., рядовой в/ч 66584, погиб 29.3.1944.

КОЗЛОВ Василий Андреевич, рядовой в/ч 20759 Д, погиб 29.11.1943.

Брянский районный историко-краеведческий музей

КОЗЛОВ Владимир Федорович, Бородулихинский р-н Семипалатинской обл., мл. сержант, п/п 15329, погиб 29.11.1943.

КОЗЛОВ Георгий Александрович, рядовой в/ч 29570, погиб 7.12.1943.

КОЗЛОВ Дмитрий Иванович, д. Заречье Чаусского р-на Могилевской обл., рядовой 830-го стрелкового полка, погиб 11.5.1944.

КОЗЛОВ Николай Алексеевич, г. Ефремовск Тульской обл., ст. сержант в/ч 25576, погиб 28.3.1944.

КОЙНОВ Макар Фадеевич, Алтайский край, сержант в/ч 02801, погиб 4.12.1943.

КОКАРЕВ Алексей Ильич, с. Луховица Московской обл., старшина в/ч 70483, погиб 27.3.1944.

КОКОРИН Юрий Васильевич, г. Свердловск, рядовой, п/п 56305, погиб 24.3.1944.

КОЛБУНОВ Алексей Федорович, г. Гусь-Хрустальный Владимирской обл., лейтенант в/ч 41035, погиб 7.1.1944.

КОЛЕСНЕВ Егор Григорьевич, д. Дубровка Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 54366, погиб 6.1.1944.

КОЛЕСНИКОВ Николай Авакумович, род. в 1912, станица Архангельская Тихорецкого р-на Краснодарского края, рядовой, п/п 66584, погиб 26.3.1944.

КОЛЕСОВ Алексей Антонович, Бежецкий р-н Калининской обл., рядовой 1093-го стрелкового полка, погиб 25.5.1944.

КОЛЕСОВ Михаил Антонович, рядовой в/ч 15303, погиб 11.6.1944.

КОЛЕСОВ Федор Андреевич, г. Рязань, рядовой в/ч 54398, погиб 9.4.1944.

КОЛЕЧКОВ Николай Васильевич, рядовой, п/п 5151, погиб 6.4.1944.

КОЛМАКОВ Алексей Ильич, г. Шепчуль Таштыпского р-на Хакасской автономной обл., рядовой 843-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

КОЛОДИЙ Михаил Леонтьевич, г. Запорожье, ст. сержант 843-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

КОЛОМИЕЦ Максим Емельянович, г. Корюковка Щорского р-на Черниговской обл., рядовой, п/п 29570, погиб 25.3.1944.

КОЛЫЖЕНКОВ Степан Митрофанович, д. Масловка Ромодановского р-на Мордовской АССР, рядовой 276-й отдельной штрафной роты, погиб 27.3.1944.

КОЛЫЧЕВ Иван Степанович, с. Новоархангеловка Шарлыкского р-на Оренбургской обл., сержант 303-го зенитно-артиллерийского полка, погиб 28.3.1944.

КОЛЯНИКОВ Василий Васильевич, род. в 1925, рядовой в/ч 207Л, погиб 17.1.1944.

КОМАРНИЦКИЙ Борис Самойлович, род. в 1905, г. Киев, рядовой, погиб 25.3.1944.

КОМАРОВ Владимир Егорович, род. в 1925, г. Москва, мл. лейтенант 1019-го стрелкового полка 307-й стрелковой дивизии, погиб 25.3.1944.

КОМАРОВ Михаил Трофимович, Быховский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 25.3. 1944.

КОМАРОВ Филипп Матвеевич, Глушковский р-н Курской обл., рядовой 276-й штрафной роты, погиб 27.3.1944.

КОМКОВ Алексей Александрович, род. в 1923, г. Москва, мл. лейтенант 1262-го стрелкового полка, погиб 4.4.1944.

КОНДЗЮБА Григорий Сидорович, с. В. Дорога Нежинского р-на Черниговской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

КОНДРАНОВ Василий Ильич, рядовой, п/п 16652, погиб 28.3.1944.

Ф. С. Конюшенко.

КОНДРАТЬЕВ Григорий Акимович, сержант, п/п 33891, погиб 6.8.1944.

КОНДРАТЬЕВ Николай Кузьмич, род. в 1925, сержант в/ч 15303, погиб 23.5.1944.

КОНДРАТЬЕВ Петр Владимирович, д. Ожерелье Московской обл., рядовой в/ч 24615, погиб 2.4.1944.

КОНДРАШОВ Владимир Андреевич, род. в 1921, г. Орел, лейтенант в/ч 68463, погиб 30.1.1944.

КОНДРАШОВ Иван Александрович, д. Марьино Старорусского р-на Новгородской обл., старшина в/ч 15236, погиб 2.5.1944.

КОНДРИКОВ Сергей Андреевич, с. Черная Слобода Шацкого р-на Рязанской обл., рядовой 276-й отдельной штрафной роты, погиб 27.3.1944.

КОНДЮКОВ Николай Иванович, род. в 1901, Спас-Деменский р-н Калужской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 5.1.1944.

КОНОВАЛОВ Алексей Васильевич, с. Шошка Княжпогостского р-на Коми АССР, мл. сержант в/ч 08765, погиб 6.1.1944.

КОНОНОВ Алексей Константинович, ст. сержант в/ч 15329, погиб 29.11.1943.

КОНОШКОВ Николай Парфеньевич, рядовой, п/п 14352, погиб 6.1.1944.

КОНЮШЕНКО Федор Савельевич, род. в 1918, хутор Малышки Стародубского р-на Брянской обл., лейтенант в/ч 41035, погиб 26.3.1944.

КОПЫЛОВ Владимир Семенович, д. Новая Слобода Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 24701, погиб 24.3.1944.

КОПЫЛОВ Матвей Михайлович, рядовой в/ч 20758, погиб 25.3.1944.

КОПЫЛОВ Семен Степанович, д. Новая Слобода Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 29370, погиб 7.12.1943.

КОПЫЛОВ Федор Федорович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 7.12.1943.

КОРАТА Григорий Лаврентьевич, рядовой, погиб 29.3.1944.

КОРЖОВ Александр Сергеевич, с. Земяники Волчанского р-на Харьковской обл., рядовой в/ч 1819, погиб 25.3.1944.

КОРЖОВ Илья Васильевич, д. Томачево Воронежской обл., рядовой в/ч 24615, погиб 29.3.1944.

КОРКИН Виктор Ефимович, род. в 1923, г. Караганда, ст. лейтенант, погиб 22.2.1944.

КОРНЕВ Алексей Васильевич, род. в 1913, д. Грязивец Чаусского р-на Могилевской обл., п/п 15303, погиб 7.1.1944.

КОРНЕВ Виктор Михайлович, род. в 1925, стан-

Быховский районный историко-краеведческий музей

ция Кашира Московской обл., мл. сержант, погиб 31.3.1944.

КОРНЕВ Иван Калистратович, д. Грязивец Чаусского р-на Могилевской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

КОРНЕЕВ Петр Фролович, д. Заводовец Чучковского р-на Рязанской обл., ст. лейтенант, п/п 29570, погиб 29.3.1944.

КОРНИЛИН Михаил Нестерович, г. Нальчик Кабардино-Балкарской АССР, рядовой в/ч 66434, погиб 3.12.1943.

КОРОВАЙКОВ Дмитрий Васильевич, Некрасовский р-н Ярославской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 3.12.1943.

КОРОВКО Ефим Матвеевич, род. в 1913, д. Петричиха Невельского р-на Псковской обл., капитан 1264-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

КОРОЛЕВ Сергей Васильевич, рядовой 848-го стрелкового полка, погиб 10.4.1944.

КОРОТКИЙ Николай Яковлевич, род. в 1899, г. Кременчуг Полтавской обл., рядовой, п/п 66584, погиб 31.3.1944.

КОРОТКОВ Иван Владимирович, род. в 1920, старшина, п/п 29570, погиб 25.3.1944.

КОРОТКОВ Иван Ефимович, род. в 1925, с. Петровка Беднодемьяновского р-на Пензенской обл., рядовой 343-го стрелкового полка, погиб 23.4.1944.

КОРСАКОВ Сергей Азарович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 1981А, погиб 27.3.1944.

КОРСУН Леонтий Федорович, рядовой, п/п 41035, погиб 25.3.1944.

КОРШКОВ Василий Алексеевич, г. Калуга, рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 30.2.1943.

КОРШУНОВ Василий Ефремович, рядовой 1019-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

КОСАКЯН Сумбат Аракелович, род. в 1910, Шамандинский р-н Армянской ССР, рядовой в/ч 47978, погиб 29.3.1944.

КОСЕНКО Антас Иванович, род. в 1910, мл. лейтенант в/ч 03564, погиб 27.3.1944.

КОСЕНКОВ Никита Трофимович, с. Воскресеновка Севского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 66434А, погиб 29.3.1944.

КОСМАТЬКО Владимир Иванович, Рогачевский р-н Гомельской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 5.1.1944.

КОСМАЧЕВ Михаил Николаевич, род. в 1899, рядовой, погиб 6.1.1944.

КОСОЛАПКИН Федор Никифорович, рядовой, погиб 8.5.1944.

КОСТЕЛОВ Тихон Маркович, д. Бруски Путивльского р-на Сумской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 26.3.1944.

КОСТИН Александр Алексеевич, лейтенант в/ч 29570, погиб 25.3.1944.

КОСТИН Виктор Никитович, рядовой, п/п 20759, погиб 3.12.1942.

КОСТОМАРОВ Михаил Иванович, г. Орел, рядовой в/ч 15303, погиб 17.1.1944.

КОСТРИНСКИЙ Сергей Иванович, сержант, погиб 27.3.1944.

КОСТРОВ Архип Петрович, рядовой 176-й штрафной роты, погиб 28.3.1944.

КОСТРОМИН Алексей Степанович, г. Свердловск, рядовой 1019-го стрелкового полка, погиб 30.3.1944.

КОСТЮЧЕНКО Парфений Григорьевич, род. в 1922, Хомутовский р-н Курской обл., ст. сержант 837-го стрелкового полка, погиб 10.5.1944.

КОТАНОВ Гавриил Петрович, Зианчуринский р-н Башкирской АССР, мл. сержант, п/п 39663, погиб 23.3.1944.

КОТОВ Афанасий Гаврилович, г. Брянск, рядовой, погиб 29.11.1943.

КОТОВ Василий Михайлович, д. Марковичи Гомельской обл., рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

КОТОРНАЙ Иван Георгиевич, г. Псков, рядовой 1019-го стрелкового полка, погиб 12.4.1944.

КОЧЕНКОВ Захар Платонович, д. Старосельe Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой, п/п 54366, погиб 5.1.1944.

КРАВЕЦ Михаил Тимофеевич, род. в 1912, с. Каменка Мазановского р-на Амурской обл., рядовой, погиб 29.3.1944.

КРАВЦОВ Алексей Иванович, род. в 1917, с. Соловo Стародубского р-на Брянской обл., рядовой 1019-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

КРАВЦОВ Дмитрий Прокофьевич, род. в 1910, д. Костюковичи Могилевской обл., погиб 7.2.1944.

КРАВЦОВ Иван Гаврилович, Алексеевский р-н Белгородской обл., рядовой в/ч 30663, погиб 29.3.1944.

КРАВЦОВ Иван Леонтьевич, род. в 1903, рядовой в/ч 42652Г, погиб 27.3.1944.

КРАВЦОВ Макар Матвеевич, д. Лужок Чаусского р-на Могилевской обл., рядовой 115-го ремонтно-строительного отряда, погиб 15.9.1943.

КРАВЦОВ Павел Васильевич, д. Яновка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 05254, погиб 25.3.1944.

КРАВЦОВ Петр Иванович, д. Осмоловичи Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 29570, погиб 25.3.1944.

КРАВЦОВ Тимофей Федорович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 29.11.1943.

КРАВЧЕНКО Александр Макарович, рядовой 115-го отдельного строительного отряда, погиб 25.9.1944.

КРАВЧЕНКО Василий Федорович, д. Подлука Быховского р-на Могилевской обл., рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 30.3.1944.

КРАВЧЕНКО Николай Михайлович, с. Кибинцы Миргородского р-на Полтавской обл., рядовой, погиб 27.3.1944.

КРАВЧЕНКО Павел Титович, род. в 1905, с. Александровка Бурынского р-на Сумской обл., рядовой в/ч 29570, погиб 25.3.1944.

КРАЙНЕВ Николай Трофимович, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 02821, погиб 1.4.1944.

КРАПИВИН Николай Федорович, ст. лейтенант 1210-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

КРАСАВЦЕВ Алексей Иванович, г. Москва, рядовой в/ч 13435, погиб 26.3.1944.

КРАСНИКОВ Николай Пименович, ст. Шипуново Алтайского края, рядовой, погиб 24.3.1944.

КРАСЕНКО Иван Алексеевич, род. в 1924, Николаевская обл., рядовой в/ч 15303, погиб 7.1.1944.

КРАСНИКОВ Николай, рядовой, погиб 26.3.1944.

КРАСНОБАЕВ Петр Степанович, Костюковичский р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 41035, погиб 25.3.1944.

КРАСНОВ Григорий Степанович, г. Бийск Алтайского края, рядовой, п/п 01281, погиб 26.3.1944.

КРАСНОВ Иван Петрович, род. в 1911, г. Караганда, рядовой в/ч 68463, погиб 27.3.1944.

КРАСНОЩЕЧЕНКО Петр Максимович, г. Бобринец

Быховский районный историко-краеведческий музей

Кировоградской обл., лейтенант в/ч 29570, погиб 6.1.1944.

КРЕСОВ Яков Фомич, д. Хатовиж Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 29.11.1943.

КРЕТОВ Иван Николаевич, рядовой в/ч 20759, погиб 7.12.1943.

КРИВОБОКОВ Ефим Авакумович, г. Чарджоу Туркменской ССР, мл. сержант, погиб 12.4.1944.

КРИВОКОБЫЛЬСКИЙ Прокофий Маркович, род. в 1915, г. Ромны Сумской обл., рядовой, погиб 26.3.1944.

КРИВОШЕЕВ Степан Петрович, д. Игнатовка Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 20761, погиб 29.3.1944.

КРИВОШЕЯ Александр Харитонович, рядовой, п/п 66584, погиб 29.3.1944.

КРИВЦОВ Григорий Лаврентьевич, Задонский р-н Липецкой обл., мл. сержант в/ч 70483, погиб 27.3.1944.

КРИШТАПОВ Филипп Фомич, род. в 1907, г. Карасук Новосибирской обл., командир взвода 837-го стрелкового полка 238-й стрелковой дивизии, погиб 26.3.1944.

КРОВЕЦ Михаил Тимофеевич, с. Каменка Мазановского р-на Амурской обл., рядовой, в/ч 73744, погиб 29.3.1944.

КРОТОВ Иван Андреевич, рядовой в/ч 29570, погиб 5.1.1944.

КРУГЛОВ Александр Георгиевич, г. Красноярск, рядовой, п/п 15303, погиб 6.5.1944.

КРУГЛОВ Максим Герасимович, д. Паново Мелеховского р-на Владимирской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

КРУКОВЕЦ Николай Никифорович, род. в 1919, г. Новгород-Волынский Житомирской обл., капитан 444-го стрелкового полка 108-й стрелковой дивизии, погиб 7.12.1943.

КРУПКИН Николай Михайлович, рядовой 1019-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

КРЫЛОВ Николай Иванович, Краснохолмский р-н Калининской обл., сержант в/ч 29570, погиб 28.2.1943.

КРЮКОВ Виктор Николаевич, рядовой 276-й отдельной штрафной роты, погиб 27.3.1944.

КРЮЧКОВ Терентий Яковлевич, Чаусский р-н Могилевской обл., рядовой 843-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

КСЕНЗОВ Иван Захарович, род. в 1913, Рогачевский р-н Гомельской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 11.4.1944.

КУАДЖАЕВ Капа, Татарская АССР, рядовой в/ч 70483, погиб 28.3.1944.

КУДАКОВ Александр Николаевич, род. в 1913, Дубровский р-н Брянской обл., рядовой в/ч 54366, погиб 5.12.1943.

КУДИНОВ Сергей Никитович, рядовой в/ч 49838, погиб 29.3.1944.

КУДЛОВ Михаил Прохорович, род. в 1924, д. Осмоловичи Климовичского р-на Могилевской обл., ст. сержант в/ч 15303, погиб 10.1.1944.

КУЗИН Николай Константинович, д. Горбатовка Донецкой обл., рядовой, погиб 27.3.1944.

КУЗНЕЦОВ Алексей Николаевич, д. Хрипань Раменского р-на Московской обл., рядовой в/ч 68463, погиб 28.3.1944.

КУЗНЕЦОВ Владимир Кузьмич, рядовой в/ч 41035, погиб 3.11.1943.

КУЗНЕЦОВ Илья Яковлевич, Кантемировский р-н Воронежской обл., рядовой 843-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

КУЗНЕЦОВ Михаил Павлович, род. в 1906, рядовой 413-й стрелковой дивизии, погиб 9.1.1944.

КУЗНЕЦОВ Никифор Иванович, мл. сержант в/ч 03564, погиб 7.1.1944.

КУЗНЕЦОВ Петр Сергеевич, рядовой 1093-го стрелкового полка, погиб 6.1.1944.

КУЗЬКОВ Степан Васильевич, с. Машево Семеновского р-на Черниговской обл., рядовой 843-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

КУЗЬМЕНКОВ Иван Андреевич, д. Лопатичи Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 29570, погиб 7.12.1943.

КУЗЬМЕНКОВ Владимир Никифорович, Гомельская обл., рядовой в/ч 24615, погиб 25.3.1944.

КУЗЬМЕНКОВ Яков Иванович, Шумячский р-н Смоленской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 30.12.1943.

КУЗЬМИН Василий Иванович, род. в 1920, г. Верхняя Салда Свердловской обл., рядовой, п/п 33511, погиб 9.12.1943.

КУЗЬМИН Василий Яковлевич, с. Михайловка Амурской обл., служил в 887-м стрелковом полку, погиб 29.3.1944.

КУЗЬМИН Петр Егорович, с. Шуковка Панинского р-на Воронежской обл., мл. сержант, п/п 49838, погиб 29.3.1944.

КУЗЬМИЧЕВ Анатолий Иванович, г. Мещовск Калужской обл., рядовой в/ч 49838, погиб 30.3.1944.

КУЗЬМИЧЕВ Иван Степанович, д. Ломтево Мещовского р-на Калужской обл., рядовой, п/п 29570, погиб 6.1.1944.

КУЙБАБА Афанасий Яковлевич, с. Кощубовка Полтавской обл., сержант в/ч 42652Г, погиб 27.3.1944.

КУКЛИН Иван Трофимович, с. В. Жилино Троицкого р-на Алтайского края, рядовой в/ч 70433, погиб 26.3.1944.

КУЛАГИН Иван Афанасьевич, д. Тереховка Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

КУЛАКОВ Максим Николаевич, род. в 1905, г. Свердловск, рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

КУЛАКОВ Федор Егорович, род. в 1910, Стародубский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 16731, погиб 28.3.1944.

КУЛЕШОВ Антон Сергеевич, д. Добрый Дуб Быховского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 24615, погиб 25.3.1944.

КУЛЕШОВ Василий Григорьевич, Воронежская обл., в/ч 24701, погиб 3.4.1944.

КУЛЕШОВ Николай Иванович, род. в 1925, д. Пласское Свердловского р-на Орловской обл., рядовой в/ч 15303.

КУЛИКОВ Николай Федорович, род. в 1925, рядовой, погиб 27.3.1944.

КУЛИКОВ Семен Филиппович, г. Хоровск Волгоградской обл., сержант в/ч 24701, погиб 26.3.1944.

КУЛЬБАРАНОВ Бегиберген, род. в 1911, рядовой в/ч 66584, погиб 31.4.1944.

КУЛЬГУСКИН Николай Андреевич, род. в 1925, Краснопартизанский р-н Саратовской обл., сержант в/ч 49838, погиб 28.3.1944.

КУПАРЕНКОВ Борис Васильевич, род. в 1922, Смоленский р-н Смоленской обл., рядовой, погиб 4.4.1944.

КУПАШЕВ Шанабай, род. в 1924, Гурьевская обл. Казахской ССР, рядовой, погиб 24.3.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

КУРАЧЕВ Тит Михайлович, д. Лобжа Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 29.11.1943.

КУРАШ Иван Корнеевич, с. Старогородка Козелецкого р-на Черниговской обл., рядовой, п/п 76526, погиб 25.3.1944.

КУРАШ Роман Владимирович, Лельчицкий р-н Гомельской обл., рядовой 837-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

КУРБАНАЗАРОВ Курнанбай, род. в 1925, рядовой в/ч 15329, погиб 26.2.1944.

КУРГАНКОВ Иван Ефимович, Кормянский р-н Гомельской обл., рядовой в/ч 2465, погиб 25.3.1944.

КУРГУЗОВ Терентий Самсонович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 03564, погиб 7.1.1944.

КУРДИН Федор Леонтьевич, д. Павловичи Брянского р-на Брянской обл., рядовой 1021-го стрелкового полка, погиб 19.4.1944.

КУРЕПКОВ Иван Афанасьевич, род. в 1903, Палехский р-н Ивановской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 19.1.1944.

КУРЗИН Дмитрий Елизарович, рядовой, п/п 41035, погиб 5.1.1944.

КУРЗИН Николай Константинович, д. Грибановка Рославльского р-на Смоленской обл., рядовой 343-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

КУРИЦЫН Анисим Андрианович, род. в 1905, г. Егорьевск Московской обл., ефрейтор в/ч 15303, погиб 7.5.1944.

КУРМАНГАЛИЕВ Дюсеул, род. в 1902, рядовой в/ч 29570, погиб 5.1.1944.

КУРМАНОВ Курмухамбет, род. в 1916, Омский р-н Омской обл., рядовой, в/ч 15329, погиб 6.1.1944.

КУРОЧКИН Дмитрий Петрович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 54366, погиб 7.12.1943.

КУРОЧКИН Иван Иванович, г. Целиноград Казахской ССР, ст. сержант в/ч 66434, погиб 26.3.1944.

КУРЯКИН Иван Михайлович, г. Чита, рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

КУСТ Вемен Андреевич, мл. сержант в/ч 08765У, погиб 6.1.1944.

КУТЛОВ Александр Сергеевич, д. Невзорово Пушкинского р-на Московской обл., рядовой, п/п 20759, погиб 3.12.1943.

КУТУБАЕВ Ализы, Сайрамский р-н Чимкентской обл., рядовой, погиб 28.11.1943.

КУХАРЕВ Егор Федорович, д. Уздеевичи Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

КУХАРЕНКО Никита Григорьевич, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 10.1.1944.

КУХАРЕНКО Петр Федорович, д. Прудок Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 29570, погиб 5.1.1944.

КУХТЕНКОВ Егор Васильевич, рядовой, п/п 54366, погиб 26.3.1944.

КУХТИН Дмитрий Иванович, род. в 1910, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 15329, погиб 30.11.1943.

КУЦЕПАЛОВ Андрей Петрович, Шумячский р-н Смоленской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 4.1.1944.

КУЧЕРЯВЫХ Николай Никифорович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка 110-й стрелковой дивизии, погиб 28.11.1943.

КУШНИРЕНКО Алексей Емельянович, рядовой, погиб 27.3.1944.

КУШТЫМ Роман Павлович, рядовой в/ч 15303, погиб 14.6.1944.

КШУМАНЕВ Иван Игнатьевич, род. в 1924, г. Кузнецк Пензенской обл., мл. сержант, погиб 25.3.1944.

ЛАБУНЦОВ Николай Васильевич, г. Донецк, рядовой в/ч 30633, погиб 2.6.1944.

ЛАВРЕНТЬЕВ Алексей Васильевич, д. Воронцово Ильинского р-на Ивановской обл., рядовой в/ч 08765У 324-го стрелкового полка, погиб 6.1.1944.

ЛАВРИНЕНКО Федот Алексеевич, род. в 1907, с. Речки Белопольского р-на Сумской обл., рядовой в/ч 03564, погиб 27.3.1944.

ЛАВРОВ Тимофей Петрович, д. Камельчино Калужского р-на Калужской обл., сержант в/ч 36311, погиб 9.12.1943.

ЛАВРУХИН Федор Иванович, род. в 1907, г. Ефремов Тульской обл., рядовой в/ч 44649, погиб 27.3.1944.

ЛАГУНОВ Степан Илларионович, д. Старый Мосин Хотимского р-на Могилевской обл., погиб 12.4.1944.

ЛАГУТЕНКО Яков Павлович, рядовой, погиб 13.6.1944.

ЛАГУТИН Николай Игнатьевич, г. Климово Брянской обл., мл. сержант, погиб 25.5.1944.

ЛАЗАРЕНКО Илларион Гаврилович, рядовой 843-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

ЛАЗОВИК Юрий Петрович, род. в 1905, д. Норкино Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 1.12.1943.

ЛАПА Лаврентий Григорьевич, г. Конотоп Сумской обл., рядовой в/ч 02821, погиб 26.3.1944.

ЛАПЕНКОВ Константин Петрович, род. в 1925, Куйбышевский р-н Калужской обл., рядовой, п/п 20759, погиб 7.12.1943.

ЛАПИХИН Георгий Григорьевич, род. в 1924, рядовой в/ч 01981, погиб 28.2.1944.

ЛАПСАРЕВ Александр Прохорович, рядовой, п/п 1411, погиб 3.4.1944.

ЛАРЕШИН Иван Михайлович, род. в 1917, Московская обл., мл. сержант 843-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

ЛАРИН Григорий Афанасьевич, род. в 1918, Хлевенский р-н Липецкой обл., лейтенант, погиб 3.12.1943.

ЛАРИН Николай Михайлович, Куйбышевская обл., рядовой 343-го стрелкового полка, погиб 11.4.1944.

ЛАРИН Петр Сергеевич, род. в 1919, Обоянский р-н Курской обл., мл. сержант, погиб 6.1.1944.

ЛАРЧЕНКО Василий Яковлевич, род. в 1925, Стародубский р-н Брянской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 29.1.1944.

ЛАТЫШЕВ Василий Сергеевич, род. в 1918, д. Карловка Дубровского р-на Брянской обл., рядовой, п/п 15393К, погиб 31.3.1944.

Письмо рядового В. С. Латышева родным

февраль 1944 г.

Здравствуйте, дорогие Аличка и горячо любимая Ксенечка!

Прежде всего, дорогая, сообщаю, что письма два твоих получил, прямо в бою принесли мне. Я им очень рад, что получил от такого дорогого человека извещение из дома.

Теперь, дорогая, сообщаю тебе, что я награжден медалью «За отвагу» и орденом Славы. Я в бою себя за нашу Родину оправдал очень хорошо. Знаешь, дорогая, был под таким огнем, но не страшась в упор

Брянский областной исторический музей

бил немцев... В случае погибну, то мои награды будет носить мой геройский сын. Ты его расти отважным, бесстрашным, как и я. За Родину смерть не страшна. Мы рождены в борьбе и сейчас выполняем долг перед Родиной...

Ты спрашиваешь, почему никто не присылает денег, а я присылаю. Потому что я отец, который, как и ты, отвечает за воспитание сына, а чтобы ты и он были здоровы, я должен присылать деньги. Они мне не нужны, в армии есть все, что надо, а следовательно, мои деньги дадут тебе много пользы для воспитания нашего будущего бойца. А кто, как не я, будет беспокоиться. Меня, дорогая, будут ученики помнить долго, потому что я был и есть учитель советский и нес ответственность за воспитание их. Плохого с моей стороны не было. Ты пока им ничего не говори, я им через РК ВЛКСМ напишу письмо, только получу ордена, а получу их скоро. В отношении ребят, которые про меня спрашивают как про лучшего товарища. Ну, дорогая, распространяться не стоит, если бы можно поговорить лично, то есть о чем. Ведь я теперь кавалер ордена Славы. Хоть ты и предупреждаешь, будь осторожен, то я это выполняю! Я ведь еще жить хочу, моя жизнь впереди, а в особенности мы с тобой еще будем жить так, как никогда.

Это письмо я пишу прямо на передовой. Кругом гремит артиллерийская канонада. Привык, так уже без обстрела как-то скучно. Мне, дорогая, уже пришлось, но я всегда геройски пою песни на каждом шагу, даже ни на минуту они у меня не сходят с уст. Все ребята мне удивляются, что я такой всегда веселый. Ну, об этом пока кончим.

Ну, пока все, привет дорогой маме и передавай привет своим и моим родным.

Горячо целую вас с Олегом, моим любимым сыном.

Учи его, пусть будет примером для всех, а маме скажи, что когда я присылаю письмо, чтоб она не плакала, а наоборот, радовалась.

Еще раз целую. Вася.

В. С. Латышев.

ЛАУХИН Николай Васильевич, род. в 1912, д. Марково Измалковского р-на Липецкой обл., мл. сержант в/ч 70483, погиб 27.3.1944.

ЛАЦКЕВИЧ Сергей Алексеевич, род. в 1919, д. Заполье Барановичского р-на Брестской обл., рядовой 4-го отдельного запасного полка, погиб 24.9.1944.

ЛГАТЫЙ Никифор Антонович, род. в 1897, Белопольский р-н Сумской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

ЛЕБЕДЕВ Василий Федорович, рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 12.4.1944.

ЛЕБЕДЕВ Иван Иванович, д. Козловцы Селижаровского р-на Калининской обл., ст. сержант 837-го стрелкового полка, погиб 19.4.1944.

ЛЕБЕДЕВ Кирилл Яковлевич, с. Сопини Глуховского р-на Сумской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

ЛЕБЕДЕВ Михаил Филиппович, род. в 1925, Оршанский р-н Марийской АССР, рядовой, погиб 7.12.1943.

ЛЕБЕДЕВ Поликарп Васильевич, род. в 1916, сержант, погиб 31.3.1944.

ЛЕБЕДЕВ Прокофий Иванович, род. в 1924, рядовой в/ч 66434, погиб 25.3.1944.

ЛЕВ Абрам Лейбович, г. Оренбург, ст. лейтенант в/ч 15303, погиб 10.4.1944.

ЛЕВАЧЕВ Иван Фирсович, рядовой в/ч 36511, погиб 7.12.1943.

ЛЕВОНЧИКОВ Анисим Иванович, д. Уречье Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 05251, погиб 25.3.1944.

ЛЕВОЧКИН Григорий Федорович, Брянский р-н Брянской обл., рядовой, в/п 68463, погиб 28.3.1944.

ЛЕВУС Николай Моисеевич, Конотопский р-н Сумской обл., рядовой в/ч 29879, погиб 26.3.1944.

ЛЕВШИН Григорий Яковлевич, с. Малышево Сузунского р-на Новосибирской обл., рядовой в/ч 49838, погиб 29.3.1944.

ЛЕЛЕЦКИЙ Митрофан Дмитриевич, с. Березовка Бобровского р-на Воронежской обл., рядовой в/ч 20761, погиб 12.1.1944.

ЛЕМНЕВ Павел Николаевич, род. в 1924, д. Горивода Речицкого р-на Гомельской обл., рядовой.

ЛЕМЫКОВ Григорий Федорович, с. Выездное Арзамасского р-на Горьковской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

ЛЕОНОВ Еремей Иванович, д. Прудок Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

ЛЕОНОВ Павел Иванович, род. в 1918, с. Надаровка Приморского края, мл. лейтенант в/ч 41035, погиб 10.12.1943.

ЛЕСЕЙКОВ Иван Егорович, д. Полошково Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, в/п 03564, погиб 26.3.1944.

ЛЕСНИКОВ Петр Егорович, род. в 1910, г. Нея Костромской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 26. 3.1944.

ЛЕСНОВ Яков Федорович, Балейский р-н Читинской обл., рядовой, погиб 25.3.1944.

ЛЕХОШЕРСТВОВ Семен Петрович, Мценский р-н Орловской обл., ефрейтор в/ч 70483, погиб 26.3.1944.

ЛИБЕРМАН Евгений Николаевич, г. Караганда, рядовой, в/п 49838, погиб 27.3.1944.

ЛИВАК Моисей Шумилович, род. в 1900, п. Варгаши Курганской обл., ст. лейтенант в/ч 15303, погиб 23.6.1944.

ЛИПЕЙКОВ Владимир Прокофьевич, д. Бахань Быховского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 04106 1320-го стрелкового полка, погиб 18.2.1944.

ЛИПКИНА Мария Стефановна, д. Розальмов Хотимского р-на Могилевской обл., погибла 28. 3. 1944.

ЛИСИМЕНКО Михаил Емельянович, д. Староселье Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой в/ч 24615, погиб 25.3.1944.

ЛИСИЦЫН Владимир Матвеевич, д. Старая Толковка Почелмского р-на Пензенской обл., сержант, п/п 54390А, погиб 26.3.1944.

ЛИТВИН Ефим Филиппович, с. Шатура Нежинско-

Быховский районный историко-краеведческий музей

го р-на Черниговской обл., рядовой, п/п 64434, погиб 28.3.1944.

ЛИТВИНОВ Семен Владимирович, рядовой 843-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

ЛИТВИНОВСКИЙ В. А., род. в 1915 , д. Слобода Бурынского р-на Сумской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

ЛОБАНОВ Николай Захарович, д. Пеньковка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 03564, погиб 6.1.1944.

ЛОГАЧЕВ Василий Александрович, с. Н.-Нежино Шкотовского р-на Приморского края, рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

ЛОГИНОВ Антон Петрович, род. в 1911, Новокузнецкий р-н Кемеровской обл., рядовой в/ч 66584, погиб 28.3.1944.

ЛОЖКОВ Макис Тимофеевич, д. Добуж Быховского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 05201, погиб 28.3.1944.

ЛОЗЫКОВ Камен Харитонович, род. в 1904, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 15303, погиб 7.2.1944.

ЛОМАНОВСКИЙ Владимир Сергеевич, рядовой 176-й отдельной штрафной роты, погиб 28.3.1944.

ЛОМАЧЕНКО Филипп Нестерович, д. Новый Быхов Быховского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 54366, погиб 13.1.1944.

ЛОПАТИН Павел Васильевич, рядовой, п/п 68463, погиб 27.3.1944.

ЛОСЕВ Василий Федорович, род. в 1918, г. Белогорск Амурской обл., рядовой 982-го артполка, погиб 26.3.1944.

ЛОСЕВ Никифор Иванович, д. Юшковичи Чаусского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 54366, погиб 20.1.1944.

ЛОХИН Андрей Васильевич, д. Мокрый Майдон Сергачевского р-на Горьковской обл., сержант п/п 20759, погиб 3.12.1943.

ЛОХМАТОВ Григорий Павлович, г. Москва, рядовой, п/п 20759, погиб 6.1.1944.

ЛУЗИН Алексей Николаевич, род. в 1918 д. Боляны Оханского р-на Пермской обл., лейтенант 1260-го стрелкового полка, 380-й стрелковой дивизии, погиб 27.3.1944.

ЛУКАНИН Петр Семенович, род. в 1921, г. Умань Горьковской обл., ст. сержант 1291-го стрелкового полка, погиб 28.2.1943.

ЛУКАШЕНКО Михаил Николаевич, рядовой 413-й стрелковой дивизии, погиб 9.1.1944.

ЛУКАШИН Василий Герасимович, Урицкий р-н Орловской обл., рядовой, погиб 25.3.1944.

ЛУКАШИН Иван Петрович, д. Медвежино Покровского р-на Орловской обл., рядовой в/ч 34762, погиб 3.12.1943.

ЛУКАШОВ Иван Гаврилович, д. Белокопытово Глуховского р-на Сумской обл., рядовой, п/п 39834, погиб 1.9.1944.

ЛУКЬЯНЕНКО Афанасий Владимирович, Бахмачский р-н Черниговской обл., рядовой, погиб 26.3.1944.

ЛУКЬЯНОВ Николай Кириллович, Татарская АССР, мл. сержант в/ч 89471, погиб 4.12.1943.

ЛУНИН Николай Павлович, старшина 843-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

ЛУПЕЙКИН Павел Петрович, Хотимский р-н Могилевской обл., рядовой, погиб 20.3.1944.

ЛУПЕКИН Марк Федосович, Хотимский р-н Могилевской обл., рядовой, погиб 10.12.1943.

ЛУФЕРОВ Федор Григорьевич, г. Славгород Могилевской обл., рядовой в/ч 20759, погиб 26.3.1944.

ЛУЦЕНКО Андрей Панфилович, род. в 1923, г. Зея Амурской обл., рядовой, п/п 49994, погиб 27.3. 1944.

ЛУШИН Петр Никифорович, с. Грачевка Кинельского р-на Куйбышевской обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

ЛЫСЕНКО Трофим Михайлович, Полтавская обл., рядовой в/ч 66584, погиб 27.3.1944.

ЛЫСОВ Самсон Ефремович, Цимлянский р-н Ростовской обл., сержант, п/п 54366, погиб 22.3.1944.

ЛЭЛЮХ Яков Иванович, рядовой.

ЛЮБИМОВ Аркадий Николаевич, г. Иваново, рядовой в/ч 63434, погиб 3.12.1943.

ЛЮДОЧАВСКИЙ Яков Митрофанович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой 843-го стрелкового полка, погиб 7.5.1944.

ЛЮСИКОВ Михаил Павлович, д. Узлоги Хотимского р-на Могилевской обл., ефрейтор 1262-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

ЛЮТЫЙ Никифор Антонович, рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

ЛЮЧКОВ Василий Никитович, д. Дяговичи Кричевского р-на Могилевской обл., погиб 28.3.1944.

ЛЯГУПОВ Степан Егорович, д. Лопатичи Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 41035, погиб 25.2.1944.

ЛЯЛЬКОВ Яков Семенович, д. Хатовня Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой в/ч 24615, погиб 25.3.1944.

ЛЯМИН Василий Федорович, рядовой в/ч 41035, погиб 26.3.1944.

ЛЯХОВИЧ Михаил Иванович, рядовой 843-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

МАГАФУРОВ Хикмай, рядовой в/ч 57331, погиб 3.3.1944.

МАГОМЕДОВ Гусейн, род. в 1902, Дагестанская АССР, рядовой, п/п 16731, погиб 29.3.1944.

МАДРАХИМОВ Мамаджан, род. в 1910, Ферганская обл., рядовой 1291-го стрелкового полка 110-й стрелковой дивизии, погиб 30.11.1943.

МАЕЛОВ Михаил Федорович, д. Жеребцово Мошковского р-на Новосибирской обл., рядовой в/ч 49338, погиб 29.3.1944.

МАЗИН Дмитрий Романович, Путивльский р-н Сумской обл., рядовой, погиб 28.3.1944.

МАКАРЕВИЧ Василий Павлович, д. Марковка Хотимского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 36511, погиб 9.12.1943.

МАКАРЕНКО Иван Никитович, г. Климовичи Могилевской обл., мл. сержант 843-го стрелкового полка, погиб 26.5.1944.

МАКАРОВ Владимир Васильевич, род. в 1905, д. Гнусино Юрьянского р-на Кировской обл., мл. сержант, погиб 25.3.1944.

МАКАРОВ Николай Григорьевич, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, погиб 20.3.1944.

МАКАРОВ Петр Григорьевич, род. в 1921, г. Тула, ст. лейтенант, погиб 25.3.1944.

МАКАРОВ Петр Парфенович, Тульская обл., рядовой в/ч 73744, погиб 27.3.1944.

МАКАРОВ Роман Федорович, д. Якубовка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой 1093-го стрелкового полка, погиб 10.4.1944.

МАКАРЮК Дмитрий Игнатьевич, род. в 1923, с. Обтово Кролевецкого р-на Сумской обл., рядовой, п/п 7900, погиб 31.5.1944.

МАКСИМОВ Владимир Гаврилович, д. Поляки Спасского р-на Рязанской обл., рядовой, п/п 70483, погиб 10.1.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

МАКСИМОВ Павел Матвеевич, рядовой, погиб 25.6.1944.

МАЙКОВ Александр Сергеевич, род. в 1924, с. Константиновка Московской обл., лейтенант в/ч 03564, погиб 28.3.1944.

МАЙОРОВ Иван Васильевич, сержант 1291-го стрелкового полка, погиб 4.1.1944.

МАЛАХОВ Владимир Васильевич, рядовой в/ч 14352, погиб 6.1.1944.

МАЛАШЕНКО Тихон Титович, д. Галичи Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 30663, погиб 4.7.1944.

МАЛИНИН Михаил Михайлович, сержант, погиб 12.4.1944.

МАЛУНОВ Тимофей Родионович, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 36511, погиб 8.12.1943.

МАЛЬКОВ Аркадий Петрович, д. Мальково Советского р-на Кировской обл., рядовой, п/п 20761, погиб 11.2.1944.

МАЛЬКОВСКИЙ Михаил Семенович, род. в 1909, Верховский р-н Орловской обл., рядовой, п/п 20761, погиб 29.4.1944.

МАЛЬЦЕВ Василий Ефимович, д. Велинка Каргапольского р-на Курганской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 3.10.1943.

МАЛЬЦЕВ Дорофей Алексеевич, г. Москва, мл. лейтенант, п/п 29570 Г, погиб 6.1.1944.

МАЛЬЦЕВ Семен Егорович, род. в 1912, д. Грачевка Должанского р-на Орловской обл., сержант, п/п 70483, погиб 27.3.1944.

МАЛЫШЕВ Захар Васильевич, Беднодемьяновский р-н Пензенской обл., рядовой, погиб 1.4.1944.

МАЛЫШЕВ Никита Иванович, род. в 1901, Пестречинский р-н Татарской АССР, рядовой, п/п 32150, погиб 29.3.1944.

МАЛЮКОВ Илья Евдокимович, д. Заполянье Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 26.3.1944.

МАМАЙ Павел Прокофьевич, с. Бочевск Глуховского р-на Сумской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

МАНАХОВ Иван Александрович, уч. Ардатово Горьковской обл., служил в 1093-м стрелковом полку 324-й стрелковой дивизии, погиб 26.4.1944.

МАНДАЛИЕВ Тулюген, Красноярский р-н Астраханской обл., рядовой, п/п 20759, погиб 26.3.1944.

МАНЖУРОВ Петр Иванович, рядовой в/ч 29370, погиб 7.12.1943.

МАНИКЕЕВ Сафар, Татарская АССР, рядовой, погиб 25.3.1944.

МАНТУРОВСКИЙ Петр Федорович, д. Керестиково Загорского р-на Московской обл., сержант в/ч 29570, погиб 28.3.1944.

МАРКЕЛЕНКОВ Михаил Прокофьевич, Шумячский р-н Смоленской обл., рядовой, п/п 20759, погиб 3.12.1943.

МАРКИН Алексей Иванович, род. в 1920, с. Палатовка Красногвардейского р-на Белгородской обл., рядовой в/ч 13435, погиб 27.3.1944.

МАРКИН Николай Данилович, рядовой в/ч 54366, погиб 5.12.1943.

МАРКОВ Виктор Иванович, род. в 1925, д. Жуковка Судогодского р-на Владимирской обл., рядовой, п/п 20759, погиб 8.12.1943.

МАРКОВ Николай Константинович, д. Гарманово Рыбинского р-на Ярославской обл., рядовой, п/п 29828, погиб 29.3.1944.

МАРКОВ Семен Степанович, Дубровский р-н Орловской обл., сержант 1264-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

МАРКОВСКИЙ Сергей Павлович, Быховский р-н Могилевской обл., рядовой 1203-го стрелкового полка, погиб 30.3.1944.

МАРМИЛОВ Николай Куприянович, г. Владимирск Архангельской обл., лейтенант в/ч 25576, погиб 26.3.1944.

МАРТЫНОВ Виктор Степанович, рядовой в/ч 30663, погиб 9.4.1944.

МАРТЫНОВ Николай Васильевич, рядовой в/ч 29570, погиб 28.11.1943.

МАРЧЕНКО Ефим Яковлевич, д. Ващанки Чечерского р-на Гомельской обл., рядовой в/ч 24615, погиб 25.3.1944.

МАРЧЕНКО Федор Ильич, рядовой, п/п 20759, погиб 6.1.1944.

МАРЫШЕВ Василий Леонтьевич, с. Кушилово Пензенской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

МАСЛЕННИКОВ Федор Павлович, д. Ложановка Беловского р-на Курской обл., мл. лейтенант в/ч 01981 А, погиб 7.1.1944.

МАСЛИК Владимир Иосифович, род. в 1913, г. Харьков, старшина, п/п 68584, погиб 26.3.1944.

МАСЛОВ Алексей Павлович, род. в 1923, г. Пенза, мл. лейтенант, в/ч 4103Б, погиб 27.3.1944.

МАСТЕРКОВ Василий Степанович, д. Троицкое Ливенского р-на Орловской обл., рядовой в/ч 81173, погиб 26.3.1944.

МАТВЕЕВ Василий Петрович, Даровский р-н Кировской обл., ефрейтор в/ч 37613, погиб 26.3.1944.

МАТВЕЕВ Владимир Никифорович, род. в 1917, д. Стаховщина Быховского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 9.4.1944.

МАТВЕЕВ Дмитрий Матвеевич, род. в 1902, д. Старица Демьяновского р-на Новгородской обл., рядовой 1019-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

МАТВЕЕВ Федор Михайлович, род. в 1924, Ржаксинский р-н Тамбовской обл., рядовой в/ч 20770, погиб 26.3.1944.

МАТВЕЕВ Федор Сергеевич, г. Быхов, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 30.1.1944.

МАТВЕЕНКО Максим Егорович, род. в 1900, рядовой, погиб 31.3.1944.

МАТИЕВСКИЙ Иван Федорович, род. в 1911, д. Трестивец Быховского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 16.5.1944.

МАТЮХИН Дмитрий Васильевич, рядовой 1683-го стрелкового полка, погиб 28.8.1944.

МАТЮХИН Петр Митрофанович, с. Князево Сумской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

МАТЮШЕВСКИЙ Федор Николаевич, род. в 1910, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, погиб 28.11.1943.

МАТЮЩЕНКО Василий Яковлевич, с. Баничи Сумской обл., рядовой в/ч 70483, погиб 27.3.1944.

МАУЛАНОВ Абдукахар, род. в 1909, Ферганская обл. Узбекской ССР, рядовой в/ч 01981 А, погиб 29.11.1943.

МАХАНЬКОВ Савелий Артемьевич, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 20641 Н, погиб 6.1.1944.

МАЦУЕВ Иван Денисович, род. в 1899, д. Семеновка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 15303, погиб 6.1.1944.

МАШКОВ Иосиф Гаврилович, д. Анаша Брасовского р-на Брянской обл., в/ч 0353, погиб 28.3.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

МАХОРТОВ Николай Григорьевич, г. Новый Оскол Белгородской обл., рядовой, п/п 15303, погиб 10.6.1944.

МАШИНИСТОВ Василий Федорович, Михайловский р-н Рязанской обл., ст. сержант 837-го стрелкового полка, погиб 7.6.1944.

МАШКОВ Иван Петрович, с. Чутановка Кирсановского р-на Тамбовской обл., мл. сержант 1262-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

МАШЛАКОВ Фрол Фролович, рядовой в/ч 29570, погиб 6.1.1944.

МЕДВЕДЕВ Григорий Иванович, род. в 1900, пос. Борисовка Борисовского р-на Белгородской обл., ст. сержант в/ч 17527, погиб 7.12.1943.

МЕДВЕДЕВ Николай Александрович, род. в 1919, Мышкинский р-н Ярославской обл., рядовой 837-го стрелкового полка, погиб 15.7.1944.

МЕДВЕДЕВ Павел Степанович, д. Клиницы Орловской обл., рядовой, погиб 28.3.1944.

МЕДВЕДЕВ Тихон Михайлович, сержант, погиб 23.6.1944.

МЕДВЕДОВИКОВ Александр Андреевич, д. Лучкино Некоузского р-на Ярославской обл., сержант, п/п 29570, погиб 25.3.1944.

МЕЗЕНОВ Иван Дмитриевич, род. в 1914, г. Новозыбков Брянской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 26.3.1944.

МЕЗЕНЦЕВ Егор Иванович, рядовой, п/п 68463, погиб 27.3.1944.

МЕЛОВАЦКИЙ Степан Александрович, ст. сержант, погиб 30.3.1944.

МЕЛЬНИКОВ Даниил Кузьмич, род. в 1912, д. Ректа Рогачевского р-на Гомельской обл., мл. сержант в/ч 15303, погиб 19.3.1944.

МЕЛЬНИКОВ Иван Федорович, Чечерский р-н Гомельской обл., рядовой в/ч 24615, погиб 25.3.1944.

МЕЛЬНИКОВ Петр Иванович, старшина, п/п 24615, погиб 25.3.1944.

МЕЛЬЧЕНКО Федор Адамович, Калинковичский р-н Гомельской обл., ефрейтор 837-го стрелкового полка, погиб 6.6.1944.

МЕНДАГАЗИЕВА Салават, сержант, п/п 02801, погибла 4.12.1943.

МЕНЬШИКОВ Афанасий Исакович, мл. сержант в/ч 29570, погиб 6.1.1944.

МЕРКУЛОВ Василий Васильевич, род. в 1924, пос. Матюхино Суворовского р-на Тульской обл., рядовой, п/п 18303, погиб 12.1.1944.

МЕРКУТОВ Петр Григорьевич, г. Ижевск Удмуртской АССР, рядовой, п/п 41035, погиб 30.3.1944.

МЕТЛЕНКОВ Александр Герасимович, рядовой, в/ч 30663, погиб 8.4.1944.

МЕХЕДЬКИН Иван Яковлевич, рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

МЕШКОВ Афанасий Леонович, рядовой, п/п 24615, погиб 25.3.1944.

МЕШКОВ Василий Иванович, рядовой, погиб 23.6.1944.

МЕЩЕРЯКОВ Андрей Ананьевич, ст. лейтенант, п/п 14352, погиб 29.3.1944.

МЕЩЕРЯКОВ Павел Сергеевич, с. Подкленье Семилукского р-на Воронежской обл., рядовой в/ч 14352, погиб 6.1.1944.

МИКОВ Яков Матвеевич, род. в 1904, г. Лысьва Пермской обл., ст. лейтенант 837-го стрелкового полка, погиб 26.3.1844.

МИЛЕШКИН Прохор Терентьевич, д. Старый Мосин Хотимского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 27759 Д, погиб 29.11.1943.

МИНАКОВ Алексей Григорьевич, род. в 1911, с. Глинка Шаблыкинского р-на Орловской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 29.2.1944.

МИНЧЕНКО Василий Михайлович, г. Городня Черниговской обл., рядовой 134-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

МИНЧЕНКО Михаил Киреевич, д. Варваровка Хотимского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 20759, погиб 29.11.1943.

МИНЬКО Савелий Андреевич, род. в 1903, с. Прокозовка Глобинского р-на Полтавской обл., рядовой, погиб 30.3.1944.

МИНЬКОВСКИЙ Яков Моисеевич, род. в 1921, г. Киев, лейтенант в/ч 54303, погиб 8.12.1943.

МИРАХМЕДОВ Амед, мл. лейтенант, погиб 29.3.1944.

МИРЗАБЕКЯН Айказ Атаевич, род. в 1909, с. Артек Азербайджанской ССР, рядовой, п/п 65434, погиб 4.1.1944.

МИРЗАЕВ Хаким, род. в 1924, г. Бухара, рядовой, погиб 1.4.1944.

МИРЗАНБАЕВ Усерхай, Ленинградский р-н Ферганской обл., рядовой, п/п 54366, погиб 4.12.1943.

МИРГОРОДСКИЙ Андрей Лукич, сержант в/ч 70483, погиб 30.3.1944.

МИРИЕВ Насрула Шариф, род. в 1919, рядовой, п/п 41085, погиб 20.8.1944.

МИРОНКОВ Петр Степанович, рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

МИСЬЯНЕНКО Петр Иосифович, род. в 1915, с. Здвинск Новосибирской обл., ст. лейтенант, п/п 20759 Д, погиб 7.12.1943.

МИТИН Иван Евгеньевич, д. Буткан Удорского р-на Коми АССР, рядовой в/ч 36511, погиб 7.12.1943.

МИТРОФАНОВ Александр Александрович, г. Ульяновск, рядовой в/ч 30663, погиб 23.5.1944.

МИТРОФАНОВ Сергей Андреевич, род. в 1923, Бавлинский р-н Татарской АССР, лейтенант в/ч 08765, погиб 6.1.1944.

МИТУСОВ Павел Христофорович, род. в 1921, с. Дмитревка Бердянского р-на Запорожской обл., рядовой, погиб 1.4.1944.

МИТЧЕНКО Федор Павлович, род. в 1925, Новгород-Северский р-н Черниговской обл., рядовой отдельного штурмового батальона, погиб 25.3.1944.

МИТЬКОВЕЦ Федор Данилович, Чашникский р-н Витебской обл., рядовой 1095-го стрелкового полка, погиб 7.4.1944.

МИХАЛЕВ Михаил Алексеевич, род. в 1922, д. Макаровка Дубровского р-на Брянской обл., рядовой, погиб 28.3.1944.

МИХАЛЕНКО Иван Никифорович, Шумячский р-н Смоленской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 7.1.1944.

МИХАЙЛОВ Василий Иванович, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

МИХАЙЛОВ Иван Алексеевич, г. Семипалатинск Казахской ССР, лейтенант 1262-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

МИХАЙЛОВ Константин Иванович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 15329, погиб 29.11.1943.

МИХЕЕВ Василий Савельевич, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 03564, погиб 7.1.1944.

МИХЕЕВ Дмитрий Никитович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

МИХЕЕВ Михаил Иванович, род. в 1913, д. Рябчи Дубровского р-на Брянской обл., ст. сержант, п/п 70483, погиб 29.3.1944.

Брянский региональный историко-краеведческий музей

Из письма в редакцию Марии Михайловны Левкиной, дочери М. И. Михеева

...Вы даже представить себе не можете, сколько неожиданно радостных минут мы испытали за столько бесконечно долгих лет неизвестности. Сколько слез пролито с тех пор как кончилась война! Сколько было исканий, не увенчавшихся успехом... Увы, все было понапрасну. А теперь, когда уже устали ждать и надеяться, увидели вдруг родное имя в местной газете, где сообщалось о ваших поисках родных погибших.

...У погибшего жива почти вся семья — жена, 2 дочери, сын, есть 4 внука, 5 правнуков. Не уцелел один его сынишка, который умер от тифа за 2 дня до того, как мы получили похоронку на отца.

8.10.1988 г.

Как только мы получили от вас ответное письмо, не откладывая, решили сразу ехать на могилу в поселок Ухлясть. В Быхове зашли к начальнику райвоенкомата. Он перепроверил сведения о погибшем по своим спискам — все сходится. Он указал нам путь до Ухляти, узнал расписание автобусов, и мы тут же тронулись в путь.

Как описать Вам те минуты приближения к могиле... Увы, этого передать нельзя! Конечно, море слез, сдержаться нельзя... Возложили венок, разложили цветы, немного убрали, хотя за могилой следят. Не прошло и нескольких минут, как подошли к нам люди из поселка, стали расспрашивать, кто мы, откуда, предлагали ночлег. Очень добрые, отзывчивые люди. Постояли с нами немного, рассказали о прошлом. В общем, всего не опишешь.

Но какое облегчение мы получили после того, как отдали дань скорби и уважения погибшим...

С собой оттуда взяли горсть земли и привезли домой. Место там очень красивое, сосновый бор. Очень нам понравилось...

МИХЕЕВ Николай Михайлович, рядовой, п/п 15303, погиб 23.1.1944.

МИХЕЕНКО Константин Ефимович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 41035, погиб 7.12.1943.

МИШИН Алексей Федорович, с. Литвиново Арсеньевского р-на Тульской обл., рядовой в/ч 68463, погиб 27.3.1944.

МИШКО Алексей Родионович, с. Покашичи Черниговской обл., рядовой в/ч 24701, погиб 25.3.1944.

МИШУКОВ Александр Васильевич, сержант в/ч 30663, погиб 23.5.1944.

МИЩЕНКО Никита Васильевич, рядовой в/ч 54366, погиб 6.1.1944.

МОГУТОВ Александр Илларионович, род. в 1903, Верховажский р-н Вологодской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка 380-й стрелковой дивизии, погиб 29.3.1944.

МОЖАЕВ Иван Федорович, г. Семипалатинск Казахской ССР, рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

МОЖЕЕНКО Василий Иванович, род. в 1900, г. Снежное Донецкой обл., погиб 7.12.1943.

МОЗГУНОВ Григорий Иванович, г. Элиста Калмыцкой АССР, рядовой в/ч 66434, погиб 25.3.1944.

МОИСЕЕВ Александр Александрович, рядовой, погиб 31.3.1944.

МОИСЕЕВ Павлин Моисеевич, род. в 1897, д. Еметкино Козловского р-на Чувашской АССР, сержант в/ч 24701, погиб 27.3.1944.

МОИСЕЕНКО Виктор Иванович, д. Гиреевичи Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 24701, погиб 26.3.1944.

М. И. Михеев.

МОИСЕЕНКО Игнат Потапович, рядовой 843-го стрелкового полка, погиб 10.4.1944.

МОИСЕЕНКО Филипп Иванович, рядовой, п/п 29570, погиб 7.12.1943.

МОИСЕЕНКОВ Александр Денисович, Шумячский р-н Смоленской обл., командир отделения в/ч 1294, погиб 28.3.1944.

МОЛОКОВ Алексей Кузьмич, погиб 26.3.1944.

МОЛОТКОВ Павел Яковлевич, род. в 1901, г. Добруш Гомельской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 16.5.1944.

МОЛЧАНОВ Сергей Ильич, Болховский р-н Орловской обл., рядовой 1021-го стрелкового полка, погиб 18.4.1944.

МОНАЕВ Иван Иванович, с. Васильевское Калининского р-на Калининской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

МОНАХОВ Иван Михайлович, род. в 1920, д. Емпеевка Каменского р-на Пензенской обл., ст. сержант, погиб 28.3.1944.

МОРГУНОВ Степан Иванович, рядовой в/ч 1413, погиб 3.4.1944.

МОРДВИНОВ Иван Григорьевич, мл. сержант 343-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

МОРЕНКО Яков Иванович, г. Шахты Ростовской обл., рядовой, п/п 02821, погиб 25.3.1944.

МОРОЗОВ Александр Титович, рядовой, в/ч 02121, погиб 26.3.1944.

МОРОЗОВ Василий Игнатьевич, род. в 1922, д. Малая Островня Дубровского р-на Брянской обл., п/п 20759 Д, погиб 3.12.1943.

МОРОЗОВ Ефрем Иванович, Кричевский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 24701, погиб 25.3.1944.

МОРОЗОВ Иван Афанасьевич, д. Мосты Могилевской обл., сержант в/ч 24701, погиб 27.3.1944.

МОРОЗОВ Николай Иванович, Эртильский р-н Воронежской обл., рядовой, п/п 20759, погиб 4.12.1943.

МОРОЗОВ Степан Павлович, д. Чукреево Ялуторовского р-на Тюменской обл., сержант в/ч 10914, погиб 12.2.1944.

МОРОЗОВ Тихон Григорьевич, г. Арзамас Горьковской обл., рядовой, погиб 1.4.1944.

МОСКАЛЕВ Михаил Павлович, рядовой в/ч 20759, погиб 29.11.1943.

МОСКОВКИН Александр Алексеевич, род. в 1921, Ярославская обл., мл. сержант 1291-го стрелкового полка, погиб 4.12.1943.

Быховский районный историко-краеведческий музей

МОСЯ Петр Терентьевич, ст. Рудня Городнянского р-на Черниговской обл., рядовой, п/п 49838, погиб 30.3.1944.

МОТОРЕНКО Петр Васильевич, д. Колодецкая Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

МОХОВ Виктор Иванович, Горьковская обл., рядовой 837-го стрелкового полка, погиб 10.4.1944.

МОХОВИКОВ Афанасий Ульянович, род. в 1904, рядовой, погиб 3.1.1944.

МОЧАЛОВ Иван Тимофеевич, Липецкая обл., рядовой 40-го отдельного инженерно-саперного батальона, погиб 30.3.1944.

МОЧАЛОВ Самуил Кириллович, г. Курган, рядовой 324-го стрелкового полка, погиб 6.1.1944.

МОШКОВСКИЙ Михаил Стефанович, д. Машково Могилевской обл., рядовой Смоленского штаба партизанского движения, погиб 17.10.1943.

МОШТАНЕР Федор Павлович, род. в 1914, Менский р-н Черниговской обл., рядовой, погиб 30.3.1944.

МУДИК Савва Сидорович, род. в 1912, Кричевский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 26.3.1944.

МУДРОВ Александр Александрович, д. Думино Краснохолмского р-на Калининской обл., рядовой 843-го стрелкового полка.

МУЗЫЧЕНКО Алексей Анисимович, Рогачевский р-н Гомельской обл., рядовой в/ч 54366, погиб 25.3.1944.

МУКОМОЛОВ Марк Иванович, род. в 1899, с. Юрьевка Братского р-на Николаевской обл., рядовой 1019-го стрелкового полка 307-й стрелковой дивизии, погиб 4.4.1944.

МУЛЮКИН Павел Афанасьевич, Мордовская АССР, рядовой 276-й отдельной штрафной роты, погиб 28.3.1944.

МУРАЕВ Абкас, род. в 1902, рядовой в/ч 15303, погиб 26.3.1944.

МУРАШКО Иван Николаевич, род. в 1912, д. Лукьяновка Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой, п/п 15303, погиб 27.3.1944.

МУРЗАЕВ Нурмат, род. в 1898, Самаркандская обл., рядовой в/ч 15303, погиб 9.5.1944.

МУРЗАТИН Ахтамаза, ефрейтор, погиб 23.3.1944.

МУРОВ Анатолий Петрович, д. Шульгино Калининской обл., сержант 1264-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

МУРСЫНИН Александр Иванович, Лукьяновский р-н Горьковской обл., сержант в/ч 66951, погиб 14.3.1944.

МУСАТОВ Николай Александрович, рядовой, погиб 29.11.1943.

МУСАТОВ Яков Федорович, д. Ясная Полянка Сумской обл., рядовой 1093-го стрелкового полка, погиб 9.4.1944.

МУХА Николай Константинович, г. Черкассы, рядовой, погиб 29.3.1944.

МУХА Петр Александрович, род. в 1914, г. Новая Каховка Херсонской обл., командир отделения, погиб 6.12.1943.

МУХАЛЕВ Петр Емельянович, Свердловская обл., м.л. сержант, п/п 15329, погиб 6.1.1944.

МУХАМЕДЗЯНОВ Тюльбай, рядовой, погиб 10.4.1944.

МУХАМЕТЖИН Янгарей, д. Якиново Туймазинского р-на Башкирской АССР, рядовой, п/п 15329, погиб 28.2.1944.

МУХИН Иван Васильевич, род. в 1925, рядовой, погиб 16.4.1944.

МУХИН Федор Федорович, г. Москва, рядовой, п/п 29570, погиб 7.12.1943.

МУШУРАЕВ Яков Егорович, д. Тимоново Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой 409-го саперного батальона, погиб 12.5.1944.

МЫСЕКИН Иван Михайлович, Рязанская обл., ефрейтор 604-го отдельного саперного батальона, погиб 23.5.1944.

МЫЧКО Петр Акимович, род. в 1914, г. Чита, рядовой в/ч 15303, погиб 29.5.1944.

НАЗАРЕНКО Кузьма Тимофеевич, с. Самбор Конотопского р-на Сумской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 29.3.1944.

НАЗАРЕНКО Степан Тимофеевич, д. Попова Слобода Сумской обл., рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

НАЗАРОВ Василий Васильевич, г. Горький, рядовой в/ч 05251, погиб 26.3.1944.

НАЗАРОВ Кахар, род. в 1908, Андижанская обл. Узбекской ССР, рядовой 1291-го стрелкового полка 110-й стрелковой дивизии, погиб 23.2.1944.

НАЙДАНОВ Анатолий Иванович, рядовой, погиб 29.2.1944.

НАЙДЕНОВ Иван Васильевич, род. в 1913, г. Нарофоминск Московской обл., сержант в/ч 70483, погиб 27.3.1944.

НАМЕСТНИКОВ Петр Григорьевич, род. в 1922, лейтенант 1291-го стрелкового полка, погиб 29.11.1943.

НАПРЕБ Иван Андреевич, род. в 1905, Рославльский р-н Смоленской обл., рядовой, погиб 5.12.1943.

НАР-БЕРДЫ, Таджикская ССР, рядовой, п/п 29570, погиб 1.12.1943.

НАРОНОВИЧ Александр Иванович, род. в 1905, г. Киев, погиб 9.4.1944.

НАРСИЕВ Василий Павлович, рядовой, погиб 6.1.1944.

НАСИБУЛИН Натфула, род. в 1908, г. Москва, ефрейтор, погиб 31.3.1944.

НАСОНОВ Егор Андреевич, с. Русаново Терновского р-на Воронежской обл., сержант, п/п 66434, погиб 31.3.1944.

НАСОНОВ Егор Осипович, род. в 1910, Борисовский р-н Белгородской обл., рядовой 110-й стрелковой дивизии, погиб 4.12.1943.

НАТАФУЛИН Фан Башкинович, рядовой 837-го стрелкового полка, погиб 31.5.1944.

НАУМЕНКО Алексей Тихонович, д. Городище Урицкого р-на Орловской обл., сержант, п/п 66434, погиб 25.3.1944.

НАУМЕНКО Василий Архипович, род. в 1909, д. Лудчицы Быховского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 26.3.1944.

НГИЛАЕВ Дехнайбан, рядовой, погиб 28.2.1944.

НЕБЕНДИН Михаил Кириллович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 05251, погиб 27.3.1944.

НЕВЕНШИН Алексей Филиппович, д. Ситовки Липецкого р-на Липецкой обл., рядовой 843-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

НЕВЗОРОВ Иван Васильевич, род. в 1913, г. Балахна Горьковской обл., рядовой, в/ч 29828, погиб 29.3.1944.

НЕДЕЛЯЕВ Иван Степанович, д. Новоселки Каменского р-на Тульской обл., рядовой, погиб 25.3.1944.

НЕКРАСОВ Александр Федорович, род. в 1906, г. Оса Пермской обл., старшина 843-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

НЕКРАСОВ Петр Алексеевич, рядовой в/ч 66434, погиб 25.3.1944.

Бытошский районный историко-краеведческий музей

НЕМОНЕЖИН Иван Иванович, погиб 28.3.1944.

НЕМЦЕВ Иван Иванович, Краснинский р-н Липецкой обл., ефрейтор 858-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

НЕСТЕРОВ Василий Арсентьевич, рядовой 176-й отдельной штрафной роты 50-й армии, погиб 28.3. 1944.

НЕСТЕРОВ Иван Тихонович, мл. сержант в/ч 14113, погиб 28.3.1944.

НЕФЕДОВ Евгений Анатольевич, с. Афанасьевск Свердловской обл., рядовой в/ч 20759, погиб 29.3.1944.

НЕЧКАСОВ Петр Петрович, г. Новосибирск, рядовой, погиб 7.12.1943.

НЕЯЗОВ Али, рядовой, п/п 30663, погиб 4.6.1944.

НИКИТАШИН Алексей Степанович, с. Казинка Рязанской обл., п/п 54390, погиб 11.4.1944.

НИКИТИН Андрей Николаевич, рядовой, п/п 20759, погиб 30.11.1943.

НИКИТИН Василий Иванович, д. Кисляково Торжокского р-на Калининской обл., рядовой 837-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

НИКИТИН Иван Федорович, д. Рябиновка Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

НИКИФОРЕНКО Ефим Александрович, д. Савенки Менского р-на Черниговской обл., рядовой в/ч 29570, погиб 29.3.1944.

НИКИФОРОВ Василий Антонович, Кричевский р-н Могилевской обл., рядовой, погиб 7.12.1943.

НИКИФОРОВ Иван Егорович, род. в 1926, с. Карновка Брянской обл., рядовой, п/п 15303, погиб 17.6.1944.

НИКИШИН Михаил Петрович, г. Свердловск, рядовой 1324-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

НИКОЛАЕВ Василий Матвеевич, род. в 1925, рядовой в/ч 15303, погиб 13.2.1944.

НИКОЛАЕВ Иван Семенович, д. Потово Старицкого р-на Калининской обл., сержант, п/п 89471, погиб 6.1.1944.

НИКОЛАЕВ Иван Федорович, род. в 1907, г. Кинель Куйбышевской обл., рядовой, п/п 20641, погиб 27.11.1943.

НИКОЛАЕВ Сергей Антонович, род. в 1922, ст. Кочева Дубровского р-на Брянской обл., рядовой, погиб 5.1.1944.

НИКОЛАЕВ Семен Николаевич, род. в 1914, д. Ихра-Кассы Чувашской АССР, лейтенант 1287-го стрелкового полка 110-й стрелковой дивизии, погиб 25.3.1944.

НИКОЛАЕНКО Степан Никифорович, рядовой, п/п 24615, погиб 25.3.1944.

НИКОНЕНКО Семен Евсеевич, станица Копанская Ейского р-на Краснодарского края, сержант, в/ч 02821, погиб 27.3.1944.

НИКОНОРОВ Захар Яковлевич, г. Брянск, рядовой, погиб 26.3.1944.

НИКУЛЕНКО Алексей Федорович, Обоянский р-н Курской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 11.1.1944.

НИКУЛИН Григорий Гаврилович, с. Барково Белевского р-на Тульской обл., рядовой 1019-го стрелкового полка, погиб 24.3.1944.

НИКУЛИН Николай Петрович, род. в 1924, Свердловская обл., мл. сержант в/ч 15399, погиб 4.12.1943.

НИКУЛЬЧЕНКО Владимир Никитович, род. в 1922, рядовой, погиб в 1944.

НИЯЗОВ Измаил, род. в 1908, Ферганская обл. Узбекской ССР, рядовой в/ч 02821, погиб 27.3.1944.

НОВЕНКО Георгий Петрович, д. Норковщина Кормянского р-на Гомельской обл., рядовой, п/п 57273, погиб 31.8.1944.

НОВИКОВ Герасим Михайлович, рядовой в/ч 20750, погиб 29.11.1943.

НОВИКОВ Иван Яковлевич, род. в 1914, д. Буда Могилевской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 5.1.1944.

НОВИКОВ Михаил Яковлевич, Рыльский р-н Курской обл., рядовой, п/п 66434, погиб 26.3.1944.

НОВИКОВ Николай Петрович, д. Стрелецкое Кромского р-на Орловской обл., ст. сержант, погиб 5.1.1944.

НОВИКОВ Николай Семенович, г. Макеевка Донецкой обл., погиб 8.12.1943.

НОВИКОВ Петр Андреевич, д. Саловарова Ярославского р-на Ярославской обл., мл. сержант в/ч 29570, погиб 21.11.1943.

НОВИКОВ Петр Михайлович, род. в 1905, Калачинский р-н Омской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 25.3.1944.

НОВИКОВ Петр Прокофьевич, род. в 1922, д. Буда Могилевской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 28.4.1944.

НОВОЖЕНИН Михаил Ильич, рядовой, погиб 26.3.1944.

НОВОСЕЛЕЦКИЙ Иван Евстафьевич, род. в 1898, Полтавская обл., рядовой в/ч 66584, погиб 1.4.1944.

НОВОСЕЛОВ Николай Иванович, род. в 1922, д. Семеновка Татарского р-на Новосибирской обл., рядовой в/ч 16652, погиб 30.3.1944.

НОВОЧЕНКО Иван Андреевич, род. в 1915, рядовой в/ч 70483, погиб 26.3.1944.

НОЗДРИН Сергей Тихонович, г. Миллерово Ростовской обл., рядовой, п/п 41532, погиб 26.3.1944.

НОРМАТОВ Турусунбай, Кировский р-н Ферганской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 23.11.1943.

НОСАРЕВ Харитон Дмитриевич, Брасовский р-н Брянской обл., рядовой 843-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

НОСЕНКОВ Егор Никифорович, род. в 1925, Смоленский р-н Смоленской обл., рядовой, погиб 28.3. 1944.

НОСИКОВ Степан Моисеевич, род. в 1915, Дмитриевский р-н Курской обл., ст. сержант в/ч 49838, погиб 29.3.1944.

НОСОВ Владимир Илларионович, д. Титовка Нехаевского р-на Волгоградской обл., мл. сержант в/ч 14113, погиб 29.3.1944.

НУРМАТОВ Иракабай, род. в 1915, Кировский р-н Ферганской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 29.2.1944.

ОВЕЛЬНИКОВ Василий Афанасьевич, рядовой в/ч 29570, погиб 29.11.1943.

ОВЕЧКИН Владимир Дмитриевич, род. в 1924, д. Подушкино Московской обл., рядовой, погиб 29.3.1944.

ОВСЯННИКОВ Иван Тимофеевич, старшина 1262-го стрелкового полка, погиб 30.3.1944.

ОВСЯННИКОВ Иван Фокович, род. в 1919, Смоленский р-н Смоленской обл., рядовой Смоленского штаба партизанского движения, погиб 13.5.1943.

ОВСЯННИКОВ Прокопий Прокопьевич, г. Черемхово Иркутской обл., рядовой в/ч 66431, погиб 26.3.1944.

ОВЧАР Петр Дмитриевич, рядовой 830-го стрелкового полка, погиб 26.5.1944.

ОДИНЦОВ Яков Егорович, г. Москва, рядовой в/ч 66434, погиб 25.3.1944.

ОДНОКОЗОВ Иван Яковлевич, рядовой, п/п 24701, погиб 27.3.1944.

ОКУЛОВ Николай Иванович, д. Болотово Даров-

Брасовский районный историко-краеведческий музей

ского р-на Кировской обл., лейтенант, п/п 20759 Д, погиб 6.1.1944.

ОКУНЕВ Стефан Калинович, д. Речица Чериковского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 34762, погиб 9.12.1943.

ОМАНОВ Гарабудаш, род. в 1911, рядовой, п/п 10731, погиб 28.3.1944.

ОМЕЛЬЧЕНКО Артем Федорович, с. Ольшаное Сосницкого р-на Черниговской обл., рядовой в/ч 16731, погиб 28.3.1944.

ОНИЩЕНКО Павел Иванович, рядовой 1021-го стрелкового полка, погиб 9.4.1944.

ОРЛОВ Александр Ефимович, г. Воронеж, рядовой, п/п 49838, погиб 31.3.1944.

ОРЛОВ Василий Павлович, с. Клен Хвастовичского р-на Калужской обл., рядовой в/ч 29570, погиб 25.3.1944.

ОРЛОВ Владимир Алексеевич, д. Шестаковка Калязинского р-на Калининской обл., рядовой 407-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

ОРЛОВ Константин Владимирович, рядовой в/ч 03564, погиб 8.1.1944.

ОРЛОВ Сергей Максимович, д. Поленка Горецкого р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 24701, погиб 25.3.1944.

ОРЫЛБАЕВ Джусупек, рядовой в/ч 54366, погиб 18.12.1943.

ОСИКОВСКИЙ Василий Федорович, род. в 1925, с. Петропавловка Волчанского р-на Харьковской обл., мл. сержант, п/п 15303, погиб 26.3.1944.

ОСИПЕНКО Василий Гаврилович, п/п 36919, погиб 13.1.1944.

ОСИПОВ Николай Прокопьевич, г. Пенза, рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

ОСМОЛОВСКИЙ Владимир Владимирович, г. Калинин, рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 6.1.1944.

ОСТАПЕНКО Федор Никитович, д. Ховдиевка Щорского р-на Черниговской обл., рядовой в/ч 29570, погиб 28.3.1944.

ОТРУБЕНКО Ефим Степанович, род. в 1907, Рогачевский р-н Гомельской обл., рядовой, погиб 20.1.1944.

ПАВЛИК Иван Васильевич, с. Шевченко Глуховского р-на Сумской обл., рядовой, погиб 29.3.1944.

ПАВЛОВ Алексей Николаевич, д. Старое Песьтово Шаховского р-на Московской обл., старшина в/ч 49838, погиб 29.3.1944.

ПАВЛОВ Иван Николаевич, д. Наумовское Торопецкого р-на Калининской обл., рядовой, п/п 02821, погиб 28.3.1944.

ПАВЛОВ Михаил Михайлович, Александровский р-н Оренбургской обл., рядовой, п/п 54366, погиб 7.12.1943.

ПАВЛОВ Петр Сергеевич, род. в 1914, Вышневолоцкий р-н Калининской обл., рядовой, погиб 27.3.1944.

ПАВЛОВ Яков Николаевич, д. Хайрюзовка Троицкого р-на Алтайского края, рядовой 343-го стрелкового полка, погиб 19.4.1944.

ПАВЛОВСКИЙ Петр Степанович, с. Вешков Орловской обл., рядовой, п/п 15303, погиб 26.3.1944.

ПАВЛОГРАДСКИЙ Юрий Петрович, род. в 1907, г. Москва, лейтенант 407-го стрелкового полка 108-й стрелковой дивизии, погиб 28.3.1944.

ПАВЛУТИН Иван Михайлович, рядовой, погиб 28.3.1944.

ПАВЛЮЧЕНКО Григорий Федосеевич, рядовой в/ч 20759, погиб 24.11.1943.

ПАНЕВИН Павел Андреевич, род. в 1909, Измалковский р-н Липецкой обл., сержант в/ч 41035, погиб 25.3.1944.

ПАНЕВКИН Павел Андреевич, род. в 1909, Измалковский р-н Липецкой обл., рядовой, погиб 25.3.1944.

ПАПЕЖИН Николай Дмитриевич, рядовой, погиб 30.3.1944

ПАНИН Павел Семенович, рядовой, погиб 29.11.1943.

ПАНКРАТОВ Иван Михайлович, род. в 1902, с. Гнебовское Ярославской обл., сержант 1091-го стрелкового полка 324-й стрелковой дивизии, погиб 5.1.1944.

ПАНОВ Николай Сергеевич, род. в 1900, с. Покурей Бурятской АССР, рядовой в/ч 30683, погиб 3.5.1944.

ПАНФЕРОВ Роман Андреевич, д. Сокодовка Климовского р-на Тульской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 28.11.1943.

ПАНЧЕНКО Аким Петрович, г. Нежин Черниговской обл., гв. сержант, погиб 29.3.1944.

ПАНЧЕНКО Кирилл Иванович, рядовой, погиб 28.3.1944.

ПАНЧЕНКО Яков Иванович, род. в 1908, Новохоперский р-н Воронежской обл., рядовой, погиб 13.4.1944.

ПАПАНОВ Николай Семенович, род. в 1907, г. Калинин, рядовой, погиб 10.4.1944.

ПАРАМОНОВ Николай Николаевич, род. в 1919, пос. Арти Свердловской обл., рядовой, погиб 24.3.1944.

ПАРИНСКИЙ Иван Михайлович, с. Новотроицкое Терновского р-на Воронежской обл., ефрейтор, п/п 02821, погиб 30.3.1944.

ПАРФЕНОВ Василий Георгиевич, пос. Фряново Щелковского р-на Московской обл., рядовой 843-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

ПАРФЕНЧИКОВ Андрей Павлович, Рогачевский р-н Гомельской обл., рядовой в/ч 54366, погиб 27.3.1944.

ПАРШИН Василий Максимович, рядовой, п/п 29570, погиб 6.1.1944.

ПАРШУТИН Николай Семенович, Воловский р-н Липецкой обл., рядовой, п/п 01981А, погиб 28.3.1944.

ПАРЩИКОВ Игорь Аркадьевич, рядовой в/ч 20759Д, погиб 3.12.1943.

ПАСАНАЕВ Степан Александрович, род. в 1911, рядовой в/ч 41035, погиб 10.12.1943.

ПАСМУРЦЕВ Иван Кондратьевич, д. Полянинович Быховского р-на Могилевской обл., рядовой 1093-го стрелкового полка, погиб 15.5.1944.

ПАСТУШЕНКО Тарас Михайлович, д. Речица Чериковского р-на Могилевской обл., сержант в/ч 94552, погиб 24.2.1944.

ПАСЬ Захар Дмитриевич, г. Янгиюль Ташкентской обл., сержант, п/п 29819, погиб 30.3.1944.

ПАХОМОВ Григорий Семенович, Золотухинский р-н Курской обл., рядовой в/ч 30663, погиб 4.7.1944.

ПАШИН Александр Иванович, д. Петровка Беломорского р-на Карельской АССР, ст. сержант 8-й самоходной артиллерийской бригады, погиб 27.3.1944.

ПАШКИН Иван Филиппович, род. в 1905, рядовой, погиб 10.4.1944.

ПАЩЕНКО Владимир Иванович, г. Ленинград, мл. сержант в/ч 33891, погиб 8.3.1944.

ПЕНЬКОВ Сергей Васильевич, род. в 1907, Туркменская ССР, сержант 455-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ПЕРЕЛАДОВ Даниил Федорович, Новосибирская обл., рядовой 843-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ПЕРЕМЕЗЕНЦЕВ Дмитрий Федорович, рядовой, погиб 29.3.1944.

ПЕРЕСТОРОНИН Иван Демидович, д. Стариково Шабалинского р-на Кировской обл., рядовой, п/п 41035, погиб 10.2.1943.

ПЕРШИН Василий Афанасьевич, род. в 1913, Павловский р-н Воронежской обл., старшина в/ч 29570, погиб 7.12.1943.

ПЕСОЦКИЙ Александр Васильевич, род. в 1913, г. Фрунзе, погиб 9.4.1944.

ПЕСТУХОВ Василий Федорович, г. Талдом Московской обл., рядовой в/ч 89471, погиб 4.12.1943.

ПЕТРАКОВ Василий Илларионович, род. в 1908, Знаменский р-н Смоленской обл., рядовой, погиб 29.11.1943.

ПЕТРАКОВ Петр Яковлевич, рядовой в/ч 30663, погиб 29.3.1944.

ПЕТРЕНКО Иван Михайлович, д. Горобневка Сребнянского р-на Черниговской обл., рядовой в/ч 70483, погиб 28.3.1944.

ПЕТРЕНКО Николай Петрович, Новохоперский р-н Воронежской обл., рядовой, п/п 39982, погиб 30.3.1944.

ПЕТРОВ Василий Евграфович, рядовой в/ч 01840, погиб 6.12.1943.

ПЕТРОВ Иван Михайлович, сержант, п/п 42652В, погиб 27.3.1944.

ПЕТРОВ Юрий Николаевич, г. Данков Рязанской обл., рядовой, погиб 2.4.1944.

ПЕТРОЧЕНКО Борис Васильевич, д. Стайки Климовичского р-на Могилевской обл., сержант 843-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

ПЕТРОЧЕНКО Владимир Андреевич, д. Бобрик Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 20759, погиб 7.12.1943.

ПЕТРОЧЕНКО Ефим Иванович, рядовой в/ч 29570, погиб 7.12.1943.

ПЕТРУХИН Михаил Иванович, г. Вольск Саратовской обл., рядовой, п/п 77090, погиб 8.12.1943.

ПЕТРУХИН Степан Иванович, мл. сержант в/ч 41035, погиб 9.12.1943.

ПЕЧЕНКИН Даниил Александрович, род. в 1916, с. Симоново Угловского р-на Алтайского края, рядовой, п/п 15393, погиб 5.1.1944.

ПЕШКОВ Петр Иванович, Добринский р-н Липецкой обл., рядовой, погиб 4.12.1943.

ПИЛЮЧИН Михаил Васильевич, д. Иншаки Лебедянского р-на Липецкой обл., ефрейтор, п/п 66434, погиб 3.12.1943.

ПИМАШКОВ Ефим Лазаревич, д. Бовки Быховского р-на Могилевской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 5.1.1944.

ПИМЕНОВ Андрей Антонович, д. Суров Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 29570, погиб 7.12.1943.

ПИНЧУК Борис Алексеевич, рядовой в/ч 32060, погиб 25.3.1944.

ПИРОГОВ Сергей Константинович, род. в 1925, г. Нерчинск Читинской обл., рядовой, погиб 29.3.1944.

ПИСАРЕВ Филипп Егорович, род. в 1914, ст. сержант, погиб 25.3.1944.

ПИСАРЕНКО Степан Сидорович, Сосницкий р-н Черниговской обл., рядовой, п/п 01281, погиб 25.3.1944.

ПИСКАЕВ Федор Трофимович, г. Жигулевск Куйбышевской обл., рядовой, п/п 20641 М, погиб 27.11.1943.

ПИЩИКОВ Игорь Иванович, рядовой 1558-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

ПЛАКСЕНКО Григорий Константинович, д. Высокое Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 24.1.1944.

ПЛАКСИН Владимир Степанович, д. Поздняково Фатежского р-на Курской обл., рядовой, погиб 27.3.1944.

ПЛЕННИКОВ Федор Арсентьевич, род. в 1903, Тонкинский р-н Горьковской обл., рядовой, погиб 12.1.1944.

ПЛЕСКАЧЕВ Иван Филиппович, Шумячский р-н Смоленской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 9.12.1943.

ПЛЕТНЕВ Иван Кузьмич, род. в 1901, д. Сушь Мстиславского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 7.12.1943.

ПЛЕШКОВ Геннадий Васильевич, род. в 1915, д. Перебо Каменского р-на Свердловской обл., рядовой, п/п 15303, погиб 26.3.1944.

ПЛОТНИКОВ Александр Матвеевич, род. в 1907, г. Борзя Читинской обл., рядовой, п/п 56339, погиб 30.3.1944.

ПЛЮСНИН Павел Николаевич, род. в 1923, д. Комичи Котельничского р-на Кировской обл., рядовой, п/п 15303, погиб 8.6.1944.

ПЛЮХОВ Федос Титович, д. Драная Шумячского р-на Смоленской обл., рядовой в/ч 29570, погиб 29.3.1943.

ПЛЯСУНОВ Иван Григорьевич, г. Саратов, рядовой, погиб 25.3.1944.

ПОБАКА Михаил Матвеевич, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 01981, погиб 29.11.1943.

ПОВАЛЕНКО Яков Андреевич, с. Мар-Буда Шосткинского р-на Сумской обл., рядовой в/ч 70483, погиб 17.3.1944.

ПОВЫШЕВ Александр Павлович, рядовой в/ч 29570, погиб 7.12.1943.

ПОГОДИН Иван Григорьевич, с. Левена Рузаевского р-на Мордовской АССР, рядовой 276-й отдельной штрафной роты, погиб 2.4.1944.

ПОГОДКИН Евсей Васильевич, д. Ганновка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 01981, погиб 29.11.1943.

ПОГРЕБЕННИКОВ Федор Прокофьевич, род. в 1914, с. Черкассы Саракташского р-на Оренбургской обл., рядовой 830-го стрелк. полка, погиб 29.5.1944.

ПОДАЛКО Паладий Влаторович, род. в 1906, с. Красная Слобода Бурынского р-на Сумской обл., рядовой в/ч 29570, погиб 30.3.1944.

ПОДЛЕСНЫЙ Трофим Трофимович, род. в 1908, с. Прируб Белопольского р-на Сумской обл., рядовой, п/п 9817, погиб 21.3.1944.

ПОДОБЕД Федор Трофимович, рядовой 409-го саперного батальона, погиб 8.5.1944.

ПОЖИДАЕВ Иван Петрович, род. в 1920, Советский р-н Курской обл., рядовой в/ч 31804, погиб 23.6.1944.

ПОЖОГИН Петр Иванович, ефрейтор в/ч 15303, погиб 28.3.1944.

ПОЗДНЕВ Петр Степанович, д. Плешково Кунгурского р-на Пермской обл., рядовой, погиб 27.3.1944.

ПОЗДНЯКОВ Дмитрий Федорович, с. Седелка Пензенской обл., рядовой 1091-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

ПОЗДНЯКОВ Яков Афанасьевич, г. Нижний Тагил Свердловской обл., в/ч 15303, погиб 25.6.1944.

ПОЗДНЯКОВ Яков Павлович, род. в 1925, д. Пеклино Дубровского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 29570, погиб 6.1.1944.

ПОКЛАД Григорий Иванович, д. Соколовка Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой 1021-го стрелкового полка, погиб 25.4.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ПОЛЕВ Иван Кириллович, род. в 1923, пос. Кейзарь Самцурского р-на Тамбовской обл., рядовой, п/п 15303 погиб 27.3.1944.

ПОЛЕЩУК Ефим Константинович, род. в 1894, погиб 28.3.1944.

ПОЛИВОДА Илья Кириллович, с. Кочарлиха Нежинского р-на Черниговской обл., рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

ПОЛИНКО Матвей Сергеевич, род. в 1916, с. Заозерье Дубиновского р-на Ровенской обл., рядовой 1993-го стрелкового полка, погиб 24.6.1944.

ПОЛИТАЕВ Александр Филиппович, д. Политаевка Змеиногорского р-на Алтайского края, рядовой в/ч 20761, погиб 23.1.1944.

ПОЛИЩУК Степан Тимофеевич, Целинный р-н Алтайского края, рядовой в/ч 41037, погиб 25.3.1944.

ПОЛКОВНИКОВ Иван Михайлович, рядовой в/ч 54366, погиб 18.12.1943.

ПОЛОВИКОВ Петр Сергеевич, д. Дмитревское Заокского р-на Тульской обл., рядовой, п/п 29570, погиб 25.3.1944.

ПОЛОВОЙ Никифор Степанович, род. в 1924, Куйбышевский р-н Калужской обл., рядовой, п/п 20759, погиб 29.11.1943.

ПОЛОЗОВ Иван Сергеевич, рядовой, п/п 59570, погиб 29.3.1944.

ПОЛОК Константин Филиппович, Черниговская обл., рядовой в/ч 39982, погиб 25.3.1944.

ПОЛОМОШНОВ Алексей Яковлевич, род. в 1922, сержант в/ч 20759, погиб 29.3.1944.

ПОЛТАВЦЕВ Федор Иванович, рядовой в/ч 29570, погиб 10.3.1944.

ПОЛУКАРОВ Петр Кузьмич, род. в 1915, Абдулинский р-н Оренбургской обл., рядовой в/ч 36936, погиб 31.3.1944.

ПОЛУНЕЦ Григорий Семенович, рядовой в/ч 15329 погиб 28.3.1944.

ПОЛЯКОВ Георгий Георгиевич, г. Куйбышев, рядовой 176-й отдельной штрафной роты, погиб 26.6.1944.

ПОЛЯКОВ Илья Егорович, род. в 1912, рядовой, п/п 15329, погиб 26.3.1944.

ПОЛЯКОВ Иван Петрович, Рогачевский р-н Гомельской обл., рядовой, п/п 24615, погиб 25.3.1944.

ПОЛЯКОВ Николай Васильевич, род. в 1922, г. Старый Оскол Белгородской обл., рядовой, погиб 24.3.1944.

ПОЛЯНСКИЙ Алексей Иосифович, ст. сержант, п/п 29570, погиб 5.1.1944.

ПОМОЗАН Иван Максимович, с. Луганское Артемовского р-на Донецкой обл., рядовой в/ч 49838, погиб 30.3.1944.

ПОНКРАТЬЕВ Василий Афанасьевич, род. в 1902, д. Ватранцы Касимовского р-на Рязанской обл., рядовой 1021-го стрелкового полка, погиб 14.4.1944.

ПОНОВ Егор Владимирович, Яковлевский р-н Белгородской обл., рядовой, погиб 27.3.1944.

ПОНОМАРЕВ Алексей Степанович, Антрацитовский р-н Ворошиловградской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 26.3.1944.

ПОНОМАРЕВ Виктор Александрович, род. в 1926, г. Москва, ефрейтор, погиб 28.5.1944.

ПОНОМАРЕВ Михаил Николаевич, мл. лейтенант в/ч 68463, погиб 27.3.1944.

ПОНОМАРЕВ Петр Семенович, род. в 1906, рядовой, п/п 15320, погиб 17.12.1943.

ПОНОМАРЕВ Сергей Иосифович, рядовой в/ч 54366, погиб 6.1.1944.

ПОНОСОВ Константин Матвеевич, род. в 1906, г. Пермь, ст. лейтенант 1205-го стрелкового полка, погиб 28.4.1944.

ПОПОВ Михаил Тимофеевич, г. Баку, мл. сержант в/ч 32041, погиб 27.3.1944.

ПОПОВ Николай Иванович, Золотухинский р-н Курской обл., рядовой в/ч 32041, погиб 26.3.1944.

ПОПОВ Николай Михайлович, г. Рубцовск Алтайского края, рядовой в/ч 66434, погиб 27.3.1944.

ПОПОВ Филипп Семенович, род. в 1908, ст. лейтенант в/ч 49838, погиб 29.3.1944.

ПОПОВИЧ Иван Егорович, род. в 1916, рядовой в/ч 15303, погиб 12.4.1944.

ПОРОДЬКО Николай Кузьмич, с. Германщина Нежинского р-на Черниговской обл., рядовой в/ч 02821, погиб 25.3.1944.

ПОСКРЕБКОВ Пантелеймон Трофимович, рядовой в/ч 29570, погиб 25.3.1944.

ПОСПЕЛИКОВ Иван Яковлевич, рядовой в/ч 29570, погиб 6.2.1944.

ПОСТИКОВ Петр Андреевич, рядовой, п/п 29570, погиб 7.12.1943.

ПОСТОЯЛКО Федор Егорович, рядовой, погиб 24.3.1944.

ПОТАПОВ Андрей Иванович, Милославский р-н Рязанской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 9.12.1943.

ПОТЕЙКО Степан Андреевич, с. Шабалино Черниговской обл., мл. сержант в/ч 32041, погиб 25.3.1944.

ПОХВАЛИН Василий Сергеевич, д. Абатурово Горьковской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 5.1.1944.

ПОЧЕПИЯ Петр Кириллович, род. в 1911, пос. Переч Ростовского р-на Ярославской обл., в/ч 14352, погиб 6.1.1944.

ПРИВЕЗЕНЦЕВ Александр Романович, род. в 1925, Ефремовский р-н Тульской обл., сержант, п/п 15329, погиб 29.3.1944.

ПРИЛЕПКО Василий Петрович, с. Бахшаг Бахмачского р-на Черниговской обл., служил в 1291-м стрелковом полку, погиб 28.3.1944.

ПРИСКОКА Прокоп Алексеевич, Репкинский р-н Черниговской обл., рядовой в/ч 20759, погиб 28.3.1944.

ПРОКАЕВ Григорий Васильевич, с. Наумовка Северного р-на Оренбургской обл., ст. лейтенант 176-й отдельной штрафной роты, погиб 28.3.1944.

ПРОКОПЕНКО Александр Филиппович, с. Горни Новгород-Северского р-на Черниговской обл., рядовой, п/п 68463, погиб 28.3.1944.

ПРОНИН Иван Федорович, рядовой 830-го стрелкового полка, погиб 29.5.1944.

ПРОНИЧЕВ Григорий Михайлович, род. в 1923, д. Алешня Дубровского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 0761, погиб 25.3.1944.

ПРОНИЧЕВ Федор Иванович, Частинский р-н Пермской обл., рядовой, п/п 02821, погиб 30.3.1944.

ПРОНУСЕВ Иван Тихонович, Рогачевский р-н Гомельской обл., рядовой, п/п 41035, погиб 25.3.1944.

ПРОСВИРИН Михаил Дмитриевич, г. Москва, рядовой в/ч 36919, погиб 6.1.1944.

ПРОСЕКИН Петр Дмитриевич, с. Харат Иркутской обл., рядовой, погиб 27.3.1944.

ПРОСЕКОВ Виктор Иванович, род. в 1921, Варгашинский р-н Курганской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 25.3.1944.

ПРОСЕНКОВ Василий Борисович, д. Ходунь Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 15329, погиб 3.12.1943.

ПРОСНЯКОВ Михаил Васильевич, Милославский р-н Рязанской обл., рядовой, п/п 29828, погиб 29.3.1944.

ПРОСКУРЯНОВ Григорий Иванович, род. в 1925,

Библиотечный районный историко-краеведческий музей

Серебряно-Прудский р-н Московской обл., сержант в/ч 15303, погиб 23.6.1944.

ПРОХОРОВ Николай Тимофеевич, сержант 379-го артиллерийского полка, погиб 3.3.1944.

ПРОХОРОВ Степан Владимирович, рядовой, погиб 6.1.1944.

ПРОЧУХАНОВ Сергей Семенович, д. Шеломы Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 29570, погиб 25.3.1944.

ПРОШКИН Константин Вавилович, род. в 1916, станция Зипово Чернышевского р-на Читинской обл., мл. лейтенант 1291-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

ПРУДНИКОВ Игнат Романович, род. в 1903, д. Красавичи Климовичского р-на Могилевской обл., мл. сержант в/ч 68463, погиб 27.3.1944.

ПРУЖКИН Петр Антонович, д. Поповка Кантемировского р-на Воронежской обл., рядовой, погиб 29.3.1944.

ПРУСОВ Александр Иванович, д. Дергаево Раменского р-на Московской обл., ст. сержант 1262-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

ПРЫГУНОВ Анатолий Петрович, мл. сержант в/ч 15329, погиб 29.11.1943.

ПРЯШНИКОВ Анатолий Григорьевич, сержант в/ч 27401, погиб 26.3.1944.

ПУБАНКОВ Григорий Карпович, рядовой в/ч 70435, погиб 27.3.1944.

ПУГИН Иван Андреевич, рядовой, п/п 14113, погиб 29.3.1944.

ПУДЕНКОВ Василий Филиппович, д. Холоблин Чериковского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 27.3.1944.

ПУПКОВ Борис Артемьевич, г. Асбест Свердловской обл., сержант 1020-го стрелкового полка, погиб 26.12.1943.

ПУСТОВОЙТОВ Петр Дмитриевич, род. в 1917, г. Москва, рядовой, погиб 26.3.1944.

ПУТИЛОВ Василий Еремеевич, род. в 1913, г. Александровка Россошанского р-на Воронежской обл., рядовой, погиб 10.4.1944.

ПУТИЛОВ Всеволод Михайлович, Свердловская обл., мл. лейтенант, п/п 68463, погиб 27.3.1944.

ПУХАЛЬСКИЙ Андрей Иванович, Осакаровский р-н Карагандинской обл., мл. сержант в/ч 66434, погиб 28.3.1944.

ПУХОВСКИЙ Степан Филиппович, д. Дашковка Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 6190, погиб 6.1.1944.

ПУЧКОВ Алексей Николаевич, д. Курганиха Муромцевского р-на Омской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 29.11.1943.

ПУШКАРЕВ Георгий Иванович, с. Радуль Черниговской обл., мл. лейтенант, погиб 6.1.1944.

ПУШКИН Василий Александрович, род. в 1903, д. Цыбыцино Брейтовского р-на Ярославской обл., рядовой в/ч 47930, погиб 31.3.1944.

ПУШКИН Петр Антонович, род. в 1898, г. Полтава, рядовой, погиб 29.3.1944.

ПШЕГИБАЕВ Кабедел, г. Кокчетав, сержант, п/п 66434, погиб 31.12.1943.

ПШЕНИСНОВ Павел Иванович, Княгининский р-н Горьковской обл., рядовой 604-го стрелкового полка, погиб 26.6.1944.

ПШЕНИЧНЫЙ Павел Иванович, с. Ладон Прилукского р-на Черниговской обл., рядовой 65-го минометного батальона.

ПЫРЕГОВ Василий Васильевич, г. Корюковка Черниговской обл., рядовой в/ч 29570, погиб 30.3.1944.

ПЫШКИН Михаил Алексеевич, рядовой 1019-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

РАБАН Анатолий Спиридонович, род. в 1923, г. Днепродзержинск Днепропетровской обл., рядовой, погиб 25.3.1944.

РАБИНОВИЧ Ефим Львович, род. в 1920, г. Белая Церковь Киевской обл., сержант, погиб 26.3.1944.

РАБЫКО Анатолий Терентьевич, род. в 1924, г. Быхов Могилевской обл., рядовой, погиб 25.5.1944.

РАГИМОВ Мирза Мамедович, г. Баку, рядовой 324-й стрелковой дивизии, погиб 6.1.1944.

РАЖМАТОВ Хайдарали, род. в 1908, рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 29.11.1943.

РАЗДУЛИН Иван Дмитриевич, род. в 1918, г. Ярославль, ст. сержант, погиб 12.4.1944.

РАЗДЫМАХА Петр Семенович, пос. Топальное Рыбинского р-на Красноярского края, рядовой в/ч 15303, погиб 23.7.1944.

РАЙК Максим Михайлович, с. Петропавловка Краснозерского р-на Новосибирской обл., рядовой 843-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944

РАКУСОВ Василий Иванович, род. в 1910, Корочанский р-н Белгородской обл., рядовой п/п 15303, погиб 26.3.1944.

РАСУЛОВ Ибрагим, род. в 1915, рядовой в/ч 15329, погиб 28.11.1943.

РАСУЛОВ Мамеджан, рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 28.11.1943.

РАЧКИН Григорий Игнатьевич, род. в 1909, Ташкентская обл., мл. сержант, погиб 27.3.1944.

РЕБРОВ Иван Петрович, г. Калинин, мл. сержант 1291-го стрелкового полка, погиб 28.11.1943.

РЕДЬКИН Анатолий Мартынович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой 604-го отдельного санитарного батальона, погиб 24.4.1944.

РЕДЬКИН Михаил Константинович, д. Роскошь Хотимского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 66434, погиб 3.12.1943.

РЕВА Василий Яковлевич, рядовой, п/п 24701, погиб 28.3.1944.

РЕПЕНКО Пантелей Васильевич, капитан, погиб 6.1.1944.

РЕШЕТНИК Афанасий Николаевич, род. в 1904, с. Уланово Глуховского р-на Сумской обл., рядовой в/ч 66584, погиб 27.3.1944.

РЕШЕТНИКОВ Николай Петрович, г. Оренбург, рядовой, п/п 20759, погиб 28.3.1944.

РИСОВЦЕВ Петр Адамович, г. Чериков Могилевской обл., рядовой, погиб 5.1.1944.

РОГАЧЕВ Митрофан Егорович, Жиздринский р-н Калужской обл., сержант в/ч 66434, погиб 27.3.1944.

РОГОЖИН Никита Егорович, мл. сержант 1262-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

РОГОЖИН Николай Павлович, род. в 1924, Юхновский р-н Калужской обл., старшина в/ч 54366, погиб 8.12.1943.

РОГОЗИН Семен Трофимович, д. Урюш Благовещенского р-на Башкирской АССР, погиб 26.3.1944.

РОГОЗИН Яков Павлович, род. в 1916, рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

РОДИН Александр Шанович, род. в 1924, мл. сержант 129-го стрелкового полка, погиб 20.12.1943.

РОДИН Иван Васильевич, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

РОДИОХОВ Андрей Федорович, род. в 1911, рядовой, погиб 25.3.1944.

РОДЫСИН Иван Евдокимович, Старошайговский р-н Мордовской АССР, рядовой 1103-го стрелкового полка, погиб 5.1.1944.

Белорусский национальный исторический военный музей

РОКАЛО Петр Степанович, род. в 1924, рядовой в/ч 24701, погиб 26.3.1944.

РОМАНЕНКО Александр Романович, д. Гатовец Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

РОМАНЕНКО Иван Иосифович, род. в 1925, Ужурский р-н Красноярского края, рядовой в/ч 15303, погиб 6.6.1944.

РОМАНЕНКОВ Владимир Лукич, род. в 1924, г. Ярцево Смоленской обл., рядовой, погиб 31.3.1944.

РОМАНОВ Александр Иванович, ст. сержант в/ч 02900, погиб 27.3.1944.

РОМАНОВ Виктор Петрович, род. в 1925, Куйбышевский р-н Калужской обл., рядовой в/ч 01981, погиб 30.2.1944.

РОМАНОВ Григорий Яковлевич, род. в 1898, г. Оренбург, ефрейтор 40-го отдельного штурмового батальона, погиб 25.3.1944.

РОМАНОВ Яков Федорович, рядовой, п/п 66434, погиб 3.12.1943.

РОМАНЦОВ Евтифий Данилович, Славгородский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 29570, погиб 6.1.1944.

РОМАНЧЕНКО Иван Иванович, с. Пешково Азовского р-на Ростовской обл., рядовой, погиб 28.3.1944.

РОМАНЧЕНКО Стефан Акимович, род. в 1912, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой, погиб 3.1.1944.

РОМАШИН Михаил Данилович, Тульская обл., рядовой в/ч 5151, погиб 1.4.1944.

РОМАЩЕНКО Иван Иванович, род. в 1906, рядовой в/ч 32248, погиб 27.11.1944.

РОНДОЛЕВ Александр Авхимович, Славгородский р-н Могилевской обл., рядовой, погиб 3.12.1943.

РОСТАЛЬНЫЙ Антон Дмитриевич, д. Савенки Менского р-на Черниговской обл., рядовой, п/п 29570, погиб 26.3.1944.

РОСТОВСКИЙ Егор Илларионович, д. Слобода Климовичского р-на Могилевской обл., ст. сержант, п/п 01840 Б, погиб 27.3.1944.

РОЩАРЕВ Иван Кириллович, Шумячский р-н Смоленской обл., рядовой 343-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

РУБАН Сергей Яковлевич, Шосткинский р-н Сумской обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

РУБЛЕВ Анатолий Дмитриевич, рядовой, п/п 30663, погиб 9.4.1944.

РУБЦОВ Дмитрий Иванович, старшина в/ч 54336, погиб 27.3.1944.

РУБЦОВ Петр Павлович, г. Новосибирск, сержант, погиб 12.4.1944.

РУДАКОВ Григорий Ефимович, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 9.12.1943.

РУДЕНКО Савелий Федорович, мл. сержант в/ч 80863, погиб 25.3.1944.

РУДЕНКО Федор Тарасович, с. Островка Азовского р-на Ростовской обл., рядовой, п/п 30663, погиб 3.5.1944.

РУДИКОВ Петр Егорович, с. Новониколаевка Астраханской обл., в/ч 14352, погиб 6.1.1944.

РУДНИЦКИЙ Афанасий Семенович, г. Чернигов, рядовой 843-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

РУЗНЕВ Маматсов, Андижанская обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 29.11.1943.

РУМЯНЦЕВ Афанасий Яковлевич, д. Новоклиновка Волгоградской обл., мл. лейтенант в/ч 66434, погиб 30.3.1944.

РУМЯНЦЕВ Иван Васильевич, Чебоксарский р-н Чувашской АССР, рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

РУСАКОВ Герасим Алексеевич, д. Гридино Грязовецкого р-на Вологодской обл., рядовой, погиб 8.4.1944.

РЫБИН Иосиф Ильич, рядовой в/ч 66434, погиб 3.12.1943.

РЫБКИН Алексей Иванович, мл. сержант, погиб 4.6.1944.

РЫГУС Григорий Николаевич, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 20759, погиб 10.12.1943.

РЫЖИКОВ Даниил Никифорович, Ливенский р-н Орловской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

РЫЖИКОВ Иван Васильевич, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, погиб 26.3.1944.

РЫЖОВ Алексей Михайлович, д. Харитоново Шаховского р-на Московской обл., сержант в/ч 29819, погиб 28.3.1944.

РЫКОВ Владимир Максимович, Арбажский р-н Кировской обл., ефрейтор, погиб 17.6.1944.

РЫКШИН Иван Дмитриевич, д. Бредихино Чернского р-на Тульской обл., мл. лейтенант 1287-го стрелкового полка, 110-й стрелковой дивизии, погиб 26.3.1944.

РЫСКИН Григорий Макарович, г. Благовещенск Амурской обл., старшина в/ч 29570, погиб 31.3.1944.

РЫТОВ Иван Гаврилович, сержант в/ч 29570, погиб 4.12.1943.

РЯБИКИН Георгий Тимофеевич, рядовой, п/п 03564, погиб 7.1.1944.

РЯБИНИН Николай Алексеевич, г. Орел, рядовой, п/п 25759, погиб 29.3.1944.

РЯБИЧЕВ Даниил Абрамович, род. в 1897, рядовой в/ч 29570, погиб 5.1.1944.

РЯБОВ Николай Алексеевич, Волгоградская обл., рядовой в/ч 08765У, погиб 6.1.1944.

РЯБОВОЛ Даниил Игнатьевич, род. в 1902, с. Красное Конотопского р-на Сумской обл., рядовой в/ч 48463, погиб 28.3.1944.

РЯБЦЕВ Петр Данилович, ст. Алексиново Урюпинского р-на Волгоградской обл., рядовой, п/п 54366, погиб 7.12.1943.

РЯЗАНЦЕВ Дмитрий Ефимович, Семилукский р-н Воронежской обл., рядовой, п/п 41035, погиб 25.3.1944.

РЯЗАНЦЕВ Николай Андреевич, род. в 1926, Чернянский р-н Белгородской обл., рядовой, п/п 15303, погиб 27.3.1944.

РЯСКИЙ Василий Филиппович, род. в 1917, рядовой 843-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

САБЛИН Константин Павлович, с. Урахча Рыбно-Слободского р-на Татарской АССР, мл. сержант в/ч 22034, погиб 27.3.1944.

САБРАЛИЕВ Убайдула, рядовой, погиб 6.1.1944.

САВЕКАН Александр Николаевич, рядовой, п/п 41035, погиб 31.12.1943.

САВЕЛОВ Федор Васильевич, 1262-й стрелковый полк, погиб 3.3.1944.

САВЕЛЬЕВ Макар Дмитриевич, Тамбовская обл., рядовой в/ч 15292, погиб 7.1.1944.

САВЕНКО Александр Андреевич, г. Иржавец Козелецкого р-на Черниговской обл., рядовой в/ч 07025, погиб 6.1.1944.

САВЕНКОВ Михаил Алексеевич, рядовой в/ч 24701, погиб 25.3.1943.

САВУКОВ Григорий Парфенович, Шумячский р-н

Быховский районный историко-краеведческий музей

Смоленской обл., ефрейтор 1262-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

САВУШКИН Михаил Федорович, род. в 1923, рядовой в/ч 08765 У, погиб 6.1.1944.

САВЧЕНКО Федор Иванович, род. в 1904, г. Архангельск, рядовой, погиб 25.3.1944.

САВЧУК Василий Петрович, с. Красная Владимировка Березовского р-на Одесской обл., в/ч 39834, погиб 30.3.1944.

САДЫКОВ Матаджан, Кировский р-н Ферганской обл., рядовой 1231-го стрелкового полка, погиб 5.1.1944.

САДЫКОВ Салджан, рядовой, п/п 29570, погиб 30.3.1944.

САДЫРОВ Юлдатбай, Ленинградский р-н Ферганской обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

САЗОНОВ Николай Иванович, рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 30.3.1944.

САЗОНОВ Сергей Митрофанович, с. Молотыги Фатежского р-на Курской обл., рядовой в/ч 02821, погиб 30.3.1944.

САИТОВ Урумбай, рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 7.1.1944.

САЙ Никифор Лукьянович, Пятихатский р-н Днепропетровской обл., рядовой 409-го отдельного санитарного батальона, погиб 13.6.1944.

САКЕНОВ Толеубек, рядовой, погиб 27.3.1944.

САКОВИЧ Василий Дмитриевич, д. Васьковка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 20759, погиб 28.3.1944.

САКТАБАКОВ Нужирбай, род. в 1924, мл. лейтенант, п/п 15303, погиб 23.6.1944.

САЛИМОВ Ижанкуль, рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

САЛЛО Исай Афанасьевич, г. Узловая Тульской обл., рядовой, п/п 15329, погиб 28.11.1943.

САЛЬНИКОВ Федор Петрович, род. в 1912, д. Незнамово Старосельского р-на Белгородской обл., рядовой в/ч 24615, погиб 24.11.1943.

САМОДУРОВ Иван Кузьмич, род. в 1909, Кирсановский р-н Тамбовской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 25.3.1944.

САМОЙЛЕНКО Иван Степанович, г. Кривой Рог, рядовой, погиб 28.3.1944.

САМОШКИН Алексей Андреевич, Куйбышевский р-н Калужской обл., рядовой в/ч 20759 Д, погиб 4.12.1943.

САМСОНОВ Михаил Иванович, род. в 1926, с. Шахмань Петровского р-на Тамбовской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 23.6.1944.

САННОВ Яков Моисеевич, г. Астрахань, рядовой в/ч 60914.

САПЕГО Алексей Савельевич, д. Холоблин Чериковского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 25.3.1944.

САПКАЛОВ Николай Сазопович, г. Чимкент Казахской ССР, рядовой 887-го стрелкового полка, погиб 17.4.1944.

САПОВИЧ Федор Захарович, Климовичский р-н Могилевской обл., сержант в/ч 01981, погиб 30.11.1943.

САРАПУЛЬЦЕВ Василий Иванович, род. в 1904, с. Беляево Пермской обл., ст. сержант в/ч 57331.

САРЫЧЕВ Кирилл Тимофеевич, род. в 1922, с. Соломенка Башмаковского р-на Пензенской обл., лейтенант, п/п 29570, погиб 6.1.1944.

САСИН Тимофей Матвеевич, Золотухинский р-н Курской обл., рядовой, погиб 31.3.1944.

САСОВ Николай Антонович, д. Климовка Гомельского р-на Гомельской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

САФОНОВ Иван Иванович, рядовой, погиб 28.3.1944.

САФОНОВ Иван Федорович, д. Серково Серебряно-Прудского р-на Московской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 29.11.1943.

САФРОНОВ Василий Пантелеймонович, с. Ляпуново Байкаловского р-на Свердловской обл., рядовой п/п 20759, погиб 3.12.1943.

САФРОНОВ Петр Михайлович, д. Хорошилово Урицкого р-на Орловской обл., рядовой в/ч 30663, погиб 5.5.1944.

САХАНЬКОВ Федор Маркович, Славгородский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 20759, погиб 6.4.1944.

САХАТКОВ Афанасий Стефанович, д. Железинка Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 20759, погиб 6.1.1944.

СВЕРЧКОВ Василий Алексеевич, ст. сержант, п/п 66434, погиб 11.12.1943.

СВЕТЮХА Егор Иванович, Северский р-н Черниговской обл., рядовой, п/п 01281, погиб 25.3.1944.

СВИРИДЕНКО Николай Максимович, с. Эсмань Глуховского р-на Сумской обл., рядовой в/ч 70483, погиб 23.3.1944.

СВИРИДКОВ Владимир Алексеевич, г. Кашин Калининской обл., мл. сержант 1291-го стрелкового полка, погиб 7.12.1943.

СЕВЕРИН Василий Антонович, род. в 1925, с. Луково Коропского р-на Черниговской обл., рядовой, погиб 3.4.1944.

СЕВОСТЬЯНОВ Василий Иванович, г. Раменское Московской обл., ст. сержант, погиб 3.4.1944.

СЕДОВ Иван Алексеевич, рядовой в/ч 05251, погиб 28.8.1944.

СЕДОВ Платон Сергеевич, Шумячский р-н Смоленской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 29.11.1943.

СЕЛЕДЦОВ Михаил Иванович, рядовой в/ч 20759, погиб 30.11.1943.

СЕЛЕЗНЕВ Иван Тихонович, пос. Кожевниково Приуральского р-на Уральской обл., рядовой в/ч 20759, погиб 7.12.1943.

СЕЛЕЗНЕВ Петр Кириллович, с. Чирены Читинской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, п/п 01981, погиб 4.12.1943.

СЕЛЯКОВ Михаил Петрович, рядовой, п/п 20761, погиб 27.3.1944.

СЕМЕНОВ Василий Афанасьевич, род. в 1924, г. Киров, сержант в/ч 01840, погиб 5.1.1944.

СЕМЕНОВ Иван Емельянович, д. Антоновка Кричевского р-на Могилевской обл., сержант в/ч 20759, погиб 7.12.1943.

СЕМЕНОВ Семен Андреевич, Могилевская обл., рядовой 843-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

СЕМЕНОВ Федор Николаевич, род. в 1925, Волгоградская обл., сержант в/ч 41035, погиб 26.3.1944.

СЕМЕНОВИЧ Алексей Алексеевич, род. в 1919, с. Андрюшино Куйтунского р-на Иркутской обл., сержант, погиб 24.3.1944.

СЕНТИЩЕВ Николай Михайлович, род. в 1925, с. Волковка Сумской обл., рядовой, погиб 28.3.1944.

СЕРГЕЕВ Василий Петрович, Золотухинский р-н Курской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 3.12.1943.

СЕРГЕЙКО Григорий Петрович, Щорский р-н Черниговской обл., рядовой 830-го стрелкового полка, погиб 23.5.1944.

СЕРДЮЧЕНКО Петракей Митрофанович, род.

Быховский районный историко-краеведческий музей

в 1903, с. Галышево Первомайского р-на Алтайского края, старшина, погиб 28.3.1944.

СЕРИКОВ Филипп Федорович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 34762, погиб 27.3.1944.

СЕРОДАЕВ Алексей Матвеевич, д. Дроковка Чаусского р-на Могилевской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 7.1.1944.

СЕРЫЙ Иван Михайлович, род. в 1917, д. Гудовка Стародубского р-на Брянской обл., рядовой 1019-го стрелкового полка, погиб 24.3.1944.

СЕРЯКОВ Николай Михайлович, с. Елховка Вадского р-на Горьковской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 23.6.1944.

СИВЕНКОВ Стефан Исакович, д. Ивановка Могилевской обл., рядовой в/ч 08765, погиб 6.1.1944.

СИВКОВ Николай Петрович, род. в 1924, д. Заречье Быховского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 25.5.1944.

СИВОРАКША Александр Нестерович, с. Киреевка Сосницкого р-на Черниговской обл., рядовой 176-й отдельной штрафной роты, погиб 28.3.1944.

СИВЦОВ Василий Парфенович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 70483, погиб 28.3.1944.

СИДОРЕНКО Алексей Артемьевич, род. в 1896, г. Славгород Могилевской обл., рядовой 843-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

СИДОРЕНКО Григорий Васильевич, рядовой 337-го стрелкового полка, погиб 10.4.1944.

СИДОРЕНКО Михаил Егорович, д. Красный Берег Быховского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 39982, погиб 27.3.1944.

СИДОРЕНКО Николай Афанасьевич, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 29.11.1943.

СИДОРЕНКО Петр Андреевич, род. в 1920, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 20759, погиб 3.12.1943.

СИДОРЧЕНКО Василий Глебович, с. Плесец Васильковского р-на Киевской обл., рядовой в/ч 01981, погиб 25.3.1944.

СИЛЬЧЕНКО Сергей Дмитриевич, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой 604-го саперного батальона.

СИМОНОВ Василий Дмитриевич, рядовой, погиб 30.3.1944.

СИМОНОВ Павел Васильевич, Мордовская АССР, ефрейтор в/ч 15303, погиб 23.6.1944.

СИНЕБРЮХОВ Иван Иванович, род. в 1921, Каменский р-н Ростовской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 17.7.1944.

СИНЕНКО Александр Васильевич, сержант, п/п 29570, погиб 28.3.1944.

СИНИЦИН Сергей Тимофеевич, род. в 1925, Москаленский р-н Омской обл., мл. лейтенант 324-й стрелковой дивизии, погиб 23.5.1944.

СИТНИК Александр Павлович, род. в 1909, г. Кривой Рог Днепропетровской обл., рядовой, погиб 20.3.1944.

СКАКУН Василий Иванович, лейтенант 1093-го стрелкового полка, погиб 10.4.1944.

СКАМНИЦКИЙ Николай Дмитриевич, род. в 1922, г. Пумбаш Горьковской обл., ст. сержант, п/п 42652, погиб 27.3.1944.

СКАЧКОВ Федор Петрович, д. Тросливка Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой 837-го стрелкового полка, погиб 2.4.1944.

СКВОРЦОВ Кузьма Гаврилович, с. Карабейниково Усть-Пристанского р-на Алтайского края, сержант в/ч 15303, погиб 30.3.1944.

СКОЛЬЗАЕВ Егор Степанович, род. в 1902, г. Славгород Могилевской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 19.1.1944.

СКОРОХОДОВ Николай Варфоломеевич, д. Инокентевка Уярского р-на Красноярского края, рядовой в/ч 29570, погиб 25.3.1944.

СКОЧИЛОВ Константин Алексеевич, Кикнурский р-н Кировской обл., мл. сержант 105-го стрелкового полка, погиб 29.11.1943.

СКРИПКО Василий Савельевич, род. в 1899, с. Костин Лог Мамонтовского р-на Алтайского края, рядовой, п/п 15329, погиб 8.12.1943.

СКРИПКО Михаил Ильич, д. Красногоровка Марьинского р-на Донецкой обл., мл. лейтенант 8-й артиллерийской бригады, погиб 27.3.1944.

СКРЫЛЕВ Федор Васильевич, д. Самородка Дзержинского р-на Калужской обл., рядовой в/ч 29570, погиб 7.12.1943.

СКУРФИН Александр Степанович, род. в 1923, рядовой в/ч 24615, погиб 30.3.1944.

СМАДЬЯРОВ Ахмет, рядовой 309-го инженерного батальона, погиб 25.3.1944.

СМЕЦКИЙ Иван Зосимович, с. Тютюнина Щорского р-на Черниговской обл., сержант 982-го артиллерийского полка, погиб 24.3.1944.

СМИРНОВ Владимир Герасимович, род. в 1922, Парфеньевский р-н Костромской обл., старшина, погиб 25.3.1944.

СМИРНОВ Владимир Константинович, г. Москва, старшина, в/ч 20759 Д, погиб 7.12.1943.

СМИРНОВ Григорий Михайлович, г. Коломна Московской обл., мл. сержант 1291-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

СМИРНОВ Егор Иванович, г. Кимры Калининской обл., рядовой, погиб 22.6.1944.

СМИРНОВ Михаил Васильевич, д. Дроздово Сандовского р-на Калининской обл., рядовой, погиб 6.1.1944.

СМИРНОВ Николай Михайлович, г. Липецк, мл. лейтенант, погиб 28.3.1944.

СМИРНОВ Петр Андреевич, Московская обл., сержант 343-го стрелкового полка, погиб 12.4.1944.

СМИРНОВ Семен Иванович, д. Калито Даниловского р-на Ярославской обл., рядовой в/ч 47930, погиб 24.3.1944.

СМИРНОВ Семен Степанович, д. Максимово Елабужского р-на Татарской АССР, рядовой, п/п 49838, погиб 28.3.1944.

СМОЖЕНИКИН Иван Егорович, род. в 1924, г. Крымск Краснодарского края, рядовой 1260-го стрелкового полка 380-й стрелковой дивизии, погиб 28.3.1944.

СМОЛЕНСКИЙ Александр Иосифович, г. Вилейка Минской обл., рядовой 4-го отдельного запасного саперного полка, погиб 24.9.1944.

СМОЛЮГА Дмитрий Николаевич, род. в 1913, рядовой в/ч 39982, погиб 25.3.1944.

СМОРОДОВ Кирилл Парфенович, с. Наумино Шумячского р-на Смоленской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 6.1.1944.

СМОСАР Даниил Тимофеевич, род. в 1911, Уманский р-н Черкасской обл., рядовой, погиб 25.3.1944.

СМОТРОВ Игнат Михайлович, род. в 1897, Прохоровский р-н Белгородской обл., рядовой в/ч 70483, погиб 27.3.1944.

СОБОЛЕВ Егор Яковлевич, рядовой в/ч 49838, погиб 26.3.1944.

СОВА Кондрат Иванович, род. в 1899, Краснозоренский р-н Орловской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 11.4.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

СОВЕТНИКОВ Василий Иванович, род. в 1909, Инсарский р-н Мордовской АССР, рядовой в/ч 15343, погиб 18.4.1944.

СОВКОВСКИЙ Николай Кузьмич, Шумячский р-н Смоленской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 6.1.1944.

СОКОЛОВ Андрей Павлович, д. Фроловка Красноармейского р-на Челябинской обл., рядовой в/ч 29570, погиб 7.12.1943.

СОКОЛОВ Владимир Сергеевич, г. Омск, рядовой, погиб 21.11.1943.

СОКОЛОВ Григорий Андреевич, род. в 1919, г. Новомосковск Тульской обл., мл. лейтенант в/ч 15328, погиб 4.1.1944.

СОКОЛОВ Леонид Александрович, род. в 1920, д. Головенчицы Чаусского р-на Могилевской обл., рядовой Смоленского штаба партизанского движения, погиб 20.10.1943.

СОКОЛОВ Михаил Михайлович, рядовой в/ч 20759, погиб 9.2.1944.

СОКОЛОВ Николай Иванович, д. Кулчиха Калининской обл., сержант 1262-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

СОКОЛОВ Петр Семенович, погиб 25.3.1944.

СОКОЛОВ Юрий Александрович, ст. сержант 537-го стрелкового полка, п/п 24701, погиб 25.3.1944.

СОКОЛОВСКИЙ Андрей Павлович, рядовой, погиб 31.3.1944.

СОЛОВЬЕВ Алексей Гаврилович, Марксовский р-н Саратовской обл., сержант 1264-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

СОЛОВЬЕВ Василий Тимофеевич, д. Захарово Ступинского р-на Московской обл., рядовой в/ч 20759, погиб 6.12.1943.

СОЛОВЬЕВ Михаил Федорович, с. Ольховка Волгоградской обл., лейтенант в/ч 70483, погиб 27.3.1944.

СОЛОДОВНИКОВ Василий Романович, д. Иваново Рыбинского р-на Ярославской обл., лейтенант в/ч 41035, погиб 2.1.1944.

СОЛОДУН Григорий Николаевич, род. в 1923, рядовой в/ч 20759, погиб 31.3.1944.

СОЛОДУХИН Ефим Герасимович, Читинский р-н Читинской обл., рядовой 107-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

СОЛОМАТИН Иван Иванович, г. Нижний Тагил Свердловской обл., ст. сержант, п/п 02821, погиб 31.3.1944.

СОРВАЧЕВ Виктор Васильевич, г. Астрахань, рядовой в/ч 15303, погиб 4.5.1944.

СОРОКА Михаил Павлович, Кировоградская обл., лейтенант 982-го артполка, погиб 31.3.1944.

СОРОКИН Василий Кузьмич, Курская обл., сержант в/ч 14352, погиб 6.1.1944.

СОРОКИН Иван Матвеевич, д. Речица Чериковского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 70483, погиб 1.4.1944.

СОРОКИН Михаил Васильевич, род. в 1912, г. Алма-Ата, мл. сержант 238-й стрелковой дивизии, погиб 29.5.1944.

СОТНИКОВ Павел Фомич, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой 604-го отдельного саперного батальона.

СОХАНЬ Алексей Петрович, Сумская обл., рядовой, п/п 15329, погиб 28.3.1944.

СОЧЕВИЦА Василий Федорович, Рогачевский р-н Гомельской обл., рядовой 290-го стрелкового полка, погиб 25.2.1944.

СПИРИДОНОВ Константин Григорьевич, г. Горький, сержант 1175-го зенитно-артиллерийского полка, погиб 1.4.1944.

СПИРИДОНОВ Николай Павлович, г. Асбест Свердловской обл., сержант, п/п 05251, погиб 25.3.1944.

СТАКАНОВ Владимир Устинович, д. Лудчицы Быховского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 68463, погиб 28.3.1944.

СТАНКЕВИЧ Михаил Николаевич, г. Томск, рядовой в/ч 41035, погиб 7.12.1943.

СТАРКОВ Александр Иванович, Белоярский р-н Свердловской обл., лейтенант в/ч 20759, погиб 29.3.1944.

СТАРОВЕРОВ Иван Петрович, ст. лейтенант в/ч 03564, погиб 7.1.1944.

СТАРОВОЙТОВ Павел Яковлевич, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 3.12.1943.

СТАРОДУБЦЕВ Николай Андреевич, ст. лейтенант, п/п 03564, погиб 28.3.1944.

СТАРОДУБЦЕВ Николай Петрович, г. Новосибирск, рядовой в/ч 66434, погиб 3.12.1943.

СТАРОСТЕНКО Прокоп Профирович, Славгородский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 02807, погиб 1.3.1944.

СТАРОСТИН Степан Иванович, д. Свирель Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 06583, погиб 6.1.1944.

СТАРУХИН Владимир Васильевич, Ефремовский р-н Тульской обл., рядовой в/ч 035503, погиб 29.3.1944.

СТАЦЕНКО Борис Титович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 03564, погиб 7.1.1944.

СТЕЛЬМАХОВ Ефим Андреевич, д. Горки Кричевского р-на Могилевской обл., рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

СТЕПАНЕНКО Семен Федорович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 7.1.1944.

СТЕПАНИДЕНКО Андрей Павлович, Орловская обл., рядовой 1019-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

СТЕПАНИЩЕВ Тимофей Кузьмич, д. Новый Кривск Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 6.1.1944.

СТЕПАНОВ Константин Полуэктович, род. в 1921, г. Черемхово Иркутской обл., рядовой в/ч 20759, погиб 12.4.1944.

СТЕПАНОВ Семен Савельевич, род. в 1919, д. Старое Село Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 26.3.1944.

СТЕПАНОВ Степан Степанович, д. Омалыково Канашского р-на Чувашской АССР, рядовой в/ч 70483, погиб 28.3.1944.

СТЕПАНЧЕНКО Владимир Емельянович, д. Жарки Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 13435, погиб 30.3.1944.

СТЕПАНЧЕНКО Михаил Петрович, Красноярский край, лейтенант 250-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

СТЕПИН Виктор Степанович, рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

СТЕПИН Филипп Александрович, д. Рядковичи Жуковского р-на Брянской обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

СТИХИН Архип Иванович, род. в 1902, рядовой в/ч 15629, погиб 30.3.1944.

СТОЛЯРОВ Александр Павлович, п/п 29570, погиб 7.11.1943.

СТРАНОВ Дмитрий Георгиевич, г. Конаково Калининской обл., мл. лейтенант, погиб 29.11.1943.

СТРЕЛЬНИКОВ Владимир Фомич, род. в 1909, г.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Свердловск, ст. сержант 1210-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

СТРЕЛЬЦОВ Антон Максимович, род. в 1915, с. Чемар Козелецкого р-на Черниговской обл., рядовой, погиб 25.3.1944.

СТРИЖНЕВ Александр Михайлович, род. в 1914, д. Столбцы Горьковской обл., мл. лейтенант 353-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

СТРОГАНОВ Федор Степанович, с. Березовка Березовского р-на Воронежской обл., рядовой в/ч 20759, погиб 29.3.1944.

СТРОПЛОВ Степан Финогенович, г. Москва, ст. сержант 193-й отдельной роты связи, погиб 22.4.1944.

СТРУЖИНСКИЙ Василий Филиппович, род. в 1926, д. Литва Молодечненского р-на Минской обл., рядовой 4-го отдельного запасного саперного полка, погиб 24.9.1943.

СТРУКОВ Александр Дмитриевич, д. Марьино Милославского р-на Рязанской обл., сержант 1291-го стрелкового полка, погиб 30.11.1943.

СТРУНИН Василий Константинович, с. Высокие Поляны Пителинского р-на Рязанской обл., мл. сержант в/ч 20761, погиб 3.1.1944.

СТУЖКА Пантелей Филиппович, с. Март Борзнянского р-на Черниговской обл., рядовой в/ч 07025, погиб 6.1.1944.

СУБАЧЕВ Прокопий Назарович, род. в 1922, с. Мокрая Фловка Борисовского р-на Белгородской обл., рядовой, п/п 54366, погиб 26.12.1943.

СУВОРОВ Иван Ефремович, с. Покровское Каменского р-на Свердловской обл., рядовой, п/п 15303, погиб 10.6.1944.

СУДАКИН Матвей Матвеевич, род. в 1919, Московская обл., сержант 843-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

СУЛИМ Иван Сергеевич, Новгород-Северский р-н Черниговской обл., рядовой в/ч 30603, погиб 25.3.1944.

СУЛТОНОВ Зия, Багдадский р-н Ферганской обл., рядовой 1021-го стрелкового полка, погиб 17.4.1944.

СУРАНОВ Филипп Иннокентьевич, род. в 1909, Иркутская обл., рядовой, погиб 26.3.1944.

СУРНИН Никита Максимович, с. Началькино Миллеровского р-на Ростовской обл., рядовой, погиб 25.2.1944.

СУСЛИН Петр Филиппович, с. Ревякино Сумской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 22.3.1944.

СУСЛОВ Михаил Иванович, рядовой в/ч 20759, погиб 8.12.1943.

СУХАНОВ Василий Яковлевич, г. Грязи Липецкой обл., сфрейтор, п/п 29570, погиб 5.1.1944.

СУХАРЬ Василий Михайлович, Мичуринский р-н Тамбовской обл., рядовой, погиб 26.3.1944.

СУХАТСКИЙ Иван Николаевич, с. Сваркоково Сумской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

СУХИН Антон Прокофьевич, Ростовская обл., рядовой п/п 11035, погиб 25.2.1944.

СУХНЯКОВ Дмитрий Федорович, род. в 1918, станица Меченская Зерноградского р-на Ростовской обл., старшина, п/п 70483, погиб 27.3.1944.

СЫРОВ Василий Никитович, д. Бабаево Можайского р-на Московской обл., сержант 1093-го стрелкового полка, погиб 16.5.1944.

СЫСОЕВ Павел Григорьевич, Калининская обл., рядовой в/ч 01981А, погиб 25.3.1944.

СЫЧ Петр Яковлевич, род. в 1908, г. Владивосток, рядовой в/ч 06190, погиб 16.12.1943.

СЫЧУГОВ Алексей Александрович, г. Киров, п/п 04686, погиб 8.4.1944.

ТАНАНЫКИН Иван Гаврилович, рядовой в/ч 24701, погиб 25.3.1944.

ТАРАЕВ Александр Иванович, г. Москва, ст. сержант 1291-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

ТАРАНКОВ Порфирий Павлович, Борский р-н Горьковской обл., рядовой 1019-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

ТАРАНОВ Трифон Петрович, д. Городец Быховского р-на Могилевской обл., рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 3.4.1944.

ТАРАНУХА Иван Кириллович, Звенигородский р-н Черкасской обл., рядовой 276-й отдельной штрафной роты, погиб 28.3.1944.

ТАРАСЕНКО Григорий Захарович, Путивльский р-н Сумской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

ТАРАСЕНКО Иван Григорьевич, д. Лопатовичи Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 70483, погиб 28.3.1944.

ТАРАСЕНКО Иван Терентьевич, с. Лупасово Щорского р-на Черниговской обл., рядовой, п/п 29570, погиб 25.3.1944.

ТАРАСЕНКО Кирилл Трофимович, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 23756, погиб 29.11.1943.

ТАРАСЕНКО Николай Федорович, д. Лобча Чериковского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 03564, погиб 28.3.1944.

ТАРАСОВ Василий Антонович, род. в 1906, с. Пузачи Мантуровского р-на Курской обл., рядовой, погиб 14.4.1944.

ТАРАСОВ Василий Антонович, род. в 1905, Липецкая обл., мл. сержант в/ч 01981, погиб 4.1.1944.

ТАРТУМАШЕВ Яков Санферович, с. Малосюта Новосибирской обл., рядовой, п/п 20759, погиб 3.12.1943.

ТАРТЫНСКИЙ Михаил Иванович, станция Свинино Краснотуранского р-на Красноярского края, ст. лейтенант 109-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

ТАСПОНОВ Иван Алексеевич, Вачский р-н Горьковской обл., рядовой в/ч 29570, погиб 6.1.1944.

ТАЦКИХ Николай Тимофеевич, г. Кустанай, рядовой, п/п 89471, погиб 4.12.1943.

ТАШЛЫХ Константин Абакумович, Щорский р-н Черниговской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 27.3.1944.

ТЕБЯКИН Михаил Дмитриевич, рядовой, п/п 15303, погиб 17.7.1944.

ТЕЛЕХИН Николай Тимофеевич, г. Ленинск Волгоградской обл., рядовой, п/п 20759, погиб 28.3.1944.

ТЕЛЕШ Василий Степанович, рядовой в/ч 29570, погиб 4.1.1944.

ТЕЛЕШОВ Петр Васильевич, Курский р-н Курской обл., сержант в/ч 49838, погиб 30.3.1944.

ТЕЛЕШОВ Яков Андреевич, рядовой 837-го стрелкового полка, погиб 11.4.1944.

ТЕЛЯТОВ Валентин Георгиевич, род. в 1914, Самаркандская обл., лейтенант 837-го стрелкового полка, погиб 5.6.1944.

ТЕМНОВ Филипп Васильевич, рядовой, п/п 70433, погиб 27.3.1944.

ТЕРЕХОВ Иван Иванович, род. в 1917, д. Старое Колышкино Дубровского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 29570, погиб 28.11.1943.

ТЕРЕШОНОК Борис Устинович, рядовой, погиб 31.5.1944.

ТЕРЕЩЕНКО Михаил Тимофеевич, г. Минск, рядо-

Быховский районный историко-краеведческий музей

вой 1093-го стрелкового полка 324-й стрелковой дивизии, погиб 16.5.1944.

ТИБИЛОВ Владимир Евстрафович, рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

ТИКУЛЬМИН Андрей Семенович, с. Полянки Темниковского р-на Мордовской АССР, сержант, п/п 30663, погиб 29.3.1944.

ТИМКИН Харитон Агафонович, г. Киров, рядовой, п/п 03564, погиб 5.1.1944.

ТИМОШЕНКО Николай Григорьевич, Смоленская обл., рядовой в/ч 66434, погиб 3.12.1943.

ТИМОШЕНКО Федор Сергеевич, род. в 1925, с. Сергеевка Стародубского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 5.1.1944.

ТИМОШИН Тимофей Дмитриевич, д. Ясновое Дубенского р-на Тульской обл., рядовой.

ТИМОЩЕНКО Петр Дмитриевич, рядовой в/ч 68463, погиб 29.3.1944.

ТИСЛОНИН Михаил Андреевич, род. в 1905, сержант 1093-го стрелкового полка 23.1.1944.

ТИТЕНКО Антон Федотович, г. Конотоп Сумской обл., рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 28.3. 1944.

ТИТКОВ Михаил Дмитриевич, сержант в/ч 29570, погиб 25.3.1944.

ТИТКОВ Сергей Васильевич, род. в 1912, пос. Бук Урицкого р-на Орловской обл., сержант в/ч 15303, погиб 23.6.1944.

ТИТКОВ Степан Иванович, Сараевский р-н Рязанской обл., рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

ТИТОВ Иван Артемьевич, Михайловский р-н Рязанской обл., служил в 837-м стрелковом полку, погиб 26.3.1944.

ТИХОЛЕВ Василий Дементьевич, Урицкий р-н Орловской обл., рядовой 850-го стрелкового полка, погиб 28.5.1944.

ТИХОМИРОВ Борис Сергеевич, род. в 1925, г. Кинешма Ивановской обл., рядовой в/ч 29570, погиб 15.10.1943.

ТИХОНЕНКО Георгий Петрович, род. в 1908, г. Джамбул, рядовой 173-го гаубичного полка, погиб 22.3.1944.

ТИХОНОВ Александр Васильевич, д. Красненькое Рамешковского р-на Калининской обл., сержант 1210-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

ТИХОНОВ Василий Михайлович, род. в 1914, Хотынецкий р-н Орловской обл., старшина, погиб 6.10.1943.

ТИХОНОВ Семен Владимирович, род. в 1922, д. Резки Демидовского р-на Смоленской обл., ст. сержант в/ч 27701, погиб 26.3.1944.

ТИХОНОВСКИЙ Михаил Григорьевич, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 70483, погиб 26.3.1944.

ТИШКИН Макар Степанович, рядовой в/ч 01981, погиб 29.11.1943.

ТИШКИН Михаил Яковлевич, д. Гусарка Климовичского р-на Могилевской обл., в/ч 24701, погиб 26.3.1944.

ТИШКОВ Михаил Родионович, Архаринский р-н Амурской обл., рядовой, погиб 31.3.1944.

ТКАЧ Александр Ильич, род. в 1917, г. Тихорецк Краснодарского края, рядовой, погиб 28.3.1944.

ТКАЧЕВ Василий Захарович, д. Ельня Хотимского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 20759, погиб 25.3.1944.

ТКАЧЕВ Исак Моисеевич, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

И. И. Терехов.

ТКАЧЕНКО Иван Фомич, с. Дмитриевка Александровского р-на Кировоградской обл., мл. лейтенант в/ч 20759, погиб 9.12.1943.

ТКАЧЕНКО Максим Филимонович, Щорский р-н Черниговской обл., рядовой, п/п 49838, погиб 26.3. 1944.

ТОКАЕВ Александр Федорович, ефрейтор, 1262-го стрелкового полка, погиб 30.3.1944.

ТОКУНОВ Алексей Степанович, рядовой в/ч 68463, погиб 25.3.1944.

ТОЛКАЧ Андрей Дмитриевич, Корюковский р-н Черниговской обл., рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

ТОЛКАЧЕВ Макар Федорович, Добрушский р-н Гомельской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 25.3.1944.

ТОЛМАЧЕВ Иван Филиппович, род. в 1924, Орловская обл., рядовой, погиб 6.1.1944.

ТОМИЛИН Митрофан Андреевич, с. Шушлябинск Колпнянского р-на Орловской обл., рядовой 1210-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

ТОРОНИК Николай Степанович, род. в 1904, г. Москва, капитан 401-й истребительной противотанковой дивизии, погиб 27.3.1944.

ТОСЕНКО Николай Трофимович, д. Лубенцы Щорского р-на Черниговской обл., рядовой, погиб 25.3. 1944.

ТОХМАНОВ Иван Геннадьевич, сержант, п/п 24701, погиб 26.3.1944.

ТРАПЕЗНИКОВ Алексей Егорович, род. в 1908, г. Тавда Свердловской обл., рядовой, погиб 29.3.1944.

ТРЕГУБОВ Андрей Михайлович, г. Москва, рядовой в/ч 29570, погиб 28.11.1943.

ТРЕГУБОВ Давид Семенович, род. в 1915, Валуйский р-н Белгородской обл., ст. сержант, п/п 20759, погиб 6.1.1944.

ТРОЙНА Василий Минович, Щорский р-н Черниговской обл., рядовой, п/п 02821, погиб 29.3.1944.

ТРОФИМОВ Виктор Семенович, Волгоградская обл., рядовой, п/п 70483, погиб 26.3.1944.

ТРОФИМОВ Иван Васильевич, д. Юрьевка Чувашской АССР, рядовой в/ч 20759, погиб 29.11.1943.

ТРОФИМОВ Федор Алексеевич, Собинский р-н Владимирской обл., рядовой в/ч 01281, погиб 30.3.1944.

ТРОШКИН Константин Васильевич, д. Зилово Чернышевского р-на Читинской обл., мл. лейтенант 1291-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

ТРОЯНОВ Аввакум Никифорович, рядовой, погиб 25.3.1944.

ТРУБАЧ Никита Васильевич, род. в 1917, д. Тутовка Белевского р-на Тульской обл., рядовой, п/п 66434, погиб 26.3.1944.

Боровский районный историко-краеведческий музей

ТРУБЧАНИНОВ Иван Федорович, род. в 1904, Половинский р-н Курганской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 23.12.1943.

ТРУНОВ Василий Яковлевич, род. в 1912, в/ч 18905, погиб 26.3.1944.

ТРУСЕВИЧ Петр Иванович, род. в 1915, Славгородский р-н Могилевской обл., рядовой, погиб 29.3. 1944.

ТРУЩНИКОВ Азарий Алексеевич, рядовой в/ч 14352, погиб 6.1.1944.

ТУГАНБАЕВ Колтай, сержант 1093-го стрелкового полка, погиб 5.10.1943.

ТУЛАЕВ Алексей Иванович, рядовой, п/п 20750, погиб 6.1.1944.

ТУЛКОВ Серик, рядовой в/ч 29570, погиб 7.12. 1943.

ТУНЯКОВ Григорий Артамонович, род. в 1921, Быстроистокский р-н Алтайского края, рядовой в/ч 15303, погиб 23.6.1944.

ТУРМБАЕВ Михаил Касимович, пос. Сабановка Верхнеуральского р-на Челябинской обл., рядовой в/ч 68423, погиб 3.12.1943.

ТУРНИЯЗОВ Иламан, род. в 1923, Ургенчский р-н Хорезмской обл., рядовой в/ч 15329, погиб 29.11.1943.

ТУРОК Игнат Адамович, Речицкий р-н Гомельской обл., рядовой, п/п 68463, погиб 29.3.1944.

ТЮЛЕНЕВ Сергей Федорович, Свердловская обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 28.11.1943.

ТЮЛЮКОВ Яков Васильевич, Шумячский р-н Смоленской обл., рядовой, погиб 29.11.1943.

ТЮХМЕНОВ Владимир Никитович, рядовой, п/п 15303, погиб 8.1.1944.

ТЮФЯКОВ Петр Семенович, Свердловская обл., рядовой в/ч 30663, погиб 9.4.1944.

ТЯГУНОВ Григорий Дмитриевич, род. в 1915, Бондарский р-н Тамбовской обл., рядовой, погиб 29.11. 1943.

УЖАКОВ Дмитрий Дмитриевич, погиб 9.12.1943.

УЗИКОВ Николай Иванович, род. в 1924, Брейтовский р-н Ярославской обл., мл. сержант, п/п 01981, погиб 28.12.1943.

УЗОНОВ Бабобай, Багдадский р-н Ферганской обл., рядовой 830-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

УКОЛОВ Михаил Лаврентьевич, г. Калуга, рядовой в/ч 54366, погиб 18.12.1943.

УКРАИНЕЦ Александр Семенович, г. Морозовск Ростовской обл., рядовой, п/п 15303, погиб 26.3.1944.

УЛАНОВ Александр Сергеевич, род. в 1898, г. Кострома, мл. лейтенант, погиб 29.3.1944.

УЛЬЯНОВ Илья Данилович, род. в 1906, Ярцевский р-н Смоленской обл., погиб 31.3.1944.

УММАТОВ Довранбай, род. в 1912, Узбекистанский р-н Ферганской обл., рядовой 1297-го стрелкового полка, погиб 28.2.1944.

УРАЗМУРАТОВ Бойри, рядовой, п/п 41035, погиб 10.12.1943.

УРПЕКБАЕВ Булаткул, Курдайский р-н Джамбульской обл., рядовой, п/п 20759, погиб 27.3.1944.

УРУЧИН Федор Михайлович, г. Астрахань, мл. лейтенант в/ч 03564, погиб 28.3.1944.

УСАБКО Алексей Павлович, Сумская обл., сержант, погиб 27.3.1944.

УСАЧЕВ Егор Афанасьевич, г. Белгородек Амурской обл., рядовой в/ч 5151, погиб 1.4.1944.

УСАЧЕВ Егор Семенович, Шумячский р-н Смоленской обл., рядовой в/ч 03564, погиб 7.1.1944.

УСОВ Захар Трофимович, Орловская обл., старшина, п/п 24615, погиб 28.3.1944.

УСОВ Прокофий Александрович, д. Красная Заря Кромского р-на Орловской обл., старшина в/ч 39982, погиб 31.3.1944.

УСТИМЕНКО Василий Данилович, Борзнянский р-н Черниговской обл., рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

УСТИМОВ Георгий Николаевич, с. Чуварлеи Алатырского р-на Чувашской АССР, ефрейтор, п/п 70483, погиб 27.3.1944.

УСТИНОВ Алексей Иванович, род. в 1922, с. Вад Горьковской обл., мл. сержант в/ч 37613, погиб 28.3.1944.

УСТЮГОВ Александр Маркович, род. в 1897, Оричевский р-н Кировской обл., рядовой, погиб 13.1.1944.

УТЕМОВ Александр Александрович, г. Казань, ст. сержант, 1291-го стрелкового полка, п/п 01981, погиб 29.11.1943.

УТКИН Анатолий Иванович, Парабельский р-нТомской обл., рядовой в/ч 49838, погиб 30.3.1944.

УШАКОВ Алексей Данилович, Мамлютский р-н Северо-Казахстанской обл., ст. сержант 1264-го стрелкового полка, погиб 1.6.1944.

УШАКОВ Петр Федорович, г. Астрахань, ст. лейтенант, погиб 26.3.1944.

ФАЙЗУЛОВ Серай Федорович, Мензелинский р-н Татарской АССР, рядовой в/ч 20759, погиб 8.12.1943.

ФАТАЛИЕВ Али Юсупогли, род. в 1913, рядовой 1093-го стрелкового полка, погиб 10.4.1944.

ФАФОНОВ Петр Алексеевич, род. в 1919, Афанасьевский р-н Кировской обл., ст. сержант, п/п 20770, погиб 27.3.1944.

ФЕДИН Григорий Васильевич, рядовой, п/п 51141, погиб 27.3.1944.

ФЕДИЧКИН Иван Тимофеевич, род. в 1925, г. Воронеж, мл. сержант в/ч 15329, погиб 28.3.1944.

ФЕДОРЕНКО Егор Герасимович, г. Георгиевск Ставропольского края, рядовой, погиб 28.3.1944.

ФЕДОРЕНКО Федот Иванович, Доволенский р-н Новосибирской обл., мл. сержант в/ч 29570, погиб 28.11.1943.

ФЕДОРКИН Михаил Петрович, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 68434, погиб 3.12. 1943.

ФЕДОРОВ Алексей Егорович, Семилукский р-н Воронежской обл., старшина 843-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

ФЕДОРОВ Василий Герасимович, Бежецкий р-н Калининской обл., служил в 1021-м стрелковом полку, погиб 12.4.1944.

ФЕДОРОВ Иван Андреевич, д. Красный Берег Быховского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 68463, погиб 29.3.1944.

ФЕДОРОВ Николай Федорович, Чувашская АССР, сержант 1210-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

ФЕДОРОВ Юрий Афанасьевич, Лебяжьевский р-н Курганской обл., рядовой 276-й отдельной штрафной роты, погиб 28.3.1944.

ФЕДОРЦОВ Михаил Александрович, род. в 1924, рядовой, погиб 5.12.1943.

ФЕДОСЕЕНКО Василий Николаевич, род. в 1925, Кривошеинский р-н Томской обл., рядовой, погиб 31.3.1944.

ФЕДОСОВ Алексей Ефимович род. в 1918, г. Енакиево Донецкой обл., рядовой, погиб 27.3.1944.

ФЕДОСОВ Федор Кондратьевич, род. в 1923, д. Жуковщина Дубровского р-на Брянской обл., рядовой 413-й стрелковой дивизии, погиб 1.12.1943.

ФЕДОТОВ Даниил Иванович, с. Шестаново Павловского р-на Воронежской обл., сержант, погиб 27.3. 1944.

Белорусский государственный исторический музей

ФЕДОТОВ Егор Матвеевич, род. в 1916, Дубровский р-н Брянской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 19.1.1944.

ФЕДОТОВ Матвей Степанович, род. в 1913, с. Уралец Кизильского р-на Челябинской обл., рядовой, погиб 24.3.1944.

ФЕДЧЕНКО Григорий Семенович, род. в 1904, Конотопский р-н Черниговской обл., рядовой в/ч 49833, погиб 30.3.1944.

ФИЛАТОВ Егор Васильевич, Мценский р-н Орловской обл., сержант 843-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

ФИЛАТОВ Николай Васильевич, род. в 1925, рядовой, погиб 26.3.1944.

ФИЛЕНКО Иван Сидорович, Приморский край, рядовой, погиб 22.3.1944.

ФИЛИМОНОВ Василий Дмитриевич, Старожиловский р-н Рязанской обл., рядовой, погиб 25.3.1944.

ФИЛИМОНОВ Василий Никифорович, сержант 1262-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

ФИЛИМОНОВ Иван Данилович, с. Муравьи Северского р-на Черниговской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 25.3.1944.

ФИЛИН Василий Семенович, род. в 1923, мл. сержант 1291-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

ФИЛИППОВ Андрей Федорович, Рыбно-Слободский р-н Татарской АССР, рядовой в/ч 14352, погиб 6.1.1944.

ФИЛИППОВ Георгий Степанович, род. в 1913, Московская обл., мл. сержант в/ч 54303, погиб 25.3.1944.

ФИЛИППОВ Павел Ефимович, рядовой, погиб 7.12.1943.

ФИЛИППОВ Степан Филиппович, рядовой п/п 54366, погиб 28.3.1944.

ФИЛЬЧАКОВ Калистрат Афанасьевич, род. в 1905, Азербайджанская ССР, рядовой в/ч 39982, погиб 27.3.1944.

ФИРСОВ Семен Артемович, Путивльский р-н Сумской обл., рядовой в/ч 02821, погиб 26.3.1944.

ФИРЮПКИН Афанасий Михайлович, г. Камень Алтайского края, ст. сержант 1264-го стрелкового полка, погиб 1.4.1944.

ФОМИН Алексей Кузьмич, Сосновский р-н Горьковской обл., мл. сержант в/ч 51156, погиб 8.4.1944.

ФОМИН Василий Семенович, Тульская обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 20.3.1944.

ФОМКИН Алексей Федорович, ефрейтор в/ч 02821, погиб 16.4.1944.

ФРОЛОВ Василий Федорович, род. в 1923, Рассказовский р-н Тамбовской обл., ефрейтор, п/п 54366, погиб 20.1.1944.

ФРОЛОВ Иван Федорович, род. в 1925, сержант, погиб 5.12.1943.

ФРОЛОВ Илья Иванович, г. Лебедянь Липецкой обл., рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

ФРОЛОВ Павел Михайлович, род. в 1926, Дубровский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 36511, погиб 8.12.1943.

ФРОЛОВ Петр Васильевич, Жуковский р-н Брянской обл., рядовой 343-го стрелкового полка, погиб 23.4.1944.

ФРОЛОВ Петр Петрович, род. в 1923, д. Пеклино Дубровского р-на Брянской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 6.1.1944.

ФРОЛОВ Филипп Алексеевич, рядовой 1093-го стрелкового полка, погиб 9.4.1944.

ФРОЛОВИЧЕВ Иван Михайлович, род. в 1925, Мценский р-н Орловской обл., сержант в/ч 15329, погиб 25.3.1944.

ФУРЗИКОВ Василий Константинович, г. Йошкар-Ола Марийской АССР, ефрейтор в/ч 73602, погиб 27.3.1944.

ФУРСА Иван Акимович, Бахмачский р-на Черниговской обл., в/ч 07025, погиб 6.1.1944.

ХАБИБУЛИН Загидулла, г. Красноуральск Свердловской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 14.7.1943.

ХАБИБУЛИН Салих, род. в 1925, Чистопольский р-н Татарской АССР, п/п 01981, погиб 6.1.1944.

ХАДОНОВИЧ Казимир Кондратьевич, Кормянский р-н Гомельской обл., рядовой в/ч 24615, погиб 30.3.1944.

ХАДОРИЧ Николай Митрофанович, род. в 1924, Стародубский р-н Брянской обл., рядовой, п/п 03503, погиб 28.3.1944.

ХАЙДАРОВ Юлдашбай, род. в 1910, Ферганская обл., рядовой 1291-го стрелкового полка 110-й стрелковой дивизии, погиб 29. 3. 1944.

ХАЛАН Виталий Самойлович, род. в 1907, Бердичевский р-н Житомирской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 27.3.1944.

ХАЛИМОНОВ Тимофей Степанович, Щорский р-н Черниговской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

ХАЛМИРЗАЕВ Хамиджан, род. в 1908, Андижанская обл., рядовой, п/п 01081, погиб 30.11.1943.

ХАЛТУРИН Михаил Иванович, род. в 1924, Яранский р-н Кировской обл., сержант, п/п 15329, погиб 5.1.1944.

ХАЛЬХИН Степан Мартынович, Куйбышевский р-н Калужской обл., рядовой, п/п 66434, погиб 3.12.1943.

ХАЛЮМА Алексей Ларионович, Унечский р-н Брянской обл., рядовой в/ч 30663, погиб 9.4.1944.

ХАНАКОВ Иван Михайлович, род. в 1908, Токаревский р-н Тамбовской обл., рядовой, п/п 03564, погиб 24.3.1944.

ХАНИН Федор Лукьянович, рядовой в/ч 32041, погиб 28.1.1944.

ХАПАЛОВ Семен Иванович, род. в 1925, рядовой, погиб 31.4.1944.

ХАРИТОНОВ Александр Платонович, рядовой 1208-го стрелкового полка, погиб 30.3.1944.

ХАРИТОНОВ Геннадий Алексеевич, род. в 1923, г. Казань, рядовой, погиб 16.1.1944.

ХАРЛАМОВ Андрей Трофимович, рядовой в/ч 1432, погиб 6.1.1944.

ХАРЛАМОВ Даниил Иосифович, Чулымский р-н Новосибирской обл., мл. сержант, п/п 15393, погиб 31.3.1944.

ХАТАЛОВ Виктор Иванович, Пушкинский р-н Московской обл., рядовой 601-го стрелкового полка, погиб 5.4.1944.

ХАФИЗОВ Фатых, рядовой, п/п 15393, погиб 3.4.1944

ХВАДЗЕЛИДЗЕ Владимир Ильич, Карельский р-н Грузинской ССР, ефрейтор в/ч 57246, погиб 6.3.1944.

ХВОСТЫХ Иван Михайлович, Нежинский р-н Черниговской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка 110-й стрелковой дивизии, погиб 26.3.1944.

ХЛАМИН Андрей Игнатьевич, Жиздринский р-н Калужской обл., рядовой, п/п 29570, погиб 21.11.1943.

ХЛЕГЕТОВ Корней Семенович, Славгородский р-н Могилевской обл., рядовой 834-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

ХЛУХОВ Василий Ефимович, рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 30.3.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ХМАРИН Алексей Григорьевич, Краснокутский р-н Саратовской обл., рядовой в/ч 49838, погиб 27.3.1944.

ХОДЖИБАЕВ Солибай, род. в 1920, Ленинабадский р-н Таджикской ССР, рядовой в/ч 70483, погиб 28.3.1944.

ХОЗЯИНОВ Ефим Алексеевич, старшина, погиб 25.3.1944.

ХОЛОДОВ Иван Иванович, Зимовниковский р-н Ростовской обл., рядовой, погиб 10.4.1944.

ХОЛСТИНИН Николай Дмитриевич, рядовой, погиб 26.3.1944.

ХОЛЬХИН Иван Афанасьевич, Куйбышевский р-н Калужской обл., рядовой, погиб 1.4.1944.

ХОМИК Ахим Зотович, род. в 1914, г. Никополь Днепропетровской обл., мл. сержант, погиб 27.3.1944.

ХОМЧЕНКО Виктор Данилович, мл. сержант в/ч 24615, погиб 25.3.1944.

ХОМЧЕНКО Иван Михайлович, Горский р-н Орловской обл., служил в 1210-м стрелковом полку, погиб 28.3.1944.

ХОМЯК Аким Зотович, пос. Ляпино Донецкой обл., рядовой в/ч 2957, погиб 27.3.1944.

ХОРОШИЛОВ Владимир Яковлевич, рядовой, п/п 20761, погиб 29.3.1944.

ХОСБАТОВ Вигиз, г. Свердловск, рядовой 887-го стрелкового полка, погиб 15.7.1944.

ХОХЛОВ Андрей Яковлевич, Брянская обл., рядовой 1019-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

ХОХЛОВ Петр Степанович, Куйбышевский р-н Новосибирской обл., рядовой, п/п 01981, погиб 29.2.1944.

ХОЧЕВ Сергей Никитович, Куйбышевский р-н Калужской обл., рядовой, п/п 66434, погиб 2.12.1943.

ХРАМОВ Алексей Иванович, рядовой, п/п 02900, погиб 28.3.1944.

ХРАМЦОВ Василий Петрович, г. Кизел Пермской обл., рядовой в/ч 89471, погиб 5.1.1944.

ХРЕНКОВ Яков Григорьевич, сержант 930-го стрелкового полка, погиб 23.5.1944.

ХРЕНОВ Яков Васильевич, Казачинский р-н Красноярского края, мл. сержант 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

ХРИТИЕВСКИЙ Владимир Григорьевич, Хасанский р-н Приморского края, рядовой, погиб 31.3.1944.

ХРОМЫХ Афанасий Григорьевич, Костюковичский р-н, рядовой, п/п 20759, погиб 3.12.1943.

ХРОМЫХ Семен Григорьевич, Кричевский р-н Могилевской обл., сержант в/ч 70493, погиб 28.3.1944.

ХУДОБЕЦ Михаил Акимович, Семеновский р-н Черниговской обл., рядовой в/ч 68463, погиб 26.3.1944.

ХУДОБЕЦ Сергей Петрович, Нежинский р-н Черниговской обл., рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

ЦАМИЛАДЗЕ Владимир Михайлович, род. в 1916, г. Орджоникидзе, рядовой, погиб 29.3.1944.

ЦИБА Иван Калистратович, Чеховский р-н Московской обл., рядовой, п/п 20759, погиб 29.11.1943.

ЦИГАНКО Николай Степанович, род. в 1906, Знаменский р-н Кировоградской обл., лейтенант в/ч 70483, погиб 29.3.1944.

ЦИГИНЦЕВ Федор Лактионович, д. Кокша Советского р-на Кировской обл., рядовой 843-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

ЦИКЛАУРИ Ило Иванович, Славгородский р-н Могилевской обл., рядовой 343-го стрелкового полка, погиб 13.5.1944.

ЦИКУНОВ Федор Филиппович, род. в 1908, Дубровский р-н Брянской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 11.1.1944.

ЦЫГАНКОВ Кондрат Леонович, д. Барсуки Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 15329, погиб 28.11.1943.

ЦЫГАНОВ Григорий Петрович, г. Электрогорск Московской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 16.7.1944.

ЧАБАН Григорий Афанасьевич, Нежинский р-н Черниговской обл., рядовой в/ч 39982, погиб 2.4.1944.

ЧАБАНЕНКО Кирилл Ефимович, рядовой в/ч 70483, погиб 26.3.1944.

ЧАЛКИН Никон Степанович, д. Старая Александровка Ярковского р-на Тюменской обл., мл. сержант, погиб 27.3.1944.

ЧАЛОВ Василий Фомич, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 6.1.1944.

ЧЕБЫКИН Яков Афанасьевич, Подосиновский р-н Кировской обл., рядовой, погиб 5.1.1944.

ЧЕКАЛКИН Петр Сергеевич, Уржумский р-н Кировской обл., рядовой, п/п 54366, погиб 7.12.1943.

ЧЕКУЛАЕВ Сергей Дмитриевич, род. в 1923, рядовой, п/п 01981, погиб 28.11.1943.

ЧЕЛУШКИН Сергей Нестерович, Ужурский р-н Красноярского края, рядовой, п/п 20770, погиб 1.4.1944.

ЧЕРВИЧКО Сергей Федорович, рядовой, погиб 4.12.1944.

ЧЕРЕВКО Семен Никифорович, Конотопский р-н Сумской обл., рядовой, погиб 20.3.1944.

ЧЕРЕДНЯКОВ Иван Дмитриевич, Константиновский р-н Ростовской обл., служил в 982-м артполку, погиб 31.3.1944.

ЧЕРКАС Исак Фокович, Менский р-н Черниговской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

ЧЕРКАСОВ Федор Иванович, род. в 1914, г. Валуйки Белгородской обл., рядовой в/ч 32180, погиб 25.3.1944.

ЧЕРКАШИН Николай Емельянович, рядовой в/ч 36529, погиб 28.3.1944.

ЧЕРНИКОВ Виктор Николаевич, род. в 1921, д. Гремячка Курского р-на Курской обл., рядовой, погиб 29.3.1944.

ЧЕРНИКОВ Григорий Сидорович, ст. сержант, п/п 15329, погиб 3.12.1943.

ЧЕРНИКОВ Филипп Петрович, род. в 1900, рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

ЧЕРНОБРОВЫЙ Борис Федорович, г. Свердловск, рядовой в/ч 66434, погиб 21.3.1944.

ЧЕРНОВ Иван Павлович, Вяземский р-н Смоленской обл., рядовой, погиб 24.5.1944.

ЧЕРНОВ Леон Леонович, Краснопольский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 24701, погиб 26.3.1944.

ЧЕРНОВ Николай Сергеевич, Руднянский р-н Волгоградской обл., рядовой, п/п 41035, погиб 24.2.1944.

ЧЕРНОДЕД Николай Ефимович, Нежинский р-н Черниговской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

ЧЕРТУШКИН Василий Егорович, Рыльский р-н Курской обл., рядовой, п/п 34762, погиб 15.12.1943.

ЧЕШКИН Федор Александрович, Свободненский р-н Амурской обл., старшина в/ч 29570, погиб 3.3.1944.

ЧИЖАКОВ Ефим Григорьевич, Славгородский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 20759, погиб 8.12.1943.

ЧИЖЕВСКИЙ Павел Андреевич, г. Казань, рядовой, погиб 25.1.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ЧИКАШОВ Иван Семенович, Могилевская обл., рядовой, п/п 54366, погиб 7.12.1943.

ЧИННЫЙ Матвей Степанович, Кричевский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 25.3.1944.

ЧИННЫЙ Николай Матвеевич, Кричевский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 70483, погиб 30.3.1944.

ЧИСЛОВ Алексей Емельянович, род. в 1906, Измалковский р-н Липецкой обл., сержант в/ч 39982, погиб 3.4.1944.

ЧИШКО Никанор Павлович, Краснопольский р-н Сумской обл., мл. лейтенант, п/п 03564, погиб 28.3. 1944.

ЧУДАКОВ Игорь Павлович, Ивановский р-н Ивановской обл., рядовой в/ч 45954, погиб 23.2.1944.

ЧУКАРОВ Федор Иванович, ст. сержант, п/п 29570, погиб 31.1.1944.

ЧУЛКОВ Василий Игнатьевич, г. Кривой Рог, рядовой, погиб 5.1.1944.

ЧУМИЧЕВ Александр Агеевич, рядовой, п/п 39982, погиб 27.3.1944.

ЧУНИХИН Алексей Иванович, сержант, погиб 6.1. 1944.

ЧУПИЛИН Михаил Егорович, род. в 1913, Ферзиковский р-н Калужской обл., рядовой в/ч 15329, погиб 29.3.1944.

ЧУПИН Михаил Иванович, род. в 1921, Абатский р-н Тюменской обл., рядовой 1093-го стрелкового полка, погиб 29.3.1943.

ЧУРИЛОВ Иван Степанович, г. Воронеж, погиб 27.3.1944.

ЧУФАРЕВ Алексей Яковлевич, рядовой, п/п 20759, погиб 3.12.1943.

ШАВАТУРИН Алексей Афанасьевич, род. в 1923, д. Городец Дубровского р-на Брянской обл., рядовой в/ч 01981, 129-го стрелкового полка, погиб 29.11.1943.

ШАВОКИН Григорий Иванович, с. Бермашево Баштанского р-на Николаевской обл., рядовой 210-й стрелковой дивизии, погиб 28.3.1944.

ШАДРИН Алексей Андреевич, Малопургинский р-н Удмуртской АССР, мл. сержант в/ч 29570, погиб 28.2. 1943.

ШАЛАЕВ Федор Данилович, старшина п/п 24615, погиб 28.3.1844.

ШАЛАНИН Федор Дмитриевич, род. в 1897, д. Борисово Переславского р-на Ярославской обл., рядовой, погиб 7.12.1943.

ШАЛАШОВ Михаил Григорьевич, род. в 1906, Славгородский р-н Могилевской обл., сержант в/ч 29570, погиб 6.1.1944.

ШАМАНОВСКИЙ Леонид Степанович, рядовой, погиб 10.12.1943.

ШАМАНСКИЙ Владимир Иннокентьевич, рядовой в/ч 29570, погиб 25.3.1944.

ШАМАРЕВ Дмитрий Григорьевич, род. в 1905, Конышевский р-н Курской обл., рядовой, погиб 26.3. 1944.

ШАМРАЙ Никифор Яковлевич, род. в 1921, рядовой в/ч 70435, погиб 28.3.1944.

ШАМСИЕВ Иса, г. Ташкент, мл. сержант в/ч 08765, погиб 6.1.1944.

ШАМУРО Стефан Иосифович, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой 1093-го стрелкового полка, погиб 26.6.1944.

ШАМШУРИН Петр Егорович, рядовой в/ч 20759, погиб в 1943.

ШАПОВАЛОВ Тимофей Аврамович, Орловская обл., погиб 28.3.1944.

ШАПОШНИКОВ Афанасий Пантелеймонович, г. Чернигов, рядовой, погиб 29.3.1944.

ШАРИХИН Владимир Демидович, род. в 1925, Кричевский р-н Могилевской обл., сержант в/ч 15303, погиб 12.4.1944.

ШАРОВАРОВ Николай Иванович, г. Орел, рядовой, п/п 08765, погиб 6.1.1944.

ШАРОНОВ Евгений Алексеевич, род. в 1919, Таджикская ССР, рядовой, погиб 27.3.1944.

ШАРПАЕВ Михаил Сергеевич, Рославльский р-н Смоленской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 6.1.1944.

ШАТИЛОВ Александр Андреевич, г. Свердловск, лейтенант в/ч 24615А, погиб 25.3.1944.

ШАХМЕТОВ Макар Сергеевич, Волжский р-н Куйбышевской обл., рядовой, погиб 4.4.1944.

ШВАРЫГИН Василий Петрович, род. в 1924, Кадомский р-н Рязанской обл., рядовой, п/п 15303, погиб 4.1.1944.

ШВЕЦОВ Иван Павлович, род. в 1917, Камышловский р-н Свердловской обл., рядовой, п/п 15303, погиб 15.5.1944.

ШЕВЕЛЕВ Иван Никифорович, Кричевский р-н Могилевской обл., рядовой 837-го стрелкового полка, погиб 30.5.1944.

ШЕВИХОВ Иван Васильевич, ефрейтор 982-го артполка 413-й стрелковой дивизии, погиб 28.3.1944.

ШЕВКУН Николай Фомич, Новгород-Северский р-н Черниговской обл., рядовой в/ч 49838, погиб 28.3. 1944.

ШЕВЦОВ Григорий Карпович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 29.11.1943.

ШЕВЦОВ Степан Михайлович, род. в 1897, г. Семипалатинск Казахской ССР, сержант, погиб 7.1.1944.

ШЕВЦОВ Яков Иванович, мл. сержант в/ч 30663, погиб 29.3.1944.

ШЕВЧЕНКО Григорий Михайлович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

ШЕВЧЕНКО Григорий Федорович, Переслав-Хмельницкий р-н Киевской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 9.12.1943.

ШЕВЧЕНКО Кирилл Игнатьевич, Катеринопольский р-н Черкасской обл., рядовой в/ч 68423, погиб 7.12.1943.

ШЕВЯКОВ Алексей Иванович, Красноармейский р-н Челябинской обл., рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

ШЕДОВ Кирилл Романович, г. Новосибирск, рядовой, п/п 14113, погиб 29.3.1944.

ШЕРЕМЕТ Иван Васильевич, г. Путивль Сумской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 28.2. 1944.

ШЕРШНЕВ Герасим Игнатьевич, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 19.2. 1944.

ШЕРШНЕВ Ефим Федорович, род. в 1903, д. Пепьковка Климовичского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 15303, погиб 24.1.1944.

ШИКУНОВ Марк Михайлович, Быховский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 24701, погиб 25.3. 1944.

ШИЛУХИН Александр Алексеевич, Беловодский р-н Ворошиловградской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

ШИЛЯКОВ Павел Иванович, Гороховецкий р-н Владимирской обл., рядовой в/ч 20761, погиб 28.3. 1944.

ШИНКАРЕВ Алексей Борисович, г. Сретенск Читинской обл., рядовой отдельного лыжного батальона 108-й стрелковой дивизии, погиб 26.3.1944.

Бобруйск. районный историко-краеведческий музей

ШИНКЕВИЧ Иван Николаевич, Славгородский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 24701, погиб 26.3.1944.

ШИПКОВ Иван Андреевич, род. в 1914, рядовой в/ч 41035, погиб 3.12.1943.

ШИРОКОВ Дмитрий Емельянович, Кирово-Чепецкий р-н Кировской обл., рядовой, п/п 01981, погиб 6.1.1944.

ШИРОКОВ Питифимит Васильевич, г. Мичуринск Тамбовской обл., рядовой, п/п 20701, погиб 25.3.1944.

ШИРЯЕВ Анатолий Федорович, г. Мичуринск Тамбовской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 24.3.1944.

ШИШКИН Сергей Иосифович, Александровский р-н Владимирской обл., 1444-й самоходный артполк, погиб в мае 1944.

ШКАЛИКОВ Иван Егорович, Рославльский р-н Смоленской обл., рядовой в/ч 36511, погиб 6.1.1944.

ШКУТКОВ Михаил Фомич, д. Везовка Рославльского р-на Смоленской обл., рядовой, п/п 01981, погиб 7.12.1943.

ШКУТОВ Илларион Матвеевич, Славгородский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 29570, погиб 7.12. 1943.

ШЛАМА Федор Васильевич, Орловская обл., рядовой в/ч 66434, погиб 29.3.1944.

ШЛЯГА Михаил Павлович, Петриковский р-н Гомельской обл., ст. сержант, погиб 27.3.1944.

ШЛЯКОВ Степан Артемьевич, Угличский р-н Ярославской обл., рядовой в/ч 20761, погиб 17.1.1944.

ШЛЯМИН Афанасий Николаевич, Шумячский р-н Смоленской обл., рядовой 343-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

ШЛЯХОВ Яков Захарович, Чаусский р-н Могилевской обл., рядовой, погиб 5.1.1944.

ШМАЕНКОВ Анисим Николаевич, Славгородский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 20759, погиб 7.12. 1943.

ШМАКОВ Петр Николаевич, Белозерский р-н Курганской обл., рядовой в/ч 41035, погиб 26.3.1944.

ШМАРОВОЗ Василий Харитонович, Черниговская обл., рядовой, п/п 49838, погиб 29.3.1944.

ШМЕЛЕВ Николай Васильевич, г. Горький, мл. сержант 1291-го стрелкового полка, погиб 6.1.1944.

ШМОНИН Семен Васильевич, Тугулымский р-н Свердловской обл., мл. сержант, п/п 15329, погиб 28.11.1943.

ШОКИН Григорий Иванович, род. в 1902, Николаевская обл., Волгоградский р-н, ст. сержант, погиб 9.12. 1943.

ШОСТАК Иван Афанасьевич, Миргородский р-н Полтавской обл., рядовой в/ч 18905, погиб 28.3.1944.

ШОСТЬ Федор Васильевич, род. в 1907, с. Раздольное Красноградского р-на Харьковской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 23.6.1944.

ШПАКОВСКИЙ Михаил Николаевич, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 20759, погиб 3.12.1943.

ШПАНЕРОВ Леонтий Михайлович, Кстовский р-н Горьковской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 25.3.1944.

ШУВАЛОВ Иван Дмитриевич, ефрейтор в/ч 24701, погиб 26.3.1944.

ШУВАЛОВ Сергей Максимович, рядовой, погиб 28.3.1944.

ШУКШИН Михаил Николаевич, род. в 1922, Виноградовский р-н Архангельской обл., мл. сержант, погиб 1.4.1944.

ШУЛЕВ Николай Матвеевич, род. в 1925, Удомельский р-н Калининской обл., рядовой в/ч 0281, погиб 6.12.1943.

ШУМАРИН Май Павлович, г. Архангельск, рядовой, погиб 26.3.1944.

ШУМИЛИН Василий Прохорович, с. Софиевка Сумской обл., рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

ЩЕГОРЕЦ Иван Калистратович, род. в 1905, рядовой, п/п 70483, погиб 28.3.1944.

ЩЕМЕРОВ Николай Иванович, сержант в/ч 20761, погиб 5.1.1944.

ЩЕРБАК Ефим Евменович, д. Гребля Козелецкого р-на Черниговской обл., рядовой 1019-го стрелкового полка, погиб 12.4.1944.

ЩЕРБАНОВ Владимир Андреевич, г. Ташкент, ст. сержант, п/п 30663, погиб 13.5.1944.

ЭНКИН Василий Евстрифиевич, род. в 1916, рядовой, погиб 23.3.1944.

ЭФРОС Михаил Гаврилович, ст. сержант 837-го стрелкового полка, погиб 10.5.1944.

ЮВЧЕНКО Денис Леонтьевич, род. в 1907, Менский р-н Черниговской обл., рядовой в/ч 15329, погиб 28.3. 1944.

ЮДИН Даниил Федорович, рядовой 1262-го стрелкового полка, погиб 31.3.1944.

ЮДИН Николай Дмитриевич, г. Асбест Свердловской обл., мл. сержант в/ч 15329, погиб 3.12.1943.

ЮКИЧЕВ Константин Григорьевич, Московская обл., мл. лейтенант, п/п 70483, погиб 21.5.1944.

ЮЛДАШЕВ Ергара, Ташкентская обл., рядовой 1023-го стрелкового полка, погиб 11.5.1944.

ЮЛДАШЕВ Карим, Ленинградский р-н Ферганской обл., рядовой, п/п 29570, погиб 28.11.1943.

ЮЛДАШЕВ Мурат, рядовой, п/п 06190, погиб 5.1. 1944.

ЮНУСОВ Михаил Ахматович, Сафакулевский р-н Курганской обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 26.3.1944.

ЮРКОВ Александр Никитович, Борисоглебский р-н Воронежской обл., рядовой 276-й отдельной штрафной роты, погиб 28.3.1944.

ЮРКОВ Константин Ильич, рядовой, погиб 23.3. 1944.

ЮРЧЕНКО Степан Кузьмич, Алтайский край, рядовой, п/п 24615, погиб 25.3.1944.

ЮРЬЕВ Борис Александрович, Некрасовский р-н Ярославской обл., рядовой в/ч 66434, погиб 13.2.1944.

ЮСУПОВ Хайдар Анзинович, род. в 1924, г. Москва, рядовой 110-й стрелковой дивизии, погиб 28.12. 1943.

ЮШИН Александр Васильевич, род. в 1921, г. Великие Луки Псковской обл., мл. лейтенант, п/п 70483, погиб 27.3.1944.

ЮШИН Серафим Нестерович, род. в 1903, Пичаевский р-н Тамбовской обл., рядовой в/ч 15303, погиб 26.3.1944.

ЯБЛОНСКИЙ Николай Михайлович, Шумихинский р-н Курганской обл., ст. лейтенант 1262-го стрелкового полка, погиб 29.3.1944.

ЯДРОВСКИЙ Егор Осипович, рядовой в/ч 13435, погиб 27.3.1944.

ЯКИМОВ Никонор Тихонович, д. Лазаревичи Быховского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 54366, погиб 26.3.1944.

ЯКОВЛЕВ Василий Васильевич, мл. сержант, п/п 30663, погиб 30.5.1944.

ЯКОВЛЕВ Илья Михайлович, рядовой в/ч 14352, погиб 6.1.1944.

ЯКОВЛЕВ Михаил Павлович, г. Кривой Рог, мл. лейтенант в/ч 29570, погиб 28.3.1944.

ЯКУБА Матвей Владимирович, Конотопский р-н

Быховский районный историко-краеведческий музей

В. И. Гвоздев.

А. Е. Дрищев.

Сумской обл., рядовой 1264-го стрелкового полка, погиб 28.3.1944.

ЯКУБОВСКИЙ Израиль Семенович, род. в 1924, г. Черкассы, мл. лейтенант 1093-го стрелкового полка 324-й стрелковой дивизии, погиб 10.4.1944.

ЯКУХИН Алексей Алексеевич, д. Ануфриево Свердловской обл., рядовой в/ч 20739, погиб 29.3.1944.

ЯКУШЕВ Василий Осипович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 01981, погиб 29.11. 1943.

ЯКУШИН Николай Петрович, г. Пенза, рядовой 276-й отдельной штрафной роты, погиб 3.4.1944.

ЯНИЕНКО Ефим Селивестрович, Рогачевский р-н Гомельской обл., рядовой, п/п 41035, погиб 7.3.1944.

ЯНЧЕНКО Авксентий Кузьмич, д. Речица Чериковского р-на Могилевской обл., рядовой, п/п 15329, погиб 26.11.1943.

ЯНЧЕНКО Андрей Сергеевич, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 05251, погиб 25.3.1944.

ЯРЕТЧИН Александр Дорофеевич, г. Архангельск, ст. сержант, погиб 25.3.1944.

ЯРМАТОВ Баймурат, Ферганская обл., рядовой 1291-го стрелкового полка, погиб 1.1.1944.

ЯРОЧКИН Капитон Сергеевич, род. в 1924, рядовой, п/п 15303, погиб 3.4.1944.

ЯСЬКОВ Михаил Прохорович, Акбулакский р-н Оренбургской обл., старшина 1264-го стрелкового полка, погиб 30.3.1944.

ЯСЬКОВ Павел Ефимович, рядовой в/ч 39982, погиб 25.3.1944.

ЯТЛЕНКО Михаил Свиридович, Кагарлыкский р-н Киевской обл., сержант 1210-го стрелкового полка, погиб 27.3.1944.

ЯЦИНА Иосиф Иванович, Климовичский р-н Могилевской обл., рядовой, п/п 15329, погиб 8.12.1943.

ЯЩЕНКО Иван Филиппович, д. Лагодово Быховского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 54366, погиб 27.3.1944.

ХОЛСТОВСКИЙ СЕЛЬСОВЕТ

ЗАХОРОНЕНИЕ В ДЕРЕВНЕ ХОЛСТОВО

На местном кладбище похоронены два советских воина-десантника, которые летом 1942 г. во время разведки на шоссе Бобруйск—Могилев попали в засаду, были ранены и схвачены гитлеровцами. Их привезли в д. Холстово, где после пыток расстреляли. Имена воинов неизвестны. В 1982 г. на могиле установлен обелиск.

Возможно, именно об этой истории рассказал М. Дигалев в газете «Маяк Прыдняпроўя» за 19 апреля 1966 г. в заметке «Их было двое».

В ней говорилось, что в д. Холстово полицаи привезли одного убитого, второго раненного в плечо десантника. В доме Марии Матиевской, где они остановились, часа четыре длился допрос, но враги ничего не добились. Когда уставшие полицаи ушли в другую половину хаты поужинать, Матиевская спросила воина, откуда он.

— Последний раз шли в разведку,— услышала она.— Завтра должны были лететь в Москву. Сам я из Ленинграда, фамилия моя Пирожков, дома остались мать и сестра. Больше я ничего не скажу.

Десантник попросил воды. Матиевская подала и тут же увидела, как воин здоровой рукой достал что-то из подворотничка, положил в рот и запил водой. Через несколько минут он был мертв.

Полицаи позже выбросили тела воинов в реку. Ночью Матиевская с сыном, Романов и другие жители деревни похоронили героев на местном кладбище.

ЧЕРНОБОРСКИЙ СЕЛЬСОВЕТ

ЗАХОРОНЕНИЕ В ДЕРЕВНЕ ДУБРОВА

БОГАТЫРЕВ Василий Тарасович, род. в 1909, д. Черемиск Режевского р-на Свердловской обл., мл. лейтенант в/ч 19705, погиб 6.9.1943.

ГВОЗДЕВ Василий Иванович, с. Заборьев Солотчинского р-на Рязанской обл., рядовой 290-го стрелкового полка, погиб 28.6.1944.

ДРИЩЕВ Афанасий Евгеньевич, род. в 1924, с. Октябрьское Ипатовского р-на Ставропольского края, рядовой 290-го стрелкового полка, погиб 28.6.1944.

ЗЛОЧ Михаил Михайлович, мл. сержант 290-го стрелкового полка, погиб 28.6.1944.

ЗЛОЧЬ Моисей Михайлович, род. в 1925, мл. сержант, погиб 28.6.1944.

КАЛИНИЧЕВ Яков Никитович, род. в 1912, д. Доложонки Орловской обл., мл. сержант, погиб 28.6.1944.

КАРУЕВ Алексей Федорович, род. в 1920, д. Красная Долгоруковского р-на Липецкой обл., ефрейтор в/ч 01176, погиб 1.12.1943.

КОЛЧИН Иван Васильевич, пос. Варнево Солотчинского р-на Рязанской обл., рядовой 290-го стрелкового полка, погиб 28.6.1944.

КРАЙКО Василий Петрович, род. в 1912, Куйбышевский р-н Запорожской обл., политрук, погиб 9.9. 1942.

КРАМАРЕВ Геннадий Трофимович, пгт Каменоломни Ростовской обл., рядовой, погиб 29.6.1944.

КРИВЦОВ Петр Михайлович, с. Румянцево Чернского р-на Тульской обл., рядовой 290-го стрелкового полка, погиб 28.6.1944.

ЛИСИЧКИН Степан Ефимович, д. Осиновка Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой 290-го стрелкового полка, погиб 28.6.1944.

ОРДИНСКИЙ Павел Алексеевич, д. Еленовка Красноградского р-на Харьковской обл., рядовой 290-го стрелкового полка, погиб 28.6.1944.

ПЕРНИКОВ Иван Егорович, г. п. Чечерск Гомельской обл., мл. сержант 290-го стрелкового полка, погиб 28.6.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

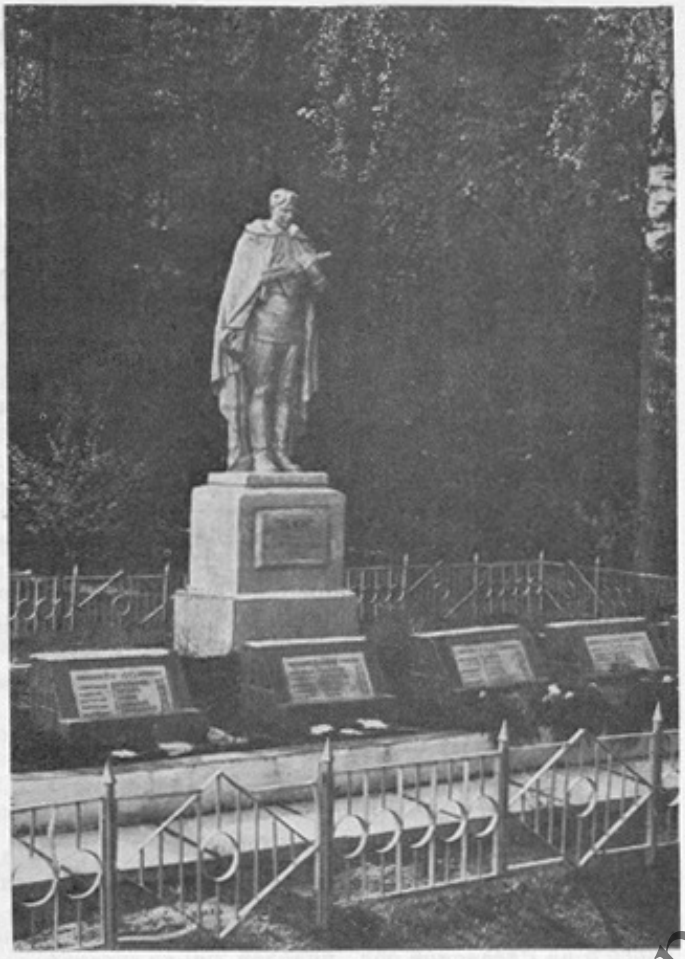

Братская могила советских воинов в д. Дуброва.

ПОДОБЕД Николай Максимович, сержант в/ч 33415, погиб 3.7.1944.

ПОПКОВ Иван Иванович, род. в 1911 г. с. Сотницино Сасовского р-на Рязанской обл., мл. сержант 290-го стрелкового полка, погиб 28.6.1944.

СЛИПЧЕНКО Николай Порфирьевич, с. Береженка Тетиевского р-на Киевской обл., рядовой 290-го стрелкового полка, погиб 28.6.1944.

ЧЕКУШКИН Иван Борисович, с. Полянки Рязанского р-на Рязанской обл., рядовой 290-го стрелкового полка, погиб 28.6.1944.

ШАЛУХИН Николай Матвеевич, с. Дубровичи Солотчинского р-на Рязанской обл., ефрейтор 290-го стрелкового полка, погиб 28.6.1944.

ШКИЛЕВ Семен Иванович, род. в 1912, пгт Ракитное Ракитянского р-на Белгородской обл., сержант 290-го стрелкового полка, погиб 28.6.1944.

ШНЕЙДЕР Геннадий Кондратьевич, п. Ворнево Глушковского р-на Курской обл., мл. сержант 290-го стрелкового полка, погиб 28.6.1944.

ЯМНИЦКИЙ СЕЛЬСОВЕТ

ЗАХОРОНЕНИЕ В ДЕРЕВНЕ ГУТА РОМАНЯЦКАЯ

ЕФРЕМОВ Николай Иванович, рядовой 4-го запасного саперного полка, п/п 19967.

ШАРАНДА, 4-й запасной саперный полк, п/п 19967.

ЗАХОРОНЕНИЕ В ПОСЕЛКЕ КРАСНАЯ БЕЛАРУСЬ

АБАСОВ Раван Джалихович, с. Сараджих Физулинского р-на Азербайджанской ССР, ст. сержант 290-го стрелкового полка, погиб 27.2.1944.

АВЕРБУХ Хаим Львович, г. Ярославль, сержант 290-го стрелкового полка, погиб 3.3.1944.

АКМУЛАКОВ Жакумьян, Тукаевский сельсовет Бородулихинского р-на Семипалатинской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 2.3.1944.

АЛЕКСЕЕВ Семен Алексеевич, г. Ленинград, рядовой 290-го стрелкового полка, погиб 28.2.1944.

АНДРЕЕВ Петр Андреевич, д. Красный Клин Холмского р-на Новгородской обл., рядовой 856-го стрелкового полка, погиб 5.6.1944.

АНТИКОЛЬ Рафаил Львович, род. в 1924, г. Калининград Московской обл., рядовой, погиб 28.2.1944.

АРТЕМЬЕВ Григорий Игнатьевич, род. в 1918, д. Каримвихино Глазовского р-на Удмуртской АССР, рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 1.3.1944.

БАВИНЦЕВ Николай Лаврентьевич, рядовой в/ч 33415Р, погиб 28.2.1944.

БАЛКОВ Александр Иванович, род. в 1898, рядовой в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

БАТУРИН Юрий Александрович, ефрейтор в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

БЕЛОУСОВ Виктор Иванович, мл. сержант, погиб 28.2.1944.

БЕЛЯЕВ Николай Викторович, рядовой, погиб 29.2.1944.

БЕЛЯЕВ Николай Владимирович, род. в 1922, пос. Жирков Тацинского р-на Ростовской обл., рядовой 856-го стрелкового полка, погиб 29.2.1944.

БЕРЛЯКОВ Степан Андрианович, д. Кудиново Перемышльского р-на Калужской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 1.3.1944.

БОРИСЕНКО Тимофей Иванович, г. Полоцк Витебской обл., рядовой, погиб 28.2.1944.

БОРИСОВ Филипп Николаевич, г. Рубцовск Алтайского края, рядовой в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

БРУЕВИЧ Иван Антонович, пос. Красный Чечерского р-на, рядовой в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

БУЛЫНИН Иван Степанович, рядовой в/ч 34415, погиб 28.2.1944.

БУХОВЦЕВ Сергей Михайлович, г. Москва, рядовой 290-го стрелкового полка, погиб 28.2.1944.

ВАСИЛЬЧЕНКО Дмитрий Егорович, д. Горна Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб в марте 1944.

ВАСИН Николай Тимофеевич, род. в 1924, с. Моховое Скопинского р-на Рязанской обл., рядовой, погиб 3.3.1944.

ВЕЗЕРСКИЙ Василий Федорович, рядовой в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

ВЛАСОВ Петр Иванович, д. Малые Коноплицы Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой 290-го стрелкового полка, погиб 10.5.1944.

ВОЛГУШЕВ Степан Егорович, род. в 1918, д. Кураковка Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой, погиб 29.2.1944.

ВОЛГУШЕВ Степан Егорович, род. в 1918, пос. Костюковка, рядовой, погиб 29.2.1944.

ВОЛКОВ Иван Петрович, рядовой в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

ВОРОБЬЕВ Андрей Семенович, род. в 1910, Малосотниковский сельсовет Урицкого р-на Орловской обл., рядовой в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

ВОРОБЬЕВ Егор Васильевич, род. в 1924, пос. Кав-

Быховский районный историко-краеведческий музей

казский Новодеревеньковского р-на Орловской обл., лейтенант в/ч 33415Ю, погиб 29.2.1944.

ВОРОНИН Василий Михайлович, рядовой 220-го стрелкового полка, погиб 29.2.1944.

ВОРОНЦОВ Всеволод Петрович, ст. Лысые Горы Лысогорского р-на Саратовской обл., ст. лейтенант 238-го стрелкового полка, погиб 1.3.1944.

ГАВРИЛЕНКО Сергей Петрович, д. Выдренка Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

ГАЕВ Иосиф Андреевич, д. Шарибовка Буда-Кошелевского р-на Гомельской обл., рядовой 290-го стрелкового полка, погиб 29.2.1944.

ГАНРУХ Генрих Тодаунович, г. Кострома, рядовой 290-го стрелкового полка, погиб 2.3.1944.

ГАРЕЕВ Аглям Минниахметович, род. в 1925 в д. Нижне-Карьявды Чекмагушевского р-на Башкирской АССР, погиб 28.2.1944.

ГЕРАСИМОВ Афанасий Евстафьевич, род. в 1916, г. Москва, лейтенант 171-го стрелкового полка, погиб 11.9.1943.

ГОНЧАРОВ Михаил Федорович, хутор Трактовый Отрадненского р-на Краснодарского края, сержант в/ч 33415Р, погиб 28.2.1944.

ГОРБИКОВ Михаил Иванович, д. Островно Бешенковичского р-на Витебской обл., рядовой, погиб 10.3. 1944.

ГРУШАНОВ Иван Иванович, ст. Салтановка Жлобинского р-на Гомельской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 1.3.1944.

ДАВЫДЕНКО Александр Антонович, д. Шарибовка Буда-Кошелевского р-на Гомельской обл., рядовой, погиб 28.2.1944.

ДАВЫДЕНКО Порфирий Михайлович, д. Белая Дуброва Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой 290-го стрелкового полка, погиб 1.3.1944.

ДЕНИСКОВ Игнат Викторович, д. Юрковичи Ветковского р-на Гомельской обл., рядовой 856-го стрелкового полка, погиб 9.6.1944.

ДОРОФЕЕВ Георгий Устинович, рядовой в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

ДЯТЛОВ Иван Лукич, рядовой в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

ЕМЕЛЬЯНЦЕВ Николай Никифорович, рядовой в/ч 33415Р, погиб 28.2.1944.

ЕРЕМЕЕВ Иван Константинович, сержант в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

ЕРОШЕНКО Иван Ефимович, д. Васьковичи Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

ЕФИМОВ Федор Васильевич, г. Чапаевск Уральской обл., рядовой в/ч 33415, погиб 1.3.1944.

ЗАБОЛОТНЫЙ Юрий Матвеевич, д. Заболотье Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 1.3.1944.

ЗИМОЛЕВ Иван Фокович, д. Летяги Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой 290-го стрелкового полка, погиб 28.2.1944.

ЗИНЧЕНКО Никифор Андреевич, ефрейтор в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

КАЗЕКО Степан Иванович, д. Велюханы Мглинского р-на Брянской обл., рядовой 290-го стрелкового полка, погиб 2.3.1944.

КАМАЛТДИНОВ Халахадин, д. Имай-Утарово Дюртюлинского р-на Башкирской АССР, рядовой 290-го стрелкового полка, погиб 1.3.1944.

КАСИМОВ Раяман, род. в 1920, Алтыарыкский р-н Ферганской обл., сержант 856-го стрелкового полка, погиб 14.3.1944.

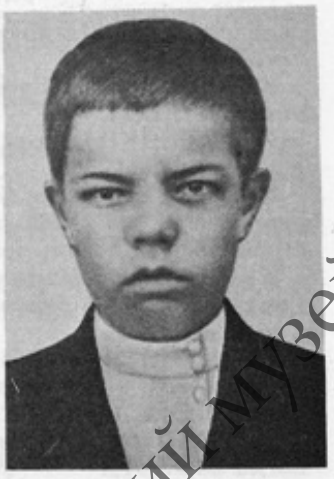

А. М. Гареев.

КИРИЧЕВСКИЙ Евгений Николаевич, г. Орел, рядовой в/ч 01017, погиб 29.2.1944.

КЛЕНИН Александр Федорович, г. Прокопьевск Кемеровской обл., рядовой в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

КЛИМЕНКОВ Петр Васильевич, Краснопольский р-н Могилевской обл., рядовой в/ч 33415, погиб 28.2. 1944.

КЛОБУКОВ Иван Васильевич, д. Кыж Добрянского р-на Пермской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 1.3.1944.

КЛЮЙКОВ Александр Герасимович, г. п. Краснополье Могилевской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 2.3.1944.

КЛЮКИН Степан Федорович, род. в 1910, с. Питин Жердевского р-на Тамбовской обл., мл. сержант 283-й стрелковой дивизии, погиб 16.4.1944.

КОЗЛОВ Александр Николаевич, род. в 1923, г. Бугульма Татарской АССР, лейтенант 283-й стрелковой дивизии, погиб 1.3.1944.

КОЗЛОВ Николай Митрофанович, род. в 1923, Старооскольский р-н Белгородской обл., сержант 858-го стрелкового полка, погиб 29.2.1944.

КОЛАЧЕВ Кузьма Федорович, д. Медведовка Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой 290-го стрелкового полка, погиб 4.3.1944.

КОЛАЧЕВ Петр Сергеевич, рядовой в/ч 33415Р, погиб 28.2.1944.

КОМИССАРОВ Георгий Григорьевич, д. Малые Стрелки Рогачевского р-на Гомельской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 1.3.1944.

КОНДРАТЬЕВ Николай Федорович, Новоцевловский сельсовет Первомайского р-на Тамбовской обл., ефрейтор 852-го стрелкового полка, погиб 29.2.1944.

КОПАНЕВ Михаил Федорович, г. Кемерово, погиб 2.3.1944.

КОРАЖАЕВ Ягиар, рядовой в/ч 33415, погиб 28.2. 1944.

КОРДО Иван Дмитриевич, д. Палуж-2 Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

КОРЯГИН Виталий Ильич, г. Кохма Ивановской обл., ефрейтор 238-го стрелкового полка, погиб 1.3. 1944.

КОЧЕТКОВ Николай Васильевич, род. в 1902, г. Макеевка Донецкой обл., рядовой в/ч 33415, погиб 28.2. 1944.

КОЧЕТКОВ Николай Васильевич, рядовой в/ч 33415.

КОЩЕЕВ Афанасий Федотович, д. Палуж Красно-

Быховский районный историко-краеведческий музей

польского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

КРАВЦОВ Яков Степанович, рядовой в/ч 33415Р, погиб 28.2.1944.

КРАВЧЕНКО Сергей Семенович, рядовой в/ч 33415 Р, погиб 28.2.1944.

КРАСОВ Митрофан Степанович, д. Брыново Ливенского р-на Орловской обл., рядовой в/ч 01017 283-й стрелковой дивизии, погиб 29.2.1944.

КРУШЕЛЕВ Владимир Антонович, Жлобинский р-н Гомельской обл., рядовой 290-го стрелкового полка, погиб 29.2.1944.

КУЗНЕЦОВ Сергей Степанович, д. Воронцово Шабликинского р-на Орловской обл., сержант 290-го стрелкового полка, погиб 27.2.1944.

КУПРИН Алексей Тихонович, рядовой в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

КУРБАНОВ Магомед, род. в 1915, с. Сурсульте Левашинского р-на Дагестанской АССР, рядовой в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

МАКАРОВ Владимир Тихонович, д. Силичи Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 1.3.1944.

МИЛОВАНОВ Никанор Михайлович, род. в 1913, Таловский р-н Воронежской обл., рядовой в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

МИХАЛЕВ Михаил Ефимович, род. в 1923, д. Сурнавка Рославльского р-на Смоленской обл., рядовой, погиб 29.2.1944.

МИЩЕНКО Дмитрий Афанасьевич, с. Черкасская Лозовая Харьковского р-на Харьковской обл., ефрейтор 263-го стрелкового полка, погиб 30.4.1944.

МИЩЕНКО Иван Васильевич, д. См. Буда Клинцовского р-на Брянской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 1.3.1944.

МОСКАЛЕВ Иван Иванович, рядовой в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

НАЗЫМОВ Насырхан, род. в 1904, рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 1.3.1944.

НАУМОВ Павел Сергеевич, сержант в/ч 33415Р, погиб 28.2.1944.

НОВИКОВ Алексей Фадеевич, д. Турна Краснопольского р-на Могилевской обл., сержант 238-го стрелкового полка, погиб 29.2.1944.

НОСИКОВ Николай Максимович, д. Меловка Костюковичского р-на Могилевской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, в/ч 01011, погиб 28.2.1944.

НОСКО Николай Моисеевич, род. в 1923, с. Брилевка Ставищенского р-на Киевской обл., рядовой в/ч 45954 «б», погиб 17.5.1944.

НУЦУЛХАНОВ Курбан, с. Каланенаул Казбековского р-на Дагестанской АССР, рядовой в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

ОКРУЖНОЙ Петр Ильич, Чебоксарский р-н Чувашской АССР, ефрейтор в/ч 33415, погиб 1.3.1944.

ОРЛОВ Павел Иванович, д. Князевка Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

ПАВЛИКОВ Григорий Иванович, д. Тихоновка Людиновского р-на Калужской обл., рядовой в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

ПАВЛЮКОВ Петр Яковлевич, д. Маринополье Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 29.2.1944.

ПАССАНОВ Александр Сергеевич, мл. сержант в/ч 33415Р, погиб 28.2.1944.

ПЕЛИХ Дмитрий Прокофьевич, мл. сержант в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

ПЕНДЮРИН Дмитрий Николаевич, с. Казачье Задонского р-на Липецкой обл., рядовой 1-й лыжной роты 283-й стрелковой дивизии, погиб 29.3.1944.

ПЕТРУХИН Василий Семенович, ефрейтор в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

ПЛАТОНОВ Николай Артемович, род. в 1925, г. Набережные Челны Тукаевского р-на Татарской АССР, лейтенант 856-го стрелкового полка 283-й стрелковой дивизии, погиб 17.5.1944.

ПОДВОЗНЫХ Иван Александрович, род. в 1903, Свердловская обл., мл. сержант, погиб 27.2.1944.

ПОДОБЕД Николай Иосифович, рядовой в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

ПОПЕНКО Федор Сидорович, рядовой в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

ПОПУТЬКО Даниил Трофимович, рядовой в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

ПОРЯДОЧНЫЙ Гавриил Иванович, род. в 1921, лейтенант 98-го стрелкового полка, погиб 29.2.1944.

ПОСКОННОЙ Николай Иванович, д. Костяговка Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 2.3.1944.

ПОСТУШЕНКО Александр Андреевич, рядовой, погиб 28.2.1944.

ПОХЛЕБКИН Василий Андреевич, род. в 1906, д. Денисьев Люберецкого р-на Московской обл., рядовой в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

РАЗУМОВ Степан Андреевич, род. в 1910, с. Межерье Бабаевского р-на Вологодской обл., рядовой 290-го стрелкового полка, погиб 1.3.1944.

РЕПНЕВ Иван Павлович, сержант в/ч 3310, погиб 28.2.1944.

САДАЧКОВ Михаил Николаевич, род. в 1910, пос. Хомутовский Новодеревеньковского р-на Орловской обл., сержант 190-го стрелкового полка, погиб 6.5.1944.

САДЫКОВ Шакас, род. в 1922, рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 1.3.1944.

САМУСЕВ Кирилл Ильич, рядовой в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

САФОНОВ Макар Сергеевич, ефрейтор в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

СИГАЕВ Семен Васильевич, рядовой в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

СОКОЛОВ Петр Родионович, д. Арбак Медведевского р-на Марийской АССР, сержант 290-го стрелкового полка, погиб 28.2.1944.

СТАРИЧЕНКО Архип Иванович, д. Яновка Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 29.2.1944.

СУЗДАЛЕВ Илья Филиппович, д. Сычин Славгородского р-на Могилевской обл., рядовой 290-го стрелкового полка, погиб 1.3.1944.

СЫЧАНОВ Егор Федорович, д. Березяки Краснопольского р-на Могилевской обл., рядовой 858-го стрелкового полка, погиб 29.2.1944.

ТАРАТУТКИН Михаил Алексеевич, Костюковичский р-н Могилевской обл., рядовой 283-го стрелкового полка, погиб 29.2.1944.

ТИЛЕНИН Иван Федорович, Тимский р-н Курской обл., рядовой 230-го стрелкового полка, погиб 1.3.1944.

ТКАЧЕНОК Павел Иванович, род. в 1907, г. Орел, рядовой, погиб 27.2.1944.

УЛЬКИН Иван Ефимович, Клинцовский р-н Брянской обл., рядовой 290-го стрелкового полка, погиб 27.2.1944.

ФЕДИН Александр Борисович, пос. Мосток Жуковского р-на Брянской обл., рядовой 290-го стрелкового полка, погиб 3.3.1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ФОЛОМЕЕВ Иван Егорович, г. Алапаевск Свердловской обл., рядовой, погиб 29.2.1944.

ФРОЛОВ Михаил Емельянович, г. Москва, рядовой 238-го стрелкового полка, погиб 1. 3. 1944.

ЧАПЛАГИН Илья Петрович, рядовой в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

ЧЕРНЫХ Степан Петрович, род. в 1919, д. Буланка Манского р-на Красноярского края, рядовой в/ч 33415, погиб 29.2.1944.

ЧЕРНЫШОВ Михаил Ильич, лейтенант 238-го стрелкового полка, погиб 1.3.1944.

ЧЕТВЕРИК Николай Иванович, с. Кневичи Артемовского р-на Приморского края, рядовой в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

ЧИНЕНОВ Сергей Иванович, род. в 1920, д. Кикино Мценского р-на Орловской обл., сержант 290-го стрелкового полка, погиб 10.5.1944.

ШАДРИН Петр Васильевич, мл. сержант в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

ШЕСТАКОВ Петр Максимович, г. Владивосток, ст. сержант 290-го стрелкового полка, погиб 28.2. 1944.

ЮРИЦИН Иван Кузьмич, ефрейтор в/ч 33415, погиб 28.2.1944.

ЮРЧЕНКО Павел Антонович, Чечерский р-н Гомельской обл., рядовой 290-го стрелкового полка, погиб 29.2.1944.

Воіны-землякі, якія загінулі і прапалі без вестак на франтах Вялікай Айчыннай вайны ў 1941—1945 гг.

АБІДАВІЦКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА АБІДАВІЧЫ

Большасць загінуўшых працавала да вайны ў калгасе імя Калініна.

АНДРОСЕНКА Іван Сцяпанавіч, прапаў без вестак.

АНДРЭЕЎ Дзям'ян Зосімавіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

АНДРЭЕЎ Міхаіл Еўдакімавіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

АЎТУШКОЎ Васіль Піліпавіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

БУКАЎ Павел Тарасавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1943.

ГАЛАКОЎ Ціт Дамітрыевіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1941.

ГІРЫЧАЎ Васіль Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1945 пад Кёнігсбергам.

ГІРЫЧАЎ Міхаіл Іларыёнавіч, нарадзіўся ў 1923, прапаў без вестак.

ГОЛУБЕЎ Іван Антонавіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1944 каля в. Дзедлава Рагачоўскага р-на.

ГОЛУБЕЎ Міхаіл Антонавіч, нарадзіўся ў 1925, працаваў настаўнікам, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1944 каля в. Дзедлава Рагачоўскага р-на.

ГУРКІНАЎ Іван Барысавіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

ГУРКІНАЎ Пётр Уладзіміравіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў прадаўцом у магазіне, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 у пас. Дзмітраўка Варонежскай вобл.

КАВАЛЕЎ Васіль Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1941.

КАЗЛОЎ Іван Ягоравіч, нарадзіўся ў 1920, прапаў без вестак.

КАНАПЛЕЎ Уладзімір Яфімавіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1940, прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

КАНАПЛЕЎ Яфім Андрэевіч, нарадзіўся ў 1898, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у снежні 1941.

КАТАНКОЎ Пётр Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1922, прапаў без вестак.

КАЧУБЕЕЎ Васіль Барысавіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КІСЯЛЁЎ Канстанцін Іванавіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў бухгалтарам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1939.

КІСЯЛЁЎ Лазар Кузьміч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КРАМАЧАЎ Іван Уладзіміравіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1940.

КРАМАЧАЎ Ягор Данілавіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1943.

КСЯНДЗОЎ Мікалай Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1924, студэнт, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943.

КУПРЭЕЎ Мікалай Пракопавіч, нарадзіўся ў 1912, загінуў у жніўні 1943.

ЛЯПЕЙКА Аляксей Іванавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945.

ЛЯПЕЙКА Васіль Цітавіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

МАХЛЯНКОЎ Аляксей Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

МЕЛЬНІКАЎ Антон Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1907, прапаў без вестак.

МЕЛЬНІКАЎ Рыгор Фядосавіч, нарадзіўся ў 1914, прапаў без вестак.

МУРАШКА Дзмітрый Нічыпаравіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у палоне.

МЯНЬКОЎ Іосіф Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941.

МЯНЬКОЎ Мікалай Паўлавіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 пад Ленінградам.

МЯНЬКОЎ Фёдар Андрэевіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у кастрычніку 1944.

ПАРФЁНАЎ Канстанцін Піліпавіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1945 у Латвійскай ССР.

РАМАНАЎ Аляксандр Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1944.

РАМАНАЎ Ігнат Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1898, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1943 у в. Манькі Рагачоўскага р-на.

РАМАНАЎ Іосіф Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1899, у Чырвонай Арміі з 1941.

РАМАНАЎ Парфен Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941.

САМУЙЛАЎ Ахрэм Якаўлевіч, прапаў без вестак.

САМУЙЛАЎ Васіль Фёдаравіч, прапаў без вестак.

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

Помнік землякам у в. Абідавічы.

САМУЙЛАЎ Сяргей Якаўлевіч, прапаў без вестак.

САМУЙЛАЎ Яўген Фёдаравіч, прапаў без вестак.

СОЛАХАЎ Макар Пятровіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

СУБТРАТАЎ Іван Макаравіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў настаўнікам, у Чырвонай Арміі з 1939.

СЫЦІКАЎ Цімафей Андрэевіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941.

СЯРГУТКА Іван Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1924, прапаў без вестак.

УСЦІНАЎ Кірыл Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1894, у Чырвонай Арміі з 1941.

УСЦІНАЎ Лаўрэн Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942 у канцлагеры ў Германіі.

ФЯДУРКІН Пётр Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1911, у Чырвонай Арміі з 1941.

ФЯДУРКІН Сяргей Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1941.

ЦЕЦЕРУКОЎ Архіп Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1887, у Чырвонай Арміі з 1941.

ЦЕЦЕРУКОЎ Іван Макаравіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 на Міншчыне.

ЧУБАЎ Віктар Яфімавіч, нарадзіўся ў 1904, у Чырвонай Арміі з 1941.

ЧУБАЎ Міхаіл Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1923, працаваў бухгалтарам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 у Харкаўскай вобл.

ШАКАЛАЎ Павел Іванавіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941.

ШАРЫПАЎ Данііл Ягоравіч, нарадзіўся ў 1920, у 1941 прызваны ў Чырвоную Армію, загінуў у 1944.

ШАРЫПАЎ Піліп Паўлавіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1941.

ШАРЫПАЎ Фёдар Ягоравіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1944.

ШУЕЎ Міхаіл Аляксееевіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1941.

ЯЎМЕНАЎ Іван Мітрафанавіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ЯЎМЕНАЎ Сцяпан Мітрафанавіч, прапаў без вестак.

ВЁСКА ВЕЦЬ

АЛЕШЫНАЎ Герасім Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1896, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у красавіку 1945.

АЛЕШЫНАЎ Кузьма Карнеевіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у сакавіку 1943.

АЎТУШКОЎ Еўдакім Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1894, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у ліпені 1944.

АЎТУШКОЎ Ігнат Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў старшынёй калгаса, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у сакавіку 1944.

БАШАНАЎ Емяльян Іванавіч, нарадзіўся ў 1904, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у красавіку 1942.

ГАЛКІН Аляксей Іванавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у лютым 1944.

ГАЛКІН Піліп Захаравіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1942, прапаў без вестак 27.7.1944.

ГЛУШАКОЎ Мікалай Ягоравіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1940, памёр ад ран 22.11.1943.

ГЛУШАКОЎ Павел Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1900, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у лютым 1944.

ДЗМІТРЫЕЎ Еўдакім Сафонавіч, нарадзіўся ў 1902, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у сакавіку 1943.

ДЗМІТРЫЕЎ Іван Іванавіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1939, загінуў у 1941 у Латвійскай ССР.

ЖАНДАРАЎ Дзмітрый Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1939, загінуў у 1941 у Латвійскай ССР.

ЖГІРАВА Марыя Ісакаўна, нарадзілася ў 1921, працавала медсястрой, у Чырвонай Арміі з 1941, прапала без вестак у сакавіку 1943.

ЖГІРАЎ Ігнат Трафімавіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1939, загінуў у 1941 у Латвійскай ССР.

ІВАНОЎ Апанас Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у снежні 1943.

ІВАНОЎ Іван Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў слесарам, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ІВАНОЎ Фёдар Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў рабочым, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КАВАЛЁЎ Іван Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў рабочым, у Чырвонай Арміі з 1938, загінуў у маі 1943.

КАВАЛЁЎ Міхаіл Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў кавалём у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1940, прапаў без вестак у студзені 1944.

КАВУНОЎ Максім Мітрафанавіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у лютым 1944.

КАЗЛОЎ Дзмітрый Кузьміч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у маі 1944.

Быховский районный историко-краеведческий музей

КАЗЛОЎ Дзмітрый Мартынавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у снежні 1944.

КАЗЛОЎ Ціхан Мартынавіч, нарадзіўся ў 1896, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

КАНЦАВЫ Сцяпан Яфімавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў дырэктарам школы, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў 21.4.1943 у Горацкім р-не.

КАНЦАВЫ Сямён Яфімавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў машыністам, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў 20.8.1945 у Маньчжурыі.

КАРЖОЎ Аляксандр Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1924, вучыўся ў ФЗВ, прапаў без вестак у красавіку 1944.

КОЛБАСАЎ Яфрэм Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у маі 1945.

КОСАРАЎ Міхаіл Андрэевіч, нарадзіўся ў 1924, вучыўся ў ФЗВ, у Чырвонай Арміі з 1943, прапаў без вестак у маі 1943.

КОСАРАЎ Міхаіл Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у красавіку 1944.

ЛАРКОЎ Мікалай Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў 25.5.1944 у в. Ніканавічы.

ЛЕМЕШАЎ Аляксей Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1939, загінуў у чэрвені 1941 у Латвійскай ССР.

МАРТЫНЬКОЎ Васіль Селівеевіч, нарадзіўся ў 1900, у Чырвонай Арміі з 1941, забіты 19.5.1944.

МІРОНАЎ Пётр Ільіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1939, загінуў у кастрычніку 1944 пры вызваленні Латвійскай ССР.

МІРОНАЎ Уладзімір Ільіч, нарадзіўся ў 1924, вучыўся ў ФЗВ, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у чэрвені 1945 у Венгрыі.

ПАЛЯКОЎ Васіль Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ПЫСАЎ Іван Паўлавіч, нарадзіўся ў 1922, рабочы, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у сакавіку 1944.

СВІСТУНОЎ Андрэй Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у сакавіку 1944.

СВІСТУНОЎ Рыгор Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у лютым 1944.

СВІСТУНОЎ Свірыд Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1904, старшы лейтэнант, пагранічнік, прапаў без вестак у красавіку 1944.

СЯКЕРКА Архіп Пятровіч, загінуў у сакавіку 1944.

СЯКЕРКА Іван Ягоравіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЦЯРЭШКА Кларыён Ніканоравіч, нарадзіўся ў 1901, працаваў настаўнікам, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у лютым 1944.

ШАЛАБОДАЎ Іван Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1940, прапаў без вестак у лютым 1943.

ШАЛАБОДАЎ Мікалай Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941.

ШАЛАБОДАЎ Міхаіл Антонавіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у снежні 1943.

ШАЛАБОДАЎ Сцяпан Усцінавіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у лютым 1943.

ШАЛАБОДАЎ Уладзімір Ягоравіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1940, прапаў без вестак у студзені 1944.

ШАРЫПАЎ Іван Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1939, прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ШАЦАЎ Андрэй Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у маі 1944.

ШАЦАЎ Апанас Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у красавіку 1943.

ЯКУШАЎ Кандрат Мікітавіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 у нямецкім палоне.

ВЕСКА ДРУЖБА

АЎТУШКОЎ Уладзімір Пятровіч, нарадзіўся ў 1923, працаваў на торфапрадпрыемстве, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў 3.11.1944 у с. Палессе Светлагорскага р-на Гомельскай вобл.

АЎТУШКОЎ Фёдар Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у жніўні 1944 пры вызваленні Эстонскай ССР.

ВАЙЦЯЦОЎ Міхаіл Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1909.

ДАМАРАДАЎ Леанід Апанасавіч, нарадзіўся ў 1924.

СОЛАХАЎ Дзмітрый Пятровіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 у Рагачоўскім р-не Гомельскай вобл.

ВЕСКА ІСКАНЬ

АГЕЕЎ Уладзімір Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

АНАНЕНКА Фядос Пятровіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў у калгасе, прапаў без вестак.

БАРЫСАЎ Барыс Герасімавіч, нарадзіўся ў 1901, загінуў у 1943.

БАРЫСАЎ Пётр Яфімавіч, нарадзіўся ў 1904, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

БУХАНАЎ Іван Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

БУХАНАЎ Фёдар Іванавіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1941.

ГАНЧАРОЎ Ягор Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1902, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

ГЛУСЦОЎ Андрэй Лявонавіч, нарадзіўся ў 1903, працаваў у калгасе, загінуў у 1945.

ГЛУСЦОЎ Дзяніс Свірыдавіч, нарадзіўся ў 1903, працаваў брыгадзірам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1940, загінуў у 1941.

ГЛУСЦОЎ Ілья Свірыдавіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941.

ГЛУСЦОЎ Ягор Цярэнцьевіч, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ГЛУСЦОЎ Яфім Цярэнцьевіч, нарадзіўся ў 1902, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1942, прапаў без вестак.

ГУРШЧАНКА Дзмітрый Давыдавіч, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

ГУРШЧАНКА Іван Іванавіч, нарадзіўся ў 1910,

Рогачевский районный историко-краеведческий музей

працаваў дырэктарам школы, у Чырвонай Арміі з 1940.

ДЗЕМ'ЯНКОЎ Васіль Мінавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1940.

ДЗЕМ'ЯНКОЎ Мікалай Пятровіч, нарадзіўся ў 1925, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў 19.1.1945.

ДЗЕМ'ЯНКОЎ Міхаіл Мінавіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1942, загінуў 15.1.1944.

КАРПЕНКА Дзяніс Антонавіч, нарадзіўся ў 1904, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

КАРПЕНКА Іван Данілавіч, нарадзіўся ў 1923, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1942.

КАРПЕНКА Міхаіл Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1942, загінуў у 1942.

КЛІМЦОЎ Павел Васілевіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў 4.5.1945.

КЛЮЕЎ Піліп Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе кавалём, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у маі 1944.

КУЗЬМІНАЎ Міхаіл Савельевіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў 17.1.1944.

КУЛЯШОЎ Рыгор Пятровіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў начальнікам пашпартнага стала, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

ЛАПЧАНКА Васіль Прохаравіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў прадаўцом, у Чырвонай Арміі з 1941.

ЛОСЕЎ Піліп Іванавіч, нарадзіўся ў 1895, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

ЛЮСЕЎ Фёдар Цімафеевіч, у Чырвонай Арміі з 1942, загінуў у 1944.

ЛЯПЕЙКА Міхаіл Фролавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

ЛЯПЕЙКА Пётр Фролавіч, працаваў трактарыстам у калгасе, загінуў у 1944.

ЛЯПЕЙКА Якаў Фролавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1942, прапаў без вестак.

МЕЛЬНІКАЎ Міхаіл Цімафеевіч, працаваў у калгас , прапаў без вестак.

МЕЛЬНІКАЎ Цімафей Іванавіч, працаваў старшынёй сельсавета, у Чырвонай Арміі з 1942, прапаў без вестак.

МЕЛЬЯЧЭНКА Павел Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, афіцэр, загінуў у 1944 пры вызваленні Украінскай ССР.

ПАДАЧЭНКА Аляксандр Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942.

ПАДЛІЦСКІ Дзмітрый Нічыпаравіч, працаваў у калгасе, прапаў без вестак.

ПАДЛІПСКІ Іван Нічыпаравіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1942, загінуў у 1944.

ПАНАДЫСЕЎ Гаўрыла Елісеевіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў конюхам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1940.

ПАЧКОЎ Іван Нічыпаравіч, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942.

ПАЧКОЎ Іван Нічыпаравіч, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ПРЫЛЕПАЎ Васіль Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

ПРЫЛЕПАЎ Яфім Ермалаевіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

САЎЧАНКА Фядос Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў 2.7.1944.

СЕМЧАНКА Мікалай Кузьміч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941.

СЕМЧАНКА Міхаіл Сазонавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе, прапаў без вестак.

СЕМЧАНКА Уладзімір Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941.

СЕМЧАНКА Цімафей Васілевіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1944.

СІДАРЭНКА Іван Васілевіч, у Чырвонай Арміі з 1941.

ХРАМЦОЎ Фёдар Трафімавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў 9.8.1941.

ЧУТНІКАЎ Макар Еўдакімавіч, працаваў у калгасе, прапаў без вестак у 1943.

ЧУТНІКАЎ Павел Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў брыгадзірам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

ШАЛАБОДАЎ Фёдар Пятровіч, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 у Мінску.

ШУРМЯЛЁЎ Дзмітрый Іванавіч, нарадзіўся ў 1892, працаваў у калгасе, прапаў без вестак у 1943.

ВЕСКА ПАЛКІ

АНДРЭЯШАЎ Філімон Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, танкіст, загінуў у 1945, у Берліне.

БАДРУСЕЎ Іван Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1939, служыў у Літве, прапаў без вестак.

БАДРУСЕЎ Міхаіл Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1925, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1943.

БАДРУСЕЎ Павел Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

БАДРУСЕЎ Пётр Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 пад Слаўгарадам.

БАДРУСЕЎ Сідар Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў брыгадзірам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

БАЛАХАНАЎ Ігнат Еўдакімавіч, нарадзіўся ў 1902, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

КАСЦЯНКОЎ Васіль Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў рахункаводам у калгасе, у 1941 прапаў без вестак.

МАКЛАКОЎ Філімон Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў конюхам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у в. Дзедлава Гомельскай вобл.

ПАТАПЧЫКАЎ Цімафей Дзянісавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў брыгадзірам у калгасе імя Жданава, у Чырвонай Арміі з 1939, прапаў без вестак у 1944.

СІВАКОЎ Павел Апанасавіч, нарадзіўся ў 1920 у Чырвонай Арміі з 1941, танкіст, загінуў у 1942.

ТАЛКАЧОЎ Піліп Фадзеевіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе імя Жданава, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 у в. Хамічы Быхаўскага р-на.

ФРАЛОЎ Сямён Карпавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў паляводам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ЧАРНЯЎСКІ Міхаіл Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1911, загінуў у 1943.

ШАНДАРЭНКА Яўген Елісеевіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў брыгадзірам у калгасе, загінуў у 1943.

ВЕСКА ПАЛЯНІНАВІЧЫ

АКУЛЕНКА Дзмітрый Іванавіч, нарадзіўся ў 1902, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

АКУЛЕНКА Ігнат Парфілавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў бухгалтарам у калгасе «Ленінская ніва», у Чырвонай Арміі з 1941, лейтэнант, загінуў у 1945 пад Берлінам.

АНДРЭЙЧЫКАЎ Васіль Піліпавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў трактарыстам у калгасе «Ленінская ніва», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

АНДРЭЙЧЫКАЎ Еўдакім Піліпавіч, нарадзіўся ў 1904, працаваў брыгадзірам у калгасе «Ленінская ніва», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

АНДРЭЙЧЫКАЎ Іван Навумавіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў на заводзе ў Мінску, у Чырвонай Арміі з 1940, лейтэнант, загінуў у 1941 пад Лоевам.

АНДРЭЙЧЫКАЎ Мікалай Пятровіч, нарадзіўся ў 1920, да вайны закончыў рамеснае вучылішча, у Чырвонай Арміі з 1941, лётчык, загінуў у 1945 у Германіі.

АНДРЭЙЧЫКАЎ Мікалай Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1942, загінуў у 1943.

АНДРЭЙЧЫКАЎ Рыгор Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў трактарыстам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1943 каля в. Хачынка Быхаўскага р-на.

АНДРЭЙЧЫКАЎ Якаў Майсеевіч, нарадзіўся ў 1924 у в. Кругліца, закончыў рамеснае вучылішча, загінуў 27.4.1944 пад Львовам.

АНДРЭЙЧЫКАЎ Якаў Майсеевіч, нарадзіўся ў 1926, закончыў ФЗВ, у Чырвонай Арміі з 1941, артылерыст, загінуў 27.4.1944.

АРХІПАЎ Рыгор Лукіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

БАГЛОЎ Рыгор Данілавіч, нарадзіўся ў 1902, працаваў настаўнікам, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

БУКАНАЎ Дзмітрый Іванавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

БУРШАКОЎ Андрэй Мікітавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў конюхам у калгасе «Ленінская ніва», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

БУСЛОЎ Міхаіл Мікітавіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1942, загінуў у 1943 у в. Самабуды Кармянскага р-на.

БУСЛОЎ Андрэй Патапавіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

БЯЛЯЕЎ Мікалай Антонавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1945 у Германіі.

БЯЛЯЕЎ Міхаіл Антонавіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў настаўнікам, загінуў у 1945.

ВЕЛІКСОНАЎ Іван Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў настаўнікам, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 у Ленінградзе.

ВЕЛІКСОНАЎ Іван Майсеевіч, нарадзіўся ў 1912,

Помнік землякам у в. Палкі.

працаваў настаўнікам, у Чырвонай Арміі з 1941, афіцэр, загінуў 2.12.1941.

ВЕЛІКСОНАЎ Іван Піліпавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1942, загінуў у 1943 каля в. Усохі Быхаўскага р-на.

ВОЛКАЎ Ягор Платонавіч, нарадзіўся ў 1918, закончыў ваеннае вучылішча, маёр, загінуў у 1945 каля Вены.

ГАРБАЧОЎ Іван Ісакавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе «Ленінская ніва», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1943 у в. Зацішша Слаўгарадскага р-на.

ГАРБАЧОЎ Рыгор Данілавіч, нарадзіўся ў 1925, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1941 каля в. Ніканавічы Быхаўскага р-на.

ГАРБАЧОЎ Якаў Данілавіч, нарадзіўся ў 1923, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

ЗАЛЕСКІ Аляксандр Еўдакімавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў медработнікам, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

КАВАЛЁЎ Аляксандр Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1923, працаваў у калгасе «Ленінская ніва», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1945 у Германіі.

КАВАЛЁЎ Васіль Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў у калгасе «Ленінская ніва», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

КРАЎЦОЎ Кірыл Данілавіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў трактарыстам у калгасе «Ленінская ніва», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

КРАЎЦОЎ Мікалай Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1924, вучыўся ў школе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945.

КУЛЯШОЎ Васіль Антонавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе «Ленінская ніва», у Чырвонай

Быховский районный историко-краеведческий музей

Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944 каля в. Старое Пашкова Магілёўскай вобл.

ЛІСАЎ Церах Андрэевіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў шафёрам, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1942 пад Ленінградам.

МАКЛАКОЎ Яўген Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1920, вучыўся ў ваенным вучылішчы ў Сімферопалі, у Чырвонай Арміі з 1941, афіцэр, загінуў у 1943, пад Віцебскам.

ПІШЧЫКАЎ Аніс Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе «Ленінская ніва», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

ПІШЧЫКАЎ Апанас Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе «Ленінская ніва», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

ПІШЧЫКАЎ Якаў Ісакавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў фінансавым агентам у сельсавеце, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

САМУСЕЎ Міхаіл Еўдакімавіч, нарадзіўся ў 1925, працаваў у калгасе «Ленінская ніва», у Чырвонай Арміі з 1942, загінуў у 1945 пад Варшавай.

ФІЛІМОНАЎ Герасім Конанавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў настаўнікам у Доўскай сярэдняй школе, у Чырвонай Арміі з 1939, закончыў пяхотнае вучылішча, лейтэнант, прапаў без вестак у 1941.

ЦІШКОЎ Іван Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1923 у в. Кругліца Быхаўскага р-на, працаваў стрэлачнікам на чыгуначнай станцыі Мінск, прапаў без вестак у 1941.

ЦІШКОЎ Мікіта Цярэнцьевіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў у калгасе «Ленінская ніва», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ЧАРНЯНЦОЎ Пётр Якімавіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў у калгасе «Ленінская ніва», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1943, пад Рагачовам.

ЧУГУНОЎ Ягор Максімавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1945.

ШАЛЯНКОЎ Адам Яфімавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе «Ленінская ніва», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1945 у Літоўскай ССР.

ШАЛЯНКОЎ Даніла Антонавіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў у калгасе «Ленінская ніва», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

ШАЛЯНКОЎ Іван Яфімавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе «Ленінская ніва», у Чырвонай Арміі з 1941, старшына, загінуў у 1945 пад Кёнігсбергам, там і пахаваны.

ШУРНОЎ Ягор Еўдакімавіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў у калгасе «Ленінская ніва», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1943 пад Ленінградам.

ШУРУБАЎ Анатоль Лаўрэнавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у калгасе «Ленінская ніва», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

ЯНОЎЦАЎ Васіль Мікітавіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў у калгасе «Ленінская ніва», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944 у Рагачоўскім раёне там і пахаваны.

ЯНОЎЦАЎ Іван Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў трактарыстам у калгасе «Ленінская ніва», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пад Кёнігсбергам.

ЯНОЎЦАЎ Іон Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў у калгасе «Ленінская ніва», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942 пад Масквой.

ЯРМОЛЕНКА Фядос Іванавіч, нарадзіўся ў 1898, працаваў брыгадзірам у калгасе «Ленінская ніва», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1943 пад Арлом.

ВЁСКА СТАРОЕ СЯЛО

АЛЯКСЮЦІН Ціт Нічыпаравіч, нарадзіўся у 1900, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

АЛЯКСЮЦІН Ціхан Ягоравіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941.

АНДРОСЕНКА Васіль Дзмітрыевіч, працаваў на торфапрадпрыемстве «Міханавічы», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

АНДРОСЕНКА Канстанцін Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1898, працаваў плотнікам у калгасе «Рассвет», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943.

АНДРОСЕНКА Міхаіл Канстанцінавіч, нарадзіўся у 1925, працаваў у калгасе «Рассвет», у Чырвонай Арміі з 1942, загінуў у лютым 1943.

ВАРАНКОЎ Сцяпан Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў у калгасе «Рассвет», у Чырвонай Арміі з 1941.

ДУЕЎ Павел Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1900, працаваў у калгасе «Рассвет», у Чырвонай Арміі з 1941.

КАВАЛЁЎ Васіль Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе «Рассвет», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у кастрычніку 1945.

КАВУНОЎ Цімафей Апанасавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе «Рассвет», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у кастрычніку 1945.

КАЗЛОЎ Іван Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1898, працаваў у калгасе «Рассвет», у Чырвонай Арміі з 1941.

КРАЎЦОЎ Рыгор Кірылавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе «Рассвет», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у кастрычніку 1945.

ЛОСЕЎ Кузьма Канстанцінавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе «Рассвет», у Чырвонай Арміі з 1941.

МАХЛЯНКОЎ Васіль Антонавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе «Рассвет», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў пад Ленінградам.

ПАДЛІПСКІ Дзмітрый Іванавіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у калгасе «Рассвет», у Чырвонай Арміі з 1941.

ПІСЬМЕНРЫКАЎ Васіль Данілавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе «Рассвет», у Чырвонай Арміі з 1938, у 1945 прапаў без вестак.

СЫЦІКАЎ Аляксей Сцяпанавіч, нарадзіўся у 1909, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941.

СЫЦІКАЎ Мікалай Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў настаўнікам, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у сакавіку 1944 у в. Чырвоная Слабада Быхаўскага р-на.

СЯРГУТКА Іван Дзям'янавіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941.

СЯРГУТКА Кузьма Дзям'янавіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў у калгасе «Рассвет», у Чырвонай Арміі з 1941.

ТАМАШОЎ Фёдар Цімафеевіч, нарадзіўся у 1913, працаваў у калгасе «Рассвет», у Чырвонай Арміі з 1941.

ТУЗОЎ Яўмен Іванавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941.

ХАМІЧКОЎ Лаўрэн Паўлавіч, нарадзіўся ў 1903, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941.

ЦЕЦЕРУКОЎ Кандрат Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў у калгасе «Рассвет», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у палоне.

ШЧАРБАКОЎ Сяргей Аксёнавіч, нарадзіўся ў 1920, да вайны працаваў на торфапрадпрыемстве «Міханавічы».

Быховский районный историко-краеведческий музей

АДАМЕНКА Апанас Яўціхіевіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе, прапаў без вестак.

АДАМЕНКА Іван Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў пры вызваленні Беларускай ССР.

АДАМЕНКА Мікалай Цярэнцьевіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў паляводам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

АДАМЕНКА Яўціхій Яўціхіевіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў кавалём у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

АСТАПЕНКА Іван Маркавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў пры вызваленні Беларускай ССР.

АСТАПЕНКА Лаўрэн Маркавіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 у Прыбалтыцы.

АСТАПЕНКА Міхаіл Ермалаевіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў пры вызваленні Беларускай ССР.

АСТАПЕНКА Фёдар Маркавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў паляводам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў пры вызваленні Ленінграда.

АЎТУШКОЎ Васіль Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў паляводам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1943, прапаў без вестак.

БАБКОЎ Васіль Маркавіч, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

БАБКОЎ Міхаіл Маркавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў пры вызваленні Беларусі.

БАЛДАСЕНКА Міхаіл Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

Помнік землякам у в. Сялец.

БАЛДАСЕНКА Сяргей Дзмітрыевіч, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ГОЛУБЕЎ Канстанцін Яфімавіч, нарадзіўся ў 1925, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

ЕЛІСТРАТАЎ Іван Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ЗАГРЫШАЎ Мікалай Цімафеевіч, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ЗАГРЫШАЎ Міхаіл Іванавіч, працаваў у калгасе, прапаў без вестак.

ІВАНЦОЎ Іван Фёдаравіч, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ІСАКАЎ Аляксандр Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ІСАКАЎ Міхаіл Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1927, працаваў у калгасе, загінуў у 1943 пры вызваленні Беларускай ССР.

ІСАКАЎ Сцяпан Іосіфавіч, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў пры вызваленні Беларускай ССР.

ІСАКАЎ Фёдар Сямёнавіч, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КАВАЛЁЎ Ягор Захаравіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у канцлагеры.

КАДРАЎ Аляксандр Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КАДРАЎ Леанід Аляксандравіч, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КАДРАЎ Міхаіл Аляксандравіч, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КАНАПЕЛЬЧАНКА Церах Антонавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

КАНАПЕЛЬЧАНКА Яўген Мікітавіч, нарадзіўся ў 1926, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў пры вызваленні Беларускай ССР.

ПАДЦАПІЛАЎ Васіль Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў пры вызваленні Беларускай ССР.

ПАЛУДНЕЎ Цімафей Пятровіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у МТС, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў пры вызваленні Украінскай ССР.

ПЛОТНІКАЎ Васіль Міхайлавіч, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ПЛОТНІКАЎ Іван Мікітавіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ПЛОТНІКАЎ Міхаіл Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у палоне.

ПЯТРОЎ Іван Васілевіч, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

РАМАНАЎ Васіль Міронавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у МТС, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у Германіі.

РЫХЦІКАЎ Аляксандр Іванавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

СВІСТУНОЎ Сцяпан Логвінавіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў пад Масквой.

ЄЕІНАЎ Ягор Фролавіч, нарадзіўся ў 1914, пра-

Быховский районный историко-краеведческий музей

цаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

СМОЛЬНІКАЎ Пётр Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

СУВОРАЎ Аляксей Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў пры вызваленні Беларусі.

СУВОРАЎ Ігнат Антонавіч, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў пры вызваленні Смаленска.

ТАТАЛЕНКА Павел Антонавіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў пры вызваленні Беларускай ССР.

ЦЕЦЕРУКОЎ Сафрон Пятровіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ШАКАЛАЎ Іван Лаўрэнавіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1943, прапаў без вестак.

ЯКАЎЛЕЎ Васіль Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў пры вызваленні Беларускай ССР.

ЯКАЎЛЕЎ Сяргей Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у Германіі.

БАРКАЛАБАЎСКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА БАРКАЛАБАВА

БАРСУКОЎ Іларыён Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 22.6.1941, малодшы лейтэнант, прапаў без вестак 4.10.1941.

ВАЛЬКОЎСКІ Мікалай Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1926, загінуў 22.2.1943.

ВАЛЬКОЎСКІ Фёдар Зіноўевіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў 23.2.1943.

КАЗЮКОЎ Улас Данілавіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў у арцелі шаўцом, у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, загінуў у 1939 пры вызваленні Заходняй Беларусі, пахаваны ў Мінску на воінскіх могілках.

КАСТЫЛЁЎ Сцяпан Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, трапіў у палон, уцёк з яго, жыў у Горацкім р-не, падтрымліваў сувязь з партызанамі, з 1943 зноў на фронце, сяржант, загінуў у 1944.

КЛІМАЎ Емяльян Андрэевіч, нарадзіўся ў 1903, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1943, санінструктар, загінуў 4.2.1945 у Германіі.

ЛАЎРЭНАЎ Пётр Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у міліцыі, у Чырвонай Арміі з 22.6.1941, палітрук, прапаў без вестак у ліпені 1941.

ШАЎБАКОЎ Міхаіл Тарасавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў паляводам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ШАЎБАКОЎ Якаў Тарасавіч, нарадзіўся ў 1899, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942 пры абароне Масквы.

ВЁСКА БАРОЎКА

ВЯРАКСА Мікалай Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1925, з 1943 у партызанах, камандзір узвода 435-га партызанскага атрада Быхаўскай ВАГ, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў пры вызваленні Польшчы.

ВЁСКА ЗАЛАХВЕННЕ

ЦІМОХАЎ Цімафей Фадзеевіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1944, мінамётчык, загінуў у студзені 1945 каля крэпасці Гунбург.

ВЁСКА КАСІЧЫ

АКАЛАКУЛАК Андрэй Васілевіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў у калгасе, на фронце з 1944, радавы, загінуў у 1944 пры вызваленні Беларускай ССР.

АНДРЭЕЎ Ціт Пятровіч, нарадзіўся ў 1910, ваеннаслужачы, лейтэнант, прапаў без вестак у 1941.

БЫЧКОЎ Іван Андрэевіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе конюхам, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

БЫЧКОЎ Іван Людвігавіч, нарадзіўся ў 1911, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

КРАЎЧАНКА Іван Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у 1944.

КРАЎЧАНКА Пілін Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1942, сяржант, ваяваў каля Масквы, прапаў без вестак у 1945.

РАЗДУЕЎ Піліп Трафімавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў каменшчыкам, у Чырвонай Арміі з 1942, прапаў без вестак у 1944.

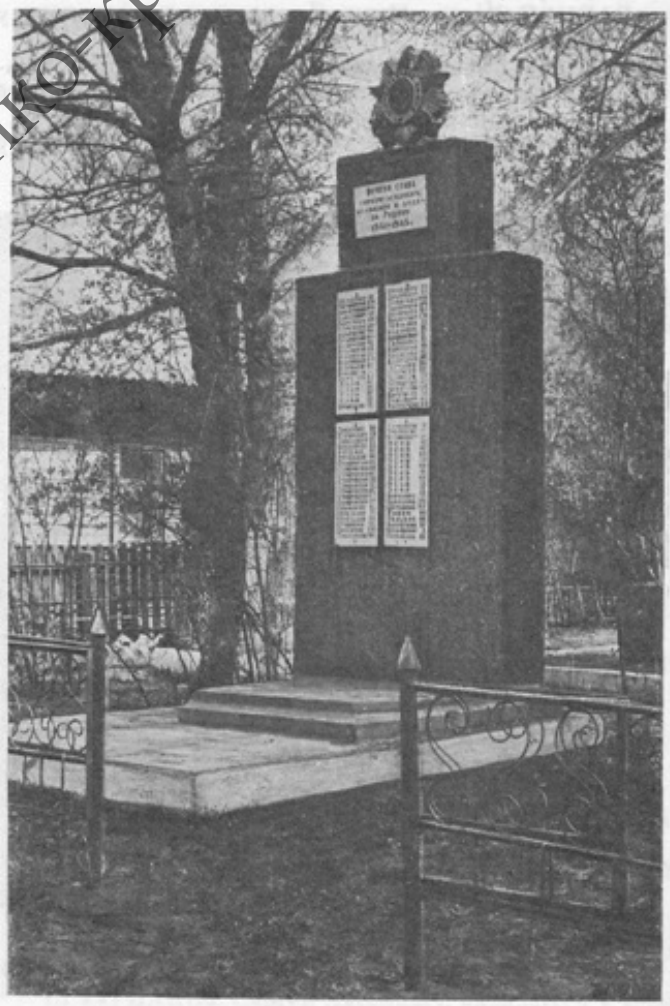

Помнік землякам у в. Баркалабава.

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

ФІЛІПЕНКА Ягор Раманавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў торфаздабытчыкам, у Чырвонай Арміі з ліпеня 1941, загінуў у кастрычніку 1941 пад г. Ярцава.

ШАРОЙКА Іван Іванавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў качагарам, у Чырвонай Арміі з 1933, старшына, служыў на Далёкім Усходзе, прапаў без вестак у 1944.

ВЁСКА ЛІПАЎКА

БАРАШКА Ягор Пятровіч, у Чырвонай Арміі з 1941, служыў на савецка-польскай граніцы, прапаў без вестак у 1941.

НЕХАРОШЫ Іван Аляксандравіч, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, камандзір, служыў у Магілёве, прапаў без вестак у 1941.

РОШЧЫН Купрэй Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў электраманцёрам, у Чырвонай Арміі з 1941, камандзір, прапаў без вестак у 1941.

СМЫЧКОЎ Мікалай Іванавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

ХРАМАЎ Алег Паўлавіч, нарадзіўся ў 1903, працаваў на чыгунцы, у Чырвонай Арміі з 22.6.1941, радавы, прапаў без вестак у 1945 пад Кёнігсбергам.

ХРАМАЎ Пётр Алегавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў пры вызваленні Польшчы, там і пахаваны.

ВЁСКА ЛЯДА

КАНДРЫЧЫН Стафан Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1938, служыў на граніцы, загінуў у Літоўскай ССР.

УСАЎ Піліп Іванавіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1939, удзельнічаў у вызваленні Заходняй Беларусі, у савецка-фінляндскай вайне, сяржант, загінуў у 1942 пры абароне Ленінграда.

ХАЛЬКОЎ Нічыпар Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1903, на фронце з 1944, загінуў 4.2.1945 пры ўзяцці крэпасці Кёнігсберг.

ВЁСКА САРОЧЫНА

ШПАК Яфім Савельевіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў паляводам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, сувязіст, загінуў у 1941 пад Масквой.

ЯЦКЕВІЧ Іван Антонавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў сакратаром райкома ЛКСМБ, у Чырвонай Арміі з 1939, удзельнічаў у вызваленні Заходняй Беларусі, загінуў у кастрычніку 1941.

ВЁСКА ХАДУЦІЧЫ

БЫЧКОЎ Андрэй Пятровіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941.

КАНЭПА Іван Іванавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў бухгалтарам у люстэркавай арцелі, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

ЛІШАНКОЎ Іван Несцеравіч, нарадзіўся ў 1897, працаваў жывёлаводам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы, пахаваны ў мястэчку Бабруйка.

ЦІХАНОЎСКІ Фёдар Севасцьянавіч, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, санітар, загінуў каля г. Беразіно, там і пахаваны.

ГОРАД БЫХАЎ

АЗЯРНЫ Ілья Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1920, загінуў пры вызваленні Украінскай ССР.

АЗЯРНЫ Павел Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1908, загінуў пад Сталінградам.

АНЦІПАЎ Георгій Цярэнцьевіч, нарадзіўся ў 1910, загінуў у 1941.

АРЛОЎСКІ Канстанцін Іванавіч, Герой Савецкага Саюза (гл. артыкул «Камбат Арлоўскі»).

АСТАПАЎ Ягор Пятровіч, нарадзіўся ў 1896, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1944.

АЎЧЫННІКАЎ Сцяпан Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1914, загінуў у 1944.

БАГАМОЛЕЦ Аляксандр Пятровіч, нарадзіўся ў 1917, у Чырвонай Арміі з 1938, з 1941 на фронце, прапаў без вестак у час вызвалення Украінскай ССР.

БАГАМОЛЕЦ Мікалай Мітрафанавіч, прапаў без вестак.

БАГАМОЛЕЦ Міхаіл Пятровіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у гарсавеце, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945 ва Усходняй Прусіі.

БАНДАРЭНКА Сяргей Мінавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў на хлебазаводзе, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

БАРАЗОВІЧ Мікалай Васілевіч, нарадзіўся ў 1910, прапаў без вестак.

БАРАНКЕВІЧ Ігар Герасімавіч, нарадзіўся ў 1927, загінуў у 1944.

Помнік землякам у в. Хадуцічы.

Быховский районный историко-краеведческий музей

М. П. Багамолец.

П. А. Волкаў.

Дз. Ф. Ждан.

А. І. Кастрыца.

БАХАНКОЎ Васіль Арцем'евіч, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў пад Вязьмай.

БАЦІНАЎ Сямён Пракопавіч, нарадзіўся ў 1923.

БОРСКІ Якаў Арсенцьевіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў на ацэтонавым заводзе, прапаў без вестак.

ВАЛКОЎСКІ Канстанцін Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1911, загінуў пры ўзяцці Кёнігсберга.

ВАРАНЦОЎ Несцер Фаміч, нарадзіўся ў 1905, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ВАШКЕВІЧ Антон Іванавіч, загінуў у 1941.

ВІЛЬЯМОВІЧ Пётр Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў шафёрам, прапаў без вестак.

ВОЛКАЎ Піліп Апанасавіч, працаваў у пажарнай часці, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў 16.4.1945 у Германіі.

ГАЛІНОЎСКІ Уладзімір Піліпавіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў трактарыстам у Быхаўскай МТС, у Чырвонай Арміі з ліпеня 1941, загінуў у 1941 пры фарсіраванні Дняпра.

ГАЎРУК Яўген Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1902, загінуў у 1944.

ГАЎРЫЛАЎ Мікалай Апанасавіч, загінуў пры вызваленні Латвійскай ССР.

ГАЎРЫЛОВІЧ Шако Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1900, працаваў нарыхтоўшчыкам, загінуў пад Сталінградам.

ГЕРАСІМАЎ Арсен Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1897, працаваў у калгасе, на фронце з лютага 1942, прапаў без вестак у жніўні 1942.

ГЛУШЫНСКІ Іван Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1939, сяржант, загінуў у 1941 на Карэльскім перашыйку.

ГОЛЫШАЎ Роберт Гілевіч, нарадзіўся ў 1910, кадравы афіцэр, да вайны служыў у Барысаве, прапаў без вестак.

ГРУДЗІНА Міхаіл Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1925, загінуў на Усходняй Прусіі.

ГРЫЦАЎ Фёдар Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у баях пад Чавусамі.

ДАВЫДАЎ Васіль Савельевіч, нарадзіўся ў 1902, загінуў у 1941 пад Смаленскам.

ДАРОЖКА Андрэй Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

ДЗЯДКОЎ Іван Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1883, працаваў дырэктарам ільнозавода, у Чырвонай Арміі з 26.6.1941, загінуў у лістападзе 1941 пад Масквой.

ДЗЯНІСАЎ Іван Платонавіч, нарадзіўся ў 1906, загінуў у 1941 пад Масквой.

ДЗЯРНОЎСКІ Рыгор Андрэевіч, працаваў вартаўніком у калгасе, радавы, памёр ад ран.

ДУБРОЎСКІ Іван Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1912, прапаў без вестак.

ДУДАРАЎ Мікалай Пятровіч, нарадзіўся ў 1905, загінуў 7.5.1945 пад Берлінам.

ЖДАН Дзмітрый Феафанавіч, нарадзіўся ў 1901, працаваў у пажарнай часці начальнікам змены, партызан 452-га партызанскага палка Быхаўскай ВАГ, з 24.2.1944 у Чырвонай Арміі, малодшы сяржант, загінуў у 1944 у Смалявіцкім р-не Мінскай вобл. каля в. Дзяхань.

ЖДАН Пётр Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1910, загінуў у верасні 1944.

ЗАДАРОЖНЫ Васіль Навумавіч, нарадзіўся ў 1915, прапаў без вестак.

ЗАРЭМБА Аляксей Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў на чыгунцы, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

ІВАНОЎ Павел Піліпавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў кавалём у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1935, лейтэнант, прапаў без вестак.

ІВАШКОЎ Яфім Паўлавіч, нарадзіўся ў 1913, загінуў у 1941.

ІГНАТАЎ Дзмітрый Анісімавіч, нарадзіўся ў 1922, прапаў без вестак.

ІНДЗЮКОЎ Фёдар Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1915, прапаў без вестак.

КАВАЛЁЎ Мікалай Іванавіч, нарадзіўся ў 1918, прапаў без вестак.

КАЗАКОЎ Яўціхій Яўменавіч, нарадзіўся ў 1912, загінуў у 1942.

КАНТАНІСТАЎ Павел Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1916, загінуў у 1943.

КАНТЫЛЁЎ Міхаіл Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1909, загінуў у 1945.

КАСТРЫЦА Аляксандр Іванавіч, нарадзіўся ў 1925, вучыўся ў школе, потым партызан, пасля вызвалення раёна на фронце, загінуў 5.7.1944, пахаваны ў в. Пратокі Смалявіцкага р-на Мінскай вобл.

КАСТРЫЦА Віктар Іванавіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвоную Армію прызваны да вайны, служыў у авіяцыі, стралок-радыст, прапаў без вестак.

КАСЯКОЎ Ілья Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1905, прапаў без вестак.

КІЛЕСА Андрэй Васілевіч, нарадзіўся ў 1914,

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

С. Н. Лаўроў.

В. А. Мужычкоў.

М. А. Мужычкоў.

А. А. Газумаў.

прымаў удзел у вызваленні Заходняй Беларусі, камандзір узвода 4-га асобнага пантоннага батальёна, прапаў без вестак у 1941.

КІЛЕСА Міхаіл Патапавіч, нарадзіўся ў 1908, камандзір кулямётнай роты, загінуў у 1941 пад Масквой.

КІЛЕСА Павел Яфрэмавіч, нарадзіўся ў 1924, загінуў у 1944.

КІЛЬЧЫЦКІ Андрэй Давыдавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1940, загінуў 23.6.1944 пры вызваленні роднага раёна.

КІЛЬЧЫЦКІ Віктар Давыдавіч, нарадзіўся ў 1923, быў байцом 152-га партызанскага палка, затым у Чырвонай Арміі, ст. сяржант 885-га стралковага палка 290-й стралковай дывізіі, загінуў 17.1.1945 у Варшаўскім ваяводстве.

КІЛЬЧЫЦКІ Гаўрыла Георгіевіч, нарадзіўся ў 1914, прапаў без вестак.

КІЛЬЧЫЦКІ Уладзімір Пятровіч, нарадзіўся ў 1920, пасля заканчэння сярэдняй школы вучыўся ў лётным вучылішчы, загінуў у 1941.

КІЛЬЧЫЦКІ Фёдар Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1898, працаваў аграномам у калгасе, прапаў без вестак.

КЛЯУС Міхаіл Сцяпанавіч, загінуў пад Ленінградам.

КОРАБАЎ Павел Пятровіч, нарадзіўся ў 1919, прапаў без вестак.

КРАСЬКО Дзмітрый Фаміч, нарадзіўся ў 1905, загінуў у 1941.

КРУГЛЯНІЦА Арсен Дзянісавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў настаўнікам у в. Чырвоны Бераг, прапаў без вестак.

КРУГЛЯНІЦА Дзмітрый Дзянісавіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў майстрам цэха на заводзе металавырабаў, прапаў без вестак.

КУРАЛЕНКА Максім Цімафеевіч, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КУРБАЦКІ Васіль Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1914, загінуў у Адэсе.

КУРПАЧЭНКА Іван Дзямідавіч, нарадзіўся ў 1920, загінуў каля в. Слабада.

КУЧЫНСКІ Сяргей Васілевіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

ЛАБКОЎ Іван Кузьміч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе, быў паранены каля в. Тошчыца, памёр ад ран у 1941.

ЛАКШЫН Іван Ільіч, нарадзіўся ў 1910, загінуў у 1943.

ЛАПАТКОЎ Іван Кузьміч, нарадзіўся ў 1909, загінуў у 1944.

ЛАЎРОЎ Сяргей Нічавіч, нарадзіўся ў 1911, у Чырвонай Арміі з 1940, ваентэхнік 2-га рангу, прапаў без вестак пад Беластокам у чэрвені 1941.

ЛІСОЎСКІ Іван Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе, загінуў у 1941.

ЛЫСУХА Іван Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў шафёрам у калгасе «Шлях Леніна», у Чырвонай Арміі з 1939, удзельнік савецка-фінляндскай вайны, потым служыў у г. Луга Ленінградскай вобл., прапаў без вестак.

ЛЫСУХА Пётр Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў настаўнікам пачатковых класаў у в. Вараніно, у Чырвонай Арміі з 1939, служыў у Куйбышаве, прапаў без вестак у 1943.

ЛЯХАЎ Ягор Карпавіч, нарадзіўся ў 1911, загінуў у 1941.

МАДОРСКІ Барыс Львовіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў загадчыкам хлебапякарні, прапаў без вестак.

МАНДРЫК Лаўрэн Паўлавіч, нарадзіўся ў 1914, загінуў у 1944.

МАНДРЫК Сяргей Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1910, старшы лейтэнант, прапаў без вестак у 1941.

МАСКАЛІК Захар Сямёнавіч, прапаў без вестак.

МАХАНЬКОЎ Кірыл Васілевіч, нарадзіўся ў 1912, прапаў без вестак.

МАЦВЕЕЎ Уладзімір Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1922, загінуў у 1943.

МЕЛЬНІКАЎ Ілья Міхеевіч, нарадзіўся ў 1924, загінуў у 1945.

МУЖЫЧКОЎ Васіль Андрэевіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1938, пагранічнік, загінуў у першыя дні вайны ў раёне г. Уладзімір-Валынскі.

МУЖЫЧКОЎ Міхаіл Андрэевіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1940, служыў у авіяцыі стралкомрадыстам, загінуў у сакавіку 1945.

МУЗЫЧЭНКА Гаўрыл Антонавіч, нарадзіўся ў 1920, прапаў без вестак.

НАВУМЕНКА Дзмітрый Васілевіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў пажарнікам, загінуў ва Усходняй Прусіі.

НАВУМЕНКА Дзмітрый Васілевіч, нарадзіўся ў 1900, загінуў у 1942.

НАГОРНЫ Мікалай Канстанцінавіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1939, лейтэнант, удзельнік вызваленчага паходу ў Заходнюю Беларусь,

Быховский районный историко-краеведческий музей

савецка-фінляндскай вайны, у Айчынную вайну абараняў Ленінград, загінуў 16.7.1944 у Карэла-Фінскай АССР.

НЕВІДЗЮК Кірыла Пракопавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

НОВІКАЎ Восіп Гаўрылавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1939, старшы сяржант, загінуў у 1945 пад Берлінам.

ОФАН Казімір Станіслававіч, нарадзіўся ў 1916, загінуў 29.4.1945.

ПАГАДЗІЦКІ Аляксандр Іванавіч, нарадзіўся ў 1914, кадравы афіцэр, перад вайной служыў у Брэсцкай вобл., загінуў у 1941 пры абароне Масквы.

ПАЛЯКОЎ Мікалай А., нарадзіўся ў 1917, загінуў 24.3.1942 у Масюкоўшчынскім лагеры смерці пад Мінскам.

ПАПУДРА Уладзімір Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1924, у пачатку вайны добраахвотнікам пайшоў на фронт, загінуў пад Арлом.

ПАРТНЫ Лявонцій Абрамавіч, нарадзіўся ў 1902, працаваў у Быхаўскім райваенкамаце, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ПАЎЛОЎСКІ Нічыпар Васілевіч, працаваў будаўніком, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў ва Усходняй Прусіі.

ПУГАЧОЎ Іларыён Лазаравіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у Быхаўскім лясгасе, загінуў у 1945 у Латвійскай ССР.

РАДЗІШЭЎСКІ Фёдар Майсеевіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

РАЗУМАЎ Аляксей Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1921, да вайны працаваў механікам на зернябазе, прапаў без вестак.

РАЗУМАЎ Міхаіл Іванавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, марак, служыў у Таліне, прапаў без вестак.

РУДАКОЎ Аляксандр Паўлавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў начальнікам цэха ў арцелі «Металіст», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў 29.6.1944 на рацэ Бярэзіне, пахаваны ў брацкай магіле пад Бабруйскам.

САВІЧ Ціт Трафімавіч, нарадзіўся ў 1913, загінуў у 1942.

САВІЧ Якім Трыфанавіч, нарадзіўся ў 1910, загінуў у 1942.

САДОЎСКІ Іван Нічыпаравіч, нарадзіўся 9.10.1925, займаўся ў аэраклубе, пайшоў добраахвотнікам на фронт, загінуў 15.4.1943.

САЛАНОВІЧ Аляксей Васілевіч, нарадзіўся ў 1927, сувязны, партызан з лютага 1943 у Чырвонай Арміі, быў перакладчыкам, памёр ад ран у снежні 1944, пахаваны ў 25 кіламетрах ад Беластока.

САФОНАЎ Аляксандр Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1901, працаваў фатографам у Быхаве, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 3.3.1945 ва Усходняй Прусіі.

СВЕТЛЫ Рыгор Андрэевіч, нарадзіўся ў 1911, будаўнік, за тры месяцы перад пачаткам вайны прызваны на зборы, загінуў 25.9.1944.

СВІРЫДЗЁНКА Павел Яўсеевіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945.

СЕЛІВАНАЎ Мікалай Кузьміч, нарадзіўся ў 1921, прапаў без вестак.

СІВАЛОБЦАЎ Парфен Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у лютым 1945 пад Берлінам.

СКОК Мікалай Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у Быхаве на вадакачцы, прапаў без вестак.

СМІРНОЎ Іван Гаўрылавіч, нарадзіўся ў 1905, загінуў у 1941.

СМЫТКО Мікалай Міхайлавіч, загінуў у 1945.

СТАМБРОЎСКІ Георгій Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, сяржант, прапаў без вестак.

СТАРАВОЙТАЎ Іван Іларыёнавіч, нарадзіўся ў 1889, в. Бахань, з 1933 жыў у Быхаве, працаваў памочнікам сакратара РК ВКП(б)Б, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944 пры вызваленні Прыбалтыкі.

СТАРАСЕЛЕЦ Міхаіл Андрэевіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў рабочым на ацэтонавым заводзе, прапаў без вестак.

СТРАЛЬЦОЎ Аляксей Трафімавіч, нарадзіўся ў 1909, прапаў без вестак.

СЦЯПКОЎ Аляксандр Міронавіч, нарадзіўся ў 1924, быў у партызанах, з 1944 на фронце, загінуў у Беластоку.

СЯМЁНАЎ Пётр Лазаравіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў на ацэтонавым заводзе, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945.

ТАМАШОЎ Навум Гілевіч, нарадзіўся ў 1909, прапаў без вестак.

ФРАНЦІКАЎ Даніла Васілевіч, нарадзіўся ў 1916, прапаў без вестак.

ЦЕЛЯПІН Анатоль Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1923, загінуў у 1941.

ЦІШКІН Міхаіл Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1913, загінуў у 1944.

ЦУКАНАЎ Дзмітрый Васілевіч, нарадзіўся ў 1927, загінуў у 1945.

ЦУКАНАЎ Пётр Васілевіч, нарадзіўся ў 1915, загінуў у 1945.

ЧАРАДНІЧЭНКА Аляксандр Дзянісавіч, нарадзіўся ў 1914, прапаў без вестак.

ЧАРНЫШОЎ Мацвей Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1900, працаваў старшынёй Гарадзецкага сельсавета, загінуў у Прыбалтыцы.

ШАЛЮТА Сяргей Паўлавіч, нарадзіўся ў 1924, загінуў у в. Прытокі Смалявіцкага р-на Мінскай вобл.

ШАЎКУН Іван Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1902, загінуў у 1942.

ШАЎЦОЎ Кірыл Іванавіч, загінуў у 1944.

ШЭБАЎ Васіль Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў аб'ездчыкам у лясніцтве, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 19.1.1945, пахаваны ў м. Ломжа Беластоцкага ваяв. ў ПНР.

ШЭБАЎ Фёдар Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1919, курсант ваеннага вучылішча, прапаў без вестак.

ЮРЧАНКА Аляксандр Іванавіч, нарадзіўся ў 1916, загінуў у 1941.

ЮРЭВІЧ Вячаслаў Станіслававіч, нарадзіўся ў 1905, прапаў без вестак.

ЮРЭВІЧ Франц Станіслававіч, нарадзіўся ў 1907, загінуў у 1941 у час абароны Брэсцкай крэпасці.

ЯШЧАНКА Аляксей Яфімавіч, нарадзіўся ў в. Лагадава, пераехаў у Быхаў, працаваў у калгасе, прапаў без вестак у 1941.

ВЕРХНЯТОШЧЫЦКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА ВЕРХНЯЯ ТОШЧЫЦА

Большасць загінуўшых працавала да вайны ў калгасе «Майская раніца».

АРХІПЕНКА Віктар Максімавіч, нарадзіўся ў 1920,

Быховский районный историко-краеведческий музей

у Чырвонай Арміі з 1941, трапіў у палон у 1941, дзе і прапаў без вестак.

БАЛОТНІКАЎ Васіль Кузьміч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 у Армавіры.

БОНДАРАЎ Арсеній Андрэевіч, нарадзіўся ў 1924, да вайны вучыўся ў Мінску, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944 у в. Давыдавічы Быхаўскага р-на.

ВАЙТОЎ Мікалай Антонавіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943.

ГАЙДУКОЎ Аляксей Аўрамавіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

ГАЙДУКОЎ Ігнат Самуілавіч, нарадзіўся ў 1912, старшыня калгаса «Майская раніца», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945 у Германіі.

ЕЛІСЕЕНКА Апанас Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

ЕМЯЛЬЯНАЎ Васіль Ягоравіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

КАЛЕСНІКАЎ Арсеній Майсеевіч, нарадзіўся ў 1903, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пад Смаленскам.

КАРАКАЎ Мікалай Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1920, ваеннаслужачы, на фронце з 1941, прапаў без вестак у 1941.

КАРАЛЁЎ Вавіла Дзямідавіч, нарадзіўся ў 1903, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 у в. Красніца Быхаўскага р-на.

КАРАЛЁЎ Міхаіл Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945 у Германіі.

КАСТАКОЎ Іван Кірылавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

КУХАРЭНКА Іван Барысавіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пад Смаленскам.

КУХТОЎ Фядос Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 у в. Чырвоны Бераг Быхаўскага р-на.

МАРЧАНКА Фёдар Кірылавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

МІХАЙЛАЎ Васіль Уласавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942 у в. Верхняя Тошчыца.

МІХАЙЛАЎ Майсей Пятровіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы, пахаваны ў Беластоцкім ваяводстве.

МУЗЫЧЭНКА Васіль Трафімавіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пад Смаленскам.

МУЗЫЧЭНКА Мікалай Трафімавіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

ОСІПАЎ Мікалай Васілевіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945 ва Усходняй Прусіі.

ПАПОЎ Фёдар Гакавіч, нарадзіўся ў 1917, у Чырвонай Арміі з 1939, у 1943 прапаў без вестак.

СВІРЫДАЎ Міхаіл Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1909, брыгадзір калгаса «Майская раніца», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

СЕЛІВАНАЎ Цярэнцій Акімавіч, нарадзіўся ў 1904, брыгадзір калгаса «Майская раніца», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў 21.3.1945 у Германіі.

СЫСОЕЎ Аляксей Яфрэмавіч, нарадзіўся ў 1907, брыгадзір калгаса «Майская раніца», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў 15.1.1945 у Варшаве.

ТКАЧОЎ Мікалай Кірылавіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пад Віцебскам.

ЦІМАФЕЕЎ Леанід Васілевіч, нарадзіўся ў 1926,

Ц. А. Селіванаў.

у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

ЦІМАФЕЕЎ Павел Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

ХАХЛОЎ Васіль Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

ВЁСКА ВІЛЯХАЎКА

Амаль усе загінуўшыя працавалі да вайны ў калгасе «Маяк камуны».

АНТОНАЎ Іосіф Барысавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

АФАНАСЕНКА Павел Данілавіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак.

БЯЛЯЕЎ Аляксандр Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1945 у Кёнігсбергу.

ГРЫБОЎСКІ Алесь Пятровіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ГРЫБОЎСКІ Васіль Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 пад Магілёвам.

ГРЫБОЎСКІ Васіль Максімавіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945.

ІЛЫН Іван Іларыёнавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ІЛЫН Карп Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ІЛЫН Фёдар Елісеевіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1940, прапаў без вестак.

КАВАЛЕНКА Ягор Андрэевіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў ветэрынарным урачом у калгасе, быў у партызанах, пасля вызвалення раёна ў Чырвонай Арміі, загінуў у 1944 у Беластоку.

КАЗЛОЎ Іван Лукіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КРАСОЎСКІ Аляксандр Елісеевіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КРАСОЎСКІ Васіль Елісеевіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КРАСОЎСКІ Іван Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1940, прапаў без вестак у 1943.

КРАСОЎСКІ Іван Ягоравіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

КРАСОЎСКІ Пётр Усцінавіч, нарадзіўся ў 1917, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КРАСОЎСКІ Пётр Ягоравіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КРАСОЎСКІ Раман Антонавіч, нарадзіўся ў 1917, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

МАЙСТРАНКОЎ Пётр Прохаравіч, нарадзіўся

Быховский районный историко-краеведческий музей

ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1939, прапаў без вестак у 1941.

МАЛАХАЎ Фёдар Паўлавіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 у в. Новая Воля Гродзенскай вобл.

НАПРЭЕНКА Васіль Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1939, прапаў без вестак.

ПАРФЁНАЎ Раман Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у в. Станькава Рагачоўскага р-на.

ПАЎЛАЎ Васіль Лукіч, нарадзіўся ў 1923, быў у партызанах, пасля вызвалення раёна ў Чырвонай Арміі, загінуў у 1945 у Германіі.

ПАЎЛАЎ Пётр Лявонцьевіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1943, прапаў без вестак у 1944.

ПРАКАПЕНКА Аляксандр Андрэевіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак.

ПРАКАПЕНКА Аляксандр Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ПРАКАПЕНКА Дзмітрый Андрэевіч, нарадзіўся ў 1921, быў у партызанах, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у в. Гута Беластоцкай вобл.

ПРЫБЫЛЬСКІ Уладзімір Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

СТАРАВОЙТАЎ Міхаіл Пятровіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

СТАРАВОЙТАЎ Церах Герасімавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ПАСЁЛАК ВЯЛІКІ ЛЕС

Большасць загінуўшых працавала да вайны ў калгасе «Чырвоны партызан».

АНТОНЕНКА Васіль Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942 у в. Пасёлы Кіраўскага р-на.

БАЛОТНІКАЎ Яфім Андрэевіч, нарадзіўся ў 1913, брыгадзір калгаса «Чырвоны партызан», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

БОНДАРАЎ Сяргей Яфімавіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

БУРКАНАЎ Ягор Мінавіч, нарадзіўся ў 1896, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

ГУЛЯНКОЎ Павел Канстанцінавіч, нарадзіўся ў 1911, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

ЗЫЧКОЎ Андрэй Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945 у Германіі.

КУХАРЭНКА Уладзімір Антонавіч, нарадзіўся ў 1926, да вайны вучыўся ў Ленінградзе, загінуў у 1943 у Ленінградзе.

ЛАХОЎСКІ Фёдар Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1903, да вайны працаваў дарожным майстрам, у Чырвонай Арміі з 1942, загінуў у 1944 у Заходняй Беларусі.

МАКСІМАЎ Міхаіл Пятровіч, нарадзіўся ў 1926, да вайны вучыўся ў Ленінградзе, загінуў у 1943 пад Ленінградам.

МАКСІМАЎ Фёдар Лявонцьевіч, нарадзіўся ў 1926, да вайны вучыўся ў Ленінградзе, загінуў у 1943 у Ленінградзе.

СВІРЫДАЎ Якаў Фядосавіч, нарадзіўся ў 1903, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

СКОБІНАЎ Якаў Фядосавіч, нарадзіўся ў 1903, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 у Ленінградзе.

ВЁСКА ІСТОПКІ

Амаль усе загінуўшыя працавалі да вайны ў калгасе імя Леніна.

БЕРАЗНЯКОЎ Мікалай Пракопавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

БЕРАЗНЯКОЎ Мікіта Пракопавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

БУГАЁЎ Віктар Фролавіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945 у Латвійскай ССР.

БУГАЁЎ Іван Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 на Украінскай ССР.

БУГАЁЎ Іван Фролавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў шахцёрам у Данбасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

БУГАЁЎ Пётр Кірылавіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

ЗЫЧКОЎ Сцяпан Піліпавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

КАНЦАВЫ Іван Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

КАЧУБАЕЎ Цімафей Еўдакімавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў настаўнікам, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

КІРЫЛЕНКА Дзмітрый Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КІРЫЛЕНКА Іван Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

КІРЫЛЕНКА Піліп Парфір'евіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў 22.2.1945 у Варшаве.

ЛЕМАЎ Віктар Ягоравіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945.

МАЖЭЙКА Рыгор Патапавіч, нарадзіўся ў 1917, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944 пад Варшавай.

МАРОЗАЎ Анатоль Іванавіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у 1945.

МАРОЗАЎ Аркадзь Іванавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

МАРОЗАЎ Якаў Мікітавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 пад Масквой.

ПАПКОЎ Георгій Андрэевіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1941, гв. старшы лейтэнант, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

...Ліпень 1944. Ішлі баі за вызваленне Львоўскай вобласці. У 68-й гвардзейскай стралковай дывізіі быў створаны перадавы мабільны атрад, у які ўвайшла і лепшая шостая рота. Яе камандзір гвардыі старшы лейтэнант Георгій Папкоў атрымаў загад вызваліць сяло Білка Крулеўска. Задача была не з лёгкіх — трэба было фарсіраваць раку Білка, на якой імкнуліся ўтрымацца гітлераўцы. Ноччу камандзір роты непрыкметна правёў байцоў цераз раку і з заходняга боку яны падышлі да вёскі. Умацаваную вышыню каля вёскі рота заняла з боем. Такім жа чынам водны рубеж фарсіравалі без страт і іншыя падраздзяленні атрада.

21 ліпеня рота Папкова падышла да прыгараднага сяла Падгорцэ. Завязаліся вулічныя баі. Камроты разам з сувязістам прабраўся да крайніх дамоў. Раптоўна перад ім узнікла пяць гітлераўцаў. Чатырох ён паспеў «укласці» з кулямёта, пятага, афіцэра, захапіў у палон.

На наступны дзень раніцай рота Папкова першай уварвалася на ўскраіну Львова. З супрацьтанкавага рубяжа старшы лейтэнант Папкоў асабіста падбіў

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

дзве бронемашыны і адзін легкавы аўтамабіль. Некалькі дзён запар рота не выходзіла з бою, пакуль горад не быў вызвалены.

...23 верасня 1944 г. Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР гвардыі старшы лейтэнант Г. А. Папкоў быў узнагароджаны ордэнам Леніна. Пасмяротна. Камандзір роты загінуў пры вызваленні Польшчы...

ПАПКОЎ Сцяпан Андрэевіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945 у Польшчы.

РЫЖАНКОЎ Іван Іванавіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

РЫЖАНКОЎ Максім Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

РЫЖАНКОЎ Міхаіл Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

САЎЧАНКА Дзмітрый Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пад Нарвай.

СІВЯНКОЎ Аляксандр Ягоравіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пад Вязьмай.

СІДАРЭНКА Сідар Іванавіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

СТАРАВОЙТАЎ Аляксандр Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

ЦІШКОЎ Фама Пятровіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ШАЙДЗЯНКОЎ Віктар Іларыёнавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, лётчык, прапаў без вестак у 1943.

ШАЙДЗЯНКОЎ Міхаіл Іларыёнавіч, нарадзіўся ў 1901, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

Помнік землякам у в. Ніжняя Тошчыца.

ШКРЭДАЎ Сцяпан Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1917, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ШУТАЎ Аляксандр Пятровіч, нарадзіўся ў 1902, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ШУТАЎ Максім Пятровіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

ВЁСКА НІЖНЯЯ ТОШЧЫЦА

Амаль усе загінуўшыя працавалі да вайны ў калгасе «1 Мая».

БАНАДЫСЕЎ Дзмітрый Парфенавіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ГАДУНЦОЎ Васіль Максімавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ДЗЯМІДАЎ Іван Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1902, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945.

ДЗЯМІДАЎ Мікалай Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак.

ДЗЯМІДАЎ Яфім Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у 1945.

ІВАНОЎ Іван Міронавіч, нарадзіўся ў 1898, у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у 1944.

КАРНАВУХАЎ Аляксандр Іванавіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

КЛАЧКОЎ Дзмітрый Калінавіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў у Магілёве, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

МЕНДЗЯЛЕЕЎ Павел Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у 1944.

МЕНДЗЯЛЕЕЎ Трафім Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

МІХЕЕЎ Дзяніс Уладзіміравіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 у г. Зеленаград.

ПАРФЁНАЎ Мікалай Кузьміч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у 1945.

ПАРФЁНАЎ Сямён Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

СЕЛІВАНАЎ Ціхан Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у 1945.

СТРАЛКОЎ Аляксандр Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у Маскве, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

СТРАЛКОЎ Дзмітрый Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

СТРАЛКОЎ Ігнат Міронавіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

СТРАЛКОЎ Мікалай Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1903, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

ТАРАНКОЎ Раман Апанасавіч, нарадзіўся ў 1893, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

ТАМАШОЎ Мікалай Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ТАМАШОЎ Павел Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1913, брыгадзір калгаса «1 Мая», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

ВЁСКА ПАРТОЛЕЎКА

Амаль усе загінуўшыя працавалі да вайны ў калгасе «Ударнік».

АРХІПЁНКА Віктар Максімавіч, нарадзіўся ў 1920, вучыўся ў ваенным вучылішчы, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у фашысцкім палоне.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ДЗІКАЛАЎ Тарас Мікітавіч, нарадзіўся ў 1903, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КУХАРЭНКА Цімафей Аўдзеевіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пад Магілёвам.

КУХАРЭНКА Ягор Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1905, брыгадзір калгаса «Ударнік», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

МЕЛЬНІКАЎ Цімафей Уладзіміравіч, нарадзіўся ў 1898, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 у Брэсцкай вобласці.

СЫСОЕЎ Якаў Яўгенавіч, нарадзіўся ў 1903, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ВЁСКА ПЕРШАЕ МАЯ

Амаль усе загінуўшыя працавалі да вайны ў калгасе «1 Мая».

АРХІПЕНКА Іван Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у 1944.

АРХІПЕНКА Уладзімір Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1926, працаваў у калгасе «Ударнік», у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945 у Польшчы.

ВОЙТАЎ Павел Андрэевіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 у Эстоніі.

ГАЙДУКОЎ Аляксандр Андрэевіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у 1945.

ГАНЧАРОЎ Андрэй Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944 у в. Смаліца Быхаўскага р-на.

ГАНЧАРОЎ Іван Фядосавіч, нарадзіўся ў 1917, лётчык, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ІЛЫН Малах Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1902, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 у в. Красніца Быхаўскага р-на.

ІЛЫН Раман Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1898, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў пад Масквой.

ІЛЫН Ягор Іларыёнавіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

КРАСОЎСКІ Аляксандр Елісеевіч, нарадзіўся ў 1911, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў пад Масквой.

ЛАБАДЗІНСКІ Ігар Уладзіміравіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у Куйбышаве.

ЛАДЗЕЕЎ Рыгор Іванавіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў пад Масквой.

ЛЕЙЧАНКА Іван Яфімавіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 у в. Чырвоная Слабада Быхаўскага р-на.

МАЦВЕЕНКА Мацвей Харытонавіч, нарадзіўся ў 1901, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пад Віцебскам.

ПЛАВУНОЎ Навум Лазаравіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

САВАСЦЕЕЎ Сцяпан Кірылавіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

САЛДАЦЕНКА Дзмітрый Паўлавіч, нарадзіўся ў 1924, прапаў без вестак.

САЛДАЦЕНКА Павел Савельевіч, нарадзіўся ў 1902, старшыня калгаса «1 Мая», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

СУШЧЭЎСКІ Ігнат Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1911, брыгадзір калгаса «1 Мая», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 на ст. Тошчыца.

ТУПАЛАЎ Іван Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1939, загінуў у 1941 пад Брэстам.

ТУПАЛАЎ Іосіф Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ХАПАНЦАЎ Сяргей Нічыпаравіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1939, лейтэнант, прапаў без вестак у 1944.

ЯШКОЎ Андрэй Пятровіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ЯШКОЎ Ігнат Міронавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944 у Польшчы.

ПАСЁЛАК РАБОЧЫ

КАВАЛЕНКА Іван Іванавіч, працаваў стралачнікам на чыгуначнай станцыі Тошчыца, у Чырвонай Арміі з 1943.

КАЛЕЕЎ Іван Арцёмавіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў пад в. Красніца.

КАЛЕЕЎ Мікалай Арцёмавіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1940.

КАЛЕСНІКАЎ Валянцін Цітровіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1943.

КАЛЕСНІКАЎ Васіль Паўлавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў на чыгуначнай станцыі Тошчыца, у Чырвонай Арміі з 1941.

КАЛЕСНІКАЎ Іван Паўлавіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў пад в. Красніца Быхаўскага р-на, там і пахаваны.

КАЛЕСНІКАЎ Пётр Іванавіч, нарадзіўся ў 1901, працаваў стрэлачнікам на чыгуначнай станцыі Тошчыца, у Чырвонай Арміі з 1943.

НАСЦІН Дзмітрый Васілевіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў пад в. Красніца Быхаўскага р-на, там і пахаваны.

ПАЎЛАЎ Віктар Пятровіч, нарадзіўся ў 1921, скончыў чыгуначны тэхнікум, у Чырвонай Арміі з 1941, сувязіст, загінуў пры вызваленні Польшчы, пахаваны ў Гданьску.

ПАЎЛАЎ Гаўрыла Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941.

ПАЎЛАЎ Леанід Пятровіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1941, афіцэр.

ПАЎЛАЎ Мікалай Пятровіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў на чыгуначнай станцыі Тошчыца, у Чырвонай Арміі з 1943.

ПАЎЛАЎ Міхаіл Пятровіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1941, афіцэр, загінуў каля Брэсцкай крэпасці.

ЦУРГАНАЎ Рыгор Іванавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў на чыгуначнай станцыі Тошчыца, у Чырвонай Арміі з 1943.

ЧЭПУЛЬ Станіслаў Данатавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў на чыгуначнай станцыі Тошчыца, у Чырвонай Арміі з 1943.

ЧЭПУЛЬ Эдуард Данатавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў на чыгуначнай станцыі Тошчыца, у Чырвонай Арміі з 1941.

ШАПАВАЛАЎ Павел Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў на чыгуначнай станцыі Тошчыца, у Чырвонай Арміі з 1943.

ШАПАВАЛАЎ Фёдар Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў на чыгуначнай станцыі Тошчыца, у Чырвонай Арміі з 1943.

ВЁСКА РЫХАРТАВА

АНДРЭЕНКА Міхаіл Ануфрыевіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў рабочым на чыгуначнай станцыі, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пры вызваленні заходніх раёнаў БССР.

Быховский районный историко-краеведческий музей

АНДРЭЕНКА Ягор Максімавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе «Бальшавік», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945 у Германіі.

АНТОНЕНКА Міхаіл Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе «Ільіч», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

АНТОНЕНКА Уладзімір Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе «Ільіч», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

АРХІПЕНКА Васіль Агеевіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945.

ГАДУНЦОЎ Дзмітрый Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў брыгадзірам на агароднінасушыльным заводзе ў Быхаве, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

ГАДУНЦОЎ Павел Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў шахцёрам у Данбасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945 у Германіі.

ГРЫБОЎСКІ Уладзімір Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у калгасе «Бальшавік», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945.

ДАНІЛЕНКА Уладзімір Ісакавіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў у Баркалабаўскім дзіцячым доме, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 у Палтаўскай вобл.

ДЗЯМІДАЎ Аляксандр Гаўрылавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе «Ільіч», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945.

ДЗЯМІДАЎ Васіль Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў рабочым на торфазаводзе «Чырвоная Беларусь», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 на станцыі Ярцава Смаленскай вобл.

ДЗЯМІДАЎ Марк Гаўрылавіч, нарадзіўся ў 1904, працаваў у калгасе «Ільіч», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945.

ДЗЯМІДАЎ Яфім Гаўрылавіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1941, афіцэр, загінуў у 1945 у Брэсце.

ЕЛІСЕЕНКА Міхаіл Платонавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945.

ІВАНОЎ Уладзімір Ануфрыевіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945.

КАВАЛЁЎ Васіль Пятровіч, нарадзіўся ў 1920, ваеннаслужачы, на фронце з 1941, прапаў без вестак.

КАВАЛЁЎ Ігнат Яўменавіч, нарадзіўся ў 1921, ваеннаслужачы, на фронце з 1941, прапаў без вестак у 1945.

КАВАЛЁЎ Мікалай Данілавіч, нарадзіўся ў 1920, ваеннаслужачы, на фронце з 1941, прапаў без вестак.

КАВАЛЁЎ Мікалай Яфімавіч, нарадзіўся ў 1920, ваеннаслужачы, на фронце з 1941, прапаў без вестак у 1945.

КАЗЛОЎ Іван Арцёмавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945.

КАПЦЕЕЎ Андрэй Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў на чыгунцы, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

КАПЦЕЕЎ Васіль Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1922, вучыўся ў Ленінградзе, загінуў у 1945 пры вызваленні Чэхаславакіі.

КАПЦЕЕЎ Іван Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў у калгасе «Бальшавік», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 у в. Хамічы Быхаўскага р-на.

КАПЦЕЕЎ Міхаіл Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў на чыгунцы, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945.

КАРНАВУХАЎ Савелій Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1900, брыгадзір калгаса «Ільіч», у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944 у в. Боркі Магілёўскай вобл.

КАЎТУНОЎ Генадзь Іванавіч, нарадзіўся ў 1923, працаваў у калгасе «Бальшавік», у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1944 у в. Журавічы Рагачоўскага р-на.

КІЛЕСАЎ Васіль Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе «Ільіч», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945.

КУЛІКОЎ Аляксандр Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941, афіцэр, загінуў у 1941.

КУЛІКОЎ Мікалай Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1927, загінуў у 1945 у Германіі.

КУНДЗЕЛЕЎ Апанас Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў рабочым на чыгунцы, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

КУНДЗЕЛЕЎ Міхаіл Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 у в. Чырвоная Паляна Быхаўскага р-на.

ЛАТЫШАЎ Іван Захаравіч, нарадзіўся ў 1901, працаваў у калгасе «Бальшавік», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945.

ЛАТЫШАЎ Кузьма Захаравіч, нарадзіўся ў 1903, працаваў у калгасе «Бальшавік», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945.

МАСЮКОЎ Васіль Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе «Ільіч», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

МЕНДЗЯЛЕЕЎ Іван Анісімавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе «Чырвоны араты», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

МЕНДЗЯЛЕЕЎ Міхаіл Анісімавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе «Чырвоны камунар», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 на Украіне.

МІХАЙЛАЎ Ягор Васілевіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе «Ільіч», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

НІЧЫПАРАЎ Яфім Нічыпаравіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у калгасе «Бальшавік», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 за Дняпром.

РАДЧЫКАЎ Мікалай Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

РАДЧЫКАЎ Павел Трафімавіч, нарадзіўся ў 1923, працаваў у калгасе «Чырвоны араты», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

РАДЧЫКАЎ Цімафей Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1902, старшыня калгаса «Чырвоны араты», у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944 у в. Мігова Гродзенскага р-на.

САВАСЦЕЕЎ Павел Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1925, да вайны вучыўся ў ФЗВ, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1945.

САПРАНЕНКА Сяргей Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў ва Уладзівастоку, загінуў у 1945.

САФОНАЎ Аляксандр Яфімавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

СЕЛІВАНАЎ Дзмітрый Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе імя Ільіча, у Чырвонай Арміі з 1942, загінуў у 1944 у в. Залахвенне Быхаўскага р-на.

СЕЛІВАНАЎ Міхаіл Якімавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

СЕЛІВАНАЎ Яфім Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1927, прапаў без вестак у 1945.

СІДАРЭНКА Фядос Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе «Бальшавік», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945.

ТАМАШОЎ Іван Мікітавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе «Бальшавік», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 у в. Шапчыцы Быхаўскага р-на.

ТУПАЛАЎ Іосіф Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1914,

Быховский районный историко-краеведческий музей

працаваў у калгасе «Бальшавік», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 пад Масквой.

ЦІТОЎ Ягор Пятровіч, нарадзіўся ў 1903, працаваў у калгасе «Бальшавік», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945.

ФЁДАРАЎ Мікалай Паўлавіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў на торфазаводзе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945.

ФЁДАРАЎ Трафім Ягоравіч, нарадзіўся ў 1916, служыў на Далёкім Усходзе, афіцэр, на фронце з 1941, прапаў без вестак у 1945.

ЭРЦМАН Аляксей Карпавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у пасёлку Новабудоўля, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945.

ВЁСКА СІНЕЖ

АСІПЕНКА Васіль Харытонавіч, нарадзіўся ў 1923, працаваў у калгасе «Чырвоны партызан», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

АСІПЕНКА Іван Харытонавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе «Чырвоны партызан», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

КОЗІН Казімір Браніслававіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

ФЕДЗЯЧЭНКА Аляксей Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у калгасе «Чырвоны партызан», у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у 1944.

ВЁСКА ТОШЧЫЦА

Усе загінуўшыя, за выключэннем двух чалавек, працавалі ў калгасе «Чырвоны партызан».

ГУСТАЎ Міхаіл Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944 у Польшчы.

ГУСТАЎ Сяргей Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944 у Польшчы.

ДРАГУН Уладзімір Макаравіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў рабочым на смалакурным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

ЕЛІСЕЕНКА Іван Васілевіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

КОЗІН Станіслаў Браніслававіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў рабочым на смалакурным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у 1944.

ШУРМЯЛЁЎ Міхаіл Уладзіміравіч, нарадзіўся ў 1926, прапаў без вестак у 1944.

ШУРМЯЛЁЎ Уладзімір Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1902, прапаў без вестак у 1941.

ВЁСКА ЧЫРВОНЫ БЕРАГ

Большасць загінуўшых працавала да вайны ў калгасе «Чырвоны партызан».

АЗАРАНКА Андрэй Карпавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у 1945.

АНІСЬЯНАЎ Уладзімір Лявонцьевіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944 у Кёнігсбергу.

АНДРЭЕНКА Аляксандр Іванавіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

АНДРЭЕНКА Мікіта Іванавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў на лесапільным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

АНДРЭЕНКА Пётр Яфімавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

АНДРЭЕНКА Сямён Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

АНДРЭЕНКА Трафім Іванавіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945 у Латвійскай ССР.

АНТОНЕНКА Васіль Раманавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у 1944.

АНТОНЕНКА Павел Міхеевіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

АНТОНЕНКА Павел Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў настаўнікам, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 у Брэсце.

АНТОНЕНКА Уладзімір Раманавіч, нарадзіўся ў 1926, брыгадзір калгаса «Чырвоны партызан», у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у 1944.

АНТОНЕНКА Ягор Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

АРХІПЕНКА Уладзімір Паўлавіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 у Кёнігсбергу.

БУГАЁЎ Даніла Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

ЕЛІСЕЕНКА Васіль Навумавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў сакратаром Чырвонабярэжскага сельсавета, у Чырвонай Арміі з 1940, загінуў у 1944.

ЕЛІСЕЕНКА Мінафей Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 пад Магілёвам.

ІВАНОЎ Павел Яфімавіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

ІВАНОЎ Пётр Яфімавіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

КАВАЛЕНКА Аляксандр Іванавіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942.

КАВАЛЕНКА Аляксандр Іларыёнавіч, нарадзіўся

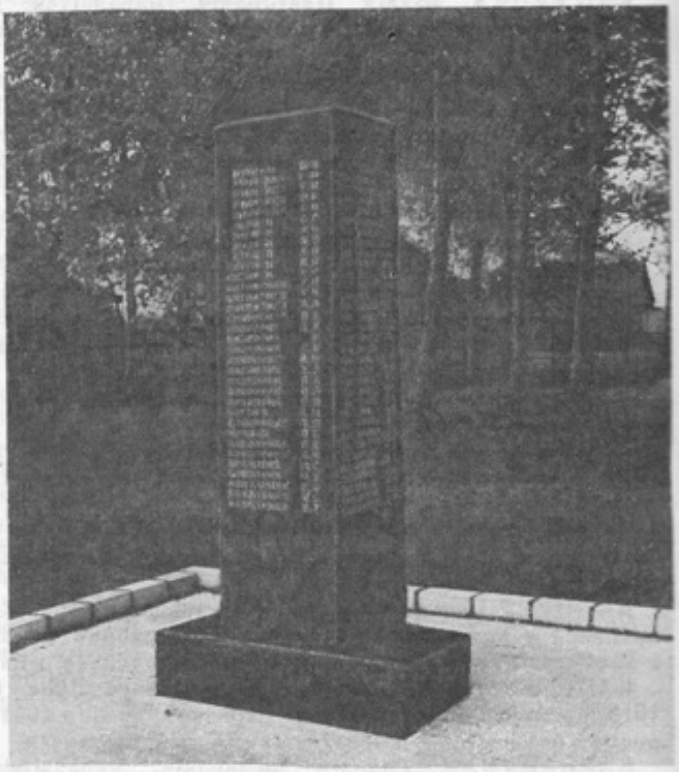

Помнік землякам у в. Чырвоны Бераг.

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

КАВАЛЕНКА Андрэй Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1890, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КАВАЛЕНКА Васіль Андрэевіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1940, загінуў у 1944 пад Кёнігсбергам.

КАВАЛЕНКА Васіль Трафімавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

КАВАЛЕНКА Васіль Яфімавіч, нарадзіўся ў 1911, да вайны працаваў на лесапільным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак з 1944.

КАВАЛЕНКА Іван Апанасавіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у 1945.

КАВАЛЕНКА Іван Іларыёнавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

КАВАЛЕНКА Іван Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1940, прапаў без вестак у 1943.

КАВАЛЕНКА Максім Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

КАВАЛЕНКА Максім Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

КАВАЛЕНКА Сяргей Андрэевіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

КАВАЛЕНКА Фёдар Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КАЗЛОЎ Іван Андрэевіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

МАГЕРАЎ Васіль Давыдавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1942, прапаў без вестак у 1944.

МАГЕРАЎ Міхаіл Раманавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1942, прапаў без вестак у 1944.

МАГЕРАЎ Міхаіл Раманавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 на ст. Тошчыца Быхаўскага р-на.

МАГЕРАЎ Пётр Андрэевіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

МАРЧАНКА Аляксандр Нічыпаравіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

МАСЮКОЎ Іван Ільіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у 1945.

МАСЮКОЎ Мікалай Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1940, загінуў у 1942.

ПАСЫНКАЎ Адам Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1924, вучыўся ў ФЗВ, у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у 1945.

ПАСЫНКАЎ Васіль Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1926, вучыўся ў ФЗВ, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ПАСЫНКАЎ Міхаіл Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1942, прапаў без вестак у 1943.

САПРОНЕНКА Іосіф Іванавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

САПРОНЕНКА Мікалай Гаўрылавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пад Кёнігсбергам.

САПРОНЕНКА Сідар Іванавіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пад Кёнігсбергам.

СІВЯНКОЎ Іван Іванавіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

СІДАРЭНКА Аляксандр Максімавіч, нарадзіўся ў 1923, вучыўся ў ФЗВ, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

СІДАРЭНКА Васіль Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1919, загінуў у 1944 у Латвійскай ССР.

СІДАРЭНКА Васіль Максімавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1940, прапаў без вестак у 1943.

СІДАРЭНКА Іван Лукіч, нарадзіўся ў 1925, вучыўся ў ФЗВ, у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у 1944.

СІДАРЭНКА Лукаш Маркавіч, нарадзіўся ў 1903, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

СІДАРЭНКА Міхей Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

СІДАРЭНКА Мікалай Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў настаўнікам, у Чырвонай Арміі з 1940, служыў у Ленінградзе, прапаў без вестак.

СІДАРЭНКА Мікалай Паўлавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

СІДАРЭНКА Сяргей Кірылавіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1939, прапаў без вестак у 1942.

СІДАРЭНКА Фёдар Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1913, лейтэнант, танкіст, загінуў у 1944 у в. Красніца Быхаўскага р-на.

СІДАРЭНКА Ягор Паўлавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у Гомелі на чыгунцы, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

СІДАРЭНКА Яфім Васілевіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў загадчыкам магазіна на ст. Тошчыца, прапаў без вестак у 1944.

ФЕДЗЯЧЭНКА Аляксей Зосімавіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ФЕДЗЯЧЭНКА Апанас Кузьміч, нарадзіўся ў 1907, працаваў на лесапільным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

ФЕДЗЯЧЭНКА Віктар Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у 1944.

ФЕДЗЯЧЭНКА Максім Зосімавіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у 1944.

ФЕДЗЯЧЭНКА Максім Зосімавіч, нарадзіўся ў 1906, брыгадзір калгаса «Чырвоны партызан», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

ФЕДЗЯЧЭНКА Павел Лукіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1940, загінуў у 1944 пад Ленінградам.

ФЕДЗЯЧЭНКА Цярэнцій Іванавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

ФЕДАРАВА Тамара Міхееўна, нарадзілася ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1943, загінула ў 1943 у в. Чырвоны Бераг Быхаўскага р-на.

ФЕДАРАЎ Васіль Яфімавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1942, прапаў без вестак у 1942.

ФЕДАРАЎ Іван Андрэевіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1940, прапаў без вестак у 1944.

ФЕДАРАЎ Пётр Нічыпаравіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

ФЕДАРАЎ Рыгор Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945 у Берліне.

ШЛЯХТАЎ Уладзімір Лявонцьевіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944 у Польшчы.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ГАРАДЗЕЦКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА ГАРАДЗЕЦ

Амаль усе загінуўшыя працавалі да вайны ў калгасе «Перамога».

АШУРКОЎ Сцяпан Майсеевіч, нарадзіўся ў 1911, радавы в/ч 64178, загінуў у снежні 1942.

БРЫТАВА Інэса Георгіеўна, нарадзілася ў 1920, працавала настаўніцай, служыла ў Краснадары, медыцынская сястра, загінула ў 1943.

БРЫТАЎ Май Георгіевіч, нарадзіўся ў 1922, служыў у Краснадары, сяржант, загінуў у 1945.

ВАСІЛЬЕЎ Лявон Ягоравіч, нарадзіўся ў 1922, радавы в/ч 62178, загінуў у 1942.

ВАСІЛЬЕЎ Ягор Андрэевіч, нарадзіўся ў 1919, радавы в/ч 62148, прапаў без вестак у 1945.

ЖЫГАЛАЎ Ягор Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1915, малодшы лейтэнант в/ч 64178, загінуў 3.3.1943.

ЗАСНАЎ Дзмітрый Іванавіч, нарадзіўся ў 1915, малодшы сяржант в/ч 64178, загінуў у красавіку 1945.

ЗАСНАЎ Еўдакім Іванавіч, нарадзіўся ў 1918, радавы, загінуў у сакавіку 1945.

ЗАСНАЎ Уладзімір Елісеевіч, нарадзіўся ў 1924, радавы, загінуў у 1945 у Германіі.

ЗІБЕРАЎ Цімафей Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1909, прызваны Быхаўскім РВК, радавы, загінуў 10.4. 1945.

ІВАНОЎ Аляксей Кандратавіч, нарадзіўся ў 1923, радавы, прапаў без вестак у сакавіку 1945.

КАВАЛЁЎ Васіль Нічыпаравіч, нарадзіўся ў 1923, прызваны Быхаўскім РВК, радавы, прапаў без вестак у ліпені 1945.

КАВАЛЁЎ Фёдар Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1922, служыў у Брэсце, радавы, прапаў без вестак ў 1941.

КАЗЛОЎ Дзмітрый Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1922, радавы, загінуў у чэрвені 1943.

КАЗЛОЎ Рыгор Іванавіч, нарадзіўся ў 1904, працаваў трактарыстам у Быхаўскай МТС, радавы, загінуў 11.1.1945.

КІРПІЧЭНКА Аляксандр Елісеевіч, нарадзіўся ў 1910, радавы, служыў у Бранску, загінуў у сакавіку 1945.

КУЛЯШОЎ Ульян Іванавіч, нарадзіўся ў 1906, радавы 154-га стралковага палка, загінуў у сакавіку 1945.

КУТАЕЎ Барыс Мітрафанавіч, нарадзіўся ў 1899, радавы 142-га стралковага палка, загінуў у сакавіку 1945.

КУТАЕЎ Фёдар Барысавіч, нарадзіўся ў 1925, радавы, прапаў без вестак у красавіку 1944.

КУТАЕЎ Фёдар Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1905, прызваны Быхаўскім РВК, радавы, загінуў у 1943.

ЛУКАШОЎ Сазон Іванавіч, нарадзіўся ў 1912, прызваны Быхаўскім РВК, радавы, загінуў у чэрвені 1941 у Гродне.

ЛЮБЯНКОЎ Фёдар Авяр'янавіч, нарадзіўся ў 1916, прызваны Быхаўскім РВК, радавы, загінуў у 1945.

МАКАРАНКА Васіль Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1922, прызваны Быхаўскім РВК, радавы, прапаў без вестак 5.5.1945.

МАЛОЧНІКАЎ Фёдар Карнеевіч, нарадзіўся ў 1910, кадравы ваенны, малодшы лейтэнант, пачынаў ваяваць у Брэсце, загінуў у ліпені 1945.

МЕЛЬНІКАЎ Васіль Купрыянавіч, нарадзіўся ў 1918, радавы, служыў у Баранавічах, загінуў у маі 1943.

МЕЛЬНІКАЎ Захар Купрыянавіч, нарадзіўся ў 1906, радавы, служыў у Мажайску, загінуў у снежні 1941.

МЕЛЬНІКАЎ Захар Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў настаўнікам, старшы лейтэнант, служыў у Ленінградзе, загінуў у лютым 1943.

МЕЛЬНІКАЎ Міхаіл Васілевіч, нарадзіўся ў 1918, прызваны Быхаўскім РВК, радавы, загінуў у чэрвені 1941 у г. Дубна.

МЕЛЬНІКАЎ Пётр Васілевіч, нарадзіўся ў 1912, прызваны Быхаўскім РВК, радавы, загінуў у чэрвені 1941 у г. Дубна.

МЕЛЬНІКАЎ Рыгор Купрыянавіч, нарадзіўся ў 1915, служыў у Ленінградзе, яфрэйтар, загінуў у маі 1945.

МЕЛЬНІКАЎ Сямён Купрыянавіч, нарадзіўся ў 1910, служыў у г. Дубна, радавы, загінуў у снежні 1942.

МЕЛЬНІКАЎ Уладзімір Еўдакімавіч, нарадзіўся ў 1921, прызваны Быхаўскім РВК, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

МЕЛЬНІКАЎ Фока Уласавіч, нарадзіўся ў 1911, брыгадзір, служыў у Баранавічах, загінуў у чэрвені 1943.

МІНЧУКОЎ Арцём Іванавіч, нарадзіўся ў 1906, прызваны Быхаўскім РВК, радавы, прапаў без вестак у красавіку 1945.

МІНЧУКОЎ Ілья Кузьміч, нарадзіўся ў 1903, прызваны Быхаўскім РВК, радавы, загінуў у жніўні 1943.

МІХАСЁЎ Міхаіл Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1903, прызваны Быхаўскім РВК, радавы, загінуў у верасні 1945.

МІХАСЁЎ Фёдар Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1905, прызваны Быхаўскім РВК, радавы, загінуў у верасні 1945.

МІХАСЁЎ Фёдар Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1905, прызваны Быхаўскім РВК, радавы, загінуў у ліпені 1942.

РАДЗЬКОЎ Радзіён Васілевіч, нарадзіўся ў 1912, прызваны Быхаўскім РВК, радавы, загінуў у ліпені 1942.

САЛАМАХА Пётр Анісімавіч, нарадзіўся ў 1914, трактарыст, прызваны Быхаўскім РВК, радавы, загінуў у красавіку 1945.

СТРАЛЬЦОЎ Ігнат Іванавіч, нарадзіўся ў 1905, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у чэрвені 1944.

СТРАЛЬЦОЎ Пётр Іванавіч, нарадзіўся ў 1909, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, прапаў без вестак у 1945.

СТРАЛЬЦОЎ Пётр Лукіч, нарадзіўся ў 1923, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у чэрвені 1943.

СТРЫНАДКА Антон Ягоравіч, нарадзіўся ў 1910, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў 13.3.1945.

ТАРАСАЎ Кірыл Арцёмавіч, нарадзіўся ў 1910, кадравы ваенны, старшына, прапаў без вестак у ліпені 1941.

ЧАКАНАЎ Фёдар Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1921, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, яфрэйтар 162-га стралковага палка, загінуў у сакавіку 1945.

ШПАК Мікалай Пятровіч, нарадзіўся ў 1912, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у ліпені 1944.

ЯЎСЕЕЎ Якаў Антонавіч, нарадзіўся ў 1918, радавы, загінуў у лютым 1944.

ЯФРЭМАЎ Мікалай Данілавіч, нарадзіўся ў 1910, ст. лейтэнант, загінуў у 1941.

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

ВЁСКА ГУТА

Усе загінуўшыя працавалі да вайны ў калгасе «Адказ шкоднікам».

КАРАЛЁЎ Васіль Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1912, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, прапаў без вестак у маі 1945.

ПАКРАШЫНСКІ Аляксандр Максімавіч, нарадзіўся ў 1907, прызваны Быхаўскім РВК, радавы, прапаў без вестак 25.1.1943.

ПАКРАШЫНСКІ Васіль Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1924, прызваны Быхаўскім РВК, радавы 561-га стралковага палка, прапаў без вестак у лютым 1945.

ПАКРАШЫНСКІ Леанід Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1922, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, прапаў без вестак 5.2.1945.

РУДКОЎСКІ Ягор Іванавіч, нарадзіўся ў 1918, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, прапаў без вестак у красавіку 1944.

ВЁСКА ЗАМОШША

БРУШЭНКА Якаў Нічыпаравіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, прапаў без вестак у маі 1945.

КАПУСЦІН Іван Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, прапаў без вестак у ліпені 1944.

ВЁСКА КАМУНА

НОСАРАЎ Канстанцін Пракопавіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў у калгасе імя Карла Маркса, у Чырвонай Арміі з мая 1941, радавы, прапаў без вестак у лістападзе 1941.

СІМАНКОЎ Сяргей Пятровіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў у калгасе імя Карла Маркса, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў 28.11.1942.

ВЁСКА ЛУБЯНКА

Усе загінуўшыя, апрача М. І. Кірэева, працавалі да вайны ў калгасе «2-я пяцігодка».

БАБЦОЎ Дзяніс Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1904, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, прапаў без вестак у лютым 1945.

БАБЦОЎ Іван Лявонцьевіч, нарадзіўся ў 1920, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, старшы лейтэнант, загінуў у чэрвені 1944.

БАБЦОЎ Нічыпар Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1908, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у сакавіку 1942.

БАБЦОЎ Цімафей Лявонцьевіч, нарадзіўся ў 1922, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў 4.5.1945.

БАБЦОЎ Уладзімір Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1920, прызваны Быхаўскім РВК у чэрвені 1941, прапаў без вестак 5.5.1945.

БЯЗУЛАЎ Мірон Карпавіч, нарадзіўся ў 1908, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, прапаў без вестак у лютым 1945.

БЯРЫБУЛАЎ Сяргей Навумавіч, нарадзіўся ў 1912, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, прапаў без вестак у сакавіку 1945.

ГАЛЮЖЫН Адам Прохаравіч, нарадзіўся ў 1909, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, прапаў без вестак у маі 1945.

ГАЛЮЖЫН Арцём Васілевіч, нарадзіўся ў 1907, прызваны Быхаўскім РВК, радавы, загінуў у лютым 1943.

ГАЛЮЖЫН Мікалай Ермалаевіч, нарадзіўся ў 1918, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

ДОРАХАЎ Мікалай Лаўрэнавіч, нарадзіўся ў 1918, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, прапаў без вестак у красавіку 1945.

ДРАЧОЎ Ермалай Дзямідавіч, нарадзіўся ў 1905, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у лютым 1944.

ДРАЧОЎ Уладзімір Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1924, прызваны Быхаўскім РВК у 1943, радавы, загінуў у красавіку 1944.

ДРАЧОЎ Фама Навумавіч, нарадзіўся ў 1912, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, прапаў без вестак 3.5.1945.

КАВАЛЁЎ Арцём Васілевіч, нарадзіўся ў 1922, прызваны Быхаўскім РВК, радавы, загінуў у лістападзе 1943.

КАЖЭЎНІКАЎ Іван Андрэевіч, нарадзіўся ў 1914, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, загінуў у ліпені 1944.

КАНДРАЦЕНКА Яфім Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1907, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у ліпені 1944.

КАНДРАЦЕНКА Яфім Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1907, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, прапаў без вестак 16.4.1945.

КІРЭЕЎ Зосім Кірылавіч, нарадзіўся ў 1907, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у кастрычніку 1942.

КІРЭЕЎ Мікалай Іванавіч, нарадзіўся ў 1922, перад вайной курсант Кіеўскага лётнага вучылішча, у Чырвонай Арміі з 1941, лейтэнант, загінуў у кастрычніку 1943.

ЛАПЕЕЎ Міхаіл Пятровіч, нарадзіўся ў 1922, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, прапаў без вестак 27.2.1945.

ЛАПЕЕЎ Рыгор Кузьміч, нарадзіўся ў 1921, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, малодшы сяржант, прапаў без вестак у сакавіку 1945.

ПАЛЯКОЎ Іосіф Антонавіч, нарадзіўся ў 1913, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў 5.8.1943.

ПАЛЯКОЎ Канстанцін Дарафеевіч, нарадзіўся ў 1908, прызваны Быхаўскім РВК, радавы, загінуў 2.8.1944 у Польшчы.

ПАЛЯКОЎ Пётр Антонавіч, нарадзіўся ў 1915, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у маі 1944.

РАДЗЬКОЎ Мікалай Яфімавіч, нарадзіўся ў 1921, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, сяржант, прапаў без вестак 7.3.1945 у Польшчы.

РАДЗЬКОЎ Сяргей Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1919, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, прапаў без вестак 15.3.1945.

РАШЭТНІКАЎ Сяргей Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы 433-га стралковага палка, прапаў без вестак у маі 1945.

РЫБАКОЎ Аляксей Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1922, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, прапаў без вестак 26.2.1945.

ЦУГАКОЎ Піліп Паўлавіч, нарадзіўся ў 1919, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, малодшы сяржант, прапаў без вестак 6.3.1945.

ЦУГАКОЎ Ягор Мінавіч, нарадзіўся ў 1921, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, прапаў без вестак у маі 1945.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ШАГАЎ Сямён Іонавіч, нарадзіўся ў 1908, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у снежні 1942.

ВЁСКА РЭЗКІ

Усе загінуўшыя працавалі да вайны ў калгасе «З'езд індустрыялізацыі».

БАБЦОЎ Аляксей Васілевіч, нарадзіўся ў 1921, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, прапаў без вестак у маі 1945.

БОНДАРАЎ Іван Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1918, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, загінуў у лістападзе 1943.

ДЗЮНДЗІКАЎ Майсей Данілавіч, нарадзіўся ў 1921, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1945.

ДЗЮНДЗІКАЎ Мікалай Васілевіч, нарадзіўся ў 1920, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, прапаў без вестак у маі 1945.

ДЗЮНДЗІКАЎ Мікалай Данілавіч, нарадзіўся ў 1923, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у красавіку 1945.

ДОРАХАЎ Мікалай Лаўрэнавіч, нарадзіўся ў 1914, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у маі 1944.

ДОРАХАЎ Ціхан Лаўрэнавіч, нарадзіўся ў 1907, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у снежні 1942.

КАВАЛЁЎ Іосіф Піневіч, нарадзіўся ў 1911, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у чэрвені 1942.

КАЖАМЯКІН Гаўрыла Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1908, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, прапаў без вестак у маі 1945.

КАЖАМЯКІН Павел Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1923, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у лістападзе 1942.

КАРПЕКАЎ Міхаіл Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1906, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у чэрвені 1944.

МАМЫКІН Цімафей Ігнацьевіч, нарадзіўся ў 1916, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, прапаў без вестак у красавіку 1945.

РАДЗЬКАЎ Фядос Пятровіч, нарадзіўся ў 1902, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у сакавіку 1942.

ШУРБЯНКОЎ Іосіф Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1922, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у сакавіку 1944.

ВЁСКА СЯЛІКА

Усе загінуўшыя працавалі да вайны ў калгасе «1 Мая».

АБРАМОВІЧ Аляксандр Андрэевіч, нарадзіўся ў 1923, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, прапаў без вестак у верасні 1944.

АБРАМОВІЧ Андрэй Іванавіч, нарадзіўся ў 1902, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у 1944 у Гродне.

АБРАМОВІЧ Васіль Паўлавіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1940, старшына, загінуў у красавіку 1943.

АБРАМОВІЧ Іван Барысавіч, нарадзіўся ў 1907, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, загінуў у сакавіку 1944.

АБРАМОВІЧ Міхаіл Іванавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1940, старшына, прапаў без вестак у 1943.

ВАЛКОВІЧ Міхаіл Казіміравіч, нарадзіўся ў 1920, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у лістападзе 1942.

ГУЗАЎ Васіль Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1921, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у снежні 1942.

ЕРАШКЕВІЧ Пётр Гаўрылавіч, нарадзіўся ў 1904, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у сакавіку 1943.

КАЗЛОЎ Уладзімір Пятровіч, нарадзіўся ў 1916, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у чэрвені 1944.

КАРБОЎСКІ Браніслаў Іванавіч, нарадзіўся ў 1909, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, прапаў без вестак у маі 1945.

КРУТАЛЕВІЧ Аляксандр Станіслававіч, нарадзіўся ў 1916, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у снежні 1942.

КРУТАЛЕВІЧ Іван Андрэевіч, нарадзіўся ў 1916, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у чэрвені 1944.

КРУТАЛЕВІЧ Яўген Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1920, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1942.

КРУТАЛЕВІЧ Міхаіл Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1940, радавы, загінуў у ліпені 1941.

КУПЦОЎ Аляксей Філімонавіч, нарадзіўся ў 1910, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у ліпені 1942.

КУПЦОЎ Дзмітрый Філімонавіч, нарадзіўся ў 1912, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у сакавіку 1943.

МЕЛЬНІКАЎ Аляксей Максімавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў у чэрвені 1944.

МЕЛЬНІКАЎ Сазон Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1912, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у снежні 1944.

МІНАЕЎ Аляксандр Пятровіч, нарадзіўся ў 1924, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў 21.1.1945.

ПАЗДНЯКОЎ Васіль Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1917, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, малодшы лейтэнант, загінуў у жніўні 1942.

ПАЗДНЯКОЎ Міхаіл Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1912, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у чэрвені 1941.

РАДЗЬКАЎ Васіль Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1914, прызваны Быхаўскім РВК, радавы, загінуў у снежні 1942.

СІМАНКОЎ Мікалай Пракопавіч, нарадзіўся ў 1920, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у лістападзе 1943.

СІМАНКОЎ Міхаіл Пракопавіч, нарадзіўся ў 1914, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, загінуў у чэрвені 1942.

СТАНКЕВІЧ Алег Вікенцьевіч, нарадзіўся ў 1924, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у верасні 1943.

СТАНКЕВІЧ Аляксандр Андрэевіч, нарадзіўся ў 1911, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у снежні 1942.

СТАНКЕВІЧ Аляксандр Захаравіч, нарадзіўся ў 1911, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у лістападзе 1944.

СТАНКЕВІЧ Анатоль Іванавіч, нарадзіўся ў 1922,

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у маі 1942.

СТАНКЕВІЧ Васіль Герасімавіч, нарадзіўся ў 1916, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, лейтэнант, загінуў у студзені 1942 пад Масквой.

СТАНКЕВІЧ Іосіф Прохаравіч, нарадзіўся ў 1917, прызваны Быхаўскім РВК, радавы, загінуў у жніўні 1943.

СТАНКЕВІЧ Канстанцін Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1921, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў 4.9.1944 пры вызваленні Польшчы.

СТАНКЕВІЧ Леанід Ульянавіч, нарадзіўся ў 1910, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у лютым 1942 пад Масквой.

СТАНКЕВІЧ Міхаіл Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1902, загінуў у 1943.

СТАНКЕВІЧ Раман Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1916, старшыня калгаса «1 Мая», прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у кастрычніку 1942.

СТАНКЕВІЧ Фёдар Кузьміч, нарадзіўся ў 1914, радавы, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, загінуў у лютым 1944.

ЯФРЭМАЎ Пётр Гаўрылавіч, нарадзіўся ў 1908, прызваны Быхаўскім РВК у 1941, радавы, загінуў у красавіку 1945.

ГЛУХСКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА ГЛУХІ

АДЗІНЦОЎ Міхаіл Арцёмавіч, нарадзіўся ў 1909.

БАРАНОЎСКІ Мікалай Майсеевіч, нарадзіўся ў 1906.

БУГЛАК Павел Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1918.

БУГЛАК Сцяпан Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў у калгасе «Чырвоная ніва», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 25.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

БЯЛЯЕЎ Васіль Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1922 у в. Зарэчча, працаваў памочнікам машыніста магілёўскага дэпо, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1944.

БЯЛЯЕЎ Дзмітрый Канстанцінавіч, нарадзіўся ў 1922 у в. Зарэчча, працаваў настаўнікам у Кобрынскім р-не, у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, загінуў 10.8.1944, пахаваны ў Беластоцкім ваяводстве (ПНР).

ВАСІЛЕЎСКІ Васіль Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1922 у в. Зарэчча, працаваў у калгасе «12 Кастрычніка», у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 10.8.1944, пахаваны ў в. Каменка Беластоцкага ваяводства (ПНР).

ВЕРХАЎЦОЎ Іван Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў настаўнікам у Журавіцкай школе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ВЕРХАЎЦОЎ Уладзімір Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1926, працаваў настаўнікам, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў 18.8.1944, пахаваны ў крэпасці Асавец Беластоцкага ваяводства (ПНР).

ВЯРАКСА Дзмітрый Міканоравіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе «12 Кастрычніка», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ВЯРАКСА Кузьма Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1897, працаваў у калгасе «12 Кастрычніка», у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у жніўні 1944 пры вызваленні Польшчы.

ВЯРАКСА Максім Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1906.

ЖЫЦ Іосіф Іванавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў кавалём у калгасе «12 Кастрычніка», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

ЗЯЗЮЛІН Васіль Захаравіч, нарадзіўся ў 1909.

ЗЯЗЮЛІН Сцяпан Захаравіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе «Стойкі», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

КАВАЛЁЎ Леанід Паўлавіч, нарадзіўся ў 1906.

КАВАЛЁЎ Пётр Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1910.

КАДУНОЎ Якаў Кандратавіч, нарадзіўся ў 1899, працаваў у калгасе «12 Кастрычніка», у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 9.4.1945 у Германіі.

КАНДРАЦЁНКА Барыс Глебавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў на торфазаводзе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 11.8.1944, пахаваны ў в. Нарповічы Беластоцкага ваяводства (ПНР).

КАРАВАЦКІ Аляксандр Сідаравіч, нарадзіўся ў 1898.

КАРАВАЦКІ Аляксей Іванавіч, нарадзіўся ў 1918.

КАРАВАЦКІ Андрэй Іванавіч, нарадзіўся ў 1921.

КАРАВАЦКІ Андрэй Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1914.

КАРАВАЦКІ Васіль Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1926, з 1943 у партызанах, потым на фронце, радавы в/ч 38777, загінуў 15.10.1944, пахаваны ў Беластоцкім ваяводстве (ПНР).

КАРАВАЦКІ Іван Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1909.

КАРАВАЦКІ Мікалай Іванавіч, нарадзіўся ў 1914.

Помнік землякам у в. Глухі.

Быховский районный историко-краевед ческий музей

КАРАВАЦКІ Мікалай Барысавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе «Стойкі», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

КАРАВАЦКІ Рыгор Піліпавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе «Стойкі», у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, загінуў 12.8.1944.

КАРАВАЦКІ Рыгор Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1910.

КАРЖОЎ Ісак Патапавіч, нарадзіўся ў 1914.

КРАСОЎСКІ Аляксандр Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе «Стойкі», радавы, прапаў без вестак у жніўні 1944.

КРАСОЎСКІ Васіль Акімавіч, нарадзіўся ў 1909.

КРАСОЎСКІ Ігнат Акімавіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў у калгасе «Стойкі», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

КРАСОЎСКІ Ігнат Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў у калгасе «Стойкі», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, памёр ад ран 8.9.1944, пахаваны каля в. Пачынкі Беластоцкага ваяводства (ПНР).

КРАСОЎСКІ Мікалай Іванавіч, нарадзіўся ў 1918.

КРАСОЎСКІ Мікалай Яфімавіч, нарадзіўся ў 1915.

КРАСОЎСКІ Піліп Андрэевіч, нарадзіўся ў 1915.

КРУТАЛЕВІЧ Васіль Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1924, радавы, загінуў 10.8.1944, пахаваны ў в. Каменка Беластоцкага ваяводства (ПНР).

КРУТАЛЕВІЧ Мікалай Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў брыгадзірам у калгасе «Бальшавік», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у верасні 1944.

КУСТОЎСКІ Апанас Харламавіч, нарадзіўся ў 1920.

КУСТОЎСКІ Іван Адамавіч, нарадзіўся ў 1901, працаваў у калгасе «Стойкі», радавы, загінуў 5.8. 1944, пахаваны ў Беластоцкім ваяводстве (ПНР).

КУСТОЎСКІ Іван Іванавіч, нарадзіўся ў 1896, працаваў у калгасе «12 Кастрычніка», у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у 1944 пры вызваленні Польшчы.

КУСТОЎСКІ Іван Трыфанавіч, нарадзіўся ў 1915.

КУСТОЎСКІ Мікалай Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў у калгасе «Стойкі», на фронце з 1941, радавы, загінуў 29.3.1945, пахаваны ў Літоўскай ССР.

МАЛАХАЎ Дзмітрый Міронавіч, нарадзіўся ў 1922.

МАЛАХАЎ Міхаіл Міронавіч, нарадзіўся ў 1924.

МАЛЧАНАЎ Васіль Яфімавіч, нарадзіўся ў 1928.

МАЛЧАНАЎ Захар Аўдзеевіч, нарадзіўся ў 1896 у в. Скрыпель, працаваў у калгасе «Стойкі», у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, прапаў без вестак 1.8.1944.

МАЛЧАНАЎ Іван Яфімавіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у калгасе «Стойкі», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы.

МАЦІЕЎСКІ Васіль Пятровіч, нарадзіўся ў 1900, працаваў у калгасе «Стойкі», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, памёр ад ран 28.2.1945, пахаваны ў ПНР.

НАРКЕВІЧ Аляксей Іванавіч, нарадзіўся ў 1912.

ПУЗЕНКА Сяргей Майсеевіч, нарадзіўся ў 1909.

РАЗАХАЦКІ Аляксей Акімавіч, нарадзіўся ў 1911.

РАЗАХАЦКІ Аркадзь Акімавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе «Стойкі», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1944.

САБАЛЕЎСКІ Аляксей Пятровіч, нарадзіўся ў 1920.

САБАЛЕЎСКІ Васіль Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1924 у в. Зарэчча, курсант ваеннага вучылішча, сяржант, загінуў 28.7.1943, пахаваны ў с. Беразавец Арлоўскай вобласці.

САБАЛЕЎСКІ Іван Зотавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе «Стойкі», радавы.

САБАЛЕЎСКІ Іван Пятровіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе «Стойкі», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы 1095-га стралковага палка, загінуў 7.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

САБАЛЕЎСКІ Мікалай Раманавіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў загадчыкам гаспадаркі ў Глухоскай школе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

САБАЛЕЎСКІ Пётр Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў у калгасе «Стойкі», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у верасні 1944.

САБАЛЕЎСКІ Пётр Піліпавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе «Стойкі», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 4.8.1944, пахаваны ў в. Карповічы Беластоцкага ваяводства (ПНР).

САБАЛЕЎСКІ Рыгор Зотавіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў у калгасе «Стойкі», у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1944.

САБАЛЕЎСКІ Уладзімір Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1926.

СВІДЭРСКІ Аляксей Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе «Стойкі», у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

СВІДЭРСКІ Васіль Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў сувязістам, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

СВІДЭРСКІ Рыгор Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе «Стойкі», у Чырвонай Арміі з 1943 сяржант, загінуў 3.3.1944 пры вызваленні Эстонскай ССР, пахаваны на заходнім беразе Нарвы каля в. Суур-Мокрадзі.

СІВАКОЎ Іван Мікітавіч, нарадзіўся ў 1925, працаваў у калгасе «12 Кастрычніка», у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у красавіку 1945.

СІВАКОЎ Мікалай Пятровіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў ваенруком у Макранскай школе, быў у партызанах, потым у Чырвонай Арміі, радавы, загінуў 25.5.1944, пахаваны ў в. Смаліца Быхаўскага р-на.

ФАДЗЕЕЎ Пётр Іванавіч, нарадзіўся ў 1922.

ФУРС Міхаіл Піліпавіч, нарадзіўся ў 1907.

ФУРС Рыгор Піліпавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў электрыкам у калгасе «Стойкі», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

ЧАХОЎСКІ Андрэй Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1916.

ЧАХОЎСКІ Іван Піліпавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў 25.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

ШЭЙНІН Эдуард Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў брыгадзірам у калгасе «Чырвоная ніва», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў 19.8.1941 пад г. Ярцава.

ВЁСКА ЗАБРОДДЗЕ

Усе загінуўшыя працавалі да вайны ў калгасе «Сталінскі прызыў».

ГУШЧА Уладзімір Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, загінуў 4.9.1944, пахаваны ў Варшаўскім ваяводстве (ПНР).

ДЭМСКІ Мікалай Гаўрылавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, прапаў без вестак.

КАЛІНОЎСКІ Якаў Макаравіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, памёр ад ран ва Усходняй Прусіі.

КРАЎЦОЎ Віктар Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 18.7.1944,

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

пахаваны ў в. Палуянавічы Беластоцкага ваяводства (ПНР).

ЛЕСНІКОЎСКІ Іван Севасцьянавіч, нарадзіўся ў 1901, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ЛЕСНІКОЎСКІ Міхаіл Севасцьянавіч, нарадзіўся ў 1907, радавы, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

МЕЛЬНІКАЎ Рыгор Апанасавіч, нарадзіўся ў 1915.

ПАЗНЯКОЎ Давыд Кузьміч, нарадзіўся ў 1910, калгасны брыгадзір, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

ПАЗНЯКОЎ Якаў Сіланцьевіч, нарадзіўся ў 1912, загінуў 10.4.1943, пахаваны ў в. Сімінкі Смаленскай вобл.

САЧКОЎ Мікалай Піліпавіч, нарадзіўся ў 1925, прапаў без вестак.

САЧКОЎ Міхаіл Паўлавіч, нарадзіўся ў 1922, з 1943 у партызанах, прапаў без вестак.

САЧКОЎ Фёдар Піліпавіч, нарадзіўся ў 1917, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945.

ШЭЙГУС Мікалай Цярэнцьевіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945.

ВЁСКА ЗВАНЦОЎКА

ДЗЕМ'ЯНОВІЧ Аляксандр Савельевіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў у калгасе «Сталінскі прыліў», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ДЗЕМ'ЯНОВІЧ Васіль Данілавіч, нарадзіўся ў 1922, вучыўся ў Мурманску, прызваны Мурманскім РВК у 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

ДЗЕМ'ЯНОВІЧ Рыгор М., нарадзіўся ў 1923, быў у партызанах, загінуў у 1944 пад Кёнігсбергам.

ДЗЕМ'ЯНОВІЧ Ягор Савельевіч, працаваў у калгасе «Сталінскі прыліў», у 1941 быў прызваны на зборы, прапаў без вестак.

КАЛІНОЎСКІ Васіль Радзівонавіч, нарадзіўся ў 1918, быў партызанам 425-га палка, потым у Чырвонай Арміі, загінуў у 1945.

КАЛІНОЎСКІ Міхаіл Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў настаўнікам, прапаў без вестак.

КАЛІНОЎСКІ Пётр Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе «Сталінскі прыліў», з 1942 быў у партызанах, потым у Чырвонай Арміі, памёр ад ран, пахаваны ў Брэсцкай вобл.

КУДРАЎ Андрэй Аркадзевіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе «Сталінскі прыліў», быў прызваны на вайсковыя зборы, прапаў без вестак.

КУДРАЎ Якаў Аркадзевіч, нарадзіўся ў 1918, быў прызваны на службу ў Чырвоную Армію, прапаў без вестак.

НЕСЦЯРОВІЧ Ціхан Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе імя Ракасоўскага, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

НОРЫКАЎ Мікалай Лявонцьевіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў настаўнікам у Студзёніцкай школе, з 1943 у партызанах, потым у Чырвонай Арміі, загінуў пры вызваленні Брэсцкай вобл.

СЯМЁНАЎ Мікалай Іванавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе «Сталінскі прыліў», быў прызваны на службу ў Чырвоную Армію, прапаў без вестак.

ВЁСКА ЗЯЛЁНЫ ГАЙ

АРЦЁМАЎ Ілья Арцёмавіч, нарадзіўся ў 1915, прапаў без вестак у жніўні 1944.

АРЦЁМАЎ Рыгор Арцёмавіч, нарадзіўся ў 1911, прапаў без вестак.

В. Р. Каліноўскі.

ГУСАКОЎ Пётр Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у Кішынёве, прапаў без вестак.

ДЗЯРНОЎСКІ Васіль Лук'янавіч, нарадзіўся ў 1920.

ЗАЙЦАЎ Аляксандр Ануфрыевіч, нарадзіўся ў 1913.

ЗАЙЦАЎ Васіль Прохаравіч, нарадзіўся ў 1911.

ЗАЙЦАЎ Мікалай Прохаравіч, нарадзіўся ў 1921.

ЗАЙЦАЎ Сямён Ануфрыевіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе імя Кірава, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

КЛУБКОЎ Сямён Іванавіч, нарадзіўся ў 1898, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак пад Брастам у 1944.

КУЗЬКОЎ Андрэй Сілкавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе імя Кірава, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ПАЛАЗКОЎ Васіль Пятровіч, нарадзіўся ў 1908.

ПАЛАЗКОЎ Ягор Лявонавіч, нарадзіўся ў 1913.

ПАЛАЗКОЎ Яўген Ціханавіч, нарадзіўся ў 1913.

ПАШТАЎЦОЎ Фёдар Яўменавіч, нарадзіўся ў 1891, працаваў у калгасе імя Кірава, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы.

САЗОНАЎ Віктар Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1926.

САРОКІН Іван Дзянісавіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1944.

СУРМЯНКОЎ Дзмітрый Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1912.

СУХАДОЛЬСКІ Уладзімір Фаміч, нарадзіўся ў 1921.

ВЁСКА НОВАЯ СЛАБОДКА

БАГДАНОВІЧ Васіль Іванавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у Быхаве, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

БАГДАНОВІЧ Цімафей Іванавіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў у калгасе імя Ракасоўскага, са жніўня 1943 у партызанах, потым у Чырвонай Арміі, радавы в/ч 33415, загінуў 2.8.1944 пры вызваленні Польшчы.

БАДЗЯЕЎ Трафім Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе імя Ракасоўскага, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у ліпені 1941.

ВЯРАКСА Іван Глебавіч, нарадзіўся ў 1911, у Чырвонай Арміі з 1941, сяржант, прапаў без вестак у верасні 1944.

ГРУДЗІНА А. С.

ГРУДЗІНА Валянцін Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1918,

Быховский районный историко-краеведческий музей

у Чырвонай Арміі з 1939, загінуў у 1944 пад Навасёлкамі.

ГРУДЗІНА Мікалай Трафімавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе імя Ракасоўскага, у 1939 прызваны ў Чырвоную Армію, радавы, прапаў без вестак у верасні 1944.

ДРАЗДОЎСКІ Апанас Сяргеевіч, радавы, загінуў 6.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

ДРАЗДОЎСКІ Мікалай Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1913, малодшы сяржант, загінуў 5.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

ДРОБІН Міхаіл Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў шафёрам у Быхаве, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1943 пад Смаленскам.

КАРАВАЦКІ Мікалай Васілевіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе імя Ракасоўскага, з 1943 у партызанах, потым у Чырвонай Арміі, кулямётчык, загінуў 25.7.1944 пры вызваленні Польшчы.

КАРАВАЦКІ Міхаіл Васілевіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў у калгасе імя Ракасоўскага, з 1943 у партызанах, потым у Чырвонай Арміі, кулямётчык 1093-га стралковага палка, загінуў 23.7.1944.

КЛЯУС Міхаіл Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у Быхаве, у 1939 прызваны ў Чырвоную Армію, загінуў 18.7.1942 у г. Колпіна Ленінградскай вобл.

КУРБАЦКІ Аляксей Ягоравіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе імя Ракасоўскага, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у ліпені 1941.

ЛАШКЕВІЧ В. І.

ЛЫЧКОЎСКІ Рыгор Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў у калгасе імя Ракасоўскага, у 1939 быў прызваны на службу ў Чырвоную Армію, радавы, прапаў без вестак у ліпені 1941.

ЛЯПЕЙКА Г. Т.

МІРОНАЎ Аляксандр Конанавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў конюхам у калгасе «Супольная праца», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944 пад Мінскам.

МІРОНАЎ Аляксей Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1942, загінуў 2.8.1944 пры вызваленні Польшчы.

НЕСЦЯРОВІЧ Ціхан Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1907, загінуў 18.2.1942.

ПАЛЯКОЎ М. Т.

ПРАКОПАЎ Аляксей Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе «Маяк камуны», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у ліпені 1941.

ВЁСКА ПАДРАБІНКІ

АСТАПАЎ Марк Мітрафанавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе імя Дзяржынскага, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1944.

АСТАПАЎ Рыгор Мітрафанавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе імя Дзяржынскага, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1944.

БАЎТРУШОЎ Захар Мінавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў пастухом у калгасе імя Дзяржынскага, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1944.

ГАРБАЧОЎ Васіль Сілкавіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак.

ГАРБАЧОЎ Дзмітрый Ціханавіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў у калгасе імя Дзяржынскага, у Чырвонай Арміі з верасня 1939, радавы, прапаў без вестак у 1941.

ГАРБАЧОЎ Іван Лявонцьевіч, нарадзіўся ў 1911.

ГАРБАЧОЎ Іван Сілкавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе імя Дзяржынскага, у Чырвонай Арміі з 1940, прапаў без вестак у 1941.

КАЗАКОЎ Міхаіл Маркавіч, нарадзіўся ў 1916, у 1939 прызваны ў Чырвоную Армію, радавы, у 1941 прапаў без вестак.

КАЗАКОЎ Пётр Андрэевіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе імя Дзяржынскага, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1944.

КАЗАКОЎ Раман Арцёмавіч, нарадзіўся ў 1911.

КАРНІКАЎ Ілья Аўрамавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў настаўнікам у Балонава-Сялецкай школе, у Чырвонай Арміі з 1940, загінуў пры вызваленні Эстонскай ССР.

КУПЦОЎ Павел Пятровіч, нарадзіўся ў 1918.

МАСЛЮКОЎ Максім Сідаравіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе «Запаветы Ільіча», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у верасні 1944.

МАСЛЮКОЎ Міхаіл Пятровіч, нарадзіўся ў 1921.

НІКАНАЎ Аляксандр Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1900, працаваў у калгасе імя Дзяржынскага.

НОРЫКАЎ Пётр Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе імя Дзяржынскага, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1944.

ПАЛАЗКОЎ Павел Цярэнцьевіч, нарадзіўся ў 1904, працаваў у калгасе імя Дзяржынскага, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

РАЛКОЎ Піліп Лявонавіч, нарадзіўся ў 1895, працаваў у калгасе імя Дзяржынскага, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у жніўні 1944, пахаваны ў ПНР.

САЗОНЕНКА Мікалай Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1908, памёр ад ран 30.3.1945 ва Усходняй Прусіі.

САМУСЕЎ Іосіф Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1906.

САЎЧАНКА Фёдар Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1920.

СІВАКОЎ Іван Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе імя Дзяржынскага, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

СІВАКОЎ Мікалай Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў у Магілёве слесарам, загінуў у лютым 1945.

СІВАКОЎ Міхаіл Кірылавіч, нарадзіўся ў 1921.

СІВАКОЎ Пётр Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1923.

СІВАКОЎ Сямён Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1920, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

ВЁСКА ПРАЛЕТАРЫЙ

БУГЛАК Васіль Канстанцінавіч, нарадзіўся ў 1903, працаваў у калгасе «Бальшавік», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, памёр ад ран 2.3.1945 ва Усходняй Прусіі.

КУСТОЎСКІ Іван Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1911 у в. Скрыпель, радавы, прапаў без вестак у верасні 1944.

КУСТОЎСКІ Сцяпан Трыфанавіч, нарадзіўся ў 1923, працаваў у калгасе «Бальшавік», радавы, памёр ад ран 28.8.1944, пахаваны ў Беластоцкім ваяводстве (ПНР).

МАЛАХАЎ Міхаіл Міронавіч, нарадзіўся ў 1924.

ПАЎЛАЎ Аляксандр Лазаравіч, нарадзіўся ў 1907, калгаснік, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1944.

ПАЎЛАЎ Рыгор Якімавіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў у калгасе «Бальшавік», прапаў без вестак у 1944.

ПАЎЛАЎ Цімафей Акімавіч, нарадзіўся ў 1910.

СІВАКОЎ Павел Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў настаўнікам, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у студзені 1944.

СІВАКОЎ Уладзімір Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў кавалём у калгасе «Бальшавік», у Чырвонай

Быховский районный историко-краеведческий музей

Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у верасні 1944.

ФАДЗЕЕЎ Васіль Іванавіч, нарадзіўся ў 1923, працаваў у калгасе «Бальшавік», у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 21.3.1945, пахаваны ў Венгрыі.

ВЁСКА СЛАНЕЎШЧЫНА

АНУФРЫЕЎ Іван Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў кінамеханікам, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

АНУФРЫЕЎ Пётр Кузьміч, нарадзіўся ў 1920, перад вайной быў прызваны на службу ў Чырвоную Армію, сяржант, загінуў 28.7.1941.

АНУФРЫЕЎ Яўмен Герасімавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе «Супольная праца», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

АЎЧЫННІКАЎ Давыд Конанавіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў у калгасе «Супольная праца», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

АЎЧЫННІКАЎ Раман Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў у калгасе «Супольная праца», быў у партызанах, пасля ў Чырвонай Арміі, радавы, прапаў без вестак.

АЎЧЫННІКАЎ Сяргей Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у калгасе «Супольная праца», у 1939 прызваны на службу ў Чырвоную Армію, радавы, памёр ад ран 2.12.1941, пахаваны ў в. Аксакава Усевалажскага раёна Ленінградскай вобл.

ДЗЕМ'ЯНОВІЧ Іван Карпавіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў кінамеханікам, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ДЗЕМ'ЯНОВІЧ Мікалай Карпавіч, нарадзіўся ў 1918.

ПАЗНЯКОЎ Андрэй Ларывонавіч, нарадзіўся ў 1918, ваеннаслужачы, прапаў без вестак у 1944.

ПАЗНЯКОЎ Трафім Ільіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе «Супольная праца», у 1941 быў прызваны на вайсковыя зборы, прапаў без вестак.

СТРАЛЬЦОЎ І. А.

ВЁСКА СТУДЗЁНКА

АЛЬХОВІК Аляксандр Лаўрэнавіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў у калгасе «Запаветы Ільіча», у 1941 быў прызваны на вайсковыя зборы, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1944.

АЛЬХОВІК Міхаіл Лаўрэнавіч, нарадзіўся ў 1921, вучыўся ў Мінску, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

АЛЬХОВІКАЎ Пётр Цітавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе «Запаветы Ільіча», радавы, загінуў у 1943.

ГАРБАЧОЎ Іван Патапавіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у калгасе «Запаветы Ільіча», у Чырвонай Арміі з 1941.

ГАРБАЧОЎ Цімафей Патапавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у калгасе «Запаветы Ільіча», у Чырвонай Арміі з 1941.

ГУСАКОЎ Іван Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе «Запаветы Ільіча», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КАКУЛЬКІН Антон Дзянісавіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў у калгасе «Запаветы Ільіча», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КАКУЛЬКІН Пётр Барысавіч, працаваў на торфазаводзе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КАКУЛЬКІН Цімафей Майсеевіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе «Запаветы Ільіча», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

МАРКОЎСКІ Андрэй Усцінавіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў у калгасе «Запаветы Ільіча», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

МАСКАЛЁЎ Мікіта Іванавіч, нарадзіўся ў 1918, прапаў без вестак.

ПЕСТУНОЎ Іван Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1908.

ПЕСТУНОЎ Якаў Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1904.

ПУЦІКАЎ Ілья Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1941.

ПУЦІКАЎ Максім Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў ветэрынарам у калгасе «Запаветы Ільіча», у Чырвонай Арміі з 1941.

ПУЦІКАЎ Пётр Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1919, сяржант, механік-вадзіцель танка Т-34, загінуў 11.9.1944, пахаваны ў Румыніі.

САЗОНЕНКА Іван Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў сакратаром Студзёніцкага сельсавета, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

САЗОНЕНКА Іван Сідаравіч, нарадзіўся ў 1912.

САЗОНЕНКА Пётр Паўлавіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў у калгасе «Запаветы Ільіча», загінуў 11.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

САЗОНЕНКА Цімафей Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў бухгалтарам у калгасе «Запаветы Ільіча», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у жніўні 1944.

САЛАЎЁЎ Пётр Антонавіч, нарадзіўся ў 1924, вучыўся ў школе ФЗН у Ленінградзе, пайшоў на фронт, прапаў без вестак.

СІВАКОЎ Віктар Лазаравіч, нарадзіўся ў 1909.

СЦЯБЛОЎ Іосіф Іванавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе «Запаветы Ільіча», радавы, прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

СЦЯБЛОЎ Максім Іванавіч, нарадзіўся ў 1921, прапаў без вестак у жніўні 1944.

СЦЯБЛОЎ Павел Іванавіч, нарадзіўся ў 1918.

ЯРАВЫ Сяргей Раманавіч, нарадзіўся ў 1914.

ВЁСКА УСХОДНЯЯ

БОНДАРАЎ Зіновій Дзмітрыевіч, радавы 1315-га стралковага палка, загінуў 29.7.1944 пры вызваленні Літоўскай ССР.

БОНДАРАЎ Іван Іванавіч, нарадзіўся ў 1918, перад вайной прызваны на вайсковыя зборы, сяржант, загінуў 31.8.1944, пахаваны ў Варшаўскім ваяводстве (ПНР).

ГАРБАЧОЎ Іван Мінавіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў на шклозаводзе, у Чырвонай Арміі з 1941, сяржант, прапаў без вестак у 1941.

ГАРБАЧОЎ Мікалай Іванавіч, нарадзіўся ў 1905, лейтэнант, прапаў без вестак.

ГАЎРЫКАЎ Міхаіл Іванавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у калгасе «Маяк камуны», радавы, прапаў без вестак.

ДЗЕМІН Георгій Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1920, афіцэр, артылерыст, прапаў без вестак.

КАНДРАЦЕНКА Пётр Аксёнавіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў у калгасе «Маяк камуны», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у верасні 1941.

КУЦЬКОЎ Цярэнцій Цярэнцьевіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе «Маяк камуны», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 5.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

ЛУКАШОЎ Іван Андрэевіч, нарадзіўся ў 1918,

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

Помнік землякам у в. Усходняя.

працаваў у Магілёве, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ЛЯПЕЙКА Іван Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе «Маяк камуны», у 1939 прызваны на вайсковыя зборы, радавы, прапаў без вестак.

МАКСІМАЎ Дзмітрый Іванавіч, нарадзіўся ў 1921, у 1940 прызваны на службу ў Чырвоную Армію, радавы, прапаў без вестак.

МЕЛЬНІКАЎ Фёдар Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе «Маяк камуны», у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак.

МУЗЫЧЭНКА Гаўрыла Антонавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў настаўнікам, у лістападзе 1940 прызваны на вайсковыя зборы, радавы, прапаў без вестак у ліпені 1941.

МУЗЫЧЭНКА Дзмітрый Мітрафанавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе «Маяк камуны», у 1940 прызваны на вайсковыя зборы, радавы, загінуў 5.7.1944, пахаваны каля в. Шабуні Чэрвеньскага р-на Мінскай вобл.

ПАЗНЯКОЎ Андрэй Мітрафанавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў следчым у Мінску, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ПАЗНЯКОЎ Васіль Захаравіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у калгасе «Маяк камуны», у Чырвонай Арміі з 1940, прапаў без вестак.

ПАЗНЯКОЎ Іван Захаравіч, нарадзіўся ў 1923, вучыўся ў Ленінградзе ў рамесным вучылішчы, прапаў без вестак.

ПАЗНЯКОЎ Леанід Захаравіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе «Маяк камуны», у 1939 прызваны на службу ў Чырвоную Армію, прапаў без вестак.

ПРАКОПАЎ Іван Дзям'янавіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў у калгасе «Маяк камуны», яфрэйтар, загінуў 22.6.1944, пахаваны ў в. Гразівец Чавускага р-на Магілёўскай вобл.

ПРАТАСАЎ Іван Цітавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1940, прапаў без вестак у 1941.

ПРАТАСАЎ Мікалай Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў у калгасе «Маяк камуны», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у снежні 1941.

ПРОХАРАЎ Андрэй Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1944.

ПРОХАРАЎ Мікалай Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1920, з 1942 быў у партызанах, потым у Чырвонай Арміі, памёр ад ран 7.8.1944, пахаваны ў Брэсцкай вобл.

ПРОХАРАЎ Пётр Архіпавіч, нарадзіўся ў 1919, у 1939 прызваны на службу ў Чырвоную Армію, радавы, прапаў без вестак у ліпені 1941.

ПРОХАРАЎ Сямён Архіпавіч, нарадзіўся ў 1902, працаваў у калгасе «Маяк камуны», у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, прапаў без вестак у Польшчы ў 1944.

СУРМЯНКОЎ Георгій Фаміч, нарадзіўся ў 1917, працаваў настаўнікам, сяржант, прапаў без вестак у чэрвені 1941 пад Луцкам.

СУШЧЫНСКІ Віктар Яўстафіевіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1941, сяржант, загінуў 18.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

СУШЧЫНСКІ Іван Яўціхіевіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў выкладчыкам у Магілёўскім педінстытуце, радавы, тэлефаніст 569-га асобнага батальёна сувязі, загінуў 23.4.1945 у Германіі.

СУШЧЫНСКІ Мікалай Яўціхіевіч, нарадзіўся ў 1919, у 1939 прызваны на службу ў Чырвоную Армію, прапаў без вестак у чэрвені 1941 пад Луцкам.

ЦІХАНАЎ Аляксандр Тарасавіч, нарадзіўся ў 1924.

ШЫНГАРОЎ Антон Апанасавіч, радавы 1266-га стралковага палка, загінуў 12.9.1944, пахаваны ў Беластоцкім ваяводстве (ПНР).

ВЁСКА ЯМІШЧА

БУГЛАК Емяльян Мікітавіч, нарадзіўся ў 1906.

БУГЛАК Іван Канстанцінавіч, нарадзіўся ў 1908 у в. Круглая Ніва, працаваў у калгасе «Чырвоная ніва», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

БУГЛАК Мікалай Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1925.

БУДНІЦКІ Міхаіл Адаянавіч, нарадзіўся ў 1908.

ВЕРХАЎЦОЎ Леанід Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, памёр ад ран 26.12.1944, пахаваны на брацкіх могілках каля в. Попелевы Пруды Беластоцкага ваяводства (ПНР).

ВЕРХАЎЦОЎ Рыгор Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе «Чырвоная ніва», малодшы сяржант, загінуў 10.3.1944, пахаваны ў Кіраваградскай вобл.

КАРАВАЦКІ Васіль Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1926.

КУСТОЎСКІ Васіль Кандратавіч, нарадзіўся ў 1912.

ЛУДЧЫНСКІ Аляксандр Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе «Чырвоная ніва», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

ЛУДЧЫНСКІ Аляксей Астапавіч, нарадзіўся ў 1914.

ЛУДЧЫНСКІ Іван Астапавіч, нарадзіўся ў 1911.

ЛУДЧЫНСКІ Міхаіл Астапавіч, нарадзіўся ў 1918,

Быховский районный историко-краеведческий музей

працаваў у калгасе «Чырвоная ніва», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

ЛУДЧЫНСКІ Нікадзім Астапавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе «Чырвоная ніва», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у верасні 1944.

РАЗАХАЦКІ Васіль Раманавіч, нарадзіўся ў 1913.

ГРУДЗІНАЎСКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА БУТРАМЕЕЎКА

БІБІКАЎ Максім Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

ЛАЎРЭНАЎ Свірыд Захаравіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 на 4-м Украінскім фронце.

МАЛАШКАЎ Сямён Антонавіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў 21.2.1943, пахаваны ў с. Чармышкаў Курскай вобл.

СТАРАСЦІН Фёдар Іванавіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944 у раёне г. Клайпеда.

ШАДЗЬКОЎ Арцём Іванавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ВЁСКА БЫНАВА

АРЦЁМ'ЕЎ Сяргей Мікітавіч, нарадзіўся ў 1903, працаваў старшынёй сельсавета, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

БУЛАНЬКОЎ Арсен Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў старшынёй калгаса, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

ГАНЧАРОЎ Іларыён Адамавіч, нарадзіўся ў 1903, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з чэрвеня 1941, прапаў без вестак у 1943.

ГАНЧАРОЎ Максім Андрэевіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ГАНЧАРОЎ Прохар Адамавіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з чэрвеня 1941, прапаў без вестак.

ГРУСЦОЎ Архім Іванавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

ДЗЕМІДЗЕНКА Кірыл Адамавіч, нарадзіўся ў 1891, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у 1945 у Германіі.

ДЗЕМІДЗЕНКА Савелій Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў настаўнікам у пачатковай школе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ДЗЕМІДЗЕНКА Фядос Ануфрыевіч, нарадзіўся ў 1903, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з чэрвеня 1941, памёр у нямецкім палоне.

ЗАЙЦАЎ Гаўрыла Раманавіч, нарадзіўся ў 1923, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з чэрвеня 1941, загінуў 5.3.1945 на подступах да Берліна.

ЗАЙЦАЎ Ермалай Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ЗАЙЦАЎ Кузьма Раманавіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з чэрвеня 1941, прапаў без вестак у 1941.

ЗАЙЦАЎ Максім Палікарпавіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з чэрвеня 1941, прапаў без вестак у 1941.

ЗАЙЦАЎ Мікалай Савельевіч, нарадзіўся ў 1923, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з чэрвеня 1941, прапаў без вестак у 1941.

ЗАЙЦАЎ Уладзімір Раманавіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945 у Германіі.

ЗАЙЦАЎ Фёдар Еўдакімавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з чэрвеня 1941, прапаў без вестак.

ЗАЙЦАЎ Ціхан Панкратавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943 пад Сталінградам.

ЗАЙЦАЎ Якаў Панкратавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942 пад Сталінградам.

ЗАЙЦАЎ Якаў Панкратавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945 на тэрыторыі Германіі.

ЗІНГАЛЁЎ Ізот Іванавіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ЗІНГАЛЁЎ Павел Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КАШТУЕЎ Васіль Дзямідавіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КАШТУЕЎ Сямён Дзямідавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

КАШТУЕЎ Філімон Лявонцьевіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942 пад Ленінградам.

КОРАБАЎ Піліп Андрэевіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942.

КОРАБАЎ Прохар Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў брыгадзірам у калгасе, у Чырвонай Арміі з чэрвеня 1941, прапаў без вестак у 1942.

МІХАЛЁЎ Архіп Мікітавіч, нарадзіўся ў 1903, працаваў кавалём у калгасе, у Чырвонай Арміі з чэрвеня 1941, загінуў у нямецкім палоне.

РАЙЦАЎ Гаўрыла Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

САЎЧЫН Гаўрыла Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

СЫЧЫКАЎ Ягор Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1903, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945 у Германіі.

ТАРАКАНАЎ Іван Герасімавіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ТАРАКАНАЎ Конан Лукіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943 пад Сталінградам.

ТАРАКАНАЎ Мікалай Мартынавіч, нарадзіўся ў 1923, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ТАРАКАНАЎ Піліп Фаміч, нарадзіўся ў 1913, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941 пад Магілёвам.

ТАРАКАНАЎ Савелій Герасімавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 пад Сталінградам.

ЧЫКАНАЎ Еўдакім Адамавіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з чэрвеня 1941, прапаў без вестак.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ЧЫКАНАЎ Максім Адамавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

ЧЫКАНАЎ Севасцьян Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945.

ШАМПЛЯХОЎ Гаўрыла Іванавіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з чэрвеня 1941, прапаў без вестак у 1941 пад Магілёвам.

ШАМПЛЯХОЎ Епіфан Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

ШАМПЛЯХОЎ Ксенафонт Рысанавіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у жніўні 1941.

ШАМПЛЯХОЎ Палікарп Свірыдавіч, нарадзіўся ў 1903, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ШАМПЛЯХОЎ Пракоп Самуілавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 пад Сталінградам.

ШАМПЛЯХОЎ Сцяпан Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945 у Германіі.

ЯКУШАЎ Мартын Іванавіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ЯКУШАЎ Мікалай Іванавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945 у Германіі.

ВЁСКА ГРУДЗІНАЎКА

АЗАРКОЎ Парфен Дзянісавіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

АТАЕЎ Уладзімір Пятровіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў 14.2.1945 у Аўстрыі.

БАШАРЫМАЎ Цярэнцій Еўдакімавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў на спіртзаводзе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

БЕЛЬСКІ Дзмітрый Іванавіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942.

БЕЛЬСКІ Мікалай Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

БЯЗРУКАЎ Фёдар Варфаламеевіч, нарадзіўся ў 1923, у 1941 скончыў Магілёўскае педвучылішча, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945 у Германіі.

ВАСІЛЕНКА Іван Кандратавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў на спіртзаводзе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

ГАЎРЫЛІН Міхей Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў сторажам у калгасным садзе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак пры вызваленні Польшчы.

ГАЎРЫЛІН Фёдар Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1920, у 1940 быў прызваны ў Чырвоную Армію, прапаў без вестак у 1944.

ЖЫРКОЎ Міхаіл Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў дырэктарам школы на Гомельшчыне, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 пад Сталінградам.

ЛАЎРОЎ Генадзь Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў на спіртзаводзе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ЛІСАВОЙ Пракоп Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў на спіртзаводзе, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944 пад Варшавай.

МАКРАЦОЎ Дзмітрый Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1894, працаваў прадаўцом у магазіне, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

МАКРАЦОЎ Кірыл Аксёнавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў на спіртзаводзе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 пад Сталінградам.

МАКРАЦОЎ Мацвей Аксёнавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў на спіртзаводзе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 пад Сталінградам.

ПРАТАСАЎ Піліп Яфімавіч, нарадзіўся ў 1913 у в. Перакладавічы, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

РАБЫЧЫН Філімон Кірылавіч, нарадзіўся ў 1898, працаваў у саўгасе «Грудзінаўка», у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у 1945 у Германіі.

РАТНІКАЎ Рыгор Фінагенавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

СТУПАКОЎ Уладзімір Васілевіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у саўгасе «Грудзінаўка», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ЦЕЦІКАЎ Мікалай Іванавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў на спіртзаводзе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ШАРОЙКА Мікалай Іванавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў на спіртзаводзе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

ШЧЭРБІН Мафодзій Іванавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў на спіртзаводзе, у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у 1945.

ШЧЭРБІН Пракоп Іванавіч, нарадзіўся ў 1901, працаваў на спіртзаводзе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

ШЫТАР Рыгор Карпавіч, нарадзіўся ў 1925, загінуў у 1945 у Маньчжурыі.

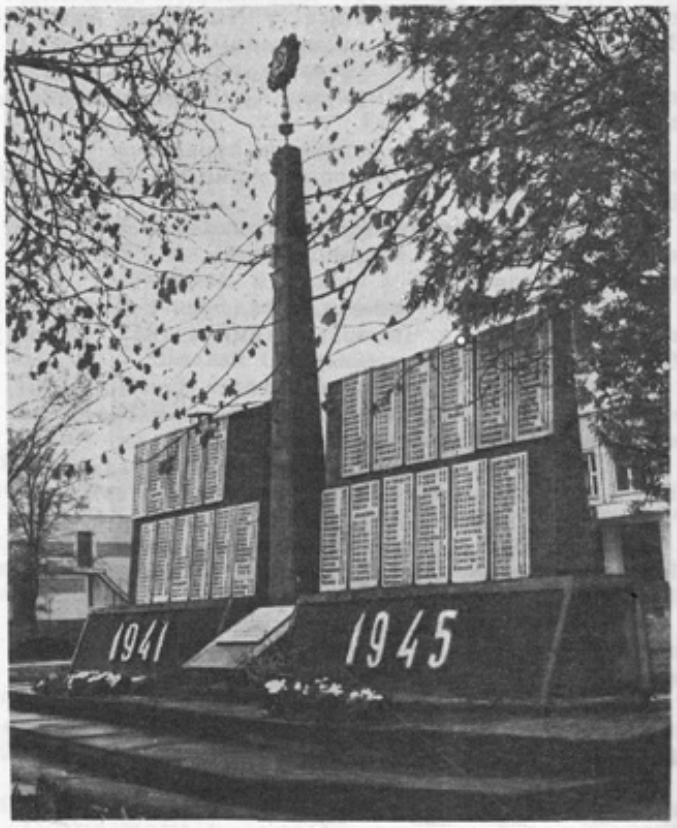

Помнік землякам у в. Грудзінаўка.

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

ВЕСКА ДАВЫДАВІЧЫ

Амаль усе загінуўшыя працавалі да вайны ў калгасе «Новае жыццё».

БАСАЎ Мікалай Іванавіч, нарадзіўся ў 1924, вучыўся ў школе ФЗН у Ленінградзе, працаваў у «Поўначбудзе», у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у 1945.

БАЎТУНОЎ Лявон Міхеевіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

БОРАХАЎ Купрэй Андрэевіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

БОРАХАЎ Фёдар Самуілавіч, нарадзіўся ў 1903, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

БУГЛАКОЎ Сямён Ерамеевіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945 ва Усходняй Прусіі.

БУГЛАКОЎ Цімафей Ерамеевіч, нарадзіўся ў 1919, у 1940 прызваны на службу ў Чырвоную Армію, прапаў без вестак у 1943.

ГАРБАШОЎ Мацвей Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944 пры вызваленні Польшчы.

ДЗЕМЧЫН Мікалай Паўлавіч, нарадзіўся ў 1920, у 1940 прызваны на службу ў Чырвоную Армію, прапаў без вестак у 1941.

ДЗЕМЧЫН Мітрафан Ільіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945 ва Усходняй Прусіі.

ДЗЯКАЎ Мікалай Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1919, у 1939 прызваны на службу ў Чырвоную Армію, прапаў без вестак у 1942.

ДРЫГАЛАЎ Андрэй Кузьміч, нарадзіўся ў 1903, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў 12.3.1945 у Югаславіі.

ДРЫГАЛАЎ Якаў Кузьміч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у Масюкоўшчынскім канцлагеры пад Мінскам.

КАВАЛЁЎ Гаўрыла Ціханавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945 пры вызваленні Варшавы.

КАВАЛЁЎ Дзямід Дзямідавіч, нарадзіўся ў 1896, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945 у Германіі.

КАВАЛЁЎ Прохар Сідаравіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945 у Германіі.

КАВАЛЁЎ Раман Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1919, у 1940 прызваны на службу ў Чырвоную Армію, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

КАВАЛЁЎ Церах Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у Магілёве, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 пад Сталінградам.

КАЗЛОЎ Іван Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944 пры вызваленні Чэхаславакіі.

КІРЭЙКАЎ Максім Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў настаўнікам, у 1939 прызваны на службу ў Чырвоную Армію, прапаў без вестак у 1944 у Югаславіі.

КУЗЬМІН Рыгор Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 пад Сталінградам.

КУЛІКОЎ Якаў Іванавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў бухгалтарам у калгасе, у маі 1941 прызваны на вайсковыя зборы, прапаў без вестак у 1942.

КУЛЯШОЎ Арцём Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 пад Сталінградам.

ЛЕВЫ Дзямід Данілавіч, нарадзіўся ў 1892, працаваў конюхам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у жніўні 1944 пры вызваленні Чэхаславакіі.

ЛЕВЫ Сцяпан Елісеевіч, нарадзіўся ў 1920, у 1940 прызваны на службу ў Чырвоную Армію, прапаў без вестак у 1943 пад Сталінградам.

ЛЁГКІ Яўмен Васілевіч, нарадзіўся ў 1924, вучыўся ў Ленінградзе ў школе ФЗН, працаваў у «Поўначбудзе», у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у 1945.

МАЗЬНІКАЎ Васіль Ермалаевіч, нарадзіўся ў 1919, скончыў Віцебскі тэкстыльны тэхнікум, у 1940 прызваны на службу ў Чырвоную Армію, прапаў без вестак у 1942.

МАРТЫНАЎ Апанас Ерафеевіч, нарадзіўся ў 1901, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

МАРТЫНАЎ Архіп Ерафеевіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944 пры вызваленні Чэхаславакіі.

МАРТЫНАЎ Аўрам Ерафеевіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945 у Югаславіі.

МАРТЫНАЎ Радзівон Ерафеевіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

МЕЛЬНІКАЎ Міron Аўрамавіч, нарадзіўся ў 1914, у 1941 прызваны на зборы ў Чырвоную Армію, прапаў без вестак у 1942.

МІНІН Андрэй Яфрэмавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944 пры фарсіраванні Нёмана.

МІНІН Мікалай Максімавіч, нарадзіўся ў 1920, у 1940 прызваны на службу ў Чырвоную Армію, прапаў без вестак у 1942.

МІНІН Ягор Іванавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945 ва Усходняй Прусіі.

МІРОНАЎ Іван Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у баі пад г. Ярцава Смаленскай вобл.

МЯЛЕШКАЎ Азар Конанавіч, нарадзіўся ў 1900, працаваў конюхам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

МЯЛЕШКАЎ Аляксей Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944.

МЯЛЕШКАЎ Якаў Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў трактарыстам у Кузькавіцкай МТС, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

САФОНАЎ Ануфрый Іванавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945 пры вызваленні Чэхаславакіі.

СІРУКОЎ Мікалай Данілавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў настаўнікам у Гомельскай вобл., у 1939 прызваны на службу ў Чырвоную Армію, загінуў у ліпені 1942 пад Вялікімі Лукамі.

СІРУКОЎ Якаў Васілевіч, нарадзіўся ў 1897, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944 пад Гомелем.

СТАРАВОЙТАЎ Васіль Яфрэмавіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945 у Германіі.

СТАРАВЫБАРНЫ Марк Цітавіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945 ва Усходняй Прусіі.

СТАРАСЦІН Іван Васілевіч, нарадзіўся ў 1919, у 1940 прызваны на службу ў Чырвоную Армію, прапаў без вестак у 1941.

СТАРАСЦІН Міхаіл Купрыянавіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945 у Германіі.

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

СТАРАСЦІН Сямён Купрыянавіч, нарадзіўся ў 1919, скончыў Клімавіцкі ветэрынарны тэхнікум, у 1941 прызваны на службу ў Чырвоную Армію, прапаў без вестак у 1943.

СТАРАСЦІН Фёдар Ільіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў брыгадзірам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941 пад г. Ярцава Смаленскай вобл.

СТАРАСЦІН Ягор Васілевіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў качагарам у «Сібірбудзе-2», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942 у раёне Вялікіх Лук.

СТАРАСЦІН Якаў Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1902, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак 5.1.1942.

СТУПАКОЎ Барыс Піменавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1940, прапаў без вестак у 1943 пад Сталінградам.

СТУПАКОЎ Цімафей Клімавіч, нарадзіўся ў 1896, працаваў конюхам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

СТУПАКОЎ Ціхан Клімавіч, нарадзіўся ў 1902, працаваў рахункаводам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944 пры вызваленні Польшчы.

ТУЖЫКАЎ Піліп Андрэевіч, нарадзіўся ў 1913, у маі 1941 прызваны на вайсковыя зборы, прапаў без вестак у 1944.

ВЁСКА ЛІСІЧНІК

Амаль усе загінуўшыя працавалі да вайны ў калгасе «XVIII парта'езд».

ВОЛКАЎ Іван Несцеравіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

ВОЛКАЎ Несцер Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1898, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

ГАЛДАЕЎ Адам Ананьевіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ГАПАНЦОЎ Ларыён Мартынавіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у верасні 1944.

ГАПАНЦОЎ Фёдар Іванавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1942, прапаў без вестак у 1944.

ГАПАНЦОЎ Яўціхій Несцеравіч, нарадзіўся ў 1903, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ГАРДЗІЕНКА Ігнат Юр'евіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ДЗЕМІДЗЕНКА Дзмітрый Парфёнавіч, нарадзіўся ў 1918, у в. Чырвоны Асавец, у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у 1945.

ДЗЕМІДЗЕНКА Фёдар Парфёнавіч, нарадзіўся ў 1920 у в. Чырвоны Асавец, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

КАВАЛЕНКА Максім Платонавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў на шахце ў Данецку, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

КАВАЛЁЎ Сцяпан Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1910 у в. Крысніца, у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у 1944.

КРЫВУШКІН Пётр Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945.

КРЫВУШКІН Якаў Іванавіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943.

КСЯНДЗОЎ Максім Платонавіч, нарадзіўся ў 1915 у в. Усушак Чавускага р-на, у Чырвонай Арміі з 1941.

ЛАЖБАНАЎ Сідар Прохаравіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

МЕДЗЯКОЎ Іван Адамавіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

МЕДЗЯКОЎ Іван Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

СЯМЕНЧЫКАЎ Андрэй Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у жніўні 1944.

ТРОЦКІ Іван Васілевіч, нарадзіўся ў 1904, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў 7.3.1944.

ШАЛАЕЎ Мікалай Севасцьянавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1944.

ШАЎЦОЎ Гаўрыла Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ШАЎЦОЎ Раман Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

ШАЎЦОЎ Хрысціян Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак 2.8.1944.

ВЁСКА ЛЯЖАНКА

БЯЛЯЕЎ Іосіф Нічыпаравіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942.

БЯЛЯЕЎ Нічыпар Савельевіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942.

ЖАРЫКАЎ Астап Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944 пры вызваленні Польшчы.

ЖАРЫКАЎ Даніла Астапавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942 пад Ленінградам.

ЖУКАЎ Нічыпар Ільіч, нарадзіўся ў 1901, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945 у Германіі.

КАРНЕЕЎ Арцём Ісакавіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 пры абароне Магілёва.

КАРНЕЕЎ Марк Піменавіч, нарадзіўся ў 1913, афіцэр, загінуў у 1944 пад Варшавай.

ЛАПЦЕЎ Іван Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

РАБІНКІН Апанас Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 пры абароне Магілёва.

ШАЎКУНОЎ Апанас Васілевіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 пры абароне Масквы.

ШАЎКУНОЎ Пётр Іванавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе, быў у партызанах, пасля ў Чырвонай Арміі, загінуў у 1945 пры вызваленні Чэхаславакіі.

ШАЎКУНОЎ Ціхан Іванавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 пад Сталінградам.

ШЧАЛЫЖАНКА Апанас Раманавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 пры абароне Масквы.

ШЧАЛЫЖАНКА Дзмітрый Раманавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў рахункаводам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ВЁСКА ПЕРАКЛАДАВІЧЫ

Амаль усе загінуўшыя працавалі перад вайной у мясцовым калгасе.

АБУШКЕВІЧ Аляксей Герасімавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

Быховский районный историко-краеведческий музей

АЛЯКСЕЕЎ Леанід Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 ва Усходняй Прусіі.

АФАНАСЬЕЎ Пётр Васілевіч, нарадзіўся ў 1911, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

БАРКОЎ Мікалай Ясенавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945 у Германіі.

БУЛАНЬКОЎ Ануфрый Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак.

БУЛАНЬКОЎ Прохар Клімавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 пад Сталінградам.

БУЛАНЬКОЎ Сямён Клімавіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у 1945.

БУЛАНЬКОЎ Ціхан Парфёнавіч, нарадзіўся ў 1895, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

ГУНЕЎ Арсен Лукіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў 19.8.1944 пры вызваленні Польшчы.

ГУНЕЎ Астап Пракопавіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944 пры вызваленні Польшчы.

ГУНЕЎ Якаў Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942 пад Ленінградам.

ДАЛГОЎ Акім Ермалаевіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945 у Германіі.

ДАЛГОЎ Ерафей Антонавіч, нарадзіўся ў 1912, у 1943 быў паранены, памёр ад ран.

ДАЛГОЎ Іван Андрэевіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 пад Сталінградам.

ДАЛГОЎ Міхаіл Іванавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у красавіку 1944 ва Усходняй Прусіі.

ЖУРАЎКОЎ Адам Мікітавіч, нарадзіўся ў 1917, служыў у Чырвонай Арміі ў Ленінградзе, загінуў 11.6.1942 у г. Калінінград Маскоўскай вобл., там і пахаваны.

КАЗЛОЎ Дзмітрый Сідаравіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 пад Сталінградам.

КАНДРАТАЎ Яфім Іванавіч, нарадзіўся ў 1911, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 пад Сталінградам.

КІРЭЙКАЎ Максім Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў настаўнікам, у 1939 прызваны на службу ў Чырвоную Армію, прапаў без вестак у 1944 у Югаславіі.

КУЗЬМІН Рыгор Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 пад Сталінградам.

КУСІНАЎ Аляксандр Паўлавіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

ЛАЎРЭНАЎ Рыгор Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944 пры вызваленні Польшчы.

ЛОЗІКАЎ Міхаіл Яфімавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 пад Ленінградам.

ЛОЗІКАЎ Ягор Яфімавіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў 14.8.1941 пад Ленінградам.

ЛЯСАЎ Давыд Іванавіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

МАКРАЦОЎ Арцём Пракопавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942 пад Курскам.

МАКРАЦОЎ Ігнат Пракопавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 пад Бранскам.

МАРТЫНАЎ Аляксей Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 пад Бранскам.

МАРТЫНАЎ Аляксей Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 у Арлоўскай вобласці.

МАРШЫН Васіль Макаравіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў пад Курскам у 1942.

ПІШЧАЛЕНКА Мікалай Трафімавіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў трактарыстам, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 пад Сталінградам.

ПРАТАСАЎ Навум Яўціхавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

ПРАТАСАЎ Ягор Яўціхавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941 пад Мінскам.

СЯРЭДЗІН Фёдар Адамавіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 пад Сталінградам.

ЦАРОЎ Рыгор Калінавіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945 у Германіі.

ЦЕРАХОЎ Аляксей Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1899, у Чырвонай Арміі з 1941, памёр ад ран у 1942 у канцлагеры ў г. Канатоп.

ШЧЭРБІН Іван Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 ва Усходняй Прусіі.

ШЧЭРБІН Фёдар Веліфанавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943 пад Сталінградам.

ШЫТНЕЎ Адам Арцёмавіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945 у Германіі.

ЯРМОЛЕНКА Пётр Навумавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941 пад Смаленскам.

ВЁСКА ПРЫБЕРАЖЖА

АЎСЯННІКАЎ Фока Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у 1945 на тэрыторыі Германіі.

БУЛАХАЎ Емяльян Іванавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў на спіртзаводзе ў Грудзінаўцы, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

ДЗЁМІНСКІ Андрэй Яфімавіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

ДЗЁМІНСКІ Антон Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 пад Магілёвам.

ДЗЁМІНСКІ Захар Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1904, працаваў бухгалтарам у калгасе «Камінтэрн», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў пад Сталінградам.

ДЗЁМІНСКІ Іван Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

ДЗЁМІНСКІ Мікіта Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

ДЗЁМІНСКІ Міхаіл Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941, памёр ад ран у шпіталі ў Сярэдняй Азіі.

ДЗЁМІНСКІ Сідар Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў на спіртзаводзе ў Грудзінаўцы, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 пад Магілёвам.

ДЗЁМІНСКІ Уладзімір Яфрэмавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942.

ЖОЛАБАЎ Андрэй Ізотавіч, нарадзіўся ў 1913,

Бобовский районный историко-краеведческий музей

працаваў у калгасе «Камінтэрн», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 пад Магілёвам.

ЖОЛАБАЎ Сямён Ізотавіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944 ва Усходняй Прусіі.

ІЛЬЯШЫН Віктар Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў старшынёй калгаса, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945 у Германіі.

ІЛЬЯШЫН Сяргей Аўдзеевіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944.

КАВАЛЁЎ Парфен Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 пад Мінскам.

КАНДРАТАЎ Міхаіл Аўдзеевіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1928, загінуў у 1943 у Рагачоўскім р-не Гомельскай вобл.

КАНДРЫЧЫН Антон Герасімавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 у Магілёве.

КАРПЕЧЫН Антон Апанасавіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 у Смаленскай вобл.

КУЗЬМІН Аксён Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1900, працаваў садаводам у калгасе «Камінтэрн», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945 у Германіі.

КУЗЬМІН Захар Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945.

КУЗЬМІН Мікалай Іванавіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945 у Германіі.

МАКСІМАЎ Андрэй Піліпавіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941, памёр ад ран у 1945.

МАКСІМАЎ Мікалай Антонавіч, нарадзіўся ў 1919, служыў у Чырвонай Арміі ў пагранічных войсках, загінуў у 1941 у Брэсцкай вобл.

МАКСІМАЎ Раман Піліпавіч, нарадзіўся ў 1911, у Чырвонай Арміі з 1934, афіцэр, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

МАКСІМАЎ Рыгор Захаравіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942 пад Сталінградам.

МАКСІМАЎ Сяргей Сідаравіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у кастрычніку 1943 каля г. Крывы Рог.

МАКСІМАЎ Фёдар Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

МАКСІМАЎ Цімафей Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

МАЛАХАЎ Аляксандр Майсеевіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942 пад Ленінградам.

МАЛАХАЎ Віктар Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942.

ОСІПАЎ Апанас Андрэевіч, нарадзіўся ў 1900, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 пад Магілёвам.

САКАЛОЎ Мікалай Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 пад Магілёвам.

САКАЛОЎ Уладзімір Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944.

САПРАНЬКОЎ Іван Кузьміч, нарадзіўся ў 1919, у 1939 прызваны на службу ў Чырвоную Армію, загінуў у 1945 у Германіі.

СУХАРКОЎ Даніла Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945 у Германіі.

СУХАРКОЎ Рысан Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

СЫЧЫКАЎ Апанас Мітрафанавіч, нарадзіўся ў 1900, працаваў конюхам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 у г. Пуціўль Сумскай вобл.

ТКАЧОЎ Аляксандр Макаравіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945 ва Усходняй Прусіі.

ТКАЧОЎ Барыс Пятровіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

ТКАЧОЎ Дзямід Яфрэмавіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

ТКАЧОЎ Мікалай Ізотавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 пад Сталінградам.

ТКАЧОЎ Мікалай Пятровіч, нарадзіўся ў 1916, у 1938 скончыў Магілёўскі педінстытут, быў прызваны на службу ў Чырвоную Армію, загінуў у 1943.

ТКАЧОЎ Ягор Макаравіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945 ва Усходняй Прусіі.

ТКАЧОЎ Якім Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1898, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

ФІЛІМОНАЎ Іван Паўлавіч, нарадзіўся ў 1903, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943.

ФІЛІМОНАЎ Павел Паўлавіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 пад Сталінградам.

ФІЛІМОНАЎ Цімафей Канстанцінавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 пад Масквой.

ЧЫЖОЎ Іван Астапавіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

ЧЫЖОЎ Уладзімір Іванавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944.

ВЁСКА РЫЖКАЎКА

АЎХІМКОЎ Пімен Яўціхавіч, нарадзіўся ў 1898, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

БАБРОЎ Мікалай Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у саўгасе «Грудзінаўка», у Чырвонай Арміі з 1939, загінуў у 1943.

БЕЛЫ Васіль Андрэевіч, нарадзіўся ў 1922, пайшоў добраахвотнікам на фронт у 1941, загінуў у 1942.

БОРАРАЎ Васіль Карпавіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў у саўгасе «Грудзінаўка», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942.

БОРАРАЎ Іван Карпавіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944.

БОРАРАЎ Рыгор Карпавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у саўгасе «Грудзінаўка», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943.

БУКА Аляксандр Ільіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў у калгасе «Грудзінаўка», у Чырвонай Арміі з 1942, загінуў у 1944.

БУЛЬБАКОЎ Гален Сідаравіч, нарадзіўся ў 1909 у в. Рыжкаўка, жыў і працаваў у в. Красніцы, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943.

БУЛЬБАКОЎ Цярэнцій Сідаравіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў настаўнікам у пачатковай школе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942.

БУРАЧКОЎ Рыгор Піліпавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945.

БУРАЧКОЎ Ягор Нічыпаравіч, нарадзіўся ў 1924, вучыўся ў Ленінградзе, у 1941 добраахвотна пайшоў на фронт, загінуў у 1941.

Быховскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

БЯЗРУКАЎ Авяр'ян Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1893, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942 пад Сталінградам.

БЯЗРУКАЎ Гардзей Піліпавіч, нарадзіўся ў 1902, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

БЯЗРУКАЎ Іван Антонавіч, нарадзіўся ў 1904, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944 пры вызваленні Польшчы.

БЯЗРУКАЎ Канстанцін Архіпавіч, нарадзіўся ў 1898, працаваў у саўгасе «Грудзінаўка», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944 пры вызваленні Польшчы.

БЯЗРУКАЎ Кірыл Архіпавіч, нарадзіўся ў 1902, працаваў у саўгасе «Грудзінаўка», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944 пры вызваленні Польшчы.

БЯЗРУКАЎ Лаўрэн Архіпавіч, нарадзіўся ў 1904, працаваў у саўгасе «Грудзінаўка», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945 у Германіі.

ЗЕЛІКАЎ Іван Клімавіч, нарадзіўся ў 1890, працаваў у саўгасе «Грудзінаўка», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942 пад Масквой.

ІСАЕЎ Якаў Гермагенавіч, нарадзіўся ў 1925, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945 у Германіі.

КАВАЛЁЎ Васіль Арцёмавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942 пад Масквой.

КАМАРОЎ Авяр'ян Фокавіч, нарадзіўся ў 1900, працаваў брыгадзірам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944 пры вызваленні Польшчы.

КАРАСЁЎ Давыд Архіпавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 у г. Брно (Чэхаславакія).

КІРЭЙКАЎ Нічыпар Іванавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў рабочым у Рыжкаўскай бальніцы, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

КЛАЧКОЎ Апанас Пятровіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у саўгасе «Грудзінаўка», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945 у Германіі.

КРАСЕЎ Апанас Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942 пад г. Ярцава Смаленскай вобл.

КРАСЕЎ Давыд Варфаламеевіч, нарадзіўся ў 1902, працаваў у саўгасе «Грудзінаўка», у 1940 прызваны на службу ў Чырвоную Армію, загінуў у 1942.

КРАСЕЎ Іван Трафімавіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944 пры вызваленні Чэхаславакіі.

КРАСЕЎ Сямён Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у саўгасе «Грудзінаўка», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943 пад Сталінградам.

КУЛАКОЎ Пётр Антонавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у саўгасе «Грудзінаўка», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 пад Сталінградам.

ЛАЎРЫНЕНКА Павел Іванавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

РАБЫЧЫН Ерафей Іванавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943.

РАБЫЧЫН Іван Фядосавіч, нарадзіўся ў 1920, у 1940 прызваны на службу ў Чырвоную Армію, загінуў у 1941 пад Брэстам.

РАБЫЧЫН Нікан Іванавіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942 пад Масквой.

РАБЫЧЫН Рыгор Данілавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

РАБЫЧЫН Рысан Іванавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

РАБЫЧЫН Сцяпан Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

РАБЫЧЫН Фёдар Яфімавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у красавіку 1945 у Германіі.

РАБЫЧЫН Яўсей Фаміч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

СУХАРКОЎ Леанід Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1904, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 пад Сталінградам.

СУХАРКОЎ Сцяпан Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1900, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 пад Мінскам.

СІЎЦОЎ Герасім Сысоевіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942.

ЧОРСТВЫ Іосіф Іванавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942.

ШАМЯНКОЎ Павел Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў настаўнікам у в. Александроў, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944 ва Усходняй Прусіі.

ШАРАНДЗІКАЎ Гаўрыла Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1900, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 пад Оршай.

ШАРАНДЗІКАЎ Мікалай Сафронавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе, у 1940 прызваны на службу ў Чырвоную Армію, загінуў у 1944 пры вызваленні Чэхаславакіі.

ШЫЦІКАЎ Аляксандр Паўлавіч, нарадзіўся ў 1923, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945 у Германіі.

ШЫЦІКАЎ Віктар Львовіч, нарадзіўся ў 1895, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 пад Сталінградам.

ШЫЦІКАЎ Восіп Міронавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944 пры вызваленні Польшчы.

ШЫЦІКАЎ Фрол Харытонавіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у шавецкай майстэрні ў в. Грудзінаўка, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945 у Германіі.

ВЁСКА ЧЫРВОНЫ АСАВЕЦ

БІБІКАЎ Кандрат Яўціхавіч, нарадзіўся ў 1896, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ГАЙКОЎ Фока Парфёнавіч, нарадзіўся ў 1902, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

КАРАВІЦКІ Марк Ермалаевіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

КАРАВІЦКІ Сяргей Пятровіч, нарадзіўся ў 1925, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у 1945.

КАСТАЛЬЦОЎ Васіль Андрэевіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

Быховский районный историко-краеведческий музей

КАСТАЛЬЦОЎ Нестар Андрэевіч, нарадзіўся ў 1925, пасля заканчэння сямігодкі паехаў вучыцца ў Ленінград, адтуль дабравольцам пайшоў на фронт, прапаў без вестак у 1945.

КАСТАЛЬЦОЎ Раман Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КІРЭЙКАЎ Ілья Васілевіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе, у маі 1941 прызваны на вайсковыя зборы, загінуў у 1943 пад Сталінградам.

КІРЭЙКАЎ Кандрат Зянонавіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

МАЛАШКАЎ Кірыл Пятровіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945 у Германіі.

МАТЫЛЁЎ Фёдар Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 пад Барысавам.

МЕЛЬНІКАЎ Антон Харытонавіч, нарадзіўся ў 1897, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

ПАНЧАНКА Нічыпар Дзянісавіч, нарадзіўся ў 1901, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

ПАЎЛЮЧКОЎ Ігнат Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў 20.9.1944 пры вызваленні Кракава (Польшча).

ПРАКАПЕНКА Пётр Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

РАБЫЧЫН Мікалай Іванавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў 21.4.1945, пахаваны ў г. Балтыйск Калінінградскай вобл.

РАКАЎ Ціт Сысоевіч, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў 3.6.1944 пры вызваленні Польшчы.

САМСОНАЎ Даніла Ясенавіч, нарадзіўся ў 1923, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943.

СЦЕПАНЬКОЎ Віктар Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1925, пасля заканчэння сямігодкі паехаў вучыцца ў Ленінград, адтуль пайшоў на фронт, загінуў у 1943 пад Сталінградам.

СЦЕПАНЬКОЎ Іван Антонавіч, нарадзіўся ў 1925, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

СЦЕПАНЬКОЎ Кандрат Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у жніўні 1944.

СЦЕПАНЬКОЎ Міхаіл Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945.

СЦЕПАНЬКОЎ Рыгор Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у калгасе, на пачатак вайны знаходзіўся на службе ў Чырвонай Арміі, удзельнічаў у абароне Ленінграда, дзе і загінуў.

ТУРАЎ Рыгор Майсеевіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ТУРАЎ Яфрэм Яфімавіч, нарадзіўся ў 1901, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942 пад г. Казельск Калужскай вобл.

ФІЛІПАЎ Азар Кандратавіч, нарадзіўся ў 1892, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

ФІЛІПАЎ Кузьма Азаравіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у калгасе, у 1940 прызваны на службу ў Чырвоную Армію, прапаў без вестак у 1943.

ЦАРОЎ Ціт Антонавіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945 у Германіі.

ЯРМОЛЕНКА Іван Якімавіч, нарадзіўся ў 1920, на пачатак вайны знаходзіўся на службе ў Чырвонай Арміі, прапаў без вестак.

ЯРОШКА Даніла Данілавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 пад Курскам.

ЯРОШКА Якаў Юр'евіч, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ДУНАЙКОЎСКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА БАРСУКІ

Усе загінуўшыя працавалі да вайны ў калгасе «Чырвоны гай».

БУРМІСТРАЎ Піліп Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1909, радавы, загінуў у 1944.

ГАЛІЦКІ Мікалай Захаравіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы загінуў у 1944.

ГАЛІЦКІ Яфім Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў у 1944.

КРАЎЧАНКА Фёдар Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 у Растове.

НІКІФАРАЎ Іван Карпавіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, загінуў 28.3.1945.

НІКІФАРАЎ Мікалай Піліпавіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1941.

ШУМІЛАЎ Іван Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

ВЁСКА ВЯЗЬМА

Амаль усе загінуўшыя працавалі да вайны ў калгасе «Чырвоная Вязьма».

БЯДРЫЦКІ Феафан Ільіч, нарадзіўся ў 1902, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1945.

ВОЙЦЕНКА Васіль Андрэевіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў паштальёнам, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942 пад Масквой.

ВОЙЦЕНКА Гаўрыла Прохаравіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у Рагачове на лесасплаве, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў 1.1.1944.

ВОЙЦЕНКА Павел Андрэевіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 5.10. 1941, загінуў 7.5.1945.

ВОЙЦЕНКА Павел Сідаравіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў у 1943.

ВОЙЦЕНКА Сяргей Сідаравіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў у 1944.

КАЗЛОЎ Ілья Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 25.2.1945.

КАРЖАКОЎ Канстанцін Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1941.

КРАЎЧАНКА Андрэй Мітрафанавіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1943.

КРАЎЧАНКА Іван Купрэевіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, загінуў у 1944.

КРАЎЧАНКА Міхаіл Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1911, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1941.

КРАЎЧАНКА Уладзімір Купрэевіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1943.

Быховский районный историко-краеведческий музей

КУЗНЯЦОЎ Пётр Максімавіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у чэрвені 1944.

КУЗНЯЦОЎ Сцяпан Максімавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў пастухом, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

КУЗНЯЦОЎ Сямён Максімавіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, загінуў 30.4.1944.

КУЗНЯЦОЎ Ягор Піліпавіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў бухгалтарам, у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, загінуў у 1943.

ЛАДЫШАЎ Павел Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1941, лейтэнант, загінуў 24.4.1944.

ЛУНЕВІЧ Уладзімір Фаміч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў у 1944.

МАРЧАНКА Васіль Ільіч, нарадзіўся ў 1926, працаваў лесніком Дунайкоўскага лясніцтва, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў у 1945.

МІНЧУКОЎ Антон Яфанавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1941.

СІЛЬЧУКОЎ Іван Барысавіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў начальнікам лесаўчастка, у Чырвонай Арміі з чэрвеня 1941, сяржант, загінуў 25.12.1941.

СЛІЎЧАНКА Іван Гаўрылавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў на чыгунцы ў Ленінградзе, у Чырвонай Арміі з верасня 1941, радавы, загінуў у лютым 1942.

ЦІХАНОВІЧ Рыгор Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1923, працаваў лесніком Дунайкоўскага лясніцтва, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1943.

ШАШУРА Аляксей Пятровіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ШПАК Антон Сілавіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ШПАК Васіль Піліпавіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1943.

ШПАК Дзмітрый Астапавіч, нарадзіўся ў 1910, маёр, загінуў у 1943 у Слуцку.

ШПАК Міхаіл Лаўрэнавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў на лесасплаве ў Рагачове, у Чырвонай Арміі з 30.5.1941, радавы, загінуў у 1945.

ШПАК Прохар Піліпавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1943.

ШЭНДАР Анікей Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

ЯКІМЧАНКА Аляксей Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1945.

ЯКІМЧАНКА Андрэй Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1943.

ЯКУБАЎ Васіль Кузьміч, нарадзіўся ў 1912, радавы, загінуў у 1942.

ВЁСКА ГАМАРНЯ

АПЕНКА Уладзімір Панарылавіч, нарадзіўся ў 1924, вучыўся ў інстытуце, у Чырвонай Арміі з 1944, сяржант, загінуў у 1944.

АСТАПЕНКА Іосіф Іванавіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1942, загінуў у 1943.

АСТАПЕНКА Яўсей Іванавіч, нарадзіўся ў 1904, працаваў рабочым смалакурні ў в. Гамарня, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943.

ГРОНСКІ Нікадзім Антонавіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў рабочым смалакурні ў в. Гамарня, у Чырвонай Арміі з 1940, прапаў без вестак.

ДЗЯЖУРНЫ Піліп Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў у калгасе «Баявы шлях», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1942.

КАНДРАЦЬЕЎ Павел Кірылавіч, нарадзіўся ў 1902, працаваў старшынёй калгаса «Пяцігодка», у Чырвонай Арміі з 1944, лейтэнант, загінуў у 1945.

КІЛЬЧЫЦКІ Ілья Яфімавіч, нарадзіўся ў 1923, працаваў лясніком у Дунайкоўскім лясніцтве, афіцэр, загінуў у 1944.

КІЛЬЧЫЦКІ Сяргей Яфімавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў рабочым у Ленінградзе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1942.

ЛУК'ЯНЕНКА Кірыл Барысавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе «Пяцігодка», у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў у 1944.

ЛУК'ЯНЕНКА Павел Барысавіч, нарадзіўся ў 1904, працаваў у калгасе «Пяцігодка», у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945.

НУЖКОЎ Барыс Савельевіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў бухгалтарам, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944.

СТАНКЕВІЧ Міхаіл Андрэевіч, нарадзіўся ў 1901, працаваў дарожным майстрам, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

СТАРЦАЎ Аляксандр Герасімавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе «Пяцігодка», у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, загінуў у 1943.

ВЁСКА ДЗЕДАВА

АНТОНАЎ Адам Апанасавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944.

АНТОНАЎ Міхаіл Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944.

АНТОНАЎ Міхаіл Ягоравіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944.

ДАЛЬШОЎ Аляксей Мітрафанавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе «Новае жыццё», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ДАЛЬШОЎ Васіль Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе «Новае жыццё», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ДАЛЬШОЎ Фёдар Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў рабочым у хімлясгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ДАНІЛАЎ Васіль Іванавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў рабочым у хімлясгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1945.

ДЗЕРГАЧОЎ Васіль Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943.

КЛЮШНІКАЎ Сяргей Іванавіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944.

ЛУК'ЯНАЎ Іван Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў рабочым у хімлясгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

МЕЛЬНІКАЎ Мікалай Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1940, загінуў у 1943.

МЕЛЬНІКАЎ Фёдар Захаравіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944.

ПАЛАВІКОЎ Аляксей Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1902, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945.

ПАЛАВІКОЎ Андрэй Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945.

ПАЛАВІКОЎ Васіль Захаравіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943.

ПАЛАВІКОЎ Кірыла Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944.

ПАЛАВІКОЎ Сцяпан Захаравіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у калгасе «Новае жыццё», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1945.

Кормянский районный историко-краеведческий музей

СКАЧКОЎ Васіль Восіпавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944.

ТРАФІМАЎ Віктар Апанасавіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944.

ТРАФІМАЎ Трафім Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944.

ТРАФІМАЎ Харытон Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944.

ХМЯЛЬНІЦКІ Захар Анісімавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942.

ШАМАТАЎ Васіль Максімавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945.

ШАМАТАЎ Іван Максімавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945.

ВЁСКА ДУНАЁК

Амаль усе загінуўшыя працавалі да вайны ў калгасе «Чырвоны гай».

АПЕНКА Васіль Андрэевіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945.

АПЕНКА Павел Іванавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў рабочым у Магілёўскім леспрамгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944.

АПЕНКА Пётр Андрэевіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945.

ГАЎРЫЛЕНКА Аркадзь Гаўрылавіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў у 1944.

ГРЫГОР'ЕЎ Архіп Васілевіч, нарадзіўся ў 1911, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944.

ГРЫГОР'ЕЎ Іван Васілевіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў на заводзе піламатэрыялаў у Быхаве, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

ЗАБЛОЦКІ Мара Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1942, загінуў у 1944.

ЗАБЛОЦКІ Нічыпар Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1942, загінуў у 1944.

КРАЎЧАНКА Фёдар Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1923, вучыўся ў Ленінградзе, у Чырвонай Арміі з 1941, капітан, загінуў у 1944 пад г. Ковель Валынскай вобл.

МІХАЛАП Андрэй Кузьміч, нарадзіўся ў 1900, у Чырвонай Арміі з 1944, сяржант, загінуў у 1945.

МІХАЛАП Іван Захаравіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1944, сяржант, загінуў у 1944.

МІХАЛАП Іван Калеевіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, загінуў у 1943.

МІХАЛАП Міхаіл Калеевіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1943.

МІХАЛАП Прокоп Васілевіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1941, старшына, загінуў 20.8.1942.

ПЛАТКОЎСКІ Парфён Данілавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пры вызваленні Украінскай ССР.

ЦІМАШЭНКА Марк Мікітавіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, загінуў у 1945.

ЦЫХАНАЎ Кірэй Карпавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945.

ВЁСКА ЕЗВА

МЕЛЬНІКАЎ Павел Лявонавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў рабочым у Быхаўскім хімлясгасе, у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, загінуў у 1944.

ПАВЕРАНЫ Васіль Пятровіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў рабочым у Магілёўскім леспрамгасе, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў у 1942.

ПАЛАВІКОЎ Васіль Ананевіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў рабочым у Быхаўскім хімлясгасе, у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, загінуў у 1944.

ХМЯЛЬНІЦКІ Павел Іванавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе «Іскра сацыялізма», у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў у 1943.

ЦІМАФЕЕЎ Пётр Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе «Іскра сацыялізма», у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў у 1943.

ВЁСКА КІПЯЧЫ

АПЕНКА Павел Яфімавіч, нарадзіўся ў 1902, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1945.

АПЕНКА Пётр Яфімавіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1945.

АПЕНКА Трафім Яфімавіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1945.

ГРЫГОР'ЕЎ Ілья Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў рабочым хлебапякарні ў в. Гамарня, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў 12.8.1944 пры вызваленні Польшчы.

ГРЫШЧАНКА Фёдар Вавілавіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

КАЛЕЕЎ Павел Барысавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў капітанам на заводзе ў Ленінградзе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

КАРЖАКОЎ Іван Васілевіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

КАРЖАКОЎ Уладзімір Васілевіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

КАСМАЧОЎ Барыс Апанасавіч, нарадзіўся ў 1911, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

КАСМАЧОЎ Іван Лявонавіч, нарадзіўся ў 1922,

Помнік землякам у в. Дунаёк.

Быховскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

працаваў загадчыкам магазіна ў в. Дунаёк, у Чырвонай Арміі з 1941, палітрук, загінуў у 1942.

КАСМАЧОЎ Фёдар Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1924, вучыўся ў фабрычна-заводскім вучылішчы ў Ленінградзе, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў у 1944.

КРАЎЧАНКА Васіль Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

КРАЎЧАНКА Іван Апанасавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ЛЯБЕДКІН Пракоп Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1904, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1945.

МАСКАЛЁЎ Мікалай Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў рабочым на смаляным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1942.

СВІСТУНОЎ Іван Мартынавіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1941, афіцэр, загінуў у 1942.

СВІСТУНОЎ Ілья Несцеравіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў рабочым на будоўлях у Мінску, загінуў у Ленінградзе.

СВІСТУНОЎ Пётр Несцеравіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў дырэктарам завода, у Чырвонай Арміі з 1941, афіцэр, загінуў у 1942 у Ленінградзе.

СІВАЕЎ Уладзімір Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў у 1943.

ЧЫРЫЧЭНКА Апанас Савельевіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943.

ШАЛУПІН Іван Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1922, вучыўся ў фабрычна-заводскім вучылішчы ў Ленінградзе, загінуў у Ленінградзе.

ШКАПЛЕРАЎ Мікалай Купрыянавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў рабочым на торфазаводзе «Чырвоная Беларусь», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ШКАПЛЕРАЎ Павел Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў рабочым на торфазаводзе «Чырвоная Беларусь», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ШКАПЛЕРАЎ Уладзімір Купрыянавіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ШЧАМЯЛЁЎ Мікалай Фролавіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1945.

ШЧАМЯЛЁЎ Павел Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1924, вучыўся ў фабрычна-заводскай школе ў Ленінградзе, загінуў у 1943.

ШЫЛАЎ Васіль Канстанцінавіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942.

ШЫЛАЎ Пётр Канстанцінавіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1943.

ВЁСКА ПРАТОЧНАЕ

БЯРОЗКІН Пётр Васілевіч, афіцэр, загінуў у 1943.

ГРЫГОРЧЭЎ Павел Васілевіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944.

ДУНЕВІЧ Аляксей Ананьевіч, нарадзіўся ў 1903, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1945.

РУДКОЎСКІ Рыгор Антонавіч, нарадзіўся ў 1906, старшына, загінуў у 1940.

САРОКІН Яўціх Пятровіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў кавалём у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1945.

СІВАКОЎ Павел Апанасавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў у 1945.

СІВАКОЎ Цімафей Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1945.

СІВАКОЎ Якаў Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ВЁСКА ТАРТАК

Амаль усе загінуўшыя працавалі да вайны ў калгасе «Іскра камунізма».

ДАРОШКА Андрэй Іванавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1943.

КРАЎЧАНКА Ігнат Венядзіктавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў у 1944.

МЕЛЬНІКАЎ Аляксандр Герасімавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1942, загінуў у 1944.

МЕЛЬНІКАЎ Сцяпан Герасімавіч, нарадзіўся ў 1922, вучыўся ў Аршанскім ветэрынарным тэхнікуме, у Чырвонай Арміі з 1942, загінуў у 1944.

МЯДЗВЕДЗЕЎ Васіль Іванавіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1942, загінуў у 1943.

ВЁСКА УЮН

АСТАПЕНКА Кірыл Іванавіч, нарадзіўся ў 1903, працаваў у калгасе «Баявы шлях», у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў у 1945.

БАБКОЎ Пётр Нічыпаравіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў бухгалтарам у калгасе «Баявы шлях», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы.

БУДНІЦКІ Іван Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў дырэктарам школы ў Лунінецкім р-не, у Чырвонай Арміі з 1941, афіцэр, загінуў у 1941.

БЫКАЎ Іван Пятровіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у Магілёўскім леспрамгасе, у Чырвонай Арміі з 1940, радавы, загінуў у 1943.

ВАЛАВІКОЎ Анісім Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў настаўнікам у пачатковай школе в. Уюн, у Чырвонай Арміі з 1939, быў у палоне на Украіне, збег, прыйшоў дадому, дзе адразу ж быў арыштаваны, забіты нямецка-фашысцкімі захопнікамі ў Быхаве.

ВЕРХАЎЦОЎ Іосіф Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў на торфазаводзе «Ямнае», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ГЕРАСІМАЎ Захар Канстанцінавіч, нарадзіўся ў 1899, працаваў конюхам у калгасе «Баявы шлях», у Чырвонай Арміі з чэрвеня 1944, загінуў 14.8. 1944.

ГРЫШЧАНКА Апанас Раманавіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў настаўнікам у Быхаве, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943.

ГРЫШЧАНКА Іван Ісакавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў брыгадзірам жывёлагадоўчай фермы «Баявы шлях», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943.

ДАВЫДЗЕНКА Ігнат Мікітавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у Магілёўскім хімлясгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў у 1944.

ДАНЦОЎ Арцём Фядосавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе «Баявы шлях», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942.

ДАНЦОЎ Мікалай Паўлавіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў у калгасе «Баявы шлях», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

КАВАЛЁЎ Міхаіл Андрэевіч, нарадзіўся ў 1922,

Бобруйский районный историко-краеведческий музей

працаваў у хімлясгасе, з 1942 у партызанах, потым у Чырвонай Арміі, загінуў 16.4.1945.

КАЗЛОЎ Данііл Яфімавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе «Баявы шлях», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы.

КАЗЛОЎ Іван Піменавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе «Баявы шлях«, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў у 1944.

КАЛЕЕЎ Пётр Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у хімлясгасе, у Чырвонай Арміі з 1939, радавы.

КАРЖАКОЎ Аляксандр Пятровіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у хімлясгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак.

КАРЖАКОЎ Міхаіл Пятровіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў старшым майстрам у лясгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

КАРЖАКОЎ Фядос Пятровіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў дарожным майстрам, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КІРЭЕЎ Аляксандр Нічыпаравіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе «Баявы шлях», у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў у 1944.

ПАЛАЗКОЎ Дзмітрый Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1923, з 1942 у партызанскім атрадзе, потым у Чырвонай Арміі, радавы, загінуў у 1944.

ПАПКОЎ Мартын Васілевіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў брыгадзірам у калгасе «Баявы шлях», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945.

ПАПКОЎ Нікадзім Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1904, працаваў у калгасе «Баявы шлях», у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў у 1944.

СІМАНКОЎ Мікалай Пракопавіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў брыгадзірам трактарнай брыгады ў в. Лудчыцы, у Чырвонай Арміі з 1939, ст. ваентэхнік, загінуў у 1944.

СУХАРУКАЎ Уладзімір Лукіч, нарадзіўся ў 1926, з 1942 у партызанах, потым у Чырвонай Арміі ст. сяржант, загінуў 17.10.1944.

СЦЕПАНЦОЎ Мікалай Цярэнцьевіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў настаўнікам, у Чырвонай Арміі з 1940, прапаў без вестак.

УЛАСЕНКА Карней Давыдавіч, нарадзіўся ў 1903, працаваў у калгасе «Баявы шлях», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

ХРЫТАНЦОЎ Міхаіл Іванавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў паштальёнам, у Чырвонай Арміі з 1939, мал. лейтэнант, прапаў без вестак.

ЧЭМЕРАЎ Піліп Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у хімлясгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ЯРМОЛЕНКА Мікалай Канстанцінавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе «Баявы шлях», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ВЕСКА ХАМІЧЫ

Амаль усе загінуўшыя працавалі да вайны ў калгасе «Новае жыццё».

АДСТАЎНЫ Мікалай Фядосавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з верасня 1944, радавы, загінуў у 1944.

АНТОНАЎ Аляксей Міхеевіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў у 1944.

АХРЭМАЎ Дзмітрый Пятровіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з чэрвеня 1941, радавы, загінуў у кастрычніку 1943.

АХРЭМАЎ Іван Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у Магілёўскім леспрамгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у кастрычніку 1943.

ГУЗАЎ Аўрам Васілевіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з чэрвеня 1941, радавы, загінуў у 1943.

ГУЗАЎ Іван Васілевіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў настаўнікам у в. Хамічы, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у кастрычніку 1944.

ГУЗАЎ Іван Маркавіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, загінуў у 1941.

ГУЗАЎ Пётр Васілевіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1944, сяржант, загінуў у 1945.

ГУЗАЎ Сцяпан Васілевіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1941, сяржант, загінуў у кастрычніку 1944.

ГУЗАЎ Фрол Маркавіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з лютага 1944, радавы, загінуў у кастрычніку 1944.

ДЗМІТРЫЕЎ Васіль Раманавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў рабочым у леспрамгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ДЗМІТРЫЕЎ Іван Раманавіч, нарадзіўся ў 1911, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1941.

ДЗМІТРЫЕЎ Ілья Раманавіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з лютага 1944, радавы, загінуў у ліпені 1944.

ДЗМІТРЫЕЎ Пётр Раманавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ІВАНЧЫКАЎ Аляксей Юр'евіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ІВАНЧЫКАЎ Фадзей Навумавіч, нарадзіўся ў 1902, у Чырвонай Арміі з лютага 1944, радавы, загінуў у маі 1945.

КОРШУНАЎ Мікалай Уладзіміравіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў у 1944.

КУПЦОЎ Аляксей Іванавіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

КУПЦОЎ Конан Яфімавіч, нарадзіўся ў 1904, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1942.

КУПЦОЎ Міхаіл Барысавіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

КУПЦОЎ Сяргей Яфімавіч, нарадзіўся ў 1904, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

КУХАРАЎ Іван Васілевіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з верасня 1944, сяржант, загінуў у кастрычніку 1944.

ЛАГУНОЎ Сяргей Іванавіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1943.

ЛАГУНОЎ Фёдар Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ЛАГУНОЎ Ягор Іванавіч, нарадзіўся ў 1911, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў у 1944.

ЛАЎРЭНАЎ Філімон Маркавіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з чэрвеня 1941, сяржант, загінуў у 1945.

ЛАЎРЭНАЎ Фядос Мікітавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў майстрам Быхаўскага лесаўчастка Магілёўскага леспрамгаса, у Чырвонай Арміі з чэрвеня 1941, загінуў у ліпені 1944.

МЕЛЬНІКАЎ Іван Іванавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў у 1944.

МЕЛЬНІКАЎ Сцяпан Нічыпаравіч, нарадзіўся ў 1904, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1943.

МЯДЗВЕДЗЕЎ Васіль Іванавіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў у 1944.

МЯДЗВЕДЗЕЎ Іван Максімавіч, нарадзіўся ў 1926,

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў у 1944.

ОСІПАЎ Васіль Іванавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў рабочым у Магілёўскім леспрамгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, сяржант, загінуў у 1941.

ОСІПАЎ Рыгор Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1901, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ПАФЕРАЎ Андрэй Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1900, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1943.

ПАФЕРАЎ Андрэй Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1900, працаваў старшынёй калгаса «Новае жыццё», у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў у 1944.

ПАФЕРАЎ Васіль Андрэевіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

ПАФЕРАЎ Дзмітрый Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў рабочым у Магілёўскім леспрамгасе, у Чырвонай Арміі з лютага 1944, радавы, загінуў у жніўні 1944.

ПАФЕРАЎ Іван Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ПАФЕРАЎ Іван Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у Гомелі на лесасплаве, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ПАФЕРАЎ Іван Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1915, ваенны лётчык, капітан, загінуў у 1944.

ПАФЕРАЎ Міхаіл Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ПЕТРУШОЎ Пракоп Ціханавіч, нарадзіўся ў 1903, у Чырвонай Арміі з чэрвеня 1941, радавы, загінуў у ліпені 1944.

ПЕТРУШОЎ Цімафей Іванавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1941.

СІЛЬЧУКОЎ Іван Барысавіч, нарадзіўся ў 1902, працаваў начальнікам Рагачоўскага лесаўчастка, у Чырвонай Арміі з чэрвеня 1941, лейтэнант, загінуў у 1942.

СІЛЬЧУКОЎ Пётр Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з чэрвеня 1941, загінуў у 1944.

СІЛЬЧУКОЎ Піліп Іванавіч, нарадзіўся ў 1904, у Чырвонай Арміі з 1941, лейтэнант, загінуў у 1944.

СІЛЬЧУКОЎ Цімафей Барысавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з чэрвеня 1941, радавы, загінуў у 1944.

ЦІШКОЎ Яфім Барысавіч, нарадзіўся ў 1904, у Чырвонай Арміі з чэрвеня 1941, загінуў у 1945.

ШЧЭПАЎ Васіль Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1943.

ШЧЭПАЎ Васіль Мікітавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ШЧЭПАЎ Васіль Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў сакратаром Дучайкоўскага сельсавета, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ШЧЭПАЎ Даніла Дзям'янавіч, нарадзіўся ў 1902, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у верасні 1943.

ШЧЭПАЎ Еўдакім Дзянісавіч, нарадзіўся ў 1900, у Чырвонай Арміі з лютага 1944, радавы, загінуў у ліпені 1944.

ШЧЭПАЎ Іван Церахавіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1943.

ШЧЭПАЎ Пётр Трыфанавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з лютага 1944, радавы, загінуў 28.10.1944.

ШЧЭПАЎ Раман Дзям'янавіч, нарадзіўся ў 1903, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ШЧЭПАЎ Раман Кузьміч, нарадзіўся ў 1920, працаваў рабочым на Мінскім трактарным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

ЛУДЧЫЦКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА ЛУДЧЫЦЫ

АЛЯКСАНДРАЎ Іван Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў у калгасе «1 Мая», у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 14.1.1945 ва Усходняй Прусіі.

АЛЯКСАНДРАЎ Мікалай Піліпавіч, нарадзіўся ў 1923, быў партызанам 152-га палка, з 1944 у Чырвонай Арміі, загінуў 10.9.1944.

АЛЯКСАНДРАЎ Мікалай Піліпавіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў у калгасе «1 Мая», у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, загінуў 10.10.1944 пры вызваленні Польшчы.

АЛЯКСАНДРАЎ Пётр Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў ветэрынарным урачом у Чэрычаве, у 1939 прызваны на службу ў Чырвоную Армію, старшына, прапаў без вестак у 1941.

БАРЫСЕНКА Міхаіл Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у калгасе «Пераможац», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 9.8.1944, пахаваны ў мястэчку Лапы Беластоцкага ваяводства (ПНР).

БОНДАРАЎ Мікалай Станіслававіч, нарадзіўся ў 1916, радавы, прапаў без вестак у 1945.

БОНДАРАЎ Міхаіл Ісакавіч, нарадзіўся ў 1926, працаваў у калгасе «Палёт», радавы, загінуў 10.10. 1944, пахаваны у Варшаўскім ваяводстве (ПНР).

БОНДАРАЎ Пётр Сідаравіч, нарадзіўся ў 1907, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

БОСКІН Даніла Кандратавіч, нарадзіўся ў 1912 у в. Казлоўка Светлагорскага р-на Гомельскай вобл., у Чырвонай Арміі з 1941, сяржант, камандзір аддзялення, прапаў без вестак.

БУТАНАЎ Майсей Ісакавіч, нарадзіўся ў 1900, прапаў без вестак у красавіку 1945.

ГАЛЕЕЎ Барыс Кірылавіч, нарадзіўся ў 1910, радавы, загінуў у жніўні 1944.

ГАЛІНОЎСКІ Аляксандр Анісімавіч, нарадзіўся ў 1925, працаваў на торфапрадпрыемстве «Чырвоная Беларусь», у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у 1945.

ГАЛІНОЎСКІ Георгій Піліпавіч, радавы, загінуў 7.7.1944 пры вызваленні Мінскай вобл.

ГАЛІНОЎСКІ Іван Нічыпаравіч, нарадзіўся ў 1925, радавы, загінуў 29.7.1944 у Беластоцкім ваяводстве (ПНР).

ГАЛІНОЎСКІ Іларыён Андрэевіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў механізатарам у калгасе «Трактар», у Чырвонай Арміі з 1939, скончыў пяхотнае вучылішча, потым служыў у Гродне, мал. лейтэнант, прапаў без вестак у 1941 .

ГАЛІНОЎСКІ Ісак Анісімавіч, радавы, аўтаматчык в/ч 92029, загінуў 14.9.1944, пахаваны каля в. Хмелева Беластоцкага ваяводства (ПНР).

ГАЛІНОЎСКІ Мікалай Фролавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у калгасе «Трактар», у 1940 прызваны на службу ў Чырвоную Армію, прапаў без вестак у жніўні 1944.

ГАЛІНОЎСКІ Міхаіл Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1915, з 1936 у Чырвонай Арміі, старшына роты, прапаў без вестак у 1941.

ГАЛІНОЎСКІ Міхаіл Купрыянавіч, радавы, загінуў 21.7.1944 пры вызваленні Беластоцкай вобл.

ГАЛІНОЎСКІ Міхаіл Фролавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў на торфапрадпрыемстве «Чырвоная Беларусь», у 1939 прызваны на службу ў Чырвоную Армію, мал. сяржант, прапаў без вестак у 1941.

Быховский государственный историко-краеведческий музей

ГАЛІНОЎСКІ Савелій Андрэевіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў рахункаводам у калгасе «Трактар», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак 6.3. 1944.

ГАЛІНОЎСКІ Уладзімір Панцялеевіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў на торфапрадпрыемстве «Чырвоная Беларусь», з 1943 партызан 210-га палка, з лютага 1944 у Чырвонай Арміі, быў паранены і адпраўлены ў шпіталь, прапаў без вестак.

ГАЛІНОЎСКІ Фрол Апанасавіч, нарадзіўся ў 1918, радавы, прапаў без вестак у верасні 1944.

ГАЛІНОЎСКІ Ягор Ніканавіч, нарадзіўся ў 1920, з 1938 у Чырвонай Арміі (вучыўся ў лётнай школе), сяржант, прапаў без вестак у 1941.

ГАПЕЕНКА Аляксандр Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе «Пераможац», у 1940 прызваны на службу ў Чырвоную Армію, прапаў без вестак у 1945.

ГАПЕЕНКА Анісім Ананьевіч, радавы, загінуў 27.7. 1944, пахаваны ў Беластоцкім ваяводстве (ПНР).

ГАПЕЕНКА Міхаіл Паўлавіч, радавы, загінуў 26.10.1944 пры вызваленні Польшчы, пахаваны ў Варшаўскім ваяводстве.

ГАТАЛЬСКІ Павел Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1914, радавы, прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

ДАНІЛАЎ Васіль Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1921, у в. Мацвееўка Краснапольскага р-на, у 1940 прызваны Быхаўскім РВК у Чырвоную Армію, радавы, прапаў без вестак у 1941.

Помнік землякам у в. Лудчыцы.

ДРАЗДОЎ Канстанцін Мікалаевіч, радавы, загінуў 28.6.1944 у Бабруйскім р-не Магілёўскай вобл.

ДРАЗДОЎ Карп Захаравіч, нарадзіўся ў 1898, радавы, загінуў у 1941.

ЖАЎНЕР Мікалай Панцялеевіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў трактарыстам у Быхаве, у 1939 прызваны на службу ў Чырвоную Армію, быў у палоне, памёр ад ран 24.3.1944, пахаваны ў Слаўгарадскім р-не Магілёўскай вобл.

ІСАКОЎ Ягор Яфімавіч, нарадзіўся ў 1915, радавы, загінуў у верасні 1944.

ІСАКОЎ Яфім Ісакавіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 5.3.1943, памёр ад ран 24.6. 1944.

КАДУШКІН Антон Іванавіч, нарадзіўся ў 1917, радавы, загінуў у жніўні 1944.

КАДУШКІН Міхаіл Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе «1 Мая», у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, загінуў у сакавіку 1940.

КАДУШКІН Павел Іванавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў на торфапрадпрыемстве «Чырвоная Беларусь», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак 2.7.1944.

КАРАЛЁЎ Зіновій Цітавіч, нарадзіўся ў 1918, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КОТАЎ Іван Данілавіч, нарадзіўся ў 1912, памёр ад ран 8.9.1944, пахаваны ў Беластоцкім ваяводстве (ПНР).

КОЎЗІКАЎ Аляксандр Іванавіч, нарадзіўся ў 1916, радавы, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

КОЎЗІКАЎ Нічыпар Анісімавіч, радавы, прапаў без вестак 31.1.1945.

КОЎЗІКАЎ Піліп Іванавіч, нарадзіўся ў 1912, радавы, прапаў без вестак у снежні 1941.

КРАЎЧАНКА Васіль Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1923, працаваў на торфапрадпрыемстве «Чырвоная Беларусь», у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, загінуў 30.3.1944, пахаваны ў в. Смаліца Быхаўскага р-на.

КРАЎЧАНКА Васіль Яфрэмавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў трактарыстам у калгасе «Трактар», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, памёр ад ран 13.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

КРАЎЧАНКА Іван Антонавіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў трактарыстам на Лудчыцкай МТС, у 1939 прызваны на службу ў Чырвоную Армію, быў у партызанах, потым зноў у Чырвонай Арміі, сяржант, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

КРАЎЧАНКА Мікалай Антонавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў на торфапрадпрыемстве «Чырвоная Беларусь», перад вайной прызваны на службу ў Чырвоную Армію, быў партызанам 152-га палка, потым зноў у Чырвонай Арміі, ст. сяржант, загінуў 23.10.1944 ва Усходняй Прусіі.

КРАЎЧАНКА Мікалай Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў на торфапрадпрыемстве «Чырвоная Беларусь», у Чырвонай Арміі з 1937, лейтэнант, прапаў без вестак у 1943.

КУЛІКАЎ Зіновій Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1921, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1944.

КУЛІКАЎ Ігнат Аляксандравіч, радавы, загінуў 4.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

КУЛІКАЎ Мікалай Васілевіч, гв. радавы, загінуў 1.8.1944 пры вызваленні Літоўскай ССР.

ЛАПАТКОЎ Ягор Васілевіч, нарадзіўся ў 1907, радавы, прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

ЛАЦАПНЁЎ Віктар Антонавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе «1 Мая», удзельнік савецка-фінляндскай вайны 1939—1940, прызваны зноў у Чырво-

Быховский районный историко-краеведческий музей

ную Армію ў 1944, разведчык, быў паранены і адпраўлены ў шпіталь у Маскву, дзе і памёр.

ЛАЦАПНЁЎ Міхаіл Андрэевіч, нарадзіўся ў 1920, радавы, у 1939 прызваны на службу ў Чырвоную Армію, служыў у Кішынёве пісарам пры штабе, прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

ЛАЦАПНЁЎ Міхаіл Сцяпанавіч, мал. сяржант, памёр ад ран 1 мая 1945, пахаваны ў Берліне.

ЛАЦАПНЁЎ Пётр Селіванавіч, нарадзіўся ў 1901, загінуў 15.10.1944.

ЛАЦАПНЁЎ Фёдар Антонавіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў у калгасе «1 Мая», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ЛАЦАПНЁЎ Фёдар Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1911, радавы, прапаў без вестак.

МАРОЗАЎ Мікалай Шыткавіч, нарадзіўся ў 1915, сяржант, прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

МАРОЗАЎ Якаў Еўдакімавіч, радавы, загінуў 24.8. 1944, пахаваны ў Беластоцкім ваяводстве (ПНР).

МАРТЫНАЎ Купрыян Іванавіч, нарадзіўся ў 1910, радавы, загінуў 17.10.1942.

МАЎКАЛЕНКА Аляксандр Філімонавіч, нарадзіўся ў 1909, вучыўся ў політэхнічным інстытуце ў Харкаве, працаваў на заводзе у Днепрадзяржынску, прапаў без вестак.

МАЎКАЛЕНКА Кузьма Піліпавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў шафёрам у Комі АССР, старшына, загінуў у жніўні 1942.

МАЎКАЛЕНКА Цімафей Філімонавіч, нарадзіўся ў 1901, працаваў брыгадзірам у калгасе «1 Мая», сяржант, артылерыст, прапаў без вестак у верасні 1944.

НАВУМЕНКА Васіль Архіпавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе «1 Мая», радавы, прапаў без вестак у 1944.

НАВУМЕНКА Васіль Васілевіч, нарадзіўся ў 1903, радавы, прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

НАВУМЕНКА Іван Пятровіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў брыгадзірам у калгасе «1 Мая», у Чырвонай Арміі з 1939, сяржант, прапаў без вестак.

НАВУМЕНКА Лаўрэн Васілевіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе «1 Мая», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

НАВУМЕНКА Міхаіл Васілевіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у Быхаве, у Чырвонай Арміі з 1940, мал. сяржант, загінуў 4.4.1942 пры абароне Ленінграда.

НАВУМЕНКА Міхаіл Пятровіч, нарадзіўся ў 1925, працаваў конюхам у калгасе «1 Мая», сяржант, загінуў 16.1.1945.

НАВУМЕНКА Рыгор Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў на заводзе ў Днепрадзяржынску, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1943.

НАВУМЕНКА Фядот Васілевіч, нарадзіўся ў 1905, радавы, прапаў без вестак у 1945.

НЕМЦАЎ Канстанцін Захаравіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў вартаўніком у калгасе «1 Мая», загінуў у 1945, пахаваны ў г. Калуга.

НІКІЦІН Цзям'ян Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1910, сяржант, камандзір аддзялення, прапаў без вестак у 1941.

ПІЛІПЕНКА Іван Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак.

ПІЛІПЕНКА Іван Яфімавіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў у калгасе «1 Мая», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 15.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

ПІЛІПЕНКА Ісак Гаўрылавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, прапаў без вестак у 1941.

ПІЛІПЕНКА Ісак Гаўрылавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў паштальёнам у в. Лудчыцы, мал. камандзір, загінуў 28.8.1943.

ПІЛІПЕНКА Кірыл Емяльянавіч, радавы, загінуў 18.1.1945, пахаваны ў Варшаўскім павеце (ПНР).

ПІЛІПЕНКА Міхаіл Лазаравіч, нарадзіўся ў 1922, радавы, загінуў у жніўні 1944.

ПІЛІПЕНКА Ягор Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1940, прапаў без вестак у 1941.

ПІЛІПЕНКА Яфім Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1904, працаваў садаводам у калгасе «1 Мая», радавы, загінуў у 1944.

ПРАСТАКОЎ Павел Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

САВІЦКІ Іван Ягоравіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

САВІЦКІ Фядос Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у калгасе «Трактар», радавы, прапаў без вестак у верасні 1944.

САВІЧ Мікалай Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў на торфапрадпрыемстве «Чырвоная Беларусь», радавы, прапаў без вестак 17.1.1944.

САВІЧ Уладзімір Фядосавіч, нарадзіўся ў 1926, загінуў 18.2.1945 пры вызваленні Польшчы.

СВІРЫДАЎ Мікалай Платонавіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1940, афіцэр, служыў у Краснаярску, загінуў у 1945.

СВІРЫДАЎ Пётр Платонавіч, нарадзіўся ў 1920, у 1938 прызваны на службу ў Чырвоную Армію, радавы, прапаў без вестак у верасні 1941.

СЕДЗІЧ Іван Малахавіч, нарадзіўся ў 1918, радавы, загінуў 18.7.1944, пахаваны ў г. Навазыбкаў Бранскай вобл.

СЕДЗІЧ Іван Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1925, працаваў на торфапрадпрыемстве «Чырвоная Беларусь», у Чырвонай Арміі з 1941, быў у партызанах, потым зноў у Чырвонай Арміі, мал. сяржант, загінуў у кастрычніку 1944 пры вызваленні Польшчы.

СЕДЗІЧ Навум Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў на торфапрадпрыемстве «Чырвоная Беларусь», быў у партызанах, потым у Чырвонай Арміі, радавы, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

СЕДЗІЧ Фёдар Піліпавіч, радавы, загінуў 28.7.1944 пры вызваленні Беластоцкай вобл.

СЕДЗІЧ Якаў Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў слесарам на торфапрадпрыемстве «Ямнае», радавы, загінуў у 1942 каля в. Чурыкаўка Смаленскай вобл.

СКАЛУБА Іван Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе «1 Мая», перад вайной быў прызваны на вайсковыя зборы, прапаў без вестак у 1941.

СКАЛУБА Міхаіл Паўлавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, в/ч 63449, памёр ад ран у 1944.

СКАЛУБА Піліп Піліпавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў слесарам на заводзе, у 1936 прызваны на службу ў Чырвоную Армію, радавы, служыў пад Ленінградам, прапаў без вестак у снежні 1941.

СМАЛЯКОЎ Лук'ян Несцеравіч, нарадзіўся ў 1908, радавы, прапаў без вестак 5.10.1944.

СМАЛЯКОЎ Павел Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў у калгасе «1 Мая», у Чырвонай Арміі з 1938, сяржант, памёр ад ран 25.3.1945.

СМАЛЯКОЎ Пётр Несцеравіч, нарадзіўся ў 1913, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

СТАКАНАЎ Уладзімір Усцінавіч, радавы в/ч 68463, загінуў 28.3.1944, пахаваны ў в. Смаліца Быхаўскага р-на.

Быховский районный историко-краеведческий музей

СТАНКЕВІЧ Іван Платонавіч, мал. сяржант, памёр ад ран 4.3.1945.

СТАНКЕВІЧ Іван Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў мельнікам у калгасе, перад вайной быў прызваны на вайсковыя зборы, загінуў 5.3.1945 у Германіі.

СТАНКЕВІЧ Мікалай Архіпавіч, гв. старшына, загінуў 22.3.1945, пахаваны ў мяст. Струмень (ПНР).

СТАНКЕВІЧ Павел Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1921, сяржант, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

СТАНКЕВІЧ Павел Капітонавіч, нарадзіўся ў 1925, радавы в/ч 51915, прапаў без вестак у 1945.

СТАНКЕВІЧ Самуіл Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў цесляром у калгасе «1 Мая», радавы, загінуў у кастрычніку 1944.

СУРЫНАЎ Мікалай Лявонавіч, радавы, загінуў 4.10.1944, пахаваны ў Варшаўскім ваяводстве (ПНР).

СУХАРУКАЎ Міхаіл Данілавіч, нарадзіўся ў 1926, працаваў на торфапрадпрыемстве «Чырвоная Беларусь», з 1941 у партызанах, з 1943 у Чырвонай Арміі, радавы, разведчык, загінуў у 1945.

СЦЯПАНАЎ Васіль Герасімавіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у калгасе, радавы, танкіст, загінуў у 1943 пры вызваленні Беларусі.

СЦЯПАНАЎ Яўмен Макаравіч, нарадзіўся ў 1910, радавы, прапаў без вестак у верасні 1941.

ФУРМАНАЎ Іван Фёдаравіч, радавы, загінуў 25.6.1944 пры вызваленні Магілёўскай вобл.

ФУРМАНАЎ Мікалай Ануфрыевіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў 5.5.1945.

ФУРМАНАЎ Мікалай Пятровіч, нарадзіўся ў 1923, радавы, загінуў у 1944.

ФУРМАНАЎ Міхаіл Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў у 1945.

ФУРМАНАЎ Сямён Нічыпаравіч, нарадзіўся ў 1927, з 1942 у партызанах, потым у Чырвонай Арміі, сяржант, загінуў у 1944 ва Усходняй Прусіі.

ФУРМАНАЎ Фёдар Іванавіч, нарадзіўся ў 1900, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945 у Германіі.

ХРАМЯНКОЎ Ілья Кірылавіч, радавы, загінуў 8.4.1944 каля в. Ніканавічы Быхаўскага р-на.

ЧУПРЫНСКІ Георгій Піліпавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў пастухом у калгасе «1 Мая», у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, загінуў у 1944 пры вызваленні Днепрапятроўска.

ЧУПРЫНСКІ Дзмітрый Піліпавіч, нарадзіўся ў 1920, скончыў культасветвучылішча ў Магілёве, у Чырвонай Арміі з 1940, скончыў авіяшколу, лейтэнант, загінуў у 1943 на Курскай дузе.

ЧУПРЫНСКІ Фама Піліпавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў брыгадзірам у калгасе «1 Мая», у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

ЧЫРЫКАЎ Васіль Кузьміч, нарадзіўся ў 1925, радавы, прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

ШАДОБА Васіль Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1906, радавы, загінуў у 1944.

ШУНДЗІКАЎ Васіль Архіпавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у калгасе «Пераможац», у Чырвонай Арміі з 1940, танкіст, загінуў у 1944.

ШУНДЗІКАЎ Якаў Архіпавіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў токарам на заводзе ў Днепрадзяржынску, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ШЫКУНОЎ Дзмітрый Іванавіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1939, удзельнік савецка-фінляндскай вайны 1939—1940, прапаў без вестак у 1941.

ШЫКУНОЎ Іван Іванавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ШЫКУНОЎ Іларыён Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў загадчыкам фермы ў калгасе «1 Мая», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у ліпені 1944.

ШЫКУНОЎ Ісак Андрэевіч, нарадзіўся ў 1923, працаваў у калгасе «1 Мая», у Чырвонай Арміі з 1939, мал. сяржант, прапаў без вестак у 1941.

ШЫКУНОЎ Мікалай Іванавіч, нарадзіўся ў 1925, скончыў 7 класаў Быхаўскай школы, быў рабочым, з 1941 у партызанах, потым у Чырвонай Арміі, радавы в/ч 68443, памёр ад ран 5.4.1944.

ШЫКУНОЎ Мікіта Апанасавіч, сяржант, памёр ад ран 19.7.1944.

ШЫКУНОЎ Павел Іванавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў трактарыстам у калгасе «1 Мая», у Чырвонай Арміі з 1940, прапаў без вестак.

ЯФРЭМЕНКА Апанас Іванавіч, нарадзіўся ў 1909, радавы, загінуў у 1945.

ВЁСКА НЯРАЖ

Амаль усе загінуўшыя працавалі да вайны ў калгасе імя Молатава.

АЗАРАНКА Кірыл Іванавіч, нарадзіўся ў 1901, прапаў без вестак у сакавіку 1945.

АЗАРАНКА Фёдар Сідаравіч, нарадзіўся ў 1909, тэлефаніст, загінуў 8.1.1945 пры вызваленні Польшчы.

БАРАНАЎ Кірыл Маркавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак.

БАРДЗІЛАЎ Андрэй Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў у 1943.

БАРДЗІЛАЎ Міхаіл Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1924, радавы, загінуў 29.6.1944, пахаваны ў в. Зарэчча.

БАРДЗІЛАЎ Нічыпар Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1937, старшына, служыў у авіяцыі, прапаў без вестак у 1941.

БАТУРЫН Мацвей Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1923, радавы, прапаў без вестак у 1944.

БУЛАХАЎ Нічыпар Мікітавіч, нарадзіўся ў 1924, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ВАЛКОВІЧ Міхаіл Казіміравіч, гв. старшына, загінуў 1.9.1944 пры вызваленні Польшчы, пахаваны ў Варшаўскім ваяводстве.

ВАРАНЦОЎ Аляксандр Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1924, радавы, загінуў 15.12.1944 пры вызваленні Польшчы.

ВАРАНЦОЎ Аляксей Ільіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, сяржант, загінуў у 1944 у Германіі.

ВАРАНЦОЎ Гаўрыла Ільіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, прапаў без вестак.

ВАРАНЦОЎ Дзмітрый Ільіч, нарадзіўся ў 1924, сяржант, камандзір аддзялення, прапаў без вестак.

ВАРАНЦОЎ Сямён Данілавіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, прапаў без вестак у 1941.

ГАЛІНОЎСКІ Даніла Ніканавіч, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у кастрычніку 1943 на Варонежскім фронце.

ГАЛІНОЎСКІ Іван Ануфрыевіч, мал. сяржант, загінуў 6.7.1944.

ГАЛІНОЎСКІ Фёдар Ніканавіч, палітрук 1012-га стралковага палка 282-й стралковай дывізіі, прапаў без вестак у снежні 1941 пад Масквой.

ГАЛІНОЎСКІ Ягор Ніканавіч, нарадзіўся ў 1921, перад вайной скончыў лётнае вучылішча, з верасня

Быховскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

1941 абараняў Ленінград у складзе знішчальнага авіяпалка, загінуў 9.7.1942.

ГАНЧАРОЎ Піліп Пятровіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1945.

ГАРЦУЕЎ Васіль Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1945 у Кёнігсбергу.

ГАРЦУЕЎ Фёдар Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў рабочым на заводзе ў Магілёве, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ГРУДАЎ Іван Лявонцьевіч, радавы, загінуў 28.1. 1945 ва Усходняй Прусіі.

ГРУДАЎ Пётр Георгіевіч, нарадзіўся ў 1916, радавы, прапаў без вестак 10.7.1941.

ГРУДАЎ Сяргей Фядосавіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак 24.5.1944.

ГРУДАЎ Фядос Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1902, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

ДРАЗДОЎ Васіль Маркавіч, нарадзіўся ў 1920, радавы, прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

ДРАЗДОЎ Елісей Васілевіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ІВАЦЭВІЧ Леанід Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1925, радавы, загінуў 6.7.1944 пры вызваленні Чэрыкаўскага р-на Магілёўскай вобл.

ІГНАЦЕНКА Мікалай Аляксандравіч, загінуў 2.9. 1944 пры вызваленні Польшчы, пахаваны ў Варшаўскім ваяводстве.

КАВАЛЁЎ Андрэй Ягоравіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў на Поўначы на рыбным промысле, загінуў у 1944.

КАВАЛЁЎ Васіль Ягоравіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

КАВАЛЁЎ Іван Ягоравіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў качагарам у Быхаве, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КАЛІНІН Іван Апанасавіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, памёр ад ран 11.4.1943.

Помнік землякам у в. Няраж.

КАНДЗЮБАЎ Міхаіл Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1923, працаваў на чыгунцы, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

КАРЖОЎ Пётр Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1922, радавы, прапаў без вестак.

КАРЖОЎ Платон Кандратавіч, радавы, памёр ад ран 15.4.1945 ва Усходняй Прусіі.

КАРЖОЎ Рыгор Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў у 1944 у в. Смаліца Быхаўскага р-на.

КІРПІЧЭНКА Мітрафан Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1904, у Чырвонай Арміі з 1943, сяржант, загінуў 6.9.1944.

ЛАГАНЦОЎ Міхаіл Маркавіч, нарадзіўся ў 1916, радавы, ваяваў пад Сталінградам, загінуў у 1942.

ЛАЖБЯНЁЎ Пётр Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак.

ЛАПАТКОЎ Іван Ільіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 3.7.1944 пры вызваленні Чэрвеньскага р-на Мінскай вобл.

ЛУБЯНКОЎ Дзмітрый Васілевіч, радавы, памёр ад ран. 22.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

ЛУБЯНКОЎ Мікалай Кандратавіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў у 1944.

ЛУБЯНКОЎ Мікіта Фядосавіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1942, сяржант, загінуў 15.1.1945 пры вызваленні Польшчы.

МАРОЗАЎ Іван Яўціхавіч, нарадзіўся ў 1913, радавы, прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

МАРОЗАЎ Мікалай Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

МАЦКЕВІЧ Аляксандр Апанасавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

МАЦКЕВІЧ Іван Піліпавіч, нарадзіўся ў 1909, сяржант, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

МАЦКЕВІЧ Іван Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1915, старшыня сельсавета, у Чырвонай Арміі з 1941, сяржант, прапаў без вестак.

МАЦКЕВІЧ Уладзімір Еўдакімавіч, сяржант, загінуў 13.10.1944 у Беластоцкім ваяводстве.

МІШУГОЎ Аляксандр Андрэевіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, загінуў у 1943.

МІШУГОЎ Аляксандр Іванавіч, нарадзіўся ў 1911, радавы, прапаў без вестак 25.3.1944.

МІШУГОЎ Васіль Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, загінуў у 1941.

МІШУГОЎ Іван Парфёнавіч, нарадзіўся ў 1922, радавы, загінуў 18.8.1942.

МІШУГОЎ Іван Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942.

МІШУГОЎ Іван Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, загінуў у 1945 у Германіі.

МІШУГОЎ Кірыл Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1914, сяржант, загінуў у 1945.

ПАГАДЗІЦКІ Віктар Іванавіч, нарадзіўся ў 1925, вучыўся ў школе ФЗН, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў у 1943.

ПАЗНЯКОЎ Андрэй Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, памёр ад ран у ліпені 1944, пахаваны ў в. Драчоўка Мінскай вобл.

ПАЛАЗКОЎ Іван Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

ПІНЧУКОЎ Васіль Тарасавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1940, радавы, артылерыст, загінуў 23.6.1944 пры вызваленні Літоўскай ССР.

ПІНЧУКОЎ Цімафей Тарасавіч, нарадзіўся ў 1918,

Быховский районный историко-краеведческий музей

у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

РАМАНАЎ Аляксандр Іванавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1940, радавы, загінуў пры вызваленні Літоўскай ССР, пахаваны ў г. Шаўляй.

РАМАНАЎ Іван Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1943.

РУДКОЎ Пётр Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, потым быў партызанам 152-га палка, загінуў у 1943.

САКАЛОЎ Кірыл Іванавіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, загінуў у 1943.

САКАЛОЎ Якаў Іванавіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

САКАЛОЎ Якаў Кірылавіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, прапаў без вестак.

СІЛКОЎ Яфім Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1909, радавы, прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

ТКАЧОЎ Іван Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ТКАЧОЎ Купрэй Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1917, у Чырвонай Арміі з 1937, сяржант, прапаў без вестак.

ТКАЧОЎ Леанід Іванавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ТКАЧОЎ Пётр Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1919, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

ТУПАЛАЎ Сяргей Сафонавіч, нарадзіўся ў 1919, радавы, прапаў без вестак 22.2.1943.

ЦАРЫКАЎ Аляксей Клімавіч, загінуў 20.8.1944 пры вызваленні Беластоцкай вобл.

ЦАРЫКАЎ Кірыла Пятровіч, нарадзіўся ў 1924, быў у партызанах, потым у Чырвонай Арміі, радавы, загінуў 3.4.1944 каля в. Красніца Быхаўскага р-на.

ЦАРЫКАЎ Нічыпар Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, прапаў без вестак.

ЦАРЫКАЎ Рыгор Іванавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў 10.2.1945 пры вызваленні Польшчы.

ШАРАЕЎ Мікалай Кузьміч, нарадзіўся ў 1912, прапаў без вестак у 1941.

ШУБЕРТАЎ Аляксей Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1912, прапаў без вестак у 1941.

НАВАБЫХАЎСКІ СЕЛЬСАВЕТ

ПАСЁЛАК ВОТНЯ

Амаль усе загінуўшыя працавалі да вайны ў калгасе «Пралетарская рэспубліка».

АЛЬХОВІК Напрэй Фядосавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

БУЛАЧКА Міхаіл Піліпавіч, нарадзіўся ў 1925 у в. Лазаравічы Быхаўскага р-на, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў 18.1.1945 пры вызваленні Польшчы.

ДЗЕРГАЧОЎ Еўдакім Свірыдавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1940, радавы, загінуў 12.4.1942 г. ў в. Печышча Калінінскай вобл.

ДЗЕРГАЧОЎ Фёдар Свірыдавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1942, прапаў без вестак у 1944.

ПАНУРЫН Гаўрыла Фядосавіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

СКОБАЎ Васіль Цярэнцьевіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў 30.8.1944 пры вызваленні Польшчы.

ШЧАРБАКОВА Ірына Кандратаўна, нарадзілася ў 1923, скончыла медвучылішча ў Магілёве, у Чырвонай Арміі з 1941, медыцынская сястра, загінула 27.8.1944 у в. Мадора Рагачоўскага р-на Гомельскай вобл.

ШЧАРБАКОЎ Іван Кандратавіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў 24.9.1943 у в. Кісцяні Рагачоўскага р-на Гомельскай вобл.

ПАСЁЛАК ДУБРОЎСКІ

Усе загінуўшыя працавалі да вайны ў калгасе «Пралетарская рэспубліка».

ВАЛУЖЫН Пётр Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1903, у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ВАЛУЖЫН Фёдар Дзям'янавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, афіцэр, загінуў у 1943 на Курскай дузе.

КАВАЛЁЎ Мікалай Прохаравіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1942, прапаў без вестак у 1943.

КУСАЎ Іван Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 22.1.1945 ва Усходняй Прусіі.

КУСАЎ Міхаіл Фядосавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў шафёрам, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у верасні 1944.

МАЗАЛЕЎСКІ Васіль Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў 3.8.1944.

МЯЦЕЛІЦА Васіль Іванавіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

ПРЫГАРАЎ Васіль Іванавіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ПРЫГАРАЎ Сямён Іванавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1943.

ПРЫГАРАЎ Сяргей Іванавіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

САЛОДКІ Фядос Іванавіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1943 на Курскай дузе.

ВЁСКА КАМАРЫЧЫ

Амаль усе загінуўшыя працавалі да вайны ў калгасах «Новае жыццё» і «Новы шлях».

АСТАПЕНКА Пётр Нічыпаравіч, нарадзіўся ў 1916, скончыў лётнае вучылішча, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

БАЛУЦЕНКА Іван Максімавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1942, сяржант, прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

БАШКІРАЎ Іван Нічыпаравіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, загінуў 26.7.1943.

БРЫЛЬКОЎ Яфрэм Пятровіч, нарадзіўся ў 1900, у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, загінуў 19.10.1944.

БУРАНКОЎ Лявон Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

БУРАНКОЎ Міхаіл Іванавіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

ДЗЮНДЗІКАЎ Якаў Нічыпаравіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

ІВАНОЎ Іван Усцінавіч, нарадзіўся ў 1913, праца-

Быховский районный историко-краеведческий музей

ваў на заводзе ў Быхаве, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ІВАНОЎ Станіслаў Уцінавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў на заводзе ў Быхаве, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КАРЖОЎ Антон Кузьміч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КАРЖОЎ Васіль Кірылавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў трактарыстам, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у ліпені 1943 у Паныраўскім р-не Курскай вобл.

КАРЖОЎ Іван Ісакавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1940, радавы, загінуў 25.2.1945.

КАРЖОЎ Кузьма Антонавіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1942, старшына, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

КАРЖОЎ Лука Пракопавіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у верасні 1944.

КАРЖОЎ Мікалай Канстанцінавіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў 24.6.1944 у пас. Магучы Партызан Быхаўскага р-на.

КАРЖОЎ Павел Кузьміч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у верасні 1941.

КАРЖОЎ Якаў Іванавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КАРЖОЎ Якаў Кузьміч, нарадзіўся ў 1898, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КАРПЕНКА Мікалай Піліпавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1939, сяржант, прапаў без вестак у 1944.

КАРПЕНКА Мікалай Трафімавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1940, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КАРПЕНКА Пётр Засімавіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1939, старшына, загінуў у лютым 1945.

КАСЦЮКОЎ Аркадзь Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1942, афіцэр, прапаў без вестак у 1943.

КІРЫКАЎ Іван Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў рабочым на заводзе ў Днепрадзяржынску, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1943 у Смаленску.

КІРЫКАЎ Пётр Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў рабочым на заводзе ў Днепрадзяржынску, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1941 пад Масквой.

КОХАНАЎ Мікалай Нічыпаравіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў 1.3.1944.

КРАЯРЭНКА Іван Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў бухгалтарам, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў 17.1.1944.

КУЛЯШОЎ Дзмітрый Давыдавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КУЛЯШОЎ Рыгор Логвінавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ЛУРПАЧЭНКА Іван Лукіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў рабочым на смалакурным заводзе ў Быхаве, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

МАЙСЕЕНКА Васіль Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў рабочым на заводзе ў Днепрадзяржынску, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1944.

МАКАРАНКА Міна Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў ветэрынарам, у Чырвонай Арміі з 1941, старшына, прапаў без вестак у 1943.

МАКАРАНКА Сілюк Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1902, працаваў старшынёй калгаса «Новае жыццё», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 2.5.1945 пры вызваленні Чэхаславакіі.

МАКАРАНКА Уладзімір Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1920, скончыў ваеннае вучылішча, лётчык, прапаў без вестак у 1941.

МІХОДАЎ Рыгор Андрэевіч, нарадзіўся ў 1917, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1945.

ПЫНІКАЎ Іван Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1910, жыў і працаваў у Маскве, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1944.

СВІРЫДЗЕНКА Павел Яўсеевіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1940, радавы, загінуў 23.2.1944 у Днепрапятроўску.

СЛЯПЦОЎ Анатоль Арцімовіч, нарадзіўся ў 1921, скончыў ваеннае вучылішча, на фронце з 1941, афіцэр, прапаў без вестак у 1941.

СТАРАВОЙТАЎ Фёдар Іванавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

СТРАЛЬЦОЎ Васіль Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

СТРАЛЬЦОЎ Емяльян Нічыпаравіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў сталяром у Магілёве, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

СТРАЛЬЦОЎ Засім Нічыпаравіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

СТРАЛЬЦОЎ Іван Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1940, радавы, прапаў без вестак у 1944.

СТРАЛЬЦОЎ Іван Віктаравіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў 21.7.1944.

СТРАЛЬЦОЎ Іван Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 2.2.1945 у Познані пры вызваленні Польшчы.

СТРАЛЬЦОЎ Ілья Віктаравіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў у Днепрадзяржынску, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1944.

СТРАЛЬЦОЎ Канстанцін Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

СТРАЛЬЦОЎ Мікалай Іванавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1944.

СТРАЛЬЦОЎ Мікалай Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944 у Адэсе.

СТРАЛЬЦОЎ Мікалай Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1902, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 1.5.1944.

СТРАЛЬЦОЎ Мікалай Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1904, у Чырвонай Арміі з 1940, радавы, прапаў без вестак у 1941.

СТРАЛЬЦОЎ Нестар Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, прапаў без вестак у 1943.

СТРАЛЬЦОЎ Пётр Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1943 у в. Заячэнне Быхаўскага р-на.

СТРАЛЬЦОЎ Сямён Яўціхавіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у калгасе «Новы шлях», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

СТРАЛЬЦОЎ Уладзімір Сяргеевіч, нарадзіўся ў

Быховскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

1917, у Чырвонай Арміі з 1938, радавы, прапаў без вестак у 1944.

СУХАРУКАЎ Іларыён Пятровіч, нарадзіўся ў 1911, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

ТУРЧАНКА Мікалай Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 4.10.1944 пры вызваленні Літоўскай ССР.

ТУРЧАНКА Міхаіл Дамітрыевіч, нарадзіўся ў 1917, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

ТУРЧАНКА Уладзімір Дамітрыевіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў 17.4.1945 у Германіі.

ШАПАВАЛАЎ Кірыл Карпавіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў 20.4.1944 у в. Ніканавічы Быхаўскага р-на.

ШАЎЛІКАЎ Кузьма Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў пастухом, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў 5.5.1944 у в. Цератокі Мінскай вобл.

ШМАРЧАНКА Дамітрый Савельевіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ШМАРЧАНКА Рыгор Мікітавіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ШМАРЧАНКА Сямён Ільіч, нарадзіўся ў 1919 у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў 20.1.1945.

ШУТАЎ Антон Іванавіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

ШУТАЎ Даніла Іванавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1940, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ШУТАЎ Дамітрый Андрэевіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

ШУТАЎ Іван Андрэевіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1940, радавы, прапаў без вестак у 1941.

ШУТАЎ Мітрафан Іванавіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

ЯНАЧКІН Дамітрый Данілавіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў 26.6.1944 пад Мінскам.

ЯНАЧКІН Ісак Данілавіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 1944 у г. Чавусы Магілёўскай вобл.

ЯНАЧКІН Мікалай Васілевіч, нарадзіўся ў 1902, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

ВЁСКА ЛАЗАРАВІЧЫ

Большасць загінуўшых працавала да вайны ў калгасе імя Шміта.

АЛЬХОВІК Іван Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1894, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1943 у Быхаве.

АЛЬХОВІК Напрэй Фядосавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

АЛЬХОВІК Сяргей Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў 16.7.1943 у в. Падклённе Быхаўскага р-на.

БАЙКОЎ Адам Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1923, працаваў у калгасе «Пралетарская рэспубліка» брыгадзірам, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943.

БАНАДЫСЕЎ Нічыпар Парфёнавіч, нарадзіўся ў 1915 у пас. Дуброўскі Быхаўскага р-на, жыў у в. Лазаравічы, працаваў у калгасе «Пралетарская рэспубліка», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

БУЛАЧКА Міхаіл Піліпавіч, нарадзіўся ў 1925 у пас. Вотня Быхаўскага р-на, жыў у в. Лазаравічы, працаваў у калгасе «Пралетарская рэспубліка», у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў 18.1.1945 пры вызваленні Польшчы.

БУШАЎ Павел Данісавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

БЯЛЬКОЎ Васіль Антонавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1940, афіцэр, прапаў без вестак у 1943.

БЯЛЬКОЎ Іван Антонавіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1941, ст. лейтэнант, памёр ад ран у 1944.

ВАЛУЖЫН Аляксандр Яфімавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 20.4.1944 у Ленінградзе.

ВАЛУЖЫН Андрэй Іванавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў настаўнікам у Нагабыхаўскай сярэдняй школе, у Чырвонай Арміі з 1940, афіцэр, прапаў без вестак у 1945.

ВАРАБ'ЁЎ Аляксандр Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ВАРАБ'ЁЎ Іван Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у школе в. Лазаравічы, у Чырвонай Арміі з 1941, афіцэр, загінуў у 1944 у г. Роўна.

ГАЛАКАЎ Фядот Дамітрыевіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

КАВАЛЁЎ Лазар Макаравіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

КАВАЛЁЎ Пётр Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў кавалём, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КАВАЛЁЎ Якаў Маркавіч, нарадзіўся ў 1904, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КАЗЛОЎ Пётр Ягоравіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 23.6.1944 у г. Чавусы Магілёўскай вобл.

КАЎШОЎ Васіль Антонавіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

КАЎШОЎ Канстанцін Еўдакімавіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 27.7.1944 у Беластоку.

КАЎШОЎ Мікалай Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1896, у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, загінуў 6.8.1944 у Беластоку.

КОСТАЎ Ілья Іванавіч, нарадзіўся ў 1904, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

ЛЮБЛЕЎ Васіль Іванавіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 24.11.1943 у Жлобінскім р-не Гомельскай вобл.

ЛЮБЛЕЎ Сцяпан Дамітрыевіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

МАЗАЛЕЎСКІ Архіп Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1894, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

МАЗАЛЕЎСКІ Гаўрыла Максімавіч, нарадзіўся ў 1911, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 1.7.1944 у г. Клічаў Магілёўскай вобл.

МАЗАЛЕЎСКІ Іван Піліпавіч, нарадзіўся ў 1906, у

Быховский районный историко-краеведческий музей

Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у Мінску ў ліпені 1944.

МАЗАЛЕЎСКІ Мікалай Апанасавіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1941, лейтэнант, прапаў без вестак у 1944.

МАЗАЛЕЎСКІ Мікалай Архіпавіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, загінуў 22.6.1944 у Быхаўскім р-не.

МАЙСЕЙЧАНКА Парфён Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944, у в. Красніца Быхаўскага р-на.

МІНЧУКОЎ Пётр Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1911, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1944.

МІРОНАЎ Аляксандр Антонавіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ПРАКОПАЎ Канстанцін Мінавіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1938, радавы, загінуў у 1941 у г. Рагачоў Гомельскай вобл.

ПРЫГАРАЎ Сідар Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1904, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

ПРЫГАРАЎ Фёдар Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1904, у Чырвонай Арміі з 1941, сяржант, загінуў у 1944 у г. Клічаў Магілёўскай вобл.

САЛАЎЁЎ Цімафей Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1944.

САЛОДЫШАЎ Ісак Іванавіч, нарадзіўся ў 1903, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1945 ва Усходняй Прусіі.

СВІРЫДАЎ Пётр Андрэевіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1941, мал. лейтэнант, прапаў без вестак у 1945.

СЯМЁНАЎ Адам Якімавіч, нарадзіўся ў 1917, у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

СЯМЁНАЎ Міхаіл Васілевіч, нарадзіўся ў 1917, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў 29.3.1944 у в. Красніца Быхаўскага р-на.

СЯМЁНАЎ Феакціст Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1942, сяржант, загінуў 24.6.1944 у г. Чавусы Магілёўскай вобл.

ЦУРГАНАЎ Фёдар Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1904, у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ЧМУРАНКОЎ Герасім Ільіч, нарадзіўся ў 1908 у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

ШУРХАНАЎ Андрэй Цітавіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

ЯКІМАЎ Канстанцін Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1939, сяржант, загінуў у 1944.

ЯКІМАЎ Нічыпар Ціханавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у г. п. Бялынічы Магілёўскай вобл. бухгалтарам, у Чырвонай Арміі з 1942, сяржант, загінуў 26.3.1944 у в. Трылесіна Быхаўскага р-на.

ЯЎСЕЕЎ Мітрафан Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ПАСЁЛАК МАГУЧЫ ПАРТЫЗАН

Усе загінуўшыя працавалі да вайны ў калгасе «Новы шлях».

БАШКІРАЎ Андрэй Елістратавіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў 8.5.1944.

БАШКІРАЎ Анатоль Раманавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

БАШКІРАЎ Іван Елістратавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў вартаўніком, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

БАШКІРАЎ Кірыл Елістратавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у верасні 1944.

КОТАЎ Ілья Антонавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў 3.4.1944 у в. Красніца Быхаўскага р-на.

КОТАЎ Канстанцін Антонавіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, прапаў без вестак у 1943.

ВЁСКА НОВЫ БЫХАЎ

АФІРОЎСКІ Васіль Васілевіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у калгасе імя Кірава, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944 пад Мінскам.

БУГАЁВА Таццяна Васілеўна, нарадзілася ў 1920, працавала ў Навабыхаўскай бальніцы фельчарам, у Чырвонай Арміі з 1941, загінула ў 1943 ў Быхаве.

БУГАЁЎ Павел Васілевіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, загінуў у 1944 у в. Красніца Быхаўскага р-на.

БУГАЁЎ Цімафей Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у Быхаве міліцыянерам, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

БУЛАЧКА Міхаіл Якімавіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, загінуў у 1944.

ВАРАБ'ЁЎ Адам Барысавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў старшынёй калгаса «Прагрэс», у Чырвонай Арміі з 1941, палітрук роты, прапаў без вестак.

ВАРАБ'ЁЎ Аляксандр Аксёнавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у Бранску, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ВАРАБ'ЁЎ Андрэй Кандратавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе «Прагрэс», у Чырвонай Арміі з 1938, радавы, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

ВОДНЕЎ Аляксандр Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў настаўнікам у Навабыхаўскай сярэдняй школе, у Чырвонай Арміі з 1941, сяржант, прапаў без вестак у 1943.

ГЛУШАКОЎ Віктар Яўменавіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў у калгасе «Прагрэс», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ГОЛУБЕЎ Міхаіл Андрэевіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў механікам МТС, у Чырвонай Арміі з 1942, лейтэнант, загінуў у 1943 пад Ленінградам.

ГРАКАЛА Іван Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у Быхаўскім РК КПБ, у Чырвонай Арміі з 1936, старшына, загінуў у 1944 у Адэскай вобл.

ДАСЬКОЎ Павел Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе «Чырвоны баец», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

ДЗЕРГАЧОЎ Міхаіл Андрэевіч, нарадзіўся ў 1916, жыў і працаваў у Маскве, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

ДЗЕРГАЧОЎ Пётр Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1904, працаваў намеснікам старшыні калгаса «Чырвоны ба-

Быховский районный историко-краеведческий музей

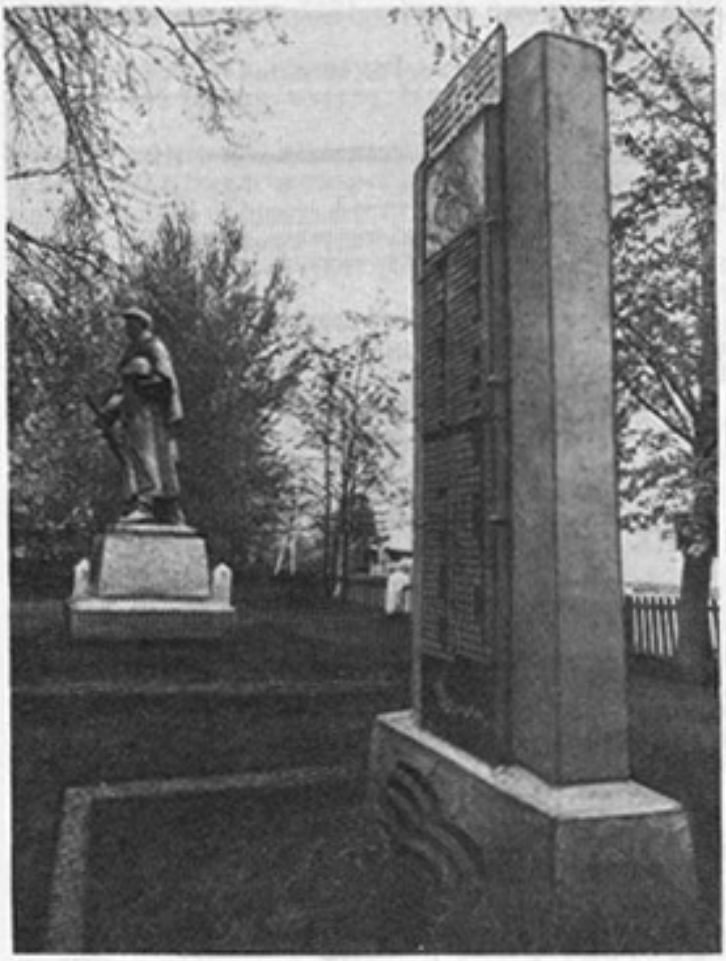

Стэла з імёнамі загінуўшых воінаў-землякоў у в. Новы Быхаў.

ец», у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944 у Светлагорскім р-не Гомельскай вобл.

ІВАНОЎ Аляксандр Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1919 у в. Адаменка Быхаўскага р-на, працаваў у калгасе імя Кірава, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

ІВАНОЎ Уладзімір Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1921 у в. Адаменка Быхаўскага р-на, працаваў у калгасе імя Кірава, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1945.

ІВАНОЎ Уладзімір Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1921 у в. Адаменка Быхаўскага р-на, радавы, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

КАПОРЫКАЎ Мікалай Пятровіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у калгасе «Чырвоны баец», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1943.

КАПОРЫКАЎ Павел Васілевіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у Быхаве на заводзе зваршчыкам, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КАПОРЫКАЎ Уладзімір Васілевіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у Рагачове зваршчыкам, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КАПОРЫКАЎ Фядос Іларыёнавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе «Прагрэс», у Чырвонай Арміі з 1941, лейтэнант, прапаў без вестак у 1944.

КАРЖОЎ Карп Кірылавіч, нарадзіўся ў 1900, працаваў пастухом, у Чырвонай Арміі з 18.11.1944, радавы, памёр ад ран 22.4.1945 у Югаславіі.

КАРПІСОНАЎ Аляксандр Іванавіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у калгасе «Прагрэс», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КАРПІСОНАЎ Васіль Антонавіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў у 1945 у Берліне.

КАРПІСОНАЎ Пётр Андрэевіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў настаўнікам у Навабыхаўскай сярэдняй школе, у Чырвонай Арміі з 1940, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КАРПІСОНАЎ Рыгор Іванавіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у калгасе «Прагрэс», у Чырвонай Арміі з 1938, радавы, загінуў у 1941.

КАРПІСОНАЎ Ягор Андрэевіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў у калгасе «Чырвоны баец» трактарыстам, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КАЎЦЕЕЎ Пётр Піліпавіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў у калгасе «Прагрэс», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КІЖДУБЕНКА Іван Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе «Прагрэс», у Чырвонай Арміі, з 1941, радавы, загінуў у 1944.

КІЖДУБЕНКА Пётр Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1945 у Германіі.

КІЖДУБЕНКА Сяргей Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1927, працаваў у калгасе «Прагрэс», у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у 1945.

КЛЯМЯЦІН Андрэй Міронавіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў у калгасе «Прагрэс», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КЛЯМЯЦІН Іосіф Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1905, жыў у Днепрадзяржынску, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1942 у г. Керч.

КЛЯШЧОЎ Фёдар Ісакавіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у калгасе «Прагрэс», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КУХАРАЎ Мікалай Карпавіч, нарадзіўся ў 1922, у 1940 скончыў Магілёўскае педвучылішча, у Чырвонай Арміі з 1940, ст. сяржант, прапаў без вестак у верасні 1944.

КУХАРАЎ Пётр Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у калгасе «Прагрэс», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КУХАРАЎ Пётр Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у калгасе «Прагрэс», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

КУХАРАЎ Яфрэм Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у калгасе «Чырвоны баец», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у Ленінградзе у 1943.

МАЖЭЙКА Мітрафан Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1900, працаваў у калгасе «Чырвоны баец», у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, загінуў у 1945 у Берліне.

МАМАЕЎ Аляксандр Дзянісавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў шахцёрам у Варашылаўградзе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944 пры вызваленні Латвіі.

МАМАЕЎ Павел Фаміч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе «Прагрэс», у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, загінуў у 1943 пад Сталінградам.

МАМАЕЎ Рыгор Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1918 у пас. Ульянава Быхаўскага р-на, працаваў у калгасе «Прагрэс», у Чырвонай Арміі з 1942, прапаў без вестак у 1944.

МАМАЕЎ Рыгор Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1906, афіцэр, загінуў у 1943 пад Ленінградам.

МАМАЕЎ Фёдар Дзянісавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў шахцёрам у Варашылаўградзе, у Чырвонай

Быховский районный историко-краеведческий музей

Арміі з 1941, сяржант, загінуў у 1944 у Карпатах.

МАХНЫТКІН Віктар Іванавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў рабочым на заводзе ў г. Тула, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

МАЦВЕЕНКА Іван Кузьміч, нарадзіўся ў 1900, працаваў настаўнікам у Мінску, у Чырвонай Арміі з 1941, афіцэр, загінуў у 1945 у Берліне.

МАЦВЕЕНКА Міхаіл Кузьміч, нарадзіўся ў 1902, працаваў настаўнікам у Гомельскай вобл., у Чырвонай Арміі з 1941, лейтэнант, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

МАЦВЕЕНКА Сяргей Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе «Чырвоны баец», у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, прапаў без вестак у 1944.

МЕЛЬНІКАЎ Іван Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў дырэктарам школы ў Новасібірску, у Чырвонай Арміі з 1937, афіцэр, прапаў без вестак у 1943.

МІРОНЧЫК Цімафей Несцеравіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў рабочым у Маскве, у Чырвонай Арміі з 1941, лейтэнант, загінуў у 1943 у Смаленску.

МІРОНЧЫК Якаў Несцеравіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў рабочым на заводзе ў г. Тула, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

НАПРЭЕНКА Уладзімір Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе «Прагрэс», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

НЕПСАЎ Іван Іванавіч, нарадзіўся ў 1918 у в. Землядзелле Быхаўскага р-на, працаваў у калгасе імя Кірава, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

НОВІКАЎ Уладзімір Васілевіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў у калгасе «Прагрэс», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

ПАЗНЯКОЎ Пётр Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў настаўнікам у Полацку, у Чырвонай Арміі з 1939, малодшы сяржант, загінуў у 1944 у в. Істопкі Быхаўскага р-на.

ПЛАТОНЧЫК Аляксей Мікітавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе «Прагрэс», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944 пад г. Чавусы Магілёўскай вобл.

ПЯТРУЛЕНКА Іван Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе «Прагрэс», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

ПЯТРУЛЕНКА Міхаіл Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў токарам на заводзе ў Днепрадзяржынску, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

ПЯТРУЛЕНКА Уладзімір Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў рабочым на заводзе ў Оршы, у Чырвонай Арміі з 1941, сяржант, прапаў без вестак у 1943.

РАДЗЬКОЎ Канстанцін Уладзіміравіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе «Чырвоны баец», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

РАДЗЬКОЎ Павел Іванавіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1941, лейтэнант, загінуў у 1943 на Курскай дузе.

РАДЗЬКОЎ Рыгор Іванавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў дырэктарам вінзавода ў Чачэрску, у Чырвонай Арміі з 1941, сяржант, загінуў у 1944.

РЫЖАНКОЎ Іван Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1919 у пас. Землядзелле Быхаўскага р-на, працаваў у калгасе імя Кірава, у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, загінуў у 1945.

РЭЧКІНДЗЮК Аляксей Гаўрылавіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1936, сяржант, прапаў без вестак у студзені 1943.

САКАЛОЎ Мікалай Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў на чыгунцы ў Жлобіне, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1941 у в. Чырвоная Беларусь Быхаўскага р-на.

САКАЛОЎ Павел Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у калгасе «Чырвоны баец» кавалём, у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

СІЛІВАНАЎ Мікалай Кузьміч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе «Прагрэс», у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1944.

СІЛКОЎ Пётр Ісакавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у Данбасе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

СІЛКОЎ Ягор Дамітрыевіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў настаўнікам у Днепрадзяржынску, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

СКОБАЎ Міхаіл Паўлавіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў настаўнікам у Навабыхаўскай сярэдняй школе, у Чырвонай Арміі з 1941, лейтэнант, прапаў без вестак у 1943.

СКОБАЎ Павел Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў рабочым у Ленінградзе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 у Ленінградзе.

СКОБАЎ Сямён Паўлавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў настаўнікам у г. Горкі, у Чырвонай Арміі з 1941, лейтэнант, загінуў у 1944.

СКРЫПАЧКА Пётр Іванавіч, нарадзіўся ў 1904, працаваў у калгасе «Прагрэс», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 13.4.1945 пад Берлінам.

СЛЫШЫНКОЎ Сямён Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1925, працаваў у калгасе «Чырвоны баец», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ТОМАШАЎ Кірыл Раманавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе «Прагрэс», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1945.

ТУЗАЎ Пракопій Іларыёнавіч, нарадзіўся ў 1903, працаваў ветэрынарам, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1941.

ФЯДОСЕНКА Мікалай Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у калгасе «Чырвоны баец», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

ФЯДОСЕНКА Міхаіл Андрэевіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў у калгасе «Чырвоны баец», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

ЦІТКОЎ Іван Ісакавіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў у 1945.

ЦІТКОЎ Ягор Еўдакімавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе «Прагрэс», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1943.

ЦЯРЭШЧАНКА Арсен Адамавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе «Прагрэс», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ЦЯРЭШЧАНКА Арсен Адамавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў медработнікам у Навабыхаўскай бальніцы, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

ЦЯРЭШЧАНКА Якаў Іванавіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў настаўнікам, у Чырвонай Арміі з 1938, афіцэр, загінуў у 1944 у Харкаве.

ЧЫСТЫ Іван Кірылавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1939, афіцэр, памёр ад ран у 1942 у в. Новы Быхаў.

ЧЫСТЫ Рыгор Кірылавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў настаўнікам, у Чырвонай Арміі з 1940, лейтэнант, загінуў у 1943.

ШАЛАБОДАЎ Іван Пракопавіч, нарадзіўся ў 1909,

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

працаваў у калгасе «Прагрэс», у Чырвонай Арміі з 1941, сяржант, прапаў без вестак у 1942.

ШАМЯЛЬКОЎ Міхаіл Мартынавіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, загінуў у 1945.

ШАФРАНСКІ Аляксандр Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1904.

Усё сваё свядомае жыццё, пачынаючы з 17-гадовага ўзросту, Аляксандр Мікалаевіч Шафранскі прысвяціў службе ў радах Чырвонай Арміі. У 1929 г. ён скончыў лётнае вучылішча. У 1930 г. стаў членам КПСС. У час савецка-фінляндскай вайны 1939—1940 гг. ваенны лётчык А. М. Шафранскі за мужнасць і гераізм у баях быў узнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга. У першыя дні Вялікай Айчыннай вайны Аляксандр Мікалаевіч служыў у 31-м скарасным бамбардзіровачным авіяпалку, які базіраваўся на заходніх рубяжах нашай краіны. Праяўляючы незвычайную адвагу і адданасць Радзіме, ён з поспехам выконваў баявыя заданні — граміў чыгуначныя станцыі, аэрадромы, тапіў варожыя дэсантныя судны ў Балтыйскім моры, вёў паветраныя баі ў раёне Ліепаі.

24 ліпеня 1941 г. полк атрымаў заданне нанесці ўдар па скопішчы варожай тэхнікі і жывой сілы, затрымаць рух гітлераўцаў на ўчастку Рэзекне — Пыталава, каб даць магчымасць адысці і перагрупавацца нашым наземным часцям. Становішча было выключна цяжкае — нашы бамбардзіроўшчыкі ішлі ў бой без прыкрыцця знішчальнікаў. Маёр Шафранскі ўзяўся асабіста весці звяно бамбардзіроўшчыкаў. Заданне было паспяхова выканана, па ворагу быў нанесены сакрушальны бомбавы ўдар. Калі звяно Шафранскага вярталася на свой аэрадром, яго перахапіла дзевятка варожых знішчальнікаў. Завязаўся няроўны паветраны бой, у якім і загінуў Аляксандр Мікалаевіч. Яго самалёт упаў на тэрыторыі Скадзінскага сельсавета Пыталаўскага р-на Пскоўскай вобл.

Працоўныя горада Пыталава свята шануюць памяць аб А. М. Шафранскім. Яго імем названа вуліца ў горадзе, выдадзена лістоўка, прысвечаная яго жыццю і подзвігу. У Бараўсаўскай васьмігадовай школе створаны музей, дзе экспануецца багаты матэрыял аб А. М. Шафранскім і яго баявых таварышах. З абломкаў яго баявой машыны зроблены макет самалёта. Зберагаецца таксама частка фюзеляжа, на якой захавалася зорка і бачны кулявыя прабоіны. У саўгасе «Рогаўскі» ўстаноўлены пераходны прыз імя Аляксандра Шафранскага для пераможцаў сацыялістычнага спаборніцтва, у цэнтры саўгаса, в. Бараўсы, устаноўлены абеліск у гонар загінуўшых лётчыкаў.

М. Стучынскі.

А. М. Шафранскі.

ШЧАРБАКОЎ Павел Лаўравіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у калгасе «Прагрэс», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ШЧАРБАКОЎ Цімафей Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1944, санінструктар, загінуў 18.6.1944.

ПАСЕЛАК ПАКРОЎСКІ

Усе загінуўшыя працавалі да вайны ў калгасе «Пралетарская рэспубліка».

КАВАЛЬКОЎ Аляксей Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

КАЎШОЎ Іван Еўдакімавіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1940, радавы, прапаў без вестак у 1941.

МАЙСЕЙЧАНКА Іосіф Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1894, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

МІНЧУКОЎ Фёдар Захаравіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў 30.1.1945 ва Усходняй Прусіі.

САЛАЎЁЎ Іван Антонавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1940, радавы, прапаў без вестак у 1943.

СВІРЫДАЎ Міхаіл Лазаравіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1939, афіцэр, загінуў 1.5.1945 у Германіі.

СТАЙНОЎ Пётр Яўменавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 2.6.1944.

ЯЎСЕЕЎ Аляксандр Васілевіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1940, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ЯЎСЕЕЎ Аляксей Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1943.

ПАСЕЛАК ПРЫВАЛЫЖЖА

Амаль усе загінуўшыя працавалі да вайны ў калгасе «Пралетарская рэспубліка».

КУСАЎ Адам Харытонавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў 29.3.1944 у в. Красніца Быхаўскага р-на.

КУСАЎ Аляксей Фядосавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 27.7.1944 у Брэсце.

КУСАЎ Міхаіл Фядосавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў шафёрам, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ЛАГУНОЎ Піліп Яфрэмавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1942, загінуў 14.5.1943.

САЛОДКІ Мікалай Авілавіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1940, афіцэр, прапаў без вестак у 1943.

САЛОДЫШАЎ Аляксандр Яфрэмавіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1940, радавы, прапаў без вестак у 1944.

САМУСЕЎ Аляксандр Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, загінуў 12.9.1944 у Беластоку.

ЯКІМАЎ Фёдар Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1943, ст. сяржант, загінуў 5.7.1944 у Чарнігаўскай вобл.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Амаль усе загінуўшыя працавалі да вайны ў калгасах «Перамога» і імя Дзяржынскага.

АЗАРАНКА Андрэй Кузьміч, нарадзіўся ў 1911, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

АЗАРАНКА Гаўрыла Кузьміч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, загінуў 1.3.1945 ва Усходняй Прусіі.

АНДРЫЯНАЎ Аляксандр Паўлавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1942.

АНДРЫЯНАЎ Аляксей Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1942, сяржант, прапаў без вестак у верасні 1944.

АНДРЫЯНАЎ Фрол Паўлавіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1943.

АНЦІПЕНКА Пётр Васілевіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак 19.4.1944.

АПАЛОНАЎ Піліп Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, сяржант, загінуў 15.6.1944 у в. Шчокіна Смаленскай вобл.

АРЛОЎ Ягор Севасцьянавіч, нарадзіўся ў 1916, радавы, прапаў без вестак у 1943.

БАЛУЦЕНКА Аляксей Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

БАЛУЦЕНКА Аркадзь Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак 30.11.1943.

Помнік землякам у в. Тайманава.

БАЛУЦЕНКА Арцём Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1902, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

БАЛУЦЕНКА Міхаіл Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак 27.7.1942.

БАЛУЦЕНКА Пётр Лукіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1944.

БАЛУЦЕНКА Піліп Архіпавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак 1943.

БАЛУЦЕНКА Сідар Архіпавіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1945.

БАЛУЦЕНКА Фёдар Іванавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

БАЛУЦЕНКА Фёдар Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1944.

БАШКІРАЎ Сямён Фядосевіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1944.

БОЛАБАЎ Уладзімір Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў 4.4.1945 у Германіі.

БРЫЛЬКОЎ Аляксандр Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1923, працаваў настаўнікам у Тайманаўскай школе, у Чырвонай Арміі з 1941, лейтэнант, прапаў без вестак 22.12.1943.

БРЫЛЬКОЎ Нічыпар Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

БУРАНКОЎ Фёдар Андрэевіч, нарадзіўся ў 1898, у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ГАЎРЫЛЕНКА Павел Цітавіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў у Днепрадзяржынску рабочым на коксахімічным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 21.1.1944 у в. Барсукі Быхаўскага р-на.

ГАЎРЫЛЕНКА Яфім Цітавіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1943.

ДУДЗЕНКА Аляксандр Савельевіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, загінуў 18.9.1944 у Беластоку.

ДУДЗЕНКА Аляксей Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1943.

ДУДЗЕНКА Аркадзь Канстанцінавіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1943, прапаў без вестак у 1944.

ДУДЗЕНКА Нестар Канстанцінавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак у верасні 1944.

ДУДЗЕНКА Несцер Цярэнцьевіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў 16.1.1945.

ЕЛІСЕЕЎ Аляксей Кандратавіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак 14.4.1944.

ЖБЫРАЎ Канстанцін Іванавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ЖБЫРАЎ Сяргей Іванавіч, нарадзіўся ў 1927, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ЖБЫРАЎ Фёдар Іванавіч, нарадзіўся ў 1919, у

Быховский районный историко-краеведческий музей

Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ІЎЧАНКА Аляксей Андрыянавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1942.

ІЎЧАНКА Іван Андрыянавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1941 у Смаленску.

КАЖАМЯКІН Якаў Андрэевіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў 19.4.1944.

КАЗЛОЎ Гаўрыла Апанасавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак 9.5.1945.

КАЗЛОЎ Даніла Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1917, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

КАЗЛОЎ Пётр Давыдавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў 29.3.1943 у г. Арол.

КАЗЮЛЬКА Архіп Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

КАЗЮЛЬКА Макар Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

КАЗЮЛЬКА Міхаіл Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КАЗЮЛЬКА Павел Апанасавіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў 19.7.1944 пры вызваленні Літоўскай ССР.

КАЗЮЛЬКА Стафан Фядосавіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1943.

КАЛАМЕЙЦАЎ Павел Андрэевіч, нарадзіўся ў 1911, у Чырвонай Арміі з 1932, афіцэр, прапаў без вестак у 1941.

КАМЕГУНАЎ Андрэй Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў 18.1.1945 пры вызваленні Польшчы.

КАМЕГУНАЎ Цімафей Васілевіч, нарадзіўся ў 1911, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

КАМЕГУНАЎ Якаў Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944.

КОРШЫКАЎ Аляксей Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1917, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 23.1.1945 пры вызваленні Латвійскай ССР.

КОРШЫКАЎ Васіль Іванавіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КОРШЫКАЎ Іван Іванавіч, нарадзіўся ў 1917, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

КОРШЫКАЎ Іван Фядосавіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

КОРШЫКАЎ Кузьма Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў пракратаром Тайманаўскага сельсавета, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 30.6.1944.

КОТАЎ Ігнат Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1901, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў 5.7.1944 пад Мінскам.

КОТАЎ Сцяпан Антонавіч, нарадзіўся ў 1902, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 7.1.1945.

КОТАЎ Сцяпан Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

КОТАЎ Якаў Апанасавіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў 8.2.1945 у Германіі.

КОХАНАЎ Міхаіл Васілевіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КОХАНАЎ Міхаіл Канстанцінавіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 15.1.1945.

КОХАНАЎ Пётр Іванавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

ЛОСЕЎ Міхаіл Маркавіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1943, сяржант, загінуў 7.5.1944 у в. Слабада Быхаўскага р-на.

ЛОЦІКАЎ Нічыпар Паўлавіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ЛОЦІКАЎ Фёдар Паўлавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

МАЛАХАЎ Міхаіл Іванавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1944.

МАНІН Мікалай Карпавіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў 27.8.1944 у Беластоку.

МАЦЫГАНАЎ Аляксандр Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 27.1.1945.

МАЦЫГАНАЎ Аляксей Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

МАЦЫГАНАЎ Аляксей Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

МАЦЫГАНАЎ Дзмітрый Міканоравіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

МАЦЫГАНАЎ Іван Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў 14.7.1943 у Курскай бітве.

МУРАШКА Аляксандр Даніісавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

МУРАШКА Андрэй Пятровіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

МУРАШКА Даніла Сільвестравіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ПАПКОЎ Іван Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

РАГАЛЕНКА Кузьма Пракопавіч, нарадзіўся ў 1917, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

РАГАЛЕНКА Фёдар Пракопавіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1942, прапаў без вестак 12. 2. 1944.

РАЗУМКОЎ Барыс Захаравіч, нарадзіўся ў 1904, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў у 1944 у в. Ніканавічы Быхаўскага р-на.

РАЗУМКОЎ Іван Захаравіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак 5.7.1942.

РУДЭНКА Пётр Савельевіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

САМУЛЕНКА Васіль Васілевіч, нарадзіўся ў 1902, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

СІДАРАЎ Іван Пятровіч, нарадзіўся ў 1902, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

СЛЯПЦОЎ Аляксандр Лявонцьевіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

СТАЛЯРОЎ Леанід Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў 17.4.1945 у Германіі.

СТАРЧАНКА Сцяпан Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1944.

СТРАЛЬЦОЎ Ігнат Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1917, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 4.5.1945.

СТРАЛЬЦОЎ Самуіл Ціханавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1944.

СУХАРУКАЎ Васіль Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

СУХАРУКАЎ Іван Платонавіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 23.7.1944 пад Беластокам.

СУХАРУКАЎ Павел Платонавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

СУХАРУКАЎ Фёдар Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

ЦЫРКУНОЎ Кірыл Захаравіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

ЦЫРКУНОЎ Рыгор Савельевіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, загінуў 3.6.1944 у в. Красніца Быхаўскага р-на.

ЧАРТКОЎ Васіль Андрэевіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, афіцэр, прапаў без вестак у 1942.

ШУСЦІКАЎ Іларыён Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1940, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ШУСЦІКАЎ Мікалай Васілевіч, нарадзіўся ў 1902, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ПАСЁЛАК ТРЫЛЕСІНА

Усе загінуўшыя працавалі да вайны ў калгасе «Авангард».

КАВАЛЬКОЎ Павел Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КАВАЛЬКОЎ Сяргей Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1940, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КУХАРАЎ Васіль Ільіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

КУХАРАЎ Іван Ільіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1943.

РАМАНАЎ Мікалай Іванавіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у ліпені 1941.

ШЫЦЕЎ Аляксей Карнеевіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1945 у Кёнігсбергу.

ЮРКОЎ Аляксандр Несцеравіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1940, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ЮРКОЎ Пётр Несцеравіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў у 1942.

ЯЎСЕЕЎ Фёдар Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

ПАСЁЛАК ЯНАВА

ВАРОНІН Уладзімір Ісакавіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у калгасе «Перамога», у Чырвонай Арміі з 1941, сяржант, загінуў 20.1.1945 пры вызваленні Польшчы.

КАТЫРЛА Аляксандр Юльянавіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў у калгасе «Перамога», у Чырвонай Арміі з 1940, радавы, прапаў без вестак у 1941.

СЛЕДЗЮКОЎСКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА ВАРАНІНО

АГАРОДНІКАЎ Міхаіл Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1923, прапаў без вестак у 1943.

АКІМАЎ Васіль Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у саўгасе «Варанінскі», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пры вызваленні Латвіі.

КАЗЛОВА Марыя Сямёнаўна, нарадзілася ў 1926, загінула пад Слаўгарадам.

КАЎГАНАЎ Павел Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў рабочым, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КУТАЕЎ Мажар Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

МАРОЗАЎ Мікалай, нарадзіўся ў 1904, працаваў трактарыстам, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

МАРТЫНАВА Любоў Сцяпанаўна, нарадзілася ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1941, прапала без вестак у 1943.

ПАЛЯКШАНАЎ Сямён Мінавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў настаўнікам у школе ў Варанінo, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ТОЎСЦЕЛЕЎ Васіль Уласавіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў рабочым, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ТОЎСЦЕЛЕЎ Міхаіл Васілевіч, нарадзіўся ў 1900, працаваў рабочым, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

ШЭНДРЫКАЎ Мітрафан Васілевіч, нарадзіўся ў 1900, працаваў у в. Красніца слесарам, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ВЁСКА КРАСНІЦА

БАБКОЎ А. Я., нарадзіўся ў 1902, працаваў на шклозаводзе ў в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў на Украіне.

БАБКОЎ Даніла Сафонавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў на шклозаводзе ў в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

БАБКОЎ Мікалай Апанасавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў конюхам, у Чырвонай Арміі з 1942, загінуў у 1945 у Берліне.

КІРЭЙКАЎ Анісій, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе «Чырвоны камунар», у Чырвонай Арміі з 1931, прапаў без вестак.

КІРЭЙКАЎ Міхаіл Сысоевіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КРАЎЦОЎ Цімафей Купрэевіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

Быховский районный историко-краеведческий музей

КУСКОЎ Ігнат Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1922, скончыў вучылішча сувязі ў Харкаве, прапаў без вестак.

КУСКОЎ Тарас Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у калгасе «Чырвоны камунар», у Чырвонай Арміі з 1939, прапаў без вестак.

ЛАТЫШАЎ Максім Фядотавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў брыгадзірам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1939.

МАЛАШОНАК Іван Трыфанавіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

НАДТАЧЭЕЎ Рыгор Мяфодзьевіч, Герой Савецкага Саюза, глядзі артыкул «Адважны лётчык».

НАДТАЧЭЕЎ Цімафей Кірылавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў на шклозаводзе ў в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1941.

ПАНКОЎ Павел Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў на торфапрадпрыемстве ў в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 у Беларусі.

ПЕРАПЕЧЫН Фёдар Іванавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў на шклозаводзе ў в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

САВІНАЎ Фёдар Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ТУМАКОЎ Сцяпан Трыфанавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

ШЛЯЕЎ Андрэй Данісавіч, нарадзіўся ў 1901, працаваў у калгасе брыгадзірам, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943.

ШЫКУНОЎ Мацвей Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1900, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ВЁСКА КУЗЬКАВІЧЫ

АБРАМОВІЧ Аляксей Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў на шклозаводзе ў в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у жніўні 1941.

АЗАРКОЎ Сямён Ерафеевіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў на шклозаводзе ў в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

БІЧУКОЎ Павел Антонавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў майстрам на шклозаводзе ў в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

БОСЫ Адам Савельевіч, нарадзіўся ў 1903, працаваў у калгасе «Зара» брыгадзірам, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

БОСЫ Васіль Савельевіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе «Зара», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

БОСЫ Піліп Савельевіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў на шклозаводзе ў в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1939, прапаў без вестак.

ВІКТАРАЎ Усцін Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе «Зара», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ГАЛЫНСКІ Піліп Мікітавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў на шклозаводзе ў в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1940, загінуў у 1943.

ГРОЙЛАЎ Васіль Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

ДУБІНІН Прохар Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў майстрам на шклозаводзе ў в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ЖУРАЎКОЎ Уладзімір Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1927, працаваў у калгасе «Зара», загінуў у сакавіку 1945 ва Усходняй Прусіі.

Помнік землякам, ахвярам фашызму ў вёсцы Краснiца, на пярэднім плане — помнік Герою Савецкага Саюза Р. М. Надтачэеву.

КАБАНАЎ Міхаіл Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КАБАНАЎ Рыгор Фядосавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў на шклозаводзе ў в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КАВАЛЁЎ Міхаіл Іванавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў на шклозаводзе ў в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КАМАРОЎ Адам Герасімавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у калгасе «Зара», у Чырвонай Арміі з 1940, загінуў у 1941.

КАМАРОЎ Захар Васілевіч, нарадзіўся ў 1905, палітрук, прапаў без вестак у 1941.

КАПШУКОЎ Іван Васілевіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў на шклозаводзе ў в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1940, прапаў без вестак.

КАСЯКОЎ Пётр Данілавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе «Зара», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КАСЯКОЎ Ціхан Цітавіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў майстрам на шклозаводзе ў в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

КАРДАБНЕЎ Іван Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе «Зара», у Чырвонай Арміі з 1939, загінуў у 1941 у Брэсце.

КАРДАБНЕЎ Яфім Ермалаевіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945.

КВАРТАЛЬНЫ Васіль Іванавіч, нарадзіўся ў 1926, вучыўся ў рамесным вучылішчы ў Ленінградзе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 пры абароне Ленінграда.

КОНЕЎ Адам Акімавіч, нарадзіўся ў 1924 вучыўся ў Ленінградзе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у маі 1945 у Германіі.

КОТАЎ Яфім Лаўрэнцьевіч, нарадзіўся ў 1909, пра-

Быховский районный историко-краеведческий музей

цаваў бухгалтарам у калгасе «Зара», у Чырвонай Арміі з 1940, прапаў без вестак.

КУЛАЖЫН Іларыён Майсеевіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў на шклозаводзе ў в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1939, загінуў у 1941 пад Кіевам.

ЛУЗАНАЎ Астап Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў на шклозаводзе ў в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ЛУЗАНАЎ Мікіта Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў на шклозаводзе ў в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942 у г. Ярцава Смаленскай вобл.

ЛУЗАНАЎ Раман Андрэевіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў 8.5.1945 у Берліне.

ЛУЗАНАЎ Уладзімір Паўлавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў на шклозаводзе ў в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1940, прапаў без вестак.

МАСЛОЎСКІ Цімафей Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў на шклозаводзе ў в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

МАХУНАЎ Аляксандр Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў сакратаром сельсавета, у Чырвонай Арміі з 1939, загінуў у 1943 у в. Аляксандраўка Кіраваградскага р-на Кіраваградскай вобл.

МАХУНАЎ Васіль Нічыпаравіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў на шклозаводзе ў в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў ва Усходняй Прусіі.

МАХУНАЎ Мікалай Мікітавіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў на Кузькавіцкай МТС, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

МАХУНАЎ Мікалай Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў на шклозаводзе ў в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

МІЛАСЭРНЫ Андрэй Уладзіміравіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у калгасе «Зара», у Чырвонай Арміі з 1939, прапаў без вестак у 1944.

МІЛАСЭРНЫ Уладзімір Васілевіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў дырэктарам сямігадовай школы ў Бярэзінскім р-не, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у лютым 1945.

ПАДСКРЭБКІН Яфім Лазаравіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў на шклозаводзе ў в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1939, загінуў у 1942.

ПАЙКОЎ Кірыл Антонавіч, нарадзіўся ў 1902, працаваў на шклозаводзе ў в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1940, прапаў без вестак у 1942.

ПАЙКОЎ Мікалай Пятровіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў на шклозаводзе ў в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1940, загінуў у 1941.

ПАЙКОЎ Міхаіл Андрэевіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў лесніком, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943.

ПАПКОЎ Мікалай Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў на шклозаводзе ў в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1940, загінуў у 1941 у Ленінградзе.

РАЎЧАКОЎ Мікіта Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў на шклозаводзе ў в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1939, загінуў у 1943.

СІЛЮШІН Мікалай Іванавіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў настаўнікам, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ЦІХАНОЎСКІ Дзмітрый Лазаравіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў загадчыкам бібліятэкі, у Чырвонай Арміі з 1940, загінуў у 1944 у Брэсцкай вобл.

ЦІХАНОЎСКІ Павел Адамавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў на шклозаводзе ў в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1940, загінуў у г. Севастопаль.

ШЫЛКОЎ Васіль Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў на шклозаводзе ў в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 у г. Ярцава Смаленскай вобл.

ЯНДОЎСКІ Васіль Тарасавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў на шклозаводзе ў в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ЯНДОЎСКІ Пётр Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1945 пад Кёнігсбергам.

ВЕСКА ЛАТКАЛОНІЯ

БАРЫСАЎ Кірыл Фядотавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1939, прапаў без вестак.

БАРЫСАЎ Фёдар Фокавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1943 у в. Ліпаўка Магілёўскай вобл.

БУШЭЎСКІ Пётр Данілавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе «Чырвоны камунар», у Чырвонай Арміі з 1942, загінуў пад Гроднам.

ЗЕЛЯПУЖЫН Пракоп Данілавіч, нарадзіўся ў 1904, працаваў у калгасе садаводам, у Чырвонай Арміі з 1940, загінуў у 1941.

ЗЭДЛЕ Фрыц Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў бухгалтарам, у Чырвонай Арміі з 1940, загінуў у 1945 пры вызваленні Латвійскай ССР.

КАЛУПАНІЦЫН Мікалай Маркавіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў на торфапрадпрыемстве механікам, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 у Варшаве.

КАНСТАНЦІНАЎ Антон Ягоравіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў бухгалтарам, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945.

КАСЯКОЎ Ілья Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1942, прапаў без вестак у 1945.

КНЯЗЕЎ Церах Трафімавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў на торфапрадпрыемстве ў в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КОЛАБАЎ Цімафей Андрэевіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943.

РАБЦАЎ В. Л., нарадзіўся ў 1890, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945.

ХАХЛОЎ Апалон Іванавіч, нарадзіўся ў 1922, скончыў вучылішча сувязі ў Харкаве, у Чырвонай Арміі з 1939, прапаў без вестак.

ЯНДОЎСКІ Фядос Макаравіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пры вызваленні Літоўскай ССР.

ВЕСКА СЛЕДЗЮКІ

Амаль усе загінуўшыя працавалі да вайны ў калгасе імя Ільіча.

АСКАЛЕНКА Дзмітрый Яфімавіч, Герой Савецкага Саюза, глядзі артыкул «Абаронца Ленінграда — Дз. Аскаленка».

АЎТУХОЎ Аляксей Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў настаўнікам у Следзюкоўскай школе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

БАЛОНІШНІКАЎ Трафім Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1898, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

БАКУШКАЎ Сяргей Антонавіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

БАРАНАЎ Іван Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1924, вучыўся ў ваенным лётным вучылішчы, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у Еўпаторыі.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Помнік землякам у в. Следаюкі.

БАРАНАЎ Мікалай Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў настаўнікам, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 на Курскай дузе.

БЕЛАВУСАЎ Іван Іванавіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

БУКЕТАЎ Адам Яфімавіч, нарадзіўся ў 1906, загінуў у 1945 пры вызваленні Польшчы.

БУКЕТАЎ Васіль Васільевіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў пад Ленінградам.

БУКЕТАЎ Іван Яфімавіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943.

ВІНІДЗІКТАЎ Максім Яўменавіч, нарадзіўся ў 1899, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942.

ВОДЗІНАЎ Андрэй Данісавіч, нарадзіўся ў 1904, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

ГАЛАВІШКІН Васіль Іванавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1945.

ЗІНІН Цімафей Андрэевіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945.

КАВАЛЁЎ Міхаіл Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942.

КАЛЯДАЎ Сцяпан Антонавіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

КОЛАШКІН Васіль Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942.

КУДАКЦІН Сяргей Лаўрэнавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КУПРЭЕЎ Аляксей Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў 1942.

КУПРЭЕЎ Васіль Іпалітавіч, нарадзіўся ў 1917, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942.

КУХАРАЎ Раман Фядосавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ЛАПШЫНАЎ Піліп Аўрамавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942.

МАХУНАЎ Іван Майсеевіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944.

ПЕКУСАЎ Аляксей Кірылавіч, нарадзіўся ў 1904, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

ПЕКУСАЎ Іван Кірылавіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

ПРАХАРЭНКА Васіль Парфёнавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ПЯТАЧКОЎ Канстанцін Іванавіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

РАБЦАВА Ева Якаўлеўна, нарадзілася ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, медсястра, загінула ў 1942.

РАБЦАЎ Антон Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945 у Берліне.

РАБЦАЎ Іван Васілевіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942.

РАСОЛАЎ Міхаіл Іванавіч, нарадзіўся ў 1902, прапаў без вестак у 1942.

САМУСЕЎ Міхаіл Яфімавіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

САМУСЕЎ Пётр Яфімавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у саўгасе «Вараніно», у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

СЯНЦОЎ Яфім А., нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

ТАЛІМОНАЎ Захар Лявонавіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

ТАЛІМОНАЎ Ілья Конанавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942.

ТАЛІМОНАЎ Лявон Арцёмавіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942.

УРАЗАЛАЎ Марк Васілевіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942.

УРАЗАЛАЎ Яфім Васілевіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

ЦЫБУЛЬСКІ Архіп Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1898, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942.

ЦЫБУЛЬСКІ Захар Васілевіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

ШАЛАБОДАЎ Пётр Пятровіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945.

ШЫТНІКАЎ Захар Піліпавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1943.

ШЫТНІКАЎ Іван Зотавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ТРЫЛЕСІНСКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА БОЎКІ

Амаль усе загінуўшыя працавалі да вайны ў калгасе «Чырвоны сцяг».

БАСАРЫМАЎ Васіль Маркавіч, нарадзіўся ў 1908, прапаў без вестак.

БАСАРЫМАЎ Гаўрыла Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1901, працаваў старшынёй калгаса, прапаў без вестак у 1945.

БАСАРЫМАЎ Ілья Васілевіч, нарадзіўся ў 1920, загінуў каля в. Ветранка Быхаўскага р-на.

Быховский районный историко-краеведческий музей

БАСАРЫМАЎ Пімен Маркавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў конюхам, прапаў без вестак.

ГАНЧАРОЎ Ахрэм Мартынавіч, нарадзіўся ў 1918.

ГАНЧАРОЎ Ерафей Андрэевіч, нарадзіўся ў 1909, загінуў у 1943.

ДАВЫДАЎ Іван Елісеевіч, нарадзіўся ў 1889, прапаў без вестак.

ДАЗОРЦАЎ Сяргей Іванавіч, нарадзіўся ў 1906, прапаў без вестак у 1941.

ДАЗОРЦАЎ Фока Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў ветурачом, прапаў без вестак.

ДЗЯМІДАЎ Дамітрый Андрэевіч, нарадзіўся ў 1923, загінуў у Ленінградзе.

ДЗЯМІДАЎ Іван Пятровіч, нарадзіўся ў 1923, працаваў шафёрам, загінуў 4.1.1944.

ДЗЯМІДАЎ Кірыл Васілевіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў шафёрам, прапаў без вестак.

ДЗЯМІДАЎ Лазар Васілевіч, нарадзіўся ў 1911, лётчык, загінуў 27.6.1941.

ІШОЎ ШОСТЫ ДЗЕНЬ ВАЙНЫ...

У родакцыю раённай газеты «Сцяг працы» ў г. Рэзекне Латвійскай ССР прыйшло пісьмо. У ім жыхар хутара Прыеднікі Ф. М. Фёдараў пісаў: «... Мне даводзілася неаднаразова чуць аб тым, што ў першыя дні вайны ў возера Разна ўпаў савецкі бамбардзіроўшчык. Двое з экіпажа загінулі, а аднаго выратавалі. Пасля вайны рыбакі неаднаразова выцягвалі з возера абломкі самалёта — стабілізатар, крылы і іншыя дэталі. Хочацца падрабязна даведацца аб гэтай гісторыі». Супрацоўнік газеты В. Лук'яненка паехаў на хутар Прыеднікі, потым пабываў у суседніх Ліпушках, знайшоў жывых сведкаў, гутарыў з імі. Удалося высветліць некаторыя падрабязнасці. Слова сведкам.

Ф. М. Багданаў — дырэктар Макаранькалінскай васьмігадовай школы:

— Быў летні спякотны дзень. Людзі сабраліся каля магазіна ў неспакойны, гамонячы натоўп — немцы адступалі. Раптам чуем: ляціць самалёт, невысока, метраў чатырыста — пяцьсот. Матор роў надрывіста, і неўзабаве самалёт пачаў падаць у возера. За машыны адцягілася чорная кропка, а праз імгненне ў небе раскрыўся парашут. Парашутыст хутка прызямліўся, праўдзівей будзе сказаць, прызямліўся. Людзі замітусіліся, пачалі спіхваць чоўны з возера. У адзін з іх сеў Фалалей Лаўрэнаў, ён першым і падплыў да тонучага лётчыка.

В. Ф. Лаўрэнаў — пенсіянер:

— Так, мой сын Фалалей усцягнуў лётчыка на чоўен, прывёз у наш дом. Лётчыка абсушылі, а потым я яго ў сваю адзежу пераапрануў. Вось тут, на паркане, яго камсамольскі білет для прасушкі паклалі. Шмат гадоў з таго часу прайшло, і, на жаль, ніхто не памятае прозвішча лётчыка.

Е. І. Мяхрулаў — былы брыгадзір рыбалавецкай брыгады, пенсіянер:

— Аднаго лётчыка выратавалі, а ў экіпажы было трое. Доўга я рыбачыў на Разне, усякае давялося пабачыць, а вось тая гісторыя пачатку вайны асабліва моцна засела ў памяці. Адзін лётчык загінуў прама ў самалёце, другога хвалі выкінулі на бераг — гэта пры немцах ужо было. Пахавалі яго каля берага, і нашы людзі ўпотай ад акупантаў даглядалі магілу.

Пасля вайны над магілай узялі шэфства вучні Макаранькалінскай васьмігадовай школы. Пазней астанкі лётчыка перанеслі на брацкія могілкі ў Малце.

Хто ж гэтыя загінуўшыя лётчыкі?

Л. В. Дзямідаў.

Пасля доўгіх пошукаў, было ўстаноўлена, што 27 чэрвеня 1941 года ў возера Разна ўпаў самалёт камандзіра звяна лейтэнанта Пятра Іонанавіча Дамітрука. У складзе экіпажа былі штурман звяна старшы лейтэнант Лазар Васілевіч Дзямідаў і стралок-радыст малодшы сяржант Мікалай Купрыянавіч Гудзімаў. Першыя двое загінулі, а Гудзімаў выратаваўся. У той дзень яны бамбілі нямецкую танкавую калону. На зваротным шляху на бамбардзіроўшчыкі напалі знішчальнікі праціўніка. Бой быў жорсткім. Савецкім лётчыкам удалося падбіць некалькі варожых самалётаў, але і самі яны панеслі вялікія страты.

Лазар Васілевіч Дзямідаў нарадзіўся ў в. Боўкі Быхаўскага р-на. Скончыў Грудзінаўскую школу, працаваў сакратаром выканкома Трылесінскага сельсавета. Па прызыву камсамола паступіў у лётную школу. Пасля яе скончыў, служыў лётчыкам, быў інструктарам парашутнага спорту.

У ходзе пошуку стала вядома, што Мікалай Гудзімаў, які 27 чэрвеня застаўся жывым, праз чатыры месяцы, 29 кастрычніка 1941 года, загінуў пад Масквой у раёне Серпухава. Яму тады не было і дваццаці год.

Так аддалі жыццё за Радзіму ўкраінец Пётр Дамітрук, беларус Лазар Дзямідаў і рускі Мікалай Гудзімаў — лётчыкі аднаго экіпажа 200-га дальняга бамбардзіровачнага авіяцыйнага палка.

ДЗЯМІДАЎ Марк Фролавіч, нарадзіўся ў 1903, загінуў пад Бранскам у 1942.

ДЗЯПАЎ Міканор Яфрэмавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў конюхам, загінуў у 1941.

ІВАШКОЎ Ягор Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1906, прапаў без вестак.

КАРДАБНЕЎ Андрэй Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1912.

КАРДАБНЕЎ Давыд Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1918.

КАРДАБНЕЎ Лазар Васілевіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў на торфараспрацоўках, прапаў без вестак.

КАРДАБНЕЎ Савелій Васілевіч, нарадзіўся ў 1920.

КРАСІКАЎ Лазар Адамавіч.

КРАСІКАЎ Сяргей Іванавіч, нарадзіўся ў 1887, працаваў у калгасе «Серп і Молат», прапаў без вестак.

КРАЎЦОЎ А. А.

КУЛІКАЎ Л. А.

КУЛІКАЎ Нестар Аляксеевіч.

ЛАЙКОЎ Васіль Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у Германіі.

ЛАЙКОЎ Платон Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1925, працаваў ветэрынарам, загінуў на Магілёўшчыне.

ЛАЙКОЎ Сідар Якаўлевіч.

ЛЫСАЎ Еўдакім Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1914.

ЛЫСАЎ Сідар Піліпавіч.

Быховский районный историко-краеведческий музей

МАКАРАЎ Аваяр'ян С.

МАРОЗАЎ Павел Лявонавіч, нарадзіўся ў 1906, прапаў без вестак.

НОВІКАЎ Міхаіл Іванавіч, нарадзіўся ў 1920.

НОВІКАЎ Міхаіл С.

НОВІКАЎ Уладзімір Засімавіч, нарадзіўся ў 1923.

ПАНЦЯЛЕЕЎ Лявон Кузьміч.

ПІМАШКОЎ Дзмітрый Іванавіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў брыгадзірам, прапаў без вестак.

ПІМАШКОЎ Дзяніс Лазаравіч, нарадзіўся ў 1920.

ПІМАШКОЎ Ігнат Андрэевіч.

ПІМАШКОЎ Харытон Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1914, афіцэр.

ПІМАШКОЎ Яфім Лазаравіч.

ЦЫГАНКОЎ Цімафей Т.

ШАРШНЕЎ Іван Лаўрэнавіч.

ШЧАМЯЛЕЎ Андрэй Рыгоравіч.

ШЧАМЯЛЕЎ Ларыён Паўлавіч.

ШЧАМЯЛЕЎ Пётр Нічыпаравіч.

ШЧАМЯЛЕЎ Сапрон Паўлавіч.

ВЁСКА ДАБУЖА

Амаль усе загінуўшыя працавалі да вайны ў калгасе «1 Мая».

ЗАХАРКІН А. Ф.

ЗАХАРКІН Мікалай Фядосавіч, нарадзіўся ў 1910, прапаў без вестак.

КАЗЫЧКА Цімафей Іванавіч, нарадзіўся ў 1910, прапаў без вестак.

КВАРТАЛЬНЫ А.

КВАРТАЛЬНЫ Міхаіл Дзянісавіч, нарадзіўся ў 1902, прапаў без вестак.

ЛАПШЫНАЎ Фёдар Захаравіч, нарадзіўся ў 1894, працаваў кавалём, прапаў без вестак у 1944.

МАКСІМАЎЦАЎ Васіль Максімавіч, нарадзіўся ў 1913, прапаў без вестак.

МАКСІМАЎЦАЎ Т. Ю.

МАКСІМАЎЦАЎ Якаў Лявонавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў на шклозаводзе ў в. Ветранка, прапаў без вестак.

МАРОЗАЎ Павел Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1896, прапаў без вестак.

ПЕРАПЕЧЫН Ціхан Кірылавіч, нарадзіўся ў 1912, прапаў без вестак.

СІВАЛОБЦАЎ Аляксей Піліпавіч, нарадзіўся ў 1922, прапаў без вестак.

СІВАЛОБЦАЎ Мікіта Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1909, прапаў без вестак.

СІВАЛОБЦАЎ Піліп Мікітавіч, нарадзіўся ў 1904, прапаў без вестак.

СОТНІКАЎ Васіль Ільіч, нарадзіўся ў 1911, прапаў без вестак.

СОТНІКАЎ І.

СОТНІКАЎ Ф. М.

ТАЛСТОЙ Рыгор Мікітавіч, нарадзіўся ў 1912, прапаў без вестак.

ТАЛСТОЙ Фёдар Рыгоравіч.

ШЫНКЯЛЕЎ Пратон Апанасавіч, нарадзіўся ў 1914, прапаў без вестак.

ВЁСКА СМАЛІЦА

Амаль усе загінуўшыя працавалі да вайны на шклозаводзе ў в. Ветранка.

АХРЭМШАЎ Д. Ф.

АХРЭМШАЎ Мікалай Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе імя Калініна.

АХРЭМШАЎ Міхаіл Паўлавіч, нарадзіўся ў 1915, прапаў без вестак у 1944.

АХРЭМШАЎ Піліп Іванавіч, нарадзіўся ў 1902, загінуў у 1945 ва Усходняй Прусіі.

БЕЛАЗЁРАЎ Г. А.

БЕЛАЗЁРАЎ Іван Яфімавіч, нарадзіўся ў 1923, працаваў рабочым на торфапрадпрыемстве, прапаў без вестак.

ВАСІЛЬКОЎ Кузьма Ісакавіч, нарадзіўся ў 1920, прапаў без вестак.

ГАРДЫНСКІ Міхаіл Раманавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе імя Калініна, прапаў без вестак.

ГАРДЫНСКІ Т. Р.

ГАРДЫНСКІ Піліп Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1918, загінуў 13.13.1942 у Масюкоўшчынскім лагеры смерці пад Мінскам.

ДЗІНГАЛЕЎ Васіль Палікарпавіч, нарадзіўся ў 1925.

ДУБІНІН Ігнат Васілевіч, нарадзіўся ў 1914.

КАВАЛЕНКА Сцяпан Кузьміч, нарадзіўся ў 1912, прапаў без вестак.

КАВАЛЕНКА Сяргей Кузьміч, нарадзіўся ў 1911.

КАВАЛЕНКА Якаў Андрэевіч, прапаў без вестак.

КАВАЛЁЎ Іван Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе імя Калініна, прапаў без вестак.

КАРЖОЎ Ісак Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1914, прапаў без вестак.

КЛІМКОЎ Карней Іванавіч, нарадзіўся ў 1910, прапаў без вестак.

КОСЦЕНАЎ Сямён Маркавіч, нарадзіўся ў 1912.

Помнік землякам у в. Смаліца.

Быховский районный историко-краеведческий музей

КОСЦЕЛАЎ Яфім Маркавіч, нарадзіўся ў 1920, прапаў без вестак.

КУЧКАРАЎ Тарас Іванавіч, нарадзіўся ў 1923, прапаў без вестак.

ЛАПШЫНАЎ Іван Мітрафанавіч, нарадзіўся ў 1906.

ЛІВАЧКОЎ Аляксей Пятровіч, нарадзіўся ў 1906, прапаў без вестак.

ЛІВАЧКОЎ І. П.

ЛЫСЯНКОЎ Дзмітрый Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1909.

МАМКОЎ Пётр Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў на торфапрадпрыемстве, прапаў без вестак.

МАМКОЎ Сямён Пятровіч, нарадзіўся ў 1907, загінуў у Германіі 14. 5. 1945.

МІНЧАНКОЎ Васіль Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1920.

НІКІФАРАЎ Л. А.

НІКІФАРАЎ Н. А.

ПАДГОЛІН Васіль Фядосавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў шафёрам у Магілёве, прапаў без вестак.

ПАДГОЛІН Мікалай Ахрэмавіч, нарадзіўся ў 1924.

ПАДГОЛІН Пётр Нічыпаравіч.

ПАДГОЛІН С. Ф.

ПАПОЎ Васіль Адамавіч, нарадзіўся ў 1904, працаваў рабочым на торфапрадпрыемстве, загінуў у 1943 у в. Смаліца.

ПАПОЎ Канстанцін Іванавіч, нарадзіўся ў 1925, загінуў у 1944 пад Мінскам.

ПЕТРУСЕЎ Н. П.

ПІСАРЭНКА Уладзімір Аксёнавіч, нарадзіўся ў 1920, загінуў у 1943 у Сталінградскай бітве.

РАДЗЕМОНАЎ Міхаіл Данілавіч, нарадзіўся ў 1899, прапаў без вестак у 1942.

РАХУБА Іван Іванавіч, нарадзіўся ў 1919, прапаў без вестак.

СТУКАЧОЎ Аляксей Андрэевіч, нарадзіўся ў 1915, прапаў без вестак.

СТУКАЧОЎ Дзмітрый Андрэевіч, нарадзіўся ў 1917, прапаў без вестак.

СТУКАЧОЎ І. Е.

СТУКАЧОЎ Ісак Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1913, прапаў без вестак.

СТУКАЧОЎ Лявон Аўдзеевіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў у калгасе імя Калініна, прапаў без вестак.

СТУКАЧОЎ Мацвей Ісакавіч, нарадзіўся ў 1910, загінуў у 1941 у г. Калінінград Маскоўскай вобл.

СТУКАЧОЎ Мацвей Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1886, працаваў у калгасе імя Калініна, прапаў без вестак у 1943.

СТУКАЧОЎ Мікалай Андрэевіч, нарадзіўся ў 1920, прапаў без вестак.

СТУКАЧОЎ Мікалай Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1908, старшыня калгаса імя Калініна, прапаў без вестак.

СТУКАЧОЎ Н. Е.

СТУКАЧОЎ Павел Андрэевіч, нарадзіўся ў 1904, старшыня калгаса «Чырвоная зорка», прапаў без вестак.

СЯБРОЎСКІ Андрэй Пятровіч, нарадзіўся ў 1909.

СЯБРОЎСКІ А. У.

СЯБРОЎСКІ І. Е.

СЯБРОЎСКІ Мікалай Пятровіч, нарадзіўся ў 1906, прапаў без вестак.

СЯБРОЎСКІ Мікіта Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1907, прапаў без вестак.

СЯБРОЎСКІ П. Н.

СЯБРОЎСКІ Сямён Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1907, прапаў без вестак.

ШУПЕЦКІ Васіль Нічыпаравіч, нарадзіўся ў 1920, загінуў у 1944 у Карпатах.

ШУШЛАКОЎ Антон Ціханавіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў на торфапрадпрыемстве, прапаў без вестак у 1941.

ШЫНЯЛЕЎ Нічыпар Платонавіч, нарадзіўся ў 1884, прапаў без вестак у 1944.

ШЭБАВА Аксіння Рыгораўна, нарадзілася ў 1918, загінула ў 1941 пад Слаўгарадам.

ШЭБАЎ Аляксей Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1915, брыгадзір калгаса імя Калініна, на фронце быў санітарам, загінуў у 1941.

ШЭБАЎ Іван Мікітавіч, нарадзіўся ў 1917, прапаў без вестак у 1941.

ШЭБАЎ Фёдар Мікітавіч, нарадзіўся ў 1909, прапаў без вестак у 1941.

ВЕСКА ТРЫЛЕСІНА

Амаль усе загінуўшыя працавалі да вайны ў калгасе «Серп і Молат».

БАБРОЎ Іван Пятровіч, нарадзіўся ў 1924, загінуў у 1943.

БАХАНКОЎ Ігнат Сысоевіч, нарадзіўся ў 1912, прапаў без вестак.

БЕЛЯНЦОЎ Пётр Стафанавіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў брыгадзірам у калгасе.

БЕЛЯНЦОЎ Сямён Іванавіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў шафёрам, прапаў без вестак.

ВЕРБІЧАЎ Андрэй Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1912, загінуў у 1945 пад Берлінам.

ГАРАЎЦОЎ Ісак Ільіч, нарадзіўся ў 1908, загінуў у 1945 ва Усходняй Прусіі.

ГУЛАКОЎ Пархіль Майсеевіч, нарадзіўся ў 1905, загінуў у 1942.

ДВАРАКОЎ Іван Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1922, загінуў у 1943.

КАМЯНЬКОЎ Пётр Іванавіч, нарадзіўся ў 1908, загінуў каля пас. Ухлясць Быхаўскага р-на.

КІСЛЯКОЎ Васіль Іванавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941.

КІСЛЯКОЎ Зіновій Васілевіч, нарадзіўся ў 1924, прапаў без вестак.

КІШКУНОЎ Іван Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1927, у Чырвонай Арміі з 1944.

КІШКУНОЎ Лявон Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1908, прапаў без вестак.

КРАСІКАЎ Васіль Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў конюхам, загінуў у чэрвені 1944 у баі за в. Гарадзец Быхаўскага р-на.

КУЛАЖЫН Яфрэм Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1941.

ЛАЧАЎ Азар Лявонавіч, нарадзіўся ў 1902, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 пад г. Ельня Смаленскай вобл.

ЛАЧАЎ Павел Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1944.

ЛАЧАЎ Панкрат Лявонавіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1944.

ЛАЧАЎ Ціт Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1944.

ЛАЧАЎ Якаў Аксёнавіч, нарадзіўся ў 1903, у Чырвонай Арміі з 1944.

МАЛАШЭНКА Аксён Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў брыгадзірам у калгасе, загінуў пад Варшавай пры вызваленні Польшчы.

МІРАНЦОЎ Лаўрэн Кірылавіч, нарадзіўся ў 1923, загінуў у сакавіку 1945 ва Усходняй Прусіі.

МІРАНЦОЎ Нічыпар Андрэевіч, нарадзіўся ў 1912, прапаў без вестак.

МІРОНАЎ Авяр'ян Васілевіч, нарадзіўся ў 1899, прапаў без вестак.

Быховский районный историко-краеведческий музей

МІРОНАЎ Фёдар Авяр'янавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1940, прапаў без вестак.

НІКІЦІН Самуіл Трафімавіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў грузчыкам на чыгунцы ў Быхаве, загінуў пад Арлом.

ХЛУСКОЎ Іван Карпавіч, нарадзіўся ў 1923, прапаў без вестак.

ШАРШНЕЎ Еўдакім Іванавіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941.

ШАРШНЕЎ Ігнат Іванавіч, нарадзіўся ў 1888, прапаў без вестак.

ШАЎЦОЎ Кірыл Іванавіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941.

ШАЎЦОЎ Мікалай Іванавіч, нарадзіўся ў 1900, у Чырвонай Арміі з 1941.

ШАЎЦОЎ Фока Іванавіч, нарадзіўся ў 1907, загінуў у баі за в. Новы Быхаў Быхаўскага р-на.

ШАЎЦОЎ Якаў Іванавіч, нарадзіўся ў 1902, у Чырвонай Арміі з 1941.

ШВАЕЎ Фядос Цярэнцьевіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў конюхам, прапаў без вестак.

ШЛЯЕЎ Варфаламей Васілевіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў конюхам, прапаў без вестак.

ХОЛСТАЎСКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА ЛАПША

ДЗІГАЛЕЎ Канстанцін Ананьевіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 13.3.1943 у г. Смела Чаркаскай вобл.

ЗАХАРАЎ Іван Ігнатавіч, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 4.3.1945 ва Усходняй Прусіі.

САФОНАЎ Канстанцін Фёдаравіч, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 31.8.1944 пры вызваленні Беластоцкай вобл.

САФОНАЎ Ягор Іванавіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 10.8.1944 пры вызваленні Беластоцкай вобл.

ЯСЕЎ Анатоль Ільіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у сакавіку 1945.

ЯСЕЎ Фёдар Раманавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

ВЁСКА ЛЮДКОЎ

Амаль усе загінуўшыя працавалі ў калгасе імя Варашылава.

БРЫТВІЧ Максім Васілевіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

ДРАЗДОЎ Афанасій Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

ІВАНОЎ Пётр Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1940, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

МАЙСЕЕЎ Аляксандр Нічыпаравіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, лейтэнант, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

МАЙСЕЕЎ Уладзімір Прохаравіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

МАСКАЛЁЎ Уладзімір Сідаравіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, мал. лейтэнант, прапаў без вестак у 1941.

У. С. Маскалёў.

Міхаіл Раманавіч Церашкоў.

НОВІКАЎ Сцяпан Анісімавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 14.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

ПАПКОЎ Іван Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1911, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у ліпені 1941.

ЦЕРАШКОЎ Міхаіл Раманавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў брыгадзірам, у Чырвонай Арміі з 1941, мал. лейтэнант, прапаў без вестак у 1941.

ЦЕРАШКОЎ Мікалай Раманавіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

ЦЫБУЛЬКІН Дзяніс Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 28.8.1944 пры вызваленні Беластоцкай вобл.

ВЁСКА МАЗКІ

БУЛАНКОЎ Іван Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў настаўнікам, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў у сакавіку 1944.

ВІННІКАЎ Захар Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1904, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 23.1.1945 ва Усходняй Прусіі.

ВІННІКАЎ Павел Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1926, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ГРУДЗІНА Ягор Аўрамавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, мал. сяржант, камандзір аддзялення сувязі 1081-га артылерыйскага палка, загінуў 15.1.1943 у Ленінградскай вобл.

КАЗЛОЎ Аляксей Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 21.1.1945 ва Усходняй Прусіі.

КАЗЛОЎ Аляксей Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1925, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, сяржант, загінуў 21.1.1945 ва Усходняй Прусіі.

КАЛІНОЎСКІ Міхаіл Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1923, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, ст. сяржант, загінуў 16.1.1945 пры вызваленні Польшчы ў Беластоцкім ваяводстве.

КАЛІНОЎСКІ Пётр Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1926, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 5.2.1945.

КАРАСЁЎ Андрэй Васілевіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

КАРАСЁЎ Іван Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1921, пра-

Быховский районный историко-краеведческий музей

М. С. Каліноўскі.

І. І. Буцін.

цаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, мал. сяржант, загінуў 14.1.1945 пры вызваленні Польшчы.

САЛАДОЎНІКАЎ Сямён Макаравіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў бухгалтарам, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

СЯМЁНАЎ Канстанцін Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

СЯМЁНАЎ Міхаіл Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, сяржант, загінуў 11.9.1944 пры вызваленні Польшчы ў Беластоцкім ваяводстве.

СЯМЁНАЎ Піліп Іванавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

ЧУЛЯЕЎ Улас Раманавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе, у Чырвоную Армію прызваны ў 1941 Пугачоўскім РВК Саратаўскай вобл., радавы, прапаў без вестак у ліпені 1941.

ВЁСКА МАКРАНСКІЯ ХУТАРЫ

АБРАМОВІЧ Васіль Пятровіч, нарадзіўся ў 1897, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 5.10.1944.

АБРАМОВІЧ Іван Пятровіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, сяржант, прапаў без вестак у ліпені 1941.

КАВАЛЕЎСКІ Кірыл Паўлавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 8.5.1945 у Аўстрыі.

КІРШЧЭНКА Міхаіл Назаравіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, сяржант, загінуў у ліпені 1941 пад Бабруйскам.

ПІСАРЭНКА Пётр Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1900, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 3.7.1944 у в. Ператок Смалявіцкага р-на Мінскай вобл.

СТАШКЕВІЧ Васіль Іванавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў трактарыстам, у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1944.

ВЁСКА МАЛІНАЎКА

ПРАТАСАЎ Васіль Антонавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у ліпені 1944.

СТРАЛЬЦОЎ Іван Андрэевіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

СТРАЛЬЦОЎ Іван Аўгусцінавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, сяржант, загінуў 14.3.1945 у Германіі.

СТРАЛЬЦОЎ Яфім Трафімавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

СЦЯПАНАЎ Аксён Фаміч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у 1944.

СЦЯПАНАЎ Іосіф Пятровіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1939, сяржант, прапаў без вестак 27.7.1941.

СЦЯПАНАЎ Міхаіл Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 16.2.1943 у раёне Сочы Краснадарскага краю.

СЦЯПАНАЎ Ціт Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1903, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1944.

СЦЯПАНАЎ Якаў Пятровіч, нарадзіўся ў 1900, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 10.8.1944 пры вызваленні Беластоцкай вобл.

ХРАМЯНКОЎ Іван Давыдавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 22.4.1945 у Германіі каля г. Брандэнбург.

ВЁСКА МОКРАЕ

Большасць загінуўшых працавалі ў калгасе імя Сталіна.

АБРАМОВІЧ Андрэй Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 16.2.1945.

АБРАМОВІЧ Васіль Пятровіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 4.8.1944 пры вызваленні Польшчы.

АБРАМОВІЧ Мікалай Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў на сушыльным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1944, сяржант, загінуў 1.2.1945 пры вызваленні Польшчы каля г. Граева Беластоцкага ваяводства.

АБРАМОВІЧ Рыгор Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў на сушыльным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1939, гв. старшына, камандзір узвода разведкі, загінуў 23.12.1943 пры вызваленні Кіеўскай вобл.

АБРАМОВІЧ Фёдар Максімавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў на чыгунцы, у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, прапаў без вестак у 1941.

АБРАМОВІЧ Ягор Максімавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў на мэблевай фабрыцы, у Чырвонай Арміі з 1938, радавы, прапаў без вестак у 1941.

БУЦІН Іван Іванавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў на чыгунцы, у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

БУЦІН Міхаіл Давыдавіч, нарадзіўся ў 1917, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 18.4.1945 у Аўстрыі.

ВАГУЛЬКА Аляксандр Паўлавіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў на мэблевай фабрыцы, у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

ВЕРХАЎЦОЎ Аляксандр Анісімавіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў на мэблевай фабрыцы, у Чырвонай Арміі з 1938, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

ГАРДЫШОЎ Апанас Нікадзімавіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 22.4 1945 пры вызваленні Польшчы.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ГАРДЫШОЎ Васіль Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

ЕСЕЛЕЎ Фёдар Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1917, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 1.1.1945 пры вызваленні Латвійскай ССР.

ЖУКАЎ Міна Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1897, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак 6.8.1941.

КАВАЛЕЎСКІ Іван Іванавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 10.11.1943 пры вызваленні Гомельскай вобл.

КАМАРОВІЧ Іван Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

КАМАРОВІЧ Сямён Якімавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у ліпені 1941.

КАЎГАНАЎ Павел Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1944.

КЛЕПІК Карп Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, сяржант, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

КЛЕПІК Мікалай Данілавіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў на сушыльным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

КРАСНІЦКІ Іван Ягоравіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

КРАСНІЦКІ Максім Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў у 1944 ва Усходняй Прусіі.

КРАСНІЦКІ Мікалай Паўлавіч, нарадзіўся ў 1917, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у ліпені 1941.

КРАСНІЦКІ Сцяпан Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1900, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1944.

КРАСНІЦКІ Сямён Максімавіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 28.8.1944 пры вызваленні Беластоцкай вобл.

КРУТАЛЕВІЧ Іван Андрэевіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у ліпені 1944.

ЛАПЦЕЎ Іван Ерамеевіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў на сушыльным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак 28.7.1942.

ЛІПСКІ Сцяпан Архіпавіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1944, мал. сяржант, загінуў 1.2.1[illegible] ва Усходняй Прусіі.

ЛЯВІЦКІ Іван Паўлавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 28.2.1945 пры вызваленні Польшчы.

ЛЯВІЦКІ Мікалай Іванавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў настаўнікам, у Чырвонай Арміі з 1940, радавы, прапаў без вестак 18.5.1944.

ЛЯЦЯГІН Фёдар Мікітавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 21.2.1944 пры вызваленні Рагачоўскага р-на Гомельскай вобл.

МАЖЭЙКА Сяргей Барысавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў настаўнікам, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у верасні 1944.

МАНДРЫК Аляксандр Іванавіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 18.3.1944 пры вызваленні Беластоцкай вобл.

МАНДРЫК Васіль Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

МАНДРЫК Іван Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1944, сяржант, загінуў 28.8.1944 пры вызваленні Польшчы ў Кракаўскім ваяводстве.

МАНДРЫК Раман Апанасавіч, нарадзіўся ў 1898, працаваў старшынёй Макранскага сельсавета, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

МАНДРЫК Рыгор Іванавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1940, старшына, загінуў 19.11.1941.

МАНДРЫК Сямён Іванавіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1941, курсант ваеннага вучылішча, прапаў без вестак у жніўні 1941.

МАЦІЕЎСКІ Іван Фядосавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў трактарыстам, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 16.5.1943 у в. Смоліца Быхаўскага р-на.

МАЦІЕЎСКІ Канстанцін Фядосавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1944, ст. сяржант, загінуў 20.1.1945 пры вызваленні Польшчы.

МАЦКЕВІЧ Міхаіл Апанасавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 28.8.1944 пры вызваленні Беластоцкай вобл.

МАЦКЕВІЧ Пётр Пракопавіч, нарадзіўся ў 1917, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

МУШЫНСКІ Іван Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1944.

НАРОЎСКІ Рыгор Іванавіч, нарадзіўся ў 1900, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 22.7.1943 у Ленінградскай вобл.

НЕСЦЯРЭНКА Мікалай Яўменавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 14.8.1944 пры вызваленні Беластоцкай вобл.

ПІСАРЭНКА Аляксандр Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1911, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 7.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

ПІСАРЭНКА Сяргей Іванавіч, нарадзіўся ў 1902, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 16.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

ПРАСМЫЦКІ Іван Мікітавіч, нарадзіўся ў 1917,

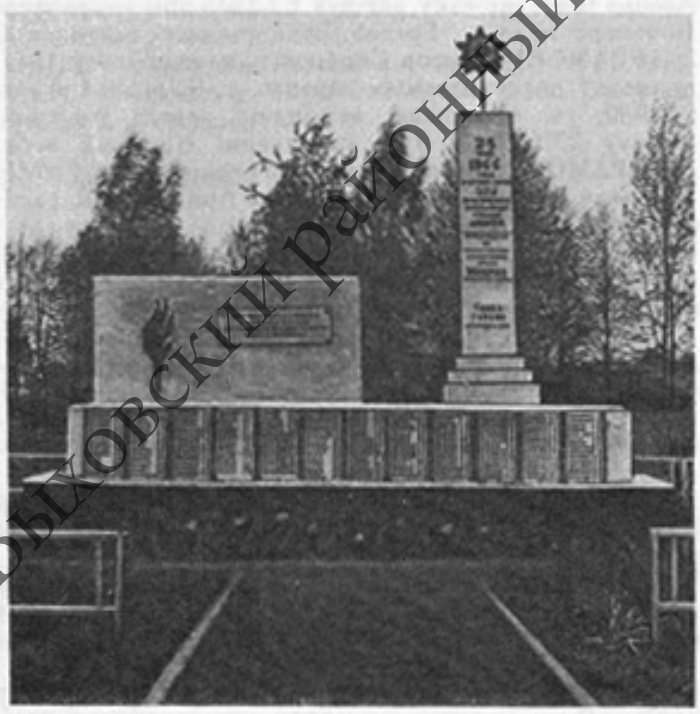

Помнік воінам-вызваліцелям і землякам у в. Мокрае.

Быховский районный историко-краеведческий музей

у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, памёр 24.11.1941 у фашысцкім палоне.

ПРАСМЫЦКІ Максім Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, памёр у красавіку 1945 у фашысцкім палоне.

РУДКОЎСКІ Іван Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1902, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, памёр ад ран 7.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

РУДКОЎСКІ Нічыпар Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1903, інжынер-будаўнік, у Чырвонай Арміі з 1941, сяржант, прапаў без вестак у ліпені 1941.

РУДКОЎСКІ Рыгор Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак 23.10.1941.

РУДКОЎСКІ Сямён Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, памёр ад ран 10.3.1945 у г. Кіславодск Стаўрапольскага краю.

РУДКОЎСКІ Фёдар Ягоравіч, нарадзіўся ў 1904, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 10.9.1944 пры вызваленні Польшчы ў Беластоцкім ваяводстве.

РУДКОЎСКІ Якаў Іванавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў электрыкам, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

РУДКОЎСКІ Якаў Лаўрэнавіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 14.8.1944 пры вызваленні Беластоцкай вобл.

СКАЛУБА Пётр Іванавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1935, ст. лейтэнант, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

СТАШКЕВІЧ Фёдар Васілевіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у калгасе «Парыжская камуна», у Чырвонай Арміі з 1944, сяржант, камандзір аддзялення, загінуў 22.4.1945 пры вызваленні Польшчы.

ФІТКЕВІЧ Міхаіл Елісеевіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў на чыгунцы, у Чырвонай Арміі з 1937, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

ШАРУБА Іван Апанасавіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў на чыгунцы, у Чырвонай Арміі з 1944, сяржант, загінуў 24.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

ВЕСКА ПАДКЛЕННЕ

Усе загінуўшыя працавалі ў калгасе «Новае жыццё».

ЕЎДАКІМАЎ Іосіф Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 27.7.1944 пры вызваленні Беластоцкай вобл.

ЗАХАРАЎ Іван Яфімавіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1939, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

ІВАНОЎ Аляксей Іванавіч, нарадзіўся ў 1903, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 7.5.1945 у Германіі, каля г. Дрэздэн.

ІВАНОЎ Мікалай Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1944, сяржант, загінуў 4.2.1945 пры вызваленні Польшчы ў Варшаўскім ваяводстве.

КАСТКО Ягор Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1941, камандзір узвода, загінуў 14.12.1943.

ЛУК'ЯНАЎ Іван Васілевіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 27.8.1944 пры вызваленні Беластоцкай вобл.

ЛУК'ЯНАЎ Канстанцін Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі ў 1944, радавы, загінуў 6.1.1945 пры вызваленні Польшчы.

ЛУК'ЯНАЎ Ягор Андрэевіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 27.6.1944 пры вызваленні г. Магілёў.

НАВУМАЎ Мікалай Уладзіміравіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 12.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

СКУДНЫ Андрэй Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1944.

СКУДНЫ Пётр Гаўрылавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 30.7.1944 пры вызваленні Літоўскай ССР.

СЦЯПАНАЎ Кірыл Паўлавіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

ХАЛАДЦОЎ Міхаіл Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

ЦІХАНАВЕЦКІ Іван Навумавіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1944, мал. сяржант, загінуў 3.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

ЦІХАНАВЕЦКІ Канстанцін Лук'янавіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 27.5.1944 у Палескай вобл.

ШУМІЛАЎ Павел Ануфрыевіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1944, сяржант, загінуў 31.7.1944 пры вызваленні Івана-Франкоўскай вобл. Украінскай ССР.

ВЕСКА ПЯНЮГІ

Усе загінуўшыя працавалі ў калгасе «Новае жыццё».

БРУХАВЕЦКІ Нічыпар Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

БУШКЕВІЧ Аляксандр Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 5.2.1945 у Германіі.

КАНДРАЦЬЕЎ Павел Лазаравіч, нарадзіўся ў 1903, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 29.4.1945 пры вызваленні Чэхаславакіі.

КРЫВАШЭЕЎ Павел Іванавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1940, радавы, прапаў без вестак у 1941.

ЛАТЫГОЎСКІ Рыгор Кандратавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 3.10.1944 пры вызваленні Польшчы ў Беластоцкім ваяводстве.

ЛУК'ЯНАЎ Міхаіл Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 28.4.1945.

НЕЎМЯРЖЫЦКІ Аляксандр Якімавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 10.8.1944 у г. Ваўкавыск Гродзенскай вобл.

ПАЛАСУХІН Міхаіл Лукіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1944, мал. сяржант, загінуў 16.1.1945 пры вызваленні Польшчы.

СТРАЛКОЎСКІ Станіслаў Паўлавіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 25.3.1945 у Германіі.

ВЕСКА САПЯЖЫНКА

БЕРАЗАВІК Мікалай Васілевіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у МТС, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у верасні 1944.

БРЫЛОН Вульф Іцкавіч, нарадзіўся ў 1895, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

КАЗЛОЎ Сяргей Васілевіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у МТС, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

МАНДРЫК Станіслаў Іванавіч, нарадзіўся ў 1925,

Глыбокский районный историко-краеведческий музей

Л. Г. Прасмыцкі.

працаваў на цагельным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 29.1.1945 ва Усходняй Прусіі.

МАНДРЫК Сяргей Іванавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе імя Свярдлова, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

МАНДРЫК Фёдар Ульянавіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1938, радавы, памёр у фашысцкім палоне ў снежні 1941.

МАСКАЛЁЎ Іван Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1903, працаваў на цагельным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 5.8.1944 пры вызваленні Беластоцкай вобл. каля г. Кнышын.

МАСКАЛЁЎ Яфім Іванавіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у снежні 1944.

ПІСАРЭНКА Аляксандр Мінавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1944, сяржант, загінуў у лютым 1945 ва Усходняй Прусіі.

ПІСАРЭНКА Мікалай Адамавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, ст. радавы, загінуў 2.12.1944 пры вызваленні Латвійскай ССР.

ПРАСМЫЦКІ Леанід Гаўрылавіч, нарадзіўся ў 1925, працаваў на цагельным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 15.4.1945 пры ўзяцці Кёнігсберга.

РУДКОЎСКІ Анатоль Уладзіміравіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1938, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1941.

РУДКОЎСКІ Іван Пятровіч, нарадзіўся ў 1902, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 4.8.1944 пры вызваленні Беластоцкай вобл.

РУДКОЎСКІ Якаў Піліпавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1940, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

ВЕСКА СУШЫЎ

Усе загінуўшыя працавалі ў калгасе імя Стаханава.

БАДЗЯЁЎ Карп Фаміч, нарадзіўся ў 1903, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 14.7.1944 пры вызваленні Беластоцкай вобл.

БАЛАЦКІ Павел Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1944.

ВІННІКАЎ Васіль Архіпавіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 19.3.1945.

ВІННІКАЎ Канстанцін Пятровіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1941.

ВІННІКАЎ Міхаіл Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 6.7.1944 у Смалявіцкім р-не Мінскай вобл.

ВІННІКАЎ Павел Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у маі 1945.

ГРУДЗІНА Дзяніс Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у лютым 1945.

ГРУДЗІНА Іван Аўрамавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

ГРУДЗІНА Павел Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

ІВАНОЎ Даніла Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1895, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у снежні 1944.

ІВАНОЎ Максім Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1900, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у верасні 1944.

КАЛІНОЎСКІ Марк Герасімавіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 1.9.1944 пры вызваленні Літоўскай ССР.

КАЛІНОЎСКІ Міхаіл Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1903, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 8.4.1945 ва Усходняй Прусіі.

КАНДРАЦЬЕЎ Васіль Лявонавіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

МАЖЭЙКА Ананій Дамітрыевіч, нарадзіўся ў 1900, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 16.10.1944 пры вызваленні Літоўскай ССР.

МАСКАЛЁЎ Дзяніс Іванавіч, нарадзіўся ў 1902, радавы, загінуў 15.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

САЛОХІН Васіль Цітавіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у верасні 1944.

САЛОХІН Уладзімір Цітавіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 3.4.1943 у Ленінградскай вобл.

САЛОХІН Фёдар Цітавіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 18.8.1944 пры вызваленні Беластоцкай вобл.

СЯМЁНАЎ Лявон Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

СЯМЁНАЎ Мацвей Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1904, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у верасні 1944.

СЯМЁНАЎ Мікалай Кузьміч, нарадзіўся ў 1917, у Чырвонай Арміі з 1938, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

ШПАК Арсенцій Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 4.3.1945 у Германіі.

ШЫЦІКАЎ Іван Восіпавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1944, сяржант, загінуў 31.1.1945 у Германіі.

ШЭПЕТАЎ Кузьма Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 19.8.1944 пры вызваленні Беластоцкай вобл. каля г. Асавец.

ЯСЕЎ Аляксей Архіпавіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1944, сяржант, загінуў 29.1.1945 ва Усходняй Прусіі.

ЯСЕЎ Пётр Кузьміч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 17.8.1944.

ЯСЕЎ Сямён Іванавіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у сакавіку 1944.

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

Б. Ц. Аўчыннікаў.

В. А. Емяльяненка.

Я. А. Матруненка.

М. В. Мікуліч.

ВЁСКА СЯДЗІЧ

АЎЧЫННІКАЎ Барыс Ціханавіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 21.8.1944 пры вызваленні Беластоцкай вобл.

БАГАЕДАЎ Савелій Цярэнцьевіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў на цагельным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

БАРАНОЎСКІ Цімафей Васілевіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў на цагельным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 24.3.1945 пры вызваленні Польшчы.

БУТРАМЕЕЎ Ягор Паўлавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў на цагельным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

ГАРБЫЛЁЎ Лявонцій Васілевіч, нарадзіўся ў 1900, працаваў на цагельным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у маі 1945.

ГРЭКАЎ Іван Арцёмавіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў у калгасе імя П. П. Шміта, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 10.8.1944 пры вызваленні Беластоцкай вобл.

ГРЭКАЎ Пётр Арцёмавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе імя П. П. Шміта, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў у лютым 1945 ва Усходняй Прусіі.

ЕМЯЛЬЯНЕНКА Аляксандр Фядосавіч, нарадзіўся ў 1925, працаваў у калгасе імя П. П. Шміта, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 10.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

ЕМЯЛЬЯНЕНКА Андрэй Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў на цагельным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1938, радавы 147-га артылерыйскага палка, загінуў 18.8.1944 пры вызваленні Літоўскай ССР каля г. Відкавішкіс.

ЕМЯЛЬЯНЕНКА Віктар Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў на цагельным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1940, гв. старшына, прапаў без вестак 14.2.1945.

ЕМЯЛЬЯНЕНКА Пётр Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў на цагельным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 1.1.1945 пры вызваленні Польшчы каля г. Асавец Беластоцкага ваяводства.

ЕМЯЛЬЯНЕНКА Фёдар Захаравіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў у калгасе імя П. П. Шміта, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

ЕМЯЛЬЯНЕНКА Фёдар Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1903, працаваў у калгасе імя П. П. Шміта, у Чырвонай Арміі з 1944, гв. радавы, загінуў 26.2.1945 пры вызваленні Польшчы.

КЛЯЦОЎКА Барыс Максімавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1943, радавы, загінуў 10.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

КУЛЯШОЎ Аляксандр Іванавіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў на цагельным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

КУЛЯШОЎ Восіп Дзянісавіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 27.2.1945.

ЛАЗАРАЎ Аляксей Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у калгасе імя П. П. Шміта, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 10.8.1944 пры вызваленні Беластоцкай вобл.

ЛУК'ЯНАЎ Міхаіл Апанасавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў у 1944 пры вызваленні Беластоцкай вобл. каля г. Асавец.

ЛУК'ЯНАЎ Пётр Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў на цагельным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1944, мал. сяржант, загінуў 22.1.1945 ва Усходняй Прусіі.

МАЛІНОЎСКІ Міхаіл Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1944, сяржант, загінуў 14.4.1945 ва Усходняй Прусіі.

МАТРУНЕНКА Дзмітрый Цітавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў на цагельным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 20.2.1945 пры вызваленні Польшчы.

МАТРУНЕНКА Мікалай Апанасавіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў на цагельным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1944, сяржант, загінуў 5.2.1945.

МАТРУНЕНКА Міхаіл Платонавіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 19.2.1945 пры вызваленні Польшчы, каля г. Асавец Беластоцкага ваяводства.

МАТРУНЕНКА Ягор Апанасавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе імя П. П. Шміта, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у 1944.

МІКУЛІЧ Мікалай Васілевіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 19.8.1944 пры вызваленні Беластоцкай вобл.

МІКУЛІЧ Пётр Тарасавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў на цагельным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1939, сяржант, камандзір аддзялення разведкі асобнай разведроты, прапаў без вестак 6.8.1942.

НАВУМАЎ Мацвей Фядосавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе імя П. П. Шміта, у Чырвонай

Быховский районный историко-краеведческий музей

А. І. Сіняўскі.

А. З. Старавойтаў.

М. І. Цітоў.

А. Н. Шандракоў.

Арміі з 1944, сяржант, прапаў без вестак у верасні 1944.

НОВІКАЎ Міхаіл Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1896, працаваў у калгасе імя П. П. Шміта, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 28.8.1944 пры вызваленні Польшчы.

ПІВАВАРАЎ Сямён Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў на цагельным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, загінуў 3.2.1945 пры вызваленні Латвійскай ССР.

ПІСАРЭНКА Тарас Парфенавіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў на чыгунцы, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

САМАЛЁТАЎ Павел Ягоравіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў на цагельным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1940, радавы, загінуў 21.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

САМАЛЁТАЎ Ягор Антонавіч, нарадзіўся ў 1925, працаваў на цагельным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 13.8.1944 пры вызваленні Беластоцкай вобл. каля г. Асавец.

СІНЯЎСКІ Аляксей Іванавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў на цагельным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

СІНЯЎСКІ Мацвей Яфрэмавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў на цагельным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

СІНЯЎСКІ Мікалай Лявонавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў на цагельным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

СТАРАВОЙТАЎ Аляксандр Захаравіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў на цагельным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1938, радавы, загінуў 4.5.1945 у Германіі.

СТАРАВОЙТАЎ Андрэй Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1897, працаваў на цагельным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 2.8.1944 пры вызваленні Польшчы.

СТАРАВОЙТАЎ Васіль Восіпавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў на цагельным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, прапаў без вестак у ліпені 1941.

СЯРГЕЕНКА Васіль Іларыёнавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў на цагельным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1944.

УЛАСАЎ Мікалай Ягоравіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1944, сяржант, загінуў 7.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

ЦІМОХАЎ Антон Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў на цагельным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

ЦІТОЎ Міхаіл Іванавіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў на цагельным заводзе, з 1942 у партызанах, у Чырвонай Арміі з чэрвеня 1944, мал. сяржант, загінуў 23.8.1944 пры вызваленні Літоўскай ССР.

ШАНДРАКОЎ Аляксандр Несцеравіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе імя П. П. Шміта, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 26.1.1945 ва Усходняй Прусіі.

ШАНДРАКОЎ Фёдар Паўлавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў на цагельным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

НІКОЎСКІ Антон Іванавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў бухгалтарам на торфазаводзе «2-я пяцігодка», у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 17.8.1944 пры вызваленні Беластоцкай вобл.

ВЕСКА ТРАСЦІВЕЦ

БАРАНКЕВІЧ Максім Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў у калгасе імя Каманіна, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

БАРАНКЕВІЧ Мікалай Максімавіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у калгасе імя Каманіна, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у 1944.

БАРАНОЎСКІ Цімафей Лук'янавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў трактарыстам, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 25.3.1944.

ГАРАВЫ Ілья Герасімавіч, нарадзіўся ў 1900, працаваў у калгасе імя Каманіна, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 23.1.1945 пры вызваленні Польшчы.

ІНДЗЮКОЎ Васіль Пятровіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў у калгасе імя Каманіна, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 24.7.1944 пры вызваленні Беластоцкай вобл.

ІНДЗЮКОЎ Мікалай Яфімавіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў у калгасе імя Каманіна, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 3.7.1944 пры вызваленні Беластоцкай вобл. каля г. Аўгустаў.

ЛАЗАРАЎ Фёдар Ульянавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе імя Каманіна, у Чырвонай Арміі з 1941, ст. сяржант, загінуў 9.7.1943 у с. Нікольскае Курскай вобл.

ПАЎЛАЎ Раман Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў механікам на Лудчыцкай МТС, у Чырво-

Быховский районный историко-краеведческий музей

А. І. Янкоўскі.

Р. Е. Раманаў.

най Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

ВЁСКА ХОЛСТАВА

АНЦІПЕНКА Антон Савельевіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў трактарыстам у калгасе «Рашаючы», у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, загінуў 2.3.1942 у в. Янчанкі Дзямідаўскага р-на Смаленскай вобл.

БАРАНОЎСКІ Кірыл Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе «Рашаючы», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

БУРАНКОЎ Якаў Пракопавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў рахункаводам у Макранскім сельсавеце, у Чырвонай Арміі з 1940, радавы, загінуў 26.8.1941 у Кінгісепскім р-не Ленінградскай вобл.

ЖУЧКОЎ Ілья Іванавіч, нарадзіўся ў 1904, працаваў у калгасе «Рашаючы», у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у ліпені 1942.

КАЗЛОЎ Іларыён Васілевіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе «Рашаючы», у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў у 1945 пры вызваленні Польшчы.

КРАСНІЦКІ Лявон Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе «Рашаючы», у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 14.4.1945 у Аўстрыі.

КРАСНІЦКІ Фёдар Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у калгасе «Рашаючы», у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 27.8.1944 пры вызваленні Беластоцкай вобл.

ЛОЙКА Уладзімір Антонавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў поварам у Быхаве, у Чырвонай Арміі з 1937, старшына, камандзір узвода, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

МАКСІМАЎ Пётр Міронавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе «Рашаючы», у Чырвонай Арміі з 1940, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

МІКУНІЧ Фёдар Максімавіч, нарадзіўся ў 1900, працаваў у Быхаве, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 9.4.1945 у Аўстрыі.

НОВІКАЎ Віктар Іванавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе «Рашаючы», у Чырвонай Арміі з 1944, камандзір аддзялення, загінуў 6.6.1944 у Чэрвеньскім р-не Мінскай вобл.

ПАПКОЎ Андрэй Іванавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 29.8.1944 пры вызваленні Беластоцкай вобл. каля г. Ломжа.

ПАПКОЎ Іван Піліпавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у калгасе «Рашаючы», у Чырвонай Арміі з 1940, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

РАМАНАЎ Іван Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у Быхаве, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 4.2.1945 пры вызваленні Польшчы каля г. Плоцк Варшаўскага ваяводства.

РАМАНАЎ Раман Елісеевіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1939, радавы, загінуў 21.11.1941 у Ленінградскай вобл.

САБАЛЕЎСКІ Міхаіл Нічыпаравіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у Быхаве, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, наводчык супрацьтанкавага ружжа, загінуў 17.2.1945 у Германіі.

САБАЛЕЎСКІ Пётр Майсеевіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе «Рашаючы», у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 1.8.1944 пры вызваленні Беластоцкай вобл. каля г. Аўгустаў.

САФОНАЎ Віктар Цярэнцьевіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у Быхаве, у Чырвонай Арміі з 1940, сяржант, загінуў 7.2.1944 у Ленінградскай вобл.

ВЁСКА ХУТАР

Амаль усе загінуўшыя працавалі ў калгасе «Наперад».

АРЛОЎ Нічыпар Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 6.9.1944.

ВАСІЛЬЕЎ Пётр Іванавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1940, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

ГАНЬКО Павел Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у пажарнай ахове, з 1943 быў у партызанах, змагаўся ў Чырвонай Арміі, прапаў без вестак у снежні 1944.

ГЫГОР'ЕЎ Алякcей Піліпавіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1938, радавы, прапаў без вестак у лютым 1944.

ЖЫГУЦКІ Прохар Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 27.3.1944 у в. Смоліца Быхаўскага р-на.

КАГАН Азік Літманавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў на гароднінасушыльным заводзе, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

НОВІКАЎ Андрэй Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў загадчыкам магазіна, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, загінуў 4.4.1944 пры вызваленні Ленінградскай вобл.

ПЯТРОЎ Іван Пятровіч, нарадзіўся ў 1910, у Чыр-

А. М. Новікаў.

Быховский районный историко-краеведческий музей

А. В. Стральцоў.

М. П. Сычкоў.

вонай Арміі з 1941, радавы, памёр у фашысцкім палоне 6.10.1941.

РАМАНАЎ Яфім Паўлавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

СТРАЛЬЦОЎ Антон Вавілавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1939, сяржант, загінуў 4.8.1944, пахаваны ў г. Носаўка Чарнігаўскай вобл.

СТРАЛЬЦОЎ Сяргей Іванавіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1944.

СЫЧКОЎ Міхаіл Пятровіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1938, курсант ваеннага вучылішча, лейтэнант, загінуў у жніўні 1944.

СЫЧКОЎ Пётр Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1925, з 1943 быў у партызанах, пасля ў Чырвонай Арміі, радавы, кулямётчык, загінуў 14.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

З ПІСЬМА П. Ф. СЫЧКОВА СВАІМ РОДНЫМ У ВЁСКУ ХУТАР

30.12.1944 г.

Привет с фронта родной сестренке Сычковой Анне Ф. в родную деревушку Хутор!...

Здравствуй, родная сестра Нюра Фёдоровна. Поздравляю Вас с Новым годом! Живется пока мне и моим товарищам ничего. Время у нас сейчас очень красивое. Я представляю себе, что дома природа такая же красивая, как и у нас. Я вспоминаю то время, когда мы гуляли Новый год вместе с тобою и товарищами. На улице скрипит мороз под ногами. На небольшом окошке нашей землянки мороз «нарисовал» свои узоры. В одном углу трещит раскаленная печка, которая заглушает все взрывы мин и снарядов. Я вспоминаю Новый год в нашей любимой деревне Хутор... Дорогая сестричка Нюра, я Вам уже послал не одно письмо, где просил Вас описать всю жизнь нашей молодежи... Сейчас идет подготовка к празднику, но как удастся провести — неизвестно... В землянке живут веселые ребята, которые никак не допустят, чтобы кто-либо из нас заскучал. Мы всегда готовы погулять и спеть песни, и выпить по рюмке. Родная сестричка Нюра, больше нет никого роднее тебя и писем некому писать... Жму Вам крепко руку и шлю Вам свой привет мамке, дедушке, Зинке и также всем родным твоим и моим, товарищам нашим. Ожидаю ответ без слез и скуки.

Ваш брат Петр.

СЫЧКОЎ Фёдар Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1898, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 29.7.1944 пры вызваленні Літоўскай ССР.

ЦІМОШЧАНКА Андрэй Маркавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў сталяром, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

ЦІМОШЧАНКА Леанід Раманавіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, загінуў 16.9.1944 пры вызваленні Літоўскай ССР.

ЦІМОШЧАНКА Пётр Міронавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1940, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

ЦІХАНКОЎ Даніла Канстанцінавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

ЦІХАНКОЎ Мікалай Іларыёнавіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1944, радавы, прапаў без вестак 11.9.1944.

ЧАРНАБОРСКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА БАЛОНАЎКА

МАРКОЎСКІ Мікалай Ягоравіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў тэхнаруком на лесапункце, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1942.

МАРКОЎСКІ Сяргей Паўлавіч, нарадзіўся ў 1923, працаваў у калгасе «Чырвоны сцяг», на фронце з 1941, загінуў у 1941, пахаваны ў в. Смаліца Быхаўскага р-на.

СТРЫЖЭЎСКІ Пётр Ільіч, нарадзіўся ў 1904, працаваў у калгасе «Чырвоны сцяг», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1942 пад Ленінградам.

ЯСКЕВІЧ Міхаіл Парфенавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у калгасе «Чырвоны сцяг», на фронце з 1941, радавы, загінуў 14.10.1944, пахаваны ў г. Львоў.

ВЁСКА БАЛОНАЎ-СЯЛЕЦ 1-ы

АЛЕЙНІКАЎ Іван Ціханавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў сакратаром Балонава-Сялецкага сельсавета, радавы, загінуў у 1943.

АЛЕЙНІКАЎ Мікалай Іванавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у калгасе «Чырвоны пуцілавец», партызан 425-га атрада, на фронце з 1944, радавы, загінуў пры вызваленні Польшчы ў верасні 1944 у Беластоцкім ваяводстве.

АНІСІМАЎ Сцяпан Ерамеевіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў загадчыкам фермы ў калгасе «Пралетарый», на фронце з 1941, радавы, загінуў 22.2.1942, пахаваны ў г. Дамадзедава пад Масквой.

АНЦІПАЎ Андрэй Церахавіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў у леспрамгасе, на фронце з 1941, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

АЎДЗЕЕЎ Пётр Купрыянавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў паштальёнам, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы, пахаваны ў Беластоцкім ваяводстве.

БАГДАНАЎ Іван Лукіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе «Чырвоны пуцілавец», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

БАЛОЗЕЎ Пётр Дарафеевіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у калгасе «Чырвоны пуцілавец», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1945 у Германіі.

БАРЛЮГАЎ Яфім Ільіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе «Чырвоны пуцілавец», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1942 на Курскай дузе.

Быховский районный историко-краеведческий музей

БАЦЮТАЎ Васіль Сафронавіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў старшынёй калгаса «2-я пяцігодка», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

ВАРАНЧУК Піліп Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў настаўнікам і дырэктарам у Чэрыкаўскай сярэдняй школе, на фронце з 1941, радавы, загінуў пры вызваленні Польшчы 22.8.1944 у Беластоцкім ваяводстве.

ВЕРХАЎЦОЎ Апанас Самуйлавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе «Чырвоны пуцілавец», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ВЕРХАЎЦОЎ Дзмітрый Алімпавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў старшынёй калгаса «Чырвоны пуцілавец», на фронце з 1941, радавы, загінуў 25.10.1943, пахаваны ў в. Бярозаўка Слаўгарадскага р-на Магілёўскай вобл.

ВОДЗІЧАЎ Павел Даям'янавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе «Чырвоны пуцілавец», на фронце з 1941, радавы, загінуў 12.8.1944 пры вызваленні Польшчы, пахаваны ў Беластоцкім ваяводстве.

ГАНЧАРОЎ Максім Харытонавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў слесарам на аўтарамонтным заводзе ў Магілёве, на фронце з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ГАЎРЫЛАЎ Іван Тарасавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе «Чырвоны пуцілавец», на фронце з 1941, радавы, загінуў у чэрвені 1941.

ГАЎРЫЛАЎ Мікалай Тарасавіч, нарадзіўся ў 1925, вучыўся ў Магілёве, на фронце з 1943, радавы, прапаў без вестак у 1945.

ДАНІЛІН Сямён Ларыёнавіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў у калгасе «Чырвоны пуцілавец», на фронце з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ДАНІЛІН Сямён Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў у калгасе «Чырвоны пуцілавец», на фронце з 1941, радавы, загінуў у чэрвені 1944.

ДАРОШКА Андрэй Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе «Чырвоны пуцілавец», на фронце з 1941, загінуў у чэрвені 1944, пахаваны ў в. Крылесіна Быхаўскага р-на.

ДАРОШКА Яўціх Астапавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе «Свабодная праца», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ДАРОШКА Міхаіл Уладзіміравіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе «Чырвоны пуцілавец», на фронце з 1941, старшына, загінуў у 1944.

ДЗЕМ'ЯНОВІЧ Аляксандр Васілевіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе імя Дзімітрава, на фронце з 1941, сяржант, прапаў без вестак у 1942.

ДЗЕМ'ЯНОВІЧ Пётр Васілевіч, працаваў у калгасе «Чырвоны пуцілавец», на фронце з 1941, прапаў без вестак у 1945.

ДЗЕМ'ЯНОВІЧ Цімафей Васілевіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе імя Дзімітрава, на фронце з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ДЗЯМІДАЎ Уладзімір Дзямідавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе «Чырвоны пуцілавец», на фронце з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ДУБКОЎ Сямён Трафімавіч, нарадзіўся ў 1903, працаваў брыгадзірам у калгасе «Пралетарый», на фронце з 1941, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы, там і пахаваны.

КАВАЛЁЎ Аляксандр Яфрэмавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе «Чырвоны пуцілавец», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КАВАЛЁЎ Васіль Пятровіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў у калгасе «Пражэктар», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

КАВАЛЁЎ Васіль Тарасавіч, нарадзіўся ў 1902, працаваў у калгасе «Чырвоны пуцілавец», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

КАВАЛЁЎ Якаў Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе «Пражэктар», на фронце з 1941, прапаў без вестак у 1944.

КАЛЕНЬКАЎ Пётр Іванавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе.

КАРАЛЁЎ Яўсей Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у калгасе «2-я пяцігодка», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КАРАНКЕВІЧ Дзмітрый Пятровіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў на ферме ў калгасе «Чырвоны пуцілавец», на фронце з 1941, прапаў без вестак у 1944.

КІРЫЛОВІЧ Аляксандр Ісаевіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе «Пражэктар», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак 13.5.1944.

КЛІМЯНТОВІЧ Міхаіл Кірыянавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе «Кастрычнік», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КЛІМЯНТОВІЧ Пётр Кірыянавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у калгасе «Кастрычнік», партызан 425-га атрада, на фронце з 1943, загінуў у 1943 каля в. Смаліца Быхаўскага р-на.

КОРСІКАЎ Мікалай Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у калгасе «Чырвоны пуцілавец», партызан 8-га партызанскага атрада, на фронце з 1943, загінуў 12.6.1944.

КУПЧАНКА Уладзімір Гаўрылавіч, нарадзіўся ў 1925, працаваў загадчыкам фермы ў калгасе «2-я пяцігодка», на фронце з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1945 у Германіі.

КУХАРАЎ Антон Сазонавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе «Пражэктар», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

КУХАРАЎ Пётр Сафонавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе «Пражэктар», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

ЛАЗАРЭНКА Міхаіл Васілевіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў у калгасе «Пражэктар», на фронце з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ЛАЗАРЭНКА Уладзімір Максімавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе «Кастрычнік», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ЛАСКАНЕЎ Міхаіл Карпавіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў брыгадзірам у калгасе «Чырвоны пуцілавец», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ЛАХАДЫНАЎ Пётр Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе «Чырвоны пуцілавец», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1945, пахаваны ў г. Беласток.

ЛЯВОНАВА Ева Фядосаўна, нарадзілася ў 1913, працавала медсястрой, на фронце з 1941, радавая, загінула ў 1941.

ЛЯВОНАЎ Васіль Лявонавіч, нарадзіўся ў 1898, працаваў у калгасе «Чырвоны пуцілавец», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ЛЯВОНАЎ Павел Філімонавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе «Кастрычнік», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1945.

МАЗЕПАЎ Васіль Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе «Чырвоны пуцілавец», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

МАЗЕПАЎ Васіль Ульянавіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў у калгасе «Чырвоны пуцілавец», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак.

МАЗЕПАЎ Уладзімір Тарасавіч, нарадзіўся ў 1921,

Бярозаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

працаваў у калгасе «Чырвоны пуцілавец», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

МАКАРАЎ Уладзімір Піліпавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе «Пражэктар», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

МАЛАХАЎ Мікалай Лявонавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе «Пражэктар», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

МАЛЮКОЎ Міхаіл Фядосавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе «Кастрычнік», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

МАСКАЛЬКОЎ Рыгор Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе «Пражэктар», прапаў без вестак у 1943.

МЕЛЬНІКАЎ Сямён Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1923, працаваў у калгасе «Чырвоны пуцілавец», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

МІХАЛЕНКА Васіль Лукашавіч, нарадзіўся ў 1923, працаваў у калгасе «Чырвоны пуцілавец», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

МУРАШКА Іван Клімавіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў трактарыстам у калгасе «Кастрычнік», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

МУРАШКА Канстанцін Дамітрыевіч, нарадзіўся ў 1925, працаваў у калгасе «Кастрычнік», на фронце з 1943, радавы, прапаў без вестак у 1944.

МУРАШКА Міхаіл Васілевіч, нарадзіўся ў 1926, працаваў у калгасе «Чырвоны пуцілавец», на фронце з 1943, радавы, прапаў без вестак у 1945.

НОВІКАЎ Васіль Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у калгасе «Чырвоны пуцілавец», партызан 425-га атрада, на фронце з 1944, радавы, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

НОВІКАЎ Сямён Макаравіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў у калгасе «Чырвоны пуцілавец», на фронце з 1942, радавы, загінуў у 1944.

НОВІКАЎ Сяргей Мікітавіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у калгасе «Чырвоны пуцілавец», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1942 г. пад г. Вязьма Смаленскай вобл.

ПАЛЯНСКІ Захар Андрэевіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў у калгасе «2-я пяцігодка», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1943.

РАБЧАНКА Усцін Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1903, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1945 пад Берлінам.

РОЎСКІ Іван Паўлавіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў у калгасе «2-я пяцігодка», на фронце з 1941, радавы, загінуў 8.12.1943, пахаваны на станцыі Надвадцы Кіеўскай вобл.

РОЎСКІ Павел Трафімавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у калгасе «Пражэктар», на фронце з 1941, радавы, загінуў 3.1.1945, пахаваны ў Будапешце.

РОЎСКІ Ягор Фірсавіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў у калгасе «Свабодная праца», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1943.

РЫБАЛКА Дамітрый Пятровіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе «2-я пяцігодка», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1942.

СПІЧАКОЎ Васіль Андрэевіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе «2-я пяцігодка», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

СПІЧАКОЎ Уладзімір Антонавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе «2-я пяцігодка», на фронце з 1942, радавы, загінуў у 1944.

СТАРАВОЙТАЎ Іван Іўкавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе «2-я пяцігодка», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

СТРАЛЬЦОЎ Харытон Кірылавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе «2-я пяцігодка», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1943.

СЦЯПАНАЎ Андрэй Фаміч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе «Пражэктар», на фронце з 1941, прапаў без вестак у жніўні 1944.

ТАРАСАЎ Пётр Фаміч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе «Кастрычнік», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ТАРАСАЎ Яфім Логвінавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе «Чырвоны пуцілавец», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1945.

ХАРЛАНАЎ Пётр Карпавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе «Пражэктар», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

ХАРЛАНАЎ Селівей Анікеевіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе «Пражэктар», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ХАРЫТОНАЎ Адам Андрэевіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў у калгасе «2-я пяцігодка», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ХАРЫТОНАЎ Дзмітрый Пятровіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у калгасе «Чырвоны пуцілавец», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ХАРЫТОНАЎ Іван Пятровіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у калгасе «2-я пяцігодка», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак.

ХАРЫТОНАЎ Раман Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў настаўнікам, на фронце з 1941, ст. лейтэнант, загінуў у 1944, пахаваны ў г. Баку.

ХАРЫТОНАЎ Фёдар Платонавіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў у калгасе «Пражэктар», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак.

ХАРЫТОНАЎ Ягор Пятровіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак.

ЦІМОШЧАНКА Іван Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў у калгасе «Чырвоны пуцілавец», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944 у Брэсцкай вобл.

ЦІТОЎ Іосіф Кузьміч, нарадзіўся ў 1918, працаваў настаўнікам у Балонава-Сялецкай школе, на фронце з 1941, лейтэнант, прапаў без вестак у 1943.

ФІЛІПАЎ Пётр Апанасавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у ваенна-ўліковым стале г. Дарагабужа Смаленскай вобл., на фронце з 1942, радавы, загінуў у 1943 на Курскай дузе.

ШАЎЦОЎ Аляксандр Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе «Пражэктар», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у сакавіку 1943.

ШЫЦІКАЎ Іван Пракопавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў брыгадзірам у калгасе «2-я пяцігодка», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

ВЕСКА БАЛОНАЎ-СЯЛЕЦ 2-і

БАРЛЮГАЎ Яфім Ільіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

БІРУКОЎ Даніла Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў брыгадзірам у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак.

БОНДАРАЎ Якаў Ісаевіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе «Пражэктар», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1945 ва Усходняй Прусіі.

ДАРОШКА Яўціх Астапавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе «Пражэктар», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

ДУБКОЎ Сямён Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1913,

Брестский районный историко-краеведческий музей

працаваў у калгасе «Пражэктар», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

КАВАЛЁЎ Савасцей Фролавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе «Пражэктар», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

КАЛЕНЬКАЎ Пётр Восіпавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе «Пражэктар», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1945.

КАНЦЭВІЧ Аляксандр Майсеевіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1942, радавы, загінуў у 1944.

КАРБАШОЎ Васіль Захаравіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе «Пражэктар», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

КАРБАШОЎ Макеім Захаравіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе «Пражэктар», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1943.

КЛЕПЧА Емяльян Карпавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе «Пражэктар», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

КЛІМЯНТОВІЧ Міхаіл Купрыянавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе «Пражэктар», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1942.

КЛІМЯНТОВІЧ Пётр Купрыянавіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў рамонтным рабочым, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

КЛІМЯНТОВІЧ Сцяпан Купрыянавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў настаўнікам, на фронце з 1942, прапаў без вестак.

ЛАХАДЫНАЎ Аляксандр Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

МАРКОЎСКІ Васіль Конанавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе «Пражэктар», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

МАЦВЕЕЎ Селівей Іўкавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе «Пражэктар», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

МЕЛЬНІКАЎ Іван Аўрамавіч, нарадзіўся ў 1923, працаваў у калгасе «Свабодная праца», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

МЕЛЬНІКАЎ Майсей Сафронавіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1942.

МЕЛЬНІКАЎ Пётр Аўрамавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе «Свабодная праца», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

МУРАШКА Васіль Маркавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе «Пражэктар», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

МУРАШКА Іван Кліментавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1943.

ПРАКОФ'ЕЎ Аляксандр Іванавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

ТАРАСАЎ Рыгор Пракопавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў лесніком у Балонава-Сялецкім лясніцтве, на фронце з 1941, загінуў у 1944.

ХАРЛАНАЎ Павел Агеевіч, нарадзіўся ў 1900, працаваў у калгасе «2-я пяцігодка», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944 ва Усходняй Прусіі.

ШАГАЕЎ Уладзімір Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе «2-я пяцігодка», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак.

ВЕСКА ГАЛЕЕЎКА

ГАЛІМСКІ Пётр Лявонавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў рабочым у Кіраўскім леспрамгасе, на фронце з 1944, радавы, загінуў 11.8.1944 пры вызваленні Польшчы, пахаваны ў Беластоцкім ваяводстве.

ДЗЕМСКІ Павел Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у Кіеве, на фронце з 1941, радавы, загінуў 8.2.1943.

КАРАТКЕВІЧ Іван Адамавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе «Чырвоны сцяг», на фронце з 1941, радавы, загінуў у студзені 1945 пры вызваленні Польшчы.

КРАЎЦОЎ Васіль Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе «Чырвоны сцяг», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ЛАПІЦКІ Васіль Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе «Чырвоны сцяг», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1941.

ЛЕСНІКОЎСКІ Адольф Міфодзьевіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе «Чырвоны сцяг», на фронце з 1941, радавы, загінуў 31.1.1945 пры вызваленні Польшчы.

ЛЕСНІКОЎСКІ Іван Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў загінчыкам фермы ў калгасе «Чырвоны сцяг», на фронце з 1941, загінуў у 1943.

СТРЫКАЎ Рыгор Яфімавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе «Чырвоны сцяг», на фронце з 1943, загінуў 13.1.1945 ва Усходняй Прусіі.

СТРЫКАЎ Якаў Даям'янавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў рабочым у Кіраўскім леспрамгасе, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1942.

ЧАЙЧУСАЎ Мікалай Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў у Кіраўскім леспрамгасе, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944, пахаваны ў в. Лубянка Быхаўскага р-на.

ВЕСКА ГЛУХСКАЯ СЯЛІБА

БУДКОЎСКІ Герасім Макаравіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе імя Будзённага, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1945, пахаваны ў Фінляндыі.

БУДКОЎСКІ Мікалай Уладзіміравіч, нарадзіўся ў 1925, працаваў у калгасе імя Будзённага, на фронце з 1941, радавы, загінуў 8.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

БУШКЕВІЧ Мікалай Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў у калгасе імя Будзённага, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ГРЫБОЎСКІ Кірыла Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў шафёрам у калгасе імя Будзённага, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

ГРЫБОЎСКІ Міхаіл Піліпавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў на заводзе ў Магілёве, на фронце з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ГРЫБОЎСКІ Стафан Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў сувязістам, на фронце з 1941, сяржант, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

ГРЫБОЎСКІ Уладзімір Іванавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе імя Будзённага, на фронце з 1941, радавы, загінуў у маі 1945 у Германіі.

ГРЫБОЎСКІ Уладзімір Клімавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў бухгалтарам у калгасе імя Будзённага, на фронце з 1941, загінуў у 1942, пахаваны на ст. Ярцава Смаленскай вобл.

КАРАЛЕНКА Уладзімір Піліпавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе імя Будзённага, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1944.

КАРАЛЁЎ Андрэй Міронавіч, нарадзіўся ў 1920,

Быховский районный историко-краеведческий музей

працаваў рабочым у Быхаўскім леспрамгасе, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы, пахаваны ў Беластоку.

КАРАЛЁЎ Васіль Дамітрыевіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе імя Будзённага, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у лютым 1945.

ЛУДЧЫНСКІ Рыгор Антонавіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў у калгасе імя Будзённага, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у красавіку 1945.

МАКАРЭВІЧ Аркадзь Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе імя Будзённага, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

МАЦІЁЎСКІ Мікалай Ціханавіч, нарадзіўся ў 1902, працаваў у калгасе імя Будзённага, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у ліпені 1941.

НАВІЦКІ Міхаіл Максімавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе імя Будзённага, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1942 пад Сталінградам.

НАВІЦКІ Павел Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў у калгасе імя Будзённага, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1945.

НАВІЦКІ Рыгор Андрэевіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе імя Будзённага, на фронце з 1941, радавы, загінуў 9.9.1941, пахаваны ў в. Нілава Смаленскай вобл.

НАВІЦКІ Яфім Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе імя Будзённага, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

Помнік землякам у в. Дуброва.

НАВІЦКІ Яфім Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе імя Будзённага, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

РАДЗІШЭЎСКІ Мікалай Яфімавіч, нарадзіўся ў 1910, на фронце з 1941, лейтэнант, прапаў без вестак у 1944.

РАЗАХАЦКІ Рыгор Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1923, працаваў у калгасе імя Будзённага, на фронце з 1941, радавы, загінуў 11.1.1945 пры вызваленні Чэхаславакіі, там і пахаваны.

РУДКОЎСКІ Мікалай Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў настаўнікам у Глухскай школе, на фронце з 1941, старшына, прапаў без вестак у 1942.

САБАЛЕЎСКІ Аляксандр Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе імя Будзённага, на фронце з 1941, сяржант, прапаў без вестак у 1941.

СПІЧАКОЎ Уладзімір Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў у калгасе імя Будзённага, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак 8.7.1943.

СЯЛІЦКІ Іван Казіміравіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў у леспрамгасе ў Быхаве, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

СЯНЬКОЎ Мікалай Іванавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе імя Будзённага, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

СЯНЬКОЎ Міхаіл Іванавіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у калгасе імя Будзённага, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ВЁСКА ГРУДЗЯЧЫНА

СІВАКОЎ Павел Пятровіч, нарадзіўся ў 1895, удзельнік грамадзянскай вайны, вызваленчага паходу Заходнюю Беларусь 1939 і савецка-фінляндскай вайны 1939—1940, на фронце з 1941, лейтэнант, загінуў у кастрычніку 1941 пад Масквой.

ВЁСКА ДУБРОВА

БАГДАНАЎ Іван Лукашавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе імя Пушкіна, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ВЕРХАЎЦОЎ Іван Мітрафанавіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў у калгасе «Пралетарый», на фронце з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ГАНЧАРОЎ Іван Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе імя Пушкіна, быў у партызанах, на фронце з 1944, радавы, загінуў у 1944.

ДЗЯМІДАЎ Уладзімір Данілавіч, нарадзіўся ў 1920, на фронце з 1941, ст. лейтэнант, загінуў пры вызваленні Латвійскай ССР.

З ПІСЬМА А. Е. КАСЦЮКОВА РОДНЫМ У. Д. ДЗЯМІДАВА

10 жніўня 1944 г.

Здравствуйте, Мария Даниловна.

Вы, читая это письмо, заметите по почерку, что пишет Вам незнакомая рука, незнакомый человек. Да, это так. Но я хочу сказать, что если Вы знать не знаете меня, то знал меня Ваш брат Володя Данилович в течение трех лет. Нас сдружила война, мы узнали друг друга в жарких боях за свою любимую Родину, за честь русской земли, за честь и независимость нашей советской Родины, ее многонационального народа от немецко-фашистских захватчиков. Мы с Володей три года рука об руку шли по одному пути, уничтожая фашистов... Ваш брат Володя —

Быховский районный историко-краеведческий музей

белорус, я — русский, но у нас с ним было одно горе, у нас обоих семьи, родные места, где родились и выросли, попали временно в немецкие лапы. Немцы у нас оторвали лучшие годы молодости, немцы у меня ограбили дом, а родных и до сих пор не отыскал, хотя местность освобождена уже более полтора года. Нам с Володей немцы наделали много горя, и за три года нашего пребывания на фронте мы мстили беспощадно. Из своих орудий Володя уничтожил 4 немецких танка. И сейчас подчиненные Володи продолжают мстить фашистам за то зло, что они причинили нам.

Мы с Володей прожили 3 года, как родные братья, мы все разделяли между собой, как говорят, и радость и горе. Володя за отличное выполнение боевых задач награжден орденом Красной Звезды и представлен ко второй правительственной награде. Тяжело мне писать сейчас, тяжело мне переносить все то, что произошло 12 июля 1944 года. Да, Маруся, я знаю, не легко тебе и еще тяжелее родителям Володи перенести такую утрату. Я пишу, а у меня... беспощадно слезы капают на письмо. Но что ж, приходится сжимать сердце и, скрипя зубами, терпеть. 12 числа июля месяца 1944 года в 9 часов 30 минут вечера фашистский снаряд вырвал из наших рядов у меня друга... При выполнении боевого задания погиб смертью храбрых, но задачу выполнил. Он в течение трех лет был нашим любимцем, нашим другом, товарищем, а мне — братом... Володя умер мгновенно... Он посылал Вам письма, но вашего прочитать ни одного не успел — письма от Вас пришли, когда Володи уже не стало... Ну что ж, война без жертв не бывает. Фашисты уже заплатили сотнями за нашего Володю и еще заплатят... Маруся, гордись своим братом — он честно и добросовестно отдал жизнь за Советскую Родину, за цветущую родную Белоруссию. За Володю мы отомстим. Передай наши слова маме и папе Володи, всем родным и знакомым Володи, всему колхозу Вашему...

Передаю Вам всем свой гвардейский привет.
Друг Володи Алексей Елизарович Костюков.

ЖУКАЎ Аляксандр Данілавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе «Пралетарый», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1943, пахаваны ў Варашылаўградскай вобл.

КАВАЛЁЎ Павел Апанасавіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у калгасе імя Пушкіна, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

КАВАЛЁЎ Уладзімір Апанасавіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў у калгасе імя Пушкіна, быў у партызанах, на фронце з 1944, радавы, загінуў у 1944.

КАЖЭНІКАЎ Уладзімір Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе «Пралетарый», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1945.

КЛІМАЎ Аляксей Мінавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе імя Пушкіна, быў у партызанах, на фронце з 1944, радавы.

ЛАХАЛЫНАЎ Аляксандр Савельевіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у калгасе «Пражэктар», на фронце з 1941, радавы, загінуў у чэрвені 1941.

МІХАЛЁНКА Сцяпан Лупанавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе «Пралетарый», на фронце з 1941, радавы, загінуў 23.6.1944, пахаваны ў Магілёўскай вобл.

МУРАШКА Канстанцін Ерамеевіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў у калгасе імя Пушкіна, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1941.

МУРАШКА Сцяпан Ерамеевіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе імя Пушкіна, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

МУРАШКА Сямён Ерамеевіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе імя Пушкіна, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1941 у Прыбалтыцы.

ПАЛЯНСКІ Іван Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1920, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

РЫБАЛКА Дамітрый Пятровіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе імя Пушкіна, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ФІЛІПАЎ Пётр Апанасавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе «Пралетарый», на фронце з 1941, радавы, загінуў 2.2.1943 у Курскай вобл., там і пахаваны.

ХАРЫТОНАЎ Аляксандр Платонавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе «Пралетарый», на фронце з 1941, радавы, загінуў 30.3.1944, пахаваны ў в. Смаліца Быхаўскага р-на.

ХАРЫТОНАЎ Апанас Пятровіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе імя Пушкіна, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ХАРЫТОНАЎ Дамітрый Пятровіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у калгасе імя Пушкіна, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1941.

ХАРЫТОНАЎ Іван Пятровіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у калгасе імя Пушкіна, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ХАРЫТОНАЎ Ягор Пятровіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе імя Пушкіна, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1941.

ЯКОЎСКІ Якаў Зосімавіч, нарадзіўся ў 1925, працаваў у калгасе імя Пушкіна, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ВЕСКА ЗАЛАТВА

Амаль усе загінуўшыя працавалі да вайны ў калгасе імя Чапаева.

АДАСЕЎ Міхаіл Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1925, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

АДАСЕЎ Уладзімір Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1910, на фронце з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1944.

БАРЛЮГОЎ Міхаіл Аўрамавіч, нарадзіўся ў 1908, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

БЛІНІКАЎ Мікалай Ніławіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў настаўнікам у Гомельскай вобл., на фронце з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ВІНАКУРАЎ Аляксей Антонавіч, нарадзіўся ў 1909, на фронце з 1941, прапаў без вестак у жніўні 1944.

ГАРБАЧОЎ Савелій Архіпавіч, нарадзіўся ў 1915, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1945.

ГАЎРЫЛЕНКА Віктар Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1924, на фронце з 1942, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

ГАЎРЫЛЕНКА Іван Яўціхавіч, нарадзіўся ў 1903, на фронце з 1941, радавы, загінуў у жніўні 1944.

ГАЎРЫЛЕНКА Леанід Іванавіч, нарадзіўся ў 1922, на фронце з 1941, радавы, загінуў 24.7.1944.

ЗАЙЦАЎ Васіль Пятровіч, нарадзіўся ў 1910, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1945.

ЗАЙЦАЎ Максім Цярэнцьевіч, нарадзіўся ў 1905, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак 6.2.1944.

ЗАЙЦАЎ Мікалай Пятровіч, нарадзіўся ў 1926, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

ЗЫЧКОЎ Арцём Дамітрыевіч, нарадзіўся ў 1910,

Быховский районный историко-краеведческий музей

на фронце з 1941, радавы, загінуў 30.4.1944, пахаваны ў в. Аколіца Клічаўскага р-на Магілёўскай вобл.

ЗЫЧКОЎ Карп Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1907, на фронце з 1941, радавы, загінуў 10.7.1941.

ЗЫЧКОЎ Мікалай Кузьміч, нарадзіўся ў 1923, на фронце з 1942, загінуў 24.9.1943, пахаваны ў в. Барсукі Быхаўскага р-на.

ЗЫЧКОЎ Якаў Дамітрыевіч, нарадзіўся ў 1905, на фронце з 1942, радавы, загінуў 15.1.1943.

КАВАЛЁЎ Аляксей Парфенавіч, нарадзіўся ў 1909, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КАВАЛЁЎ Мікалай Елісеевіч, нарадзіўся ў 1909, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1944.

КАЛБАСНІКАЎ Іван Паўлавіч, нарадзіўся ў 1925, на фронце з 1942, загінуў 19.4.1945 у Германіі.

КАПЛУНОЎ Міхаіл Лазаравіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў настаўнікам, загінуў у 1942.

КАПЛУНОЎ Уладзімір Данілавіч, нарадзіўся ў 1923, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КАРПЕНКАЎ Аляксандр Абрамавіч, нарадзіўся ў 1915, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у верасні 1944.

КАРПЕНКАЎ Васіль Лазаравіч, нарадзіўся ў 1926, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КАРПЕНКАЎ Сяргей Лаўрэнавіч, нарадзіўся ў 1925, на фронце з 1941, радавы, загінуў ва Усходняй Прусіі.

КІРЭЕЎ Яфрэм Харытонавіч, нарадзіўся ў 1901, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944 у Беластоку.

КЛЯУС Васіль Ісаевіч, нарадзіўся ў 1913, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у красавіку 1944.

КЛЯУС Леанід Андрэевіч, нарадзіўся ў 1926, на фронце з 1943, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

КЛЯУС Рыгор Савельевіч, нарадзіўся ў 1909, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КРЫЖАВЕЦКІ Ніканор Пракопавіч, нарадзіўся ў 1910, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

МАРКОЎСКІ Пётр Іванавіч, нарадзіўся ў 1907, на фронце з 1941, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

МЕЛЬНІКАЎ Аляксандр Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1904, на фронце з 1941, радавы, загінуў у сакавіку 1944.

МЕЛЬНІКАЎ Васіль Кліментавіч, нарадзіўся ў 1922, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1945.

МЕЛЬНІКАЎ Іван Лукіч, нарадзіўся ў 1915, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1945.

МЕЛЬНІКАЎ Іван Макаравіч, нарадзіўся ў 1911, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

МЕЛЬНІКАЎ Міхаіл Навумавіч, нарадзіўся ў 1921, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

МЕЛЬНІКАЎ Раман Лукіч, нарадзіўся ў 1906, на фронце з 1941, загінуў у 1945, пахаваны ў Каўнасе.

МЕЛЬНІКАЎ Сямён Лявонавіч, нарадзіўся ў 1911, радавы.

МЕЛЬНІКАЎ Фёдар Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1912, на фронце з 1941, радавы, загінуў 2.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

МЕЛЬНІКАЎ Цімафей Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1913, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1945 ва Усходняй Прусіі.

ПАДДУБСКІ Уладзімір Піліпавіч, нарадзіўся ў 1924, на фронце з 1941, радавы, загінуў 16.1.1945, пахаваны ў в. Раманы Варонежскай вобл.

ПАПКОЎ Мікалай Іванавіч, нарадзіўся ў 1923, на фронце з 1942, радавы, прапаў без вестак у верасні 1944.

ПАПКОЎ Мікалай Ільіч, нарадзіўся ў 1923, на фронце з 1941, радавы, загінуў 7.6.1944.

ПРОХАРАЎ Пётр Мікітавіч, нарадзіўся ў 1920, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ПРОХАРАЎ Сцяпан Мікітавіч, нарадзіўся ў 1911, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у лістападзе 1944.

СЕЛЮКОЎ Васіль Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1924, на фронце з 1941, прапаў без вестак у 1944.

СІПАКОЎ Васіль Іонавіч, нарадзіўся ў 1925, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1943.

СІПАКОЎ Емяльян Кузьміч, нарадзіўся ў 1904, на фронце з 1941, радавы, загінуў 11.8.1944.

СІПАКОЎ Ілья Архіпавіч, нарадзіўся ў 1925, на фронце з 1941, радавы, загінуў 9.7.1944.

СІПАКОЎ Мікалай Савельевіч, нарадзіўся ў 1922, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1945.

СІПАКОЎ Сцяпан Архіпавіч, нарадзіўся ў 1912, радавы, загінуў у 1944.

СІПАКОЎ Цімафей Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1922, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944 пры вызваленні Літоўскай ССР.

СПІЧАКОЎ Васіль Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1923, на фронце з 1941, загінуў у кастрычніку 1944 пры вызваленні Польшчы.

СТАНКЕВІЧ Васіль Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1915, на фронце з 1941, прапаў без вестак у 1945.

ХАДОРЧАНКА Міхаіл Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1913, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ШАРАКОЎ Васіль Апанасавіч, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у красавіку 1944.

ШАРАКОЎ Рыгор Антонавіч, нарадзіўся ў 1912, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1944.

ШАРАКОЎ Уладзімір Каліставіч, нарадзіўся ў 1922, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1944.

ЯЎСЕЕЎ Аляксандр Піліпавіч, нарадзіўся ў 1912, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у верасні 1944.

ЯЎСЕЕЎ Антон Кузьміч, нарадзіўся ў 1911, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ВЕСКА КАРОТКІЯ

АПОСТАЛАЎ Васіль Карнеевіч, нарадзіўся ў 1926, вучыўся ў Чачэвіцкай сярэдняй школе, на фронце з 1943, радавы, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы, пахаваны ў Беластоку.

АПОСТАЛАЎ Ціт Ягоравіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў у калгасе «Чырвоны сцяг», на фронце з 1941, радавы, загінуў у кастрычніку 1944.

БАЖКОЎ Канстанцін Максімавіч, нарадзіўся ў 1926, вучыўся ў Чачэвіцкай сярэдняй школе, на фронце з 1944, радавы, загінуў у 1944 у в. Ніканавічы Быхаўскага р-на.

БОНДАРАЎ Фёдар Васілевіч, нарадзіўся ў 1920, вучыўся ў Чачэвіцкай сярэдняй школе, на фронце з 1944, радавы, загінуў у 1945 у Германіі.

ЗАКРЭЎСКІ Іван Адамавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе «Чырвоны партызан», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у маі 1942.

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

ЛАГІЦКІ Уладзімір Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1924, вучыўся ў Чачэвіцкай сярэдняй школе, на фронце з 1943, радавы, загінуў у 1943.

ЛЕСНІКОЎСКІ Адам Мяфодзьевіч, нарадзіўся ў 1902, працаваў у калгасе «Чырвоны сцяг», на фронце з 1944, радавы, загінуў 31.1.1945 ва Усходняй Прусіі.

ЛЕСНІКОЎСКІ Аляксандр Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1900, працаваў у калгасе «Чырвоны партызан», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ЛЕСНІКОЎСКІ Арсен Апанасавіч, нарадзіўся ў 1923, вучыўся ў Чачэвіцкай сярэдняй школе, з 1943 у партызанах, з 1944 на фронце.

ЛЕСНІКОЎСКІ Леанід Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1924, вучыўся ў Чачэвіцкай сярэдняй школе, на фронце з 1943, радавы, загінуў у 1944, пахаваны ў в. Ніканавічы Быхаўскага р-на.

ЛЕСНІКОЎСКІ Мікалай Іванавіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў настаўнікам у Чачэвіцкай сярэдняй школе, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1943.

ЛЕСНІКОЎСКІ Мікалай Несцеравіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1939, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ЛЕСНІКОЎСКІ Сцяпан Піліпавіч, нарадзіўся ў 1900, працаваў у калгасе «Чырвоны сцяг», на фронце з 1941, радавы, загінуў 2.5.1945 у Германіі.

ЛЕСНІКОЎСКІ Фёдар Ерафеевіч, нарадзіўся ў 1899, працаваў у калгасе «Чырвоны партызан», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ЛЕСНІКОЎСКІ Якаў Фядосавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў рабочым на заводзе ў г. Калінін, на фронце з 1943, радавы, загінуў у 1944.

НЕСКАРОМНЫ Уладзімір Ціханавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў кавалём у калгасе «Чырвоны партызан», на фронце з 1941, загінуў у 1945 у Германіі.

ПАКРАШЫНСКІ Аляксандр Максімавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе «Чырвоны партызан», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1942.

ПАКРАШЫНСКІ Даніла Ерамеевіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў настаўнікам у Рагачоўскім р-не, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1943.

ПАКРАШЫНСКІ Міхаіл Ерамеевіч, нарадзіўся ў 1913, на фронце з 1941, лейтэнант, загінуў у 1944.

ПАКРАШЫНСКІ Якаў Максімавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў рабочым у Кіраўскім райпрамгасе, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ТКАЧОЎ Іван Зосімавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе «Чырвоны сцяг», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1941.

ТКАЧОЎ Уладзімір Пятровіч, нарадзіўся ў 1924, вучыўся ў Чачэвіцкай сярэдняй школе, на фронце з 1943, радавы, загінуў 29.6.1944, пахаваны ў в. Ніканавічы Быхаўскага р-на.

УЛАДЗІМІРАЎ Яфім Мікітавіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў у калгасе «Чырвоны партызан», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1942.

ВЁСКА КУЛЫН

Большасць загінуўшых працавала да вайны ў калгасе «17 кастрычніка».

АКСЁНАЎ Іван Пятровіч, нарадзіўся ў 1926, працаваў у калгасе імя Фрунзе, на фронце з 1943, радавы, прапаў без вестак у 1944.

АКСЁНАЎ Пётр Лук'янавіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў у калгасе імя Фрунзе, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1942.

АНОШКА Пётр Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1904, працаваў у калгасе «XVI партз'езд», на фронце з 1941, радавы, загінуў 16.2.1943 у Ленінградскай вобл.

АСТАПАЎ Міхаіл Лазаравіч, нарадзіўся ў 1920, на фронце з 1941, радавы, загінуў 24.9.1944 пры вызваленні Польшчы.

БАДУНОЎ Васіль Савельевіч, нарадзіўся ў 1915, на фронце з 1941, радавы, загінуў у чэрвені 1941.

БОНДАРАЎ Марк Назаравіч, нарадзіўся ў 1908, на фронце з 1941, загінуў у жніўні 1941.

ВОРАНАЎ Іван Анісімавіч, нарадзіўся ў 1912, на фронце з 1941, лейтэнант, загінуў у ліпені 1942.

ВОРАНАЎ Кузьма Анісімавіч, нарадзіўся ў 1902, на фронце з 1941, радавы, загінуў у маі 1945.

ВОРАНАЎ Фёдар Анісімавіч, нарадзіўся ў 1909, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

ГАНЧАРОЎ Аляксандр Андрэевіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе імя Фрунзе, на фронце з 1943, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ГЕРАСІМАЎ Леанід Аўрамавіч, нарадзіўся ў 1921, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у лістападзе 1944.

ГОЛУБЕЎ Васіль Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў настаўнікам, на фронце з 1941, радавы, загінуў 25.9.1946, пахаваны ў Польшчы.

ГОЛУБЕЎ Мартын Сцырылавіч, нарадзіўся ў 1910, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ГОЛУБЕЎ Сяргей Дзямідавіч, нарадзіўся ў 1922, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1942 пад Сталінградам.

ГОЛУБЕЎ Яфім Кузьміч, нарадзіўся ў 1911, на фронце з 1941, радавы, загінуў 25.1.1945 пры вызваленні Польшчы, пахаваны ў Варшаўскім ваяводстве.

ДУБЯНКОЎ Сяргей Філімонавіч, нарадзіўся ў 1924, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

ЖУКАЎ Уладзімір Усцінавіч, нарадзіўся ў 1922, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

КАЗЛОЎСКІ Іван Апанасавіч, нарадзіўся ў 1914, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у ліпені 1944.

КАРАВАЦКІ Цімафей Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1918, на фронце з 1941, лейтэнант, загінуў у 1942 пад Сталінградам.

КАРШУНОЎ Іларыён Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1918, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КЛІМАЎ Емяльян Нілавіч, нарадзіўся ў 1900, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944 пры вызваленні Чэхаславакіі.

КЛІМАЎ Міхаіл Нілавіч, нарадзіўся ў 1908, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

КЛІМАЎ Сяргей Спірыдонавіч, нарадзіўся ў 1920, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КЛІМАЎ Ягор Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1909, на фронце з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1944.

МЯДЗВЕДСКІ Лук'ян Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1910, на фронце з 1941, прапаў без вестак у 1944.

НОВІКАЎ Іван Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1924, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

НОВІКАЎ Ігнат Іванавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў старшынёй калгаса «Асветнік», на фронце з 1943, радавы, прапаў без вестак у 1944.

НОВІКАЎ Павел Раманавіч, ст. лейтэнант, камандзір танкавай роты, загінуў у кастрычніку 1944 каля в. Дзірваненай Шаўляйскага р-на Літоўскай ССР, там і пахаваны.

ПРОХАРАЎ Сцяпан Піліпавіч, нарадзіўся ў 1911,

Быховскім раённым гісторыка-краязнаўчым музей

на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

РАДЗІШЭЎСКІ Аляксей Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1913, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

РАДЗІШЭЎСКІ Іван Палікарпавіч, нарадзіўся ў 1915, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

РАДЗІШЭЎСКІ Фядос Савасцьянавіч, нарадзіўся ў 1905, на фронце з 1941, загінуў у 1941, пахаваны ў в. Доўгі Мох Чавускага р-на Магілёўскай вобл.

САКАЛОЎ Якаў Яўменавіч, нарадзіўся ў 1901, на фронце з 1941, радавы, загінуў 4.3.1945.

САЛАЎЕЎ Мікалай Іванавіч, нарадзіўся ў 1911, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944 пры вызваленні Чэхаславакіі.

СКАВАРОДКІН Пётр Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў настаўнікам у Цвёрдаўскай сярэдняй школе, на фронце з 1941, лейтэнант, загінуў у 1944.

ВЕСКА СТАХОЎШЧЫНА

БАРАНАЎ Аляксандр Данілавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе імя Будзённага, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1945 на р. Эльба ў Германіі.

БАРАНАЎ Пётр Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у Рагачове, на фронце з 1941, радавы, загінуў у студзені 1945 у Кёнігсбергу.

БАРАНАЎ Рыгор Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе імя Будзённага, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944 у Будапешце.

БРЫЛЕЎ Фёдар Іванавіч, нарадзіўся ў 1902, працаваў у калгасе імя Будзённага, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы, пахаваны ў Беластоку.

ДЗЕЛЯШКОЎ Андрэй Восіпавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе імя Будзённага, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы, пахаваны ў Беластоку.

КАЗЛОЎ Фёдар Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў на аэрадроме ў Быхаве, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1941.

МАЛЬЦАЎ Аляксандр Андрэевіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе імя Будзённага, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

МАЦВЕЕЎ Ігнат Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе імя Будзённага, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

МАЦВЕЕЎ Уладзімір Ціхонавіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у калгасе імя Будзённага, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944, пахаваны ў в. Смаліца Быхаўскага р-на.

РАМАНЕНКА Рыгор Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе імя Будзённага, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

РУДАКОЎ Канстанцін Захаравіч, нарадзіўся ў 1926, працаваў начальнікам аддзялення сувязі, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1945 у Германіі.

РЫЖНЯК Міхаіл Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў сакратаром Глухскага сельсавета, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944 ва Усходняй Прусіі.

СЯРГЕЙЧЫК Павел Андрэевіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у Брэсце, на фронце з 1941, прапаў без вестак у 1941.

СЯРГЕЙЧЫК Павел Антонавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў на заводзе ў Магілёве, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1943, пахаваны ў в. Вязьма Быхаўскага р-на.

ВЕСКА ЦВЁРДАЎ

АКСЁНАЎ Іван Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1943.

АКСЁНАЎ Пётр Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў кавалём у калгасе «Перамога», на фронце з 1942, радавы, прапаў без вестак у 1942.

АРХІПАЎ Васіль Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе імя Сталіна, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

БАНДАРЭНКА Дамітрый Іванавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1941.

БАНДАРЭНКА Іван Аўрамавіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў загадчыкам магазіна ў в. Цвёрдаў, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

БАНДАРЭНКА Наталля Міхайлаўна, нарадзілася ў 1914, на фронце з 1941, радавы, медсястра, прапала без вестак.

БАНДАРЭНКА Пярфіл Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

БЕЛАГРАДСКІ Кузьма Іванавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

БІБІЛЬНІКАЎ Іван Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе імя Сталіна, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

БІБІЛЬНІКАЎ Міхаіл Мікітавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ВАРАБ'ЁЎ Мікіта Іванавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ВАРАБ'ЁЎ Цімафей Іванавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1943.

ГАЎРЫЛАЎ Мікалай Тарасавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, загінуў у сакавіку 1944.

ГРЭКАЎ Васіль Васілевіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе імя Сталіна, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1942.

ГРЭКАЎ Міхаіл Васілевіч, нарадзіўся ў 1925, працаваў у калгасе імя Сталіна, на фронце з 1944, радавы, прапаў без вестак у 1945.

ДАРАФЕЕЎ Мікалай Пятровіч, нарадзіўся ў 1925, працаваў у калгасе імя Сталіна, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ДУДКОЎ Якуб Лявонавіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1941 пад Масквой.

ЗЯМЛЯНСКІ Кірыла Несцеравіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў бухгалтарам у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ЗЯМЛЯНСКІ Мікалай Клімавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе імя Сталіна, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1942.

ЗЯМЛЯНСКІ Пётр Агеевіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе імя Сталіна, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

ІВАНОЎ Васіль Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе імя Сталіна, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1942.

ІЎКАЎ Іва Дамітрыевіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у калгасе імя Сталіна, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

Бюджэтны раённы гісторыка-краязнаўчы музей

ІЎКАЎ Раман Кузьміч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

КАВАЛЕНКА Васіль Васілевіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1942.

КАВАЛЕНКА Васіль Зосімавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у калгасе імя Сталіна, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

КАВАЛЕНКА Рыгор Зосімавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе імя Сталіна, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КАВАЛЕНКА Трафім Захаравіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

КАРЧЭЎСКІ Аляксей Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1927, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1944, радавы, прапаў без вестак у 1945.

КАРЧЭЎСКІ Васіль Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1923, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1943, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КЛЕПЧА Канстанцін Юр'евіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў кавадём у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КЛЮШНІКАЎ Дамітрый Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе імя Сталіна, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1942.

КЛЮШНІКАЎ Еўдакім Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе імя Сталіна, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1942.

КЛЯПАК Канстанцін Юр'евіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў у калгасе імя Сталіна, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КРЫСІН Якаў Іванавіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў у калгасе імя Сталіна, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

ЛУГАВЫ Аляксандр Ніканавіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў брыгадзірам у калгасе імя Сталіна, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ЛУГАВЫ Васіль Кірылавіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў у калгасе імя Сталіна, на фронце з 1944, радавы, прапаў без вестак у 1945.

ЛУГАВЫ Васіль Тарасавіч, нарадзіўся ў 1927, працаваў у калгасе імя Сталіна, на фронце з 1944, радавы, прапаў без вестак у 1945.

ЛУГАВЫ Дамітрый Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў брыгадзірам у калгасе імя Сталіна, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

ЛУГАВЫ Міхаіл Тарасавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе імя Сталіна, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1943.

ЛУГАВЫ Сямён Тарасавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе імя Сталіна, на фронце з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ЛУГАВЫ Сяргей Тарасавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе імя Сталіна, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

МЯДЗВЕДСКІ Аўрам Яфрэмавіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1942, загінуў у 1945 пры вызваленні Польшчы.

ЯНІЦІКАЎ Аляксандр Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ПЛІСАЎ Аляксандр Свірыдавіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

ПЛІСАЎ Дамітрый Свірыдавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у аддзяленні сувязі ў Асіповічах, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1941.

ПРЫСТРОМСКІ Аляксандр Аўрамавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1941.

ПРЫСТРОМСКІ Мікалай Кандратавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе імя Сталіна, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

ПРЫСТРОМСКІ Мікалай Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1941.

ПРЫСТРОМСКІ Мікалай Яўціхавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1942.

ПРЫСТРОМСКІ Сяргей Аўрамавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, прапаў без вестак у 1942.

ПРЫСТРОМСКІ Якуб Анісімавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе імя Сталіна, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1943.

РАБЧАНКА Іосіф Канстанцінавіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў у калгасе імя Сталіна, радавы, загінуў у 1944.

РАБЧАНКА Павел Аўрамавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у калгасе імя Сталіна, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

РАБЧАНКА Раман Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1942, радавы, загінуў у 1944.

РАБЧАНКА Уладзімір Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1903, працаваў у калгасе імя Сталіна, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1942.

САЛТАНАЎ Аляксей Ерамеевіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

САЛТАНАЎ Іван Ерамеевіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

СТАРАВОЙТАЎ Данііс Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, загінуў у 1944.

ХРАМЦОЎ Аляксей Панцялеевіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1944.

ХРАМЦОЎ Пётр Панцялеевіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у лютым 1945.

ЦІМАШКОЎ Міхаіл Елісеевіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў у калгасе імя Сталіна, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ЦІМАШКОЎ Уладзімір Цярэнцьевіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ЧУШКОЎ Іларыён Селівестравіч, нарадзіўся ў 1901, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

ЯНОВІЧ Павел Ісаевіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у калгасе «Перамога», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1941.

ВЕСКА ЧАЧЭВІЧЫ

АНДРЭЕЎ Мікалай Трафімавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе «Чырвоны партызан», на фронце з 1941, радавы, загінуў 16.3.1945.

АПОСТАЛАЎ Васіль Карнеевіч, нарадзіўся ў 1925, вучыўся ў Чачэвіцкай сярэдняй школе, быў у партызанах, потым на фронце, загінуў 12.3.1944 каля в. Смаліца Быхаўскага р-на.

ВАРАБ'ЁЎ Васіль Уласавіч, нарадзіўся ў 1918, на фронце з 1941, капітан, загінуў у маі 1945 у Германіі.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ВАРАБ'ЁЎ Ігнат Уласавіч, нарадзіўся ў 1918, вучыўся ў лётным вучылішчы, на фронце з 1941, лейтэнант, загінуў у 1941.

ВАРАБ'ЁЎ Міхаіл Уласавіч, нарадзіўся ў 1903, працаваў брыгадзірам у Кіраўскім леспрамгасе, партызан 425-га атрада, на фронце з 1943, загінуў у 1944.

ВАРАБ'ЁЎ Пётр Уласавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў у калгасе «Чырвоны партызан», на фронце з 1941, радавы, загінуў 19.8.1944 у Беластоцкай вобл.

ВАРАБ'ЁЎ Сяргей Уласавіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў на заводзе ў Ленінградзе, на фронце з 1941, радавы, загінуў пад Ленінградам у 1942.

ВАРАНЧУКОЎ Адам Акімавіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў у калгасе «Чырвоны партызан», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у ліпені 1941.

ВАРАНЧУКОЎ Давыд Фадзеевіч, нарадзіўся ў 1900, працаваў у калгасе «Чырвоны партызан», на фронце з 1944, радавы, прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

ГАБАЛЕНКА Павел Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў настаўнікам у Чачэвіцкай сярэдняй школе, з 1942 у партызанскім атрадзе, на фронце з 1943, лейтэнант, загінуў у 1944.

ГАЛЮЖЫН Цімафей Прохаравіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе «Чырвоны партызан», на фронце з 1941, радавы, загінуў 30.8.1941.

ГАНЧАРОЎ Іван Пятровіч, нарадзіўся ў 1922, на фронце з 1941, радавы, загінуў 25.8.1944 у Беластоцкай вобл.

ГАРБАЧОЎ Савелій Архіпавіч, нарадзіўся ў 1923, вучыўся ў Чачэвіцкай сярэдняй школе, у партызанскім атрадзе з 1943, потым на фронце, радавы, загінуў у лютым 1945 ва Усходняй Прусіі.

ГАРБАЧОЎ Валянцін Антонавіч, нарадзіўся ў 1923, вучыўся ў Чачэвіцкай сярэдняй школе, з 1942 у партызанскім атрадзе, на фронце з 1944, радавы, загінуў у 1944 у Беластоцкай вобл.

ДЗЕМ'ЯНОВІЧ Павел Арцёмавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў настаўнікам у Чачэвіцкай сярэдняй школе, на фронце з 1941, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

ІВАНОЎ Канстанцін Фядосавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе «Чырвоны партызан», на фронце з 1941, трапіў у акружэнне, да 1944 быў у партызанах, потым зноў у Чырвонай Арміі, загінуў у ліпені 1944 у Беластоцкай вобласці.

ІВАНОЎ Сямён Ягоравіч, нарадзіўся ў 1923, вучыўся ў Чачэвіцкай сярэдняй школе, на фронце з 1943, радавы, загінуў 15.6.1944.

ІВАШКОЎ Андрэй Пятровіч, нарадзіўся ў 1917, у Чырвонай Арміі з 1940, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944 каля в. Смаліца Быхаўскага р-на.

ІВАШКОЎ Андрэй Фядосавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў брыгадзірам у калгасе «Чырвоны партызан», на фронце з 1941, радавы, загінуў 30.12.1942.

ІВАШКОЎ Іван Анісімавіч, нарадзіўся ў 1898, працаваў у Рагачоўскай сплаўканторы, на фронце з 1941, радавы, загінуў у жніўні 1944.

ІВАШКОЎ Іван Фядосавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў настаўнікам у Ветранскай школе, на фронце з 1941, радавы, загінуў 21.10.1941.

КАЗЛОЎСКІ Міхаіл Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у Кіраўскім леспрамгасе, на фронце з 1941, радавы, загінуў у жніўні 1941.

КАНЦАВЫ Сямён Мартынавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе «Чырвоны партызан», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1944.

КАНЦАВЫ Яўмен Трафімавіч, нарадзіўся ў 1900, працаваў у калгасе «Чырвоны партызан», на фронце з ліпеня 1944, радавы, загінуў у верасні 1944.

КАРНЕЕНКА Мікалай Піліпавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе «Чырвоны партызан», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у жніўні 1944.

КАРНЕЕНКА Сцяпан Яфімавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў дырэктарам Паплаўшчынскай школы Магілёўскага р-на, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КАРНЕЕНКА Уладзімір Піліпавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў загадчыкам Чачэвіцкага сельскага клуба, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1941.

КАУРАЎ Мікалай Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у калгасе «Чырвоны партызан», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у 1944.

КЛУШАКОЎ Уладзімір Трафімавіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў у калгасе «Чырвоны партызан», з 1942 у партызанскім атрадзе, на фронце з 1943, радавы, загінуў у 1945 у Германіі.

КУЛЯНОВІЧ Якаў Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў у калгасе «Чырвоны партызан», з 1942 у партызанскім атрадзе, з 1944 на фронце, загінуў у маі 1945 у Германіі.

ЛЯХАЎ Іван Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў старшынёй Чачэвіцкага сельсавета, на фронце з 1941, загінуў у 1943.

МАХНАРОДЗЬКА Васіль Платонавіч, нарадзіў-

Помнік землякам у в. Чачэвічы.

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

ся ў 1910, працаваў на Магілёўскай шаўковай фабрыцы, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1942.

НЕСКАРОМНЫ Павел Міхалаевіч, нарадзіўся ў 1894, працаваў старшынёй калгаса «Чырвоны партызан», на фронце з 1942, загінуў 19.7.1944.

ПАЦЁМКІН Сяргей Архіпавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе «Чырвоны партызан», на фронце з 1941, радавы, загінуў у жніўні 1944.

ПІШЧОЎ Міхаіл Барысавіч, нарадзіўся ў 1925, вучыўся ў Чачэвіцкай сярэдняй школе, на фронце з 1944, радавы, загінуў у маі 1945.

ПІШЧОЎ Пётр Майсеевіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў у калгасе «Чырвоны партызан», на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у лютым 1944.

СІВАКОЎ Адам Васілевіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе «Чырвоны партызан», на фронце з 1941, радавы, загінуў у кастрычніку 1941.

СІМАНЕНКА Яка Лявонцьевіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе «Чырвоны партызан», на фронце з 1941, радавы, загінуў 15.10.1944 пры вызваленні Польшчы.

СМОТРЫКАЎ Фёдар Кірылавіч, нарадзіўся ў 1920, на фронце з 1941, радавы, прапаў без вестак у верасні 1944.

ХАМЯНКОЎ Сяргей Мітрафанавіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у калгасе «Чырвоны партызан», на фронце з 1941, радавы, загінуў у чэрвені 1941.

ЦІМОШЧАНКА Іван Аксёнавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе «Чырвоны партызан», на фронце з 1941, радавы, загінуў у жніўні 1944.

ЦІМОШЧАНКА Іван Аніcімавіч, нарадзіўся ў 1924, працаваў у калгасе «Чырвоны партызан», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944 у Беластоцкай вобл.

ЦІМОШЧАНКА Павел Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў у калгасе «Чырвоны партызан», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1941 пад Вязьмай Смаленскай вобл.

ЯСКЕВІЧ Марк Дарафеевіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў у калгасе «Чырвоны партызан», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1941.

ВЁСКА ЧОРНЫ БОР

АЛЕНСКІ Аляксандр Пятровіч, нарадзіўся ў 1924, на фронце з 1941, радавы, загінуў ў 1942.

ГАЎРЫЛАЎ Васіль Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у калгасе імя Будзённага, на фронце з 1941, радавы.

ДАРОШКА Андрэй Апанасавіч, нарадзіўся ў 1924, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1943.

ДРАБЫШЭЎСКІ Леанід Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1924, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1942.

ДРАБЫШЭЎСКІ Мечаслаў Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе «Пралетарый», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

МЕЛЬНІКАЎ Іван Іванавіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у калгасе імя Будзённага, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1943.

МІХАЛАП Піліп Ерамеевіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў у калгасе «Пралетарый», на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1943.

РАМАНЬКОЎ Дзям'ян Іванавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў сувязістам, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1943.

РАМАНЬКОЎ Міхаіл Харытонавіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у калгасе імя Будзённага, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1944.

РАМАНЬКОЎ Фёдар Іванавіч, нарадзіўся ў 1927, на фронце з 1945, радавы, загінуў у 1945 на Далёкім Усходзе.

УЛАСАЎ Аляксей Венядзіктавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе імя Будзённага, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1943.

УЛАСАЎ Леанід Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1919, вучыўся ў ФЗН у Ленінградзе, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1943.

ШАРАНКОЎ Міхаіл Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1924, на фронце з 1941, радавы, загінуў у 1943.

ЧЫРВОНАСЛАБОДСКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА АЛЕКСАНДРОЎ

ВАШЧЫЛАЎ Іван Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1902, працаваў вагаўшчыкам, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ГАРУЧКА Міхаіл Міхітавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ГЕРБЕМ Яка Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ДЗЕМІДЗЕНКА Міхаіл Платонавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў настаўнікам, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

ІВАНЧУКОЎ Касьян Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ПЕТРАЧКОЎ Міхаіл, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

САЛАЎЁЎ Рыгор Дзям'янавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ШАМЯНКОЎ Павел Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў настаўнікам, у Чырвонай Арміі з 1939, загінуў у 1941.

ВЁСКА ЛІПАЎКА

КАРЖАНКОЎ Нікан Ануфрыевіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

КЛІМЯНКОЎ Васіль Яфромавіч, нарадзіўся ў 1900, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

КЛІМЯНКОЎ Іван Васілевіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1940, загінуў у 1942.

КЛІМЯНКОЎ Міхаіл Васілевіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1939, загінуў у 1943.

КРАЎЦОЎ Васіль Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КРАЎЦОЎ Міхаіл Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КУРПАКОЎ Фёдар Маркавіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

ЛЫСЕНКАЎ Захар Макаравіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

МІХЕЕНКА Андрэй Мікалаевіч.

НЕСЦЯРОВІЧ Павел Несцеравіч, загінуў у 1941.

РАШЭТНІКАЎ Фама Якімавіч, нарадзіўся ў 1897, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

СІВАКОЎ Іван Ільіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1939, загінуў у 1941.

СІВАКОЎ Іван Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

СІВАКОЎ Ілья Аляр'янавіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942.

СІВАКОЎ Рыгор Ільіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943.

СІВАКОЎ Сяргей Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1939, загінуў у 1941.

Быховский районный историко-краеведческий музей

ВЕСКА НІКАНАВІЧЫ

АВЯР'ЯНАЎ Іван Вавілавіч, нарадзіўся ў 1901, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

АВЯР'ЯНАЎ Піліп Пракопавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у в. Палянінавічы.

АГАРОДНІКАЎ Аўрам Гардзеевіч, нарадзіўся ў 1898, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

АГАРОДНІКАЎ Міхаіл Ягоравіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944.

АГАРОДНІКАЎ Ягор Раманавіч, нарадзіўся ў 1903, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 у в. Азяраны Рагачоўскага р-на.

АНЦІПЕНКА Іван Ягоравіч, нарадзіўся ў 1904, працаваў старшынёй сельпо, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 на станцыі Камарычы Бранскай вобл.

АНЦІПЕНКА Мікіта Максімавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў лесніком, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

АЎСЕЕНКА Аўдакім Радзівонавіч, нарадзіўся ў 1911, медыцынскі работнік, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

АЎСЕЕНКА Дзмітрый Цітавіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1940, загінуў у 1941 у Ленінградзе.

АЎСЕЕНКА Іван Ісакавіч, нарадзіўся ў 1901, працаваў у калгасе брыгадзірам, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

АЎСЕЕНКА Міхаіл Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў рахункаводам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1940, прапаў без вестак.

АЎСЕЕНКА Сяргей Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1896, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў пад Масквой.

БЕЛАКУЗАЎ Майсей Яфанавіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1944 у в. Тайманава Быхаўскага р-на.

БІРУКОЎ Сцяпан Андрэевіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў цесляром у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

БІРУКОЎ Фёдар Андрэевіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў цесляром у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1944 у пас. Прыдняпроўск Рагачоўскага р-на.

БУРМІСТРАЎ Іван Парфенавіч, нарадзіўся ў 1892, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ВАЙЦЯНКОЎ Аляксандр Васілевіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў старшынёй калгаса «Пралетарый», у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ВАЙЦЯНКОЎ Аляксандр Васілевіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў настаўнікам, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ВАЙЦЯНКОЎ Міхаіл Цітавіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ВАЙЦЯНКОЎ Самуіл Цітавіч.

ВАЙЦЯНКОЎ Ціт Васілевіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ГІХАРЭНКА Захар Яфанавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ГЛУШАНКОЎ Іван Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў 2.3.1945 у Германіі.

ДУБОЎСКІ Серафім Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў настаўнікам, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ЖУРАЎСКІ Савелій Лукіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў дырэктарам смалакурнага завода ў в. Ніканавічы, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1944 у Рагачоўскім р-не.

ЗАХАРАНКА Ігнат Максімавіч, нарадзіўся ў 1896, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у Бранскай вобл.

ІСТРАЦЕНКА Іосіф Захаравіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КАВАЛЬЧУК Ягор Захаравіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КАЗЛОЎ Дзяніс Міхеевіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў вартаўніком, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КАЗЛОЎ Іван Міхеевіч, загінуў у 1941.

КАЗЛОЎ Павел Усцінавіч, нарадзіўся ў 1912, вучыўся ў школе ФЗН у Ленінградзе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у Ленінградзе.

КАЗЛОЎ Пётр Міхеевіч, загінуў у 1941.

КАЗЛОЎ Рыгор Канстанцінавіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1940, прапаў без вестак.

КАТАШКОЎ Павел Піліпавіч, нарадзіўся ў 1900, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КІРПІЧЭНКА Андрэй Мікалаевіч.

ЛАХМАТАЎ Мікалай Антонавіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ПАЛЯКОЎ Харытон Іванавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

ПАШАКОЎ Андрэй Савельевіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1939, прапаў без вестак у 1941.

ПАШАКОЎ Іван Савельевіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1939, прапаў без вестак у 1941.

ПІШЧАЛЕНКА Іван Трафімавіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ПІШЧАЛЕНКА Купрыян Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў брыгадзірам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у в. Тайманава Быхаўскага р-на.

ПІШЧАЛЕНКА Мікалай Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1910, загінуў у 1944 пад Мінскам.

ПІШЧАЛЕНКА Мікалай Трафімавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ПІШЧАЛЕНКА Ціт Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ПРЫШЧЭПА Дзмітрый Севасцьянавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ПРЫШЧЭПА Ефрасіння Мінаўна, нарадзілася ў 1920, працавала медсястрой у Ленінградзе, прапала без вестак.

ПРЫШЧЭПА Іларыён Іванавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ПРЫШЧЭПА Мікіта Севасцьянавіч, нарадзіўся ў 1920, загінуў у 1941 у Харкаве.

РАЖКОЎ Мікалай Апанасавіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944.

СЕНАЖЭНКА Іван Іванавіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941.

СІДАРЦОЎ Ягор Ананьевіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў старшынёй калгаса, у Чырвонай Арміі з 1937, прапаў без вестак у 1941.

СІЛЯНКОЎ Трыфан Майсеевіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў здабытчыкам смалы, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

СІНІЦЫН Васіль Арцёмавіч, нарадзіўся ў 1918.

СІНІЦЫН Мікалай Арцёмавіч, нарадзіўся ў 1914.

СМАЛЯНКОЎ Ануфрый Карпавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

СТАЛЯРЭНКА Ягор Спірыдонавіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў 27.2.1945 пры вызваленні Польшчы.

СЯТКОЎ Іван Міронавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

СЯТКОЎ Малах Несцеравіч, нарадзіўся ў 1907, пра-

Быховскій районный историко-краеведческий музей

цаваў дарожным майстрам, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ТРЫФАНЕНКА Андрон Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у жніўні 1944.

ТРЫФАНЕНКА Трафім Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ТРЫФАНЕНКА Уладзімір Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

УКРАІНКА Сцяпан Венядзіктавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў на заводзе імя Свярдлова ў Ленінградзе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943.

ХАМКОЎ Андрон Спірыдонавіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў брыгадзірам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

ЦІМАШЭНКА Канстанцін Панасавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ЧАДКОЎ Міхаіл Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1938, загінуў у 1942 у Растове-на-Доне.

ШАПАРКОЎ Емяльян Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1900, працаваў намеснікам старшыні калгаса, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ЯРМОЛЕНКА Андрэй Ісакавіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ЯРМОЛЕНКА Ілья Пракопавіч, нарадзіўся ў 1896, працаваў млынаром, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў пад Масквой.

ЯРМОЛЕНКА Ілья Пракопавіч, нарадзіўся ў 1896, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ЯМОЛЕНКА Ягор Іўкавіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ЯСЬКОЎ Трафім Фядосавіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у Бранскай вобл.

ВЁСКА НОВАЯ ТРАСНА

ЖУРАЎЛЁЎ Апанас Трафімавіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КАВАЛЕНКА Мікіта Раманавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КАНДРАЦЕНКА Фёдар Давыдавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КРАЎЦОЎ Сцяпан Ульянавіч, нарадзіўся ў 1904, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ЛУК'ЯНЦАЎ Рыгор Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1917, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1943.

ПАЗНЯКОЎ Давыд Іванавіч, нарадзіўся ў 1904, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ПАЗНЯКОЎ Ягор Макаравіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1940, загінуў у 1942.

ПІНЧУКОЎ Іван Уладзіміравіч, нарадзіўся ў 1917, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

СПАСАЎ Міхаіл Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1940, прапаў без вестак у 1943.

СТАРАСЦЕНКА Іван Віктаравіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

СТАРАСЦЕНКА Ісак Юр'евіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

СТАРАСЦЕНКА Сцяпан Антонавіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945 пад Берлінам.

ВЁСКА НОВЫ СВЕТ

БУХМІСТРАЎ Сяргей Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1900, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КАСЦЯНКОЎ Кузьма Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1901, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

КЛІМЯНКОЎ Васіль Ісакавіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945.

КЛІМЯНКОЎ Іван Ісакавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў 24.4.1944 у в. Броўкі Быхаўскага р-на.

КЛІМЯНКОЎ Максім Яфрэмавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 у в. Таймана-ва Быхаўскага р-на.

КЛІНЦОЎ Даніла Антонавіч, нарадзіўся ў 1904, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

КЛІНЦОЎ Мацвей Антонавіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў кавалём, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

МАКСІМЕНКА Ціхан Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

НІКАЛАЕЎ Сямён Раманавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1945, загінуў у 1945.

ПАГАДЗІЦКІ Віктар Іванавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1944.

ПАГАДЗІЦКІ Дамітрый Захаравіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942.

ПАГАДЗІЦКІ Іван Сідаравіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1943.

ПАГАДЗІЦКІ Сідар Васілевіч, нарадзіўся ў 1896, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

РАЗУВАЛАЎ Ігнат Фролавіч, нарадзіўся ў 1889, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

РАЗУВАЛАЎ Кірыла Ісакавіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1942, загінуў у 1944 пад Ленінградам.

РАЗУВАЛАЎ Лявон Ісакавіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943.

САМУСЕНКА Нічыпар Мікітавіч, нарадзіўся ў 1926, вучыўся ў школе ФЗН у Ленінградзе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943.

САМУСЕНКА Нічыпар Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1904, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

СІДАРЦОЎ Мірон Трафімавіч, нарадзіўся ў 1899, працаваў конюхам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

СІДАРЦОЎ Сяргей Паўлавіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

СІМЧАНКА Віктар Яфімавіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 у Ленінградзе.

СІМЧАНКА Іван Кандратавіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

СІМЧАНКА Мікалай Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

СІМЧАНКА Рыгор Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

СІМЧАНКА Яфім Кандратавіч, нарадзіўся ў 1900, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

СМАЖАНКОЎ Ягор Акімавіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1945.

УЛАСАЎ Максім Давыдавіч, нарадзіўся ў 1920, ваенны лётчык, загінуў у 1944.

УЛАСАЎ Савелій Лаўрэнавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы.

ВЁСКА ПАДГОР'Е

АНДРОСЕНКА Васіль Яўменавіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1940, прапаў без вестак у 1943.

БАРЗДУНОЎ Максім.

ГАРАЧЫ Пётр Іванавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

ЖАРЫКАЎ Аляксей Іванавіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

ЗЯНЬКОЎ Іосіф Трафімавіч, нарадзіўся ў 1892, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

КАВАЛЕНКА Іван Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

КРАЎЦОЎ Сямён Клімавіч, нарадзіўся ў 1900, працаваў конюхам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

ПРЫВОЛЬНЫ Кірыла Майсеевіч, нарадзіўся ў 1898, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

ПРЫВОЛЬНЫ Максім Майсеевіч, нарадзіўся ў 1894, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945 у Германіі.

САМУСЕНКА Барыс Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

САМУСЕНКА Дамід Давыдавіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў 29.1.1942.

СМАЖАНКОЎ Віктар Кузьміч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 у г. Белая Царква Кіеўскай вобл.

СМАЖАНКОЎ Мікіта Іванавіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1939, прапаў без вестак у 1941.

СМАЖАНКОЎ Міхал Кузьміч, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 у г. Ліда Гродзенскай вобл.

СМАЖАНКОЎ Сяргей Мікітавіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 пры абароне Магілёва.

СМАЛЯЧКОЎ Ігнат Васілевіч, нарадзіўся ў 1896, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

СМАЛЯЧКОЎ Кліменцій Нічыпаравіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

СМАЛЯЧКОЎ Фядосій Арцёмавіч, Герой Савецкага Саюза (глядзі артыкул «Снайпер Смалячкоў»).

ВЕСКА РАДЗЬКАВА СЛАБОДКА

ЖУКАЎ Даніла Міхеевіч, нарадзіўся ў 1902, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

ЖУКАЎ Іван Міхеевіч, нарадзіўся ў 1903, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

ЖУКАЎ Сцяпан Іванавіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

ЖУКАЎ Сямён Піліпавіч, нарадзіўся ў 1911.

ЖУКАЎ Сямён Трафімавіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

КАЦІХІН Барыс Іванавіч, нарадзіўся ў 1921, загінуў 31.5.1942 у Маскоўшчынскім лагеры смерці пад Мінскам.

КУРПАЧАНКА Мацвей Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ЛУК'ЯНЦАЎ Кірыла Цімафеевіч.

ЛУК'ЯНЦАЎ Павел Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

СІДАРЦОЎ Іван Данілавіч, нарадзіўся ў 1922, прапаў без вестак.

ТУЗАЎ Мікалай Парфёнавіч, нарадзіўся ў 1913.

ВЕСКА РАДЗЬКАЎ

ДУБОЎСКІ Фёдар Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1896, працаваў дзесятнікам у лясгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ЖУРАЎСКІ Апанас Лукіч, нарадзіўся ў 1895, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ЗАХАРАНКА Герасім Дамітрыевіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1939, загінуў у 1943 у в. Хачыніка Быхаўскага р-на.

ЗАХАРАНКА Уладзімір Дамітрыевіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў настаўнікам, у Чырвонай Арміі з 1940, прапаў без вестак у 1941.

КАЗЛОЎ Пётр Дармідонавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КЛІМЯНКОЎ Лаўрэнцій Трафімавіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў пекарам у в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1939, загінуў у 1944 у Брэсцкай вобл.

КЛІМЯНКОЎ Павел Трыфанавіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў на шклозаводзе ў в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

СМАЛЯНКОЎ Стафан Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1893, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

СМАЛЯНКОЎ Цімох Ізотавіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1939, загінуў у 1941.

ШАПАРКОЎ Харытон Дамітрыевіч, нарадзіўся ў 1900, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ВЕСКА УСОХІ

АРЦЁМЕНКА Сямён Кірылавіч, нарадзіўся ў 1902, працаваў вагаўшчыкам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 ва Усходняй Прусіі.

АРЦЁМЕНКА Філімон Захаравіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

БАДЗЕЕЎ Мартын Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1900, у Чырвонай Арміі з 1941, памёр у шпіталі.

БАРЗДЫНОЎ Аляксандр Юркавіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў жывёлаводам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945.

ГАПЕЕЎ Іван Аўрамавіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў брыгадзірам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ГАПЕЕЎ Іван Цітавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў памочнікам качагара на чыгунцы, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў 17.3.1943 у в. Ясінкі Тульскай вобл.

ДЗМІТРЫЕЎ Сцяпан Сіманавіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1942, прапаў без вестак.

КАВАЛЕНКА Сафон Мітрафанавіч, нарадзіўся ў 1919, прапаў без вестак.

КАВАЛЕНКА Фёдар Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў вартаўніком у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КОЦІКАЎ Рыгор Кузьміч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ЛАШАКОЎ Дзяніс Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1917, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ЛАШАКОЎ Ілья Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

МАЛЕЕЎ Васіль Іванавіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

МАЛЕЕЎ Сяргей Філімонавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 пры вызваленні г. Кунзі Латвійскай ССР.

МАЛЕЕЎ Фёдар Філімонавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

МЕЛЬНІКАЎ Рыгор Лукіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1941, лётчык, прапаў без вестак.

НІКАЛАЕЎ Васіль Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1902, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў 9.2.1945.

ПЕРАПЕЧКА Емяльян Паўлавіч, нарадзіўся ў 1909, удзельнік савецка-фінляндскай вайны 1939—1940, на фронце з 1941, загінуў у 1943.

ТАРАСЕНАК Герасім Антонавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў 27.7.1941 у в. Сухавераўка Арлоўскай вобл.

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

ХРАМЦОЎ Якаў Макаравіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ЦЕРАШОНАК Апанас Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1904, працаваў конюхам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у жніўні 1944.

ЦЕРАШОНАК Васіль Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў 23.3.1943.

ЦЕРАШОНАК Мікалай Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1925, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945.

ВЕСКА ХАЧЫНКА

БУБНАЎ Палікарп Іванавіч, нарадзіўся ў 1903, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

БУХМІСТРАЎ Леанід Ерафеевіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у в. Лудчыцы Быхаўскага р-на.

БЫЧКУНОЎ Пётр Лявонавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

БЫЧКУНОЎ Фрол Пятровіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў трактарыстам, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1944.

ГАЙЧУКОЎ Дзмітрый Карпавіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1939, загінуў 23.3.1945 у Германіі.

ГАРЭЛІК Лазар Мітрафанавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

ГАРЭЛІК Мітрафан Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1900, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

ГАЎРЫЛЕНКА Сідар Іванавіч, нарадзіўся ў 1889, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943 у Бранскай вобл.

ГРЫБОЎСКІ Браніслаў Валеркавіч, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ГРЫБОЎСКІ Ягор Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

ДАЎГАЛЁЎ Парфен Мацвеевіч, нарадзіўся ў 1900, працаваў касірам, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 у в. Ніканавічы Быхаўскага р-на.

ЖЫГАРАЎ Васіль Сідаравіч, нарадзіўся ў 1923, працаваў брыгадзірам у калгасе.

ЖЫГАРАЎ Захар Данілавіч, нарадзіўся ў 1914, працаваў шахцёрам, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1944.

ЖЫГАРАЎ Ілья Сафронавіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1939, загінуў у 1945 у час вайны з Японіяй.

ЖЫГЛЯНКОЎ Герасім Якімавіч, нарадзіўся ў 1905.

ЖЫГЛЯНКОЎ Ларыён Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1900, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ЗЯМЦОЎ Ілья Ільіч, нарадзіўся ў 1911, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943.

ІСАКАЎ Міхаіл Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1939, прапаў без вестак.

КРЫВУЛЬКІН Лука Ісакавіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў у Ленінградзе, у Чырвонай Арміі з 1942, прапаў без вестак пад Ленінградам.

КРЫВУЛЬКІН Савелій Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў 4.1.1944 у в. Малыя Боўкі Быхаўскага р-на.

КУЛЯШОЎ Агафон, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

КУРБАЦКІ Уладзімір Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1938, прапаў без вестак.

ЛАШКЕВІЧ Антон Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1939, загінуў у 1942 пад Ленінградам.

ЛЕПЕШАЎ Герасім Алякseевіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942.

ЛЕПЕШАЎ Якаў Алякseевіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943.

ЛІСІЧАНКА Антон Іванавіч, нарадзіўся ў 1907, працаваў прадаўцом, у Чырвонай Арміі з 1939, прапаў без вестак.

ЛІСІЧАНКА Мікалай Пятровіч, нарадзіўся ў 1926, працаваў у Ленінградзе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941 у Ленінградзе.

ЛІСІЧАНКА Міхаіл Ільіч, нарадзіўся ў 1926, працаваў у Ленінградзе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942 у Ленінградзе.

ЛІСІЧАНКА Уладзімір Васілевіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1941, памёр у шпіталі ў Ленінградзе.

МАРТЫНАЎ Адам Іванавіч, нарадзіўся ў 1896, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў 20.4.1944 у с. Трошына Пскоўскага р-на Пскоўскай вобл.

САВІЦКІ Браніслаў Вікенцьевіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў брыгадзірам у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943.

САВІЦКІ Рафаіл Вікенцьевіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў на шклозаводзе ў в. Ветранка, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

САКАЛЕНКА Арцём Ягоравіч, працаваў настаўнікам у Мінску, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943.

СІКСТАЎ Аркадзь Міхеевіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945 у Кёнігсбергу.

СІКСТАЎ Міхаіл Данілавіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1939, прапаў без вестак у 1941.

СІКСТАЎ Міхей Ісакавіч, нарадзіўся ў 1900, у Чырвонай Арміі з 1941, памёр ад ран у 1945 у шпіталі ў Смаленску.

СІКСТАЎ Сямён Ісакавіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

СІКСТАЎ Фёдар Лазаравіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў вахцёрам у Маскве, у Чырвонай Арміі з 1940, прапаў без вестак.

ШКАДРОНАЎ Фёдар Пятровіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1939, загінуў у 1941 пад Гроднам.

ШЫКАЎ Раман Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1902, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942.

ЮРЧАНКА Фёдар Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў у міліцыі, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1942.

ЯЦКЕВІЧ Аляксандр Яфрэмавіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1939, загінуў у 1941.

ВЕСКА ЧЫРВОНАЯ СЛАБАДА

АНАШЧАНКА Яфім Васілевіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

АЎЛАСЕНКА Віктар Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945.

БАБРОЎ Яфім Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1911, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942 у Ленінградзе.

БАДЗЕЕЎ Аляксей Кірылавіч, нарадзіўся ў 1923, вучыўся ў школе ФЗН у Ленінградзе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

БАДЗЕЕЎ Нічыпар Васілевіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

БАДЗЕЕЎ Сцяпан Паўлавіч, нарадзіўся ў 1915, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў 25.4.1945.

ГАПОНІКАЎ Ерамей Харытонавіч, нарадзіўся ў 1910, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

ГАРШКОЎ Іван Ціханавіч, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Помнік землякам у в. Чырвоная Слабада.

ЕРАШКОЎ Аляксандр Іванавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў шахцёрам у Данбасе, у Чырвонай Арміі з 1940, загінуў у 1941.

ЖАРЫКАЎ Архіп Герасімавіч, нарадзіўся ў 1905, працаваў прадаўцом, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945.

ЖАРЫКАЎ Стахван Карнеевіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

КАПЛУНОЎ Кірыла Максімавіч, нарадзіўся ў 1903, працаваў сакратаром сельсавета, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

КАРЖАНКОЎ Дзмітрый Іванавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

КАСЦЯНКОЎ Пётр Селівестравіч, нарадзіўся ў 1903, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

КАСЦЯНКОЎ Сяргей Селівестравіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

КЛЕМЯНКОЎ Міron Трыфанавіч, нарадзіўся ў 1902, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1945.

КРАЎЦОЎ Мікіта Карпавіч, нарадзіўся ў 1917, ваенны фельчар, загінуў у 1941 у Ленінградзе.

ЛОСІКАЎ Мікалай Данілавіч, нарадзіўся ў 1925, вучыўся ў школе ФЗН у Ленінградзе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1942.

ЛОСІКАЎ Пётр Пятровіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1945.

ЛЫСЯНКОЎ Васіль Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1923, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў 7.4.1945.

МАРТЫНАЎ Міхаіл Іванавіч, нарадзіўся ў 1924, у Чырвонай Арміі з 1939, прапаў без вестак.

НІКАЛАЕЎ Сяргей Піліпавіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1944, прапаў без вестак.

ПАДТАЎЦАЎ Сямён Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1897, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

ПЕТРАЧЭНКА Платон Кандратавіч, нарадзіўся ў 1905, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у жніўні 1944.

САМУСЕНКА Андрэй Яфрэмавіч, нарадзіўся ў 1900, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

САМУСЕНКА Іван Піліпавіч.

СВІРЫДЗЕНКА Іван Лявонавіч, нарадзіўся ў 1928, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943.

СІВАГРАКАЎ Іван Аляксандравіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

СМАЛЯЧКОЎ Васіль Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1898, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

СМАЛЯЧКОЎ Якаў Рыгоравіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

СУВОРАЎ Мікіта Антонавіч, нарадзіўся ў 1899, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1943.

ТАЎКАЧОЎ Пётр Андрэевіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1939, загінуў у 1941.

УЛАСАЎ Аксен Лаўрэнавіч, нарадзіўся ў 1916, у Чырвонай Арміі з 1938, прапаў без вестак у 1944.

УЛАСАЎ Нічыпар Лаўрэнавіч, нарадзіўся ў 1912, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945.

УЛАСАЎ Якаў Давыдавіч, нарадзіўся ў 1907, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

ЦАРОЎ Казімір Антонавіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1940, загінуў у 1941.

ЦІХАНАЎ Апанас Захаравіч, нарадзіўся ў 1909, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

ЦІХАНАЎ Іван Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1914, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ЦІХАНАЎ Рыгор Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў 13.7.1943.

ЯМНІЦКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЕСКА АНТОПАЛЬ

ПУЗАНАЎ Павел Еўдакімавіч, нарадзіўся ў 1912, да вайны жыў у г. Днепрадзяржынск, адтуль прызваны ў Чырвоную Армію, загінуў у 1944.

ПУЗАНАЎ Сцяпан Ісакавіч, нарадзіўся ў 1918 у в. Лагадава, перад вайной прызваны ў Чырвоную Армію, у пачатку вайны трапіў у палон, уцёк, быў у партызанах, пасля вызвалення Быхаўскага р-на ў Чырвонай Арміі, загінуў у 1944 у Беларусі.

ПУЗАНАЎ Фёдар Піліпавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе, прапаў без вестак у жніўні 1944.

ЯШЧАНКА Аляксей Васілевіч, нарадзіўся ў 1922 у в. Лагадава, працаваў у калгасе, з 1944 у партызанах, пасля вызвалення Быхаўскага р-на ў Чырвонай Арміі, загінуў у красавіку 1945 у Германіі.

ЯШЧАНКА Іван Парфёнавіч, нарадзіўся ў 1905 у в. Лагадава, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

ВЕСКА ВЫГАДА

ДАНЦОЎ Міхаіл Іванавіч, нарадзіўся ў 1910, загінуў у 1942.

ДЗЕМ'ЯНОВІЧ Іван Карпавіч, нарадзіўся ў 1913, у Чырвонай Арміі з 1939, прапаў без вестак у 1943.

КАМАРОЎСКІ Валянцін Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1916, загінуў у 1942.

КУЗЬМІН Фёдар Іванавіч, нарадзіўся ў 1920, да вайны скончыў ваеннае вучылішча, быў у партызанскім атрадзе, пасля вызвалення Быхаўскага р-на ў Чырвонай Арміі, загінуў у 1944.

КУРБАЦКІ Пётр Піліпавіч, нарадзіўся ў 1905, быў у партызанскім атрадзе, пасля вызвалення Быхаўскага р-на ў Чырвонай Арміі, загінуў у 1944.

ЛЮБІНСКІ Васіль Васілевіч, нарадзіўся ў 1911, загінуў у 1943.

ВЕСКА КЛЕТНАЕ

АНТОНАЎ Іван Усцінавіч, нарадзіўся ў 1923, з 1942 у 425-м партызанскім атрадзе, пасля вызвалення

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

Быхаўскага р-на ў Чырвонай Арміі, загінуў у 1945 ва Усходняй Прусіі.

ГЕРАСІМАЎ Андрэй Аўрамавіч, нарадзіўся ў 1913, загінуў 28.3.1944.

ГЕРАСІМАЎ Андрэй Іванавіч, нарадзіўся ў 1923, працаваў у калгасе, з мая 1942 сувязны партызанскага атрада, з 1944 у Чырвонай Арміі, загінуў у 1944.

ГЕРАСІМАЎ Апанас Астапавіч, нарадзіўся ў 1915, гв. лейтэнант, загінуў 2.7.1943, пахаваны каля в. Клюнкавічы Наўлінскага р-на Бранскай вобл.

ГЕРАСІМАЎ Ігнат Фадзеевіч, нарадзіўся ў 1906, у пачатку вайны прызваны ў Чырвоную Армію, загінуў у 1944.

ГЕРАСІМАЎ Леанід Аўрамавіч, нарадзіўся ў 1921, у Чырвоную Армію прызваны Быхаўскім РВК, прапаў без вестак у верасні 1944.

ГЕРАСІМАЎ Пётр Макаравіч, нарадзіўся ў 1921, вучыўся ў ФЗВ у Ленінградзе, у Чырвонай Арміі з 1939, прапаў без вестак у 1942.

ГЕРАСІМАЎ Сямён Канстанцінавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў настаўнікам у в. Калашкевічы Палескай вобл., у 1941 вярнуўся ў Клетнае, быў у 152-м партызанскім атрадзе, у Чырвонай Арміі з 1944, загінуў у 1944.

ГЕРАСІМАЎ Сяргей Астапавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе, з 1939 быў на вайсковых зборах у г. Магілёве, адтуль пайшоў на фронт, загінуў у 1944.

ГЕРАСІМАЎ Уладзімір Аўрамавіч, нарадзіўся ў 1918, перад вайной прызваны ў Чырвоную Армію, прапаў без вестак у верасні 1944.

ГЕРАСІМАЎ Фёдар Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1912, перад вайной выехаў у Маскву, адтуль пайшоў на фронт, загінуў у 1941.

ІГНАЦЕНКА Аляксей Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у пачатку вайны.

ІГНАЦЕНКА Міхаіл Васілевіч, нарадзіўся ў 1922, з 1941 у 425-м партызанскім атрадзе, з 1943 у Чырвонай Арміі, загінуў 26.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

КАВАЛЁЎ Аляксей Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1920, гв. лейтэнант, загінуў 24.11.1944 пры вызваленні Літоўскай ССР каля г. Вільнюс.

КАВАЛЁЎ Пётр Аляксеевіч, нарадзіўся ў 1918, перад вайной скончыў ваеннае вучылішча, камандзір роты аўтаматчыкаў 10-га гв. паветрана-дэсантнага стралковага палка 3-й гв. паветрана-дэсантнай дывізіі, загінуў 5.3.1943 ва Усходняй Прусіі.

КАЗЛОЎ Аляксей Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1923, загінуў у 1943.

КАЗЛОЎ Міхаіл Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў у калгасе, загінуў у 1943.

КОСЦІН Іларыён Герасімавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў настаўнікам, у Чырвонай Арміі з 1939, загінуў у 1941.

ЛАПАТКОЎ Кірп Ільіч, нарадзіўся ў 1902 у в. Няраж, жыў у в. Клетнае, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944 у Германіі.

ВЁСКА ЛАГАДАВА

ПУЗАНАЎ Аляксей Савельевіч, нарадзіўся ў 1915, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1945.

ПУЗАНАЎ Васіль Яўстаф'евіч, нарадзіўся ў 1924, у 1944 яго схапілі фашысты, каб вывезці ў Германію, па дарозе ўцёк, трапіў да нашых войск, загінуў у 1944.

ПУЗАНАЎ Дамітрый Яфімавіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе, у Чырвоную Армію прызваны ў 1940 Быхаўскім РВК, загінуў у 1944 у Германіі.

ПУЗАНАЎ Іван Фядосавіч, нарадзіўся ў 1916, працаваў на чыгунцы, загінуў у 1944.

ПУЗАНАЎ Мітрафан Кандратавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў на торфазаводзе «Чырвоная Беларусь», загінуў у 1944.

ПУЗАНАЎ Ягор Яўстаф'евіч, нарадзіўся ў 1913, да вайны працаваў настаўнікам, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

ПУЗАНАЎ Яўсей Ісакавіч, нарадзіўся ў 1904, загінуў у 1944.

ПУЗАНАЎ Яфім Яўстаф'евіч, нарадзіўся ў 1917, перад вайной прызваны ў Чырвоную Армію, лейтэнант, загінуў у 1944 пры вызваленні Украіны.

ЯШЧАНКА Васіль Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1926, працаваў у калгасе, з 1942 быў у партызанах, пасля вызвалення Быхаўскага р-на ў Чырвонай Арміі, загінуў у 1944 у в. Буда Чавускага р-на Магілёўскай вобл.

ЯШЧАНКА Іван Антонавіч, нарадзіўся ў 1912, працаваў на торфазаводзе «Чырвоная Беларусь», у пачатку вайны прызваны ў Чырвоную Армію, загінуў у 1944.

ЯШЧАНКА Лука Кандратавіч, нарадзіўся ў 1901, з 1944 у Чырвонай Арміі, загінуў у 1944 пры вызваленні Польшчы каля г. Ломжа.

ЯШЧАНКА Мікіта Апанасавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе, у 1940 прызваны ў Чырвоную Армію, загінуў у 1944.

ЯШЧАНКА Пётр Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў на торфазаводзе «Чырвоная Беларусь», з 1943 у партызанах, пасля ў Чырвонай Арміі, загінуў у 1945.

ЯШЧАНКА Сцяпан Апанасавіч, нарадзіўся ў 1914, прапаў без вестак у 1944.

ЯШЧАНКА Сцяпан Іванавіч, нарадзіўся ў 1926, працаваў у калгасе, быў у партызанах, пасля ў Чырвонай Арміі, загінуў у 1944 на рацэ Проня.

ЯШЧАНКА Трафім Апанасавіч, нарадзіўся ў 1896, працаваў у калгасе, пасля вызвалення в. Лагадава ў 1944 прызваны ў Чырвоную Армію, загінуў у 1944.

ЯШЧАНКА Фёдар Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

ЯШЧАНКА Яўген Уладзіміравіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў трактарыстам у калгасе, у пачатку вайны прызваны ў Чырвоную Армію, загінуў у 1944.

ВЁСКА НОВАЯ БАЯРШЧЫНА

БАРАВІКОЎ Міхаіл Кірылавіч, нарадзіўся ў 1917, загінуў у 1944.

БАРАВІКОЎ Павел Кірылавіч, нарадзіўся ў 1920, загінуў у 1944.

ЖАЛАБКЕВІЧ Захар Фёдаравіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў у калгасе, загінуў у 1943.

ЛАЗАКОВІЧ Аляксей Іванавіч, нарадзіўся ў 1909 у в. Любонічы Кіраўскага р-на Магілёўскай вобл., у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак.

ЛАЗАКОВІЧ Андрэй Піліпавіч, нарадзіўся ў 1908 у в. Любонічы Кіраўскага р-на Магілёўскай вобл., у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

ЛАЗАКОВІЧ Іван Радзівонавіч, нарадзіўся ў 1917, загінуў у Ленінградзе ў блакаду.

ЛАЗАКОВІЧ Сямён Піліпавіч, нарадзіўся ў 1906, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1944.

ЛАЗАКОВІЧ Фёдар Селівестравіч, нарадзіўся ў 1905 у в. Любонічы Кіраўскага р-на Магілёўскай вобл., працаваў у калгасе, з 1942 у партызанах, у Чырвонай

Быховскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

Арміі з 1943, загінуў у 1944 пры вызваленні Латвійскай ССР.

САЛАНОВІЧ Аляксандр Максімавіч, нарадзіўся ў 1921, скончыў Жыліцкі саўгас-тэхнікум, працаваў у калгасе аграномам, з 1941 у партызанах, з 1944 у Чырвонай Арміі, загінуў пры вызваленні Польшчы.

САЛАНОВІЧ Павел Міхайлавіч, нарадзіўся ў 1912 у в. Любонічы Кіраўскага р-на Магілёўскай вобл., працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941.

ЧОРНЫ Кузьма Васілевіч, нарадзіўся ў 1908, загінуў у 1944.

ВЕСКА ПАДЛЕССЕ

НОВІКАЎ Мікалай Іванавіч, нарадзіўся ў 1903 у в. Хутар Быхаўскага р-на, працаваў на торфазаводзе «Чырвоная Беларусь», у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1945 пры ўзяцці Берліна.

ПУЗАНАЎ Іван Ігнатавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў брыгадзірам у калгасе «Бальшавік», загінуў 14.9.1944 пры вызваленні Польшчы.

ПУЗАНАЎ Ілья Ігнатавіч, скончыў 4 класы, працаваў у калгасе «Бальшавік», загінуў у 1944.

ПУЗАНАЎ Сямён Тарасавіч, нарадзіўся ў 1924 у в. Лагадава, скончыў 4 класы, працаваў у калгасе «Бальшавік», загінуў у 1945 пры ўзяцці Кёнігсберга.

ВЕСКА РАМАНЯЦКАЯ ГУТА

КАЗЛОЎ Іван Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1919, перад вайной прызваны ў Чырвоную Армію, прапаў без вестак у 1941.

РАМАНАЎ Пётр Данілавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1940, прапаў без вестак у 1941.

РАМАНАЎ Фёдар Паўлавіч, нарадзіўся ў 1908, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

РАМАНАЎ Фядос Паўлавіч, нарадзіўся ў 1910, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1941.

ВЕСКА СТАРАЯ БАЯРШЧЫНА

ГУРСКІ Васіль Цярэнцьевіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў бухгалтарам у Клятнянскім сельсавеце, у Чырвоную Армію прызваны ў 1939, служыў у Ташкенце, загінуў у 1942 у раёне г. Вялікія Лукі Пскоўскай вобл.

ГУРСКІ Дзмітрый Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1907, скончыў Быхаўскае рамеснае вучылішча, працаваў сакратаром Клятнянскага сельсавета, загінуў у 1942.

ГУРСКІ Канстанцін Максімавіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1938, загінуў пад Сталінградам.

ВЕСКА ЯМНАЕ

АСТАПАЎ Мікалай Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1918, загінуў у 1945 у Германіі.

БЕКАСАЎ Адам Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў у калгасе, загінуў у Быхаўскім р-не.

БЕКАСАЎ Лаўрэн Іванавіч, нарадзіўся ў 1915, перад вайной быў у Магілёве на ваенных зборах, адтуль прызваны на фронт, загінуў у 1941 у Беларусі.

ДОЎГІЛЕЎ Іван Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1916, загінуў у 1944.

ДОЎГІЛЕЎ Сцяпан Сяргеевіч, нарадзіўся ў 1922, працаваў на Ямніцкім торфазаводзе, з 1942 у партызанскім атрадзе. Пасля вызвалення Быхаўскага р-на ў Чырвонай Арміі, сувязіст, загінуў у 1944 пры вызваленні Беларусі.

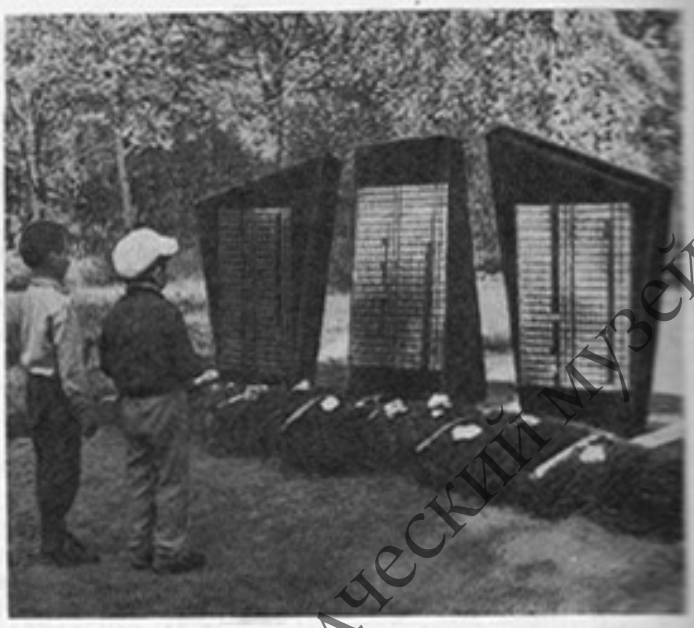

Помнік землякам у в. Ямнае.

ЗЫКАЎ Андрэй Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1926, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1945.

ЗЫКАЎ Андрэй Цярэнцьевіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у Ямніцкім сельсавеце, у Чырвонай Арміі з 1938, загінуў у 1941.

ЗЫКАЎ Арцём Васілевіч, нарадзіўся ў 1905, загінуў у 1941.

ЗЫКАЎ Васіль Іванавіч, нарадзіўся ў 1917, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1938, служыў у г. Ерэван, прапаў без вестак у 1942.

ЗЫКАЎ Кузьма Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе, перад вайной прызваны ў Чырвоную Армію, загінуў пад Сталінградам.

ЗЫКАЎ Мікалай Еўдакімавіч, нарадзіўся ў 1921, да прызыву ў Чырвоную Армію працаваў у калгасе, прапаў без вестак у 1941.

ЗЫКАЎ Міхаіл Емяльянавіч, нарадзіўся ў 1918, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў каля г. Бабруйск.

ЗЫКАЎ Пётр Іванавіч, нарадзіўся ў 1919, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1940, лячыўся ў шпіталі, у першыя дні вайны ў час бамбёжкі фашысцкай авіяцыяй шпіталь быў знішчаны, дзе загінуў і П. І. Зыкаў.

ЗЫКАЎ Рыгор Іванавіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з 1939, служыў у г. Ерэван, прапаў без вестак у 1941.

ЗЫКАЎ Рыгор Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з кастрычніка 1940, служыў у пагранічным раёне Літоўскай ССР, загінуў 22.6.1941.

ЗЫКАЎ Фёдар Яўменавіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1945.

ЗЫКАЎ Цімафей Цярэнцьевіч, нарадзіўся ў 1911, працаваў у калгасе, перад вайной прызваны на ваенныя зборы, прапаў без вестак у 1941.

ЗЫКАЎ Якаў Якімавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў прадаўцом, у Чырвонай Арміі з 1939, прапаў без вестак у 1941.

КАРАЛЕНКА Аляксандр Дарафеевіч, нарадзіўся ў 1926, у 1940 вучыўся ў ФЗН у г. Канаш Чувашскай АССР, прапаў без вестак.

Быховский районный историко-краеведческий музей

КАРАЛЕНКА Андрэй Сцяпанавіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў на Ямніцкім торфазаводзе, у Чырвонай Арміі з 1941, прапаў без вестак у 1945.

КАРАЛЕНКА Андрэй Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў у калгасе, у красавіку 1941 прызваны на ваенныя зборы, дзе і застала вайна, прапаў без вестак у 1944.

КАРАЛЕНКА Іосіф Цімафеевіч, нарадзіўся ў 1911, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941, пахаваны ў брацкай магіле ў в. Тарасава Мінскага р-на Мінскай вобл.

КАРАЛЕНКА Парфір Дарафеевіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў на Ямніцкім торфазаводзе, член ВЛКСМ, з 1942 у партызанскім атрадзе, пасля вызвалення Быхаўскага р-на ў Чырвонай Арміі, загінуў 4.8.1944 пры вызваленні Літоўскай ССР.

КАРАЛЕНКА Пётр Парфенавіч, нарадзіўся ў 1919, перад вайной прызваны ў Чырвоную Армію, прапаў без вестак.

КАРАЛЕНКА Уладзімір Дармідонавіч, нарадзіўся ў 1922, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў 24.5.1943.

КАСЦЮКОЎ Андрэй Фядосавіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1938, лейтэнант, прапаў без вестак у 1944.

КАСЦЮКОЎ Якім Іванавіч, нарадзіўся ў 1920, загінуў у 1941.

КІСЛЯКОЎ Андрэй Акімавіч, нарадзіўся ў 1900, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў 4.3.1945 у Германіі.

КІСЛЯКОЎ Максім Паўлавіч, нарадзіўся ў 1912, перад вайной прызваны ў Чырвоную Армію, служыў у г. Бабруйск, танкіст, загінуў у 1942.

КРЫЖОЎ Павел Дзмітрыевіч, працаваў на Ямніцкім торфазаводзе, у пачатку вайны прызваны ў Чырвоную Армію, прапаў без вестак.

КРЫЖОЎ Пётр Парфенавіч, нарадзіўся ў 1919, перад вайной прызваны ў Чырвоную Армію, прапаў без вестак.

КРЫЖОЎ Пётр Пракопавіч, нарадзіўся ў 1918, загінуў у 1941.

КРЫЖОЎ Якаў Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1918, працаваў інспектарам райфінаддзела, у Чырвонай Арміі з кастрычніка 1938, лейтэнант, прапаў без вестак у 1941.

ЛАТЫГОЎСКІ Іван Іванавіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў у калгасе, перад вайной прызваны ў Чырвоную Армію, прапаў без вестак у 1941.

МАЦВЕЕЎ Цімафей Яўменавіч, нарадзіўся ў 1906, працаваў на торфазаводзе, перад вайной прызваны ў Чырвоную Армію, прапаў без вестак.

МІРАНЦОЎ Мікалай Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1918, загінуў у 1941.

МІРАНЦОЎ Фядос Мікалаевіч, нарадзіўся ў 1919, загінуў у 1941.

НІКІФАРАЎ Рыгор Іосіфавіч, нарадзіўся ў 1920, перад вайной прызваны ў Чырвоную Армію, прапаў без вестак.

НОВІКАЎ Аляксандр Сафонавіч, нарадзіўся ў 1919, у Чырвонай Арміі з кастрычніка 1940, прапаў без вестак у 1945.

НОВІКАЎ Аляксандр Цярэнцьевіч, нарадзіўся ў 1920, перад вайной паступіў у Харкаўскае лётнае вучылішча, штурман, загінуў 3.8.1944.

НОВІКАЎ Андрэй Якаўлевіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1940, прапаў без вестак у 1941.

НОВІКАЎ Дзмітрый Філімонавіч, нарадзіўся ў 1920, у Чырвонай Арміі з 1940, прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

НОВІКАЎ Іван Міхтавіч, нарадзіўся ў 1899, у Чырвонай Арміі з 1943, загінуў у 1944 пры вызваленні Літоўскай ССР.

НОВІКАЎ Леанід Апанасавіч, нарадзіўся ў 1921, працаваў слесарам на торфазаводзе, у Чырвонай Арміі з кастрычніка 1940, служыў у Каўнасе, прапаў без вестак у 1944.

НОВІКАЎ Міхаіл Пятровіч, нарадзіўся ў 1920, працаваў сувязістам на радыёвузле ў г. Асіповічы, у Чырвонай Арміі з 1939, загінуў у 1944.

НОВІКАЎ Міхаіл Яўсеевіч, нарадзіўся ў 1908, у Чырвонай Арміі з 1943, прапаў без вестак у 1944.

ПІРАГОЎ Яфім Сямёнавіч, нарадзіўся ў 1913, працаваў у калгасе, перад вайной прызваны ў Чырвоную Армію, прапаў без вестак.

РАДЗЬКОЎ Трафім Іванавіч, нарадзіўся ў 1910 у в. Сяліба Быхаўскага р-на, працаваў у калгасе, у Чырвонай Арміі з 1941, загінуў у 1941.

СТРАЛЬЦОЎ Аляксандр Яфімавіч, нарадзіўся ў 1909, працаваў у калгасе, у пачатку вайны прызваны ў Чырвоную Армію, прапаў без вестак у 1941.

Быховский районный историко-краеведческий музей

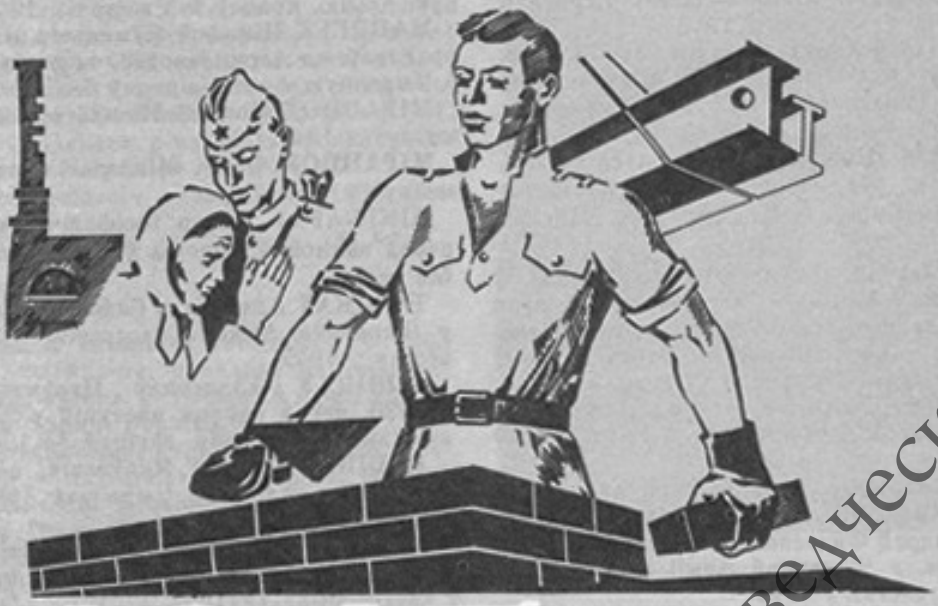

1945

1990-я

Быховский районный историко-краеведческий музей

У МІРНАЙ ПРАЦЫ

Яшчэ грымелі апошнія залпы вайны на заходніх рубяжах нашай краіны, а вызваленая быхаўская зямля пачынала ўжо мірнае стваральнае жыццё. Жудасны след пакінулі фашысцкія захопнікі — папялішчы, руіны, варонкі... Гісторыя яшчэ не ведала разбурэнняў такога маштабу. Трэба было аднавіць фабрыкі і заводы, пабудаваць новыя прадпрыемствы, жыллё, школы, культурныя і медыцынскія ўстановы. Моцна пацярпеў за гады вайны Быхаў. Асабліва вялікія разбурэнні былі ў гарадскім цэнтры. Фашысты спалілі і разрабавалі электрастанцыю, 3 сярэднія школы, кінатэатр, клуб, аптэку, усе магазіны і заводы, без жылля засталіся больш за тысячу гарадскіх сямей. Цяжкасцей было шмат — не хапала будаўнічых матэрыялаў, прадуктаў харчавання, рабочых рук. Пакуль ішла вайна, фронт патрабаваў паставак лесу, фуражу, прадуктаў, і, самае галоўнае, на фронце па-ранейшаму знаходзілася асноўная частка працаздольных мужчын. Увесь цяжар працы лёг на плечы жанчын, падлеткаў, састарэлых. Акрыленыя пераможнымі наступальнымі баямі Чырвонай Арміі, людзі імкнуліся стараннай працай адказаць на гераічныя справы франтавікоў, зрабіць усё магчымае для набліжэння светлага дня Перамогі. Над чым трэба было працаваць, за што ўзяцца ў першую чаргу, вызначылі ў сваім зваротне да насельніцтва Быхаўшчыны раённы камітэт партыі і раённы выканаўчы камітэт Савета дэпутатаў працоўных:

«Таварышы рабочыя, работніцы і інжынерна-тэхнічныя работнікі! Гераічнай працай адновім і пусцім у ход прадпрыемствы нашага раёна, разбураныя немцамі.

Таварышы калгаснікі і калгасніцы! Шчыльней згуртуйцеся за аднаўленне разбураных калгасаў, па-гаспадарску збірайце свой калгасны інвентар, скарыстоўвайце ўсе магчымасці для хутчэйшага правядзення сенакашэння і ўборкі хлябоў.

Работнікі МТС! Арганізуйце работу па збору машын, якія ёсць на тэрыторыі раёна. Скарыстоўвайце кожную частку механізма, кожны вінцік для аднаўлення работы машынна-трактарных станцый.

Работнікі народнай асветы! На вас ускладзена неадкладная задача арганізацыі навучання ў 1944—1945 годзе і арганізацыя работы з дзецьмі дашкольнага ўзросту.

Па-баявому і арганізавана выканаем пастаўленыя перад намі задачы».

Яшчэ ў красавіку 1944 г. на вызваленай тэрыторыі Быхаўшчыны аднавілася выданне раённай газеты «Сацыялістычная перамога» (зараз «Маяк Прыдняпроўя»).

У жніўні 1944 г. у Быхаве адбылася раённая настаўніцкая канферэнцыя. На ёй было адзначана, што за 2 месяцы пасля поўнага вызвалення раёна ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў адноўлены сіламі настаўнікаў, бацькоў і вучняў 3 сярэднія, 11 няпоўных сярэдніх і 57 пачатковых школ. З гэтай нагоды на імя загадчыка Быхаўскага раённага аддзела народнай асветы Р. С. Казлова ў пачатку кастрычніка прыйшла тэлеграма ад Старшыні СНК БССР П. К. Панамарэнкі, у якой ухвалялася і падтрымлівалася работа па аднаўленні сеткі школ і культурных устаноў у раёне.

1 красавіка 1945 г. пачаў працаваць радыёвузел. У кароткія тэрміны аднаўляліся і хутка развіваліся ўсе віды сувязі. Ужо да красавіка 1945 г. былі цалкам адноўлены 141 калгас, райпрамкамбінат, ішлі заняткі ў 72 школах, працаваў дзіцячы дом. За непрацяглы час было адноўлена 1539 дамоў і пабудавана 1088 новых.

І вось настаў доўгачаканы дзень Перамогі. Вярталіся дадому былыя франтавікі. Людзі працавалі ад цямна да цямна, ахопленыя адным жаданнем — хутчэй залячыць раны, нанесеныя вайной, зрабіць жыццё светлым і радасным. Па ўсім раёне разгарнулася будаўніцтва, паўставалі з руін адноўленыя прадпрыемствы, будаваліся новыя фермы, клубы, жыллё. Сотні сямей былі пераселены з зямлянак у новыя жылыя дамы.

Быховский районный историко-краеведческий музей

20 ліпеня 1968 г. ў Быхаве адбылася сустрэча ветэранаў з выпадку ўзнагароды іх ордэнамі і медалямі СССР за актыўны ўдзел у Кастрычніцкай рэвалюцыі, грамадзянскай вайне і ўстанаўленні Савецкай улады ў 1917—1922 гг. і ў сувязі з 50-годдзем Вялікага Кастрычніка, а таксама Ганаровымі граматамі райкома КПБ за плённую работу сярод моладзі. Тады і быў зроблены гэты фотаздымак.

На здымку (злева направа): у першым радзе — А. Г. Рассін, К. А. Маёраў, А. А. Арцёменка, М. А. Радзько, С. А. Гадунцова, Е. Т. Мужычкоў, А. Л. Каткевіч, К. І. Куракіна, П. І. Гузлоў, П. В. Мурашка, А. С. Кузняцоў; у другім радзе — А. А. Муштукоў, [illegible]. Дзёмінскі, Е. З. Андрэеў, З. А. Сцепанькоў, А. Ц. Мамаеў, С. С. Самусёў, К. М. Івашка, В. Ц. Гадунцоў, К. К. Шайтар, М. П. Куракін, Е. Ц. Андрэенкаў, С. А. Рудкоўскі; у трэцім радзе — К. Н. Шыбанаў, А. І. Кадраў, А. Ф. Казлоў, С. Я. Караткевіч, Е. М. Пазняковў, І. П. Рагаленка, М. М. Каган, Ф. В. Кадраў, В. П. Куляшоў.

Гаспадарка раёна паступова наладжвадася і развівалася. У 1946 г. перабудова гаспадаркі на мірны лад у асноўным закончылася. У працоўных калектывах разгарнулася сацыялістычнае спаборніцтва за выкананне і перавыкананне чацвёртага пяцігадовага плана. У раёне і за яго межамі добрая слава пайшла аб працоўных здзяйсненнях трактарысткі Быхаўскай МТС Марыі Цімафееўны Смалянковай. Працоўны подзвіг жанчыны Радзіма адзначыла ордэнамі Леніна, Кастрычніцкай Рэвалюцыі, медалямі. Перадавікамі сельскагаспадарчай вытворчасці ў саўгасе «Вараніно» ў пасляваенныя гады былі ўдзельнік ВДНГ Ігнат Герасімавіч Кавалёў і даярка Яўгенія Паўлаўна Кавалёва. У пачатку 50-х гадоў у раёне пачалося асваенне вялікага балотнага масіву каля вёсак Следзюкі, Кузькавічы, Перакладавічы. Два гады напружанай працы спатрэбіліся, каб падрыхтаваць да прамысловай эксплуатацыі першы кар'ер. Раён пачаў здабычу фрэзернага торфу. А яшчэ праз нейкі час быў пабудаваны торфабрыкетны завод, узнік жылы пасёлак Гадылёва з комплексам сацыяльна-бытавых і культурных устаноў.

Лепшыя працаўнікі торфавытворчасці былі адзначаны высокімі ўрадавымі ўзнагародамі. Экскаватаршчык Віктар Паўлавіч Валуеў і машыніст Пётр Андрэевіч Скавародкін былі ўзнагароджаны ордэнамі Леніна. З году ў год нарошчвающь магутнасці прамысловыя прадпрыемствы — кансервава-агародніна-сушыльны завод і завод сухога абястлушчанага малака ў Быхаве, ільнозавод у вёсцы Сапяжынка, цагельны завод у вёсцы Сядзіч і іншыя.

У 12-й пяцігодцы выпуск прамысловай прадукцыі павялічыўся на 11,6 %, аб'ём будаўніча-мантажных работ — на 58 % у параўнанні з дасягнутым за мінулую пяцігодку. Вытворчасць валавой прадукцыі сельскай гаспадаркі вырасла на 15 %, у тым ліку мяса на 20 %, малака на 23 %, зерня на 34 %, бульбы на 10 %.

Сельская гаспадарка раёна стала тэхнічна аснашчанай галіной. У 1988 г. яна налічвала больш як 1250 трактароў, 320 збожжаўборачных камбайнаў, 500 грузавых аўтамашын. У сельскагаспадарчай вытворчасці былі заняты на гэты час каля 700 спецыялістаў з вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыяй. Паспяхова дзейнічающь комплекс па вырошчванню і адкорму буйной рагатай жывёлы «Дняпро» на 5000 галоў у год у калгасе імя Ільіча, комплекс па заключнаму адкорму буйной рагатай жывёлы на 5000

Быховский районный историко-краеведческий музей

галоў у саўгасе «Грудзінаўскі», малочны комплекс на 1000 галоў у племзаводе «Вараніно», комплекс па вырошчванню нецеляў у саўгасе «Усход».

Па выніках зімоўкі жывёлы 1987—1988 гг. раён выйшаў пераможцам ва Усесаюзным сацыялістычным спаборніцтве. У калгасах і саўгасах укараняюцца эканамічныя метады гаспадарання, калектыўны і арэндны падрады, гаспадарчы разлік. Праводзіцца вялікая работа па ўмацаванні матэрыяльна-тэхнічнай базы гаспадарак, стварэнні ўмоў для працы і адпачынку працаўнікоў. Адным з яскравых прыкладаў таму з'яўляецца калгас «Радзіма». У апошні час тут прыкметна павялічылася вытворчасць прадукцыі, расце прадукцыйнасць палёў і ферм. Стабільна выконваюцца планы продажу дзяржаве важнейшых відаў сельскагаспадарчай прадукцыі. Штогод на будаўніцтва аб'ектаў гаспадарчага і сацыяльнага прызначэння ў калгасе расходуецца больш чым 1 млн. рублёў. Гаспадарка мае трывалае фінансавае становішча. У 1987 г. за поспехі ў сацыялістычным спаборніцтве яна ўзнагароджана пераходным Чырвоным сцягам абкома КПБ, аблвыканкома, аблсаўпрофа і абкома камсамола. Гэтыя поспехі — вынік работы старшыні калгаса П. Е. Рыбалкі, спецыялістаў, старанной працы ўсіх калгаснікаў.

Шмат на Быхаўшчыне слаўных працаўнікоў, якія сваёй самаадданай працай памнажаюць багацце роднага краю. За выдатныя поспехі ў развіцці сельскагаспадарчай вытворчасці калгас імя Ільіча не аднойчы ўзнагароджваўся пераходным Чырвоным сцягам ЦК КПСС, Савета Міністраў СССР, ВЦСПС і ЦК ВЛКСМ, а старшыні калгаса Пятру Мікалаевічу Фіткевічу было прысвоена званне Героя Сацыялістычнай Працы. За працоўную доблесць гэта высокае званне атрымаў і звеннявы механізаванага звяна па вырошчванні бульбы калгаса «Беларусь» Уладзімір Антонавіч Скалуба. Добрую славу аб сабе як выдатным арганізатару вытворчасці пакінулі і старшыня гэтага калгаса, кавалер ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга Мікалай Дзмітрыевіч Шаўкун і аграном Ганна Сямёнаўна Канэльская.

Больш за 700 перадавікоў народнай гаспадаркі Быхаўшчыны адзначаны дзяржаўнымі ўзнагародамі. Гэта іх рупліявыя рукі, а таксама старанная праца тысяч іншых жыхароў раёна ператварылі за пасляваенныя гады сваё роднае Прыдняпроўе ў квітнеючы край. Сярод выдатных працаўнікоў, якімі па праву ганарыцца Быхаўшчына, шмат кавалераў ордэна Леніна. Сярод кавалераў ордэна Кастрычніцкай Рэвалюцыі камбайнер калгаса імя Куйбышава Іван Андрэевіч Белакузаў, машыніст-экскаватаршчык Быхаўскай ПМК-19 Міхаіл Савельевіч Фурманаў, даярка калгаса імя Ільіча Ева Сцяпанаўна Букетава, механізатары калгаса «Беларусь» Пётр Канстанцінавіч Немцаў і Аляксандр Нічыпаравіч Шынялёў, даярка калгаса «Рэвалюцыя» Вера Ціханаўна Скок, брыгадзір комплекснай брыгады МПМК-107 Ілья Пятровіч Чорствы і іншыя. Шмат перадавых людзей Быхаўшчыны, сапраўдных майстроў сваёй справы атрымалі ганаровыя званні Беларускай ССР. Самых дастойных прадстаўнікоў быхаўчане выбіралі ў вярхоўны орган улады рэспублікі. Дэпутатамі Вярхоўнага Савета БССР у розны час былі Ціт Фёдаравіч Субоцін, Васіль Паўлавіч Куляшоў, Емяльян Цімафеевіч Андрэенкаў, Ульяна Максімаўна Кірэева (Саўчына), Марыя Цімафееўна Смалянкова, Марыя Кузьмінічна Марозава (Качанава), Сямён Сідаравіч Самусёў, Марыя Антонаўна Салохава, Георгій Сяргеевіч Кузняцоў, Юлія Конанаўна Гарашчук, Любоў Сямёнаўна Цыбізава, Таццяна Дзмітрыеўна Салохава, Тамара Аляксееўна Малдаванава, Якаў Дзям'янавіч Загрышаў, Вікторыя Міхайлаўна Музычэнка, Аляксандра Аляксандраўна Кручкова, Станіслаў Пятровіч Ціткоў, Пётр Мікалаевіч Фіткевіч.

За апошнія пяцігодкі непазнавальна змянілася аблічча горада Быхава. Узведзены дзесяткі будынкаў жыллёвага, культурнага і грамадскага прызначэння. Адміністрацыйна-грамадскі цэнтр склаўся ўздоўж вуліцы Леніна. Забудова горада вялася па генеральных планах 1947 і 1967 гг., распрацаваных у інстытуце «Белдзяржпраект». У 1974 г. Мінскі філіял ЦНДІПгорадабудаўніцтва распрацаваў праект дэталёвай планіроўкі цэнтральнай часткі Быхава. Апошні генплан скарэкціраваны ў 1983 г. да 2005 г. БелНДІПгорадабудаўніцтва. Там жа распрацаваны і новы праект дэталёвай планіроўкі цэнтральнай часткі горада. Далейшае развіццё гарадскога цэнтра прадугледжана ўздоўж вуліцы Пралетарскай — асноўнай транспартнай магістралі Быхава. У горадзе размешчаны цэнтр калгаса «Рэвалюцыя» — адной з перадавых гаспадарак раёна, якая спецыялізуецца на мясамалочнай жывёлагадоўлі з развітым насеннявод ствам зерневых культур. За высокія дасягненні ў працы 30 работнікаў калгаса ўзнагароджаны ордэнамі СССР. Пры Быхаўскім раённым Доме культуры працуе народны духавы аркестр — дыпламант Усесаюзнага фестывалю ў гонар 50-годдзя Вялікага Кастрычніка. Званне народнага мае з 1980 г. яшчэ адзін творчы калектыў Быхава — хор народнай песні медыцынскіх работнікаў раённай бальніцы. З 1984 г. працуе Быхаўскі гісторыка-краязнаўчы музей, які штогод наведваюць больш за 10 тысяч чалавек. Работнікі музея праводзяць вялікую пошукавую і патрыятычна-выхаваўчую работу. Цікавая гісторыя музея. Ён быў створаны на грамадскіх пачатках краязнаўцамі-энтузіястамі з раённай газеты «Маяк Прыдняпроўя» і іх няштатным актывам — знаўцамі гісторыі і хавальнікамі каштоўных матэрыялаў. Больш за дзесяць гадоў працаваў гэты музей у рэдакцыі, а яе супрацоўнікі А. Ф. Гарошка, І. Х. Дрыгант, М. М. Рых-

Быховский районный историко-краеведческий музей

Удзельнікі 1-га злёту партызан Быхаўшчыны.

лоў і іншыя часта праводзілі экскурсіі. Па крупінках збіраў матэрыялы для музея былы рэдактар газеты ветэран вайны, заслужаны работнік культуры БССР, адзін з самых актыўных стваральнікаў гэтай кнігі Г. Е. Барысаў. Свой след у рабоце музея і падрыхтоўцы кнігі «Памяць» пакінуў і апошні дырэктар музея ветэран Вялікай Айчыннай вайны С. М. Бажкоў, які, на жаль, не дажыў да выхаду кнігі ў свет.

Шмат экскурсантаў наведвае і музей народнай славы пры Глухскай сярэдняй школе. У ім багатая экспазіцыя, прысвечаная славутаму земляку — Герою Савецкага Саюза, маршалу авіяцыі С. А. Красоўскаму, многа іншых цікавых экспанатаў.

Быхаўская зямля багатая на таленавітых і працавітых людзей. Сярод іх — вядомы савецкі геолаг і геахімік, акадэмік АН БССР Канстанцін Ігнатавіч Лукашоў, доктар тэхнічных навук, член-карэспандэнт АН СССР Аляксандр Аляксандравіч Вахрушаў, пісьменнік, доктар філалагічных навук, прафесар Барыс Васілевіч Стральцоў, доктар філасофскіх навук, прафесар Емяльян Клімовіч Азаранка, савецкі гісторык, прафесар Васіфей Іванавіч Надтачэеў, доктар медыцынскіх навук, прафесар Аркадзь Аляксеевіч Мацвееў, доктар гістарычных навук, прафесар Аркадзь Самсонавіч Ерусалімскі, савецкі дэндролаг, доктар біялагічных навук Аляксей Фядосавіч Іваноў, крытык і літаратуразнаўца, доктар філалагічных навук Міхаіл Іосіфавіч Мушынскі і іншыя.

На Быхаўшчыне нарадзіўся і вырас чэмпіён свету 1984 г. па класічнай барацьбе Міхаіл Пракудзін.

Старанна і мэтанакіравана працуюць быхаўчане ў 12-й пяцігодцы, ператвараюць у жыццё рашэнні XXVII з'езда КПСС і XIX партый-

Удзельнікі вызвалення Быхаўшчыны Г. С. Размадзе, Я. Б. Фрадкоў, П. В. Качур на сустрэчы са школьнікамі Быхава.

Быховский районный историко-краеведческий музей

най канферэнцыі. Павялічваецца аб'ём выпуску прамысловых тавараў, прадукцыі сельскай гаспадаркі, гандлю, бытавых паслуг. Расце сетка навучальных і культурна-асветных устаноў. На пачатак 1989 г. ў раёне дзейнічала 16 сельскіх і раённы Дамы культуры, кінатэатр, 34 клубы, 49 бібліятэк, кніжны фонд якіх складае 585 тысяч тамоў розных выданняў, працуюць 20 сярэдніх, 20 васьмігадовых, 19 пачатковых, 6 музычных і дзіцячая спартыўная школы, камбінат вытворчага навучання, 3 пазашкольныя і 41 дашкольная ўстановы, Дом піянераў, дзесяткі стадыёнаў і спартыўных пляцовак.

Медыцынскае абслугоўванне насельніцтва праводзяць раённая і 8 участковых бальніц, 2 урачэбныя амбулаторыі, 33 фельчарска-акушэрскія пункты, раённая і стаматалагічная паліклінікі, гарадская і сельскія аптэкі.

У сферы бытавога абслугоўвання насельніцтва раёна працуюць каля 600 чалавек, якія аказваюць больш чым 20 відаў паслуг.

Калі на Чарнобыльскай АЭС здарылася аварыя, яе рэха дакацілася і да Быхаўскага раёна, які трапіў у лік іншых раёнаў Магілёўшчыны, забруджаных радыёактыўнымі элементамі (цэзій-137, стронцый і інш.). Ваколіцы в. Александроў, якая размяшчалася па суседству з Слаўгарадскім раёнам, забруджаны цэзіем-137 (больш чым 40 кюры на км^2). Жыхары вёскі былі пераселены ў чыстыя зоны, і зараз аб яе існаванні нагадваюць толькі некалькі асірацелых дамоў. Чорная хмара Чарнобыля не абмінула і Быхаў, дзе колькасць цэзію-137 складае больш чым 5 кюры на км^2, не меншы гэты паказчык у лясных масівах Баркалабаўскага, Навабыхаўскага, Вараніноўскага, Прыбарскага, Трылесінскага лясніцтваў, на пойме Дняпра. Безумоўна, у такіх умовах цяжка атрымаць чыстую сельскагаспадарчую прадукцыю як ў калгасах і саўгасах, так і ў асабістых гаспадарках. Гэты фактар адмоўна ўплывае на развіццё эканомікі раёна, на стан здароўя людзей. Вось якім суровым папярэджаннем людзям стаў атам, які выйшаў з-пад улады чалавека.

Добрыя творчыя сувязі наладжаны ў быхаўчан з жыхарамі балгарскага горада Дранава — пабраціма Быхава. З году ў год развіваецца дружба і супрацоўніцтва паміж іх жыхарамі. Толькі за першыя гады 11-й пяцігодкі больш за 230 жыхароў Быхаўскага раёна пабывала ў Балгарыі. Створана раённае таварыства савецка-балгарскай дружбы, якое садзейнічае паглыбленню сувязей паміж калектывамі кансервава-агароднінасушыльнага завода, калгаса імя Ільіча, медыцынскіх работнікаў і аднатыпнымі калектывамі Дранава. Сталі традыцыйнымі і сумесныя святкаванні знамянальных дат у жыцці брацкіх народаў. 9 верасня — нацыянальнае свята НРБ — быхаўчане адзначаюць, як правіла, разам з прадстаўнікамі працоўных калектываў і грамадскіх арганізацый г. Дранава.

Адкрыццё помніка Ф. А. Смалячкову на перакрыжаванні аўтадарог Магілёў — Гомель і Быхаў — Вараніно. 1966 г.

Вялікая работа праводзіцца ў раёне па патрыятычным выхаванні працоўных. Заслужанай пашанай карыстаюцца ў раёне тыя, хто, не шкадуючы жыцця, змагаўся на гэтай зямлі з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Рашэннем выканкома Быхаўскага гарадскога Савета народных дэпутатаў 13 чалавекам прысвоена званне «Ганаровы грамадзянін горада Быхава». Сведчаннем вечнай памяці ўдзячных быхаўчан з'яўляюцца мемарыял Воінскай Славы, створаны каля в. Лудчыцы, Курган бессмяротнасці ў в. Дабужа, а таксама дзесяткі помнікаў і абеліскаў на месцах пахавання воінаў Чырвонай Арміі і партызан, якія аддалі сваё жыццё за свабоду і незалежнасць нашай Радзімы. Па абодва бакі ад Лудчыцкай вышыні ляжаць землі розных гаспадарак раёна. Самыя ўрадлівыя ўчасткі на іх названы палямі Герояў Савецкага Саюза, якія вызначыліся ў баях за гэту вышыню. Права працаваць на іх атрымліваюць самыя лепшыя хлебаробы.

У Быхаўскім раёне дзве з паловай тысячы ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны. Гэтыя людзі заўсёды былі на пярэднім краі і ў ваенны, і ў мірны час. Прыкладам актыўнай пазіцыі з'яўляецца жыццё такіх ветэранаў, як Васіль Уладзіміравіч Сініца з в. Новая Слабодка. Удзельнік трох войнаў — дзвюх сусветных і грамадзянскай — у мірны час быў ён і столярам, і цесляром, і кавалём, і брыгадзірам, і старшынёй калгаса... Аднавяскоўцы не раз выбіралі яго дэпута-

Быховский районный историко-краеведческий музей

там Глухскага сельсавета. А былы сяржант, абаронца Ленінграда М. І. Прохараў з в. Усходняе доўгі час пасля вайны працаваў у калгасе, карыстаецца вялікай павагай аднавяскоўцаў. Многія ўдзельнікі Вялікай Айчыннай вайны і зараз у страі. Ветэраны з гонарам выконваюць свой грамадзянскі абавязак — шчодра перадаюць моладзі баявы і працоўны вопыт старэйшых пакаленняў. Садзейнічае ім у гэтым і Быхаўскі раённы савет ветэранаў вайны і працы, які ўзначальвае П. М. Фіткевіч.

Вялікая пошукавая работа праводзіцца ў раёне чырвонымі следапытамі, супрацоўнікамі Быхаўскага гісторыка-краязнаўчага музея, краязнаўцамі-энтузіястамі, сярод якіх і самі ветэраны. Жыхарка вёскі Янава Людміла Іосіфаўна Катырля, вярнуўшыся пасля вызвалення раёна на папялішча роднай хаты, убачыла ў сваім садзе наспех пахаванага салдата. Зрабіла насып, пасадзіла кветкі. І вось ужо 44 гады з тае пары дбайна даглядае магілу. У 1978 г. ў Ісканскай 8-гадовай школе настаўнік Н. К. Шульга стварыў клуб «Пошук», члены якога ўстанавілі каля 580 імён салдат і афіцэраў, што загінулі на тэрыторыі Абідавіцкага сельсавета.

Так з пакалення ў пакаленне перадаецца жывая нітка Памяці. Ратны і працоўны подзвіг старэйшых пакаленняў працягваецца ў мірных стваральных справах сённяшняга дня, у смелых марах і планах моладзі, у імкненні савецкага народа захаваць мір і шчасце на зямлі.

М. П. Хобатаў.

Жадаем поспехаў!

З 25 па 28 жніўня 1944 года ў Быхаве праходзіла раённая настаўніцкая канферэнцыя. На ёй былі падведзены вынікі зробленай работы, абмеркавана пытанне аб правядзенні 1944—1945 навучальнага года. З вялікім задавальненнем адзначалася, што за два месяцы пасля вызвалення раёна ад фашысцкіх захопнікаў сіламі настаўнікаў, бацькоў і вучняў былі адноўлены 3 сярэдняя, 11 няпоўна-сярэдніх і 57 пачатковых школ.

З гэтай нагоды ў пачатку кастрычніка на імя загадчыка Быхаўскага раённага аддзела народнай асветы Р. С. Казлова ад Старшыні СНК БССР тав. П. К. Панамарэнкі прыйшла тэлеграма такога зместу:

«Адабраем абавязацельствы настаўнікаў, прынятыя на раённай канферэнцыі па аднаўленню школ, культурных устаноў у горадзе і вёсках, па ўмацаванню палітыка-масавай работы сярод насельніцтва. Выказваем упэўненасць, што настаўніцкі калектыў раёна прыме ўсе меры да поўнага аднаўлення разбураных нямецка-фашысцкімі захопнікамі школ, хат-чытальняў, да павышэння паспяховасці навучаючыхся, да ўзмацнення палітыка-масавай і культурна-асветнай работы сярод працоўных раёна. Жадаем поспехаў! Па даручэнню ЦК і СНК — Старшыня Савета Народных Камісараў Беларускай ССР П. Панамарэнка».

Міны і хлеб

Жудасныя сляды пакінула на Быхаўшчыне вайна. У папялішчах ляжалі вёскі і прамысловыя прадпрыемствы, чартапалохам параслі палі. І яшчэ адна страшэнная небяспека падсцерагала людзей на кожным кроку — міны. Велізарная колькасць іх засталася на палях і лугах, у лясах і пералесках. Трэба было найхутчэй абясшкодзіць іх, каб даць магчымасць людзям без боязі хадзіць па вызваленай зямлі. Па закліку раённага савета Асаавіяхіма 49 юнакоў паступілі на курсы мінёраў і пасля адпаведнай падрыхтоўкі разам з мінёрамі-воінамі знайшлі і абясшкодзілі тысячы варожых мін.

Вызначыліся адвагай і знаходлівасцю Дзмітрый Нароўскі, Сяргей Пугачоў, Ігар Баранкевіч, Анатоль Стральцоў, Георгій Кільчыцкі, Уладзімір Фёдаравіч і Уладзімір Іванавіч Корзы, Міхаіл Раманаў, Іван Філоненка, Анатоль Камаровіч, Уладзімір Станкевіч, Уладзімір Хрытанцоў, Мікалай Бараноўскі, Каравацкі, Уладзімір Чорствы і інш. Больш дзесяці мінёраў аддалі сваё жыццё ў барацьбе з «чорнай смерцю».

З успамінаў У. Ц. Хрытанцова

У няпоўныя 16 год стаў я байцом партызанскага атрада М. Д. Грыцана. Ваяваў ва ўзводзе М. А. Барысевіча, цяпер акадэміка АН БССР.

У лютым 1944 г. наша Быхаўскае партызанскае злучэнне з'ядналася з часцямі Чырвонай Арміі. У армію мяне не ўзялі, хоць і вельмі прасіўся. Хутка даведаўся, што раённы Асаавіяхім набірае хлопцаў на курсы мінёраў. Я — туды. Прынялі. І пачалася вучоба. Наш кіраўнік сам усе міны назубок ведаў і нас вучыў, часта паўтараючы: «Мінёр толькі адзін раз у жыцці памыляецца...».

Аднойчы летам праз шмат гадоў пабываў я ў калгасе імя Куйбышава. Пахадзіў, палі паглядзеў, і душа радасцю зайшлася. Збажына сцяной стаіць, лён сінее, бульба лапушыцца. Успомні-

Быховский районный историко-краеведческий музей

лася, як у пачатку 1944 давялося ачышчаць гэтыя месцы ад мін.

Прыехалі, памятаю, у Ніканавічы. Слязамі сустрэлі нас жанчыны: «Дзеткі, родныя, ратуйце нас ад гэтай навалы. Па роднай зямлі як па распаленай патэльні ходзім».

Супакоілі мы іх, як маглі, і ўзяліся за справу. Спачатку жудасна было, а потым паабвыклі. На палях толькі аднаго Ніканавіцкага сельсавета знайшлі і абяшкодзілі больш тысячы мін. За гэтае чыстае поле многа нашых таварышаў мінёраў сваё жыццё аддалі. Калі б была на тое мая воля, я б на тым месцы помнік паставіў. Вось такі: стаіць на пастаменце мінёр, у адной яго руцэ абяшкоджаная міна, у другой — сноп жыта... І маё жыццё на валаску не адзін раз вісела. Аднойчы аддзяленне разміноравала луг. Выбралі супрацьтанкавыя міны і ўжо рашылі паставіць на гэтым кропку. Раптам закралася сумненне: чаму ў адным месцы міны далекавата адна ад адной стаялі? Прашчупаў яшчэ раз у гэтым месцы. Прадчуванне не падвяло: у зямлі затаілася міна. Асцярожна адкапаў яе і толькі ўзяўся за капсуль, як спіна пакрылася халодным потам. У капсулі зусім з'едзена ржаўчынай чака. Маленькая неасцярожнасць — і памінай як звалі. Сабраўшы ўсю сілу волі, я выняў капсуль і, аднёсшы яго далей, кінуў ад сябе. Капсуль, не даляцеўшы да зямлі, узарваўся. Тады я атрымаў падзяку...

Дзесяткі тысяч мін абяшкодзілі мы на нашай Магілёўшчыне. А потым прыйшоў час ісці мне служыць у Савецкую Армію. Аднойчы паклікаў мяне камандзір часці. Руку паціснуў і ўручыў кніжачку. Я разгарнуў яе: «Пасведчанне № 291. Выдадзена таварышу Хрытанцову Уладзіміру Цімафеевічу ў тым, што ён за выдатнае выкананне заданняў па разміраванню тэрыторыі Магілёўскай вобласці, праяўленыя пры гэтым адвагу і мужнасць пастановай Прэзідыума ЦК Саюза Асаавіяхіма СССР ад 27 лютага 1945 года ўзнагароджаны знакам «Выдатны мінёр».

Светлы дзень

Дзень 9 мая 1945 года выліўся ў вялікае ўсенароднае свята. Раённая газета «Сацыялістычная перамога» 10 мая надрукавала шэраг матэрыялаў, прысвечаных гэтай падзеі. Сярод іх расказ супрацоўніцы рэдакцыі Веры Анісімаўны Кілеса аб святкаванні дня 9 мая ў Быхаве. Вось вытрымкі з яе артыкула «Велізарнейшае свята Перамогі»:

«6 гадзін раніцы. Яшчэ толькі з-за гарызонта выглянула майскае сонца, а вуліцы горада поўныя ўжо ад людзей. Вестка па радыё аб заканчэнні вайны, аб канчатковым разгроме гітлераўскай Германіі з хуткасцю маланкі абляцела кожны дом.

— Вайна скончылася! Германія капітуліравала! Сёння вялікае свята — свята Перамогі! — гэтыя словы перадаваліся з вуснаў у вусны на вуліцах, у кватэрах.

Незабываемыя і неацэнныя хвіліны! Я бачу, як бягуць па вуліцы дзеці, старыя. Сустракаючы адзін другога, людзі кідаюцца ў абдымкі, са слязамі радасці на вачах цалуюцца. Няма слоў, каб перадаць усё, што можна было бачыць раніцай 9 мая на вуліцах горада.

10 гадзін. Калона рабочых, калгаснікаў, інтэлігенцыі, школьнікаў крочыць на стадыён на мітынг. Гучаць франтавыя песні, музыка. На трыбуну ўзнімаюцца сакратар райкома КП(б)Б тав. Андрэенкаў, старшыня выканкома райсавета дэпутатаў працоўных тав. Турчыкаў, другія партыйныя і савецкія работнікі.

Вораг разгромлены. Вайна закончылася перамогай гераічнай Чырвонай Арміі. Сёння на нашай вуліцы вялікае свята,— гаворыць, звяртаючыся да прысутных, тав. Андрэенкаў. Кожнае слова аб гераічнай Чырвонай Арміі пакрываецца дружным «Ура!», якое разносіцца па ўсяму стадыёну, па ўсяму гораду.

Незабыўны дзень! З раніцы і да 12 гадзін ночы людзі весяліліся, спявалі, славілі савецкіх воінаў-пераможцаў, родную Камуністычную партыю».

Газета паведамляла...

На старонках раённай газеты «Сацыялістычная перамога»

11 ліпеня 1944 г.

ПАДНІМЕМ З РУІН НАШ РОДНЫ БЫХАЎ

Фашысцкія разбуральнікі зруйнавалі і спалілі самае каштоўнае, што было ў нашым родным горадзе. Электрастанцыю, тры сярэднія школы, два будынкі ясляў, кінатэатр, клуб, аптэку, усе магазіны, лесапільны завод, буйную майстэрню металістаў, маслазавод і рад іншых прадпрыемстваў і ўстаноў фашысцкія варвары ператварылі ў руіны і папялішчы.

Самы цэнтр любімага горада з лепшымі збудаваннямі разбуран і спален. Больш тысячы сямей засталіся без жылля. На месцы іх жыллёвых будынкаў засталіся груды цэглы, абломкі жалеза і папялішчы, заросшыя бур'яном.

Там, дзе сваімі купаламі высока паднімалася

Быховский районный историко-краеведческий музей

царква Праабражэнія, ляжаць велізарныя грудy цэглы і каменя. Там, дзе было велізарнае збудаванне ацэтонавага завода, стаяць развернутыя каменныя сцены і ізуродаваныя машыны.

Перад тым, як уцячы з Быхава, атрад разбуральнікаў думаў зруйнаваць ушчэнт увесь горад і не пакінуць ніводнага будынка. Але свае злачынныя планы ажыццявіць да канца гітлераўцы не змаглі. Пад ударамі Чырвонай Арміі яны вымушаны былі адкаціцца далёка на захад.

Чычаеў.

15 жніўня 1944 г.

РАЁННЫ СХОД КАМСАМОЛА

13 жніўня адбыўся раённы камсамольскі сход. На сходзе прысутнічала каля 100 камсамольцаў.

З дакладам аб выніках 5-га пленума ЦК ЛКСМБ выступіў сакратар райкома камсамола тав. Караленка. У сваім дакладзе т. Караленка звярнуў асаблівую ўвагу камсамольцаў на аднаўленне прадпрыемстваў, устаноў і калгасаў нашага раёна, разбураных немцамі. Тав. Караленка заклікаў камсамольцаў раёна к таму, каб камсамол і моладзь сваім гераічным трудом паказвалі прыклад, як трэба працаваць у ваенны час, каб сваім гераічным трудом на ўборцы ўраджаю дапамагчы Чырвонай Арміі праследаваць па пятах параненую фашысцкую гадзіну і дабіць яе ў яе ўласным логаве...

ЗДАЮЦЬ ХЛЕБ У ФОНД АБАРОНЫ

БАРКАЛАБАЎ. (Наш кар.). Сацыялістычнае спаборніцтва паміж калгасамі сельсавета па здачы хлеба ў фонд Чырвонай Арміі шырыцца з кожным днём. Датэрмінова разлічыўшыся з дзяржавай па хлебаздачы, калгасы здаюць хлеб у фонд сваёй гераічнай Чырвонай Арміі.

Калгаснікі калгаса імені Карла Лібкнехта здалі ў фонд абароны 513 кілаграмаў зярна. Калгас «Чырвоны барацьбіт» у фонд Чырвонай Арміі здаў 504 кілаграмы высакаякаснага хлеба. Здаюць хлеб у фонд Чырвонай Арміі і калгасы імені Калініна і «Чырвоны шлях».

18 кастрычніка 1945 г.

З ЗЯМЛЯНАК — У НОВЫЯ ХАТЫ

Прайшоў год і чатыры месяцы з дня вызвалення раёна. За гэты перыяд вёска Чырвоны Асавец адноўлена занава. На месцы папялішчаў і развалін пабудавана 130 хат для калгаснікаў. З зямлянак у новапабудаваныя хаты пераведзены ўсе калгасныя сем'і. Адначасова з адбудовай вёскі калгаснікі ўзвялі новы кароўнік, свіран. Пройдзе год-два — і вёска будзе яшчэ лепшай і прыгажэйшай, чым да фашысцкага нашэсця. Для гэтага калгаснікі не шкадуюць ні сіл, ні энергіі. Поспех на адбудове вёскі дасягнут дзякуючы правільнай арганізацыі працы. Старшыня калгаса тав. Бібікаў надае вялікае значэнне перасяленню калгаснікаў з зямлянак у хаты. У калгасе былі створаны будаўнічыя і транспартныя брыгады. Дамы сем'ям загінуўшых і інвалідаў Вялікай Айчыннай вайны пабудаваны ў першую чаргу.

10 лістапада 1945 г.

СТВОРАНА 8 БУДАЎНІЧЫХ БРЫГАД

ДУНАЁК. У калгасе «Новае жыццё» нямецкія факельшчыкі спалілі ўсе пабудовы калгаса і дамы калгаснікаў.

Калгаснікі і калгасніцы дружна ўзяліся за адбудову сваёй роднай вёскі. Тут створана 8 будаўнічых і транспартных брыгад, якія паўсядзённа працуюць на адбудове вёскі, 160 новых хат і 16 зрубаў ужо адбудавана і нарыхтавана 915 кубаметраў лесаматэрыялаў для адбудовы калгасных пабудоў і дамоў калгаснікам.

7 лютага 1946 г.

СУД НАД ЗДРАДНІКАМ РАДЗІМЫ

З 4 лютага ў горадзе Быхаве адбываўся судовы працэс над здраднікам Радзімы. У адкрытым судовым пасяджэнні Ваенны Трыбунал войск НКВД па Магілёўскай вобласці пад старшынствам старшага лейтэнанта юстыцыі тав. Гразных разгледзеў справу аб здрадзе Радзіме грамадзяніна з вёскі Закупленне Клічаўскага раёна Салдаценка А. Е.

Зала суда ўвесь час была перапоўнена жыхарамі горада. Тут прысутнічалі з бліжэйшых вёсак Макранскага, Лудчыцкага, Студзёнецкага і другіх сельсаветаў раёна.

Салдаценка А. Е. здрадзіў Радзіме, перайшоў на бок ворага. У 1941 годзе ён добраахвотна паступіў на службу ў паліцыю. Вызначыўшыся зверствамі над мірнымі жыхарамі як паліцай, Салдаценка быў залічан у нямецкі карны атрад «СС» і атрымаў пасаду камандзіра ўзвода.

Сведкі Куракова Нася, Спічакоў Ананій, Буцкова Марыя, Нушкоў Фёдар, Спічакоў Афанасій і другія расказалі суду, як лютавалі карнікі атрада «СС», дзе быў камандзірам узвода Салдаценка, над мірнымі жыхарамі ў Клічаўскім, Кіраўскім і Быхаўскім раёнах. Сведка Нушкоў Фёдар расказаў:

— У ліпені 1942 года я быў у гасцях у вёсцы Збышын Клічаўскага раёна. Карнікі акружылі гэтую вёску. Усіх жыхароў яны сагналі ў гумно і сарай, дзе іх зажыва спалілі. Тых, хто ўцякаў у лес, карнікі расстрэльвалі з кулямётаў і аўтаматаў. Нейкім цудам схаваўшыся ў кустах паблізу ад гумна, дзе былі спалены зажыва людзі, я бачыў, як Салдаценка, падвёўшы да гарашчага

Быховский районный историко-краевед ческий музей

гумна, укінуў туды двух малых дзяцей. Спаліўшы 172 чалавекі зажыва, карнікі спалілі ўсю вёску.

Сведкі з Чачэвіч, з Балонава Сяльца, з Яленшчыны і з другіх вёсак падрабязна расказалі, як выradак Салдаценка разам з сваімі падначаленымі карнікамі забіваў ні ў чым не вінаватых мірных людзей, грабіў насельніцтва, спальваў вёскі, вёў барацьбу з народнымі мсціўцамі—партызанамі.

Брыдкі выradак прызнаў тыя злачынствы, якія ён тварыў, спадзеючыся, што савецкі суд пакіне яму жыццё.

Але не можа быць ніякай літасці да здраднікаў Радзімы — беларуска-нямецкіх нацыяналістаў, лакеяў германскага фашызму. І савецкі суд вынес заслужаны прыгавор. Салдаценка А. Е. прыгаворан да вышэйшай меры пакарання — расстрэлу.

Прысутныя ў зале суда сустрэлі справядлівы прыгавор аднадушным адабрэннем. *М. Лясноў.*

27 красавіка 1947 г.

АРГАНІЗАВАНА РАСПАЧАЛІ ТОРФАСЕЗОН

На торфазаводзе «Чырвоная Беларусь» арганізавана распачалі торфасезон. На торфаздабычу выйшлі 42 брыгады рабочых. Працуе торфаздабываючая машына, якая дае штодзённа звыш 80 тон прасаванага торфу.

З першых дзён торфасезона ў брыгадах тарфянікаў высокі вытворчы і палітычны ўздым. Брыгады Чорнага Грыгорыя і Кавалёва свае зменныя нормы значна перавыконваюць.

У чэсць усенароднага свята Першае Мая калектыў торфазавода дасць краіне больш 3000 тон торфу. Адначасова з торфаздабычай разгортваецца будаўніцтва. Заканчваецца будаўніцтва 8-кватэрнага будынка для сямей рабочых. Распачата будаўніцтва інтэрната для сезонных рабочых. На 60 дзяцей адчыняецца дзіцячы сад, абсталёўваецца радыёвузел. *В. Г. Ляшчоў.*

25 снежня 1947 г.

ВЯЛІКІ АСАРТЫМЕНТ ПРАМЫСЛОВЫХ ТАВАРАЎ

Добра падрыхтаваліся работнікі прамтаварнага магазіна, дзе загадчыкам тав. Хонанаў, да гандлю без картак. З першых дзён пасля адмены картак у магазіне выключны парадак і арганізаванасць. Усе гэтыя дні ў магазіне вялікі асартымент прамысловых тавараў. Тут ёсць дастаткова разнастайнай мануфактуры, гатовага адзення, абутку і іншых рэчаў.

Работнікі прылаўка Дрыбінская Міра, Гіршчык Марыя і сам загадчык магазіна Хонанаў праяўляюць выключную ветлівасць да пакупнікоў. Характэрна, што за першы тыдзень магазін прадаў розных тавараў больш, чым прадаваў ён за месяц да адмены картак.

Пакупнікі выходзяць з магазіна вельмі задаволенымі. *М. Мельнікаў.*

14 сакавіка 1948 г.

КОНІ — ГОНАР КАЛГАСА

Недарам ганарацца калгаснікі сельскагаспадарчай арцелі імя Варашылава Грудзінаўскага сельсавета сваімі конямі. Ды і не толькі сваімі конямі, а і тымі, хто даглядае іх, поіць і корміць.

Зойдзеш на канюшню калгаса — сэрца радуецца. Кідаецца ў вочы выключны парадак і чыстата. Для кожнага каня зроблен станок. На станку — надпіс з назвай каня. На сцяне — поўны камплект збруі. Тут жа надпіс калгасніка або калгасніцы, за якімі замацаван конь.

Такі парадак на канюшні ўведзен старшым конюхам Тараканавым Лукашом. Ён распрацаваў парадак догляду і карыстання конямі. Гэты распарадак з дакладнасцю выконваюць конюхі Зайцаў Лявон, Гурчанка Даніл, усе калгаснікі і калгасніцы.

Для коней выдзелена неабходная колькасць высокаякаснага сена і аўсу. Цяпер коні адпачываюць, а як толькі прасохне глеба, калгаснікі на сытых і моцных конях змогуць выконваць і перавыконваць нормы выпрацоўкі на ворыве і на іншых палявых работах.

Вось чаму ў калгасе ўсе коні добрай і выдатнай укормленасці. На такіх конях у перыяд веснавых работ магчыма будзе папрацаваць на славу.

Не памыляецца старшыня праўлення калгаса тав. Максімаў, які гаворыць:

— На сваіх калгасных конях мы правядзём сяўбу за 8—10 рабочых дзён з высокай якасцю апрацоўкі глебы. *В. Кілеса.*

13 чэрвеня 1948 г.

ТЭЛЕФАНІЗАЦЫЯ СЕЛЬСАВЕТАЎ

Раённы аддзел сувязі праводзіць вялікую работу па тэлефанізацыі сельскай мясцовасці. Толькі ў гэтым годзе тэлефанізаваны Нова-Быхаўскі, Тайманаўскі, Чырвона-Беражскі і Ніжня-Тошчыцкі сельсаветы.

Зараз вядуцца падрыхтаванні да тэлефанізацыі Трылесінскага, Красніцкага, Чырвона-Асавецкага і Дунайкоўскага сельсаветаў.

У 1949 годзе будуць адноўлены ўсе тэлефонныя лініі, якія існавалі да пачатку Вялікай Айчыннай вайны.

РАСЦЕ ЛІК ДЗІЦЯЧЫХ УСТАНОЎ

З кожным годам ў горадзе Быхаве і вёсках раёна павялічваецца колькасць дзіцячых устаноў.

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

За чатыры гады пасля вызвалення раёна ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў адноўлены Баркалабаўскі і Грудзінаўскі дзіцячыя дамы для дзяцей-сірат. Ветранскі дзіцячы дом арганізаван занава. У трох дзіцячых дамах выхоўваюцца савецкія дзеці, бацькі якіх загінулі ад рук гітлераўскіх людаедаў.

У горадзе Быхаве працуюць два дзіцячыя сады, дзіцячыя яслі і дзіцячая пляцоўка.

5 кастрычніка 1950 г.

НА КАСІЦКАЙ ГЭС

Паспяхова заканчваецца будаўніцтва Касіцкай гідраэлектрастанцыі Баркалабаўскага сельсавета. Тут ужо поўнасцю ўзведзена плаціна, будынак электрастанцыі, заканчваецца ўстаноўка турбін. Электрамантажнікі завяршаюць работу па падвешванню дроту на стаўбах і па правядзенні правадоў у грамадскія памяшканні калгасаў і дамы калгаснікаў.

Электрыфікацыя калгасаў аблегчыць працу калгаснікаў. Электрычнасць будзе прыводзіць у дзеянне сельскагаспадарчыя машыны і дасць магчымасць механізаваць працу на жывёлагадоўчых фермах.

Калектыў будаўнікоў электрастанцыі абавязаўся да 33-й гадавіны Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі поўнасцю закончыць будаўніцтва і здаць гідраэлектрастанцыю ў эксплуатацыю.

6 верасня 1953 г.

ПА ЧЫРВОНААРМЕЙСКАЙ ВУЛІЦЫ

БЫХАЎ. Прыгожымі двухпавярховымі дамамі забудоўваецца Чырвонаармейская вуліца горада. На працягу двух гадоў тут узведзены будынкі райвыканкома, райкома партыі, два жылыя дамы чыгуначнікаў, будуецца новы кінатэатр. Па гэтай вуліцы размешчаны будынкі сярэдняй школы № 2, сямігадовай чыгуначнай школы, гасцініца, 4 магазіны, раённая і дзіцячая бібліятэкі, гарадскі стадыён і сквер.

Людзі шчырага сэрца

У другім нумары газеты «Известия Быховского ревкома» за 27 снежня 1918 г. павятовы аддзел народнай асветы надрукаваў спіс кандыдатаў на настаўніцкія пасады ў школе 2-й ступені. У ім сярод іншых значыліся А. А. Цыбулькін (1882—1951) і Ф. П. Уладзіміраў (1879—1955). Гэта былі самаадданыя людзі, для якіх настаўніцкая праца, выхаванне і навучанне дзяцей былі справай усяго жыцця, любімай і адзінай прафесіяй. Журналіст І. Дыгант, былы іх вучань, напісаў у свой час пра настаўнікаў успаміны, якія прыводзяцца ніжэй.

Прыходу ў клас настаўніка малявання Аляксандра Аляксеевіча мы чакалі як свята. Палюбілі адразу і яго, такога па-бацькоўску ласкавага, і ўрокі малявання.

Праз нейкі час у класе выявіліся здольныя да малявання вучні. Мы ўжо ўмелі карыстацца фарбамі, каляровымі алоўкамі. І вось аднойчы Цыбулькін запрасіў нас да сябе. Адзін за адным уваходзілі мы ў пакой настаўніка. Перад намі паўстала такая прыгажосць, што мы нават разгубіліся. Сцены кватэры былі ўвешаны малюнкамі. Мы пераходзілі ад аднаго да другога і ўсё глядзелі, глядзелі на цудоўныя краявіды, якія не раз бачылі ў наваколлях Быхава. Аляксандр Аляксеевіч з цёплай усмешкай назіраў за намі, а потым пачаў расказваць аб малюнках, аб прыгажосці роднага краю. Скончылася наша гутарка тым, што настаўнік запрасіў пайсці разам з ім на эцюды.

У час летніх канікул мы пабывалі ў многіх месцах, малявалі з натуры лес, дняпроўскія берагі, быхаўскі замак на высокай кручы. Настаўнік быў заўсёды побач, падказваў, як лепш зрабіць малюнак, якія фарбы ўзяць. Захапленне работай было такое, што толькі дождж прымушаў сядзець дома. Затое да пачатку навучальнага года ў нас сабралася столькі малюнкаў, што мы зрабілі ў школе выстаўку. Цыбулькін непрыкметна, але настойліва прывіваў нам любоў да прыгожага, і за гэта мы былі ўдзячны яму.

Аляксандр Аляксеевіч быў улюбёным у роднае Прыдняпроўе, яго акварэльныя пейзажы вызначаліся майстэрствам і экспанаваліся на шматлікіх абласных, рэспубліканскіх і ўсесаюзных выстаўках. У 1948 г. на Усесаюзнай выстаўцы яго карціны занялі другое месца, праз год Цыбулькін стаў пераможцам рэспубліканскай выстаўкі мастакоў-аматараў. У тым жа годзе за дасягнутыя поспехі ў галіне самадзейнага мастацтва і народнай творчасці А. А. Цыбулькін быў узнагароджаны Ганаровай граматай Камітэта па справах мастацтва пры Савеце Міністраў СССР і Усесаюзнага Дома народнай творчасці. У 1950 г. на рэспубліканскай выстаўцы карціны мастака прыцягнулі да сябе асобую ўвагу і былі набыты Мастацкім музеем БССР. У кастрычніку 1950 г. Магілёўскі абласны аддзел па справах мастацтва і абласны Дом народнай творчасці правялі вечар з нагоды 50-годдзя творчай дзейнасці нашага настаўніка.

Настойлівым і да канца адданым сваёй справе быў і Ф. П. Уладзіміраў. Выкладаў ён матэматыку. Яе не заўсёды лёгка было засвоіць, ды не ва ўсіх хапала для гэтага цярпення, сілы волі. Вось тут і паказаў свой «характар» настаўнік. Нікому і ніколі ні пры якіх абставінах не рабіў ён скі-

Быховский районный историко-краеведческий музей

Ф. П. Уладзіміраў.

А. А. Цыбулькін.

У. А. Скалуба.

П. М. Фіткевіч.

дак, а патрабаваў вучыць свой прадмет і вучыць. Не падрыхтаваўшы матэматыкі, мы проста баяліся ісці ў школу. І не таму, што Фама Пракопавіч паставіць «дрэнна» ці, што яшчэ горш, «вельмі дрэнна». Баяліся яго маўчання, дакорлівага позірку глыбока пасаджаных вачэй. Паглядзіць, паківае галавой і моўчкі адвернецца, быццам і няма цябе. А як ён радаваўся, калі бачыў поспехі сваёй работы. Матэматыку ў яго ведалі ўсе, і гэта было самай лепшай узнагародай, лепшай удзячнасцю, якую маглі яму выказаць вучні.

Дарослымі мы стараліся ўбачыцца з Фамой Пракопавічам, пагутарыць з ім, параіцца. Ён цікавіўся нашымі справамі і, калі мог прынесці якую-небудзь карысць, дапамагчы чым, не праміналў зрабіць гэта. Жыў ён дзеля сваіх выхаванцаў і ў гэтым бачыў сэнс настаўніцкай дзейнасці.

Героі працы

АНІСІМАЎ Іван Ерамеевіч. Нарадзіўся ў 1920 г. ў в. Балонаў Сялец Быхаўскага раёна. Член КПСС з 1941 г. Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. У 1945—1949 гг. на гаспадарчай рабоце. У 1949—1959 гг. працаваў інструктарам Крэцінгскага павятовага камітэта Кампартыі Літвы, загадчыкам аддзела, сакратаром былога Дзісенскага райкома КПБ. З 1959 г. старшыня калгаса «Цвіціна», з 1970 г. аб'яднанага калгаса імя Цітова Міёрскага раёна Віцебскай вобласці. У 1976 г. за поспехі і працоўную доблесць у выкананні планаў і сацыялістычных абавязацельстваў у павелічэнні вытворчасці і продажу дзяржаве збожжа, бульбы і іншых сельскагаспадарчых прадуктаў прысвоена званне Героя Сацыялістычнай Працы. Узнагароджаны двума ордэнамі Леніна, ордэнам Айчыннай вайны I ступені, Чырвонай Зоркі, «Знак Пашаны», Кастрычніцкай Рэвалюцыі медалямі, Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР. Памёр І. Е. Анісімаў 26 жніўня 1986 г.

СКАЛУБА Уладзімір Антонавіч. Нарадзіўся ў 1930 г. ў в. Лудчыцы Быхаўскага раёна. Член КПСС з 1968 г. У 1945—1951 гг. трактарыст Лудчыцкай МТС, з 1954 г. трактарыст, у 1964—1976 гг. звеннявы механізаванага звяна па вырошчванню бульбы ў калгасе «Беларусь». У 1966 г. за поспехі ў павелічэнні вытворчасці і нарыхтовак сельскагаспадарчай прадукцыі яму прысвоена званне Героя Сацыялістычнай Працы. Выбіраўся членам Быхаўскага райкома КПБ, дэпутатам сельскага, раённага і абласнога Саветаў народных дэпутатаў. Памёр У. А. Скалуба 16 снежня 1976 г.

ФІТКЕВІЧ Пётр Мікалаевіч. Нарадзіўся ў 1927 г. ў в. Макранскія Хутары Быхаўскага раёна. З сялян. Член КПСС з 1951 г. Удзельнік партызанскага руху на Беларусі. У 1954 г. скончыў Магілёўскую сярэднюю сельскагаспадарчую школу. З 1950 г., пасля службы ў Савецкай Арміі, працуе на радзіме ў сельскай гаспадарцы: калгаснікам, аграномам, намеснікам старшыні і старшынёй калгаса. У 1962—1968 гг. начальнік механізаванага атрада Сельгастэхнікі, з 1968 г. старшыня калгаса імя Ільіча. З 1978 г. старшыня Быхаўскага міжгаспадарчага аб'яднання «Дняпро». У 1976 г. за поспехі ў выкананні планаў і сацыялістычных абавязацельстваў па павелічэнні вытворчасці і продажу дзяржаве сельгаспрадуктаў прысвоена званне Героя Сацыялістычнай Працы. Узнагароджаны двума ордэнамі Леніна, ордэнамі Айчыннай вайны II ступені, «Знак Пашаны», медалямі. Выбіраўся членам Быхаўскага РК КПБ, дэпутатам сельскага і раённага Саветаў народных дэпутатаў, у 1980 — дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР. Жыве і працуе ў Быхаве. Вядзе грамадскую работу.

Быховский районный историко-краеведческий музей

6 Зак. 2435

Узнагароджаны ордэнам Леніна

Славу і гонар Быхаўскай зямлі памнажаюць яе сыны, выхаванцы ваеннага і мірнага стваральнага часу. Больш сарака з іх удастоены высокай дзяржаўнай узнагароды — ордэна Леніна. Ардэнаносцы здзяйснялі свой подзвіг,— ці то было гэта на фронце, ці то ў бітве за вялікі хлеб і малако,— у імя чалавека, у імя яго лепшага жыцця...

АЎТУШКОЎ Мінай Сяргеевіч. Нарадзіўся ў 1929 г. ў в. Дружба Быхаўскага раёна. З сялян. Перад вайной скончыў 4 класы Абідавіцкай школы, з 1945 г. пачаў працаваць трактарыстам Сялецкай МТС Журавіцкага раёна. У 1958 г. пераехаў у родную вёску, працуе трактарыстам у калгасе «XVIII партз'езд». М. С. Аўтушкоў узнагароджаны ордэнам Леніна (1973).

БАГДАНОВІЧ Пётр Барысавіч. Нарадзіўся ў 1903 г. ў Быхаве. З рабочых. Член КПСС з 1940 г. У 1920 г. скончыў школу 2-й ступені ў Быхаве, потым Ленінградскае ваенна-марское вучылішча. З 1925 г. капітан 1-га рангу П. Б. Багдановіч служыў у ваенна-марскім флоце. Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. Узнагароджаны ордэнам Леніна (1951), двума ордэнамі Чырвонага Сцяга, ордэнамі Айчыннай вайны, двума ордэнамі Чырвонай Зоркі, медалямі. П. Б. Багдановіч памёр 18.5.1987 г.

БАРЫСАЎ Васіль Пятровіч. Нарадзіўся ў 1929 г. ў в. Іскань Быхаўскага раёна. З сялян. Член КПСС з 1969 г. З 1946 г. пачаў працаваць у калгасе «Іскра». З 1953 г., пасля службы ў Савецкай Арміі, В. П. Барысаў працаваў рабочым леспрамгаса ў Карэліі. У 1958 г. вярнуўся ў родны калгас «Іскра», працаваў брыгадзірам. З 1986 г., пасля аб'яднання калгасаў, памочнік начальніка вытворчага ўчастка калгаса «XVIII партз'езд». Узнагароджаны ордэнам Леніна (1972), Працоўнага Чырвонага Сцяга. Жыве ў в. Іскань.

БУШКЕВІЧ Іван Міхайлавіч. Нарадзіўся 15.7.1907 г. ў в. Глухская Сліба Быхаўскага раёна. З сялян. Член КПСС з 1931 г. З 1920 г. пачаў працаваць па найму, потым рознарабочым на ст. Друць. З 1929 г. служыў у Чырвонай Арміі. Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. Ваяваў на Паўднёвым, Варонежскім і іншых франтах. Быў паранены. Пасля дэмабілізацыі ў 1955 г. І. М. Бушкевіч жыў у Быхаве. Узнагароджаны ордэнамі Леніна (1954), Чырвонага Сцяга, Чырвонай Зоркі, медалямі. І. І. Бушкевіч памёр 9.3.1985 г.

ВАЛУЕЎ Віктар Паўлавіч. Нарадзіўся 18.6.1932 г. ў в. Дубніца Магілёўскага раёна ў сялянскай сям'і. Член КПСС з 1967 г. Вучыўся ў Гадылёўскай сярэдняй школе. Да 1956 г. працаваў у калгасе, потым у Магілёве, пасля на торфапрадпрыемстве «Дняпроўскае» Быхаўскага раёна. Узнагароджаны ордэнам Леніна (1971). В. П. Валуеў памёр у 1976 г.

ГАРАШЧУК Юлія Конанаўна. Нарадзілася ў 1928 г. ў в. Бахань Слаўгарадскага раёна. З сялян. Член КПСС з 1968 г. У 1945 г. скончыла школу ФЗН у Гомелі, працавала тынкоўшчыцай у будаўнічых арганізацыях Гомеля, Рэчыцы, г. Кандалакша Мурманскай вобласці, Быхаве. З 1961 г. брыгадзір тынкоўшчыкаў Быхаўскай перасоўнай механізаванай калоны № 20. У 1967 г. Ю. К. Гарашчук выбіралася дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР. У 1968 г. ёй прысвоена званне «Заслужаны будаўнік БССР». Ю. К. Гарашчук узнагароджана ордэнамі Леніна (1974), Працоўнага Чырвонага Сцяга, «Знак Пашаны». З 1983 г. Ю. К. Гарашчук на пенсіі. Жыве ў Быхаве.

ГАРБАЧОЎ Аркадзь Іванавіч. Нарадзіўся 14.1.1917 на станцыі Павялец Скопінскага раёна Разанскай вобласці ў сям'і рабочых. З 1930 г. працаваў у калгасе «Рэвалюцыя» ў Быхаве, праз год паступіў вучнем слесара на Быхаўскі ацэтона-бутылавы завод, потым скончыў курсы аператараў перагоннага цэха, з 1937 г. працаваў слесарам. У 1938 г. А. І. Гарбачоў прызваны ў ваенна-марскі флот, служыў у Каспійскай ваеннай флатыліі. Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. У 1942 г. абараняў Сталінград. З 1943 г. ваяваў у складзе Азоўскай ваеннай флатыліі Чарнаморскага флоту, быў паранены. Пасля дэмабілізацыі А. І. Гарбачоў з 1947 г. працаваў токарам, а потым механікам сушыльнага цэха на Быхаўскім кансервава-агародніна-сушыльным заводзе. З 1981 г. пенсіянер. А. І. Гарбачоў узнагароджаны ордэнамі Леніна (1966), Айчыннай вайны I ступені, медалямі. Жыве ў Быхаве.

ГРАДУСАВА Марыя Міхайлаўна. Нарадзілася 10.5.1938 г. ў в. Прудок Слаўгарадскага раёна. З сялян. У 1956 г. пераехала ў Быхаўскі раён, пачала працаваць даяркай у саўгасе «Вараніно». У 1977 г. ёй было прысвоена званне «Лепшая даярка калгаса». М. М. Градусава выбіралася дэпутатам Быхаўскага раённага і Следзюкоўскага сельскага Саветаў народных дэпутатаў. Узнагароджана ордэнам Леніна (1976), ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга. Жыве ў пас. Вараніно.

ЗАЙЦАЎ Міхаіл Якаўлевіч. Нарадзіўся ў 1945 г. ў в. Халоднікі Калінкавіцкага раёна. З сялян. Член КПСС. У 1970 г. пасля сканчэння Чырвонабярэжскага сельскагаспадарчага тэхнікума працаваў у калгасе імя Ільіча Быхаўскага раёна аграномам, галоўным аграномам, намеснікам старшыні калгаса. М. Я. Зайцаў узнагароджаны ордэнамі Леніна (1976), Працоўнага Чырвонага Сцяга.

ЗАЙЦАЎ Ціт Сямёнавіч. Нарадзіўся 31.12.1903 г. ў в. Збышын Кіраўскага раёна ў беднай сялянскай сям'і. З лістапада 1925 г. ў Чырвонай Арміі. Член КПСС з 1927 г. 22 чэрвеня 1941 г. батальён пад камандаваннем Ц. С. Зайцава ўступіў у бой з нямецка-фашысцкімі захопнікамі на заходняй граніцы нашай краіны, на захад

Быховскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

Ю. К. Гарашчук.

А. І. Гарбачоў.

Ц. С. Зайцаў.

Л. Дз. Клепік.

ад Гродна. Потым Ціт Сямёнавіч ваяваў на розных франтах. Быў двойчы паранены. Другое раненне, вельмі цяжкае, закончылася ампутацыяй левай рукі. Пасля доўгага лячэння ў шпіталі з сакавіка да снежня 1942 г. быў прызнаны непрыгодным да ваеннай службы. Аднак па сваёй настойлівай просьбе Зайцаў быў пакінуты ў арміі і прызначаны камандзірам стралковага батальёна па забеспячэнню аховы грузаў, якія дастаўлялі на фронт. Працягваў службу ў арміі да 1951 г. З 1952 г. Ц. С. Зайцаў жыве ў Быхаве, доўгі час быў на гаспадарчай рабоце. Узнагароджаны ордэнамі Леніна (1951), Чырвонага Сцяга, Чырвонай Зоркі, медалямі.

КАЛЕСНІКАЎ Мікалай Сяргеевіч. Нарадзіўся ў 1923 г. ў г. Варашылаў Прыморскага краю ў сям'і рабочых. Член КПСС з 1954 г. Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. У 1940 г. паступіў у ваеннае авіяцыйнае вучылішча. Здзейсніў шмат баявых вылетаў. Пасля вайны працягваў службу ў арміі да 1964 г. З 1970 г. начальнік штаба грамадзянскай абароны Быхаўскага раёна. Узнагароджаны ордэнамі Леніна (1957), Чырвонага Сцяга, Айчыннай вайны II ступені, Чырвонай Зоркі, медалямі. Памёр М. С. Калеснікаў 4.4.1973 г.

КАНАПЛЁВА Ганна Яфімаўна. Нарадзілася ў 1937 г. ў в. Абідавічы Быхаўскага раёна. З сялян. Член КПСС з 1965 г. Пасля сканчэння Абідавіцкай сярэдняй школы з 1957 г. працуе ў калгасе «XVIII партз'езд». Узнагароджана ордэнам Леніна (1971), медалямі. Жыве ў в. Абідавічы.

КАНТАНІСТАВА Ксенія Трафімаўна. Нарадзілася 1.2.1920 г. ў в. Рагі Слаўгарадскага раёна. З сялян. Да Айчыннай вайны працавала звеняявой паляводчай брыгады ў калгасе «Пралетарый» Слаўгарадскага раёна. З 1950 г. была даяркай у саўгасе «Вараніно». К. Т. Кантаністава ўзнагароджана ордэнам Леніна (1971). З 1975 г. на пенсіі. Жыве ў пас. Вараніно.

КЛЕПІК Леў Дзмітрыевіч. Нарадзіўся ў 1903 г. ў в. Мокрае Быхаўскага раёна. З сялян. Член КПСС. У 1918 г. скончыў школу 2-й ступені ў Быхаве. У час грамадзянскай вайны працаваў у павятовым харчовым камітэце. Л. Дз. Клепік скончыў Кіеўскае пяхотнае вучылішча, працаваў выкладчыкам у ваенных навучальных установах. Узнагароджаны ордэнамі Леніна (1948), Чырвонага Сцяга, Айчыннай вайны, Чырвонай Зоркі, медалямі. Л. Дз. Клепік памёр 27.2.1986 г. ў Маскве.

КОШКІН Уладзімір Іванавіч. Нарадзіўся ў 1932 г. ў в. Следзюкі Быхаўскага раёна. З сялян. Член КПСС з 1966 г. З 1948 г. працуе трактарыстам у калгасе імя Ільіча. Узнагароджаны ордэнамі Леніна (1978), Кастрычніцкай Рэвалюцыі, Працоўнага Чырвонага Сцяга, медалямі. Жыве ў в. Следзюкі.

КУДРАЎЦАЎ Аляксандр Пятровіч. Нарадзіўся 2.7.1922 г. ў г. п. Стара-Дрыбін Горацкага раёна Магілёўскай вобласці. З сялян. Член КПСС з 1949 г. Пасля сканчэння рамеснага вучылішча працаваў токарам на заводзе ў Кранштаце. Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. У кастрычніку — снежні 1941 г. на фронце быў цяжка паранены. Пасля доўгага лячэння ў шпіталі прызнаны непрыгодным да ваеннай службы, працаваў у народнай гаспадарцы. З 1954 г. старшыня калгасаў у Іўеўскім раёне Гродзенскай вобласці. У 1962—1982 гг. старшыня калгаса «Рэвалюцыя» ў Быхаве. Выбіраўся членам Быхаўскага райкома КПБ і яго бюро, дэпутатам раённага Савета народных дэпутатаў. А. П. Кудраўцаў узнагароджаны ордэнамі Леніна (1973), Айчыннай вайны I ступені, двума ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга, ордэнам «Знак Пашаны», медалямі. З 1982 г. на пенсіі. Жыве ў Быхаве.

КУЗНЯЦОЎ Андрэй Сямёнавіч. Нарадзіўся ў 1897 г. ў с. Ваюціна Мелянкоўскага раёна Уладзімірскай вобласці. З сялян. Член КПСС з 1939 г. Працаваў у сельскай гаспадарцы. У 1926—1943 гг. служыў у органах міліцыі ў г. Выкса Горкаў-

Быховский районный историко-краеведческий музей

А. П. Кудраўцаў.

М. Ф. Лявіцкі.

Ц. Я. Міранцоў.

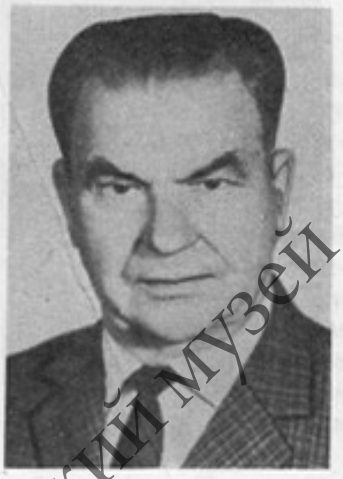

А. А. Муштукоў.

скай вобласці, у 1944—1954 гг.— у Быхаўскім райаддзеле міліцыі. Узнагароджаны ордэнам Леніна, ордэнам Чырвонага Сцяга, медалямі. А. С. Кузняцоў памёр у жніўні 1984 г.

ЛІСКОЎ Пётр Ільіч. Нарадзіўся ў 1923 г. ў в. Абідавічы Быхаўскага раёна. З сялян. Член КПСС з 1962. З 1940 г. працаваў у калгасе «XVIII партз'езд». Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. З першых яе дзён на фронце, механік-вадзіцель танка. З 1945 г. і да выхаду на пенсію П. І. Ліскоў працаваў трактарыстам у калгасе «XVIII партз'езд». Узнагароджаны ордэнам Леніна (1953), ордэнамі Айчыннай вайны, Славы III ступені, «Знак Пашаны», медалямі. Жыве ў в. Абідавічы.

ЛЯВІЦКІ Мікалай Фадзеевіч. Нарадзіўся ў 1906 г. ў в. Мокрае Быхаўскага раёна. З сялян. Член КПСС з 1931 г. У 1922 г. скончыў школу 2-й ступені ў Быхаве, у 1929 г.— Ленінградскую авіяцыйную школу. Удзельнік баёў на Халхін-Голе ў 1939 г. З першых дзён Вялікай Айчыннай вайны ўдзельнічаў у абароне Ленінграда. У пасляваенны час М. Ф. Лявіцкі скончыў ваенна-інжынерную авіяцыйную акадэмію імя Жукоўскага, выкладаў у ваенна-навучальных установах. Узнагароджаны ордэнам Леніна (1953), ордэнамі Чырвонага Сцяга, Айчыннай вайны II ступені, двума ордэнамі Чырвонай Зоркі, медалямі. Памёр М. Ф. Лявіцкі 9.2.1975 г. ў Львове.

МЕЛЬНІКАЎ Іван Аляксандравіч. Нарадзіўся ў 1923 г. ў в. Антонаўка Чавускага раёна. З сялян. Член КПСС з 1945 г. З 1940 г. пачаў працаваць слесарам на Магілёўскім аўтарамонтным заводзе. Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, быў партызанам. Пасля вызвалення Беларусі І. А. Мельнікаў на партыйнай рабоце ў Плісkім раёне Полацкай вобласці. Скончыў Рэспубліканскую партыйную школу пры ЦК КПБ (1953), завочна Вышэйшую партыйную школу пры ЦК КПСС (1960) і Беларускую сельскагаспадарчую акадэмію (1973). Да выхаду на пенсію працаваў у сельскай гаспадарцы: дырэктарам саўгаса «Грудзінаўскі», намеснікам старшыні калгаса, аграномам калгаса «Грудзінаўскі». І. А. Мельнікаў узнагароджаны ордэнам Леніна (1966), ордэнамі Айчыннай вайны I і II ступеняў, двума ордэнамі Чырвонай Зоркі. Жыве ў в. Барышаўка Чавускага раёна.

МІРАНЦОЎ Ціхан Яфімавіч. Нарадзіўся 22.6.1894 г. ў в. Ямнае Быхаўскага раёна. З сялян. Член КПСС з 1920 г. У 1912 г. паехаў на працу ў Кіеў, потым працаваў у гарадах Нікапалі, Бярозаўка Адэскай вобласці. З 1915 г. ў царскай арміі, удзельнік першай сусветнай і грамадзянскай войнаў. У 1918 г. ўступіў у першы Быхаўскі чырвонагвардзейскі атрад. З жніўня 1918 г. стаў чэкістам. Доўгі час працаваў у органах НКУС. Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, у верасні 1941 г. быў кантужаны на фронце. Пасля выздараўлення працягваў службу ў органах дзяржбяспекі ў Прыволжскай ваеннай акрузе. У 1948 г. ў званні палкоўніка звольнены ў запас. Узнагароджаны ордэнам Леніна (1945), двума ордэнамі Чырвонага Сцяга, ордэнам Чырвонай Зоркі, медалямі. Памёр Ц. Я. Міранцоў 12.11.1972 г. ў г. Краснагорск Маскоўскай вобласці.

МУШТУКОЎ Анані Акімавіч. Нарадзіўся ў 1894 г. ў в. Слабада Слаўгарадскага раёна. З сялян. Член КПСС з 1943 г. З 1909 па 1915 працаваў перапісчыкам у валасным праўленні ў в. Доўгі Мох. З 1915 служыў пісарам у вайсковага начальніка ў Быхаве, з 1917 г. служыў у Петраградзе. Удзельнік Кастрычніцкай рэвалюцыі. У лютым 1918 г. пасля дэмабілізацыі вярнуўся на радзіму ў в. Машэцкая Слабада Быхаўскага павета, добраахвотна ўступіў у Прапойску (цяпер Слаўгарад) у валасны ваенны камісарыят і праводзіў мабілізацыю ў Чырвоную Армію. У 1923—1930 гг. працаваў у Быхаўскім райваенкамаце, у 1930—1953 гг. на адказных пасадах у ваенкаматах Казані, Хоцімска, Быхава. З 1953 г. на пенсіі, вёў актыўную работу па ваенна-патрыятычнаму выхаванню моладзі. Узнагароджаны ордэнамі Ле-

Быховский районный историко-краеведческий музей

І. К. Пазнякоў.

Г. І. Паўлюкоў.

М. Д. Плотнікаў.

С. С. Самусёў.

ніна (1949), Чырвонага Сцяга, Чырвонай Зоркі, медалямі. Памёр А. А. Муштукоў у 1974 г.

НЕМЦАЎ Пётр Канстанцінавіч. Нарадзіўся ў 1932 г. ў в. Лудчыцы Быхаўскага раёна. З сялян. Член КПСС. Працаваў у калгасе. З 1951 г. ў Чырвонай Арміі. У 1954—1964 гг. трактарыст, брыгадзір трактарнай брыгады калгаса «Беларусь», з 1964 г. трактарыст гэтага калгаса. Быў членам Быхаўскага райкома КПБ. У 1987 г. прэміраваны Выставачным камітэтам ВДНГ СССР. П. К. Немцаў узнагароджаны ордэнам Леніна, ордэнамі Кастрычніцкай Рэвалюцыі, «Знак Пашаны». Жыве ў в. Лудчыцы Быхаўскага раёна.

НЕРАДЗЕНКАВА Ніна Іванаўна. Нарадзілася ў 1920 г. ў в. Грудзінаўка Быхаўскага раёна. З служачых. У 1938 г. пачала працаваць настаўніцай у Хачынскай сямігадовай школе. У Вялікую Айчынную вайну ў Чырвонай Арміі на інтэнданцкай службе. Пасля сканчэння у 1946 г. Магілёўскага педінстытута працавала настаўніцай у Магілёве, з 1947 г.— у Чавусах. У 1949 г. Н. І. Нерадзенкава пераехала ў родную вёску, да выхаду на пенсію працавала ў Грудзінаўскай сярэдняй школе. Узнагароджана ордэнам Леніна (1971). Жыве ў в. Грудзінаўка.

ПАЗНЯКОЎ Іван Канстанцінавіч. Нарадзіўся 14.5.1934 г. ў в. Няраж Быхаўскага раёна. З сялян. Пасля сканчэння сямігадовай школы працаваў у калгасе пастухом. З 1953 г. ў Савецкай Арміі. Пасля дэмабілізацыі паступіў у сельскае прафесіянальна-тэхнічнае вучылішча. З 1958 г. працаваў трактарыстам, з 1984 г.— брыгадзірам трактарнай брыгады ў калгасе «Рэвалюцыя». І. К. Пазнякоў узнагароджаны ордэнам Леніна (1981), ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга. Жыве ў в. Няраж.

ПАЎЛЮКОЎ Гаўрыла Іванавіч. Нарадзіўся 25.3.1904 г. ў в. Гарадзец Быхаўскага раёна. З сялян. Член КПСС з 1927 г. У 1926 г. быў прызваны ў Чырвоную Армію. Пасля звальнення ў запас працаваў на Матавіліхінскім машынабудаўнічым заводзе ў Свярдлоўскай вобласці, потым вучыўся ў Пермскай савецка-партыйнай школе, быў на партыйнай рабоце. З 1932 г. зноў у Чырвонай Арміі. Пасля сканчэння курсаў палітсаставу займаў пасады палітрука роты, артдывізіёна, сакратара партбюро палка. У Вялікую Айчынную вайну на 2-м Украінскім фронце, намеснік камандзіра знішчальна-супрацьтанкавага палка. Удзельнічаў ва ўзяцці гарадоў Ясы, Унгены, у прарыве абароны праціўніка пад Будапештам і фарсіраванні Дуная, узяцці горада Брно ў Чэхаславакіі. У 1954 г. звольніўся ў запас. Жыў у Быхаве, праводзіў вялікую работу па патрыятычным выхаванні моладзі. Узнагароджаны ордэнам Леніна (1954), ордэнамі Чырвонага Сцяга, Айчыннай вайны I і II ступеней, Чырвонай Зоркі, медалямі. Памёр 13.7.1986 г.

ПІСКУНОВІЧ Павел Іванавіч. Нарадзіўся 3.2.1906 г. ў Гомелі. З рабочых. Член КПСС з 1926 г. Кадравы ваенны, у Чырвонай Арміі з 1928 г. Скончыў школу лётчыкаў у Ленінградзе (1931), курсы старшых авіятэхнікаў (1933). Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. П. І. Піскуновіч пасля дэмабілізацыі ў 1954 г. прыехаў на пастаяннае месца жыхарства ў Быхаў. Узнагароджаны ордэнам Леніна (1957), ордэнамі Чырвонага Сцяга, Айчыннай вайны II ступені, двума ордэнамі Чырвонай Зоркі, медалямі. Памёр П. І. Піскуновіч у 1976 г.

ПЛОТНІКАЎ Міхаіл Данілавіч. Нарадзіўся 19.8.1921 г. ў в. Сялец Быхаўскага раёна ў сялянскай сям'і. Член КПСС з 1956 г. Скончыў Гомельскі сельскагаспадарчы тэхнікум, Рагачоўскі настаўніцкі інстытут, Цімірazеўскую сельскагаспадарчую акадэмію, працаваў настаўнікам у Віцебскай вобласці. У Вялікую Айчынную вайну з кастрычніка 1943 г. М. Д. Плотнікаў — партызан 225-га асобнага атрада Быхаўскай ваенна-аператыўнай групы. З 1944 г. аграном Сялецкай МТС Журавіцкага раёна, з 1952 г. старшыня калгаса «XVIII партз'езд» Быхаўскага раёна. Калгас пад кіраўніцтвам М. Д. Плотнікава стаў адной з перадавых гаспадарак у

Быховский районный историко-краеведческий музей

І. Г. Сафонаў.

Ю. П. Скажанюк.

Н. А. Сліж.

Т. Пз. Солахава.

раёне. Быў выбраны членам Быхаўскага райкома КПБ, дэпутатам Быхаўскага раённага і Магілёўскага абласнога Саветаў народных дэпутатаў. Узнагароджаны ордэнам Леніна (1966), ордэнам «Знак Пашаны», медалём «За баявыя заслугі». М. Д. Плотнікаў трагічна загінуў у аўтамабільнай катастрофе 27.7.1969 г.

САМУСЁЎ Сямён Сідаравіч. Нарадзіўся ў 1902 г. ў в. Лазаравічы Быхаўскага раёна. З дзесяці гадоў пачаў працаваць у сельскай гаспадарцы. Быў калгаснікам, старшынёй калгасаў, старшынёй сельсавета. Удзельнік савецка-фінляндскай 1939—1940 гг. і Вялікай Айчыннай войнаў. У гады Айчыннай вайны сувязны, палітрук роты 810-га партызанскага палка. У пасляваенны час актыўна ўдзельнічаў у аднаўленні народнай гаспадаркі, працаваў старшынёй калгасаў «Рэвалюцыя», імя Ільіча. У 1959 г. быў выбраны дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР. Узнагароджаны ордэнам Леніна (1958), медалямі. С. С. Самусёў памёр 25.3.1982 г.

САПЕГІН Іван Максімавіч. Нарадзіўся 23.4. 1923 г. ў с. Махіцкае Краснінскага раёна Смаленскай вобл. ў сялянскай сям'і. Член КПСС з 1951 г. Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. На фронце з 1943 г. Пасля дэмабілізацыі працаваў у калгасе на радзіме, а пасля сканчэння ў 1948 г. Гарадоцкага тэхнікума механізацыі сельскай гаспадаркі — механікам, дырэктарам МТС. У 1965 г. скончыў Харкаўскі інстытут механізацыі і электрыфікацыі сельскай гаспадаркі, узначальваў Ульскую і Ветранскую МТС, потым саўгас «Рыдамлькі», упраўленне сельскай гаспадаркі Талачынскага раёна. У 1971—1978 гг. працаваў дырэктарам саўгаса «Вараніно» Быхаўскага раёна. Узнагароджаны ордэнам Леніна (1966), ордэнам Айчыннай вайны I ступені, медалямі, сярэбраным медалём ВДНГ. Памёр І. М. Сапегін 4.12.1985 г.

САФОНАЎ Іван Георгіевіч. Нарадзіўся ў 1903 г. ў в. Трасцівец Быхаўскага раёна. З сялян. Член КПСС з 1926 г. У 1920 г. скончыў школу 2-й ступені ў Быхаве. З 1922 г. працаваў на шахтах Данбаса. У Чырвонай Арміі з 1925 г. З 1940 г. на выкладчыцкай рабоце ў ваенных навучальных установах. Палкоўнік І. Г. Сафонаў — удзельнік абароны Масквы. У 1956—1961 гг. працаваў інжынерам у войсковай часці ў Рызе. Узнагароджаны ордэнам Леніна (1951), ордэнамі Чырвонага Сцяга, Айчыннай вайны, Чырвонай Зоркі, медалямі. І. Г. Сафонаў памёр 12.2.1981 г. ў Рызе.

СКАВАРОДКІН Пётр Андрэевіч. Нарадзіўся ў 1927 г. ў в. Навасёлкі Магілёўскага раёна. З сялян. Член КПСС з 1966 г. З 1945 г. працаваў рабочым у Лупалаўскім лясніцтве Магілёўскага лясгаса, з 1953 г.— машыністам торфаўборачнага камбайна на торфапрадпрыемстве «Дняпроўскае» Быхаўскага раёна. У цяперашні час — трактарыст калгаса імя Ільіча. П. А. Скавародкін узнагароджаны ордэнам Леніна (1966), медалямі. Жыве ў в. Следзюкі.

СКАЖАНЮК Юлій Паўлавіч. Нарадзіўся ў 1897 г. ў в. Загорцы Плужнянскага раёна Хмяльніцкай вобласці. Член КПСС. У лістападзе 1917 г. ў Петраградзе, чырвонагвардзеец Першага Паўночнага атрада (пазней перафарміраваны ў полк імя Сцяпана Разіна), прайшоў баявымі дарогамі Урал, ваяваў з белагвардзейцамі ў Казахстане і на Алтаі. Пасля грамадзянскай вайны 30 гадоў служыў у Чырвонай Арміі. У Вялікую Айчынную вайну на фронце. Камандаваў танкавым палком. Пасля вайны — намеснік камандзіра танкавай брыгады. Дэмабілізаваўшыся з арміі ў 1947 г., палкоўнік у адстаўцы Ю. П. Скажанюк прыехаў на пастаяннае жыхарства ў Быхаў, вёў выхаваўчую работу сярод моладзі. Узнагароджаны двума ордэнамі Леніна, ордэнамі Чырвонага Сцяга, Айчыннай вайны I ступені, Чырвонай Зоркі, медалямі. Памёр Ю. П. Скажанюк у 1969 г.

СЛІЖ Ніна Аляксандраўна. Нарадзілася ў 1896 г. ў Вільнюсе. З служачых. У 1912 г. скончыла гімназію ў Вільнюсе. Працавала настаўніцай у Духаўшчынскім і Дарагабужскім паветах Смаленскай губерні. З 1918 г. выкладала ў школах

Быховский районный историко-краеведческий музей

А. В. Ставянкоў.

І. І. Стасін.

Слаўгарадскага раёна, у 1939—1941 гг. у Быхаве, у 1941 г. завочна скончыла пединстытут. У гады вайны Н. А. Сліж працавала ў савецкім тыле, з 1945 г. працягвала работу ў школах Быхава. З 1955 г. на пенсіі. Узнагароджана ордэнам Леніна (1948). Памерла Н. А. Сліж 5.10.1970 г.

СМАЛЯНКОВА Марыя Цімафееўна. Нарадзілася ў 1922 г. ў в. Усходняя Быхаўскага раёна ў сялянскай сям'і. У 1939—1941 гг. вучылася ў Ейскай сельскагаспадарчай школе. У 1942 г. пасля сканчэння курсаў трактарыстаў пры Ейскім зернесаўгасе працавала ў гэтым саўгасе.

З 1949 г. была трактарысткай, брыгадзірам у Быхаўскай і Балонавасялецкай МТС, потым у саўгасах «Быхаўскі» і «Усход». У 1951 г. М. Ц. Смалянкова выбрана дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР, у 1976— членам Рэвізійнай камісіі Кампартыі Беларусі. Узнагароджана ордэнам Леніна (1976), ордэнам Кастрычніцкай Рэвалюцыі, медалямі. М. Ц. Смалянкова жыве ў в. Усходняя.

СМОЛКІНА Марыя Беркаўна. Нарадзілася 20.4.1920 г. ў в. Журавічы Рагачоўскага раёна. З рабочых. Член КПСС з 1951 г. Перад вайной скончыла 3 курсы Віцебскага ветэрынарнага інстытута. У гады Вялікай Айчыннай вайны працавала ў савецкім тыле. Пасля вызвалення Журавіцкага раёна працавала ў райземаддзеле ветэрынарным урачом. У 1957—1984 гг.— старшыня калгаса «Іскра» Быхаўскага раёна. М. Б. Смолкіна выбіралася членам Быхаўскага РК КПБ, дэпутатам раённага Савета народных дэпутатаў. Узнагароджана ордэнам Леніна (1973), ордэнамі Кастрычніцкай Рэвалюцыі, Працоўнага Чырвонага Сцяга. На пенсіі. Жыве ў Магілёве.

СОЛАХАВА Таццяна Дзмітрыеўна. Нарадзілася ў 1938 г. ў в. Абідавічы Быхаўскага раёна. З сялян. Член КПСС з 1960 г. З 1957 г., пасля сканчэння Жыліцкага сельскагаспадарчага тэхнікума, працавала аграномам калгаса, потым рабочай саўгаса ў Чэрыкаўскім раёне. У 1960 г. пераехала на Быхаўшчыну і працавала ў калгасе «XVIII партз'езд» кладаўшчыком, брыгадзірам комплекснай брыгады, з 1971 г. працуе начальнікам вытворчага ўчастка. У 1975 г. была выбрана дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР. Узнагароджана ордэнам Леніна (1975), ордэнам Кастрычніцкай Рэвалюцыі, медалём. Жыве ў пасёлку Дружба Быхаўскага раёна.

СТАВЯНКОЎ Анатоль Васілевіч. Нарадзіўся 3.12.1896 г. ў в. Касічы Быхаўскага раёна. З сялян. Член КПСС з 1932 г. З 1915 г. ў царскай арміі, удзельнік 1-й сусветнай вайны, за храбрасць быў узнагароджаны Георгіеўскім крыжам і медалём. З лістапада 1917 г. ў Чырвонай гвардыі, потым у Чырвонай Арміі, намеснік камандзіра партызанскага атрада, памочнік і камандзір кавалерыйскага эскадрона, памочнік камандзіра кавалерыйскага палка. Удзельнічаў у баях на Паўднёвым, Усходнім і Заходнім франтах, разгроме бандаў Антонава і Бакунчоў. За гераізм, праяўлены ў гады грамадзянскай вайны, узнагароджаны 2 ордэнамі Чырвонага Сцяга. У 1924 г. А. В. Ставянкоў скончыў курсы камсаставу, у 1940 г.— курсы ўдасканалення пры Акадэміі Генштаба. У Вялікую Айчынную вайну камандзір кавалерыйскай дывізіі, намеснік камандзіра кавалерыйскага корпуса на Заходнім, Сталінградскім, Паўднёва-Заходнім, Цэнтральным і 1-м Беларускім франтах. Пасля вайны генерал-маёр А. В. Ставянкоў на адказных пасадах ва Узброеных Сілах СССР, з 1957 г. ў запасе. Узнагароджаны 3 ордэнамі Леніна, 3 ордэнамі Чырвонага Сцяга, 3 іншымі ордэнамі, медалямі, ордэнамі ПНР. Памёр А. В. Ставянкоў 8.5.1968 г., пахаваны на Новадзявочых могілках у Маскве.

СТАСІН Іван Іванавіч. Нарадзіўся ў 1921 г. ў в. Дунаёк Быхаўскага раёна. З сялян. Член КПСС з 1945 г. Працоўную дзейнасць пачаў у 1939 г. рабочым на Макееўскім хімічным заводзе. У Чырвонай Арміі з 1940 г. Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. Ваяваў на Заходнім, Калінінскім, Варонежскім, 1-м, 2-м, 4-м Украінскіх франтах. З 1946 г. працаваў памочнікам машыніста Сулінскага рудаўпраўлення ў Растоўскай вобласці. У 1948 г. І. І. Стасін прыехаў на пастаяннае жыхарства на Быхаўшчыну, працаваў у калгасе «Чырвоны гай». У 1951—1971 гг. рабочы, тэхнік транспарту, машыніст матавоза, трактарыст, майстар участка па здабычы торфу на торфапрадпрыемстве «Чырвоная Беларусь». Узнагароджаны ордэнам Леніна (1971), двума ордэнамі Айчыннай вайны, медалямі. І. І. Стасін на пенсіі, жыве ў пасёлку Чырвоная Беларусь.

ЦЮТНЕЎ Іван Сцяпанавіч. Нарадзіўся 12.1.1903 г. ў с. Дуброўскае Лябяжаўскага раёна Курганскай вобласці. З сялян. Член КПСС з 1942 г. Працоўную дзейнасць пачаў з 1916 г. У Чырвонай Арміі з 1925 г. Удзельнік савецка-фінляндскай вайны 1939—1940 гг. У Вялікую Айчынную вайну з першых дзён на фронце. Дэмабілізаваўся ў 1954 г. Жыў у Быхаве. Узна-

Быховский районный историко-краеведческий музей

А. В. Чаркашын.

гароджаны ордэнам Леніна (1951), ордэнам Чырвонага Сцяга, двума ордэнамі Чырвонай Зоркі, медалямі. І. С. Цютнеў памёр 20.1.1974 г.

ЧАРКАШЫН Аркадзь Васілевіч. Нарадзіўся ў 1922 г. ў в. Міхайлаўка Цюпскага раёна Кіргізскай ССР у сям'і рабочых. Член КПСС з 1945 г. Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. У 1942 г. скончыў Ташкенцкае авіяцыйнае вучылішча. З 1943 г. ў дзеючай арміі — штурман звяна авіяцыйнага бамбардзіровачнага палка. Удзельнічаў у многіх баях, у тым ліку ў бамбардзіроўках Берліна. Працягваў службу ў арміі да 1959 г. Пасля дэмабілізацыі А. В. Чаркашын працаваў у народнай гаспадарцы ў Быхаве. Узнагароджаны ордэнам Леніна (1957), трыма ордэнамі Чырвонага Сцяга, ордэнам Айчыннай вайны II ступені, двума ордэнамі Чырвонай Зоркі, медалямі. Памёр А. В. Чаркашын 29.3.1987 г.

ШЫНЯЛЁЎ Аляксандр Нічыпаравіч. Нарадзіўся ў 1929 г. ў в. Смолина Быхаўскага раёна. З рабочых. Пасля вайны працаваў трактарыстам у калгасе. З 1978 г. брыгадзір трактарнай брыгады калгаса «Беларусь». А. Н. Шынялёў быў дэпутатам сельскага Савета народных дэпутатаў. Узнагароджаны ордэнам Леніна (1972), ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга. Жыве ў в. Лудчыны Быхаўскага раёна.

Са званнем «Заслужаны...»

За выдатныя працоўныя поспехі ў розных галінах народнай гаспадаркі і культуры больш як 30 прадстаўнікам Быхаўшчыны прысвоены ганаровыя званні Беларускай ССР.

Заслужаны аграном Беларускай ССР — КАНЭЛЬСКАЯ Ганна Сямёнаўна (1966, аграном калгаса «Беларусь»)[1].

Заслужаныя будаўнікі Беларускай ССР: ГАРАШЧУК Юлія Конанаўна (1969, брыгадзір тынкоўшчыкаў ПМК № 20); **ЧОРСТВЫ Ілья Пятровіч** (1979, брыгадзір МПМК № 107).

Заслужаны меліяратар Беларускай ССР — БУТАНАЎ Канстанцін Яфрэмавіч (1978, брыгадзір ПМК № 9, ПМК № 85).

Заслужаны механізатар Беларускай ССР — ЯЎЦІХІН Іван Іванавіч (1968, кіраўнік Дняпроўскага аддзялення Сельгастэхнікі).

Заслужаныя настаўнікі Беларускай ССР: АРЛОЎСКАЯ Ніна Іванаўна (1975, настаўніца СШ № 1 г. Быхава); **ВІЛЬТОЎСКАЯ Ніна Львоўна** (1960, настаўніца СШ № 2 г. Быхава); **ГАЛІНОЎСКІ Іван Кірылавіч** (1959, дырэктар СШ № 2, настаўнік СШ № 3 г. Быхава); **ГОНТАРАВА Ганна Архіпаўна** (1973, настаўніца Ветранскай СШ); **ГРЫЦАЎ Аляксей Максімавіч** (1977, дырэктар Холстаўскай васьмігадовай школы); **ДЗЕВІШАВА Дзіляра Харысаўна** (1968, дырэктар СШ № 1 г. Быхава); **КАМАРОВА Настасся Аляксееўна** (1957, настаўніца СШ № 1 г. Быхава); **КРАВЕЦ Марыя Андрэеўна** (1968, загадчыца дзіцячага сада кансервава-агароднінасушыльнага завода); **КРАСНІЦКАЯ Марыя Фёдараўна** (1971, загадчыца метадычнага кабінета РАНА); **ЛІСАЎ Анатоль Пятровіч** (1978, загадчык РАНА, дырэктар СШ № 1 г. Быхава); **ЛУГАЎЦОВА Марыя Гаўрылаўна** (1980, настаўніца СШ № 4 г. Быхава); **ЛЫСУХА Надзея Пракопаўна** (1968, настаўніца СШ № 2, Быхава); **ЛЫЧОВА Наталля Цімафееўна** (1974, загадчыца Залахвянскай пачатковай школы); **МАКЕЕЎ Рыгор Лявонцьевіч** (1966, настаўнік СШ № 2 г. Быхава); **НАВУМЕНКА Вера Уладзіміраўна** (1964, завуч СШ № 1 г. Быхава); **ПАБОРЦАВА Таісія Раманаўна** (1970, настаўніца Макранскай СШ); **РАЕНТАВА Надзея Пятроўна** (1972, настаўніца Сушчоўскай васьмігадовай школы); **СЛІЖ Уладзімір Сямёнавіч** (1955, настаўнік СШ № 2 г. Быхава); **ТАМАШЭВІЧ Таццяна Паўлаўна** (1967); **ШЧАРБІНА Алена Авакумаўна** (1968, настаўніца Перакладавіцкай пачатковай школы).

Заслужаны работнік бытавога абслугоўвання насельніцтва Беларускай ССР — БАРАНЧУК Ганна Уласаўна (1970, швачка райбыткамбіната).

Заслужаны работнік гандлю Беларускай ССР — САПЯЖЫНСКАЯ Клара Іванаўна (1971, супрацоўніца Быхаўскага райспажыўсаюза).

Заслужаны работнік культуры Беларускай ССР — БАРЫСАЎ Георгій Ера-

[1] У дужках даецца год прысвоення звання, пасада і месца працы ўзнагароджанага на той час.

Быховский районный историко-краеведческий музей

меевіч (1974, рэдактар раённай газеты «Маяк Прыдняпроўя»).

Заслужаны работнік прамысловасці Беларускай ССР — АЗЯРНЫ Сяргей Фёдаравіч (1970, газаэлектразваршчык агароднінасушыльнага завода).

Заслужаны работнік сацыяльнага забеспячэння Беларускай ССР — КАРБОЎСКІ Іван Паўлавіч (1981, дырэктар Быхаўскага дома-інтэрната).

Заслужаны ўрач Беларускай ССР — КУГЕЛЬ Калман Шмеркавіч (1966, галоўны ўрач Рыжкаўскай сельскай бальніцы).

Заслужаны эканаміст Беларускай ССР — КОРЗА Леанід Мікалаевіч (1971, кіраўнік Быхаўскага аддзялення Дзяржбанка СССР).

ЕМЯЛЬЯН КЛІМЕНЦЬЕВІЧ АЗАРАНКА

Беларускі савецкі філосаф, доктар філасофскіх навук (1962), прафесар (1962). Нарадзіўся ў 1908 г. ў в. Узнікі (цяпер Чырвоная Слабада) Быхаўскага раёна. З сялян. Член КПСС з 1940 г. Пасля сканчэння ў 1929 г. Магілёўскага педагагічнага тэхнікума настаўнічаў у 1920—1932 гг. на Віцебшчыне. У 1938 г. скончыў Ленінградскі універсітэт. З 1938 г. працаваў намеснікам дырэктара Арлоўскага педагагічнага і настаўніцкага інстытута, дырэктарам Чарапавецкага настаўніцкага інстытута Валагодскай вобласці. У Вялікую Айчынную вайну ў 1941—1942 гг. камандзір роты на абарончых умацаваннях на чыгунцы Волагда — Масква, з 1944 г. ў распараджэнні ЦК КП(б)Б, да 1950 г. працаваў у апараце ЦК КП(б)Б. У 1950—1954 гг. прарэктар БДУ імя У. І. Леніна. З 1957 г. загадчык кафедры марксісцка-ленінскай філасофіі Мінскага медыцынскага інстытута. З 1976 г. на пенсіі. Аўтар кнігі «Светапогляд М. В. Ламаносава» (1959), апублікаваў больш як 60 навуковых прац. Узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны», медалямі. Памёр Е. К. Азаранка 22 лютага 1988 г.

АЛЯКСАНДР АЛЯКСАНДРАВІЧ ВАВІЛАЎ

Савецкі вучоны ў галіне аўтаматыкі і працэсаў кіравання, доктар тэхнічных навук, член-карэспандэнт АН СССР. Нарадзіўся ў 1921 г. на Смаленшчыне. Член КПСС з 1943 г. У пачатку 1930-х гадоў бацькі Вавілава пераехалі на жыхарства ў Быхаў, тут ён вучыўся ў СШ № 2. У 1939 г., будучы вучнем 9-га класа, здаў экстэрнам экзамены за 10-ы клас і паступіў у Ленінградскі электратэхнічны інстытут імя У. І. Ульянава (Леніна). Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, служыў у радыёвойсках. У 1951 г. скончыў Ленінградскі электратэхнічны інстытут (ЛЭТІ), пазней узначальваў кафедру аўтаматыкі і працэсаў кіравання ў інстытуце, у 1968—1983 гг. быў рэктарам гэтага інстытута. Напісаў і выдаў больш за 200

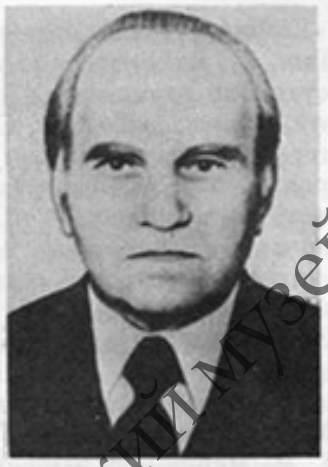

А. А. Вавілаў.

навуковых работ. Асноўная сфера навуковай дзейнасці А. А. Вавілава — праблемы тэорыі і практыкі аўтаматыкі і працэсаў кіравання. А. А. Вавілаў быў дэлегатам XXV з'езда КПСС, неаднаразова выбіраўся членам Ленінградскага абкома КПСС, дэпутатам Ленінградскага гарадскога Савета народных дэпутатаў, быў старшынёй савета ректараў ленінградскіх ВНУ, членам Вышэйшай атэстацыйнай камісіі. Узнагароджаны ордэнамі Леніна, Кастрычніцкай Рэвалюцыі, двума ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга, медалямі. Памёр А. А. Вавілаў 12 кастрычніка 1983 г.

АРКАДЗЬ САМСОНАВІЧ ЕРУСАЛІМСКІ

Савецкі гісторык, доктар гістарычных навук (1948). Нарадзіўся 1 чэрвеня 1901 г. ў в. Новы Быхаў Быхаўскага раёна. Член КПСС з 1938 г. У 1923 г. скончыў 1-ы Маскоўскі універсітэт. У 1925—1945 гг. старшы навуковы супрацоўнік Інстытута сусветнай гаспадаркі і сусветнай палітыкі АН СССР, адначасова прафесар Інстытута чырвонай прафесуры ў 1930—1932 гг., у 1939—1941 гг. прафесар, загадчык кафедры Вышэйшай дыпламатычнай школы пры НКЗС СССР. У Вялікую Айчынную вайну начальнік замежнага аддзела газеты «Красная звезда». У 1944—1956 гг. выкладчык, прафесар Маскоўскага дзяржаўнага універсітэта імя М. В. Ламаносава, у 1945—1965 гг. старшы навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі АН СССР, быў старшынёй групы па вывучэнню гісторыі Германіі пры Інстытуце гісторыі АН СССР. У 1956—1962 гг. узначальваў Камісію гісторыкаў СССР — ГДР, садзейнічаў цеснаму супрацоўніцтву вучоных дзвюх краін. А. С. Ерусалімскі быў буйным спецыялістам па гісторыі Германіі. Прызнаннем заслуг у гэтай галіне стала выбранне яго ў 1956 г. членам-карэспандэнтам Акадэміі навук ГДР. Аўтар кніг «Германія, Антанта і СССР» (1928), «Знешняя палітыка і дыпламатыя германскага імперыялізму ў канцы XIX стагоддзя» (1948, 1951), «Германскі імперыялізм: гісторыя і сучаснасць» (1964),

Быховский районный историко-краеведческий музей

«Бісмарк. Дыпламатыя і мілітарызм» (1968) і інш., у якіх паслядоўна выкрываў агрэсіўную сутнасць германскага імперыялізму і мілітарызму. Шэраг работ А. С. Ерусалімскі прысвяціў германскаму пытанню і іншым праблемам міжнароднай палітыкі навейшага часу. Кароткі агляд асабістага фонду А. С. Ерусалімскага апублікаваны ў 8-м томе інфармацыйна-даведачнага выдання «Архіў Акадэміі навук СССР. Агляд архіўных матэрыялаў» (выдавецтва «Навука», Ленінградскае аддзяленне, 1986 г.). Вялікі раздзел у фондзе — перапіска А. С. Ерусалімскага з савецкімі гісторыкамі Н. М. Дружыніным, М. В. Нечкінай, Е. В. Тарле, А. М. Панкратавай, І. М. Майскім, з замежнымі вучонымі і палітычнымі дзеячамі В. Ульбрыхтам, Л. Больцам, В. Бартэлем і інш. За кнігу «Знешняя палітыка і дыпламатыя германскага імперыялізму ў канцы XIX стагоддзя» прысуджана Дзяржаўная прэмія СССР 1950 г. Памёр А. С. Ерусалімскі 30 лістапада 1965 г.

АЛЯКСЕЙ ФЯДОСАВІЧ ІВАНОЎ

Беларускі савецкі дэндролаг, доктар біялагічных навук (1968). Нарадзіўся ў 1913 г. ў в. Чачэвічы Быхаўскага раёна. Член КПСС з 1945 г. Скончыў Беларускі лесатэхнічны інстытут (1938). Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. У 1946—1948 гг. дырэктар Ваўкавыскага лясгаса. З 1948 г. ў АН БССР. У 1969—1975 гг. загадчык аддзела дрэўных раслін Інстытута эксперыментальнай батанікі АН БССР. А. Ф. Іваноў — аўтар прац па біялогіі і інтрадукцыі дрэўных раслін на Беларусі, адзін з складальнікаў выдання «Інтрадукаваныя дрэвы і кусты ў Беларускай ССР» (вып. 1—3, 1959—61, адзін з аўтараў кніг «Адносіны дрэўных раслін да вільготнасці і кіслотнасці глебы» (1966, разам з А. У. Панамаровай, Т. Ф. Дзяругінай), «Біялогія дрэўных раслін» (1975). Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР 1976 г. Узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі, медалямі. Памёр А. Ф. Іваноў 30 верасня 1976 г.

КАНСТАНЦІН ІЎЛІЯНАВІЧ ЛУКАШОЎ

Беларускі савецкі геолаг і геахімік, акадэмік АН БССР (1953), доктар геолага-мінералагічных навук (1937), прафесар (1938), заслужаны дзеяч навукі БССР (1967), лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР. Нарадзіўся ў 1907 г. ў в. Гарадзец Быхаўскага раёна. З сялян. Член КПСС з 1927 г. Скончыў Ленінградскі універсітэт (1931). У 1925—1927 гг. працаваў сакратаром камітэта сялянскіх таварыстваў узаемадапамогі, загадчыкам клуба шклозавода «Ільіч». У 1927 г. па пуцёўцы камсамола накіраваны на вучобу ў Ленінградскі дзяржаўны універсітэт. Студэнтам удзельнічаў у рабоце Усесаюзнага з'езда глебазнаўцаў, дзе выбіраўся членам аргкамітэта па падрыхтоўцы Міжнароднага кангрэса. З 1931 г. загадчык кафедры грунтазнаўства, дэкан глебава-геалагічнага факультэта ў 1938—1939 гг., рэктар Ленінградскага універсітэта. У 1939—1944 гг. працаваў у Наркамаце замежнага гандлю СССР, з 1944 прафесар, загадчык кафедры эканамічнай геаграфіі Інстытута знешняга гандлю СССР, кафедры фізічнай геаграфіі замежных краін Маскоўскага універсітэта. У 1953—1956 гг. рэктар БДУ імя У. І. Леніна, у 1956—1969 гг. віцэ-прэзідэнт АН БССР, адначасова ў 1963—1970 гг. загадчык лабараторыі геахімічных праблем АН БССР, у 1971—1977 гг. дырэктар, з 1975 г. адначасова загадчык лабараторыі геахіміі тэхнагенезу Інстытута геахіміі і геафізікі АН БССР. К. І. Лукашоў — заснавальнік генетычнага кірунку ў грунтазнаўстве і беларускай геахімічнай школы. Ён зрабіў вялікі ўклад у вывучэнне кары выветрывання, геалогіі і палеагеаграфіі, літалогіі і геахіміі зоны гіпергенезу і антрапагену, фізічнай і эканамічнай геаграфіі, у пошукі карысных выкапняў, а таксама ў распрацоўку геахімічных аспектаў тэхнагенезу, аховы навакольнага асяроддзя і рацыянальнага прыродакарыстання. Яго працы садзейнічалі адкрыццю радовішчаў нафты, комплекснаму выкарыстанню прыродных рэсурсаў. За адкрыццё і разведку нафты ў рэспубліцы ўдастоены Дзяржаўнай прэміі БССР 1972 г. Ён — аўтар навуковых прац: «Грунты СССР» (1939), «Асновы літалогіі і геахіміі кары выветрывання» (1958), «Генетычныя тыпы і фацыі антрапагенавых адкладаў» (1960), «Нарысы па геахіміі гіпергенезу» (1963), «Геалогія чацвярцічнага перыяду» (1971), «Уводзіны ў палеагеахімію зямной кары» (1974), «Геахімічнае вывучэнне зямной кары» (1977, разам з У. А. Кузняцовым, В. К. Лукашовым) і інш. К. І. Лукашоў вёў вялікую грамадскую работу. Ён быў членам ЦК КПБ у 1954—1959 гг., членам Рэвізійнай камісіі КПБ у 1960—1961 гг., дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР у 1952—1967 гг., членам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР у 1963—1967 гг. Узнагароджаны 2 ордэнамі Чырвонага

К. І. Лукашоў.

М. Г. Мушынскі.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Сцяга, ордэнам Дружбы народаў, медалямі, Ганаровымі граматамі Вярхоўнага Савета БССР. Памёр К. І. Лукашоў 23 мая 1987 г.

АРКАДЗЬ АЛЯКСЕЕВІЧ МАЦВЕЕЎ

Беларускі савецкі вучоны, доктар медыцынскіх навук (1975). Нарадзіўся ў 1932 г. ў Быхаве. Член КПСС з 1983 г. Скончыў Віцебскі медыцынскі інстытут у 1956 г. Працаваў галоўным урачом Віцебскай раённай санэпідстанцыі, потым намеснікам галоўнага ўрача Віцебскага раёна па лячэбнай рабоце. З 1957 г. па сумяшчэнню асістэнт кафедры інфекцыйных хвароб Віцебскага мединстытута, з 1960 у аспірантуры, у 1963—1971 гг. асістэнт, з 1971 г. дацэнт гэтай кафедры, з 1979 г. прафесар. З 1985 г. дэкан факультэта ўдасканалення ўрачоў пры Віцебскім медыцынскім інстытуце. Асноўная тэма навуковых даследаванняў А. А. Мацвеева — вірусныя гепатыты, вельмі пашыраныя інфекцыйныя захворванні, пры якіх пашкоджваецца печань. Распрацаваныя пад кіраўніцтвам А. А. Мацвеева методыкі лячэння віруснага гепатыту атрымалі шырокае распаўсюджанне ва ўрачэбнай практыцы ў рэспубліцы. Апублікаваў больш за 70 навуковых прац; разам з калектывам кафедры праводзіць даследаванні па імуналогіі гепатытаў, прымае актыўны ўдзел у грамадскім жыцці. Пад яго кіраўніцтвам падрыхтаваны 4 кандыдаты навук, 2 з іх сталі лаўрэатамі прэміі Ленінскага камсамола Беларусі.

МІХАІЛ ІОСІФАВІЧ МУШЫНСКІ

Беларускі савецкі крытык і літаратуразнавец, тэкстолаг, доктар філалагічных навук (1978). Нарадзіўся ў 1931 г. ў в. Мокрая Быхаўскага раёна. Член КПСС з 1976 г. Скончыў БДУ імя У. І. Леніна (1955). У 1955—1956 гг. працаваў у выдавецтве БДУ імя У. І. Леніна. З 1956 г. навуковы супрацоўнік, з 1979 г. загадчык сектара тэксталогіі і выданняў Інстытута літаратуры АН БССР. Член Саюза пісьменнікаў БССР (з 1973). Друкуецца з 1957 г. Даследуе жыццё і творчасць Я. Коласа, тэарэтычныя і метадалагічныя аспекты станаўлення беларускай крытыкі і літаратуразнаўства, праблемы практычнай тэксталогіі. М. І. Мушынскі — адзін з аўтараў кніг «Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры» (т. 2, 1969), «Беларуская савецкая проза. Раман і аповесць» (1971), «Шляхі развіцця беларускай савецкай прозы» (1972, разам з В. А. Каваленкам, А. С. Яскевічам) і інш. Апублікаваў больш за 100 работ у навуковым, перыядычным друку, у т. л. шэраг буйных манаграфій. Аўтар кніг «Ад задумы да здзяйснення» (1965), «Беларуская крытыка і літаратуразнаўства. 20—30-я гады» (1975, адзначана медалём галоўнага камітэта ВДНГ СССР у 1977 г.), «Беларускае савецкае літаратуразнаўства» (1979), «Якуб Колас: Летапіс жыцця і творчасці» (1982), «Беларуская крытыка і літаратуразнаўства. 40-я — першая палавіна 60-х гг.» (1985), «Літаратура і ідэалагічная барацьба» (1987). У 1971 г. за поспехі ў навукова-даследнай рабоце ўзнагароджаны медалём «За працоўную доблесць». У 1980 г. за ўдзел у 2-томным даследаванні «Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры» і «Гісторыя беларускай савецкай літаратуры» (1977, на рус. мове) прысуджана Дзяржаўная прэмія імя Я. Коласа.

ДАСІФЕЙ ІВАНАВІЧ НАДТАЧАЕЎ

Савецкі вучоны, гісторык. Нарадзіўся ў 1912 г. ў в. Чырвоная Слабада (раней в. Узнікі) Быхаўскага раёна. З сялян. Член КПСС з 1940 г. У 1935 г. скончыў Магілёўскі палітыка-асветны інстытут, у 1938 г.— аспірантуру пры Маскоўскім дзяржаўным педінстытуце імя У. І. Леніна. З 1930 г. працаваў у рэдакцыі раённай газеты ў Быхаве. З 1938 г. асістэнт кафедры гісторыі СССР, з 1939 г. дацэнт Маскоўскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута імя У. І. Леніна. У 1940—1943 гг. у Чырвонай Арміі: чырвонаармеец 607-га стралковага палка 185-й стралковай дывізіі МВА, палітрук узвода аховы, старшы інструктар палітаддзела Ваенна-юрыдычнай акадэміі. У 1943—1945 гг. старшы выкладчык кафедры марксізма-ленінізма гэтай акадэміі. У 1945—1948 гг. намеснік загадчыка сектара Інстытута Маркса — Энгельса — Леніна пры ЦК ВКП(б). З 1948 г. выкладчык кафедры гісторыі партыі, з 1949 г. намеснік рэктара Акадэміі грамадскіх навук, з 1950 г. рэктар Акадэміі грамадскіх навук пры ЦК КПСС. У 1955—1958 гг. загадчык кафедры гісторыі КПСС Маскоўскага універсітэта імя М. В. Ламаносава, у 1958—1961 гг. дырэктар выдавецтва сацыяльна-эканамічнай літаратуры, у 1961—1964 гг. прафесар Акадэміі грамадскіх навук пры ЦК КПСС. У 1964—1976 гг. загадчык кафедры марксізма-ленінізма Маскоўскага дзяржаўнага гісторыка-архіўнага інстытута. З 1976 г. на пенсіі. Жыў у Маскве. Памёр Д. І. Надтачаеў у маі 1984 г.

БАРЫС ВАСІЛЕВІЧ СТРАЛЬЦОЎ

Беларускі савецкі літаратуразнавец, публіцыст, пісьменнік, доктар філалагічных навук (1978), прафесар (1979). Нарадзіўся ў 1926 г. ў в. Хутар Быхаўскага раёна. Член КПСС з 1963 г. Скончыў БДУ імя У. І. Леніна (1956). У 1953—1969 гг. працаваў у газетах «Чырвоная змена» і «Звязда», з 1969 г. загадчык кафедры тэорыі і практыкі савецкай журналістыкі БДУ. Даследуе жанры сучаснай публіцыстыкі, аўтар манаграфіі «Газета і мараль» (1971), кніг «Публіцыстычнасць інфармацыйных жанраў» (1973), «Аналітычныя жанры: Пытанні тэорыі і практыкі» (1974), «Публіцыстыка: Жанры. Майстэрства» (1977),

Быховский районный историко-краеведческий музей

«Фельетон: Тэорыя і практыка жанру» (1983). Навуковыя працы Б. В. Стральцова вядомы ў нашай краіне і за мяжой. Яго манаграфія «Беларусь» выдадзена ЮНЕСКА на англійскай, нямецкай, французскай і іспанскай мовах. Б. В. Стральцоў піша і мастацкія творы, асноўная тэматыка якіх — сучаснае жыццё грамадства: раман «Між крутых берагоў» (1980), аповесць «Вячэрняя планета» (1975), зборнікі апавяданняў «Сыходзяцца бальшакі і прасёлкі» (1969), «Наследнік» (1963), нарысаў «Дружная рунь» (1962, з Э. І. Чэчкай) і інш. Жыве ў Мінску.

АНДРЭЙ ІВАНАВІЧ ЦЁМКІН

Дзяржаўны дзеяч БССР. Нарадзіўся ў 1902 г. ў в. Ветранка Быхаўскага раёна. Член КПСС з 1924 г. Удзельнік грамадзянскай, Вялікай Айчыннай войнаў. Скончыў Інстытут чырвонай прафесуры (1932). З 1922 г. на савецкай і партыйнай рабоце. З 1932 г. на палітрабоце ў Чырвонай Арміі, з 1935 г. ў Аб'яднанай Беларускай ваеннай школе. У 1937—1938 гг. першы намеснік Старшыні СНК БССР. З 1938 г. старшыня Мінскага аблвыканкома. У 1941—1946 гг. у Чырвонай Арміі, з 1946 г. начальнік Упраўлення па справах сельскага і калгаснага будаўніцтва пры Савеце Міністраў БССР, з 1950 г. намеснік міністра камунальнай гаспадаркі БССР, у 1958—1959 гг. намеснік начальніка Галоўнага ўпраўлення матэрыяльна-тэхнічнага забеспячэння пры Савеце Міністраў БССР. Дэпутат Вярхоўнага Савета БССР у 1947—1951 гг. Памёр А. І. Цёмкін 3 студзеня 1981 г.

Ганаровыя грамадзяне Быхава

Сярод ганаровых грамадзян Быхава Е. Ц. Андрэенкаў, М. Дз. Грыцан, С. У. Грышын, П. І. Звяздаеў, М. І. Масквін, І. Т. Мацяш, Ф. П. Падалян, І. А. Стралкоў, М. Умурдзінаў, успаміны і біяграфіі якіх змешчаны ў ваенным раздзеле кнігі. Ніжэй прыведзены звесткі пра іншых ганаровых грамадзян Быхава.

ЕНШЫН Міхаіл Аляксандравіч. Герой Савецкага Саюза (6.4.1945). Нарадзіўся 3.12.1900 г. ў Смаленску. Член КПСС з 1927 г. З снежня 1917 г. ў Чырвонай гвардыі, удзельнік грамадзянскай вайны. Скончыў сярэднюю ваенную навучальную ўстанову, Вышэйшую паграншколу НКУС, курсы камандзіраў дывізій пры Ваеннай акадэміі імя Фрунзе. У 1923—1941 гг. служыў у пагранічных войсках, удзельнічаў у ліквідацыі басмацтва, савецка-фінляндскай вайне 1939—1940 гг. З першых дзён Вялікай Айчыннай вайны на фронце. 28.6.1941 г. 362-я стралковая дывізія пад камандаваннем М. А. Еншына вызваліла Быхаў. Пасля вайны генерал-лейтэнант М. А. Еншын жыў у Маскве. Памёр у 1984 г.

КАНАВАЛАЎ Васіль Андрэевіч. Нарадзіўся ў 1910 г. ў Курскай вобласці. З сялян. Кадравы ваенны. Скончыў Ваенную акадэмію імя Фрунзе. З першых дзён Вялікай Айчыннай вайны на фронце, камандзір стралковага палка, маёр. У лістападзе 1943 г. 283-я стралковая дывізія пад камандаваннем В. А. Канавалава ўступіла на Быхаўскую зямлю, у лістападзе 1943 — чэрвені 1944 г. вяла абарончыя і наступальныя баі на тэрыторыі раёна. Генерал-маёр В. А. Канавалаў жыве ў Маскве.

КАЧУР Пётр Васілевіч. Нарадзіўся ў 1913 г. ў в. Любаміраўка Бярэзнегавацкага раёна Нікалаеўскай вобласці. З сялян. З 1936 г. ў Чырвонай Арміі, кадравы ваенны. З першых дзён Вялікай Айчыннай вайны на фронце, удзельнік Сталінградскай бітвы, са снежня 1942 г.— камандзір 556-га стралковага палка 169-й стралковай дывізіі. У час аперацыі «Багратыён» 556-ы полк у ноч з 23 на 24 чэрвеня 1944 г. ў раёне в. Лудчыцы Быхаўскага раёна на сутыку двух франтоў здзейсніў удар з мэтай адцягнення сілы і тэхнікі праціўніка. Вышыня была ўзята і ўтрымана (гл. артыкул *«Вышыня герояў»*). Пасля вайны П. В. Качур працягваў службу ў Савецкай Арміі. Палкоўнік ў адстаўцы П. В. Качур жыве ў Краснадары.

ХІЖНЯК Іван Лукіч. Нарадзіўся ў 1893 г. ў г. Ейску Краснадарскага краю. Член КПСС з 1917. З лістапада 1917 г. ў Чырвонай гвардыі. Кадравы ваенны. З першых дзён вайны на фронце — намеснік камандзіра 167-й стралковай дывізіі, камандзір 117-й стралковай дывізіі, палкоўнік. У ліпені — пачатку жніўня 1941 г. часці 117-й стралковай дывізіі ўдзельнічалі ў абарончых баях на тэрыторыі Быхаўскага раёна. У час вайны генерал-лейтэнант І. Л. Хіжняк камандаваў 11-м стралковым корпусам. Узнагароджаны 6 ордэнамі, медалямі. Жыў у Маскве. Памёр І. Л. Хіжняк у 1984 г.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Воіны Савецкай Арміі — ураджэнцы Быхаўшчыны, якія загінулі ў Афганістане

Л. В. Буглак.

А. А. Грыгор'еў.

С. В. Корабаў.

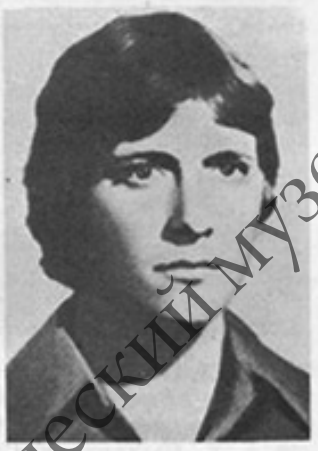

М. Ц. Маскалькоў.

БУГЛАК Леанід Віктаравіч, нарадзіўся 22.8.1962 г. ў Магілёве. У 1978 г. скончыў 9 класаў сярэдняй школы № 26 г. Магілёва, у 1982 г.— Магілёўскі політэхнічны тэхнікум. У Савецкую Армію прызваны ў сакавіку 1982 г., з чэрвеня гэтага года служыў у г. Кундуз (Афганістан). Радавы Л. В. Булгак загінуў 22.7.1982 г. Пахаваны ў в. Кучын Быхаўскага раёна на радзіме бацькоў. Пасмяротна ўзнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі і медалём «Воіну-інтэрнацыяналісту ад удзячнага афганскага народа».

ГРЫГОР'ЕЎ Аляксандр Аляксандравіч, нарадзіўся 10.4.1961 г. ў в. Грудзічына Быхаўскага раёна ў сям'і рабочых саўгаса. Член ВЛКСМ. У 1977 г. скончыў 8 класаў Чыгірынскай сярэдняй школы, у сакавіку 1979 г.— Магілёўскае ПТВ № 44. Працаваў слесарам-рамонтнікам, тэхнікам на швейнай фабрыцы імя Баладарскага ў Магілёве. У Савецкай Арміі з 1980 г. Загінуў 21.4.1982 г., пахаваны ў в. Прарочнае Быхаўскага раёна, на магіле пастаўлены помнік. А. А. Грыгор'еў узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі.

І. Я. Міцькоў.

З пісьма А. А. Грыгор'ева сваім родным.

Привет из ДРА!

Здравствуйте, дорогие родные папа, мама, бабушка, сестренка и братишки. Письмо ваше получил и даю ответ. Служба проходит нормально, но медленно, сейчас на операции никуда не ходим. У нас уже тоже весна, тепло, но в горах снег еще долго лежать будет. Нас пока не тревожат, хотя по данным, которые нам доводят, их (душманов) здесь много и они, наверное, ждут весну. Зимой некоторые банды переодевались в нашу форму и производили налеты на кишлаки или на дорогах останавливали машины и издевались, кто там был в машине — как всегда были простые дехкане (селяне). Они обрезали (им) уши, носы и бросали на дороге. Это нам зимой не раз зачитывали...

До свидания, Александр.

КОРАБАЎ Сяргей Віктаравіч, нарадзіўся 24.4.1964 г. ў Быхаве ў сям'і рабочых. Член ВЛКСМ. У 1978 г., пасля сканчэння сярэдняй школы № 1 г. Быхава, паступіў у Кіраўскае СПТВ механізацыі сельскай гаспадаркі. Атрымаў спецыяльнасць газаэлектразваршчыка. У Савецкай Арміі з 20.9.1982 г. Загінуў 3.12.1983 г. Пахаваны ў Быхаве, на могілках пастаўлены помнік. С. В. Корабаў узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі.

...Баявая група нашых воінаў у час рэйду трапіла ў засаду. Душманы пачалі іх акружаць. Было прынята рашэнне адыходзіць. Сяргей Корабаў і яшчэ двое байцоў засталіся прыкрываць таварышаў. Групе ўдалося выйсці з-пад абстрэлу, але хлопцы, што выклікалі агонь на сябе, пагеройску загінулі...

МАСКАЛЬКОЎ Мікалай Цімафеевіч, нарадзіўся 1.11.1961 г. ў Быхаве ў сям'і рабочых. Член

Быховский районный историко-краеведческий музей

У. Л. Смыкаў.

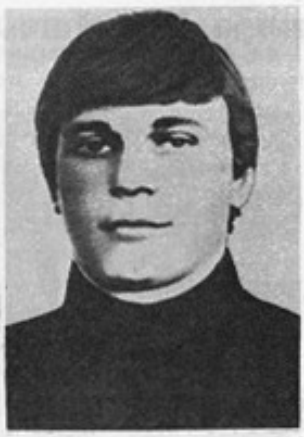

П. М. Стральцоў.

ВЛКСМ. У 1969 г. скончыў сярэднюю школу № 4 г. Быхава. У Савецкай Арміі з лістапада 1979 г. Загінуў 27.9.1980 г. Пахаваны ў Быхаве, на магіле ўстаноўлены помнік. М. Ц. Маскалькоў узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі.

...Батальён вяртаўся з баявой аперацыі ў правінцыі Баглан. Мікалай Маскалькоў на сваім ЗІЛе замыкаў калону. Нечакана раздаліся стрэлы. Адна куля трапіла ў байца Маскалькова...

МІЦЬКОЎ Ігар Яўгенавіч, нарадзіўся 2.8.1966 г. ў Быхаве ў сям'і рабочых. Член ВЛКСМ. У 1983 г. скончыў сярэднюю школу № 2 у Быхаве, потым Бабруйскую школу ДТСААФ. Працаваў рабочым-будаўніком у Быхаўскай ПМК № 19. У Савецкай Арміі з 16.10.1984 г. Загінуў 27.10.1985 г. Пахаваны ў Быхаве, на магіле пастаўлены помнік. І. Я. Міцькоў узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі.

З пісьма І. Я. Міцькова брату Васілю

15 лютага 1985 г.

Привет из Шинданда!

Здравствуй, мой братишка Вася! Вот решил написать тебе письмо, ну, и конечно, получить от тебя ответ...

Немного напишу о себе. Я служу в Шинданде, вблизи иранской границы. Служба идет и не плохо и не хорошо. Но лучше было бы, если бы здесь не служил никто и чтобы все было спокойно... Ну, ладно, об этом... Лучше будем говорить о твоих делах... Вася, ты, наверное, уже с девчатами ходишь. Но за меня тоже не расстраивайся. Я тоже с ними хожу во сне. У меня «подруга» такая есть, что любой из вас, гражданских, позавидует. Эта «подруга» днями висит на плече, очень ревнивая, кому хочешь мозги выбьет. Во такие у нас «девчата».

Пиши, Вася, жду очень, пиши о себе, о своих делах, о доме, обо всем пиши...

Игорь.

СМЫКАЎ Уладзімір Леанідавіч, нарадзіўся 9.5.1965 г. ў в. Кузькавічы Быхаўскага раёна ў сям'і рабочых саўгаса. Член ВЛКСМ. Вучыўся ў Кузькавіцкай васьмігадовай школе, у 1983 г. скончыў 10 класаў Ветранскай сярэдняй школы. Пасля працаваў на племзаводзе «Вараніно». У Савецкай Арміі з 28.10.1983 г. Загінуў 19.3.1985 г. Пахаваны ў в. Кузькавічы, на магіле пастаўлены помнік. У. Л. Смыкаў узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі.

...У час захопу склада з боепрыпасамі і ліквідацыі верхавода банды мяцежнікаў радавы Уладзімір Смыкаў быў цяжка паранены ў жывот. Больш трох гадзін змагаліся ўрачы за жыццё байца. Аднак раненне было смяротным...

СТРАЛЬЦОЎ Пётр Міхайлавіч, нарадзіўся 8.7.1964 г. ў в. Малінаўка Быхаўскага раёна ў сям'і калгаснікаў. Член ВЛКСМ. У 1981 г. скончыў Макранскую сярэднюю школу, у 1982 г. Магілёўскае ПТВ № 4, працаваў электрыкам. У Савецкую Армію прызваны восенню 1982 г. Загінуў 27.8.1983 г. ў час прыкрыцця групы нашых байцоў. Пахаваны ў в. Макраны, на магіле ўстаноўлены помнік. П. М. Стральцоў узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі.

Народныя калектывы

Быхаўскі народны духавы аркестр раённага Дома культуры. Арганізаваны ў 1963 г., з 1973 г. мае званне народнага. Кіраўнік: А. Зарэцкі (1963—1973), В. Куляшоў (з 1973).

У рэпертуары аркестра канцэртны марш «Канстанцін Заслонаў» А. Яроменкі, канцэртная фантазія на тэмы песень аб працоўнай доблесці «У славу Радзімы» М. Вахуцінскага, фантазія «Партызаны Беларусі» А. Аміра на тэмы песень У. Алоўнікава, аранжыроўкі песень савецкіх, у тым ліку беларускіх, кампазітараў, беларускіх народных танцаў, балетных фрагментаў. Калектыў гастраліруе па рэспубліцы, выступаў у г. Шаўляй (Літоўская ССР, 1979). Дыпламант Усесаюзнага фестывалю ў гонар 50-годдзя Вялікага Кастрычніка (1967).

Быхаўскі народны хор народнай песні медыцынскіх работнікаў раённай бальніцы. Арганізаваны ў 1975 г., з 1980 г. мае званне народнага. Кіраўнік І. Івашкова (з 1977).

Быхаўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей

У рэпертуары хора беларускія народныя песні «А ў полі крыніца», «Антон маладзенькі», «Ехалі хлопцы з кірмашу», песні беларускіх савецкіх кампазітараў «Ты ў сэрцы маім, Беларусь» А. Граса, «Песня рабочай славы» Ю. Семянякі, «Партызанскі край» і «Калгасная карагодная» І. Кузняцова, «Ой ты, край любімы», «Ой, зайграйце, музыкі» А. Шыдлоўскага, а таксама песні рускіх савецкіх кампазітараў; літаратурна-музычная кампазіцыя «Ваенурачы 40-х гадоў». У складзе хору працуюць мужчынскі і жаночы вакальныя ансамблі, квартэт, трыо, дуэты.

Быхаўскі гісторыка-краязнаўчы музей

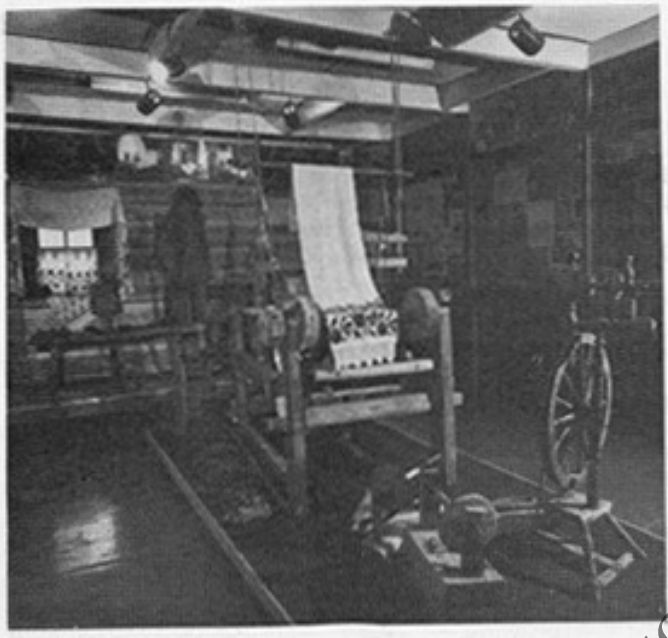

Адна з залаў Быхаўскага гісторыка-краязнаўчага музея.

4.6.1979 г. Бюро ЦК КПБ прыняло рашэнне аб стварэнні гісторыка-краязнаўчага музея ў Быхаве. Пачалася актыўная падрыхтоўка да стварэння і адкрыцця экспазіцыі музея. Асноўную частку экспанатаў склалі матэрыялы, перададзеныя з музея рэдакцыі раённай газеты «Маяк Прыдняпроўя», які працаваў таксама грамадскіх пачатках. Шмат дакументаў, фатаграфій і іншых матэрыялаў сабрана работнікамі музея. Адкрыццё музея адбылося 29 чэрвеня 1984 г.

Музей размешчаны на тэрыторыі былога Быхаўскага замка, мае 8 экспазіцыйных залаў, агульнай плошчай 288 м². Музейныя фонды налічваюць каля 2,5 тысячы адзінак. Адкрывае экспазіцыю зала археалогіі, экспанаты якой у храналагічным парадку раскрываюць гісторыю развіцця краю і далёкіх продкаў. Вялікую цікавасць у наведвальнікаў выклікаюць рэдкія экспанаты: зуб маманта, фрагменты біўняў маманта, каменныя прылады працы, гліняны посуд. Ёсць у музеі матэрыялы пра гісторыю г. Быхава, Быхаўскі замак, вызваленчую вайну беларускага і ўкраінскага народаў у 1648—1654 гг., Паўночную вайну 1700—1721 гг., Айчынную вайну 1812 г., Вялікую Кастрычніцкую сацыялістычную рэвалюцыю, грамадзянскую вайну, калектывізацыю. Увагу наведвальнікаў прыцягваюць матэрыялы аб стварэнні і дзейнасці адной з старэйшых камун — камуны імя Карла Лібкнехта ў в. Сарочына, аб дваццаціпяцітысячніку П. З. Захарыеву з Балгарыі, які стаў 1-м старшынёй калгаса «1 Мая». Шмат матэрыялаў музея прысвечана ўдзелу ўраўнікаў Быхаўшчыны ў Вялікай Айчыннай вайне. Стэнды залаў расказваюць пра абарону Быхава ў 1941 г., партызанскі рух у раёне, пра дзейнасць падпольных райкомаў партыі і камсамола. У зале Перамогі ўстаноўлена 14 бюстаў Герояў Савецкага Саюза, якія нарадзіліся ў Быхаўскім раёне. Асобны стэнд прысвечаны Герою Савецкага Саюза, маршалу авіяцыі С. А. Красоўскаму, які нарадзіўся ў в. Глухі. На другім стэндзе змешчаны фатаграфіі 11 Герояў Савецкага Саюза, якім было прысвоена гэта высокае званне за подзвігі, здзейсненыя на тэрыторыі Быхаўскага раёна. Шмат матэрыялаў сабрана пра легендарную Лудчыцкую вышыню. Аб лепшых прадпрыемствах раёна, калгасах і саўгасах, развіцці медыцыны, народнай асветы, культуры і спорту расказвае экспазіцыя адной з заключных залаў. Асобны стэнд прысвечаны савецка-балгарскай дружбе. Завяршае экспазіцыю музея куток прыроды.

За час існавання музея яго наведалі каля 50 тысяч экскурсантаў з раёна і розных рэгіёнаў рэспублікі і краіны, пабывалі госці з замежных краін. У залах музея праводзяцца сустрэчы з вядомымі людзьмі, ветэранамі вайны і працы, піянерскія зборы, уручэнне камсамольскіх білетаў, пашпартоў. Людзі ідуць сюды, каб пазнаёміцца з гісторыяй Быхаўшчыны, каб лепш зразумець яе сённяшні дзень, больш пазнаць яе прыроду.

Л. М. Усава.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Змест

Да чытача 17
Зямля нашых продкаў 19
За ўладу Саветаў 69
Да новага жыцця 119
Ішла вайна свяшчэнная 157
Спісы загінуўшых у Вялікую Айчынную вайну 293
У мірнай працы 551

Прадстаўнікі грамадскасці Быхаўскага раёна, што прымалі актыўны ўдзел у пошуку, зборы і падрыхтоўцы матэрыялаў для кнігі «Памяць»:

Н. Н. Адасёў, Е. Ц. Андрэенка, Т. М. Бабцова, В. А. Белакузаў, М. М. Васюкоў, І. К. Галіноўскі, А. Ф. Гарошка, В. С. Гунева, І. Х. Дрыгант, М. П. Завальнікаў, І. І. Казлоў, В. А. Кілеса, Я. А. Красоўскі, Н. М. Нарэўская, М. П. Паляўцоў, Г. І. Скібінская, П. Н. Шлеянкоў, М. К. Шульга, С. М. Ярошчанка.

Супрацоўнікі выдавецтва «Беларуская Савецкая Энцыклапедыя» імя Петруся Броўкі, якія працавалі над кнігай:

рэдакцыя гісторыка-дакументальных хронік — Г. К. Кісялёў (загадчык рэдакцыі), Л. М. Драбовіч, І. В. Камароў, З. І. Каршакова, Ф. І. Кітаева, Н. В. Шаўрук; з іншых рэдакцый і службаў выдавецтва — С. А. Жукавень, Т. У. Кавалеўская, М. А. Маўзон, Т. П. Панчанка, Г. Н. Фешчанка, М. К. Хадыка.

Фота: В. Антонава, А. Спрынчана, з фондаў Быхаўскага гісторыка-краязнаўчага музея, асабістых архіваў і архіва БелСЭ.

Массово-политическое издание

ПАМЯТЬ

Историко-документальная хроника Быховского района

Минск, издательство «Белорусская Советская Энциклопедия» имени Петруся Бровки

На белорусском языке

Масава-палітычнае выданне

ПАМЯЦЬ

Гісторыка-дакументальная хроніка Быхаўскага раёна

Мастацкі рэдактар *П. Я. Кухта*
Тэхнічныя рэдактары: *М. І. Грыневіч, І. І. Цыцаня, Н. М. Шэвель*
Карэктары: *В. І. Багдановіч, І. П. Васілеўская, Н. А. Дзянісава, М. С. Мельнік, Т. Я. Радзевіч, Л. У. Сідарава, Л. В. Суцягіна, А. А. Федасеева*

ИБ № 140

Здадзена ў набор 17.04.89. Падпісана да друку 04.04.90. АТ 05538. Фармат 70×90¹/₁₆. Папера афсетная. Гарнітура звычайная новая. Друк афсетны. Ум.-друк. арк. 42,1. Ум. фарба-адбіткаў 47,38. Ул.-выд. арк. 76,34. Тыраж 20 000 экз. Зак. 2435. Цана 3 р. 80 к.

Выдавецтва «Беларуская Савецкая Энцыклапедыя» імя Петруся Броўкі Дзяржаўнага камітэта Беларускай ССР па друку. 220600, Мінск, вул. Ф. Скарыны, 15а.

Мінскі ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга паліграфкамбінат МВПА імя Я. Коласа. 220005, Мінск, вул. Чырвоная, 23.

Быховский районный историко-краеведческий музей

Быховский районный историко-краеведческий музей

Быховский районный историко-краеведческий музей

- MADE -
Ж.С.Ф.
~2011~